כל

כל כנויי נדרים כנדרים. דעיקר נדר דכתיב בתורה (במדבר ל) אם כי ידור נדר דאמר קרבן שאני אוכל לך או קרבן שאני נהנה לך ואם אמר בלשון אחר בכינוי נדר כדקתני לקמן (י.) קונם שאני [ב] נהנה לך או קונם שאיני נהנה לך דאם כינה לקרבן בהני לשונות נמי מיתסר בהו בנדרים כמו שאסור גבי קרבן וכן כנויי חרמים כחרמים וכן כנויי שבועות כו' מפרש לקמן[ג]: **מודר אני ממך.** כלומר הרי עלי כנדר מה שאני נהנה ממך או ר"ל [ד] מופרשני ממך בהאי לשון או אמר מרוחק אני ממך דמשמע דמיתסר נפשיה ולא מיתהני מיניה וכל הני כיון דלא מפרש ממש לנדר דלא מידכר ביה שום לשון קרבן הויין ידות: **מנודה אני לך.** כמו שאם היה בנידוי דאסור ליה לישא וליתן בהדיה כך אסר נפשיה עליה: **ר"ע היה חוכך בזה להחמיר.** הוה מחכך להחמיר [ד] לאסור נמי דעניין נדר הוא ולא בריר ליה:

גמ'

כל כנויי נדרים. נדר הוא באחד משני עניינים אם נדרי הקדש שהוא מקדיש לבדק הבית או למזבח ובענין זה אינו יכול להקדיש אלא מה שהוא שלו ואיסורו כולל כל אדם או נדרי איסור שאסר על עצמו דברים המותרים ובענין זה יכול לאסור אפילו נכסי חבירו עליו ואין איסורו שוה לכל. ומס' זו היא בענין נדרי איסור שמה ששנה כאן חרמים כחרמים היינו משום שלשון חרם כשם שהוא כולל חרמי בדק הבית כך הוא כולל נדרי איסור כדתנן לקמן (דף מז:) הריני עליך חרם המודר אסור הרי את עלי חרם המדיר אסור ומשום האי גוונא תנא חרמים הכא דאילו חרמי בדק הבית לא שייכי בהאי מס' אלא בסדר קדשים. ונדרי איסור הם באחד משלשה דרכים עיקר הנדר וכינוי וידות. עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי ובין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו זהו נדר האמור בתורה אלא דהיכא שהתפיסו בענין שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור וכדאמרינן בריש פרק שבועות שתים בתרא (שבועות דף כ:) מאי טעמא דאמר קרא כי ידור נדר לה' [במדבר ל] עד שידור בדבר הנדור כלומר שאע"פ שנדר חל בלא התפסה אפ"ה אם התפיסו בענין שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור וכמו שכתבתי שם בס"ד הלכך היכא שהתפיס ואמר הרי ככר זה עלי כקרבן חייל נדריה ועיקר נדר הוא זה. וכינויו הוא שבמקום קרבן יאמר קונם קונם קונם וכל שאמר כן הרי הוא אסור כאילו אמר קרבן עלי ככר זה והיינו דתנן כל כנויי נדרים כנדרים ובהני כנויין פליגי ר' יוחנן וריש לקיש בגמרא [לקמן י.] דר"י אמר לשון נכרים הם ור"ל אמר לשון שבדו להם חכמים להיות נודרים בו. ולר"י דאמר לשון נכרים הם ודאי הנודר בהם כנודר בעיקר קרבן שהנדרים נאמרים הם בכל לשון ואפי' לר"ל נמי דאמר שהם לשון שבדו להם חכמים הרי הם ג"כ כנדר גמור מדאורייתא שהרי כל הלשונות אינן אלא הסכמת אומה ואומה ולא גרעה הסכמת חכמים ז"ל מהסכמתם הלכך הוו להו מדאורייתא. וה"ג משמע בריש מזיר [ב.] דפרכינן אמתני' פתח בכנויין ומפרש ידות ומשני תנא כי פתח פתח בעיקר קרבן והדר מפרש ידות דאתיין ליה מדרשא אלמא דלכ"ע כנויין דאורייתא לחיובי עליהו קרבן דאי לר"ל לא מחייב עליהו קרבן ה"ל למימר התם הניחא למ"ד כנויין לשון נכרים הם אלא למ"ד לשון שבדו להם חכמים מאי איכא למימר כדאיתמר בסוגיין דהכא [ג.] אלא ודאי משמע דלכ"ע כנויין דאורייתא. ואיכא למידק לר"י דאמר לשון נכרים הם מאי שנא דפריש הכא לישני דקונם קונם קונם טפי משאר לישני לימא הנודר בכל לשון נדרו נדר. והנכון שראיתי בזה הוא מה שפי' החכם הגדול ר' יהודה בר' חסדאי ז"ל דרבותא אשמעינן דלא מבעי בלשונות נכרים שהם לשונות גמורים שהנודר בהם נדרו נדר אלא אפי' בלשונות שאינן גמורים כגון אלו דקונם קונם שהרי לשון הקודש הוא אלא שנשתבש וסד"א שהנודר בהן לא יהא נדר כיון שאינן לשון גמור בפ"ע קמ"ל דכיון שהנכרים מדברים בהם אע"פ שאינו מעיקר לשונם אלא משיבוש שהוא בידם הרי הוא נדר גמור וכ"ש שאר לשונות הנכרים ויש הוכחה לפירוש זה בירושלמי וה"ט נמי דקרי להו כנויין כלומר שהם מלשון נדר אלא שהוא מכונה כמו המכנה שם לחבירו [ב"מ נח:]. אלו הם כנויי נדרים. וידות נדרים הוא שמתחיל במלקת דבורו של נדר אלא שאינו גומר אותו ואותו מלקת הדבור [הוי כאילו] נודר כל השלמות הדבור כאדם האוחז כלי בבית יד שלו ומטלטלו כולו ומש"ה חייל נדרא ולקמן מפרש להו לידות: **וחרמים כחרמים.** כלומר שהאומר נכסים אלו עליו חרם חרך חרך הרי אלו כאילו אמר נכסים אלו עליו חרם והם אסורים עליו: **ושבועות כשבועות.** כלומר דכינוי שבועה הרי הוא כשבועה וחיילא. ומהא שמעינן דשבועה לא בעיא שם אלא כיון שאמר שבועה או שבותה שהיא כנויה שלא אוכל ככר זה אסור לאכלו דמתני' בכה"ג עסקינן דאי בשהזכיר את השם מאי איריא משום כנוי שבועה תיפוק לי משום הזכרת השם דאפילו בלא שבועה ובלא כנוי הוי שבועה. והראיה מדאמרינן בפ' אין מעמידין (ע"ז כח.) לאלהי ישראל לא מגלינא וכדאי' התם ולקמן נמי במכילתין (דף כב:) אמרי' מארי כולא לא טעימנא. ועוד דלמ"ד כנויין לשון שבדו הם [לקמן י.] להכי תקנו כנויין בשבועה כי היכי דלא לימר שבועה לה' כדמוכח בגמ' [שם] אלמא כל שהזכיר שבועה או כנויה אפי' בלא הזכרת השם מהני. ואיכא לאקשויי מדאמרינן בפ' שבועת העדות (שבועות לה:) דשבועת העדות בעיא שם וכדילפינן התם אלה אלה מסוטה. תירץ ר"ת ז"ל דה"מ במושבע מפי אחרים דהא מסוטה גמרי' לה שמושבעה מפי כהן אבל במושבע מפי עצמו לא בעי שם. ותמהני עליו פה קדוש איך אמר דבר זה דהא אמרינן בס"פ שבועות שתים בתרא (שם דף כט:) דהמוליא אמן אחר שבועה כמוליא שבועה מפיו דמי ולפי' לה מסוטה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן [במדבר ה] כלומר והויא כמושבעת מפי עצמה וכמו שפרש"י ז"ל שם ובפ' שבועת העדות (שבועות דף לו.) דאי לא אפי' מושבעת מפי אחרים לא הויא וה"ט דתנן התם דאע"ג דבשבועת בטוי דמושבע מפי אחרים פטור כל היכא שענה אמן חייב וכיון שכן דמסוטה גמרינן הוה לן למימר דאפי' מושבע מפי עצמו ליבעי שם ולפיכך לא ידחקי לסוף דעתו בזה. ועוד הקשו עליו דהתם משמע דאפי' במושבע מפי אחרים לא בעי שם דתנן התם (דף לה.) משביעני עליכם אוסרכם אני וכו' הרי אלו חייבים ומסיק אביי דה"ק משביעני עליכם בשבועה אלמא בלשון שבועה בלחוד סגי ואע"פ שרש"י ז"ל פי' שם במילתיה דאביי דמיירי בהזכרת השם דבכולהו לאוי דשבועה שם כתיב בהו לא תשא את שם ה' [ה] לא תשבעו בשמי) אבל לענין איסורא בלא שם נמי איתא: **וגזירות כגזירות.** כלומר שהאומר הריני [נזיק] פזיה כאומר הריני מזיר: **האומר לחבירו מודרני ממך וכו'.** מפרש בגמרא דהיינו ידות. ומפרשים נמי דהכי קתני מודרני ממנך שאני אוכל לך או מודרני ממך שאני טועם לך [לקמן ד:] וכן במופרשני מרוחקני. והוו ידות משום דלא מסיק דבוריה למימר כקרבן אי נמי דלא אמר איסורא בהדיה: **שאני אוכל ושאני טועם.** אית דגרסי הכי בלא יו"ד ואית דגרסי שאיני ביו"ד. ויתבאר בגמרא בס"ד (דף ד: ד"ה אלא): גמ'

א כינויי נדרים כנדרים ב וחרמים כחרמים ג ושבועות כשבועות ד ונזירות כנזירות ה האומר לחברו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך מנודה אני לך ר"ע היה [ו] חוכך בזה להחמיר: גמ'

מסורת הש"ס

[א] [פי' הר"ן על זה תמלא לקמן ז.], [ב] ס"פ אוכל, [ג] [דף י.], [ד] [וע"ע בפרש"י לקמן ז. ד"ה רבי עקיבא], [ה] [שמות כ], [ו] [ויקרא יט],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מודר אני וכו' או אמר לו בהאי לשון מופרשני ממך או אמר מרוחק: (ב) בר"נ ד"ה ושבועות וכו' כמשביע סתם ומהני ולא הוי כמשביע בשמים:

מוסף רש"י

נדרים. האומר הרי עלי קונם שלא אוכל או שלא אעשה דבר פלוני (במדבר ל ג). עיקר הנדר הוא דרך התפסה בדבר שכבר היה חול ונתקדש, כגון שהיה לפניו תמיכה של חולין ותמיכה של בהמת קרבן ואומר הרי עלי זו חול, או שיאמר הרי תמיכה זו עלי כקרבן (מאירי בשמו). **היה חוכך בזה להחמיר.** כאדם שמתחכך פולץ ואילך, כך אינו לא בריר ליה שיהא ודאי אסור (לקמן ז.).

פירוש הרא"ש

כל כנויי נדרים כנדרים. כל שאינו עיקר הסם נקרא כנוי כמו המכנה שם לחבירו. נדרים עיקר נדר האמור בתורה הוא שמתפיס המפץ בדבר האסור ע"י איסור פה כגון קרבן או הקדש או שנשבע עליו ובפ"ג דשבועות דריש ליה מקרא כי ידור נדר עד שידור בדבר המנדר. והכנוי הוה כעיקר הנדר ולקמן מפרש הי איכו והגמרא מפרש טעמא: **וחרמים בחרמים.** חרם אדם (כנוי) שהחרים נכסיו או מקצתם ואומר הרי זה [ל"ל אלו] חרם. ותרי גווני חרמים איכו חרמי גבוה וחרמי הבית חרמי גבוה לבדק הבית ומועלין בהם ויש להם פדייה. חרמי הבית אין להם פדייה אלא ניתנין לכהנים ועד שלא נתנו לידי הכהנים מועלין בהם ומשבאו ליד הכן הרי הם כחולין לכל דבריהם ופליגי תנאי בפרק [המקדיש שדהו] בערכין (דף כח:) איכא תנא דאמר בהם חרמים תנא דאמר לבדק הבית ואיכא תנא דאמר סתם חרמים לכהן: **האומר לחבירו מודר אני ממך.** כל הני מקרא יודות כמו בית יד הכלי שאינו עיקר הכלי והאוחז בו הכלי עולה עמו וכך הני ידות אינו גומר דבריו לפרש הנדר אלא המתלה בעצמו ומתוכן ניכר שדעתו לידור ומחשבינן ליה כאילו גמר דבריו וגמרא מפיק לה מקראי ואע"ג דגמר בלבו לידור אי לאו דמשבינן להו כאילו הוציא בשפתיו לא הוי נדר כדאמרינן בפרק ג' דשבועות (דף כו:) אמר שמואל גמר בלבו צריך להוציא בשפתיו:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהל' נדרים הל' טו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רז:

ב ב מיי' שם:

ג ג מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין לא טוש"ע יו"ד סי' רלז סעי' י:

ד ד מיי' פ"א מהל' מזיקות הל"א סמג עשין קכז:

ה ה מיי' פ"א מהל' נדרים הל' כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רו סעי' א:

תוספות

כל כנויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים. פירוש זהו שם שפל (ל"א שפל) כדאמרי' המכנה שם לחבירו ה"נ כנויי נדרים דעיקר הנדר הוא כשמתפיס המפץ בדבר הנדור כמו דאמר הרי עלי ככר זה כהקדש ועל ככר אחר אומר יהא כזה זהו נדר כדאמר פרק ג' דשבועות (דף כ) עד שידור בדבר הנדור והני לישני כעין נדר הן ולקמן בשאלתי פירקין קאמר ר"ל לשון שבדו חכמי' ולהכי תקינו כנויי נדרא לימא קרבן לה' דזימנין דאמר לה' ולא אמר לקרבן ומפיק שם שמים לבטלה ור' יוחנן אמר לשון נכרים דבלשונם כשנודרין נדר אומרים הכי וקשה למ"ד לשון נכרים אמאי נקט הני לישני לימא בכל הלשונות שהם נודרים בלשונם יהא נדר ואומר ר"י ודאי אם יהא בלשונם יהא נדר אחרי שהם מבינים והני דמתני' אפי' לא יבינו האי לשון הרי הוא נדר ולמ"ד לשון שבדו חכמים קשה הא"ג כנויי דמזיר בדו חכמים והיכי יביא קרבן על לשון חכמים ובנדרים לא קשה אי עבר בבל תאחר על לשון חכמים וי"ל דהא דאמר ל' בדו לא קאמר אלא גבי נדרים אבל לא גבי מזיר וכן מוכח בגמרא דפרק המיפה למ"ד לשון נכרים אלא למ"ד לשון שבדו חכמים מאי איכא למימר ומפ' מזיר דקאמר כל כנויי מזירות כמזירות לא פריך הא"ג בגמ' ואור"י דאין זו ראיה דהגילות הוא לאתרוי במקום אחד ולקנאי במקום אחר ועל לשון שבדו חכמים נמי הוי מזיר דכיון דתקינו חכמים שנודרין בהני לישני הוי כעיקר מזירות ויש כח בידיהם לעשות תקנתן כעיקר מזירות ועוד י"ל כיון שתקינו חכמים הני לישני כוונת הנודר לנדר גמור וגמר בלבו לעשותו כעיקר הלשון: וחרמים כחרמים. פירוש למ"ד שם חכמים להכניס אם ירצה להחרים לבדק הבית יעבור ולומ

חפצא. כל הדברים קרויים חפצים בלשון משנה (קהלת ג א). **ידות.** דברים שהם יד ופמיחה לנדר כדמפרש (ראמ"ה בשמו). **במה טומנין.** הבא לסלק קדירה מעל גבי כירה ולעומעה בדבר אחר ואמרו מכמיס אין טומנין בדבר המוסקף הכל אלא בדבר המעמיד הכל, מי הוא המוסקף ואסור (שבת מז:). **במה אשה יוצאה.** דהוי מכסיו ולא מטר, ואיכא דהוי מכסיו וגזור ביה רבנן דילמא שלפא ומטיא לתבכתה מסיטתו ודילמא אתי לאיתויי ד' אמות (שם נז:). יש נוחלין ומנחילין. יש קרויים שנוחלין את קרויים כשמתים וגם אם הם מתים מנחילין לסם את ממונם, דהיינו שמיהם נוחלין זה מני זה, והאי דלא קתני יש נוחלין זה את זה, היינו משום דבעי למיתני סיפא נוחלין ולא מנחילין, אני ממי רישא נוחלין ומנחילין (רשב"ם ב"ב קח.). **נוחלין ולא מנחילין.** שם שנוחלין את קרויים, אבל אם ימותו הם אין מנחילין לאותם קרויים שהן מורישיהן (שם). יש **בכור לנחלה.** ליטול פי שנים, **ואינו בכור לכהן.** לתת לכהן פדיונו ה' סלעים (בכורות מד.). **במה בהמה יוצאה.** לפי שאדם מצוה על שביתת בהמתו בשבת, ומידי דמיגנעא ביה בהמה הוי מכסיו ואורחא הוא הוי משוי ומידי דלא מיגנעא ביה הוי משוי (שבת נא:).

תוספות

ומ"ש **גבי נזיר דלא** תני כולהו. פי' תרמיס ושבועות ונדרים ומשני משום דנדר ושבועות גבי הדדי כתיבי דכתי' ביה כי ידור נדר לו השבע שבועה אע"ג דגבי נזיר כתיב כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר מ"מ עיקר פרשת נדרים נלמד מהם כתיב אבל עיקר פ' שבועות ונדר כתיבן גבי הדדי מימה גבי שבועות ליפרוך כי האי ולימא כיצד שבועות כשבועות כי האי דגבי נזיר דמהדר ונקט כל כינוי נזירות כנזירות וי"ל דכיון דלית ביה ידות לא חשו להזכירם: **נדרים דמתחר חפצא עילויה.** דאמר ככר זה קונם עלי שעשה הכהר עליו הקדש גבי תרמיס נמי אסר חפצא על נפשיה דגלי קרא אשר יחרים [אים לה'] מכל אשר לו (ויקרא כז) משמע דהתפץ יהיה חרם גבי נדרי' אע"ג דכתיב כי ידור דמשמע לה דר"ל אגברא מ"מ כתיב כי ידור נדר דר"ל דמתפי' בנדור וזהו החפץ ואע"ג דגבי שבועה כתיב לו השבע שבועה מ"מ גלי קרא לא תשבעו דמהכר אגברא ואח"ת ומנ"מ אי אסר חפצא עילויה או אינו אסר קונם שלא אוכל ככר זה לא אמר כלום וכן אמר גבי שבועה להפך: ותו ידות אנשי. פי' בריש' ליתני ידות נדרים כנדרים ומשני לא אנשי איירי בהון וחמורי מחסרא: וליפרוש בריש' דקתני בגיוויין גופיה דקתני (דף י) כנוי נדרים קודם הוי ליה למתני כנוי (נזירות) קודם דסליק מיניה וי"ל דסליק מקרבן דקתני נדר בנזיר וכו': יש מוחרות לבעליהן. הך בבא ביבמות מפרש לה ומשני הני משום דאוושן מפרש ההוא דכתיב בריש' ודלא פן יטעה בהן לכך מפרש ההוא דכתיב בריש' ובנזיר ומי איכא כי האי סוגיא ומשני בבמה בבמה בגילוי מילתא איירי מפרש היתר בריש':

גמ' מאי שנא גבי נדרים דתני כולהון. כלומר ואילו במס' נזיר (ב) לא תנא אלא כל כנויי נזירות כנזירות: **נדר ושבועה דתיבי גבי הדדי.** דכתיב כי ידור נדר לה' או השבע שבועה (מ): **איידי דתנא נדרים דמיפסר חפצא עליה.** כלומר שאוסר הכבר עליו ואומר אכילת כבר זה עלי לאפוקי שבועה דאסר נפשיה מן חפצא כלומר שאומר שבועה שלא אוכל ככר זה. ומהא משמע דאין שבועה בלשון נדר ולא נדר בלשון שבועה הילכך כל שהחליף של זה בזה אין בדבריו כלום. ואיכא למידק דהתניא בפרקין (דף יב.) איזהו איסר האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בשר אלמא יש נדר בלשון שבועה דהא שלא אוכל קאמר ובפ' שבועות שתים בתרא נמי משמע דיש שבועה בלשון נדר דאמרינן התם (שבועות כב.) באומר אכילה משתיהן עלי שבועה והא האי לישנא דנדר הוא וקאמר ליה גבי שבועה אלמא מהני. י"ל דהני לישני לאו בדוקא נקיט להו דההוא דאיזהו איסר האמור בתורה לא אתא אלא לאשמועינן דרך איסר ע"י התפסה ומש"ה לא דק בלישניה ולעולם במוליאו בלשון נדר קאמר והיא נמי דאמרינן אכילה משתיהן עלי שבועה לאו דוקא דאמר בהאי לישנא אלא דאמר שבועה שלא אוכל שתיהן אלא דהתם איידי דאמר לעיל מינה באומר אכילה משתיהן עלי קונם דהוא לישנא דוקא דנדר אמר נמי אכילה משתיהן עלי שבועה ולאו דוקא וכן דעת ר"מ ז"ל והרב בן מג"ש ז"ל ולזה הסכים הרשב"א ז"ל. ובירושלמי אפליג בהאי דינא דאמרינן התם (ג) דר' יודן ורבי ורבי מונא סברי אין נדר בלשון שבועה ואין שבועה בלשון נדר ורבי יוסי פליג עלייהו ומשמע דקיימא לן כרבים. אבל הרמב"ן ז"ל כתב בהלכות נדרים שלו דליכא לשבושי הך סוגיא ולמימר דלא דייקי בלישנייהו אלא ודאי נדר שאמרו בלשון שבועה ושבועה בלשון נדר מהני מיהו לאו מעיקר נדר ועיקר שבועה דהא אמרינן בסוגיין דנדר ושבועה לא שוין בלישנייהו אלא מדין ידות הוא דמהני דנדר שאמרו בלשון שבועה כיון דפיו ולבו שוין לאסור (מ) שבועה על עצמו אע"פ שלא אמרו בלשון מדוקדק יד מיהא הוי וכן בשבועה שאמר שבועה ככר זה עלי כיון שפיו ולבו שוין לאסור אכילתו מככר זה בשבועה מהני מדין יד אלא דבסוגיין ההכא בעיקר לשון נדר ובעיקר לשון שבועה איירינן: **פתח בכנויין וכו' ותו ידות וכו'.** י"ל דהכי פירושא ודאי תנא בכנויין פתח דאפילו אי אמרת דמתניתין מיתסרא לא מיתסרא רישא שאין אדם מתסר בראשם בדברו אלא באמצען וכיון דעל כרחין בכנויים פתח אפילו תנא נמי ידות הוה ליה לפרושא ההוא דפתח בה בריש'. ותו ידות אנשיהנו שכתן שהרי לא הזכירן תחלה כדי שיפרש אותן. ומתרץ קושיא בתרייתא ולקאמר איירי בהון וכו' כלומר חסורי מתסרא: **ולפרוש בנויין בריש'.** כלומר אע"ג דתרלת קושיא בתרייתא מיהו קמייתא אכתי קשיא. ומתרלינן דאורחיה דתנא לפרושי בריש' ההיא דסליק מיניה כדתנן במה מדליקין וכו': **ולא היא דפתח בה לא מפרש בה בריש'.** דקס"ד דכי מתרלינן ההוא דסליק מיניה הוה מפרש בריש' בדוקא קאמרינן דאי ליכא קפידא במילתא (ע) ה"ל לתנא למתניתהו לכולהו בחדא גוונא ומשום הכי מקשי: **והתנן יש נוחלין ומנחילין.** היינו האב את הבנים. נוחלין ולא מנחילין היינו האיש את אמו: **מוחרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.** מפרש בפרק יש מותרות [יבמות פד.] כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול. מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן כהן גדול שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט: **טעונות שמן ולבונה.** מפרש בפרק כל המנחות [מנחות נט.] מנחת הסלת והמחבת והמרחשת. שמן ולא לבונה מנחת נסכים: **טעונות הגשה.** שיגיש הכהן את המנחה בקרן דרומית מערבית דכתיב (ויקרא ו) זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה'. ומפרש' בפ' היה מביא [סוטה יד:] דהיינו קרן דרומית מערבית: **תנופה.** כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף: **טעונה הגשה ואינה טעונה תנופה.** היינו מנחת חוטא. טעונה תנופה ואינה טעונה הגשה היינו לוג שמן של מצורע ואשמו והביכורים: בכור

גמ' כל כינויי נדרים כנדרים מאי שנא גבי נזיר דלא קתני להו לכולהו ומאי שנא גבי נדרים דקתני לכולהו משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי תני תרתין וכיון דתני תרתין תני לכולהו וליתני כינוי שבועות בתר נדרים איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה לאפוקי שבועה דקאסר נפשיה מן חפצא פתח בכינויין כל כנויי נדרים ומפרש ידות האומר לחבירו מודר אני ממך ותו ידות אנשי איירי בהון וחסורי מיחסרא והכי קתני כל כינויי נדרים כנדרים וידות נדרים כנדרים (ג) וליפרוש כינויין ברישא ההוא דסליק מיניה ההוא מפרש ברישא כדתנן (ד) במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין כו' (ה) במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין כו' (ו) במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא תצא אשה וכל היכא דפתח לא מפרש ברישא והתנן (ז) יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין ואלו נוחלין ומנחילין (ח) יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן (ט) יש טעונות שמן ולבונה שמן ולא לבונה ואלו טעונות שמן ולבונה (י) יש טעונות הגשה ואין טעונות תנופה תנופה ולא הגשה ואלו טעונות הגשה (כ) יש בכור לנחלה ואין בכור לכהן בכור לכהן ואין בכור לנחלה ואיזהו בכור לנחלה ואין בכור לכהן הלין משום דאוושו ליה מפרש ההוא דפתח ברישא והא (ל) במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה דלא אוושא וקתני יוצא גמל אלא

גמ' מ"ש גבי נזיר דלא קתני לכולהו. דהתם קתני כל כינויי נזירות (א) ותו לא מידי ולא קתני לכל הני דנדרים ושבועות: **לפיכין בהדי הדדי.** כל נדר וכל שבועת איסר (ב) וכיון דאגב דקתני שבועות קתני לכולהו: **וליתני שבועות בתר נדרים.** דלכתיבי והדר ליתני לכולהו: **דמיפסר חפצא.** דכי אמר דבר זה עלי בקרבן או בחרם אסר ליה לחפץ עליו ומשום הכי תני להו בהדי הדדי אבל כי אמר שבועה שלא אוכל דבר זה או שאיני נהנה מדבר זה איהו לא אסר לחפצא עליה אלא נפשיה אסר מההוא חפצא: **פתח בכינוי ומפרש ידות.** לאלתר מודר אני ממך וכו' דהיינו ידות ולכתחילה ה"ל למתני' לפרש כינויין כגון קונם והדר ליתני ידות: **ותו.** אכתי איכא למיפרך ידות אינשי היכי שכתם התנא דלא קתני וידות נדרים כנדרים: **איירי בהו.** דודאי לא שכח להו לידות וחסורי מיחסרא וכו': **וליפרוש.** (ג) אכתי אי בכינויים איירי בריש' ליפרוש נמי בריש' קודם דפרש ידות: **ההוא דסליק מיניה.** כגון ידות דסליק מייניהו ומפרש להו לאלתר בריש' כדתנן במה מדליקין ונקיט במה אין מדליקין דסליק מייניה וכן כל הני: **ולא היא דפתח ביה לא מפרש בריש' והתנן יש נוחלין וכו'.** ומפרש בריש' אלו נוחלין ומנחילין: **הלין.** פתח בריש' משום דאוושו ליה (ד) קתני דיש נוחלין ומנחילין נפשין מהני דלא מנחילין וכן כל הני משום הכי מפרש להו לאלתר אע"ג דפתח בהו בריש' אבל הכא גבי נדרים וכן במה מדליקין דלא נפשי' ההוא דסליק מייניה פתח בריש'. ל"א אוושו דקתני אדבעה דברי' כגון יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין וכן בכולהו יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כו' הואיל ותני כל הני מתחיל בההוא דפתח בריש' ומפרש יתיה דאם היה מפרש בההוא דסליק מייניה בריש' שמא ישכח את הראשונות אלא פתח בראשון ומפרש להו כסדרן אבל היכא דלא אוושו כגון הני במה מדליקין וכו' ליכא למיחש להו ובמתניתין נמי ליכא למיחש דלא מפרש אלא כינויי וידות והני חרמים ושבועות ונזיר בהני ליכא למימר דאוושן דהא לא צריך להו למיתני אלא אגב גררא נסיב להו ומשום הכי לא שכח לקמייתא דלא צריך הכא כל כך דלא הוה עיקר אלא כינוי וידות בלבד וכמאן דלא תני להו לאחריני דמי: אלא

גמ' מ"ש גבי נזיר דלא קתני לכולהו. דהתם קתני כל כינויי נזירות (א) ותו לא מידי ולא קתני לכל הני דנדרים ושבועות: **לפיכין בהדי הדדי.** כל נדר וכל שבועת איסר (ב) וכיון דאגב דקתני שבועות קתני לכולהו: **וליתני שבועות בתר נדרים.** דלכתיבי והדר ליתני לכולהו: **דמיפסר חפצא.** דכי אמר דבר זה עלי בקרבן או בחרם אסר ליה לחפץ עליו ומשום הכי תני להו בהדי הדדי אבל כי אמר שבועה שלא אוכל דבר זה או שאיני נהנה מדבר זה איהו לא אסר לחפצא עליה אלא נפשיה אסר מההוא חפצא: **פתח בכינוי ומפרש ידות.** לאלתר מודר אני ממך וכו' דהיינו ידות ולכתחילה ה"ל למתני' לפרש כינויין כגון קונם והדר ליתני ידות: **ותו.** אכתי איכא למיפרך ידות אינשי היכי שכתם התנא דלא קתני וידות נדרים כנדרים: **איירי בהו.** דודאי לא שכח להו לידות וחסורי מיחסרא וכו': **וליפרוש.** (ג) אכתי אי בכינויים איירי בריש' ליפרוש נמי בריש' קודם דפרש ידות: **ההוא דסליק מיניה.** כגון ידות דסליק מייניהו ומפרש להו לאלתר בריש' כדתנן במה מדליקין ונקיט במה אין מדליקין דסליק מייניה וכן כל הני: **ולא היא דפתח ביה לא מפרש בריש' והתנן יש נוחלין וכו'.** ומפרש בריש' אלו נוחלין ומנחילין: **הלין.** פתח בריש' משום דאוושו ליה (ד) קתני דיש נוחלין ומנחילין נפשין מהני דלא מנחילין וכן כל הני משום הכי מפרש להו לאלתר אע"ג דפתח בהו בריש' אבל הכא גבי נדרים וכן במה מדליקין דלא נפשי' ההוא דסליק מייניה פתח בריש'. ל"א אוושו דקתני אדבעה דברי' כגון יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין מנחילין ולא נוחלין לא נוחלין ולא מנחילין וכן בכולהו יש מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כו' הואיל ותני כל הני מתחיל בההוא דפתח בריש' ומפרש יתיה דאם היה מפרש בההוא דסליק מייניה בריש' שמא ישכח את הראשונות אלא פתח בראשון ומפרש להו כסדרן אבל היכא דלא אוושו כגון הני במה מדליקין וכו' ליכא למיחש להו ובמתניתין נמי ליכא למיחש דלא מפרש אלא כינויי וידות והני חרמים ושבועות ונזיר בהני ליכא למימר דאוושן דהא לא צריך להו למיתני אלא אגב גררא נסיב להו ומשום הכי לא שכח לקמייתא דלא צריך הכא כל כך דלא הוה עיקר אלא כינוי וידות בלבד וכמאן דלא תני להו לאחריני דמי: אלא

ולא היא דפתח בה לא מפרש בה בריש'. ה"ל לתנא למתניתהו לכולהו בחדא גוונא ומשום הכי מקשי: **והתנן יש נוחלין ומנחילין.** היינו האב את הבנים. נוחלין ולא מנחילין היינו האיש את אמו: **מוחרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.** מפרש בפרק יש מותרות [יבמות פד.] כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול. מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן כהן גדול שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט: **טעונות שמן ולבונה.** מפרש בפרק כל המנחות [מנחות נט.] מנחת הסלת והמחבת והמרחשת. שמן ולא לבונה מנחת נסכים: **טעונות הגשה.** שיגיש הכהן את המנחה בקרן דרומית מערבית דכתיב (ויקרא ו) זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה'. ומפרש' בפ' היה מביא [סוטה יד:] דהיינו קרן דרומית מערבית: **תנופה.** כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף: **טעונה הגשה ואינה טעונה תנופה.** היינו מנחת חוטא. טעונה תנופה ואינה טעונה הגשה היינו לוג שמן של מצורע ואשמו והביכורים:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מאי שנא וכו' מזירות בנזירות ומו לא מידי: (ב) ד"ה כתיבין וכו' דלגבי דקתני נדרים ושבועות: (ג) ד"ה וליפרוש ואכתי הא כינויים אייר בריש' ליפרוש להו נמי בריש': (ד) ד"ה אלין וכו' דאוושו ליה הני דיש נוחלין וכו' דסליק מייניה מפרש בריש':

גליון הש"ם

גמ' בדתנן במה מדליקין. קשה לי אמאי לא הביא מהמוקדם דיש שבת כילד העני עומד בחוץ:

פירוש הרא"ש

גמ' משום דנדר ושבועה כתיבי גבי הדדי. דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר: נדרים מידי דמיתסר **חפצא** עליה. דאיסור נדר הוא שמתפיסו בדבר הנדור ונאסר כמוהו וכן תרמיס דכתיב בגמרא: **לאפוקי** שבועה דאסר נפשיה מן **חפצא.** דכתיב (ויקרא ה) נפש כי תשבע שנשבע אלא יעשה דבר זה ומזיר אע"פ שנאסר בין אינו נאסר היין עליו אלא בגופו תלוי הנזירות שאומר הריני נזיר וממילא נאסר בין ובתגלחת ובטומאה: ותו ידות אינשי. כלומר שכח התנא מלשונתן בריש' דיין דפרש להו במתני' היה לו לשונתן בריש' וכומר שהם כנדרים וכיולא בזה בשאר דוכתי ליישא דש"ס ידות מאן דכר שמיהו אלא שלשון נדרים משונה: ואית ספרים דגרסי ידות אינשי אייר בהו לומר מי דבר בהם שהם כנדרים דמפרש להו וליפרוש כנויים בריש' כיון דפתח בהו: יש **טעונות** וכו'. יש מנחות טעונות שמן ולבונה: יש בכור לנחלה. דמקרי ראשית אונו: **ואין בכור לכהן.** דלא הוי פטר רחם: הלין משום דאוושן מפרש **ההוא דפתח בהו בריש'.** שבכל אחת יש ד' בנות ואי פתח במאי דסליק לפי שהדברים קרוכים היה שוכח מקצתן:

(מ) [מזיר ב.], (נ) שבת כ:, (ס) [ב"ק מז:], (ע) [מנחות פד., (פ) ב"ב קמ:], (צ) יבמות פד., (ק) מנחות נט., (ר) שם ס., (ש) בכורות מו., (ת) [שבת נא:], (א) [ב.], (ב) [במדבר ל:], (ג) [נ.], (ד) [במדבר ל:], (ה) [פ"א ה"א], (ו) [י"ל בנדרן], (ז) י"ל לא ה"ל,

אלא לאו דווקא זימנין מפרש ההוא דפתח ברישא זימנין ההוא דסליק מפרש ברישא ואיבעית אימא ידות [6]איידי דאתיין מדרשא מפרש להון ברישא וליפתח הדין ברישא מיפתח פתח בכינויין דאורייתא ברישא והדר מפרש ידות דאתיין ליה מדרשא הניחא למאן דאמר [3]כינויין לשון נכרים הן אלא למ"ד לשון שבדו להן חכמים להיות נודר בו מאי איכא למימר מי קתני ידות ולאו חסורי קא מחסרת לה אקדים נמי ותני ידות כל ידות נדרים כנדרים וכל כינויי נדרים כנדרים ואלו הן ידות האומר לחבירו ואלו הן כינויין [3]קונם קונח קונם וידות היכא כתיב [1]איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' ותניא נזיר להזיר לעשות כינויי נזירות כנזירות וידות נזירות כנזירות אין לי אלא בנזירות בנדרים מנין ת"ל איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' מקיש נזירות לנדרים ונדרים לנזירות מה נזירות עשה בו ידות נזירות כנזירות אף נדרים עשה בהם ידות נדרים כנדרים ומה נדרים [א]עובר בבל יחל ובבל תאחר אף נזירות [ב]עובר בבל יחל ובבל תאחר ומה נדרים [ג]האב מיפר נדרי בתו [ד] ובעל מיפר נדרי אשתו אף נזירות [ה]האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו מ"ש גבי נזירות דכתיב נזיר להזיר נדרים נמי הא כתיב לנדור נדר והיקישא למה לי אי כתב נדר לנדור כדכתב נזיר להזיר כדקאמרת לא צריך היקישא השתא דכתיב לנדור נדר [ג]דברה תורה כלשון בני אדם הניחא למאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם אלא למאן דלית ליה דברה תורה כלשון בני אדם האי לנדור נדר מאי עביד ליה דריש ליה לעשות ידות נדרים כנדרים ומקיש נזירות לנדרים נזיר להזיר דריש ליה מלמד שהנזירות

דמתניתין סדרא דוקא נקט לפרושי ידות ברישא למר מהיכא דסליק מייניה משום דאתיין ליה מדרשא וכנויין לא צריכי לפרושי ולמר מהיכא דפתח ביה משום דידות אתו מדרשא וראוי להקדימן לכנויין שאינן אלא לשון שבדו חכמים: **פ"ג נעשום ידות נזירות כנזירות.** ול"ג כנויי נזירות כנזירות דממ"נ לאו מקרא נפקי דאי לשון נכרים הם לא צריכי קרא ואי לשון חכמים הם היכי נפקי מקרא: **ומה נדרים עובר בבל יחל ובל תאחר.** אם אמר ככר זה עלי איכא בל יחל ואי נדר להביא קרבן איכא בל תאחר: **הבעל מיפר נדרי אשתו.** נדרי ענוי נפש ודברים שבינו לבינה וכדאי בספרי [פ' מטות ל יד]: **מיפר נדרי בתו.** דכתיב (במדבר ל) ואם הניא אביו אותה: **הבעל מיפר נדרי אשתו.** דכתיב (שם) ואם הפר יפר אותם איש ביום שמעו: **דכתיב נזיר להזיר.** דלאו אורחיה דקרא הכי דלעולם המקור קודם אל שם הפעולה כדכתיב לאסור איסר [שם] לקיים כל דבר [רות ד]: **הניחא למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם וכו'.** ואף על גב דאיכא למדרש לא דרשינן כדמוכח בפ"ב דב"מ (דף לא.): **לנדור נדר מאי עביד ליה.** דהא נפקא ליה מהיקישא דנזירות. ורמה לי דמש"ה מקשה הכא לנדור נדר מאי עביד ליה ולעיל בסמוך אקשי היקישא למה לי (אי) משום דכי היכי דאמרינן ברים פ"ק דקדושין (דף ד.) דמילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא ה"נ מילתא דאתיא בהיקישא אפשר טרח וכתב לה קרא וברים איזהו נשך [ב"מ פא.] **א]** אמרי' מילתא דאתיא בג"ש טרח וכתב לה קרא ומש"ה לא מקשי ברישא לנדור נדר מאי עביד ליה דאפשר לדמויי דאע"ג דאקשינהו רחמנא טרח למכתב בכל חד רבויא לידות ומש"ה אקשי ליה דעדיפא מינה דכיון דכתב רחמנא בכל חד ריבויא לידות למה ליה לתנא לאסמוכי אהיקישא אבל בסמוך לבתר דפרים הש"ס דלמ"ד דברה תורה כלשון ב"א אינטריך היקישא קא בעי למ"ד לא דברה לנדור נדר מאי עביד ליה דלא מצי למיפרך אליבא היקישא ל"ל דהא לא שמעינן ליה לרבי דמפיק להו לידות מהיקישא דבריתא אליבא דמ"ד דברה אתיא מיהו פריך ליה כיון דע"כ הקישן הכתוב לנדור נדר מאי עביד ליה דאע"ג דאפשר דטרח וכתב קרא בכל חד וחד רבויא ולא סמך אהיקישא מ"מ כל היכא דאיכא למדרש דרשינן כדאמרינן התם פ"ק דקדושין גבי מילתא דאתיא בק"ו:

שהנזירות

נזירות בנזירות. כנוי נזירות כדי נסבה דלמאן דאמר שבדו להם חכמים הוי מדרבנן ולמ"ד ג' נכריים לא בעי קרא ועוד דתרוייהו לא נפקי ממד קרא וכן לא קתני אלא מה נזירות עשה ידות נזירות כו' וכנויי לא מדכר: **עובר בבל יחל.** דכתיב בנדר לא תאחר לשלמו: **אי כתיב נדר לנדור וכבל תאחר.** דכתיב בנדר לא תאחר לשלמו: **אי כתיב נדר לנדור כדכתיב נזיר להזיר כו'.** דכתיב לא יחל דברו: **ובבל תאחר.** דכתיב בנזיר להזיר כו'. והוה דרשינן מייניה ידות אבל השתא דכתיב לנדור נדר דברה תורה כלשון ב"א שכך דרך המקרא לכתוב המקור ואחר כך שם הדבר ופירושו כמו לעשות מעשים ולשון ב"א לכפול דבריהם על דרך זה ולית כאן לישנא יתירא לדרשא: **הניחא למ"ד ד"ת בו'.** פלוגתא בפ' אלו מציאות (דף לא:) ובפ"ק דקידושין (דף יח:) ובפ' ד' מיתות (דף סד:):

מסורת הש"ס

א) [יבמות ב: ושם נסמן], **ב)** [לקמן יג.], **ג)** [קדושין יז: ושם נסמן], **ד)** [ב.], **ה)** [בכורות מו.], **ו)** [ע"ב שיין לדף ב:], **ז)** [ויקרא ה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא לאו דווקא הא: **(ב)** ד"ה וליפתח וכו' ידות נדרים כנדרים הואיל: **(ג)** ד"ה כינויין וכו' וכן הסאר והני קא משיב וכו' דנדרי הכי התורה אסרה: **(ד)** ד"ה מי קתני וכו' וכיון דאמרינן: **(ה)** ד"ה ובבל תאחר וכו' לא תאחר לשלמו הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) ר"נ ד"ה נדור נדר. וברים איזהו נשך אמרי' מלמד דאתיא בג"ש עיין וכתב לה קרא וכו'. ג"כ עיין בספר תק נתן בסמ"ד זכתים דף מ ע"א נלשון רש"י ד"ה אין מלמדין מ"ש על דברי הר"ן אלה:

מוסף רש"י

כינויין לשון נכרים הן. דהכי משתבעי אומות, וכי נדרי או משתבעי משתבעו בהני לשונות ושבלא נמי כי אמר בהאי לישנא מיתסר, דהתורה אמרה כי יחוד, בכל לשון בנדר (לקמן יב.) שהם לשונות מומחים לקנא לשונות של שבועים לשון, ומאחר שהנדר אין צריך לשון הקודש, כל הנודר בהם הואיל ולשון מומחה הוא אבל קנא לשונות נדר גמור הוא מן התורה, והוא הדין בשאר לשונות הגויים, שכל שנדר בהם נדר גמור הוא מן התורה, ולא תפסו ג' לשונות שהחזיקו אנא שהם קרויים ללשון הקודש (מאירי בשם). **לשון שבדו להן חכמים.** הני לשונות מנאו להם חכמים שיהו נודרין בהן (שם). **קונם.** שאמר קונם ככר זה עלי (שם).

פירוש הרא"ש

ואיבעית אימא ידות איידי דאתיין מדרשא בו'. כלומר ודאי אפי' טעמא אתיה דלא דק תנא זמנין דפריש במאי דפתח וזימנין במאי דסליק ומיהו הכא איכ' טעמא אמאי פתח בידות: **כינויין לשון נכרי' הם.** הרי עיקר הדבר כלשונם: **לשון שבדו להם חכמים.** כמו (מלכים ג יב) בחדש אשר בדא מלבו תקנו לידור בו' הזה כדי שלא יהיו בו' אזכיר לזכיר ל' קרבן כדי שלא יאמר קרבן לה' כי רוב המתפיסים בנדר היו מתפיסין בקרבן לכך תקנו לו כנויי: **ידות היכא כתיב.** דקאמרת דאתיין מדרשא: **נזיר להזיר לעשות ידות**

עין משפט נר מצוה

[א מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' ה:]
ב מיי' פ"ב מהל' מזרות הל' כא:
ג מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' ו טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' ג:
ד מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעי' ב:
ה מיי' פ"ב מהל' מזרות הל' יז:]

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיְיָ:
במדבר ו ב

תוספות

אלא למאן דאמר לשון שבדו חכמים. למאי דפרשינן בממתני' דתקינו חכמים שהלשון יהיה מועיל ואל עליה מן התורה י"ל מ"מ אין דינם פשוט יותר מידות ובדין היה להקדימן אמאי לא אקדמינהו: עוד אומר ר"י כשם רבי יחיאל דבריו[למי איתא בהדיא למאן דאמר לשון שבדו חכמים דאינו מביא קרבן על כינוי מזרות וכינוי מזרות אינו כנזיר אלא לענין מלקות: הכי נמי **אקדים ותני ידות ברישא.** ול"ע כי מתחילה היה קשה להגיה ברישא ועתה מגיה: (לעיל): וידות. דאמר לעיל דאתיא מדרשא מהיכא נפקא: לעשות כינוי מזרות כנזירות. לא מיבעיא קרא יתיה דודאי אם מן התורה ולא אילטריך היתר רק לידות (ולא) [דהא] מגופיה קרא אמעטין הכינויים וכבר הזכירה דבהיקש דסיפא לא מזכיר כינויין כן פירש ה"ר אליעזר דיתור דאילטריך למדרש ידות מזרות כמזרות: **אף** נזירות עובר בבל **תאחר.** ולקמן קאמר בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה: **אי כתב** נדר לנדור כדכתב נזיר להזיר דבקאמרת. שכן דרך המקראות לכתוב שם דבר כמו עשה יעשה אמר אמרתי ומדשני דכתב מזיר להזיר לדרוש השתא דכתיב לנדור נדר אורחיה דקרא הוא ולכך דברה תורה כלשון בני אדם: **הניחא למאן דאמר** נזירות חל על נזירות. פלוגתא היא בפרק שני דמכילתין (דף יח) ואומר ר"י דלקמן מוכח דהיכא דאמר הריני מזיר היום הריני מזיר למחר דכולי עלמא לא פליגי דחייב שתי מזירות מינו דחייל על יום אחד חייל על כולו וכי פליגי בשאומר הריני מזיר היום הריני מזיר היום ובזה יש לפרש האי פלוגתא:

שהנזירות חלה על הנזירות. כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום דלא אמרינן דלסגי ליה בשלשים יום אלא צריך למנות שתי נזירות דהיינו ששים ופקא ליה מדכתיב[ה] נזיר להזיר כלומר כשקיבל להיות נזיר אפשר לו להזיר עוד וכדפרישית: **הניחא אי ס"ל אין נזירות חלה על נזירות.** ואע"ג דלקמן בפ"ב (דף יח.) אסיקנא דלכולי עלמא היכא דאמר הרי עלי שתי נזירות מונה ששים יום ומוקמינן להא קרא דנזיר להזיר איכא למימר דהיינו למאן דס"ל לא בדברה תורה כלשון בני אדם ומייתר ליה נזיר להזיר ומוקי ליה להכי אצל מאן דאמר בדברה תורה כלשון בני אדם ס"ל דכי האי גוונא לא בעי קרא: **לימא קרא ליזור מאי להזיר.** לא שיהא שום הפרש בין ליזור ולהזיר שהרי הה"א נבלעת היא בכמה מקומות כדאשכחן לגוד ולהניד לשמיד ולהשמיד אלא דה"ל למכתב דומיא דנדרים דכתיב לנדור. כך נראה בעיני: **במערבא אמרי וכו'.** כלומר דלא סבירא להו דמלהזיר דרשינן תרתי אלא למאן דאית ליה לא בדברה מפיק להו לידות מלנדור נדר וזיר להזיר מוקי ליה לנזירות חלה על נזירות והאי תנא מוקי כל היולא מפיו יעשה לנדר שהותר מקצתו הותר כולו דדרים ליה הכי אם חל כל היולא מפיו יעשה אצל אינו חל לחצאין: **ואיה תנא דמפיק להו מן כל היולא מפיו יעשה.** היינו מאן דאית ליה בדברה תורה כלשון בני אדם ולדידיה תרתי שמעינן מינה ידות נדרים כנדרים ונדר שבטל מקצתו בטל כולו. והכי מפרש לה להך פלוגתא בירושלמי[ו]. ואע"ג דבמערבא לא בעי למידרש מליזור[ז] תרתי [דרשי] מכל היולא מפיו דרשי להו דתרוייהו משמעותיה דקרא: **אמר מר וכו' אלא כל יחל דנזירות היכי משכחת לה.** כלומר היכי משכחת לה דאיכא בל יחל לחודיה דקס"ד דכי היכי דבנדרים ליכא אלא חד לאו הכי נמי בנזירות דאי לא לא שוו אהדדי. ועוד נראה בעיני משום דאמרינן בפרק כל שעה (פסחים דף כד:) דכל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמי' בלאוי יתירי וה"ג איכא לאוקומי היקשא לשאר מילי ולא לאפושי לאוי. ומפרקי לעבור עליו בשנים כלומר דכי אמרינן הכי בפרק כל שעה ה"מ בדברשא דקראי אצל הכא על כרחיך הקישן הכתוב לכל מה שאפשר להקיש אותן. וקשיא לי כי היכי דמוקמינ בנזירות בל יחל האמור בנדרים נוקי נמי בנדרים בל יאכל האמור בנזירות וניחא לי דבשלמא בל יחל שייך ממש בנזירות כדשייך בנדרים אצל בל יאכל לא אפשר לאוקמי בנדרים דבנזירות לא כתיב אלא באכילת ענבים ונדרים כוללים אכילה והנאה דכולהו מילי הלכך לא שייך בהו: **בל תאחר דנזירות וכו'.** נראה בעיני פירושא דשמעתא דהכי מקשה היכי משכחת לה דליכא למימר משכחת לה בההוא ענינא דכולהו קרבנות באומר הרי עלי להיות נזיר דלא דמי דאילו האומר הרי עלי להביא קרבן מחוסר מעשה דהיינו ההבאה וא"א לומר שיחול מיד אצל הכא כיון שאינו מחוסר שום דבר [ה]הרי הנזירות חל מיד וה"ל נזיר וליכא בל תאחר ואי כשאומר לכשארלה ליכא נמי בל תאחר בהרי התנה לכשארלה ואינו רוצה. ומתרץ רבא כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר ובכה"ג מן ההיא שעתא קס ליה בבל תאחר כדחיישינן בהאומר לאשתו כלומר כהן האומר לאשתו וכו' דאסורה לאכול בתרומה מיד משום חששא דמיתה. ולאו דדמיא לההיא לגמרי דאילו התם אי אכלה ולא מת בעלה לא עבדה אסורא אבל הכא לאלתר קס ליה בבל תאחר דכיון שהתנה ואמר לא אפטר מן העולם משמע דה"ק הרי עלי למנות נזירות בענין שלא יהא חשש בדבר שאשלים נזירותי קודם שאפטר מן העולם מש"ה [אף] דלישנא לא משמע דאהאי נזיר מעתה מיהו קס ליה בבל תאחר דאלתר דאע"ג דא"ל מהיכא קא ילפת מנדרים אי מה התם בל תאחר דידהו ליתא אלא אחר ג' רגלים כדאמר בפ"ק דר"ה (דף ז.) ה"נ לאחר ג' רגלים ליתא דאילו התם אמר הרי עלי סתמא אבל הכא לא

ו) שהנזירות חל על הנזירות ולמ"ד דברה תורה כלשון בני אדם ונזיר להזיר דריש לעשות ידות נזירות כנזירות שהנזירות חל על הנזירות מנא ליה הניחא אי ס"ל כמ"ד אין נזירות חל על נזירות אלא אי ס"ל כמ"ד נזירות חל על נזירות מנא ליה נימא קרא ליזור מאי להזיר שמעת מינה תרתי במערבא אמרי אית תנא דמפיק ליה לידות מן לנדור נדר ואית תנא דמפיק ליה מן [1]כל היוצא מפיו יעשה אמר מר ומה נדרים עובר [1]בבל יחל ובל תאחר בשלמא בל יחל דנדרים משכחת לה [2]כגון דאמר כבר זו אוכל ולא אכלה עובר משום בל יחל דברו אלא בל יחל דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר אכל קם ליה בבל יאכל שתה קם ליה בבל ישתה אמר רבא [3]לעבור עליו בשנים בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר אכל קם ליה בבל יאכל באומר לכשארצה אהא נזיר ואי אמר כשארצה ליכא בל תאחר אמר רבא כגון דאמר [3]לא איפטר מן העולם עד שאהא נזיר דמן ההיא שעתא הוה ליה נזיר מידי דהוה [3]דאמר לאשתו הרי זו גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד אלמא אמרינן כל שעתא ושעתא דילמא מיית הכא ונמי לאלתר הוי נזיר דאמרינן דילמא השתא מיית

רב

דאמר מר וכו' אלא כל יחל דנזירות היכי משכחת לה. דעובר בבל יחל גרידא ומשני לעבור עליו בשנים: בל תאחר בנזירו' היכי משכחת לה. בגלמא גבי נדרים משכחת לה מי אמר הרי עלי עולה ושהה ולא הקריבה עד אחר שלש רגלים אלא בנזירות היכי משכחת לה דאי אמר הריני נזיר משכחת בל תאחר עליה נזירות. ומשני כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דמהכיא שעתא הוי נזיר לכומר דמיד יש לו להתחיל נזירותו ואם לא התחיל עובר בבל תאחר מיד דהוה לאומר לאשתו הרי זה גיטך וכל זה מן התירוץ ור"ת מפרש

לה בתמיה מהאי שעתא דהוה ליה נזיר ומאי בל תאחר איכא מידי דהוה לאומר לאשתו הרי זה גיטך דהוה גט מיד ה"נ הוה חל עליו הנזירות מיד וכל זה מן הקושיא ולפירוש זה צריך לגרוס אמר רב אחא בר יעקב דשיניא היא דשני ליה ולפירוש אחר רב אחא בר יעקב אמר: מידי דהוה לאומר לאשתו. והי דלא דמי דהתם אסורה לאכול בתרומה מיד והכא לא חל נזירות מיד לדוגמא בעלמא מדמינן דחיישינן שמא ימות מיד ה"נ ליחוש שמא ימות מיד וקא עבר אם לא יתחיל מיד הקשה הר"ר יוסף שהלך בארץ הצבי אמתי לא משכחת בל תאחר בנזירות דאמר הרי עלי לקבל נזירות אחר שלשים יום ואי מאחר עובר בבל תאחר ושמא היינו כשיניא דשניו לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר כלומר עד שאקבל נזירות עוי"ל דאי מאחר לשלש נדרו א"כ לאו היינו בל תאחר דנזיר כ"ש בל תאחר דנדר שמאחר לנדור נדרו:

עלו נזירות מידי דהוה אתרומה דאסורה לאכול בתרומה מיד ומאי בל תאחר איכא דאמרינן אלא דמקשה דמסוס חשש שמא ימות לא הוי כאילו קבל עליו ואלא אם אמר הריני נזיר ל' יום לפני מותי אז היה אסור לשתות יין מיד וראיה לי שיעמוד בספק נזירות כל ימיו אצל לא לקי:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהל' נזירות הל' ו ז ח י יח טו) וסי"ד בל' ב סמג עשין קכו [טוש"ע יו"ד סי' רלט סעי' יב]:

ז ב מיי' פ"ג שם הל"ב סמג שם:

ח ג מיי' שם הל"ד וסי"ד הל"י סמג שם:

ט ד מיי' פ"ט מהל' תרומות הל"ח סמג לאוין רכח:

תורה אור השלם

1. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

מוסף רש"י

במערבא. בארץ ישראל (ב"מ ז:). **האומר לאשתו הרי זו גיטיך שעה אחת קודם מיתתי.** יש שלא יומת פתאום, או בעיר אחרת ומחקק אשתו לחליצה ונתן לה גט כשהוא בריא ואומר לה גט זה יהא לגרשיך שעה אחת קודם מיתתי (סוכה כג:). **אסורה לאכול בתרומה מיד.** אם הוא כהן והיא ישראלית, דשמא זו היא השעה שהיא קודם למיתתו והרי היא מגורשת ממנו (שם) בת ישראל הנשואה לכהן שחוללה בפנינו, אסורה מיד, דכל שעתא מיתיא עכשיו יומת (גיטין כח. וכעי"ז יבמות סט:).

תוספות

אלא בל יחל דנזיר היכי משכחת לה. דעובר בבל יחל גרידא ומשני לעבור עליו בשנים: בל תאחר בנזירו' היכי משכחת לה. בגלמא גבי נדרים משכחת לה מי אמר הרי עלי עולה ושהה ולא הקריבה עד אחר שלש רגלים אלא בנזירות היכי משכחת לה דאי אמר הריני נזיר משכחת בל תאחר עליה נזירות. ומשני כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דמהכיא שעתא הוי נזיר לכומר דמיד יש לו להתחיל נזירותו ואם לא התחיל עובר בבל תאחר מיד דהוה לאומר לאשתו הרי זה גיטך ולא כגון דאמר מידי דהוה לאומר לאשתו הרי זה גיטך דהוה גט מיד ה"נ הוה חל עליו הנזירות מיד וכל זה מן הקושיא ולפירוש זה צריך לגרוס אמר רב אחא בר יעקב דשיניא היא דשני ליה ולפירוש אחר רב אחא בר יעקב אמר: מידי דהוה לאומר לאשתו. והי דלא דמי דהתם אסורה לאכול בתרומה מיד והכא לא חל נזירות מיד לדוגמא בעלמא מדמינן דחיישינן שמא ימות מיד ה"נ ליחוש שמא ימות מיד וקא עבר אם לא יתחיל מיד הקשה הר"ר יוסף שהלך בארץ הצבי אמתי לא משכחת בל תאחר בנזירות דאמר הרי עלי לקבל נזירות אחר שלשים יום ואי מאחר עובר בבל תאחר ושמא היינו כשיניא דשניו לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר כלומר עד שאקבל נזירות עוי"ל דאי מאחר לשלש נדרו א"כ לאו היינו בל תאחר דנזיר כ"ש בל תאחר דנדר שמאחר לנדור נדרו:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכא נמי וכו' דהוי מזיר הס"ד ואמ"כ מ"ה מן אלתר וכו' וכן מפרש בירושלמי הס"ד:

גליון הש"ס

גמ' כגון דאמר כבר זו אוכל. עיין לקמן דף ח בתוס' ד"ה מוסבא וס"ע דהא נדר בקוס ועפה לא משכחת לה דכל נדר הוא שאוסר תפץ עליו ובנדר אצל אוכל ס"ל לכמה פוסקים דהוי יד לכוונתו לאסור המאכל עליו אבל לידור לעשות מעשה לא משכחת לה. וה"ל יפיר עיני: **בהר"ן** ד"ה בל תאחר. הרי הנזירות חל מיד. עיין לקמן דף סג בהר"ן שם:

פירוש הרא"ש

מלמד שהנזירות חלה על הנזירות. שאם אמר הריני נזיר היום וחזר ואמר הריני נזיר היום צריך למנות ג' נזירות של ל' ל' יום לסתם נזירות ל' יום ואי לאו קלא ה"א כיון דכבר הוי מזיר לא חייל בו נזירות עליה ולקמן בפרק ב (דף יח.) תנא שיכול ומה שבועה חמורה אין שבועה חלה עליה נזירות קלה לכ"ש מ"ל מזיר לנזיר: **במערבא אמרי אית תנא דמפיק** להון לידות מן לנדור נדר בו'. היינו מאן דלית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ומקים נזירות לנדרים ומזיר להזיר דרים שנזירות חלה על נזירות ומאן דאית ליה דברה תורה בו' דרש מזיר להזיר שנזירות חלה על נזירות ידות מפיק מן כלל היוצא מפיו יעשה דכיון דהוצא מקצת מפיו מיעוטו דכל דרשינן דהוי כאילו הוצא לכולו מפיו יעשה כיון דהוצא מקצת הנדר: **בל** יחל דנזירות היכי משכחת לה. קס"ד דקאמר שיעבור בבל יחל

מסורת הש"ס

(א) [לקמן יח.], ב) [ל"ל בכלל], ג) יבמות סט: גיטין כח. סוכה כג: [תוספתא דגיטין פפ"ד], ד) כל זה שייך לרש דף ד וא"ל הניחא למ"ד בנמס' מזיר וכו'.; ה) [במדבר ו], ו) [פ"א ה"א], ז) [מלהזיר רש"ש],

רב אחא בר יעקב אמר כגון (ח) דנדר והוא בבית הקברות הניחא למ"ד (ט) לא חיילא עליה נזירות מאלתר אלא למ"ד (י) מאלתר חיילא עליה מי איכא בל תאחר ועוד (יא) האמר מר בר רב אשי חיילא נזירות עליה מאלתר וכי פליגי לענין מלקות פליגי (יב) אפ"ה קם ליה בבל תאחר משום דקא מאחר נזירות דטהרה א"ר אשי הואיל וכן נזיר שטימא עצמו במזיד (יג) עובר משום בל תאחר דנזירות טהרה רב אחא בריה דרב איקא אמר עובר בבל תאחר תגלחתו ולא מיבעיא למ"ד (יד) תגלחת מעכבת אלא אפי' למ"ד (טו) תגלחת אינה מעכבת מצות גילוח מיהא לא מיקיים מר זוטרא בריה דרב מרי אמר עובר בבל תאחר קרבנותיו ומן הכא נפקא ליה מהתם נפקא ליה (טז) כי דרוש ידרשנו (יז) אלו חטאות ואשמות מהו דתימא חידוש הוא שחידשה תורה בנזיר מאי חידוש אילימא (יח) דלא מתפים ליה לחטאת נזיר בנדר הרי חטאת (יט) חלב (כ) שאין מתפיסה בנדר ועובר בבל תאחר אלא מאי חידושיה סד"א הואיל ואם אמר הריני נזיר אפילו מן חרצן (כא) הוי נזיר לכל אימא לא ליעבור עליה משום בל תאחר קמ"ל הניחא למ"ד (כב) כי נזיר מן חרצן הוי נזיר לכל אלא לר"ש דאמר אין (כג) נזיר עד שיזיר מכולן מאי איכא למימר ועוד האי חידוש לחומרא הוא אלא מאי חידושיה דסד"א הואיל ואם

לא אמר הכי דמ"כ הוה ליה נזיר לאלתר כדפרישנא מאי אמר לא אפטר מן העולם וכיון שכן הוה ליה כאומר הרי עלי להביא קרבן מיד דקס ליה בבל תאחר לאלתר. ובדין הוא דהוה מצי רבא לאוקמה באומר קודם שיעברו ב' שנים אהא נזיר ובכי האי גוונא הוה ליה בבל תאחר דקרבנות דלא עבר עד ג' רגלים אלא מיהו כיון דלא מצי לאוקמה באומר הרי עלי (ט) בקרבנות וכדפרישנא ואלטריך לחדושי תנאיה נקט האי לאשמועינן דבכי האי גוונא קס ליה בבל תאחר לאלתר. כנ"ל וזה יצאתי ידי חובתי מכל מה שעמעמו הראשונים בהלכה זו: **לגון שגור והוא בבית הקברות.** שלריך לגאת מיד ולקבל עליו נזירות וכי לא נפיק קס ליה בבל תאחר: **הניחא למ"ד לא חיילא נזירות עליה לאלתר.** פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בפ"ג דנזיר (דף טז:) דלר' יוחנן אי אכיל ושתי יין בבית הקברות לקי דחיילא עליה נזירות מיד ולר"ל לא חיילא עליה נזירות מיד ולכי נפיק מבית הקברות צריך לחזור ולקבל: **אלא למ"ד מאלתר חיילא עליה מאי איכא למימר.** דכיון דחיילא עליה נזירות ליכא בל תאחר א]לעולם: **חיילא עליה נזירות מאלתר.** ולא צריך קבלה כי נפיק. ולענין מלקות הוא דפליגי אי לקי על אכילת עבדים בעודו בבית הקברות וכיון דחל עליה נזירות ולא צריך קבלה מאי בל תאחר איכא: **דקא מאחר ליה לנזירות דטהרה.** ומש"ה קס ליה בבל תאחר: **הואיל וכו'.** כלומר כיון דאמרת דלא"ג דחל עליה נזירות כיון דלא חייל עליה בטהרה איכא בל תאחר אף מזיר טהור שטימא עצמו במזיד עובר בבל תאחר ולקי. דלא"ג דכבר אזהריה רחמנא אטומאה בתרי לאוי כדכתיב [במדבר ו] לא יטמא וכתיב נמי על כל נפשות מת לא יבא [שם] ואמר נמי והימים הראשונים יפלו לאו למימרא שלא יהא עליו עונש אחר אלא מילקא נמי לקי משום בל תאחר: **תגלחת מעכבת.** פלוגתא היא דר"א ורבנן (מזיר דף מו.) דלר"א הא דכתיב ואחר ישתה המזיר יין [במדבר ו] היינו אחר כל המעשים כולן דהיינו תגלחת והרלאת דמים ולרבנן מיד שהביא קרבנותיו מותר ביין: **בל תאחר קרבנותיו.** להך אוקימתא אינו עובר בבל תאחר אלא לאחר ג' רגלים: **אלו חטאות ואשמות.** וקרבנות מזיר הרי הן בכלל: **מהו דתימא.** אי לאו היקישא דנדרים: **דלא מתפים לה לחטאת נזיר בנדר.** דקילא שאינו יכול להתפיסה בנדר שאם אמר חטאת נזיר עלי והוא אינו מזיר לא אמר כלום והואיל וקילא סלקא דעתך אמינא לא ליקום עליה בבל תאחר: ופרכינן **הרי חטאת חלב.** כלומר כל החטאות דהכי מיקרי כולהו חטאת חלב אית בהו הך קולא ואפילו הכי קאי עלייהו בבל תאחר והיקישא למה לי: **אפי' מן חרצן הוי נזיר נמי.** והיכי מיית מייה קולא דלא ליקום בבל תאחר: **הואיל ואם גילח על אחת משלשתן.** חטאת ועולה ושלמים שהנזיר מביא. וכיון דלא חמירי אי לאו היקישא ה"א דלא ליקום עלייהו בבל תאחר: (כ) **חטאת חלב אחת לכפרה.** ומש"ה אף על גב דאית בה קולא דאינו יכול להתפיסה בנדר כיון דמצוה להביאה לכפר עליו דין הוא שיעבור בבל תאחר. אבל חטאת נזיר אית בה קולא דאין מתפיסה בנדר ולא מתסר בה מידי דליקום עלה בבל תאחר ולמאי קאתיא אי להתירו ביין אין זו מצוה אלא רשות ואפילו למאן דאמר [נקמן י.] נזיר חוטא הוא אינו חוטא גמור ועיקר קרבן לא אתי לכפרה. וקשה בעיני אכתי תיתי קרבן מזיר במה הלד מחטאת חלב ושלמים ונראה לי דאין הכי נמי אלא כיון דלאו מגופיה דקרא נפיק (כא) אלא במה הלד היקישא עדיפא דכל מה הלד כל דהו פרכינן: **והרי חטאת יולדת דלא אפיא לכפרה.** ואפילו לר' שמעון דאמר בפרק המפלת (נדה לא:) דיולדת חוטאת היא דכשעה שכורעת ויולדת קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה עיקר קרבנה אינו בא על חטא שהרי אפילו יודעת בעצמה שלא הרהרה בדבר כלום מביאה קרבן

לעשות מזירות דטהרה: משום בל תאחר דתגלחת. לעולם מיירי דשילם מזירות בטהרה מכל מקום מצוה לגלח שערו ולתתו תחת הדוד ומשהה התגלחת עובר בבל תאחר משמע קצת לאחר שלשים יום לא גילח יגלח מדקתמר לאיכא עליה מעוט בל תאחר: בל תאחר קרבנותיו. אם השלים ימי מזירותו ולא הביא איכא בל תאחר: דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות. דפשטיה דקרא כי תדור נדר לא תאחר לשלמו אבל בחובה לא אשמעינן ונפקא מינה מדלרשנו ואשמעא ליה שעשה עצמו בטומאתו במזיד: עובר משום בל תאחר תגלחתו. ולפי' הביא כל קרבנותיו ואינו מתוסר רק גילוח: ולא מבעיא למ"ד תגלחת מעכבת. מלשתות יין ומליטמא למתים אז רחוי שיעבור בבל תאחר ופליגי בה ר' אליעזר ורבנן בשלהי פרק ג' מיין (דף מו.): בל תאחר קרבנותיו. שהמזיר מביא שלשה קרבנות עולה חטאת ושלמים ואם שהה ג' רגלים ולא הביאם עובר בבל תאחר: דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות. דלימנהו בכלל כי תדור נדר ורבינהו קרא דאשכחן בחטאת דרישה ואת שעיר החטאת דרוש דרש וחטאת כתיב בחטאת כאשם אי נמי חטאת ואשם נדרשין ממנו וכופין אותו להביאם: והרי חטאת חלב. כל החטאות נקראו על שם חטאת חלב דלאיתא בסוטה (דף טו.) בדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים כי רוב שגגת כרת שנכשל בה אדם היא על ידי חלב המצוי בתוך הבית ואין אדם מתנדב להביא חטאת: עד שיזיר מכולן.

פירוש עד שיאמר הריני נזיר בשתה להיינו מכולם: ועוד האי חידושא לחומרא הוא. וכ"ש שיש לו לעבור בבל תאחר:

(ח) [מזיר טז:], (ט) [שם יח.], (י) [מזיר מו.], (יא) [ר"ה ה:], (יב) [ברש"י דסוטה טו. ד"ה חטאת וכו' וכן בכריתות כב: מפרש טעמא דכל חטאת שתה קרי חטאת חלב עיש ועי' בפי' הרא"ש דהכא טעם אחר], (יג) [מזיר ג:], (יד) שם, (טו) עי' מש"כ בהש"י לעיל ג: ריש העמוד:, (טז) ל"ל בבשאר, (יז) נ"א בנזיר, (יח) [מכאן שייך לע"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב אחא בר יעקב אמר כגון דנדר והוא: (ב) רש"י ד"ה לענין וכו' מזיר לא מלקינן ליה הואיל ובבית הקברות נדר אבל: (ג) ד"ה כי דרוש וכו' דמיחייב בהו אדם קאי וכו' ולא יליפינן ליה לנזיר מהאי היקשא: (ד) ד"ה והא חטאת וכו' הרי עלי חטאת חלב לא אמר:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה חטאת חלב. אלא במה הצד היקשא עדיפא. וקשה לי הא זהו אינו דרך לימוד דין מדשם מכח מה הלד אלא דפשטא דקרא כי דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות כל חטאת בכלל אלא דהיה מקום לומר מסברא להוציאו מכללא חטאת נדר כיון דקילא. וכיון דמינו בחלב ושלמים אף דקיל אינהנו בבל תאחר. ממילא מש"ה אלאת מפשטיה דקרא דחטאת מזיר מכלל וא"כ שרש הדין דחטאת מזיר מקרא דכי דרוש ידרשנו וכ"ש: **בהרא"ש** ד"ה נזיר טהור אם נשתחה. עיין עוד לקמן ר"ה דף ד' ד"ה ולדקות:

מוסף רש"י

כי דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות. שהן נדרשין ממנו, שהרי מוקה הם מוטלין עליך (ר"ה ה:). חטאת חלב. כל חטאת שתה קרי חטאת חלב, דשתי חלב כתיב, דכתיב (ויקרא ג) כל חלב וכל דם לא תאכלו, וכתיב בתריה פרשת חטאת (סוטה טו. וכעי"ז כריתות כב:).

פירוש הרא"ש

כגון שגור והוא בבית הקברות. ועובר בבל תאחר אם עמד בשותה טומאה ג' רגלים ולא נטהר למעות מזירות: לאלתר חיילא עליה נזירות מאי איכא למימר. מאי בל תאחר איכא ופלוגתא דרבי יוחנן ור"ל היא בפ"ג דמזיר (ל"ל בפ"ג דמזיר דף טז:): וכי פליגי לענין ב] מלקות. אם התרו בו לאחת ולא יגלח ואליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"ל איסור מלקות איכא: אמר רב אשי הואיל וכו'. דמשמה מזירות טהרה אינו בבל תאחר: נזיר טהור שטמא עצמו בשדיד עובר בבל תאחר דנזירות טהרה. אם נשתהה בטומאתו ג' רגלים וה"ה אם נטמא בשוגג אם הטהייר היתה במזיד ושטמא עצמו במזיד דקאמר הייט ששהה עצמו בטומאתו במזיד: עובר משום בל תאחר תגלחתו. ולפי' הביא כל קרבנותיו ואינו מתוסר רק גילוח: ולא מבעיא למ"ד תגלחת מעכבת. מלשתות יין ומליטמא למתים אז רחוי שיעבור בבל תאחר ופליגי בה ר' אליעזר ורבנן בשלהי פרק ג' מיין (דף מו.): בל תאחר קרבנותיו. שהמזיר מביא שלשה קרבנות עולה חטאת ושלמים ואם שהה ג' רגלים ולא הביאם עובר בבל תאחר: דרוש ידרשנו אלו חטאות ואשמות. דלימנהו בכלל כי תדור נדר ורבינהו קרא דאשכחן בחטאת דרישה ואת שעיר החטאת דרוש דרש וחטאת כתיב בחטאת כאשם אי נמי חטאת ואשם נדרשין ממנו וכופין אותו להביאם: והרי חטאת חלב. כל החטאות נקראו על שם חטאת חלב דלאיתא בסוטה (דף טו.) בדין הוא שתהא חטאת חלב טעונה נסכים כי רוב שגגת כרת שנכשל בה אדם היא על ידי חלב המצוי בתוך הבית ואין אדם מתנדב להביא חטאת: עד שיזיר מכולן.

עין משפט נר מצוה

יא מיי' פ"ו מהל' מזירות הל' מ סמג לאוין רכ:
יא ב ג מיי' שם פ"ה הל' כח סמג שם:
יב ד מיי' שם פ"ח הל"ה סמג עשין קכז:
יג ה ו מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ח סמג שם:
יד ז מיי' פ"א מהל' מזירות הל"ט סמג לאוין רכ:

תורה אור השלם

ו. כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כג כב

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בהר"ן ד"ה אלא למ"ד מאלתר חיילא וכו'. דכיון דחיילא עליה נזירות ליכא בל תאחר לעולם. נמתק מיכח לעולם: **ב]** בהרא"ש ד"ה וכי פליגי וכו'. נ"ב למדתי ממנו דפלוגתא דר"י ור"ל במזיר דף טז ע"ב היא רק למ"ד לאו אשם"מ לוקין עליו. אז באיסור מלקות פליגי. אבל מלקות ממש ליכא ישו"ש ובגליון הש"ס שלי במזיר דף יח ע"א:

תוספות

כגון שנדר והוא בבית הקברות. דכעודו עומד לשם מזירות לא חל עליה עד דנפיק משם וילכי ויקבל ויחול למזירות עליה הילכך קאי בבל תאחר שמוטל עליו לגאת וליטהר ולהתחיל מזירות: הניחא למ"ד לא חיילא עליה נזירות בעודו בבית הקברות. פלוגתא היא בפרק ג' דמזיר (דף טז.) ועוד האמר מר בר רב אשי במיתה כ"ע לא פליגי דחיילא אם שותה ביין אז מגלח לוקה בעודו נמי בבית הקברות חל מזירות עליו כי פליגי למילקי על הטומאה אם התרו בו בעודו לשם לא משם כי מזיר אתה רבי יוחנן סבר כיון דחיילא לענין שאר דיינן לקי וה"ש בן לקיש סבר לא לקי משום טומאה דאכתי לא חל עליו מזירות טהרה אבל רבא חל המזירות לענין שאר דיינן לשתות יין ולגלח וא"כ מאי כל תאחר איכא: וכי פליגי לענין מלקות. לאו דוקא אלא כלומר לענין מלקות דטומאה אבל מודה דמלקות איכא אי שותה יין או מגלח ומשני אפ"ה קאי בבל תאחר למזירות דטהרה חל עליו שם לו

לא אמר הכי דמ"כ הוה ליה נזיר לאלתר כדפרישנא מאי אמר לא אפטר מן העולם וכיון שכן הוה ליה כאומר הרי עלי להביא קרבן מיד דקס ליה בבל תאחר לאלתר. ובדין הוא דהוה מצי רבא לאוקמה באומר קודם שיעברו ב' שנים אהא נזיר ובכי האי גוונא הוה ליה בבל תאחר דקרבנות דלא עבר עד ג' רגלים אלא מיהו כיון דלא מצי לאוקמה באומר הרי עלי (ט) בקרבנות וכדפרישנא ואלטריך לחדושי תנאיה נקט האי לאשמועינן דבכי האי גוונא קס ליה בבל תאחר לאלתר. כנ"ל וזה יצאתי ידי חובתי מכל מה שעמעמו הראשונים בהלכה זו: **לגון שגור והוא בבית הקברות.** שלריך לגאת מיד ולקבל עליו נזירות וכי לא נפיק קס ליה בבל תאחר: **הניחא למ"ד לא חיילא נזירות עליה לאלתר.** פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בפ"ג דנזיר (דף טז:) דלר' יוחנן אי אכיל ושתי יין בבית הקברות לקי דחיילא עליה נזירות מיד ולר"ל לא חיילא עליה נזירות מיד ולכי נפיק מבית הקברות צריך לחזור ולקבל: **אלא למ"ד מאלתר חיילא עליה מאי איכא למימר.** דכיון דחיילא עליה נזירות ליכא בל תאחר א]לעולם: **חיילא עליה נזירות מאלתר.** ולא צריך קבלה כי נפיק. ולענין מלקות הוא דפליגי אי לקי על אכילת עבדים בעודו בבית הקברות וכיון דחל עליה נזירות ולא צריך קבלה מאי בל תאחר איכא: **דקא מאחר ליה לנזירות דטהרה.** ומש"ה קס ליה בבל תאחר: **הואיל וכו'.** כלומר כיון דאמרת דלא"ג דחל עליה נזירות כיון דלא חייל עליה בטהרה איכא בל תאחר אף מזיר טהור שטימא עצמו במזיד עובר בבל תאחר ולקי. דלא"ג דכבר אזהריה רחמנא אטומאה בתרי לאוי כדכתיב [במדבר ו] לא יטמא וכתיב נמי על כל נפשות מת לא יבא [שם] ואמר נמי והימים הראשונים יפלו לאו למימרא שלא יהא עליו עונש אחר אלא מילקא נמי לקי משום בל תאחר: **תגלחת מעכבת.** פלוגתא היא דר"א ורבנן (מזיר דף מו.) דלר"א הא דכתיב ואחר ישתה המזיר יין [במדבר ו] היינו אחר כל המעשים כולן דהיינו תגלחת והרלאת דמים ולרבנן מיד שהביא קרבנותיו מותר ביין: **בל תאחר קרבנותיו.** להך אוקימתא אינו עובר בבל תאחר אלא לאחר ג' רגלים: **אלו חטאות ואשמות.** וקרבנות מזיר הרי הן בכלל: **מהו דתימא.** אי לאו היקישא דנדרים: **דלא מתפים לה לחטאת נזיר בנדר.** דקילא שאינו יכול להתפיסה בנדר שאם אמר חטאת נזיר עלי והוא אינו מזיר לא אמר כלום והואיל וקילא סלקא דעתך אמינא לא ליקום עליה בבל תאחר: ופרכינן **הרי חטאת חלב.** כלומר כל החטאות דהכי מיקרי כולהו חטאת חלב אית בהו הך קולא ואפילו הכי קאי עלייהו בבל תאחר והיקישא למה לי: **אפי' מן חרצן הוי נזיר נמי.** והיכי מיית מייה קולא דלא ליקום בבל תאחר: **הואיל ואם גילח על אחת משלשתן.** חטאת ועולה ושלמים שהנזיר מביא. וכיון דלא חמירי אי לאו היקישא ה"א דלא ליקום עלייהו בבל תאחר: (כ) **חטאת חלב אחת לכפרה.** ומש"ה אף על גב דאית בה קולא דאינו יכול להתפיסה בנדר כיון דמצוה להביאה לכפר עליו דין הוא שיעבור בבל תאחר. אבל חטאת נזיר אית בה קולא דאין מתפיסה בנדר ולא מתסר בה מידי דליקום עלה בבל תאחר ולמאי קאתיא אי להתירו ביין אין זו מצוה אלא רשות ואפילו למאן דאמר [נקמן י.] נזיר חוטא הוא אינו חוטא גמור ועיקר קרבן לא אתי לכפרה. וקשה בעיני אכתי תיתי קרבן מזיר במה הלד מחטאת חלב ושלמים ונראה לי דאין הכי נמי אלא כיון דלאו מגופיה דקרא נפיק (כא) אלא במה הלד היקישא עדיפא דכל מה הלד כל דהו פרכינן: **והרי חטאת יולדת דלא אפיא לכפרה.** ואפילו לר' שמעון דאמר בפרק המפלת (נדה לא:) דיולדת חוטאת היא דכשעה שכורעת ויולדת קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה עיקר קרבנה אינו בא על חטא שהרי אפילו יודעת בעצמה שלא הרהרה בדבר כלום מביאה קרבן

קריא לה למיכל בקדשים. כדכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה[ד] ואכילת קדשים מצוה היא כגון אכילת פסחים דהאשה נמי מחייבת: **היפי במה מצינו מנדרים א**]. הא דאקשי הכא גבי הפרה ולא אקשי לעיל גבי ידות הך פירכא [ה]משום דידות למלקות נמי מייתי להו [ו]ואין עונשין מן הדין אבל גבי הפרה שייך למפרך תיתי במה מצינו: **משום דליתא ליה קיצותא.** הילכך דין הוא שיפר שלא תצטער בביתו עולמית. וכי תימא כיון דנזירות אית ליה קיצותא נקיש נמי נדרים לנזירות ואימא סתם נדרים שלשים יום ליתא דלשון נדר כולל נדרי הקדש ונדרי איסור וכיון דנדרי הקדש ליתא להו קיצותא שהמקדיש בהמה למזבח קדשה עולמית נדרי איסור נמי דכוותייהו דשפיר דמי לאקושי נדרים להדדי: **בכולן עד שיאמר שאני אוכל.** בכולן דהיינו מודרני מופרשני מרוחקני דמתני' עד שיאמר וכו' כלומר דמתני' חדא קתני ושאני אוכל אמודרני מופרשני קאי דאי לאו הכי לא משמע איסור כלל ואפי' יד שאינו מוכיח לא הוי: **מיפיני מודר אני ממך וכו'.** בשלמא מתני' לא קשיא עליה דשמואל דכיון דלא תני בה אלא חד אסור איכא למימר דסיפא פירושא דרישא אבל ברייתא דקתני אסור אסור משמע ליה דמילי מילי קתני דאי לא לא לימא אסור עד סיפא. ומתרץ ה"ק בד"א ומש"ה שייך למיתני אסור באמצע דבריו. ולקמן פריך א"כ אסור דסיפא למה לי ודבין הוא דליקשי ליה הכי מיד אלא דעדיפא מיניה מקשה ליה לפוס סברא דמקשה: **והתניא איפכא.** הך ברייתא לאו סיפא דברייתא דלעיל הוא דא"כ הוה ליה למימר והא קתני סיפא: **מודרני ממך וכו' הרי זה אסור.** וליכא למימר דסיפא פירושא דרישא ובד"א קתני דומיא דאידך דבשאני אוכל לך ליכא מאן דפליג דמיתסר: **פני הכי וכבר אמר.** כלומר וקמ"ל דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך צריך לומר שאני אוכל לך דאי לא לא מיתסר: **אי הכי היינו רישא.** לאו רישא ממש קאמר אלא כיון דאייתי הך ברייתא קמייתא מקמי הך קרי לה רישא כלומר ראשונה. והכי פירושא אי אמרת בשלמא דבמודרני בלחוד אסור משו"ה שני האי תנא ונקט מודרני בסיפא כי היכי דלא נטעי למימר דחדא קתני ובד"א קתני ואע"ג דאידך תנא לא חש דנטעי בהכי האי תנא דלא נבאר יותר אלא אי אמרת דחדא מילתא קתני הוה ליה להאי תנא נמי למיתני כאידך תנא וטפי שייך למתני בד"א מלמתני וכבר אמר: **ועוד אסור אסור ל"ל למתני.** דלדאי שמואל גופיה מודה דהנך מתניתא מילי מילי קתני דבכל חד מתסר אלא מיהו קאמר דמתני' חדא קתני דאי מילי מילי קתני היכי תני בחד אסור דלא שוו דבמודרני ממך שניהם אסורין ובשאני אוכל לך הוא אסור וחבירו מותר בשלמא מתניתא קתני אסור אסור ומשמע שפיר כל חד וחד כדייניה אלא מתני' אי מילי מילי נמי קתני אסור אסור ה"ל למתני אלא ודאי חדא קתני והוא אסור וחבירו מותר ומש"ה קאמר דהאי דינא ליתא אלא באומר נמי שאני אוכל לך אבל מודרני ממך לאוד שניהם אסורין. ואיכא למידק לפוס סברא דמקשה דמתני' מילי מילי קתני היכי קאמר שאני אוכל לך אסור דמה נפסד אי דאמר בהדיא קונם שאני אוכל לך נדר גמור הוא ולא יד ובמתני' קתני לה גבי ידות ואי דלא אמר קונם דילמא דאכילנא משמע ולא מיתסר כלל י"ל לעולם דלא אמר קונם וכ"ש נימא דאכילנא קאמר א"כ מאי לישנא דשאני אוכל לך אוכל לך הוה ליה למימר אלא ה"ק מה שאני אוכל משלך יהא אי זה דבר ומאי ניהו קונם ומשום האי טעמא נמי ליכא לאקשויי אמאי אמרינן דהוי יד לשבועה משום דשאני משמע שהוא מזכיר החפץ דהיינו מה שיאכל וכי האי גוונא שייך בנדר ולא שייך בשבועה. ומ"מ תיתא למאן דגרים במתני' שאני בלא יו"ד אבל למאן דגרס שאיני ביו"ד קשיא דאי לא הזכיר קונם נימא דיד הוא לשבועה ולא לנדר דהאי לישנא דשבועה מיסר נפשיה אחפצא ואי בשהזכיר קונם נדר הוא ולא יד והיכי תני ליה גבי ידות. יש לומר לעולם בשהזכיר קונם ואפילו הכי כיון דאמר ליה בלשון שבועה דהיינו שאיני דהוא מיסר נפשיה אחפצא הוה ליה יד לנדר ולא נדר גמור דנדר בלשון שבועה אמרבו בלשון שבועה הכי דייניה וכמו שכתבתי למעלה (ב: ד"ה אידי): דאמר

שאם גילה על אחת משלשתן. דנזיר חייב שלש קרבנות עולה חטאת ושלמים דכתיב והקריב את קרבנו לה' כבש בן שנתו תמים וגו' (במדבר ו) ואם לא הביא אלא חטאת מגלח עליו והיינו חידוש משא"כ בשאר קרבנות ולהכי אימא אינו עובר בבל תאחר קמ"ל: **ואב"א מאי חידושיה דאין מתפיסו בנדר.** כדאמרינן לעיל דאי אמר הרי עלי חטאת נזיר לא מתפיס ליה: **אחיא לכפרה.** דהאי צריך כפרה משום חלב שאכל וכיון דלכפרה קא אתי קאי בבל תאחר אבל נזיר לא עביד שום חטא דליבעי כפרה: **היפי במה מצינו.** בנדרים אב מיפר: **אבל גבי נזירות דאיכא ליה קיצותא.** דכיון דלא מיתסר אלא עד אותו זמן יתמתין עד לזמן ולא ליעבור ליה קא משמע לן היקישא דאיקישא ליכא למיפרך כמו במה מצינו: **אמר שמואל בכולן.** בכל הני דקתני במתני' מודר אני ממך מופרשני ממך וכו' לא הוי נדר ועד שיאמר שאני אוכל לך לא מיתסר באותו [ז] דבר: **הכי קתני.** כלומר חסורי מיחסרא: **במה דברים אמורים.** לאסור כי אמר מודר אני באומר נמי שאני אוכל לך: **והתניא איפכא.** דלא מצית אמרת בד"א: **פני הכי.** דהכי קתני שאני אוכל לך ושאני טועם וכבר אמר מעיקרא מודרני ממך אסור אבל אמר שאני אוכל לך בלבד או מודרני ממך אינו אסור אא"כ אמר לתרוייהו דהיינו נדר גמור: **אי הכי היינו נמי רישא.** דקתני מודרני ממך בברייתא קמא: **ועוד.** אי הכי הוא כדתרצת תרי זימני אסור למה לי למיתני: **אלא.** הכי אמר שמואל טעמא דאמר נמי שאני אוכל לך הוא דאיהו אסור בלבד דמתני' בנודר בלבד קאמר דאסור דקתני אסור: אבל

[ה] אואם גילה על אחת משלשתן יצא לא ליעבור עליה בבל תאחר קמ"ל ואיבעית אימא מאי חדושיה משום דלא מתפיסו בנדר והא דקא קשיא לך חטאת חלב חטאת חלב קאתיא לכפרה חטאת נזיר למאי אתיא [ו]והרי חטאת יולדת דלא אתיא לכפרה ועבר עלה משום בל תאחר ההיא קא שריא לה למיכל בקדשי' אמר מר ומה נדרים האב מיפר נדרי בתו ובעל מיפר נדרי אשתו אף נזירות [ז]האב מיפר נזירות בתו ובעל מיפר נזירות אשתו למה לי היקשא תיתי במה מצינו מנדרים דילמא גבי נדרים הוא דמיפר [ח]משום [ט]דלא אית ליה קיצותא אבל גבי נזירות דאית ליה קיצותא [י]דסתם נזירות ל' יום אימא לא קמ"ל: האומר לחבירו מודר אני וכו': אמר שמואל [יא]בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך מיתיבי מודר אני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך ה"ז אסור שאני אוכל לך שאני טועם לך ה"ז אסור הכי קתני בד"א באומר שאני אוכל לך שאני טועם לך והתניא איפכא שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור מודרני ממך ומופרשני ממך מרוחקני ממך ה"ז אסור תני הכי וכבר אמר מודרני אי הכי היינו רישא [יב]ועוד אסור ל"ל למתני אלא אמר שמואל טעמא דאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך הוא דאסור וחבירו מותר אבל

דאיהו אסור בלבד דמתני' בנודר בלבד קאמר דאסור דקתני אסור: אבל ליכא מאן דפליג דמיתסר: **פני הכי וכבר אמר.** כלומר וקמ"ל דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך צריך לומר שאני אוכל לך דאי לא לא מיתסר: **אי הכי היינו רישא.** לאו רישא ממש קאמר אלא כיון דאייתי הך ברייתא קמייתא מקמי הך קרי לה רישא כלומר ראשונה. והכי פירושא אי אמרת בשלמא דבמודרני בלחוד אסור משו"ה שני האי תנא ונקט מודרני בסיפא כי היכי דלא נטעי למימר דחדא קתני ובד"א קתני ואע"ג דאידך תנא לא חש דנטעי בהכי האי תנא דלא נבאר יותר אלא אי אמרת דחדא מילתא קתני הוה ליה להאי תנא נמי למיתני כאידך תנא וטפי שייך למתני בד"א מלמתני וכבר אמר: **ועוד אסור אסור ל"ל למתני.** דלדאי שמואל גופיה מודה דהנך מתניתא מילי מילי קתני דבכל חד מתסר אלא מיהו קאמר דמתני' חדא קתני דאי מילי מילי קתני היכי תני בחד אסור דלא שוו דבמודרני ממך שניהם אסורין ובשאני אוכל לך הוא אסור וחבירו מותר בשלמא מתניתא קתני אסור אסור ומשמע שפיר כל חד וחד כדייניה אלא מתני' אי מילי מילי נמי קתני אסור אסור ה"ל למתני אלא ודאי חדא קתני והוא אסור וחבירו מותר ומש"ה קאמר דהאי דינא ליתא אלא באומר נמי שאני אוכל לך אבל מודרני ממך לאוד שניהם אסורין. ואיכא למידק לפוס סברא דמקשה דמתני' מילי מילי קתני היכי קאמר שאני אוכל לך אסור דמה נפסד אי דאמר בהדיא קונם שאני אוכל לך נדר גמור הוא ולא יד ובמתני' קתני לה גבי ידות ואי דלא אמר קונם דילמא דאכילנא משמע ולא מיתסר כלל י"ל לעולם דלא אמר קונם וכ"ש נימא דאכילנא קאמר א"כ מאי לישנא דשאני אוכל לך אוכל לך הוה ליה למימר אלא ה"ק מה שאני אוכל משלך יהא אי זה דבר ומאי ניהו קונם ומשום האי טעמא נמי ליכא לאקשויי אמאי אמרינן דהוי יד לשבועה משום דשאני משמע שהוא מזכיר החפץ דהיינו מה שיאכל וכי האי גוונא שייך בנדר ולא שייך בשבועה. ומ"מ תיתא למאן דגרים במתני' שאני בלא יו"ד אבל למאן דגרס שאיני ביו"ד קשיא דאי לא הזכיר קונם נימא דיד הוא לשבועה ולא לנדר דהאי לישנא דשבועה מיסר נפשיה אחפצא ואי בשהזכיר קונם נדר הוא ולא יד והיכי תני ליה גבי ידות. יש לומר לעולם בשהזכיר קונם ואפילו הכי כיון דאמר ליה בלשון שבועה דהיינו שאיני דהוא מיסר נפשיה אחפצא הוה ליה יד לנדר ולא נדר גמור דנדר בלשון שבועה הכי דייניה וכמו שכתבתי למעלה (ב: ד"ה אידי): דאמר

ממך אבור. מדקאמר אסור אכל חד משמע דבלא שאני אוכל קאמר ומשני בד"א קתני דסיפא מפרש לרישא שאין אסור אלא אחד שאני אוכל לך והא קתני סיפא שאני אוכל לך וכבר ליכא למימר בד"א דהא שאני אוכל לחודיה אמר דבזקא לעיל דקתני בריש מודרני ממך שייך למימר בד"א אע"ג דבריי' אחריתי היא קרי ליה סיפא וכן איתא בפרק גנו פשוט (דף קפה) דקאמר והב דינרים ופריך אי הכי היינו רישא אע"ג דהיינו ברייתא אחריתי ה) ומשני וכבר אמר מודרני ממך תימה שהכי שאני אוכל לך לחודיה אמר ול"ל בד"פ וכבר אמר אפילו אומר מודרני ממך דסך"ל הוא אל ומודרני ממך לחודיה לא אסר אפי' אמר שאני אוכל לך לא אסר וכבר אמר אפי' כבר אמר: **אי הכי היינו רישא.** כלומר אם כן אתא לאשמועינן דכ"ע עד שיאמר שאני טועם לך א"כ אמאי לא אמר כי האי לישנא של אידך ברייתא ולא לאקשויי שאני אוכל לך לחו ניחא למימר בד"א שמפרש דאי אמר שאני אוכל לך לחודיה לאינו אסור ואם תקשי דקמשני גבי וכבר אמר מודרני ממך וכן משמע דמתחילה הוה פריך ורוצה להוכיח שאני אוכל לחודיה מהני: **אי הכי היינו רישא.** תימה מאי אי אמרת בשלמא איכא הכא וי"ל דהכי פרושא אי אמרת בשלמא דכל חד וחד מהני לחודיה לא קשיא מידי דליכא למיפרך היינו רישא דה"ל בתנא קיפא לגלויי רישא דאי לא תנא סיפא הייתי מפרש דרישא ר"ל כגון שאמר שאני אוכל לך עם מודרני ממך קמ"ל סיפא דכל חד וחד לחודיה מהני: **ועוד אסור אסור למה לי.** אבריית'א קאמר ליה הכי: **אלא הכי קאמר מתמא [דאמר] בהדיא** מודרני ממך **שאני מותם לך הוא דאסור** וחבירו מותר. דהכי משמע אסור מדלא קתני שניהם אסורים אבל מודרני ממך לחודיה שניהם אסורין דמודרני ממך משמע ממוני וממונך עלי וברייתא דקתני מודרני ממך אסור שניהם אסורים קאמר

והא דלא תני שניהם אסורים משום דתנא ברישא שאני טועם לך דאז אינו אסור אלא מודר:

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ח מהל' מזיקות הל' ב סמג עשין קפז:

טז ב מיי' שם פ"ב הל' יז סמג לאוין רט:

[ג טוש"ע יו"ד סי' ריט סעי' ג.]:

ד מיי' שם פ"ג הל' ח ב]:

יז ה מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רו סעי' ח:

מוסף רש"י

ואם גילה על אחת משלשתן יצא. חטאת אם עולה אם שלמים, דג' קרבנות כתובין בו ואמרינן בספרי דבי רב ואחר יעתה המזיר יין, אחר מעשה יתודי (ערכין כא. וכעי"ז זבחים נה. ע"ש).

תוספות

וכי גילה על אחת משלשתן יצא. כי מזיר היה לענין שמביא ג' קרבנות חטאת ועולה ושלמים ויצא לענין שיהא מותר ביין ולא לענוב משום בל תאחר קמ"ל: **מאי** הידושו דאין מתפיסו בנדר. דאמרי הוי מזיר ממילא חייב להביא קרבן: **חטאת** חלב לכפרה קאתי. ושייך בל תאחר אבל מזיר לא לכפרה קאתי אלא בל תאחר: **והרי חטאת** יולדת. דאמאע ליה דאיתא בכלל אחר חטאות תימה מיקשי ליה אמאי איצטריך איקשא לקרבן יחיד לגיתיה בכלל אחר חטאות: **ההיא קא שריא** ליה למיכל בקדשים. אע"ג דמזיר נמי אחי ליה (נמי) לאסות ביין אין זה מצוה אבל לאכול בקדשים מצוה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כופר בהם הלכך שייך ביה: **למה** לי היקשא. אבל לעיל גבי בל תאחר לא פריך דאין עונשין מן הדין אבל לא מצי למימר גבי בל יחל דאתי במה מצינו דלא שייך נמי הכא דטעמא דמפר נדר משום עינוי נפש גם בנזירות נמי יש עינוי נפש: **נדרים** ליה קיצותא. ובנדרים כי נדר אדם לעולם הוא אבל מזירות אינא לא אדם מזירות שלשים יום קמ"ל דהך עינוי נפש ומיפר: **אמר שמואל** בכולן עד שיאמר כו'. פירוש דמודרני ממך לאו כלום לחודיה אבל אם שאני אוכל לחודיה ודאי אסור ומתני' פירושי קמפרש לה מודרני ממך באומר שאני אוכל לך: **מיתיבי** מודרני

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר שמואל וכו' בלומו בנדר הס"ד:

גליון הש"ם

גמ' והרי **חטאת** יולדת **דלא אתיא לכפרה.** תמוה לי מהיכן פשוט יותר חטאת יולדת מחטאת מזיר וכמו דהיינו אומרים דחטאת מזיר אינו בבל תאחר כיון דלא מתפיס בנדר וקרא דכי ידלבנו לא אייבי בכל חטאות אלא בחטאת חלב ה"נ לא היינו מוקמי' לקרא בחטאת יולדת והיינו אומרים בחטאת דחטאת יולדת ליכא בל תאחר אלא לבתר דדרשה מהיקשא דחטאת מזיר ליכא ב"ת ה"נ בחטאת יולדת וע"ש: **שם** משום **דלא אית** ליה קיצותא. עיין לקמן דף כ ע"א תד"ה מי שנדר: **שם** ועוד **אסור אסור** למ"ל. עיין בבכורות לא ע"ב תד"ה א"כ: **בהר"ן** ד"ה תיתי במה מצינו. משום דידות למלקות. ע' לקמן דף ז בהר"ן ד"ה מודה היה ר"ע: **בא"ד** ואין עונשין מן הדין. עיין מ"ל פ"ב הי"ז מהל' מזירות:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בהר"ן ד"ה תיתי במה מצינו וכו'. נ"ב מבואר דמידי דאתי ממה מצינו אין לוקין עליו דגם בזה אמרינן אין עונשין מן הדין וכמדומני שמפקינו בזה המשנה למלך והאחרונים הבאים אחריו:

פירוש הרא"ש

ואם גילה על אחת משלשתן יצא. ומותר לאסות יין וליטמא למתים ויפלים קרבנותיו ומשנה היא בפ' ג' מיין (ל' מה.): **חטאת חלב אתיא** לכפרה. ועל איסור כפרתו יאסר הוא שיעבור בבל תאחר: **קא שריא** לה למיכל בקדשים. שאכילת קדשים מצוה היא דכתיב ואכלו אותם אשר כפר בהם ועוד שלא יבואו לידי עוכר:

מסורת הש"ם

ה) [מיר כח: מה. זבחים נה. מנחות ה. ערכין כא.], **ו)** [מיר ה. וסס נסמן], **ז)** [ע' תוס' מו"ק כב: ד"ה ולשמחת ותוס' בכורות לא: ד"ה אם כן], **ד)** [ויקרא יב], **ט)** ע"ש תוד"ה ח"ה,

---

קריא לה למיכל בקדשים. כדכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה[ד] ואכילת קדשים מצוה היא כגון אכילת פסחים דהאשה נמי מחייבת: **היפי במה מצינו מנדרים א**]. הא דאקשי הכא גבי הפרה ולא אקשי לעיל גבי ידות הך פירכא [ה]משום דידות למלקות נמי מייתי להו [ו]ואין עונשין מן הדין אבל גבי הפרה שייך למפרך תיתי במה מצינו: **משום דליתא ליה קיצותא.** הילכך דין הוא שיפר שלא תצטער בביתו עולמית. וכי תימא כיון דנזירות אית ליה קיצותא נקיש נמי נדרים לנזירות ואימא סתם נדרים שלשים יום ליתא דלשון נדר כולל נדרי הקדש ונדרי איסור וכיון דנדרי הקדש ליתא להו קיצותא שהמקדיש בהמה למזבח קדשה עולמית נדרי איסור נמי דכוותייהו דשפיר דמי לאקושי נדרים להדדי: **בכולן עד שיאמר שאני אוכל.** בכולן דהיינו מודרני מופרשני מרוחקני דמתני' עד שיאמר וכו' כלומר דמתני' חדא קתני ושאני אוכל אמודרני מופרשני קאי דאי לאו הכי לא משמע איסור כלל ואפי' יד שאינו מוכיח לא הוי: **מיפיני מודר אני ממך וכו'.** בשלמא מתני' לא קשיא עליה דשמואל דכיון דלא תני בה אלא חד אסור איכא למימר דסיפא פירושא דרישא דאבל ברייתא דקתני אסור אסור משמע ליה דמילי מילי קתני דאי לא לא לימא אסור עד סיפא. ומתרץ ה"ק בד"א ומש"ה שייך למיתני אסור באמצע דבריו. ולקמן פריך א"כ אסור דסיפא למה לי ודבין הוא דליקשי ליה הכי מיד אלא דעדיפא מיניה מקשה ליה לפוס סברא דמקשה: **והתניא איפכא.** הך ברייתא לאו סיפא דברייתא דלעיל הוא דא"כ הוה ליה למימר והא קתני סיפא: **מודרני ממך וכו' הרי זה אסור.** וליכא למימר דסיפא פירושא דרישא ובד"א קתני דומיא דאידך דבשאני אוכל לך ליכא מאן דפליג דמיתסר: **פני הכי וכבר אמר.** כלומר וקמ"ל דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך צריך לומר שאני אוכל לך דאי לא לא מיתסר: **אי הכי היינו רישא.** לאו רישא ממש קאמר אלא כיון דאייתי הך ברייתא קמייתא מקמי הך קרי לה רישא כלומר ראשונה. והכי פירושא אי אמרת בשלמא דבמודרני בלחוד אסור משו"ה שני האי תנא ונקט מודרני בסיפא כי היכי דלא נטעי למימר דחדא קתני ובד"א קתני ואע"ג דאידך תנא לא חש דנטעי בהכי האי תנא דלא נבאר יותר אלא אי אמרת דחדא מילתא קתני הוה ליה להאי תנא נמי למיתני כאידך תנא וטפי שייך למתני בד"א מלמתני וכבר אמר: **ועוד אסור אסור ל"ל למתני.** דלדאי שמואל גופיה מודה דהנך מתניתא מילי מילי קתני דבכל חד מתסר אלא מיהו קאמר דמתני' חדא קתני דאי מילי מילי קתני היכי תני בחד אסור דלא שוו דבמודרני ממך שניהם אסורין ובשאני אוכל לך הוא אסור וחבירו מותר בשלמא מתניתא קתני אסור אסור ומשמע שפיר כל חד וחד כדייניה אלא מתני' אי מילי מילי נמי קתני אסור אסור ה"ל למתני אלא ודאי חדא קתני והוא אסור וחבירו מותר ומש"ה קאמר דהאי דינא ליתא אלא באומר נמי שאני אוכל לך אבל מודרני ממך לאוד שניהם אסורין. ואיכא למידק לפוס סברא דמקשה דמתני' מילי מילי קתני היכי קאמר שאני אוכל לך אסור דמה נפסד אי דאמר בהדיא קונם שאני אוכל לך נדר גמור הוא ולא יד ובמתני' קתני לה גבי ידות ואי דלא אמר קונם דילמא דאכילנא משמע ולא מיתסר כלל י"ל לעולם דלא אמר קונם וכ"ש נימא דאכילנא קאמר א"כ מאי לישנא דשאני אוכל לך אוכל לך הוה ליה למימר אלא ה"ק מה שאני אוכל משלך יהא אי זה דבר ומאי ניהו קונם ומשום האי טעמא נמי ליכא לאקשויי אמאי אמרינן דהוי יד לשבועה משום דשאני משמע שהוא מזכיר החפץ דהיינו מה שיאכל וכי האי גוונא שייך בנדר ולא שייך בשבועה. ומ"מ תיתא למאן דגרים במתני' שאני בלא יו"ד אבל למאן דגרס שאיני ביו"ד קשיא דאי לא הזכיר קונם נימא דיד הוא לשבועה ולא לנדר דהאי לישנא דשבועה מיסר נפשיה אחפצא ואי בשהזכיר קונם נדר הוא ולא יד והיכי תני ליה גבי ידות. יש לומר לעולם בשהזכיר קונם ואפילו הכי כיון דאמר ליה בלשון שבועה דהיינו שאיני דהוא מיסר נפשיה אחפצא הוה ליה יד לנדר ולא נדר גמור דנדר בלשון שבועה הכי דייניה וכמו שכתבתי למעלה (ב: ד"ה אידי): דאמר

תיתי נזירות במה מצינו. מנדרים האי מה מצינו לאו דוקא הוא אלא בנזירות היינו נדרי עניו נפש עצמן: ומשני דילמא גזירה הכתוב היא דדוקא גבי נדרים דלית ליה קיצותא ואם קבע זמן אסור עד שיגיע הזמן ואם בסתם אסור לעולם והקפידה תורה שלא תתגנה על בעלה: **שאני אוכל לך.** כלומר בקונם יהא עלי מה שאוכל לך וג"ג שאיני אוכל לך שאין לנדר מקום לחול עליו: בבולן עד **שיאמר שאני אוכל לך** כו'. בכל ג' לשונות האמורין בריש"א אם אמר אחד מהם אינו כלום עד שיאמר עם אחד מהם שאני אוכל לך או שאני טועם לך ומיהו שאני אוכל לחודיה מודה שמואל דאסור והאי דנקט הי שלשה לשונות בריש"א לאשמועינן דאינן מועילים בלא שאני אוכל שאני טועם: מיתיבי מודרני ממך מופרשני ממך כו'. מבריית"א קא פריך משום דקתני בה תרי זימני הכי זה אסור והא קא משני בד"א קתני: **ופריך** והתניא איפכא. מדלא קאמר והתניא סיפא מכלל דברייתא אחריתי היא ואיכ בריית"א לא שייך לשנויי בד"א כיון דקתני בריש"א שאני אוכל לך ודאיכ לשנויי בשהכי אמר מודרני ממך לא אמר כלום עד שיאמר שאני אוכל ומיהו אם אמר שאני אוכל לחודיה אסור: **אי הכי היינו רישא.** כלומר היינו בריית"א קמייתא ואמאי אני לשונו מלי בריית"א קמייתא ומתוך זה הוצרך לדחוק ולתרץ וכבר אמר ויותר היה ראוי לשנות מודרני ממך תחלה ומתוקמא בריית"א כפשטה בלשון בד"א אלא ש"מ ליתא לדשמואל ומודרני ממך תחלה לחודיה מיתסר ולהכי שנאו בתחרונה כדי שלא תוכל לפרשה בלשון בד"א ועוד כיון דבכל חדא לחודא מיתסר אין קפידא איתך שנאם ועוד משום דבמודרני ממך אסור ואפילו בהנאה שנאה בתחרונה להוסיף איסור הנאה: **ועוד אסור אסור למה לי.** אקמייתא ואבתרייתא קא פריך:

מסורת הש"ם

ה) [מיר כח: מה. זבחים נה. מנחות ה. ערכין כא.], **ו)** [מיר ה. וסס נסמן], **ז)** [ע' תוס' מו"ק כב: ד"ה ולשמחת ותוס' בכורות לא: ד"ה אם כן], **ד)** [ויקרא יב], **ט)** ע"ש תוד"ה ח"ה,

אבל אמר מודרני הימך לחוד. דלא אמר שאני אוכל לך: **שניהן אסורין.** דכיון דאמר (ב) שאני אוכל לך משמע דאסר נפשיה בלבד שאינו אוכל מחבירו אבל כי אמר מודרני הימך סתם משמע דמדיר נמי חבריה מיניה מכל וכל: **תנן.** בפ׳ השותפין (לקמן מז:): **הריני עליך חרם המודר אסור.** והא הכא דלא אמר שאני אוכל לך חרם ולא הוי אסור אלא המודר ולא שניהן: **כגון (ג) דמפריש.** בהדיא אבל את עלי לא: **אבל סתמא.** דלא פריש ואת עלי לא מאי שניהן אסורין: **הדין הוא דשניהן אסורין.** דאמר בפירוש הריני עליך ואת עלי אבל סתמא דאמר הריני עליך ולא אמר ואת עלי לא הוו שניהן אסורין אלא חד בלבד: **אלא הכי איתמר אמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא (ד) מודרני ממך הוא אסור וכו׳.** דהיינו כמתניתין הריני עליך חרם וכו׳: **והא מתני׳ מודרני הימך.** קתני ואוקמא שמואל דאמר בכולן עם כל אחד ואחד שאני אוכל דאהכי איהו אסור וחבירו מותר אבל אמר מודרני הימך בלבד ולא אמר שאני אוכל שניהן אסורין והיינו דלא כרבי יוסי בר׳ חנינא: **אלא מעיקרא דשמואל הכי איתמר.** הכי מתרץ לה למתניתין ולא כדאוקימנא דתיקשי לר׳ יוסי: **הא אמר מודרני הימך.** דלא מפרש כלום ודלמי מכולה מילתא מדיר ואסור אפי׳ בהנאה: **א״ה לימא שמואל הכי.** למה ליה לאפושי למימריה כולי האי לימא הכי אמר שמואל ואם לא אמר שאני אוכל לך דלא אמר אלא מודרני הימך אסור אפילו בהנאה: **אלא הכי איתמר.** אמר שמואל טעמא דאמר שאני אוכל לך דכיון דאמר בפירוש אכילה אסור אבל לא אמר בפירוש אכילה לא אסור למיכל מדידיה דדילמא הא דאמר מודר אני ממך אדיבוריה קאמר דלא מיפתעי בהדיה אבל לא למיכל מיניה וכן כי אמר מופרשני ממך דלא אמר שאני אוכל דדילמא ממשא ומתן קא פריש מיניה מרוחקני ממך דלא ליקרב בארבע אמות דיליה משמע ולא דמדיר מאכילתו: לימא **שמואל הכי אם לא אמר שאני אוכל לך אסור אפילו בהנאה.** כלומר היכי קאמר שמואל עד שיאמר דמשמע דאי לא אמר הכי לא מיתסר אדרבה אי לא אמר הכי מיתסר טפי והוה ליה לפרושי ולמימר הכי. ובדין הוא דלעיל נמי כי קאמרינן דבמודרני לחודיה שניהם אסורים דהוה ליה לאקשויי הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה לומר דעיקר דינא ליתיה. ואיכא נוסחא אחרינא הכא ולא מחוורת: **אלא הכי איתמר טעמא דאמר וכו׳.** כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא דכי לא אמר שאוכל לך מותר וטעמא משום דלא אמר אסור דהוו להו ידיס

אבל אמר מודרני הימך לחודיה שניהן אסורין כי הא דאמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא מודרני הימך שניהן אסורין (ו)תנן הריני עליך חרם המודר אסור אבל אבל מדיר לא כגון דפריש ואת עלי לא את עלי חרם הנודר אסור אבל מודר לא כגון דפריש ואנא עלך לא אבל סתמא מאי שניהן אסורים הא מדקתני סיפא הריני עליך ואת עלי שניהן אסורין הדין הוא דשניהם אסורין הא סתמא הוא אסור וחברו מותר אלא הכי אתמר דר׳ יוסי בר׳ חנינא מודר אני לך שניהם אסורין מודרני הימך הוא אסור וחברו מותר והא מתניתין דקתני הימך ואוקימנא למתניתין לשמואל בכולן עד שיאמר שאני טועם לך ושאני אוכל לך הוא דאסור וחברו מותר אבל במודרני הימך שניהם אסורין אלא מעיקרא דשמואל הכי איתמר טעמא דאמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך הוא דאין הוא אסור אלא באכילה הא מודרני ממך אסור אפילו בהנאה אי הכי לימא שמואל הכי ואם לא אמר (ו) אלא שאני אוכל לך ושאני טועם לך אין אסור אלא באכילה אלא הכי איתמר טעמא דאמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך הוא דאסור אבל אמר מודרני הימך לא משמע דאמר אסור מאי טעמא מודר אני ממך אלא משתעינא בהדך משמע מופרשני ממך דלא עבידנא עמך משא ומתן משמע מרוחקני ממך דלא קאימנא בד׳ אמות דילך משמע

לימא

דאמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא מודרני הימך שניהן אסורין. נראה בעיני דה״ט משום דמשמע מודר אני ונכסיך ממך ומנכסיך הילכך כיון דבכולן אני הוו נכסים על כרחך חבירו נמי אסור בו דאי לא נכסים לאו בני אתהנויי מחבירו נינהו: **תנן הריני עליך חרם המודר אסור אבל המדיר לא.** ומאמאי נימא דעליך נמי כולל חבירו ונכסיו וליתסר מודר דאי לא נכסי דידיה לאו בני אתהנויי מיניה נינהו: **אלא הכי איתמר אמר רבי יוסי בר׳ חנינא מודרני לך שניהם אסורין.** דלך משמע לך ° כלומר נכסי אסורין לך ומשמע משלך משא״כ בהימך דלא משמע הכי. ונראה בעיני דהכי פירושא דקס״ד השתא דשמואל הכי דייק מתני׳ דכיון דלא תנן אלא חד אסור ודאי חדא קתני וכיון דחדא קתני על כרחך הימך דריש לאו דווקא דה״ה בלך דכיון דמסיים מילתיה ואמר שאני אוכל אפילו אי אמר לך לא משמע דשניהם אסורין אלא דהוא אסור וחבירו מותר ומש״ה קאמר שמואל האי דקתני תנא דבמודרני בין דאמר הימך בין שאמר לך הוא אסור וחבירו מותר דווקא כשאמר שאני אוכל ושאני טועם אבל אי לא אמר הכי לא שוו הימך ולך דבלך שניהם אסורין: **והא מתניתין הימך קתני.** כלומר דהש״ס לא ניחא ליה בהכי דהא מתניתין הימך תנן ואע״ג דודאי קושטא קאמר שמואל לתנא דמתני׳ לא שני ליה בין הימך ולך כיון דמסיים בה שאני אוכל לך מ״מ לא הוה ליה לשמואל לסתומי מילתיה דמשמע דקאי אלישנא דתנא תנא בהדיא דהיינו הימך ולומר דשניהם אסורין. כך נראה בעיני: **אלא מעיקרא דשמואל הכי איתמר וכו׳ אבל מודרני ממך אסור אפילו בהנאה.** כלומר דידים שאינן מוכיחות הויין ידים ומשום הכי אסור אפילו בהנאה: **הכי גרסינן אי הכי לימא שמואל הכי אם לא אמר שאני אוכל לך אסור אפילו בהנאה.** כלומר היכי קאמר שמואל עד שיאמר דמשמע דאי לא אמר הכי לא מיתסר אדרבה אי לא אמר הכי מיתסר טפי והוה ליה לפרושי ולמימרינן דבמודרני לחודיה שניהם אסורים דהוה ליה לאקשויי הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה לומר דעיקר דינא ליתיה. ואיכא נוסחא אחרינא הכא ולא מחוורת: **אלא הכי איתמר טעמא דאמר וכו׳.** כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא דכי לא אמר שאוכל לך מותר וטעמא משום דלא אמר אסור דהוו להו ידיס

ומאמאי נימא דעליך נמי כולל חבירו ונכסיו וכיון שכן אף המדיר ליתסר דאי לא נכסי חבירו לאו בני אתהנויי מיניה נינהו: **אם עלי חרם הנודר אסור אבל מודר לא.** ומאמאי נימא דעלי כולל נמי עצמו ונכסיו וליתסר מודר דאי לא נכסי דידיה לאו בני אתהנויי מיניה נינהו: **אלא הכי איתמר רבי יוסי בר׳ חנינא מודרני לך שניהם אסורין.** דלך משמע לך ° כלומר נכסי אסורין לך ומשמע משלך משא״כ בהימך דלא משמע הכי. ונראה בעיני דהכי פירושא דקס״ד השתא דשמואל הכי דייק מתני׳ דכיון דלא תנן אלא חד אסור ודאי חדא קתני וכיון דחדא קתני על כרחך הימך דריש לאו דווקא דה״ה בלך דכיון דמסיים מילתיה ואמר שאני אוכל אפילו אי אמר לך לא משמע דשניהם אסורין אלא דהוא אסור וחבירו מותר ומש״ה קאמר שמואל האי דקתני תנא דבמודרני בין דאמר הימך בין שאמר לך הוא אסור וחבירו מותר דווקא כשאמר שאני אוכל ושאני טועם אבל אי לא אמר הכי לא שוו הימך ולך דבלך שניהם אסורין: **והא מתניתין הימך קתני.** כלומר דהש״ס לא ניחא ליה בהכי דהא מתניתין הימך תנן ואע״ג דודאי קושטא קאמר שמואל לתנא דמתני׳ לא שני ליה בין הימך ולך כיון דמסיים בה שאני אוכל לך מ״מ לא הוה ליה לשמואל לסתומי מילתיה דמשמע דקאי אלישנא דתנא תנא בהדיא דהיינו הימך ולומר דשניהם אסורין. כך נראה בעיני: **אלא מעיקרא דשמואל הכי איתמר וכו׳ אבל מודרני ממך אסור אפילו בהנאה.** כלומר דידים שאינן מוכיחות הויין ידים ומשום הכי אסור אפילו בהנאה: **הכי גרסינן אי הכי לימא שמואל הכי אם לא אמר שאני אוכל לך אסור אפילו בהנאה.** כלומר היכי קאמר שמואל עד שיאמר דמשמע דאי לא אמר הכי לא מיתסר אדרבה אי לא אמר הכי מיתסר טפי והוה ליה לפרושי ולמימר הכי. ובדין הוא דלעיל נמי כי קאמרינן דבמודרני לחודיה שניהם אסורים דהוה ליה לאקשויי הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה לומר דעיקר דינא ליתיה. ואיכא נוסחא אחרינא הכא ולא מחוורת: **אלא הכי איתמר טעמא דאמר וכו׳.** כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא דכי לא אמר שאוכל לך מותר וטעמא משום דלא אמר אסור דהוו להו ידיס

אבל אמר מודרני הימך לחודיה שניהן אסורין כי הא דאמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא מודרני הימך שניהן אסורין (ו)תנן הריני עליך חרם המודר אסור אבל אבל מדיר לא כגון דפריש ואת עלי לא את עלי חרם הנודר אסור אבל מודר לא כגון דפריש ואנא עלך לא אבל סתמא מאי שניהן אסורים הא מדקתני סיפא הריני עליך ואת עלי שניהן אסורין הדין הוא דשניהם אסורין הא סתמא הוא אסור וחברו מותר אלא הכי אתמר דר׳ יוסי בר׳ חנינא מודר אני לך שניהם אסורין מודרני הימך הוא אסור וחברו מותר והא מתניתין דקתני הימך ואוקימנא למתניתין לשמואל בכולן עד שיאמר שאני טועם לך ושאני אוכל לך הוא דאסור וחברו מותר אבל במודרני הימך שניהם אסורין אלא מעיקרא דשמואל הכי איתמר טעמא דאמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך הוא דאין הוא אסור אלא באכילה הא מודרני ממך אסור אפילו בהנאה אי הכי לימא שמואל הכי ואם לא אמר (ו) אלא שאני אוכל לך ושאני טועם לך אין אסור אלא באכילה אלא הכי איתמר טעמא דאמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך הוא דאסור אבל אמר מודרני הימך לא משמע דאמר אסור מאי טעמא מודר אני ממך אלא משתעינא בהדך משמע מופרשני ממך דלא עבידנא עמך משא ומתן משמע מרוחקני ממך דלא קאימנא בד׳ אמות דילך משמע

לימא

דאמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא מודרני הימך שניהן אסורין. נראה בעיני דה״ט משום דמשמע מודר אני ונכסיך ממך ומנכסיך הילכך כיון דבכולן אני הוו נכסים על כרחך חבירו נמי אסור בו דאי לא נכסים לאו בני אתהנויי מחבירו נינהו: **תנן הריני עליך חרם המודר אסור אבל המדיר לא.** ומאמאי נימא דעליך נמי כולל חבירו ונכסיו וכיון שכן אף המדיר ליתסר דאי לא נכסי חבירו לאו בני אתהנויי מיניה נינהו: **אם עלי חרם הנודר אסור אבל מודר לא.** ומאמאי נימא דעלי כולל נמי עצמו ונכסיו וליתסר מודר דאי לא נכסי דידיה לאו בני אתהנויי מיניה נינהו: **אלא הכי איתמר רבי יוסי בר׳ חנינא מודרני לך שניהם אסורין.** דלך משמע לך ° כלומר נכסי אסורין לך ומשמע משלך משא״כ בהימך דלא משמע הכי. ונראה בעיני דהכי פירושא דקס״ד השתא דשמואל הכי דייק מתני׳ דכיון דלא תנן אלא חד אסור ודאי חדא קתני וכיון דחדא קתני על כרחך הימך דריש לאו דווקא דה״ה בלך דכיון דמסיים מילתיה ואמר שאני אוכל אפילו אי אמר לך לא משמע דשניהם אסורין אלא דהוא אסור וחבירו מותר ומש״ה קאמר שמואל האי דקתני תנא דבמודרני בין דאמר הימך בין שאמר לך הוא אסור וחבירו מותר דווקא כשאמר שאני אוכל ושאני טועם אבל אי לא אמר הכי לא שוו הימך ולך דבלך שניהם אסורין: **והא מתניתין הימך קתני.** כלומר דהש״ס לא ניחא ליה בהכי דהא מתניתין הימך תנן ואע״ג דודאי קושטא קאמר שמואל לתנא דמתני׳ לא שני ליה בין הימך ולך כיון דמסיים בה שאני אוכל לך מ״מ לא הוה ליה לשמואל לסתומי מילתיה דמשמע דקאי אלישנא דתנא תנא בהדיא דהיינו הימך ולומר דשניהם אסורין. כך נראה בעיני: **אלא מעיקרא דשמואל הכי איתמר וכו׳ אבל מודרני ממך אסור אפילו בהנאה.** כלומר דידים שאינן מוכיחות הויין ידים ומשום הכי אסור אפילו בהנאה: **הכי גרסינן אי הכי לימא שמואל הכי אם לא אמר שאני אוכל לך אסור אפילו בהנאה.** כלומר היכי קאמר שמואל עד שיאמר דמשמע דאי לא אמר הכי לא מיתסר אדרבה אי לא אמר הכי מיתסר טפי והוה ליה לפרושי ולמימרינן דבמודרני לחודיה שניהם אסורים דהוה ליה לאקשויי הכי אלא דעדיפא מינה אקשי ליה לומר דעיקר דינא ליתיה. ואיכא נוסחא אחרינא הכא ולא מחוורת: **אלא הכי איתמר טעמא דאמר וכו׳.** כלומר לעולם כדאמרינן מעיקרא דכי לא אמר שאוכל לך מותר וטעמא משום דלא אמר אסור דהוו להו ידיס

מסורת הש"ס

(א) לקמן מז: [ביצה לט.].

הגהות הב"ח

(ב) גב׳ אי הכי לימא שמואל הכי ואם לא אמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך אפילו אם לא אמר אפילו בהנאה נמי שאני אוכל הכי אתמר כל״ל ותיבת אלא ותיבת אין נמחק: (ג) רש״י ד״ה שניהן אסורין. דכיון דאמר נמי שאני אוכל: (ג) ד״ה כגון דמפרש בהדיא: (ד) ד״ה אלא הכי וכו׳ בר חנינא מודר אני שניהם אסורין מודרני ממך הוא אסור:

גליון הש"ם

בר"ן ד"ה אלא הכי איתמר כו׳ כלומר נכסי אסורין לך ומשמע משלך. וכן בפסוק שופטים ח׳ ב הכסף אשר לוקח לך:

פירוש הרא"ש

אבל מודרני ממך לחודיה שניהם אסורין. דמשמע מודרני ממך מלינהנות לך וגם הגאתי מודרת לך שלא תהנה ממני ג״כ בדלני ממך מכל וכל שלי שלי ושלך שלך. והא דקתני בברייתא מודרני ממך ה״ז אסור ולא קתני הרי אלו אסורין אגב דבעי למתני בסיפא שאני אוכל לך כו׳ ה״ז אסור והוי מלי לאקשויי כדפריך לק׳ א״כ לימא שמואל ואם אמר מודרני ממך לחודיה שניהם אסורין כיון דלהאמיר בא שמואל אלא דשפיר פריך ליה ממתניתין כדלקמן: תנן הריני עליך חרם המודר אסור. משנה היא לקמן בפרק השותפין: **אבל המדיר מותר.** ולדיקך דאמרת מודרני ממך אע״ג דלישנא משמע לאסור עצמו על נכסי המודר ולא לאסור נכסיו על חבירו מכ״מ מפרשת לה לחומרא ג״כ הריני עליך חרם אע״ג דמשמעות הלשון משמע לאסור נכסיו על חבירו היה לו לפרש לחומרא דאי והנאתי עליך חרם קאמר: **כגון דפריש ואת עלי לא.** אבל אי אמר ואני עליך לא לא תע״ג דאי לא פרש תרוויהו אסיר מכל מקום עיקר הלשון משמע לאסור נכסיו על חבירו אלא שאנו מפרשים לחומרא לאסור גם נכסי חבירו עליו הילכך אהני אלו דפרש ואת עלי לא אבל אי פרש ואני עליך לא לא אהני לאסור נכסי כבר נכסיו על חבירו: **את עלי חרם הנודר אסור.** אבל מודר מותר וה״ג הוה לן להאמיר את והנאתך עלי חרם: **מדקא תני סיפא הריני עליך ואת עלי שניהם אסורים הא סתמא בו׳.** ולא שייך הכא לפרש דעמא דפרש ואת עלי לא אי לא הא סתמא נעשה כאומר הריני עליך ואת עלי משום דסתמתיתן לא קתני ואת עלי לא אלא דמפרש לה הכי: **והא מתני׳ ממך קתני.** מתנה פריך ממתניתין לר׳ יוסי בר חנינא ושני והדר תו פריך לשמואל ד״ק נימא שמואל הכי ואי לא אמר אלא שאני אוכל לך שאני טועם לך אין אסור אלא באכילה וקשה לרבינא דגרסינן בספרים ואינם מכוונות דהא לא אתא לאשמועינן עיקר מילתיה דשמואל [אלא] לאשמועינן דבמודרני ממך לחודיה אסור אפי׳ בהנאה ועוד דמשמע טעמא דלא אמר אלא אבל לחודיה דאין אסור אלא באכילה הא אמר בהדיא מודרני ממך אסור אפי׳ בהנאה והא דאיתא אסור בהנאה עד שיאמר מודרני ממך לחודיה הילכך נראה דהכי גרסי׳ ואם לא אמר שאני אוכל לך אסור אפי׳ בהנאה: **אבל אמר מודרני ממך לא.** משמע דאמר אסור מאי טעמא דילמא מודרני ממך דלא משמעינא בהדך דאלא) ואינו אוסר אלא דאיתא אסור בהנאה מכלל דלמ״ד הויין ידים אסור בהנאה ומותר לדבר אלמא יותר הוי הוכחה לאסור בהנאה מלאסור דבור: הנאה דהא בתר הכי אמר ליה רב פפא לאביי לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים פי׳ מדלא אסר במודרני ממך אסור בהנאה מכלל דלמ״ד הויין ידים אסור בהנאה ומותר לדבר אלמא יותר הוי הוכחה לאסור בהנאה מלאסור דבור:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ״ז מהל׳ נדרים הל׳ כג סמג לאוין רמב טוש״ע יו״ד סי׳ רו סעי׳ ז ב וע״ש:

מוסף רש"י

הריני עליך חרם. נכסי יהיו עליך חרם (לקמן מז:). **המודר אסור.** מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות ממה שנדר הנדר, דה״ק ממוני עליך הקדש (ביצה לט.). **אבל המדיר** מותר (לקמן מז:). **הרי את עלי חרם.** הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כסתם חרמים שהן לבדק הבית, הלכך הנודר אסור ליהנות מכל המודר, דכמיב לא יחל דברו, ורשאי הוא לאסור עצמו בממון חברו (ביצה לט.). **לא משמע דאמר אסור.** לא משמע איסור אסילה, דדלמא לא משתעינא בהדך משמע (ראמ״ה בשמו).

תוספות

תנן הריני עליך חרם המודר אסור אבל המדיר. ולשמואל דאמר מודרני ממך משמע תרוייהו הכי נמי נימא הריני עליך חרם משמע הריני על ממונך חרם וגם מדיר נמי ליתסר ומשני דפרים ואת עלי לא ועתה פריך הרי את עלי חרם אסור ומודר מותר ומאמאי נימא דה״ק הרי את עלי וממוני חרם ואסור גם מודר: **אלא אי איתמר דרבי יוסי בר חנינא הכי איתמר מודר אני ממך הוא אסור וחבירו מותר.** מימה מאי אתא לאשמועי׳ הא תנא בברייתא הכי וי״ל דאשמועי׳ דמודרני ממך לא משמע מודר ממונו אע״ג דהריני חרם ס״ל מודר ממונו זה לא אמר הכי: **והא מתני׳ דמסיר** [קשה] דתנן. כלומר אכתי [קשה] דשמואל קאמר דאמר דמודרני ממך דשניהם אסורים: **אלא שמואל הכי איתמר טעמא דאמר שאני אוכל והא דאין אסור אלא באכילה.** דלישנא דאסור בהנאה מתני׳ משמע ליה אסור דלעיל ס״ל כרבנן דידים שאינם מוכיחות הויין ידים ושמואל סבר דמתני׳ כרבי יהודה דאמר לא הויין ידים:

ידיס שאין מוכיחות ולא הויין ידיס דדילמא מודרני הימך דלא משתעינא בהדך משמע וכו' ואפילו בדבורא נמי לא מתסר דלא ידעינן מי להנאה איכוין מי לדבורא איכוין ולכל חד וחד הוו להו ידיס שאין מוכיחות וכיון דטעמיה דשמואל משום דקסבר ידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס ליכא למפרך עלה מברייתא דכיון דפלוגתא דתנאי הוא מי הויין ידיס מי לא איכא למימר דתנא דברייתא סבירא ליה דהויין ידיס ושמואל דייק ממתני' דלא הויין ידיס דלעיל כי פרכינן מברייתא היינו משום דהוה סבירא לן דאפילו ידיס נמי לא הוי. ואיכא מאן דאמר דבמודרני הימך אפילו לשמואל אסור לאסתעויי בהדיה ובמופרשי למעבד משא ומתן בהדיה ובמרוחקי למיקם בד' אמות דיליה והיינו אסור דברייתא ושמואל אאכילה קאי לומר דלא מתסר באכילה עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך: **לימא קסבר שמואל וכו' אין שמואל מוקי לה למתני' כר' יהודה.** כלומר אין ודאי הכי סבירא ליה לשמואל דמוקי למתני' כר' יהודה: **גופו של גט הרי אם מופרש לגל אדם.** ולא צריך למכתב ודין דבלא ודין משמע דבהאי גיטא מגרש לה ואיהו הוא דקמגרש לה דידיס שאין מוכיחות הויין ידיס: **רבי יהודה אומר ודין וכו'.** דאי לא כתוב ודין הויין ידיס שאין מוכיחות דדילמא בדבורא מגרש לה כדלקמן. ומדאמרינן לימא קסבר שמואל משמע ודאי דסבירא ליה לשמואל גופיה הכי דלאו לפרושי מתני' בלחוד אתא. וכ"ת א"כ היכי מקשינן ואמאי דחיק שמואל ומוקי לה למתני' כר' יהודה [6] נימא דמשום דהכי ס"ל ולאו קושיא היא דאי לאו דדייק שמואל ממתני' דאתיא כר' יהודה לא שביק רבנן ועביד כר' יהודה. וה"נ מוכח בפ"ק דקדושין (דף ה:) דשמואל גופיה הכי ס"ל דאמרינן התם האומר לאשה הרי את מקודשת הרי זו מאורסת וכן בגרושין הרי את מגורשת הרי את מותרת לכל אדם הרי זו מגורשת ומקשינן התם למימרא דסבר שמואל דיהיו הויין ידיס כלומר מדקאמר הרי זו מקודשת אע"ג דלא אמר לי והתנן האומר אהא הרי זה גיר והוינן בה ודילמא אהא בתענית קאמר ואמר שמואל כשהיה גיר עובר לפניו דמשמע דהא לאו הכי הוו להו ידיס שאין מוכיחות ולא הויין ידיס ומשני הב"ע דאמר לה לי אלמא שמואל גופיה ס"ל דידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס. (ג) ואיכא לאקשויי מדאמרינן בפ' כל הגט (גיטין כו.) גבי מתני' דהכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש וכו' אמר שמואל וצריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם ואילו ודין לא אמר אלמא לשמואל לא צריך ודין וי"ל דדילמא שמואל סבירא ליה דאפילו למ"ד ידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס גבי גיטין לא צריך ודין דבלאו ודין הוי מוכיח משום דאין אדם מגרש אשת חבירו כדאמרינן לקמן בשמעתין (ו.). תדע לך דהתם בקדושין עלה דהך דקאמר שמואל האומר לאשה הרי את מקודשת וכו' וכן בגרושין הרי את מגורשת וכו' שני ליה הכא במאי עסקינן דאמר לה לי כלומר דאמר לה הרי את מקודשת לי ואילו גבי גרושין לא שני ליה מידי והוה ליה למימר בגרושין נמי דאמר לה ממני אלא ש"מ דבגרושין משום דאין אדם מגרש אשת חבירו כי לא אמר ממני נמי הוו ידיס מוכיחות וכי אמרינן התם וכן בגרושין לאו לענין לי וממני קאמר אלא למאי דאמר התם בסוף מילתיה דהיינו איני אישך אשוינהו וכדאיתא התם. ס"ע י"ל דשמואל אפילו בגרושין נמי סבירא ליה דבעי דאמר ממני וכי משני התם דאמר לה לי ה"א בגרושין דאמר ממני אלא דנקט חדא דהיינו רישא וה"א לסיפא והאי דלא אמר התם בגיטין וצריך שיניח מקום ודין משום דלא בעי לעיולי נפשיה התם בפלוגתא דר' יהודה ורבנן ונקט אליבא דכ"ע דצריך שיניח מקום הרי את מותרת לכל אדם וה"ה דלר' יהודה ולשמואל גופיה דסבר לה כותיה צריך שיניח אף מקום ודין: **אמר רבא מתני' קשיתיה וכו' ליתני שאני אוכל ושאני טועם.** פי' ואי הוה תני הכי בלא לך הוה שמעי' דידיס שאין מוכיחות הויין ידיס דאע"ג דכבר אמר מודרני ממך דהא ס"ל לשמואל דמתני' חדא קתני אפ"ה שאני אוכל בלא לך ידיס שאין מוכיחות ניהו דאיכא למימר ה"ק מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום או עד יום פלוני ומש"ה תנא במתני' לך לאשמועי' דטעמא דאמר לך הא אמר מודרני ממך שאני אוכל (לך) לא חייל נדרא כלל דהויין להו ידיס שאין מוכיחות ולא הויין ידיס: וקי"ל כשמואל דמודרני ממך לחודיה לא מתסר. הלכך הא דא"ר יוסי בר' חנינא [ע"ל] מודרני לך שניהם אסורים מודרני ממך הוא אסור וחבירו מותר דקאמר מודרני לך מאכילה הא סתמא לא משמע דאמר אסור דהוו להו ידיס שאין מוכיחות ולא הויין ידיס דקיי"ל כרבא דאמר הכי בסמוך וכן דעת הרמב"ן ז"ל בהלכותיו: **איתמר ידיס שאין מוכיחות וכו'.** מקשין ידות נזירות לנזירות דידות מלהזיר [במדבר ו] מפקי להו לעיל (דף ג.): **מה נזירות בהפלאה וכו'.** פי' דאמרינן במס' נזיר (דף לב:) דא"ר טרפון דמי שראה חבירו ואמר הריני נזיר אם זה נזיר ולא הכיר בו באותה שעה שהיה נזיר אע"פ שנודע לאחר מכאן שהוא נזיר אין נזירות חלה עליו משום דבעידנא דקנזר בעינן הפלאה וליכא ומש"ה לבתוב ודין דיהוי ליבי מנאי. אבל אי לא כתב מנאי לא מוכח שהוא מגרשה ורבנן סברי בלא מנאי לא הוי אשת חבירו ובפרק המגרש משמע דר' יהודה בעי מני ודין לאוכחה דלא תימא בדיבורא בעלמא מגרש לה וגנו לראיה בעלמא ותרוייהו איתנהו אלא דדייק ממנאי דהוי דומיא דשאני אוכל לך: **ומאי דוחקיך לאוקומי למתני' כרבי יהודה.** ולפיכך במודרני לחודיה ליכא איסור: לוקמה כרבנן. דלא בעו ידיס מוכיחות ולימא דבמודרני לחודי' נמי אסיר דדמשמע פשטא דמתני' וכדתניא בברייתא דלעיל: מתני' קשיתיה. דליתני שאני אוכל גרידא וממילא ידענא דלאוסו שמדבר אלוי ומסרבהב בו שיאכל עמו קאמר אלא מדתני לך ש"מ דסברה מתניתין ידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס ובריתא דלעיל קסברה ידיס שאין מוכיחות הויין ידיס כן פירש רבי אליעזר ממיץ בספ ר"פ: נזיר להזיר מקיש ידות נזירות לנזירות. כלומר כיון דמיתחזיא רבינן ידות משמתא לדין נזירות איתרבו מה נזירות אינתרבו בהפלאה כלומר כשאומר הריני נזיר חבר י"ש כאן הוכחה גמורה שהוא נזיר לף ידות נמי לא הוו יד מי לא דאיכא הוכחה גמורה: **אלא גבי גט.** דבעי כריתות וליכא דכיון שהיתה כבר אשתו אינה כרותה ומופרשת הימנו אם לא בהוכחה גמורה:

[6] לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים אין שמואל מוקים לה למתני' כר' יהודה דאמר ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים דתנן [3] [א]גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואיגרת שבוקין [ב]אמאי דחיק שמואל לאוקומה למתני' כרבי יהודה לוקמה כרבנן אע"ג דאין ידים מוכיחות אמר רבא מתני' קשיתיה אמאי תאני שאני אוכל לך שאני טועם לך ליתני שאני אוכל שאני טועם ש"מ [ג]בעינן ידים מוכיחות איתמר [ג]ידים שאין מוכיחות אביי אמר [ד] הוויין ידים ורבא אמר לא הוויין ידים אמר רבא רבי אידי אסברה לי אמר קרא [1]נזיר להזיר לי"י מקיש ידות נזירות לנזירות מה נזירות בהפלאה אף ידות נזירות בהפלאה לימא בפלוגתא דר' יהודה ורבנן קמיפלגי דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהודה אומר [ה]ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פטורין ואיגרת שבוקין אביי דאמר כרבנן ורבא דאמר כרבי יהודה אמר לך אביי אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דבעינן כריתות וליכא אבל בעלמא מי שמעת ליה ורבא אמר אנא דאמרי אפי' לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דאין

לימא סבר שמואל ידים שאין מוכיחות כו'. [ו] דהכא הואיל ולא אמר ממש שאני אוכל לך אמרינן לא מוכחא מילתא דבאכילה קאמר ולא מיתסר באכילה: **רבי יהודה אומר ודין די יהוי ליכי וכו'.** דקסבר אי לא כתב ביה ממש ודין ולא מוכחא מילתא דבהאי גיטא מגרש לה דידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס: **לוקמה למתני' כרבנן.** לימא אע"ג דקאמר מודר אני ממך או מרוחק אני ממך לחודיה אסור באכילה ואע"ג דלא אמר שאני אוכל לך דידיס כרבנן דאמרי לא מוכיחות הויין ידיס כרבנן דאמרי בגט אלא אם אמר לך שאני אוכל לך ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין ואיגרת שבוקין אמאי דחיק שמואל לאוקומה למתני' כרבי יהודה לוקמה כרבנן אע"ג דאין ידים מוכיחות אמר רבא מתני' קשיתיה אמאי תאני שאני אוכל לך שאני טועם לך ליתני שאני אוכל לך שאני טועם לך: **ליתני שאני אוכל או שאני טועם.** למה לי למימר לך אלא להכי קתני לך דקסבר ידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס ואי קתני שאני אוכל בלבד ולא קאמר לך לא הוה משמע דמודר מחבירו דבעינן ידיס מוכיחות וכי אמר נמי מודרני (ב) ולא אמר שאני אוכל לך לא משמע דבאכילה קאמר אלא דלא מישתעינא בהדך: **מקיש ידות נזירות.** כדאמרינן לעיל [ג.] דמלהזיר נפקא ידות נזירות: **מה נזירות בהפלאה.** דבעינן שיפרש לנזירות דכתיב כי יפליא (במדבר ו) אף ידות נמי בעינן שיפרש לדיבורו דאי לא מפרש לא הוי כלום דידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס: **דבעינן כריתות.** שכורת בינו לביתה דבעינן שיפסיק לדיבורו: דאין

[1] נזיר להזיר לי"י מקיש ידות נזירות לנזירות מה נזירות בהפלאה אף ידות נזירות בהפלאה לימא בפלוגתא דר' יהודה ורבנן קמיפלגי דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם ר' יהודה אומר [ה]ודין דיהוי ליכי מינאי ספר תירוכין וגט פטורין ואיגרת שבוקין אביי דאמר כרבנן ורבא דאמר כרבי יהודה אמר לך אביי אנא דאמרי אפי' לר' יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דבעינן כריתות וליכא אבל בעלמא מי שמעת ליה ורבא אמר אנא דאמרי אפי' לרבנן ע"כ לא קאמרי רבנן דלא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דאין

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ח מהל' גירושין הל' ד ופ"ד הלכה י"ב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' מא:

כ ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה כג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רו סעי' ג:

ג מיי' פ"ד מהל' גירושין הל' יב טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ט יא יב מג-מה:]:

תוספות

לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים מדקאמר מודרני ממך שרי. ומשני אין כלומר ולאי סבר דלא הויין ידיס ומוקי לה למתניתין כרבי יהודה דתנן גופו של גט הרי את מותרת לכל אדם רבי יהודה אומר ודין דיהוי ליכי מינאי תגרת וכו' במאי קמיפלגי רבנן סברי ידיס שאין מוכיחות הויין ידיס ולא בעי ודין וכו' ורבי יהודה סבר לא הויין ידיס מדקנבעי לומר ודין דאי לא כתב ודין בגט הוי כמגרש בדבורא בעלמא ושטר רחיה בעלמא הוא וכן משמע פ' המגרש דקאמר דקריא למומיכו' מודין ולקמן בשמעתין משמע דהמוכיח הוי מגישא דמגאי מדקאמר עד כאן לא קאמר התם לא בעי' ידיס מוכיחות אלא גבי גט דאין אדם מגרש אשת חבירו אלמא דמגישא דמגאי קדיק: **ואמאי** דחיק שמואל לאוקמא מתני' כרבי יהודה לוקמא כרבנן. פירש דלא יש לאוקמה כר' יהודה משום דס"ל כותיה ויש מתניתין דמוטב לאוקמה כרבנן ואע"ג דהוא ס"ל ועבדה להך גישא משמע דשמואל סבר דידיס שאין מוכיחות לא הויין ידיס והכי מוכח פוגיא דקידושין (דף ה:) גבי הרי את מאורסת דקאמר לימא קסבר שמואל ידיס שאין מוכיחות הויין ידיס לא דאמר הרי את מאורסת לי אבל אי לא אמר לי הויין ידיס לא אמר לי אלא גבי גרושין דקאמר אם אמר לי אלא גבי גרושין דלא אמר לי אלא גבי גרושין דלא אמר לי אלא גבי גרושין דלא

דאין אדם מגרש את אשת חבירו. דאי כתב הרי את מותרת לכל אדם משמע דלאשתו קאמר דאשת איש דעלמא אינו מגרש ומוכחא מילתא ושפיר מגרש: אבל בעלמא. דאי אפשר למימר הכי בעינן ידים מוכיחות: **אבל לא קאמר עלי לא.** דהרי הוא לא משמע כלום דבעינן ידים מוכיחות: **אמר לך אביי.** לעולם לא בעינן ידים מוכיחות והכא היינו טעמא דאי לא אמר בלשון קרבן לא מיתסר דדלמא הרי הוא הפקר קאמר דמוכיחות הוא להפקר או לצדקה: **והא מפני שהוא יד לקרבן קאמר.** דאסור בקרבן ולא מצית אמרת (ה) לצדקה או להפקר הוה משמע: **אבל אמר הרי הוא.** ולא אמר עלי שייסר אסורין דכיון דלא אמר עלי אלא הוא משמע דחבירו נמי אסור דה"ק הרי הוא כהקדש מה הקדש אסור אף אותו דבר נמי אסור: **אע"ג דהוא מחויב חטאת ואשם נאו כלום הוא.** דלא אמר עלי. אלמא בעינן ידים מוכיחות: **אם הוא מחויב.** חטאת או אשם: **דבריו קיימין.** (ב) הוא דאמר חטאתי אבל לא היה מחויב חטאת אינו כלום הוא ואיל ולא אמר עלי אשם אמר הרי זו עלי חטאת אע"ג דלא היה מחויב א) הואיל ואמר עלי דבריו קיימין: **הא מני.** הא ברייתא דאמרה לא אמר ולא כלום: **רבי יהודה היא.** דאמר בעינן ידים מוכיחות. ואנא דאמרי כרבנן דאמרי לא בעינן ידים מוכיחות: **והא אמר אביי אנא דאמרי אפילו לר' יהודה.** דלא בעי ידים מוכיחות אלא גבי גט אבל בעלמא לא והיכי קאמר הכא ר' יהודה היא: **אלא [לימא] רבא דאמר רב' יהודה.** דכיון דאביי לא מתרץ טעמא אליבא דר' יהודה לימא נמי דרבא לא מתרץ טעמא אליבא דרבנן כדמתרץ לעיל (ג) וכו"ר קאמר דיחידאה היא: **לא נעולם רבא אפילו לרבנן.** כדקאמרינן ע"כ לא קאמרי רבנן כו' דודאי רבנן סבירא להו בעלמא דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים כרבא: יש

ומש"ה אמרי' מה נזירות בהפלאה דהיינו הך הפלאה דקאמרי' אף ידות נזירות בהפלאה ולאו מהך הפלאה גופה קאמרי' דאי הכי קרא ל"ל וכי מיסק אדעתין דעדיפי ידות נזירות מנזירות גופיה אלא הפלאה אחריתי קאמרי' דשייכא בידות והיינו היכא דידות מופלאים ומפורסים. ומיהו לרבנן דפליגי התם עליה דר' טרפון ואמרי דבנזירות לא בעינ הפלאה ליכא הקישא אלא הפלאה גופה דכתיבא בנזירות לידות בלחוד אתיא דבעי הפלאה וכי מקיש משום רבי טרפון נקט ליה דאע"ג דלדידיה הפלאה בידות לא כתיבא אתיא מהקישא: ג) **ורבא אמר לך כו' ע"כ לא קאמרי רבנן לא בעינן ידים מוכיחות אלא גבי גט דאין אדם מגרש את אשתו.** הרשב"א ז"ל שבא לשון זה ואמר דלא דייק דרבא לא קאמר דלא ליבעו רבנן ידים מוכיחות אלא דקסברי דהנך ידים בגט מוכיחות נינהו משום דאין אדם מגרש אשת חבירו. ולי אתי שפיר דודאי הידים בעלמן אינן מוכיחות לפי שהלשון אינו מוכיח שיהא הוא מגרשה אלא שהענין מוכיח מצד עצמו שהוא מגרשה משום דאין אדם מגרש אשת חבירו ולפיכך אע"פ שהלשון אינו מוכיח מהני ואין לשבש הספרים. ומדאמרינן הכא טעמא דאין אדם מגרש אשת חבירו משמע דפלוגתא דר"י ורבנן במינאי הוא דר' יהודה בעי מינאי ורבנן לא בעו וקשיא דבפ' המגרש (גיטין פה:) משמע דפלוגתייהו אי בעי ודין או לא דרבי יהודה בעי ודין דאי לא אמרינן דבדבורא מגרש לה ורבנן לא חייש להכי ולאו קשיא היא שאתי סוגיות הללו כל אחת מגלה על חברתה דבתרתי פליגי והכא מפרשינן טעמא דפלוגתייהו במינאי והתם מפרשינן טעמא דפלוגתייהו בודין. ואיכא מ"ד דכיון דפליגי רבנן עליה דר' יהודה במינאי קי"ל כרבנן דלא בעיא מינאי דיחיד ורבים הלכה כרבים ואע"ג דקי"ל כרבא ידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים הא אמרינן בסוגיין דאפילו לרבא בגט לא בעיא ידים מוכיחות ואיהו הוא דאמר אפילו לרבנן הלכך מינאי לא בעיא ודין בעיא דהא בפרק המגרש איבעי לן אי בעי' ודין או לא ולא איפשיטא וכיון דלרבנן דגמ' מספקא להו אית לן למנקט לחומרא דאפשר דמסתבר טעמיה דר"י בודין ממאי דמסתבר במינאי. ואיכא מ"ד דכיון דבודין חייש לדר"י אלמא מספקא לן דלמא מאי דלא בעו רבנן ודין משום דסבירא להו דידים שאין מוכיחות הוויין ידים ד) ואנן קי"ל כרבא וכיון שכן במינאי נמי איכא למימר דלטעמייהו אזלי ולאו משום דאין מגרש אשת חבירו אלא משום דידים שאין מוכיחות הוויין ידים ואנן קי"ל כרבא דאמר לא הוויין ידים הלכך בעי ודין ובעי מינאי: **מיתיבי הרי הוא עלי וכו' טעמא דאמר עלי הוא דאסור אבל לא אמר לא.** ואע"ג דבלא עלי ודאי יד מיהא הוי. ומשיינן ודלמא הרי הוא הפקר קאמר כלומר דבלא עלי אפילו יד שאינו מוכיח לא הוי לאיסור משום דיד אינו אלא בעלי דאמר ה"ז עלי ואי מסיק דבוריה ואמר הרי עלי אסור. ומקשינן והא מפני שהוא יד לקרבן קתני כלומר מי קתני שהוא יד לגדר יד לקרבן קתני דלקרבן הרי הוא בלא עלי הוי יד שכן דרך המתנדבים לומר הרי הוא קרבן ואפ"ה דוקא בעלי ש"מ דס"ל דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים: **אלא אימא טעמא דאמר עלי וכו' אבל אמר הרי הוא דאסור אבל לא אמר לא.** ואע"ג דבלא עלי ודאי יד מיהא הוי. ומשיינן ודלמא הרי הוא הפקר קאמר כלומר דבלא עלי אפילו יד שאינו מוכיח לא הוי לאיסור משום דיד אינו אלא בעלי דאמר ה"ז עלי ואי מסיק דבוריה ואמר הרי עלי אסור. ומקשינן והא מפני שהוא יד לקרבן קתני כלומר מי קתני שהוא יד לגדר יד לקרבן קתני דלקרבן הרי הוא בלא עלי הוי יד שכן דרך המתנדבים לומר הרי הוא קרבן ואפ"ה דוקא בעלי ש"מ דס"ל דידים שאין מוכיחות לא הוויין ידים: **אלא אימא טעמא דאמר עלי וכו' אע"פ שהוא מחויב חטאת ואשם נאו כלום וכו'.** שאין חטאת בלא נדבה: **פיוצאת דאביי.** דהא ודאי יד שאינו מוכיח מיהא הוי דכיון דמחויב חטאת הרי זו חטאתי קאמר: **ואלא לימא רבא דאמר כרבי יהודה.** וכי היכי דהדרינן ממאי דאמרינן לעיל דאביי דאמר אפי' כר' יהודה נהדר נמי ממאי דאמרי' דרבא אפי' לרבנן: בעי

כבא א מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ח סמג עשין קפו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה דבריו קיימין הוא דאמר חטאתי וכו' הואיל ואמר עלי דבריו קיימין. נ"ב עי' שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' כ"ו נשאל על זה שהוא נגד המשנה דמנהות פ"ז ובשקלים וחולין ה ע"ב דאין חטאת נידר ונידב:

תוספות

דטעמא דשמואל משום יד נאמר ודאי דשאני אוכל הוי מוכיח שפיר בלא מודרני כדפרישית ב"כ גם לשמואל מועיל שאני אוכל בלא מודרני כ"ג למהר"ף נ"ע מיהו ר"י פירש דשאני אוכל אינו מוכיח בלא מודרני: **אמר** קרא נזיר להויר. לרבות ידות נזירות כנזירות מה נזירות בהפלאה אף ידות נזירות בהפלאה: ע"ב **לא** קאמרי רבנן **דלא** בעינן ידים מוכיחות **אלא** גבי גט משום דמוכח דמיניה הוא דאין אדם מגרש אשת חבירו אבל בעלמא מי שמעת להו. תימה לר"י מיקשי ליה בריש"א דלעיל מודרני ממך אסור אלמא דהוויין ידים וקשה לאביי מתני' דאמר שאני אוכל לך אבל בלא לך מותר וי"ל דלא ס"ל דלאביי כשמואל אבל י"ל דלך לאו דוקא אי שמא למסקנא ניחא דלאביי כרבנן ורבא כרבי יהודה אבל קשה דבפ"ב דמיר (דף סב.) קאמר איפכא דלאביי אית ליה הויין ידים וי"ל דהני שיטות הפוכות שבתלמוד והיא דהתם כאיכא דאמרי אבל גירסת הרבא כר' יהודה כדמוכח התם [עיין תוס' מיר שם ד"ה אינ]: הרי הוא עלי הרי זה עלי אסור. פי' ככר מונח לפניו אמר הרי עלי אסור מפני שהוא יד לקרבן ואסר עליו הככר לקרבן שכך מתנדב אדם ואומר הרי עלי טעמא דאמר הרי עלי אסור אבל לא אמר עלי לא וקשה לאביי: **אמר** לך. כלומר לכך אי לא אמר עלי לא הוי בכלל הרי הוא הפקר קאמר: **והא מפני שהוא** יד לקרבן. כלומר אינו אלא יד בעלמא ואינו עיקר הקדש ואינו אסור אלא לזה ולא לב"ע: הרי זו **חטאת** הרי זו **אשם.** בהמת חולין עוברת לפניו אמר הרי זו חטאת לא אמר כלום משום דאין חטאת בלא נדבה ולכך כי אמר חטאת ולא אמר חטאתי לא אמר ולא כלום דמשמע שמתנדב חטאת הלכך חולין הוי ואף על גב דאמרינן לקמן ככר לפניו ואמר הרי זה קרבן אסור יש לומר דהתם משום דיודע לאי אפשר לככר היותו קרבן ותמיהו לומר קרבן אבל הכא הוא סבור שיכול להתפיס חטאת בנדבה ולא נתכוין לאסור בהמה בחטאת אלא בנדבה הלכך לא אמר כלום: הרי זו **חטאתי.** אם מחויב חטאת דבריו קיימין ופריך מרישא דקתני לא אמר כלום דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים דאי הויין ידים כי אמר ה"ז לחטאת היה לו לאסור אלא אי אמר חטאתי: **הא מני** ר' יהודה היא. דאמר לא הויין ידים: **לימא רבא דאמר כרבי יהודה.** כי היכי דאביי כרבנן ה"ל רבא כרבי יהודה ולא כרבנן: **אמר לך רבא** ה"נ **אנא דאמרי אפי'** לרבנן. כדאמר לעיל ופליגי רבא ואביי אליבא דרבנן: **עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דאין אדם מגרש אשת חבירו.** כאן משמע דמוכיחות הוי ממינאי ובגיטין משמע דהוה לרוכיח שמגרשה בלא גט ותרוייהו תנאי וע"ע בתוס' ממילתיה דידים שאין מוכיחות: **לימא רבא דאמר כר' יהודה.** דס"ל דכי היכי דהדר ביה אביי ה"נ הדר ביה רבא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא מפני וכו' ולא מצית אמרת הוא משמע לצדקה או להפקר הס"ד: **(ב)** ד"ה דבריו קיימין והוא: **(ג)** ד"ה אלא [לימא] רבא וכו' כדמתרץ לעיל אלא כר' יהודה:

גליון הש"ס

גמ' אם היה מחויב דבריו קיימין. עי' תוס' מה ע"ב תד"ה והא לא:

פירוש הרא"ש

הרי הוא עלי כו'. כגון שהיה ככר מונח לפניו ואמר באחד מן הלשונות. **מפני שהוא** יד לקרבן. פי' למתפיס בקרבן: **דדלמא** הרי הוא דהפקר קאמר. ופי' יד גרידא לא הוי: **והא מפני שהוא** יד לקרבן קתני. ועל כרחיך אחרי הוא ואחרי זה קאי דעלי לא הוי יד אלא גורס להרי הוא שיכול להיות יד וכיון דקאי אהרי הוא ואחרי זה משמע דפשיטא ליה דיד לקרבן הוי וליכא לספוקי במידי אחרינא דהמקדיש קרבן (או) [מומר] הרי זה לקרבן או הרי הוא הלכך המתפיס בלשון זה דעתו נמי לקרבן ואפ"ה קתני עלי אלמא טעמא דקאמר עלי דליכא הוכחה אבל בלא הוכחה לא הוי יד אע"ג דדעתיה אקרבן וליכא לספוקי במידי אחרינא: **אלא אימא טעמא דאמר** עלי. דבלא עלי נמי הוי יד אלא עלי הוא דמוכח דלחבורו מותר אבל אמר הרי הוא דלמא הרי הוא הקדש קאמר ולא קאמר הרי הוא קרבן דמיירי בככר דלא חזי לקרבן: הרי זו **אשם לא אמר כלום.** שאין אדם מתנדב אשם ומיירי בשפיכים אשם ודאי דאילו אשם סתם בגידר ונידב הוא דתנן בשלהי כריתות פרק המביא ר"פ אומר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום והוא נקרא אשם חסידים ותנן בפ"ב דחולין (דף מח:) השותט לשם אשם ודאי שחיטתו כשר דלאו נידר ונידב הוא לשם אשם תלוי שחיטתו פסולה ופירושו לשם אשם סתם דהיינו אשם תלוי וריש"א דהתם דוקא וקיפא לאו דוקא דאי לאו הכי קשיא דיוקא דרישא מדסיפא: **אע"פ שהוא מחוייב חטאת לא אמר כלום.** ולא תלינן דלשם חטאתו קאמר כיון דלא אמר לשם חטאתי אלמא בעינ ידים מוכיחות: **אלא לימא רבא דאמר כרבי יהודה.** דכיון דהעמדנו אביי דלא כתנאי דתנאי דרבא כתנאי דמדרבי יהודה לא אמר גבי גט דוקא רבנן נמי לאו דוקא: ומשני אע"ג דלרבי יהודה לאו דוקא גבי גט לרבנן דוקא ולא חזר בו רבא:

עין משפט נר מצוה

תוספות

(ה) תוספתא דמגורה פ"ג, [בתוספתא איתא לחטאתי הרי זו לאשמי ועי' בתוספות דחולין מא: ד"ה והא], **(ו)** [שייך עוד לדף ה:], **(ז)** בס"י איתא ולא כרבא דלעיל.

בעי רב פפא יש יד לקדושין וכו'. אפי' ביד מוכיח קמיבעיא ליה מי אמרינן נהי דלא אתרבו להו ידות בהדיא גמרינן במה מצינו מנדרים או אין יד ואפי' מוכיח דנדרים שאני דחמירי דאפי' בדבורא בעלמא חיילי משא"כ בקדושין שהן נריכין איזה מעשה כסף או שטר

יש יד לקידושין. היכא דלא מפרש ממש מקודשת לי אלא ביד דקידושין קא מקדש לה כדקא מפרש מי הוי יד לקידושין ומקודשת או אין יד לקידושין ואינה מקודשת: **פשיטא.** כיון דאמר ואת נמי קידושין עצמן מינהו דבאותן קידושין דקידש לאחברתה מקדש לה נמי וכה"ג לא הוי יד אלא קידושין גמורים מינהו: **או דלמא.** הא דאמר ואת נאו משום דתהוי מקודשת קאמר לה אלא הכי קאמר לה ואת חזאי כלומר ואת פלניתא חזית דקדישנא לה: **והא אמר ליה רב פפא לאביי וכו'.** בפ"ק דקידושין (דף ה:) בהלכה קמייתא אמר שמואל נתן לה כסף או שוה כסף ואמר לה הרי את מקודשת הרי את מאורסת וכו' ואמר ליה רב פפא לאביי למימרא דסבר שמואל דיש שאין מוכיחות הויין דיש מדאמר ליה רב פפא הכי אלימא דשמואל דיש שאין מוכיחות כו': **מכלל דס"ל דיש יד לקידושין.** היכא דמוכיחות: **חדא מגו מאי דס"ל לשמואל קאמר ליה לאביי.** דהכי קאמר מי סבירא ליה לשמואל דיש יד לקידושין ואם תמצא לומר דיש להן יד מי בעינן ידים מוכיחות או לא: **אוגיא.** שדה כדאמרינן במס' [ברכות] (דף ו.) וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא כלומר כתלמיס לבקעה: **פאה מעלייתא היא.** האי שדה אחר דאמר והא נמי: **תלמוד לומר פאה שדך.** כלומר כולה שדך: **כיון דאיתקש קרבנות מה קרבנות יש להן יד.** כדאמרינן במתני': **או דלמא האי דאיתקש לכל תאחר.** דקאי עליה נמי בכל תאחר כקרבן אבל בכה"ג לאיתי ליה יד לא איתקש:

אבעי רב פפא יש יד לקידושין או לא היכי דמי אילימא דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לחבירתה ואת נמי פשיטא [ב]**היינו קידושין עצמן אלא כגון דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לה לחבירתה ואת מי אמרינן ואת נמי אמר לה לחבירתה ותפסי בה קידושין לחבירתה או דלמא ואת חזאי אמר לה לחבירתה ולא תפסי בה קידושין בחבירתה ומי מיבעי ליה לרב פפא והא** [ג]**מדאמר ליה רב פפא לאביי מי סבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים כמבלל דסבירא ליה לרב פפא דיש יד לקידושין חדא מגו מאי דסבירא ליה לשמואל אמר ליה לאביי** [ד]**בעי רב פפא יש יד לפאה או אין יד לפאה היכי דמי אילימא דאמר הדין אוגיא ליהוי פאה והדין נמי ההיא** [ה]**פיאה מעלייתא היא כי קא מיבעיא ליה כגון דאמר והדין ולא אמר נמי מאי מכלל דכי אמר שדה כולה תיהוי פאה הויא פאה אין והתניא** [ו]**מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עשויה ת"ל** [ז]**פאת שדך מי אמרינן כיון דאיתקש לקרבנות מה קרבנות יש להם יד אף פאה יש לה יד או דלמא כי איתקש** [ח]**לבל תאחר הוא דאיתקש והיכא איתקש דתניא**

מעמוד

מדמי אילימא דאמר לה לאשה הרי את מקודשת לי ואמר לחבירתה ואת נמי אמר לה לחבירתה ותפסי בה קידושין לחבירתה או דלמא ואת חזאי אמר לה לחבירתה ולא תפסי בה קידושין בחבירתה ומי מיבעי ליה לרב פפא והא מדאמר ליה רב פפא לאביי מי סבר שמואל דידים שאין מוכיחות הויין ידים כמבלל דסבירא ליה לרב פפא דיש יד לקידושין חדא מגו מאי דסבירא ליה לשמואל אמר ליה לאביי בעי רב פפא יש יד לפאה או אין יד לפאה היכי דמי אילימא דאמר הדין אוגיא ליהוי פאה והדין נמי ההיא פיאה מעלייתא היא כי קא מיבעיא ליה כגון דאמר והדין ולא אמר נמי מאי מכלל דכי אמר שדה כולה תיהוי פאה הויא פאה אין והתניא מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עשויה ת"ל פאת שדך מי אמרינן כיון דאיתקש לקרבנות מה קרבנות יש להם יד אף פאה יש לה יד או דלמא כי איתקש לבל תאחר הוא דאיתקש והיכא איתקש דתניא

מעמוד

גבי הא דאמר שמואל הרי את מקודשת ולא אמר לי מקודשת: **חדא מגו דסבירא ליה לשמואל כו'.** מסברא סבירא שסובר שמואל וכ"ב דפפא אינו אחת מהן אמר ליה לאביי דשמואל סבר כי יש יד לקידושין וגם מוכיח לו בעינא אמר רב פפא לרידי אפי' בשם יד מספקא לי ומיהו בהא דאקמר שמואל דלא בעינא מוכיח

ואת חזאי אמר לה. כלומר מהו את חזי, כלומר לא כיון לקדשה ולדבר אחר כיון (ראמ"ה בשמה). **מדאמר ליה רב פפא לאביי.** בפ"ק דקדושין דאמר שמואל הרי את מקודשת הרי את מאורסת וכו', והיה תוהה רב פפא דאע"ג דלא אמר לי אקמר שמואל דהוה מקודשת, ואותביה לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות הויין ידים, מכלל דסבירא ליה דידים המוכיחות הויין ידים, והא מילתא ידים המוכיחות מינהו, דהואיל והיה מקדש אבבתה ואמר לאחרת ואת ונתן כסף וקבלתו יש כאן הוכחה שלקידושין

מוספ רש"י

ליוונו, ומשני הדא. כלומר האי דנקט רב פפא התם ידים שאין מוכיחות, לאו משום דפשיטא ליה דידים מוכיחות הויין ידים, אלא משום דאקשי לשמואל דהכא משמע דסבירא ליה ידים שאין מוכיחות הויין ידים ומזיר משמע דס"ל דידים שאין מוכיחות לא הויין ידים, גבי האומר אהא דאוקמה והוא שהיה מזיר עובר לפניו, אבל לרב פפא לא פשיטא ליה אי ידים המוכיחות הויין ידים גבי קידושין או לא, ומשום הכי בעי לה (שם).

תוספות

יש יד לקידושין. תימה מהיכא תיתי יד לקידושין והלא בנדרים לא יתענין יד אלא מדאתקוש נדרים לנזירות כדאמרי' בעל וא"כ אמרינן הכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא נדע ועוד תנא דהא בסמוך בענין דפאה ולדקה לא מספקא ליה אלא משום דאיתקש לקרבנות וא"ל דקידושין נמי כיון דאמר לה אכ"ע כהקדש לכך מספקא לן דשמא יש יד לקידושין כמו הקדש מיהו אכתי קשה לבעל אשכנן דפליגי ר' יהודי' ורבנן בידים שאין מוכיחות בגיטין ובשמא דהיכא מיהא מיתי דיש יד בגיטין ואפילו אם ס"ל דגיטין וקידושין משום ויצאה ויהיה לאיתקש יליפה להוייה גם בקדושין מיבעיא לן דלא איפשוט ויש לומר דוודאי בגיטין לא פליגי בין דהא לשונות גמורים כתוב הגט ואם מגרש בלשון גירושין גמורין ומה שהזכיר לעיל דיש לאו דוקא אלא כלומר פליגי ר' יהודה ורבנן אי בעינן דיבור מוכיח או לא וא"ת והא מדמה לעיל פלוגתא דר' יהודי' ורבנן בגיטין לפלוגתא דתנאי בנדרים בידים שאין מוכיחות בידים ממש וי"ל דמ"מ מדמה שפיר כי היכי דפליגי ר' יהודה ורבנן בגיטין אי בעי שיהא מוכיח מתוך הגט שמגרש הוא הלכך בנדרים דגלי קרא דהו ידות הוו פליגי ר' יהודה ורבנן בידים שאין מוכיחות אי מהני אי לא: **או דלמא ואת חזאי קאמר לה.** פי' דשמא אין יד ולכך תליגן לומר ואת חזאי קאמר מימה למה אתרוב כל כך דו"ל לומר או דלמא לא וי"ל דאי לאו משום דאית ליה למימלא במילתא אחריתי ואת חזאי קאמר הוה פשיטא ליה דיש יד לקידושין וא"נ דהא גבי ידות בנדרים אע"ג דליכא למימלי במילי אחרינא אפ"ה ס"ל דאין יד אי לאו דגלי קרא וא"כ אאומר ככר זה עלי דהוי יד להקדש כדאמר לעיל ליכא למימלי במילי אחרינא [דאי] איכא למימלי במילי אחרינא אפ"ה לא הוה מודרני ממנך שאני אוכל לך כשאמר שיהא לשמואל [דאי] תרוייהו אמר ודאי ליכא למימלי במילי אחרינא ואפ"ה לא הוה מועיל אי לאו דגלי קרא ידות וא"כ הוה ליה למימר או דלמא אין יד ולכן לא מהני אף כי ליכא למימלי במילי אחרינא נ"נ לומר דשמא הכא פשיט לשון קדושין גמורין לאחת מן הנשים שאמר לה הרי את מקודשת לי הלכך כי אמר לאבבתה בתר הכי ואת לא דאיכא למימלי אחרינא לומר דשמא הכי כיון שאמר ואת חזאי הוי משמע לשון קידושין גמורין ולא יד לקידושין ולא דמי לידות דנדרים דמיירי שלא הוזכרה קודם לכן כלל (וכזה) ניחא קושיא אחריתי שיש להקשות דמשמע הך בעינא דאלי' ס"ל דקידושין מהני אע"ג דאיתקש לקרבנות אפילו אם חזאי אתרוב אינו אלא קוף קוף יהיה שאין מוכיחות הויין ולא"ל לא הויין [דיים] אינו מועיל אלא ודאי כדפריסית דכיון שהזכיר קודם לכן לשון קדושין גמורין שפיר הוי יד מוכח ומיירי שאחת נעשית שליח לאבבתה ונתן לה שתי פרוטות דאיכא שיעור קידושין לשמיהן ובשלא היה מדבר עם האיש כלל בענפקי קידושין דאם היה מדבר על ענפקי קידושין א"כ היתה מקודשת אפי' בלא אמר ואת. בתוס' פי' דמיירי שנתן לכל אחת פרוטה והקשה אמאי לא קאמר אי דלמא שקולי שאמר מתנה קאמר כדקאמר בתר הכי כה"ג גבי לדקה [ומ"] דמשמע דלא אמר דקאמר קאי אדיבור הרי את מקודשת לי שאמר מיד וא"ע: **הדא** מגו **מאי דס"ל לשמואל א"ל לאביי.** כלומר לדבריו של שמואל דמשמע דפשיטא ליה דיש יד לקידושין ויש ספרים דגרסי הדא מאי דס"ל ליה לשמואל קאמר ליה לאביי כלומר לאחד מן הדברים

ו) [קדושין ה:], **ז)** מכאן שיין לדף ז.,

תורה אור השלם

1. וּבְקַצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט: ויקרא יט ט

גליון הש"ס

בר"ן ד"ה מינו כו'. דהיינו נתינת הגט לידה. ק"ל דלא"ז מאי פרכינן מכלל דס"ל לר"פ יש יד והייט דמשמע דמוכיחות מהני כמ"ש הר"ן והא התם דייהיב לה ואיכא נתינת מעשה בתמת הוי יד כמו בגט דעיקרו מוכיח:

פי' הרא"ש (המשך)

קשיא לי מדלידיה מאדיהיה: **או דלמא לנפקותא.** להוצאות בית: מכלל דבי אמר תהוי שדה בולה **פאה הויא פאה.** דמשמע ליה למיימי שלא נשאר לו עוד בשדה להוצאות בימו כ"א זה דאי נשאר לו יותר לא הוה מצינן לנפקותא אלא כשאמר לו אמר כיון שנשאר לו עוד בשדה להוצאות אוגיא. ערוגה ההיא דפ"ק דברכות (דף ו.) קיימי עלן כי כסלא לאוגיא פי' כתלמיס סביב הערוגה וכמו אין עושין עוגיות לגפנים פ"ק דמ"ק (דף ג.) וכן עג עוגה [דתקוק] (תענית דף כג.): מנין **שאם רצה לעשות** כל שדהו **פאה שעושה.** אע"ג דכתיב לא תכלה דמשמע שכבר התחיל לקצור ואמרה תורה לא תכלה הפאה אבל אם יעשה כל שדהו פאה קודם שיתחיל לקצור לא קיימן ביה לא תכלה בירושל' משני לה דגרסי' בירושלמי פ"ק דפאה עד שלא קצר שבלת הרשונה לא נתחייבה שדהו בפאה משקצר שבלת הרשונה נתחייבה שדהו בפאה בקצ

ח) [קדושין ה:], **ט)** מכאן שיין לדף ז.

מעמך. כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך: **לנפקותא בעלמא.** כלומר והדין זוז אחר ליהוי לי להוצאה ודבורא הוא דלא אסקיה דלא גמר דיבורו (ג) דאמר עלי לנפקותא: **דכתיב כפיך.** כאשר דברת בפיך (ג) יצא מפי לצדקה (ישעיה מה): **או דלמא שאני לדקה.** להכי (ו) אית לה יד דלא חזיא אלא לעניים אבל הפקר דהא נמי אפי' לעשירים חזי מי אמרת דיש להן יד: **יש יד לנכים הכסא.** היכא דלא אמר בפירוש דלהוי בית הכסא מי הוי הזמנה ואסור להתפלל בו: **חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה.** מגו דקא מיבעיא ליה אי זימון מועיל בעי נמי אי אית ליה יד או לא: (ד) **מנודה אני לך.** (ה) כלומר כמנודה שאסור להתעסק עמך: **ר' עקיבא היא** (ו) **חוכך בזה להחמיר.** כאדם שמתחכך אילך ואילך כך איהו לא בריר ליה שיהא ודאי אסור: **לענין מלקות.** שאם עבר אינו לוקה כל כך ודאי לא היה מחמיר: **נגדינא ממך.** דמשמע בפירוש אהא מנודה לך דהיינו ודאי לכולי עלמא אסור: שמתא אינו כל כך כנידוי:

[1]מעמך (ו)[2]זה לקט שכחה ופאה (ז)[3]יש יד לצדקה או אין יד לצדקה היכי דמי אילימא דאמר הדין זוזא לצדקה והדין נמי ההוא צדקה עצמה היא אלא כגון דאמר הדין ולא אמר נמי מאי הדין נמי צדקה קאמר או דלמא [מאי] והדין (נמי) לנפקותא בעלמא קאמר ודבורא הוא דלא אסקיה מי אמרינן כיון דאיתקש לקרבנות דכתיב [2]בפיך (ג)זו צדקה מה קרבנות יש להן יד [4]אף צדקה יש לה יד או דלמא לבל תאחר הוא דאיתקש [5]יש יד להפקר או דלמא אין יד להפקר היינו צדקה אם תמצא לומר קאמר אם תמצא לומר יש יד לצדקה (ח)דאין היקש למחצה הפקר מי אמרינן היינו צדקה או דלמא שאני צדקה דצדקה לא חזיא אלא לעניים אבל הפקר [3]בין לעניים בין לעשירים בעי רבינא יש יד לבית הכסא או לא היכי דמי אילימא דאמר הדין ביתא ליהוי בית הכסא והדין נמי ההוא בית הכסא נמי הוה אלא כגון דאמר והדין ולא אמר נמי מאי הדין דאמר והדין נמי בית הכסא או דלמא מאי והדין לתשמישא בעלמא קאמר מכלל דפשיטא ליה לרבינא דיש זימון לבית הכסא והא מיבעיא ליה לרבינא (ט)הזמינו לבית הכסא מהו [א] (י)הזמינו לבית המרחץ מהו זימון מועיל או אין זימון מועיל רבינא חדא מגו חדא קמיבעיא ליה זימון מועיל או אין זימון מועיל את"ל [5]יש זימון יש יד או אין יד (א) (יא)תיבעי ליה: מנודה אני לך וכו': אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה דאם כן ניתני ר' עקיבא מחמיר אמר רב פפא בנדינא מינך דכולי עלמא לא פליגי דאסור משמתנא מינך לכולי עלמא שרי במאי פליגי במנודה

אפ"ל יש יד לצדקה. משום דכיון דאתקש אע"ג דלא כתיבא בהדיא אין היקש למחצה: **הפקר מאי מי אמרינן היינו לדקה או לא.** והאי דלא מספקא לן אי יש יד לשבועה או לא משום דבהדיא איתקוש כי ידור נדר או השבע שבועה[1] והיינו דתנן (לקמן נב.) כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה אלמא יש יד לשבועה: **יש יד לנכים הכסא.** שיהא אסור לקרות בו ק"ש: **חדא מגו חדא קמיבעיא ליה.** כלומר אע"ל יש זמון יש יד או אין יד: ולענין הלכה. בקדושין נקיטינן לחומרא דיש יד דכיון דבעיין לא אפשיטא הוה ליה ספיקא דאוריתא ולחומרא. ובפאה ולדקה כתב הרשב"א ז"ל נמי דאזלינן לחומרא כיון דסלקו בתיקו וכן כתב הרמב"ן ז"ל בהלכותיו דבעיין לצדקה לא אפשיטא בהדיא וסוגיין דיש יד לצדקה וקיימא לן נמי דכל תיקו דאיסורא לחומרא ומאי דאמר ז"ל דסוגיין אם תמצא לומר יש יד לצדקה היינו משום דקאמרינן אם תמצא לומר יש יד לצדקה וזה אפשר הוא על דרך הרמב"ם ז"ל שפוסק בכל מקום כאם תמצא לומר. אבל במאי דקיימא לן נמי דכל תיקו דאיסורא לחומרא ונראה שהסכים גם כן לזה הרשב"א ז"ל ותמהני עליהן שהרי סוגיא מפורשת היא בסוף פרק הזרוע והלחייס (חולין דף קלב.) שספק ממון עניים הרי הוא ספק ממון דאזלינן ביה לקולא לנתבע מדמקשינן התם אמתני' דגר שנתגייר והיה לו פרה נשחטת וכו' תנן ספק ממון פטור אלמא ספיקא לקולא ורמינהו חורי נמליס שבתוך הקמה וכו' ואיצטריך לשנויי הכא פרה בחזקת פטורא קיימא קמה בחזקת חיוב קיימא אלמא טעמא דבחזקת חיוב קיימא הא לאו הכי ספק פטור ואם איתא דספק ממון עניים הוה ליה ספיקא דאיסורא למה לי לשנויי הכי. ועוד דהתם נמי אקשי ליה אביי והכי עיסה דבחזקת פטורא ותנן גר שנתגייר וכו' ספק חייב ואמר ליה ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא ואם איתא דספק עניים מקרי ספק איסורא בההוא פירוקא גופה הוה מצי לשנויי ליה הא דאקשי מחורי נמליס אמתני'. ועוד דאמרינן התם בפ"ק דיומא (דף ח:) תנן התם הנחתומין לא חייבו אותם להפרישם אלא כדי תרומת מעשר וחלה ואקשינן בשלמא תרומה גדולה דתניא וכו' מעשר ראשון ומעשר עני המוליא מחבירו עליו הראיה כלומר דליכא ספיקא דאיסורא אלא דממונא וממונא המוליא מחבירו עליו הראיה אלא מעשר שני נפרשוה ונסקוה ונכלוה בירושלים ואם איתא דספק עניים ספיקא דאיסורא הוא כי היכי דקשיא ליה מעשר שני תקשי ליה נמי מעשר עני אלא ודאי ספיקא דממון עניים לא מקרי ספיקא דאיסורא אלא ספיקא דממונא ולקולא ולפיכך אינו יכול לברר. אי נמי מלשון חיך [איוב יב] כלומר שהיה מטעים לאכו להחמיר: **מודה היה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה.** דהא מספיקא הוא שהיה מחמיר ולא שהיה הדבר ברור לו. ומיהו שמעינן [9]דידות נמי למלקות אתרבו דאי לא מאי מודה ר"ע פשיטא: **נגדינא מינך דר"ע אסור.** כלומר אסור ולוקה. ומיהו דוקא בדאמר שאני אוכל לך דאמר שמואל לעיל (דף ד:) גבי מופרשני מרוחקני בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך וכו' ובנדינא נמי דכותייהו שהוא לשון הרחקה: **משמיתנא מינך דר"ע שרי.** דאפילו אמר שאני אוכל לך איסורא נמי ליכא שאין זה לשון נדר אלא לשון שמתא. והיינו נמי דבעובדא דההוא גברא [ע"ב] דאמר משמיתנא מנכסי אמרינן ופליגא דרב חסדא אע"ג דמנכסי הוי מוכיח [כאילו אמר] שאני אוכל לך: **כמאי פליגי במנודה [אני לך].** כלומר ואמר נמי שאני אוכל לך. דהאי לישנא דמנודה משמע הכי ומשמע הכי ר"ע סבר לישנא דנדויא הוא כלומר אשף הוא לשון ריחוק והבדל כמופרשני מרוחקני כדמתרגמינן והדוה בנדתה [ויקרא טו] ואשובתה ברוחקה הלכך אסור ורבנן סברי לישנא דמשמתא הוא שלשון בני אדם לאמרו על נדוי בלבד: (ט) **אלמא קסבר במשמתא פליגי.** דסבירא ליה דטעמא דר"ע דכיון דשוי נפשיה בהדיה כמשומת לאסור הנאה בא שכן פורשין מן המשומת והמנודה: ולענין הלכה לא קיימא לן כר' עקיבא מדאמרינן לית דחש לה ועוד דקיימא לן הלכה כר' עקיבא מחבירו [עירובין מו:] ולא מחבריו. הלכך נדינא ממך שאני אוכל לך אסור ולוקה. נדינא מינך בלחוד שרי. מנודה אני לך שאני אוכל לך נמי שרי ואין צריך לומר משמתנא מינך שאני אוכל לך. וכן פסק הרמב"ן ז"ל בהלכותיו ולא נתברר בזה דברי הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"ח מהל' נדרים: ירושלמי [פ"ח ה"ח] ר' עקיבא היה מוכך בזה להחמיר ליסר את כל נכסיו כמה דתימר יחרם כל רכושו והוא יבדל וכו' [עזרא י] מה עבדין ליה רבנן אומר הוא בנדוי ב"ד. ומסתברא לי דהך ירושלמי לא שייך כלל בהדי גמרא דילן טעמא דירושלמי הוא לומר שכיון שעשה עצמו כמנודה אסור ובגמרא דילן משום הרחקה אתינן לה ולא משום נדוי דאי לא תימא הכי היכי אמרינן משמיתנא מינך לב"ע שרי אלא ודאי כדאמרן. מיהו כתב הרב ר' ברוך בר שמואל בפירושיו דמהא שמעינן בהדיא דמנודה שנדויהו ב"ד אסור ליהנות מנכסיו אבל נדהו הדיוט מותר והיינו עובדא דהאי דאמר משמיתנא מנכסיה דשרייה רב חסדא. ואין דין זה מחוור דהא קיימא לן בפרק ואלו מגלחין (מ"ק דף טו:) מנודה שונה ושונין לו נשכר ונשכרין עמו אלמא אין נכסיו אסורין אלא ודאי חרם של ב"ד הגדול שאני דאליס טפי אבל בחרם ב"ד בעלמא לא מיתסרי נכסייהו: **נדהו**

בשבת מ"מ התלמוד הזכיר כאן המרחץ לפי מה דס"ד התם ה"ס למרחץ: **תיבעי לך.** פי' כמו תיקו ולשון נדיים משונה: **מנודה אני לך.** פי' ריא"ש דלשמואל דאמר גבי מודרני מופרשני דבעי שיאמר עמו שאני אוכל ה"ה הכא גבי מנודה אני לך דבעי שיאמר עמו שאני אוכל לך דאל"כ אמרי' דלמא דלא קיימא בד' אמות דילך קאמר ליה כמו כי מרוחקני ממך לטפי משינן לישנא דמנודה מלישנא דמרוחקני וא"ל דא"כ שמואל היה לו להמתין לומר דבריו עד כאן והוה קאי אכולה מילתא דאמתני' לכ"ע לר"י דהכא ודאי מודה שמואל לא בעינן שאני אוכל לך דאין לספקן בהרחקת ד"א דאמר ליה בלשון נידוי לפי שאין אדם רגיל להזכיר לשון נידוי על עצמו כש"ל לחבירו לשון נידוי בא לעמוד בד"א שלך לפי שגנאי הוא לו להזכיר לשון נידוי לעצמו אלא אומר בפירוש להרחיק ד"א ממנו והלכך כיון דאין לספק מנודה אני לך בהרחקת ד"א ד"א ודאי לשון נדר הוא ר"ל לשון נע ונד ומרוחק מהנאתו כדמסיק בגמרא שאינו לוקה: **מודה ר"ע וכו'.** דא"כ ליתני ר"ע מחמיר תימא תלמודא דדייק מהריטות הלשון דמילתיה דר"ע דקתני תוכך בזה להחמיר וע"ז הוא אומר שהיה לי לומר ר"ע מחמיר ודאי לכאורה מאיכא למימר אינה לשון מקולא אלא לשון מחמיר אינה לשון מקולא אלא לשון מחמיר ולא אמר נמי מאי הדין דאמר והדין נמי בית הכסא או דלמא מאי והדין לתשמישא בעלמא קאמר מכלל דפשיטא ליה לרבינא דיש זימון לבית הכסא והא מיבעיא ליה לרבינא הזמינו לבית המרחץ מהו זימון מועיל או אין זימון מועיל רבינא חדא מגו חדא קמיבעיא ליה זימון מועיל או אין זימון מועיל את"ל יש זימון יש יד או אין יד תיבעי ליה: מנודה אני לך וכו' אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה דאם כן ניתני ר' עקיבא מחמיר אמר רב פפא בנדינא מינך דכולי עלמא לא פליגי דאסור משמתנא מינך לכולי עלמא שרי במאי פליגי במנודה

[1] מעמך. כי דרוש ידרשנו ה' אלהיך מעמך: לנפקותא בעלמא. כלומר והדין זוז אחר ליהוי לי להוצאה ודבורא הוא דלא אסקיה דלא גמר דיבורו (ג) דאמר עלי לנפקותא: דכתיב כפיך. כאשר דברת בפיך (ג) יצא מפי לצדקה (ישעיה מה): או דלמא שאני לדקה. להכי (ו) אית לה יד דלא חזיא אלא לעניים אבל הפקר דהא נמי אפי' לעשירים חזי מי אמרת דיש להן יד: יש יד לנכים הכסא. היכא דלא אמר בפירוש דלהוי בית הכסא מי הוי הזמנה ואסור להתפלל בו: חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה. מגו דקא מיבעיא ליה אי זימון מועיל בעי נמי אי אית ליה יד או לא: (ד) מנודה אני לך. (ה) כלומר כמנודה שאסור להתעסק עמך: ר' עקיבא היא (ו) חוכך בזה להחמיר. כאדם שמתחכך אילך ואילך כך איהו לא בריר ליה שיהא ודאי אסור: לענין מלקות. שאם עבר אינו לוקה כל כך ודאי לא היה מחמיר: נגדינא ממך. דמשמע בפירוש אהא מנודה לך דהיינו ודאי לכולי עלמא אסור: שמתא אינו כל כך כנידוי:

[2] בפיך (ג) זו צדקה. דכתיב כתיב את העני עמך (ר"ה ה:). בנדינא מינך. דהכי הוא כאילו אמר הריני נטול מעניך שלא אהנה משלך ויהיה מוכיחות הן שזה לא לצדקה (ראמ"ה בשמו). משמתנא מינך לכולי עלמא שרי. לאתכויי מיניה שאין זה לשון איסור הנאה אלא לשון שמתא, ואע"פ שהוא מעין מנודה אני לך (שם). במאי פליגי. ר' עקיבא ורבנן בשמתיתין (שם).

[3] יש יד לצדקה. דכתיב [4] אף צדקה יש לה יד. [5] יש יד להפקר. דכתיב [2] בפיך (ג) זו צדקה. [6] אין היקש למחצה. דאי אפשר הוא שיהא הפקר מי אמרינן היינו צדקה. [7] בין לעשירים בין לעניים. [8] יש יד לנכים הכסא. [9] דידות. [10] הזמינו לבית המרחץ. [11] תיבעי. [1] שבועה. [2] בפיך. [3] בין לעשירים בין לעניים. [4] אף צדקה יש לה יד. [5] יש יד להפקר. [6] אין היקש למחצה. [7] דאין היקש למחצה. [8] יש יד לנכים הכסא. [9] דידות. [10] הזמינו לבית המרחץ. [11] תיבעי.

[א] הזמינו לבית המרחץ מהו. תא"מ מ"ק פד ס"ק ל'. והאמת יותר דרכו:

[ב] בתר. מוס' שבת י: ד"ה שאינו, ו) ס"ל אין לה, ח) [ע' בפרש"י במשנה ב.], ט) [ע' פרש"י שם], י) [במדבר ל], כ) [שייך למשנה לעיל ב.], ל) שייך לע"ב,

תורה אור השלם

1. כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כג כב
2. מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: דברים כג כד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיבעי ליה. נ"ב תוס' פי' כמו תיקו: (ב) רש"י ד"ה לנפקותא וכו' דלא גמר דיבורו דבעי מימר עלי לנפקותא: (ג) ד"ה דכתיב וכו' כפיך זו צדקה דכתיב יצא מפי לדקה: (ד) ד"ה מנודה וד"ה ר' עקיבא נ"ב שייך למתניתין:

גליון הש"ס

גמ' יש יד לצדקה. קשה לי הא הר"ן לעיל ד"ה בעי ר"פ כתב הא דמיבעי בקידושין ולא יליפי במה מלינו מנדרים דדלמא נדרים תמיהי דאפי' בדבורא בעלמא חיילא משא"כ בקידושין א"כ מאי מספקא ליה הכא בלדקה הא לדקה דמתפס בדיבור שפיר יש ללמוד מנדרים: **בהר"ן** ד"ה ולענין הלכה כו' דיש יד לצדקה. עי' בר"ן פ"ק דקידושין ד' לח ע"ב: **בהר"ן** ד"ה מודה היה ר"ע. דידות נמי למלקות דמי ד ע"ב בר"ן ד"ה מיהו במה מלינו:

הגהות הגר"א

[א] גמ'(הזמינו לבית המרחץ מהו) תא"מ (ועי' בהגר"א מו"ח סי' פד ס"ק א'. והאמת יותר דרכו):

פירוש הרא"ש

מעמך זו לקט שכחה ופאה. דכתלוהו כתיב את העני עמך: מאי והדין לנפקותא בעלמא. ושמא לית ליה זוז אחריני: בפיך זו צדקה. וכפ"ק דר"ה (דף ו.) דרשינן מהכא בצדקה כל תאמר: יש יד לבית הכסא. מדרבנן קא בעי ומקבלא דוחיה מחנוך קדום לא ידעינן אלא בית הכסא עצמו ומיבעיא לי אי עבוד רבנן הרחקה לאסור גם יד בית הכסא: מתני' חוכך בזה מנודה אני לך. פי' ריא"ש דלשמואל דאמר גבי מודרני מופרשני דבעי שיאמר עמו שאני אוכל ה"ה הכא גבי מנודה אני לך דבעי שיאמר עמו שאני אוכל לך דאל"כ אמרי' דלמא דלא קיימא בד' אמות דילך קאמר ליה כמו כי מרוחקני ממך לטפי משינן לישנא דמנודה מלישנא דמרוחקני וא"ל דא"כ שמואל היה לו להמתין לומר דבריו עד כאן והוה קאי אכולה מילתא דאמתני' לכ"ע לר"י דהכא ודאי מודה שמואל לא בעינן שאני אוכל לך דאין לספקן בהרחקת ד"א דאמר ליה בלשון נידוי לפי שאין אדם רגיל להזכיר לשון נידוי על עצמו כש"ל לחבירו לשון נידוי בא לעמוד בד"א שלך לפי שגנאי הוא לו להזכיר לשון נידוי לעצמו אלא אומר בפירוש להרחיק ד"א ממנו והלכך כיון דאין לספק מנודה אני לך בהרחקת ד"א ד"א ודאי לשון נדר הוא ר"ל לשון נע ונד ומרוחק מהנאתו כדמסיק בגמרא שאינו לוקה: **מודה ר"ע וכו'.** דא"כ ליתני ר"ע מחמיר תימא תלמודא דדייק מהריטות הלשון דמילתיה דר"ע דקתני תוכך בזה להחמיר וע"ז הוא אומר שהיה לי לומר ר"ע מחמיר ודאי לכאורה מאיכא למימר אינה לשון מקולא אלא לשון מחמיר ולא אמר נמי מאי הדין דאמר והדין נמי בית הכסא או דלמא מאי והדין לתשמישא בעלמא קאמר מכלל דפשיטא ליה לרבינא דיש זימון לבית הכסא והא מיבעיא ליה לרבינא הזמינו לבית המרחץ מהו זימון מועיל או אין זימון מועיל רבינא חדא מגו חדא קמיבעיא ליה זימון מועיל או אין זימון מועיל את"ל יש זימון יש יד או אין יד תיבעי ליה: מנודה אני לך וכו': אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה דאם כן ניתני ר' עקיבא מחמיר אמר רב פפא בנדינא מינך דכולי עלמא לא פליגי דאסור משמתנא מינך לכולי עלמא שרי במאי פליגי במנודה

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ח מהל' מתנות עניים הל' ב טוש"ע י"ד סימן רנח סעי' ב:
כו ב מיי' פ"ג מהלכות נדרים הל' טז טוש"ע ח"מ סי' רעג סעי' ח:
[ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ה:]
כז ד ה מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ג טוש"ע א"ח סי' פג סעי' ג:

מוסף רש"י

מעמך זה לקט שכחה ופאה. שהן חלקו של עני דכתיב ביה (שמות כב) את העני עמך (ר"ה ה:). בנדינא מינך. דהכי הוא כאילו אמר הריני נטול מעניך שלא אהנה משלך ויהיה מוכיחות הן שזה לא לומר (ראמ"ה בשמו). משמתנא מינך לכולי עלמא שרי. לאתכויי מיניה שאין זה לשון איסור הנאה אלא לשון שמתא, ואע"פ שהוא מעין מנודה אני לך (שם). במאי פליגי. ר' עקיבא ורבנן בשמתיתין (שם).

תוספות

הפקר היינו צדקה. דסתם מפקיר בשביל שיזכו בה עניים ומסיק מ"מ הפקר הוי לעניים ולעשירים: **ואם תמצא** לומר דאין היקש למחצה. וא"ת שפיר קאמר דאין היקש למחצה ומאי מיבעיא ליה גבי לדקה ל"ל דאפילו הכא דאיתקוש אלא לענין בל תאחר הכתוב אם שהרי כמה דברים הכתובים בתורה פסוק אחלוקים זה מזה בכמה ענינים ולא נכתב אם אלא לענין בל תאחר: יש יד לבית הכסא. ה"ל לא מספקא ליה דאוריתא אלא חומרא בעלמא מדרבנן מספקא ליה אם החמירו לענין לאסור כך לדבר ק"ש כיון דביה"כ [שאמרו] שאין בו צואה (אי נמי) כיון דיש זימון כדמסיק אם כן מאסור אע"ג דבור בעלמא כמו אינך הפקר ולדקה דמ"מ מדרבנן מיבעי ליה דהא לא איתקש: מבלל דיש זימון. כאן משמע דאפי' בדיבור בעלמא בעינ' ליה דשמא יש זימון ובשבח מוכח דגם בעשיה מבעיא [דשמא] אין זימון ומוקי התם בחדתי שבנאה לכך וכן האמת והבעיא הויא בין בדבור בין במעשה: **הזמינו לבית הכסא הזמינו לבית המרחץ מהו.** בשבת (פ"ש דף י) פ"ה ול"ג למרחץ דקמייתי הכא בעיא דרבינא הזמינו לבית הכסא וקאמר התם מאי לאו ה"ה למרחץ מיהו יש לשאול דגרים ליה הכא אע"ג דרבינא לא הזכיר בבעיא רק בית הכסא דמוכח דמשמע דגם בית הכסא דמוכח דמשמע דגם בית הכסא דמוכח דמשמע דגם

נדהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו. דכיון דבפניו נדהו אליס נדוייה ולא מיעקר אלא בפניו דומיא דמאי דאמרינן בפ׳ השולח (גיטין דף לג.): כל מילתא דמתעבידא בי עשרה ליכא בי עשרה למשלפה. ולא נהירא אלא טעמא דמילתא משום חשדא דאי מתירין לו אלא בפניו פעמים שיתירוהו והמנודה לא ידע וכשלא יתגו בו נידוי יבא לחשדן אבל כשנדהו שלא בפניו ליכא חשדא אלא הוא סובר שמא התירוהו שלא בפניו כשם שנדוהו שלא בפניו וזה כאותה שאמרו לקמן בפ׳ ר״ש (דף פה.) המודר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו ומפרש בירושלמיי) דטעמא משום חשדא ולפי זה כל שהודיעוהו דליכא חשדא מתירין לו שלא בפניו וכל שהתירוהו נמי אע״פ שלא הודיעוהו מותר דיעבד: **השומע הזכרת השם מפי חבירו צריך לנדותו.** בריש תמורה (דף ג.): מפקינן אזהרה למזכיר שם שמים לבטלה מדכתיב (דברים י) את ה׳ אלהיך תירא: **ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי.** לא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי להתנדות קאמר שהרי המזכיר עצמו צריך נדוי והילך יהא חמור ממנו השומע ושותק אלא כדאמרן: **שבכל מקום.** טעמא קא יהיב למאי דאמרינן ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי שהרי עכשיו חמור השם עניות מצויה דכתיב (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך ומדהזכרת השם למצוה מביאה ברכה ועושר הזכרה לשוא גורמת עניות אי נמי מדכתיב גבי שבועת שקר (זכריה ה) וכלתו ואת עציו ואת אבניו ובתמורה (דף ג.) מדמי הזכרת שם לבטלה לשבועת שקר: **שנאמר כי מקו כל האנשים וגו׳.** אלא מתו ממש כדאמרינן לקמן בפרק ר״ש (דף סד.): דמהוי הוו דכל מקום שנאמר נגיס ונגביס אינם אלא דתן ואבירם ואיהו הוו במחלוקת של קרח אלא דמפני שהענו אמר כי מתו. דאע״ג דאמרינן התם דאדבעה חשובין כמת עני וסומא ומצורע ומי שאין לו בנים הכא ודאי מעניות קאמר דאין לומר שנסתמו דהא כתיב במחלוקתו של קרח (במדבר טז) העיני האנשים ההם תנקר ולילא למימר נמי שהיו מצוערין דהא כתיב (דברים יא ו) בקרב כל ישראל וליכא למימר שנתרפאו במתן תורה דהא אמרינן אחזרו לומון במעשה הענגל וליכא למימר דמשום שלא היה להם בנים אמר כי מתו דא״כ היכי א״ל מפני זה שוב מצרימה (שמות ד) וכי מפני שלא היה להם בנים לא היו נשמעין למלכות להלשינו אל פרעה אלא ודאי מפני שילדו מנכסיהם ולא היו דבריהם נשמעים: **או מיהא אז עוני.** אלמא שוו להדדי. והקשו בתוספות מאי איריא שומע הזכרת השם מפי חבירו לצריך לנדותו הא אמרינן בירושלמי (מ״ק פ״ג ה״ל) דכל שאינו עושה כשורה צריך לנדותו והכי נמי מוכח בדוכתי טובא דאמרינן בפ״ק דקדושין (דף לט.) חזיוהו לההוא גברא דהוה זרע ביני גופני אמרי ניתי מר ונשמתיה וכו׳ ובפרק וא״ל מגלחין (מ״ק דף יז.) אמרינן דאמתיה דרבי חזיתיה לההוא גברא דהוה מחי לגנו גדול ואמרה ליה ליהוי ההוא גברא בשמתא. ותירצו דאין הכי נמי אלא מיהו בהזכרת השם בלחוד הוא דאמר דאם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי מפני שענשה חמור וכדכתיבנא: **ושמע מינה אין בין נדוי להפרה ולא כלום.** הקשו בתוספות מדאמר בפרק וא״ל מגלחין (שם דף טז.). הכי קאמר שמואל טוט אסר וטוט שרי ה״מ לממונא אבל לאפקרותא עד דחיילא עליה שמתא תלתין יומין. ותירצו דשאני הכא שנדוי זה אינו אלא לאיים עליו שלא יזכיר עוד שם שמים לבטלה ולא דמי לאפקרותא משא״כ הכא אין בין נדוי להפרה ולא כלום. אבל ראיתי לרב אלפסי ז״ל שדחה אותה שבפ׳ וא״ל מגלחין מפני זו כמש״כ בהלכותיו בפ׳ וא״ל מגלחין. וכן דעת הרמב״ם ז״ל (בפ״ק) [ל״ל בפ״ז הל׳ יג] מהלכות ת״ת: **פ״ה מנדה לעצמו ומפר לעצמו.** כתב הרשב״א ז״ל לדוקא היכא דלא הוי בר נדוי כי הא דאמר זוטרא דממנדת חסידות בעצמא משום יקרא דבר בי רב הוה משמת נפשיה אבל כשנדה עצמו על דבר שהיה חייב עליו נדוי לא כל הימנו להתיר עצמו. והקשו עליו אם כן היכי מקשי ליה הש״ס פשיטא מקמי דאמר כי הא דאמר זוטרא אדרבה הל״ל אמאי. לפיכך אמרו דבכל ענין שנדה את עצמו מיפר לעצמו וכן דעת הרמב״ם ז״ל בפרק ז׳ מהלכות ת״ת (הל׳ יא). וראיתי למקצת מפרשים שכתבו דלא גרסינן פשיטא אלא ה״ג ומיפר לעצמו כי הא ולמי שגורס כן דברי הרשב״א נכונין בטעמם: **וכי עייל לביתיה שרי לנפשיה.** כדי שלא יצטרכו בני ביתו להתרחק ממנו. ומהא משמע דמנודה אפילו בני ביתו נוהגין בו נדוי לגד. ב״ג עה. סנהדרין ק.] נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות עויני בפרק במה מדליקין (שבת לג.): ב״ש ור׳ אלעזר בנו כשיאלו מן המערב כל מקום שנתנו עיניהם בו היה נשרף: ש״מ אין בין נדוי להפרה כלום. ואפילו לאפקירותא ולאפוקי ממ״ל במ״ק (דף טז.) וה״מ לממונא אבל לאפקרותא עד דחיילא עליה שמתא דרבנן תלתין יומין: ומיפר. לאו דוקא דחסכם בני לשון התרה: מהו דתימא אין החבוש מתיר עצמו מבית האסורין. כי היכי דמלינו גבי התרת נדרים דהוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו: **משמת נפשיה והדר משמת צורבא מרבנן.** דמשום כבוד תורה היא קשה בעיניו לנדותו וכדאמרינן בפ׳ מקום שהגנו (פסחים נב.) במערבא ממנו אגיגדא לזורבא מרבנן ולא ממנו אשמתא והוא היה המנדה והיה קשה בעיניו ומנדה ת״ע מתלה ת״ג כדי שלא יתעצל ויסבח מלהתיר: שרי לנפשיה. שלא יכאבו אנשי ביתו בדברים אלו ויבא זכאי ויתיר זכאי:

כח א מיי׳ פ״א מהל׳ נדרים הל׳ [כנ] כד סמג לאוין רמב טוש״ע י״ד סי׳ רו סעי׳ ג וע״ש:
כט ב מיי׳ פ״ז מהל׳ ת״ת הל׳ יג טוש״ע י״ד סי׳ שלד סעי׳ כט [ובכרב אלפס מ״ק פ״ג ד׳ קפז ובכלל״ס שם סי׳ יד]: ל ג ד מיי׳ שם פ״ו הל׳ יד ופי״ב מהל׳ שבועות ה״ט סמג לאוין רמא טוש״ע שם סעי׳ לז וסעי׳ מג [ובכרב אלפס שם ובכלל״ס שם סי׳ עון]:
לא ה מיי׳ פ״ז מהלכות ת״ת הל׳ יג [והל׳ שבועות שם] טוש״ע י״ד שם סעי׳ לא [לז]:
לב ו מיי׳ שם הלכה יא טוש״ע שם סעי׳ לג:

מוסף רש״י

לישנא דנדוייא הוא. לשנא דנדיגא הוא, מה מנודה אסור ליהנות ממנו אף כאן אסור ליהנות ממנו (ראמ״ה בשמו). **לישנא דמשמתנא הוא.** שבני אדם רגילין לומר במקום שמתא שמתא מנודה אי לך, אבל נדיגא לא רגילי למימר במקום שמתא (שם). **הוא עצמו.** דשומע, יהא בנידוי. דמשמתינן ליה, לא שיהא בנדוי מאליו, דומיא דקודש לחבירו עבד, דגרסינן בפ״ק דקדושין (כח.) גבי קורא לחבירו עבד ההוא שמותי משמתינן ליה, דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי (שם). **נידהו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו.** שמאחר שביישוהו בפניו צריך להתיר לו בפניו כדי שיתייסר דעתו של זה בהיתרו או בהיתרם ממה שנתבייש (מאירי בשמו). **משמת נפשיה ברישא.** כדי שיתתף בצערו (מאירי וש״מ בשמו). **שרי לנפשיה.** מפני שלא יצטרכו בני ביתו להתרחק ממנו (שם ושם).

פירוש הרא״ש

ובמנודה. הוא דפליגי דר״ע סבר כיון דלא אפקיה בלשון שמתא לאו דעתיה למנודי: נדהו בפניו. מי שנתחייב נדוי ונדהו בפניו אין מתיר לו אלא בפניו דכמו שנדהו בפניו צריך לבבדו בפניו ולכבוד המנודה קפיד רב ואם התירו שלא בפניו הוי מותר: נדהו שלא בפניו מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו. בפניו אתי מן המערב כל מקום שנתנו עיניהם בו היה נשרף: ש״מ אין בין נדוי להפרה כלום. ואפילו לאפקירותא ולאפוקי ממ״ל במ״ק (דף טז.) וה״מ לממונא אבל לאפקרותא עד דחיילא עליה שמתא דרבנן תלתין יומין: ומיפר. לאו דוקא דחסכם בני לשון התרה: מהו דתימא אין החבוש מתיר עצמו מבית האסורין. כי היכי דמלינו גבי התרת נדרים דהוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו: **משמת נפשיה והדר משמת צורבא מרבנן.** דמשום כבוד תורה היא קשה בעיניו לנדותו וכדאמרינן בפ׳ מקום שהגנו (פסחים נב.) במערבא ממנו אגיגדא לזורבא מרבנן ולא ממנו אשמתא והוא היה המנדה והיה קשה בעיניו ומנדה ת״ע מתלה ת״ג כדי שלא יתעצל ויסבח מלהתיר: שרי לנפשיה. שלא יכאבו אנשי ביתו בדברים אלו ויבא זכאי ויתיר זכאי:

**ג) [ע״ר הגר׳ רבי, ד) [ע״ר מוס׳ קדושין כח. ד״ה הקולא], ה) לקמן סד: [ע״ש ה.], ו) סוטה מו: ע״ש מגיגה ה: ע״ש [מ״ש יז: ע״ש בכולם וכן בשאלתות פ׳ יתרו סי׳ נג אי׳ אמר רשב״ג כל מקום וכ״ה בפי׳ הרא״ש כאן], ז) [מ״ק יז. ע״ש], ו) [בברכות ה: סנהדרין לה.], ו) תמורה ג: מגיגה י., ח) [לקמן סד:], ט) [פ״ה ה״ד], י) ל״ל עוטבו, כ) [במ״ר נשא פרשה יז], ל) ל״ל אלא כשאר,

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט

גליון הש״ס

גמ׳ ש״מ תלת. לקמן ד׳ ח ע״ב. בברכות כז ע״ב. פסחים ה ע״ב. ק״ל אמאי לא אמר ש״מ ד׳ דהא ש״מ ג״כ דאם לא נדהו הוא עצמו יהא בנידוי: **בהר״ן ד״ה ואם לא.** לא שיהא בנידוי מאליו. עי׳ קדושין כח ע״א תד״ה הקולא. ובנדה ד׳ יג ע״ב תד״ה המקשה: **בהר״ן ד״ה שנאמר.** וליבא למיסר נמי שהיו מצוערים. עי׳ בספר שאילת שלום להגאון מהר״י ברלין אות לב:

פי׳ הרא״ש (המשך)

דכתיב ובכך בכל מעשה ידיך ומהזכרת מלוה מעשרת מכלל דהזכרת עבירה מבלבלת: ועניות במיתה דכתיב כי מתו כל האנשים. והאי קרא בדנחו ואמירם כתיב ולקמן בפ׳ ר״ש מוכח דע״כ האי מתו ר״ל שילדו מנכסיהם ולפי שהזכרת השם דבר שבועה עניות ומיתה המתירו בה יותר מבשאר עוברי עבירה ואמרו אאם לא נדהו השומע יהא בנדוי: **ותנא רשב״ג אמר כל מקום שנתנו חכמים עיניהם או מיתה או עוני.** ומייתי עוד ראיה שעוני שקול ממיתה כדאמרינן בבמה דוכתי [בברכות נח. שבת לג. מוס׳ קדושין כח. ד״ה הקולא], ג) לקמן סד: [ע״ש ה.], ד) סוטה מו: ע״ש מגיגה ה: ע״ש [מ״ש יז: ע״ש בכולם וכן בשאלתות פ׳ יתרו סי׳ נג אי׳ אמר רשב״ג כל מקום וכ״ה בפי׳ הרא״ש כאן], ה) [מ״ק יז. ע״ש], ו) [בברכות ה: סנהדרין לה.], ז) תמורה ג: מגיגה י., ח) [לקמן סד:], ט) [פ״ה ה״ד], י) ל״ל עוטבו, כ) [במ״ר נשא פרשה יז], ל) ל״ל אלא כשאר,

תוספות

במאי פליגי במנודה אני לך דר״ע סבר לישנא דנדיגא הוא. שיהא נע ונד ומרוחק מהנאתו דאין לספקו בלשון נידוי ולענין הרחקת ד׳ אמות אף על גב דלשון המשנה קורא מנודה שנדוהו כדאמרי׳ מ״ק (דף טו:) מנודה לא שונה ולא שונין לו מכל מקום כשאדם רוצה הרחיק עצמו ד׳ אמות אינו רגיל להזכיר נידוי על עצמו בשביל כך הלכך על כרחך לישנא דנדיגא הוא כדפי׳ ושפיר הוי ידים מוכיחות בלא שאני אוכל לך: נדהו בפניו אין מתירין לו **אלא בפניו.** יש לפרש דשפיר מועיל גם שלא בפניו אלא לכבודו של מנודה דכמו שביישו לפניו כך יש לפייסו לפניו אע״פ שנדהו בדין אי נמי בעי למימר דכיון שנדוהו בפניו אליס הנידוי כל כך שלא יועיל להיתר אלא בפניו כעין שנדהו ולכוותה אמרינן בגיטין (דף לג.): כל מילתא דמתאמרא בפני ר׳ אליעזר בי ר׳ [למשלפה]: **אם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנידוי.** לכאורה תמוה דהיינו נידוי: שב״מ שהזכרת השם מצויה עניות מצוייה. פי׳ הרב אלנזר דנפקא לן מדכתיב (שמות כ) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך מדהזכרת שם למצוה גורם ברכה דהייינו עושר א״כ הזכרת שם לבטלה גורם עניות ור״י פי׳ דנפקא לן מדכתיב גבי שבועת שקר (זכריה ה) וכא אל בית הגנב וכלתו ואת עציו ואבניו והזכרת השם לבטלה דומה קצת לשבועת שקר: עניות בכמיתה דכתיב כי מתו כל האנשים המבקשים **את נפשך.** גבי דתן ואבירם דע״כ לא מתו אז במלרים שהרי היו במדבר וליכא למימר שהיו קומין ומצוערים

מסורת הש״ס

דאי לא מאי כי עייל לביתיה. ומיהו הראב"ד ז"ל כתב דאשתו אינה חייבת לנהוג בו נדוי וטעמא דמילתא משום דאשתו כגופו ודייק לה מדאיבעיא לן בפרק וחלו מגלחין (מ"ק דף טו:) מנודה מהו בתשמיש המטה דאם אשתו חייבת לנהוג בו נדוי מאי קמבעיא ליה פשיטא דאפי' קירוב בעלמא אסור אלא ודאי אשתו מותרת. ואפשר לדחות דאיה זו דאפי' אם תימצי לומר דאשתו חייבת לנהוג בו נדוי משכחת לה להיתיר בעיא במנודה לעיר אחרת שאינו מנודה לעירו ואפי' הכי הוא עצמו מנודה הוא ואם איתא דמנודה אסור בתשמיש המטה הוא עצמו אסור בכך אף על פי שאשתו מותרת:

והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל וכו'. מסתברא לי דהכי פירושא דמעיקרא קס"ד דרב גידל אמא לאשמועינן שאבועה חלה על דבר מצוה כדבר הרשות ומוכח לה מדכתיב נשבעתי ואקיימה ומש"ה פריך והלא מושבע ועומד הוא דהא מוכיחין בפרק שבועות שתים בתרא (שבועות מז.) דהא דכתיב להרע או להיטיב דבדבר הרשות כתיב קרא ולא בדבר מצוה וכי תימא ה"מ לקרבן דלהרע או להיטיב גבי קרבן כתיבא אבל בל יחל איכא אפילו בדבר מצוה אם כן מאי נשבעתי ואקיימה הכי הוה ליה למימר דהכי דאמעיטא מצוה מקרבן לא אמעיטא מבל יחל כדחזינן התם בפרק שבועות שתים בתרא (שם כה.) דמילתא דליתא בלאו והן אי נמי בלהבא דאמעיטא מקרבן מלהרע או להיטיב ולא אמעיטא ממלקות ולהא לא צריך קרא א"כ מאי קאמר שנאמר נשבעתי ואקיימה. ומתרצינן אלא הא קמ"ל דשרי ליה לזרוזי נפשיה כלומר ודאי לא איצטריך האי קרא לומר שאבועה חלה לגבי בל יחל אלא ה"ק מנין שדבר הגון הוא להשבע לקיים את המצוה ואפי' כשיש שנמנעין משבועה נשבעין הן בכך שנאמר נשבעתי ואקיימה כלומר שהרי דוד היה עושה כן: **והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא.** כלומר ודאי אע"ג דקאמרת נדר גדול שבועה קאמרת דאמר בהדיא בשבועה אשנה פרק זה שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשיה ליתיה לעולם באעשה אלא ודאי שבועה קאמרת דלאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה לשבועה נדר דלתנן (לקמן דף ט.) כנדרי רשעים עלי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ואמרינן נמי בריש פרק ארבעה נדרים [לקמן כב:] **ההוא דאתמר**[1] לקמיה דרב אסי א"ל במאי נדרת באלהא דישראל ואפ"ה (ס"פ ומש"ה) קשיא לך דאין שבועה חלה על שבועה לקרבן דמדאמרת נדר גדול משמע לכל דיני שבועה ודאי קמ"ל לזרוזי נפשיה שרי ומש"ה קאמר נדר גדול נדר כלומר נדר משובח הוא זה וראוי לעשות כן א"ה היינו דרב גידל קמייתא: **הא קמ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה וכו'.** מסתברא לי דלאו דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף ל.) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו' וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי. אלא מכאן נראה לי דאיה למה שכתבתי בפרק שבועות שתים בתרא דכל מידי דאתא מדרשא אע"פ שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו. והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשכבר ובקומך [דברים ו] בקרית שמע שחרית וערבית מש"ה חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן והיינו דקאמר נדר גדול כלומר לכל דייני דבדר הרשות וכבר כתבתי זה שם בדראיות גמורות בפ"ד: **עליו להשכים.** מסתברא לי דהכי קאמר כיון שאמר נשכים הרי קבל עליו שיהא הוא מעורר בדבר כשם שהוא מעורר מעכשיו. ותרתי קמ"ל חדא דבקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא דאמאי דאמרינן הכא לא הזכיר לא נדר ולא שבועה ואפ"ה בדבורא בעלמא סגי דומיא דאמאי דאמרינן דקבלה בלחוד מהניא לגדקה כדכתיב בפיך[2] זו צדקה [לעיל ז.] וה"ה לכל דבר מצוה וקמ"ל נמי דעליו להשכים כדעבד קודשא בריך הוא: **נדוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו.** לפי שאפשר שבשליחות המקום נתנדה ולפיכך צריך עשרה להתירו ששכינה עמהם: **והוא דמתנו הלכתא.** כלומר דמתנו לאחרים אבל תנו בלחוד לא דלא חשיבי כולי האי. ואיכא דגרסי דתנו הלכתא כלומר גמרא אבל מתנו כלומר משנה בלחוד לא: **ויהיב שלמא לבי עשרה.** ומתוך שישיבו לו שלום יגיעו עליו מן היסורין עד דמקלעין ליה עשרה וכו': **ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה.** שהרי כל מי שמנדה בידו להתיר כדאמרינן בפרק וחלו מגלחין (מ"ק דף י.). זיל לגביה דלישרי לך: **נשמוטיה שויוה שליח.** מן השמים: כשם שלא אפשר לבר בלא תבן דגמרי הלכתא ויתירו לו הנידוי אבל ליכא לפרש עד דמיקלעי עשרה דמתנו הלכתא ויהיב להו שלמא לא כ"כ לומר דאם לא יבא עשרה גבי עד דמיקלעי היה לו לומר דמקלעי דמתנו ואמן ידעינן דאתמנו כבר דיהיב שלמא קאי אלא ש"מ דדפרישית והא דנקטו פרשת דרכים יש לפרש שם דגרלות למצות עשרה ב"ש יחד יותר מבעיר מיהו יש לפרש דאפי' בזה אחר זה מועיל ומ"מ נקטו פרשת דרכים לפי שם דגרלות ליתן שלום לבני אדם: **כשם שלא אפשר לבר בלא תבן** וכו'. וכן פי' דרש ליה מהאי קרא האיש אשר אתו אנשים יספר חלום ואשר אתו דברי אמת כי אמתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאום ה':

(ג) קא משמע לן דשרי ליה לאינש. ליפטר כדי לזרז עצמו לקיים את המצוה: **והלא מושבע ועומד מהר סיני (ג).** דכתיב ושננתם (דברים ו) לדריך אדם לשנות בתורה. ליפטר אחרינא והלא מושבע ועומד מהר סיני דכתיב (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה וגו': **כיון דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית.** דכיון דקרא ק"ש קייס לא ימוש דא"ר שמעון בן יוחי במסכת מנחות (דף צט:) כל הקורא קריאת שמע שחרית וערבית הרי זה קייס מצות לא ימוש וכיון דאי בעי פטר נפשיה מושננתם בקריאת שמע דיולא בה ידי חובתו מאותה שבועה דהר סיני משום הכי כי אמר אשנה פרק זה [לעיל ג] דלא הוי מושבע בהכי דבכר פטר נפשיה ואהכי חל עליה שבועה: **והנה שם כבוד אלהי ישראל עומד: מאנו.** משנה: **פנו.** גמרא: **יהיב שלמא לבי עשרה.** וכד מתיבין ליה הוו מתירין ליה נדויו: כך

מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר [1] נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא אלא הא קמ"ל [א] דשרי ליה לאיניש לזרוזי נפשיה ואמר רב גידל אמר רב [2] האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל והלא מושבע ועומד (ב) הוא [ב] ואין שבועה חלה על שבועה מאי קמ"ל דאפי' זרוזי בעלמא היינו דרב גידל קמייתא הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה [ג] בקרית שמע שחרית וערבית משום הכי חייל שבועה עליה [ג] א"ר גידל א"ר [3] האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה [4] עליו להשכים שנאמר [2] ויאמר אלי (בן אדם) קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד אמר רב יוסף [ד] נידוהו בחלום צריך י' בני אדם להתיר לו והוא דתנו הלכתא אבל מתנו ולא תנו לא ואי ליכא דתנו הלכתא אפילו מתנו ולא תנו ואי ליכא ליזיל וליתב אפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי י' עד דמקלעי ליה עשרה דגמרי הלכתא א"ל רבינא לרב אשי ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה אמר ליה לשמותיה שויוה שליח [ה] למישרי ליה לא שויוה שליח אמר ליה רב אחא לרב אשי שמתיה ושרו ליה בחלמיה מאי [ו] א"ל [ז] כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך

והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא קא משמע לן דשרי ליה לאינש. ליפטר כדי לזרז עצמו לקיים את המצוה: **והלא מושבע ועומד מהר סיני (ג).** דכתיב ושננתם (דברים ו) לדריך אדם לשנות בתורה. ליפטר אחרינא והלא מושבע ועומד מהר סיני דכתיב (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה וגו': **כיון דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית.** דכיון דקרא ק"ש קייס לא ימוש דא"ר שמעון בן יוחי במסכת מנחות (דף צט:) כל הקורא קריאת שמע שחרית וערבית הרי זה קייס מצות לא ימוש וכיון דאי בעי פטר נפשיה מושננתם בקריאת שמע דיולא בה ידי חובתו מאותה שבועה דהר סיני משום הכי כי אמר אשנה פרק זה [לעיל ג] דלא הוי מושבע בהכי דבכר פטר נפשיה ואהכי חל עליה שבועה: **והנה שם כבוד אלהי ישראל עומד: מאנו.** משנה: **פנו.** גמרא: **יהיב שלמא לבי עשרה.** וכד מתיבין ליה הוו מתירין ליה נדויו:

ועומד מהר סיני הוא. כלומר ודאי אע"ג דקאמרת נדר גדול שבועה קאמרת דאמר בהדיא בשבועה אשנה פרק זה שהרי נדר כיון שהוא מיתסר חפצא אנפשיה ליתיה לעולם באעשה אלא ודאי שבועה קאמרת דלאשכחן בדוכתי טובא דקרי ליה לשבועה נדר דתנן (לקמן דף ט.) כנדרי רשעים עלי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ואמרינן נמי בריש פרק ארבעה נדרים [לקמן כב:] **ההוא דאתמר**[1] לקמיה דרב אסי א"ל במאי נדרת באלהא דישראל ואפ"ה (ס"פ ומש"ה) קשיא לך דאין שבועה חלה על שבועה לקרבן דמדאמרת נדר גדול משמע לכל דיני שבועה ודאי קמ"ל לזרוזי נפשיה שרי ומש"ה קאמר נדר גדול נדר כלומר נדר משובח הוא זה וראוי לעשות כן א"ה היינו דרב גידל קמייתא: **הא קמ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה וכו'.** מסתברא לי דלאו דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף ל.) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו' וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי. אלא מכאן נראה לי דאיה למה שכתבתי בפרק שבועות שתים בתרא דכל מידי דאתא מדרשא אע"פ שהוא מן התורה כיון דליתיה מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו. והכא הכי קאמרינן כיון דאי בעי פטר נפשיה ממאי דכתיב בקרא בהדיא דהיינו בשכבך ובקומך [דברים ו] בקרית שמע שחרית וערבית מש"ה חלה שבועה עליה לגמרי אפילו לקרבן והיינו דקאמר נדר גדול כלומר לכל דייני דבדר הרשות וכבר כתבתי זה שם בראיות גמורות בפ"ד: **עליו להשכים.** מסתברא לי דהכי קאמר כיון שאמר נשכים הרי קבל עליו שיהא הוא מעורר בדבר כשם שהוא מעורר מעכשיו. ותרתי קמ"ל חדא דבקבלה בעלמא לדבר מצוה מהניא דאמאי דאמרינן הכא לא הזכיר לא נדר ולא שבועה ואפ"ה בדבורא בעלמא סגי דומיא דאמאי דאמרינן דקבלה בלחוד מהניא לגדקה כדכתיב בפיך[2] זו צדקה [לעיל ז.] וה"ה לכל דבר מצוה וקמ"ל נמי דעליו להשכים כדעבד קודשא בריך הוא: **נדוהו בחלום צריך עשרה בני אדם להתיר לו.** לפי שאפשר שבשליחות המקום נתנדה ולפיכך צריך עשרה להתירו ששכינה עמהם: **והוא דמתנו הלכתא.** כלומר דמתנו לאחרים אבל תנו בלחוד לא דלא חשיבי כולי האי. ואיכא דגרסי דתנו הלכתא כלומר גמרא אבל מתנו כלומר משנה בלחוד לא: **ויהיב שלמא לבי עשרה.** ומתוך שישיבו לו שלום יגיעו עליו מן היסורין עד דמקלעין ליה עשרה וכו': **ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה.** שהרי כל מי שמנדה בידו להתיר כדאמרינן בפרק וחלו מגלחין (מ"ק דף י.). זיל לגביה דלישרי לך: **נשמוטיה שויוה שליח.** מן השמים: כשם

מתנו אל יקח הדיוטות וטוב לו שיבא בפרשת דרכים ויקבל שלום מני עשרה דגמרי הלכתא: ידע מאן שמתיה מהו דלישרי ליה. שכל מי שמנדה בידו להתיר כדאמרינן במ"ק גבי ר"ל דשמתיה ההוא גברא דל"ל ר' יוחנן זיל לגביה דלישרי לך: כשם שא"א לבר בלא תבן. פשוט הוא (בירמיה כג) גבי חלום דכתיב הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר אתו דברי אמתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאום ה':

תוספות

מושבע ועומד מהר סיני הוא. קא ס"ד נשבעין לקיים מצוה דקאמר היינו לחייב משום שבועה ביטוי אם לא [יקיים] ותימה אדפריך ליה גידל תקשי ליה קרא דנשבעתי ואקיימה ופי' בתוס' דאה"ג וי"ל דקרא איכא לקיומי במצוה דאפשר ליפטר ממנה כמו באשנה פרק זה אבל ליה גידל ע"כ מיירי במצות שמחויב לעשות דאל"כ מאי קמ"ל וגם היינו דרב גידל בתריתא לכך פריך אדרב גידל ומשני קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיי ולא מיתסר משום דמוליא שם שמים לבטלה אבל לא מייני לענין שבועה ביטוי כך פי' אבן עזיאל פי' הא דפריך מושבע ועומד מהר סיני הוא היינו לומר שם בא להשמיענו שמותר לשבע לקיים מצוה ולא אחישיק שמא יעבור על שבועתו ולא יקיים אי נמי לא מקיים לא עבר על שבועתו דמושבע ועומד מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה ומשני הא קמ"ל דשרי לזרוזי נפשיה ולא מיתסר משום הוליאת ש"ש לבטלה כדפרי' מיהא מה דפי' מושבע ועומד מהר סיני וכו' [משמע דאכללא דגופא דמילתא פריך הלא מושבע ועומד וכו' כפי' לפירוש ראשון משום דס"ד לענין שבועת ביטוי פריך: **האומר אשנה פרק** זה וכו' **נדר** גדול נדר לאלהי ישראל. לכאורה משמע שאמר לשון זה ולא הזכיר שבועה וקמ"ל דיש יד לשבועה אי נמי כדפירש הר"ר אליעזר דהוי נדר כמו נדר לצדקה וקשה דל"ל מאי פריך לקמן מאי קמ"ל לזרוזי נפשיה היינו דרב גידל קמייתא מה ענין זה לרב גידל קמייתא דיון שלא הזכיר שבועה ועוד דטובא קמ"ל דהכא הוי יד לשבועה כ"ש לפרש דאייני אהזכיר שבועה מפיו שאמר שבועה אשנה פרק זה ופריך מעיקרא והלא מושבע ועומד וכו' וא"כ ליכא לאיוביה משום שבועת ביטוי דכי היכי דאין שבועה חלה על שבועה ה"נ אין נדר חל על נדר ואי קמ"ל דשרי לזרוזי אנפשיה לקיים המצוה היינו דרב גידל קמייתא ומשני הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה וכו' לומר לענין לענין לחייבו משום שבועת ביטוי אם יעבור וכי מימא דמושבע וכו' דאי בעי פטר נפשיה וכו' וא"כ לפשר ליפטר ממנה זו חיילא עליה שבועה לחייבו משום ביטוי אם יעבור כמו בשבועה דדבר הרשות והא דתנן בשבועות נשבע

לקיים המצוה ולא קייס פטור דוקא במצוה שאי אפשר ליפטר ממנה כמו להניח תפילין ליטול לולב אבל האי דאי בעי פטר נפשיה חייל שבועה עליהו וה"ה לאם נשבע שלא לשנות פרק זה [לאין] חייב משום שבועת ביטוי ושייך הפרה ולא חשיב נשבע לבטל המצוה וא"ת ש"ס הא דתנן בשבועות (דף כה.) נשבע שבועה שלא אתן שחייב משום שבועת ביטוי ופריך בגמרא אילימא שלא אתן לעני מושבע ועומד וכו' וכי מושבע לתת לכל עני ועני מתנה ומאי דוחקיה לשטויי התם בעשיר ויש לומר דמשמע ליה שלא אתן כלל מדלא פריש והא דאיתי פי' הא דפריך מושבע ועומד מהר סיני הוא לומר לפי שטויי שלא אתן לעני מנה אבל תירוץ פשוט נקח מ דמיתוקמא ביה שלא אתן כלל כדמשמע המשנה: עליו להשכים. פירוש על האומר לחבירו להשכים כמו שמצינו בישקאל שאמרה לו שכינה והקדים שכינה על ידו: צריך עשרה ב"א להתיר לו. לפי שהלום הוי כענין נבואה יש לו לחלוא מן הפסוקעות לכן צריך לבתירו בעשרה ואז הוא מותר באותו ב"ד שנידוהו דאבל בי עשרה שכינה שריא (עיין לשון הרא"ש): והוא דמתנו. לאחרים הלכתא הלכה למשה מסיני אותן ראוין לשרות שכינה ביניהם ואי ליכא דמתנו אפי' תנו לעצמן ולא לאחרים: **ואי לא אויל לפרשת דרכים ויהיב שלמא לבי עשרה.** כי היכי דליהדרי ליה שלמא ומועיל לו לתלות לו הנגין לו מן היסורין. עד דמיקלעי עשרה דגמרי הלכתא ויתירו לו הנידוי אבל ליכא לפרש עד דמיקלעי עשרה דמתנו הלכתא ויהיב להו שלמא וא"כ למה חזר והזכיר עשרה גבי עד דמיקלעי היה לו לומר דמקלעי דמתנו ואמן ידעינן דאתמנו כבר דיהיב שלמא קאי אלא ש"מ דדפרישית והא דנקטו פרשת דרכים יש לפרש שם דגרלות למצות עשרה ב"ש יחד יותר מבעיר מיהו יש לפרש דאפי' בזה אחר זה מועיל ומ"מ נקטו פרשת דרכים לפי שם דגרלות ליתן שלום לבני אדם: **כשם שלא אפשר לבר בלא תבן** וכו'. וכן פי' דרש ליה מהאי קרא האיש אשר אתו אנשים יספר חלום ואשר אתו דברי אמת כי אמתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר וגו':

תורה אור השלם

1. נִשְׁבַּעְתִּי וְאָקִיָּמָה לִשְׁמֹר מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ:
תהלים קיט קו

2. (כב) וַתְּהִי עָלַי שָׁם יַד יְיָ וַיֹּאמֶר אֵלַי קוּם צֵא אֶל הַבִּקְעָה וְשָׁם אֲדַבֵּר אוֹתָךְ: (כג) וָאָקוּם וָאֵצֵא אֶל הַבִּקְעָה וְהִנֵּה שָׁם כְּבוֹד יְיָ עֹמֵד כְּכָבוֹד אֲשֶׁר רָאִיתִי עַל נְהַר כְּבָר וָאֶפֹּל עַל פָּנָי:
יחזקאל ג כב-כג

הגהות הב"ח

(א) גמ' מושבע ועומד מהר סיני הוא ומאן שבועה: (ב) רש"י ד"ה הא הא קמ"ל: (ג) ד"ה והלא וכו' מהר סיני הוא דכתיב ושננתם וכו' מהר סיני הוא דכתיב:

גליון הש"ס

גמ' עליו להשכים שנאמר. עי' בפרש"י שמות יט טז: **בהר"ן** ד"ה והלא מושבע ועומד. שהיא חלה לגבי בל יחל. עי' בלשון הרמב"ן על התורה פ' מוקת שכתב ואפי' בקיום מ"ע אין חלות שאם נשבע לקיים את המצות ולא קייס אינו מתחייב משום שבועה לא קרבן ולא מלקות:

פירוש הרא"ש

מנין שנשבעין לקיים המצוה. וא"ת שמא יבא לידי תקלה ויעבור על שבועתו: **והלא מושבע ועומד הוא.** לקיים המצוה ואין שבועה חלה על שבועה דהרשין ליה לשבועה אלא הא קמשמע לן דשרי לזרוזי נפשיה. ולא הוי מזכיר שם שמים לבטלה אם נשבע בשם ואם נשבע בלא שם נמי סד"ל דאסור כדי שלא יתרגל אדם בשבועות ויבא לשבע גם על דברים אחרים: **נדר גדול נדר לאלהי ישראל.** לאו היינו

נדר ממש דלא איקרי נדר אלא שמתפיס בדבר הגדור אלא מתשבע ליה כאילו נדר לצדקה דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ו.) בפיך זו צדקה: **והלא מושבע ועומד הוא.** דכתיב והגית בו יומם ולילה ואע"ג דתנן לקמן בפ"ב (דף טז.) שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות היינו בנדר גמור שמתפיס בדבר אסור דילפינן לה מכי יהור נדר לה' מלגמד שחלין על דבר מצוה דאשר נדר כי האי דדמי לצדקה ליכא רבויא דיחול על דבר מצוה וגמרינן משבועה דאינה חלה על דבר מצוה וליכא למפרך מידי בשבועה

עין משפט נר מצוה

לג א ב מיי' פי"ח מהלכות שבועות הלכה ג סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רג סעי' ו וסי' ריג סעי' ב):
לד ג מיי' פי"ח מהלכות נדרים הל' כט סמג לאוין רמה (טוש"ע י"ד סי' סז וסי' ריג סעי' ב):
לה ד ה ו מיי' פ"ז מהל' ת"ת הל' יב טוש"ע יס סי' שלד סעי' לה:

מוסף רש"י

מנין שנשבעין לקיים את המצוה. כדי שלא יוכל לחזור בו (תמורה ג:) לומר מצוה שיבא אדם נשבע לקיים מצוה כדי שיתבר ויזדרז לקיימה (חגיגה י.). **נדר גדול כו' והלא** מושבע ועומד הוא. קס"ד דהאי מקשה שאין הנדר חל על דבר מצוה, ומני ליה אפילו לדעתיה, ונפקא מינה להיכא דנשבע, מיהו קי"ל בפלו מומחין (לקמן טז.) הנדר חל על דבר מצוה, והאי תירוצא דיחוא בעלמא הוא (ראמ"ה בשמו). **ויהיב שלמא.** אדאתא דמלגא קאמר (שם).

פי' הרא"ש (המשך)

[ל"ל דשבועה] דמוקמה ס"ג הא דנדרים חלין על דבר מצוה היינו בטול מצוה סוכה עני אבל אם אמר נטלה עליו בקומם לא חייל דאין איסור חל על איסור הוא הדין אם נדר לקיים לא חייל: **מאי קמ"ל דשרי ליה לאינש לזרוזי נפשיה.** ולא מיישינן שמא יתרגל ונדרים: היינו דרב גידל קמייתא הא קמ"ל כיון דבעי פטר נפשיה כו' משום הכי חייל שבועה עליה. ולא הוי מוכה אלא רשות והוא הטבה דומיא דהרפה: עליו להשכים. על האומר להשכים תחלה כמו שמצינו שאמר הקב"ה ליחזקאל קום לא אל הבקעה ושם אדבר אותך וכשבא שמה כבר היה כבוד השם עומד: נידוהו בחלום. יש לחוש שמא בשליחות המקום נתנדה: צריך עשרה ב"א להתיר לו. ועל כל בי עשרה יש שכינה והרי הומר לו בחומו ב"ד שנתנדה: **והוא דמתנו הלכתא.** שמונין לאחרים: **ואי ליכא.** אלא תנו ולא

ט) כשם שא"א לבר בלא חכן. כדכתיב (בירמיה כג) אשר אתו (דבר) חלום וכו' ומה לתבן את הבר וכו'. וג"ע במי שנדוהו בחלומו אם ברוך לנהוג בכל דיני מנודה. ומסתבר לי דאע"ג דאמרינן הכא דמי שנדוהו בחלומו ברוך היתר אין ללמוד מכאן למי שנדר בחלום שיהא ברוך היתר דהכא היינו טעמא משום דאיכא למימר שמן השמים נדוהו מה שאין לומר כן בנדר אלא שראיתי לרשב"א ז"ל בתשובה (סי' תרס"ח) שמעשה בא לפניו והצריכו היתר: **בעל מהו שיעשה שליח לחרטה אשתו**[8]. הר"מ במז"ל סובר בפ"ו מהל' שבועות (הל' ד) דלוקא בבעל הוא דאיבעיא ליה מפני שהבעל כאשתו אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח דנריך שיהא הנודר בפני המתירין והכי מוכח בירושלמי בפרק נערה המאורסה[9] דגרסינן התם מהו להתיר ע"י תורגמן נשמעינה מן הדא רבי אבא בר זוטרא אתעביד מתרגמניה דרבי יוחנן בהדא איתתא דלא חכמה למשמע סוריסטון מדבעיא אי מתירין ע"י תורגמן מכלל דפשיטא לו דע"י שליח אין מתירין ואפילו למאי דמסקינן דעל ידי תורגמן שרי דוקא תורגמן משום דבעל הדבר נמי תמן קאי אבל ע"י שליח לא הלכך הכא בבעל דוקא הוא דאיבעיא לן. ומסקינן דאפילו בבעל אי מכנפין אין אי לא מכנפין לא דאף ע"ג דאשתו כגופו לא הקילו גבי בעל אלא היכא דמכנפי אבל דליכנפי לכתחלה גביה לא כיון דמחוורתא דמילתא שיהא הנודר עצמו שז זו היא שיטת הר"מ במז"ל. אבל בתוספות פירשו בהפך ואמרו אדרבה גבי איניש דעלמא פשיטא לן שיכול לעשות שליח וגבי בעל דוקא הוא דאיבעיא לן משום דחיישינן שמתוך שנדרי אשתו קשין עליו יוסיף מדעתו בחרטתה ומסקינן דאי מכנפין אין ואי לא לא והיינו טעמא משום דכי מכנפי ולית ליה טרחא במילתא לא חיישינן דלמא מוסיף הוא אחרטה דילה אבל אי לא מכנפין כיון דאיכא תרתי חדא שנדריה קשין אצלו ועוד דטרח חיישינן אבל באינש אחרינא כיון דלא איכפת ליה אי[10] שנו אי לא ליכא למיחש. וכתב עוד רבינו שמשון ז"ל ששאלה אדם אחרת נדרו בכתב לב"ד והם מתירין לו לפי שסובר הרב ז"ל שאפילו בלא ידיעת הנודר יכול החכם להתיר כיון שיודע שהנודר מתחרט להתרת חכם הרי היא כהפרת בעל ותניא בסוף קדושין (דף פא:) איזה הפרס וה' יסלח לה [במדבר ל] במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והיפר לה והיא לא ידעה וכו' ולא מצינו חלוק בין הפרת בעל להתרת חכם אלא בלשון: **שמע מינה לא יאלי למשרי נדרא באחרא דרביה.** לא יאלי אינו נראה כלומר שאם לא כן רבינא עצמו היה מתיר נדר אשתו. ואם תאמר והיכי מצי עביד הכי והתנן במסכת נגעים (פ"ג משנה ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו ר"מ אומר אף לא נגעי קרובין כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שביניה לבין אחרים ומוכח בירושלמי[9] דהלכה כר"י. י"ל דאפ"ה בהדי אחריני הוה מצי שרי אי לאו משום יקרא דרביה דהא תנן במס' בכורות[11] כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו ואפ"ה אמרינן התם דמצטרף הוא עם שני הדיוטות כדדייקינן בסוף פרק עד כמה [בכורות לא.] אילימא בחד ומי מהימן אלא בתלתא ומי חשידי אלמא בהדי אחריני שרי. ואפי' תמצא לומר דהכא שאני משום דאשתו כגופו ואפי' אצטרופי נמי לא מצטרף דה"ל כנודר עצמו אפ"ה אי לאו משום יקרא דרביה היה אומר רבינא לתלמידיו שיתירוהו ומדלא עבד הכי ש"מ לא יאלי למשרי נדרא באחרא דרביה: **ושמתא אפילו באחרא דרביה ויחיד מומחה דשרי שמתא.** הני לאו מהאי עובדא נפקא לן אלא אילדי דאמר דלא יאלי למשרי נדרא באחרא דרביה קאמר דגבי שמתא שרי. והאי יחיד מומחה דשרי שמתא איכא מ"ד דוקא סמוך. ולא נהירא אלא כל שהוא חכם מובהק ובקי בהלכות נדרים אע"פ שאינו סמוך שרי נדרא ושמתא דגבי התרת נדרים לא כתוב בפרשה אלהים דמשמע סמוכין אלא ראשי מטות[12] והיינו דאמרי' בירושלמי [פ"א ה"ס] אמרו ליה רבנן[13] לרב הונא שרי נדרא ביחיד אמר להו רב הונא ראש לראשי המטות והא רב הונא לאו סמוך הוה ואפ"ה שרי נדרא ביחיד. והכי נמי מוכח בבכורות בפ' פטולי המוקדשין (לו:) דאמרי' התם ג' מתירין את הבכורים[14] במקום שאין חכם ואמרינן חכם כגון מאן אר"נ כגון אנא והא ר"נ לא הוה סמוך. אלמא כל שהוא רב מובהק שרי נדרא. וכן כ' הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' שבועות (הל' ה) ועוד אכתוב זה בפ' אדבעה נדרים (לקמן כג. ד"ה ויאמר) ופ' נערה המאורסה (סס עח:) בס"ד. ואיכא מ"ד דכי היכי דג' הדיוטות מתירין את הנדר במקום שאין מומחה ה"נ מתירין את הנדר הוא דהא אמרינן בסוף פ' ד' מיתות (סנהדרין סח.) בעובדא דר"א הותר הנדר אלמא נדוי נמי נדר מקרי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ז מהל' ת"ת (הל' ז): **הדין חיוב דיומא מסי.** אבל הנראה בחמה כשהיא נכנסת דרך חלון קרוי חיוב: **אין גיהנם נעתיד לבא.** לאו לאחר מיתה קאמר דודאי איכא גיהנם לרשעים אלא לעתיד לבא לאחר תחיית המתים קאמר שאותן רשעים שיהיו לחרפות לדראון עולם כדכתיב דניאל (יב) לא יהיו נדונין בגיהנם אלא בהאי דינא שהקב"ה יוציא חמה מנרתיקה כדי שיהיו אלו מצטערין ושיתרפאו בה לצדיקים והכי נמי מוכח בהדיא בפ"ק דע"ז [ג:] דלאחר תחיית המתים קאמר:

מתני'

כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים רבינא הוה[6] **לה נדרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי א"ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו א"ל אי מכנפין אין אי לא לא** [8]**ש"מ תלת ש"מ** [a]**בעל נעשה שליח לחרטת אשתו וש"מ** [b]**לא** (ח) [3]**שרי למישרי נדרא באחרא דרביה וש"מ** [c]**כי מכנפין שפיר דמי** [7]**ושמתא אפי' באחרא דרביה** [d]**ויחיד מומחה שרי שמתא** [e]**א"ר שמעון בר זביד א"ר יצחק בר טבלא א"ר חייא אריכא דבי ר' אחא א"ר זירא א"ר אלעזר א"ר חנינא א"ר מיאשה משמיה דרבי יהודה בר אילעאי מאי דכתיב** [1]**וזרחה לכם יראי שמי** [f] **(שמש צדקה וגו') אלו בני אדם שהן יראין להוציא שם שמים לבטלה שמש צדקה ומרפא אמר אביי ש"מ חרגא דיומא מסי ופליגא דר"ש בן לקיש** [g]**דאמר אין גיהנם לעולם הבא אלא הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה** [h] **שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה שנאמר** [1]**ויצאתם ופשתם כעגלי מרבק והרשעים נידונין בה שנא'** [2]**הנה יום בא בוער כתנור** [i] **וגו':**

מתני'

**אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא אמר ר' מאיר אמר ר' יוסי אמר ר' אלעזר בן עזריה אמר ר' אלעזר בן מתיא אמר ר' אלעזר בן חרסום אמר ר' אלעזר בן עזריה אמר ר' אלעזר בן ערך

מתני' כנדרי רשעים. כגון שהיה ככר מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים משמע דאותו ככר יהא עליו כנדרי רשעים וכיון דאמר הכי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ואם אכלו מחייב נזירות וקרבן ושבועה דחייב נמי קרבן שבועה דדרכן של רשעים הוא שנודרים בנזירות ובקרבן ובשבועין והאי כי אמר כנדרי רשעים הוי כמאן דאמר הריני נזיר אם אוכל הימנו והרי עלי קרבן ושבועה שאיני אוכל: **אבל אמר כנדרי כשרים לא אמר כלום.** שאין דרכן של כשרים שנודרים כדמפרש ולכל שכן דאין נשבעין ואהכי לא אמר כלום ולא מיתסר בהאי ככר: **אבל אמר כנדבותם.** של כשרים ואכלו חייב בנזיר ובקרבן אבל לא בשבועה דכשרים עבידי דמתנדבין בנזירות ובקרבן בדרך נדבה אבל בשבועה אין נשבעין כלל משום הכי אינו חייב משום שבועה: **גמ' ודלמא הכי קאמר כנדרי רשעים לא נדרנא.** כיון דאיהו לא מפרש מידי דלא אמר הרי הוא עלי כנדרי רשעים אלא בסתם קאמר דלמא ה"ק כנדרי רשעים לא נדרנא ולא כלום הוא: **אמר** (ג) **רבא נאומר.** כגון שהיה ככר לפניו ואמר כנדרי רשעים הריני עלי והימנו ומשתמע דה"ק הריני בנזירות דמאן דנזר ה"ק הריני נזיר והא דאמר עלי משמע דאמר הרי עלי קרבן והימנו משמע דאמר שבועה שלא אוכל הימנו דהואיל דאמר בתחלה כנדרי רשעים משתמע ודאי דהכי בעי למימר דדרכן של רשעים הוא דאגב ריתחייהו נודרין בנזיר ובקרבן ובשבועה: **ודלמא.** הא דאמר הריני בתענית משמע ולא בנזירות: **ודלמא.** הא דאמר הימנו לא משמע שלא אוכל הימנו אלא שבועה שאוכל ממנו וכי אכיל מיניה לא מחייב משום שבועה: **אי הכי.** כיון דאמר בפירוש שלא אוכל מאי למימרא ודאי לא מיבעיא למיתנא דחייב משום שבועה כי אכיל מיניה: **הא לא מפיק שבועה.** דלא אמר בפירוש שבועה שלא אוכל אפ"ה אמרינן ודאי שבועה קאמר: **דשני ליה בין נדר לנדבה.** דקתני כנדרי כשרים לא אמר כלום וכי אמר כנדבתם של כשרין הוי נדר ומשמע דנדר אסור אבל נדבה מותרת: **דתניא טוב אשר לא תדור טוב מזה ומזה.** דהכי דריש ר' מאיר לקרא את אשר תדור שלם טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם (טוב אשר לא תדור ומשתדור ולא תשלם) וטוב שאינו נודר כל עיקר מזה שנודר ואינו משלם ואפי' מזה שנודר ומשלם: **ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם.** דמשמע ליה לר' יהודה דהאי טוב קאי אקרא דלקמיה הכי דריש ליה את אשר תדור שלם טוב אותו שנודר ומשלם טוב מאשר לא תדור ומשתדור ולא תשלם והיינו דלא כר' יהודה ודלא כר' מאיר דאמר טוב שאינו נודר כל עיקר דסבר בין בנדר בין בנדבה אסור ליה לאינים למידר ואילו ר"י דאמר שנודר ומשלם טוב לא מפליג בין נדר לנדבה דאפילו בנדר שפיר דמי: כי דאתא לאשמועינן דאי אמר כנדרי כשרים הריני אפילו בנזיר עובר לפניו לא מהני נקט רישא כנדרי רשעים אבל אין ה"נ דכל שאמר הריני בלחוד והיה נזיר עובר לפניו הרי זה נזיר: **ודלמא הימנו דאכילנא קאמר.** כלומר וכיון דאיכא למימר דלמא דאכילנא קאמר הוו להו ידים שאין מוכיחות וסבירא ליה לשמואל דלא הויין ידים: **דשני ליה בין נדר לנדבה.** דאמר דכשרים מתנדבין ואינן נודרין: **טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר.** מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם דלעיל מהאי קרא כתיב את אשר תדור שלם ובתר הכי כתיב טוב אשר לא תדור כלומר שהוא יותר טוב מנודר ומשלם דכתיב לעיל מיניה וקא יהיב טעמא למילתיה משתדור ולא תשלם כלומר שמא תשכח ולא תשלם ולפיכך טוב אשר לא תדור כלל. משמע לן השתא דלא שני בין נדר לנדבה דאי לא לאשמועינן קרא דטוב מכולן [נודב] ומשלם: **ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם.** ודריש להו לקראי הכי את אשר תדור שלם וזו היא מדה משובחת אבל טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. ואי תימא פשיטא ה"ק לא תהא סבור שבשעת נדרך אתה מוסיף זכות ואח"כ אם שכחת או נאנסת לא הפסדת את שכרך שאינו כן שאין השכר בשעת הנדר אלא בשעת התשלומים. כך נראית שיטה זאת בעיני: כי

מתני' [ו] [א]כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן: **גמ'** ודלמא הכי קאמר כנדרי רשעים לא נדרנא אמר שמואל באומר כנדרי רשעים הריני עלי והימנו הריני בנזירות עלי בקרבן הימנו בשבועה הריני (ו) נזירות דלמא הריני בתענית קאמר אמר שמואל [ב]כשהיה נזיר עובר לפניו (עלי בקרבן) הימנו בשבועה דלמא הימנו דאכילנא קאמר אמר רבא [ג]דאמר הימנו שלא אוכל אי הכי מאי למימרא מהו דתימא הא לא מפיק שבועה מפומיה קמ"ל [א] הדין: כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר (ד) וכו': מאן תנא דשאני ליה בין נדר לנדבה לימא לא רבי מאיר ולא רבי יהודה (ה)דתניא [ו]טוב אשר לא תדור וגו' טוב מזה ומזה [ז]שאינו נודר כל עיקר דברי ר' מאיר רבי יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם אפילו תימא ר"מ כי

לפי שאין הכשרים נשבעין לעולם ואע"ג דאמרי' לעיל (דף ח.) דלזרוז נפשייהו נשבעים לדבר מצוה הניא שבועה לא מקרי נדבה שהרי כבר הם מחוייבים לקיים את המצוה. ואיכא למידק הרי נדבה אינה אלא באומר הרי זו ונדר בהרי עלי וחילוק זה ליתיה אלא בנדרים דקרבנות אבל בנזירות מאי נדר ומאי נדבה שייכי ביה הרי אינו אלא בענין אחד. נראה בעיני דנדר פירושו דבר שאינו בא לגמרי בנדבת הלב ונדבה פירושו מה שהאדם נודר יותר בנדבת נפשו ומעמיד יותר רצוייס ומש"ה אמרינן דנדר הוא הרי עלי לפי שאינו מתנדב לגמרי כיון שלא הפריש עכשיו ונדבה הוא באומר הרי זו לפי שמתנדב נדרו יותר רצוי וכיון שזה הוא פירושם של נדר ונדבה אף בנזיר אע"פ שאין הנדר של נזירות אלא בענין אחד מי שהכוונה שלו רצויה יותר קרוי נזירותו נדבה ומי שאינה רצויה כל כך קרוי נדר והרשעים כשנודרים בנזיר אין כונתם רצויה לגמרי אבל הכשרים מתוך שכונתם שלמה ורצויה ואין בנזירותם שום נדוד עבירה קרוי נזירותם נדבה והיינו דאמרינן בגמרא גבי נדבה דנזירות משכחת לה כשמעון הצדיק וכמו שנפרש בס"ד: **גמ' כשהיה נזיר עובר לפניו.** ואפילו הכי דוקא כי קאמר כנדרי רשעים הריני אבל כי אמר הריני לחודיה לא אמר כלום דלא דמי לאומר אהא דאמרינן בפ"ק דקידושין (ה:) דה"ל נזיר כשנזיר עובר לפניו משום דאהא ליכא מעליא ומהני אבל הריני [ח]אי לאו דאמר כנדרי רשעים ב] עלי לא משמע דאמר מידי כך פירשו רבותי. ואינו נראה בעיני דהריני לא גרע מאהא אלא מתני' משום דאתא לאשמועינן דאי אמר כנדרי כשרים הריני אפילו בנזיר עובר לפניו לא מהני נקט רישא כנדרי רשעים אבל אין ה"נ דכל שאמר הריני בלחוד והיה נזיר עובר לפניו הרי זה נזיר: **ודלמא הימנו דאכילנא קאמר.** כלומר וכיון דאיכא למימר דלמא דאכילנא קאמר הוו להו ידים שאין מוכיחות וסבירא ליה לשמואל דלא הויין ידים: **דשני ליה בין נדר לנדבה.** דאמר דכשרים מתנדבין ואינן נודרין: **טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר.** מנודר ומשלם ומנודר ואינו משלם דלעיל מהאי קרא כתיב את אשר תדור שלם ובתר הכי כתיב טוב אשר לא תדור כלומר שהוא יותר טוב מנודר ומשלם דכתיב לעיל מיניה וקא יהיב טעמא למילתיה משתדור ולא תשלם כלומר שמא תשכח ולא תשלם ולפיכך טוב אשר לא תדור כלל. משמע לן השתא דלא שני בין נדר לנדבה דאי לא לאשמועינן קרא דטוב מכולן [נודב] ומשלם: **ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם.** ודריש להו לקראי הכי את אשר תדור שלם וזו היא מדה משובחת אבל טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם. ואי תימא פשיטא ה"ק לא תהא סבור שבשעת נדרך אתה מוסיף זכות ואח"כ אם שכחת או נאנסת לא הפסדת את שכרך שאינו כן שאין השכר בשעת הנדר אלא בשעת התשלומים. כך נראית שיטה זאת בעיני: כי

אם הניא קרבן כל דהו לזבוח והשתא ניחא דעלי גרידא לא מחייב להניא קרבן דהא דעלי יד לקרבן היינו דוקא לענין קונמות ונדבות ניחא כדקתאמר הכא בסמוך וא"ת דלמא עלי לנדקה לנדבך הניא קאמר וי"ל דא"כ היה לו לפרש בהדיא ועוד מדקתאמר כנדרי רשעים מסתמא אנדרי הפסוק נרשע ושוטא קאי כתיב אשר לא תדור וקרא בקרבנות ממש מייתי בתוספתא: הימנו שבועה. הכא ודאי מיירי בכהר לפניו ואמר כנדרי רשעים הימנו דנדר בשבועה שלא יאכל הימנו: הריני בנזירות. כמו אמר מר ולמא הריני בתענית קאמר ושפיר הוי כנדרי רשעים דכל היוסב בתענית נקרא חוטא ומיהו קשה דהא אפ"ה נקרא קדוש וי"ל דהכא לשמואל קאמינא ובפ"ק בתענית (דף ח.) סבר שמואל כמ"ד נקרא חוטא ועוד תירץ הר"ר אליעזר לתפי' למאן דאמר נקרא קדוש ה"מ כשקובע זמנו דמפרש מתר או יום אחר אבל כיון שאומר הריני בתענית ואינו מפרש אימת ומ"כ אינו מקבל תענית רק שיילה לקבוע יום הוי כנדרי רשעים לכך נראה דשמא יאחר נדר יותר מדאי או שמא לא יעשנו כלל:

מתני' כנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. הך מתני' נמי פירושא דידות היא. ומפרשינן בגמ' דה"ק דאם אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו הרי הוא נזיר וכן אם אמר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן ומסתברא נמי דדוקא כשהיתה בהמה מונחת לפניו וכן נמי אם אמר כנדרי רשעים הימנו שלא אוכל והיה ככר מונח לפניו הרי הוא בשבועה שלא יאכלנו ומיחייב בכל הני כי אמר כנדרי רשעים שהרי הרשעים דרכן לידור בכל אלו. ומפני שאין לאוי לעשות כן קרי להו נדרי רשעים שהרי רשעים הם לאותו דבר כן נראה בעיני: **כנדרי כשרים.** אע"ג דאמר הריני עלי הימנו והיה נזיר או בהמה או ככר לפניו לא אמר כלום שהרי אין הכשרים נודרים שאין רשאין לעשות כן. וה"ה נמי אם אמר כנדבת רשעים עלי לא אמר כלום לפי שאין רשעים (טובים) [נודבים] שאם הם נודבים אינם רשעים לאותו דבר והכי איתא בתוספתא (ריש פ"ח): **כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן.** שהרי הכשרים מתנדבים הם בקרבן ובנזירות הלכך כי אמר הריני והיה נזיר עובר לפניו הרי הוא נזיר וכי אמר עלי ובהמה מונחת לפניו הוה ליה כאומר הרי הוא קרבן נדבה. אבל בשבועה לא מחייב אפילו היה ככר מונח לפניו ואמר הימנו שלא אוכל

מ א ב ג מיי' פרק ח מהל' נדרים הל' [כה] כו [ופי"ד מהל' מעה"ק הל' יח] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רו סעי' ד וסימן רלו סעיף ט:
מא ד טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ח וסעי' ד:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' הריני בנזירות דלמא: (ב) שם כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן מאן תנא: (ג) רש"י ד"ה אמר שמואל כאומר כגון:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' לא מפיק שבועה מפומיה קמ"ל הדין. מיבת הדין ממתק: **ב**] בהר"ן ד"ה כשהיה וכו' מי לאו דאמר כנדרי רשעים עלי לא משמע. נמתק תיבת עלי וע"ב ג"ל הריני:

תוספות

מתני' כנדרי רשעים. מפרש בגמ': כנדרי כשרים **לא אמר** כלום. פי' ה"ר אליעזר שאפי' הזכיר קונם כהדיא עם כנדרי כשרים אפ"ה לא אמר כלום כיון דכשרים לא נדרי ולריך עיון: כנדבתם נדר בנזיר ובקרבן. דכשרים מתנדבים שפיר בנזיר ובקרבן כדאמרינן בגמ' אבל שבועה לא משמבעי כשרים כלל משום מוציא ש"ש לבטלה: כנדרי רשעים הריני עלי והימנו. פי' מלשונות הללו אם כנדרי רשעים עלי בקרבן דעלי שייך גבי קרבן כדאמרינן לעיל הרי הוא עלי אסור מפני שהוא יד לקרבן והלכך כי אמר כנדרי רשעים עלי נדר בקרבן ופירש הר"ר אליעזר דאסר עליו בקונם וקשה דמי דמעיקר מה בא לאסור עליו ויש לומר דמיירי שהיה ככר לפניו ואמר כנדרי רשעים עלי א"כ אההוא ככר שלפניו קאמר אי נמי מיירי במסרבין בו לאכול וקשה דמאי אירא משום כנדרי רשעים אפי' בעלי גרידא הוי יד לקרבן דכאמר לעיל ואי משום דלא פירש בככר זו וכן לא פירש תכיבו הטתם נמי לא מפרש אלא אמרי' דכיון דבכר לפניו אי מסרבין בו לאכול הוי יד כדמפרש והלכך בלא נדרי רשעים נמי וע"ק מאי קאמר כנדבתם נדר בקרבן כיון שלענין קונם קאמר וכי דרך כשרים לאסור עצמם במותר להם לכך נראה לרשב"ם דנדר בקרבן דקאמר הייני בקרבן ממש

תורה אור השלם

1. טוֹב אֲשֶׁר לֹא תִדֹּר מִשֶּׁתִּדּוֹר וְלֹא תְשַׁלֵּם:
קהלת ה ד

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה כשהיה נזיר וכו' אי לאו דאמר כנדרי רשעים. כ"כ תוס' ריש מזיר ד"ה האומר הריני:

מוסף רש"י

כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן. ולריך להזיר עצמו מיין ולהביא קרבן, אבל משום שבועה לא מיתייב, שאין דרך כשרים לישבע, ואי משום שבועת זירותין, כיון דאמר הימנו לא שייכא שבועת זירותין (ראמ"ה בשמה). **טוב אשר לא תדור.** לעיל מיה כתיב את אשר תדור שלם, ואפילו הכי טוב אשר לא תדור שמא תדור ולא תשלם, הכי מפרש לה ר' מאיר (חולין ב.). **ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם.** דהכי משמע טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם, אבל משתדור ותשלם לא, שהוא טוב מכולו (שם).

פירוש הרא"ש

מתני' כנדרי רשעים. ידות קא מפרש שאם אמר כנדרי רשע' נדר בנזיר בקרבן ובשבועה. וכגמ' מפרש היכי משמע כולהו ורשעים רגילין לידור בכל הני: בנדרי כשרים **לא אמר** כלום. פי' כנדרי כשרים ככר זה קונם עלי לא אמר כלום דמה שאוהב בכשרים בטל את הקונם דכשרין לא נדרי כלל: בנדבתם. אל כשרים: נדר בנזיר ובקרבן. שהכשרים דרכן לנדוב דלא אתי לידי תקלא בל תאחר אבל שבועה לא דלענין שבועה לא שייך למימר נדבה הלכך כשרים אין נשבעין כלל אף על גב דאמרינן לעיל אף שבעין לקיים את המצוה ההיא לאו שבועה הוא אלא לזרוזי בעלמא: גמ' **ודלמא** כנדרי רשעים **לא** נדרנא. ס"ל דלא אמר אלא כנדרי רשעים הריני עלי: בנדרי רשעים הריני עלי הימנו. הריני (בנזירות) הוי יד לנזירות שפתח ולא הסלים דבריו ותסיבן ליה

כאילו אמר הריני נזיר: עלי בקרבן. אם היתה [בהמה] מונחת לפניו ואמר (עלי) כנדרי רשעים עלי חייב להביאה עולה: הימנו שבועה. כגון שהיה ככר מותר מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים (שלא אוכל) ממנו: **ודלמא** דאכילנא קאמר. בהדיא ועוד מדקתאמר כנדרי רשעים מסתמא אנדרי הפסוק נרשע ושוטא קאי כתיב אשר לא תדור וקרא בקרבנות ממש מייתי בתוספתא: הימנו שבועה. הכא ודאי מיירי בכהר לפניו ואמר כנדרי רשעים הימנו דנדר בשבועה שלא יאכל הימנו: הריני בנזירות. כמו אמר מר ולמא הריני בתענית קאמר ושפיר הוי כנדרי רשעים דכל היוסב בתענית נקרא חוטא ומיהו קשה דהא אפ"ה נקרא קדוש וי"ל דהכא לשמואל קאמינא ובפ"ק בתענית (דף ח.) סבר שמואל כמ"ד נקרא חוטא ועוד תירץ הר"ר אליעזר דתפי' למאן דאמר נקרא קדוש ה"מ כשקובע זמנו דמפרש מתר או יום אחר אבל כיון שאומר הריני בתענית ואינו מפרש אימת ומ"כ אינו מקבל תענית רק שיילה לקבוע יום הוי כנדרי רשעים לכך נראה דשמא יאחר נדר יותר מדאי או שמא לא יעשנו כלל:

קא דריש הא נודר ומשלם טוב יותר ממה שלא מדור:

עין משפט נר מצוה

כי קאמר ר"מ בנדר בנדבה לא קאמר. דקרא לא איירי אלא בנדרים ולא בנדבה: **והקתני בנדבותם נדר בנזיר ובקרבן.** דאלמא שהכשרים נודרים והיכי מצית לאוקמי כר"מ: **ומפרלינן תני נדב.** ופירשו רבותי דהך קושיא בדין הוא דהוה מצי לאקשויי לה אגופא דמתני' דהא מתני' משמע שאין הכשרים נודרין מדקתני בנדרי כשרים לא אמר כלום ובתר הכי קתני נדר אלא דמעיקרא דייק מתני' גופא דמפליג בין נדר לנדבה מני ובתר דאוקי לה כר"מ דייקינן היכי קתני נדר. ואינו נראה לי אלא ה"ק בשלמא אי לא מוקמינן לה כר' מאיר מצינן לפרושי דנדר של כשרים מתוך שהוא ברצון גמור וכשר הדבר לעשות כן נדבה מקרי ואע"ג דאי אמרינן הכי לא שמעינן ליה לתנא דמפליג בין נדר לנדבה ולעיל אמרי' בפשיטות מאן תנא דשני ליה בין נדר לנדבה לעיל אמרינן הכי משום דקושטא דמילתא היא אבל הש"ס גופיה דחי לה לאידך גיסא ולומר דלאו רבי מאיר היא ולא שני לן בין נדר לנדבה ומתרצא מתני' שפיר אלא אי אמרת רבי מאיר היא היכי מיקרי נדר דקרבן נדבה והרי כיון שאין הנדר ראוי לכשרים אי אפשר שיקרא נדבה: **נדבה נמי דלמא אתי בה לידי תקלה.** דאע"ג דאמר הרי זו דלמא פשע ומאחר להביא יותר משלש רגלים: **כהלל הזקן.** אם אמר על בהמה המוגחת בעזרה כנדבת כשרים נדר בקרבן שהרי כשרים מביאין בהמתן לעזרה[ג] ומקדישין אותה כדרך שהיה נוהג הלל הזקן: **מביאה חולין לעזרה.** לאו בעזרה ממש שאסור להביא חולין לעזרה אלא בפתח העזרה: **נדבה דנזירות מאי איכא למימר.** כלומר היאך כשרים מתנדבין נזירות והא אית להו למיחש דלמא אתו לידי תקלה: ה"ג **כשמעון הצדיק** ולא גרסי' סבר לה. והכי פירושא דכל שנדר מתוך עניין זה כל כך כוונתו רצויה דליכא למיחש לבא לידי תקלה: **אשם נזיר טמא.** שהתחיל למנות ונטמא בתא שסותר מנינו ומביא קרבן ומונה כתחלה: **ופחז יצרי עלי.** מיהר מל' פחז כמיסד) ובקש לטורדני מן העולם לילך אחרי מראה עיני: **נזיר להזיר לה'.** שנזירתו לשם שמים: **משום דאתי על חטא.** שנטמא: **כשהן תוהין נוזרין.** כשהן מתחרטין על מעשיהן הרעים: **ורבין עליהם ימי נזירות.** שמתחלה לא נתכוונו אלא לשלשים יום: **מביאין חולין לעזרה.** לאו דוקא שכל זמן שלא התירן חכם נזירותן קיימת וקרבנותיהן עליהן אלא כעין חולין קאמר שמתוך שאין כוונתן רצויה אף קרבנותיהן אינן רצויין. אבל בהך גברא שבא מן הדרום ליכא למיחש להכי שכיון שהיתה כוונתו כל כך רצויה בתחלה אגן סהדי שלא נתחרט: תני

כי קא"ר מאיר בנדר בנדבה לא קאמר והא קתני כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן תני נדב בנזיר ובקרבן מאי שנא נודר דלא דלמא אתי בה לידי תקלה נדבה נמי לא דלמא אתי בה לידי תקלה כהלל הזקן דתניא [ו]אמרו על הילל הזקן שלא מעל אדם בעולתו כל ימיו מביאה כשהיא חולין לעזרה ומקדישה וסומך עליה ושוחטה הניחא נדבה דקרבנות נדבה דנזירות מאי איכא למימר סבר לה כשמעון הצדיק [ז]דתניא אמר (רבי) שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להשחית את שערך זה הנאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו אמרתי לו בני כמוך [א]ירבו נוזרי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר [1]איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' מתקיף לה רבי מני מאי שנא אשם נזיר טמא דלא אכל דאתי על חטא כל אשמות נמי לא ליכול דעל חטא אתו א"ל ר' יונה היינו טעמא כשהן תוהין נוזרין וכשהן מטמאין ורבין עליהן ימי נזירות מתחרטין בהן ונמצאו מביאין חולין לעזרה אי הכי אפילו נזיר טהור נמי נזיר טהור לא דאמודי אמיד נפשיה דיכול לנדור ואיבעית אימא אפילו

לש"ם ונמצאו מביאין חולין לעזרה ומשו"ה לא אכל אלא מזה דודאי לש"ם הוא דעבד: **א"ה אפי' נזיר טהור.** דדלמא מתחרט על נזירותו ונמצא מביא חולין לעזרה: **בנזיר טהור.** ליכא למיחש דמתחרט דכיון דלא נטמא ולא רבו עליו ימי טומאה ודאי לא מתחרט. ואי אמרת אפ"ה הוא מתחרט דאינו יכול לעמוד בנזירותו להא ליכא למיחש דאי לאו דאמיד בנפשיה קודם שנדר דיכול לעמוד בו לא הוה נדר ולא מיתחרט כל היכא דלא נטמא: אפילו

דבנזיר] אינו נעקר בחרטה אלא על ידי התרת חכם אלא כעין חולין בעזרה וה"ה נמי דלא הוה אכל קרבנותיו שהביא אחר שמנה נזירות טהרה דכיון שנתחרט בטומאתו הוי כאילו נעקר נדרו ואף קרבנות סוף נזירות הם כחולין בעזרה אלא נקט אשם דפסיקא ליה לפי שאין נזיר טהור מביא אשם אבל זה שהיה נדיק גמור הוה קים ליה שלא נתחרט בהתרך ימי טומאתו: תני נודב. ואע"ג דנקרא כתיב תדור נדבה נמי קרי תדור דלאו אורחיה דקרא למימר תנדוב:

מב א מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כג ופ"י מהל' מזרחות הלכה יד טוש"ע י"ד סימן רג סעי' ז:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיְיָ:

במדבר ו ב

מוסף רש"י

שלא מעל אדם בעולתו. שלא היה שהות בין הקדישה שמחשבה שיצאו בה לידי מעילה (פסחים סז:). **תלתלים.** לשון תלוייס (שה"ש ה יא). **בבבואה.** דמות קלסתר פניס (קדושין פ:). **ופחז עלי יצרי.** ומהר עלי יצרי והביאני לידי הרהור (נזיר ד:).

תוספות

והא קתני בנדבתם. תימה מגופיה דמתני' מיקמי ליה דקתני כנדבתם והדר קתני נדר וי"ל דאין ה"נ ולשנויא ניחא הכל: בהלל הזקן שבביאין בעזרה. וא"ת אכתי היכי קרי ליה נדבת כשרים הא ליכא שריוחא כ"א כהלל כשהבהמה בעזרה ומתני' משמע בכל ענין ועוד דהא תינח נדרי קרבן אבל נדרי דקונס כגון שאוסר ככר עליו התם לא שייך טעם זה ואומר הר"ר אליעזר כיון דכשרים מתנדבים בשום לד בעזרה גם חוץ לעזרה נמי תפיס שפיר הנדבה בלשון זה ואף על גב דכשרים לא מתנדבים כה"ג אבל נדרי כשרים לא הוו כלל בשום לד אף כשהיא בעזרה נמי ליכא משום שמא תמות ויהא חייב באחריות ואתי לידי תקלה דבל תאחר הלכך בנדרי כשרים לא אמר כלום: בשהן תוהין נודרין. תוהין לשון ותוהא על הרהאשונות כלומר כשהן תוהין בעונותיהם ורוגזין מן היסורין ונדרין להגין מן היסורין וכשרבים עליהם ימי טומאה מתחרטין:

מסורת הש"ס

ה) [פסחים סו:], **ו)** מיר ד: [תוספתא שם פ"ד], **ז)** [מנחות קו:], **ח)** [בראשית מט],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי קאמר ר' מאיר אסור בנדר בנזיר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה נדבה נמי וכו' אבל בכל תאחר לא וכו' נ"ב בסוגיא קמייתא דר"ה דף ד איתא להדיא דאף בנדבה עובר בכל תאחר. וכבר הרגישו בזה בשו"ת פיס מאירות מ"א סי' עט. ובשבות יעקב מ"ב סי' ג יעוש"ה מה שתירצו:

פירוש הרא"ש

כי קאמר ר"מ בנדר בנדבה לא קאמר. ולהכי תנא נדר לאפוקי נדבה: ופריך היכי משמע לה דמשום דתנא נדר בא למעוטי נדבה והא קתני כנדבתם נדר בנזיר ובקרבן והאי נדר ע"כ נדבה היא משום דכשרים אינם נודרין: ומשני תני נדב. ולרך התנא לטעות בין נדר לנדבה אבל לעולם לא קרי לנדר נדבה: מ"ש נדר דלא דלמא אתי בה לידי תקלה בל תאחר נדבה נמי דלמא אתי לידי תקלה למעוטי בה: בהלל הזקן. לאיתי מפרשים שפירשו וכיון דמשבחת לה נדבה בכשרים כי אמר כנדבתם בנדבת כשרים תלינן ולי נראה כיון דכשרים אינם מתנדבים אם אין הבהמה עומדת בעזרה כי אמר כנדבת כשרים לא אמר כלום אלא כשהבהמה עומדת בעזרה: שאגלחך לשמים. שאקבל עלי נזירות ותהיה מגולחתי לשם שמים: עליך אמר קרא איש כי יפליא וגו'. וכתיב קדוש יהיה כיוהא בך קרבו הכתוב קדוש: משום דאתי על חטא. ונגלי הוא לאדם חשוב לאכול דבר שקרב על חטא: כל אשמות נמי. וכ"ש תעלות אלא משום דאיירי בשם נקט אשמות: בשהן תוהין. נכאלין על פורענותם ותולין אותו בעונותיהם ומהרהרין תשובה בלבם ונודרין: ונמצאו מביאין חולין בעזרה. לאו דוקא חולין בעזרה דהנדר [ר"ת

אפילו תימא רבי יהודה היא. מתני' דשני בין נדר לנדבה דלר' יהודה נמי שאני ליה וכי קאמר ר' יהודה טוב נודר ומשלם היינו דאמר בלשון נדבה אבל בנדר לא אמר: **מ"ש** (ג) **נדר דלא כו' דאתי כה לידי תקלה.** כדלעיל: **לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהן.** (שאין באין) כלומר שהם מתיירלאים שלא יעשו שום חטא וכולין להביא קרבן להתכפר עליהם לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם מה היו עושין כדי שיתחייבו קרבן שאין מביאין קרבן חטאת אלא על חטא ממש. ענין אחר לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם שאין באין לידי שום תקלה ושום חטא שיתחייבו קרבן חטאת: **אלא הרולה להתנדב מתנדב ומביא שלמים וכו'.** אבל חטאת לא אתי בנדבה. ובנזירות נמי לא היו מתנדבין שלא יקראו חוטאים ומתני' דקתני נדר בנזיר דמשמע דכשרים נודרין בנזירות לאו ר' שמעון היא: **כולן שיטה אחת.** דבשיטה אחת משוו דעתייהו: **בנזיר חוטא הוי.** משום דנדר: **והדין קרא בנזיר טמא כתיב.** על שם שטימא את עצמו בטמא קאמר קרא אשר חטא על הנפש: **משום דשנה בחטא הוא.** דעל שם ששנה עצמו בחטא שנזר עצמו ועוד שטימא נזירותו להכי כתיב ביה אשר חטא על הנפש והוא הדין נמי לשאר נזירין דאיקרו חוטאים וגלי רחמנא בהאי והוא הדין לכולהו ואהכי גילה בהאי משום דזה שונה בחטא שני פעמים ותולין הקלקלה במקולקל: **מתני' האומר קונם.** שאמר קונם ככר זה עלי: **חרם.** (ד) האומר ככר זה עליך חרם או שאמר נזיק נזיח פזיח הריני נזיק אם אוכל ככר זה או שאמר נזיח הוי כאילו נדר בנזיר: **שבועה.** שלא אוכל ככר זה או שקוקה הרי אלו כיוויים לשבועה והוי כאילו נשבע ממש: **נדר במוהי.** כמו מומתא לשון שבועה (ה): **גמ' איתמר כיוויין.** דקתני במתני': **רבי יוחנן אמר לשון אומות הן.** דהכי משתבעי אומות וכי נדרי או משתבעי משתעו בהני לשונות וישראל נמי כי אמר בהאי לישנא מיתסר להתורה אמרה כי ידורו (ו) בכל לשון דנדר: **לשון שבדו להן חכמים.** הני לשונות מצאו להם חכמים שיהו נודרין בהן: **תקינו חכמים כיוויין דלא לימא קרבן.** בשם. כדאמרינן בעלמא (עירובין ד' כא:) קודש שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אוזנים עד שבא שלמה ותיקן לה אוזנים דכתיב אזן וחיקר תיקן משלים הרבה [קהלת יב] שגזר על השניות כי היכי דלא לפגעו באיסורא דאורייתא הכי נמי תקינו רבנן כיוויין לנדרים דהנודר בהני כיוויין כאילו נודר בקרבן עצמו וכן בכינוי דחרם וכגון נמי ושמרתם את משמרתי כי היכי דלא ליתי למינדר בנדר דאורייתא דאתי למימר נמי קרבן לה' והיינו דתנן (אבות פ"ג מי"ג) נדרים סיג לפרישות שתיקנו אלו כיוויין כדי להפרישם האדם מן העבירה: מנין

אפילו תימא רבי יהודה כי א"ר יהודה בנדבה בנדר לא אמר והקתני טוב מזה ומזה נודר ומקיים תני נודב ומקיים מ"ש נודר דלא דילמא אתי בה לידי תקלה נדבה נמי דילמא אתי (ח) **לידי תקלה רבי יהודה לטעמיה דאמר אדם מביא בבשתו לעזרה ומקדישה וסומך עליה ושוחטה תינח נדבה דקרבנות נדבה דנזירות מאי איכא למימר רבי יהודה לטעמיה דתניא** (ט) **רבי יהודה אומר חסידים הראשונים היו מתאוין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם מה היו עושין עומדין ומתנדבין נזירות למקום כדי שיתחייב קרבן חטאת למקום ר' שמעון אומר לא נדרו בנזיר אלא הרוצה להביא עולה מתנדב ומביא שלמים מתנדב ומביא תודה וארבעה מיני לחמה מתנדב ומביא אבל בנזירות לא התנדבו כדי שלא יקראו חוטאין שנאמר** [1] **וכפר עליו מאשר חטא על הנפש אמר אביי שמעון הצדיק ורבי שמעון ור' אלעזר הקפר** [2] **כולן שיטה אחת הן דנזיר חוטא הוי שמעון הצדיק ורבי שמעון הא דאמרן ורבי אלעזר הקפר ברבי** (ג) [3] **דתניא ר' אלעזר הקפר ברבי אומר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש וכי באיזו נפש חטא זה אלא שציער עצמו מן היין והלא דברים ק"ו ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה מכאן כל היושב בתענית נקרא חוטא והדין קרא בנזיר טמא כתיב משום דשנה בחטא הוא: מתני'** [4] **האומר** (לחבירו) [5] **קונם קונח קונם הרי אלו כיוויין לקרבן חרק חרך חרף הרי אלו כיוויין לחרם** [6] **נזיק נזיח פזיח הרי אלו כיוויין לנזירות** [7] **שבותה שקוקה נודר במוהי הרי אלו כיוויין לשבועה: גמ'** איתמר [8] **כיוויין ר' יוחנן אמר** [9] **לשון אומות הן ר"ש בן לקיש אמר לשון שבדו להם חכמים להיות נודר בו וכן הוא אומר** [2] **בחדש אשר בדא מלבו וטעמא מאי תקינו רבנן כיוויין דלא לימא קרבן ולימא קרבן דילמא אמר קרבן לה' דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה ותניא** [7] **רבי שמעון אומר מנין**

פני נודב ומקיים. ור' יהודה דרש להו לקרבני כר' מאיר דטוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר. מיהו בהא פליג עליה דר' מאיר דלרבי מאיר קרא דנקט נודר הוא הדין לנודב ולדידיה דוקא נודר אבל נודב טוב מזה ומזה: **רבי יהודה לטעמיה.** דאמר דכשרין מתאוין להביא קרבנות של חובה ומתוך כך הם נודרין בנזיר וכיון שלכוונה זו הם עושים מיקרי נדבה: **ד' מיני לחמה.** חמץ וג' מינים של מצה חלות רקיקין רבוכין: **כולן כשיטה אחת הן.** מיהו לא אמרו ממש דבר אחד דלשמעון הצדיק דוקא נזיר טמא הוא שנקרא חוטא ולאו משום דמצער עצמו אלא משום דמתחרט ואילו לר' שמעון ולר' אלעזר הקפר אפילו נזיר טהור נקרא חוטא מיהו כולן שוין דאיכא חטא בנזירות: **והדין קרא בנזיר טמא כתיב.** לר' שמעון ולרבי אלעזר הקפר פרין דאילו לשמעון הצדיק לא קשיא מידי דאיהו דאקמר דוקא נזיר טמא נקרא חוטא: **משום דשנה בחטא.** שציער עצמו וטמא. ויתורא דעל הנפש קא דרש דאי מחטא טומאה בלחוד קאמר הוה ליה למיכתב מאשר חטא ותו לא על הנפש ל"ל: **מתני' הרי אלו כיוויין לחרם.** ואפילו בסתם אסור דמשמע חרמי גבוה לפי שאין מכירין בחרמי כהנים וביהודה דוקא במפרש חרם של בדק הבית וכדאיתא לקמן בפ' ואלו מותרין (דף יח:): **נדר במוהי הרי אלו כיוויין לשבועה.** במוהי כיוי למשה בשבועת משה כדכתיב (שמות ג) ויואל משה והכי איתא בירושל' (ו). והאי דקאמר נדר במוהי ולא קאמר שבותה שקוקה במוהי אפרש בגמ' (ח) בס"ד: **גמ' לשון אומות הם.** דקרו קרבן בהני לישני: **שבדו להם חכמים.** שחדשו מלבם: **דילמא אמר לה' ולא אמר קרבן.** ומש"ה תקנו קונם כי היכי דלימא קונם בלחוד דאילו אמר קרבן אמר בלשנא דקדא. ובחרמים נמי אע"ג דביהודה לא סגי ליה בחרם בלחוד שסתם חרמים ביהודה אינם לבדק הבית מיהו אם אמר חרם הוה אמר לשם כדכתיב אבל כי אמר חרך כיון דלאו לישנא דקדא הוא לא הוה אמר לשם אלא לבדק הבית: וצ"ל

מג א מיי' פ"א מהל' נדרים הל' טו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רז:

מד ב מיי' פ"א מהל' מזירות הל' מ סמג עשין קכו:

מה ג מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ה סמג לאוין רמא טוש"ע יו"ד סי' רלז סעי' י:

מו ד מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ה ופ"א מהל' נדרים הל' טו ופ"א מהל' מזירות הל"מ סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רז וסי' רלז סעי' י:

מוסף רש"י

אדם מביא כבשתו לעזרה. לפתח העזרה, שאין מביאין חולין לעזרה, ומקדישה ואחר כך מכניסה ושוחטה מיד (ראמ"ה בשם). **וכפר עליו.** בנזיר כתיב, **מאשר חטא על הנפש.** משמע שחטא בנפש אדם (ב"ק צא:). לשון אומות הן. והמורה אפרה כל לשון (שם).

פי' הרא"ש (המשך)

נדר דקאי בנדרים ומשום דבמוהי אינה מענין שבותה שבוקה דהוו להו לשון אומות או לשון שבדו להם חכמים ובמוהי אינה מענין לאונן כיוויין אלא לפי שהוא לשון שבועה הפסיק ושנה ביניהם נדר ומה שהקדים נזירות לשבועה משום דבני למתני גבי הדדי אותם שיש בהם ג' לשונות של כיוויין: גמ' לשון אומות הם. בלשונם קורין לקרבן קונם או קונח או קוקם: לשון שבדו להם חכמים. כדי לעשות הרחקה דלא לימא קרבן לשם זה עלי ופעמים יקדיש השם לקרבן ונמלך מלגמור דבריו ולידור ונמצא שהזכיר שם שמים לבטלה ובאלה הלשונות לא חכמים שהיו לענני שפה שלא היו בקיאין לדבר עברית מדברים בהם ותקנו אותם לכיוויים ולא בשביל שאלו האותיות קרובין ללשון יותר משאר האותיות: מ"ד כיוויי כיוויין אסורין קסבר לשון אומות הם. וכיון דלדאוריתא מיהו אסרו ואפי' כיוויי כיוויים ועוד כיון ללשון אומות הם אין לכל העם שפה אחת שאותם הרחוקים מעיקר הלשון אין להם שפה ברורה כמותם ומשנים הלשון במקצת קסבר לשון שבדו חכמים הם. ואין לנו אלא מה שתיקנו וגם לא גזרינן בהא אטו כיוויין: הכי נמי משתעי אומות. אותם הרחוקים מעיקר הלשון כדפרישית:

עין משפט נר מצוה

מו ה [פוסקים פ"ח], ו) מיר נדרים הל' טו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רז:

מז ז) [פוסקים פ"ח], ח) מיר נדרים הל' ה סמג עשין יא. סב. ב"ק לא: תענית יא. [שבועות מ. סוטה טו. כריתות כו.], ט) [לעיל ג.], י) [מ"כ ויקרא פרשה ב ע"ס], יא) [בראשית כח], יב) [במדבר לו], יג) [פ"א ה"כז], יד) [ע"ב ד"ה תניא],

תורה אור השלם

1. וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא:

במדבר ו יא

2. וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּבֵית אֵל בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר בָּדָא מִלִּבּוֹ וַיַּעַשׂ חָג לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר: מלכים א יב לג

הגהות הב"ח

(א) גמ' נדבה נמי דילמא אתי בה לידי: (ב) שם דתניא ר' אלעזר הקפר כ"ב עיין רש"י נזיר תחילת דף ג: (ג) רש"י ד"ה מאי שנא נודר דלא וכו' כדלעיל הס"ד ואח"כ מ"ה היו מתאוין להביא קרבן חטאת לפי שאין הקב"ה מביא תקלה על ידיהן כלומר כל"ל ותיבות שאין באין נמחק: (ד) ד"ה חרק שאמר ככר זה עלי חרק:

גליון הש"ס

גמ' כולן שיטה אחת. ע' קוטה טו ע"א תד"ה סבר לה:

פירוש הרא"ש

היו מתאוים להביא חטאת. שלא יהיה קרבן עגלר מהם: שמעון הצדיק הא דאמרן. מדקאמר עליך אמר קרא אים כי יפלא וגו' משמע דוקא כזה לאוי לנזור נזירות אבל כל אדם לא: דשנה בחטא הוא. פעמים נלעצר אי ממי שנה בחטא בלער ובטומאה: מתני' הרי אלו כנויין לקרבן. להתפיס בקרבן דאסטיין דרישא קאי לפרוטי ומשום דסתם נודר מתפיס בקרבן שהוא דבר הווה ומצוי נקט הרי אלו כנויין לקרבן: נדר במוהי. פי' שבע ומשום דקאי בנדרים נקט לשון נדר כדלעיל (דף ה.) האומר אשנה פ' זה נדר גדול נדר וע"כ לאו נדר גמור הוא דאין נדר אלא מתפיס בדבר הנדור אלא שיש מפרשי' דנשבע לשנות פרק זה קאמר ואעפ"כ נקט שתיקנו וגם לא גזרינן בהא אטו כיוויין: הכי נמי משתעי אומות: אותם הרחוקים מעיקר הלשון כדפרישית:

תוספות

ואבע"א כי קאמר ר' יהודה בנדר אבל בנדבה לא קאמר: נדבה נמי אתי לידי תקלה. ומשני ר"י לטעמיה ס"מ לשאיי דשמעון הצדיק דנדר כדלעיל אלא ניחא ליה לאתויי כרבי יהודה בופיה וכן בסמוך [בגב] מזירות מייתי מר' יהודה חסידים הראשונים וכו' מהאי טעמא אע"ג דהוה מלי לאשויי כדלעיל: רבי יהודה אומר אדם מביא בבשתו בעזרה. ופס תמצר ולגיעשנא קמא דאוקמינא פלוגתייהו בנדר ואפי' בנדר שרי ר' יהודה הא דקתני הכא אדם מביא בבשתו וכו' אלמא מייתי רבי יהודה לתקלה ואפי' בנדבה לא שרי אלא בכה"ג לכ"ש בנדר דמיתסר וי"ל דאיכא למימר עליה טובה קמ"ל וא"ש והא בתוספתא קתני ר' יהודה אמר טוב מזה ומזה ומזה ס"מ לענין איסורא קאמר וי"ל דלעולם עליה טובה קמ"ל הך בריתא ולא משום איסורא קאמר ואיידי דאיירי ר"מ טוב מזה ומזה לענין איסור קאמר ר"מ א"ר יהודה נמי הא לישנא טוב מזה ומזה ולעולם לענין עליה טובה קמ"ל ולא לענין איסור קא"ל והשתא מסיק לישנא בתרא דנדרים אתי לכ"ש אפי' לר' יהודה וכן לישנא קמא אפי' לר"מ בנדבה: **אדם מביא בבשתו.** מדנקט לשון נקיבה אלמא דבשלמים איירי ותימה דמאי תקלה שייך בשלמים והלא אין מעילה בשלמים וי"ל דנהי דמעילה ליכא איסור דאורייתא מיהא איכא דאמור בר"ה (דף כח.) בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא משום דאיסורא רביע עליה: **אמר אבי** שמעון הצדיק בו'. תרוייהו אינם שוין ד"ש אייר בנזיר טמא כדאמר לעיל ור' אלעזר הקפר אייר בטהור וי"ל דאה"נ ולהכי לא קאמר דבר אחד אלא שיטה א' דכולהו ס"ל דנזיר חוטא עפי מרבנן דיהלו וכה"ג אמרי' בהמוכר את הספינה (דף עח:): **חרק חרך וכו'.** אין לפרש משום דלשונות הללו טוטין קצת אחר לשון נמצא דאמר לשון אומות ניהו דוקא [אבל] נמ"ל לשון שבדו חכמים [לא דא"ל בתי"ר דלתני נמי חרק חרם]: **דשנה בחטא.** בעצר של יין כי חוזר ומתחיל מזירות אי נמי שנה בחטא דיין ובטומאה: כולן **שיטה אחת הן.** לאו דוקא שהרי שמעון הצדיק אין לחוכים דטעמא אינו אלא משום שמתחרטין וכה"ג איכא בפרק רבן גמליאל (דף נא: ושם) כולהו סכירא להו מאמר קוטה קנין גמור הר"ר יוסף זצ"ל כדפירש: **דנזירות מאי איכא למימר.**

וכ"ה סברי הכי לא משמעי אומות. כלומר דאפי' משמעי הכי ליתיה מעיקר לשון אלא דמייהו משתמשי בהכי ואלו ליתנא הוא. וקיימא לן כר' יוחנן דאמר לשון אומות הם וקי"ל נמי דכנויי כינויין מותרין: **תניא רשב"ג אומר נדר במוהי לא אמר כלום במומתא דאמר מוהי הרי אלו כינויין לשבועה.** וה"פ דרשב"ג לפרושי מתני' אתא דכי קתני נדר במוהי לא דאמר במוהי בלחוד אלא דאמר במומתא דאמר מוהי כלומר בשבועה שנשבע משה כדכתיב (שמות ג) ויואל משה לשבת את האיש ומש"ה תנן נדר במוהי דאילו אמר שבועה שקוקה במוהי היה משמע דאמר במוהי בלחוד ומש"ה תנן נדר לאשמועינן דבעינן שיזכיר נדרו של משה דהיינו שבועה והיינו דקאמר רבן שמעון בן גמליאל במומתא [דאמר] מוהי. ואית דגרסי במומי במומתא לא אמר כלום מומי מומתא הרי אלו כינויין לשבועה וה"פ דרבן שמעון בן גמליאל אתא למימר דאילו אמר בני"ת לא הוי כינוי לשבועה וכי תנן במומי לא שיאמר כן עם בי"ת אלא בלא בי"ת ולהך גירסא הא דלא תנן שבועה שקוקה מומי ותנן נדר במומי משום דשבועה שקוקה נגזיס משבועה מה שאין כן במומי ולפי שהן כינויים חלוקים [הפסיק] ביניהן בנדר:

מתני' לחולין שאוכל לך לא כשר ולדי. כולהו בפתחות הלמ"ד קיימן להו ומש"ה אסור דמשתמעי לא חולין אלא קרבן לא כשר אלא אסור לא דכי אלא אסור דאשכחן הכיא) גבי היתר כדאמרינן (עדיות פ"ח מ"ד) העיד יוסף בן יועזר על חיל קמצא שהוא דכן וקרא נמי כתיב) כל לפור טהורה כלומר מותרת הלכך כי אמר לא כשר ולא דכי אלא אסור קאמר. וכי תימא אלא אסור משום איסור קאמר ולא משום נדר והוה ליה כמתפיס בדבר האסור ולא מנין שלא יאמר אדם לה' עולה לה' מנחה לה' תודה לה' שלמים ת"ל [1]קרבן לה' וק"ו ומה זה שלא נתכוון אלא להזכיר שם שמים על הקרבן אמרה תורה קרבן לה' לבטלה על אחת כמה וכמה לימא כתנאי [6]בש"א כינויי כינויין אסורין ובה"א [8]כינויי כינויין מותרין מאי לאו מ"ד כינויי כינויין אסורין קסבר [3](כינויי) כינויין לשון אומות הן ולמ"ד מותרים קסבר לשון שבדו להן חכמים לא דכולי עלמא כינויין לשון אומות הן וב"ש סברי בהני נמי משתעי אומות ובית הלל סברי בהני לא משתעי אומות ואיבעית אימא ב"ש סברי גזרינן כינויי כינויין משום כינויין וב"ה סברי לא גזרינן כינויי כינויין משום כינויין: ה"ד כינויי כינויין דנדרים תני רב יוסף מקנמנא מקנחנא מקנסנא ה"ד כינויי כינויין דחרם תני מפשאה [6] חרקים חרכים חרפים כינויי כינויין דנזירות תני רב יוסף מחזקנא מנזחנא מפיחנא איבעיא להו מיפחזנא מאי מיתחזנא מאי מיתעזנא מאי אמר ליה רבינא לרב אשי קינמא (קינמא) מאי קונם קאמר או דילמא [2]קינמן בשם קאמר א"ל רב אחא בריה דרב חייא לרב אשי קינה מאי קינה של תרנגולין קאמר או דילמא לשון דקונם [3] תיבעי כינויי כינויין דשבועה ה"ד שבואל שבותיאל שקוקאל שבואל שבואל בן גרשום משמע אלא שבובאל שבותיאל שקוקאל [4] מהו אמר שמואל אמר אשיבתא לא אמר כלום אשקיקא לא אמר כלום [3]קרינשא לא אמר כלום: נדר במוהי הרי אלו כינויין: תניא [7]רשב"ג אומר האומר [2]במוהי לא אמר כלום במומתא דאמר מוהי הרי אלו כינויין לשבועה: **מתני'** [1]האומר [7] לחולין שאוכל לך לא כשר ולא דכי טהור וטמא נותר ופיגול אסור [7]כאימרא כדירים כעצים כאשים כמזבח כהיכל כירושלים נדר באחד מכל משמשי המזבח אע"פ שלא הזכיר קרבן ה"ז נדר בקרבן רבי יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום:

גמ'

ומשום הכי אם כינה בלשון אחר מהני לשון אומות חשיב נמי נדר ואסור: **ונמאן דאמר מוסר קסבר לשון שבדו להם חכמים.** ומשום הכי מותרים דהני הוא דבדו להן חכמים אסורים אבל אם כינה בלשון אחר דלא בדו להן חכמים מותרין: **בהני נמי משתעי אומות.** והני נמי הוו ככינויין עצמן דמתניתין ואסירי: **ובית הלל סברי לא משתעי אומות הכי.** ואלו לשון אומות נינהו ומותרין: **גזרינן כינויי כינויין.** דאסירי אטו כינויין עצמן דמתני' לשון אומות: **מקנמנא מקנחנא מקנסנא.** דקונם קונח קונס הייגו כינויין עצמן אבל בהאי לשון מקנמנא מקנחנא מקנסנא הייגו כינויי כינויין: **תני מפשאה.** שם חכם: **חרקייא חרכייא.** כמו חרק חרך: **מיפחזנא מאי מיתחזנא מאי.** דמתחלף במנזחנא מי הוי כינויי כינויין אליבא דמאן דאסר: **או דילמא קינמן קאמר.** ואלו כלום הוא: **שבואל בן גרשום משמע.** דכתיב ושבואל בן גרשום נגיד על האוצרות (דה"א כו) ולא משמע לשון שבועה: **נדר במוהי.** כמו מומתא: **מתני' האומר.** לחבירו לא חולין שאוכל לך (ה) ליהוי מה שאוכל לך אלא קרבן ליהוי אסור: או שאמר לא כשר שאוכל לך לא טהור שאוכל לך או שאמר טמא שאוכל לך או עותר או פיגול בכל הני לשונות הוי נדר ואסור: **כאימרא.** שאמר הרי עלי כאימרא דמשמע כבש תמימין: **כדירים.** כדיר בהמות של קרבן ואית דאמרי כדיר העליס: **כעליס.** משמע בעלי המערכה: **כאשים.** כאשו של מזבח: **או נדר באחד מכל משמשי מזבח.** בכלי המזבח כמזרק או כמחתה אסור באותו חפץ שנדר בו:

גמ'

מתני' אמר אדם לה' עולה וכו'. דילמא אמר לה' ולא גמר לדיבור זה דלא אמר קרבן וקא מפיק שם שמים לבטלה אלא לכתחילה בעי למימר עולה והדר לה': **כינויי כינויין אסורין.** שאם נדר בכינויי כינויין. דקסבר כינויין דתנן במתניתין לשון אומות הם ומשום הכי אם כינה בלשון אחר מהני לשון אומות חשיב נמי נדר ואסור: **ונמאן דאמר מוסר קסבר לשון שבדו להם חכמים.** ומשום הכי מותרים דהני הוא דבדו להן חכמים אסורים אבל אם כינה בלשון אחר דלא בדו להן חכמים מותרין: **בהני נמי משתעי אומות.** והני נמי הוו ככינויין עצמן דמתניתין ואסירי: **ובית הלל סברי לא משתעי אומות הכי.** ואלו לשון אומות נינהו ומותרין: **גזרינן כינויי כינויין.** דאסירי אטו כינויין עצמן דמתני' לשון אומות: **מקנמנא מקנחנא מקנסנא.** דקונם קונח קונס הייגו כינויין עצמן אבל בהאי לשון מקנמנא מקנחנא מקנסנא הייגו כינויי כינויין: **תני מפשאה.** שם חכם: **חרקייא חרכייא.** כמו חרק חרך: **מיפחזנא מאי מיתחזנא מאי.** דמתחלף במנזחנא מי הוי כינויי כינויין אליבא דמאן דאסר: **או דילמא קינמן קאמר.** ואלו כלום הוא: **שבואל בן גרשום משמע.** דכתיב ושבואל בן גרשום נגיד על האוצרות (דה"א כו) ולא משמע לשון שבועה: **נדר במוהי.** כמו מומתא: **מתני' האומר.** לחבירו לא חולין שאוכל לך (ה) ליהוי מה שאוכל לך אלא קרבן ליהוי אסור: או שאמר לא כשר שאוכל לך לא טהור שאוכל לך או שאמר טמא שאוכל לך או עותר או פיגול בכל הני לשונות הוי נדר ואסור: **כאימרא.** שאמר הרי עלי כאימרא דמשמע כבש תמימין: **כדירים.** כדיר בהמות של קרבן ואית דאמרי כדיר העליס: **כעליס.** משמע בעלי המערכה: **כאשים.** כאשו של מזבח: **או נדר באחד מכל משמשי מזבח.** בכלי המזבח כמזרק או כמחתה אסור באותו חפץ שנדר בו:

אומר במוהי במומתא לא אמר כלום. פר"י לפי שנראה שתי תיבות כמו תיבה בפני עצמה פר"י דפליג אתנא קמא דמתניתין דקתני נדר במוהי ודוקא קאמר לשון זה במתני' שאמר במוהי בנ"ת ואפ"ה מהניא א"כ פליג אתרב"ג דהכא: לחולין שאוכל לך. וא"ג לא חולין: לא כשר ולא דכי. כ"ל בקרבן לא כשר ולא דכי דכשרות וטהרה לא שייך כ"א בקרבנות שיש קפידה בטהרתם וכן גבי כשר קרבנות דוקא אמר פסול וכשר דגבי חולין שייך איסור איתיר: **טמא.** פירוש לפי שעה אשמא לא דכי מהני לאקוט (ו) טמא כ"ש טמא בהדיא וא"ל דקד"א דדוקא לא דכי שהזכיר טהרה קלת שייך בקרבנות שלריכין לנהוג בטהרה אבל טמא בהדיא הוי אמינא אדרבא משמעא דבר שנוהגים בו טומאה דהייגו חולין קמ"ל דבקרבן טומאה קאמר: **נותר ופיגול.** אע"ג דהוי דבר האסור דמתפיס בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופיגול: **כאימרא.** יש לפרש כאימרא תמידא אי נמי אילו אל מזבחה אי נמי אילו אל מזבחה אינו: **כדירים.** של קרבנות א"ג כדיר של עלים ולפי שאין עניני דיר הן לכך נקט לשון רבים כדירים: **כעצים.** עצי מערכה: **כאשים.** הקרבן עצמו קאמר אשה ריח ניחוח וכירושלמי מפרש כעצים שני גזרי עצים כאשים שלהבות של מזבח דאשא של מזבח מועלין בו דלאיתא ביומא (דף מו:): **משמשי מזבח.** מפרש בירושלמי כגון מחתה:

מז א מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה יז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רז:

מח ב מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' ה טוש"ע יו"ד סי' רלז סעי' י:

מט ג מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' [יב] יח סמג שם טוי"ד סי' רד:

נ ד מיי' שם הלכה יד סמג שם טוש"ע י"ד סי' רד סעי' ב:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' תני מפשאה טחרקים חרכיס וכו' תני רב יוסף מנזקנא ממזחנא: (**ב**) שם דקונס מיבעי. נ"ב מו' לעיל ז. פי' כמו מיקו: (**ג**) שם שקוקאל אמר שמואל כל"ל ותיבת מהו נמחק: (**ד**) שם במשנה האומר (לחולין שאוכל לך) תפ"מ וי"ב ס"ח לא חולין שאוכל: (**ה**) רש"י ד"ה האומר וכו' שאוכל לך לא חולין ליהוי מה שאוכל: (**ו**) תד"ה טמא מיתה וכו' מהני לאסור דהוי כאילו אמר טמא כ"ש טמא בהדיא וכו' קמ"ל דשייך וכו' קמ"ל דכקרבן טמא קאמר:

פירוש הרא"ש

וב"ה סברי. לאין לנו לתפוס אלא עיקר הלשון: תני רב יוסף מקנמנא. ירלה שכך היה מקובל רב יוסף שלעני הספה שבאותו הלשון מדברים כן וכן הגן לשונות דמנבעיא ליה יש שהיו אומרים שהמופלגים בעוון היו המדברים כן: מפשאה. שם חכם: שבואל שבואל בן גרשום משמע. ואין דרך לעשות שבועה שם אל אדם: במוהי לא אמר כלום. שנראה שהבי"ת היא משם התיבה ואין במשמעותיה כלום והייגו טעמא דבמומתא אבל בעוד מוהי ומומתא הן כנויין לשבועה דשבועה מתרגמינן מומתא ומוהי דומה לאומי ושבע מתרגמינן ואומי: מותרי' לחולין שאוכל לך. הלמ"ד נקוד בפתח והוי כמו לא חולין ומשמעו לא חולין אלא קרבן ליהוי מה שאוכל לך: לא כשר. משמע לא כשר אלא פסול והייגו קדשים דשייך בהו כשרות ופסלות: לא דכי. לא מותר כמו איל קמצא דכן (עדיות פ"ח מ"ד) משמע לא מותר אלא אסור ולאיתו קדשים אע"ג דנגלה ונטרפה נמי אסורין התנן בפ"ב (דף יח:) דפסח נדרים להחמיר דכיון דדעתו להתפיסו נמלר אמריגן לדבר הנדור נתכוון: בהור **טמא** נותר ופגול אסור: אם אמר טהור או טמא שאוכל לך דהייגו קדשים שיוכל בהם טומאה וטהרה ופע"ג דתרומה נמי שייך בה טומאה וטהרה אם נדרים לאסמיר: נותר. קדשים שנתותרו: פגול. שחשב עליהם בשעת עבודה לאכלם חוץ לזמנן או חוץ למקומן: אסור. לפי שהתחיל בכ"ף הפסיק באלפוקיה: **כאימרא.** כטלה הקרבן: כדירים. כלשהם העצים או כלשהם הטלאים: **כעצים.** **כאשים.** הקרבנות. ירושלמי כאש המזבח: בהיכל בירושלים. קסבר חומת העיר ומגדלותיה משירי הלשכה אתו. ירושלמי כמזבח הקרבנות המזבח בהיכל הקרבנות בהיכל בירושלים הקרבנות ירושלים והכי מסתבר דהא לא קאמר כחומת ירושלים: **באחד** מכל משמשי המזבח. מזרקות מחתות ומזלגות: הרי נדר זה בקרבן. כלומר התפיס בקרבן ואסתם נדר בקרבן מתפיס: **האומר ירושלים.** אלא כ"ף לא אמר כלום:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יַקְרִיב מִכֶּם קָרְבָּן לַיְיָ מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תַּקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּנְכֶם: ויקרא א ב
2. וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְּמָן בְּשָׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם: שמות ל כג

מוסף רש"י

לא כשר ולא דכי. ה"ג כשר לדכי טהור, כלומר שאמר לו כשר מה שאוכל לך, לו טהור, אסור לאכול משלו, שנשלו להקדש כשר לו טהור לו טמא, שאין דרך לשון בני אדם להזכיר טומאה וטהרה אלא בקדשים, ולדכי כמו לא דכי, כלומר לא כשר, כדאמרינן העיד יוסף בן צרידה על חיל קמצא דכי, כלומר כשר (ראנ"ה בשמו).

תוספות

מ"ד אסור קסבר לשון אומות הן. וה"ג משמעי אומות מ"ד מוסר קסבר לשון שבדו חכמים (במזיר) כינויי [כינויין] לא בדו: **איבעיא להו מפויחנא מאי.** אדמליץ מייני קאי לכך נקט מפויחנא קודם מפקיחנ' מאי מכליקנא מאי וא"ת אמאי לא מיבעיא כמו כן גבי קונס בהפוך האותיות מקינמנא מאי וכו' וי"ל כיון שיש מימיי"ן [נ"מ עייי"ן] תכופין יחד אין זה נראה כינוי אלא אבל תימה דה"ל למיבעיא מנקינמנא מאי וכו' וי"ל דהא פשיטא דלעולם אות ראשונה לא מזזו ממקומה: רשב"ג

(**ו**) [תוספתא מזיר רפ"ח], (**ז**) טעות הדפוס, (**ח**) [גיר' הערוך קורנסא], (**ט**) [תוספתא פ"ח], (**י**) [דכי רש"ס], (**יא**) [דכרים יד].

גמ' לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. כגון במתניתין דמכלל דאמר לא לחולין שמעי' מינה הא קרבן הוי ואהכי אסור ור' מאיר סבר דלא הוי אסור אא"כ אמר בפירוש לא חולין ליהוי אלא קרבן דלא משמע ליה מכלל לא חולין אתה שומע קרבן: **דתנן.** במסכת קידושין בפרק האומר ר' מאיר אומר כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי כתיב[ד] ויאמר (ה) אליהם משה אם יעברו בני גד ובני ראובן אתכם וגו' ואם לא יעברו וגו' לא נכתוב אם יעברו דלא צריך למיכתב אלא אם לא יעברו דמשמע אם לא יעברו ונאחזו בתוככם הא אם יעברו ונתתם להם וגו' אלא להכי איצטריך למיכתב לתרוייהו דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. ומתניתין קתני אסור דמכללא לא לחולין שמעינן קרבן: **אלא.** מתניתין רבי יהודה היא דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דלית ליה תנאי כפול: **אימא סיפא רבי יהודה אומר אף האומר ירושלים לא אמר כלום.** דפליג אתנא דלעיל מיניה דהיינו ר' מאיר דקתני משנה (ג) היא ומדסיפא ר' יהודה רישא לאו רבי רישא וסיפא רבי יהודה ומלעיתא רבי מאיר: **שר' יהודה אומר האומר ירושלים כו'.** דבעינן שיאמר כירושלים כלומר (ו) מזירים בירושלים: **עד שידור בדבר הקרב בירושלים.** כגון קרבנות ומנחות שקרבין לגבי מזבח (ז): **האומר כירושלים לא אמר כלום.** דלא מיקדשא ירושלים: **ותני תנאי אליבא דרבי יהודה.** דתנא דמתניתין סבר האומר ירושלים לא אמר כלום הא כירושלים אסור דירושלים מיקדשא ותנא דברייתא סבר האומר כירושלים לא אמר כלום דקסבר ר' יהודה לא נתקדשה ירושלים אא"כ (ד) יאמר כדבר הקרב בירושלים: בין

גמ' סברוה מאי לחולין לא לחולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ (ט)לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דתנן (ז)ר"מ אומר אכל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי אלא ר' יהודה היא אימא סיפא ר"י אומר האומר ירושלים לא אמר כלום מדסיפא ר' יהודה רישא לאו רבי יהודה היא כולה ר' יהודה היא והכי קתני שר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום וכי אמר כירושלים לר"י מי מיתסר (ג)והתניא ר' יהודה אומר האומר כירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים כולה ר' יהודה היא ותרי תנאי אליבא דר"י תניא

מיתסר אפילו הכי כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דקיימא לן(ו) סתם נדרים להמיר: **טהור טמא פגול נותר אסור.** כך היא הגרסא בנוסחאות וקשה בעיני מאי איכא בין טהור לדכי דכיון דתנא לדכי בלא"ד מכלל דבלא למ"ד לא מיתסר וכיון שכן כי אמר טהור בלא למ"ד למה יאסר והלא דכי תרגומו של טהור הוא. ומצאתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות נדרי' (הל' יח) שכתב טהור בלא"ד וטמא פגול נותר בלא למ"ד וכן נראה לי עיקר ואי גרסינן הכי במתני' לטהור בלא"ד ניחא. ואי לא גרסינן ליה נראה לי משום דתנא למ"ד בדכי לא חש למתני' בטהור דמילתא פשיטא היא דדכי וטהור שוו להדדי דחד עניינא הוא. ותנא במתני' תלת דיני תני. דכל היכא שהוא מזכיר שם שמשמעותו להיתר צריך שיזכיר בתחלתו למ"ד בפתח ומתסר דמכלל לאו אתה שומע הן והיינו חולין כשר דכי טהור. וכל היכא שמזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פגול נותר ובהני לא שייכא למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר להו בלא"ד איכא למימר דלהיתרא קמכוין ובהני נמי אע"ג דלא אמר בהו כ"ף הדמיון מתסרי אפילו לר"י דהא בגמ' מוקמי למתני' כרבי יהודה כולה ואפי' הכי בהני אסור בלא כ"ף שכיון ששמו מורה אסור בלא כ"ף נמי מתסר לכולי עלמא אע"ג דמלינן למימר דכי אמר טמא אתרומה קמכוין דשייך בה נמי טומאה וטהרה דתרומה נמי הויא לה דבר האסור וכי מתפיס בה לא אתסר כדאמרינן בגמרא(ז) אפי' הכי כיון דאיכא למימר נמי לקדשים קמכוין הוה ליה כסתם נדרים להמיר. והדר תני כאימרא כדירים כעליס וכו' דהני כולהו אין שמן מורה על שם איסורן ומשום הכי אמר רבי יהודה דבעי דליתיהנו בכ"ף דאי לא לא משמע דאמר אסור מה שאין כן בפגול ונותר דכיון ששמן על שם איסורן הרי הוא כאומר כפגול כנותר. ואם תקשה עלי והתנן באידך מתניתין [נקמן יג.] האומר קרבן עולה מנחה וכו' ואפילו הכי תנן בה ר' יהודה מתיר וטעמא דכולהו דלא אמרינהו בכ"ף ואמאי והא הני שמן מורה איסור ומאי שנא מפגול ונותר לאו קושיא היא שאלו אע"פ ששמן מורה איסורן מ"מ אין שמן על שם איסורן שהאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה לאיסורא אלא שצריך לעשות ממנה דיני עולה או חטאת או תודה או שלמים מה שאין כן בפגול ונותר ששמן עליהם משום איסורן בלבד ולפיכך כל שאמר פגול או נותר עלי ככר זה דבריו מוכיחין שלאיסור הוא מתכוין וכפגול וכנותר קאמר ומש"ה מתסר בלא כ"ף אפילו לר' יהודה. אי נמי טעמיה דר' יהודה דבעי כ"ף משום דבלא כ"ף סבירא ליה דחי אימרא קאמר וכן בשארא ומש"ה בטמא פגול נותר דלא שייך חי טמא לא בעיא כ"ף והכי מוכח האי פרושא בגמרא [נקמן יג.] דתניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן וכו' כלומר אע"ג דפליגי עליה באומר קרבן גרידא דלא חי קרבן קאמר באומר הא קרבן מודו ליה. כך נראה בעיני פירוש משנתינו וראיתי לראשונים ז"ל שעמעמו בה הרבה ולא העלו דבר מחוור לפי דעתי: **לאימרא.** כשה של קרבן דסתם נדרים להמיר ועוד דמשמע דכשה הידוע קאמר: **כדירים.** כקרבנות שבדירים: **כעליס.** כשני גזירי עליס שהיה עורך על גבי מערכה כדכתיב [ויקרא ו] ובער עליה הכהן עליס: **לאשים.** כשלהבות של אש שעל המזבח: **בירושלים.** כקרבנות שבירושלים: **האומר ירושלים לא אמר כלום.** משום דלא אמר כירושלים: **גמ' סברוה.** האי סברוה א] במסקנא נמי קאי ודכותיה בריש בבא בתרא (דף ג.): **הלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן.** דהוה בעי תנאי כפול וכדיליף מתנאי בני גד ובני ראובן דכתיב [במדבר לב] אם יעברו ואם לא יעברו: **דתנן ר"מ אומר.** בפרק האומר בקידושין. ואע"ג דאמרינן בשבועת העדות (שבועות לו.) דכי לית ליה לר"מ מכלל לאו הן בממונא באיסורא לית ליה הא אסיקנא התם *דבשטרה ועדות לית ליה משום דהוו איסורא דלית ביה ממונא ונדרים נמי ממונא לית בהו דהיינו חפצא דמתסר עליה: **אלא רבי יהודה.** דאמר בפרק השולח (גיטין דף מו.) *גבי מוליא את אשתו משום נדר דלא בעי תנאי כפול אלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. ואע"ג דר' חנינא פליג עליה דר"מ בתנאי כפול בפרק האומר (קידושין סא.) אפ"ה בעי לאוקמא למתני' כר' יהודה משום דאיירי בה ואע"ג דאצטריך לאוקומי ולמימר תרי תנאי אליבא דרבי יהודה ולא בעי לאוקמא כרבי חנינא אלא מזכר בה כלל: **מדסיפא ר' יהודה הוי רישא לאו ר' יהודה.** מדקתני סיפא ר' יהודה אומר מכלל דעד השתא לאו ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום כיון שלא הזכיר כ"ף הדמיון והא"ה לאימרא דירים ועליס אלא דנקט ירושלים משום דסמיך ליה אבל בפגול ונותר וטמא מודה בהו ר' יהודה דלא בעי כ"ף וכמו שפרשתי במשנתינו ומש"ה תנא להו תנא בלא כ"ף: **תרי תנאי אליבא דר' יהודה.** תנא דמתני' סבר דלר' יהודה דעתו על דבר הקרב בירושלים וכי אמר כירושלים מתסר ותנא ברא סבר דדעתו על עליס ואבנים ועד שידור בדבר הקרב לא מתסר: תניא

אתו משיני הלשה ולפי הילשלמי לא משמע ליה כקרבנות ירושלים כיון שאינן קרבין בירושלי': ממונא כיון שאוסר ממון של תכירו עליו: כולה רבי יהודה היא. וה"ק שרבי יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שיאמר בכ"ף וא"ת כיון דכולה ר' יהודה א"כ לא כסר לא דכי וכו' טמא נותר פיגול נמי ליכא כ"ף ואומר דחייל הנדר ואו"י דעד כאן ר' יהודה לא קאמר דבעי כ"ף אלא כשמתפיס בשם דבר כגון קרבן עולה ומנחה וכן כיוצא בהן שהם שם דבר אבל לשון פעולה מודה ר' יהודה דלא בעינן כ"ף והוי לשון פעולה מיניה טהור ומעטר טמא ומטמא פיגול ונתפגל אע"ג דקרבן נמי יש לפרש לשון מוקבע מ"מ על כרחך שם דבר הוא דקרוי הכי: **והתניא האומר בירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים.** וס"ל דלף ירושלים מתרומת הלשכה דהוי דבר הנדור רק אין דעת הנודר לכך אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל ארץ ישראל ולא דבר הנדור: **תרי תנאי אליבא דר' יהודה.** דאמר ירושלים בלא כ"ף הא בכ"ף מיתסר אפילו דדעת הנודר להתפיס בקדושת ירושלים שעשויה מתרומת הלשכות:

מסורת הש"ס

א) [נקמן יג: שבועות לו.], ב) קדושין סא., ג) שם נד., ד) [במדבר לב], ה) ס"א בקרבנות שבירושלים, ו) [נקמן יח:], ז) [נקמן יב.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דתנן וכו' לכתיב ויאמר משה אליהם אם יעברו: (ב) ד"ה אימא סיפא וכו' דסתם משנה ר' מאיר הוא ומדסיפא: (ג) ד"ה עד שידור וכו' לגבי מזבח אבל האומר כל"ל והד"א: (ד) ד"ה ותני תנאי וכו' אא"כ ידור בדבר הקרב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בהר"ן ד"ה סברוה במסקנא נמי קאי ודכוותה בב"ב דף ב. סברוה מאי מתיא אוגדא וע' מוקן ד ע"ב סברוה וכו' מאי דמקנו הרשב"א והר"ן והריטב"א שם. וכזה י"ל ודו"ק: ב) שם ד"ה לית ליה וכו'. יעו"ש שהעלה דנדרים הו"ל איסור שיש בו ממון וכ"כ התוס' אלא שאיסור לשון יש בדבריהם יעו"ש. ולפ"ז ל"ל דמיר נמי איסור שיש בו ממון שאוסר היין עליו דאל"כ מאי פריך לעיל ד' ע"ב מיתי במה מלינו מנדרים הא איסור לא יליפינן מאיסור שיש בו ממון ונדרים יש בו ממון אע"כ ל"ל דכתיב[נס: ויש לי בזה ל"ע רב דלפ"ז קושית התוס' בכתובות דף מו ע"ב בד"ה ממונא מאיסורא וכו' במ"ע דליף קדושין מנדרים דהוי איסור מאיסור ומה שתירצו התוס' דקדושין הוי איסור עם ממון קשה הא נדרים נמי הוי איסור עם ממון כמ"ש התוס' והר"ן וי"ל. ולע"ע ודו"ק:

פירוש הרא"ש

גמ' כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן כו'. אע"ג דבלא כפילות הוה משמע מנאה לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן: אלא ר' יהודה היא. דהוא בר פלוגתיה דר' מאיר בכל מקום: מדסיפא ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום. ס"ל אין חילוק בין ירושלים בלא כ"ף לירושלים בכ"ף: האומר בירושלי' לא אמר כלום. דסבר מומת ירושלים לא ממונא כיון שאוסר ממון של תכירו עליו: כולה רבי יהודה היא. וה"ק שרבי יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שיאמר בכ"ף וא"ת כיון דכולה ר' יהודה א"כ לא כסר לא דכי וכו' טמא נותר פיגול נמי ליכא כ"ף ואומר פיגול ונתפגל אע"ג דקרבן נמי יש לפרש לשון מוקבע מ"מ על כרחך שם דבר הוא דקרוי הכי: והתניא האומר בירושלים לא אמר כלום עד שידור בדבר הקרב בירושלים. וס"ל דלף ירושלים מתרומת הלשכה דהוי דבר הנדור רק אין דעת הנודר לכך אלא דעתו להתפיס כמו שירושלים קדוש יותר מכל ארץ ישראל ולא דבר הנדור: תרי תנאי אליבא דר' יהודה. דאמר ירושלים בלא כ"ף הא בכ"ף מיתסר אפילו דדעת הנודר להתפיס בקדושת ירושלים שעשויה מתרומת הלשכות:

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ו מהל' איסורי הלכה ה' ב סמג עשין מח טוש"ע יו"ד סי' לח סעי' ב ועיין בכ"מ בפ"א מהלכות נדרים הל' יט:

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה דתנן ר' מאיר כו' דבסוטה ועדות לית ליה. נראה לענ"ד דל"ל דבסוטה לית ליה: שם ד"ה אלא רבי יהודה. גבי מוציא את אשתו משום נדר. ל"ל משום איילונית:

מוסף רש"י

סברוה. מלוקה זאת השיטה (של מסכת נדרים) משאר שיטות, דאילו בשאר שיטות משאר מסכתות כי פתחי בגימא או בסברוה לא מתוקם הכי אמסקנא, ואילו בשיטות האי מסכתא אע"ג דפתחי בגימא או בסברוה מתוקם הכי אמסקנא (דאמ"ה בשמן). אי ר"מ לית ליה כו'. דומיא ולית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, היכי מצינן לאוקומי מתניתין דליהיה הומיא ולא פירש לא חולין יהא (שם, ע"ש). כל תנאי שאינו. כפול, כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי. ואע"פ שלא נתקיים התנאי נתקיימו הדברים, כגון הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מתתים זוז ולא פירש לכפול ואם לא תתני לי לא יהא גט, אין כאן תנאי של מתתים זוז כלל, ואפילו לא נתנה הוי גט, וכמו שמצינו שהולכך משה רבינו ע"ה לכפול ואם לא יעברו חלוצים אתכם ונאחזו בתוככם, שמע מינה דאי לא כפל היתה מתנתו קיימת ונוחלין ארץ גלעד אפילו לא יעברו את הירדן, אע"פ שאמר אם יעברו ונתתם, לית ליה מכלל הן אתה שומע לאו (קדושין סא.).

תוספות

סברוה מאי לחולין כו'. האי סברוה דקאמר קיים במסקנא הוא דכוותיה אשכחנא בב"ב (דף ג.). סברוה מאי מתיא גוזדא: דאי ר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. מיהא דאמרינן בשבועות פרק שבועת העדות (דף לו.) כי לית ליה לר"מ בממונא אבל באיסורא לית ליה [וי"ל] נדרים נמי תסיב ליה איסורא דלית ביה

עין משפט
נר מצוה

נב א מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' כ טוש"ל סי' רד:
נג ב מיי' שם הל"ט:
נד ג מיי' שם הל"ט:

תוספות

תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר. וא"ת שאוכל לך פסיטא וי"ל דשלא אוכל איצטריך ליה אע"ג דמשמע מה שלא אוכל יהא כחולין הא מה שאוכל לך יהא כקרבן אפ"ה לא אמר כלום כדפרישי' דאתאן כרבי מאיר דלית ליה מכלל לאו כו' מיהו קשה מקשה דקתני לא חולין שאוכל לך אסור לא לחולין לא אוכל לך מותר הא לא חולין שאוכל לך אסור לא לחולין לא אוכל לך מותר לא מ"מ אי משוס דוקיא לא חולין ליהוי אלא קרבן מה שאוכל לך הא נמי תשיב מכלל לאו כו' כדאמרינן לעיל גבי לחולין במתני' מפרש לא לחולין ליהוי אלא לקרבן ומסיק עליה מני אי ר"מ ליתא ליה מכלל לאו וכו' אלמא תשיב ליה מכלל לאו וכו' וי"ל דלא דמי דלעיל מתני' לא אמר לא חולין אלא לחולין בפתח ואם אתה בא לאסור לריך שתה לפרש דיבורו לחולין כמו לא חולין וכיון דלריך לפרש כולי האי תשיב מכלל לאו וכו' ולית ליה ר"מ מכלל לאו וכו' אבל הכא שאמר בפירוש לא חולין הוי כלומר אלא דבריו בהדיא לא חולין אלא קרבן והוא"ל אם תסרון מהכי אפי' ר"מ ולא תשיב מכלל לאו וכו': **אימא סיפא לא** חולין **לא** אוכל לך מותר **והא** תנן לקרבן מותר כו' ה"נ ה"ק ליה **לא** חולין ליהוי **אלא** קרבן לפיכך **לא** אוכל לך. וא"ת והא מוכח לעיל דיהון דאמר לחולין בפתח תשיב מכלל לאו וכו' וי"ל דס"ד השתא דכיון דאמר לא חולין לא אוכל לך לריך לומר לא איסור בא הילכך אפי' ר"מ מיפשטא פשיטא ליה לחולין בפתח כמו לחולין דלא דמי לחולין דמתני' דהתם אומר לחולין אוכל לך וליכא הוכחה לאסור לא בתחילת דבריו ולא בסוף דבריו ומסיק רב אשי הא דאמר לחולין בפתח לא מהני לר"מ אף כי בסוף דבריו אמר לא אוכל דלא תשיב הוכחה רק היכא דאמר לא חולין שמתחילת דבריו איכא הוכחה כדפ"ל:

בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך. בין שאמר חולין שאוכל לך הוי חולין בשאוכל לך דהיינו ודאי מותר ובין שאמר חולין שלא אוכל לך הוי חולין בשאוכל לך דמשמע חולין מה שלא אוכל לך אבל מה שאוכל לך לא (ד) הוי חולין אלא קרבן אפי' הכי מותר דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. דהא בריתא ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דכשאמר חולין שלא אוכל לך לא כפליה לתנאיה ולא אמר כלום אבל כי אמר לא חולין שאוכל לך אסור דהכא לא אמר לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דאע"ג דאמרינן לעיל לא חולין שאוכל לך ודייקינן לא חולין ליהוי אלא קרבן ודייקינן לרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והכא נמי אי דאמר חולין דלא אוכל לך אלו דקדקנו האי חולין שלא אוכל לך הא שאוכל לך לא הוי חולין אלא קרבן הוה משמע מכלל לאו אתה שומע הן אבל האי לאו אתה שומע להאי תנא דלא משמע ליה: (ו) ד"ה לא חולין לא אוכל לך מותר: (ז) ד"ה וקשיא לן האי לקרבן לא וכו' שומע הן הוא כלומר: (ח) ד"ה כגון וכו' דמיס הס"ד ואח"כ מ"ש מאי מי אמרינן:

מוסף רש"י

לחולין לא אוכל לך מותר. ה"ג לא חולין לא אוכל לך מותר כו', **הכא** נמי הכי קאמר ליה כו'. הך פרכא מוכחא דלא גרסינן לחולין לא אוכל לך מותר, דאם כן היכי מצינן לאוקומה כר' מאיר דהוא"ל דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן לא אמרינן דלחולין לא חולין הוא, דהא אוקימנא מתניתא דלא כר' מאיר משום האי טעמא (דאמ"ה בשמה). **רב אשי אמר כו'.** אפילו תימא כולה ר' מאיר היא ובריתא משבשתא היא ותני לחולין לא אוכל לך מותר דשמי ר' מאיר עד דפרים בהדיא לא קרבן לא אוכל לך, וכי אמר במתניתין דאסר ר' מאיר כגון דפרים בהדיא לא קרבן לא אוכל לך, ודכותיה אם אמר לא חולין לא אוכל לך אסור, דמשמע לא להוי חולין אלא קרבן (שם).

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא דאמר לא חולין דמשמע: (ב) שם בעי רמי. נ"ב עיין במיר בדף כב ע"ב: (ג) שם זבחי שלמים קמיה ומחית דהיתרא: (ד) רש"י ד"ה בין שאוכל וכו' מה שאוכל לך לא להוי חולין וכו' שלא אוכל לך לא כפליה לתנאיה וכו' ודייקינן דלר' מאיר וכו' אבל האי לא חולין שאוכל לך לא משמע מכלל לאו: (ה) **בא**"ד דהאי לא הוי מכלל לאו אתה שומע הן ואיכא דאמרי חולין אלא אוכל לך מותר האי חולין שלא אוכל לך הא שאוכל לך לא חולין אלא קרבן משמע להאי תנא לא משמע ליה: (ו) ד"ה לא חולין לא אוכל לך מותר: (ז) ד"ה וקשיא לן האי לקרבן לא וכו' שומע הן הוא כלומר: (ח) ד"ה כגון וכו' דמיס הס"ד ואח"כ מ"ש מאי מי אמרינן:

מסורת הש"ס

(א) ס"א לא חולין, (ב) [לקמן יג: נז:], (ג) [לקמן יג: שבועות לו:], (ד) [מיר כב: ע"ש], (ה) ס"א דהייט שלא אוכל לך בר',

---

תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר. לחולין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר רישא מני ר' מאיר היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הין אימא סיפא לחולין לא אוכל לך מותר והתנן לקרבן לא אוכל לך ר' מאיר אוסר וקשיא לן הא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הין ואמר רבי אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך הכא נמי הכי קאמר ליה לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך האי תנא סבר לה כר' מאיר בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כותיה בחדא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הין ופליג עליה בחדא בקרבן רב אשי אמר הא דאמר לחולין והא דאמר לא (ה) לחולין דמשמע לא ליהוי חולין אלא בקרבן: טהור וטמא נותר ופיגול אסור: (ד)(ב) בעי רמי בר חמא הרי עלי כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים מהו אי דקאמר בהדין לישנא בהיתרא קא מתפיס אלא כגון דמחית בשר זבחי שלמים (ג) ומחית דהיתרא גביה ואמר זה כזה מאי בעיקרו קא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס אמר רבא תא שמע נותר ופיגול והא

בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך. בין שאמר חולין שאוכל לך דהיינו ודאי מותר **ובין שאמר חולין שלא אוכל לך** הוי חולין דמשמע מה שלא אוכל לך אבל מה שאוכל לך לא הוי חולין אלא קרבן אפי' הכי מותר דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן. דהא בריתא ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דכשאמר חולין שלא אוכל לך לא כפליה לתנאיה ולא אמר כלום אבל כי אמר לא חולין שאוכל לך אסור דהכא לא אמר לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דאע"ג דאמרינן לעיל לא חולין שאוכל לך ודייקינן לא חולין ליהוי אלא קרבן ודייקינן לרבי מאיר לית ליה מכלל לאו אתה שומע הין והכא נמי אי דאמר חולין דלא אוכל לך אלו דקדקנו האי חולין שלא אוכל לך הא שאוכל לך לא הוי חולין אלא קרבן הוה משמע מכלל לאו אתה שומע הן אבל האי לאו לא משמע מכלל לאו אתה שומע הן דהא בפירוש אמר האי תנא הכא דהאי [לא] הוי מכלל לאו אתה שומע הן. ואיכא דאמרי חולין שלא אוכל לך (ה) האי חולין שלא אוכל לך אלא קרבן משמע דהאי תנא משמע ליה מכלל לאו אתה שומע הן דהא בפירוש אמר לא לחולין שאוכל לך שאינו רולה ליהנות ממנו: **לא לחולין לא אוכל(ו) מותר.** מפרש לקמן: **וקשיא(ז) האי קרבן לא אוכל לך אמאי אסור הא לית ליה מכלל לאו כו'.** דהאי מכלל לאו אתה שומע הן כלומר לא קרבן הוא מה שלא אוכל לך אבל מה שאוכל לך הוי קרבן: **ואמר ר' אבא נעשה כאומר כו'.** דבפירוש מפרש שאינו רולה ליהנות ממנו ולא מכלל לאו אתה שומע הן הוא: **הכא נמי.** גבי לא לחולין לא אוכל לך אמאי מותר ליתרליה נמי ר' אבא דה"ק לא לחולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך כלומר מה שאתה רולה להאכילני משלך לא לחולין הוי אלא לקרבן לפיכך לא אוכל לך: **האי תנא.** דבריתא דאמר לחולין לא אוכל לך מותר: **סבר לה כווותיה בחדא וכו' ופליג עליה בחדא בקרבן.** וכי היכי דאמר לא לחולין לא אוכל לך מותר הכי נמי היכא דאמר לקרבן לא אוכל לך דלית ליה האי תירולא דרבי אבא: **הא דאמר לחולין.** דאמר לחולין לא אוכל לך הוי מותר אע"ג דמשמע מה שאוכל הוי קרבן דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כדפרישית לעיל. ולענין האי תירולא דמתרלינן לעיל לא לחולין ליהוי וכו' הני מילי היכא דאמר לא לחולין אבל לחולין לא משמע לא לחולין: **הרי עלי כבשר זבחי שלמים וכו'.** אי דקאמר בהאי לישנא בהיתירא קא מתפיס ופסיטא דמותר דשלמים לאחר זריקת דמים מותרין אפילו לבעלים: **כגון דמחית בשר חולין ובשר זבח שלמים.** לאחר זריקת דמים: (ח) **מי אמרינן בעיקרו קא מתפיס.** בעיקר זבחי שלמים כמו שהיה לפני זריקת דמים שאסור: **או.** כדהשתא כמו שהיא עכשיו שהיא מותרת: **תא שמע.** דתנן נותר ופיגול ומשמע נמי כגון דמחית בשר דהיתירא ונותר ופיגול ואמר זה כזה: והא

מניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר. בשאוכל לך פסיטא דשרי ובשלא אוכל לך נמי נהי דא"ל הא מה שאוכל לך לא יהא חולין הא אוקמינן לה כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן: **לחולין שאוכל לך אסור.** כך היא הגרסא בדוק הנוסחאות. וקשיא טובא למה אסור והא משום מכלל לאו אתה שומע הן לריכין למייתי בה ולר' מאיר לית ליה וכי תימא לא לריכין בהא למכלל לאו דכיון דאמר לא חולין על כרחיך קרבן הוי ליתא דהא משום הכי אוקימנא לעיל מתני' דלא כר"מ אלמא אפי' בכי הא לריכין למכלל לאו אתה שומע הן. לפיכך יש מי שאומר דלא גרסינן ליה הכא כלל. ואחרים אמרו לקיים הגרסא בשס הראב"ד ז"ל דלחלין גרסינן בלא וי"ו ומשום הכי מתסר דבחלות תודה קאמר: **לחולין לא אוכל לך מותר.** בין בוי"ו בין בלא וי"ו אתי שפיר כמו שנפרש בסמוך: **וקשיא לן והא ליתא ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן.** דקא ס"ד דמשום הכי ר"מ אוסר משום דמשמע ליה לקרבן לא קרבן והכי קאמר לא יהא קרבן מה שלא אוכל משלך הא מה שאוכל יהא קרבן: **וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא.** דכיון דלקרבן משמע לקרבן ומשמע לא קרבן בכל דוכתא ודוכתא מפרשינן ליפנא בגוונא דמני חייל נדריה והכא מפרשי' דהכי קאמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך הכא נמי ליתא לא חולין להוי כלומר אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך דאית לן לפרושי למ"ד דלחולין הכא דלא חולין קאמר כי היכי דליחול נדריה. וכי תימא אפילו הכי היכי מצי חייל והא לריכינן בהני לומר מכלל לאו אתה שומע הן דמס"ה אוקימנא לעיל בסמוך מתניתין דלא כר' מאיר לאו אתה קושיא היא דה"מ במתניתין דמסיים בה שאוכל לך אבל האי דמסיים לא אוכל לך אסור משמע ואפילו לר' מאיר. הכי פירושא דשמעתא למאן דגרים לחולין בוי"ו. ולמאן דגרים ליה בלא וי"ו אתי שפיר טפי דהכי פריך דכי היכי דאמרינן לקרבן יהא הכי נמי נימא לחלין יהא דהיינו חלות תודה והכי גרסינן הכא נמי נימא לחלין יהא לפיכך וכו': **רב אשי אמר הא דאמר לחולין הא דאמר לא לחולין וכו'.** כלומר כולה בריתא רבי מאיר והא דקתני סיפא לחולין לא אוכל לך מותר מיירי דאמר לחולין בשב"א תחת הלמ"ד הילכך ליכא למימר לא מאמרת מאי אמרת חולין יהא מה שלא אוכל הא מה שאוכל יהא קרבן לית ליה לר' מאיר מכלל לאו אתה שומע הן. הא דאמר לחולין כלומר בפתח הלמ"ד ומאי דאמר רב אשי הא דאמר לאו דוקא דהא לאו בריתא היא אלא ה"ק הא דבעית למתסר ומדמית לה להך דלקרבן לא אוכל לך קושטא קאמרת כל שאמר לחולין בלמ"ד פתוחה. ה"פ למאן דגרים לחולין בוי"ו. ולמאן דגרים בלא וי"ו רב אשי הכי מתרץ דכי אמר לחלין בשב"א מתסר דה"ק לחלות תודה יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דאסר רבי מאיר דהכיא נמי בלמ"ד שבאית דווקא היא אבל כי קאמר בלמ"ד פתוחה לא חלין קאמר שכך משמעות לשונו ואי אפשר לפרשו בענין אחר הילכך שריא דמאי מנית למימר לא יהא חלות תודה מה שלא אוכל לך מה שאוכל יהא חלות תודה הא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן. ואי קשיא לך אי לחלין בלמ"ד פתוחה תני בריתא ומשמע לן דלא [חלין] קאמר היכי קתני במציעתא לחלין שאוכל לך אסור אדרבה הוה ליה למיתני מותר דלא חלין קאמר נראה בעיני דמציעתא בלמ"ד ושב"א וסיפא בלמ"ד ופתח וכל חדא רבותא קמ"ל מציעתא קמ"ל דכל היכא דאמר למ"ד בשב"א אע"ג דמסיים בה לישנא דהיתירא דהיינו שאוכל לך אסור וסיפא רבותא קמ"ל דכל היכא דאמר לחלין בפתח אע"ג דמסיים בלישנא דאיסורא(ט): ולענין הלכה נקטינן כר' יהודה דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכסתם מתני' דהכא. אע"ג דאמרינן במי שאחזו (גיטין עה:) דאתקיף שמואל בגיטא דשכיב מרע אם מתי ואם לא מתי בתנאי כפול לאו משום דס"ל כר"מ אלא דחש ליה לרווחא דמילתא גזירה משום ב"ד טועין דסבירא להו כר"מ ואי לא כפליה לתנאיה אתי למשרייה לעלמא וכן דעת הרב אלפס ז"ל וכן פסק הרמב"ן ז"ל בהלכותיו: **בהיתירא קא מתפיס. דכתיב** (דברים יב) **ודם** זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל: **דמחית בשר זבח שלמים קמיה.** אחר זריקת דמים ומחית דהיתרא גבי' ככר של היתר: **בעיקרו קא מתפיס.** בהיסורו שהיה קודם זריקת דמים. ואיכא דקשיא ליה אפי' תמנא לומר דבהיתירא קמתפיס כלומר שיהא כזה ממש דמחית קמיה אכתי ליתסר דהא אסור לטמאים מחמת נדרו תו אקשי והא איכא נמי חזה ושוק שאסור לזרים מחמת נדרו. ולדידי לא קשיא דאי מחמת נדרו ראוי היה שיהא אסור לכל דהוא הא אקדשיה ואסריה אכולי עלמא אלא לגבאי זריקת דמים פקע ליה נדרא ואסורא דטמאים ודחזה ושוק לזרים לאו משום נדרא הוא דאי הכי היה אסור לכל אלא איסורא הוא

לך הוה ניחא טפי דההוא ודאי הוי מכלל לאו וכו' דהוי משמע לחולין ליהוי מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל יהא קדש אבל לשון הגמרא דקאמר סברוה לא חולין ליהוי אלא קרבן לא משמע הכי וגם מתניתין לא מוכחא כן דכל הכי דמתניתין דשאני אוכל לך דרשאוכל לך יהא קרבן: לחולין לא אוכל לך מותר. מה שנתן חטף שתא הלמ"ד לא משמע לפרש לא חולין: וקשיא לן הא לית ליה לר"מ מכלל לאו וכו'. הילכך אי אפשר לפרש לא קרבן יהא מה [שלא] אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא קרבן: נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל. ואע"ג דאמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לא אוכל לך: רב אשי אמר הא דאמר לחולין. בחטף הא דאמר לחולין בפתח לא אמרינן מכלל לאו אתה שומע דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך: כבשר זבחי שלמים לאחר זריקת דמים. שכבר הותר הבשר דכתיב ודם תאכל ואע"ג דכל כמה דלא מתאכל אינו אסור בתמלה לא מסתרי בשר בתמלה לא פסוקא ליה למימר לאחר הקטרת האימורים דאמרינן דפסחים (דף נט:) כי ליתנהו כגון שנטמאו או אבדו לא מעכבי: אי דקאמר בהדין לישנא בהיתירא קא מתפיס. דאם לא כן למה הזכיר אחר זריקת דמים: כגון דמחית בשר זבח שלמים לאחר זריקת דמים ומחית דהיתירא גביה. לגבי דנקיט דמחית בבשר כו' נקט נמי מחית דהיתירא גביה דא"ל שיהא דבר הנדור אצל הדבר שהוא נתפס בו: בעיקרו קא מתפיס. כמו שהיה קודם זריקה:

והא נותר ופיגול לאחר זריקת דמים הוא. זריקת דמים הוא. כ"ת לא גרס פגול דהא זריקה לא מהני לפגול דלעולה הוה כקודש מיהו יש לישנו אגב נותר נקט ליה הש"ס והא קושיא מנותר דלאחר זריקת דמים ואפילו הכי מתפר אלמא במעיקרא מתפים וא"ת הא כיון דאמר בהדיא בנותר ונותר הוי לעולה לאחר זריקת דמים אם כן הוי כאילו אמר לאחר זריקת דמים דפגיעה לך לעיל דמותר א"כ קשה הא משמע דדבא בא ליפשוט הבעיא וי"ל דלא דמיא דהתם מדהאריך בלשון לאחר זריקת דמים ודאי בעינן להתיר אבל גבי נותר לא האריך בלשונו יותר מאילו אמר זה כזה מה שייך למימר משום דמתפים בנותר והשתא מיתסר הא דבר האסור הוא אלא ע"כ משום דמעיקרא מתפים ומשני בנותר של עולה שיש בו מעילה לעולה אבל ליכא לפרושי דבנותר פתם תליגן ליה בעולה להתמיר א"כ מאי פריך ליתני כבשר עולה הא רבותא טפי אמא לאשמועינן דבנותר פתם תליגן בנותר של עולה לכן נראה כדפריש: **אבל נותר ופגול באיסור** נותר ופגול קמתפים והוה ליה דבר האסור קמ"ל. דבמעיקרא בקדושת הקרבן קמתפים וא"ת מ"מ תיפשוט בעיא כי היכי דאמר הכא דאע"ג דאיכא למיתלי בדבר האסור דהשתא (אפ"ה) הוי תליגן ליה בדבר [האסור] דמעיקרא ה"ג דאיכא למיתלי בהיתירא דהשתא תליגן לומר בעיקרא מתפים וי"ל דלא דמי הכא שקוף סוף מוכיח שלאיסור עצמו קמתכוין כי תליגן בדבר האסור אבל לעיל דאיכא למיתלי בהיתרא דהשתא ולא בא לאסור עצמו איכא למימר בהיתר קמתפים א"ע שאני הכא דדבר האסור דהשתא לא חייל כ"א מכח קדושת דבר הנדור דמעיקרא ולפי תי' שני ניחא הניא דשבועות פ"ג: לאו בגון דקאי בחד בשבת דמית ביה אבוה. כלומר שמת אביו בחד בשבת ועכשיו הוא עומד ג' שנים או ד' אחר שמת אביו כאותו יום שמת אביו בא' בשבת ולא נקט בחדא בשבת דאין דבר תלוי כ"א בכך וכך לחדש כמו שהיה יום שמת אביו אפי' לא יהיה אותו יום בחד בשבת וקמ"ל השתא אלא אותו יום בלבד שמת אביו ולא אחרינא והיינו דקאמר אע"ג דאיכא טובא חד בשבת דהיתירא כל פתם חד בשבת שאחרי מיתת אביו ואפ"ה תליגן לומר דבעיקרא מתפים ביום שמת אביו ממש ולא בימים של היתר שאח"כ ומשני שנדר מאותו יום ואילך כל הנשים שאחרי כן דהשתא ליכא היתירא וא"ת אכתי איכא למיתלי בהיתרא בחד בשבת שקודם מיתת אביו וי"ל דאם ביום שמת אביו אין לו משמעות כלל קודם לכן כ"א אותו יום עצמו אז ימים שמשם ואילך שהם כאותו יום: בחלת אהרן וכתרומתו מותר. משום דלא הוי דבר הנדור וא"ת והלא קדושת התרומה חלה על ידי דיבור והפרשה וא"כ הוי דבר הנדור וי"ל מ"מ אין האיסור שבתרומה בא ע"י הפרשה שהרי קודם לכן נמי היה אסור משום טבל להפרשת התרומה אינה כ"א להתיר:

והא נותר ופיגול לאחר זריקת דמים הוא אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן בנותר של עולה אמר ליה אם כן ליתני (א) בבשר עולה לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בשר עולה דאסור דהא בקרבן קא מתפים נותר ופיגול דעולה איצטריכא ס"ד אמינא כאיסור נותר כאיסור פיגול והוה ליה כמתפים בדבר האסור ולא מיתסר קמ"ל מיתיבי (ב) איזהו איסר האמור בתורה אמר הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראיתי ירושלים בחורבנה ואמר שמואל והוא שנדור באותו היום היכי דמי לאו כגון דקאי בחד בשבא דמית ביה אבוה ואע"ג דאיכא טובא חד בשבא דהיתרא וקתני אסור ש"מ בעיקר הוא מתפים דשמואל הכי איתמר אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך אמר רבינא (ג) ת"ש (ד) כחלת אהרן וכתרומתו מותר אמר ליה אם כן ליתני בבשר עולה. מי אמרת בשלמא דלאו בעולה מיירי נקט נותר לאשמועינן דבעיקרא קמתפים אלא מי אמרת דבעולה מיירי מאי רבותיה דנותר אכתי נדריה לא פקע ואי הכי ליתני בשר עולה. ולפי מה שפירשתי במשנתינו דבנותר ופגול לא בעי ר' יהודה כ"ף הדמיון בדין הוא דליתני ליה דלהכי תנא נותר ופגול ולא תנא בבשר עולה לאשמועינן דבהני אפילו אלא כ"ף הדמיון מתסר אלא דעדיפא מיניה שני ליה: **והוא שנדר באותו היום. קס"ד שנדר באותו יום שמת אביו שלא יאכל בשר וכן נדר פעם אחת שלא יאכל בשר ביום שמת בו גדליה ועכשיו מתפים יום אחר כאותו יום דכיון דנדר במעיקרא ה"ל השתא מתפים בדבר הנדור: **דקאי בחד בשבא דמית ביה אבוה.** נראה בעיני דהכי פירושא שאומר ביום אחד בשבת שהוא ביום שמת בו אביו למנין חדשים כגון אחד בשבת ראשון של ניסן ואע"ג דאיכא טובא חד בשבת דהיתרא וקתני אסור ושמע מינה בעיקרו קמתפים. ומשמע ליה להש"ס דבהכי עסקינן דאי באומר בפירוש יום זה כיום שמת בו אביו פשיטא דמתסר אלא ואי באומר יום זה עלי כאחד בשבת ראשון של ניסן וקמ"ל דאע"ג דאיכא למימר בהיתרא קמתפים כיון שהוא עומד באותו יום שהוא למנין חדשים כיום שמת בו אביו ומתפים ואמר יהא יום זה כאחד בשבת בעיקרו מתפים ואסור: **ומשני דשמואל הכי אתמר אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך.** כלומר שכל ימי אחד בשבת שעברו עליו שהן כיום שמת בו אביו נאסרו עליו בנדר וכיון שכן לא מצית למגמר מהכא האי דינא ולומר דהך רבותא אשמועי' דהא הכא ליכא יומי היתרא כלל. והך סוגיא קטיע היא דלא פירש הש"ס אם כן מאי אתא לאשמועינן אלא סמיך ליה אסוגיין דריש פרק שבועות שתים בתרא [שבועות כ.] דאמרי' התם האי לישנא ממש דאמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ובתר הכי מקשה כיון (ל"ל כיוס) שמת בו אביו פשיטא ומתרץ יוסי שנהרג בו גדליה בן אחיקם אצטריכא ליה ומקשינן הא נמי פשיטא מהו דתימא כיון דאפי' לא נדר אסור מדרבנן כי נדר נמי לא חייל נדרא ולאו מתפים בנדר הוא קמ"ל כך נראה בעיני. א"נ סברה הך סוגיא דאע"ג דלא דמי לקרבן שאסור לכל דהא לא אסור אלא לדידיה אפילו הכי מתפים בדבר הנדור מיקרי. וממסקנא דסוגיין דשבועות שמעינן לנודר מגפנים של נכריס וסתם יין ושמנו של גיד והתפים בהן דמתפים בנדר הוי ואסור: **כחלת אהרן וכתרומתו מותר.** דאע"ג דבקריאת שם מתסרי כיון שאינו אסור לכל דבר האסור מקרי ולא דבר הנדור: **הא כתרומת לחמי תודה.** חלה אחת שהיה נוטל מכל עשר חלות של כל מין שבה: **אסור.** דהוה ליה מתפים בדבר הנדור: **והא** מיתיבי דפריך לרב הונא בריה דרב נתן שבא לדחות דברי רבא שפשט לו דבעיקרו קא מתפים: איזהו איסר האמור בתורה. כ"א בשבועות מוכח לה לאיזהו איסר נדר האמור בתורה: כיום שמת בו אביו כו'. אורחא דמילתא להצטער ביום שמת בו אביו ורבו: היכי דמי לאו דקנדר בההוא חד בשבא דמת בו אביו. כגון שמת אביו באחד בשבת ונאותו היום אסר עצמו באכילת בשר ואחר זמן אומר אכילת בשר עלי כחד בשבת והא דקתני בברייתא כיום שמת בו אביו לא שאמר כן בפירוש אלא אמר בשבת (עד) היום הזה כמו חד בשבת שמת בו אביו אע"ג דליכא מאותו חד בשבת עד היום הזה כמה חד בשבת שאכל בשר אמרינן בעיקרא קא מתפים באותו חד בשבת שאסר עליו באכילת בשר משום דהנודר לאסור קא מכוין תליגן באיסור וזנחתי שלמים נמי תליגן דבעיקרא קא מתפים: והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך. דהוו להו כולהו דאיסורא ולא מספקא לן דילמא בחד בשבת קודם שמת אביו קא מתפים דהא מילתא דפשיטא היא דשלמים קודם זריקת דמים לא מספקא לן אי מתפים כדמעיקרא קודם שהקדיש הבהמה והכי נמי הוה ליה לשנויי כגון שאמר בפירוש כיום שמת אביו ופיו לא אסר אלא תיר שהוציא הפירים מידי עבוד ע"ש: **הא בתרומת לחמי תודה.** המביא תודה מביא עמה ארבעה מיני לחמים חלות ורקיקין וכדוכה והם מלה ומכל מין עושה י' לחמים ועוד מביא עשרה של חמץ ומכל מין ומין נותן אחד לכהן והם נקראים תרומת לחמי תודה כדכתיב והריש ממנו אחד מכל קרבן:

והא נותר ופיגול לאחר זריקת דמים הוא. אמר ליה רב הונא בריה דרב נתן בנותר של עולה אמר ליה אם כן ליתני בבשר עולה לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בשר עולה דאסור דהא בקרבן קא מתפים נותר ופיגול דעולה איצטריכא ס"ד אמינא כאיסור נותר כאיסור פיגול והוה ליה כמתפים בדבר האסור ולא מיתסר קמ"ל מיתיבי איזהו איסר האמור בתורה אמר הריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו רבו כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כיום שראיתי ירושלים בחורבנה ואמר שמואל והוא שנדור באותו היום היכי דמי לאו כגון דקאי בחד בשבא דמית ביה אבוה ואע"ג דאיכא טובא חד בשבא דהיתרא וקתני אסור ש"מ בעיקר הוא מתפים דשמואל הכי איתמר אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך אמר רבינא ת"ש כחלת אהרן וכתרומתו מותר אמר ליה אם כן ליתני בבשר עולה. מי אמרת בשלמא דלאו בעולה מיירי נקט נותר לאשמועינן דבעיקרא קמתפים אלא מי אמרת דבעולה מיירי מאי רבותיה דנותר אכתי נדריה לא פקע ואי הכי ליתני בשר עולה. ולפי מה שפירשתי במשנתינו דבנותר ופגול לא בעי ר' יהודה כ"ף הדמיון בדין הוא דליתני ליה דלהכי תנא נותר ופגול ולא תנא בבשר עולה לאשמועינן דבהני אפילו אלא כ"ף הדמיון מתסר אלא דעדיפא מיניה שני ליה: **והוא שנדר באותו היום.** קס"ד שנדר באותו יום שמת אביו שלא יאכל בשר וכן נדר פעם אחת שלא יאכל בשר ביום שמת בו גדליה ועכשיו מתפים יום אחר כאותו יום דכיון דנדר במעיקרא ה"ל השתא מתפים בדבר הנדור: **דקאי בחד בשבא דמית ביה אבוה.** נראה בעיני דהכי פירושא שאומר ביום אחד בשבת שהוא ביום שמת בו אביו למנין חדשים כגון אחד בשבת ראשון של ניסן ואע"ג דאיכא טובא חד בשבת דהיתרא וקתני אסור ושמע מינה בעיקרו קמתפים. ומשמע ליה להש"ס דבהכי עסקינן דאי באומר בפירוש יום זה כיום שמת בו אביו פשיטא דמתסר אלא ואי באומר יום זה עלי כאחד בשבת ראשון של ניסן וקמ"ל דאע"ג דאיכא למימר בהיתרא קמתפים כיון שהוא עומד באותו יום שהוא למנין חדשים כיום שמת בו אביו ומתפים ואמר יהא יום זה כאחד בשבת בעיקרו מתפים ואסור: **ומשני דשמואל הכי אתמר אמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך.** כלומר שכל ימי אחד בשבת שעברו עליו שהן כיום שמת בו אביו נאסרו עליו בנדר וכיון שכן לא מצית למגמר מהכא האי דינא ולומר דהך רבותא אשמועי' דהא הכא ליכא יומי היתרא כלל. והך סוגיא קטיע היא דלא פירש הש"ס אם כן מאי אתא לאשמועינן אלא סמיך ליה אסוגיין דריש פרק שבועות שתים בתרא [שבועות כ.] דאמרי' התם האי לישנא ממש דאמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ובתר הכי מקשה כיון (ל"ל כיוס) שמת בו אביו פשיטא ומתרץ יוסי שנהרג בו גדליה בן אחיקם אצטריכא ליה ומקשינן הא נמי פשיטא מהו דתימא כיון דאפי' לא נדר אסור מדרבנן כי נדר נמי לא חייל נדרא ולאו מתפים בנדר הוא קמ"ל כך נראה בעיני. א"נ סברה הך סוגיא דאע"ג דלא דמי לקרבן שאסור לכל דהא לא אסור אלא לדידיה אפילו הכי מתפים בדבר הנדור מיקרי. וממסקנא דסוגיין דשבועות שמעינן לנודר מגפנים של נכריס וסתם יין ושמנו של גיד והתפים בהן דמתפים בנדר הוי ואסור: **כחלת אהרן וכתרומתו מותר.** דאע"ג דבקריאת שם מתסרי כיון שאינו אסור לכל דבר האסור מקרי ולא דבר הנדור: **הא כתרומת לחמי תודה.** חלה אחת שהיה נוטל מכל עשר חלות של כל מין שבה: **אסור.** דהוה ליה מתפים בדבר הנדור: **והא** מיתיבי דפריך לרב הונא בריה דרב נתן שבא לדחות דברי רבא שפשט לו דבעיקרו קא מתפים: איזהו איסר האמור בתורה. כ"א בשבועות מוכח לה לאיזהו איסר נדר האמור בתורה: כיום שמת בו אביו כו'. אורחא דמילתא להצטער ביום שמת בו אביו ורבו: היכי דמי לאו דקנדר בההוא חד בשבא דמת בו אביו. כגון שמת אביו באחד בשבת ונאותו היום אסר עצמו באכילת בשר ואחר זמן אומר אכילת בשר עלי כחד בשבת והא דקתני בברייתא כיום שמת בו אביו לא שאמר כן בפירוש אלא אמר בשבת (עד) היום הזה כמו חד בשבת שמת בו אביו אע"ג דליכא מאותו חד בשבת עד היום הזה כמה חד בשבת שאכל בשר אמרינן בעיקרא קא מתפים באותו חד בשבת שאסר עליו באכילת בשר משום דהנודר לאסור קא מכוין תליגן באיסור וזנחתי שלמים נמי תליגן דבעיקרא קא מתפים: והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך. דהוו להו כולהו דאיסורא ולא מספקא לן דילמא בחד בשבת קודם שמת אביו קא מתפים דהא מילתא דפשיטא היא דשלמים קודם זריקת דמים לא מספקא לן אי מתפים כדמעיקרא קודם שהקדיש הבהמה והכי נמי הוה ליה לשנויי כגון שאמר בפירוש כיום שמת אביו ופיו לא אסר אלא תיר שהוציא הפירים מידי עבוד ע"ש: **הא בתרומת לחמי תודה.** המביא תודה מביא עמה ארבעה מיני לחמים חלות ורקיקין וכדוכה והם מלה ומכל מין עושה י' לחמים ועוד מביא עשרה של חמץ ומכל מין ומין נותן אחד לכהן והם נקראים תרומת לחמי תודה כדכתיב והריש ממנו אחד מכל קרבן:

והא נותר ופיגול לאחר זריקת דמים הוא. דלמיתסר דנותר הוי שניתותר חוץ לזמנו אלא נאכל ופיגול שיצא חוץ למחיצתו ואמר זה כזה וקאמר דהוי אסור והא נמי דלאחר זריקת דמים (ג) והוה ליה שעת הכושר קודם לכן וקתני דאסור אלמא בדהשתא קא מתפים. ואיכא דאמרי האי פיגול אלו דוקא הוא דלא הוי פיגול אלא היכא שנשחט על מנת לאוכלו חוץ לזמנו דלא הוה ליה שעת הכושר מעולם ולא קא פריך אלא מנותר דהוה ליה שעת הכושר ופיגול אגררא נסבה ולאו דוקא: **אמר ליה רב הונא לרבא בנותר של עולה.** מיירי דלא הוה ליה שעת הכושר מעולם דעולה כולה כליל היא אבל אי הוה ליה שעת הכושר אמרינן (ג) מעיקרא קא מתפים: **אם כן ליתני בבשר עולה.** ממש דלית ליה שעת הכושר: **דהא בקרבן קא מתפים. והוי נדר גמור: אלא נותר ופיגול איצטריכא ליה.** דאימא באיסור נותר כו' קמתפים: **ולא מיתסר.** דלא הוי נדר כדבעינן למימר לקמן (ד) שיהא מתפים בדבר הנדור ולא בדבר האסור: **קמשמע לן.** האי דקאמר נותר ופיגול לאו איסור נותר ופיגול קאמר (ד) איסור כמותו אלא בנותר ממש ופיגול ממש דהוי דבר הנדור: **איזהו איסר האמור בתורה.** דכתיב לכל שבועת אסר (במדבר ל) דמשמע שיהא נודר בדבר שנאסר בכך: **ואמר שמואל והוא שנדור וגו'.** במסכת שבועות: (ה) **מאותו היום.** כגון דבאותו יום שמת אביו קיבל עליו בנדר שלא יהא אוכל בשר וכגון דהוה אותו היום חד באייר דאייר בחד בשבת דהיתירא טובא בנתים ולסוף שנה באייר בחד בשבת נמי אמר הריני שלא אוכל בשר בחד בשבת כמו אותו חד דבשבת שמת בו אביו ואמרי' דאסור דאע"ג דאיכא חד בשבת דהיתירא בנתים הכל הני חד בשבת בנתים אכל ועכשיו כשאמר הריני שלא אוכל בשר בחד בשבת כמו אותו חד בשבת שמת בו אביו דלא אכל והרי איכא כמה בחד בשבת דאכל אפ"ה אמרי' בעיקרו קא מתפים באותו חד בשבת דלא אכל ואסור. ענין אחר כגון דנדר בחד בשבת דר"ח אייר שמת בו אביו ולסוף שש שנים או חמש שנים קאי בחד בשבת דר"ח אייר ואע"ג דאיכא טובא דאי חדשים דאייר בנתים דהיתירא וקתני דאסור: **הכי איתמר דשמואל והוא שנדור ובא מאותו היום ואילך.** דכל חד בשבת מאותו היום ואילך היה נדור שלא יאכל בשר ועכשיו אומר הריני כאותו היום שמת בו אביו אהכי אסור דלא הוי שום היתירא בנתים אח"כ באותו יום וליכא (ו) למיחש דבהיתירא קא מתפים: **ס"ש כחלת אהרן וכתרומתו.** תרומה גדולה או תרומת מעשר דהיינו דבר האסור. ומדקאמר כתרומתו מכלל דאיכא תרומה דאי מתפים בה הוי אסור דהיינו תרומת לחמי תודה דדבר הנדור הוא תודה ולחמה: **והא**

נה א מיי' פ"ג מהל' נדרים הל"ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רל סעי' ג:

נו ב מיי' שם פ"א הל' יא סמג שם:

תוספות

והא נותר ופגול לאחר זריקת דמים הוא. כ"ת לא גרס פגול דהא זריקה לא מהני לפגול דלעולה הוה כקודש מיהו יש לישנו אגב נותר נקט ליה הש"ס והא קושיא מנותר דלאחר זריקת דמים ואפילו הכי מתפר אלמא במעיקרא מתפים וא"ת הא כיון דאמר בהדיא בנותר ונותר הוי לעולה לאחר זריקת דמים אם כן הוי כאילו אמר לאחר זריקת דמים דפגיעה לך לעיל דמותר א"כ קשה הא משמע דדבא בא ליפשוט הבעיא וי"ל דלא דמיא דהתם מדהאריך בלשון לאחר זריקת דמים ודאי בעינן להתיר אבל גבי נותר לא האריך בלשונו יותר מאילו אמר זה כזה מה שייך למימר משום דמתפים בנותר והשתא מיתסר הא דבר האסור הוא אלא ע"כ משום דמעיקרא מתפים ומשני בנותר של עולה שיש בו מעילה לעולה אבל ליכא לפרושי דבנותר פתם תליגן ליה בעולה להתמיר א"כ מאי פריך ליתני כבשר עולה הא רבותא טפי אמא לאשמועינן דבנותר פתם תליגן בנותר של עולה לכן נראה כדפרישית: **אבל נותר ופגול באיסור** נותר ופגול קמתפים והוה ליה דבר האסור קמ"ל. דבמעיקרא בקדושת הקרבן קמתפים וא"ת מ"מ תיפשוט בעיא כי היכי דאמר הכא דאע"ג דאיכא למיתלי בהיתרא דהשתא תליגן לומר בעיקרא מתפים וי"ל דלא דמי הכא שקוף סוף מוכיח שלאיסור עצמו קמתכוין כי תליגן בדבר האסור אבל לעיל דאיכא למיתלי בהיתרא דהשתא ולא בא לאסור עצמו איכא למימר בהיתר קמתפים א"ע שאני הכא דדבר האסור דהשתא לא חייל כ"א מכח קדושת דבר הנדור דמעיקרא ולפי תי' שני ניחא הניא דשבועות פ"ג: לאו בגון דקאי בחד בשבא דמית ביה אבוה. כלומר שמת אביו בחד בשבת ועכשיו הוא עומד ג' שנים או ד' אחר שמת אביו כאותו יום שמת אביו בא' בשבת ולא נקט בחדא בשבת דאין דבר תלוי כ"א בכך וכך לחדש כמו שהיה יום שמת אביו אפי' לא יהיה אותו יום בחד בשבת וקמ"ל השתא אלא אותו יום בלבד שמת אביו ולא אחרינא והיינו דקאמר אע"ג דאיכא טובא חד בשבת דהיתירא כל פתם חד בשבת שאחרי מיתת אביו ואפ"ה תליגן לומר דבעיקרא מתפים ביום שמת אביו ממש ולא בימים של היתר שאח"כ ומשני שנדר מאותו יום ואילך כל הנשים שאחרי כן דהשתא ליכא היתירא וא"ת אכתי איכא למיתלי בהיתרא בחד בשבת שקודם מיתת אביו וי"ל דאם ביום שמת אביו אין לו משמעות כלל קודם לכן כ"א אותו היום עצמו אז ימים שמשם ואילך שהם כאותו יום: בחלת אהרן וכתרומתו מותר. משום דלא הוי דבר הנדור וא"ת והלא קדושת התרומה חלה על ידי דיבור והפרשה וא"כ הוי דבר הנדור וי"ל מ"מ אין האיסור שבתרומה בא ע"י הפרשה שהרי קודם לכן נמי היה אסור משום טבל להפרשת התרומה אינה כ"א להתיר:

עין משפט נר מצוה

והא תרומת לחמי תודה לאחר זריקת דמים היא אימא [א]כתרומת הלשכה אסור אבל תרומת לחמי תודה מאי מותר ליתני [ב]לחמי תודה וכ"ש תרומתו הא קמ"ל תרומת לחמי תודה תרומתו היא ואי בעית אימא תרומת לחמי תודה נמי קודם זריקת דמים הוא כגון דאפרשינהו בלישה וכי הא [ג]דאמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל [ד]לחמי תודה שאפאן בארבע חלות יצא והכתיב ארבעים למצוה והא בעי למשקל תרומה וכי תימא דשקיל חדא ריפתא על כולה והתנן [ד"ג]אחד [ג]מכל קרבן שלא יטול מקרבן על חבירו וכי תימא דשקיל פרוסה מכל חד וחד [ד]והתנן [ד"ד]אחד שלא יטול פרוסה [ה]אלא דאפרשינהו בלישה דשקיל חדא מחמץ וחדא מן חלות וחדא מן רקיקים וחדא מן רבוכה לימא כתנאי [ו]הרי עלי כבכור רבי יעקב אוסר ורבי [ז]יהודה [ח]מתיר היכי דמי אי נימא לפני זריקת דמים מאי טעמא דמאן דשרי ואי לאחר זריקת דמים מאי טעמא דמאן דאסר אלא לאו

דמחית

והא תרומת לחמי תודה לאחר זריקת דמים היא. דכיון דלחמי תודה לא שרו באכילה עד לאחר זריקה למה יתרמו אותן קודם לכן ומדקתני אסור ש"מ דבעיקרן קמתפיס: **אלא אימא הא כתרומת הלשכה אסור.** תרומת הלשכה שהיו תורמין ממעות הלשכה וממלאין שלש קופות: **ליתני תרומת לחמי תודה וכ"ש תרומתו.** והויא רבותא טפי משום דמעיקרא נאסרה תרומת לחמי תודה בנדר: **תרומתו היא.** כלומר בכלל וכתרומתו דקתני היא משום דהויא כתרומה לגבי זריכים: **תרומת לחמי תודה נמי לפני זריקת דמים היא.** כלומר דמשכחת לה שנתרמו קודם זריקת דמים ומש"ה לא פסיקא ליה למתני כתרומת לחמי תודה דאיכא גוונא דמתסר כשנתרמו קודם זריקת דמים: **כגון דאפרשינהו בלישייהו.** נדין הוא דלישני ליה דאפרשינהו לאחר אפייתן קודם זריקת דמים שהרי אפייתן היתה קודמת אפילו לשחיטת הזבח דהא אמרינן במנחות (דף עח:) שאם נשחט הזבח קודם שיקרמו פני [כולן] לא קדש אלא כיון דמייתי ראיה מדרב טובי דמלי להפריש קודם זריקה ודרב טובי מיירי בדאפרשינהו בלישייהו נקט נמי הכא דאפרשינהו בלישייהו: **בארבע חלות.** ארבעה מיני חלות: **והא כתיב ארבעים.** דהא הוו ארבעה מיינין חמץ חלה רקיקין ורבוכה [ט]: **והתנן והקריב אחד מכל קרבן.** כלומר מכל מין ומין וילפינן בג"ש [מנחות עז:] דאחד מעשר קאמר והוו להו ארבעים: **דשקל חדא מן חמץ.** שעשה עשר חלות מכל מין ואחר שהפריש אחד מכל מין לש תשעה של כל מין ועשה חלה אחת מכל תשע ותשע: **לימא כתנאי וכו'.** אי לפני זריקת דמים כלומר שאמר כן בפירוש. ונראה בעיני דבדין הוא דהוה מצי לאקשויי אי באומר הרי עלי כבכור סתמא מאי טעמא דמאן דשרי דאפילו אי אמרינן דבהיתרא קמתפיס כל שאמר סתם בעיקרו קמתפיס דהא תנן במתני' חטאת תודה שלמים אסור ולא דייקינן מינה בסוגיין דבעיקרו קמתפיס אלא אילדי דבעי למימר אי לאחר זריקת דמים מ"ט דמאן דאסר נקט נמי אי לפני זריקת דמים מ"ט דמאן דשרי אבל ה"ה דסתמא נמי קשיא: [י] **לא דכולי עלמא לפני זריקת דמים.** כלומר אי נמי סתמא דחד דינא אית להו ואפילו הכי רבי [כ] יוסי מתיר מדכתיב כי ידור נדר וכבור דבר האסור הוא כיון דבעל כרחו חלה קדושה עליו: **לה' נרבות דבר האסור.** כלומר כיון דמלוה להקדישו כדמפרש הש"ס לקמן [יג.]: **מנעי ליה למתפיס בחטאת ואשם.** דאע"ג דחובה עליו

והא תרומת לחמי תודה לאחר זריקת דמים היא. וקשה לר' אליעזר בר' שמעון נקיט ליה דאמר לא קדש הלחם עד שישחוט ויזרוק דמה לשמה ובתורת כהנים[ל] קאמר לה גבי לחמי תודה וקודם זריקה אי אכל מהני לחמי תודה לא עבד איסור גמור ואפי' הכי הוי אסור אלמא כדהשתא מיתפיס: לעולם אימא לך בתר מעיקרא אזלינן היכא דאיכא היתירא ואיסורא ולא תימא[מ] דאמרי' בתרומת לחמי תודה אלא אימא הא בתרומת הלשכה אסור דהיא אסורה בין מעיקרא בין בסוף והוי נמי דבר הנדור דכתיב אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי (שמות כה): **אבל תרומת לחמי תודה מאי מותר.** משום דלתרומת לחמי תודה הוי היתר קודם זריקת דם תודה ואזלינן בתר מעיקרא: אי הכי ליתני כחלת אהרן או כתרומת לחמי תודה מותר ואע"ג דהוי דבר הנדור ואגא ידענא דכ"ש כתרומתו דהוי מתפיס בדבר האסור (ג): לעולם כתרומת לחמי תודה מותר והאי דקתני כתרומתו הא קמ"ל דתרומת לחמי תודה תרומתו היא כתרומה משובה דהויא נמי דבר האסור ואין אדם יכול להתפיס בה דבר בנדר אע"ג דבאה על ידי נדר: **ואינעיא אימא.** כדקאמרת הא כתרומת לחמי תודה אסור ואפילו הכי אימא דדייקינן נמי מהכא דאזלינן בתר מעיקרא ואסורה התרומה קודם זריקה כגון דאפרשה בלישה וכי הא דאמר רב טובי בר קיסנא וכו': ואית דמפרשי **והא תרומת לחמי תודה לאחר זריקת דם.** היה כהן מפרישה והיתה מותרת לכהן וקודם זריקת דם היתה אסורה דמאחר שנתקדשו לחמי תודה בשחיטה נאסרו לכל העולם ועשה טבל עד שהופרשה התרומה לאחר זריקה שהותרה לכהן אלמא אע"ג דקודם זריקה היתה אסורה כבשר זבחי שלמים דאסור קודם זריקה ולאחר זריקה הותרה כבשר זבחי שלמים אסור (ג) בכבר אלמא דאזלינן בתר מעיקרא שהיה אסור לכל העולם: לעולם מהא לא תיפשוט **ואימא הא לתרומת הלשכה אסור.** דתרומת הלשכה לא היה לה היתר בין בתחילת הקדש בין בסוף הקדש: **הא לתרומת לחמי תודה מאי מותר.** משום דאמרינן בסוף מתפיס ומאחר דתרומת הכהן היא משובה כתרומה בעלמא כדבר האסור ולא כדבר הנדור ולהכי מותר המתפיס אי הכי ליתני כתרומת לחמי תודה מותר כל שכן כתרומת אהרן דאגא ידענא דמותר דהיא לא באה ע"י נדר כלל: **[תרומתו היא].** להכי קתני כתרומתו בתמיהין לאשמועינן דתרומת לחמי תודה לאחר זריקת דם שהיא מופרשת ויש עליה שם תרומת אהרן משובה דהא מתפיס ככר בתרומת לחמי תודה לאחר זריקת דם שהוא דבר האסור ויש עליה שם תרומה כתרומת אהרן משובה ולעולם האומר כתרומת לחמי תודה מותר: **ואינעיא אימא.** האומר כתרומת לחמי תודה אסור ולא תפשוט מהכא בשר זבחי שלמים אי בעיקר מתפיס או בסוף דאפשר דאיסור והיתר תרוייהו ליהוו קודם זריקת דם כגון דאפרשה בלישה והיתה תרומה מותרת לכהן קודם זריקה ולהכי אסור והיתר ביחד קודם הזריקה והיתר לאחר האיסור ותרוייהו קודם זריקה להכי אמרינן באיסור שהיתה קודשה בשחיטה קודם שהופרשה אסורה לכל העולם הפרישה זה את ככרו דמותר להפרישה בלישה וכדרב טובי וכו'[מ]: **והא כתיב ארבעים.** דמצותו שיהו ארבעים אבל אי אפשר בארבע חלות גדולות מכל מין אחת יצא: **והא בעי למשקל תרומה.** מן חד וחד מכל מין אחד מעשרה: **וכי תימא דשקיל חדא ריפתא אכולהו.** דמהני ארבעה שקיל חדא לתרומה: **והתנן אחד מכל קרבן.** דמכל מין ומין בעי למשקל חדא חדא מחמץ חדא ומחלות חדא ומרקיקין חדא ומרבוכה חדא אבל לא שקיל מחד מין בלבד על תלתא: **אלא דאפרשה בלישה.** דמכל מין ומין הפרש קודם אפייה לתרומה ואח"כ אפה בשירים דהשתא שלימה מכל קרבן דאופה חלה ממה שנוטל מכל מין ומין: **הרי עלי כבכור.** (ד) בכהן קא מיירי דאי בישראל ליתא ליה שום זכייה בגוויה ואסור ליה נמי באכילה שאמר הרי עלי בשר זה כבשר בכור: **היכי דמי אילימא.** דאמר הרי עלי בשר זה כבשר בכור לפני זריקת דמים: **מאי טעמא דמאן דשרי.** הא בכור לא (ה) ליסתרי אלא בזריקת דמו: ואמר

לחמי תודה שאפאן בארבע חלות. שהיה לו לעשות ארבעים ולא עשה כי אם ארבע, אחד מכל מין (מנחות עו.) אחד ממנה ואחד ממחמץ ואחד מרקיקין ואחד מרבוכה, לארבע מיינין יש בהן (שם מכת"י) עשר עשרונים של חמץ אפאן כולה בחלה אחת, וג' עשרונות ושלש שבחלות מצה אפאן בחלה אחת, וכן של רקיקין וכן של רבוכה (נדה ו:). **והא כתיב ארבעים.** במנחות ילפינן לה בפרק התודה (עו.) ואמאי יצא, ומשני למצוה. אבל עיכובא ליכא (נדה ו:). **והא בעי למשקל תרומה.** דכתיב (ויקרא ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה, והך תרומה אמרינן דהויא אחת עשרה (מנחות עו.) שנוטל אחד מכל מין ומין ונאכלת לכהנים כדכתיב (ויקרא שם) לכהן הזורק את הדם לו יהיה, והתשעה נאכל לבעלים (שם מכת"י) וכיון דליכא עשר היאך יפריש (נדה ו:). **שלא יטול מקרבן על חבירו.** מקרבן זה תרומה על חבירו, שלא יטול מן אחד שיש ומזה

מסורת הש"ס

ל) ל"ל תרומת לחמי וכו', מנחות עו: ע"ש [נדה ו: ע"ש], ג) [מנחות עז:], ד) שם עו. עז: פסחים לז: [נדה ו:], ה) מזר ד:, ו) [ל"ל ר' יוסי וכן מוכח מגזיר לחליה], ז) [לו פרק יפ], ח) [ע"כ פירוש ואית דמפרשין], ט) ל"ל ורבוכה וכתיב והקריב הד"ל. רש"ל, י) שייך לדף יג., כ) מ"ל יהודה,

גליון הש"ם

בהרא"ש ד"ה בגון דאפרשן כו' דקודם שחיטת הזבח ל"ש. עיין נדה דף ו ע"ב תד"ה דאפרשינהו:

פירוש הרא"ש

והא תרומת לחמי תודה דלאחר זריקת דם הוא. דאין רגילות ליתנם לכהן עד אחר זריקת הדמים שכבר הותרו לאכילה: **הא** בתרומת הלשכה אסור. דכולה איסורא הוא: הכי גרסינן תרומת לחמי תודה [נמי] תרומתו היא וכולם בכלל תרומתו: בגון דאפרשן בלישה. והייט ע"כ לפני זריקת דמים שהלחם קודם בשחיטת הזבח ואין שוחטין הזבח עד שיקריבו פניהם בענוי דאז מיקרי לחם והאי דקאמר דאפרשן בלישה לאו דוקא דקודם שחיטת הזבח לא שייך לקרותם תרומת לחמי תודה ועדיין לא קדש הלחם ומה תרומה שייך בהו אלא מיירי שהפרישן בין שחיטה לזריקה ונראה דאמרינן בפרק קמא דפסחים (דף יג.): שני דברים הם מתירין מעצין זה בלא זה והלחם קודש בשחיטה נבדה והאי דנקט דאפרשן בלישה אגב דמייתי עלה הא דרב טובי בר קסנא: הכי גרסינן והא בעי למשקל תרומה וכי תימא דשקיל פרוסה מכל חד וחד ד': **אלא דאפרשינהו בלישה.** אחר שעשה מכל מין ומין עשר חלות ונתן אחת מכל מין לכהן ומתעשה הטותרים עשה חלה אחת ומפתמא נתן לכהן חלקו מדקאמר שאפאן ארבע חלות ולא הזכיר אפיית חלות הקטנות: **אי לפני** זריקת דמים. כלומר שאמר בפירוש לפני זריקת דמים והוא הדין נמי אי אמר בכבור סתמא הוה קשיא ליה דמ"ע דמאן דאסר אלא אי לאחר זריקת דמים והייטו כגון שפירש לאחר זריקת דמים נקט נמי לפני זריקת דמים:

תורה אור השלם

1. וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קָרְבַּן תְּרוּמָה לַיְיָ לַכֹּהֵן הַזֹּרֵק אֶת דַּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה:
ויקרא ז יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעולם וכו' ולא תימא הא כתרומת לחמי תודה אלא אימא הא כתרומת הלשכה: (ב) ד"ה לא הכי וכו' בדבר האסור הס"ד ואח"כ מ"ה הא קמ"ל כו' לעולם כתרומת לחמי תודה: (ג) ד"ה ואית דמפרשי וכו' אסור הכבר אלמא דאזלינן בתר מעיקרא שהיה אסור לכל העולם אימא כו' מהא לא תפשוט וכו' בסוף הקדש הא כתרומת לחמי תודה מותר וכו' כתרומה בעלמא והוי כדבר האסור וכו' אי הכי ליתני כתרומת לחמי תודה מותר ואגא ידענא כל שכן כתרומת אהרן דמותר דהיא לא באה ע"י נדר כלל הא קמ"ל כו' להכי קתני כתרומת וכו' תרומת אהרן משובה והאי דמתפיס ככר בתרומת לחמי תודה לאחר זריקת דם כל"ל והד"ש: (ד) ד"ה הרי עלי כבכור שאמר הרי עלי בשר זה כבשר בכור ובכהן קא מיירי וכו' נמי בחלילה הס"ד: (ה) ד"ה אבל תעמא וכו' לא אישתרי אלא:

תוספות

והא תרומת לחמי תודה לאחר זריקה הוא. מ"מ לא הוי כאומר כבשר שנמים לאחר זריקה יין שלא האריך בלשונו כדפ"ל גבי נזיר: **הא קא משמע לן דתרומת לחמי תודה תרומתו היא.** כלומר כדפ"ל תרומתו כלל היא: **אלא דאפרשינהו בלישייהו.** כלומר שהפרישם בעודה עיסה ומן השאר עשה ד' חלות מד' מיינין: **ליתא כתנאי וכו'.** אלא דמתניתא בשר זבחי שלמים גביה ואמר זה כזה. אגב רייחטא דבעיא מייתי בשלמים נקט נמי הכא שלמים אלא כלומר דמתניתא בשר בכור גביה לאחר זריקה ואמר זה כזה וש"ג בהדיא דמתניתא בשר בכור גביה:

מוסף רש"י

לא כלום, משום דבעינן שלא יטול מקרבן על חבירו (מנחות עו:) שאם היה ממין זה חמשה וממין זה חמשה עשר לא מפרש מזה על זה (שם מכת"י). **וכי תימא דשקיל פרוסה.** מכל חלה מעט לכהן (נדה ו:). **אחד.** מכל קרבן תרומה לה' לכהן הזורק וגו', ארבעת מיינין היו בה של עשר עשר חלות, ומכל מין ומין נותן אחד לכהן והשאר לבעלים, וכתיב אחד שלא יתן לו פרוסה (פסחים לז:) שלא יטול פרוסה לתרומת כהן (נדה ו:). **דאפרשינהו בלישה.** כל זמן שהן עיסה ושוב עשה החלות שלמות דלא הוי פרוס (מנחות עו.) נטל אחד מעשר לתרומה ותשע הטותרים לבעלים מכל מין ומין אפה בחלה אחת (נדה ו:). **הרי עלי כבכור.** ככר זה כבכור, ר' יעקב אוסר. דלא בעינן שיאסו לאיסורו בדבר הנידר כגון עולה ושלמים, דהא כתיב אשם כי ידור נדר לה' לרבות דבר האסור לגבי הנידר (נדיר ד:).

ואמר זה כזה. ובהא קא מיפלגי מר סבר בעיקרו מתפיס ומר סבר בהיתר קא מתפיס לאחר זריקת דמים: **אמר קרא כי ידור נדר כי ידור בדבר הנדור.** הוי נדר ואסור לאפוקי בכור דדבר האסור (ד) דממילא מיתסר: **אמר קרא לה' לרבות דבר האסור.** דכל דבר שהוא אסור (ה) ונגבוה הוא מתפיסו נמי בנדר מע"פ שהוא אסור בגלא נדר כגון בכור: **מרבה אני חטאת ואשם.** שהם מתפיסים מפני שהוא מתפיסן בנדר מע"ג דעל חטא בתין ולא משום נדר אפ"ה איהו מתפיסו שאומר הרי זו לחטאתי ולאשמי אבל בכור אינו מתפיס כלל שממעי אמו (ו) קדש עלמו: **כי לא מקדיש ליה.** אם לא הקדישו מי לא מיקדיש בגלאו הכי משום הכי לא חשיב (ז) כלל כי מתפיס ליה בנדר אבל חטאת ואשם לא מיקדשי לעולם אי לא מקדיש להו: **כולן שאוכל לך אסור.** דכי אמר כאימרא שאוכל לך דמי כמאן דאמר יאסר עלי מה שאוכל לך אבל אמר כאימרא לא אוכל לך מותר דמשמע אבל אם אוכל לך לא יהא כאימרא ומותר: **מאן שמעינן ליה דלא שאני ליה בין אימרא לאימרא כאימרא.** דכולן שאוכל לך אסור: **ר"מ היא.** דפליג עליה דר"י דאי ר"י לית ליה אימרא דאמר (ח) האומר ירושלים לא אמר כלום: **וכולן לא אוכל לך מותרין.** אפילו אמר לאימרא לא אוכל לך: **לא קשיא הא דאמר לאימרא.** מתני' דתנן לקמן (ט) וכו' דאמר לאימרא לא אוכל לך דהיינו לקרבן דמשמע לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ובריית דקתני מותר תריץ לה הכי דאמר לא לאימרא לא אוכל לך הא אם אוכל לך יהא כאימרא דהיינו מכלל לאו הן ולהכי מותר דלר"מ לית ליה מכלל לאו [הן]: **מתני' האומר עולה.** יהא שאוכל לך אז מנחה כו' אסור: **רבי יהודה מתיר.** דלא אמר כעולה בחטאת: **גמ' סתמא תנא ורבי מאיר דלא שאני ליה בין אימרא לאימרא.** דאסר היכא דאמר ירושלים ולהכי אסור כמאן דאמר כירושלים ולהכי אסור היכא דאמר קרבן בהיכא דאמר בקרבן: **אי רבי מאיר היא.** ריש דקתני הקרבן שאוכל לך אסור: **והתניא חכמים לרבי יהודה.** דהיינו רבי מאיר דפליג עליה: **שלא נדר זה אלא בחיי קרבן.** דכי אמר הא קרבן שאוכל לך משמע כמאן דאמר חיי קרבן שאוכל לך ולא כלום קאמר: לא

דמילתא דכי אמר קרבן בגלא למ"ד משמע דנשבע בחיי קרבן שלא יאכל: **לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר.** מפרש בגמרא (ע"ב) דה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך. וה"ה דאי אמר לקרבן שאוכל לך אסור דמשמע שפיר לקרבן יהא מה שאוכל משלך. והאי דלא עריב האי בהדי הני דריש דליתני הקרבן כקרבן קרבן לקרבן אוכל לך אסור משום דהנהו תלתא דהיינו הקרבן כקרבן קרבן דוקא כי אמר שאוכל אסור אבל אמר לא אוכל שרי וכדלתיגנא אבל כי אמר לקרבן אפילו אמר לא אוכל אסור: **גמ' סתמא תנא ורבי מאיר.** ה"ה דאי תנא לה תנא אחרינא קשיא נמי בריית אמתני' אלא קושטא ועיקרא דמילתא קא מפרש: **מודים חכמים לר"י.** אע"ג דלא נעו כ"ף הדמיון בהא מודו דשרי: לא

[ד] [לקמן יד.], [ה] [מיר ד: ע"ש], [ו] ערכין כט. [מיר ד: ע"ש], [ז] [תוספתא פ"ח], [ח] [לעיל יא: ומס נסמן], [ט] [לעיל יא: ומס נסמן], [י] [תוספתא פ"ח], [יא] [לעיל י:], [יב] [מיר כא.], [יג] [עי' רש"ש], [יד] [לעיל יא:], [טו] עי' מ"ל פ"א מהל' נדרים הל' יח ד"ה ודע ברא"מיני וז"ל וע"כ ט"ס יש כאן וגראה דה"ג ולאימרא לא אוכל לך לר"מ שרי דהוי כמו כמולין שאוכל לך וכמו מולין שלא אוכל לך דשרי ר"מ לעיל וטעמא וכו' ע"ש.

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשר בכור קמיה ומחית בשר: (ב) שם הא דאמר לא אימרא הא: (ג) שם קמי הקרבן הקרבן הקרבן שאוכל לך בשר וכו' בין אימרא לאימרא באימרא אי ר"מ דרישא דקתני הקרבן שאוכל: (ד) רש"י ד"ה אמר קרא כי וכו' האסור הוא דממילא: (ה) ד"ה אמר קרא לה' וכו' שהוא אסור לגבוה הוא: (ו) ד"ה מרבה וכו' שממעי אמו הוא קדש מעצמו: (ז) ד"ה כי לא וכו' לא חשיב ליה כלל: (ח) ד"ה לא קשיא וכו' דתנן לקמן לקרבן לא אוכל לך וכו' דאמר לאימרא: (ט) תוס' ד"ה הקרבן. וי"ל דאתא לאשמועינן דוקא: (י) שם בא"ד ולא אמרינן הקרבן יהא:

פירוש הרא"ש

דמחית בשר בכור גביה. אמר זריקת דמים: לאפוקי בכור דדבר האסור הוא. דקדושתו מרחם לשם: לרבות דבר האסור. פירוש כי האי שהוא לשם ואינו נדור אבל בנגלות וטרפות מודה דלא הוי נדר: חטאת ואשם שהם מתפיסין בנדר. דאע"פ שהוא מחוייב להביאם צריך מיהא להקדישן: מאן שמעת ליה דלא שני ליה אימרא כו' ר' מאיר. דמסתמא בר פלוגתיה דר' יהודה דמתניתין הוא ר' מאיר: הא דאמר לאימרא. בשב"א הא דאמר לאימרא בפתח ולאימרא בשב"א ו' לאימרא שאוכל לך לר' מאיר שרי דהוי כמו מולין שאוכל לך [ולאימרא בפתח אסור דהוי] כמו לא מולין שאוכל לך דאסר ר' מאיר לעיל (דף יא:): מתני' האומר קרבן עולה ומנחה חטאת תודה שלמים. כל הני בקרבנות מוכח מייני תודה בגלא בהדייהו דדמיא לתוכה דד' צריכין לתודות וסל"א כיון דזקוק להביאם בעל כרחו לא הוי כדבר הנדור: ר' יהודה מתיר. משום דאמר בגלא כ"ף והאי כדפליגיהו בתרתי בני ריש קמ"ל רבותא דרבנן דאפי' בירושלים פליגי רבנן עליה דר' יהודה וסיפא קמ"ל דאפי' בקרבן שרי ר' יהודה: קרבן הקרבן בקרבן שאוכל לך אסור. כל הני שמעינן להו כבר והקרבן מיעטרין ליה דסל"ל בחיי קרבן קאמר והא דתנן לקמן בפ' שני הקרבן שאוכל לך מותר התם [הא] קרבן קאמר דמשמע חיי קרבן: לקרבן לא אוכל לך ר' מאיר אוסר. דגמרא מפרש עטמא: קונם פי מדבר עמך כו'. דגמרא מפרש דלא הוי דבר שאין בו ממש: גמ' סתמא תנא בר' מאיר דלא שני ליה בין אימרא לאאימרא. קוגיא דהש"ס אגב דהטייה דלייקא לעיל מאן שמעת דלא שני ליה בין אימרא לאאימרא נקטיה נמי הכא אע"ג דלא צריך ליה דבין אתיא כר' מאיר וכין אתיא כר' יהודה קשיא לה מהקרבן: והתניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן. אע"ג דחכמים מתמירין באומר קרבן הכא מודו לרבי יהודה באומר הא קרבן. הא דלא פריך ממתני' דבפ"ב (דף טו:) הא קרבן שאוכל לך מותר והך מתני' ע"כ ר' מאיר היא כדפרישית לקמן משום דבריית מפרש' דלא נדר אלא בחיי הקרבן:

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' טו סמג לאוין רמב ועש"ן בכ"מ:
סג ב מיי' שם הל"י:
סד ג ד מיי' פ"ח מהל' בכורות הל"ד סמג עשין ריח טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ג:
סה ה ו מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' כב:
סו ז מיי' שם הל"י סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רד סעי' ג:

תורה אור השלם

1. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְ֖
אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר
אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל
דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו
יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג
2. כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יִוָּלֵד
בְּבְקָרְךָ וּבְצֹאנְךָ הַזָּכָר
תַּקְדִּישׁ לַיְ֖ אֱלֹהֶ֑יךָ לֹא
תַעֲבֹד בְּבְכֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא
תָּגֹז בְּבְכֹר צֹאנֶךָ:
דברים טו יט

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה ולענין הלכה וכו' **הא** לא"ה בהיתרא קמתפיס. עיין לקמן דף עה ע"ל בר"ן ד"ה דאמתפיס: **במתני' ר'** יהודה מתיר. עיין מיר דף ט ע"ל תד"ה הריני מיר:

מוסף רש"י

שמצוה להקדישו. לשם בכור ולף על פי שהוא קדוש מלגיו (ערבין כט.).

תוספות

אמר קרא לה' לרבות דבר האסור. פי' דבר האסור כי האי דבכור לפי שנתשב קלת דבר הנדור כדמפרש ואזל: מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפיס בנדר. אע"ג שהוא חייב אומן בלא נדר מ"מ אין קדושה חל עליהן ממילא: **תנא אימרא לאימרא** וכו' **הא** דאמר לאימרא. בפתח מפרשינן ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך כמו לקרבן בפתח והא דתניא בהך בריית לאימרא לא אוכל לך מותר מיירי שאמר לא אימרא בפת"ת וא"ת אי לאימרא דהך בריית מיירי דאמר לא אימרא אם כן שאוכל לך אמאי משמע איסורא וי"ל דודאי לאימרא דריש (דלא) דאוכל לך מיירי בלאימרא בפתח ולאימרא דלא אוכל מיירי שאמר לא אימרא וא"ת אם כן אלמפליג בלא אימרא בין אוכל לא אוכל ליפלוג בולה בלא אוכל בין לאימרא בפתח דלא אימרא דהשתא נמי דמפליג בין אוכל לא אוכל הוי לאימרא גבי אוכל בפתח ובגי לא אוכל לא אימרא וי"ל דאה"נ אלא כיון דלאימרא כאימרא לא ליתני ליה לאיסורא רק באוכל לך תני נמי באוכל לך גבי לאימרא ואע"ג דגבי לאימרא אי מתסר נמי גם בלא אוכל לך כך צריך לאחוק לפי"ת ור"י גרס הא דאמר לאימרא כחטוף התם מפרש ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דהתם נמי לקרבן בחטוף הא בריית דלעיל דשרי מיירי בלאימרא בפתח בין בריש גבי אוכל בין גבי לא אוכל לך: **האומר** קרבן עולה ומנחה וכו'. משמע: אע"ג דליכא כ"ף: רבי יהודה מתיר. משום דלא אמר בכ"ף והכ"ה בלשון קונם יש לפרש לשון פעולה כמו מקושם ובלשון פעולה עצמו וקונם בכל הש"ס בלא כ"ף דלא כרבי יהודה ור"י פי' דאמר קונם יש לפרש לשון פעולה כמו מקושם ובלשון פעולה מודה רבי יהודה בקרבן הקרבן: הקרבן בקרבן קרבן אוכל לך אסור. תימה בגלמא הקרבן אשמעינן דלא הא קרבן קאמר כיון שאמר הקרבן תיבה אחת אבל אינך תרתי למה לי ואי משום קרבן בלא כ"ף כבר אשמעינן (ע) (וגראה דת"ל) דוקא שאוכל לך הוא דאסור אבל לא אוכל לא מותר (י) דלא מפרש קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך כך גראה למהר"ף נ"ש:

לא קשיא הא דאמר הא קרבן הא דאמר הקרבן. כלומר דכי אמר הקרבן האי להוי קרבן קאמר: **מתני' האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך וכו'.** בגמרא מפרש לה: **גמ' שהנדרים חלים על דבר מלוה.** בפ"ב (לקמן דף טז:) מוכחינן לה מקרא: **שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש.** משום דמיתסר בגברא הוא שלא יעשה כן ואיהו אית ביה ממש: **מה שאין כן בנדרים.** דמתסר חפצא הוא הילכך אי לית ביה משמשא לא אסר מידי: **נאומר יאסר פי לדבורי.** כלומר נעשה כאומר דהא אמר קונם פי מדבר משמע דקונם קאי אדבור ומשמע נמי דקאי אפה הילכך כיון דסתם נדרים להחמיר אמרי' דאפה קאי ופיו דבר שיש בו ממש הוא [9] ודכותה בהש"ס דאמרינן באומר ופירושן נעשה כאומר. ובדין הוא דהוה מצי לשנויי ליה דאפילו אי קאי קונם אדבור אפ"ה אסור מדרבנן שהנדרים חלין מדרבנן אפילו על דבר שאין בו ממש כדאיתא לקמן ברישא פ"ב) אלא קושטא דמילתא מתרץ ליה דאפילו מדאורייתא נמי אסור:

הדרן עלך כל כנויי

ואלו מותרין. אידי דתנא בפרק קמא נדרים האסורין פתח הכא באלו מותרין: **חולין שאוכל לך.** בגמרא מפרש למאי איצטריך: **כשר חזיר לעבודת כוכבים וכו'.** כל מיני איסורין קתני אסורין באכילה כשר חזיר ואסורין בהנאה כעבודת כוכבים ואסורין בהנאה שאין להם בטלה כעורות לבובין שהיו תקרובת לעבודת כוכבים שהיו נוקבין העור כנגד הלב והיו מוליאין אותו כשהוא חי וחמירי מעבודת כוכבים דנהי דעבודת כוכבים אית לה בטלה תקרובת עבודת כוכבים אין לה בטלה ותנא נמי שאסורין באכילה בלבד ויש בהן טומאה כנבילות וטבומאתן חמורה בכעבדשה כשקצים ורמשים: **כחלת אהרן וכתרומתו.** שאע"פ שחל איסור על ידי קרילת סם לא מקרו דבר הנדור וכמו שכתבתי למעלה[1] [שאע"פ][1] שהוא אסור לזה ומותר לזה לא מחמת נדרו הוא שהרי כשהפרישן לא פירש אלא ודאי מאי דאסירי לזרים מחמת איסורא הוא דרמא רחמנא עלייהו. וטעמא דכולהו הני דאין מתפיסין בהן משום דבעינן שיתפיס בדבר הנדור ולא בדבר האסור כדאיתא בגמרא [דף יד.]: **הרי זה מותר.** ואפילו עם האדרן שנדר בהם אין לריך פתח אלא מותר מאליו. ולהכי אע"ג דפתח ותנא ואלו מותרין הדר ותנא הרי זה מותר לא משום דקא בעי למיתנא האומר לאשתו הרי את עלי כאימא דלריך פתח בעם האדרן וכדאיתא בגמרא [שם] ואי לא הדר ותנא הרי זה מותר לא ידענא ואלו מותרין דרישא כלומר שהן מותרין בלא פתח אהי מינייהו קאי אי אכולהו אי אתרתי מינייהו: **האומר לאשתו וכו'.** האי דנקיט הרי את עלי כאימא ה"ה נמי במתפיס בשאר איסורי הנאה כעבודת כוכבים וערלה וכלאי הכרם ובברייתא נמי תניא בגמרא [שם] הרי את עלי כשר אימא כשר אחותי כערלה ככלאי הכרם אלא האי דנקט כאימא הדא דאית ביה תרתי אשמעינן הדא דאף על גב דמתפיס בדבר האסור בעם האדרן מדרבנן לריך פתח ואשמעינן תו דלריך שיהא ממקום אחר אבל אין פותחין לו בכבוד אמו כלומר אילו היית יודע שלא יהא כבוד לאמך בכך לא היית נודר דלא תימא נהי דאין פותחין לו לאדם בכבוד אביו ואמו ה"מ בנדרים דאורייתא אבל האי דליתיה אלא מדרבנן פותחים קא משמע לן דלא. הרשב"א ז"ל. ודוקא במדיר אשתו ומתפיס בדבר האסור לריך פתח מפני שדרכו לאסור את אשתו מתוך הקפדה ואי שרית ליה בלא פתח כי מתפיס בדבר האסור אתי למיסרי נמי אפילו מתפיס בדבר הנדור אבל שאר נדרים מתוך שאין מצויין כל כך לא גזרו בהן ואין לריכין שאלה והיינו דנדרים דרישא דמתניתין מותרין לגמרי כדאיתא בגמרא [שם]: **גמ' טעמא דאמר חולין שאוכל לך וכו'.** דולאי כי תנא חולין לאו לגופיה איצטריך דהא פשיטא דמותר אלא משום דיוקא תנא ליה לאשמועינן הא לחולין אסור: **מני מתניתין אי רבי מאיר וכו'** אלא

לא קשיא. מתניתין דאסר דאמר הקרבן דהיינו כקרבן שאוכל לך (3) רבי מאיר היא דלא שאני ליה בין אמר הקרבן לכקרבן וברייתא דאמר הא קרבן דמשמע חיי: **לא קרבן לא אוכל לך.** אבל שאוכל לך הוי קרבן להכי אוסר רבי מאיר. ואית דאמרי הכי משמע לקרבן בשביל קרבן לא אוכל לך שאם אוכל לך יהא אסור עלי כקרבן: ומקשינן **והא ליה ליה לרבי מאיר וכו': מתני' קונם פי מדבר עמך.** מה שאני מדבר עמך אסור עלי כקרבן או שאמר קונם ידי עושה עמך או קונם רגלי מהלכת עמך אסור: **גמ'** ורמינהו חומר בשבועות מבנדרי' ובנדרים מבשבועו' חומר בנדרים שהנדרים חלין על המצוה כברשות מה שאין כן בשבועות וחומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שיש בו ממש ושאין בו ממש מה שאין כן בנדרים אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדיבורי ידי למעשיהם רגלי להילוכן דיקא נמי דקתני פי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך:

הדרן עלך כל כינויי

ואלו מותרין חולין שאוכל לך כבשר חזיר כעבודת כוכבים כעורות לבובין כנבילות (4) וטריפות כשקצים ורמשים כחלת אהרן וכתרומתו מותר האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל ראשו לכך: **גמ'** טעמא דאמר חולין שאוכל לך הא אמר לחולין שאוכל לך משמע לא לחולין ליהוי אלא קרבן מני מתניתין אי רבי מאיר הא ליה ליה מכלל לאו

ואלו מותרין. דלא חשיבי נדר: **האומר חולין שאני אוכל לך או כשר חזיר שאוכל לך או כעבודת כוכבים כו': כחלת אהרן וכתרומתו מותר.** לאכול עמו. דכל הני לאו דבר הנדור הן אלא דבר האסור דממילא מיתסרי בלא נדר ואין נודרים בדבר האסור: **גמ' אי רבי מאיר והא ליה ליה מכלל לאו אפה שומע הן.** והיכא דאמר לחולין לא אמרינן דמשמע אלא לקרבן דהיינו הן מכלל לאו: אלא

לא קשיא הא דאמר הא קרבן והא דאמר הקרבן מאי טעמא חיי קרבן קאמר קתני לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר והא ליה ליה לרבי מאיר אוסר כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לאו אתה שומע הן אמר רבי אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך: מתני' האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת עמך אסור: גמ' ורמינהו חומר בשבועות מבנדרי' ובנדרים מבשבועו' חומר בנדרים שהנדרים חלין על המצוה כברשות מה שאין כן בשבועות וחומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שיש בו ממש ושאין בו ממש מה שאין כן בנדרים אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדיבורי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדיבורי דיבור שאני מדבר עמך והפה שנאסר יש בו ממש ודאי וידיס למעשה ידיהם שאיני עושה עמך ורגלי להילוך שלא אהלך עמך: דיקא נמי. מתני' דאסר דפי קאמר דקתני קונם פי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך שמע מינה דיאסר פי קאמר והיינו דבר שיש בו ממש:

הדרן עלך כל כנויי

ואלו מותרין. דלא חשיבי נדר: **האומר חולין שאני אוכל לך או כשר חזיר שאוכל לך או כעבודת כוכבים כו': כחלת אהרן וכתרומתו מותר.** לאכול עמו. דכל הני לאו דבר הנדור הן אלא דבר האסור דממילא מיתסרי בלא נדר ואין נודרים בדבר האסור: **גמ' אי רבי מאיר והא ליה ליה מכלל לאו אפה שומע הן.** והיכא דאמר לחולין לא אמרינן דמשמע אלא לקרבן דהיינו הן מכלל לאו: אלא

לא קשיא הא דאמר הא קרבן והא דאמר הקרבן מאי טעמא חיי קרבן קאמר קתני לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר והא ליה ליה לרבי מאיר אוסר כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לאו אתה שומע הן אמר רבי אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך: מתני' האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת עמך אסור: גמ' ורמינהו חומר בשבועות מבנדרי' ובנדרים מבשבועו' חומר בנדרים שהנדרים חלין על המצוה כברשות מה שאין כן בשבועות וחומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שיש בו ממש ושאין בו ממש מה שאין כן בנדרים אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדיבורי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדיבורי דיבור שאני מדבר עמך והפה שנאסר יש בו ממש ודאי וידיס למעשה ידיהם שאיני עושה עמך ורגלי להילוך שלא אהלך עמך: דיקא נמי. מתני' דאסר דפי קאמר דקתני קונם פי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך שמע מינה דיאסר פי קאמר והיינו דבר שיש בו ממש:

הדרן עלך כל כנויי

ואלו מותרין. דלא חשיבי נדר: **האומר חולין שאני אוכל לך**

מסורת הש"ס

סז א מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' יט וע"ש בכ"מ:

סח ב מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' יח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ג:

סט ג מיי' שם הל' [ח ו-ט] וסמג שם טוש"ע יו"ד סי' רטו סעי' ח:

ע ד מיי' שם הל' [ח] ז ופ"ה מהל' שבועות הל' טו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רלט סעי' ד:

עא ה מיי' פ"ח מהל' שבועות הל' ג ופ"ה הל' כ ופ"ג מהל' נדרים הל"ח טוש"ע שם סעי' ג:

עב ו ז מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' [י] יח סמג שם טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ח:

א ח מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' כ סמג שם:

ב ט מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סי' רה סעי' ח:

ג י מיי' שם הל"ח:

ד כ מיי' שם הל' ל ופ"ב שם הל' יג סמג שם טוש"ע שם סי' רה סעי' ח:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה באומר יאסר פי וכו' ודבוותה בהש"ס. ע' לקמן דף טז ע"ב בהר"ן ד"ה אמר רבא וכגיטין דף עג ע"ב תד"ה אמר רבה וביבמות דף כה ע"ב תד"ה באומר:

מוסף רש"י

שהנדרים חלין על המצוה כברשות. קונם סוכה שאני עשה, עולב שאני עוטל אסור וכנדרים (טז:) מפרש טעמא (שבועות כה.). **ושאין בו ממש.** תרי גווני משמע שאין בהן ממש, כגון שיבה, ומשמע שאין בהן הנייה, כגון שאזרוק לרוח ליס (שם) נדל אינו חל על השיבה כגון קונם שאני יפן, דקונם לשון הקדש הוא (שם). **יאסר פי לדיבורי.** שאוסר את פיו על מציאו (ראמ"ה בשמו).

הדרן עלך כל כנויי

שלא יקל ראשו לכך. אבל נעיל גני שאוכל לך כבשר חזיר לא מיישינן לשמא יקל ראשו, דמה לנו אם יאסור עצמו לגמרי שלא יאכל משל חביריו (ראמ"ה בשמו).

הגהות הב"ח

(א) מתני' ס"א בטריפות כשקצים כרמשים: (ב) רש"י ד"ה לא קשיא וכו' ורבי מאיר היא וכו' מיי הס"ד ואח"כ מ"ה קתני לקרבן כו' לא קרבן: (ג) ד"ה דיקא נמי מתניתין דיאסר פי קאמר:

פירוש הרא"ש

שהנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות. פירוש לעבור על דבר מלוה מה שאין כן בשבועות ולקמן בפ' שני מיפרשא שפיר: **משא"כ** בנדרים. שהנודר תולה האיסור בחפץ ודבר שאין בו ממש אין יכול לאסרו עליו ולהיכול דבר שאין בו ממש הוא: **באומר יאסר פי** לדבורי בו'. ויש ממשות באיכריס לאסרן עליו:

הדרן עלך כל כנויי

ואלו מותרין חולין שאוכל לך. מילתא דפשיטא היא וכגמ' מפרש אמאי קתני לה: בעורות לבובים. היו נוקבין הבהמה ממיים כנגד הלב ומוליאין הלב ומקריבין אותו לעבודת כוכבים ותקרובת עבודת כוכבים אסורה בהנאה: **בחלת אהרן.** שהיה לאשון להכניס ולא הוי דבר הנדור כדפרישית לעיל בפ"ק: **הרי את עלי באימא.** לאו דבר הנדור הוא ואעפ"כ הממירו חכמים עליו כנודר בתורה לעם האדרן כדמפרש בגמ' ועוד הממירו עליו לפתוח לו פתח ממקום אחר לנקש לו פתח וטעם לחרטתו שאילו היה יודע שכן הוא לא היה נודר ולא סגי בכדו תהיה לו לכך עלך וכל זה שלא יקל ראשו לכך ולא יגיע לאסור אשתו עליו: **גמ' טעמא דאמר חולין** בו'. לגופיה לא איצטריך אלא לדיוקא אמא: **אי רבי מאיר הא ליה ליה מכלל לאו בו'.** היכא דאמר לחולין בפתח ולא אמר לא חולין: **ואלא** ר' יהודה היינו רישא. בפרקין דלעיל דתנן לחולין שאוכל לך אסור:

(ד) [נעיל יח. שבועות לו.], (ה) לקמן טו. [שבועות כה. תוספתא פ"ג], (ו) נעיל יב., (ז) [נעיל יח. שבועות לו.], (ח) [דף טו.], (ט) [דף י"ב. ד"ה בעיקרו ובד"ה כחלת], (י) [שמה רש"ס],

תוספות

הא דאמר הא קרבן. בשתי תיבות אז אמרינן בחיי קרבן קאמר והכי משמע הא הנה בקרבן אני נשבע הא דאמר הקרבן כלומר מתניתין דאסרה מיירי דאמר הקרבן בתיבה אחת לפיכך אסור דלא שייך לומר שהוא לשון שבועה כיון דאמר ליה בתיבה אחת ומתניתין נמי דייקינן דמיירי בתיבה אחת דומיא דקרבן אע"ג דבהעבודה הוא הוי לשון שבועה אף כי בתיבה אחת שאני הכא כיון דבלשון נדר קא"ל דקאמר הקרבן שאוכל לך הילכך אין לפרשו בלשון שבועה היכא דקא"ל בתיבה אחת: קתני לקרבן **לא אובל לך דבי מאיר אוסר והא ליה ליה לר"מ מבלל וכו'.** הסתם דטעמא דאסור משום מבלל וכו' משמע לא קרבן מה שלא אוכל הא מה שאוכל לך יהא קרבן ומשני בגמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך כלומר כלי מפרש ליה ופר"ת דמייירי דאמר לקרבן בפתח אין לפי דברי המתקשה דאלא המתקשה היה סבור דפי' לקרבן בפתח כמו לא ודחי דמפרש' ליה לקרבן יהא ור"י מפרש דלפי שיעוא מיירי דאמר לקרבן בתוף מיהו לפר"ת ניחא טפי דע"כ לאמר דס"ל דעיקרא הוי לקרבן בפתח מדהוה טעי המתקשה לומר טעמא דאיסורא משום מבלל ומסתמא ה"ה לדברי המתרץ א"ג גם לפר"י יש לישב דגזה הם חלוקין המתקשה והמתרץ דודאי המתקשה היה סבור דגרס לקרבן בפתח לפיכך היה טועה לומר דטעמא משום מבלל לאו כו' ודחי דרבי מאיר מיירי דאמר לקרבן בתוף ופ"ת לפר"ת דאמר לשיעוא דאמר לקרבן בפתח לרבנן דלית להו האי סברא דלקרבן יהא לפיכך וכו'

מ"מ מיתסר מטעם מבלל לאו וכו' לרבנן דאית להו מבלל וכו' ואי"כ אמאי קתני רבי מאיר אוסר הא לרבנן נמי מיתסר בשלמא לפר"י דגרס לקרבן בתוף וליכא למימר מבלל לאו וכו' לכך ליכא למיסר ס"ל מטעם לקרבן יהא לפיכך מותר לרבנן דלית להו סברא דלקרבן יהא אבל לפר"ת קשה כדפרישית וי"ל דאה"ל דאה"ל דתסתם גם לרבנן ולרבותא נקט ר"מ אוסר דאע"ג דרבי מאיר לית ליה מבלל וכו' מ"מ אוסר מטעם דלקרבן יהא וכו': **באומר יאסר פי לדיבורי.** תימה אמאי לא משני לה דאף כי אין בו ממש ואין נדרים חלים מדאורייתא מ"מ מיתסר מדרבנן כדמסיק רבינא לקמן פ"ג ואיסור דמתניתין מדרבנן קאמר וי"ל דמתרץ ליה האמת דמתניתין מוכחא דמיירי בהכי שאמר יאסר פי לדיבורי כדמסיק דיקא נמי דקתני כו': ידי לעושיהם. וא"ת מיפוק ליה דמעשה ידיהם יש בו ממש כדמוכח בכתובות (דף עט.) דאם אמר קונם מעשה ידי דחייל לר"מ דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וי"ל דאה"ל ואגב איגך נקט הך שינויא אכולהו

ועוד דאיכא מעשה ידיהם שאין בהן ממש כגון שלא אתן לפני בקרו תבן:

הדרן עלך כל כנויי נדרים

ואלו מותרין. הרי עלי: **גמ' טעמא דאמר חולין שאוכל הא לחולין שאוכל לך** וכו'. דס"ל לדיוקא איצטריך למידק מייתי לחולין כיון דלגופיה לא איצטריך:

אלא רבי יהודה היא. דאית ליה מכלל לאו הן: **היינו רישא.** כלומר כבר תנינא בפירקין דלעיל (דף י:) לחולין שאוכל לך לא כשר וכו' ומוקמינן לה כרבי יהודה ומאי קא משמע לן הכא אלא ודאי לא איצטריך הכא חולין אלא איידי דבעא למיתני כבשר חזיר כעבודת כוכבים תנא נמי חולין: **רבינא אומר.** הא דקתני חולין לאו דאמר חולין שאוכל (א) אלא הכי קתני אלו מותרין כחולין האומר כבשר חזיר כעבודת כוכבים כו': **ואי לא תנא חולין.** דמשמע מותר כחולין הוא הוה אמינא בעי שאלה לחכם היכא דאמר כבשר חזיר או כעבודת כוכבים בעי למישאל אי הוה נדר אי לא ולהכי תנא חולין למימר דחולין גמורין נינהו דלא בעי שאלה: **ומי איכא לאסוקי אדעתא.** דבעי שאלה היכא דנדר כהאי גוונא אי לא תני נמי חולין: **והא מדקתני סיפא האומר לאשתו הרי את אסורה לאימא.** אע"ג דנדר בדבר האסור דלא הוי נדר: **פותחין לו פתח ממקום אחר.** לנודר זה לחרטה שצריך לבא לפני חכם ואין פותחין לו לומר הואיל ונדרת בדבר האסור לא כלום נדרת אלא מפתח אחר מראין לו ההיתר כדי שלא יקל את ראשו לכך כלומר להכי מצריכין ליה שאלה ופותחין לו פתח ממקום אחר כדי שלא יהא קל בעיניו לידור בכך להזכיר אמו לגנאי. ומדקתני בהא סיפא דצריך שאלה מכלל דרישא דלא קתני לא צריך שאלה ואפילו אי לא אמר חולין לא מצרכינן ליה שאלה: **אלא חולין ממילא נסבה.** כדי נסבה: **דהא כתב נמי לאסור איסר.** וימא נמי עד שידור בדבר האסור: **לא אמר כלום.** אלמא אפילו שאלה לא בעי: **לא אמר כלום מדאורייתא.** הואיל דנדר בדבר האסור ומ"מ צריך שאלה כדי שלא יקל את ראשו בכך: **תלמיד חכם.** לא בעי שאלה דאקראי בעלמא הוא דאירע לו ולא יקל את ראשו בכך ומתני' מיירי בעם הארץ דאי אמרת אפילו שאלה לא בעי יקל את ראשו להיות נודר כך: הנודר

קאמר דהיכי לימא ככר זה עלי כבשר חזיר לא אפשר דבשר חזיר אסריה רחמנא והוא לא אסריה: **מתבעי לדתניא איזהו איסר וכו'.** לאשמועינן דאע"ג דתלי נדרו בנדר שלא נאסר אלא לו לבדו דהיינו יום שמת בו אביו חייל נדרא דאי לאו האי קרא הוה אמינא כי ידור נדר עד שידור בדבר שהוא הנדור לגמרי שנאסר מכל מחמת אותו נדר קמ"ל קרא דלאסור איסר. וא"ת א"כ היכי מקשינן התם בריש פרק שבועות שתים בתרא [שבועות כ:] כיום שמת בו אביו פשיטא והא טובא קמ"ל וכדכתיבנא גראה בעיני דמדלא נקט תנא בנדר על ככר ומתפיס על ככר אחר בו משמע דאגב אורחיה מילתא אחריתי אתא לאשמועינן דמתפיס בימים שאפילו בלא נדר לא היה אוכל בהם בשר כיון דמ"מ משום נדר ג"כ הם נאסרים עליו כי מתפיס בהו חייל נדרא והיינו יום שמת בו אביו ויום שמת בו רבו דאפילו בלא נדר משום צעריה לא הוה אכיל בהו בשרא ושתי חמרא ומש"ה פריך יום שמת בו אביו פשיטא דהא כל איסוריה ליתיה אלא מחמת נדר ואע"ג דממילא נמי הוי ממנע מאי נפקא לן מיניה מ"מ מתפיס בנדר הוא דלא אפשר ליה לאתפוסי באיסורא כלל ומפרקינן יום שנהרג גדליה בן אחיקם אנטריכא ליה דמתסר ממילא וקמ"ל דכיון דאית ביה נמי נדרא מתפיס בנדר הוא ואסור. ואם תאמר דהכא משמע דהכיא דאיזהו איסר האמור בתורה נפקא לן מקרא דלאסור איסר ואילו התם בפרק שבועות שתים בתרא מייתי לה מנא ה"מ אמר קרא אים כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור דאלמא כולה מילתא מהאי קרא נפקא לן ולא מצטריך לן לאסור אסר כלל וי"ל דהתם משום דלא קאי בעיקרא דהא דינא לא דק ונקט קרא דכי ידור נדר משום דהוה קרא נמי משמע דנדר הוי ע"י התפסה אבל אין ה"נ דקרא לאסור איסר מצטרי לן למתפיס בדבר שלא נאסר אלא לו לבדו דחייל נדריה: הילכך לענין הלכה נקטינן דמתפיס בדבר האסור לא הוי נדר ולא צריך שאלה כלל ואפילו בעם הארץ אלא במדיר אשתו בגבד ומהאי טעמא דכתיבנא במתני' אבל מתפיס בדבר הנדור ואפי' בדבר שאינו נדור אלא לו בלבד חייל. וה"מ מתפיס בנדר אבל מתפיס בשבועה לא מהני דקי"ל בפרק שבועות שתים בתרא [שם כ.] דמתפיס בשבועה לאו כמוליא שבועה מפיו דמי דהיינו טעמא משום דנדר חל על החפץ שאסר את החפץ עליו בנדר ולפיכך כשהוא מתפיס חפץ בחפץ דאוי הוא שיחול אבל שבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ אבל גוף החפץ אין עליו נדר וקדושה כלל הילכך אי אמר זה כזה לא אמר כלום וכן נמי אם אמר שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו והוא היה מושבע על אותו יום לא אמר כלום דהא באותו יום מתפיס ואותו יום ליכא בגופיה נדרא כלל. ואיכא מ"ד דהכי דמתפיס בשבועה לאו כמוליא שבועה מפיו דמי ה"מ לענין קרבן ומלקות אבל איסורא מיהא איכא וזה אינו מחוור וכמו שכתבתי שם בס"ד: **הא בתר.** דכיון דתני לא אמר כלום משמע שאינו צריך שאלה כלל ואפי' מדרבנן ומיירי בת"ח: **והתניא.** בניחותא. כלומר דלקח על גב דצריך שאלה לעם הארץ תני לא אמר כלום כיון דת"ח אין צריך שאלה: **הכי גרסינן ואמר רבי יוחנן ואמר רב נחמן:** והא

אלא רבי יהודה היא היינו רישא. מתני' דפרקא קמא [י:] דתנן לחולין שאוכל לך קרי רישא. וגראה בעיני דה"פ בשלמא אי כר"מ מתוקמא לא תקשי לן היינו רישא משום דהכיא דלעיל אוקימנא [יא.] כרבי יהודה והכי קתני כרבי יהודה אומר האומר ירושלים וכו' והכא סתם לן תנא דאפילו לר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אפילו בכי האי גוונא אית ליה למישדי: **איידי דקתני כבשר חזיר וכו'.** כלומר הא דקתני חולין שאוכל לך לאו לגופיה איצטריך ולאו לדיוקא אלא אגב גררא דשארא פתח ביה הכי: **הכי קתני ואלו מותרין לחולין.** כלומר כאומר חולין שאוכל לך שיהא מותר לגמרי ולא בעי שאלה: **מנא ה"מ.** דמתפיס בדבר האסור לא מתסר: **אמר קרא כי ידור נדר וכו' עד שידור בדבר הנדור.** גראה בעיני דהכי פירושו דסבירא להש"ס דלאשמועינן דמתפיס בדבר הנדור מיתסר לא צריך קרא דכיון דאמר ככר זה עלי אסור הוי נדר כי אמר נמי כקרבן אסור קאמר ולא גרע מידות אלא ודאי קרא דכי ידור נדר לאו לדבר הנדור אתא אלא למעוטי דבר האסור. ופרכינן אי הכי אפילו בדבר האסור נמי דהא כתיב לאסור איסר כלומר דעל כרחך כל חד לגופיה איצטריך ולאו למעוטא (ב) דכי היכי דלא תיסק אדעתין דמתפיס לא הוי נדר כתב רחמנא הני תרי קראי לאשמועינן במתפיס בדבר הנדור ומתפיס בדבר האסור הוי נדר וכל חד מיניהו חייל דאי לא לאסור איסר למאי מוקמת ליה. ומפרקינן לאסור איסר מתבעי לכדתניא איזהו איסר וכו' כלומר וכיון דאפשר דלאוקומה להך דרשא לכהי מוקמת לה משום דסברא היא דמתפיס בדבר האסור לא חייל דבשלמא בדבר הנדור מצי לאתפוסי ולומר ככר זה עלי בנדר וקרבן שנאסר ע"י נדר אבל כי מתפיס בדבר האסור לא כלום אפר דהיכי לימא ככר זה עלי כבשר חזיר לא אפשר דבשר חזיר אסריה רחמנא והוא לא אסריה: **מתבעי לדתניא איזהו איסר וכו'.** לאשמועינן דאע"ג דתלי נדרו בנדר שלא נאסר אלא לו לבדו דהיינו יום שמת בו אביו חייל נדרא דאי לאו האי קרא הוה אמינא כי ידור נדר עד שידור בדבר שהוא הנדור לגמרי שנאסר מכל מחמת אותו נדר קמ"ל קרא דלאסור איסר. וא"ת א"כ היכי מקשינן התם בריש פרק שבועות שתים בתרא [שבועות כ:] כיום שמת בו אביו פשיטא והא טובא קמ"ל וכדכתיבנא גראה בעיני דמדלא נקט תנא בנדר על ככר ומתפיס על ככר אחר בו משמע דאגב אורחיה מילתא אחריתי אתא לאשמועינן דמתפיס בימים שאפילו בלא נדר לא היה אוכל בהם בשר כיון דמ"מ משום נדר ג"כ הם נאסרים עליו כי מתפיס בהו חייל נדרא והיינו יום שמת בו אביו ויום שמת בו רבו דאפילו בלא נדר משום צעריה לא הוה אכיל בהו בשרא ושתי חמרא ומש"ה פריך יום שמת בו אביו פשיטא דהא כל איסוריה ליתיה אלא מחמת נדר ואע"ג דממילא נמי הוי ממנע מאי נפקא לן מיניה מ"מ מתפיס בנדר הוא דלא אפשר ליה לאתפוסי באיסורא כלל ומפרקינן יום שנהרג גדליה בן אחיקם אנטריכא ליה דמתסר ממילא וקמ"ל דכיון דאית ביה נמי נדרא מתפיס בנדר הוא ואסור. ואם תאמר דהכא משמע דהכיא דאיזהו איסר האמור בתורה נפקא לן מקרא דלאסור איסר ואילו התם בפרק שבועות שתים בתרא מייתי לה מנא ה"מ אמר קרא אים כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור דאלמא כולה מילתא מהאי קרא נפקא לן ולא מצטריך לן לאסור אסר כלל וי"ל דהתם משום דלא קאי בעיקרא דהא דינא לא דק ונקט קרא דכי ידור נדר משום דהוה קרא נמי משמע דנדר הוי ע"י התפסה אבל אין ה"נ דקרא לאסור איסר מצטרי לן למתפיס בדבר שלא נאסר אלא לו לבדו דחייל נדריה: הילכך לענין הלכה נקטינן דמתפיס בדבר האסור לא הוי נדר ולא צריך שאלה כלל ואפילו בעם הארץ אלא במדיר אשתו בגבד ומהאי טעמא דכתיבנא במתני' אבל מתפיס בדבר הנדור ואפי' בדבר שאינו נדור אלא לו בלבד חייל. וה"מ מתפיס בנדר אבל מתפיס בשבועה לא מהני דקי"ל בפרק שבועות שתים בתרא [שם כ.] דמתפיס בשבועה לאו כמוליא שבועה מפיו דמי דהיינו טעמא משום דנדר חל על החפץ שאסר את החפץ עליו בנדר ולפיכך כשהוא מתפיס חפץ בחפץ דאוי הוא שיחול אבל שבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ אבל גוף החפץ אין עליו נדר וקדושה כלל הילכך אי אמר זה כזה לא אמר כלום וכן נמי אם אמר שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו והוא היה מושבע על אותו יום לא אמר כלום דהא באותו יום מתפיס ואותו יום ליכא בגופיה נדרא כלל. ואיכא מ"ד דהכי דמתפיס בשבועה לאו כמוליא שבועה מפיו דמי ה"מ לענין קרבן ומלקות אבל איסורא מיהא איכא וזה אינו מחוור וכמו שכתבתי שם בס"ד: **הא בתר.** דכיון דתני לא אמר כלום משמע שאינו צריך שאלה כלל ואפי' מדרבנן ומיירי בת"ח: **והתניא.** בניחותא. כלומר דלקח על גב דצריך שאלה לעם הארץ תני לא אמר כלום כיון דת"ח אין צריך שאלה: **הכי גרסינן ואמר רבי יוחנן ואמר רב נחמן:** והא

לאו אתה שומע הן ואלא רבי יהודה היינו רישא איידי דקתני כבשר חזיר כעבודת כוכבים להכי קתני חולין רבינא אמר הכי קתני ואלו מותרין כחולין כבשר חזיר כעבודת כוכבים ואי לא תנא חולין הוה אמינא בעי שאלה ומי איכא לאסוקי על דעתא הכי הא מדקתני סיפא האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר מכלל דרישא לא בעיא שאלה אלא מחוורתא חולין ממילא נסבה מנהני מילי אמר קרא [1]איש כי ידור נדר לה' [2]עד שידור [3]בדבר הנדור אי הכי אפילו בדבר האסור נמי דהא כתיב לאסור איסר על נפשו לאסור איסר מבעי ליה לכדתניא [3]איזהו איסר האמור בתורה כו': האומר לאשתו הרי את עלי כאימא כו': ורמינהו הרי את עלי כבשר אימא כבשר אחותי בערלה וכבלאי הכרם לא אמר כלום אמר אביי לא אמר כלום מדאורייתא וצריך שאלה מדרבנן רבא אמר [4]הא בתלמידי חכמים [5]הא בעם הארץ והתניא [6]הנודר בתורה לא אמר כלום ואמר רבי יוחנן [7]וצריך שאלה לחכם ואמר רב נחמן [8]ותלמיד חכם אינו צריך שאלה

תניא

(ב) דכי היכי דלא תיסק אדעתין דמתפיס לא הוי נדר כתב רחמנא הני תרי קראי לאשמועינן במתפיס בדבר הנדור ומתפיס בדבר האסור הוי נדר וכל חד מיניהו חייל דאי לא לאסור איסר למאי מוקמת ליה. ומפרקינן לאסור איסר מתבעי לכדתניא איזהו איסר וכו' כלומר וכיון דאפשר דלאוקומה להך דרשא לכהי מוקמת לה משום דסברא היא דמתפיס בדבר האסור לא חייל דבשלמא בדבר הנדור מצי לאתפוסי ולומר ככר זה עלי בנדר וקרבן שנאסר ע"י נדר אבל כי מתפיס בדבר האסור לא כלום

הנודר

מתבעי לדתניא איזהו איסר וכו'. לאשמועינן דאע"ג דתלי נדרו בנדר שלא נאסר אלא לו לבדו דהיינו יום שמת בו אביו חייל נדרא דאי לאו האי קרא הוה אמינא כי ידור נדר עד שידור בדבר שהוא הנדור לגמרי שנאסר מכל מחמת אותו נדר קמ"ל קרא דלאסור איסר. וא"ת א"כ היכי מקשינן התם בריש פרק שבועות שתים בתרא [שבועות כ:] כיום שמת בו אביו פשיטא והא טובא קמ"ל וכדכתיבנא גראה בעיני דמדלא נקט תנא בנדר על ככר ומתפיס על ככר אחר בו משמע דאגב אורחיה מילתא אחריתי אתא לאשמועינן דמתפיס בימים שאפילו בלא נדר לא היה אוכל בהם בשר כיון דמ"מ משום נדר ג"כ הם נאסרים עליו כי מתפיס בהו חייל נדרא והיינו יום שמת בו אביו ויום שמת בו רבו דאפילו בלא נדר משום צעריה לא הוה אכיל בהו בשרא ושתי חמרא ומש"ה פריך יום שמת בו אביו פשיטא דהא כל איסוריה ליתיה אלא מחמת נדר ואע"ג דממילא נמי הוי ממנע מאי נפקא לן מיניה מ"מ מתפיס בנדר הוא דלא אפשר ליה לאתפוסי באיסורא כלל ומפרקינן יום שנהרג גדליה בן אחיקם אנטריכא ליה דמתסר ממילא וקמ"ל דכיון דאית ביה נמי נדרא מתפיס בנדר הוא ואסור. ואם תאמר דהכא משמע דהכיא דאיזהו איסר האמור בתורה נפקא לן מקרא דלאסור איסר ואילו התם בפרק שבועות שתים בתרא מייתי לה מנא ה"מ אמר קרא אים כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור דאלמא כולה מילתא מהאי קרא נפקא לן ולא מצטריך לן לאסור אסר כלל וי"ל דהתם משום דלא קאי בעיקרא דהא דינא לא דק ונקט קרא דכי ידור נדר משום דהוה קרא נמי משמע דנדר הוי ע"י התפסה אבל אין ה"נ דקרא לאסור איסר מצטרי לן למתפיס בדבר שלא נאסר אלא לו לבדו דחייל נדריה: הילכך לענין הלכה נקטינן דמתפיס בדבר האסור לא הוי נדר ולא צריך שאלה כלל ואפילו בעם הארץ אלא במדיר אשתו בגבד ומהאי טעמא דכתיבנא במתני' אבל מתפיס בדבר הנדור ואפי' בדבר שאינו נדור אלא לו בלבד חייל. וה"מ מתפיס בנדר אבל מתפיס בשבועה לא מהני דקי"ל בפרק שבועות שתים בתרא [שם כ.] דמתפיס בשבועה לאו כמוליא שבועה מפיו דמי דהיינו טעמא משום דנדר חל על החפץ שאסר את החפץ עליו בנדר ולפיכך כשהוא מתפיס חפץ בחפץ דאוי הוא שיחול אבל שבועה הוא אוסר עצמו מן החפץ אבל גוף החפץ אין עליו נדר וקדושה כלל הילכך אי אמר זה כזה לא אמר כלום וכן נמי אם אמר שלא אוכל בשר כיום שמת בו אביו והוא היה מושבע על אותו יום לא אמר כלום דהא באותו יום מתפיס ואותו יום ליכא בגופיה נדרא כלל. ואיכא מ"ד דהכי דמתפיס בשבועה לאו כמוליא שבועה מפיו דמי ה"מ לענין קרבן ומלקות אבל איסורא מיהא איכא וזה אינו מחוור וכמו שכתבתי שם בס"ד: **הא בתר.** דכיון דתני לא אמר כלום משמע שאינו צריך שאלה כלל ואפי' מדרבנן ומיירי בת"ח: **והתניא.** בניחותא. כלומר דלקח על גב דצריך שאלה לעם הארץ תני לא אמר כלום כיון דת"ח אין צריך שאלה: **הכי גרסינן ואמר רבי יוחנן ואמר רב נחמן:** והא

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ח מהל' נדרים הל"ט סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רל סעי' ח:

ו ב מיי' שם פ"ב הל' יג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רה סעי' ח:

ז ג ד ה מיי' פ' יב מהל' שבועות הל' ה ופ"ח מהל' נדרים הל' כז סמג לאוין רמ"ד רמב טוש"ע יו"ד סי' ריב:

תוספות

היינו רישא. פירוש מתני' דפ"ק דתנא לחולין שאוכל לך לא כשר וכו' ואוקימנא כרבי יהודה: **איידי דתנן כבשר חזיר.** וכ"ל דבריס הרבה שאין הנדר חל תנא נמי חולין בהדייהו דבעי לייחס לעולם מתני' לאוקמה לאיצטריך למילק הא לחולין וכו' יהודה ומש"ג דתניא חדא גררא ול"ל פ"ק תנייה אגב גררא ול"ל דלאו לדוקיא אתיא מתני' אלא לגופיה אע"ג דלא הוי שום רבותא מ"מ תניא אגב גררא דאיך והשתא מתוקמא גם כר"מ ולהכי לא הוי מצי למיתני קרבן שאוכל לך: ה"א דבעי שאלה מדרבנן ומי מצי למימר הכי והא מדקתני **סיפא.** וא"ת היכא ס"ל דבעי שאלה מדרבנן והא קתני דמותרין וי"ל דס"ל דמותרין ר"ל מדאורייתא וכה"ג אמרינן לקמן ד' נדרים התירו חכמים ואפ"ה קאמר בגמרא דבעי שאלה מדרבנן: **אי הכי אפ"ל בדבר האסור** נמי **דהא** כתיב **לאסור איסר.** וא"ת ס"כ כי ידור נדר לדבר הנדור למה לי ור"ל דלא תימא דדבר האסור אמיר (פי') [טפי] להתפיס בו מדבר הנדור: **ההיא מיבעי'** ליה לדתניא איזהו איסר האמור בתורה וכו'. דמוקי לה בשבועות פ"ג (דף כ.) למתפיס בנדר או למתפיס בשבועה שומע זה כזה ונפקא לן מכפילות הלשון דלאסור איסר וא"ת התינח לגבי דמוקי ליה הכי פ"ג דשבועות אלא לרבא דאמר התם מתפיס בשבועה ובנדר לא כלום הוא ותך בריתא מפרש לה ואיזה הוא איסר נדר האמור בתורה הרי שאמר הרי עלי שלא לאכול בשר וכו' דכיון שמזכיר בהדיא שלא לאכול הוי עיקר הנדר ומסברא נפקא ליה ולא משום פסוק ג"כ לדידיה כפילות דלאסור איסר למה לי ושמא יש לומר דלרבא אין להקשות מן הכפילות מלאסור איסר משום דרבא אמר התם דאיסר הוא לשון בפני עצמו [ואם] הוליאו בלשון נדר נדר כגון שאמר ככר זה עלי לאיסור ואם הוליאו בלשון שבועה שאמר איסור שלא יאכל (בשבר) [ככר] זה הוי כאילו אמר שבועה שלא אוכל ככר זה ודרים ליה התם משום דאיסר זה הטילו הכפילות בין נדר לשבועה וכיון דלשון הוא לעצמו ליכא למידרס מן הכפילות שיתפיס בדבר מידי דהוה אשבועה דכתיב או השבע שבועה הכפילות הילכך לרבא לא קשיא כלל מן הכפילות כדפרי' כך נראה למורי ז"ל: ורמינהו הרי את עלי וכו'. יודע היה דמתניתין דבעי התרת חכם אינו כ"ש מדרבנן דבר הנדור בעי אלא ס"ד דהך בריתא דקתני לא אמר כלום אפי' מדרבנן לא בעי שאלה מדקתני לא אמר כלום וכן מוכח שינויא דאביי דקאמר לא אמר כלום מדאורייתא ואיכא שאלה מדרבנן: ה"ג בהך בריתא הרי את עלי כבשר אמי כבשר אחותי. ולאחותו של הבעל קאי אבל ל"ג כבשר אמה כבשר אחותה דמשמע דאמה ואחותה של אשתו קאי ול"ל דא"כ הוה ליה למימר כבשר אמך או כבשר אחותך דהא במדבר עם אשתו מיירי דקאמר הרי את עלי אלא גר' כבשר אמי כבשר אחותי אך הסופרים טעו לכתוב אמה ואחותה: **רבא אמר הא בתלמיד חכם הא בעם הארץ.** ואביי מדלא משני הכי משמע לדידיה דאין חילוק בין תלמיד חכם לעם הארץ ואפי' בת"ח בעי שאלה מדרבנן: **והתניא הנודר בתורה וכו'.** פירוש והתניא בניחותא שיש חילוק בין ת"ח לעם הארץ.

תניא [א]הנודר בתורה לא אמר כלום במה שכתוב בה דבריו קיימין בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימין קתני במה שכתוב בה דבריו קיימין בה ובמה שכתוב בה צריך למימר אמר רב נחמן לא קשיא הא דמחתא אורייתא אארעא הא דנקיט לה בידיה מחתא על ארעא דעתיה אגוילי נקט לה בידיה דעתיה על האזכרות שבה ואיבעית אימא דמחתא על ארעא והא קמ"ל דאע"ג דמחתא על ארעא כיון דאמר במה שכתוב בה מהני [ב]וזו ואין צריך לומר זו קתני ואי בעית אימא כולה [ג] מציעתא נמי דנקיט ליה בידיה והא קמ"ל [ד]כיון דנקיט ליה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמאן דאמר במה שכתוב בה דמי: **מתני'** [ה]קונם שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך האומר [ו]לאשה קונם שאני משמשך הרי זה בלא יחל דברו: **גמ'** [ז]איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אמר רב [ח]אל ישן היום שמא ישן למחר ורב נחמן אמר ישן היום ולא חיישינן שמא ישן למחר [ט]ומודה רב יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שישן היום כי

[1] **והא** דמסקינן הכא דנודר בתורה בעם הארץ צריך שאלה ואילו במתפיס בדבר האסור דייקינן מ"מ דלא צריך שאלה כלל אלא בנדרי אשמא כדאיתא לעיל בסמוך משום דנודר בתורה איכא גווני דמתסר כדאמרינן בסמוך והיינו פלוגתא לעם הארץ לא משמע ליה ואתי לאיתלופי מש"ה אמרינן דאפילו בההוא גוונא דשרי צריך שאלה לעם הארץ:

הנודר בתורה. כלומר שנשבע בתורה דקרי ליה תנא לנשבע נודר [2]וכדכתיבנא לעיל. ומיירי שהיתה תורה מונחת לפניו ואמר בזו התורה שלא אעשה או שאעשה דבר פלוני לא אמר כלום דדעתיה אגוילין כדאמרינן בסמוך: **הא דמחתא אורייתא על ארעא הא דנקיט לה בידיה.** ריש"ל דהנודר בתורה לא אמר כלום דנקיט לה בידיה ואפילו הכי לא אמר כלום דמאי בתורה דקאמר בגוילין שהיא כתובה אבל במה שכתוב בה דבריו קיימין דדעתיה אהזכרות שבה והרי הוא נשבע בשם. אבל סיפא בדמחתא אורייתא על ארעא עסקינן ולפיכך אילו אמר במה שכתוב בה בלבד לא אמר כלום כיון דמחתא אארעא אמרינן דדעתי' אגוילי דהכי קאמר במה שכתוב בה התורה דהיינו הגוילין אבל כי אמר בה ובמה שכתוב בה מהני דכיון דאמר בה כבר הזכיר הגוילין וכי אמר במה שכתוב בה על כרחך דעתיה אהזכרות שבה: **ואי בעית אימא דמחתא על ארעא.** כלומר כולה דמחתא על ארעא ואפילו הכי כי קאמר במה שכתוב בה דבריו קיימין. וסיפא דקתני בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימין לא צריכא לגופה אלא לגלויי אריש"ל דבדמנחא על ארעא היא דסיפא ודאי כיון דאמר בה ובמה שכתוב בה אפילו מנחא אארעא מהני ומינה דמה שכתוב בה בלחוד נמי אפילו מנחתא אארעא מהני דלא סבירא לן להך אוקמתא לאוקומא בריתא בתרי גווני: **הכי גרסינן ואי בעית אימא סיפא הא קמ"ל דכיון דנקיט לה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמאן דאמר במה שכתוב בה דמי.** וה"פ דריש"ל דקתני הנודר בתורה לא אמר כלום במה שכתוב בה דבריו קיימין בדמנחא על ארעא ומש"ה כי אמר בה לא מהני עד דקאמר במה שכתוב בה אבל סיפא בדנקיט לה בידיה עסקינן ומש"ה קתני דכיון דנקיט לה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמאן דאמר במה שכתוב בה דמי. ואיכא נסחא אחרינא דלא מחוורא ומש"ה לא חיישינן לפרושה. אבל הראב"ד ז"ל פירש דכי קתני נודר נודר ממש קאמר שאומר ככר זה עלי בתורה ולא אמר כלום לפי שאין זה מתפיס אלא בגוילין אבל אמר במה שכתוב בה כלומר ככר זה עלי במה שכתוב בה הרי זה אסור כמתפיס בדבר הנדור משום דדעתיה אהזכרות והזכרות שבה נדורים הן שע"י הכתיבה והכנה לשם קדושה הם קדושות והביא ראיה מן הירושלמי דגרסינן התם [פ"ק ה"ג] בתורה לא אמר כלום במה שכתוב בה דבריו קיימים בתורה בקדושת התורה במה שכתוב בה בקרבנות הכתובין בה ונהי דירושלמי אמר קרבנות וגמרא דילן אמרינן הזכרות מ"מ שיטת הירושלמי מוכחת דמתפיס בנדר עסיקינן א"נ דכי אמרינן דעתיה אהזכרות שבה על כל מה שנתפס בה קאמר דהיינו קרבנות וכלי שרת. והרמב"ם ז"ל הביא דין זה בנשבע ובנודר שסובר הרב ז"ל דשמעתין בנשבע עסקינן מדאמרינן דעתיה אהזכרות שבה ובירושלמי עסקינן במתפיס בנדר ושניהם אמת: **מתני' קונם שאני ישן.** בכולהו גרסינן שאני בלא יו"ד ובשבועות גרסינן [לקמן טו.]: שאיני ביו"ד דמשום דנדרים מתפיס חפצא אנפשיה תני להו בלשון שאני כלומר מה שאני ומשום דבשבועות אסר נפשיה תני להו בלשון שאיני ביו"ד. והאי דתנא בנדרים הכי זה בבל יחל דברו ובשבועות קתני אסור נפרש בגמרא [טו.] בס"ד: **גמ'** [1]**כי לא זהיר בתנאיה.** כיון שאינו עיקר האיסור אלא תנאי ליום ראשון אבל באיסורו כיון שהוא עיקר האיסור אע"פ שאינו אסור מצד עצמו אלא בצרופו של יום ראשון אפילו הכי מזהר: **היכי דמי.** כלומר באיזה לשון נדר: **אילימא דקתני שאני ישן מי הוי נדרא.** נראה בעיני דהכי פירושו דאילו מצינן למימר דהכי קתני לא תיקשי מתני' לרב יהודה דמצינן למימר דמתניתין לאו בתנאה ואיסורא עסקינן אלא בנודר שאני ישן לחוד וקמ"ל דאע"ג דליכא הכא חפצא חייל נדרא אבל לא מצינן למימר הכי דהאי גוונא לא חייל: **ואלא דאמר קונם עיני בשינה.** כלומר וקא משמע לן דנהי דאי אפשר בלא שינה אפילו הכי אי ישן שלא מתוך האונס הרי זה בלא יחל: **ומי שבקינן ליה עד דעבר איסורא בל יחל.** כלומר בכי האי גוונא מי חייל נדרא כלל כיון דאי אפשר לו לקיימו בסופו. ונקט לישנא דמי שבקינן ליה משום דבעי לאתויי עלה הא דרבי יוחנן שהיא בשבועה ובשבועה שייך האי לישנא כלומר דלא שבקינן מלהלקותו עד דעבר איסור בל יחל אלא לאלתר מלקין אותו משום שבועת שוא ואף על גב דנדר לא שייך הכי [2]דנדר שוא לא אשכחן דאסור משום שבועה נקט האי לישנא: מלקין

[ח] **א ב** מיי' פי"ב מהל' שבועות הלכה [ד] ס ופ"א מהלכות נדרים הלכה כז [כח] סמג לאוין רמא רמב טוש"ע יו"ד סימן ריב:

ט ג מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה י סמג לאוין סט טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ח:

י ד ה מיי' שם פ"ד הל' יד [טו] סמג שם טוש"ע שם סעי' ג:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' ואי בעית אימא סולה נמי כל"ל ומיבת מציעתא ממקמ: (**ב**) רש"י ד"ה אבל וכו' בה הס"ד ואמ"כ מ"ה כולה נמי כו' תרוייהו מיירי: (**ג**) ד"ה קונם וכו' מהלך והכא גרסינן:

גליון הש"ס

בר"ן ד"ה הנודר בתורה וכו' וכדכתיבנא לעיל. דף מ ע"ד ד"ה והלא מוקמינ: **שם** ד"ה **ואלא דאמר** קונם וכו' דנדר **שוא לא** אשכחן. וכ"כ הכ"ן לקמן דף כה ע"ב. ועיין תוס' גיטין דף לה ע"א ד"ה ונודרת:

מוסף רש"י

קונם שאני ישן. ומפרש בגמרא דאמר עיני, שאין הנדרים חלין אלא על דבר שיש בו ממש, ומדתני תני אסור, ופוקמינא בגמרא בנדר על תנאי, כגון בנדר קונם שינה אם יאכל ככר זו לו קונם עיני בשינה היום אם ישן למחר, שאם ישן ביום האסור ליכא איסורא בהיא שעתא, מיהו אם ישן למחר שהוא יום התנאי, עובר בבל יחל מיום הראשון שהוא יום האסור למפרע (ראמ"ה בשמו). **אל ישן היום שמא ישן למחר.** ומצמא שעבר על נדרו (גיטין פד.). **ורב נחמן אמר ישן היום.** ולמחר יתקיים תנאו ולא ישן (שם).

תוספות

הא דמחתא אארעא. והכי דייקינן סיפא דבעינן תרתי בה ובמה שכתוב בה אבל מה שכתוב בה לחוד אמרי' דעתיה אגוילין וה"ק במה שכתוב בה דהיא הקלף אבל כשאמר בה ובמה שכתוב בה ע"כ מדייתר לשון שמע מינה דדעתיה אהזכרות שבה וכיון דנקיט ליה בידיה היינו כשאמר במה שכתוב בה לחוד דעתיה אהזכרות אבל בה לחוד לעולם דעתו אגוילין אע"ג דנקיט ליה בידיה מיבעיא אימא כיון שבה ומה שכתוב בה דמי והא דקתני סיפא דנקיט ליה בידיה אע"ג דלא אמר אלא בה כמאן דאמר במה שכתוב בה דמי [קמ"ל] אע"ג דלא אמר אלא בה כמ"ד שכתוב בה ובמה שכתוב בה ה"ק כיון דאי אפשר לו לקיימו בסופו. **איתמר** קונם עיני בשינה היום. שינה הוא שם דבר בלשון הש"ס כמו שינה בלשון פסוק: רב נחמן אמר ישן ואין חוששין שמא ישן למחר. מפרש עעמיה בגיטין (ד' פד.) דאי בעי מבריז נפשיה בסילוק:

מסורת הש"ס

(**א**) [עירובין עו. וש"נ], [ל"ל לאסתו], (**ב**) גיטין פד. ע"ש, (**ד**) ס"א בתוכו, (**ה**) [לקמן טו:], (**ו**) [שייך לע"ל], (**ז**) [מכאן שייך לדף טו.],

פירוש הרא"ש

הנודר בתורה. האי נודר לאו דווקא אלא נשבע ומני לשבועה בלשון נדר כדתנן לעיל בפ"ק (דף י.) נדר במוהי: **לא קשיא הא דמחתא אארעא** כו'. ריש"א במה שכתוב בה דבריו קיימין בדנקיט ליה בידיה כיון דנקיט ליה בידיה ואמר במה שכתוב בתורה דעתו אהזכרות שבה ואפי' הכי אי אמר בה דעתיה אגוילי סיפא בדמנחא אארעא הלכך אפי' אמר במה שכתוב בה דעתיה אגוילי וה"ק במה שכתוב בה התורה והיינו הקלפים אבל כי אמר בה ובמה שכתוב בה בה קאי אגוילי ואם כן במה שכתוב בה היינו ע"כ על האזכרות שבה: ה"נ ואיבעית אימא ריש"א דמחתא אארעא והא קמ"ל דאע"ג דמחתא אארעא ואמר במה שכתוב בה מהני סיפא דנקיט ליה בידיה אע"ג דלא אמר בה כמ"ד במה שכתוב בה והאי דקתני בה ובמה שכתוב בה ר"פ אמר בה או במה שכתוב בה א"נ אמר בה כאילו אמר במה שכתוב בה: מתני' קונם שאני ישן. בגמרא מפרש לה: קונם שאני משמשך. בגמ' מפרש לה: שבועה שאיני ישן. גרסינן לשבועה תלה על האדם: גמ' קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר. אסר עצמו בשינה היום בתנאי אם אישן למחר חיישינן שמא ישן למחר כיון דשינת מחר אינה כ"א תנאי לא מזהיר ומודאי ישן:

(**ז**) [לקמן טו:], (**ח**) [ל"ל לאסתו], (**ט**) גיטין פד. ע"ש, (**ד**) ס"א בתוכו, (**ה**) [לקמן טו:], (**ו**) [שייך לע"ל], (**ז**) [מכאן שייך לדף טו.],

*כי לא מזדהיר בתנאה אבל באיסור' מזדהר תנן קונם שאני ישן שאני מהלך שאני מדבר וכו' היכי דמי אילימא כדקתני שאני ישן מי הוי נדרא [ו] והתנן [ז] חומר בשבועות שהשבועו' חלות על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש מה שאין כן בנדרים ושינה דבר שאין בו ממש הוא אלא דאמר קונם עיני בשינה ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל [ח] והא"ר יוחנן [א] שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר אלא דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום הא אמרת כל באסוריה מזדהר אלא פשיטא דאמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר ואי לא ניים היום כי ניים למחר מאי בל יחל דברו איכא אלא לאו בדניים אלמא איתיה דניים ותיובתא דרב יהודה כי קתני דאי ניים רבינא אמר לעולם כדקתני ומאי בל יחל [ב] מדרבנן ומי איכא בל יחל מדרבנן אין [ד] והתניא [ג] דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי להתירן בפניהם שנאמר לא יחל דברו [ה] תנן שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג [ד] הלכה לפני הפסח אסור' בהנאתו עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה לא הלכה לא א"ר אבא [ה] הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה לא הלכה [ו] אסורה בעלמא אימא סיפא אחר הפסח בבל יחל דברו ואי דלא איתהני לפני הפסח מי איכא בל יחל אלא פשיטא דאיתהני אלמא מיתהני ותיובתא

מלקין אותו. משום שבועת שוא: **וישן לאלתר.** אם ירצה שאין שבועה חלה לאסרו בכלל ונמי היכי חייל נדרא: **ואלא דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום.** משום דליכא לאוקומא באומר קונם עיני בשינה היום דאי פשיטא אלא ה"ק יזהר שלא יישן היום ראשון של תנאי כדי שלא יבא לידי לא יחל ומש"ה קתני הרי זה בבל יחל דברו ולא קתני אסור משום דלא מיתני ליה שהרי יום ראשון אינו אסור מלד עצמו אלא כדי שלא יבא ביום שני לידי לא יחל: **והא אמרת כל באסוריה מזדהר.** הלכך לא מצית אמרת הכי: **אלא לאו בדניים אלמא איתיה דניים.** ומתניתין הא קמ"ל הרי זה בבל יחל דברו כלומר הרי זה מותר לבא לידי ספק בל יחל אפס רצה לישן ביום ראשון לא אמרינן דלא יישן כדי שלא יבא ביום שני לידי בל יחל. וקשה בעיני כי פרכינן לעיל בסמוך הא אמרת כל באסוריה מזדהר מאי קושיא נימא דהכי קאמר הרי זה בבל יחל כלומר מותר לו לישן ביום ראשון ולהכניס עצמו בספק בל יחל משום דבאסוריה מזדהר דהשתא נמי בכי האי גוונא מפרשינן לה ונ"ל דהיינו טעמא דלא מצינן למימר הכי משום דאי סריותא אשמועינן דבאסוריה מזדהר בריש"א ל"ל לאשמועינן איסורא דבתנאיה לא מזדהר דהא הא דאמר רב יהודה דבתנאיה לא מזדהר אשמא דרבנן בעלמא הוא ולא פשיטא נמי כולי האי דהא רב נחמן פליג עלה והיכי רהיט תנא לאשמועינן סריותא דממילא שמעינן לה וכולי עלמא מודו בה ולא אשמועינן איסורא בתנאה דצריכה רבה ומש"ה מסקינן דודאי בשריותא דתנאה עסקי' דאשמועי' תנא דאפי' בתנאה מזדהר ותיובתא דרב יהודה: **כי קתני דאי ניים.**

ואדרבה מתניתין הא דרב יהודה אתא לאשמועינן והכי קתני יזהר שלא יישן יום ראשון דאי ישן קרוב הוא לבא לידי בל יחל דברו דבתנאיה לא מזדהר: **רבינא אמר לעולם דקתני.** כלומר שאני ישן ולא קאמר עיני בשינה דאע"ג דשינה אין בה ממש אינה בל יחל מדרבנן דאשכחנא תנא דתני בדרבנן לא יחל דברו ומש"ה תנא במתני' בנדרים הרי זה בלא יחל דברו ולא תנא אסור כדקתני בשבועות משום דבשבועות אסור מדינא ובנדרים לא מתסר אלא מדרבנן משום לתא דבל יחל: **תנן שאת נהנית לי.** כלומר משלי אם תלכי לבית אביך וכו' הלכה אסורה אבל לא הלכה לא דמותרת להנות קודם הפסח כל זמן שלא תלך אע"ג דשאת נהנית לי איסור ואם תלכי לבית אביך תנאי תנאי וש"מ דאפילו בתנאיה מזדהר: **הלכה אסורה בהנאתו ולוקה.** כלומר לוקה היא אבל הוא אינו לוקה שהרי לא עשה שום איסור אלא שהדירה. ואפשר דתנא נמי הא אשמועינן אגב ארחיה דעלה רכיבא איסורא אבל לא עליו כלל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב לוקה הוא שהדירה אם הנה אותה אבל היא אינה לוקה דכיון דלא נדרה כלל לא שייך בה לא יחל דברו. ולית דודאי הוא אינו לוקה מדאמרינן לקמן בפרק אין בין המודר (דף לה.) גבי יש מעילה בקונמות אמר ליה רב אחא בריה דרב איקא לרב אשי ככרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל למעול נותן הא לא אסירא עליה אלמא אין האוסר עובר בלל והמודר נמי בלא שינה ולית דהא שבועה מפני לבטלה ולוקה משום שבועת שוא: כי קתני דאי ניים. לא קתני במתני' שיישן לכתחלה ביום ראשון אלא אם ישן וגם ישן למחר הרי הוא בבל יחל למפרע: לעולם בדקאמר. שאני ישן לזמן קבוע בדבר שאפשר לקיימו ואע"ג דאין המדרים מלין על דבר שאין בו ממש איכא בל יחל מדרבנן: **אם תלכי לבית אביך עד החג.** אבל אם לא הלכה לא אסירא ולא חיישינן שמא תלך אחר הפסח אלמא מזהרינא בתנאה: **הלכה אסורה בהנאתו** ולוקה. משום דבל יחל אם תהנה משלו דלחמגא אמר אינ כי ידור נדר לא יחל דברו לא יתבטלו דבריו ומה שאסר בנדר חל עליו איסור בל יחל כאילו הקדישו אם על עצמו אסרו אינו עובר בבל יחל ואם אסרו על אחר הנהנה ממנו עובר בבל יחל: **אם תלכי לבית אביך עד הפסח.** היה עומד אחר החג ואסרה בהנאה עד החג בתנאי שאם תלך עד הפסח:

כי לא מזדהיר בתנאה. דכיון דיום של מחר הוי תנאיה ליום אתמול (ח) כגון דאמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר הוי אותו היום דלמחר תנאי לאותו היום דאתמול דאם יישן למחר הוי לקי מאותה שינה דאתמול ואם לא יישן לא לקי משום הכי אמרינן דלא יישן היום דשמא כי אתי למחר לא מיזדהר בתנאיה וגמלא עובר בבל יחל: **אבל באיסורא.** דאמר קונם עיני בשינה מחר אם אישן היום לאותו יום של מחר נטוי לאיסורא ודאי מיזהר זהיר ביה דאי לא מקייים תנאי אישן באותו היום ודאי כי אתי למחר לא הוי יזן דהא איתסר בנדר: **אילימא דדקאני שאני ישן מי הוי נדר.** הא שינה דבר שאין בו ממש הוא: **אלא דקאמר קונם עיני בשינה.** ועין שנדר בו יש בו ממש: **ואי דלא יהיב שיעורא.** עד כמה זמן אינו ישן: **מי שבקינן ליה.** הא עבר ודאי באיסור לא יחל דלא מצי למיקם בנפשיה דלא יישן: **והאמר ר' יוחנן וכו'.** לאלתר מלקין אותו שיישן הואיל דנדר בדבר שאין יכול לעמוד בו: **ואי לא ניים היום כי ניים למחר מאי איסור בל יחל איכא.** דקתני אסור והרי לא ישן אתמול כלום: **אלא בדניים.** אתמול דהכי מיירי מתניתין אם יישן היום ויישן למחר אסור: **אלמא איתיה ליה דניים.** אלמא דשבקינן ליה לישן היום ולא חיישינן שמא יישן למחר ותיובתא דרב יהודה: אמר לך רב יהודה הכי קתני מתני' קונם (ג) שאני בשינה היום אם אישן למחר דאסור כי נייס למחר דאי נייס מאתמול דיעבד אבל לכתחילה אין מניחין אותו לישן היום דחייסינן שמא יישן למחר: **לעולם דדקתני.** שאיני ישן והאי דקאמר והא שינה דבר שאין בו ממש וליכא בל יחל ודאי מדאורייתא ליכא בל יחל ומאי בל יחל איכא דקתני מתניתין דאסור מדרבנן: **ומי איכא בל יחל מדרבנן.** דמלקין ליה מדרבנן: **אי אתה רשאי לנהוג בהן היתר לפניהם.** לבטל מנהגם דעובר משום בל יחל ומן התורה אינו בבל יחל אלא מדרבנן: **קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מלאן עד החג.** בפ' המודר מן הירק (ג) כגון דקאי בחדר ואמר קונם תהא הנאתי עליך מאכל ומשקה עד הפסח אם תלכי לבית אביך מכאן עד החג עד סוכות: **אם הלכה.** לבית אביה קודם הפסח אסורה להנות ממנו קודם הפסח כמו שנדר: **הא אם לא הלכה.** לפני הפסח אינה אסורה עד הפסח ולא חייסינן שמא תלך לאחר הפסח ונמצאת למפרע נהנית באיסור וקשה לרב יהודה דאמר אל יישן היום שמא יישן למחר דאם אינתא לרב יהודה הוה אסר לה מתני' עד הפסח אפי' אם לא הלכה עד הפסח דחייסינן שמא תלך לאחר הפסח ונמצאת נהנית באיסורא: **אמר ר' אבא.** תריץ הכי למתניתין הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו ולוקה דעוברת על בל יחל ואם לא הלכה לפני הפסח (ד) ואפילו הכי אסורה בהנאתו עד הפסח איסורא בעלמא דחייסינן שמא תלך לאחר הפסח ונמצאת נהנית למפרע באיסורא: **הלכה.** מייתא מלקות דהא עבדה (ה): הכי מסקינא דמתני' **הלכה לאחר הפסח עוברת משום בל יחל:** מינה **ואי דלא איתהני לפני הפסח מי איכא בל יחל: אלא לאו פשיטא דאיתהני.** לפני הפסח וסברה לא אלך אחר הפסח והלכה לאחר הפסח:

ותיובתא

ודאי עבר דאף על גב דכתיב לא יחל דברו לא יחל דברו לא יחל אדבור קאמר ורמיה לדבר מדאמרינן בפרק יוצא דופן (נדה דף מו:) לפי שמצינו שהשוה הכתוב את הקטן לגדול לזדון שבועה לאיסור ובל יחל קאמר וכגון שהקדישו הוא ואכלו אחרים שהאחרים לוקין אם לא הלכה לא אסירא ולא חייסינן שמא תלך אחר הפסח ולא מיתסר: הלכה אין לא הלכה לא:

הנדר אף כי מדירה כשאמר קונם תשמישי עליך שהרי לא תלך לבית אביה ולא מיתסר:

ח) [ל"ל והמגיה], ט) [תוספתא פ"ח] לעיל יג: שבועות כה., ג) שבועות שם ימנות הכא: פוכה נג., ד) [לקמן פא: פסחים נ: מגילה ה:], ה) לקמן מז.,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי לא וכו' תנאי ליום אתמול דאמר כל"ל ותיבת כגון נמחק: (ב) ד"ה אמר לך וכו' קונם עיני בשינה היום וכו' דאסור לניים למחר אי נייס מאתמול: (ג) ד"ה קונם שאת וכו' הנודר מן הירק. נ"ב דף ז"ז: (ד) ד"ה אמר ר' אבא וכו' לפני הפסח אפילו הכי: (ה) ד"ה הלכה וכו' עברה הס"ד ואמ"ב מ"ה אימא סיפא הכי מסקינא וכו' בל יחל ומקשינן כל"ל והל"ל:

גליון הש"ם

גמ' כי לא מזדהיר בתנאה. עיין לקמן דף כה ע"ב בתוס' ד"ה נדרי שנגנות:

תוספות

ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקיניה עד דעבר איסורא בל יחל והא א"ר יוחנן שבועה שלא אישן שלשה ימים וכו'. מכאן פר"י דנדר שלי אפשר לקיים אינו חל ההכא מדמי נדר שא"א לקיימו לשבועת שוא והכא נדר מכל פרי דעלמא (דף עט:) לאו דוקא כל פרי דא"כ לא הוה חייל כיון דאי אפשר לקיים: **אלא דאמר קונם עיני בשינה היום וכו' אלמא איתא דניים.** והיא גופ' אשמעי' דאפילו לידי איסור בל יחל מתוך שמותר ליזן היום ומ"מ ולוקמיה כגון דאמר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום דבהיא מודה רב יהודה וי"ל דהא נמי מלתא דפשיטא היא ולא מיצטריך לאשמועי': **כי קתני דאי ניים.** ופ"ש בכל יחל ויש לומר דהיא גופא אתא לאשמועינן דאסור ליזן היום כדרב יהודה וה"ק הרי זה בלא יחל דברו כלומר יש לו ליזהר שלא יזן שאם יבא לידי בל יחל דברו דשמא יזן למחר דמתנאי לא מזדהר כדר' יהודה לכך אם יזן היום קרוב לודאי הוא שיבא לידי בל יחל דברו לפי שרגילות הוא שיזן למחר כדפרי' דבתנאי לא מזדהר ומ"מ ולוקמה כגון דיהיב שיעורא לשינתו ובכהיא לא קאי דהיא דרבי יוחנן וי"ל דהאי נמי פשיטא: **רבינא אמר לעולם כדקתני.** שאני ישן ואע"ג דהוי דבר שאין בו ממש אינו בל יחל מדרבנן וגבי קונם שאני משמשך מודה רבינא דאיכא בל יחל מדאורייתא והוי מתני' לגדדין גבי שאני ישן הוי בל יחל מדרבנן וגבי קונם שאני משמשך הוי בל יחל מדאורייתא ונראה דהלכה כרבינא דאמר דאפילו דבר שאין בו ממש איכא בל יחל מדרבנן חדא דרבינא בתראה ועוד כ"ע סבירא להו כרבינא והא דתיקן הש"ס לשנויי דאי ניים ולא מתרץ כרבינא לא משום דלית ליה דרבינא אלא משום דאשמעא ליה מתניתין דקתני בל יחל גבי שאני ישן דוקא קאמר מדאורייתא דומיא דגבי שאני משמשך דתני בהדייהו ורבינא לא חייש להכי הלכך הנודר שאני ישן שאני מדבר וכן כל דבר שאין בו ממש גרוע מדבר שאין בו ממש אין לך נהגו גדול מזה כ"ג למש"ה: **תנן שאת נהנית לי עד הפסח וכו'.** מתיה הא משועבד לה והיכי מצי מדיר לה וי"ל בשאומר קונם תשמישך עלי ושאת נהנית לי לאו דוקא אי נמי שאני הכא כיון שמולה הנדר בדבר שיכולה לקיים שפיר חייל הנדר אף כי מדירה כשאמר קונם תשמישי עליך שהרי לא תלך לבית אביה ולא מיתסר: הלכה אין לא הלכה לא:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' ופ"ח מהל' שבועות הל' ז] וס"ה הל' כ סמג לאוין לאוין לא טוש"ע יו"ד סי' רלו סעי' ד:

יב ב מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' יב סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ח:

יג ג טוש"ע יו"ד סי' ריד סעי' ח:

יד ד ה ו מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יב סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' כב:

מוסף רש"י

שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו. משום שבועת שוא, דדבר שלי אפשר הוא, ומשנשבע יעתה לשקר (שבועות כה.) שנשבע בשוא ומשבעה שיעלה שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה נשבע על דבר שלי אפשר, ובשבועות (כט.) תנן דהייטו שבועת שוא וחייבים על זדונה מכות וכגון שהתרו בו (סוכה נג.). **לעולם בדקתני.** לעולם כדאוקמת מייתי, דאמר עיני ואיכא תנאה, ומיהו לא נס ביום ראשון, ואפילו הכי אי נייס ביום שני שהוא יום התנאי איכא איסורא מדרבנן, ובל יחל דקאמר מדרבנן הוא, והטעם הואיל ואסרו עליו אם ישן ביום ראשון (ראש"ה בשמו). **שאת נהנית לי עד הפסח.** היה עומד בנדר ואמר קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו עד החג (לקמן נז.). **אסורה בהנאתו ולוקה.** היא אם נהנית הואיל והלכה, שהרי עשה נכסיו עליה הקדש ואדם אוסר נכסיו על חבירו והוה כאילו היא נדרה ועוברת משום בל יחל דברה, אבל אינו לא לקי דלא עבר מידי (ראש"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל. לשנות דמתני' דקתני הרי זה בבל יחל משמע דלא עבר אבל אם תלכי לבית אביך אחר הנדר אבל לכשיזן אז יעבור על בל יחל והא ליתא דבשעת הנדר עבר איסורא שהוא נדר לבטלה מפני בדבר שלי אפשר לקיימו וכיוצא בזה בשבועה לוקה משום שבועת שוא ובנדרים איסורא הוא דאיכא ולכשיזן איכא בל יחל דכיון דא"א לו לקיים נדרו לא הוי נדר ומשום דגבי שבועה שייך לישבע דמי שבקינן ליה משום דלאלתר מלקין אותו דמשום דא"א הוי שבועת שוא נקט נמי גבי נדרים: מלקין אותו וישן לאלתר. משום דאי אפשר לקיים לאיזה שלשה ימים

יא מיי' [פ"ח מהל' שבועות הל' ז] וס"ה הל' כ סמג לאוין לאוין לא טוש"ע יו"ד סי' רלו סעי' ד:

יב ב מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' יב סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ח:

יג ג טוש"ע יו"ד סי' ריד סעי' ח:

יד ד ה ו מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יב סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' כב:

ותיובתא דרב יהודה. דאמר אל ייסן היום שמא ייסן למחר דהא חזינן הכא דשבקינן לה ליהנות לפני הפסח דבתנאה נמי מזדהר: **אמר לך רב יהודה לעולם אימא לך אל ייסן היום שמא ייסן למחר וכי קתני מתניתין הלכה אחר הפסח וכו' דאי איתהני.** אם עברה והלכה לאחר הפסח עוברת משום בל יחל: **קונס שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך מכאן עד הפסח הלכה וכו'.** אבל אם לא הלכה לפני הפסח אינה אסורה ליהנות מאדר עד הפסח דלא חייסינן לשמא תלך עדיין לפני הפסח ותיובתא דרב יהודה דאמר אל ייסן כו': **א"ר אבא.** הכי קאמר הלכה וכו' לא הלכה איסורא בעלמא דחייסינן שמא תלך עדיין לפני הפסח: **כגון זה קונס עלי היום אם אלך למקום פלוני למחר אם אלכו היום והלך למחר עובר על אכילתו משום בל יחל.** קתני אבל היום ולא קתני לא יאכל היום אלמא דשבקינן ליה למיכל לאלתר ולא חייסינן שמא ילך למחר: **מי קתני אוכל.** לכתחילה ולא ילך למחר אבל קתני דיעבד אבל לכתחילה אסור לאכול ודאי היום דחייסינן שמא ילך למחר: **והא קתני סיפא הלך הרי הוא בבל יחל אבל מהלך לא קתני.** דמשמע דלא שבקינן ליה למיכל אתמול אלא קתני הלך דיעבד ש"מ דאתמול שבקינן ליה למיכל ולהכי כיון דאכל אתמול אם הלך היום הרי הוא בבל יחל: **ותיובתא דרב יהודה.** דאמר אל ייסן כו': **אמר לך רב יהודה הדין דליתני מהלך.** דמשמע דאינו אוכל ומהלך למחר דודאי לא שבקינן ליה למיכל אתמול אלא אייתי דתנא ריסא אבל דלא מצי למיכל לכתחילה: **תנא סיפא.** נמי הלך: **שאני משמשך הרי זה בבל יחל. אם משמש עמה: והיכי מצי למימר שאינו משמשה והא משתעבד לה.** לתשמיש: **כאומר הנאת תשמישך עלי.** כלומר הנאה דאתי לי מתשמישך קונס עלי: **והא לא ניחא ליה בתשמישה.** ויכול לאסור הנאתה עליו והוי נדר: **דאמר רב נחמן.** אמר המאמרת קונס (א) הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו דלאו כל כמינה לאסור נפשה עליו דהיא משועבדת לו להנאתו: **אבל אמרה קונס הנאת תשמישך עלי.** שאוסרת הנאה שיש לה מתשמישו על עצמה אסור לשמשה וצריך להפר לה: **לפי שאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו.** והנאת תשמישו אסורה עליה. ה"ג כי אמר הנאת תשמישך עלי ודאי הוי נדר ואסור לשמשה מפני שנהנה ממנה: **מתני' שבועה שאיני ישן שאיני מדבר וכו'.** דשבועה חלה על דבר שאין בו ממש: **קרבן לא אוכל לך.** דהיינו כמו אימרא לא אוכל לך דמותר: **הא קרבן שאוכל לך.** נמי מותר דלא נדר אלא בחיי קרבן: **לא קרבן לא אוכל לך.** משמע בשביל איסור (ב) לא אוכל לך שאם אוכל לך ליהוי אסור עלי כקרבן ומותר לטעמא דר"מ דליתא ליה מכלל לאו וכו' דאי רבי יהודה בין אמר קרבן שאוכל לך בין אמר הא קרבן שאוכל בתרוייהו מתיר רבי יהודה אפילו אמר קרבן שאוכל לך כדאמרינן בפירקין דלעיל(ו) קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור מני רבי מאיר היא דלא שני ליה בין אימרא לאימרא דלרבי יהודה קרבן שאוכל לך מותר:

גמ'

מותרת ליכנס לאחר הפסח. ולא חיישינן שמא לא תזכור שעברה על תנאה קודם הפסח ואי מתירין לה לילך אתיא לאיתהנויי וסד"א תתסר בהליכה מדרבנן כדי שתזכור שאסורה להנות קמ"ל: **אבל הרי הוא בבל יבל.** הא דס"ד דהאי אבל אוכל הוא משום דתנא כולהו איסורי קתני אבל הרי הוא בבל יבל הלך הרי הוא בבל יחל דברו ואם איתא דלכתחלה לא מצי אכיל האי איסורא נמי ה"ל למתני. ומפרקינן מי קתני אוכל אבל קתני כלומר וכיון דאבל קתני דמשמע דיעבד הא אשמועינן דלכתחלה לא מצי אכיל. ומקשינן תו אימא סיפא הלך הרי הוא בבל יחל דברו מהלך לא קתני כלומר אם איתא לרב יהודה ה"ל למתני מהלך ואינו בבל יחל דברו ומילתא באפי נפשה הוא ולא קאי אריסא אלא הכי ה"ל למיתני מהלך ואינו בלא יחל דמסתמא הכי הוא דהא ביום א' לא שרי ליה למיכל והיכי פסק ואמר הלך הרי הוא בבל יחל כיון שאין לו לאכול ביום א'. ופרקי' אמר לך ר"י ה"ה דליתני מהלך ואידי דתני ריסא אבל דלא מיתני' אוכל תנא סיפא נמי הלך כלומר אין ה"ג דאי בעי למתפס מילתא באפי נפשיה הוה תני מהלך אלא משום דלעיל מיניה תנא אבל ולא מצי למיתני אוכל משו"ה לא תנא מהלך ואינו בבל יחל דאי הוה תני הכי הוה משמע דאע"ג דאכל ביום שני ואיכא בל יחל והוה מפרשינן לה לגולה בריתא הכי דזמנין אכל הרי הוא בבל ילך כלומר כשאכל במזיד דהיינו שזכר שאיסור ההליכה תלוי באכילתו וזמנין דאע"ג דאכל בראשון מהלך בשני וכגון שאכל יום ראשון בשוגג כלומר שלא היה זכור בשעה שאכל שאיסור ההליכה תלוי באכילתו ובכי האי גוונא מהלך ביום שני כדמוכח שמעתא דבכורות בפ' שבועות שתים בתרא (שבועות כח.) ומשום דתנא לאו בהאי דינא עסיק תנא סיפא הלך. זה נראה לי וזו היא הגרסא הנכונה ופירושה. ואיכא נסחא אחרינא ומשום דלא דייקא לא חיישנא למכתבה ולפרושה. וכי תימא כיון דהלך דסיפא אריסא קאי למה לי למתני ה"ז בבל יחל פשיטא וי"ל סד"א כיון דבעידנא דאכיל לא עבר כי הלך נמי לא ליחול עליה בל יחל למפרע קא משמע לן: **ולענין הלכה** קי"ל כרב יהודה מדאמרינן לעיל [יד:] ומודה רב יהודה באומר קונס עיני בשינה למחר ומדשקלינן וטרינן אליביה ש"מ הלכתא כותיה: **והא מן הפורה משעבד לה.** ואם תאמר ומאי קשיא ליה והא אמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף נט:) דקונמות קדושת הגוף ניינהו ומפקיע מידי שעבוד י"ל דכי היכי דאמרינן התם דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל ה"נ אלמוה רבנן לשעבודה דאשה. ומפרקינן באומר הנאת תשמישך עלי כלומר דאי דאסר גופיה עילוה ה"נ דלא מצי עביד דמדאוריתא משעבד לה והוי כאוסר נכסי חברו על חברו אבל הכא באומר הנאת תשמישך עלי עסקינן שהוא אוסר על עצמו תשמישה ולאסור על עצמו הרשות בידו וכדרב כהנא דאמר שהאשה יכולה לאסור הנאת תשמיש בעלה עליה וכיון דנדרא משכח רווחא חייל וממילא פקע שיעבודא. וא"ת והא האי נדרא דרבנן הוא דהנאת תשמיש ליתא בה ממשא וליכא למימר דבאומר קונס גופך עלי מתשמיש עסקי' דהא דומיא דשאני ישן שאני מדבר קתני לה ואוקמא רבינא [ע"א] בבל יחל מדרבנן וכיון דמדרבנן בעלמא הוא היכי חייל נדרא דיליה אלא מדרבנן בעלמא לאפקועי מצות עונה ומצות פריה ורביה י"ל כיון דנדרא מיהא חייל ממילא פקעי להו הנך מצות דאכמים מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. וא"ת וכי אמר הנאת תשמישך אמאי מתסר והא מצות לאו ליהנות ניתנו יש לומר דכי אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו ה"מ לומר שאין קיום המצות תשוב הנאה אבל מ"מ אי מתהני גופיה בהדי דמקייס מצוה הנאה מקרי ומשום הכי אמרינן בפ' לראותו ב"ד (ר"ה דף כח.) הנודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה: **מתני' קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר.** משום דכי אמר קרבן לא אוכל לך

גמ'

דודאי לא שבקינן ליה למיכל אתמול אלא אידי דתנא ריסא אבל דלא מצי למיתני אוכל לרב יהודה דלא מצי למיכל לכתחילה: **תנא סיפא.** נמי הלך: **שאני משמשך הרי זה בבל יחל. אם משמש עמה: והיכי מצי למימר שאינו משמשה והא משתעבד לה.** לתשמיש: **כאומר הנאת תשמישך עלי.** כלומר הנאה דאתי לי מתשמישך קונס עלי: **והא לא ניחא ליה בתשמישה.** ויכול לאסור הנאתה עליו והוי נדר: **דאמר רב נחמן.** אמר המאמרת קונס (ג) הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו דלאו כל כמינה לאסור נפשה עליו דהיא משועבדת לו להנאתו: **אבל אמרה קונס הנאת תשמישך עלי.** שאוסרת הנאה שיש לה מתשמישו על עצמה אסור לשמשה וצריך להפר לה: **לפי שאין מאכילין לו לאדם דבר האסור לו.** והנאת תשמישו אסורה עליה. ה"ג כי אמר הנאת תשמישך עלי ודאי הוי נדר ואסור לשמשה מפני שנהנה ממנה: **מתני' שבועה שאיני ישן שאיני מדבר וכו'.** דשבועה חלה על דבר שאין בו ממש: **קרבן לא אוכל לך.** דהיינו כמו אימרא לא אוכל לך דמותר: **הא קרבן שאוכל לך.** נמי מותר דלא נדר אלא בחיי קרבן: **לא קרבן לא אוכל לך.** משמע בשביל איסור (ד) לא אוכל לך שאם אוכל לך ליהוי אסור עלי כקרבן ומותר לטעמא דר"מ דליתא ליה מכלל לאו וכו' דאי רבי יהודה בין אמר קרבן שאוכל לך בין אמר הא קרבן שאוכל בתרוייהו מתיר רבי יהודה אפילו אמר קרבן שאוכל לך כדאמרינן בפירקין דלעיל(ו) קרבן הקרבן כקרבן שאוכל לך אסור מני רבי מאיר היא דלא שני ליה בין אימרא לאימרא דלרבי יהודה קרבן שאוכל לך מותר:

גמ'

ומי [ע"ב] **דבל יחל דרבנן הוא דהנאת תשמיש ליתא בה ממשא וליכא למימר דבאומר קונס גופך עלי מתשמיש עסקי' דהא דומיא דשאני ישן שאני מדבר קתני לה ואוקמא רבינא** [ע"א] **בבל יחל מדרבנן וכיון דמדרבנן בעלמא הוא היכי חייל נדרא דיליה אלא מדרבנן בעלמא לאפקועי מצות עונה ומצות פריה ורביה י"ל כיון דנדרא מיהא חייל ממילא פקעי להו הנך מצות דאכמים מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה. וא"ת וכי אמר הנאת תשמישך אמאי מתסר והא מצות לאו ליהנות ניתנו יש לומר דכי אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו ה"מ לומר שאין קיום המצות תשוב הנאה אבל מ"מ אי מתהני גופיה בהדי דמקייס מצוה הנאה מקרי ומשום הכי אמרינן בפ' לראותו ב"ד (ר"ה דף כח.) הנודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה: מתני' קרבן לא אוכל לך הא קרבן שאוכל לך לקרבן לא אוכל לך מותר.** פי' וקמ"ל דלא אמר מכלל לאו אתה שומע הן:

עין משפט נר מצוה

טו א ב מיי' פ"י מהלכות נדרים הלכה יג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכ סעיף כג:

טז ג מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' יד סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' ריג סעי' ג:

יז ד מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ו ז סמג עשין מח ולאוין פא טוש"ע אה"ע סי' סט סעי' ו ב:

יח ה מיי' פי"ד שם הל' ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רלה סעי' ו וסי' רלד סעי' סז:

יט ו מיי' שם ופי"ב מהל' נדרים הל"ט סמג שם ולאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' סז:

כ ז מיי' פ"ג מהל' נדרים הל"י ופ"ח מהל' שבועות הל' ז וס"ה הל' כ סמג לאוין רמא ורמב טוש"ע יו"ד סי' רלט סעי' ג:

כא ח מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' יט סמג לאוין רמב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאמר רב כהנא וכו' קונס תשמישי כל"ל ומיהת הנאת נמתק: (ב) ד"ה לא קרבן וכו' בשביל איסור קאמר קרבן לא אוכל לך וכו' שאוכל לך בתרוייהו:

תוספות

כי קתני דאי איתהני. וא"ת פשיטא ויש לומר דהיא גופא אתא לאשמועינן שיש לו ליזהר שלא תהנה ממנו קודם הפסח שאם תהנה תנא לדי בל יחל מתוך שלא מזהר ותלך אחר הפסח דבתנאי לא מזדהרת: ומותרת לילך אחר הפסח. כלומר אם לא הלכה לפני הפסח מותרת ליכ אחר הפסח וליכא חיוב שלא אידי דתנא אחר הפסח משום לא יחל דבר כדפרישית תנא נמי בהך סיפא דיגא מותרת ליכ אחר הפסח: הלכה אין לא הלכה לא. תיובתא דרב יהודה וא"ת בדברי המקשן הוה דיוק דרישא וסיפא לאפוקי מדרב יהודה תרתי למה לי וכן קשה לפי שיטת דמוקי לה (לעיל) כדרב יהודה כדפירשתי וי"ל דמפרש לכולהו גווני: אבל הרי זו בבל ילך. אלמא אינה דאכל וקשה לרב יהודה [ומשני] מי קתני אוכל אבל קתני דמשמע דוקא דיעבד ולדרבה היא גופא אתא לאשמועי' דאסור לאכול לכתחילה דחייסינן שמא ילך כדרב יהודה: הלך הרי הוא בבל יחל הלך אין מהלך לא. וא"ת אמאי אינו מדקדק דומיא דלעיל מדקתני הלך הרי הוא בבל יחל אלמא איתיה דאכיל ואע"ג דמצי לשנויי כדלעיל כי קתני דאי אכיל הוה ליה לאקשויי ולתרץ כדלעיל וי"ל דהכא פשיטא ליה שיש לו לתרץ דאי אכיל מדקתני בריאה אכל הרי הוא בבל ילך ועלה קאי סיפא הלך הרי הוא בבל יחל כלומר אם הלך אחר האכילה שהזכיר בריאה הרי הוא בבל יחל אבל בהנך דלעיל שלא הזכיר ההנאה שנהנה בריאה וקתני סיפא אחר הפסח בבל יחל דהכי ס"ד מדקתני סתמא לא אתא לאשמועינן דאי איתהני אלא שמותרת ליהנות דלא חייסינן שמא תלך ודחי מ"מ כי קתני דאי איתהני כדפרישית ועתה נפרש ממה מדקדק הספר הלך אין לא הלך לא כלומר מדלא קתני מהלך דמשמע דלכתחלה ש"מ דמותר לאכול הכהר שאסר עליו ולהכי ניחא דלא קתני מהלך דמשמע לכתחלה דוודאי לא נתיר לילך אחר שאכל אי ס"ד דאסור לאכול הכהר שהכמים אסרו לו ואז ודאי לא יאכלנו אע"כ אפילו לכתחלה נתיר לו ליכך כיון שלא אכל ואם כן ליתני מהלך למחר אלא ש"מ דמותר לאכולה ולהאי דקתני אכל דמשמע דיעבד לאו דוקא: מתני' לא קרבן לא אוכל לך מותר. פי' וקמ"ל דלא אמר מכלל לאו אתה שומע הן:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ד], ב) [שם בתוספתא], ג) לקמן פא:, ד) שם וכתובות עא:, ה) [לקמן נז:], ו) [דף יג.],

---

תורה אור השלם

1. אם אַחֲרֵת יִקַּח לוֹ שְׁאָרָהּ כִּסּוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע: שמות כא י

גליון הש"ס

בחר"ן ד"ה אבל. שלא היה זכור וכו'. ע' לקמן דף כה ע"ב בהר"ן ד"ה נדרי שגגות: **בא"ד** דבבורות. ל"ל דבכורות.

מוסף רש"י

מהלך לא. כלומר ולא תנא מהלך דמשמע לכתחילה ועובר משום בל יחל, דסתמא דמילתא שלא אכל, ומיהו אם אכל עובר משום בל יחל, ומשני דהוא הדין דמצי למיתני מהלך, דסתמא דמילתא דלא אכיל (ראש"ה בשמו). כופה ומשמשתו. שאינה יכולה לאסור עצמה עליו, אבל יכולה לאסרו עליה שאבא היא מודרת ולא הוא, כגון הנאת תשמישו עליה, דאיכא הוא דאפסר שלא יאכילנה דבר האסור לה (כתובות עא:).

פירוש הרא"ש

הלך הרי הוא בבל יחל מהלך לא אמר. הן סיפא לא איצטריכא כלל דכיון דקתני אכל הרי הוא בבל יחל ממילא ידענא דאם הלך הרי הוא בבל יחל אלא לדיוקא איצטריך לאשמועינן דלא משכחת הלך ביום המתרת אלא בדיעבד ולא לכתחילה משום דלכתחילה אכל הכבר ולא חייסינן שמא ילך למחר: אמר רב נחמן. אליבא דרב יהודה בר פלוגתיה קא מתרץ: **והא** מן התורה קא משועבד לה. הא לא קשיא ליה היאך אל הנדר בלשון הזה דהא בענין עד שיאסר התפץ עליו והוא אסר את נפשו מלשמש עמה ובכה"ג לא הוי נדר משום דפשיטא ליה דאייר באוסר התשמיש עליו דגון דאמר הנאת [תשמישך עלי] ומשום דבכר דקדק בל' שאני ישן דלא הוי דוקא לא תש לדקדק בכאן אלא הא קשיא ליה כיון דמשועבד לה שחייב בעונתה היאך יכול להפקיע שעבודה והוי כמו אוסר פירות תביהו על תביהו דאין בו ממש: **באומר הנאת תשמישך עלי.** ויש לו כח לאסור מ"ע אלא יהנה ממנה: מתני' קרבן לא אוכל לך מותר. מלמדת דפשיטא הוא אלא משום אידך נקטיה וש"מ דרבי מאיר היא: **הא** קרבן שאוכל לך. לאשמועי' דמתי הוא מותר. לקרבן לא אוכל לך. לאשמועי' דמתי הוא אסור. לקרבן בשבת בין לקרבן בשבת בין לקרבן בפתח:

גמ' מפגיפין. דהכא לא קתני דלהוי מותר אלא (ג) הקרבן שאוכל ולא קרבן שאוכל ואהכי רבי מאיר היא ולא רבי יהודה: **אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר והא תנן.** בחידך פירקין (ד) לקרבן לא אוכל לך וכו': **הא דאמר לקרבן.** אסור ומתניתין דקתני מותר דאמר לא לקרבן דמשמע לא להוי קרבן מה שלא אוכל לך דאם תאכל הדהיינו מכלל לאו הן ולית ליה לרבי מאיר מכלל לאו הן: **מתני' שבועה שלא אוכל לך וכו' הא שבועה שאוכל אסור.** כדמפרש בגמרא דהאי שאוכל לא אוכל משמע כלומר שבועה תהא חלה עלי אם אוכל. והאי שבועה ליכא למימר דחיי שבועה קאמר דשבועה לית בה ממש כמו בקרבן אלא שבועה ממש קאמר: **לא שבועה לא אוכל לך אסור.** אפי' לרבי מאיר דהכי גמרינן במסכת שבועות (דף לו.) דשבועה לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן: **גמ' שאוכל שפי לשונות משמע היו מסרבין.** מפליגים (ד) שיאכל ואמר אכילנא אכילנא ומתוך כך אמר שבועה שאוכל משמע דאכילנא קאמר: (ה) (כשלא היו מסרבין בו אלא מעצמו אמר שבועה שאוכל): **רב אשי אומר.** הא דקתני הא שבועה שאוכל שאי אוכל קתני והכי אסור דלא אכילנא הוא: **פשיטא.** דודאי אי קאמר שאי אוכל ודאי לא אכילנא הוא ואסור: **מהו דתימא.** האי דקאמר שאי אוכל מיקם ליישנא כלומר תקון הלשון הוא (ה) דבדעתו היה לומר שאוכל ונתקל ואמר שאי אוכל ונימא לעולם להוי כמאן דאמר שאוכל קא משמע לן דלא דודאי אסור: **אביי לא אמר כטעמא דרב אשי דלא קאני.** במתני' שאי אוכל: **ורב אשי הוא נאדי.** נדוד וסור מטעמיה דאביי דכי היו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דהדין אכילנא לא אכילנא שבועה שאוכל דבשבועות אמר אכילנא לא אכילנא ואמר שבועה שאוכל דהדין אכילנא לא אכילנא שבועה שאוכל ודאי ואם אמר שבועה שאוכל דהדין משמע נמי דאכילנא דמשמע לא אכילנא שבועה אי לא אכילנא והיינו חדא ליישנא: **והא איכא נמי לתרוצי.** בגיחותא דמשמע ליישנא אחרינא והאי דאמר שבועה שלא אוכל דלא אכילנא משמע דהאי דאמר לא אכילנא בגיחותא קאמר אם כן לא להוי אסור (ו) אי נמי כי אמר במתניתין שבועה לא אוכל אלא ודאי תנא דאמר אלא ודאי דלא אכילנא ולא אכילנא ולא דבר אחר הלכך מתרץ מתניתין שאי אוכל דכשאוכל ודאי שבועות דשאוכל דאכילנא משמע ולא עניין אחר ושלא אוכל משמע דלא אכילנא ולא דבר אחר הלכך מתרץ מתניתין שאי אוכל דכשאוכל ודאי לאו משמע אלא אי אמר דאכילנא: **מתני' זה חומר בשבועות מבנדרים.** הא דאמרן שבועה שלא אוכל כו' דבשבועות אסור ובנדרים מותר:

גמ'

גמ' מני מתניתין ר' מאיר היא דאי רבי יהודה לא שני ליה קרבן ולא שני ליה הקרבן אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר (ו) והתנן לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך (א)לא קשיא הא דאמר לקרבן הא דאמר לא לקרבן דלא הוי קרבן קאמר: **מתני'** (ב)שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור: **גמ'** מכלל דהא שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע ורמינהו (ג) (ג)שבועות שתים שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מדקאמר (ד) שלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מכלל דשאוכל לך דאכילנא משמע (ג)אמר אביי (ד)שאוכל שתי לשונות משמע היו מסרבין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו שבועה שאוכל דאכילנא משמע אבל אמר לא אכילנא לא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דלא אכילנא קאמר רב אשי אמר שאוכל דשבועה שאי אוכל קאמר א"כ פשיטא מאי למימרא מהו דתימא מיקם לישנא היא דאיתקיל ליה קמ"ל אביי לא אמר טעם (ה) כרב אשי דלא קתני שאי אוכל ורב אשי נאדי מן טעם דאביי קסבר שלא אוכל נמי משמע שתי לשונות היו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ואמר נמי שבועה בין שאוכל בין שלא אוכל הדין אכילנא משמע דאמר ואיכא לתרוצה נמי לישנא שבועה שלא אוכל שבועה דלא אכילנא קאמר אלא תנא פסקה שאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל לא אוכל משמע: **מתני'** זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות (ה)כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות:

גמ'

גמ' מפגיפין. דהכא לא קתני דלהוי מותר אלא (ג) הקרבן שאוכל ולא קרבן שאוכל ואהכי רבי מאיר היא ולא רבי יהודה: **אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר והא תנן.** בחידך פירקין (ד) לקרבן לא אוכל לך וכו': **הא דאמר לקרבן.** אסור ומתניתין דקתני מותר דאמר לא לקרבן דמשמע לא להוי קרבן מה שלא אוכל לך דאם תאכל הדהיינו מכלל לאו הן ולית ליה לרבי מאיר מכלל לאו הן: **מתני' שבועה שלא אוכל לך וכו' הא שבועה שאוכל אסור.** כדמפרש בגמרא דהאי שאוכל לא אוכל משמע כלומר שבועה תהא חלה עלי אם אוכל. והאי שבועה ליכא למימר דחיי שבועה קאמר דשבועה לית בה ממש כמו בקרבן אלא שבועה ממש קאמר: **לא שבועה לא אוכל לך אסור.** אפי' לרבי מאיר דהכי גמרינן במסכת שבועות (דף לו.) דשבועה לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן: **גמ' שאוכל שפי לשונות משמע היו מסרבין.** מפליגים (ד) שיאכל ואמר אכילנא אכילנא ומתוך כך אמר שבועה שאוכל משמע דאכילנא קאמר: (ה) (כשלא היו מסרבין בו אלא מעצמו אמר שבועה שאוכל): **רב אשי אומר.** הא דקתני הא שבועה שאוכל שאי אוכל קתני והכי אסור דלא אכילנא הוא: **פשיטא.** דודאי אי קאמר שאי אוכל ודאי לא אכילנא הוא ואסור: **מהו דתימא.** האי דקאמר שאי אוכל מיקם ליישנא כלומר תקון הלשון הוא (ה) דבדעתו היה לומר שאוכל ונתקל ואמר שאי אוכל ונימא לעולם להוי כמאן דאמר שאוכל קא משמע לן דלא דודאי אסור: **אביי לא אמר כטעמא דרב אשי דלא קאני.** במתני' שאי אוכל: **ורב אשי הוא נאדי.** נדוד וסור מטעמיה דאביי דכי היו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דהדין אכילנא לא אכילנא שבועה שאוכל ודאי ואם אמר שבועה שאוכל דהדין משמע נמי דאכילנא דמשמע לא אכילנא שבועה אי לא אכילנא והיינו חדא ליישנא: **והא איכא נמי לתרוצי.** בגיחותא דמשמע ליישנא אחרינא והאי דאמר שבועה שלא אוכל דלא אכילנא משמע דהאי דאמר לא אכילנא בגיחותא קאמר אם כן לא להוי אסור (ו) אי נמי כי אמר במתניתין שבועה לא אוכל אלא ודאי תנא דאמר אלא ודאי דלא אכילנא ולא אכילנא ולא דבר אחר הלכך מתרץ מתניתין שאי אוכל דכשאוכל ודאי לאו משמע אלא אי אמר דאכילנא: **מתני' זה חומר בשבועות מבנדרים.** הא דאמרן שבועה שלא אוכל כו' דבשבועות אסור ובנדרים מותר:

גמ'

גמ' מני מתניתין ר' מאיר היא דאי רבי יהודה לא שני ליה קרבן ולא שני ליה הקרבן אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר (ו) והתנן לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך (א)לא קשיא הא דאמר לקרבן הא דאמר לא לקרבן דלא הוי קרבן קאמר: **מתני'** (ב)שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור: **גמ'** מכלל דהא שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע ורמינהו (ג) (ג)שבועות שתים שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מדקאמר (ד) שלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מכלל דשאוכל לך דאכילנא משמע (ג)אמר אביי (ד)שאוכל שתי לשונות משמע היו מסרבין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו שבועה שאוכל דאכילנא משמע אבל אמר לא אכילנא לא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דלא אכילנא קאמר רב אשי אמר שאוכל דשבועה שאי אוכל קאמר א"כ פשיטא מאי למימרא מהו דתימא מיקם לישנא היא דאיתקיל ליה קמ"ל אביי לא אמר טעם (ה) כרב אשי דלא קתני שאי אוכל ורב אשי נאדי מן טעם דאביי קסבר שלא אוכל נמי משמע שתי לשונות היו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ואמר נמי שבועה בין שאוכל בין שלא אוכל הדין אכילנא משמע דאמר ואיכא לתרוצה נמי לישנא שבועה שלא אוכל שבועה דלא אכילנא קאמר אלא תנא פסקה שאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל לא אוכל משמע: **מתני'** זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות (ה)כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות:

גמ'

גמ' מני מתניתין ר' מאיר היא דאי רבי יהודה לא שני ליה קרבן ולא שני ליה הקרבן אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר (ו) והתנן לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך (א)לא קשיא הא דאמר לקרבן הא דאמר לא לקרבן דלא הוי קרבן קאמר: **מתני'** (ב)שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור: **גמ'** מכלל דהא שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע ורמינהו (ג) (ג)שבועות שתים שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מדקאמר (ד) שלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי מכלל דשאוכל לך דאכילנא משמע (ג)אמר אביי (ד)שאוכל שתי לשונות משמע היו מסרבין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו שבועה שאוכל דאכילנא משמע אבל אמר לא אכילנא לא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דלא אכילנא קאמר רב אשי אמר שאוכל דשבועה שאי אוכל קאמר א"כ פשיטא מאי למימרא מהו דתימא מיקם לישנא היא דאיתקיל ליה קמ"ל אביי לא אמר טעם (ה) כרב אשי דלא קתני שאי אוכל ורב אשי נאדי מן טעם דאביי קסבר שלא אוכל נמי משמע שתי לשונות היו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא ואמר נמי שבועה בין שאוכל בין שלא אוכל הדין אכילנא משמע דאמר ואיכא לתרוצה נמי לישנא שבועה שלא אוכל שבועה דלא אכילנא קאמר אלא תנא פסקה שאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל לא אוכל משמע: **מתני'** זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות (ה)כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות:

גמ'

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה יט סמג לאוין רמב וטע"ש בכ"מ:

כג ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כב טוש"ע י"ד סי' רלו סעי' יא:

כד ג מיי' שם פ"א הל' ג סמג לאוין רלט טוש"ע י"ד סי' רלו סעי' א:

כה ד מיי' שם פ"ד הל' כב טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף יא:

כו ה מיי' פ"ג מהלכי' נדרים הל' ו וס"ה מהל' שבועות הל' יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף ג וסי' רלט סעיף ד:

תוספות

לא שבועה לא אוכל לך אסור. מטעם מכלל לאו הן וכו' וא"ת מאי שנא מקרבן ויש לומר דמשום דשבועה המוכיח טפי מנדרים משו"ה אלילן לחומרא עוד יש לומר דטעמא דשבועה הייט משום דגזירין שמא יאמר שבועה לא אוכל ודלג לא ובהא ודאי פשיטא אבל גבי נדר אפי' יגלג לא ויאמר קרבן לא אוכל ליכא איסור: זה חומר בשבועות מבנדרים. ומפרש לא קרבן לא אוכל לך וכו' פריך בגמרא דמומר מכלל דנדר הוא מדקאמר חומר בשבועו' מבנדרים משמע הכי דהמומרא דנדרים איכא שום לשבועה אבל מ"מ נדר קל הוי והא מותר קתני ומשני אפיפא דאידך קתני שבועה שאיני יכן דודאי בנדרים ליכא איסורא כ"א מדרבנן כדאמר רבינא וגבי שבועה איכא איסורא דאורייתא וא"א לשניא אחרינא דאוקימנא לעיל כגון דאמר קונם עיני בשינא היום וכו' דלשם ודאי איכא איסורא דאורייתא (וכי) היכא מיתרצא לישנא דתני דחומר וכו' דליכא למימר דקאי אפיפא פי' כמו שמתרץ הספר דהתם איכא איסורא דאורייתא בנדרים כמו בשבועות כמו שפי' וי"ל דקאי אדיוק' דתני' ונדקדק הכי טעמא משום דאמר קונם עיני הוי דבר שיש בו ממש אבל קונם שלא יכן ליכא איסורא דאורייתא כי אם מדרבנן כדפרשינן לעיל דטולהו אמוראי מודו דאיכא איסורא דרבנן ולא פליגי אלא בלישנא דבל יחל

כב א מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה יט סמג לאוין רמב וטע"ש בכ"מ:

כג ב מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה כב טוש"ע י"ד סי' רלו סעי' יא:

כד ג מיי' שם פ"א הל' ג סמג לאוין רלט טוש"ע י"ד סי' רלו סעי' א:

כה ד מיי' שם פ"ד הל' כב טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף יא:

כו ה מיי' פ"ג מהלכי' נדרים הל' ו וס"ה מהל' שבועות הל' יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף ג וסי' רלט סעיף ד:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מדקאמר שאוכל ושלא אוכל שאכלתי: (**ב**) שם אביי לא אמר טעם דרב אשי: (**ג**) רש"י ד"ה מתניתין וכו' אלא הא קרבן שאוכל לך ולא קרבן שאוכל לך ואסכי: (**ד**) ד"ה שאוכל וכו' מפליגים בו שיאכל וכו' דאכילנא קאמר וה"ה כשלא היו מסרבין: (**ה**) ד"ה מהו דתימא וכו' הלשון הוא דאיתקל דבדעתו: (**ו**) ד"ה ורב אשי וכו' משמע נמי דקאמר אכילנא אם וכו' משמע דקאמר וכו' דמשמע בתמיה לא אכילנא שבועה וכו' חדא ליישנא הס"ד ואח"כ מ"ה ואיכא נמי לתרוצי לישנא אחרינא דמשמע בניחותא והאי דאמר שבועה שלא אוכל דלא אכילנא. ר"ב לומר באיסור שבועה יהא אי לא אכילנא: (**ו**) **בא**"ד א"כ לא ליהוי אסור **ואם** כן היכי אמר במתניתין שבועה לא אוכל אסור אלא ודאי ליתא וכו' דכשאוכל ודאי לא משמע אלא דאמר כל"ל ותיבת אי נמחק:

מוסף רש"י

שבועות שתים שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל. הן שתים המפורסות דכתיב (ויקרא ה) להרע או להיטיב, דמשמע להבא, ולא אוכל להרע, אוכל להיטיב, שאכלתי ושלא אכלתי. הן שתים הנוספות ממדש חכמים כדילף לה ר"ע (שבועות יט:). מסרבין. מפליגין (שם ב.).

פירוש הרא"ש

שבועה שלא אוכל. ולא אמרי' בחי שבועה קא משמע כדאמרינן בקרבן ובמנחה לעיל בפ"ק (דף יג.) משום דשבועה ליה בה משמע ולא שייך למימר בה בחיי שבועה: **לא** שבועה **לא אוכל לך אסור.** דמשמע לא שבועה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא בשבועה ואף רבי מאיר מודה דאמרינן בשבועה מכלל לאו אתה שומע הן משום דשבועה תמיכה: **זה חומר בשבועות מבנדרים.** בגמרא מפרש אהיכא קאי. טעמא דכולא מתניתין מפרש בגמרא: שבועות ב' שהן ד'. שבועות בטוי שחייבה עליה תורה קרבן עולה ויורד כדכתיב נפש כי תשבע לבטא בשפתים שני עניני שבועות כתיבי בקרא בהדיא דכתיב להרע או להיטיב דהיינו דהכא כגון שאוכל ולא אוכל ומרבוי דקרא דכתיב בהדי' לכל אשר יבטא האדם מרבינן עוד שתים לשעבר דהיינו אכלתי ולא אכלתי: היו מסרבין בו לאכול **ואמר אכילנא אכילנא** כו'. גירסא יתירתא היא ובתחלת פ"ג דשבועות ליתא דבפשטא דמתני' בלא מסרבין מני לאוקומיה אלא שגירסת מדרש משנה ותוס' אחיד אוקמיה במסרבין: **אבל אמר אכילנא אכילנא.** פי' בתמיה כלומר וכי אוכל עמך ותו אמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא קאמר וה"ק שבועה שאקיים מה שאמרתי אכילנא בתמיה אלא ודאי [לא אוכל] עמך ויש"ג ואמר לא אכילנא ותו אמר כו' וכך היא הגירסא בכל הספרים בשבועות דכיון דמסרבין והוא אומר לא אכילנא אנו מולין דודאי לקיים דברו שבע כדי שלא יפגיעו בו יותר וה"ק בשבועה יהא עלי אם אוכל מאלך: מהו דתימא מיקם לישנא הוא. והיה לו לומר שאוכל והיה מגמגם בלשונו ואמר שאי אוכל ואי אמר הכי מהמגמגן ליה קמ"ל כיון דהוליא בשפתיו שאי אוכל לא מהימנינן ליה במאי דקאמר בתר הכי: **רב אשי** נדי **מטעמיה דאביי.** היה נודד ומתרחק מקבלת מצוה אלא דאם איתא דמתניתין איתא לפי דיש שבועה שאוכל משמעה שלא אוכל ולאפוקי מתמתניתין דשבועות דקתני דכל שבועה דאוכל משמעה דוקא שאוכל אם כן כשלא אוכל נמי הוה ליה לפרש הכי דאי מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא בתמיה כלומר וכי אתה סבור שלא אוכל עמך ודודאי אוכל ותו אמר שבועה שלא אוכל לך דאכילנא קאמר ולקיים דברי אביי בתמיה הוא נשבע ולפסיים דגרסי לעיל ואמר לא אכילנא גרסינן הכא ואמר אכילנא ובשבע שלא אוכל אנו מולין שלקיים דבריו הוא נשבע כדי שיתמיהו לו מה שאמר ברוסה לאכול עמו ולא יפגיעו בו עוד והכי קאמר מה שלא אוכל לך יהא שבועה אבל מה שאוכל לך אי אינו נשבע אלא שדרבה בתוה שבועה אני רוצה לאכול עמך: **אלא תנא פסקה.** למילתיה דכל שאוכל דאכילנא משמע וכל שלא אוכל דלא אכילנא משמע שלא לבלבל הלשונות:

גמ' חומר מכלל דנדר הוא והא מותר קתני אסיפא דאידך בבא קתני (ו) שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך אסור זה חומר בשבועות מבנדרים: חומר בנדרים מבשבועות כיצד כו': רב כהנא מתני אמר רב גידל אמר רב ורב טביומי מתני אמר רב גידל אמר שמואל מנין שאין נשבעין לעבור על המצות ת"ל [1]לא יחל דברו [2]דברו לא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים מאי שנא נדר דכתיב [1]איש כי ידור נדר לה' לא יחל דברו שבועה נמי הא כתיב [1]או השבע שבועה לה' לא יחל דברו אמר אביי [א]הא דאמר הנאת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אהנה מן הסוכה אמר רבא וכי מצות ליהנות ניתנו אלא אמר רבא [ב]הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה ושאין נשבעין לעבור על המצות מהכא נפקא ליה מהתם נפקא ליה דתניא [ג]יכול נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל יכול יהא חייב

תלמוד

ה) **מכלל דשאוכל דאכילנא משמע.** דהא נקט לאו והן: **היו מסרבים בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ואו אמר שבועה שאוכל דאכילנא משמע וכו'.** לפוס האי לישנא משמע דכי היכי דצריך הוכחה לומר דשאוכל דלא אכילנא משמע ה"נ צריך הוכחה דשאוכל דאכילנא משמע. ובריש פרק שבועות שתים בתרא[ו] באוקמתיה דאביי גופיה לא משמע הכי אלא דקתמא בלא שום הוכחה שאוכל דאכילנא משמע וכבר כתבתי שם שזו מן הסוגיות המתחלפות וכתבתי שם גם כן דסוגיא דהתם עדיפא טפי: **מיעקס לישניה הוא.** כלומר שהאריך באלף ונראה כאומר שאי אוכל ותיסק אדעתין הכי לפי שאין דרך בני אדם לומר שאי אוכל אלא שלא אוכל: **ואמר שבועה שלא אוכל דאכילנא משמע.** ולאו למימרא שיהא מושבע שיאכל אלא לומר שאינו מושבע שלא יאכל דהכי אמר ליה וכי נשבעתי שלא אוכל עמך והלא כבר אמרתי לך דאכילנא: ולענין הלכה כבר כתבתי בפ' שבועות שתים בתרא שהרמב"ם ז"ל פסק כאביי וכסוגיא דהתם והארכתי שם בטעמו של דבר בס"ד אבל הרמב"ן ז"ל פסק כרב אשי דלעולם שאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל שלא אוכל משמע[ז]: **פיסקא זה חומר בנדרים מבשבועות וכו':**

גמ' מכלל דנדר הוא. דמדקתני דשבועה חמורה מנדר משמע דבנדר נמי איכא איסורא אלא דלא חמיר כשבועה: **והא מותר קתני.** דתנן[ח] לא אוכל לך מותר: **על סיפא דאידך קתני לה שבועה שאיני ישן שאיני מדבר שאיני מהלך אסור.** ובהא שייך למימר חומר בשבועות מבנדרים דנדרא מיהא הוי מדרבנן וכרביעא דלוקמא לעיל [טו.] בבל יחל מדרבנן אלא דשבועה חמורה מנדר דאסור מדאורייתא. ונקיט לה הש"ס לאלי פרוקא אליבא דרבינא משום דקושטא דמילתא כוותיה היא דבל יחל דמתני' דרבנן קאמר. והאי דלא דייקינן נמי גבי חומר בנדרים מבשבועות מכלל דשבועה מיהא איתא משום דאין הכי נמי דאיתא ונקי בה משום שבועת שוא אלא שאינה חלה לבטל את המצוה: **אבל מיחל הוא לחפצי שמים.** אם יש בשבועתו בטול חפצי שמים מיחל שבועתו: **לה' לא יחל דברו.** אפילו יש בנדרו בטול מצות השם לא יחל: **שבועה נמי הא כתיב או השבע וכו'.** דלה' קאי נמי אהשבע שבועה: **הא דאמר הנאת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אהנה מסוכה.** כלומר סברא הוא דלה' לא קאי אשבועה אלא אכי ידור נדר משום דנדר בדין הוא שיחול על דבר מצוה לפי שהוא אוסר על עצמו הנאת סוכה שלשון נדר כך הוא ואין מאכילין את האדם דבר האסור לו אבל לשון שבועה היינו שלא אשב בסוכה ולא כל הימנו להפקיע עצמו ממצות סוכה שהוא מצווה בה: **אמר רבא וכי מצוה ליהנות ניתנו.** רבא לאו אטעמיה דאביי מקשה דודאי שפיר קאמר אלא אלישניה דאי אמר הנאת סוכה עלי יושב בה ישיבה של מצוה דמצות לאו ליהנות ניתנו: **אלא אמר רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שלא אשב בסוכה.** וא"ת וכי אמר ישיבת סוכה עלי מאי הוי הא דבר שאין בו ממש הוא י"ל דהכא במאי עסקינן כגון דאמר קונם סוכה לישיבתה עלי ורבא לא חש לתרוצי אלא לשון הנאה דאמר אביי אבל אין ה"נ דבאומר סוכה לישיבתה עסקינן. אבל בתוספות אמרו שאפילו אמר קונם ישיבת סוכה עלי מהני דלא מקרי דבר שאין בו ממש אלא בשאינו מזכיר שם החפץ שאוסר עליו כגון שאני ישן שאני מדבר אבל כשמזכיר החפץ הנאסר דבר שיש בו ממש הוא ולפי זה מאי דאמרינן בפרק אע"פ (כתובות דף נח:) ובפרק בתרא דמכילתין (דף פה:) גבי מקדיש מעשה ידי אשתו דמוקמינן באומר יקדשו ידיס לעושיהן לאו דוקא באומר אלא נעשה כאומר קאמר כיון שהזכיר את הידים. וא"ת ואפילו כי אמר ישיבת סוכה עלי למה אסור ביישיבה של מצוה והא כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו הרי אינו נהנה מן הסוכה כלל תירצו בתוספות דמ"מ כיון שאסר ישיבתה עליו אע"פ שאין לו בו הנאה חל ולפי זה אמר קונם זריקת צרור ליס עליו אסור אע"פ שאין לו בזריקתו הנאה אסור לזורקו. מיהו דוקא במפרש ישיבת סוכה או זריקת צרור אבל באומר קונם סוכה עלי קונם צרור זה עלי יושב ישיבה של מצוה וזורק אותו צרור שנאסר בו ליס אם רצה דמסתמא לא אסר על עצמו אלא הנאה בלבד דהא מקדיש בהמתו אסרה עליו ועל כל העולם ואפ"ה אינה אסורה בנגיעה הכא נמי איסור סתם אכילה והנאה משמע אבל כל שפירש לאסור על עצמו אפילו נגיעה חייל: אסור שהכפך עליו הלכך אינו נראה כבוטל המצוה שהרי לא קבל על עצמו אלא אסר החפץ עליו ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל כל לשון שבועה הוא אוסר עצמו מלעשות את הדבר וכיון שהוא אוסר עצמו מלעשות את המצוה לאו כל כמיניה להפקיע מ"ע מחיוב המצוה הלכך לא דרשינן לה' על הדבר שבועה: **אמר רבא** וכי מצות ליהנות נתנו. קשיא ליה לרבא על מה שהזכיר אביי הנאה בדבריו משום דמצות לאו ליהנות נתנו ואם אמר הנאת סוכה עלי לא נאסרה עליו אלא מקריא הנאה מה שהוא מקיים מצות המקום:

כז א מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ו ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רטו סעיף ג וסימן רלט סעיף ד:

תוספות

הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה. פי' היכא דאמר ישיבת סוכה עלי קונם מיחל חייל משום דסוכה אינה משועבדת לו אבל היכא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה וגופו משועבד לסוכה לא חיילא וא"ת אדמפליג בנדרים בשבועות ליפלוג ולימני בשבועו' דבשבועות נמי אינמין דחיילי היכא דאמ' ישיבת סוכה עלי שבועה וי"ל דאה"נ אלא מורחא דמילתא קתני דסתם נדרים החפץ נאסר עליו וסתם שבועות קאסר נפשיה אחפצא וה"ק זה חומר בנדרים מה שייך בנדרים דהיינו דקאסר אחפצא עליה ממה שייך בשבועות והיינו דקאסר נפשיה אחפצא ועי"ל ודאי בשבועות לא חייל בשום לד אפילו היכא דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה וטעם גדול יש בדבר דבשבועות כיון דסתם שבועות קאסר נפשיה אחפצא ולא קאסר אחפצא אנפשיה מ"כ אפילו כשאמר ישיבת סוכה עלי שבועה אפ"ה מתלינן שבועתיה וחזרה על נפשיה והוי כאילו אמר שבועה שלא אשב בסוכה והאי דאמר ישיבת סוכה עלי שבועה לא משום דקאסר אחפצא עליה דבודאי בשבועות לא שייך כה אלא יד שבועה הוי ולעולם קאסר נפשיה מחפצא ובנדרים לאידך גיסא:

ד) [לעיל טו:], ג) [עיין תוס' מגילה י. ד"ה לשמואל], ג) [עיין תוס' שבועות כה. ד"ה משא"כ הסברת עניין הכפל], ד) [שבועות כז.], ה) [שייך עוד לע"ל], ו) [שבועות יט:], ז) ע"כ שייך לע"ל, ח) [לעיל טו:],

תורה אור השלם

1. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבַע שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אסיפא וכו' ואמר רבינא וכו' ומאי בל יחל בל יחל מדרבנן דהיינו: (ב) ד"ה שבועה נמי וכו' המצוה דהכתיב נמי כל"ל והל"ל: (ג) ד"ה אמר אביי וכו' אוסר עליו הא ולאי וכו' ואפילו לכתחלה מלי נדר דקאסר חפצא עליה וכו' דנדרים אמר קונם: (ד) ד"ה וכי מצות וכו' לא חשיבא מצוה הנאה דלא ניתנו:

מוסף רש"י

שבועה שאיני ישן. דשבועה חלה על דבר שאין בו ממש (לעיל טו:). **וכי מצות ליהנות ניתנו.** שהמצות שניתנו ליעשות לא ליהנות ניתנו לסס, לא לשם הנאה ניתנו לסס, אלא גזירת מלך היא עליהס (חולין פט.) לעול על צוארייהס ניתנו (ר"ה כח.). **ולא ביטל יכול יהא חייב.** והתם זו קרויה הרעה שהוא מרע לעשות שמבטל את המצוה (שבועות כז.).

פירוש הרא"ש

הא מותר קתני. ס"ל לתקנתן שאוכל לך קאי ובהא קתני מותר דמשמע דלא הוי נדר כלל ולשנא לחומר בשבועות מבנדרים משמע דנדר הוי אלא חמיר כשבועה: על **סיפא דאידך שאני ישן כו'.** ומוקימנא לעיל דהוי בל יחל מדרבנן: מנין שאין נשבעין לעבור על המצות. כלומר אם נשבע לבטל את המצוה דלא הוי שבועה: מ"ש נדר דכתיב **איש כי ידור נדר לה'.** משמע אפילו בחפצי האם לא יחל דברו: שבועה נמי כתיב **או השבע שבועה לה'.** דלה' דכתיב בקלא אחולהו קאי: **אמר אביי הא דאמר [הנאת] סוכה עלי.** כלומר היינו טעמא דגבי נדר דרשינן מכי ידור נדר לה' שנדרים חלין על דבר מצוה משום דכל נדר

ו) [לעיל טו:], ז) [עיין תוס' מגילה י. ד"ה לשמואל], ח) [עיין תוס' שבועות כה. ד"ה משא"כ הסברת עניין הכפל], ט) [שבועות כז.], י) [שייך עוד לע"ל], יא) [שבועות יט:], יב) ע"כ שייך לע"ל, יג) [לעיל טו:],

תלמוד לומר [1]להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות [א]יצא נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שאין הרשות בידו חד קרא למיפטריה מקרבן שבועה וחד למיפטריה מן לאו דשבועה: **מתני'** [2]יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת [3]שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת: **גמ'** אמר רב הונא לא שנו אלא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דמיגו דקא מיתוסף יומא יתירא חיילא נזירות על נזירות אבל אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום אין חלה נזירות על נזירות ושמואל אמר [4]אפילו אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום חלה נזירות עליה ולרב הונא אדתנא אין שבועה בתוך שבועה ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר הריני נזיר למחר יש נדר בתוך נדר הריני נזיר היום הריני נזיר היום אין

תלמוד לומר להרע או להיטיב מה הטבה רשות. דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל חייב בקרבן על השבועה אף הרעה דמחייב עלה קרבן הרעה דרשות ולא (ב) נשבע לבטל את המצוה דהיא שבועה להרעה לאו הרשות בידו: **חד קרא.** קא אתי למיפטריה מקרבן שבועה דהאי קרא דלהרע או להיטיב בקרבן מיירי ואידך לא יחל דברו דבלאו מיירי אתי למיפטריה מן לאו דשבועה: **מתני' יש נדר בתוך נדר.** דנדר חל אחר נדר: **כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל.** וחזר ואמר כו' חייב על כל פעם ופעם נזירות אחת: **אין שבועה בתוך שבועה.** ואם אמר שבועה שלא אוכל כו': **אינו חייב אלא על אכילה אחת.** קרבן שבועה אחד: **גמ' לא שנו.** דיש נדר בתוך נדר: **אלא דאמר כו'.** דמיגו דאיתוסף יומא יתירא (ג) בנזירות דאשונה דכי אמר הריני נזיר היום קבל עליו נזירות שלשים וכי הדר ואמר הריני נזיר למחר משמע הריני נזיר שלשים יום ואחד ואין נזירות ליום אחד הלכך חל נזירות על נזירות והוי נזיר שלשים אחרים: **אבל.** אם אמר וכו': **ולרב הונא.** דקאמר דכי אמר הריני נזיר היום לא חיילי עליה שתי נזירות אם כן ליפלוג בדידה בנדרים וניתני (ג) נמי יש נדר בתוך נדר ואין

חד קרא למפטריה מקרבן. היינו קרא דלהרע או להיטיב דכתיב גבי קרבן שבועת בטוי: **וחד קרא למפטריה מלאו דשבועה.** היינו קרא דלא יחל דברו(ג): **מתני' יש נדר בתוך נדר וכו' אמר הריני נזיר אם אוכל וכו'.** מפרש בגמ' דאם אוכל לאו דוקא דה"ה נמי אם אמר הריני נזיר הריני נזיר דחייב על כל אחת ואחת אלא אחת חייב דתנא גבי שבועה שלא אוכל תנא נמי גבי נזיר אם אוכל. וחייב על כל אחת ואחת דאמרינן לומר דחייב לנהוג נזירות על כל קבלה וקבלה וכי אמר הריני נזיר הריני נזיר חייב דחייב שתי נזירות ומונה שלשים יום ומביא קרבן וחוזר ומונה שלשים יום ומביא קרבן ונפקא לן בגמרא מנזיר להזיר(ד). וקרי ליה להאי גוונא נדר בתוך נדר לפי שהנזירות שניה היא חלה בתוך זמן הראשונה אלא שאי אפשר לו שימנה אותה עד שימנה את הראשונה דאם איתא דלא חיילא בשעת נדרו היאך תמול לאחר מכן והרי אינו נודר באותו זמן וכיון דלא חיילא השתא לא חיילא נמי בתר זימנא אלא ודאי מהשתא הוא דחיילא ומש"ה קתני יש נדר בתוך נדר: **שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל אינו חייב אלא אחת.** כלומר בשבועות לא משכחת תרי חיובי לא לקום שתיים באכילה אחת דמכיון שאמר שבועה שלא אוכל ככר זה הוה ליה מושבע ועומד ותו לא חיילא עליה שבועה

שניה ולא למנות שתים גם כן דלא משכחת לה מה שאין כן בנזירות דהני דאינו לוקה שתים על אכילה אחת מ"מ משכחת בה תרי חיובי בשכפל נדרו ב' פעמים דהיינו למנות שתים מה שאין כן בשבועות: **גמ' כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכי אכיל טובא ומתרין ביה מחייב על כל אכילה ואכילה אחילה דקתני שבועה שלא אוכל תנא נמי הריני נזיר אם אוכל ונעולם גבי נזיר לא צריך למימר אם אוכל** זו הגרסא כתובה במקצת נוסחאות. והכי פירושא כיון דאמר הריני נזיר וכו' חדא דאית בה תרתי קשיא ליה חדא למה ליה למתלייה לנזירות באכילה דהא מכיון דאמר הריני נזיר הריני נזיר הוה ליה נזיר וחייב למנות שתים וקשיא ליה תו דאיתלי לנזירות באכילה בהריני נזיר אם אוכל חדא זימנא סגי דהא קי"ל בפ' שבועות שתים בתרא (שבועות מז:) דמי שנשבע שלא אוכל ככר זה על כל זית וזית שבו נשבע הלכך מי שתלה נזירותו באם אוכל על כל זית וזית שבו תלה נזירותו וכי אכיל טובא כלומר זיתים הרבה ומתרין ביה בין כל זית וזית לומר שאם יאכלנו יתחייב עליו נזירות אחת חייב על כל אכילה ואכילה. ומראה בעיני דלהכי בעינן דליתרו ביה בין כל זית וזית משום דלא עדיפי אכילות הללו להתחייב עליהם נזירות כשתלאו בהן מלהתחייב עליהן קרבן ומלקות כשנשבע שלא יאכל ככר זו וכשם שלהתחייב קרבן ומלקות בעינן חלוק בין כל זית וזית אי למלקות בהתראה אי לקרבן בשתי העלמות ה"נ כשתלה נזירות בהם בעינן שיהו התראות מחלקות דודאי נהי דאמרינן דמי שנשבע שלא יאכל ככר זו על כל זית וזית נשבע אפי' הכי אם לא התרו בו אלא התראה אחת אינו לוקה אלא אחת דבכל איסורין שבתורה על כל זית וזית שבהן הוא חייב ואפ"ה אינו לוקה שתים אלא בהתראות חלוקות ולקרבן נמי אינו חייב אלא אחת אלא בשתי העלמות ה"נ כי תלה נזירות באכילת ככר צריך שיהו התראות מחלקות בין כל זית וזית שבו דאי לא לא מקריא אלא אכילה אחת ולא מחייב עלה אלא חד נזירות כנ"ל. וראיתי למפרשים אחרים בזה מה שלא נראה בעיני. ומתרלה איידי דקתני שבועה שלא אוכל וכו' דאין ה"נ דבהריני נזיר הריני נזיר סגי ליה ואי נמי תלה נזירותו באם אוכל בחד הריני נזיר אם אוכל סגי ליה אלא דאיידי דאילטריך למתני לשבועה באכילה למכפל בה נמי שלא אוכל שלא אוכל דאי לא פשיטא שאינו חייב אלא אחת תלה ליה נמי לנזירות באכילה וכפליה: **דמגו דאתוסף יומא יתירא.** כלומר דכשאמר הריני נזיר למחר יש במשמעות דבריו שימנה מיום מחרת ואילך ל' יום ונמצא שנתחייב מחמת נדרו שני יום ל' מוסף על נזירות ראשונה וכיון דקי"ל במסכת נזיר [ז.] דהאומר הריני נזיר יום זה בלבד מונה שלשים אף זה כיון דנתחייב מחמת נדרו שני למנות יום אחד מוסף על נזירות ראשונה על כרחו מונה ל'. ושמואל אמר אפי' הריני נזיר יום הריני נזיר היום נזירות חלה על נזירות דמשמע ליה דמנזיר להזיר [במדבר ו] נפקא לן דבכי האי גוונא מונה שתי נזירות: **ולרב הונא אדתני אין שבועה בתוך שבועה ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר.** וא"ת ולשמואל נמי מי ניחא הא לדידיה נמי הוה ליה לפלוג ולמיתני אין נדר בתוך נדר ומשכחת לה באומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה שאינו חייב אלא אחת דהא במתני' לא תנן יש נדר בתוך נדר אלא למנות שתים כדפרי' וכיון שכן לשמואל גופיה מצי לפלוגי בנדר גופיה. וי"ל דכי מקשי לרב הונא ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר לא מקשי לומר אדמפליג בין נדר לשבועה לפלוג בנדר גופיה כדרך כל לפלוג וליתני בדידיה שבש"ס דאי הכי מקשינן לשמואל נמי תקשי כדפרישית אלא כי האי גוונא לא מקשינן דלא קשיא כלל דתנא אחומר בנדרים מבשבועות קאי ומש"ה בעי למתני חומרא דאיכא בנדר מבשבועות לענין נדר בתוך נדר הלכך לא שייך לאקשויי

דאפילו אם אמר הריני נזיר ל' יום והדר אמר הריני נזיר לו' יום דהוי לאמר נתוספה עליו יום א' ובכה מנו נתוספה עליו נזירות שלימה: ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר. כיון דבנזירות גופה משכח לפלוגי:

זו עלי קונם היום אינו אסור אלא אותו היום וכי הדר אמר זימנא אחריתי קונם ככר זה היום אין לנו לתלות דאתא לאסור ולאוסופי למחר כיון דמהיום משמע הלכך לא שייך למימר נדר חל על נדר ולהוסיף נדר אחר כמו בנזירות כדפרישית ולאותו יום גופיה נמי אין לנו שיחול נדר על נדר ולאחויי מכתי קאמר דאין איסור חל על איסור ואפילו בנזירות אין איסור חל על איסור: הריני נזיר **אם אוכל** הריני נזיר. ה"ה דהוי אלי למתני הריני נזיר בלא שום תנאי אלא אורחא דמילתא קאמר שכן דרך לומר מחמת שום דבר כיוצא בזה שמסרבין בו לאכול והוא אינו רוצה ועודר אם יאכל ועי"ל דאגב דבעי לאדכורי אכילה גבי שבועה נקטי' נמי גבי נזירות וכן פר"י: ולפלוג וליתני בדידה: קאמר שכן דרך לומר מחמת שום דבר כיוצא בזה שמסרבין בו לאכול והוא אינו רוצה ועודר אם יאכל ועי"ל דאגב דבעי לאדכורי אכילה גבי שבועה נקטי' נמי גבי נזירות וכן פר"י: ולפלוג וליתני בדידה:

(א) במדבר ג, ב) במדבר ו,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תלמוד וכו' ולא בנשבע לבטל את המצוה דהאי שבועה: (ב) ד"ה אלא וכו' אנזירות דאשונה כל"ל והד"א עם ד"ה אבל: (ג) ד"ה ולרב הונא וכו' ומימי יש נדר בתוך נדר ואין נדר כו' כל"ל והד"א ומיתא נמי נמתק:

מוסף רש"י

להרע או להטיב. להרע לעצמו או להטיב לעצמו, כגון אוכל ולא אוכל, איכן ולא איכן (ויקרא ה ד). לא שנו. שנזירות חל על נזירות, אלא דאמר הריני נזיר היום. שנמצא מזיתומו שלשים והדר אמר הריני נזיר למחר. ועל כל פנים אתה צריך לפרש במחר זה שלא על מחר דוקא הוא נאמר, שהרי ככר הוא מזיר לשלשים יום, אלא על כל פנים ליום שאחר שלשים הוא מכוין, כלומר ממחר עד יום שלשים, ונמצא מכוין להאריך מזירותו יום אחד, ומאחר שיש למזירות שניה מקום לאחר שלשים חל עליו מזירות שלם, וכמו שאמרו במסכת מזיר (ז ע) הריני מזיר ויום אחד שמונה שתי מזירות, ומעתה הרי זה משלים ומונה שתי מזירות, אבל אם אמר הריני מזיר היום, הריני מזיר היום, הריני מזיר היום, הואיל ואין מקום למזירות שניה לחול אלא בגבול הראשונה, אין מזירות חל על מזירות (מאירי בשמו).

פירוש הרא"ש

מה הטבה רשות אף הרעה רשות. בפ"ג דשבועות מפרש לה מנא לן דבהטבת רשות אייירי: מתני' יש נדר בתוך נדר. ומפרש דבמזירות אייירי כגון דאמר הריני מזיר אם אוכל חייב מזירות על כל דבור ודבור והוה מלי למתני כגון דאמר הריני מזיר הריני מזיר אלא אגב דבעי למתני נמי גבי שבועה אכילה נקטיה נמי גבי מזירות: אינו חייב אלא אחת. דאין שבועה חלה על שבועה דאין נשבעין לקיים המצוה לדעתא אלא והן: גמ' הריני נזיר היום. דמיד חלה מזירות עליו ל' יום וכי אמר תו הריני למחר נתוסף עליו יום א' ובכה מנו נתוספה עליו מזירות שלימה: ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר. כיון דבמזירות גופה משכח לפלוגי:

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ה מהל' שבועות הלכה יד סמג לאוין רלח טוש"ע י"ד סי' רלט סעיף ד:

כט ב מיי' פ"ג מהל' נדרים הלכה [ח] ב [ופ"ג מהל' מזירות הל' יט] סמג לאוין רמב טוש"ע שם סי' רכט (סעיף ח) סעיף ג וסימן רלט סעיף יג:

ל ג מיי' פ"ג מהל' נדרים הל' ח וש"ד מהל' שבועות הלכה ט סמג לאוין רמח טוש"ע שם סימן רלט סעיף יג:

לא ד מיי' פ"ג מהל' נדרים הלכה ב ופ"ג מהלכות מזירות הלכה י וש"ד הלכה ב סמג עשין רמב טוש"ע שם סימן רלט סעיף יב:

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתָיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יִבַּטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדָע וְאָשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה:

ויקרא ה ד

תוספות

חד למפטריה מקרבן שבועה וחד למפטרי' מלאו דשבועה. מלא יחל כלומר אם מיחל דבריו ומקיים המצוה אבל מ"מ אינו פטור משבועה דנשבע לבטל המצוה אלא לוקה עליו משום שוא כדתנן פ"ג דשבועות (דף כט.): יש נדר בתוך נדר. כדמפרש ואזיל בתר הכי דאמר הריני מזיר הריני מזיר וא"ת פתח בנדר דמשמע קונם וסיים בנזירות וי"ל דנזירות נמי איקרי נדר דכתיב (במדבר ו) לנדור נדר מזיר אבל מ"מ אמאי שבק פתח נדר ופתח בזה וי"ל משום דבנדרים לא משכחת נדר בתוך נדר דאי אמר ככר זה עלי קונם ככר זה עלי קונם לא חייל דאין איסור חל על האיסור ואף בנזירות דקאמר דנזירות חל על נזירות לאו לאיזודי תרתי בחד ל' יום אלא לענין שיעשה שתי מזירות זו אחר זו דבכלאחת תתם בנזירות שייך למימר כשאמר ב"פ הריני מזיר היום הריני מזיר היום שיכול להוסיף בדבור שני ל' יום משמע ל' יום חדשים כפעם ראשונה שאמר הריני מזיר היום שרוצה לומר ל' יום דהויא השתא כאילו [אמר] ל' יום ב' פעמים ואפילו אח"ל אח"ל דאפילו אם אמר הריני מזיר ל' יום והדר אמר הריני מזיר לו' יום דהוי כאילו אמר ל' יום ל' יום ל' יום

עין משפט
נר מצוה

לב א מיי' פ"ד מהל' שבועות הלכה יד:
לג ב מיי' שם הלכה יא טוש"ע י"ד סימן רלח סעיף ו:
לד ג מיי' פ"ג מהלכ' מזירות הלכה י:

לאקשויי לפלוג וליתני בדידה אלא הכי מקשינן לרב הונא היכי פסק תנא ותנא יש נדר בתוך נדר דמשמע בכל ענין הוה ליה לפרושי מילתיה כי היכי דלא ניטעי ביה ובתר הכי ליתני מאי דתמיר כהאי גוונא נדר משבועה והא מילתא קשיא לרב הונא אבל לשמואל לא קשיא כלל דהא לדידיה בנזירות בכל ענין יש נדר בתוך נדר מאי אמרת מ"מ בקונס עלי ככר זה קונס עלי ככר זה אין נדר בתוך נדר והא כי האי גוונא ליכא למטעי במאי דתנא תנא בנזירות קתני ולא קונמות ואדרבה מדנקיט מילתיה בנזירות ולא בקונס אשמעי' דבקונמות אין נדר בתוך נדר: **תנן יש נדר בתוך נדר וכו'.** היכי דמי אילימא דאמר הריני נזיר ביום הריני נזיר למחר ולכוותה גבי שבועה אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים דכוותה גבי נזירות היכי דמי דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וקתני יש נדר בתוך נדר קשיא לרב הונא אמר לך רב הונא מתני' דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דכוותה גבי שבועה דאמר שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דלא חיילא והאמר [6] רבה [7] שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ואכל תאנים והפריש קרבן דמיגו דחלה שבועה על ענבים הויא להו ענבים חצי שיעור ואין מביאים קרבן על חצי שיעור אלמא היכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים [8] מיגו דחל שבועה על ענבים חיילא נמי על תאנים רב הונא לא סבירא ליה כרבה מיתיבי [9] מי שנזר שתי נזירות מנה את הראשונה והפריש קרבן ונשאל עליה [10] עלתה לו שניה בראשונה היכי דמי אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר אמאי עלתה לו שניה בראשונה הא איכא יומא יתירא אלא פשיטא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר ותיובתא

אין נדר בתוך נדר קשי' תנן יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה היכי דמי אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דכוות' גבי שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים אמאי לא חלה שבועה על שבועה אלא היכי דמי דלא חלה שבועה על שבועה כגון דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים דכוותה גבי נזירות היכי דמי דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וקתני יש נדר בתוך נדר קשיא לרב הונא אמר לך רב הונא מתני' דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דכוותה גבי שבועה דאמר שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים דלא חיילא והאמר [6] רבה [7] שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ואכל תאנים והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים הויא להו ענבים חצי שיעור ואין מביאים קרבן על חצי שיעור אלמא היכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים [8] מיגו דחל שבועה על ענבים חיילא נמי על תאנים רב הונא לא סבירא ליה כרבה מיתיבי [9] מי שנזר שתי נזירות מנה את הראשונה והפריש קרבן ונשאל עליה [10] עלתה לו שניה בראשונה היכי דמי אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר אמאי עלתה לו שניה בראשונה הא איכא יומא יתירא אלא פשיטא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר ותיובתא

ואין נדר בתוך נדר כילד הריני נזיר היום הריני נזיר למחר יש נדר בתוך נדר וכו': **דכוותה גבי שבועה.** דאמר בדיבור שני מה אלא אמר בדבור ראשון מי איכא למ"ד אלא תחול שבועה על שבועה כהאי גוונא אלא היכי דמי וכו': **אמר לך רב הונא מתני' כגון דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר.** כדאמינא אלא והיינו יש נדר בתוך נדר ודכוותה אייתי בשבועה כגון דאמר שבועה וכו'. וקסבר רב הונא דכהאי גוונא לא חיילא שבועה על שבועה הא דאמר בשבועה שניה תאנים שמושבע מהן ומ"מ דומיא דנדר הוא שהוסיף בשניה ענבים: **ומי לא חיילא שבועה על שבועה.** בכה"ג: **והאמר רבה וכו'.** ואכל תאנים והפריש קרבן על שבועה ראשונה שעבר ואכל תאנים: **וחזר ואכל ענבים.** ולא תאנים: **הויא להו ענבים.** שאכל חצי שיעור (6) על שבועה שניה לפי שהוא נשבע בשבועה שניה על תאנים וענבים ועכשיו שלא אכל אלא ענבים לא ביטל אלא חצי שיעור והיינו חצי שבועה ואין מביא קרבן על חצי שיעור: **אלמא.** טעמא משום דלא אכל אלא חצי שיעור משום הכי פטור מקרבן הא אי אכל תאנים וענבים דאכל תאנים דאכל כוליה שיעור דשבועה חייב קרבן דמיגו דחלה שבועה על ענבים דהוי חידוש שלא נשבע עליהן עדיין חיילא נמי אתאנים אע"פ שכבר מושבע מהן וקשה לרב הונא (3): **לא סבירא ליה.** לרב הונא הא דרבה ולישא למימרא ליה מיניה: **והפריש קרבן.** וקודם שהפריש נשאל על מזירות ראשונה שכבר נדר ואמרו ליה שבטעות נדר ושלא לצורך היה נדר אותם שלשים: **עלתה לו.** אותה מזירות שכבר נדר בשניה שעדיין חייב ומקריב הקרבן על מזירות השניה ביום שהשלים מזירות ראשונה: **הא איכא יומא יתירא.** דהריני נזיר למחר דקאמר אותו יום דנזירות שניה אינו חל אלא לאחר שלשים דהיינו לאחר מזירות ראשונה ואמאי עלתה לו שניה בראשונה ויהא נפטר ממזירות שניה קודם שיבא יום שלשים ואחד והא נדר להיות נזיר ביום שלשים ו' דהיינו למחר אלא כגון וכו': ותיובתא

שבועה ועל כרחך בששתי שבועות חלות על דבר אחד מתוקמה דכוותה בנדרים קתני יש נדר בתוך נדר וקשיא לרב הונא. ומפרקינן אמר לך רב הונא מתני' דאמר הריני נזיר ביום הריני נזיר למחר כלומר לא תיזל בתר דינא אלא זיל בתר לישנא דכי אמר הריני נזיר למחר ממחר ועד שלשים יום קאמר והוה ליה כאילו אמר הריני נזיר היום ומחר שלף כאן כ"ט יום מנדר השני מעורבין בזמן הנדר ראשון ואע"פ שאותן כ"ט ימים אינן חלין כלל מחמת נדרו שני מ"מ בהאי לישנא חייל נדריה לענין שיהא יום שלשים ו' סוף שלשים יום של נזירות שניה שהרי הוא כך נדר נמצא שעל כ"ט ימים מנזירות ראשונה חלה נזירות שניה לענין שתהא יום שלשים ואחד לנזירותו אלא לפי שאין נזירות פחותה משלשים יום צריך למנות עוד לתשלום שלשים בשביל נדר שני ודכוותה גבי שבועות כי אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים לא חיילא שבועה בתרייתא על תאנים כלל דלית ליה לרב הונא שתחול שבועה על שבועה אפילו בכולל. ועדיין אין דעתי נוחה בזה דמ"מ כי היכי דשבועה שניה אינה חלה על תאנים מפני שכבר נשבע עליהם כך נזירות שניה אינה חלה בעשרים ותשעה יום ראשונים מפני שכבר נזר בהם לפיכך אני אומר דכי אמרינן וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים הכי קאמר שלא אוכל אותם כאחת ובכי האי גוונא נמי מתפרש האי לישנא בס"פ שבועות שתים בתרא [שבועות כח:]. ואמר רבה דמיגו דחיילא שבועה על ענבים חיילא נמי אתאנים ונפקא מינה שאם אכל תאנים וענבים בהעלם שבועה ראשונה והתרו בו משום שניה לוקה. ואמרינן דרב הונא לא סבירא ליה דרבה דבכי האי גוונא סבירא ליה לרב הונא דלא חיילא שבועה שניה כלל דכיון דאתאנים לא חיילא אין לה מקום כלל שהוא על שניהם יחד נשבע ולא על ענבים בלבד ובנדרים נמי אילו היה דינן כשבועות היה לנו לומר דכיון דאכ"ט יום לא חיילא נזירות שניה ביום שלשים נמי לא חיילא שהרי כשאמר הריני נזיר למחר לשלשים יום כאחד נתכוון ולא ליום שלשים בפני עצמו והוו להו כ"ט יום כתאנים ויום שלשים כענבים: **אלא פשיטא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום ותיובתיה דרב הונא.** כלומר חיילי שתי נזירות כי האי גוונא דאי לא מה עלתה לו שניה בראשונה הרי לא חלה שניה כלל. ואם תאמר ומאי קושיא נהי דאילו לא נשאל על הראשונה לא חיילא שניה וכדרב הונא כי מתשיל עלה משכחת רווחא וחיילא וכדאמר רבא לקמן [יח.] דאף על גב דאין שבועה חל על שבועה

שיעור ואתאי שיעור לא מחייב וגו' זו ישנה בפ"ג דשבועות ושפיר דייק מינה טעמא דהפרישתי קרבן דעתה אלקיה הפרשה כין אכילת תאנים לאכילת ענבים ולא מצטרפי אלא לענין על שבועה השניה הא לא הפרים קרבן מיחייב שניים אחת על שבועה ראשונה ואחת על שבועה שניה ומיהו גי' ראשונה נמי ישנה בהוצאת פרקא אמר רבא לאמן לחית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחיילא לענבים חיילא נמי אתאנים: **הא איכא יומא יתירא.** והפריש קרבן ונשאל עליה. דמסקינן בפ"ג דשבועות ואפי' גלח והפרים קרבן מני לאיתשולי: **לא סבירא ליה.** ולישנא דעלתה לו שניה משמע דיפטר לגמרי ממזירות שניה: עלתה לו שניה בראשונה. לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו הלכך חזל ליה נדרא קמא וחיילא מזירות שניה ובמנין ראשון עלתה לו מזירות שניה:

שניה על תאנים לענין דמצטרפו בהדי ענבים לחייב משום שבועה שניה דשבועה שניה לא הויא כ"א משתיהם יחד כדפירשתי ולא מינבעיא אם אכל תאנים וחזר ואכל תאנים וענבים לחייב משבועה שניה כדפירשתי אלא אפילו לא אכל כ"א ענבים אחר תאנים שאכל בראשונה ולא אכל תאנים בהעלם שניה אע"פ חייב שתים דמצטרפי הכי תאנים דאכל בראשונה עם אותם ענבים לחייב קרבן שני משום שבועה שניה אע"ג דכבר מחויב הוא על אותם תאנים קרבן בפני עצמו אפי' הכי מצטרפי שפיר עם ענבים כיון דלא הפרים עליה קרבן ותדע דמדקתמר הפרים קרבן וכו' ממע הא לא הפרים קרבן מחויב קרבן שני אף על גב דלא חזר ואכל תאנים עם ענבים בשניה שכן ממע אבל השתא בהפרים קרבן ממע דלא מחייב קרבן שני משום שניה משום דלא מצטרפין אכילה ראשונה תאנים עם ענבים דבשניה לתחייב שבועה שניה דתאנים וענבים ביחד כיון דהפרים קרבן בין שני אכילות והפרשה מחלקת ומיהו קרבן חד מחייב אתאנים משום שבועה ראשונה אבל אין לפרש וחזר ואכל תאנים וענבים דאמר לא כזית תאנים לבד והא דקתמר בסמוך דחיילא לענבים וכו' מטעמא דיסור דלא אכל תאנים וחזר [ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים] ואכל תאנים וענבים מגו דחיילא וכו' דמיירי נמי בהיסור כולל כדפרישית מדמייתי לה גבי כולל דברים המותרים עם דברים האסורים אין לפרש כן דאם כן הוו להו ענבים שיעור שלם וחייב נמי על כזית ענבים לבד והיכי קרי לה חצי שיעור ואין לפרש נמי דחזר ואכל תאנים וענבים אפילו כזית משמיהם דהיינו חצי זית מכל אחד דאם כן לא היינו צריכין לטעמא דבסמוך מגו דחיילא לענבים וכו' דמיפוק ליה משום דגבי תאנים נמי מוסיף הוא בשבועה אחרונה דמשבועה ראשונה לא מחייב אתאנים כ"א אכזית משום דקתם אכילה משמע כזית והשתא בשבועה שניה מחייב אפילו אחדי כזית דעם חצי זית אינן עדיין לכן נראה דמיירי כדפירשתי ויש להקשות לעיל דקתמר היום ומחר דכוותיה הכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מה מדמה זה לזה בשבועה דין הוא שלא יהא חייב על אחת דהא אפי' בשבועה שניה אינו חייב כי אם ע"י צירוף דתאנים ומתאנים הוא כבר מושבע אבל בנזיר [אם אמר] היום ומחר אם יהיה שותה יין ביום ג' ואחד היה חייב וי"ל דהי נמי דאם היה שותה חייב מ"מ לענין חיילות אינו חל לבדו דמזירות אינו מיום אחד ואם כן הוא לצירוף האחרים דמהשלשים יום ראשונים כבר הוא מושבע ושומר: מיתיבי מי שנזר שתי נזירות. בכת אחת:

תוספות

אילימא [דאמר הריני נזיר היום] ולמחר דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ענבים הא אי אמר דכוותה גבי שבועה דאמר תאנים וחזר ואמר ענבים הא לאו דכוותה הוא דגבי זיר לאחר שייך כיהום דהא לא מוסיף אלא איסור יתירה אבל ענבים לא שייכי כלל בתאנים שאמר תחלה לכ"ע לר"ת לעיל הכי גרסינן אילימא דקאמר היום דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ענבים ותאנים אמאי לא חיילא פי' הא ולא חיילא כמו שאמר רבה בסמוך דהשתא סבירא ליה כוותיה דרבה אלא דאמר תאנים וכו' כמו לאיתך גירסא אמר לך רב הונא לעולם דאמר היום ומחר דכוותה גבי שבועות דלא חיילא הא"ג לגומר כה"ג דאמר כבר דהיינו כי אמר תאנים וענבים דיין שהוא צריך לצירוף תאנים שכבר והשתא ניחא ולפי שהזכיר כבר למעלה לא הוצרך לחזור ולשנותו כאן: **והאמר רבה האומר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ועבר ואכל תאנים והפריש** קרבן וחזר ואכל ענבים הוו להו ענבים חצי שיעורא. אור"ר דמיירי שאמר שלא אוכל תאנים וענבים ביחד כזית מכל חד וחד והשתא שבועה שניה אינה מחייבת לו על כזית תאנים לבד ולא על כזית ענבים לבד אלא על כזית מכל חד וחד לחכי קרי וענבים חצי שיעורא והא דקתמר בסמוך מכ"מ חיילא וכו' ה"פ אע"פ שכבר מושבע הוא על תאנים בשבועה ראשונה מ"מ חיילא שפיר שבועה שניה על תאנים לענין דמצטרפו בהדי ענבים לחייב משום שבועה שניה דשבועה שניה לא הויא כ"א משתיהם יחד כדפירשתי ולא מינבעיא אם אכל תאנים וחזר ואכל תאנים וענבים לחייב משבועה שניה כדפירשתי אלא אפילו לא אכל כ"א ענבים אחר תאנים שאכל בראשונה ולא אכל תאנים בהעלם שניה אע"פ חייב שתים דמצטרפי הכי תאנים דאכל בראשונה עם אותם ענבים לחייב קרבן שני משום שבועה שניה אע"ג דכבר מחויב הוא על אותם תאנים קרבן בפני עצמו אפי' הכי מצטרפי שפיר עם ענבים כיון דלא הפרים עליה קרבן ותדע דמדקתמר הפרים קרבן וכו' ממע הא לא הפרים קרבן מחויב קרבן שני אף על גב דלא חזר ואכל תאנים עם ענבים בשניה שכן ממע אבל השתא בהפרים קרבן ממע דלא מחייב קרבן שני משום שניה משום דלא מצטרפין אכילה ראשונה תאנים עם ענבים דבשניה לתחייב שבועה שניה דתאנים וענבים ביחד כיון דהפרים קרבן בין שני אכילות והפרשה מחלקת ומיהו קרבן חד מחייב אתאנים משום שבועה ראשונה אבל אין לפרש וחזר ואכל תאנים וענבים דאמר לא כזית תאנים לבד והא דקתמר בסמוך דחיילא לענבים וכו' מטעמא דיסור דלא אכל תאנים וחזר [ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים] ואכל תאנים וענבים מגו דחיילא וכו' דמיירי נמי בהיסור כולל כדפרישית מדמייתי לה גבי כולל דברים המותרים עם דברים האסורים אין לפרש כן דאם כן הוו להו ענבים שיעור שלם וחייב נמי על כזית ענבים לבד והיכי קרי לה חצי שיעור ואין לפרש נמי דחזר ואכל תאנים וענבים אפילו כזית משמיהם דהיינו חצי זית מכל אחד דאם כן לא היינו צריכין לטעמא דבסמוך מגו דחיילא לענבים וכו' דמיפוק ליה משום דגבי תאנים נמי מוסיף הוא בשבועה אחרונה דמשבועה ראשונה לא מחייב אתאנים כ"א אכזית משום דקתם אכילה משמע כזית והשתא בשבועה שניה מחייב אפילו אחדי כזית דעם חצי זית אינן עדיין לכן נראה דמיירי כדפירשתי ויש להקשות לעיל דקתמר היום ומחר דכוותיה הכא דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מה מדמה זה לזה בשבועה דין הוא שלא יהא חייב על אחת דהא אפי' בשבועה שניה אינו חייב כי אם ע"י צירוף דתאנים ומתאנים הוא כבר מושבע אבל בנזיר [אם אמר] היום ומחר אם יהיה שותה יין ביום ג' ואחד היה חייב וי"ל דהי נמי דאם היה שותה חייב מ"מ לענין חיילות אינו חל לבדו דמזירות אינו מיום אחד ואם כן הוא לצירוף האחרים דמהשלשים יום ראשונים כבר הוא מושבע ושומר: מיתיבי מי שנזר שתי נזירות. בכת אחת:

מסורת הש"ס

(1) שבועות כח: [ע"פ תוס' ד"ה שבועה], (2) שבועות מז: כח. תוספתא דמזיר פ"ב,

הגהות הב"ח

(3) רש"י ד"ה הויא להו וכו' שיעור של שבועה: (4) ד"ה אלמא וכו' לרב הונא הס"ד ואח"כ מס"ד רב הונא לא סבירא ליה הא דרבה:

מוסף רש"י

שבועה שלא אוכל תאנים וענבים. יחד אוכל אחד (שבועות כח: ע"ש לפי הגירסא שם). מי שנזר שתי נזירות. סתם מזירות ג' יום, מנה את הראשונה והפריש קרבן. לתנאתו ונשאל לחכם על הראשונה, עלתה לו שניה במנין שמנה לשם ראשונה ואינו צריך לשמור עוד מזירות שניה והקרבן שהפרים מביא עליה כדמפרש טעמא לקמן מי גרס לשניה שלא תחול תחלה לחיות מנין הראשון שלה, ראשונה היתה מעכבתה, והרי אינה ראשונה, שסילקה ועקרה בשאלה זו ומנלא המנין למפרע של שניה (שבועות כז:).

פירוש הרא"ש

א"ל ר"ה מתני' דקאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר ודכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר פעם אחרת שלא אוכל תאנים וענבים. ולא אמרינן מגו דחייל שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים דבמזירות נמי אין איסור חל על איסור להתחייב ב' אלא איסור אחד אינו חל אלא תאנים וענבים ב' הלכך הוחיל ואי אפשר שתחול שבועה שניה אלא ג"כ עבר על הראשונה וכבר מושבע ועומד הוא על תאנים משבועה ראשונה לא חיילא כלל אפי' על הענבים: **והאמר רבא** שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים מגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים. כך כתובה הגי' במקלת ספרים וגי' פשוטה היא ואית ספרי' דגרסי אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים ואכל תאנים הפרים קרבן וחזר ואכל ענבים הויא להו ענבים חצי

ותיובתא דרב הונא. דמדקתני עלתה לו שניה בראשונה מכלל דנזירות שניה נמי חיילא עליה: **לא נעולם דאמר וכו' ומאי עלתה לו לבר מההוא יומא.** (ג) למשלים אותו ושוב מקריב קרבנו ונמצא נזיר אותו יום שנדר עם ימי נזירות של שלשים יום: **אי נמי.** להכי חייב נזירות שניה כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת דאמר הרי עלי שתי נזירות להכי חייב שתים אי נמי שנשאל אבל אי אמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום אין נזירות חל על נזירות: **והלא דין הוא.** שלא תהא נזירות חל על נזירות ולא שאר נדרים נדר על נדר: **ומה שבועה חמורה.** (ד) מפרש לקמן אפ"ה אין שבועה חלה על שבועה: **הא קרא נעי.** פשיטא ודאי דהא איכא חד יומא יתירא: **אם נשאל על הראשונה.** שבא לפני חכם ושאל על שבועה ראשונה והתיר: **שניה חלה עליו.** שאם עובר חייב משום שבועה שניה: **מדלא קתני חייב אחת.** דאילו קתני חייב אחת הוה משמע נמי שעל כולן חייב אחת וכן אי קתני אינה אלא אחת הוה משמע נמי שכולן שבועה אחת היא ואי בגרה לה אזיל ליה חיובא (ה) אלא מדקתני אינו חייב ש"מ דחיובא חדא מיהא איתיה דאי נשאל על הראשונה שניה חלה עליו דהא דלא חיילא כי לא מיתשיל אראשונה משום דלית רווחא דראשונה עומדת דחייב עליה אבל כשנשאל על הראשונה חיילא השניה: **לישנא אחרינא חיובא הוא דליכא.** על השניה במקום הראשונה: **הא שבועה איכא.** כלומר אם שבועה עליה לכי מיתשיל אקמייתא: **לכדרבא וכו'.** (אבל) כשנשאל על הראשונה חיילא השניה:

מתני'

עלתה לו שניה בראשונה כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת:

מתני'

ותיובתא דרב הונא לא לעולם הריני נזיר היום הריני (ו) למחר ומאי עלתה לו לבר מההוא יומא יתירא אי נמי כגון שקיבל שתי נזירות בבת אחת מתיב רב המנונא [1] נזיר להזיר מכאן (ז) שהנזירות חל על הנזירות שיכול והלא דין הוא ומה שבועה חמורה (ח) אין שבועה חלה על שבועה נזירות קלה לא כל שכן תלמוד לומר נזיר להזיר מכאן שהנזירות חלה על הנזירות היכי דמי אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר הא קרא בעיא אלא לאו דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר היום וקתני נזירות חל על נזירות לא הב"ע כגון שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ומאי חומרא דשבועה מנדר אילימא משום דחיילא אפילו על דבר שאין בו ממש נדר נמי חמור שכן חל על המצוה כרשות אלא משום דכתיב בה בשבועה [2] לא ינקה: שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת: (ט) אמר רבא (י) אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו ממאי מדלא קתני (כ) אינו אלא אחת וקתני אינו חייב אלא אחת רווחא הוא דלית לה כי מיתשיל על חבירתה חיילא לישנא אחרינא חיובא הוא דליכא הא שבועה איכא למאי הלכתא לכדרבא (ל) דאמר רבא נשאל על הראשונה עלתה לו שניה תחתיה לימא מסייע ליה (מ) מי שנדר שתי נזירות ומנה את הראשונה והפריש קרבן ונשאל עליה כלומר דכה"ג חייבי תרוייהו שהרי אין אחת מהן קודמת לחברתה דימא שלא תחול שניה אחריה: **מפיב רב המנונא כו' אילימא דאמר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר הא קרא בעיא.** דודאי כיון דמתוסף יומא יתירא בשביל נזירות שניה וכל מה שמנה עד אותו יום בשביל נזירות ראשונה היה פשיטא שצריך למנות ל' יום שאין נזירות פחותה מל' יום: **הכא במאי עסקינן שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת.** כלומר וקרא להכי אתא. ומ"ת והא קרא למה לי פשיטא דה"ל כאומר הריני נזיר ששים יום י"ל אי לאו קרא ה"א שימנה ס' יום כאחד ויביא קרבן ואתא קרא ואשמועינן דשתי נזירות חלוקין הוו ועל כל ל' מגלח ומביא קרבן. זהו פי' שמועה זו על נכון. וראיתי לקצת מפרשים שנדחקו להעמידה לומר דכי תנן יש נדר בתוך נדר לחייבו ב' על אכילה אחת קאמר שאף בענין זה חמור נדר משבועה שהאומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה חייב ב' ומי שנשבע ב' פעמים שלא יאכל ככר אחד ואכלו אינו חייב אלא אחת ורב הונא ה"ק דדוקא באומר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר הוא דחייב שתים על אכילה אחת משום דס"ל שנדר חל על נדר לחייבו שתים בכולל מה שאין כן בשבועה דאפילו בכולל לא חיילא אבל בלא כולל אפילו בנדרים אין נדר חל על נדר. והשמועה עולה לפירוש זה בקושי ודוחק דל"כ למה ליה לתנא דמתניתין למתנייה האי דינא בנזירות לתנייה בנדרים ועוד דהיכי הוה ס"ד לאוקמי הא דמי שנזר שתי נזירות וכו' באומר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר דא"כ מאי מנה את הראשונה והלא כשמנה את הראשונה מנה גם את השניה דשניהם מנין אחד להם אלא שהוא חייב כשעובר על נזירותו שתים ועוד מאי עלתה לו שניה בראשונה והרי אין השניה חלה אלא לענין שאם אכל ענבים בתוך ימי נזירותו חייב שתים ולמה הוא צריך שתעלה לו ועוד דאמרינן בהך תיובתא אחריתי אילימא דאמר הריני נזיר למחר הא קרא בעיא בתמיה ומאי קושיא אין הכי נמי דקרא בעיא לחייבו שתים בכולל דהא בשבועות כה"ג אינו חייב אלא אחת אלא ודאי פירושא קמא עיקר: **הלכך נקטינן** דכי היכי דאין שבועה חלה על שבועה לחייבו ב' כך אין נדר חל על נדר ואם אמר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה אינו חייב אלא אחת דכי תנא יש נדר בתוך נדר דוקא למנות שתי נזירות הוא דאמרינן כדכתיבנא. מיהו להא מילתא עדיפי נדרים משבועות שהנדרים חלין על השבועות ואין השבועות חלות על הנדרים כילד נשבע שיאכל ככר זה ואח"כ אסרו עליו בקונם אסור לאכלו כדאמרינן לעיל [טז.] קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל אסור ובודאי דכי היכי דנדר חל על דבר מצוה חייל נמי אשבועה שמצוה ושבועות שתיהן איסור גברא הן וחייל עלייהו איסור חפצא דנדרים לבטלן בשב ואל תעשה. ואפשר ג"כ שכשם שהנדר חל על השבועה לבטלה כך הוא חל לקיימה שהנשבע שלא יאכל ככר זו וחזר ואסרו עליו בקונם ואכלו חייב שתים וכן בדין אם לבטל הן חלין לקיים לא כל שכן ומההוא טעמא גופיה דכתיבנא דכיון דשבועות ליתנהו אלא איסור גברא כי אמר קונם מיתוסף ביה איסור חפצא. אבל אין השבועות חלות על הנדרים לא לבטל ולא לקיים שאם אסר על עצמו ככר וחזר ונשבע עליו שיאכלנו פשיטא שאינו רשאי לאכלו וכן נמי נשבע עליו שלא יאכלנו אינו עובר אלא משום בל יחל. וליכא למימר דכי היכי דאיסור חפצא דנדרים חייל אאיסור גברא דשבועות ה"נ איסור גברא דשבועות ליחול אאיסור חפצא דנדרים משום דבנדרים כי היכי דאית בהו איסור חפצא איסור גברא נמי אית בהו שהרי מכיון שנאסר עליו קאי עליה בלא יחל דברו והאי לאו איסור גברא הוא ככל לא תעשה שבתורה הלכך אין מקום לשבועה שתחול על הנדרים והכי איתא בירושלמי פ"ק דמכילתין [ה"ח] בככר אחד מכיון שהזכיר עליו שבועה כנגדה הוא מכאן ואילך כמיחל שבועות על האיסורין ואין שבועות חלות על האיסורין אמר ר' יודן והוא שהזכיר נדר ואח"כ הזכיר שבועה אבל אם הזכיר שבועה ואח"כ נדר הנדרים חלים על האיסורין: **ליתא מסייע ליה מי שנדר ב' נזירות וכו'.** מאן דמסייע ליה לרבא מהא על כרחין כרב הונא סבירא ליה דאמר [יז.] דבאומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום אין נזירות חלה על הנזירות דאי כשמואל ס"ל דאמר [שם] דאפי' בכי האי גוונא נזירות חלה על הנזירות מאי קא מסייע ליה לרבא דלמא שאני הכא דבשעה שנדר חלה על שתיהן ומש"ה כשנשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה אבל בשבועות שבשעה שנשבע לא חלה שבועה שניה לעולם אימא לך דכיון דלא חיילא השתא לא חיילא נמי כי מתשיל אראשונה אלא ודאי משום דס"ל כרב הונא מסייע ליה. וה"ק ודאי הא מתניתא באומר הריני נזיר היום הריני נזיר היום מתוקמא ואפ"ה נהי דבשעה שנדר לא חיל נדר שני כי מיתשיל אנדר ראשון חייל וכדרבא דאי באומר הריני נזיר היום הריני נזיר למחר עסקינן ומש"ה קתני עלתה לו שניה בראשונה לפי שבשעה שנזר חלו שתיהן א"כ היכי קתני דעלתה לו שניה בראשונה הא איכא יומא יתירא. ודאי דהכא כגון שקבל עליו שתי נזירות בבת אחת עסקינן ומש"ה כי נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה לפי שבשעה שנדר הוי שתי נזירות ראויות לחול אבל בשבועות לעולם אימא לך דכיון דשניה לא חיילא כי אפקה מפומייה כי מתשיל אראשונה נמי לא חיילא:

ולענין

מסורת הש"ס

א) [לעיל ג.], ב) [לעיל ח.], ג) [לקמן סט. שבועות מז.], ד) שבועות מז., ה) שם,

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיְיָ:
במדבר ו ב
2. לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא:
שמות כ ו ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' הריני נזיר למחר ומאי: (ב) שם מדלא קתני חייב אחת אי נמי אינה אלא אחת וקתני: (ג) רש"י ד"ה לא לעולם וכו' מההוא יומא דמשלים: (ד) ד"ה ומה וכו' כדמפרש לקמן: (ה) ד"ה מדלא וכו' אזל ליה חיובא אבל מדקתני:

פירוש הרא"ש

כגון שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת. כגון דאמר הרי עלי ב' נזירות או דאמר הריני נזיר הריני נזיר ואכל דעתה אלו עליו שתי נזירות כאחת: **הא קרא בעי.** מילתא דפשיטא היא לכיון שלא יאמר דבריו האחרונים לבטלה מפיו שיש בה תוספת יום אחד על הנזירות שקבל עליו ואי אפשר לנזירות שלא תהיה אלא יום אחד הלכך על כרחך צריך שיהא נזירות שלשים יום: כגון שקבל עליו שני נזירות בבת אחת. אם אמר הרי עלי שתי נזירות לכאורה פשוט הוא מן הראשונה אלא כגון שתלה באמילה וסלקא דעתך אמינא כל מה שתלה באמילה אחת תהא נזירות היא: **אלא** משום דכתיב בשבועה **לא** ינקה. והא מומרא יתירתא היא דאמרינן בשבועות (דף לט.) כל העולם נזעזע שאמר הקב"ה לא ינקה: **מדלא** קתני חייב אחת. דהוה משמע מיהא אחת ישנה על כל השבועות וכן נמי אי הוה תני אינה אלא אחת אבל אינו חייב אלא אחת משמע מיהא הוא דליכא אבל ישנן לכל השבועות ולא יאמר לבטלה מפיו ואי משכחי רווחא חייבי: **ונשאל עליה עלתה לו שניה בראשונה.** אלמא אף על גב דכל כמה דלא נשאל על הראשונה ליתא לשניה כי נשאל מיהא על הראשונה דמשכחת השניה רווחא חיילא: כגון שקבל עליו ב' נזירות כו'. דעתה לא יאמר לבטלה מפיו ולא דמי לשבועה:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה יז סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רלח סעיף כא וסימן רלט סעיף יג:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא אם נשאל. עיין לקמן סט ע"ב:

מוסף רש"י

שהנזירות חל על הנזירות. שאם היה מזיר ואמר הריני מזיר חל עליה מזיות, וכשישלמו אותן ימי מזיות צריך להיות מזיר עוד פעם אחת (לעיל ג.). **אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו.** בככר משום שבועה שניה, וכן אם נשאל על שתיים אלה השלישים, לפי שהחכם עוקר הנדר מעיקרו, שהרי פותח לו בחרטה והוי כמי שלא נדר ואלה הנשיים למפרע, שהראשונה היתה מעכבתה מלחול ואינה לראשונה הואיל ונשאל עליה (שבועות כז:). **מי שנדר שתי נזירות כו'.** ראה לעיל יז ב.

תוספות

אלא משום דכתיב **לא ינקה.** כלאמרי' בשבועות (דף לט.) והתם איכא חומרות אחרות והכא נקט הפשוטות דכתיב בקרא דלא תשא ואע"ג דלא ינקה בשבועה שקר כתיב ומתניתין מיירי בשבועה ביטוי מכל מקום חומרא חשיבותא שוה היא: **מדלא קתני אינו אלא אחת.** ואע"ג דבכמה מקומות שונה אינו חייב אלא אחת אע"ג דליכא אלא חד חיובא מ"מ היכא דאיכא למיטעי לא הוה ליה למתני מתניתין בהאי לישנא: **ליתא מסייע ליה מי שנדר.** והוי מצי לדחויי כשמואל דאמר דהוי מזיר בהריני מזיר היום הריני מזיר היום אלא הוה שלא תהא הפיוט קיימת אפילו לרב הונא כיון דמצי לדחויי גם לרב הונא: **שקבל עליו ב' נזירות בבת אחת.** ק"ק דהוה מצי לדחויי גם לרב הונא דאמר היום ומחר מצי עלתה לו לבר מההוא יומא אלא הפשוט נקט ויותר דעלתה משמע לגמרי:

מתני' סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל כיצד אמר הרי עלי כבשר מליח כיין נסך אם בשל [ו] (שלמים) נדר אסור אם בשל עבודת כוכבים נדר מותר ואם סתם אסור [ב]הרי עלי כחרם אם כחרם של שמים אסור ואם כחרם של כהנים מותר ואם סתם אסור [ג]הרי עלי כמעשר אם כמעשר בהמה נדר אסור ואם של גורן מותר ואם סתם אסור [ד]הרי עלי כתרומה אם כתרומת הלשכה נדר אסור ואם של גורן מותר ואם סתם אסור דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר [ה]סתם תרומה ביהודה אסורה בגליל מותר' שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה סתם חרמים ביהודה מותרין בגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים: **גמ'** והתנן [ז] ספק נזירות להקל אמר ר' זירא לא קשיא הא ר' אליעזר הא רבנן דתניא המקדיש חייתו ובהמתו [ח]הקדיש את הכוי ר' אליעזר אומר לא הקדיש את הכוי מאן דאמר ממונו מעייל [ט]לספיקא גופיה נמי מעייל ומאן דאמר ממונו לא מעייל לספיקא גופיה (נמי) כל

מתני' סתם נדרים. דלמינו יודע באיזה ענין נדר: **להחמיר.** דלחזיקן לחומרא ואמרינן על כל דבר הנדור נדר: **ופירושן.** אבל אי מפרש ואמר בדבר איסור נדר: **להקל.** דהכי הוא דקתאמר: **כילד האומר ככר זו עלי כבשר מליח אם בשל שלמים נדר.** כי שייליגן ליה אמר על של שלמים נדרתי על שם בשר שלמים שנריכין מלח דכתיב [ד] וכל קרבן מנחתך במלח תמלח (ויקרא ב) ועל יין המתנסך על גבי המזבח לשמים: **אסור.** שהרי נדר בדבר הנדור: ואם על שם יין נסך של עבודת כוכבים וכבשר מליח דעבודת כוכבים מותר שהרי נדר בדבר האסור: **ואם סתם.** דאמר אין ידוע לי אם על שם שמים או על שם טומאה נדרתי: **אסור.** דאמרינן לא נתכוון זה אלא בדבר הנדור. והיינו סתם להחמיר ופירושן להקל דאם פי' ואמר לשם עבודת כוכבים נדרנא מותר. ל"א סתם נדרים דאמר ככר זו עלי כבשר מליח וכיין נסך דלא הזכיר לא לשם שמים ולא לשם עבודת כוכבים להחמיר ופירושן דאם מפרש בשעה שנדר ואמר כבשר מליח של שלמים משלמים ולאי קאמר שנריכות מלח יותר משאר קרבנות שהרי נאכלין לשני ימים ולילה אחת וכיין נסך שעל המזבח דהיינו בדבר הנדור ואם כיין נסך של עבודת כוכבים וכבשר מליח של עבודת כוכבים להקל: **אם נחרם של שמים.** נדר כגון שהתפיס [ה] במה שהקדים לגבוה לקדשי בדק הבית הלכך אסור דלא ניתן לפדות כדכתיב (ויקרא מ) כל חרם קדש קדשים הוא: **נחרם של כהנים.** שהתפיס כחרם של חרמי כהנים דכתיב כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח) דהאי הוי ממון כהנים והוי מותר כחולין לכל דבריהן לאחר שבא ליד כהן. ודין חרמים מפרש במסכת תמורה (דף לב.): [ו] **אם נחרם של כהנים.** שמותר בהנאה לאחר שבא ליד כהנים: **כמעשר בהמה.** היינו דבר הנדור שאינו אסור עד שיקרא עליו שם מעשר: **[ואם של גורן].** מעשר דגן דבר האסור שמעשר ותרומה בשבלין אסור: **תרומת הלשכה.** דהיינו דבר הנדור [ז] מעיקרא דמפרש להו לשקלים: **שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה.** [לפי שהיו] רחוקים מירושלים: **שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים.** שלא היו כהנים ביניהם וכשמחרימין אין מחרימין אלא לשמים: **גמ' והתנן ספק נזירות להקל.** דלאמרינן במסכת נזיר (דף לב:) הריני נזיר אם [ד] זהו פלוני שבא נגדי נזיר והלך לו אותו שאין יודע אם נזיר אם לא אינו נזיר ונזירות היינו נבדרים והיכי קתני סתם נדרים להחמיר: **המקדיש חייתו ובהמתו.** שהקדיש כל חיות ובהמות שיש לו [ח] ואם היה לו כוי ביניהן הקדיש נמי דכוי בכלל חיה ובהמה: **רבי אליעזר אומר לא הקדיש את הכוי.** דלא מעייל אינש ממוניה לספיקא [ט] דכוי דספק הוא אי מין בהמה אי מין חיה [י] מאותה ספיקא לא עייליה להקדיש בכלל חיה ובהמה. וכי היכי דסבירא ליה דלא מעייל ממוניה לספיקא כל

ולענין הלכה קי"ל כרבא דנהי דאדחיא סייעתיה שמעתיה לא אדחיא ומתני' דהכא ודשבועות כותיה דייקי דהתם בפרק שבועות שתים בתרא (שבועות מז:) נמי מסייעי לרבא ממתני' דשבועה שלא אוכל ככר זה וכו' וכדאיתא התם: **מתני' סתם נדרים להחמיר ופירושם להקל.** כלומר מי שנדר ויש לפרש לשונו להחמיר ולהקל כל שלא פירש א' מהן למה נתכוון הולכין בסתמא להחמיר: **ופירושן להקל.** אם פירש אח"כ ואמר לך נתכונתי קומכין על דבריו אע"פ שהוא מיקל. וכולה מתני' עד נדר בחרם [כ.] מפרש כילד סתמן להחמיר ומנדר בחרם ואילך מפרש כילד פירושן להקל: **כילד הרי עלי כבשר מליח ויין נסך.** כלומר כילד קרוי סתם נדרים האומר כבשר מליח ויין נסך דמשמע של שמים וקרי ליה בשר מליח משום דכתיב [ו] על כל קרבנך תקריב מלח ומשמע נמי של עבודת כוכבים כה"ג הוי סתם נדרים דהא אם פירש של שמים אסור ואם פירש של עבודת כוכבים מותר ואם סתם דמשמע הכי ומשמע הכי אסור הרי שסתם נדרים להחמיר: **אם למעשר בהמה נדר אסור.** דדבר הנדור הוא דשהוא קורא לעשירי עשירי ואסור לכל עד שיקרבו מתיריו: **סתם תרומה ביהודה אסורה.** לפי שביהודה מתוך שהיו קרובין לבהמ"ק תרומת הלשכה נמי תרומה סתם קרו לה והוה ליה סתם נדרים להחמיר: **שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה.** שמתוך שהיו רחוקין מירושלים ולא היו רגילין בתרומת הלשכה לא קרו לה תרומה סתמא אלא תרומת הלשכה קרו לה הלכך כי נדרי בתרומה סתם ליכא לספוקי כלל בתרומת הלשכה ומש"ה שרי: **סתם חרמים ביהודה מותרין.** שהכהנים מכירין ביניהם ורגילים בחרמי כהנים וקרי להו נמי חרמי סתם כחרמי גבוה ומש"ה מותרין דהך סיפא ר' אלעזר ברבי לדוק היא דאיתא בגמרא [יט:] וס"ל דסתם נדרים להקל ופליג אריש' דגליל אסורין והיינו דהדר קתני שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים דמשמע טעמא דאין מכירין הא מכירין אלו ואלו מותרין: **שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים.** שמתוך שלא היו כל כך כהנים ביניהם לחרמי כהנים לא קרו להו חרם סתם הלכך כי נדרי בחרם ליכא לספוקי במידי דודאי חרם גבוה קאמרי: [ו] **נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של יש.** השתא מפרש ואזיל כילד פירושן להקל. והאי דנקט להו בהני גווני דמפרש ואזיל ולא נקיט להו בהני גווני דרישא דליתני נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרם של כהנים רבותא אשמעינן אע"פ שהוא מפרש נדרו בדבר זר שאינו כל כך במשמעות לשונו כחרמו של יש והני אחריני דתני אפי' הכי מהימנן: **בחרמו של יש.** רשת שלדין בה דגים מן היס קרויה חרם: **הרי עלמי קרבן.** כלומר היה מדבר עם חבירו ואמר לו הרי עלמי קרבן אע"פ שנראה שאוסר עליו גופו כקרבן כי אמר דלא נדר אלא בעשה שהגיה להיות נודר בו כלומר שיש לו עשה אחד בתוך ביתו שהגיעו לכך להיות נודר בו מהימנן: **ועל כולן אין נשאלין עליהן ואם נשאלו וכו'.** פרש בגמרא [כ.] דה"ק אין נשאלין עליהן בתלמיד חכם דכי נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של יש מהימן ולא צריך שאלה ואם נשאלו כלומר אי הוי איניש דלא מהימן וכגון שהוא עם הארץ ולפיכך צריך שאלה עושין אותן אם נהגו היתר בדבר קודם שבאו לישאל עושין אותן שאין מתירין להן עד שינהגו איסור כימים שנהגו בהן היתר כדאיתא בגמ' [שם]: **ומחמירין עליהן.** שאין פותחין להן בחרטה ואין מתירין אותו עד שימצאו פתח לנדרן: **פותחין לו פתח ממקום אחר.** בחרטי פליגי חדא דאין עושין אותן אם עברו על נדרן ועוד שפותחין להם בחרטה וקרי ליה מקום אחר משום דלא הויא מגופו של נדר הפתח: **ומנמדין אותן שינהגו איסור.** אפי' בנדרים הללו. ודוקא בהני דסיפא דמשמעותא דידהו הויא להחמיר טפי מלהקל אמרינן דצריך שאלה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל בהנך דרישא דנדר בבשר מליח אי פריש ואמר דבשל עבודת כוכבים נדר וכן כשנדר בחרם אי פריש ואמר דבשל כהנים נדר אפי' בעשה האדם אינו צריך שאלה: **גמ' ספק נזירות להקל.** משנה היא במסכת טהרות (פ"ש משנה י"ב) ונזירות על ידי נדר הוא וקשיין אהדדי: **המקדיש חייתו ובהמתו.** חייתו אי בהמתו: **לא הקדיש את הכוי.** דהוי ספק חיה ספק בהמה ואי הקדיש את בהמתו אמרינן דלמא כוי חיה ואי הקדיש חייתו אמרינן דלמא בהמה הוא: **גופיה נמי.** סבירא ליה דמעייל לספיקא הלכך מתניתין דסתם נדרים להחמיר רבנן: כל

לבדק הבית וכשנורין שאין לשון חרם נופל על דבר אסור: גמ' והתנן ספק נזירות להקל. משנה היא בפ"ד דטהרות (משנה י"ב) כגון דאמר הריני נזיר שיש בכרי זה מאה כור או שאמר על הכוי הריני נזיר שזה חיה ובהמה כדתנן בפרק חמישי [דמזיר] (דף לד.): המקדיש חיתו ובהמתו. פי' כל חיתו ובהמתו: ר"א אומר לא הקדיש את הכוי. שלא היה דעתו אלא על ודאי בהמה:

ובין ע"ה מהימן כדאמר דנתכוון לשם עבודת כוכבים ולא בעי התרה דאמר בסמוך נדר בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות מלכים וכן בחרם ואמר בחרמו של יש והאמרי' לב"ע מתמרינן עליה להלריכו לבקש לו פתח להתיר דהתם היינו טעמא משום שנראה כנודר נדר בגוזר ואח"כ אמר שלא נתכוון אלא לדברי הבאי דלא שייכא כלל לנדר אבל בשר מליח דעבודת כוכבים וכל שכן הני דבתר הכי שייך קלת להתפיס בהם אלא מכל מקום אין הנדר חל דלא הוי נדר גמור ולהכי מהימנן שפיר בלא כלום: **ואם סתם אסור.** פירוש שאמר שנתכוון סתם לאמר בשר שלשון משמע ושמא ניחא בכולה מתניתין משמעמי דידוס בין סתם להחמיר בין פירושן להקל: **ואם של בהנים מותר.** ואף על גב דכל זמן שהן בבית הבעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם מ"מ דעתו להתרה ואפילו אמ"ל דבעיקרא מתפיס דברו דתלה נדרו בשל כהנים שמא דעתו לאחר שהן באו לידי הגזבר שהן כחולין לכל דבריהם: **ואם של מעשר שהמא נדר אסור.** ואם שאמר ואלא שעירי מאילוי הוי קדוש ואם כן לא הוי דבר הנדור וי"ל דבעי הענבת מנין ואם היו עשרה ונטל אחד בלא מנין אינו קדוש כדאמר בפ' מעשר בהמה (דף מח:) מיקרי שפיר דבר הנדור: **שאין אנשי גליל מכירין בתרומת הלשכה.** ומפרש דמקומן תרומת דגן: **סתם חרמים וכו' שאין אנשי גליל מכירין חרמי כהנים.** לפי שהכהנים היה עיקר ביהודה קמון לירושלים ולא היו רגילין בחרמי כהנים בגליל כמו ביהודה וגמרא פריך רישא לסיפא ומשני לה: **והתנן ספק נזירות להקל וכו' רבי אליעזר אומר לא הקדיש הכוי.** פירש הריב"ש דמיירי דמקדיש חייתו או בהמתו וכהא פליגי דת"ק סבר מכל מקום קדיש מספק ולא ודאי ור' אליעזר סבר דאפי' ספיקא נמי לא קדיש אבל אם הקדיש שניהם אפילו רבי אליעזר מודה דקדוש ממה נפשך מיהו במס' ביכורים (פ"ב מ"ח) תנן כיצד אינו שוה לא לחיה ולא לבהמה וכן הכותב חיתו ובהמתו לא כתב הכוי משמע דאפי' בכותב תרוויהו מיירי (והכא לא ס"ש) לכן נראה לר"י דפליגי בכל ענין בין הקדיש את שניהם בין לא הקדיש אלא אחד מהם דתנא קמא סבר דאם הקדיש אחד מהם הקדש ומספק ואם הקדיש שניהם קדוש בודאי ורבי אליעזר סבר דאפילו אם הקדיש שניהם לא הקדיש דאין דעתו אלא לחיה ובהמה ודאי: **למ"ד ממונו עייל לספיקא גופיה נמי מעייל לספיקא.** ולית ליה ההיא דספק נזירות להקל אלא סבירא ליה כרבי שמעון דבסמוך ומתני' דסתם נדרים להחמיר מיתוקמא כוותיה:

עין משפט נר מצוה

לו א מיי' פ"ג מהלכות נדרים הלכה ז טוש"ע י"ד סימן רח סעיף ג:
לז ב מיי' שם הלכה מ:
לח ג מיי' שם הלכה ט:
לט ד מיי' שם הלכה י:
מ ה מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג:
מא ו מיי' פ"ב מהל' מזיקות הלכה ז-ט [ופ"ד הל' יא]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אם כחרם וכו' שהתפיס בחרם שהקדישו לגבוה וכו' הוא להה' הס"ד ואמ"כ מ"ה אם כחרם: (ב) ד"ה אם כחרם. נ"ב נ"ל ברש"י: (ג) ד"ה תרומת וכו' דמעיקרא קמפריש: (ד) ד"ה והתנן וכו' הריני מזיר אם פלוני זה שבא נגדי מזיר והלך לו אותו פלוני שאין ידוע אם מזיר כל"ל: (ה) ד"ה המקדיש וכו' שיש לו אם היה וכו' הקדיש נמי את הכוי לכוי בכללו: (ו) ד"ה ר' אליעזר וכו' אי מין מיה לאותה:

תוספות

סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל. כדמפרש ואזיל אמר הרי עלי כבשר מליח אם של שלמים נדר אסור פי' פירש בשעת נדרו הרי עלי כבשר מליח של גבוה ערגיות היה למלוח בשר גבוה כדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח אסור ואם של עבודת כוכבים נדר שפי' בשעת נדרו הרי עלי כבשר מליח של עבודת כוכבים דגם לעבודת כוכבים רגילות הוא למלוח מותר דדבר האסור הוא מותר ולהכי לא קתני של חולין משום דאין רגילות לקרות בשר מליח אלא אלו דקתני של שמים ושל עבודת כוכבים ולא של חולין ואם סתם פי' שאמר כבשר מליח סתם ולא פי' שום דבר פי' שנתכוין למה שמשמע בשר מליח ואסור ול"נ הדא דאם כן לא הוי ופירושן להקל שום חידוש ועוד דל' של שמים ושל עבוד' כוכבים לא משמע כדפירש"י וה"ל למימר אם אמר הרי עלי כבשר מליח ואם אמר כבשר מליח של עבודת כוכבים מותר כיון דאשמעת נדרו קאי לכ"ע כפי' ר"ת דאיירי לעולם שלא הוציא בשפתים ס"א אלא הרי עלי כבשר מליח ומו"ן ואם של שמים כלומר שאילגא ליה אחרי כן אם אמר שנתכוין בלבו לומר בשר מליח של שמים אסור ואם אמר נתכוין של עבודת כוכבים מותר הוי פי' לשפתיו כמו דנתכוין בלבו לפת חיטין והוציא משפתיו פת סתם בשבועה וכן ס"ח

גליון הש"ם

גמ' לספיקא גופיה נמי מעייל. עיין לקמן דף סא ע"ב:

מוסף רש"י

סתם נדרים להחמיר. שאמר נדרו סתם כגון שאמר הרי עלי ככר זה כבשר מליח ולא פירש בשעת נדרו יותר אע"ג דאיכא למימר שמא למליח של ע"ז קיין, אפילו הכי מלינן לחומרא ואמרינן למליח דשלמים קיין והוי מתפיס בדבר האסור (ל"ל הנדור) ואסור, ופירושן. שפירש בשעת נדרו ואמר הרי עלי ככר זה כבשר מליח של ע"ז מותר, שאין איסור ע"ז בא ע"י נדר ולא הוא התפסה עד שידור בדבר הנדור (ראמ"ה בשמו). **ואם של** גורן מותר. דלא"ג דאמר בשעת הטיבור הרי זה מעשר, והוי כדבר הנדור, אפילו הכי לא הוי נדר, דכי יהוי נדר לה' כתיב, דבעינן שיתפיס בדבר הקרב לפני המזבח (שם). כתרומת הלשכה. שהיו חוחים שקליסם בלשכה ותורמין מהם ג' קופות ומהם מביאים קרבנות על גבי המזבח, אבל תרומת גורן אינה באה על המזבח (שם).

פירוש הרא"ש

מתני' סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל. כלומר אע"ג דכשפירש דבריו אזלינן בתר פירושן אם סתם הנודר דעתו לאסור מדלא שתק: בבשר מליח. היינו קרבנות דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח: **ואם** בחרם של כהנים מותר. אע"ג דכתרמי הכהנים מוענין עד שיבואו לידי כהנים והוי שפיר דבר הנדור מכל מקום סתם חרמי הכהנים משמע שכבר בא לידי כהן: **ואם** כמעשר בהמה נדר אסור. דהוי דבר הנדור שצריך להקדישו ואין מעשר בהמה אוסר הגורן כמעשר דגן: **שאין אנשי גליל** מכירין תרומת הלשכה. לפי שהיו רחוקין מירושלים: **שאין אנשי** גליל מכירין את חרמי בהנים. וכל מה שהיו ממחיימין היו מפריסין

מסורת הש"ס

ה) ס"ש שמים, ג) תוכרות פ"ד מ"ב [ושם איתא מומר], ג) [עיין היטב בהגרא"ש בכורים פ"ב מ"ח ד"ה הכותב מיתו ובהמתו לבנו וכו'], ד) ר"ש על כל קרבנך תקריב מלח, ה) ל"ל דכיון, ו) [ויקרא ב], ז) מכאן עד סוף המשנה שייך לקמן כ ע"ח, ח) שייך למתני' לקמן כ ע"ח,

כל שכן דסבירא ליה דלא מעייל גופיה לספיקא דהיכא דנדר ויש בגזירות ספק לא הוי גזיר ולדידיה סבירא ליה דספק גזירות להקל: **אימא סיפא.** דספק גזירות להקל: **המוליא מחבירו.** כהן דבעי לאפוקי מייה עליו להביא ראיה שהן בכורות שלא הפילה נפל קודם לכן ואי תפס להו כהן על הבעלים להביא ראיה דלמו בכור הוא: **ואסורים בגיזה ועבודה.** אע"פ דלא היה ודאי. אלמא ספק קדשים לחומרא ואסורין בגיזה ועבודה והיכי מצינן לאוקמה כרבי אליעזר והאמר רבי אליעזר לא הקדיש את הכור דספק קדשים לקולא: **אמאי קא מדמית.** קדושת בכור הבאה מאליה לקדושת כור דע"י אדם קדושת בכור באה מאליה להכי מחמיר בגיזה ועבודה קדושת כור דעל ידי אדם לא הוי קדושה מספק: **הא קשיא.** דקתני [יא] סיפא דהא דספק דספק גזירות להקל: **ספק משקה.** לכל טומאת משקין קרי ספק משום דלית להו עיקר מן התורה לפי שלא מצינו טומאה למשקין בפירוש מן התורה והאי דכתיב וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא (ויקרא יא) ההוא הכשר הוא: **ליטמא טמא.** לקבל טומאה לעצמן ודאי טמאין: **אבל לטמא אחרים טהורין.** ואי ר"א היא הא דאוקמתא [יב] לרישא דספק גזירות כרבי אליעזר ומי סבירא ליה לליטמא טמא והתניא רבי אליעזר אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע כו': **הניחא לשמואל.** לא קשיא דרבי אליעזר אדר' אליעזר אלא ודאי לא מיתוקמא הך ברייתא דספק גזירות להקל כר"א: ע"א **אלא אי קשיא דרבי אליעזר הא קשיא ספק משקין** [יג] **ליטמא** [יד]. **טומאת משקין עצמן כו': הא ניחא לשמואל אבל טומאת אחרים עצמן יש בהן.** ניחא ליה נמי לרבי אליעזר דאמר כדבריו דר"מ דספק משקין ליטמא טמא והכא בספק גזירות אמאי מיקל משום דקסבר לאו מצוה היא לקבל גזירות ואיש כי יפליא דיעבד קאמר הלכך אית ליה ספק גזירות להקל: **אלא לרב דאמר דכן ממש.** דאין טומאה למשקין כל עיקר אמאי קאמר רבי אליעזר הכא ספק משקין ליטמא טמא והכא סבירא ליה ספק גזירות להקל: **אלא הא רבי יהודה.** ברייתא דספק גזירות: **והא רבי שמעון.** מתניתין דקתני סתם נדרים להחמיר: **ומאלו שנגנב או שאבד.** ואין [טו] יודע אם היה שם מאה כור אי לא: **אמר רבי יהודה לא מעייל איניש נפשיה לספיקא.** כגון הכא דכשנדר לא על דעתא דהכי נדר שאם נגנב הכרי דהוי ספק אם היה שם מאה כור שיהא מזיר באותה ספיקא: הא

כל שכן גופיה לא מעייל לספיקא. הלכך מתניתין דסתם [ט] גזירות להקל רבי אליעזר: **אחד בכור אדם ואחד בבהמה.** כגון שילדה זכר ונקבה ואין ידוע אי זה הוליא ראשון: **ואני עלה אסורין בגיזה ובעבודה.** סיפא דמתניתין גופה דספק גזירות להקל היא. והכי פריך בשלמא אי לא מוקמינן לה כר"א לא קשיא רישא אסיפא דרישא דספק גזירות להקל משום דגופו לא מעייל איניש לספיקא וסיפא דספק בכורות כיון דממונא הוא אמרינן דמעייל איניש ממונא לספיקא אלא לדידך דלא שני לך בין גופו לממונו קשיא: **אמאי קמדמית קדושה הבאה מאליה לקדושה הבאה בידי אדם.** משום דבקדושה הבאה בידי אדם הוא דאיכא למימר דהאי גברא לא גמר לעיולי נפשיה וממוניה לספיקא אבל בקדושה הבאה בידי שמים ליכא למימר הכי דאטו בידיה הוא: **ספק משקין.** כגון שהושיט טומאה ידו לבין המשקין ואין ידוע אם נגע בהן: **ליטמא טמא.** כלומר לטומאת עצמן אזלינן לחומרא אבל לא לטמא אחרים. איכא נוסחי דגרסי הכא דברי ר"מ וכן היה ר"א לומר כדבריו ותוספתא היא במסכת טהרות [טז] ואיכא מאן דלא גריס ליה דלמה ליה לאותובי [יז] ממתניתא והא [יח] סיפא דמתניתין דספק גזירות להקל היא דקתני [יט] ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור ואפשר דגרסינן ליה ועדיפא ליה לאקשויי ממתניתא משום דמפרשא בהדיא דר"א ס"ל דספק משקין ליטמא טמא: **אין טומאה למשקין כל עיקר.** מדאורייתא: **על איל קמלא.** חגב ששמו איל: **דכן.** טהור וכשר לאכילה: **ועל משקה בי מטבחיא דכן.** דכיון דטומאת משקין מדרבנן במשקה בי מטבחיא לא גזרו שלא להרבות טומאה בעזרה. וכיון דטומאת משקין מדרבנן היכי מחמרינן בספקייהו: **הא ניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאה עצמן יש בהן.** ניחא דמשום דטומאת עצמן מדאורייתא אזלינן בספקייהו לחומרא: **אלא למאן דאמר דכן ממש.** דאפילו טומאת עצמן מדרבנן: **מאי איכא למימר.** הוה לן למיזל בספקייהו לקולא. וכי תימא אם כן אפילו לא מוקמינן הא דספק גזירות להקל כר"א היכי ניחא הא אכתי קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר דהא אמר בהדיא דטומאת משקין מדרבנן כדקתני אין טומאה למשקין כל עיקר ואפילו הכי אזיל בספקייהו לחומרא כדקתני וכן היה רבי אליעזר אומר כדבריו עלה דההיא דספק משקין ליטמא טמא יש לומר דהכי פריך בשלמא אי הך דספק גזירות להקל לא מיתוקמא כרבי אליעזר לא קשיא דאיכא למימר דרבי אליעזר מחמיר בספק אפילו בדרבנן אבל כיון דאמרת דספק גזירות להקל רבי אליעזר היא נהי דהוי קדושה הבאה בידי אדם היכי עדיפא טומאה דרבנן אע"פ שהיא באה מאליה ממזרות דאורייתא אע"פ שהיא באה בידי אדם. וכי תימא הא חזינן בהדיא דבקדושה הבאה בידי אדם אע"פ שהיא מדאורייתא מיקל ר"א בספיקיה דקתני לא הקדיש את הכור וכיון שכן אפילו כי לא מוקמינן הא דספק גזירות להקל כר"א קשיא דר"א אדרבי אליעזר איכא למימר דהוה מצינן לתווי דהיינו טעמא דרבי אליעזר דאמר לא הקדיש את הכור משום דכור שמו עליו ולא קרו ליה אינשי חיה ולא בהמה זה נ"ל: **הלך ומצאו שנגנב או שאבד רבי יהודה מפיר.** משום דלא מסיק אדעתי' דלהוי נזיר עד שיתברר לו שיהא באותו כרי מאה כור: **טעמא דאין מכירין הא מכירין אסורין.** האי דמקשה מדיוקא דסיפא ולא פריך מגופא דרישא דקתני סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא משום דאיכא לדחויי דרישא משום דאנשי יהודה ממון שהיו יותר רגילין בתרומת הלשכה לתרומת הגורן לא קרו לה תרומה סתם הלכך כי נדרי בתרומה ודאי בתרומת הלשכה נדרי אבל דיוקא דסיפא קשיא דמדיהיב טעמא בהתירא דגליל לפי שאין מכירין משמע הא מכירין זו וזו אסורין דספיקא לחומרא: [כ] **ואילו על ספקו לא מצי מגלה.** לפי שצריך לגלה על הבאת קרבנותיו ולא הוי נזיר ומייתי חולין בעזרה. וכי תימא הני דחטאת לא מצי לאתויי בתנאי שאין חטאת באה נדבה ליתי עולה ושלמים וליתני אם נזיר אני הרי אלו לחובתי ואם לאו יהא נדבה דהא קיימא לן [נזיר מה.] דאם גלה על אחד משלשתן יצא י"ל הני מילי בדיעבד אבל לכתחלה אינו מגלה אלא א"כ הקריב חטאת ועולה ושלמים הלכך לית ליה תקנתא לנזירות הבאה

כל שכן דלא מעייל לספיקא אמר ליה אביי במאי אוקימתא לספק גזירות להקל כרבי אליעזר אימא סיפא [כא] ספק בכורות אחד בכורי אדם ואחד בכורי בהמה בין טמאה בין טהורה המוציא מחבירו עליו הראיה ותני עלה [כב] ואסורים בגיזה ועבודה אמר ליה אמאי קא מדמית קדושה הבאה מאליה לקדושה הבאה בידי אדם אלא אי קשיא הא קשיא [כג] ספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור דברי ר' מאיר וכן היה ר' אלעזר אומר כדבריו ומי ס"ל לר"א ליטמא טמא והתניא [כד] ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר תדע שהרי [כה] העיד יוסי בן יועזר איש צרידה על איל קמצא דכן ועל משקין בית מטבחיא דכן הניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאת עצמן יש בהן שפיר אלא לרב דאמר דכן ממש מאי איכא למימר אלא הא רבי יהודה והא ר"ש דתניא [כו] הריני נזיר אם יש בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד רבי יהודה [כז] מתיר ורבי שמעון אוסר ורמי דרבי יהודה אדרבי יהודה מי א"ר יהודה [כח] לא מעייל אינש נפשיה לספיקא ורמינהי רבי יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה ובגליל מותרת שאין אנשי הגליל מכירין את תרומת הלשכה טעמא דאין מכירין

הא

ועל משקה בי מטבחיא דכן. דכיון דטומאת משקין מדרבנן במשקה בי מטבחיא לא גזרו שלא להרבות טומאה בעזרה. וכיון דטומאת משקין מדרבנן היכי מחמרינן בספקייהו: **הא ניחא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים אבל טומאה עצמן יש בהן.** ניחא דמשום דטומאת עצמן מדאורייתא אזלינן בספקייהו לחומרא: **אלא למאן דאמר דכן ממש.** דאפילו טומאת עצמן מדרבנן: **מאי איכא למימר.** הוה לן למיזל בספקייהו לקולא. וכי תימא אם כן אפילו לא מוקמינן הא דספק גזירות להקל כר"א היכי ניחא הא אכתי קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר דהא אמר בהדיא דטומאת משקין מדרבנן כדקתני אין טומאה למשקין כל עיקר ואפילו הכי אזיל בספקייהו לחומרא כדקתני וכן היה רבי אליעזר אומר כדבריו עלה דההיא דספק משקין ליטמא טמא יש לומר דהכי פריך בשלמא אי הך דספק גזירות להקל לא מיתוקמא כרבי אליעזר לא קשיא דאיכא למימר דרבי אליעזר מחמיר בספק אפילו בדרבנן אבל כיון דאמרת דספק גזירות להקל רבי אליעזר היא נהי דהוי קדושה הבאה בידי אדם היכי עדיפא טומאה דרבנן אע"פ שהיא באה מאליה ממזרות דאורייתא אע"פ שהיא באה בידי אדם. וכי תימא הא חזינן בהדיא דבקדושה הבאה בידי אדם אע"פ שהיא מדאורייתא מיקל ר"א בספיקיה דקתני לא הקדיש את הכור וכיון שכן אפילו כי לא מוקמינן הא דספק גזירות להקל כר"א קשיא דר"א אדרבי אליעזר איכא למימר דהוה מצינן לתווי דהיינו טעמא דרבי אליעזר דאמר לא הקדיש את הכור משום דכור שמו עליו ולא קרו ליה אינשי חיה ולא בהמה זה נ"ל: **הלך ומצאו שנגנב או שאבד רבי יהודה מפיר.** משום דלא מסיק אדעתי' דלהוי נזיר עד שיתברר לו שיהא באותו כרי מאה כור: **טעמא דאין מכירין הא מכירין אסורין.** האי דמקשה מדיוקא דסיפא ולא פריך מגופא דרישא דקתני סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא משום דאיכא לדחויי דרישא משום דאנשי יהודה ממון שהיו יותר רגילין בתרומת הלשכה לתרומת הגורן לא קרו לה תרומה סתם הלכך כי נדרי בתרומה ודאי בתרומת הלשכה נדרי אבל דיוקא דסיפא קשיא דמדיהיב טעמא בהתירא דגליל לפי שאין מכירין משמע הא מכירין זו וזו אסורין דספיקא לחומרא: [כ] **ואילו על ספקו לא מצי מגלה.** לפי שצריך לגלה על הבאת קרבנותיו ולא הוי נזיר ומייתי חולין בעזרה. וכי תימא הני דחטאת לא מצי לאתויי בתנאי שאין חטאת באה נדבה ליתי עולה ושלמים וליתני אם נזיר אני הרי אלו לחובתי ואם לאו יהא נדבה דהא קיימא לן [נזיר מה.] דאם גלה על אחד משלשתן יצא י"ל הני מילי בדיעבד אבל לכתחלה אינו מגלה אלא א"כ הקריב חטאת ועולה ושלמים הלכך לית ליה תקנתא לנזירות הבאה

מוסף רש"י

ספק בכורות. כגון בהמה שילדה ואין ידוע אם בכרה כבר אם לא (ב"מ ו:). **אחד בכורי אדם.** כגון שהפילה אמו לפניו ספק דבר הפוטר בבכורה ספק רוח הפילה והבא אחריו בכור (שם). **בין טמאה.** כגון פטר חמור (שם). **המוציא מחברו עליו הראיה.** קס"ל אם ניד ישראל הן הוי כהן מוציא עליו הראיה, ואם תקפה כהן ושתיק ישראל והדר צוח הוי ישראל מוציא מחבירו (שם). **ואסורים בגיזה ועבודה.** מספק שמא קדשים הם (שם). **קדושה הבאה מאליה.** שאם בכור הוא מאליו קדוש (שם). **ספק משקה ליטמא טמא.** כשנולד ספק במשקה בתחילת טומאתו, כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין, ספק נגע ספק לא נגע, זהו ספק משקה ליטמא, שולב לו ספק טומאה, טמא מן הספק, דקסבר טומאת משקין לחיות עצמן טמאין לחומרייתא היא, דכתיב וכל משקה אשר יטמא וגו', הלכך הויא ליה ספיקא לחומרייתא ולחומרא, **לטמא אחרים.** ספק משקה לטמא אחרים, כגון היה מקל בידו ונגעשה משקין טמאין וזרקה לבין הככרות טהורין, ספק נגעה ספק לא נגעה, זהו ספק משקה לטמא אחרים, כך היא שנויה במסכת טהרות, **טהור.** אותן הככרות טהורות הן, דקסבר משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא ולא מדאורייתא, ולא דומיא דטמא גבי משקין דאמר לא הקדיש את הכור, הלכך הויא ליה ספיקא לקולא (פסחים סז.). ר"א אומר אין טומאה למשקין כל עיקר. ואפילו לטומאת עצמן, והאי כל משקה אשר יטמא מוקי לה לענין הכשר (שם). **תדע.** דאין לה טומאה מן התורה כל עיקר ואפילו לטומאת עצמן, **שהרי העיד בו' על איל קמצא.** מין חגב שמו איל קמצא, **דכן.** שהוא טהור וכשר לאכילה, **ועל משקין בית מטבחיא.** שלא בית המטבחיים שבעזרה, כגון הדם והמים שהם **דכן.** שאינן מקבלין טומאה, אלמא טומאת משקין דרבנן ובהני לא גזרו משום הפסד קדשים, דאי דאורייתא היכי מצו רבנן לטהריהו (שם). **הניחא.** הא דאמרת לר"א יש לה טומאה, **לשמואל.** דאמר האי דכן דיוסף בן יועזר דכן מלטמא אחרים קאמר אבל טומאת עצמן יש בהן, מצית לתרוצי דהאי אין טומאת משקין דקאמר ר"א לטמא אחרים קאמר, דהא מעדותו דיוסף בן יועזר מבית רואה לדבריו, ויוסף בן יועזר לטמא אחרים קאמר (שם). **אלא לרב דאמר דכן ממש.** קאמר יוסף בן יועזר, ואפילו מטומאת עצמן, על כרחן ר"א נמי מטומאת עצמן קאמר (שם).

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה ע"א אלא וכו' ליטמא טמא טומאת:
(**ב**) ד"ה ומצאו וכו' ואין ידוע אם היה:

תוספות

ור"ש אומר. דמעייל נפשיה לספיק' וא"ת היכי מייתי קרבנו והלא חולין בעזרה היא דשמא אין בכרי מאה כור ואין הנדר חל וי"ל שנדר על תנאי אם יש בו מאה כור הריני נזיר ואם לאו הריני נזיר נדבה אלמא לר"ש מעייל נפשיה לספיקא ומתניתין דסתם נדרים להחמיר מיתוקמא כר"ש וא"ת והא לרבי שמעון לא הוי נזיר ודאי אלא אם כן יש בו מאה כור אבל בנשאן למלקות דומיא דקתני גבי של שמים נדר אסור דהתם אסור ודאי קאמר וי"ל דבמתני' איכא נדר ודאי אלא שהוא נדר בלשון דמשמע איסור והיתר אבל הכא הנדר אינו נדר ודאי ושמא אין בכרי מאה כור [וא"ת] א"כ מה מדמה הא דרבי שמעון לנדר דמתני' דבמתניתין הנדר ודאי והכא הנדר ספק וי"ל דה"ק וכבי שמעון אוסר אלמא אפילו בנדר ספק מספק ניחל לחומרא כ"ש במתניתין שהנדר הוי ודאי נדר שמופסק מומר משמעות: **שנמא דאין מכירין הא מכירין אסור.** פימה [מרישא] דמילתא הוי מצי למיפרך דקתני בהדיא סתם תרומה ביהודה אסורה בלא שום דיוק וי"ל דסתם תרומה ביהודה הוי כמו ודאי כיון שהם סמוכים כ"כ לירושלים פשיטא דדעתו לאסור אבל בגליל אפילו במקום שהן מכירין מ"מ רחוקים והוי כמו ספק ואפ"ה אסורים:

מב א מיי' פי"ח מהל' בכורים הלכה יט [כ] ופי"ב שם הלכה יט [כ] ופ"ד מהלכות בכורות הלכה ז [ופ"ה הל' ב] סמג עשין ריא וסימן קמא וסי' קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יג [כ כה] וסימן שטו סעיף ג [וסי' שטו סעי' ג] וסי' שיח וסי' שכא סעיף י [יג טו]:
מג ב מיי' פי"ח מהלכות מעילה הלכה ח סמג שם טוש"ע שם סי' שטו סעיף ג:
מד ג מיי' פי"ד מהלכות אבות הטומאה הלכ' ז:
מה ד מיי' פי"ב מהל' מזירות הלכה טו:

עין משפט נר מצוה

הבאה על הספק: **אמר הריני נזיר עולם מאי.** דהא ברייתא דאם יש בכרי הזה מאה כור סתמא תניא ויש במשמע אפילו נזיר עולם ואפ"ה שרי רבי יהודה אע"פ שאין ספקו חמור דהא ודאי נמי לא מצי מגלח: **הריני נזיר שמשון מאי.** דאפי' ודאי לא מצי מגלח בתער: **א"ל לא תניא.** דסתמא לא משמע נזיר שמשון: **והתניא נזיר שמשון.** דאיכא ברייתא דתנא בהדיא דר' יהודה מתיר באומר הריני נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב: **אי תניא תניא.** ולא ידענא לפרוקא דלא תקשי אההיא דאין אנשי גליל מכירין תרומת הלשכה דמשמע הא מכירין אסורין. ג"ע אי תניא תניא ותרי תנאי אליבא דרבי יהודה: **אין אחד מהם נזיר.** במס' נזיר (דף לב:) תנן לה בשנים שהיו מהלכין בדרך וראו אחד בא כנגדן אמר אחד מהן הריני נזיר שזה איש פלוני אמר חברו הריני נזיר שאינו ר"ט אומר אין אחד מהם נזיר ויהיב רבי יהודה משמיה טעמא למילתיה לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה כלומר שאין נזירות חל עד שיפרש אותה בלא שום תנאי כדכתיב[1] כי יפליא דמשמע שיפרש ולא שיקבל אותה על הספק הלכך בריית'א דהאומר הריני נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור דלא הוי נזיר כותיה: **אלא להודיעך כחו דר"ש דאע"ג דנגנב וכו'.** וכי תימא ליתני דכי איתא בעייה להודיעך כחו דרבי יהודה דכתא דהיתרא עדיף ליתא דכיון דטעמא משום דלא נתנה נזירות אלא להפלאה ליכא כתא דהיתרא טפי כי איתא בעייה משנגנב או שאבד אבל השתא דנקיט לה בנגנב אשמעינן רבותא דר"ש דלא חייש לנזירות

הא מכירין אסורין. ואע"ג דבשתא נדר וספק אי בתרומת הלשכה אי בתרומת הגורן דמעייל אינש נפשיה לספיקא דאמרינן על דעת תרומת הלשכה נדר: **גבי כרי.** להכי מתיר ר' יהודה: **קסבר לא מעייל אינש וכו'.** וכיון דספיקו חמור מודאי ודאי לא מעייל נפשיה באותה ספיקא לחומרא אלא על דעת כן ודאי נדר שאם הכרי בעין דמשכח ליה אם יש שם מאה כור דליהוי נזיר כדייניה אבל לא משכח ליה בעין דליהוי נזיר מספיקא לחומרא לא דגבי נזיר מספיקא הוי חומרא יותר מודאי: **דאילו [גבי] נזיר ודאי.** איכא הא קולא דלסוף נזירותו מגלח ומביא קרבנו ונאכל ואילו אפילו ספק נזירות דנגנב הכרי לא מצי מגלח לפי שאינו מגלח אלא על קרבן והא לא מצי לאתויי קרבן דדלמא לא נזיר הוא וקא מייתי חולין לעזרה הלכך לא מעייל נפשיה בהאי ספיקא. אבל גבי תרומה אמרינן מעייל נפשיה לספיקא דאפי' אמרינן תרומת הלשכה מספיקא לא הוי טפי חמורה [ספק יותר] מודאי (יותר) אם אמר בפירוש הרי עלי כתרומת הלשכה: **אמר האי הריני נזיר עולם.** אם יש בכרי הזה ק' כור דהכא ליכא למימר ספיקו חמור מודאי דאפילו בודאי דמדד הכרי ויש בו ק' כור לא יתגלח לעולם מאי איכא למימר אמאי לא מעייל נפשיה לספיקא: **[נזיר עולם נמי].** אפילו היכא דאמר הריני נזיר עולם הוי נמי ספיקו חמור מודאי דאילו נזיר עולם ודאי הכביד עליו שערו מיקל בתער ומבטל ג' בהמות חטאת ועולה ושלמים כדין נזיר ואילו ספק נזיר עולם לא מצי לאתויי קרבן דשמא לאו נזיר הוא: **אמר הריני נזיר שמשון.** דלא מגלח לעולם כלל מאי איכא למימר אמאי קאמר רבי יהודה מותר הא ליכא למימר דספיקו חמור מודאו: **אמר ליה לא תניא.** לא אשכחן שום ברייתא דקתני הריני נזיר שמשון (ג) דליתיה כלל וכי אמר הריני נזיר שמשון דליחול עליה נזירות כלל משום דשמשון לא יצא נזירות מפיו דהא הוה מטמא למתים כי הוה קטיל להו הלכך לספיקא לא עייל נפשיה: **והתניא נזיר שמשון.** (ג) שאומר הריני נזיר שמשון הרי הוא נזיר שמשון ואינו מיקל בתער ומטמא למתים כשמשון: **אי תניא תניא.** אי משכחת ברייתא תניא דאיכא הכי משום הכי מתיר ר' יהודה דלא מעייל אינש נפשיה לספיקא וליכא למימרא דרבי יהודה: **רב אשי אמר ההיא.** ברייתא דכרי דמתיר רבי יהודה בספק נזירות ר' יהודה משום ר' טרפון היא: **אין אחד מהם נזיר.** אנשים שהיו עומדים ואמר אחד הריני נזיר אם זה איש פלוני שבא כנגדנו ואילך אמר הריני נזיר אם אינו הוא: **אין אחד מהם נזיר.** הואיל ובשעת הנדר לא היה ברור לאחד מהן: **אלא ניתנה נזירות אלא להפלאה.** דבעינן בשעת שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר: **אי הכי.** דמשום הכי מתיר דלא ניתנה אלא להפלאה: **מאי איריא נגנב.** אפילו איתיה בעייה נמי כיון דבשעת הנדר לא הוה בריר ליה דלא הוה ידע אי היה בא מאה כור אע"ג דהוה אפשר למודדן: **אלא להכי תניא נגנב או אבד להודיעך כחו דר' שמעון.** דאמר אע"ג דנגנב דלא אפשר למודדן קאמר ר' שמעון: **הא מכירין אסורים.** אע"ג דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן: **אלמא ספיקא לחומרא.** להכי פריך מספיקא. [ואע"ג] דמרישא [נמי] איכא למיפרך דקתני ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא אלא קמ"ל דבין רישא ובין סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא להכי פריך דסיפא לספיקא[1]: **ר' אלעזר ברבי צדוק אומר סתם תרומה בגליל אסורים לפי שאין מכירין אלא חרמי שמים.** הא אם היו מכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר דספיקא לקולא ורישא ר' יהודה וסיפא ר' אלעזר:

מתני'

הא מכירין אסורין. דאם כן לא מצי מגלח לעולם אלא בשל כהנים דמשכח ליה אם יש שם מאה כור דליהוי נזיר כדייניה אבל לא משכח ליה בעין דליהוי נזיר מספיקא לחומרא לא דגבי נזיר מספיקא הוי חומרא יותר מודאי: **דאילו נזיר ודאי.** איכא הא קולא דלסוף נזירותו מגלח ומביא קרבנו ונאכל ואילו אפילו ספק נזירות דנגנב הכרי לא מצי מגלח לפי שאינו מגלח אלא על קרבן והא לא מצי לאתויי קרבן דדלמא לא נזיר הוא וקא מייתי חולין לעזרה הלכך לא מעייל נפשיה בהאי ספיקא. אבל גבי תרומה אמרינן מעייל נפשיה לספיקא דאפי' אמרינן תרומת הלשכה מספיקא לא הוי טפי חמורה [ספק יותר] מודאי (יותר) אם אמר בפירוש הרי עלי כתרומת הלשכה: **אמר האי הריני נזיר עולם.** אם יש בכרי הזה ק' כור דהכא ליכא למימר ספיקו חמור מודאי דאילו נזיר עולם ודאי הכביד עליו שערו מיקל בתער ומבטל ג' בהמות חטאת ועולה ושלמים כדין נזיר ואילו ספק נזיר עולם לא מצי לאתויי קרבן דשמא לאו נזיר הוא: **אמר הריני נזיר שמשון.** דלא מגלח לעולם כלל מאי איכא למימר אמאי קאמר רבי יהודה מותר הא ליכא למימר דספיקו חמור מודאו: **אמר ליה לא תניא.** לא אשכחן שום ברייתא דקתני הריני נזיר שמשון (ג) דליתיה כלל וכי אמר הריני נזיר שמשון דליחול עליה נזירות כלל משום דשמשון לא יצא נזירות מפיו דהא הוה מטמא למתים כי הוה קטיל להו הלכך לספיקא לא עייל נפשיה: **והתניא נזיר שמשון.** (ג) שאומר הריני נזיר שמשון הרי הוא נזיר שמשון ואינו מיקל בתער ומטמא למתים כשמשון: **אי תניא תניא.** אי משכחת ברייתא תניא דאיכא הכי משום הכי מתיר ר' יהודה דלא מעייל אינש נפשיה לספיקא וליכא למימרא דרבי יהודה: **רב אשי אמר ההיא.** ברייתא דכרי דמתיר רבי יהודה בספק נזירות ר' יהודה משום ר' טרפון היא: **אין אחד מהם נזיר.** אנשים שהיו עומדים ואמר אחד הריני נזיר אם זה איש פלוני שבא כנגדנו ואילך אמר הריני נזיר אם אינו הוא: **אין אחד מהם נזיר.** הואיל ובשעת הנדר לא היה ברור לאחד מהן: **אלא ניתנה נזירות אלא להפלאה.** דבעינן בשעת שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר: **אי הכי.** דמשום הכי מתיר דלא ניתנה אלא להפלאה: **מאי איריא נגנב.** אפילו איתיה בעייה נמי כיון דבשעת הנדר לא הוה בריר ליה דלא הוה ידע אי היה בא מאה כור אע"ג דהוה אפשר למודדן: **אלא להכי תניא נגנב או אבד להודיעך כחו דר' שמעון.** דאמר אע"ג דנגנב דלא אפשר למודדן קאמר ר' שמעון: **הא מכירין אסורים.** אע"ג דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן: **אלמא ספיקא לחומרא.** להכי פריך מספיקא. [ואע"ג] דמרישא [נמי] איכא למיפרך דקתני ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא אלא קמ"ל דבין רישא ובין סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא להכי פריך דסיפא לספיקא[1]: **ר' אלעזר ברבי צדוק אומר סתם תרומה בגליל אסורים לפי שאין מכירין אלא חרמי שמים.** הא אם היו מכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר דספיקא לקולא ורישא ר' יהודה וסיפא ר' אלעזר:

מתני'

מסורת הש"ס

מז א מיי' פ"ג מהל' מזירות הלכה יב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ונאכל ועל ספיקו וכו' הריני מזיר עולם. נ"ב עיין פ"ק דמזיר דף ד ע"א: (ב) רש"י ד"ה אמר ליה וכו' דקתני הריני מזיר שמשון דליתני בה כי אמר הריני: (ג) ד"ה והתניא נזיר שמשון דמי שאומר:

תוספות

על ספיקו לא מצי מגלח. וא"ת אמאי לא מצי מגלח יציא עולות ושלמים ויתנם בנדבה ויגלח עליהם ואי משום חטאת דמזיר לריכא בנדבה מ"מ מצי לגלח על העולה ועל השלמים בלא חטאת כדאמר במזיר אם גילח באחד משלשתן יצא וי"ל מ"מ לא מצי מגלח כהלכתן על גבי ג' בהמות חטאת עולה שלמים דאין חטאת באה בנדבה והלכך אין יכול להביא על תנאי וי"ל פירש דלא מצי לגלח משום דעבד הקפה וכמאן דאמר דהקפת כל הראש שמה הקפה דמספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה הלכך הוי ספיקו חמור מודאי הלכך לא מתיא נפשיה בספיקא אבל במתניתין בנדרים אין ספיקו חמור מודאי: **א"ל לא תניא.** בשום מקום שיתיר רבי יהודה בהריני נזיר שמשון אם יש בכרי מאה כור: **אם אשי אמר ההיא.** דספק נזירות בכרי דברי ר' יהודה לאו טעמא משום דאין אדם מכניס עצמו לנדר שספיקו חמור מודאי אלא רבי יהודה משום רבי טרפון היא דבעי הפלאה וטעמא משום דמספיקא לא משתעבד נפשיה וא"נ דהא בפרק בית שמאי דנזיר (דף לד.) מוכח בהדיא דרבי יהודה בכרי פליג אהבא דר' יהודה משום רבי טרפון לא"נ דה"ק ההיא דנזיר שמשון דפליג רבי יהודה לאו רבי יהודה אליבא דנפשיה היא דודאי מודה רבי יהודה גבי נזיר שמשון כיון דאין ספיקו חמור מודאי אלא ר"י משום רבי טרפון הא דבעי הפלאה ופריך מאי איריא נגנבו ואם תאמר התינח לפי ראשון דקאי אהבא דרבי יהודה בכרי פליג אהבא דר' יהודה משום רבי טרפון לא"נ דה"ק אלא אהבא דנזיר שמשון דפליג לפירוש שני דהא דר' יהודה משום ר' טרפון לא קאי אלא אהבא דנזיר שמשון מאי פריך אם נגנב והא במלאה דנזיר שמשון לא קתני נגנב ור"ל דס"ל דבריתא במלאה דשמשון קתני נגנב להודיעך כחו דר"ש וכו' וא"ת התינח לפי קמא דרב אשי אבריתא דלעיל קאי דקתני בה אבל לפירוש שני דרב אשי אבריתא דקתני נזיר שמשון קאי מ"כ היכי מייתי בה ר"ש והא אמר ר"ש פ"ק דנזיר (דף ד.) האומר נזיר שמשון לא אמר כלום וי"ל דבריתא דקתני והתניא נזיר שמשון לא קתני בה נזיר שמשון לבדו אלא שנה בה נזיר שמשון ופסק אותו בה נזיר בתוס' להודיעך כחו דרבי שמעון דמעייל בספיקא אע"ג דספיקא חמור מודאי ותנא נמי נזיר שמשון להודיעך כחו דרבי יהודה דשרי אע"ג דאין ספיקו חמור מודאי ומטעם הפלאה כר' טרפון דאמר רב אשי:

דאיכא בכרי הזה מאה כור דליהוי נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור ולא אמר בה בנגנב אמר אחד מהן הריני נזיר שזה איש פלוני אמר חברו הריני נזיר שאינו ר"ט אומר אין אחד מהם נזיר ויהיב רבי יהודה משמיה טעמא למילתיה לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה כלומר שאין נזירות חל עד שיפרש אותה בלא שום תנאי כדכתיב[1] כי יפליא דמשמע שיפרש ולא שיקבל אותה על הספק הלכך בריית'א דהאומר הריני נזיר שמשון אם יש בכרי הזה מאה כור דלא הוי נזיר כותיה: **אלא להודיעך כחו דר"ש דאע"ג דנגנב וכו'.** וכי תימא ליתני דכי איתא בעייה להודיעך כחו דרבי יהודה דכתא דהיתרא עדיף ליתא דכיון דטעמא משום דלא נתנה נזירות אלא להפלאה ליכא כתא דהיתרא טפי כי איתא בעייה משנגנב או שאבד אבל השתא דנקיט לה בנגנב אשמעינן רבותא דר"ש דלא חייש לנזירות

הא מכירין אסורין אלמא ספיקא לחומרא וכו'. הא דפריך מדיוקא דרישא לדיוקא דסיפא ולא פריך מרישא לסיפא דרישא קתני סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא וסיפא קתני סתם חרמים ביהודה אלמא ספיקא לקולא משום דה"ל לחמוי דלמא לעולם ספיקא לקולא ורישא היינו טעמא משום דביהודה מפני שהיו רגילין הרבה בתרומת הלשכה לא היו קורין לתרומת הגורן תרומה סתם. אי נמי לאידך גיסא דלעולם ספיקא לחומרא וסיפא דקתני סתם חרמים ביהודה מותרין היינו טעמא דמתוך שהיו כהנים הרבה מצויין ביניהן ורוב חרמיהן היו לכהנים לא הוו קרי לחרם גבוה חרם סתם אבל דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא קשיא: **אמר אביי סיפא רבי אלעזר ברבי צדוק היא.** דמתני' תרי תנאי היא רישא רבי יהודה דס"ל ספיקא לחומרא ולדידיה אין ה"נ סתם חרמים ביהודה

גזירות אלא להפלאה. דבעינן בשעת שנדר שיהא יודע אי הוי נזיר: **אי הכי.** דמשום הכי מתיר דלא ניתנה אלא להפלאה: **מאי איריא נגנב.** אפילו איתיה בעייה נמי כיון דבשעת הנדר לא הוה בריר ליה דלא הוה ידע אי היה בא מאה כור אע"ג דהוה אפשר למודדן: **אלא להכי תניא נגנב או אבד להודיעך כחו דר' שמעון.** דאמר אע"ג דנגנב דלא אפשר למודדן קאמר ר' שמעון: **הא מכירין אסורים.** אע"ג דמספקא לן אי מתרומת הלשכה קאמר אי מתרומת הגורן: **אלמא ספיקא לחומרא.** להכי פריך מספיקא. [ואע"ג] דמרישא [נמי] איכא למיפרך דקתני ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסורה אלמא ספיקא לחומרא אלא קמ"ל דבין רישא ובין סיפא קשיא לאידך רישא וסיפא להכי פריך דסיפא לספיקא[1]: **ר' אלעזר ברבי צדוק אומר סתם תרומה בגליל אסורים לפי שאין מכירין אלא חרמי שמים.** הא אם היו מכירין חרמי כהנים נמי סתמן מותר דספיקא לקולא ורישא ר' יהודה וסיפא ר' אלעזר:

מתני'

איתון אליבא דר' יהודה תנא דנזיר שמשון סבר לא מעייל אינש נפשיה לספיקא ותנא דספק תרומה ביהודה סבר מעייל אינש נפשיה לספיקא: **ההיא ר"י משום ר"ש היא.** דר"י דכרי הייתו ר"י משום ר"ש ולא משום דמעייל נפשיה לספיקא דאפי' ממדד הכרי ואפי' היו בו מאה כור לא הוי נזיר כיון דבשעה שקבל עליו הנזירות לא היה בכור לו אם יהיה בכרי מאה כור: **אין אחד מהן נזיר.** אנשים שהיו יושבין ואחד עובר לפניהם אמר אחד הריני נזיר אם הוא נזיר אמר הבני הריני נזיר אם אינו נזיר וממה נפשך אחד מהם היה לו לחיות נזיר ואפ"ה לא הוי נזיר: **שלא נתנה נזירות אלא להפלאה.** דכתיב אים כי יפליא שיהיה ברור לו בשעת קבלת נזירות בלא שום ספק: **הא מכירין אסורין.** ה"נ הוה מצי למפרך מרישא אלא ניחא ליה לדקתי מתניתין: **סיפא ר"א בר' צדוק היא.** דאיכא בכר ספיקא לקולא הוה ומצי לאוקמיה מתני' דספק נזירות לקבל נמי כותיה: ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסורה. לפי שמכירין את שהיכן לא מכירין אבל בגליל אין מכירין הם חרמי כהנים ואפ"ה חרמים אלהם אסורים ור"א בר' צדוק דאין מכירין אלא חרמי כהנים דמתניתין לא אפקיה לקולא כמו ביהודה דמותרין לפי שמכירין שהיכן:

מסורת הש"ס

(א) [נזיר ד.], (ב) [שבת קטו: וש"נ], (ג) [לקמן כא.] עירובין פב. נזיר לד. סב. סנהדרין כה. מגילה י. [תוספתא נזיר פ"ג], (ד) [לקמן סח:], (ה) [תוספתא ספ"ק], (ו) בס"מ: מסיפא דסיפא, (ז) [במדבר ו],

מוסף רש"י

אין אחד מהם נזיר. אנשים יושבין ואחד עובר, זה אומר פלוני העובר נזיר הוא, וזה אומר אינו נזיר, ואמר אחד הריני נזיר אם כמותו הוא שהוא נזיר, ואמרו אומר הריני נזיר אם כמותו הוא שאינו נזיר, ואנשים מתכוונים לנזירות, ונמצא כאחד מהם, ואמר ר' טרפון אין אחד מהן נזיר, שעל הספק אומר דבריו תמילה ואין זה הפלאה, דכי יפליא אים יפרש משמע (סנהדרין כה. וכנ"ל ערובין פב. וחגיגה י.). **לפי שלא ניתנה נזירות.** להיות נזיר בתנייה ובספק, **אלא להפלאה.** בהפלאה ודאית מפורשת (חגיגה י.). שיהא נדרו מפורש על הודאי, ולא בעורת ספק אי נזיר אותו הבא כנגדו (ערובין שם).

פירוש הרא"ש

הא מכירין אסורין. מרישא נמי הוה מצי למיפרך אלא דבעי למיפרך מכולה מתני': **אלא אמר רבא היינו טעמא דר' יהודה.** וכולה מתני' כרבי יהודה בנדרים דאין ספיקן חמור מודאן מעייל נפשיה לספיקא בנזיר דספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה לספיקא הלכך מתני' דנדרים דברי הכל ומתניתין דנזירות כר' יהודה: **על ספקו לא מצי מגלח.** דלא מצי לאתויי קרבן מספק דלמא מעייל חולין לעזרה: **אמר הריני נזיר עולם מאי.** דהשתא אין ספקו חמור מודאו דאינו מגלח לעולם: **הכביד שערו מיקל בתער.** כשעברו מכביד עליו: **מביא ג' בהמות.** חטאת עולה ושלמים ומגלח אבל מזירות ואינו ספק ואסור ביין וכטומאת מת: **נזיר שמשון.** דאינו מיקל מאי איכא למימר: **א"ל לא תניא.** דר' יהודה הוה מיקל ביה כיון דאין ספקו חמור מודאו: **תניא נזיר שמשון.** רב אדא בר אהבה שונה הריני נזיר שמשון אם יש בכרי וכו' ור' יהודה מתיר: **אי תניא תניא.** ולההוא תנא ליתא ליה הך סברא דאמרינן אליבא דר' יהודה ודלידיה מרי תנאי

מתני' נדר בחרם. דאמר חפץ זה חרם עלי ושוב אמר לא נדרתי אלא בחרמו של יס על סם הרשת שנדין בו את הדגים ולא בחרם ממש: **אלא בקרבנות מלכים.** דורונות שמקריבין לפני מלכים: **וכן אם אמר הריני עצמי קרבן.** דמשמע שהקדיש את עצמו ושוב אמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתיו להיות נודר בו ולא בעצמי ממש: **על כל אלו אין נשאלין לה.** דאין צריך שאלה דודאי מותר הואיל ואינהו אמרי דעל דעת כן אמרו: **ואם נשאלו.** אם באו לישאל: **והכמים אומרים פותחין להן פתח.** בחרטה ומוכיחין אותן שלא יהגו קלות ראש בנדרים: **גמ' וכולן אין נשאלין.** דאין פותחין להם פתח ואין מתירים להן דקנסינן להו משום דנדרא ממש משמע: **והדר פני אם נשאלו.** דמשמע דנשאלין: **וכולן אין צריכין שאלה.** דמותרין בלא שאלה: **בד"א בתלמיד חכם.** דלקרלאי הוא דנדר כה"ג ולא אתי למיסרך: **אבל ע"ה שבא לישאל עונשים אותו ומחמירים עליו.** כדי שלא יהא רגיל לנדור בו: **ועבר על גזירותו.** דכסבור בטעות נדר ואחרי כן בא לישאל: **אין נזקקין לו.** לפתוח לו בחרטה: **גזירות מועטת.** שקבל עליו גזירות ל' יום. אבל אם קיבל גזירות מרובה ועבר ואתה ק' יוס אין אומרים ינהג איסור ק' יוס שנהג היתר אלא לעונש ל' יוס כסתם גזירות. הכי נמי עונשין אותו שינהג איסור בנדרו וכימים שעבר כל נדרו דכשאמר לא נדרתי אלא בחרמו של יס ונהג היתר בנדר עד לאחר זמן שעלה בדעתו לישאל: **כי דינא דמזדקקי ליה.** קודם שינהג איסור בעצמו לא עביד שפיר: **שסופך למעול בנדרים.** אם תרבה לנדור: **שהופכין.** פניס כנגד עורף שבאים על נשותיהן שלא כדרכן: **שהופכים שולחנן.** היא למעלה והוא למטה: אינו אשה הויין לו בנים שאינן מהוגנין אמר רב יוסף ובאשתו נדה אמר רבי שמעון בן לקיש [י]עקבה דקתני במקום הטנופת שהוא מכוון כנגד העקב תניא [1]בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מיכן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני אמר רבי יוחנן בן דהבאי ד' דברים סחו לי מלאכי השרת חיגרין מפני מה הויין מפני שהופכים את שולחנם אילמים מפני מה הויין מפני שמנשקים על אותו מקום חרשים מפני מה הויין מפני שמספרים בשעת תשמיש סומין מפני מה הויין מפני שמסתכלים באותו מקום ורמינהו שאלו את [ז]אימא שלום מפני מה בניך מפירות שבעולם יסור כחו מעליו ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים לכך נזקק לו מיד אך החמיר עליו כיון שעבר על נדרו שלא להתירו בחרטה אלא בפתח: **אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות.** דחמירי טפי דכתיב בו (שמות כ) לא יקנה: **להאליך תרומה טמאה.** להזהיר אפילו כהן שלא יהא רגיל אצל כהן ע"ה: **ובאשתו נדה.** אפילו אשתו נדה שיש לו בה שעת היתר: **מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא.** דעל פניכם משמע בושת פנים וכתיב בתריה לבלתי תחטאו: **לא עמדו אבותיו על הר סיני.** שהרי נתן טעם למעמד הר סיני לבעבור תהיה יראתו על פניכם וכתיב (דברים כט) את אשר יש פה היום ואת אשר איננו פה ומי שאין לו בושת פנים אינו מזרעם: **שהופכין את שולחנם.** ולפי ששינה דירך לוקה דירך: **חרשין.** שאין שומעין ואין מדברים: **שמספרים בשעת תשמיש.** ומגלה חוטאין בדיבור ובשמיעה: לא

ביהודה נמי אסורין וסיפא ר"א בר' לדוק דאמר סתם חרמים בגליל אסורין לפי שאין מכירין את חרמי כהנים הא מכירין מותרין דסיפא לקולא ומש"ה סתם חרמים ביהודה שהיו מכירין אלו ואלו מותרין וסתם תרומה נמי ביהודה לר"א בדבי לדוק מותרת. והאי דנקט רבי יהודה תרומה ונקט רבי אלעזר חרמים לאו דוקא דה"ה בתרומה גופה אי נמי בחרמים גופייהו הוה מצי לאפלוגי אלא מר דשמיע ליה מרביה קאמר ומר דשמיע ליה מרביה קאמר ולפי זה כי מהדרינן לעיל אמאן דס"ל לא מעייל אינש נפשיה לספיקא הוה מצי למימר רבי אלעזר בר' לדוק היא אלא רבי יהודה עדיף ליה דקאמר הכי בנזירות גופיה: ולענין הלכה קיימא לן דסתם נדרים להמיר כסתם מתניתין: **אבל בנזירות מרובה.** כלומר שהה יותר משלשים יום: **הואיל ואמור רבנן אין נזקקין לו כי דינא דמזדקיק ליה לא עביד שפיר.** כלומר דלא תימא הא דקאמר אין נזקקין לו לומר שאין מחזירין אחריו שישאל על נדרו אע"פ שמחזירין אחרי מי שלא עבר על נדרו שהרי המקיימו נקרא חוטא וכדאמרינן בפרקין דלקמן (דף כב.) המקיימו כאילו הקריב עליו קרבן ומיהו אם בא לישאל מעצמו נזקקין להתירו דליתא אלא כי דינא דמזדקיק לא עביד שפיר: ולענין הלכה קיימא לן כרבנן דמתניתין דאמרי דנדרים הללו אין עונשין אותן ופתחין בהו נמי בחרטה וכדפרישנא במתניתין[ח]. והני מילי בנדרים הללו אבל בנדרים דאוריתא נהי דפתחין בהו נמי בחרטה כדקי"ל בלידן פרקין דהלכתא פותחין בחרטה מיהו מי שעבר עליהן ובא לישאל אין נזקקין לו עד שינהוג איסור ולרבא מרבנן דמזדקיק ליה מקמי הכי משמתינן ליה וה"ה נמי למאן דלא פתח ליה בהני נדרים עד שלא מלמד אותן שהן מותרין דמשמתינן ליה דלא עביד שפיר הרמב"ן ז"ל. וכתבו בתוס' חכמי הצרפתים ז"ל מעשה באחד שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן ועבר על נדרו ובא לישאל לפני הרב ונזקק לו לאלתר והתירו ולא הזקיקו לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר וטענת הרב היתה דאע"ג דנדרא דאוריתא הוה ואפילו לרבנן צריך שינהוג איסור אפ"ה כיון שאם אתה מעכבו באיסורו אתה מכשילו שהרי נדר בדבר שא"א לו לעמוד עליו ועוד שאם לא יהנה בנדר

מתני' [א]נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של יס בקרבן ואמר לא נדרתי אלא בקרבנות של מלכים הרי עצמי קרבן ואמר לא נדרתי אלא בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו: קונם אשתי נהנית לי ואמר לא נדרתי אלא באשתי הראשונה שגירשתי על כולן אין נשאלין להם ואם נשאלו עונשין אותן ומחמירין עליהן דברי ר' מאיר וחכ"א פותחין להן פתח ממקום אחר ומלמדין אותן כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: **גמ'** הא גופא קשיא אמרת אין נשאלין להן והדר תני אם נשאלו עונשין אותן ומחמירין עליהן אמר רב יהודה הכי קתני וכולן אין צריכין שאלה [ב]בד"א בתלמיד חכם אבל בעם הארץ שבא לישאל עונשין אותו ומחמירין עליו בשלמא מחמירין דלא פתחינן ליה בחרטה אלא עונשין היכי דמי [ג]כדתניא [ג]מי שנזר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג בו איסור כימים שנהג בהן היתר דברי רבי יהודה אמר רבי יוסי [ד]בד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות מרובה דיו ל' יום אמר רב יוסף הואיל ואמרי רבנן אין נזקקים לו בי דינא דמזדקקי לא עביד שפיר רב אחא בר יעקב אומר [ה]משמתינן ליה: וחכ"א פותחין לו פתח כו': [ו]תנא [ו]לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול [ז]בשבועות ואל תהי רגיל אצל עם הארץ שסופך להאכילך טבלים אל תהי רגיל אצל כהן עם הארץ שסופך להאכילך [ח]תרומה [ט]ואל תרבה שיחה עם האשה שסופך לבא לידי ניאוף רבי אחא ברבי יאשיה אומר כל הצופה בנשים סופו בא לידי עבירה וכל המסתכל בעקבה של אשה הויין לו בנים שאינן מהוגנין אמר רב יוסף ובאשתו נדה אמר רבי שמעון בן לקיש [י]עקבה דקתני במקום הטנופת שהוא מכוון כנגד העקב תניא [1]בעבור תהיה יראתו על פניכם זו בושה לבלתי תחטאו מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מיכן אמרו סימן יפה באדם שהוא ביישן אחרים אומרים כל אדם המתבייש לא במהרה הוא חוטא ומי שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני אמר רבי יוחנן בן דהבאי ד' דברים סחו לי מלאכי השרת חיגרין מפני מה הויין מפני שהופכים את שולחנם אילמים מפני מה הויין מפני שמנשקים על אותו מקום חרשים מפני מה הויין מפני שמספרים בשעת תשמיש סומין מפני מה הויין מפני שמסתכלים באותו מקום ורמינהו שאלו את [ז]אימא שלום מפני מה בניך

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ: שמות כ טז

מוסף רש"י

עצמי קרבן. דמשמע דמי עלי (ראמ"ה בשמו). **על כולן.** כל אלו ששניו במשמעתו שאם נדר בסם סתם אסור ואם טען אחר הנדר לכך כיונתי הסתם, אין נשאלין (ראמ"ה בשמו). **כימים שנהג בהן היתר.** שאם קיבל גזירות סתם ועשה מהן בטהרה עברה ימים ונטמא למחים ואתה יין ר' ימים אחרים ואח"כ נשאל לחכם, אין אומרים שאותן ימי איסור עולין לו מן המנין, אלא עושה עוד כ' ימים בטהרה, וכן נמי בגזירות מרובה (נזיר לב.). **בגזירות מועטת.** מודע לו ב' תדשים, אבל אם מר בגזיר שנה ועבר שאם תדשים דיו שינהוג זמן סתם גזירות וישאל ודיו, ורבנן סברי דלחמורי מחמרינן עלייהו דלא פתחון להו בחרטה ובעינן פתח הואיל ועברו ומיהו מתירין להם מיד (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

מתני' אלא בחרמו של יס. דכתיב (קהלת ז) אשר היא מצודים וחרמים: הרי **עצמי קרבן.** אשר עצמו כקרבן על מזבחי: **עונשין אותן ומחמירין עליהם.** בגמרא מפרש: **פותחין לו פתח ממקום אחר.** כלומר שאלה צריך אבל לא עונשין ולא [נ"א אלא] מחמירין: **גמ' בד"א בת"ח.** דקיס לן בגוויה דלא משקר: **אבל ע"ה שבא לישאל.** כלומר בא לפני החכם וא"ל כך נדרתי וכך היתה כוונתי כדי שיאמר לו החכם שאינו נדר וא"ל התרה: **עונשין אותו ומחמירין עליו.** דלא מהימנינן ליה שכך היתה כוונתו ואינו בקי בתורת נדרים ויש שמא לא יוכל למצוא פתח שיתיר לו החכם ולכך משקר: **דלא פתחינן ליה בחרטה.** לומר לו כדו תהיה לו לכך עלוך: **אלא עונשין אותו היכי דמי כדתניא כו'.** ולא שעונשין אותו יותר משאר נדר דאין זה הוא בכל נדר שעבר על נדרו אלא קמ"ל דאע"ג דלאו נדר גמור הוא עונשין אותו: **לאו שפיר עבד.** דלא תימא כיון דמומרא בעלמא הוא לו אבר ועבד ביה לא בעינן ביה קא משמע לן דבעינן ביה ואמרינן ליה דלאו שפיר עבד ומיהו לא משמתינן ליה: **אצל כהן עם הארץ שבופו להאכילך תרומה.** אבל משום עבל ליכא למיחש דמפיים תרומה ואכיל לה וכן מעשר מפרש ממנו תרומת מעשר ומעבר המעשר לעצמו: **יראתו על פניכם** זו הבושה שכל הירא מתביש: **שלא עמדו אבותיו על הר סיני.** כי משם ירשו הבושה: **מפני שהופכין את שלחנם.** לשמש שלא כדרכה ומה שמטריח אותה על מרכובותיה לפיכך הבנים נכה רגליים

[דכתן] וכן פי' התוס' לעיל גבי האומר הרי את עלי כבשר [אימא] פותחין לו פתח ממקום אחר וכן פי"י כרבי יהודה: אמר מר אין נשאלין. לשון נדרים משונה הוא מדמתניא אין נשאלין דמשמע דמקיל סתם אין צריכין שאלה והדר תני אם נשאלין אלמא משמע דבני שאלה לא קשיא הא בת"ח כדפי' המשנה: **אבל בעם הארץ שבא לישאל.** יש לספק דמשמע דוקא נקט בא לישאל אבל לא בא לישאל לא אמרינן ליה: מי שנזר ועבר על נזירותו. שסתם יין כדמוכח בירושלמי: אין נזקקין לו. להתיר עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר: **א"ר יוסי בד"א בנזירות מועטת.** דאינו כ"ש אבל נזירות מרובה. כגון שנה או שמתים וכו' והשתא עונשין אותו סייגו כי הכא לנהוג איסור כימים שנהג בהן היתר ורבנן פליגי במתניתין גבי קרבנות מלכים אבל בשאר נדרים גמורים אפילו רבנן מודו דעונשין אותו אם עבר על נזירותו ואין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר ואפשר דלא ר' יוסי דאמר בנזירות מרובה דיו שלשים יום סייגו דוקא בנזירות דסתם נזירות שלשים יום אבל בנדרים דאין סתם נדר ל' יום אלא לעולם אפי' ר' יוסי מודה עד שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר אף בנדר מרובה ומיהו בתוספתא (פפ"ח) קתני הא פלוגתא דר' יוסי ור' יהודה בלשון נדר ולא בלשון נזירות ואפ"ה מ"ר יוסי בנדר מרובה שלשים יום ומימה מה ענין ר' יוס לנדר ויש רוצים לדקדק מזה דסתם נדר ל' יוס ול"ל דהא אמר בפרק קמא (דף ד:) נדר לית ליה קיומא לכ"ע דאע"ג דסתם נדר לעולם מ"מ אין סברא להחמיר בנדר יותר מבנזירות שיש בה קרבן ולכך אמר ר' יוסי ל' יוס כמו בנזירות ולכאורה היה נראה דהלכה כרבי יוסי דרבי יהודה ורבי יוסי אף הא אמר בפרק קמא דנדר גמור נמי אם עבר על נדרו דיו שלשים יום כדמשמע בתוספתא דאף בנדר בלא נזירות דכתיב בס"ש [דף לד.] מייתי הס"ש לנדר ולא מדכתיב התם רבי יהודה כלל אלא קתני סתם מילתא ועוד [דקרן] התם בכולה סוגיא מילתא דרבי יהודה רבנן דקאמר מתני' לא רבי יוסי ולא רבנן משמע דהלכה כוותיה מדקתי ליה רבנן ולענין מתני' דחרם ל"ע דגמא הלכה כר"מ משום דהלכה כר"מ בגזירותיו (כתובות מ.) בתומרותיו ושמא לא תשבשנן ליה הלכה כר"מ בגזירותיו אלא בקנסותיו: **אל תהי רגיל בנדרים.** ויש ספרים דגרסי שסופך למעול בנדרים. ויש ספרים דגרסי שסופך למעול בשבועות פירוש אף בשבועות התמורות שכתוב בהם לא יקנה ויש ספרים דגרסינן בהדיא אף בשבועות והא דאמר נדרים סייג לפרישות מפרש ר"ת כגון שנודר לקיים המצוה כמו אשה פרק זה אז אעשה מצוה זו: הויין ליה בנים שאינם מהוגנים. מדה כנגד מדה לפי שמסתכל בעקיבה של אשה שזהו ענין הערוה לכך הויין ליה בנים שאינן מהוגנים: **חגרים מפני שהופכים שולחנם.** פי' שמשמשים מטותם אלא כדרכם ולפי שמשמשים תשמישן בדבר הטלוי בירכיהם אף בניהם יוקים בירכיהם הר"י: **מפני שמנשקים באותו מקום.** ולכך יוקים הוולדות בפיהם: **מפני שמספרים בשעת תשמיש.** שיש להם לשמש בהנאת הבשר והם משמיעים קולם לכך נעשים הולדות חרשים:

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכ' יב סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רח סעיף ב:

מח ג מיי' פ"ד מהל' מזירות הלכה יג יד טוש"ע שם:

מט ד מיי' שם הלכ' טו טוש"ע שם סעיף ג:

נ ה מיי' שם הלכה טו:

נא ו מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה כד טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ח:

נב ז מיי' פכ"ח מהל' מיאסורי ביאה הלכ' ד סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף ד [וטוש"ע או"ח סי' רמ סעי' ד]:

תוספות

ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של יס. לשון מצודה לשון מקום דרמים מהיה בתוך היס (יחזקאל כו): **לא נדרתי אלא בעצם.** אחד של בהמה שהנחתי בתיבתי להיות נודר בו להטעות העולם להאמין דברי שיהו סבורים כי אני נודר נדר גמור: כולן אין נשאלין עליהם. ואין צריכין שאלה בת"ח אבל ע"ה שבא לישאל עונשין אותו כדקתאמר בגמרא שאם נוהג איסור בגזירות על ידי טעמים הללו שהוא אומר עכשיו שלא היה מודאי נדר אע"פ שאינו נדר ובאמת לא לישאל עליו לפי שלבו טרפו שמא נדר גמור הוא עונשין אותו לנהוג איסור כימים שנהג בה היתר: ומחמירין עליו. מפרש בגמרא דלא פתחינן בחרטה לומר לך עכשיו אם אתה מעכבו אלא לך ולא פתחינן ליה בחרטה אלא צריך לבקש לו פתח ממקום אחר דהייטו אדעתא דהכי לא נדר דזהו חרטה ומיעטו לא מיעטו ליה וקאמר אם כן אמאי אביק לישנא דמתני' דמחמירין עליו דאמר מ"ר הואיל ולא פליגי עליה דמחמירין ונקט בלישנא אחרינא פותחין הוה ליה למימר מחמירין ועוד דבירושלמי משמע דפליגי רבנן עליה אף במחמירין עליו לכך נראה לר"י דרבנן פליגי אף במחמירין עליו דפותחין ממקום אחר לאפוקי שלא יתירו לו [מגופו שלו] נדר כלל כיון שהיה בדעתו לקרבנות מלכים וכיולא בהן אלא מבקשין לו ממקום אחר כמו בשאר נדרים או על ידי פתח דאדעתא דהכי לא נדרת [או] ע"י חרטה

מא ב מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכ' יב סמג לאוין רמא טוש"ע יד סימן רח סעיף ב:

מב ג מיי' פ"ד מהל' מזירות הלכה יג יד טוש"ע שם:

מג ד מיי' שם הלכ' טו טוש"ע שם סעיף ג:

מד ה מיי' שם הלכה טו:

מה ו מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה כד טוש"ע י"ד סי' רג סעיף ח:

מו ז מיי' פכ"ח מהל' מיאסורי ביאה הלכ' ד סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף ד [וטוש"ע או"ח סי' רמ סעי' ד]:

בנך יפיפין ביותר אמרה להן [א]אינו מספר עמי לא בתחלת הלילה ולא בסוף הלילה אלא בחצות הלילה [ב]וכשהוא מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה עליו כמי שכפאו שד ואמרתי לו מה טעם ואמר לי כדי שלא אתן את עיני באשה אחרת ונמצאו בניו באין לידי ממזרות לא קשיא הא במילי דתשמיש הא במילי אחרנייתא א"ר יוחנן זו דברי יוחנן בן דהבאי אבל אמרו חכמים אין הלכה כיוחנן בן דהבאי אלא [ג]כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו עושה משל לבשר הבא מבית הטבח רצה לאכלו במלח אוכלו צלי אוכלו מבושל אוכלו שלוק אוכלו וכן דג הבא מבית הצייד אמר אמימר מאן מלאכי השרת רבנן דאי תימא מלאכי השרת ממש אמאי אמר רבי יוחנן אין הלכה כיוחנן בן דהבאי הא אינהו בקיאי בצורת הולד טפי ואמאי קרו להו מלאכי השרת [ד]דמציינין כמלאכי השרת ההיא דאתאי לקמיה דרבי אמרה לו רבי ערכתי לו שלחן והפכו אמר לה בתי תורה התירתך ואני מה אעשה ליך ההיא דאתאי לקמיה דרב אמרה לו רבי ערכתי לו שלחן והפכו אמר מאי שנא מן ביניתא [1]ולא תתורו אחרי לבבכם מכאן אמר רבי [ה]אל ישתה אדם בכוס זה ויתן עיניו בכוס אחר אמר רבינא לא נצרכא אלא [ה]דאפילו [ו]ב' נשיו [2]וברותי מכם המורדים והפושעים בי אמר רבי לוי [ז]אלו בני תשע מדות בני אסנ"ת משגע"ח בני אימה בני אנוסה בני שנואה בני נידוי בני תמורה בני מריבה בני שכרות בני גרושת הלב בני ערבוביא בני חצופה איני [ח]והאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [ט]יונתן כל אדם שאשתו תובעתו הויין לו בנים שאפילו בדורו של משה רבינו לא היו כמותם שנאמר [3]הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וכתיב [4]ואקח את ראשי שבטיכם ולא כתיב נבונים וכתיב [5]וששכר חמור גרם וכתיב [6]מבני יששכר יודעי בינה לעתים ההיא דמרציא ארצויי:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה [ט] נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסין נדרי זרוזין כיצד [י]היה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל שניהם שמפתה אותו בדברי רצוי ופיוס כלומר שלא אמרה ליעקב אלא לסור באהלה אבל לא שתהא תובעתו בפה: **הדרן עלך ואלו מותרין**

ארבעה נדרים התירו חכמים. נדרי זרוזין. שמותרין מאליהן בלא היתר חכם: **נדרי הבאי.** כדמפרש בגמרא [כפ:] שמותרין מאליהן בלא היתר חכם: **נדרי שגגות.** שלא נדר אלא לזרז חבירו שלא יעמוד בדעתו שלא לעשות: **נדרי הבאי.** נדר שאינו כלום. שמיר ושית מתרגמינן הבאי וכור (ישעיה כז): **קונם שאיני פותח לך.** קונם דמיו עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע שהוא מרבע דינרין: **קונם שאיני מוסיף לך על השקל.** קונם המקח עלי אם אני מוסיף לקנות ביתר משקל שהוא שני דינרין: שניהם

לא בתחלת הלילה. ולא בסוף הלילה. נשים הולכות בשוק ויתן דעתו עליהם: **וכשהוא מספר.** כשהוא משמש מטתו: **מגלה טפח ומכסה טפח.** בפרק מי שמתו (ברכות דף כג:) אמרינן שהתירו [1](לה כאדם שמפחד מן השד: **דמייני.** שעטופים בציצית: **ביניתא.** דג שיכול לאכלו כמו שירלה: **בני אסנ"ת משגע"ח.** סימן הוא: **שנואה.** שלבו על אחרת בשעת תשמיש. ואמרו כשבא עליה לאו ביאה גמורה היא הואיל וכל כך שונאה אלא מזנות בעלמא הוא: **בני נידוי.** שהבעל בנידוי ובא עליה ומתעברת הימנו: **בני תמורה.** שיש לו ב' נשים וכשבור לבא על זו ובא על אחרת. ל"א בני תמורה שהוא סבור לבא על אשה אחרת ונמצאת שהיא אשתו וקרובין לממזרות שהרי נתכוון לגיאוף: **בני מריבה.** שמשמש במריבה: **בני שכרות.** שמשמש בשכרות דביאתו לאו ביאה גמורה אלא כביאת זנות היא שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא: **בני ערבוביא.** שבא על אשה אחת בין הנשים ואין ידוע על איזו מהן בא. ל"א שבאו עליה אנשים הרבה ואין ידוע בן מי הוא. ל"א בני ערבוביא ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון: **יששכר חמור גרם.** חמור גרם ליששכר שנולד אותו חמור שהיה יעקב רוכב שפנה לאהל לאח: **דמרציא ארצוי.** אינה תובעת בפה אלא דמרציא קמיה מרצאה לו מתוך דבריה כגון לאה דמהיהא נפקי בני מעלית:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים. אלא שוס שאלה: **נדרי זירוזין כו' מן הסלע.** שהוא ארבע דינרין: **והלה.** הקונה אומר שאינו מוסיף לו על שקל שהוא שני דינרין: **אינו מספר.** אינו משמש: **מגלה טפח.** מבגדה: **ומכסה.** אותו טפח מבגד וכן עושה על שיבא עליה: **ודומה כמי שכפאו שד.** שבא עלי בכח ודומה כמי ששד כפאו. ואית דאמרי שמתכסה כולו כאדם שמפחד מן השד: **דמייני.** שעטופים בציצית. **דג שיכול לאכלו כמו שירלה: בני אסנ"ת משגע"ח.** סימן הוא: **שנואה.** שלבו על אחרת בשעת תשמיש. ואמרו כשבא עליה לאו ביאה גמורה היא הואיל וכל כך שונאה אלא מזנות בעלמא הוא: **בני נידוי.** שהבעל בנידוי ובא עליה ומתעברת הימנו: **בני תמורה.** שיש לו ב' נשים וכשבור לבא על זו ובא על אחרת. ל"א בני תמורה שהוא סבור לבא על אשה אחרת ונמצאת שהיא אשתו וקרובין לממזרות שהרי נתכוון לגיאוף: **בני מריבה.** שמשמש במריבה: **בני שכרות.** שמשמש בשכרות דביאתו לאו ביאה גמורה אלא כביאת זנות היא שאין מתכוון אלא לבעול בעלמא: **בני ערבוביא.** שבא על אשה אחת בין הנשים ואין ידוע על איזו מהן בא. ל"א שבאו עליה אנשים הרבה ואין ידוע בן מי הוא. ל"א בני ערבוביא ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון: **יששכר חמור גרם.** חמור גרם ליששכר שנולד. אותו חמור שהיה יעקב רוכב שפנה לאהל לאח: **דמרציא ארצוי.** אינה תובעת בפה אלא דמרציא קמיה מרצאה לו מתוך דבריה כגון לאה דמהיהא נפקי בני מעלית:

הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים. אלא שוס שאלה: **נדרי זירוזין כו' מן הסלע.** שהוא ארבע דינרין: **והלה.** הקונה אומר שאינו מוסיף לו על שקל שהוא שני דינרין:

נג א מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה י ופ"ח מהל' דעות הלכה ד סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סימן כה סעיף ג וטוש"ע ח"מ סי' רמ סעיף ז:

נד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ג וטוש"ע ח"מ שם סעיף מ:

נה ג מיי' פכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג שם טור ש"ע אה"ע סי' כה סעיף ג בהגה:

נו ד ה מיי' שם הלכ' יב טוש"ע שם סעיף י וטוש"ע ח"מ סימן רמ סעיף ב:

נז ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ג:

א ז מיי' פ"ד מהלכ' נדרים הלכה ו ופ"ג מהל' שבועות הלכה ו [ופ"ב מהל' מזרחי הל' ו] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף ו:

ב ח מיי' פ"ד מהלכ' נדרים הלכה ג טוש"ע י"ד שם סעיף ב:

מוסף רש"י

וברותי. לשון בריה (יחזקאל כ לח). **בני אימה.** בני אימה, שפחה (ראמ"ה). **בני מריבה.** שקקף עם אשתו מעבו ואינו שוגא אותה שנאה גמורה (שם). **נבונים.** מבינים דבר מתוך דבר (ערובין ק:). **וכתיב יששכר כו'.** לאה מבעה את יעקב לדבר מלאה ומאמר אלי תבוא כי שכר שכרתיך וגו' (שם). הדרן עלך ואלו מותרין

פירוש הרא"ש

בנך יפיפין ביותר. בלא מוס: מגלה טפח ומכסה טפח. כדי שתהא יראה ובושה על פניו אי נמי שלא יהנה בקיבוץ בשר דוגמת דרך סדין (כירושלמי בפ"ק דיבמות הלכה ו): ונמצאו בניו באין לידי ממזרות. שהמתבה בשאה אחרת בשעת תשמיש קרובין הבנים לבא ממזרות ומתוך שאינו משמש אלא באימה ולא בקלות ראש אין בלבו מתשבה אחרת: במילי דתשמיש. שהי להרבות תאותו: דמציינין במלאכי השרת. בתורה ובמצות ופרושין וקדושים משאר המון העם בקדושים מלאכי השרת: ערכתי לו שלחן והפכו. [9]שמשמש עמה שלא בלילה: מן ביניתא. דג שאוכלו אלי שלוק ומבושל כפי לשונו: וברותי מכם הפושעים וגו'. לשון בריה מו לשון וברא אתכם מחדשותם: בני אמה. שפחה משוחררת וגרויה מגיורת לפי שהוגלה להיות שטוחה בזמה: בני שנואה. אע"פ שאין בלבו לגרשה: בני נדוי. אם הוא או היא מנודין ואסורים בתשמיש המטה וה"ה נמי אבל אלא מיתה [ל"ל מילמא] דשכיחא נקט: בני תמורה. נחלפו לו בשותפו בסבור לבא על זו ובא לתמורה: בני מריבה. שמקוטטו יחד ובא עליה קודם פיוס כעס הארץ שמכה וכועל ואינו ממתין עד שתתפייס: בני שכרות. אם הוא או היא שכורין ואין כוונתם שלימה ובלא דעת נפש לא טוב: בני גרושת הלב. ואף אם אינו שונאה כי מתוך שדעתו לגרשה מהרהר על אחרת. בני ערבוביא. יש לו נשים הרבה ואינו יודע על מי זו מהן בא: בני חצופה. שתובעת בפה: דמרציא ארצויי. משלמתו בדברים: הדרן עלך ואלו מותרין

ארבעה נדרים התירו חכמים. כולהו מפרש במתניתין: קונם שאיני פוחת לך מן הסלע. כלומר קונם ככר זה עלי אם אני פוחת לך מן הסלע.

מסורת הש"ס

ח) [עי' פרש"י קדושין עב. ד"ה דומים למלאכי הסכתים],

ט) [ל"ל שתיהן יעב"ן],

י) עירובין ק:, **ד)** ס"י יוחנן, **כ)** מיר יא: [שבועות כא:], **ו)** [אחר עיון בסוגיא דברכות כג: איתא דל"ל לו לאחים], **ז)** [אל פסח וספרי תבוא כו ה], **ח)** [דבריס כלו], **ט)** [עירובין ק:],

י) [ברלאשים ל],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם:
במדבר טו לט

2. וּבְרוֹתִי מִכֶּם הַמֹּרְדִים וְהַפּוֹשְׁעִים בִּי מֵאֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם אוֹצִיא אוֹתָם וְאֶל אַדְמַת יִשְׂרָאֵל לֹא יָבוֹא וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְיָ:
יחזקאל כ לח

3. הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וְאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: דברים א יג

4. וְאֶקַּח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וִידֻעִים וְאֶתֵּן אֹתָם רָאשִׁים עֲלֵיכֶם שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי מֵאוֹת וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם:
דברים א טו

5. יִשָּׂשכָר חֲמֹר גָּרֶם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפְּתָיִם:
בראשית מט יד

6. וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁיהֶם מָאתַיִם וְכָל אַחֵיהֶם עַל פִּיהֶם:
דברי הימים א יב לג

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה דמציינין כו' מצויינים ונבדלים. עי' קדושין עב ע"א ברש"י ד"ה דומים: **בהרא"ש** ד"ה ערכתי לו שולחן ששימש עמה שלא בדרכה. עיין יומא דף לד ע"ב תד"ה ולא כמעשה:

תוספות

ארבעה נדרים. עד השתא אייתי בכיוויי האסורין ובכיוויי המותרים במתפיס בדבר הגדול ומתפיס בדבר המותר והשתא מייתי נדרים דאע"ג דהוליאם מפיו בלשון שאר נדר אפילו הכי מותרין ונעקר פיו ולבו שוין מאשם דבעינן פיו ולבו שוין ואפילו אלי שוקר ומבוטל כפי לשונו: וברותי מכם הפושעים וגו'. לשון בריה מו לשון וברא אתכם מחדשותם: בני אמה. שפחה משוחררת וגרויה מגיורת לפי שהוגלה להיות שטוחה בזמה: בני שנואה. אע"פ שאין בלבו לגרשה: בני נדוי. אם הוא או היא מנודין ואסורים בתשמיש המטה וה"ה נמי אבל אלא מיתה [ל"ל מילמא] דשכיחא נקט: בני תמורה. נחלפו לו בשותפו בסבור לבא על זו ובא לתמורה: בני מריבה. שמקוטטו יחד

מהלי טעמא: נדרי הבאי. גוזמא והבלי לשון אחרים: טעמא דלא פריך בגמרא והא דכריס שבא כדפריך לקמן אנדרי אונסין משום דבעינן פיו ולבו שוין ונדרי זירוזין שריין

שניהם רוצין בשלשה דינרין: **גמ'** ארבעה נדרים התירו חכמים כו' אמר ליה רבי אבא בר ממל לרבי אמי אמרת לן משמיה דרבי יהודה נשיאה מאן תנא ארבעה נדרים [6] ר' יהודה היא דאמר משום רבי טרפון לעולם אין אחד מהן נזיר לפי שלא ניתנה נזירות אלא להפלאה רבא אמר אפילו תימא רבנן מי קתני שניהן רצו שניהן רוצין קתני אמר ליה רבינא לרב אשי אמר לו טפי מסלע והלה אמר בציר משקל נדרא הוי או זרוזין הוי אמר ליה תנינא [7] היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו ואמר לו קונם ביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם מותר ליכנס לביתו ולשתות הימנו צונן שלא נתכוון זה אלא לשום אכילה ושתיה ואמאי והא טיפת צונן קאמר אלא משתעי איניש הכי הכא נמי משתעי איניש הכי אמר ליה מי

שניהם רוצין בשלשה דינרין. כלומר זה הנשבע שאינו פוחת לו מן הסלע לא היה פיו ולבו שוין לכך שלא יפחות לו מן הסלע כלום אלא להכי נדר כן לזרז את חבירו שיתן לו ג' דינרין הוא רוצה לבא וזה שנשבע שלא יתן לו יותר משקל לא היה פיו ולבו שוין שלא היה בדעתו שלא יתן יותר אלא לכך נדר שיתן לו בג' דינרין ולפיכך מותרין: **גמ' מאן תנא.** התירו חכמים: **ר' יהודה היא דאמר אין אחד מהן נזיר.** דלא סמכא דעתייהו ממש לשם נזירות אלא תלו נזירותן בזה שבא כנגדן ולא היה פיו ולבו שוין להכי אין אחד מהם נזיר ר"ג לא סמכא דעתייהו בשעת הנדר בכל חד וחד אדעתא דחבריה [8] כדי לזרזו ולא היה פיו ולבו שוים להכי. דאי רבנן דפליגי עליה דר' יהודה דאמרי אע"ג דלא סמכא דעתייהו להיות נודר ממש בנזיר דתלה נזירות באחר הוי נזיר אותו שנתקיימו דבריו ר"ג אף על גב דלא סמכא דעתייהו אדבור פיהן שלא נתכוונו אלא לזרז אסורים דאמרינן כשנדרו ואי סמכא דעתייהו דזה לא יפחות מסלע וזה לא יוסיף על שקל והרי פיהן ולבן שוים ואסור: **רבא אמר אפי' תימא רבנן.** דפליגי עליה דר' יהודה: **מי קתני שניהן רצו.** דאי קתני הכי הוה משמע שניהן רצו בתחלה בשלשה דינרין [9] ואלא עכשיו בשעת הנדר אין רוצין אלא סמכא דעתייהו אדבור פיהן ופיהן ולבן שוים ונדר מעליא הוי: **רוצין תנן.** דמשמע מעיקרא היו רוצין בג' דינרין ואכתי שניהן ממי רוצין ולא היה פיהן ולבן שוין הלכך אפילו רבנן מודו דמותרין וכדי לזרז זה את זה נתכוונו שניהן: **אמר לו טפי מסלע והלה אומר בציר משקל.** היכא דאמר שאינו פוחת מסלע וזה אומר שאינו מוסיף על שקל כיון דדברי שניהם קרובין לשלשה דינרין אמרינן דנדרי זרוזין הוו. אבל הכא כיון דאמר טפי מסלע דהיינו פרוטה והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על פרוטה פחות משקל דהשתא מרחקי מילתייהו משלשה דינרין כיון דדייקי הכי נדרא הוי ואסורים או לא דזירוזין הוה: **היה מסרב.** שהיה מפצירו לאכול אצלו מעט: **קונם ביתך שאני נכנס.** שנדר שלא יכנס לביתו: **וטיפת צונן שאני טועם.** שלא לאכול אצלו כלום: **מותר ליכנס לביתו ולאכול קימעא ולשתות הימנו טיפת צונן.** אבל לא אכילה מרובה: **שלא נתכוון זה.** המסרב אלא לשום אכילה מרובה ולשון טיפת צונן לא נתכוון זה [10] שהיא שתיה מועטת: **והא טיפת צונן קאמר.** דמשמע שתיה מועטת ואכילה מועטת: **אלא משתעי איניש הכי.** דכי אמר (טיפת צונן) יאכל עמו ודאי לאכילה מתכוון וכי נדר זה שאינו טועם עמו טיפת צונן ודאי לאכילה [11] מרובה נתכוון ולהכי מותר לשתות טיפת צונן: **ר"ג משתעי איניש הכי.** דכי נתכוון ליתן שלשה דינרין אומר שאינו מוסיף על פרוטה פחות משקל ולעולם נדרי זירוזין הוו ואפילו דאמר טפי מסלע ובציר משקל מי

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן ריח סעיף ד:

מוסף רש"י

קונם שאיני פוחת לך מן הסלע. ה"ג שאני פוחת, יהא אסור משום קונם כל מה שתפחות לך מסלע (ראמ"ה בשמו). **לעולם אין אחד מהם נזיר.** שניס יוסבין ואמר עובר, זה אומר פלוני הבעבר מזיר הוא וזה אומר אינו מזיר, ואמר אחד הריני מזיר אם כמותו הוא שהוא מזיר, והבירו אומר הריני מזיר אם כמותו הוא שאינו מזיר, ושניהם מתכוונים לנזירות, ומצא כאחד מהם, ואמר ר' טרפון אין אחד מהן נזיר, שעל הספק אמר דבריו תחילה ואין זה הפלאה כי יפליא איש יפרש משמע (סנהדרין כה. ובעי"ז ערובין פב. וחגיגה י.) הואיל ובשעת הנדר לא היה ברור לאחד מהן (לעיל יט:). **לפי שלא ניתנה נזירות.** להיות מזיר בתנייה ובספק, **אלא להפלאה.** בהפלאה ולאית מפורשת (חגיגה י.) שיהא נדרו מפורש על הודאי ולא בתורת ספק אי מזיר אותו הבא כנגדו (ערובין שם). **אמר לו טפי מסלע.** שאמר לו סלע ופרוטה והלה משיבו שקל פחות מפרוטה, שמאחר שמדקדקין בזעיר זה יש לדון שבדוקא נדרו בגמר דעת, או שמא אף זו מכלל זרוזין הוא (מאירי בשמו). שלא נתכוון זה. המסרב בו, **אלא לשום אכילה ושתיה.** המרובה, וכי אמר זה קונם ביתך כו' לא נתכוון לידור הנאה ממנו אלא לאכילה ושתיה המרובה נתכוון (לקמן סג:).

תוספות

אלא להפלאה. ולא"ת והא גבי נדריס לא כתב יפליא וי"ל דלפיכ מהדלי משום דאתק' נדרים לנזירות: **מספיקא לא משעבד נפשיה.** וה"ל בתמניתין אע"ג דבשעת הנדר לא היה דעת זה וזה בג' דינרין אלא הוה דעתיה להוריד כמה שיוכל לזה דלמא בשעת הנדר תפסקא ליה אם חל נדר אם לאו דשמא יתן לו סלע או יתן לו בג' דינרין מספיקא לא משעבד נפשיה: **רבא אמר.** לא היו מסופקין אפי' תימא רבנן מי קתני שניהן רצו דהוה משמע רצו בבסוף ולא מתחלה רוצים קתני משמע דמתחלה כשנודרים היו רוצים בג' אלו שהיו ואתן שהדי דשעתא הנדר גמור אי אלמא לאו דוקא: מותר ליכנס לביתו ולשתות עמו טיפת צונן **שלא נתכוון אלא לשום אכילה ושתיה.** ומה שהזכיר כיסת הכיס וטיפת צונן לא כוון אלא לזרז וכ"ש שמותר באכילה ושתיה מה שלא הזכיר לכיון דמה שהוציא בפיו אינו נדר גם המתפשה אינה כלום להטדר בלבו אע"פ שאין פיו מכחישו אינו נדר כ"ש זה שהוציא בפיו מה שלא היה בלבו: **הבא נמי משתעי איניש הכי.** דטיפת צונן מופלג יותר מאכילה ושתיה טפי מסלע מופלג משלשה דינרין:

הגהות הב"ח

(**ה**) רש"י ד"ה ר' יהודה וכו' אדעתא דחבריה נדר כדי לזרזו וכו' דר' יהודה היא דאמר כו' ממש בנזיר אלא דתלה נזירות באחר מזיר אותו שלא נתקיימו: (**ו**) ד"ה מי קתני וכו' בג' דינרין אלא שעכשיו בשעת: (**ז**) ד"ה שלא נתכוון וכו' לא נתכוון זה אלא לשתיה מרובה אבל לא שתהיה שתיה מועטת: (**ד**) ד"ה אלא אמאי וכו' לאכילה גמורה נתכוון:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה גרסי' וכו' **אבל** מעמידין וכו'. עיין לקמן כג ע"א בהר"ן ד"ה ומי שרי:

פירוש הרא"ש

שניהן רוצין בג' דינרין. ולא היה בלבם לשם נדר אלא המוכר נדר לזרז הלוקח שיוסיף דמיס וכן הלוקח כדי שיפחות המוכר מדמי המקח הלכך לא הוי נדר דבעינן פיו ולבו שוין ואע"ג דדברים שבלב אינן דברים ואם יאמר הנודר כך היה בלבי כשנדרתי לא אזלינן בתר מחשבתו היכא דמוכח מילתא כי הכא שכן דרך כל מוכרין ולוקחין לעשות כן אזלינן בתר דברים שבלב: **גמ'** אין אחד מהם נזיר. ג' שהיו עומדים ועבר זיר לפניהם כדפריסית לעיל בפ' אלו מותרין ונדרים איתקוש לנזירות כדאמר ברים מכילתין הלכך כיון שלא היה הדבר ברור לו בשעת הנדר שיחול נדרו כי שמא יתרצה חכרו לדעתו בשומת המפץ לא הוי נדר: מי קתני שניהם רצו. דהוה משמע שלבסוף נתרצו שניהם בשלשה דינרין ולזה לא היה בעתם מעיקרא הלכך לא היה נדרם ברור בשעת הנדר ואין כאן הפלאה: שניהם רוצין קתני. דמשמע דמשעת הנדר ברור לו ששניהם רוצין בכך ולא חוזו כי אם לזרז ומעיקרו לא היה נדר: **אמר** ליה **טפי מסלע ואמר** ליה איהו בציר משקל. פי' לא אל איהו אל איהו רק שהיה ביניהם יותר משקל מי אמרינן מתניתין דוקא קתני בשאין ביניהם אלא אף מלע במקח הטוה שלשה דינרין אז דרכם לידור כדי לזרז אבל כשהם מופלגין זה מזה יותר אז אין דרכם לזרז אלא מתכוונים לנדר גמור אז אלמא לאו דוקא: מותר ליכנס לביתו ולשתות עמו טיפת צונן **שלא נתכוון אלא לשום אכילה** ושתיה. ומה שהזכיר כיסת הכיס וטיפת צונן לא כוון אלא לזרז וכ"ש שמותר באכילה ושתיה מה שלא הזכיר לכיון דמה שהוציא בפיו אינו נדר גם המתפשה אינה כלום להטדר בלבו אע"פ שאין פיו מכחישו אינו נדר כ"ש זה שהוציא בפיו מה שלא היה בלבו: **הבא נמי משתעי איניש הכי.** דטיפת צונן מופלג יותר מאכילה ושתיה טפי מסלע מופלג משלשה דינרין:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ג טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף ב:
ה ב מיי' פ"ד מהל' נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעיף [ח] יג:
ו ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח ופ"ד מהל' נדרים הלכה ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ז ועיין בב"י: [ד טוש"ע שם]:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו'. נדרים לא שאין: (ב) ד"ה ח"ל וכו'. בחרטה אבל כל"ל ותיבת הוא נמחק:

מוסף רש"י

אין פותחין בחרטה. אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו אע"פ שאינו מועלת לו טעם עקירה (ערובין סד: עי"ש ותוד"ה פותחין).

תוספות

אלא כעין ארבעה נדרים. שפותחין ואומרין (לאו) אדעתא דהכי מי נדרת והוא אומר לא נתכוון אלא כעין ד' נדרים שלא נתכוון בהם לאיסור: קסבר אין פותחין לנודר בחרטה. לומר לו מתחרט אתה שהיית רואה שלא יהיה עליך נדר מתחלה דהוה פתח לא משוי ליה בהדיא נדר טעות אלא אומר לו אדעתא דהכי מי נדרת והוא אומר אילו ידעתי כן לא הייתי נודר דמשוי ליה נדר טעות מעיקרא: ורב יוסף נמי מתני לקולא. אפילו לרב אסי כדאמר דהלכתא דד' נדרים אין צריכין שאלה דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן פסק הר"ר אליעזר ממי"ץ בשם רבי יעקב: אמר ליה לבך עליך. פי' לבך שהיה עליך בשעת נדר יש בו עליך עדיין ואין אתה מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא: **אמר** ליה לא. אלא מתחרט אני על שנדרתי כל עיקר ודוקא כשמתחרט מעיקרא כדפרישית אבל אם אינו מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא לכ"ע אין פותחין בחרטה זו: ושרייה. דקסבר פותחין בחרטה:

דאמר חד טפי מן סלע ואידך בגיר מן שקל זרוזין הוא ולאו דוקא: **מי דמי גבי צונן לדיקים אומרים מעט ועושין הרבה.** הלכך מסתפי האי דאי מודה ליה בטפת צונן אלא יאכילנו הרבה ומש"ה אמר טפת צונן ולאו דוקא אבל הכא דליכא למימר הכי דלמא דוקא קאמר ולא לזרז. ולא איפשיט בעיין ונקטינן לחומרא: **אלא תני הכי הכירו.** דמשמע שהן מותרין בלא שאלה: **אין חכם מפיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו.** כלומר שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר טעות והוי כעין ארבעה נדרים אבל בחרטה לא. והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אילו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו בטעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מוצא עם עצמו שום עניין שאילו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם: **אמר ליה לבך עליך.** כלומר היה לבך מיושב עליך בשעה שנדרת וגם עכשיו אינך תוהא בנדרך עד היום אלא שמיום זה ואילך אתה רואה לעקרו ואי הוי כי האי גוונא לא חרטה מיקרי דחרטה מעיקרא בעינן או לא היה לבך מיושב עליך אתה תוהא על הראשונות. מ"ג לבך שהיה לך בשעה שנדרת הוא עליך עדיין שרואה אתה בנדרך עד עכשיו אלא שמיום זה ואילך אתה מתחרט בו: **אמר ליה לא.** כלומר שלא מתוך ישוב הדעת נדרתי בתחלה ולפיכך אני מתחרט כשנדרתי מעולם ומש"ה שרייה. ומיהו דוקא בחרטה דמעיקרא כי האי גוונא אבל בחרטה דהשתא לא ואפילו למאן דאמר פותחין בחרטה דאי לא תימא הכי מאי לישנא דפותחין דמשמע דב"ד פותחין לו ורב הונא ל"ל למשאל מידי מההוא דאתא לקמיה דודאי כיון שהיה שואל היתר מתחרט היה על נדרו מיהא מכאן ואילך ול"ל למשאל מיניה לבך עליך אלא ודאי משום דלא סגי בחרטה דהשתא אלא בחרטה דמעיקרא הוה שאיל מיניה וכדפרישית: **אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך קסבר אין פותחין בחרטה.** ואיכא דגרים קסבר פותחין בחרטה והכל עולה לטעם אחד לפי שענין זה דאילו היו י' בני אדם גרע מפתח ומשום דלא היו עכשיו י' בני אדם שפייסוהו דיומא פתח מעליא הוי שאילו היה יודע כן לא היה נודר ועדיף מחרטה משום דבחרטה גרידא אינו מוצא שום ענין בעצמו שמחמתו לא היה נודר באותה שעה וזה היה[ו] בעצמו שאילו היו מפייסין אותו באותה שעה לא היה נודר ונמצא מתברר יותר שמתוך המהירות נדר ומש"ה מאן דגרים אין פותחין בחרטה ה"ק דבחרטה גרידתא אין פותחין אלא בחרטה שהיא מתבררת יפה כזו ומאן דגרים פותחין בחרטה הכי קאמר דלא בעי פתח אלא חרטה ברורה: **כדו תהים.** כלומר אתה מתחרט חרטה דמעיקרא מלשון תוהא על הראשונות [קדושין מ:]: **אמר ליה ולא.** בתמיה: **ושרייה.** קסבר פותחין בחרטה. וכ"ת והא רב אסי הוא דאמר לעיל אין פותחין איכא למימר רבי אסי לאחוד ורב אסי לאחוד: **בעיא גדול.** רואה אתה עד עכשיו בנדרך אלא שמכאן ואילך אתה מתחרט ואם כן אין לך היתר: **אמר ליה ואי לא מרגזין לי וכו'.** כלומר אם לא הרגיזוני מתחלה כלום הייתי נודר לא בודאי אלא על ידי כעס נדרתי ולפיכך אני מתחרט עכשיו על שנדרתי מעולם: **אמר ליה תהא דבעיא.** כלומר שיהא הנדר מותר כרגונך: **מגירתך.** שכעוס: [ז] **מיגין דעזיבא.** שראויה בכך להיות נעזבת שלא תהנה ממנה מפני אותן דברים: גרסינן בירושלמי[ח] רבי מונא נדר סליק לגבי רבי סימאי אמר ליה אילו הואי ידעת דברייתא מרתקין מינך דאת נדרן נודר הוית מ"ל לא ושרייה:

מי דמי גבי צונן [ג] צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה הכא ספיקא הוא דלמא פחות מסלע ויותר על שקל קאמר וזירוזין הוי או דלמא דוקא קאמר ונידרא הוי [א]תבעי [ב] אמר רב יהודה אמר רב אסי ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר תנא תני ארבעה נדרים [ב]התירו חכמים ואת אמרת צריכין שאלה לחכם רב יוסף מתני לה להא שמעתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו קסבר [ג] אין פותחין בחרטה ההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עלך א"ל לא [ד]ושרייה ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת א"ל לא [ה]והתירו תניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לב זה עליך אם אמר לאו מתירין אותו [ו]ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אומרים לו לאדם אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת אם אמר לאו מתירין אותו (סימן אסי ואלעזר יוחנן וינאי) ההוא דאתא לקמיה דר' אסי אמר ליה כדו תהית א"ל לא ושרייה ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר א"ל בעית נדור א"ל אילו לא מרגזין לי לא בעינן כלום א"ל תהא כבעית ההיא איתתא דאדרתה לברתה אתאי לקמיה דרבי יוחנן אמר לה אילו הוה ידעת דאמרן מגירתיך עלה דברתך אילו מצטער אתה שנדרת דהיינו בחרטה: **בעיא גדול.** קיבלת הנדר מרצונך: **אי לא מרגזין לי.** אלמלא שהכעיסוני לא הייתי נודר: **אמר ליה תהא כבעיא.** הואיל ולא קיבלת מרצונך יהא מותר לך כמו שאתה רוצה דלא הוי נדר. והאי תנא סבר דאין פותחין בחרטה: **דאמרן מגירתיך.** שאומרות השכינות על בתך כמו ומגרת ביתה (שמות ג): אילו

מסורת הש"ס

[ז] [ב"מ פז:], [ב] [מזיר יח:], [ג] [נקמן עז:], [ד] [פוסקתא פ"כ], [ה] (נ"ש אינו), [ו] נ"ל וחז היה יודע בעצמו. יעב"ץ, [ז] שייך לדף שאמר זה, [ח] [פ"ש סוה"מ], [ט] שייך לדף שאמר"ז,

פירוש הרא"ש

צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה. ולכאן כשמזמינים אדם אומרים לתת לו מעט הלכך לא הויא טיפת צונן הפלגה: **אלא כעין ארבעה נדרים.** עד שיתנצל לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים הללו שלא היה בלבו לשום נדר: **ורב הונא** סבר פותחין בחרטה. פירוש בחרטה (פי') כל דהו רק שיאמר שהוא מתחרט מעצמו ורואה היה שלא נדר מעולם ואין צריך שיתנצל לו החכם פתח לומר אדעתא דהכי נדרת: **א"ל לבך עליך.** אותו לב שהיה לך כשנדרת ישנו עדיין עליך ואינך מתחרט על מה שנדרת: **אמר ליה לא.** מתחרט אני מעיקרא על מה שנדרתי: אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך כו'. כלומר שמפייסין אותך עתה: קסבר אין פותחין בחרטה. מדהוצרך למצוא לו פתח זה ועולל לא הוי כי מצוי הוא שיקפידו קרוביו ואוהביו של אדם על מה שנדר: **תניא** ר' יהודה אומר אומרים כו'. מייתי בריתא דפליגי תנאי בפלוגתא דהכי אמוראי רבי יהודה דאמר אמרינן לו לבך עליך כדכתב הרא"ש ורבי ישמעאל כדכתב כר רב הונא והוה ליה כתנאי אלא דלשון נדרים משונה: כדו תהית. ככך אתה תוהא ומתחרט על נדרך מעיקרא: **אמר** ליה אין ושרייה. ויש"ג אמר ליה לא ושרייה. ובתמיה קאמר לא: בעית נדור. חפץ אתה בנדרך ואינך מתחרט: **אילו לא** מרגזין לי בלום נדרית. מתחלה לא נדרתי אלא מתוך רוגז שהכעיסוני ועתה אם רוגזי ומתחרט אני מעיקרא: **תהא** כבעית. תהיה כרצונך והתיר לו: מגירתך. שכעוסתך:

פותחין

אילו לא חמאת בה אימה. אילולי שראתה בה אימה: **מילין דעזיבה.** דברים שיפין להניחן כלומר דבר זימה: **בכדי לא אדרה.** בחנם לא היתה מדירתה ומלעיזין עליה מי היית מדירה. הכא ליכא למשמע מי פותחין מי לא: **שמבקרין מעשיך.** בנ"ד של מעלה בשביל שנדרת **מאי קראה.** שמפני נדרים חוקרין מעשיו של אדם: **ואחר נדרים נבקר.** שאם נודר מבקרין מעשיו: **ולא פתחינן.** לשוס אדם בהאי אחר נדרים לבקר משום דהוי איסו גדול שאפי' אין דעתו להפר יאמר עכשיו שרצונו להפר ולא בהני תרתי אחרנייתא נמי משום דהוי איסו גדול ואומר שדעתו להפר ואינו כן: **כל הבוטה.** כל הנודר. כמו מבטא שפתיה (במדבר ל): **ולשון חכמים מרפא.** שמתירין לו: **כאילו בנה במה.** לעבודת כוכבים: **בריש פתחין.** בתחילת דבריו של ר' נתן דאמר כאילו בנה במה פתחין ליה דלא הוי עונשו יתירא כל אימת דלא עבד עלה קרבן ולישא איסו כל כך אבל בסיפא כאילו מקטיר עליה מתחייב מיתה היינו איסו יתירא: **בסיפא.** דברי הכל לא פתחינן: **כי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא.** מכלל דאי נדר ועבד ליה איכא חטא: **לנדרי רשעים.** אע"פ שנודרים ומקיימין איקרו רשעים: **לב רגז.** היינו כעס בשביל לב רגז יהיה כליון עיניים: **במיסקיה.** כשעלה לא"י: **איתנון.** עשו לו לוייה: **בני חוזאי.** יהודים היו: **א"ל אין ופרע לו בית שחיטה.** ונתיירא לומר לו שלא עשה יפה שמא יהרגנו: **כי אתא.** עולא לקמיה דרבי יוחנן: **אמר דאמא אחזיקי ידי עוברי עבירה.** שאמרתי לו זיל ופרע בית שחיטה: **א"ל יפה עשית.** שכך אמרת לו שנפשך הלכת באותו דיבור: **תמה ר' יוחנן.** על דהוה ליה להוא בר חוזאה כעס כל כך שהרג לחבירו הואיל דהוה בארץ ישראל: לא

אילו לא חמאת בה אימה מילין דעזיבה בכדי לא אדרתה מי אדרתה אמרה ליה לא ושרייה בר ברתיה דר' ינאי סבא אתא לקמיה דר' ינאי [6]סבא אמר ליה אילו הוה ידעת דפתחין פינקסך וממשמשין בעובדך מי נדרת אמר ליה לא ושרייה אמר ר' אבא מאי קראה [1]ואחר נדרים לבקר ואע"ג דפתח ר' ינאי ליה [8]אנן לא פתחינן ליה בהא [2]ולא פתחינן בהדא אחרנייתא [3]דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן מאי פתח ליה רבן גמליאל לההוא סבא [2]יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא כל הבוטה ראוי לדוקרו בחרב אלא לשון חכמים מרפא ולא פתחינן בהדא אחרנייתא [3]דתניא ר' נתן אומר [2]הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקריב עליו קרבן ברישא פתחינן בסיפא אביי אמר פתחינן רבא אמר לא פתחינן רב כהנא מתני לה להא שמעתא בהדין לישנא רב טביומי מתני הכי בסיפא לא פתחינן ברישא אביי אמר פתחינן רבא אמר לא פתחינן [7]והלכתא לא פתחינן לא ברישא ולא בסיפא [8]ולא פתחינן [9] בהא נמי דשמואל דאמר שמואל [7] [1]אף על פי שמקיימו נקרא רשע אמר רבי [5]אבהו מאי קרא [3]וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא ויליף חדלה חדלה כתיב הכא כי תחדל לנדור וכתיב התם [4]שם רשעים חדלו רוגז אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא [1]כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי [1]יונתן כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר [5]והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך [1]ואין רעה אלא גיהנם שנאמר [6]כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה ולא עוד אלא שהתחתוניות שולטות בו שנאמר [7]ונתן ה' לך שם לב רגז וכליון עינים ודאבון נפש איזהו דבר שמכלה את העינים ומדאיב את הנפש הוי אומר אלו התחתוניות עולא במיסקיה לארעא דישראל איתלון ליה תרין בני חוזאי בהדיה קם חד שחטיה לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין [3]ופרע ליה בית השחיטה כי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה א"ל [8]נפשך הצלת קא תמה רבי יוחנן מכדי כתיב ונתן ה' לך שם לב רגז בבבל כתיב א"ל [9] ההוא שעתא לא

דפתחין פינקסך וממשמשין בעובדך. שמתוך שהוא נודר נראה שהוא מחזיק עצמו כחסיד שלא יכשל בנדרו ומתוך כך מן השמים פותחים פינקס זכיותיו וממשמשין במעשיו: **אמר רבי אבא מאי קרא.** כלומר דהכי הוא כדאמר ליה רבי ינאי: **ואחר נדרים נבקר.** אחר שנדר אדם מבקרין מעשיו: **ולא פתחינן בהדין אחרנייתא דאמר רבה בר בר חנה.** אין פותחין בזאת האחרת שאמר רבה בר בר חנה לפי שמתוך שאומר לו שחטא כל כך שראוי לדקרו בחרב יש לחוש שאומר שמתחרט אע"פ שאין מתחרט: **הנודר כאילו בנה במה.** בשעת איסור הבמות. ונראה בעיני דלהכי מדמינן ליה לבוטה במה משום דסליק אדעתיה דנודר דמצוה קא עביד דרחמנא אסריה במילי דאיסורא ואיהו נמי אסר אנפשיה וקאמר דטעי דאדרבה לבוטה במה דמי דנהי דרחמנא אזהריה לאקרובי קרבנות בפנים אזהריה דלא לוסיף עלה לבנות במה ולהקריב בחוץ ה"נ נהי דרחמנא אסר עליה דברים האסורים כי מוסיף איהו אמאי דאסר רחמנא פשע כענין שאמרו בירושלמי בפרק פותחים) לא דייך במה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים ושייך ביה נמי האי לישנא משום דנודר מתפיס בקרבן וכיון שאין קרבנו רצוי נמצא כבוטה במה ומקריב בחוץ: **והמקיימו.** כלומר שאינו נשאל עליו כאילו הקריב על אותה במה קרבן וחייב משום שחוטי חוץ: **בריש פתחין.** בריש דברייתא דרבי נתן הנודר כאילו בנה במה פתחינן שלפי שאין העבירה גדולה כל כך אם אינו מתחרט בלבו לא יתביש מלומר האמת: **בסיפא.** של אותה ברייתא דהיינו המקיימו כאילו הקריב עליה קרבן: **רבא אמר לא פתחינן.** דאיכא למיחש שמא מתוך חומר העבירה אע"פ שאינו מתחרט מתוך שהוא מתבייש ישקר לומר שהוא מתחרט: **וליף חדלה חדלה.** דהכא ה"ק וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא אם לא תחדל יהיה בך חטא: **לנדרי רשעים נדר בנזיר בקרבן ובשבועה.** אלמא נודר רשע מקרי: **כל אדם הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו.** לפי שהכעס מביאו לכפור בעיקר כדאמרינן בפרק רבי אליעזר דאורג (שבת קה:) דמשבר כליו בחמתו יהיה בעיניך כעובד עבודת כוכבים: **ופרע ליה בית השחיטה.** שימות מהר: **נפשך הצלת.** שאלמלא כן היה הורגך: **קא תמה רבי יוחנן ונתן לך שם לב רגז בבבל כתיב.** והיאך גבר כעסו של אותו בן מחוזא כל כך להרוג את חבירו: **ההוא שעתא לא עבדינן ידיעה.** ועבר הירדן לא נתקדם להבאת העומר ולמקצת קדושות: **בגאוה אפו.** בתגבורת כעסו: **אין אלהים כל מזמותיו.** ששכינה אינה חשובה כנגדו: **שנאמר כי בעם בחיק כסיליים יגות.** אלמא דכועס הוי כסיל: **וכסיל יפרוש אולת.** אלמא מוסיף טפשות: **לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע.** שעיקרן של שאר נביאים לא היה אלא להוכיח ישראל על עבירות שבידם ואלמלא (לא) חטאו לא הוצרכו לתוכחה: **מפני שערכה של ארץ ישראל היא.** שבספר יהושע מפורשות עיירות שבארץ ישראל והנחלות אשר נחלו ולפיכך אפילו לא חטאו היו צריכין ספר יהושע: **שנאמר כי ברוב חכמה רב כעס.** ברוב דברי חכמות הנבלים יש סימן לרוב כעס שהכעיסו ישראל להקדוש ברוך הוא:

אמר

ז א ב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף י:
ח ג מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כה סמג לאוין רמב טוש"ע שם סימן רג סעי' ג:
ט ד ה מיי' שם טוש"ע שם סי' רכח סעי' י:
י ו טוש"ע שם סימן רג סעי' ח:

פירוש הרא"ש

מילי דעזיבן. אלמלא שראתה אמה בה דברים מכוערים שראוי להניחה ולעזבה: **דפתחין פנקסך וממשמשין בעובדך.** מן השמים פותחין פנקס בשביל שהוא מרגיע לידור אע"פ שהוא מחזיק את עצמו לדיק ונטוח שיוכל לקיים את נדרו ולא יכשל בו כענין עיון תפלה ולכן מדקדקים במעשיו: **ולא פתחינן בהדה.** לאפילו אם אינו מתחרט אמר שהוא מתחרט ולא חלף לומר שאינו מתחרט אע"פ שמקפידים עליו מן השמים וכן טעמא דכל הני דלא פתחינן נהו: **כל הבוטה.** כמו לנטוח בשפתים: **אלא שלשון חכמים מרפא.** שמתירים לו הנדר: **הנודר כאילו בנה במה.** כלומר: בריש פתחינן. לליכא עבירה כולי האי כל זמן שלא הקריב: וכי תחדל לנדור. אע"פ דאלמ' חלה כתיב באינו נודר מ"מ כיון דכתיב גבי נדר חדלה ליפיק ג"ש וע"כ הא דנקרא רשע בנודר אייר: כל מיני גיהנם שולטין בו. קשה לגופו כאילו היה נדון בכל מיני פורענויות בגיהנם א"ל מתוך כעסו בא לידי עבירה ומשלטין עליו גיהנם: שמכלה העינים. שהוא מעכיר בחליו ומעלפה תמיד להתרפאות: תרי בני חוזאי. יהודים היו: **ופרע** ליה בית השחיטה. מתמת מורא המחזיק ידיו וגם כדי שימהר למות: **את נפשך הצלת.** שאלמלא אמרת כן היה הורגך בכעסו: **קא תמה** ר' יוחנן. היאך אתרמי דבא"י היה לו לב רגז לשחוט חברו:

תורה אור השלם

1. מוֹקֵשׁ אָדָם יְלַע קֹדֶשׁ וְאַחַר נְדָרִים לְבַקֵּר:
משלי כ כה
2. יֵשׁ בּוֹטֶה כְּמַדְקְרוֹת חָרֶב וּלְשׁוֹן חֲכָמִים מַרְפֵּא:
משלי יב יח
3. וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטְא:
דברים כג כג
4. שָׁם רְשָׁעִים חָדְלוּ רֹגֶז וְשָׁם יָנוּחוּ יְגִיעֵי כֹחַ:
איוב ג יז
5. וְהָסֵר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת הָבֶל:
קהלת יא י
6. כֹּל פָּעַל יְיָ לְמַעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:
משלי טז ד
7. וּבְגוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף רַגְלֶךָ וְנָתַן יְיָ לְךָ שָׁם לֵב רַגָּז וְכִלְיוֹן עֵינַיִם וְדַאֲבוֹן נָפֶשׁ:
דברים כח סה

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' ולא פתחינן נמי **בהא** דשמואל דאמר שמואל כל הנודר אע"פ שמקיימו: (**ב**) שם א"ל עולא ההוא שעתא:

גליון הש"ס

גמ' **א"ל נפשך הצלת.** עי' סוטה דף מא ע"ב תד"ה כל המתעיף: **בהר"ן** ד"ה **ההוא שעתא.** לא נתקדש וכו'. עי' סנהדרין דף יא ע"ב רש"י ד"ה על שמים ובמגמות דף פא ע"ב רש"י ד"ה כל המלעות:

מוסף רש"י

כל הבוטה. הנודר נדר, ראוי לדוקרו בחרב. דאמא לא מקיים ליה, והייטו פתח, דקאמר ליה אילו היית יודע שאסור לנדור וחייב מיתה אתה עליו, כלום היית נודר, ואמר ליה היאך לא, **אלא לשון חכמים מרפא.** שמתירין לו נדרו (ערובין סד:). **הנודר כאילו בנה במה.** בשעת איסור הבמות (יבמות קט: גיטין מו:) דמוטעו הוא דכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה בך חטא (יבמות שם).

והמקיימו. ולא נשאל עליו לחכם להתירו, כאילו מקריב עליו קרבן. על הבמה וגמר עוון שלם, לפי שעל ידי כך הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו:) שעבר עליו שתי עבירות, אלא יקר אצל חכם ויתירנו, כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:). **כנדרי כשרים לא אמר כלום.** שאין דרכן של כשרים שנודרים וכל שכן דאין נשבעין (לעיל ט.). **כנדרי רשעים.** כגון שהיה ככר מונח לפניו ואומר כנדרי רשעים, משמע דאותו ככר יהא עליו כנדרי רשעים, וכיון דאמר הכי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה, ואם אכלו מתייב מזיות וקרבן ושבועה, דחייב נמי קרבן שבועה, דדרכן של רשעים הוא שנודרים בנזירות ובקרבן ונשבעין והאי כי אמר כנדרי רשעים הוי אמאן דאמר הריני נזיר אם אוכל היומנו והרי עלי בקרבן ושבועה שאיני אוכל (שם).

לא עברינן ירדנא. עדיין לא עברנו את הירדן כשאירע אותו מעשה ולא הוינן בתחום א"י: **כגובה אפו.** שיש לו חרון: **אין אלהים כל מזמותיו.** במחשבותיו אין שכינה חשובה כנגדו: **יפרוש אותם.** שפשעיו מרובים: **רב פפא.** שפשעיו מרובים: **מפני שערכה של ארץ ישראל הוא.** שכתוב בו ערך חלק של כל שבט ושבט ולא סגיל בלאו הכי. ולפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה שאר הספרים להטריקן יותר: **אין נזקקין.** להתיר לו נדרו לפי שנדר חמור הוא: **חוץ מקונם אשתי נהניתי לי.** שאפילו נדר באלהי ישראל שאין אשתי נהנית לי מזקקין להתיר לו לפי שאמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים בידיים לעשות שלום בין איש לאשתו לא כ"ש הא' נדר באלהי ישראל שהוא לשון נדר: **לא מרי כולא.** שהוא נשבע באלון העולם לא אוכל. א"ל רב יוסף לא מרי כולא לא טעימת ליה הכי קאמר רב יוסף לא מרי כולא קאמרת בודאי לא טעימת ליה שאסור להתיר לך דהיינו כמי שנשבע באלהי ישראל:

חסר הנה והעתקתיו מפירוש רבינו גרשום

הניחא לרב נחמן. לפי שהיה מסרב בו רב יוסף נדר הכי אלא רב יוסף אמאי קאמר נמי לא מרי כולא: **[ה"ק לא מרי כולא קאמרת].** בתמיה קא"ל רב יוסף כדאמרן: **איקפד רב נחמן.** שלא היה יכול לומר לו דבר שהוא פתח לחרטה: **אמר ליה זיל לקילעך.** לביתך הואיל ואיני יודע לפתוח לך: **כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם.** שיהא דבר מקובל נמי בעיני הבריות הוי תפארת לעושיה והואיל דאיקפד רב נחמן אין מתקבל עליו שנדרו חמור כ"כ שאינו יכול למצוא לו פתח אדעתא דהכי והכי לא נדרי:

והוו

אמר ר' אסי אין נזקקין לאלהי ישראל. הייתי סבור לומר דאע"ג דאסיקנא לקמן (דף כח.) דב"ש וב"ה פליגי אם יש שאלה בשבועה או לא וקיימא לן כב"ה דאמרי יש שאלה ר' אסי ה"ק הי דיש שאלה מיהו לכתחלה אין מזקקין אלא בקונם אשתי נהנית משום שלום ביתו ואינו נוח לי דב"ש ודאי מדרבנן בעלמא קאמרי דהא לא יחל דברו[1] דמייה דרשינן[2] אבל אחרים מוחלין לו (לאו) אהשבע שבועה נמי קאי וב"ה אמרי דאסי' מדרבנן וא"כ קס ליה ר' אסי כבית שמאי אלא ר' אסי לית ליה ההיא אוקימתא דלקמן דבית שאלה פליגי א"נ ס"ל דלב"ש אין שאלה מדרבנן דאפילו התירוהו אינו מותר ולב"ה יש שאלה ואם התירוהו מותר מיהו לכתחלה אין מזקקין. זה נ"ל: **חוץ מקונם אשתי נהניתי לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבה.** כך היא הגרסא ברוב הנסחאות. ואיכא מאן דאמר דטעותא היא דאי נודע שלא הכתו ושלא גנבה היכי קאמר חוץ מקונם אשתי והא נדרי שגגות הוא ואסיקנא לעיל [כא.] דאינו צריך שאלה לחכם ואמרינן לקמן[3] כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות. אבל הרשב"א ז"ל כתב דאפשר דגרסי' ליה וכי תנן במתני' דכי האי גוונא אינו צריך שאלה ה"מ באומר אשם לא מפני כן לא היה מדירה אבל במעמיד דבריו ואמר אעפ"כ בדעתו היה שלא תהנה ממנו צריך שאלה והכא במעמיד מייירי ולפי פירושו[4] נ"ל דכי קאמר חוץ מקונם אשתי משום דאיכא תרתי קאמר שלום ביתו ועוד דהוו כעין נדרי שגגות אבל הוא ז"ל אומר אפי' נמצא שגנבה נשאל ומתיריה לו משום שלום ביתו וכי נקט נמצא שלא גנבה ליישנא דמתני' (לקמן כה.) נקט ולאו דוקא ואינו נוח לי: **אי נדרים כמוהי לא מזדקיקנא לך.** דמוהי כנוי לשבועה כדאיתא בפרקין קמא[5] וס"ל לר' אסי דלכתחלה אין נזקקין לשבועה: **באלהי ישראל מזדקיקנא לך.** בתמיה. ואיכא דגרסי אי נדרת במוהי מזדקיקנא לך כלומר דס"ל דלשבועה גרידא נזקקין אבל כיון שהזכיר השם חמיר טפי ואין נזקקין: **רב יוסף [אמאי] אמר מרי כולא.** דהוה ס"ל דרב יוסף אשבע עליה דרב כהנא דלא ליכול: **ה"ק [לא] מרי כולא קאמרת.** בתמיה: **לא טעימת.** דאין נזקקין: **אמר רבא אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל.** פירוש פותחין בחרטה בין בנדר בין בשבועה ונזקקין נמי לכתחלה לאלהי ישראל ולא שנא נקט חפצא בידיה או לא נקיט חפצא ואפילו כי נקיט חפצא דלא נזקקין דלא חמיר נקט חפצא אלא לענין שבועת הדיינין לאיומי עליה אבל עיקר שבועה בשם או בכנוי הוא ואע"ג דאמר גאון מאן דאשתבע בספר תורה או בעשרת הדברות אין לו הפרה עולמית ליתא למילתא כלל הדין הוא דינא דגמרא דאפילו בשבועות נזקקים ופותחים בחרטה ואין צריך לומר בנדרים. אבל רבינו האי גאון ז"ל החמיר בנדרים שלא לפתוח בחרטה ואמר דאגן השתא אי עבדינן קרוב לנדר אסי עבדינן דאמר [לעיל כא.]: אין חכם מתיר אלא כעין ארבעה נדרים כלומר בפתח אבל בחרטה לא והחמיר עוד בשבועות ואמר דלא מזדקקינן בהו כלל אלא כד מתרמיא מילתא דאית בה תקנתא או מצוה כגון עשיית שלום בין איש לאשתו וכגון שלמא דלבורא דכנישתא וכדומין לאלו מזדקקינן במילי דמוכחן ובריהן קרוב לנדר אסי אבל פתח כי ההוא דאתא לקמיה ר"[6] דרב[7] וכדר"ש ב"ר[8] וכר' שמעאל בר' יוסי[9] וכדביתהו דאבייי[10] וכי ההוא דאתא לקמיה דר"א[11] וכיוצא בה לא עבדינן. אבל הרב הגשיא אל ברגלוי ז"ל כתב בשם מר יהודאי גאון ז"ל שהחמיר עוד בנדרים והשוה אותן לשבועות שלא להתיר אותם אפי' בפתח אלא לדבר מצוה שמתירין אותם בפתח ולא בחרטה וכתב עוד דדוקא בהתרת חכם החמירו אבל בהפרת בעל לא החמירו דבעל מיפר ביום שמעו בין בנדר בין בשבועה עד כאן דברי הרב הגשיא ז"ל: **נדרים אדעתא דהכי.** האי דלא פתח ליה בחרטה אע"פ דרב נחמן גופיה פסיק הלכתא דפותחים בחרטה לפי שרב נחמן היה מכיר בדרב[12] ספרא דלא אתא לקמיה אלא כדי שימצא לו פתח שהיה מחמיר על עצמו שלא להיות ניתר בחרטה. וי"מ שאותו נדר היה כעין דבר מצוה כגון שנדר להתענות זמן ידוע והתענה מקצת אותו זמן ואילו

לא עברינן ירדנא אמר רבה בר רב הונא כל הכועס אפי' שכינה אינה חשובה כנגדו שנאמר [1]רשע כגובה אפו בל ידרוש אין אלהים כל מזמותיו ר' ירמיה מדיפתי אמר משכח תלמודו ומוסיף טיפשות שנאמר [2]כי כעס בחיק כסילים ינוח וכתיב [3]וכסיל יפרוש אולת [4]רב נחמן בר יצחק אמר בידוע שעונותיו מרובין מזכיותיו שנאמר [4]ובעל חימה רב פשע אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא (לא)[5] חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד [6] שערכה של ארץ ישראל הוא מאי טעמא [5]כי ברוב חכמה רב כעס אמר ר' אסי אין נזקקין לאלהי ישראל חוץ [7]מקונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתו ההיא דאתאי לקמיה דרב אסי אמר לה במאי נדרת באלהי ישראל אמר לה אי נדרת במוהי שהיא כינוי בעלמא מזדקיקנא לך השתא דלא נדרת במוהי אלא באלהי ישראל לא מזדקיקנא לך רב כהנא איקלע לבי רב יוסף אמר ליה לטעום מר מידי אמר ליה לא מרי כולא לא טעימנא ליה אמר ליה לא מרי כולא לא טעימת ליה הניחא לרב כהנא דאמר לא מרי כולא אלא לרב יוסף אמאי אמר לא מרי כולא הכי הוא דקאמר ליה לא מרי כולא הוא דקאמרת הלכך לא טעימת ליה אמר רבא א"ר נחמן [8]הלכתא פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל [9]משתבח ליה רבא לרב נחמן ברב סחורה דאדם גדול הוא אמר לו כשיבא לידך הביאהו לידי הוה ליה נדרא למישרא אתא לקמיה דרב נחמן אמר ליה נדרת אדעתא דהכי א"ל אין אדעתא דהכי אין כמה זימנין איקפד רב נחמן א"ל זיל לקילעך נפק רב סחורה ופתח פיתחא לנפשיה [10]רבי אומר איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם והשתא דאיקפד ר"נ אדעתא דהכי לא נדרי ושרא לנפשיה ר"ש ברבי הוה ליה נדרא למישרא אתא לקמייהו דרבנן אמרי ליה נדרת אדעתא דהכי אמר אין אדעתא דהכי אין כמה זימנין

והוו

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח י סמג לאוין רמא טוש"ע סימן רכח סעיף ג וסימן רל סעיף ג:

תוספות

אין נזקקין לאלהי ישראל. דכיון שנשבע בשם שמים אין מקקיקים לו: חוץ מקונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע לו שלא הכתו. ריב"ם ז"ל ונודע לו שלא הכתה לשם כן אפי' התרה נמי לא בעי דאמר כשם שנדרי שגגות מותרות שבועות שגגות מותרות אלא הכי גרסינן חוץ מקונם אשתי נהנית לי ומיירי שהוא אמת שגנבה כיסו ושהכתה את בנו דהשתא בעי התרת חכם וקאמר דאפי' נשבע באלהי ישראל נזקקין להתירו משום שלום בית: לעושיה. להקב"ה ותפארת לו מן האדם שבני אדם מקלסים אותו: **והשתא דאיקפד רב נחמן אדעתא דהכי וכו'.** פי' משום דליכא תפארת מן האדם אבל תפארת לעושיה שמא הוה כגון שנדר לקיים דבר מצוה: **ושריא לנפשיה.** פי' שע"י פתח זה נתחרט והפר לו נדרו וא"ת אמאי לא התיר לו רב נחמן מעיקרא ע"י חרטה דהא רב נחמן גופיה אמר לעיל הלכה פותחין בחרטה וי"ל דהיינו דוקא כשמתחרט מן הנדר מעיקרא אבל כשאינו מתחרט אלא מכאן ולהבא לא ולכך לא רצה להתירו עד שאמר אדעתא דהכי נדרת:

פירוש הרא"ש

אין אלהים כל מזמותיו. הוא מחשב שאין אלוה בעולם: **כעס בחיק כסילים ינוח.** לא שאל בחיקו כי אם הכעס: **וכסיל יפרוש אולת.** היינו מוסיף טפשות: **לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה כו'.** והיו מקבלין על הגיונם שכל וזוכין לחיי העולם הבא כמו עתה בכל התורה שלמדין: **מפני שערכה של א"י היא.** סדורה ומצוקה לגבולותיה: **אין נזקקין לאלהי ישראל.** כעס בחיק בכסילים ינוח. לא שאל בחיקו כי אם הכעס: **וכסיל יפרוש אולת.** היינו מוסיף טפשות: **לא נתן להם אלא חמשה חומשי תורה כו'.** והיו מקבלין על הגיונם שכל וזוכין לחיי העולם הבא כמו עתה בכל התורה שלמדין: **מפני שערכה של א"י היא.** סדורה ומצוקה לגבולותיה: **אין נזקקין לאלהי ישראל.** כדי להטיל שלום בין איש לאשתו נזקקין ולא גרסינן שגנבה כיסי והכתה בני ונודע שלא גנבה ולא הכתה דהכוח לא הוי נדר ולא בעי התרה כדתנן במתני': **אי נדרת במוהי.** האי נדרת לא דוקא ומוהי הוא כנוי לשבועה וקרי לשבועה נדר כדתנן נמי לעיל נדר במוהי: **אמר ליה לא מרא כולא לא טעימנא לך** [ס"א לי]. כלומר לא אוכל עמך וכן אני נשבע במרי כולא דלא

מסורת הש"ס

ה) [גי' ע"י רב נחמן אמר], **ו)** [עיין תוס' מגילה כא.], **ז)** [נקמן כה.:], **ד)** אבות פ"ב משנה ג [תמיד כח. ע"ש], **ט)** [לקמן סו.], **י)** [במדבר לן], **יא)** [חגיגה י.], **יב)** [לף כב.:], **יג)** גי' יעב"ץ ל"ל, **יד)** [לף י.], **טו)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **טז)** [לעיל כא.:], **יז)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **יח)** [לקמן כג.], **יט)** [לעיל כא.:], **כ)** אבות פ"ב משנה ב [תמיד כח. ע"ש], **כא)** [לקמן סו.], **כב)** [לקמן כה.], **כג)** [לקמן כה.], **כד)** [לף כב.:], **כה)** [חגיגה י.], **כו)** [לף כב.:], **כז)** [לעיל כא.:], **כח)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **כט)** [לקמן כג.], **ל)** [לעיל כא.:], **לא)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **לב)** [לקמן כג.], **לג)** [לעיל כא.:], **לד)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **לה)** [לקמן כג.], **לו)** [לעיל כא.:], **לז)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **לח)** [לעיל כא.:], **לט)** [לקמן כג.], **מ)** [לעיל כא.:], **מא)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **מב)** [לקמן כג.], **מג)** [לעיל כא.:], **מד)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **מה)** [לעיל כא.:], **מו)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **מז)** [לקמן כג.], **מח)** [לעיל כא.:], **מט)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **נ)** [לעיל כא.:], **נא)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **נב)** [לקמן כג.], **נג)** [לעיל כא.:], **נד)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **נה)** [לעיל כא.:], **נו)** [ל"ל: ר"ש בר"ר, כלן], **נז)** [לקמן כג.], **נח)** [לעיל כא.:], **נט)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **ס)** [לעיל כא.:], **סא)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **סב)** [לעיל כא.:], **סג)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **סד)** [לעיל כא.:], **סה)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **סו)** [לעיל כא.:], **סז)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **סח)** [לעיל כא.:], **סט)** [ל"ל דרב הונא וכ"ל בגל"ש בפסקין], **ע)** [ל"ל סמוכים],

תורה אור השלם

1. רָשָׁע בְּגֹבַהּ אַפּוֹ בַּל יִדְרֹשׁ אֵין אֱלֹהִים כָּל מְזִמּוֹתָיו: תהלים י ד
2. אַל תִּבְהַל בְּרוּחֲךָ לִכְעוֹס כִּי כַעַס בְּחֵיק כְּסִילִים יָנוּחַ: קהלת ז ט
3. כָּל עָרוּם יַעֲשֶׂה בְּדָעַת וּכְסִיל יִפְרֹשׂ אִוֶּלֶת: משלי יג טז
4. אִישׁ אַף יְגָרֶה מָדוֹן וּבַעַל חֵמָה רַב פָּשַׁע: משלי כט כב
5. כִּי בְּרֹב חָכְמָה רָב כָּעַס וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מַכְאוֹב: קהלת א יח

הגהות הב"ח

(א) גמ' וספר יהושע בלבד מפני שערכה: **(ב)** רש"י ד"ה חוץ מקונם וכו' כ"ש האי נדר הס"ד ואח"כ מ"מ במאי נדרת באלהי ישראל והוי בלשון נדר:

גליון הש"ם

גמ' משתבח ליה רבא לר"נ. כעין זה ברכות לח ע"א וש"נ:

מוסף רש"י

אין נזקקין לאלהי ישראל. אין מזקקין ב"ד להתיר מי שנדר באלהי ישראל, אלא אם כן היה נדרי שגגות והיה נדר שבין איש לאשתו, דהתם ודאי מזקקין דגדול שלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים להטיל שלום בין איש לאשתו (ראמ"ה בשמו). **פותחין בחרטה.** לריך לחכם למצוא פתח לשואל שיהא לו פתחון פה לומר לדעת כן לא נדרתי ואילו הייתי יודע שכן הוא לא הייתי נודר, ונמצא נדר נעקר מאליו (ערובין סד: עי"ש ותוד"ה פותחין). כד מהני אלא דלעיל דלא פתחינן (ראמ"ה בשמו). **איקפד רב נחמן.** ואע"ג דרב נחמן סבירא ליה דפותחין בחרטה, שמא הכיר מתוך דברי רב ספרא (לפנינו רב סחורה) דסבירא ליה אין פותחין בחרטה (שם).

ואילו היה מתחרט על עיקר הנדר יאבד שכר תעניתו שהתענה אם היה תוהא על הראשונות לפיכך לא היה מתחרט: ה) **זיל נקילעך.** לכניסת ביתך וכדאמרינן[1] אקילעא דבי ריש גלותא: **פתח פיתחא לנפשיה.** לא שיתיר רב סחורה לעצמו דהא קי"ל [מגיגה י.] לא יחל דברו[2] הוא אינו מיחל אלא שמצא פתח שהיה יכול להיות ניתר בו: **כל שהיא הפארה לעושיה.** שהיא מצד עצמה משובחת עד שהיא תפארת לאדם העושה אותה ותפארת לו מן האדם שהכל מקלסין אותו בה. והא דתנן רב נחמן כלומר לא נדרתי על דעת שיכעוס רב נחמן אלא תהא דרך ישרה שאכעיס אותו וכי האי גוונא לא מיקרי טולד דשכיח דלירתה גברא רבה כרב נחמן על מי שנדר נדר חזק כל כך אדעתא דכל הני מיליא[3]: **על דעתא דמצטערי רבנן.** והאי לאו טולד הוא דשכיח: **ומי שרי הכי.** כלומר מי שרי לפתוח פתח שהנדר מוכיח הפך מאותו פתח שהרי כל עיקר הנדר לא היה אלא שאם תעבור על דעתו תאסר בהנאתו: **אין והתניא מעשה באחד.** אלמא אפילו כי האי גוונא פתחינן. וא"ת ומאי מתמהינן מעיקרא ומי שרי הכי ומה בין זו לנדרי זרוזין דמתני' אדרבה היה לו לומר שהנדר מותר מאליו כהנך דמתניתין י"ל דלא דמי דנדרי זרוזין דמתני' אין פיו ולבו שוין של מוכר ולא של לוקח שוין שלעולם לא היה דעתו של מוכר שלא יפחות מן הסלע ולא דעתו של לוקח שלא יוסיף על שקל ומש"ה שרו אבל זה דעתו היה להדירה אם תעבור על תנאו ודעתו וכי האי גוונא לאו נדרי זרוזין מיקרו אלא דאיכא פתח שאילו היה יודע שתעבור על דעתו לא היה מדירה ודמתניתין נמי הא כתיבנא לעיל (כפ. ד"ה גרסינן) שאם היו מוכר ולוקח מעמידין דבריהם חייל נדרייהו וכדמוכח בירושל' אלא דאפשר שאף במעמידין פותחין פתח לומר אילו היית יודע שהלוקח לא יתן בו סלע כלום היית נודר אם אמר לאו מתירין אותו וכדפתחינן הכא. וא"ת ומאי שנא מהרוצה שיאכל תבירו אצלו ומדירו דא"ר אליעזר בן יעקב[4] דנדרי זרוזין הוו והא התם פיו ולבו שוין שרוצה שיאכל עמו תבירו ואפי' הכי אמרינן דנדרי זרוזין הוו ושרו ממילא י"ל דלא דמי דאילו התם הענין מוכיח מתוכו שאינו אלא זרוז שאין באכילת תבירו אצלו קפידא כל כך שבשביל זה ידירנו מנכסיו בדוקא אבל בהאי עובדא דדביתהו דאיכא קפידא טפי לאביי כי מנסבא לה דביתהו לקריבה ודאי איכא למימר דבדוקא הדירה ולאו לזרוז בעלמא ומש"ה פשיטא לן דנדרי בטל מאליו אדרבה מתמהינן היכי שריגן ליה בהאי פתחא: **והיתר נדרים** ביחיד מומחה או בשלשה הדיוטות במקום שאין מומחה וכדאמרינן בהדיא בבכורות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף לו:) אמר רבי חייא בר אבין אמר רב עמרם שלשה מתירין את הבכור במקום שאין מומחה שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם ואמרינן התם שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם לאפוקי מדרבי יהודה דאמר היתר נדרים בשלשה והוא שיהא אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא פירוש האי אחד מהן חכם דבעי ר' יהודה כלומר שיהא אחד משלשתן חכם כגון מאן ליהוי אמר רב נחמן כגון אנא כלומר דבעי רבי יהודה שיהא אחד מהם גמיר וסביר כגון אנא דגמירנא וסבירנא ואמרינן תו התם ר' יהודה אומר אחד מהן חכם מכלל דהכך כל דהו אמר רבינא דמסברי להו וסברי כלומר חד מייתייהו בעינן שיהא גמיר וסביר אבל תרי אע"ג דלא גמירי כיון דכי מסברי להו סברי ומשמע ודאי דחכם דשרי יחידי לר' יהודה דוקא בסמוך דאי בגמיר וסביר בלחוד כרב נחמן סגי א"כ היכי בעי בתלתא שיהא חד מייתייהו גמיר וסביר והא מאן דגמיר וסביר בלחודיה שרי נדרא ומה לו להצטרף עם השנים ומאי קאמר אחד מהן חכם במקום שאין חכם דאי בגמיר וסביר סגי בכל מקום שהוא הרי יש בו חכם אלא ודאי ה"ק אחד מהן חכם דהיינו גמיר וסביר במקום שאין חכם דהיינו סמוך כי איתיה לסמוך לחודיה שרי נדרא. וכיון דלר' יהודה בעי' סמוך ביחידי לרבנן נמי דמדרבי יהודה נשמע לרבנן דבהאי לא פליגי והכי נמי משמע לן בסוף פ' ונערה המאורסה (לקמן עח:) דאמרינן מועדי ה' צריכין מומחה פרשת נדרים אין צריך מומחה אלא אפי' ב"ד הדיוטות והא פרשת נדרים ראשי המטות כתיב[5] אמר רב חסדא ואיתימא ר' יוחנן ביחיד מומחה ומשמע דיחיד מומחה דהפרת נדרים דומיא דמומחין דמועדי ה' מה התם בעינן סמוך ה"נ בעינן סמוך זהו דעת הרמב"ן ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ' ו' מהל' שבועות (הל' ה) דחכם מובהק מתיר את הנדרים דלא בעינן סמוך משמע דמפרש הרב ז"ל דהא דאמרי' התם במקום שאין חכם לאו קיומא דמלתא דר' יהודה היא אלא אדרבנן קאי דאמרי שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם לאוקמה חכם לחודיה מתיר ומהדרינן כעין אמר מר במקום שאין חכם חכם כגון מאן כלומר כגון מאן מתיר ביחידי ואמר רב נחמן כגון אנא כלומר דגמיר וסביר אלמא כל היכא דגמיר וסביר מיהו לחודיה שרי נדרא ואע"פ שאינו סמוך וכבר כתבתי זה בפ"ק (דף ח: ד"ה ושמתא) ועוד אכתוב בזה בפרק נערה [לקמן עח:] בס"ד. ושלשה הדיוטות דשרו נדרא כד מסברי להו וסברי סגי דקיי"ל כרבנן דלא בעו שיהא אחד מהן חכם ומיהו בעינן דכי מסברי להו לסברו דג' לרבנן כשנים לרבי יהודה. ומסתברא דהא דאמרינן שלשה מתירין את הנדר במקום שאין חכם דמשמע הא במקום שיש חכם אין מתירין משום כבודו של חכם הוא דאיתמר ולכתחלה הוא דלא בדיעבד אשתרי ליה נדרא: פסקא **אף הרוצה להדיר את חבירו.** שאוסר כל נכסיו על חבירו אם אינו אוכל עמו יאמר כל נדר שאני עתיד לידור. מפרש בגמרא: **גמ' כיון דאמר כל נדר וכו' לא שמע ליה ולא אתי לגביה למיכל בהדיה.** לפי שכבר יודע המזומן שאין נדר חל עליו שכבר בטלו המזמן. ובדין הוא דהוה מצי לשנויי דאמר מדיר בחשאי כדי שלא ישמע המודר אלא דאכתי לא אתיא ליה מתניתין שפיר דכיון דקתני אף הרוצה משמע דהא נמי משום נדרי זרוזין מותר ולאו משום תנאי שהתנה וא"כ מאי אף ועוד דאי בכי האי גוונא עסקינן היכי תני ובלבד שיהא זכור [בשעת נדרו] פשיטא שהוא זכור שהרי בשעת הנדר הוא מתנה:

הכי

והוו מצטערי רבנן משימשא לטולא ומטולא לשימשא [6] (ל"א אדעתא דהכי אין כמה זימנין והוו מצטערי רבנן משימשא לטולא ומטולא לשימשא) אמר ליה בטנית בריה דאבא שאול בן בטנית מי נדרת אדעתא דמצערי רבנן מטולא לשימשא ומשימשא לטולא אמר לא ושריוה ר' ישמעאל בר ר' יוסי הוה ליה נדרא למישרא אתא לקמייהו דרבנן אמרו ליה נדרת אדעתא דהכי אמר להו אין נדרתא אדעתא דהכי אמר להו אין כמה זימנין כיון דחזא ההוא קצרא דמצטערי רבנן מחייה באוכלא דקצרי אמר אדעתא דמחי לי קצרא לא נדרי [7] ושריה לנפשיה א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא האי נולד הוא דלא מסיק אדעתיה דמחי ליה קצרא ותנינא [8] אין פותחין לו בנולד א"ל [9] האי לאו נולד הוא דשכיחי אפיקורי דמצערי רבנן [10] דביתהו דאביי הוה לה ההיא ברתא הוא אמר לקריבאי היא אמרה לקריבה אמר לה תיתסרא הנאתי עלך אי עברת אדעתאי ומינסבת לה לקריבך אזלת ועברת על דעתיה ואינסבא לקריבה אתא לקמיה דרב יוסף אמר ליה אילו הוה ידעת דעברת על דעתך ומנסבא לה לקריבה מי אדרתה אמר לא ושרייה רב יוסף ומי שרי כי האי גוונא [11] והתניא מעשה באדם אחד שהדיר את אשתו מלעלות לרגל ועברה על דעתו ועלתה לרגל ובא לפני רבי יוסי אמר לו ואילו היית יודע שעוברת על דעתך ועולה לרגל כלום הדרתה אמר לו לא והתירו רבי יוסי: **מתני'** [12] ר"א בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו יאמר [13] לו כל נדר שאני עתיד לידור הוא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **גמ'** וכיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל לא שמע ליה ולא אתי בהדיה

חסורי

מסורת הש"ס

ה) [כל זה ליתא בהרא"ש בפסקיו פ"ע סי' ה] אין כאן מקומו וע"ל לקמן קודם כיון דחזא ההוא קצרא ל"א והוו מצטערי רבנן וכו', ו) [ע' תוס' ב"ב עד. ד"ה ועכשיו], ג) לקמן סד., ד) ברכות נו. קדושין מה:, ה) [שיין עוד לקמן כב:], ו) [מו"ק כד:], ז) [במדבר ל:], ח) [ע"כ שיין לקמן כב:], ט) [להלן במשנה], י) [במדבר ל:],

הגהות הב"ח

(א) במשנה יאמר כל נדר כל"ל ותיבת לו ממחק:

מוסף רש"י

אין פותחין לו בנולד. בדבר שלא היה בעולם בשעת נדרו עדיין ועתידין לבוא לעולם לאחר שנדר (לקמן סד.).

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה יב סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף יב: ב עיי' מיי' שם בהשגות ובכ"מ:

יג ג טוש"ע שם סעיף ז:

יד ד מיי' פ"ב מהלכות נדרים הל"ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריא סעיף ח:

פירוש הרא"ש

קצרא. מכסם בגדיס ומקלכן כדאמרי' בהגוזל בתרא [ב"ק קיט:] קצרא שמיה וקצרא שקיל ליה: אין פותחין בנולד. דמאחר שאינו מצוי דלא מסיק אדעתיה שיאבדו דבר זה לא הוא חרטה לעקור הנדר מעיקרו: שביחי אפיקורי דמצערי רבנן. מלעורי ת"ח אחריס כי האי עובדא: ומי שרי. הדיין לעשות פתח מגוף הנדר ולא לפתוח ממקום אחר: ועלתה לרגל. שהיו מתקבצים לשמוע הדרשה ולא הנשים היו שהגות מלוה לבוא שמה ולראות בכבודה של תורה:

מתני' רבי אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו כו'. בגמ' מפרש לה: לא שמע ליה ולא אתא בהדיה. כיון שיודע שבטל נדרו:

הכי קתני הרוצה שיאכל חבירו אצלו כו' נדרי זרוזין הן. ואפי' אינו אוכל עמו לא חייל נדרא שלא נתכוון אלא לזרוז והיינו דקתני אף: **והרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו'.** כלומר השתא תני דינא אחרינא דהרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויאמר וכו': **אי זכור בשעת הנדר עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה.** שאם לא כן למה הוא נודר עכשיו. ולא דמי למאי דאמרי' לעיל[ב] לא שמע ליה ולא אתי בהדיה דאלמא אין תנאו בטל שכשהוא נודר על דעת ראשונה הוא עושה להתם היינו טעמא לפי שאמר התנאי בשעת הנדר וכיון שהוא אומר בפי' שעל דעת תנאו הוא נודר א"א לומר דעקריה לתנאיה אבל כאן שהתנאי והנדר אינן באין כאחת[ג] (לא) שייך למימר עקריה ועוד דבשלמא לעיל איכא למימר שאע"פ שהוא יודע שאין בנדרו ממש הוא נודר לזרז את חבירו אבל כאן שהם נדרי עצמו אי לאו דעקריה לתנאיה למה הוא נדר וזה ברור. ושלא כדברי הרשב"א ז"ל שכתב דהא דאמרי' עקריה לתנאיה וקיימיה לנדרי' דוקא בעם הארץ ומש"ה משום בעלמא הוא דחיישינן ליה שמא בטלו לתנאו והזקיקו לומר כן משום דקשיא ליה ההיא דאמרי' לעיל בסמוך לא שמע ליה וכו' ואין זורק לך וכמו שכתבנו. ומתרצינן אמר אביי תני

(אלא) חסורי מחסרא. מתני' והכי קתני הרוצה שיאכל כו': **ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר.** התנאי שהתנה בר"ה: **אי זכור.** ואעפ"כ נדר אם כן עקריה לתנאיה: **אלא אי ובלבד שלא יהא זכור.** התנאי: **לעולם דלאמרינן מעיקרא.** ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **והכא במאי עסקי' כגון שהתנה בראש השנה.** כל נדר שאני עתיד לידור והיה יודע בשעת התנאי דברים שהוא רגיל לידור בהן ועל דעת כן התנה ושוב שכח ממה שהתנה: **והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר.** שהתנה אבל לא ידע) שבשביל אותו נדר נמי התנה ואמר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים[ד] כמו שהתניתי עליו נדריה לית ביה משמש: **לא אמר.** בשעת הנדר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים עקריה לתנאיה וקיים נדריה: **סבר למדרשיה בפירקא.** בדרשה הרוצה שלא יתקיימו נדריו: **א"ל רבא.** סתמה תנא דמתניתין כדי שלא ילמדו ממנה שלא ינהגו קלות בנדרים: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דהא דסברי דלא הוי נדרי זרוזין: הרי

חסורי מיחסרא והכי קתני הרוצה שיאכל אצלו חבירו ומסרב בו ומדירו נדרי זירוזין הוא והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה [א]ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה אמר אביי תני ובלבד [ב]שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר לעולם כדאמרינן מעיקרא הכא במאי עסקינן כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע במה התנה והשתא קא נדר [ג]אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר נדריה לית ביה ממשא לא אמר על דעת הראשונה אני נודר עקריה לתנאיה וקיים לנדריה רב הונא בר חיננא סבר למידרשיה בפירקא אמר ליה רבא תנא קא מסתים לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ואת דרשת ליה בפירקא [ה]איבעיא להו פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב או לא ואת"ל פליגי הלכתא כותיה או לא ת"ש דתנן האומר לחבירו קונם

ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר ומש"ה בטל שכבר התנה שאם יזכור וידור יבטל תנאי זה את נדרו: רבא אמר כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע ממה התנה. רבא לא אתי לאפלוגי עליה דאביי דמודה הוא דכל שאינו זוכר תנאו כלל בשעת נדרו הנדר בטל אלא דלא ניחא ליה לשנויי לישנא דמתניתין ומש"ה קאמר דלעולם שיהיה זכור קתני והכי קתני הרוצה לבטל נדרו יעמוד בר"ה ויאמר וכו'. **ובכי האי גוונא איכא תרי דיני דאי אינו זוכר תנאו כלל בשעת נדרו הרי הנדר בטל אבל אם הוא זוכר קצת תנאו אבל לא לגמרי כגון שהתנה בר"ה ולא ידע ממה התנה כלומר שהתנה על דבר מיוחד ואינו זוכר אם על פת או על יין וכיוצא בהן אבל זוכר הוא שהתנה בכי האי גוונא אי אמר על דעת ראשונה אני עושה כלומר שאם מתחלה התניתי על נדר זה שיבטל גם עכשיו אני רוצה שיהא בטל ונזכר אחר כך שעל דבר זה שנדר עכשיו התנה בתחלה לבטל נדריה לא אית ליה דמשמע לא אמר על דעת ראשונה אני עושה בטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה דכיון שהיה זוכר בשעת הנדר בטל אבל אם לא דעתו היה שיתקיים תנאו לא היה לו לידור סתם כי היכי דלא לעקריה ומתניתין דקתני ובלבד שיהא זכור הכי קתני ובלבד שיהא זכור בפיו בשעת הנדר: ולענין הלכה קיי"ל כרבא. הלכך נקטינן דכל שהתנה מתחלה כל נדר וכו' ובשעת נדרו שכח תנאו נדרו בטל אבל אם התנה על דבר מיוחד ובשעת נדרו זוכר שהתנה אבל אינו יודע על מה התנה כל שלא אמר על דעת ראשונה אני עושה אע"פ שנזכר אח"כ שעל אותו דבר שנדר עכשיו התנה מתחלה לבטלו עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה כיון שהיה זוכר קצת היה לו להתנות ולומר שעל דעת ראשונה הוא עושה וכן פסק הר"ס במ"ל בפ' שני מהל' נדרים (הל' ה). ונראה שמה שאומרים קצת קהלות ביה"כ כל נדרי ואסרי וכו' לדבר זה הם מתכונים לבטל נדרים שידרו לאחר מכן אלא שלשונם משונה שנראה מלשונם שהם מתירין נדרים שעברו וזה אין לו ענין אלא לנדרים הבאים לאחר מכן אלא שרבינו יעקב ז"ל היה מתקן הלשון כדי שיהא משמעותו להבא לומר כל נדרי ואסרי די אסרנא ודי חרמנא כולו קמוץ כדי שיהא נראה להבא ואין ראוי לומר כן כדי שלא יקלו ראשם בנדרים דהא תנא מסתם לה סתומי. וכתב הרמב"ם ז"ל בפ' המזכר [ה"ו] שיש מן הגאונים שאומרים שאין תנאי קודם מבטל מה שאסר עצמו לאחר מכן אלא בנדרים אבל לא בשבועות ויש מהם מי שאומר שהשבועות והנדרים שוין הם לדין זה. ומיהו אמרו במוספות דווקא בשבועות ונדרים שנשבע ונדר לעצמו אבל מי שהשביעו חברו או שהדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שעל דעת חברו הוא נשבע ונודר וכמו שמבטל תנאו לגמרי דמי דהא אסקינן דלא משתבע אדעתא דנפשיה אלא על דעת משביעו וכדאמרינן בשמעתא דנדרי הבאי **רבנן עליה דר' אליעזר בן יעקב או לא פליגי.** דאיכא לספוקי בהכי משום דדלמא עד כאן לא קאמרי רבנן בנדרי זרוזין הוו אלא במוכר ולוקח שאין פיהם ולבם שוים דאף מתחלה היו רוצים בשלשה דינרין אבל למדיר חבירו שיאכל אצלו לאימר שבדוקה הוא מדירו:

קונס

(ה) איבעיא להו פליגי רבנן עליה דר' אליעזר בן יעקב או לא פליגי. דאיכא לספוקי בהכי משום דדלמא עד כאן לא קאמרי רבנן בנדרי זרוזין הוו אלא במוכר ולוקח שאין פיהם ולבם שוים דאף מתחלה היו רוצים בשלשה דינרין אבל למדיר חבירו שיאכל אצלו לאימר שבדוקה הוא מדירו:

קונס

(ו) ג"פ במה, ג) [ע"ק],
ג) [טעות הדפוס],

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו פליגי רבנן. כעין זה בב"מ דף כל ע"ב:

מוסף רש"י

עקריה לתנאיה. דאי לא עקריה למה ליה למידר (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

נדרי זרוזין הוו. אלא מימא במקצת וממכר מקרו נדרי זרוזין שכך דרך התגרין לגדור אבל בדבר מועט כזה שאדם מזמין את חבירו אין דרך לידור כדי לזרז: ויעמוד בר"ה. דבר מסויים נקט תחלה השנה וה"ה בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע: עקריה לתנאיה וקיימיה לנדרייה. שאם אין בדעתו שיהא נדרו קיים למה הוא נודר: תני ובלבד שלא יהא זכור אם הנדר. וכיון שאינו זכור לתנאו נמצא תנאו קיים ונדרו בטל: רבא אמר לעולם כדאמרן מעיקרא. רבא אית ליה שפיר הך דאביי [דתם] אין זכור לתנאו בשעת הנדר שתנאו קיים ונדרו בטל דליכא טעמא לפלוגי בהא אלא שנחתך רבא לקיים לשון המשנה: בגון שהתנה בר"ה. שיהיו מקצת נדרים שידור בזמן השנה בטלים: ולא ידע במאי התנה. על מי זה נדר התנה לבטל אכילת בשר או שתיית יין או מדברים שבינו לבין חבירו או מדברים של עצמו וקא נדר ואמר על דעת הראשון אני עושה שאם אהיה זכור על מה שהתניתי אלך אחר התנאי ושוב מזכר שלבבר זה התנה ההוא נדרא לית ביה משמש והכי קאמר מתני' ובלבד שיהא זכור [פי' כשנכנס] מקצת תנאו אז צריך שיהא בפיו ויאמר על דעת הראשונה אני עושה לאל"כ [הואיל] שזכור לתנאו בטלים לתנאיה וקיימיה לנדרייה אבל אם היה זכור הכל אפי' אמר על דעת הראשונה אני עושה בטלים לתנאיה וקיימיה לנדרייה כי

דבריו סותרין זה את זה דאם הוא רוצה לקיים תנאו למה הוא נודר הלכך אזלינן בנדרים ואמרינן שנדרו אלא אעקר ומה שאומר על דעת הראשונה אני עושה דבריו בטלין אבל כשהוא זכור מקצת אבל בלבד שהיה זכור אם על דעת ראשונה שמא יעמוד שלא התנה בו ומתני' נרא הכי מיפרשא הרוצה שלא יתקיימו נדריו אע"פ שבשעת התנאי בלבד ובלבד שהיה זכור בשעת הנדר אם כן אינו בטלים בין שיבטל אחרי בשעה זו יהיו בטלים בין שיבטל בשעת הנדר מקצתו ובלבד שיהיה אז זכור לתנאו בדעתו הראשונה: **סבר למדרשה בפרקא.** הא דאביי היכא דשכח כל תנאו אבל אין לפרש דהך דרשא בעי למדרש דהאמר לא שייך למימר תנא קא מסתם סתומי דרשא אינו צריך להגיה המשנה ועוד דלא שייך למימר בהך דרשא שלא ינהגו קלות ראש בנדרים דמילתא דרשא לא שכיח שיהיה דבר זכור מקצת ומקצת מקצת ועוד הא קאמר בהדיא בשעת נדרו על דעת ראשונה הוא עושה ולא אתי לזלזולי בנדרים אחרים: **תנא קא מסתם לה סתומי.** דקתני ובלבד שיהא זכור לצרף להגיה ובלבד שלא יהא זכור אבל הא לא הוי מסתם סתומי מה שדלג דווקא שלא יתקיימו נדריו דכיון דאי אפשר לפרש המשנה אם לא שתגיהנה כך הרי היא כמפורשת: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דווקא במקח וממכר שייך למימר נדרי זרוזין: **הלכתא** כותיה **או** לית הלכתא כוותיה. אע"ג דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות ס.) דמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי דלמא הכא מסתבר טעמייהו דרבנן:

(ז) חסורי מחסרא. מתני' והכי קתני הרוצה שיאכל כו': **ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר.** התנאי שהתנה בר"ה: **אי זכור.** ואעפ"כ נדר אם כן עקריה לתנאיה: **אלא אי ובלבד שלא יהא זכור.** התנאי: **לעולם דלאמרינן מעיקרא.** ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **והכא במאי עסקי' כגון שהתנה בראש השנה.** כל נדר שאני עתיד לידור והיה יודע בשעת התנאי דברים שהוא רגיל לידור בהן ועל דעת כן התנה ושוב שכח ממה שהתנה: **והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר.** שהתנה אבל לא ידע) שבשביל אותו נדר נמי התנה ואמר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים[ד] כמו שהתניתי עליו נדריה לית ביה משמש: **לא אמר.** בשעת הנדר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים עקריה לתנאיה וקיים נדריה: **סבר למדרשיה בפירקא.** בדרשה הרוצה שלא יתקיימו נדריו: **א"ל רבא.** סתמה תנא דמתניתין כדי שלא ילמדו ממנה שלא ינהגו קלות בנדרים: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דהא דסברי דלא הוי נדרי זרוזין:

(ח) ג"פ במה, ג) [ע"ק],
ד) [טעות הדפוס],

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו פליגי רבנן. כעין זה בב"מ דף כל ע"ב:

מוסף רש"י

עקריה לתנאיה. דאי לא עקריה למה ליה למידר (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

נדרי זרוזין הוו. אלא מימא במקצת וממכר מקרו נדרי זרוזין שכך דרך התגרין לגדור אבל בדבר מועט כזה שאדם מזמין את חבירו אין דרך לידור כדי לזרז: ויעמוד בר"ה. דבר מסויים נקט תחלה השנה וה"ה בכל עת שירצה ולכל זמן שיקבע: עקריה לתנאיה וקיימיה לנדרייה. שאם אין בדעתו שיהא נדרו קיים למה הוא נודר: תני ובלבד שלא יהא זכור אם הנדר. וכיון שאינו זכור לתנאו נמצא תנאו קיים ונדרו בטל: רבא אמר לעולם כדאמרן מעיקרא. רבא אית ליה שפיר הך דאביי [דתם] אין זכור לתנאו בשעת הנדר שתנאו קיים ונדרו בטל דליכא טעמא לפלוגי בהא אלא שנחתך רבא לקיים לשון המשנה: בגון שהתנה בר"ה. שיהיו מקצת נדרים שידור בזמן השנה בטלים: ולא ידע במאי התנה. על מי זה נדר התנה לבטל אכילת בשר או שתיית יין או מדברים שבינו לבין חבירו או מדברים של עצמו וקא נדר ואמר על דעת הראשון אני עושה שאם אהיה זכור על מה שהתניתי אלך אחר התנאי ושוב מזכר שלבבר זה התנה ההוא נדרא לית ביה משמש והכי קאמר מתני' ובלבד שיהא זכור [פי' כשנכנס] מקצת תנאו אז צריך שיהא בפיו ויאמר על דעת הראשונה אני עושה דאל"כ [הואיל] שזכור לתנאו בטלים לתנאיה וקיימיה לנדרייה אבל אם היה זכור הכל אפי' אמר על דעת הראשונה אני עושה בטלים לתנאיה וקיימיה לנדרייה כי

דבריו סותרין זה את זה דאם הוא רוצה לקיים תנאו למה הוא נודר הלכך אזלינן בנדרים ואמרינן שנדרו אלא אעקר ומה שאומר על דעת הראשונה אני עושה דבריו בטלין אבל כשהוא זכור מקצת אבל בלבד שהיה זכור בשעת הנדר אם כן אינו בטלים בין שיבטל בשעת הנדר מקצתו ובלבד שיהיה אז זכור לתנאו בדעתו הראשונה: **סבר למדרשה בפרקא.** הא דאביי היכא דשכח כל תנאו אבל אין לפרש דהך דרשא בעי למדרש דהאמר לא שייך למימר תנא קא מסתם סתומי דרשא אינו צריך להגיה המשנה ועוד דלא שייך למימר בהך דרשא שלא ינהגו קלות בנדרים דמילתא דרשא לא שכיח שיהיה דבר זכור מקצת ומקצת מקצת ועוד הא קאמר בהדיא בשעת נדרו על דעת ראשונה הוא עושה ולא אתי לזלזולי בנדרים אחרים: **תנא קא מסתם לה סתומי.** דקתני ובלבד שיהא זכור צריך להגיה ובלבד שלא יהא זכור אבל הא לא הוי מסתם סתומי מה שדלג דווקא שלא יתקיימו נדריו דכיון דאי אפשר לפרש המשנה אם לא שתגיהנה כך הרי היא כמפורשת: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דווקא במקח וממכר שייך למימר נדרי זרוזין: **הלכתא** כותיה **או** לית הלכתא כוותיה. אע"ג דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות ס.) דמשנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי דלמא הכא מסתבר טעמייהו דרבנן:

(ט) חסורי מחסרא. מתני' והכי קתני הרוצה שיאכל כו': **ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר.** התנאי שהתנה בר"ה: **אי זכור.** ואעפ"כ נדר אם כן עקריה לתנאיה: **אלא אי ובלבד שלא יהא זכור.** התנאי: **לעולם דלאמרינן מעיקרא.** ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **והכא במאי עסקי' כגון שהתנה בראש השנה.** כל נדר שאני עתיד לידור והיה יודע בשעת התנאי דברים שהוא רגיל לידור בהן ועל דעת כן התנה ושוב שכח ממה שהתנה: **והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר.** שהתנה אבל לא ידע) שבשביל אותו נדר נמי התנה ואמר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים[ד] כמו שהתניתי עליו נדריה לית ביה משמש: **לא אמר.** בשעת הנדר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים עקריה לתנאיה וקיים נדריה: **סבר למדרשיה בפירקא.** בדרשה הרוצה שלא יתקיימו נדריו: **א"ל רבא.** סתמה תנא דמתניתין כדי שלא ילמדו ממנה שלא ינהגו קלות בנדרים: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דהא דסברי דלא הוי נדרי זרוזין:

הרי

(ט) חסורי מחסרא. מתני' והכי קתני הרוצה שיאכל כו': **ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר.** התנאי שהתנה בר"ה: **אי זכור.** ואעפ"כ נדר אם כן עקריה לתנאיה: **אלא אי ובלבד שלא יהא זכור.** התנאי: **לעולם דלאמרינן מעיקרא.** ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **והכא במאי עסקי' כגון שהתנה בראש השנה.** כל נדר שאני עתיד לידור והיה יודע בשעת התנאי דברים שהוא רגיל לידור בהן ועל דעת כן התנה ושוב שכח ממה שהתנה: **והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר.** שהתנה אבל לא ידע) שבשביל אותו נדר נמי התנה ואמר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים[ד] כמו שהתניתי עליו נדריה לית ביה משמש: **לא אמר.** בשעת הנדר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים עקריה לתנאיה וקיים נדריה: **סבר למדרשיה בפירקא.** בדרשה הרוצה שלא יתקיימו נדריו: **א"ל רבא.** סתמה תנא דמתניתין כדי שלא ילמדו ממנה שלא ינהגו קלות בנדרים: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דהא דסברי דלא הוי נדרי זרוזין:

הרי

(ט) חסורי מחסרא. מתני' והכי קתני הרוצה שיאכל כו': **ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר.** התנאי שהתנה בר"ה: **אי זכור.** ואעפ"כ נדר אם כן עקריה לתנאיה: **אלא אי ובלבד שלא יהא זכור.** התנאי: **לעולם דלאמרינן מעיקרא.** ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר: **והכא במאי עסקי' כגון שהתנה בראש השנה.** כל נדר שאני עתיד לידור והיה יודע בשעת התנאי דברים שהוא רגיל לידור בהן ועל דעת כן התנה ושוב שכח ממה שהתנה: **והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר.** שהתנה אבל לא ידע) שבשביל אותו נדר נמי התנה ואמר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים[ד] כמו שהתניתי עליו נדריה לית ביה משמש: **לא אמר.** בשעת הנדר על דעת הראשונה אני נודר שלא יהא מקויים עקריה לתנאיה וקיים נדריה: **סבר למדרשיה בפירקא.** בדרשה הרוצה שלא יתקיימו נדריו: **א"ל רבא.** סתמה תנא דמתניתין כדי שלא ילמדו ממנה שלא ינהגו קלות בנדרים: **פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר בן יעקב.** דהא דסברי דלא הוי נדרי זרוזין:

הרי

הרי זה יכול. המודר להתיר נדרו בעצמו שלא ע"פ חכם שיכול לומר לו המודר כלום אמרת ליתן לבני כך וכך אלא בשביל כבודי: **זהו כבודו.** יותר שלא אקבל שאיני צריך וכבר הותר הנדר: **מני אי רבי אליעזר בן יעקב.** אע"ג דלא אמר זהו כבודי יותר בטל דנדרי זירוזין הוא: **אלא לאו רבנן היא.** דסברי דלא הוי נדרי זירוזין וש"מ פליגי: **נעולס רבי אליעזר בן יעקב היא.** הא מתני': **ומודה ר' אליעזר בן יעקב בהאי דנדר הוי.** ולא זירוזין דודאי משום נדר ממש קא"ל דאמר ליה לאו כלבא אנא כו': נדר יכול להתיר (ג) שיכול לומר לו הריני מחזיק לך טובה כאילו התקבלתי ממך לפיכך אינו נדר: **אי ר"א בן יעקב נדרי זירוזין הוו.** שמזרזו ומדירו כדי שיתן לו כך וכך אע"ג דלא אמר התקבלתי הוי בטל דנדרי זירוזין הוו: **אלא לאו רבנן היא.** דסברי דלא הוו נדרי זירוזין אלמא פליגי: **נעולס ר"א בן יעקב היא.** הא מתני': **ומודה.** דהאי לא הוה נדרי זירוזין אלא נדר ממש ולהכי אי אמר התקבלתי לא הוי נדר: **משום דאמר ליה לאו מלבא הוא': מני אי ר"א בן יעקב נדרי זירוזין הוו.** המדיר חברו שיאכל עמו ואפי' לא חלה מותר: **אלא לאו רבנן היא.** ופליגי דלא הוו נדרי זירוזין: **נעולס ר"א בן יעקב היא.** ומודה דלאו נדרי זירוזין הוו: **מי סברת דאדריה מזמנא.** דהיינו נדרי זירוזין: **לא זמינא הוא דאדריה למזמנא דאמר ליה מזמנא לי בהדך אמר ליה אין נדר זה קבל עליך ונדר וחלה הוא.** המזומן הא לא חלה הוי נדר גמור: **יפר על כן.** על אותו שאמר במשנה אמר ר"א בן יעקב האומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך כו': **והלה הקפיד לנגדו.** אף על גב שפירש לו הכל ואע"פ שהקפיד כנגדו אף אלו נדרי זירוזין ומותר: **ולא הודו לו חכמים.** שיהא נדרי זירוזין: **קונם שאיני נהנה לך.** קונם מה שאני נהנה משלך: **כלום אמרת אלא מפני כבודי.** שאתכבד על ידך בפני הבריות שירלו שאני חשוב בעיניך שאתה רוצה ליתן לי מתנה זהו כבודי שאתכבד יותר כשירלו שאתה רוצה ליתן ואני איני רוצה לקבל: ואמרינן בירושלמי(ו) דרבי מאיר דפליג באידך ברייתא דמייתינן בסמוך פליג נמי בהא ומפרש התם במאי פליגי דגרסינן מ"ר זעירא בשתם חלוקים מה אנן קיימין אם כשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודי כלום אמרת אלא מפני כבודי מדיר חולק עליו ואומר לו לא כי אלא לכבודי נתכוונתי כדי שאתכבד שתקבל מתנה ממני דברי הכל אסור אם כשזה אומר מפני (ד) כבודך וזה אומר מפני כבודי דב"ע לא פליגי דשרי כיון קיימים בשתם ר"מ אומר שתם כמי שזה אומר מפני כבודי ורבנן אמרין שתמן כמי שזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך: **לא ר"א בן יעקב היא.** אף ר"א בן יעקב היא: **משום דא"ל לאו לכלבא אנא וכו'.** והכא הוא דשייך למימר הכי מפני שהמזמן אוסר על עצמו נכסי המזומן ומש"ה איכא למימר דדוקא קאמר שאינו רוצה ליהנות ממנו אלא מ"כ יקבל הוא ממנו ג"כ הנאה זו דכור מ' של חטים וכו' דלאו כלבא הוא אבל במתני' היכי שייך למימר הכי והא המזמן אינו אוסר עליו נכסי המזומן דאדרבה נכסיו הוא אוסר למזומן אם לא יקבל ממנו גם עכשיו הנאה זו. ואחרים אומרים דמשום דהכא בעי למיתן ליה מתנה מרובה משמע דעבד ליה אידך נייח נפשיה דאי לא לא הוה יהיב ליה הך מתנה הלכך שייך למימר לאו כלבא אנא אבל במתני' לא מוכח הכי דעביד איניש להאכיל את חבירו אלו אף על גב דחבריה לא יהיב ליה מעיקרא מידי: **הריני לאילו המקבלני.** מפרש בפרק מי שאחזו (גיטין דף עד:) דהיינו טעמא משום דלהרווחה דידיה איכוון והא לא אצטריך. ודוקא כשהבנים סמוכים על שולחנו דבכי האי גוונא שייך למימר דלהרווחה דידיה איכוון שלא יצטרך להוליא משלו לצרכן והא לא אצטריך ובכי האי הוא יכול לומר כן אבל אין הבנים סמוכים על שולחן אביהם הוי איפכא דלהרווחה דידהו קמכוון וכל שאמרו הם הריני כאילו התקבלנו התירו הנדר ואילו אמר האב כן אין בדבריו כלום. וכתב הרשב"א ז"ל דדוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאילו התקבלתי דכיון שאפי' היה מקבל ממנו היה יכול להחזיר לו אף מעכשיו יכול לומר הריני כאילו התקבלתי דאפוקי מטרשתא למה לי אבל בבטול מעשה כגון שאמר נכסי אסורין עליך אם תלך למקום פלוני לא שייך למימר הכי דאי הוא כאילו לא הלכת שם"ל. ואיכא מאן דפליג שאפילו בענין זה יכול לומר כן שאותו תנאי עצמו לא אמרו מתחלה אלא להשלים רצונו שהיה רוצה שלא ילך ועכשיו כיון שאינו חושש אם לא ילך אם לא ילך כבר נשלם רצונו: **מי סברת דאדריה מזמנא לזמינא זמינא אדריה למזמנא.** כלומר לאו כדס"ד שהמזמן הדיר למזומן דאי הכי אפי' בלא אונס שרי דנדרי זירוזין הוי אלא זמינא אדריה למזמנא כלומר לבקשת המזומן נדר המזמן דא"ל לא מזמנת לי לא מזמינני לסעודתך א"ל אין כלומר כן אזמינך נדר זה עליך כלומר אסור נכסיך או נכסי על עצמך אם לא תעשה כן ונדר המזומן וחלה הוא וכו' הלכך טעמא דחלה הוא הא לאו הכי נדרא הוי דליכא למימר לזרוזיה איכוון שהרי לא היה צריך לזרז אותו דאדרבה הוא אוסר הנאת המזומן על עצמו אם לא ירצה לקבל ממנו הנאה זו ומש"ה איכא למימר דבדוקא נדר אפילו הכי א"ר אליעזר בן יעקב דנדרי זירוזין הן. ולפי פי' זה חזינן השתא דמאי דדמינן לעיל דאפילו דאב"י מודה כל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אנא דחויא בעלמא היא ולאו קושטא דמלתא. ולאידך פירושא דכתבינן לעיל דטעמא דלאו כלבא אנא משום דמפלגינן בין מתנה מרובה למתנה מועטת האי יתר ע"כ דאמרינן הכא לאו משום דלא חייסינן לטעמא דלאו כלבא אנא דהא כיון דמתנה מועטת היא לא שייך למימר הכי אלא האי יתר על כן דקאמר משום דסד"א כיון דמייחד ואמר פת חמה וכוס של חמין דווקא נדר ולא לזרוז בעלמא קמ"ל דאף אלו נדרי זירוזין ולפי פי' זה אכתי קיימינן במאי דאמרינן מעיקרא דכל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אנא דהיינו במתנה מרובה אפי' ר"א בן יעקב מודה. ודחינן לא בבתרייתא כלומר בבתרייתא הוא דפליגי רבנן אבל בקמייתא לא. ואיכא נסחי דגרסי ושמע מינה פליגי רבנן עליה שמע מינה: ת"ש

מסורת הש"ס

א) לקמן סג:, ב) ג"ז שם גיטין עד:, ג) [עי' רש"י כתובות פט: ותוס' ב"ב ז: ד"ה מנ], ד) לקמן כז., ה) [תוספתא פ"ב ע"ס], ו) [פ"ח ה"ז],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא לאו רבנן שמע מינה פליגי: (ב) שם ר' מאיר אומר אסור עד שיתן: (ג) רש"י ד"ה ומכמיס אומרים אף זה נודר יכול להתיר נדרו בעצמו שיכול לומר: (ד) בר"נ ד"ה כלום וכו' אסור אם כשזה אומר מפני כבודי וזה אומר מפני כבודך כ"ע:

גליון הש"ם

גמ' אי רבי אליעזר בן יעקב זירוזין הוי. קשה לי דלמא מיירי במעמיד דבריו עיין בר"ן לעיל דף כא ע"א וע"ש:

פירוש הרא"ש

אם אין אתה בא ונוטל לבנך וכו'. דרך כבוד הוא שיקבל מתנה לבניו ולא לעצמו: **שלא ע"פ חכם.** ומין צריך שאלה אע"פ שכל פתח וחרטה עוקר הנדר מעיקרו ואעפ"כ צריך שאלה לחכם הפי' פתחא מוכחת טפי: זהו כבודי. לשון מתנות: **משום דא"ל לאו כלבא אנא.** וכיון שיש טעם לדבר אמרינן לנדר איכוון: **דמתהנינא** ממך. דכיון שהוא רוצה שיקבל ממנו מתנה מרובה מסתמא גם הוא נהנה ממנו הרבה: **לאו מלבא אנא.** ומסתמא ההנהו הרבה מתחר שתובע ממנו מתנה מרובה: **זמינא הוא דאדריה למזמנא.** המזומן ביקש למזמן שיזמינהו לסעודתו וא"ל אין נדר זה עליך דאזמינת וא"ל המזומן למזמן מודרני מנכסיך אם לא אוכל אלכך כי רצו להזמינו גם לסעודה אחרת והוא חפץ יותר לאכול עם זה הפים וכבה"ג לא הוי נדרי זירוזין אלא לנדר גמור מתחווו שניהם: **מאי לאו אפי' בקמייתא [לא בבתרייתא].** אבל מהך ליכא למפשט דפליגי דשמעי הכא כיון שאמר שאני נהנה לך בהאי פליגי רבנן משום דא"ל לאו כלבא אנא כו': **חלבה בראב".** ומסתמא אמתני' קאי אלמא פליגי והלכתא כותיה:

עין משפט נר מצוה

יז א ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הל' יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף כ:

יח ג מיי' פ"ד מהלכות נדרים הלכה ו ופ"ג מהלכות שבועות הל' ו טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יב:

יט ד ה טוש"ע שם ס"ג:

מוסף רש"י

זהו כבודי. אלא אטול ממך (לקמן סג:). **קונם** שאתה נהנה לי. קונס תהא עליך כל הנאה שתהנה ממני (גיטין עד:). אף זה. אם רצה הנדר יכול להתירו מאליו בלא שאלת הכתם חכם, ואומר לו הריני כאילו התקבלתי (שם) ויאמר לו המדיר הריני כאלו נתקבלתי מה שבקשתי ממך (לקמן סג:). **מר קשישא.** שני בנים היו לרב חסדא ושם שניהם שוין אלא שהגדול קורין לו מר קשישא ולעייר קורין לו מר יונקא (כתובות פט:). **וחלה הוא.** המדיר (לקמן כז.).

תוספות

מי סברת דאדריה מזמנא לזמינא לא זמינא אדריה למזמנא אמר ליה מזמנת לי אמר ליה אין. פירוש כן אני רוצה לומן אותך ול"ל זמינא למזמנא דור עליך שאתה מזמן לי ונדר פירוש נדר מזמנא ואמר קונם פירות עלי אם אין אני מזמן אותך ולא הוי נדרי זירוזין משום דדוקא היכא שהמזומן מסרב ומזמן מפליר בו ומזרזו לאכול משלו התם שייך נדרי זירוזין אבל כאן אין צריך לזרז המזומן לאכול שהרי אדרבה המזומן מבקש מן המזמן שידור על כך שיזמנהו: יתר על בן אמר ר' אליעזר ב"י ואוכל עמו פת חמה. וא"ת מאי יתר על כן י"ל דהכי קאמר אע"ג דשייך לומר לאו כלבא אנא ואע"פ דאמר לעיל דלא הוי זירוזין היכא דשייך לומר לאו כלבא אנא לכן נראה דאמר ליה קונם שאי אתה נהנה ממני לעולם אם לא אתה אוכל היום פת חמה והשתא לא שייך טעמא דלאו כלבא אנא ואמעיינן דאע"ג דפי' לו פת חמה וכוס של חמין דמקפיד הוא עפי' דסד"א דמתכוין לנדר אפ"ה שרי:

ס"ש דאמר רב הונא הלכה כר"א בן יעקב. כלומר [ס] דהוה ידיע להו דרב הונא אפילו בקמייתא קבע הלכתא כר"א בן יעקב דאי לא מאי מוכחא מדרב הונא דפליגי רבנן דלמא אבתרייתא הוא דפסיק הלכתא כוותיה כך פירשו רבותי. וגראה בעיני שאין לזרך לכך אלא מעיקרא כי איבעיא אי פליגי רבנן עליה אי לאו למיקס אקושטא דמילתא הוא דבעיין דאי פליגי עליה אפשר דלא קי"ל כוותיה דיחיד ורבים הלכה כרבים וכדמסקי' בבעיין אם תמצא לומר פליגי הלכתא כוותיה או לית הלכתא כוותיה אבל השתא דמקבע רב הונא הילכתא כוותיה

דאפילו בקמייתא ושמע מינה פליגי רבנן עליה שמע מינה מאי הוי עלה תש"ש דאמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב וכן אמר רב אדא בר אהבה הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: **מתני'** [א]נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: **גמ'** תנא[ב] נדרי הבאי מותרין [ג]שבועות הבאי אסורין היכי דמי שבועות הבאי אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר אמר אביי דאמר שבועה שראיתי אמר ליה רבא אם כן למה לי למימר ועוד דומיא דנדר קתני אלא אמר רבא באומר יאסרו פירות העולם עלי [ג]בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים א"ל רבינא לרב אשי ודלמא האי גברא קינא דשומשמני חזא ואסיק להון שמא עולי מצרים ושפיר משתבע א"ל

במאי דאפליגו רבנן עליה אפילו אם תמצי לומר דאבריתא קאי אבל במתני' מודו ליה רבנן לא נפקא לן מינה מידי. עוד נראה לי דכיון דאמר רב הונא סתמא הלכה כר' אליעזר משמע דאמתני' קאי שהמשנה היתה שגורה בפי הכל ולא הבריתא: ולענין הלכה כיון דאפסיקא הלכתא כרבי אליעזר בן יעקב לפי אותו פירוש ראשון שפירשנו למעלה דהאי יתר מכן בא לומר דאע"ג דאיכא למימר לאו כלבא אגא אמר ר' אליעזר בן יעקב נדרי זרוזין הוי נקיטינן הכי והדרינן ממאי דאמרי' לעיל בסוגיין דמודה ר"א דכל היכא דאיכא למימר לאו כלבא אגא נדר גמור הוי דלמסקנא ליתא וכדכתבינן. ומיהו אע"ג דהדרינן מטעמא דלאו כלבא אגא טעמא דלאו מלכא אגא אכתי איתיה ומודי ביה רבי אליעזר. אבל לאידך פירושא דכתיבנא לעיל דטעמא דלאו כלבא אגא משום דיהיב

ליה מתנה מרובה הוא במסקנא נמי כי היכי דנקטינן טעמא דלאו מלכא אגא ה"נ נקטינן טעמא דלאו כלבא אגא דבתרוייהו כל היכא דאיתנהו מודה רבי אליעזר דנדר הוי ולא זרוזין ולזה נראה שהסכים הרמב"ן ז"ל בהלכותיו לפנינו בפ' קונס וכדבריו נראה לי דאי לא תימא הכי מתני' דפ' קונס [נקמן סג.:] דאם אי אתה בא ומוטל אלא כרבי אליעזר בן יעקב דבתרייתא דיתר על כן אתיא ואי הכי היכי פסקינן כר' אליעזר בן יעקב אפי' במאי דאמר דבתרייתא הוה ליה סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם אלא ודאי כדאמרן: **מתני'** נדרי הבאי אמר קונם אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד. נראה לי דתנא תרי גווני נקט חד דשייך ביה גזמא דהיינו כעולי מצרים דעביד איניש דכי חזי איניש טובא גזים ואמר כעולי מצרים וחד לא שייך ביה גזמא דהיינו נחש בקורת בית הבד דכיון דמפרשינן בגמרא [כה.] דלא נחש גדול קאמר אלא טרוף לא שייך למימר דרך גזמא טרוף בקורת בית הבד שאין שום נחש טרוף כלל. ואשמועינן תנא דכי תלה איסור פירות בחד מהני נדרו בטל וכל חד וחד טעמיה לחוד דכי אמר קונס עלי פירות אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים בדין הוא דלא לתסרו עליה דקושטא קאמר כיון שראה עם רב דעביד איניש דגזים בכי ה"ג וכי אמר אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד נמי הפירות מותרין מטעמא אחרינא דאע"ג דודאי שיקרא קאמר דאפי' בדרך גזמא לא שייך למימר הכי אפי' הכי הפירות מותרין משום דאמדינן ליה לדעתיה שלא לאסור את הפירות נתכוון שא"כ לא היה לו לתלות איסורו בתנאי אלא היה לו לאסרם עליו במוחלט שהרי אף כשהתנה בכיוצא בזה אין לתנאו ענין שהדבר ברור שלא ראה נחש זה שאין בין אוסר סתם למתנה בכיוצא בזה כלום אלא ודאי אמרי' שלא לאסור פירות בא אלא לומר דברי הבאי זה כלומר שראה נחש בקורת בית הבד. ומש"ה ניחא האי דתנן בשבועות שתים בתרא (שבועות דף כט.) גבי שבועת שוא אם לא ראיתי גמל הפורח באויר אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד ולא תנא התם כעולי מצרים משום דכה"ג לא לקי משום שבועת שוא דעל הגזמא קושטא קאמר והכא נמי לא חש תנא למתני גמל הפורח באויר דתרי גווני דבעי למיתני דהיינו מידי דשייך ביה גזמא ולא שייך ביה גזמא הא תנהו: **גמ'** כך שבועות הבאי מותרות. כלומר שהפירות מותרין משום ההוא טעמא דפריסנא במתני'. מיהו במידי דלא שייך ביה גזמא כגון גמל הפורח באויר ונחש בקורת בית הבד כי תלי איסור פירות עלייהו לקי משום שבועת שוא דאיהו לא לאסור פירות נתכוין מההוא טעמא דכתיבנא אלא ודאי יתה שבועה לשוא לומר שראה דבר זה והיינו מתני' דשבועות דתנן התם דכי האי גוונא לוקה משום שבועת שוא מה שאין כן בנדרים דבנדרי שוא ליכא מלקות: **ומקשי' היכי דמי שבועות הבאי אי נימא דאמר אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים מידעם קאמר הרי יתה שבועה לשקר.** כלומר שאין לנשון זה שום משמעות. ולשקר לאו דוקא אלא כלומר אלא דבר דכתיב קרא אך לשקר שמרתי (שמואל א כה): **דאמר שבועה שראיתי.** וגראה בעיני דסבירא ליה לאביי לפוס אוקימתיה דכי קתני כך שבועות הבאי מותרות לאו אכולהו גווי דמתני' קאי דבמידי דלא שייכא ביה גזמא ליכא למימר שתהא שבועתו מותרת דשבועת שוא הוא וליכא למימר מ"מ הפירות מותרות דהא אביי לא במתנה באיסור פירות מוקים לה אלא לאביי הכי קתני כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי של גזמא מותרות דלא תימא כיון דשבועה חמורה לא גזים בה אינש ובדוקא קא משתבע ולקי משום שבועת שוא דליתא אלא עביד אינש דגזים בשבועות כי היכי דגזים בנדרים: **ומקשי' ליה רבא א"כ למה ליה למימר.** כלומר דאי אמידי דשייך ביה גזמא בלחוד קאי פסיקא דשבועות נמי מותרות דכיון דגזים ואמר קושטא קאמר. ועוד דומיא דנדר קתני כלומר דכשם שנדרים מותרין בהנהו תרי גווי דמתני' כך שבועות מותרות בהנהו תרי גווי גופייהו ואי שבועה שראיתי קאמר אי אפשר שתהא מותרת דנחש בקורת בית הבד ולכוותיה דכיון

אפי' בקמייתא. הכן דלעיל ש"מ: **מאי הוי עלה.** אי הוי הלכתא כוותיה דר' אליעזר דהוי נדרי זרוזין ומותר: **אמר ליה רבא.** א"כ מתניתא דאמר שבועה שראיתי בדרך הזה: **למה לי למימר.** דאסור דהיינו שבועה גמורה ודאי כאילו אמר שבועה שאכלתי: **ועוד דומיא דנדר קתני.** שבועות [ה] (נדרי) הבאי אסורין דמשמע דקאמר בלשון נדר ושבועה: **אלא אמר רבא.** דקאמר הכי יאסרו כל פירות העולם עלי בשבועה: **אם לא ראיתי.** ולא קאמר שראיתי: **ליה רבינא.** אמאי אסורות ודלמא שפיר אישתבע לדעתיה דידיה: **דלמא קינא דשומשמני.** נמלות מקובצות הרבה ראה ביחד כעולי מצרים דאפשר: אדעתא

ב) א מיי' פ"ג מהלכות שבועות הל"ה סמג לאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ד:

כא ב טוש"ע י"ד סימן רלט סעיף ח:

פירוש הרא"ש

מתני' נדרי הבאי. כמו בג' מקומות דכתו חכמים לשון הבאי בפ' גיד הנשה (חולין דף 5:) כלומר גזומא ושפא יתר וכן זה סוסיף על מה שראה כאדם שרואה דבר בפלא וגדול ומוסיף לומר יותר ממה שראה והוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שהוא אומר הלכך אע"פ שאמר קונס ככר זה עלי אם לא ראיתי עם בעולי מצרים והנחש שראיתי אם לא היה בקורת בית הבד לא אמרינן ודאי היה כך כמו שהוא אומר ויאסר הנדר עליו אלא אמרינן הוא בעצמו יודע שלא היה כל כך כמו שאמר אלא דרך בני אדם להוסיף על מה שראו ולא היה דעתו לנדר כי דרך בני אדם לנדר כן ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: גמ' תנא נדרי הבאי מותרין אבל שבועות הבאי אסורין. משום דשבועה חמירא טפי הלכך חמירא לאסור מדרבנן ויש"ג כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות: **אילימא דאמר שבועה אם לא ראיתי בדרך הזה מידעם קאמר.** כיון דאינו אוסר שום דבר עליו אין בלשון הזה שבועה כלל ולא גרם הרי יאלה שבועה לשקר: **א"כ למה לי למימר.** כיון דאמר שבועה שראיתי פשיטא שאסור אע"פ שדרך העולם לקרות נעם רב כיוצאי מצרים מ"מ אסור לישבע על זה ובנדר דוקא שרינן הנדר שלא כוון לנדר: **ועוד דומיא דנדר קתני:** ועוד דומיא דנדר קתני. דמשמע שאסור דבר עליו בשבועה אם כמו בנדר: **יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי כו'.** ואע"ג שדרך העולם לקרות נעם רב כיוצאי מצרים משום חומרא דשבועה אסרינן להו עליהם ולאידך לישנא קמ"ל דלא מפלגינן בין נדרים לשבועות: **שומשמני חזא.** ראה נמלים הרבה והעלה להם עולי מצרים ולדעתו שפיר קא משתבע ואם אמר שהוא כן למה אינו נאמן:

מסורת הש"ס

ה) ס"א כשם שנדרי הבאי מותרים כן שבועות הבאי מותרות וכן גי' הרמב"ם [וכן בתוספתא פ"בן], **ג)** [עי' תוס' שבועות כה. סד"ה משא"כ וכו' וע"ע שם כט. ד"ה בלומר], **ג)** תולי ל"ל דלא עבידי.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ועוד וכו' שבועות הבאי אסורין דמשמע דשבועה דקאמר בלשון נדר הם"ד ומיבת נדרי נמחק:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה ת"ש וכו' דהוה ידיע להו. כעין זה בר"ן לקמן כז ע"א ד"ה ולר"ה ובשבת דף ט ע"ב בתוספ' ד"ה הא לן וס"ע:

מוסף רש"י

שבועות הבאי אסורין. שהוא שבועה בספקיו אסור, דבמר בכרו אוזין, דבשבועות לא בעינן פיו ולבו שוים (ראש"ה בשמו). למה לי למימר. שבועת שוא בהדיא היא (שם).

תוספות

מאי הויא עלה. ול"ת והא פשיטא כבר דפליגי רבנן עליה לכן גראה לפרש הלכה כרבי אליעזר ב"י אי לא: נדרי הבאי אם לא ראיתי. פירוש שאמר קונס פירות העולם עלי אם לא ראיתי וכו' מותרין מטעם דעבידי אינשי דמשתעי הכי כדי לאמת ולגדם את דבריהם כשרואין מעשה אחד יותר ממה שרגיל להיות ואין בלבו לאסור ואינן סהדי כדפרישית לעיל: בעולי מצרים. לפי שראה עם רב יותר ממה שרגיל: נחש טרוף. לפי שראוהו טרוף יותר משאר נחשים ודווקא כשראה כדפרישית אבל אם לא ראה שום אדם ולא שום נחש ודאי לא הוי נדר הבאי ואסור משום ג) דעבידי אינשי דמשתעו הכי כיון שלא ראה כלל: **אלא אמר רבא דאמר יאסרו כל פירות שבעולם וכו'.** בשבועות פירשו התוספות באורך:

אדעתא דידן אישתבע. כדרך שבני אדם נשבעין ואין דרך בני אדם לקרות לנמלים עולי מלרים: **לאפוקי מאי.** אמרי ליה הכי דשלא על דעתך אנו משביעין אותך: **לאו לאפוקי.** דיהיב ליה לבעל חובו אסקונדרי פיספסים שמשחקים בהן וקרא אותן זוזי ובכך רוצה לפטור עצמו מן השבועה. מכלל דעביד איניש דנשבע לדעתא דנפשיה הכא נמי נימא הכי גבי שומשמני: **לא.** שומשמני ואיסקונדרי לאו מילתא היא ובהכי לא מיפטר איניש נפשיה ומשום האי טעמא לא היו אומרים לו הוי יודע כו': **אלא לאפוקי מקניא דרבא.** דזוזי ממש יהב ובעי למיפטר בהכי ובשאר מילי לא עביד איניש דנשבע אדעתא דנפשיה: **והא תניא וכן מצינו כו' שנאמר ולא אחכם לבדכם.** הכי פירושו אינו משביע אתכם על דעתכם לבדכם: **לאפוקי מאי.** קאמר להו הכי לאו לאפוקי דאי אסיקו לה שמא לעבודת כוכבים אלוה ופלחו לה ובעו למיפטר נפשייהו דאמרי דפלחי לאלוה: **לא.** לאו לאפוקי משום האי קאמר הכי דאיהו לא מצו לאסוקי לעבודת כוכבים שמא אלוה ולמיפטר נפשייהו (ד) דהא עבודת כוכבים איקרי אלוה מעלמה: **אם כן אמאי משבע יתהון הכי על דעת המקום ועל דעתי לישבע יתהון דמקיימיתו תורה: הוה משמע תורה אחת.** שבכתב בלבד: **משמע מצות המלך.** שבפרשה שוש תשיש עליך מלך (דברים יז) שיש שם מצות: **ולישבע להו הכי דמקיימיתו עבודת כוכבים ותורה כולה אי נמי דמקיימיתו תרי"ג מצות.** ולא מצי למיטעי מידי: **אלא משה רבינו מילתא דלאו טריחא נקט.** כשאמר על דעת המקום ועל דעתי ששם נכלל הכל: **אורווהא.** אילטבלאות מלאות תבן: **ובלע יתהון.** אלמא דהוה גדול מקורת בית הבד: **בטרוף קאמר.** נחש מנומר לא משתכח בקורת בית הבד: **והא כולהו מיטרף טריפי.** הוו מנומרין: **בגבו טרוף קאמרינן.** ולא הוי גדול כי האי גוונא: **וליתני.** אם לא ראיתי נחש גבו טרוף בקורת בית הבד (ה): **מילתא אגב אורחא קמ"ל.** דכי אמר (ו) בית הבד אגבו טרוף קאמר דומיא דקורת בית הבד דהוי טרוף חדקים חדקים: **נפקא מינה.** למוכר קורת בית הבד לחבירו: **אי גבה טרוף אין.** ולאי הוי קורת בית הבד:

מתני'

דכיון דמידי דלא שייך בה גוזמא הוא ולאי שבועת שוא הוא: **אלא אמר רבא לעולם דאמר שבועה אם לא ראיתי לאו אמר רב עמרם וכו'.** כלומר דכי היכי דהתם (לקמן כח.) תניגן שאף בשבועה לא מחמירינן לאסור פירות עליו כדאמרינן לקמן הכא נמי דאמר יאסרו פירות עולם עלי בשבועה אם לא ראיתי וכו' כלומר ואכולהו גווני דמתניתין קאי ורבותא משום נחש בקורת בית הבד היא דס"ד אמינא נהי דבנדרים אמרינן דהפירות מותרין התם הוא משום שאף כשלא נתכוון לאסור פירות לא נקי משום שבועת שוא סד"א דנדר שוא לא אשכחן ומש"ה בדין הוא שנאמר שלא נתכוון לאסור פירות אבל בשבועה דאי לא נתכוון לאסור פירות נקי משום שבועת שוא סד"א ולאי לאסור פירות עליו נתכוון כי היכי דלא לילקי קמ"ל דאפי' בשבועה סמכינן אהאי טעמא דכתיבנא במתניתין דאי לאסור פירות נתכוון לא היה תולה איסורן בתנאי כזה (ט): **אדעתא דידן אשתבע.** דאע"ג דלא אמרינן ליה אשתבע על דעתינו אינו נשבע על מה שיש בלבו אלא על דעתינו: **כשהן משביעין אותו.** למודה מקנת: **אסקונדרי.** תתיכות עץ קטנות שמשחקין בהם: **ואסיק להו שמא זוזי.** כגון את שמם מעות: **א"ל פרעתיך.** כלומר פרעתיך מקצת דאי כופר בכל למה ליה למנקט ספרא דאורייתא הא לא מחייב אלא שבועת היסת דליתא בנקיטת חפץ אלא ודאי מודה מקצת הוא. והש"ס הכא לא חש לפרושי משום דלאו בהנהו דיני עסיק וכבר כתבתי בפרק שבועת הדיינין בסייעתא דשמיא: **ה"ג ואשתבע דיהבית לך זוזך.** ולא גרסינן דפרעית לך דהא איהו לאו בתורת פרעון שקליה: **לא אחכם לבדכם.** לא כשאתם במחשבת לבבכם. שאם בא לומר שאפי' עם דורות הבאים היה כורת ברית הא כתיב בתר הכי את אשר ישנו פה כו' ואת אשר איננו פה וכו': **דאי אסיקו שמא לעבודת כוכבים אלוה.** כלומר ואע"פ שאינו במשמע הלשון הא דעתם על עבודת כוכבים: **חמורה עבודת כוכבים.** לכתיב בקרבן עבודת כוכבים (ט) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות: **אלא מילתא דלא טריחא נקט.** ובפ' שבועות שתים בתרא (שבועות כט.) מסקינן א"כ לימא להו על דעתי על דעת המקום ל"ל כי היכי דלא תיהוי הפרה לשבועתייהו ופירשתי שם בס"ד: **תליסר אורווהא דיבנא.** שיעור תליסר אורוות תבן: **בטרוף.** עשוי בקעיס בקעיס: **גבו טרוף.** שאין עשוי בקעיס בגבו אלא בגוארו בלבד: **למקח וממכר.** שהמוכר קורת בית הבד לחברו סתם צריך שיהא טרוף. ובירושלמי גרלאה דפירש טרוף מרובע דאמרינן התם (י) אין מרובע בבריות ופריך אם כן למה ליה למתני בקורת בית הבד ומשני לית אורחא דתנא מתפיס אלא מילתא רבה דתניא גמל הפורח באויר וליתני עכבר

מתני'

אא מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' טו) ופי"א הלכה יח סמג עשין קכג טוש"ע ח"מ סי' פז סעי' כ:

בג ב מיי' פ"ג מהלכות גזילה הל' יב טוש"ע יו"ד סימן כד:

בד ג מיי' פ"ב מהלכות עבודת כוכבים הל' ד סמג לאוין ע:

בה מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ט.):

תורה אור השלם

1. וְלֹא אֶתְכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת הָאָלָה הַזֹּאת: דברים כט יג
2. וָאֶעֱבֹרָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ:

שמות יב יב

מוסף רש"י

כשהן משביעין אותו. גבי שבועת הדיינין תניא לה המשביעין את המחויב שבועה בב"ד (שבועות כט.). **לאיסקונדרי.** תתיכות עץ קטנות (שם). **ואסיק להון שמא זוזי.** כיון את שמם מעות (שם). **לאפוקי מקניא דרבא.** לעולם בתר פומיה אזלינן והא דאלטריך לן למימר לא על דעתך, משום דבפומיה יש שבועה ברמאות, כגון דיהיב ליה קנה ומתן המעות לתוכו והפקידו אצלו ונשבע שהחזיר לו מעותיו ולאמר שבועה יחזור ויטלנו, ועובדא הוה קמיה דרבא סבי (שם). **ולא אתכם לבדכם.** לא כשאתם שבועים לאשר בלבבכם (שם). **עבודת כוכבים איקרי אלוה.** וכי אלוה נמי בתר פומייהו, קושטא מדמו לאיסתבועי (שם). **שקולה מצות ציצית.** מדכתיב (במדבר טו) את כל מצות ה', ועוד דלגלית בגימטריא ת"ר וז' קשרים וז' חוטין הרי תרי"ג (מנחות מג: וכע"ז שבועות שם). **ולשבע יתהון** דמקיימיתון תורה. לאו משום דמסקי אדעתייהו עבירות וקרי להו תורה ומסתבעי אדעתייהו (שם). **משמע תורה אחת.** אי הוה אמר הכי משמע תרא ואמר אין מצות תורה אחת. אי הוה אמר מצות תורה ואמר אין מצות תרא דלגלית בגימטריא תרי"ג (שם). **חמורה עבודת כוכבים.** דכתיב גבי עבודת כוכבים (במדבר טו) וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות הללו (שם חולין ה.) ולפנין בהוריות (ח.) דבעבודת כוכבים מיירי (חולין ה.). **ולא.** הוי נחש עב בקורת בית הבד, בתמיה (שבועות כט:). **תליסר אורווהא דתיבנא.** מלא שלש עשרה אורוות סוסים תבן, שהיה בולע בני אדם ועשו חבילות תבן ונתנו בהן בחמות וחיות ובחלי אם טמונים בהן ובלעם ובעבו בגופו ומת (שם). **בטרוף.** הא דקאמר בקורת בית הבד, שיש בו חריצים, כך ראיתי נחש מנומר (שם). **כולהו נחשי מיטרף טרפי.** ומשני בשגבו טרוף נשבע שהיה טרוף בגבו ואין נחש עשוי בחבכבורות אלא בגבונו (שם).

עין משפט נר מצוה

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלמא עבריתון מילי ואמריתון על דעתינו: (ב) שם דכתיב וכל אלהי מצרים וגו' ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה אחת וכו' תורת אשם ולשבע יתהון דמקיימיתו מצוה משמע מצות המלך וכו' כל מצות שבתורה ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה ומצות כל"ל: (ג) שם ולא עשה מצות אין אלא מעשה רבינו: (ד) רש"י ד"ה לא לאו וכו' ולמיפטר נפשייהו אלא ע"ז איקרי אלוה בעצמה הס"ד: (ה) ד"ה ולימא אם וכו' בית הבד למה לי הס"ד: (ו) ד"ה מילתא וכו' דכי אמר קורת בית הבד אגבו ערוף קאמר וה"ק אם לא ראיתי נחש דומיא דקורת בית הבד:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה אלא. דנדר שוא לא אשכחן. עי' בר"ן לעיל דף יד ע"ב ד"ה ולא דאמר: שם ד"ה רמו תליסר אורוותא. אודריתא. כך גי' הר"ש שבועות פ"ה מ"ז ועי' פירושו בערוך והר"ש הביאו בשמו:

תוספות

בטרוף. פי' שהוא מנומר שהיו כמו קוזות בית הבד ול"נ דמה ענין מנומר לקוזות בית הבד לכ"נ לפרש בטרוף פלמ"ל בלע"ז ופריך כולהו נמי טרופין פירוש בגבון ולכך ניחא גבי קורות בית הבד:

פירוש הרא"ש

אדעתא דידן אישתבע. ולא מהימנינן ליה בדבר משוא כזה ואע"ג דבמתניתין מהימנינן ליה לנדר בחרמו של יס ובקרבנות מלכים אין זה משוא כל כך: **לאפוקי דאי יהיב ליה אבקונדרי.** דבר שמשחקים בו בטבלאות כמו באסקונדרי אטלגליתו (קידושין דף כא.): **ואסיק להו שמא זוזי.** אע"פ שמשוא הוא ורחוק הוא מן הדעת אזלינן בתר דעתיה: **לאפוקי מקניא דרבא.** ואין זה דבר מופלג ודאי לדעתיה שפיר קא משתבע שהרי מעות מסר לידו אלא שלא נתנם לו ומת (שם). **בטרוף.** הא דקאמר בקורת בית הבד, שיש בו חריצים, כך ראיתי נחש מנומר (שם). **כולהו נחשי מיטרף טרפי.** אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: (ט) ולא והא ההוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו ליה תליסר (ט) אורוותא דתיבנא ובלע יתהון אמר שמואל בטרוף כולהו נחשי מיטרף טרפי אגבו טרוף קאמרינן ולתני טרוף מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד גבו טרוף למאי נפקא מינה למקח וממכר לומר לך (י) המוכר קורת בית הבד לחבירו אי גבו טרוף אין ואי לא לא:

מתני'

כב א מיי' פ"ב מהל' שבועות הל' טו) ופי"א הלכה יח סמג עשין קכג טוש"ע ח"מ סי' פז סעי' כ:

בג ב מיי' פ"ג מהלכות גזילה הל' יב טוש"ע יו"ד סימן כד:

כד ג מיי' פ"ב מהלכות עבודת כוכבים הל' ד סמג לאוין ע:

בה מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' ט.):

א"ל כי משתבע אדעתא דידן משתבע ואנן לא מסקינן נפשין אשומשמני ועל דעתא דנפשיה לא עביד איניש דמשתבע והתניא (ו) כשהן משביעין אותו (א) אומרים לו הוי יודע שלא על תנאי שבלבך אנו משביעין אותך אלא על (ב) דעתינו ועל דעת בית דין לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאסיק להו לאיסקונדרי ואסיק להון שמא זוזי ומדקאמר על דעתינו מכלל דעביד איניש דמשתבע אדעתא דנפשיה לא לאפוקי (ג) מקניא דרבא דההוא גברא דהוה מסיק בחבריה זוזי אתא לקמיה דרבא א"ל ללוה זיל פרע לי א"ל פרעתיך א"ל רבא א"כ זיל אישתבע ליה דפרעתיה אזל ואייתי קניא ויהיב זוזי בגויה והוה מסתמיך ואזיל ואתי עליה לבי דינא אמר ליה למלוה נקוט האי קניא בידך נסב ס"ת ואישתבע דפרעיה כל מה דהוה ליה בידיה ההוא מלוה רגז ותברה להההוא קניא ואישתפך הנהו זוזי לארעא ואישתכח דקושטא אישתבע ואכתי לא עביד דמישתבע אדעתא דנפשיה והתניא (ד) וכן מצינו במשה רבינו כשהשביע את ישראל בערבות מואב אמר להם הוו יודעים שלא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעתי ועל דעת המקום שנאמר [1] ולא אתכם לבדכם וגו' מאי אמר להו משה לישראל לאו הכי קאמר להו דלמא (ה) עבידתון מילי ואמריתון על דעתינו משום הכי אמר להו על דעתי לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאסיקו שמא לעבודת כוכבים אלוה מכלל דעביד אינש דמשתבע אדעתא דנפשיה לא עבודת כוכבים איקרי אלוה דכתיב [2] ובכל אלהי מצרים וגו' ולשבע יתהון דמקיימיתון (ג) מצות משמע מצות המלך ולשבע יתהון דמקיימיתון כל מצות משמע מצות ציצית (ה) דאמר מר [3] שקולה מצות ציצית כנגד כל מצות שבתורה ולשבע יתהון דמקיימיתון תורה משמע תורה אחת ולשבע יתהון דמקיימיתון תורות משמע תורת מנחה חטאת תורת אשם ולשבע יתהון דמקיימיתון [תורות] ומצות [תורות] משמע תורת המנחה מצות משמע מצות המלך ולישבע יתהון דמקיימיתון תורה כולה תורה כולה משמע עבודת כוכבים דתניא (ו) [3] חמורה עבודת כוכבים שכל הכופר בה כאילו מודה בתורה כולה ולישבע יתהון דמקיימיתון עבודת כוכבים ותורה כולה אי נמי שש מאות ושלש עשרה מצות (ג) אלא משה רבינו מילתא דלא טריחא נקט: אם לא ראיתי נחש בקורת בית הבד: (ו) ולא והא ההוא חויא דהוה בשני שבור מלכא רמו ליה תליסר (ח) אורוותא דתיבנא ובלע יתהון אמר שמואל בטרוף כולהו נחשי מיטרף טרפי אגבו טרוף קאמרינן ולתני טרוף מילתא אגב אורחיה קמ"ל דקורת בית הבד גבו טרוף למאי נפקא מינה למקח וממכר לומר לך (ד) המוכר קורת בית הבד לחבירו אי גבו טרוף אין ואי לא לא:

מתני'

דכתיב בשבועה שלא תשביעו אתכם אלא אם כן אני מודיעכם שלא אני מחייבכם שבועה

מתני' נדרי שגגות וכו'. תרי גווני קתני חדא דבשעת נדרו היה שוגג כגון קונם אם אכלתי אם שתיתי וכו' וקתני נמי שהיה שוגג בשעה שהנדר ראוי לחול ואע"פ שבשעה שילא מפיו לא היה שוגג וכדקתני שאני אוכל ושאני שותה כלומר דאמר קונם ככר זה עלי אם אני אוכל ואם אני שותה היום ושכח ואכל ושתה כדכיון דנדרא באכילה קמייתא חייל וההיא שעתא הוה ליה שוגג כלומר שלא נזכר שיהא תלוי באותה אכילה שום נדר לא חייל נדרא כלל: **וכ"ה אומרים אלו ואלו מותרין.** משום דנדר שהותר מקצתו הותר כולו כדאיתא בגמ'. ומותרין אפי' בלא שאלה קאמר כדאמרן [ט] בריש פרקין דכולהו ארבעה נדרים אין צריכין שאלה לחכם. וטעמא דמילתא משום דכיון שאילו היה יודע שאבדו או אחיו היו עמהן היה מוציאן מן הכלל ה"ז מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אבדו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוין ובטל מעצמו ומש"ה בקונם אשתי נהנית לי בעינן שיאמר בפירוש שנגבה את כיסי דאי לא אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון שהדיר את אשתו נתכוין ליכא טעות בעיקר הנדר אבל כאן שלא נתכוין להדיר את זה מעולם הרי הנדר בטל מאליו: **גמ' כשם שנדרי שגגות מופרות כך שבועות שגגות מופרות.** וה"ה דשבועות זרוזין שרי והכי איתא בירושלמי[י] תני כשם שנדרי זרוזין מותרין כך שבועות זרוזין מותרין: **היכי דמי שבועות שגגות כגון רב נהגא ורב אסי.** לאו למימרא דלא משכחינן שבועות שגגות אלא בכה"ג דמשכחינן להו דומיא דמתני' דלא לרבותא נקט ליה וכאילו אמר עד היכן שבועות שגגות וכדאמרי' בעלמא (קדושין כח.) עד היכן גלגול שבועה. והוי רבותא דאע"ג דרב נהגא ורב אסי כל חד וחד אמר ליה לחבריה דטעי ולא הבין מאמר רב סד"א דכיון דלא חש ליה ואשתבע לאו שגגה היא ואי תלה בה איסור פירות יהו אסורין קמ"ל: **תנן התם פותחים בשבועות וי"ט וכו'.** מתני' היא לקמן בפ' פותחין (סו.). והא מתני' לא דמיא ממש למתני' דפרקין דאילו במתני' דהכא הנדר בטל מאליו ואילו במתניתין דפותחין נדרא חייל אלא שפותחין לו בכבוד שבתות וי"ט והיינו טעמא משום דבמתניתין איכא טעות בעיקר הנדר שלא נתכוון לאבדו מעולם ואילו במתני' בפרק פותחין ליכא למימר הכי שאם שאסר על עצמו בשר ויין שנה אחת יודע הוא שיעברו עליו שבתות וימים טובים הלכך כיון דליכא טעות בעיקר הנדר נדרא חייל אלא שפותחין לו בכבוד שבת ויום טוב בפתח שאילו היה יודע שאסור להתענות בהן לא היה נודר או בחרטה. והא דמייתינן לה הכא לפרושי פלוגתייהו דב"ש וב"ה ולומר דבנדר שהותר מקצתו הותר כולו תליא בהו פלוגתייהו דרבנן ור' עקיבא: **אומר רבה הכל מודים באומר וכו' הייתי בתחילה אעפ"י שמוליא אבאו מן הכלל אפילו הכי אין זה נדר שהותר מקצתו לפי שאבאו לא נכנס מעולם במשמעות הנדר ולגבי האחרים הרי הוא אומר כולכם** [ס"א שאמר] **בתחלה: לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין**

מתני' [ט] א נדרי שגגות אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל ושתה [ב] שאני אוכל ושאני שותה ושכח ואכל ושתה אמר [ג] קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני [ד] ונודע שלא הכתו ונודע שלא גנבה ראה אותן אוכלין תאנים ואמר הרי (ה) עליכם קרבן ונמצאו אביו ואחיו והיו עמהן אחרים בש"א הן מותרים ומה שעמהם אסורים ובה"א [ו] אלו ואלו מותרין: **גמ'** [ז] [ח] תנא [ג] כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות היכי דמי שבועות שגגות [ט] כגון רב כהנא ורב אסי הדין אמר שבועתא דהכי אמר רב והדין אמר שבועתא דהכי אמר רב דכל חד וחד אדעתא דנפשיה שפיר קמישתבע: ראה אותן אוכלין [י] תנן התם פותחין בשבתות וביו"ט בראשונה היו אומרים אותן הימים מותרים ושאר כל הימים אסורים עד שבא רבי עקיבא ולימד [כ] נדר שהותר מקצתו הותר כלו אמר רבה [ה] דכולי עלמא כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא דכולהון אסורין ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר

ורבא

מתני' נדרי שגגות. אמר קונם [ב] כו': **ונזכר שאכל ושתה.** פטור דלבו אונסו דסבר שבאמת נשבע: **וכן ראה אותם אוכלים תאנים ואמר הרי הן עליכם קרבן ונמצאו.** אותן האוכלים שהיה אביו או אחיו היינו נמי נדרי שגגות שאילו היה יודע שהיה אביו או אחיו לא היה מדירן: **או שהיה אוכל עמהן.** עם אביו ועם אחיו [ג] אחרים: **בש"א הן מותרין.** אביו ואחיו בלבד ומה שעמהם אסורים דקסברי נדר שהותר מקצתו לא הותר כולו. וב"ה סברי נדר שהותר מקצתו הותר כולו. ע"כ מפי' רבינו גרשום ז"ל[ו]: **גמ' תנן התם.** בפרק ר"א אומר כו': **פותחין בשבתות וימים טובים.** שאם נדר שלא יאכל כל ימות השנה פותחין לו חרטה כך כלום נדרת על דעת להתענות בשבתות וימים טובים אם [ד] יאמר לו: **בראשונה היו** [ה]. ב"ד של ראשונים אומרים אותן הימים שבתות וי"ט מותרין וכו': **הותר כולו.** וכולן מותרין: **אמר רבה הכל מודים כו'.** אמתני' קאי. כלומר שאם ראה אותם אוכלים תאנים וענבים ואמר הרי הן עליכם קרבן [ו] (כמו שאמר עליהם על כולכם אסורין) ושוב אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם אסורין חוץ מאבא הואיל ומעיקרא כלן דאמר כולכם כולן אסורים ואביו ואמו מותרין דלא הוי נדר שהותר מקצתו הותר כולו הואיל ואכתי בדיבורו קמא קאי דאמר כולכם: **לא נחלקו אלא באומר.** תחלה בכלל הרי הם עליכם קרבן ושוב אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר הואיל ולבסוף פרטן פלוני ופלוני קסברי ב"ה דהו"ל נדר שהותר מקצתו הותר כולו וב"ש סברי כל עיקר לא אמר הותר מקצתו הותר כולו [ו] [ז] (הואיל ואכתי בדיבורו קמא קאי דאמר כולכם):

דכ"ע

[ט] שבועות כח.; [ב] נ"ל שאיני, [ג] [לעיל כב.]; [ד] [שבועות כח: ועי' תוס' קידושין יג. ד"ה כשם], [ה] יבמות לב: שבועות כו. לא.; [ו] לקמן סו.; [ז] [המתמיל בדף כב:]; [ח] רש"ל מ"ז, [ט] [דף כא:]; [י] [פ"ג ה"ב],

הגהות הב"ח

(א) במשנה הרי הן עליכם: (ב) רש"י ד"ה נדרי שגגות אמר קונם עלי ככר זו אם אכלתי אם שתיתי הס"ד: (ג) ד"ה או שהיה וכו' ועם אחיו הס"ד ואמ"כ מ"ה ב"ש: (ד) ד"ה פותחין וכו' אם אמר לאו הותר הס"ד: (ה) ד"ה בראשונה היו אומרים ב"ד של ראשונים היו אומרים אותן הימים: (ו) ד"ה אמר רבה וכו' כמי שאמר על כולם כולכם אסורין וכו' הואיל וכללן במעיקרא דאמר כולכם: (ז) ד"ה לא נחלקו וכו' הותר כולו הס"ד ואמ"כ מ"ה ורבא אמר:

גליון הש"ם

מתני' ונודע שלא הכתו. עי' לעיל דף כב ע"ב בהר"ן ד"ה מון מקומם: **גמ' תנא כשם שנדרי שגגות.** עי' קדושין דף יג ע"א תד"ה כשם: **שם** נדר שהותר מקצתו. עי' ירושלמי פ"ה דברכות עלה דמתני' מזכירין גבורות גשמים: **בהר"ן** ד"ה נדרי שגגות כו' דכיון דנדרא וכו'. עי' שבועות דף כח ע"ב. לעיל טו ע"ב בר"ג ד"ה אלו:

פירוש הרא"ש

מתני' נדרי שגגות אמר קונם אם אכלתי ואם שתיתי ונזכר שאכל או שתה. ובשעת הנדר היה סבור בודאי שלא אכל ולא שתה ולא היה בדעתו לנדור כלל ולא היה פיו ולבו שוין הלכך לא הוי נדר: קונם שאני אוכל ושאני שותה ושכח ואכל ושתה. דבשעה שהנדר יש לו לחול דהיינו בשעה שאכל ושתה אז שכח את הנדר וילפי' משבועות דבעינן שיהיה אלתה [ס"א בשבועה] בשעה שהשבועה חלה עליו יהא זכור את השבועה: קונם אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי בו'. היינו נדרי שגגות דהיון שנודע לו שלא גנבה כיסו ממלא שלא היה נודר: אלו ואלו מותרין. דנדר שהותר מקצתו הותר כולו דליתו רוצה שיחול נדרו אלא כעין שנדר אותו וכיון שמקצתו היה שוגג נתבטל כולו: גמ' תנן התם. משנה היא לקמן בפ' ר"א (דף סו.): פותחין בשבתות וב"ט. כגון אם נדר להתענות שנה ואמרו לו ובלא סמה שבתות וי"ט יש בשנה אין מוב להתענות בהן ואמר לא שמתי אל לבי ולא מזכירתי לשבתות וי"ט ואילו הייתי זוכר לא הייתי נודר להתענות בהן אותן הימים מותרין על ידי חרטה חכם ולא דמי לקמן דשוגג גמור היה על אביו ולא הוה נדר אבל עליו כלל אבל הכא היה לו לידע שאי אפשר לשנה בלא שבתות וי"ט ואל הנדר עליהם כי נדריה חלים על דבר מצוה כדבר הרשות הלכך צריך שאלה: ושאר כל הימים אסורים. דלית להו נדר שהותר מקצתו הותר כולו וסברו דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: שהנדר שהותר מקצתו הותר בולו. דכיון שמצא פתח למקצת הנדר אפילו לא נתחרט בשאר הימים בטל כל הנדר: אמר רבה הכל מודים בו'. אפלוגתא דב"ש וב"ה דמתני' קאי ומשום דמותרי לקמן מסיפא דהך מתני' מייתי לה הכא ופלוגתא דרבה ורבא שייך נמי אהך מתני': אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא בו'. למתני' קאי דאמר הרי הם עליכם קרבן ואסרן עליהם בכלל לבלם כאחד והשתא נמי קאמר הייתי אומר כולכם אסורין ולא בתחלה לשון הנדר הלכך לא הוצרך כח הנדר ולא אמרינן ביה הותר מקצתו הותר כולו והוא הדין אם לא רצה לאוסר מרחוק הולכין ולא ידע שאביו ביניהם והראה עליהם ואמר לזה ולזה אסורין ומזה ואמר הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר אחרים אסורים כיון שלא בתלוף דבריו שהנדר והחזרה הכל בלשון פרט: הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין. ומתחלה אסרן עליהם בלשון כולכם דכיון שבתלוף דבריו הוצרך כח הנדר וסברי בית הלל דאמרי' הואיל והותר מקצתו הותר כולו והוא הדין נמי אם מתחלה אמר בלשון פרט ולבסוף אמר כולכם ובית שמאי דאמרי אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבי מותר מאחר שלא אינה ולא בתלוף את לשונו אין כאן עקירת נדר ודב"ע לא אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלינא דרבא והא דנקט שיטתו בלשון כולכם לישנא דמתני' נקט דאמר הרי עליכם קרבן: **לא** נחלקו **אלא.** כשבתלוף ושינה את דבריו הראשונים שמתחלה אמר כולכם אסורים ועתה אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבי מותר והוא הדין אם התלופה בלא אחר שמתחלה אמר לזה ולזה והשתא אמר כולכם דמאחר שהתלופן לכלל ופרט בתיקוד אי נמי פרט בתיקוד וכלל בהיתר אמרי ב"ה ור"ע מאחר שהתלופן נראה כעוקר נדרו והותר מקצתו הותר כולו וב"ש לא אמרו בתרוייהו:

סברי שהכל ענין אחד:

(ג) **דכ"ע.** לא נחלקו באומר תחלה בכלל הרי זה עליכם קרבן ושוב אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר הואיל ולבסוף פרטן אפילו ב"ש מודו דכה"ג הואיל והותר מקצתו בתוך דבורו הותר כולו: **לא נחלקו.** אלא להדר כלל דאמר כולכם אסורים חוץ מאבא: **דבית שמאי סברי לה כר"מ דאמר דפוס לשון ראשון.** דלחלינן בתר ההוא (ג) רובא דאמר כולכם אסורין ולא אמרי' משהותר מקצתו הותר כולו: **וב"ה סברי לה כרבי יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס.** דאמר חוץ דמתוך דבורו הותר מקצתו דאמר חוץ מאבא הותר כולו: **ריצד אמר ר"ע נדר שהותר מקצתו הותר כולו.** דזהו כב"ה. ופליגי רבנן עליה דאמרי לא הותר כולו דהיינו כבית שמאי: **שאיני נהנה לזה ולזה.** שפרטן: **הותרו כולן.** מפרש בברייתא לקמן: **בשלמא לרבה.** דאמר דבכולכם לא פליגי אלא בפלוני ופלוני לא קשיא ליה הך ברייתא דמתרץ לה לרישא כסיפא וסיפא כרישא (ד) דקתני רישא ר' עקיבא אומר הותרו כולן מיירי בהיכא דפרט שאמר שאיני נהנה לזה ולזה ולא בכולכם ור"ע הוא דאמר כב"ה והיינו דקאמר לא נחלקו אלא בהייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר ופליגי רבנן עליה דר"ע דקסברי כב"ש וסיפא דסיפא דקתני כולן אסורין מוקי לה דאמר כולכם ודברי הכל היא דבכולכם אסורים לא פליגי ר"ע ורבנן כדאמרי' דכולי עלמא היכא דקאמר כולכם כולן אסורין והשתא סיפא דרישא דתני הותר הראשון הותרו כולן לא דייק אלא לסיפא דסיפא כדקאמר: **אלא לדידך.** לרבא דאמר בכולכם פליגי היכי מוקמינן לה לברייתא: **בשלמא רישא.** דקתני דאמר ר' עקיבא הותר אחד מהן הותרו כולן דפליגי רבנן עליה: **מוקים לה דקאמר כולכם.** ולא (ה) אפיק אלא כדקתני ר' עקיבא וכו' ופליגי רבנן עליה דר' עקיבא כב"ה: אלא

אסורין ואבא מותר. ב"ש כרבנן דלית להו נדר שהותר מקצתו הותר כולו. וב"ה כר"ע דכיון דהכא איכא תרתי חדא דאיכא טעות גמור לגבי האב ולגבי אחריני ג"כ יש טעות בלשון שהוא אומר שאילו היה יודע שאביו ביניהם אפי' האחרים לא היה אוסר אותן באותו לשון שאסרן לפי שהיה מקפיד שיהא מובן מדבריו אפי' רגע כמימריה שיהא אבא בכלל האיסור ולפיכך הוא אומר שלא היה אומר כולכם אלא פלוני ופלוני וכיון דאיכא תרתי דהיינו טעות גמור לגבי אביו וטעות בלשון לגבי האחרים ס"ל לב"ה דכי האי גוונא מיקרי נדר שהותר מקצתו הותר כולו: **ורבא אמר הכל מודים באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוי' אסורין ואבא מותר כולן מותרים.** כלומר דאיכא תרתי וכדפרישנא דס"ל לרבא דב"ש נמי מודו דכל היכא דשייך למימר הותר מקצתו הותר נמי כולו: **לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מן אבא ב"ש סברי לה כר"מ דאמר דפוס לשון ראשון.** דס"ל לרבא פלוגתייהו במעמיד לשונו הראשון וטעמייהו דב"ש משום דסברי לה כר"מ דאמר (תמורה כה:) גבי ה"ז תמורת עולה וחזר ואמר הרי זו תמורת שלמים דפוס לשון ראשון והרי היא תמורת עולה ואין בה שלמים כלל ור' יוסי ס"ל דהרי זו תמורת שלמים שבגמר דבריו אדם נתפס. וב"ש סברי לה כר"מ דאמר דפוס לשון ראשון הלכך כיון דבתחלת דבריו דהיינו כולכם אסורים הרי הן כמו שאמרן בתחילה אף על פי שבגמר דבריו שאומר חוץ מן אבא משוי טעות בדבריו הראשונים לא קפדינן בהכי דעיקר דבורו של אדם הוא תחלת דבריו דכי היכי דהתם כשדברו הראשון סותר דברו האחרון אין חוששין למה דאמר בסוף כלל דהיינו תמורת שלמים הכא נמי שאף שדברו האחרון דהיינו חוץ מן אבא קיים לפי שאינו סותר דברו הראשון אלא מבאר מ"מ כיון דסבירא לן דבסותרין זה את זה תופסין לשון ראשון בשאין סותרין ג"כ עושים עיקר מתחלת דבורו וכיון שתחלת דבורו מסכים עם מה שאמר בתחילת הנדר מתקיים לגבי האחרים וליכא הכא הותר מקצתו כלל דאבא לעולם לא היה בכלל הנדר. וב"ה סברי לה כר' יוסי דאמר דכשסותרין דבריו זה את זה הולכין אחר גמר דבריו והכא נמי כשאין סותרין שיש לעשות עיקר מגמר דבריו דהיינו מה שאמר חוץ מן אבא ומגלא שיש בנדר טעות וכיון שבטל מקצתו בטל כולו: **איכיביה רב פפא לרבה וכו' בשלמא לרבה מוקי לה לרישא דאמר לזה ולזה וסיפא דאמר לכולכם.** כלומר רישא קרי תרי בדי קמאי וסיפא קריון בבא בתרייתא. והכי פירושו בשלמא לרבה מוקי להו לתרי בדי קמאי במשנה דבריו הראשונים ומשום דבבא קמייתא נקט אמר בתחלה שאני נהנה לכולכם קאמר דמוקי לה שאמר לזה ולזה כלומר דהשתא שיודע שאביו ביניהם אומר שאילו היה יודע כן מתחלה היה אומר לזה ולזה ומשום הכי לר' עקיבא הותר אחד מהן הותרו כולן כיון דאיכא תרתי טעות לגבי האב וטעות בלשון לגבי האחרים ומציעתא נמי דשאיני נהנה לזה ולזה במשנה הוא אלא שהשנוי הוא הפך מן הראשון דבריהם דאמר בתחלה לכולכם ועכשיו הוא משנה לומר שאילו היה יודע היה אומר לזה ולזה ובמציעתא מיירי דאמר בתחלה לזה ולזה ועכשיו משנה לומר שאילו היה יודע שאבא ביניכם היה אומר כולכם חוץ מן אבא וקמשמע לן דכי האי גוונא נמי קפידא הוי ושנוי מיקרי דאיכא אינשי דקפדי כשיודעין שאביו ביניהם לומר לזה ולזה כדי שלא יהא אביהם נכלל בכלל הנדר אפילו רגע ואיכא אינשי דקפדי איפכא לומר כולכם כשאביו ביניהם ולא לומר לזה ולזה לפי שמי שאומר לזה ולזה מאחר הרבה לנאר אלא יפרוט את אביו שמי ששמועה שהוא מתחיל ואומר לזה ולזה אפשר שיהא סבור שלבסוף יזכיר את אביו ג"כ ולפיכך הוא בוחר לכבוד אביו שידיר האחרים בלשון כולכם כדי שיבאר לאלתר שאין אביו נכלל. הלכך בבא קמא דברייתא קמשמע לן דבמשנה מכלל לפרט הוי שנוי וכשהותר מקצתו הותר כולו מציעתא קמשמע לן דבמשנה מפרט לכלל דהיינו שאמר בתחלה לזה ולזה ועכשיו אמר לכולכם דכי האי גוונא נמי שנוי הוי והותר הראשון כלומר אחד מהן הותרו כולן וסיפא דקתני הותר האחרון האחרון הותר וכולן אסורין דאמר לכולכם בין בתחלה בין בסוף אי נמי דאמר בתחלה לזה ולזה ומשום הכי קתני דהותר האחרון כלומר האחד מהן האחרון הותר וכולן אסורין. והשתא קס"ד דראשון ואחרון לאו דוקא אלא אחד מהן קאמר: **אלא לדידך בשלמא רישא דאמר לכולכם.** דפליגי רבנן כלומר במעמיד ומשום הכי דוקא לרבי עקיבא הותר אחד מהן הותרו כולן אבל לרבנן כיון שהוא

(ה) [תמורה כה:], (ו) לקמן סו.

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאיני נהנה לזה ולזה כל"ל ותיבת לא נמחק: (ב) רש"י ד"ה דכ"ע ורבא אמר הכל מודים באומר כו' הרי הן עליכם: (ג) ד"ה דפית שמאי וכו' בתר ההוא דיבור דאמר: (ד) ד"ה בשלמא וכו' ופיפא כרישא דהא דקתני וכו' לזה ולזה ולא בדאמר כולכם ור' עקיבא וכו' והשתא מסיפא לרישא דתני וכו' לא דייק אלא מסיפא דסיפא: (ה) ד"ה מוקים לה וכו' ולא אפיך אלא דקתני וכו' ודר' עקיבא כב"ה:

תוספות

ורבא אמר דב"ע וכו'. פי' רבא אית ליה דכל היכא דאמר בסוף פלוני ופלוני בין אמר מעיקרא כולכם בין מעיקרא לזה ולזה דהשתא לא אחליף לשונו אפ"ה כיון דלבסוף הותר מקצתו לגמרי אלא כלל אביו עם האחרים כשבא לחתיר נדרו אמרינן הותר מקצתו הותר כולו דב"ש אמרי נמי נדר שהותר מקצתו הותר כולו לא נחלקו אלא דאמר לכולכם לבסוף דב"ש סברי לה כר"מ דאמר דפוס לשון ראשון ובתחלת דבריו בשעת הנדר כלל אביו עמהם וא"כ אין כאן הותר מקצתו וא"ת אי דפוס לשון ראשון אמאי אביו מותר והלא מתחלה אמר כולכם דמשמע אפילו אביו וש לומר דודאי אין סהדי דאין דעתו לאסור אביו אילו יודע שהיה שם ומ"מ לא חשיב ליה הותר מקצתו לגבי להתיר לאחרים: **מתיבי ריצד אמר רבי עקיבא** נדר שהותר מקצתו הותר כולו וכו'. בשלמא לרבה דתני פלוגתייהו בהתלי' לשונו מוקי רישא כדקתני כולכם בגון דאמר בתחלת נדרו לזה ולזה עכשיו כשחזר בו אמר כולכם דקתני בברייתא וסיפא דברייתא דקתני לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן מיירי שאמר מתחלה בשעת נדרו כולכם ועכשיו בשעת חזרה אומר לזה ולזה וכולכם דרישא ולזה ולזה דסיפא דהך ברייתא תרווייהו קאי בשעת חזרה ואיצטריך רישא וסיפא לאשמועינן דבכל ענין שיחליף לשונו אמר ר"ע הותר מקצתו הותר כולו וא"ת מ"מ קשה מסיפא דסיפא דקתני הותר האחרון וכולן אסורין היכי משכחת לה וי"ל דהשתא לא דייקינן בלשונא דראשון ואחרון עד בסמוך: **אלא לדידך בשלמא רישא.** דאמר הותר [ל' מהן] הותרו כולן דאמר כולכם בשעת חזרה ולכך לרבי עקיבא הותרו כולם ולא לרבנן אלא סיפא על כרחו דאמר לזה ולזה בשעת חזרה אמאי פליגי רבנן עליה וא"ת לפי' ר"ת דפירש לעיל לרבא דפליג בכולכם לבסוף בין אמר בשעת הנדר כולכם בין אמר בשעת הנדר לזה ולזה אם כן לישנא דכולכם ברישא ולזה ולזה תרווייהו בשעת הנדר קיימי לחודי ולחודי בשעת חזרה אמר כולכם ולהכי ר"ע דוקא ולא רבנן וי"ל דמשמע ליה דלשונות דברייתא אחזרה קיימי מדקתני כילד אמר ר"ע נדר שהותר מקצתו הותר כולו משמע דאשעת הנדר קיימי דאילו בשעת חזרה אמר כולכם ולהכי ר"ע דוקא ולא רבנן וי"ל דמשמע ליה דלשונות דברייתא אחזרה קיימי מדקתני כילד אמר ר"ע נדר שהותר מקצתו הותר כולו משמע דאשעת הנדר קיימי לחודי ולחודי

אלא סיפא דאמר לזה ולזה ר"ע היא אמאי פליגי רבנן עליה והאמרת דברי הכל מותר אמר ליה רבא ולרבה לר' עקיבא מי ניחא סיפא במאי מוקים לה דאמר לכולכם הי דין הוא ראשון והי דין הוא אחרון אלא רישא דאמר לכולכם וסיפא [א]כגון שתלאן זה בזה ואמר פלוני כפלוני ופלוני כפלוני דיקא נמי [ב]דתניא [ג]הותר האמצעי הימנו ולמטה מותרין [ד] ולמעלה אסורין איתיביה רב אדא בר אהבה לרבא [ה]קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב אמרו לו והלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים מעשה היה והתירו רבי מאיר בכל הבצלים מאי לאו דאמר אילו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר כל הבצלים אסורין וכופרי מותר [ב]לא באומר אילו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר בצל פלוני ופלוני אסורין וכופרי מותר ורבי מאיר אליבא דרבי עקיבא ואליבא דרבנן איתיביה רבינא לרבא [ז]רבי נתן אומר יש נדר שמקצתו מותר ומקצתו אסור כיצד נדר מן הכלכלה והיו

אלא סיפא. דריסא דאמר לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן כדקתני לה ורבי עקיבא היא ולא רבנן כדקתני כילד א"ר עקיבא וכו' ומשמע דפליגי רבנן עליה: **והא אמרת.** היכא דאמר הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין (ג) כולן מותרין. והשתא לא דייק סיפא אלא סיפא דריסא והשתא לא מצי רבא לאוקמא לדברי הכל אלא אמר רבא מי ניחא לאוקמא כדברי הכל והשתא לא דייק מסיפא דסיפא אלא מסיפא דרישא דבכולן אסורין ליכא: (ג) ד"ה אלא וכו' דלא קשיא כלל דדרישא דקתני: (ד) ד"ה מאי לאו וכו' ובית שמאי: (ה) ד"ה תרין וכו' מותר ור' מאיר:

שהוא מעמיד דבריו הוא בלבד מותר וכולן אסורים: **אלא סיפא.** כלומר מציעתא מי דאמר לזה ולזה כלומר שבתחילה אמר לכולכם ועכשיו אומר לזה ולזה וכי קתני בברייתא לזה ולזה מדבריו אחרונים קאי ר' עקיבא היא בתמיה הא במשנה אפי' רבנן מודו. וליכא למימר דכי היכי דלרבה תרי בני קמאי במשנה לרבא נמי תרי בני קמאי במעמיד אלא דריסא כשאומר בתחלה ולבסוף כולכם ומציעתא כשאמר בתחלה ולבסוף לזה ולזה דליכא למימר הכי דבשלמא לרבה תרוייהו צריכי לאשמועינן דבין מכלל לפרט או מפרט לכלל שוי הוי אלא לרבא דלית ליה אוקמתא אלא במעמיד תרתי במעמיד למה לי אלא ודאי ריסא במעמיד ומציעתא במשנה וכיון שכן קשיא מציעתא דהיכי קאמר דר"ע היא ולא רבנן דקתני כילד אמר ר"ע הא במשנה אפילו רבנן מודו. והוא הדין דהוה ליה לאקשויי מסיפא דקתני האחרון מותר וכולן אסורין והיכי משכחת לה לר"ע הא אמרת דאפי' מעמיד שרי אלא דכיון דמציעתא קשיא ליה לא נטר ליה עד סיפא. ונראה בעיני דהיינו טעמא דכי אמרי' בשלמא לרבה קיימא למציעתא ריסא וכי אמרינן אלא לדידך קיימא למציעתא סיפא משום לרבה מציעתא וריסא בחד גוונא דהיינו במשנה ומשום הכי קיימא להו לתרוייהו ריסא דלדידיה ליכא אלא תרי בני בברייתא דהיינו תרי גווני קמאי במשנה וסיפא במעמיד אבל לרבא דלא אפשר לאוקמיה מציעתא דומיא דריסא במעמיד דאם כן תקשי לן תרתי במעמיד למה לי קיימא למציעתא סיפא: **אמר** [ה] **לך רבא ולרבה מי ניחא סיפא במאי מוקים לה דאמר לכולכם.** כלומר במעמיד וכדפרישית. אי הכי הי דין הוא ראשון והי דין הוא אחרון. כלומר מ"ש ראשון ומ"ש אחרון בתרוייהו הוה ליה למימר הותרו כולן: **אלא דרישא דאמר כולכם.** ודבא פליגי רבנן ור"ע דסיפא לאו מפלוגתא דרבנן ור"ע אלא אפי' רבנן נמי מודו וכגון שתלאן זה בזה: **איתיביה רב אדא בר אהבה לרבא.** בכולהו פירקי גרסינן לרבא מיהו האי פירכא איתא לרבא וכ"ש לרבה כמו שאפרש בע"ה: קונם בצל שאני טועם. משנה היא בפרק ר' אליעזר: כופרי יפה ללב. על שם מקומו וכן כלב כופרי ונעריך פי' שהוא לשון כפר שהוא של כפרים: **מאי לאו דאמר אילו הייתי וכו' כל הבצלים** וכו' והתיר ר"מ. וקאמר לדידך דקאמרת לעיל דב"ש אסרי משום תפוס לשון ראשון וב"ש כרבי מאיר והכא בהך בריתא מתיר רבי מאיר אע"ג דסבר תפוס לשון ראשון [ולרבה אמת קשה טפי] לדידיה אמר לעיל בכולכם אסור לר"ע והא דפריך לרבא טפי היינו משום שהיה תלמידו. ומשני לא באומר אילו הייתי יודע הייתי אומר פלוני ופלוני ור' מאיר אליבא דרבי עקיבא ואליבא דרבנן כלומר אליבא דר"ע הוא והיינו כרבא דאמר לעיל דהכל מודיס באומר לזה ולזה ואליבא ואליבא דרבנן נמי לאו פירכא היא די"ל דאליבא דרבי עקיבא אמר דוקא ולא אליבא דרבנן דהא פליגי רבנן לזה ולזה:

אלא דאמר לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן אסורים. כלומר מי שאמר לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן אסורים. **אלא דאמר לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן אסורים.** כלומר אם א

בנות שוח. בנות שבע: **הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורין.** דהיינו פלוגי ופלוגי ובנות שוח מותרות דהיינו נמי מין תאנים. והיינו נדר שהותר מקצתו ומקצתו אסור דתאנים אסורות ובנות שוח מותרות: **ורבי עקיבא היא.** כדקתני עד שבא ר' עקיבא ולימד וכו': **ופליגי רבנן עליה.** דאמרי הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות. וקשיא לרבא דאמר דכולי עלמא היכא דאמר פלוגי ופלוגי אסורין ואבא מותר דכולן מותרין דברי הכל: תריץ לה **באומר הייתי אומר כל הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות.** היינו דומיא דכולכם אסורין חוץ מאבא דפליגי ור' עקיבא היא ולא רבנן: **נדר מחמשה בני אדם הותר א' מהן.** כגון דאמר פלוגי ופלוגי אסורין ופלוגי מותר הותרו כולן: **חוץ מאחד מהם.** דהיינו דומיא דכולכם אסורים חוץ מאבא הוא מותר וכולן אסורין. והכי איכא למשמע מינה דהך סיפא (א) בכולכם קמיירי מדקתני חוץ משמע דאמר כולכם ומדסיפא קמיירי בכולכם לא פליגי אלא בזה וזה: **רישא.** דקתני הותר לאחד מהן הותרו כולן ר' עקיבא היא ולא רבנן דלרבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו: **וסיפא.** דקתני הוא מותר והן אסורין דברי הכל היא (ב) והכא נמי קאמר רבה דבכולכם כולן אסורות דברי הכל (היא): **ואי לרבא.** (ג) אמר זה וזה דברי הכל מותר ובכולכם פליגי רישא דקמיירי בזה וזה דברי הכל דהכי נמי אמר דזה וזה ד"ה מותר וסיפא הוא מותר והן אסורין רבנן היא דרבא לטעמיה דאמר בכולכם פליגי ורבנן אוסרים. מ"מ בין לרבא בין לרבה רישא בזה וזה וסיפא בכולכם: **מתני' וחלה הוא.** המדיר: **גמ' דאתפיס זכוותא.** שהבית שטרי זכיותיו לב"ד והיה צריך לחזור לביתו: **ואמר.** לב"ד ולבעל דינו אי לא אתינא וכו': **ולנערה לא תעשה דבר.** משום דאנוסה היא: **וכי אימא קטלא שאני.** דגבי קטלא חס רחמנא עלה כי אינסה אבל בשאר אונסין דליכא חיוב קטלא לא מפטר משום אונס: **והתנן וכו'.** ופטור: **ולרבא.** דאמר אונס הוא ופטור: **מאי שנא מהא דתנן וכו'.** דכי מת בתוך שנים עשר חודש דלעע"ג דאנסיה מיתה הוי גט ופטורה מן היבום: **אמרי.** משום הכי הוי גט אע"פ שמת בתוך הזמן: דאע"ג דלאו אונס גמור הוא: **הרי אלו נדרי אונסין.** לפי שלא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבא אלא אונס כלל ולא יבא אבל כל שנאנס קצת כגון שחלה בנו ולריך לשמרו מותר דלאו אדעתא דהכי אדריה: **גמ' אם לא אחינא מכאן עד תלתין יומין ליבטלן זכותא.** האי גברא בקש מב"ד שיתנו לו זמן וכדתנן בסנהדרין (דף לא.) שכל ראיות שיש לך להביא הבא מכאן ועד ל' יום וב"ד חששו שמא לא אמר כן אלא להשמטו מהן ועשו עמו שיתפיס שטר זכיותיו שיש לו על חבירו בידם ואמר להם אם לא באתי מכאן ועד יום פלוני זכיותי הללו יבטלו: **וכי אימא קטלא שאני.** כלומר דבמקום קטלא איכא טענת אונס אבל במידי אחרייני לא והתנן נדרי אונסין וכו' הרי אלו נדרי אונסין לפי שלא עלה [על לב] מדיר להבירו אם יאנסו לו כך הכא נמי גבי מתפיס זכותיה אימא דלא עלה על דעתו לביטלן זכותיה כל היכא דלא מצי למיתי. ורב הונא דלא שני ליה מידי משמע דלא חש לפרכיה משום דהתם לא ה"ל למדיר לאתנויי דמאי איכפת ליה אבל הכא כיון דה"ל לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה: **דלמא שאני הכא דאי הוי ידע דמאיס מן אלבר גמר וייבי גיטא.** שהרי לא נתן לה גט אלא משום דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם וכ"ש דאי ידע דמאיס גמר ומגרשה כי היכי דלא תיפול קמי יבם: (ד) **ודלמא אונסא דמגני שאני.** כלומר דכיון דשכיח טובא ה"ל לאתנויי. וה"ה דה"מ לשנויי דהכא היינו טעמא משום דאין גיטין משום לטעות ומשום פרוצות כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף ג:) אלא דלפוס טעמיה דמקשה דס"ל דיש טענת אונס בגיטין משני לה: **ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא.** דהאי גברא לא אתפיס זכותיה אלא משום דסמיך אדעתי' דליתי וכל כה"ג אפילו בלא אונס לא קני. אע"ג דרב הונא אמר בב"מ (דף סו.) דאסמכתא קניא קיס ליה להש"ס דהדר ביה רב הונא כדהדר ביה רב נחמן התם דמניומי אהדדיה: **שאני הכא דמתפסן זכותיה.** שכיון שילאו מרשותו והתפיסן ביד ב"ד ליכא אסמכתא: **והשנים שטרו.** שנתנו ביד שנים. רבי יוסי אומר יתן דס"ל אסמכתא קניא רבי יהודה אומר לא יתן דסבירא לי' אסמכתא לא קניא: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכותי.** כלומר שהוא מוחל כל כח וזכות שיש לו באותן שטרות דכיון

בנות שוח ואמר אילו הייתי יודע שבנות שוח בתוכה לא הייתי נודר הכלכלה אסורה בנות שוח מותרות עד שבא ר' עקיבא ולימד נדר שהותר מקצתו הותר כולו מאי לאו דאמר אילו הייתי יודע שבנות שוח בתוכה הייתי אומר שחורות ולבנות אסורות בנות שוח מותרות ור' עקיבא היא ופליגי רבנן לא באומר אילו הייתי יודע שבנות שוח בתוכה הייתי אומר כל הכלכלה אסורה ובנות שוח מותרות מאן תנא להא דתנו רבנן נדר מחמשה בני אדם כאחד הותר לאחד מהם הותרו כולן חוץ מאחד מהן הוא מותר והן אסורין אי לרבה רישא רבי עקיבא וסיפא דברי הכל אי לרבא סיפא רבנן ורישא דברי הכל: מתני' (ו) נדרי אונסין (א) הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין: גמ' ההוא גברא דאתפיס זכוותא בבי דינא ואמר אי לא אתינא עד תלתין יומין ליבטלון הני זכוותאי איתנים ולא אתא אמר רב הונא בטיל זכוותיה אמר ליה (ב) רבא (ג) אנוס הוא (ד) ואנוס רחמנא (ה) פטריה דכתיב (ו) ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא קטלא שאני והתנן נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה הוא או שחלה בנו או שעיכבו נהר הרי אלו נדרי אונסין (ז) ולרבא מאי שנא מהא דתנן (ח) ה"ז גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט אמאי והא מינס איתנים אמרי דלמא שאני התם

דאי

בהלכותיו שהוא סובר דאפי' כה"ג לא אמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא במשנה אבל במעמיד לא. וכדבריו נ"ל להכריע דאם איתא דמתני' דפותחין כיון דימים טובים מותרים ע"י שאלה אפי' מעמיד הרי הוא כמשנה א"כ כי אמר רבא דהכל מודים דבמשנה כולן מותרים אפלוגתא דב"ש וב"ה בלחוד קאי ולאו אפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן דהא אמרינן במתניתין דפותחין אפילו מעמיד כמשנה הוא ופליגי רבנן ואי הכי מאי קמקשי ליה רבינא לרבא ממתניתין דכלכלה דרבי עקיבא היא ופליגי רבנן לימא ליה אין ה"נ דהא לדידיה ודאי רבנן דפותחין לית להו אפילו במשנה נדר שהותר מקצתו הותר כולו דאי אית להו במשנה לגבי מתני' דפותחין הוה להו למשרי אפי' במעמיד דהא אמר דמעמיד דפותחין במשנה כמתניתין דתאנים אלא ודאי רבא אפלוגתא דב"ש וב"ה בלחודא קאי ולאו אפלוגתא דפותחין דרבי עקיבא אפילו אמשנה פליג ואי הכי מאי קא מקשה לרבא ר' עקיבא היא ופליגי רבנן לימא ליה אין ה"נ אלא ודאי מתני' דפותחין כמתני' דתאני' למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ומש"ה כי קאמר רבא דבמשנה הכל מודים דכולן מותרין אפלוגתא דרבנן ורבי עקיבא נמי קאי ומשום הכי פריך ליה רבינא שפיר כנ"ל: **וכתב** עוד הרמב"ן ז"ל דאפי' במשנה דוקא בנדר שהותר ע"י פתח שדומה קצת לנדרי טעות וכיון שיש טעות בנדר בטל כולו אבל התירוהו בחרטה אין כל הנדר ניתר אלא מה שהוא מתחרט בו בלבד. אבל בתוספות כתבו דאפילו ניתר בחרטה כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו מכיון שהותר מקצתו הותר כולו ודאמר הותר מקצתו הותר כולו דווקא בשכללם כולם כגון דאמר כולכם או זה וזה בוי"ו אבל אם אמר זה הותר אחד מהן הוא מותר וכולן אסורים. וכן הדין בהפרת בעל דקי"ל (ט) בעל מיגז גייז: **מתני' נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וכו' או שחלה בנו.** כלומר

ואחד דמי וכדמוכח בפרק האיש מקדש (קדושין מו.) גבי בזו ובזו ובפרק שבועת הפקדון (שבועות לח.) גבי שבועה לא לך לא לך. ודוקא בהתרת חכם הוא דאמר נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי שחכם עוקר הנדר מעיקרו אבל בהיתר חרם או נידוי אם החרי' או נידה י' בני אדם והותר אחד מהן הוא מותר וכולן אסורים. וכן הדין בהפרת בעל דקי"ל (ו) בעל מיגז גייז: **מתני' נדרי אונסין הדירו חבירו שיאכל אצלו וכו' או שחלה בנו.** כלומר דבמקום קטלא איכא טענת אונס אבל במידי אחרייני לא והתנן נדרי אונסין וכו' הרי אלו נדרי אונסין לפי שלא עלה [על לב] מדיר להבירו אם יארע לו כך הכא נמי גבי מתפיס זכותיה נימא דלא עלה על דעתו לביטלן זכותיה כל היכא דלא מצי למיתי. ורב הונא דלא שני ליה מידי משמע דלא חש לפרכיה משום דהתם לא ה"ל למדיר לאתנויי דמאי איכפת ליה אבל הכא כיון דה"ל לאתנויי ולא אתני איהו דאפסיד אנפשיה: **דלמא שאני הכא דאי הוי ידע דמאיס מן אלבר גמר וייבי גיטא.** שהרי לא נתן לה גט אלא משום דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם וכ"ש דאי ידע דמאיס גמר ומגרשה כי היכי דלא תיפול קמי יבם: (ד) **ודלמא אונסא דמגני שאני.** כלומר דכיון דשכיח טובא ה"ל לאתנויי. וה"ה דה"מ לשנויי דהכא היינו טעמא משום דאין גיטין משום לטעות ומשום פרוצות כדאיתא בפ"ק דכתובות (דף ג:) אלא דלפוס טעמיה דמקשה דס"ל דיש טענת אונס בגיטין משני לה: **ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא.** דהאי גברא לא אתפיס זכותיה אלא משום דסמיך אדעתי' דליתי וכל כה"ג אפילו בלא אונס לא קני. אע"ג דרב הונא אמר בב"מ (דף סו.) דאסמכתא קניא קיס ליה להש"ס דהדר ביה רב הונא כדהדר ביה רב נחמן התם דמניומי אהדדיה: **שאני הכא דמתפסן זכותיה.** שכיון שילאו מרשותו והתפיסן ביד ב"ד ליכא אסמכתא: **והשנים שטרו.** שנתנו ביד שנים. רבי יוסי אומר יתן דס"ל אסמכתא קניא רבי יהודה אומר לא יתן דסבירא לי' אסמכתא לא קניא: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכותי.** כלומר שהוא מוחל כל כח וזכות שיש לו באותן שטרות

א) לעיל כד., ב) [נ"ל רבה וכ"א בכרב אלפס], ג) [נ"ק כח: ע"ז נד.], ד) [נ"ל ולרבה], ה) גיטין כט: עו: כתובות ב: ע"ז לז., ו) [מיר כב.], ז) מכאן שייך לע"ב.

תורה אור השלם

1. וְלַנַּעֲרָ לֹא תַעֲשֶׂה דָּבָר אֵין לַנַּעַר חֵטְא מָוֶת כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה:

דברים כב כו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה חוץ מאחד וכו' דבכולכם קמיירי: (ב) ד"ה וסיפא וכו' והכי נמי קאמר: (ג) ד"ה ואי לרבא דאמר לזה:

מוסף רש"י

בנות שוח. מפרש במס' ע"ז (יד.) תאיני מיוכחא (ד"ה טו:).

פירוש הרא"ש

בנות שוח. תאנים טובים הם: הייתי אומר תאנים שחורות ולבנות אסורות ובנות שוח מותרות. וקשה לרבא דבהא אפי' רבנן אמרו: לרבה רישא ר"ע ובהחליף דבריו וסיפא ד"ה ובלא החליף וכ"מ ד"ה לא משכחת לה לרבנן אפילו בכל ענין: לרבא רישא ד"ה. ובלא אמר כולכם בשעת חזרה וסיפא רבנן ובאמר כולכם בשעת חזרה אבל סיפא ד"ה לא משכחת לה דר"ע אבי בכל ענין: מתני' נדרי אונסים חלה הוא או שחלה בנו וכו'. דמעיקרא לא היה בדעתו שיחול הנדר אם יעכבנו אונס ודברים שבלב כי אלי דמוכחי וידעיני לבל הויין דברים: גמ' דאתפיס זכותיה ב'. מסר כחו וזכותיה ליד ב"ד ע"מ שאם לא יבא לזמן ב"ד שיהיו בטלים ומחל על כל זכות שהיה לו בהם: וכי תימא קטלא שאני. דכתיב ופפטו העדה והצילו העדה וגו' קטלא מידי דאתי ממילא ולא מסתבר לעשות על האונס כרצון אבל זה שהתנה ולא פירש בלא עכבת אונס גמור ואתני בכל ענין: הרי אלו נדרי אונסין. אלמא אונס מעכב כל דבר וכ"ה סובר ודאי נגדר בעינן דפיו ולבו שוין ולא היה בדעתו לידור אם יעכבנו אונס אבל בממון לא אזלינן בתר מחשבת לבו אי לא אתני בפירוש בלא עכבת אונס אין אונס מבטל התנאי:

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פ"ג מהל' שבועות הל' ז ופ"ד מהל' נדרים הל' ז סמג לאוין רמת רמב עוד ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יב:

לג ב מיי' פ"ז מהל' סנהדרין הלכה י ופי"ח מהל' מכירה הלכה יג יד סמג עשין פב לד טוש"ע ח"מ סי' כא וסימן נה סעי' ז וסימן רז סעיף טו:

לד ג מיי' פ"ה מהל' יבום ד"ה הל' ד ופ"ח מהל' אישות הל' ט עוד אה"ע סי' כז:

לד ד מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' י"ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמד סעיף ג:

תוספות

לא באומר אילו הייתי יודע שבנות שוח בתוכה הייתי אומר כל הכלכלה אסורה וכו'. וא"ת מ"ש גבי בזל דס"ד דמקשה שאמר הייתי אומר כל הבגלים וגבי כלבלה ס"ד דמשמיען דאמר שחורות וכל חד דמייתי לזה וזה וי"ל דגבי בזל משמע בזל קתמא ולכך משמע כל הבגלים אבל גבי כלבלה לא אמר כל הכלבלה אלא כלבלה בלא כל והכי לא נדר מן הכלבלה עצמה שאינה ראויה לאכילה אלא ממה שבתוכה נדר ולכך ס"ל דאמר הייתי אומר תאנים שחורות וכו' ואית דגרסי בברייתא לא הייתי נודר אלא משאר כלבלה והשתא ניחא דמשאר משמע קצת שמפרש תאנים שחורות ולבנות וכו': אי לרבה רישא כרבי עקיבא וכו'. דנדר ג' מחמשה משמע שהיה מונה והולך עד חמשה והיינו דאמר פליגי ופלוגי ואחזרה קאי שקאמר בסוף הייתי אומר פלוגי ופלוגי וסיפא דקתני חוץ מאחד מהם היינו שאומר בלשון זה שאמר בסוף הייתי אומר כולכם חוץ מאבא ולכך קאמר דלרבה הוי רישא כר"ע דווקא ושרי בפלוגי ופלוגי וסיפא דאסר בכולכם חוץ מאבא מיתוקמא ואפילו כדברי הכל דלרבא רישא דברי הכל דקתני היכו לעיל דהכל מודים בפלוגי ופלוגי וסיפא רבנן דוקא דאסרי בכולכם ורבי עקיבא שרי והלכך לדידיה רבנן קתני לה: זבוותיה בבי דינא. שטר זכות: והא אונס רחמנא פטריה. וה"ל לא הוצרך להתנות עליו דדבר פשוט הוא: וכי תימא קטלא שאני. אבל הכא לעולם הוי פושע ממה שלא התנה להוציא אונס מן הכלל הא תנן אלו הן נדרי אונסין ולא אמרינן איכא לאתנויי הכא נמי לא שנא וא"ת באותה אונס מייתי הא באונסא דשכיח איכא ליה לאתנויי אי נמי אונס דשכיח ולא שכיח הא נמי איכא לאתנויי ולא אתני דלמוכח בכתובות גבי גט

ובשמעתין מדמה ליה לגיטין וי"ל דמיירי באונס דלא שכיח כלל וא"ת א"כ למיירי באונס דלא שכיח כלל מאי טעמייה דרב הונא דאמר ליבטלן זכותיה והא אונס דלא שכיח כלל לא איכא לאתנויי כדאמרינן בפרק מי שאחזו (דף עג.) גבי נפל מן הגג וי"ל דשאני הכא דאמר ליבטלן זכותיה משום שאומדה שהשטר פסול לכך אמר ליבטלן זכותיה אפי' באונס דלא שכיח דהוראת בעל דין כמאה עדים דמי והא מודה שרשיותיו שקר הן שהרי אינו מוחל לו שום דבר אלא מטעם הודאה: ולרבה מ"ש מהא דתנן. וא"ת מדפריך לרבה ממס' דגיטין תקשה ליה ממס' נדרים בלא רבה וי"ל דפשיטא דנדרים שאני דרמוי להקל בהם יותר

כלל ד' נדרים דמתני' שהתירו חכמים ומהאי טעמא ניחא דלא קשה ממתני' דנדרים לרב הונא אלא לרבה דמדמי ליה להדדי מש"ה פריך מאי שנא מהא דתנן:

דאי הוי ידע. בשעת התנאי דמיית בתוך הזמן לאלתר (א) גמר ויהיב גיטא מעכשיו הלכך הוי גט ולהכי גמר בלביה למיהוי גט אבל האי מי הוה ידע דאתנים לא הוה מבטל זכותיה ולא גמר ומקני: **ואמר להו שמואל לא שמיה מסיים.** אע"ג דאתנים והא מינס אנים ולא ליהוי גיטא: **דלמא אונסא דמיגליא שאני.** ומעברא אונסא דמיגליא הוא דזימנין דלא משתכחא בהאי גיסא ומבעיא ליה לאסוקי אדעתיה (ודלמא אסיק אדעתיה) ואפי' הכי לא התנה משום הכי אי מיתנים בהאי זמן אמר גמר ומקני דליהוי גט אפילו עיכבו שום אונס אבל בעלמא אי אתנים פטור: **ורב הונא.** דאמר בטלן זכותיה אמאי הא אסמכתא הוא דבריס בעלמא וסמך על דעתו כסבור שהוא יכול לבא בזמנו להכי קאמר הכי ואסמכתא לא קניא:

דאי הוה ידע דמית מן לאלתר הוה גמר ויהיב גיטא מ"ש [ו]מהוא דאמר להו אי לא אתינא מכאן עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מעברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל [א]לא שמיה מתייא אמאי והא מינס אנים דלמא אונסא דמיגליא שאני ומעברא מיגלי אונסיה ולרב הונא מכדי אסמכתא היא [ב]ואסמכתא לא קניא שאני הכא [ג]דמיתפסן זכותן והיכא דמיתפסין לאו אסמכתא היא והתנן [ד]מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו מכאן עד ל' יום תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן [ה]רבי יוסי אומר יתן ור' יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב [ו]אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר לבטלן זכותיה [ז]והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב: **מתני'** [ח] נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינו תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך בש"א בכל נודרין

דאי הוה ידע דמית מן לאלתר הוה גמר ויהיב גיטא מעכשיו הלכך הוי גט ולהכי גמר בלביה למיהוי גט אבל האי מי הוה ידע דאתנים לא הוה מבטל זכותיה ולא גמר ומקני: ואמר להו שמואל לא שמיה מסיים. אע"ג דאתנים והא מינס אנים ולא ליהוי גיטא: **דלמא אונסא דמיגליא שאני.** ומעברא אונסא דמיגליא הוא דזימנין דלא משתכחא בהאי גיסא ומבעיא ליה לאסוקי אדעתיה (ודלמא אסיק אדעתיה) ואפי' הכי לא התנה משום הכי אי מיתנים בהאי זמן אמר גמר ומקני דליהוי גט אפילו עיכבו שום אונס אבל בעלמא אי אתנים פטור: **ורב הונא.** דאמר בטלן זכותיה אמאי הא אסמכתא הוא דבריס בעלמא וסמך על דעתו כסבור שהוא יכול לבא בזמנו להכי קאמר הכי ואסמכתא לא קניא: **שאני הכא.** להכי קני: **דאתפיס זכותיה בב"ד.** דכגבוי דמי ולא הוה אסמכתא: **מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו.** שהניח השטר שהיה לו לבעל חוב עליו ביד נאמן ואמר לו אם איני פורע החוב מכאן עד ל' יום תן לו שטרו למלוה ויחזור ויגבה בו כל מה שכתוב בו בתחילה: **ולא נתן.** ולא פרע: **רבי יוסי אומר יתן.** השליש השטר למלוה ואע"ג דאסמכתא היא דסבור היה לפרוע באותו הזמן קנה המלוה את השטר: **אין הלכה וכו'.** הא הכא אע"ג דאתפיס השטר ביד [השליש] הוא אסמכתא ולא קניא לטעמיה דרב: **שאני הכא דאמר ליבטלן זכותיה.** שלא יהא בהן ממש לזכות ממתן לו שטרו: **והלכתא אסמכתא קניא.** ואע"ג דלא מתפיס: **והוא דלא אנים.** באונסא דמוכחא לאינשי כי האי דלעיל דפסקיה מעברא: **והוא דקנו מיניה.** שלא יחזור בו: **ובב"ד חשוב.** שיהא מומחה לרבים. וכל הני תלת מילי בעינן בה דאי הוה חד בלא אידך לא קני אלא כולהו ג' בעינן דלא אנים וקנין ובב"ד חשוב: **מתני' להרגין.** שהוא הורג על עסקי ממון שאם בא להורגו יכול לדור על זה שהוא של תרומה ויאמר נדר זה עלי אם אינו של תרומה אע"פ שאינו של תרומה כדי שלא יטלם לפי שיש חיוב מיתה לזו והנדר מותר והיינו נמי נדרי אונסין: **ולחרמין.** שהוא ליסטים בעלמא שאינו הורג: **ולמוכסים.** טוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בע"כ: **אף על פי שאינן של תרומה.** יכול לידור שהן של תרומה כדי שלא יטלם ומתני' לא זו אף זו קתני: **בכל נודרים.** להס:

חוץ

אמסכתא ב"ד חשוב אבל הכא שלא מסר ליד מי שהתנה עמו כלום צריך קנין וב"ד חשוב ולפיכך אמר הרב ז"ל שכן הדין בכולהו אסמכתות בעלמא דכל שאינו מוסר ליד חבירו אין מעכשיו מועיל בהן אלא קנין בב"ד חשוב. ואין כן דעת הגאון ז"ל שכתב דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפיס זכותיה בלחוד וכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק גט פשוט וכדבריו נראה שאין עסק לב"ד חשוב בתנאין שבין אדם לחבירו אלא הכא דוקא קאמר משום דהאי גברא לא מדעתיה בלבד אמר דאי לא אתי לבטלן זכותי' אלא ב"ד הזקיקוהו לכך ומש"ה דוקא כי קנו מיניה ב"ד חשוב מהני אע"ג דלא אמר מעכשיו דב"ד חשוב אנים לאפקועי ממונא. וכי תימא לאפקועי ממונא דב"ד חשוב למה לי תיפוק לי דקנו מיניה וכל קנין מעכשיו הוא דאי השתא לא קני בתר הכי לא קני דהא הדר סודרא למריה וכדברי ר"ת ז"ל אין ודאי קושטא קאמר שמי שהקנה שדה לחבירו סתם וקנו מידו לאלתר קנה אבל כי אתי אם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא ומצא שאינו קונה כלל אלא מש"ה סגי הכא בקנין סתמא משום דב"ד אלימי לאפקועי ממונא והוי כמעכשיו: **ונמצא עכשיו פסקן של דברים.** דכל היכא דאיכא מעכשיו ליתא ביה משום אסמכתא ובמתפיס זכותא אי קנו מיניה בב"ד מהני ומעכשיו לחודיה נמי מהני ביה. ולא ס"ל כן דאי משום אפקעותא דב"ד נגעו בה קנין למה ליה אלא הכא הכי קאמר והוא דקנו מיניה כלומר דלא תימא כיון דאמר לבטלן זכותיה כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן ראיותיו בטלות לא צריך קנין משום דהודאה בב"ד היא ולא בעיא קנין דליתא דאילו הודה כן בלא שום תנאי ה"נ אבל כיון שתלה באם אין כאן הודאה גמורה הלכך אפי' אמר מעכשיו לא מהני דאפי' תימא כיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא אפי' הכי במה יקנה הלה שיבטלו זכויותיו הלכך בעי קנין כי היכי דליקני חבריה ואין ה"נ דאי אמר מעכשיו וקנו מיניה לא בעינן ב"ד חשוב לא צריך מעכשיו לאנן סהדי דלא מחייך בדי דינא וכמאן דאמר בפי' מעכשיו דמי לכיון דב"ד חשוב הוא מאי דאמר לבטלן כהודאה גמורה משוינן ליה. ומצא לפירוש זה שאין אנו צריכים כאן להפקעת ממון ולא נשתנה דין זה מ[שאר דיני אסמכתא והוא דבר נכון ועולה כהוגן כן נראה לי: **מתני' נודרים להרגין.** לליסטים ישראל שהורגים בני אדם: **לחרמין.** מחרימין ושוללין: **ולמוכסין.** להפטר מן המכס:

חוץ

שגדל הנהר מהפשרת שלגים ואי אפשר לעבור בו ולא שכיח: מבדי **אסמכתא הוא.** דאמר מילתא יתירה ולא אמר כן אלא להסמיכו על דבריו ובטוחה [ל"א ובטוח] היה שיוכל לקיים דבריו ובא והלך התנה אבל לא כיון להקנות ממונם ואסמכתא לא קניא כדמסקינן בפ' גט פשוט: רבי יוסי אומר יתן. דס"ל אסמכתא קניא ויגבה כל חובו מבני חרי אבל ממשעבדי לא שכבר נמחל שיעבוד חלי החוב ושטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו ואפי' חלי החוב שלא נפרע אינו גובה בשטר זה ממשעבדי דחיישינן שמא יגבה בו חלי האחר שנפרע דלאמר' בשטר חוב מוקדם דאפילו מזמן שיי לא בני דילמא אתי למגבי מזמן דאשון ומבני חרי בני ביה דקני ליה במסירה ס"ל בני ממשעבדי כל החוב שכך התנה מתחלה שאם לא יתן לו לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה ואשכר השטר כבתחילה והאי פי' ניתא טפי דבקנין אותיות בעיא כתיבה ומסירה: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר (רבה) [צ"ל רב] אין הלכה כר' יוסי. ומשמע לא פליג רב הונא אדרב רבה: **דאמר ליבטלן זכותיה.** מדלא אמר מתו אותה לשכנגדי אלא הזכיר ל' בטול כאילו הודה שהן פטולין בהדיא בטלין כהדא הנשבר מי נמי זה בא להוליא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלים אם לא יבא ולא יגבה בהם עוד ואסמכתא כי האי כי הוא מוחל על מה שיש לו ביד אחר קניא אבל אסמכתא דר"י היא להוליא לא קניא: מתני' נודרים להרגין ולחרמין ולמוכסין. הרגיס הס ליסטים ההורגים ולא זו אף זו קתני: **שהיא** של תרומה. אע"ג דקטלי וגזלי לא אכלי איסורא מי נמי אין נחשב בעיניהם כי בדמים מועטים יקנו הרבה תרומה:

לח א מיי' פ"ט מהל' גירושין הל' מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קמד סעיף ג:

לו ב מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ב סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן נה סעיף ג [וסי' קפ סעי' ה] וסימן רז סעי' ב:

לז ג מיי' שם הל' יג סמג שם טור ש"ע שם סימן נה סעיף ג וסי' רז סעי' טו:

לח ד מיי' שם הל' ה סמג שם טור ש"ע מ"מ סימן נה סעיף ג:

לט ה מיי' שם הלכה יג יד סמג שם טור ש"ע מ"מ שם [וסי' כ"ח סעי' ג] וסי' רז סעיף טו:

מ ו מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ג ופ"ד מהלכות נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טור שו"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:

תוספות

ולרב הונא אסמכתא היא. הוה מלי למימר דס"ל לרב הונא דאסמכתא קניא אלא ניחא ליה לאיפוך רב הונא אגיגא דהלכתא דר"ג פסיק בסמוך כרבי יהודה: **דהא מתפיס זכוותיה.** וכיון דהתפיס כבר גמר וביטל ולא לסמיכו בדבר שאינו מכוון: **שאני הכא דאמר ליבטלו זכוותיה.** פי' מטעם הודאה כדפרישית לעיל: **והלכתא אסמכתא קניא** וכו'. לכאורה דאמר בלא מעכשיו מועיל שפיר בלא קנין בב"ד חשוב כדמוכח פרי' לחיהו נשך (ב"מ דף סו.) ומיהו תוי"ט דע"כ הכא מיירי דאמר מעכשיו מדאמר דקנו מיניה ופתם קנין סודר וקנין סודר בלא מעכשיו אינו מועיל כלום כדאמר לקמן פרק השותפין (דף ממ.): דהא הדר סודרא למרא פירוש כשהל הקנין אינו מועיל כלום כגון אם אמר לאחר ל' יום א"כ אין קנין עד לאחר ל' יום וכבר הדרא סודרא למריה וא"כ ע"כ מיירי הכא דאמר מעכשיו ואפ"ה קאמר דדוקא בב"ד חשוב קנו מיניה אבל בלא קנין בב"ד חשוב לא מועיל מעכשיו בלא אסמכתא והא דמשמע בחיהו נשך דמעכשיו מועיל בלא ב"ד חשוב י"ל דאסמכתא דהתם שאני דשם שהוא דרך מכר דמיירי שהלוהו על שדהו ואמר ליה אם אין אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי הוא שלי אור"ת שלכך נהגו לאסוף כל בני העיר בשעת שידוכין היינו כי היכי דליהוו ב"ד חשוב ולא יהא עדכון אסמכתא ואין נראה לר"י שהרי כמה פעמים אין שם אלא קרובים וגם אין מתקיים) לשום קיום תנאי לכ"ע דלענין עדכון של שידוכין נראה דהכי הוא דקני שפיר בלא מעכשיו וגם בלא קנין ב"ד חשוב דלפי שמתפיים ביותר מי שחוזר בו לא חשוב אסמכתא כלל דלאו גוזמא הוא מה שמתנה עמו בעדכון אם יחזור בו דדמי בושתו הוא ולא גזרינן) כמו אם אומר ולא אינגיד אשלם במיטבא: נודרים להרגין וחרמים נפשות על עסקי ממון וחרמים קיני טפי וזו אף זו קתני: שהם של תרומה. ופ"ת התינח הרגין וחרמים שגוזלין ממון ומתאמר להם שהם של תרומה לא יגזלו אותם לתינם מתכוונים כ"א לגזול ולא ליאסורא כיון שאינה רואה לאכילה לזרים אבל מוכסין מאי אהני לעולם יאבל המכס וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס זה ממוליכי תרומה לכהנים:

תוספות

דאי הוה ידע דמית מן לאלתר הוה גמר ויהיב גיטא מ"ש מהוא דאמר להו אי לא אתינא מכאן עד תלתין יומין ליהוי גיטא אתא ופסקיה מעברא אמר להו חזו דאתאי חזו דאתאי ואמר שמואל לא שמיה מתייא אמאי והא מינס אנים דלמא אונסא דמיגליא שאני ומעברא מיגלי אונסיה ולרב הונא מכדי אסמכתא היא ואסמכתא לא קניא שאני הכא דמיתפסן זכותן והיכא דמיתפסין לאו אסמכתא היא והתנן מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר אם אין אני נותן לו מכאן עד ל' יום תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן רבי יוסי אומר יתן ור' יהודה אומר לא יתן ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר רב אין הלכה כר' יוסי דאמר אסמכתא קניא שאני הכא דאמר לבטלן זכותיה והלכתא אסמכתא קניא והוא דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב: מתני' נודרין להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינו תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך בש"א בכל נודרין

דלא אנים והוא דקנו מיניה בב"ד חשוב. שאני הכא דאמר ליבטלן זכותיה. שלא יהא בהן ממש לזכות ממתן לו שטרו: **והלכתא אסמכתא קניא.** ואע"ג דלא מתפיס: **והוא דלא אנים.** באונסא דמוכחא לאינשי כי האי דלעיל דפסקיה מעברא: **והוא דקנו מיניה.** שלא יחזור בו: **ובב"ד חשוב.** שיהא מומחה לרבים. וכל הני תלת מילי בעינן בה דאי הוה חד בלא אידך לא קני אלא כולהו ג' בעינן דלא אנים וקנין ובב"ד חשוב: **מתני' להרגין.** שהוא הורג על עסקי ממון שאם בא להורגו יכול לדור על זה שהוא של תרומה ויאמר נדר זה עלי אם אינו של תרומה אע"פ שאינו של תרומה כדי שלא יטלם לפי שיש חיוב מיתה לזו והנדר מותר והיינו נמי נדרי אונסין: **ולחרמין.** שהוא ליסטים בעלמא שאינו הורג: **ולמוכסים.** טוטל מכס המלך ורוצה ליטול פירותיו בע"כ: **אף על פי שאינן של תרומה.** יכול לידור שהן של תרומה כדי שלא יטלם ומתני' לא זו אף זו קתני: **בכל נודרים.** להס:

חוץ

אמסכתא ב"ד חשוב אבל הכא שלא מסר ליד מי שהתנה עמו כלום צריך קנין וב"ד חשוב ולפיכך אמר הרב ז"ל שכן הדין בכולהו אסמכתות בעלמא דכל שאינו מוסר ליד חבירו אין מעכשיו מועיל בהן אלא קנין בב"ד חשוב. ואין כן דעת הגאון ז"ל שכתב דהאי פיסקא ליתיה אלא במתפיס זכותיה בלחוד וכתב הרב אלפסי ז"ל בפרק גט פשוט וכדבריו נראה שאין עסק לב"ד חשוב בתנאין שבין אדם לחבירו אלא הכא דוקא קאמר משום דהאי גברא לא מדעתיה בלבד אמר דאי לא אתי לבטלן זכותי' אלא ב"ד הזקיקוהו לכך ומש"ה דוקא כי קנו מיניה ב"ד חשוב מהני אע"ג דלא אמר מעכשיו דב"ד חשוב אנים לאפקועי ממונא. וכי תימא לאפקועי ממונא דב"ד חשוב למה לי תיפוק לי דקנו מיניה וכל קנין מעכשיו הוא דאי השתא לא קני בתר הכי לא קני דהא הדר סודרא למריה וכדברי ר"ת ז"ל אין ודאי קושטא קאמר שמי שהקנה שדה לחבירו סתם וקנו מידו לאלתר קנה אבל כי אתי אם לא באתי לא משמע דליקני מעכשיו אלא לבתר ההוא יומא ומצא שאינו קונה כלל אלא מש"ה סגי הכא בקנין סתמא משום דב"ד אלימי לאפקועי ממונא והוי כמעכשיו: **ונמצא עכשיו פסקן של דברים.** דכל היכא דאיכא מעכשיו ליתיה ביה משום אסמכתא ובמתפיס זכותא אי קנו מיניה בב"ד מהני ומעכשיו לחודיה נמי מהני ביה. ולא ס"ל כן דאי משום אפקעותא דב"ד נגעו בה קנין למה ליה אלא הכא הכי קאמר והוא דקנו מיניה כלומר דלא תימא כיון דאמר לבטלן זכותיה כלומר שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן ראיותיו בטלות לא צריך קנין משום דהודאה בב"ד היא ולא בעיא קנין דליתא דאילו הודה כן בלא שום תנאי ה"נ אבל כיון שתלה באם אין כאן הודאה גמורה הלכך אפי' אמר מעכשיו לא מהני דאפי' תימא כיון דאיכא מעכשיו ליכא אסמכתא אפי' הכי במה יקנה הלה שיבטלו זכויותיו הלכך בעי קנין כי היכי דליקני חבריה ואין ה"נ דאי אמר מעכשיו וקנו מיניה לא בעינן ב"ד חשוב לא צריך מעכשיו לאנן סהדי דלא מחייך בדי דינא וכמאן דאמר בפי' מעכשיו דמי לכיון דב"ד חשוב הוא מאי דאמר לבטלן כהודאה גמורה משוינן ליה. ומצא לפירוש זה שאין אנו צריכים כאן להפקעת ממון ולא נשתנה דין זה מ[שאר דיני אסמכתא והוא דבר נכון ועולה כהוגן כן נראה לי: **מתני' נודרים להרגין.** לליסטים ישראל שהורגים בני אדם: **לחרמין.** מחרימין ושוללין: **ולמוכסין.** להפטר מן המכס:

חוץ

שגדל הנהר מהפשרת שלגים ואי אפשר לעבור בו ולא שכיח: מבדי **אסמכתא הוא.** דאמר מילתא יתירה ולא אמר כן אלא להסמיכו על דבריו ובטוחה [ל"א ובטוח] היה שיוכל לקיים דבריו ובא והלך התנה אבל לא כיון להקנות ממונם ואסמכתא לא קניא כדמסקינן בפ' גט פשוט: רבי יוסי אומר יתן. דס"ל אסמכתא קניא ויגבה כל חובו מבני חרי אבל ממשעבדי לא שכבר נמחל שיעבוד חלי החוב ושטר שלוה בו ופרעו אינו חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו ואפי' חלי החוב שלא נפרע אינו גובה בשטר זה ממשעבדי דחיישינן שמא יגבה בו חלי האחר שנפרע דלאמר' בשטר חוב מוקדם דאפילו מזמן שיי לא בני דילמא אתי למגבי מזמן דאשון ומבני חרי בני ביה דקני ליה במסירה ס"ל בני ממשעבדי כל החוב שכך התנה מתחלה שאם לא יתן לו לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה ואשכר השטר כבתחילה והאי פי' ניתא טפי דבקנין אותיות בעיא כתיבה ומסירה: ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אמר (רבה) [צ"ל רב] אין הלכה כר' יוסי. ומשמע לא פליג רב הונא אדרב רבה: **דאמר ליבטלן זכותיה.** מדלא אמר מתו אותה לשכנגדי אלא הזכיר ל' בטול כאילו הודה שהן פטולין בהדיא בטלין כהדא הנשבר מי נמי זה בא להוליא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטלים אם לא יבא ולא יגבה בהם עוד ואסמכתא כי האי כי הוא מוחל על מה שיש לו ביד אחר קניא אבל אסמכתא דר"י היא להוליא לא קניא: מתני' נודרים להרגין ולחרמין ולמוכסין. הרגיס הס ליסטים ההורגים ולא זו אף זו קתני: **שהיא** של תרומה. אע"ג דקטלי וגזלי לא אכלי איסורא מי נמי אין נחשב בעיניהם כי בדמים מועטים יקנו הרבה תרומה:

מסורת הש"ס

א) גיטין ל. לה. כתובות ב:, ב) ב"ב קסח. ב"מ קיז:, ג) שם ומזבר ג"כ ב"מ מח:, ד) ב"ק קיג., ה) [גיטין לו:], ו) [לקמן מח:], ז) ל"ל מקנים. תפ"ל, ח) ל"ל גוזמא. תפ"ל,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דאי הוה וכו' לאלתר הוי יהיב גיטא:

מוסף רש"י

ופסקיה מעברא. מעבר המים, שלא מלא את המעבורת (גיטין ל.) הנהר הפסיקו, שהיתה המעבורת מלא הציר ולא יכול לעבור (כתובות ב:). **חזו דאתאי.** שבאתי (שם). **לא שמיה מתיא.** לא מטי עד הכא ואין טענת אונס בתנאי גיטין לממר אינסא (גיטין ל.), והוי גיטא, ואם לאמה מינסא לאחר וגם לכהונה נפסלת מהיום (כתובות ב:). **אסמכתא.** הייט דבר שאינו נותן לו מדעתו אלא סומך על דבר שאינו בסבור שהוא יכול לגמא ופעמים שמגמלין אותו (סנהדרין כד:) המבטיח לחבירו דבר על מנת שיעשה דבר לעתיד וסומך בלבו בשעת התנאי שיוכל לקיים הדבר כשיגיע זמן וכשיגיע הזמן יאנס ולא יוכל לקיים (רשב"ם ב"ב קסח.). **והלכתא אסמכתא קניא.** כלומר לא שנא אמר בלבטלן ולא שנא אמר מנו, אי קנו מיניה בב"ד חשוב ולא אנים מהני, כלומר דאמר לאחר לאחר ל' יום ולא אנים לאחר ל' יום וכבר הדרא סודרא למריה ואפ"ה קאמר מעכשיו ואפ"ה קאמר לדוקא בב"ד חשוב קנו מיניה אבל בלא קנין בב"ד חשוב לא מועיל מעכשיו בלא אסמכתא והא דמשמע בחיהו נשך דמעכשיו מועיל בלא ב"ד חשוב י"ל דאסמכתא דהתם שאני דשם שהוא דרך מכר דמיירי שהלוהו על שדהו ואמר ליה אם אין אתה נותן לי מכאן ועד שלש שנים הרי הוא שלי אור"ת שלכך נהגו לאסוף כל בני העיר בשעת שידוכין היינו כי היכי דליהוו ב"ד חשוב ולא יהא עדכון אסמכתא ואין נראה לר"י שהרי כמה פעמים אין שם אלא קרובים וגם אין מתקיים) לשום קיום תנאי לכ"ע דלענין עדכון של שידוכין נראה דהכי הוא דקני שפיר בלא מעכשיו וגם בלא קנין ב"ד חשוב דלפי שמתפיים ביותר מי שחוזר בו לא חשוב אסמכתא כלל דלאו גוזמא הוא מה שמתנה עמו בעדכון אם יחזור בו דדמי בושתו הוא ולא גזרינן) כמו אם אומר ולא אינגיד אשלם במיטבא: נודרים להרגין וחרמים נפשות על עסקי ממון וחרמים קיני טפי וזו אף זו קתני: שהם של תרומה. ופ"ת התינח הרגין וחרמים שגוזלין ממון ומתאמר להם שהם של תרומה לא יגזלו אותם לתינם מתכוונים כ"א לגזול ולא ליאסורא כיון שאינה רואה לאכילה לזרים אבל מוכסין מאי אהני לעולם יאבל המכס וי"ל שלא היו רגילים ליקח מכס זה ממוליכי תרומה לכהנים:

פירוש הרא"ש

דאי הוה ידע דמיית לאלתר הוה יהיב גיטא. דעיקר נתינת הגט הוא בהלכה מעיגון אז שלא מזקק לינס: **שאני מעברא דאונסא דשכיח הוא.** ועכבו נהר דמתניתין הייט

חוץ מבשבועה וב"ה אומרים [א]אף בשבועה ב"ש אומרים לא יפתח לו בנדר ובה"א [ב]אף יפתח לו ב"ש אומרים במה שהוא מדירו ובה"א [ג]אף במה שאינו מדירו כיצד אמר לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי בש"א אשתו מותרת ובניו אסורין וב"ה אומרים אלו ואלו מותרין: **גמ'** [ד]והאמר שמואל [ה]דינא דמלכותא דינא אמר רב חיננא א"ר כהנא אמר שמואל [ו]במוכס שאין לו קצבה דבי ר' ינאי אמר [ז]במוכס העומד מאליו: שהן של בית המלך ואע"פ שאינן של בית המלך: היכי נדר א"ר עמרם אמר רב [ח]באומר יאסרו פירות העולם עלי אם אינן של בית המלך כיון דאמר יאסרו איתסרו עליה כל פירי עלמא באומר היום אי דאמר היום לא מקבל מיניה מוכס [ט]באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע"ג [י] [יא]דסבירא לן דברים שבלב אינן דברים לגבי אונסין שאני: ב"ש אומרים בכל כו' ב"ש אומרים במה שהוא מדירו וב"ה אומרים אף בשאינו מדירו כיצד אמר לו קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לי ב"ש אומרים אשתו מותרת ובניו אסורין וב"ה אומרים אלו ואלו מותרין: אמר רב הונא תנא בש"א לא יפתח לו בשבועה ובית הלל אומרים אף יפתח לו בשבועה לבית שמאי בשבועה הוא דלא יפתח לו הא בנדר יפתח לו והא תנן ב"ש אומרים לא יפתח לו בנדר ותו מיפתח הוא דלא יפתח לו בשבועה הא מידר נדר בשבועה והתנן בית שמאי אומרים בכל נודרין חוץ מבשבועה תנא מתניתין בנדר להודיעך כחן דב"ש תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דבית הלל רב אשי אמר הכי קתני [יב]ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה ובית הלל אומרים יש שאלה בשבועה: **מתני'** [יג]הרי נטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות טלית זו קרבן אם אינה נשרפת יש להן פדיון הרי נטיעות האלו קרבן עד שיקצצו טלית זו קרבן עד שתשרף אין

חוץ מבשבועה. שלא יאמר יאסרו פירות שבעולם עלי בשבועה אם אינן של תרומה: **לא יפתח לו בנדר.** אם הליסטים אינו מזקיקו שידור לא יפתח לו הוא בעצמו: **במה שהוא מדירו.** בלבד ידור ולא בדבר אחר כדמפרש: **כיצד אמר לו וכו' ואשתו מותרת לו.** דהיינו במה שהוא מדירו: **ובניו אסורים.** דהיינו במה שלא מדירו: **גמ' דינא דמלכותא דינא.** ולאו נדרי אונסין להכריח המכס של מלכות: **שאין לו קצבה.** שנוטל כל מה שרולה: **במוכס העומד מאליו.** שאינה של מלכות: **כיון דאמר יאסרו.** ולא אמר מילתא דהערמה איתסרו ליה: **באומר יאסרו היום.** דהיינו הערמה דההוא יומא לאוד אסר נפשיה: **אי דאמר היום לא מקבל מיניה מוכס.** ואינו מניחו בשביל אותו נדר שלא יטול הפירות שהרי שומע דבהערמה נדר: **באומר בלבו היום:** (א) **אינם דברים בעלמא: לא יפתח לו בשבועה.** שלא יאמר לו אם תרלה אשבע לך: **הא בנדר יפתח לו.** שיאמר לו אם תרלה אדור לך נדר: **הא מידר נדר ליה בשבועה.** אם הליסטים מזקיקו לכך (ב) וידור לו כן בלשון שבועה כדאמרן לעיל: **והא תנן וכו'.** ואמאי קתני בברייתא דלא יפתח לו בשבועה: תריץ הכי **תנא כמתני' בנדר להודיעך כחן דבית שמאי.** דאפילו בנדר גרידא לא וכ"ש בנדר (ג) שבועה: **וברייתא תנא בשבועה להודיעך כחן דב"ה.** דאפי' בשבועה יפתח לו. וברייתא משום ב"ה נשנית ולאו דוקא היא ולא מצית למימר התם בשבועה הוא דלא יפתח וכו' ולא מקשינן דב"ש אדב"ש: **רב אשי אמר הכי קתני.** האי לא יפתח דברייתא לא משמע דכאמרינן דבאונסין קאי אלא האי לא יפתח דב"ש סברי לא יפתח לו החכם פתח לחרטה להשאל על שבועתו דאין שאלה בשבועה לפני החכם וליכא למידק מינה שום קושיא: **מתני' אמר הרי נטיעות האלו קרבן.** כלומר שיהו הקדש: **אם אינן נקצצות.** היום (ד) מוקי לה בגמרא ועבר היום ולא נקצצו ולא נשרף הטלית הרי הן הקדש ויש להן פדיון והלמים יכנסו להקדש והם יצאו לחולין: **אבל אם אמר הרי הנטיעות האלו קרבן עד שיקצצו אין להודיעך כחן דב"ש.** דאפילו בנדר לא יפתח: **תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה.** דאפילו בשבועה יפתח: **רב אשי אמר ה"ק ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה.** ולא מתוקמא הך ברייתא בנשבע להרגין כלל אלא ה"ק מי שנשבע על דבר לא יפתח לו חכם להתיר לו שבועתו שאין שאלה בשבועה ובית הלל אומרים יש שאלה: **מתני' הרי הנטיעות האלו קרבן וכו' יש להם פדיון.** כלומר דקדושה חלה עליהם עד שלריכות פדיון. ובגמרא [ע"ב] מפרש למה לי למימרא ומפרשינן נמי אמאי תנא האי ליתנא דיש להם פדיון ולא תנא בהדיא קדושה: אין

מא א ב ג מיי' פ"ג מהלכות שבועות הלכה ו [ופ"ד מהל' נדרים הלכ' ו] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:
מב ד מיי' פ"ה מהל' גזילה מהלכה יא עד סוף הפרק סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סימן שסט סעיף ב ופעי' ז ח ט:
מג ה ו מיי' שם הלכה יא ופ"ג מהלכות שבועות הלכה ב סמג שם ולאוין רמא טור ש"ע שם סעיף ו וטור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:
מד ז ח מיי' פ"ג מהל' שבועות הלכה ב ג ופ"ד מהל' נדרים הלכה ב סמג לאוין רמא רמב טור ש"ע י"ד סימן רלב סעיף יד:
מה ט מיי' שם ופ"ז מהלכות מעילה הלכה ו ופי"ח מהלכ' מכירה הלכה ט [וס"ח מהל' אישות הל' ב] סמג שם ועשין לד טור ש"ע שם [וסי' רי סעי' ג] וטוש"ע ח"מ סי' רז סעיף ד:
מו י מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ו טור ש"ע י"ד סימן לו:
מז כ מיי' פ"ד מהל' מעילה הלכה יא:

גליון הש"ס

גמ' בית שמאי אומרים וכו'. עי' לעיל כב ע"ב בר"ן ד"ה אמר רב אסי:

תוספות

והא אמר שמואל דינא דמלכותא דינא. פי' בב"ק (דף קיג) [ו]: **במוכס שאין לו קצבה.** ופס תאמר מכל מקום דינא דמלכותא הוא וי"ל דין שאין דרך המוכסין כך אין זה דינא אלא גזילה של מוכס עצמו [ח] ואע"ג דסבירא לן דברים שבלב אין דברים לגבי אונסין שרו רבנן ומ"ת הא לעיל (דף כ:) גבי ד' נדרים התירו אלא שום אונס אף על גב דהוה דברים שבלב הוויין דברים וי"ל דהתם היינו טעמא משום דאמן אדעתא לכך וכיון דאמן אדעתא הכי כאילו פירש בהדיא ולא הוי דברים שבלב אבל הכא ליכא למימר אמן אדעתא הכי לאונס וכיון דאמר אינו תלמיד חכם וכיון שם אחרן מיתסר בלא אונס כשאמר בלבו היום כיון אלא שייך אמן אדעתא וההיא דרבי עקיבא שנשבע ומבטלה בלבו (במסכת נלה) התם נמי הוי אונס שהיה צורך גדול לידע לברר על

חוץ מבשבועה. דאמירא דכתיב בה לא יגקה[ג]: **לא יפתח לו בנדר.** אם אינו אומר נדור לי: **במה שהוא מדירו.** שאפילו פתח לא ידור אלא במה שהוא מדירו: **אשתו מותרת ובניו אסורין.** כיון שלא הדירו בהם אלא מאליו נדר: **גמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** והיכי שרינן למידר הכי כדי להפטר כיון דמן הדין חייב ליתן לו את המכס: **במוכס שאין לו קצבה.** וכיון שכן לאו דינא הוא אלא חמסנותא וחמסנותא דמוכס[ד] לאו דינא הוא: **במוכס העומד מאליו.** שלא במלות המלך. וכתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה. וכי אמרינן דינא דמלכותא דינא ה"מ לענין שאם קנה אחד[ה] מכס זה חייבים ליתן לו את המכס וכן נמי אם לא קנה אותו אלא שהוא ממונה לגבות את המכס שאינו רשאי ישראל חבירו ליגבע שהן תרומה דליכא אונסא כיון דדינא דמלכותא דינא[ו]: **היכי נדר.** ליתנא דמתני' קשיא ליה דקאמר נודרים שהן תרומה והיכי שייך נדרא בהאי ליתנא כלומר אי דאמר יאסרו פירות עולם עלי לעולם אין דברים שבלב מבטלין מה שהוליא בפיו אפילו גבי אונסא כי האי אלא דהכא סתמא קאמר יאסרו פירות עולם עלי והכי דסתמא לעולם משמע ה"מ היכא דליכא אונסא משום דטפי משמע לעולם מהיום אבל היכא דאיכא אונסא הך אונסא מפרש ליה לדבריה דהיום קאמר כיון שלא אמר בפירוש בהיפך. ומיהו נהי דהכא מסקינן דבלאו אונסא לעולם משמע כיון דסתמא קאמר ואפילו אומר בלבו היום לא מהני אפילו הכי מי שגמר בלבו לדור מפת חטים והוליא פת סתם לא אמרינן כיון דסתמא קאמר וליכא אונסא שיהא אסור בכל פת דהכא היינו טעמא מפני שמתכוין לומר לשון שיהא משמעותו לעולם ומש"ה כל היכא דליכא אונסא לעולם משמע אבל התם כיון דלהוליא פת חטים נתכוין אלא דבתר דאמר פת איתקיל מילוליה הרי אין פיו ולבו שוין ואינו אסור אלא בפת חטים וכבר כתבתי זה בפ' שבועות שתים בתרא בס"ד: **תנא מתני' בנדר להודיעך כחן דב"ש.** דאפילו בנדר לא יפתח: **תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה.** דאפילו בשבועה יפתח: **רב אשי אמר ה"ק ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה.** ולא מתוקמא הך ברייתא בנשבע להרגין כלל אלא ה"ק מי שנשבע על דבר לא יפתח לו חכם להתיר לו שבועתו שאין שאלה בשבועה ובית הלל אומרים יש שאלה בשבועה. פי' מזקקין להתיר לו דלא"ל (דף כב:) אין מזקקין לאלהי ישראל מוקי הך דב"ה דהכא בנדר בודאי אי נמי כשנשבע רק [לא] הזכיר שם שמים: הרי נטיעות האלו קרבן. הכא מיירי שמתפיס לזה לומי קרבן ממש אלא שמייר בקונמות מלא אמר קרבן ואפילו לר"מ דלא שנא בין הקרבן לקרבן דבכל ענין יהול אסור קונם ה"מ כשאוסר אחיסור או עליו או על חבירו כגון שאמר ככר זו קרבן או עלי או עליך אבל כאן שאמר קרבן סתמא ואינו מדבר קרבן גבי שום אדם הלכך ע"כ לומי קרבן אמר: **אם** אינן נקצצות. כגון דליכא זיקא נפישא כדאמר בגמ' וסבור הוא שלא יוכלו לימלט מן הרוח וכן עלית זו אם אינה נשרפת כגון דליכא דליקה וסבור שלא יוכל לימלט מן האש ואפילו הכי יש להן פדיון כלומר הם קדושים ואפילו הכי ואגב דקתני בסיפא אין להן פדיון תנא נמי בריאשא יש להם פדיון אבל עיקר חידוש ממה שהם קדושים כדפירשתי:

במה שאינו מדירו. דלא תימא אף ע"ג דקאמר ב"ה שהוא פותח לו ה"מ היכא דפתח ליה ואמר הלה אין דור לי בזה אבל זה שבנו אם אינו מוסיף לו ולא ידע הלה כלום שהוא רולה לידור בזה אימא נדר הוי קמ"ל: **גמ' והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא.** אלחד[ט] שקנה המכס מאת המלך אסור לגזלו הימנו ואיך ימירו חכמים לגזלן לידור כדי לגזלו: **במוכס שאין לו קצבה.** והאי לאו דינא הוא דדוקא בדבר שהוא שוה לכל בני המדינה יש לו רשות להקונה[י] לעשות אבל לא בדבר שאינו שוה למעט לזה ולהרבות לזה אי נמי כיון שאין לו קצבה מרבה ליקח יותר ממה שהמלך חפץ הלכך כולו גזל: **במוכס העומד מאליו.** בלא דעת המלך: **היכי נדר.** שלא יעבור על נדרו: **באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם.** ודברים שבלב המומימין הויין דברים: **תנא מתניתין נדר להודיעך כחן דב"ש.** ואע"ג דכח המירא עדיף אברייתא קא סמיך דאשמועינן בה כח דהיתירא א]: **שאין שאלה בשבועה.** משום חומר דשבועה אמרו חכמים שאין להתירה והכי קאמר ב"ש לא יפתח החכם פתח להתיר שבועה: **מתני' הרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות וכו'.** ראה לרוח סערה מנשבת וכל האילנות נספחים שלא יתגלו מן האדרן וכן ראה לליקה שנפלה בעיניו ועליתו הוא נספח שריפה ואמר אלו יהיו קרבן אם אינן נקצצות ונולים תהיה קרבן אם אינה נשרפת דהוי כמו נדרי אנגאות דאדעתא דהכי אקדשינהו שהיה סבור שאי אפשר להיות נגולין ולא גמר בלבו להקדישן קא משמע לן דדברים שבלב כי הני לא מוכחי לא הויין דברים: **האלו קרבן.** פירוש לימלט מן הרוח ולהניח בדמיסם קרבן ולא אמר שאסרן עליו כקרבן כיון דלא אמר עלי (הלכך מסתברא דהקדישן אולי יגלו):

אין להם פדיון. בגמרא מפרש איכא מ"ד דכי קתני קרבן כשהקדישן לדמי קרבן מיירי והיינו דאמר יש להם פדיון ואיכא דמפרש דקונם הוא וה"ק הרי הנטיעות הללו אסורות בקרבן. וכי תימא ג"כ היכי שייך בקונם פדיון י"ל דמתני' ר"מ היא דקסבר דכל היכא שהוא קונם כללי שנאסר על הכל כהקדש יש לו פדיון וכדתני לקמן בפ' אין בין המודר (דף לה.) קונם כבר זו ואכלה בין הוא בין חבירו מעל לפיכך יש לה פדיון כבר זו עלי הקדש אכלה הוא מעל חבירו לא מעל לפיכך אין לה פדיון: **גמ' וליתני קדושות.** כך הוא עיקר הגירסא. וה"פ ודאי עיקר חדושיה דתנא לומר שאע"פ שאלה קדושתן בתנאי זה של קצילה קדושה חלה עליהן ואיצטריך לאשמועינן הכי כדמפרש לקמן אם כן ליתני קדושות. וקשה לן תינח למאי דמפרשינן במתני' דקרבן דקתני כשהקדיש נטיעות לדמי קרבן עסקינן וכיון שכן כל חדושיה דתנא ליתיה אלא לאשמועינן דקדושה חלה עליהן דודאי מילתא פשיטא היא דכיון דקדושות יש להם פדיון ומש"ה פריך שפיר ליתני קדושות אבל לאידך פירושא דמפרש דבקונם ממש עסקינן מאי קפריך ליתני קדושות דלמא אגב אורחיה [תני יש להן פדיון] דסתם לן כר' מאיר דאמר קונם כללי יש לו פדיון דהא פליגי רבנן עליה לקמן בפרק אין בין המודר [שם]. וניחא לי דודאי תנא לא למסתמא הכא לדר"מ אתא דא"כ למה ליה למתני האי דינא בקצילה לישמעינן הכי גבי קונמות דכיון דתנא איצטריך לאשמועינן דבכי האי גוונא חיילא קדושה עלייהו בריש"א הוה ליה לאשמועינן הכי ולמתני קדושות ובתר הכי אי סבירא ליה כר"מ לסתום כוותיה הכא או בעלמא אבל מקמי דלישמעינן דקדושה חלה עליהן לא שייך לאשמועינן דיש להם פדיון דמשמע דפשיטא ליה דחיילא קדושתייהו עד שלא הוצרך להשמיענו אלא שיש להם פדיון ואדרבה צריכה רבה כדמפרש לקמן ומש"ה פריך וליתני קדושות. ואיכא דגרסי ליתני קדושות ואינם קדושות ולא דייקי. ומתרץ ודאי דבעי למיתנא סיפא אין להם פדיון תנא נמי ריש"א יש להם פדיון כלומר דבסיפא לא מצי מתני ליה אין קדושות ודהא שם כן ה"א דדינא דסיפא כדינא דריש"א וליתא כדמפרש לקמן: **היכי נדר אמר רב וכו'.** פי' לישנא קשיא ליה דקתני אם אינם נקצות וכיון שתלה איסורן בתנאי זה היאך יחול עליהם איסור והא סופן לקצילה הן עומדות. והוה דקשיא ליה אבל טלית אם אינה נשרפת לא קשיא ליה דטלית לאו לשריפה קיימא ואפשר שלא תשרף לעולם ומש"ה מהשתא חיילא איסורא עליה. ואיכא נסחי דגרסי בהדיא והא לקצילה קיימא: **אם כן למה ליה למימר.** כלומר דפשיטא דהוי הקדש. וכי תימא לאידך פירוש דמפרש דמתני' ר"מ היא דס"ל דקונם כללי יש לו פדיון מאי קפריך למה ליה למימר אדרבה צריכה רבה לאפוקי מדרבנן לאו קושיא היא שכבר פירשתי דתנא לאו להכי איכוון אלא לאשמועינן דקדושה חלה עלייהו וכמו שכתבתי למעלה. ומפרקינן לא צריכא כגון דאיכא זיקא גפיא ואי לאו דתני במתני' דקדושה נחתא בהו ה"א דכיון דמסיק אדעתיה דלא מתלגן ולא גמר בדעתו שיהו קרבן שאילו היה יודע שלא יקצו לא היה מקדישן וכיון שכן הוה סליק אדעתין דלא קדישי קמ"ל: **וטלית לשריפה קיימא.** בתמיה. כלומר והיכי תלי תנאי במידי דלא שייך בה אלא ודאי דבשייך בה עסקינן כגון דאיכא לריקה: **ונעולם.** פירוש בתמיה. כלומר היאך אפשר שלא יהא להם פדיון לעולם: **אמר בר פדא חוזרות וקדושות וכו'.** כלומר כי קתני אין להם פדיון היינו כ"ז שלא נקצו. ולאו למימרא שלא יהא להם פדיונם נתפס בקדושתן דאם כן מאי חוזרות וקדושות אלא הכי קאמר אין להם פדיון להוציאן מקדושתן לגמרי אלא כיון דאמר עד שיקצו הרי הוא כאומר בפירוש הרי הנטיעות האלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו כל זמן שלא יקצו ונמצא פדיונם קדוש כל שעה לפי שיעורן אלא שלאחר חוזרות וקדושות: **נקצו פודן פעם אחת ודיו.** דסבירא ליה לבר פדא שאע"פ שלא הקדישן אלא עד שיקצו לא פקעה קדושתן בכדי: **ועולא אמר כיון שנקצו שוב אין פודן.** דסבירא ליה שאין קדושתן נמשכת אלא עד אותו זמן שהקדישן אבל מאותו זמן ואילך פקעה קדושה בכדי: **וכתב הרשב"א** ז"ל דעולא לא פליג אדבר פדא אלא בלאחר שיקצו לבר פדא לא פקעה קדושה בכדי ולעולא פקעה אבל עד שיקצו לכ"ע פדאן חוזרות וקודשות והיינו דקתני אין להם פדיון. וכיון שכן כתב ז"ל דהמה שמעינן לדיני ממונות שהאומר לחבירו לך חזק וקני שדה או שתהא נתונה לך מעכשיו עד שאעלה לירושלים וחזר וקנאה ממנו קודם שעלה לירושלים חוזר וזוכה בה מקבל שכך ג"ל לעולם יהא שלך עד שאעלה לירושלים ומעכשיו ולאותו זמן שיקנה אותו ממנו נותנו לו. מיהו דוקא בדאמר ליה מעכשיו אבל לא אמר לו מעכשיו לא קני דכיון דקנינו בחזקה הוא וחזקה זו שהוא מחזיק עכשיו כבר כלתה לאחר שקנאה ממנו הוה ליה כמשוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר י' יום דאי לא קיימא ברשותיה לאחר י' יום לא קני [כתובות פב.] הכא נמי כיון דאותו קנין שני לא חייל מהשתא אלא לאחר שיחזור ויקנה אותה ממנו והיא שעתא כבר כלתה חזקה זו ואי אפשר לו שיקנה. מיהו כי אמרינן דכל היכא דלא ג"ל מעכשיו לא קנה דוקא בקנה בחזקה אבל בקנה בכסף אע"ג דלא ג"ל מעכשיו קנה לפי שעבוד המעות עדיין הוא קיים והוה ליה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות משום דהני זוזי לאו למלוה דמו ולא לפקדון דמו וכדאיתא בפרק האומר בקידושין (דף נט.). הלכך מי שהקנה שדהו בכסף עד שילך לירושלים בין דאמר ליה מעכשיו בין דלא אמר ליה מעכשיו אי נמי בחזקה ואמר ליה מעכשיו אם חזר וקנאו ממנו קודם שעלה לירושלים חוזר וזוכה בו מקבל. מיהו הני מילי היכא שקנאו הוא אבל קנאו אחר מן הלוקח אף על פי שחזר והקנהו למוכר לא קנה לוקח דהא אתא אחר ואפסקיה וכדאמר ר' יוחנן לקמן (דף נ.) לא שנו אלא שפדאן הוא אבל פדאום אחריס אין חוזרות וקדושות ומשמע ודאי דאפילו חזר מקדיש זה וקנאן מן הפודה אינן חוזרות וקדושות דהא אתא אחר ואפסקיה אלו דבריו ז"ל. והחכם הגדול ר' משה קרטבי ז"ל חלק עליו ואמר דבר פדא ועולא בתרתי פליגי והא בהא תליא דמשום דסבירא ליה לבר פדא דקדושה לא פקעה לה בכדי קאמר דפדאן חוזרות וקדושות דאי לאו הכי למה ליה להאי גברא למימר עד שיקצו אם לומר שלאחר מכאן תהא קדושתן נפקעת ממילא אי אפשר דקדושה לא פקעה לה בכדי וכיון שכן למה לא הקדישן לאוטוין ואמר עד עולם על כרחך לומר שאפילו יפדם קודם שיקצו אתחזור קדושתן עליהן הלכך כי קתני אין להם פדיון לא בא לומר שלא יהו צריכות פדיון כשיקצו דאי אפשר דקדושה לא פקעה בכדי אלא לומר שאין

אין להם פדיון: גמ' וליתני קדושות ואין קדושות איידי דבעי למיתנא [ו]**סיפא אין להם פדיון תנא נמי רישא יש להם פדיון היכי נדר אמר אמימר באומר אם אינן נקצצות היום ועבר היום ולא נקצצו אם כן למה לי למימר פשיטא לא צריכא כגון דאיכא זיקא גפישא והא קתני לה גבי טלית וטלית לשריפה קיימא [אין] כגון דאיכא דליקה ה"נ דאיכא זיקא גפישא וס"ד דמסיק אדעתיה דלא מיתנצלן ומשום הכי קא נדר קמ"ל: הרי נטיעות האלו קרבן כו': ולעולם אמר בר פדא** [א]**פדאן חוזרות** [ו]**וקודשות פדאן חוזרות וקודשות עד שיקצצו נקצצו פודן פעם אחת** [ב]**כיון שנקצצו שוב אין פודן** [א"ל] **אין להם פדיון.** לעולם כל זמן שלא נקצו ואין יוצאין לחולין אלא קדושות הן שהן (ג) בקדושת הגוף לעולם ואין להם תקנה עולמית שאפילו פדאן חוזרות וקדושות דכיון דאמר עד שיקצו אין להם פדיון לעולם כל זמן שלא נקצו משמע דלעולם יהיו קרבן עד שיקצו: **גמ' וליתני.** בהאי לישנא בריש"א (ג) דהיכא דאמר הרי הפירות האלו קרבן [אם אינם נקצצות] קדושות ואינן קדושות קדושות דחל קדושה עליהו ואינן קדושות דיש להן פדיון דלפי ההוא עניין דקתני סיפא הויין קדושות ואינן קדושות דאילו בסיפא דהתם דאמר עד שיקצו הוי קדושה גמורה שהרי הן (ד) בקדושת הגוף שאין להם פדיון כל זמן שאין נקצצות אע"ג דקדושת דמיס הוא ואילו כי אמר אם אינן נקצצות ליכא קדושה חמורה שהרי יש להם פדיון ולהכי כי אמר אם אינן נקצצות לענין כי אמר עד שיקצו קדושות ואינן קדושות הן: תריץ אין הכי נמי הוה ליה למתני (ה) אלא אידי וכו': **א"כ למה ליה למימר.** דחל קדושה עליהו כיון שעבר היום ולא נקצו: **לא צריכא כגון דאיכא זיקא גפישא.** שמגשמת רוח קשה בעולם דמסיק אדעתיה דמיתבר להו זיקא דהיינו נקצצות וסד"א לא גמר בלבו להקדישו אלא אדעתא דמיתבר להו זיקא אמר הכי ולא צריכי פדיון דלא חל עלייהו קדושה וכחולין דמי קמ"ל דחל קדושה עלייהו דלהקדש גמור מתכוין: [**והא וכו'**]. כלומר היכי מצית אמרת דאיכא זיקא גפישא והקתני לה דומיא דטלית וטלית מי קיימא לשרפה בתמיה: **אין כגון דאיכא דליקה.** ומסיק אדעתיה דלא (ו) מיתגל ולהכי קאמר אם אינה נשרפת: **הכי נמי וכו'.** וסד"א דלא מתכוין להקדש כלל כדפרשינן: **קמ"ל.** דחל קדושה עליהו: **ונעולם.** בתמיה. מדקתני אין להן פדיון משמע שלעולם אין להם פדיון אפי' לאחר קצילה: **אמר בר פדא.** כל זמן שלא נקצו עדיין חוזרות וקדושות: **נקצו פודן פעם אחת ודיו.** ויצאו לחולין ושוב אינו פודן דהא חולין הן:

ריש"א יש להם פדיון כלומר דבסיפא לא מצי מתני ליה אין קדושות דהא ודאי קדושות עד שיקצו וכן נמי לא מצי תני קדושות דאם כן ה"א דדינא דסיפא כדינא דריש"א וליתא כדמפרש לקמן: **היכי נדר אמר רב וכו'.** פי' לישנא קשיא ליה דקתני אם אינם נקצצות וכיון שתלה איסורן בתנאי זה היאך יחול עליהם איסור והא סופן לקצילה הן עומדות. והוה דקשיא ליה אבל טלית אם אינה נשרפת לא קשיא ליה דטלית לאו לשריפה קיימא ואפשר שלא תשרף לעולם ומש"ה מהשתא חיילא איסורא עליה. ואיכא נסחי דגרסי בהדיא והא לקצילה קיימא: **אם כן למה ליה למימר.** כלומר דפשיטא דהוי הקדש. וכי תימא לאידך פירוש דמפרש דמתני' ר"מ היא דס"ל דקונם כללי יש לו פדיון מאי קפריך למה ליה למימר אדרבה צריכה רבה לאפוקי מדרבנן לאו קושיא היא שכבר פירשתי דתנא לאו להכי איכוון אלא לאשמועינן דקדושה חלה עלייהו וכמו שכתבתי למעלה. ומפרקינן לא צריכא כגון דאיכא זיקא גפישא ואי לאו דתני במתני' דקדושה נחתא בהו ה"א דכיון דמסיק אדעתיה דלא מתלגן ולא גמר בדעתו שיהו קרבן שאילו היה יודע שלא יקצו לא היה מקדישן וכיון שכן הוה סליק אדעתין דלא קדישי קמ"ל: **וטלית לשריפה קיימא.** בתמיה. כלומר והיכי תלי תנאי במידי דלא שייך בה אלא ודאי דבשייך בה עסקינן כגון דאיכא דליקה: **ונעולם.** פירוש בתמיה. כלומר היאך אפשר שלא יהא להם פדיון לעולם: **אמר בר פדא חוזרות וקדושות וכו'.** כלומר כי קתני אין להם פדיון היינו כ"ז שלא נקצו. ולאו למימרא שלא יהא להם פדיונם נתפס בקדושתן דאם כן מאי חוזרות וקדושות אלא הכי קאמר אין להם פדיון להוציאן מקדושתן לגמרי אלא כיון דאמר עד שיקצו הרי הוא כאומר בפירוש הרי הנטיעות האלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו כל זמן שלא יקצו ונמצא פדיונם קדוש כל שעה לפי שיעורן אלא שלאחר חוזרות וקדושות: **נקצו פודן פעם אחת ודיו.** דסבירא ליה לבר פדא שאע"פ שלא הקדישן אלא עד שיקצו לא פקעה קדושתן בכדי: **ועולא אמר כיון שנקצו שוב אין פודן.** דסבירא ליה שאין קדושתן נמשכת אלא עד אותו זמן שהקדישן אבל מאותו זמן ואילך פקעה קדושה בכדי: **וכתב הרשב"א** ז"ל דעולא לא פליג אדבר פדא אלא בלאחר שיקצו לבר פדא לא פקעה קדושה בכדי ולעולא פקעה אבל עד שיקצו לכ"ע פדאן חוזרות וקודשות והיינו דקתני אין להם פדיון. וכיון שכן כתב ז"ל דהמה שמעינן לדיני ממונות שהאומר לחבירו לך חזק וקני שדה או שתהא נתונה לך מעכשיו עד שאעלה לירושלים וחזר וקנאה ממנו קודם שעלה לירושלים חוזר וזוכה בה מקבל שכך ג"ל לעולם יהא שלך עד שאעלה לירושלים ומעכשיו ולאותו זמן שיקנה אותו ממנו נותנו לו. מיהו דוקא בדאמר ליה מעכשיו אבל לא אמר לו מעכשיו לא קני דכיון דקנינו בחזקה הוא וחזקה זו שהוא מחזיק עכשיו כבר כלתה לאחר שקנאה ממנו הוה ליה כמשוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר י' יום דאי לא קיימא ברשותיה לאחר י' יום לא קני [כתובות פב.] הכא נמי כיון דאותו קנין שני לא חייל מהשתא אלא לאחר שיחזור ויקנה אותה ממנו והיא שעתא כבר כלתה חזקה זו ואי אפשר לו שיקנה. מיהו כי אמרינן דכל היכא דלא ג"ל מעכשיו לא קנה דוקא בקנה בחזקה אבל בקנה בכסף אע"ג דלא ג"ל מעכשיו קנה לפי שעבוד המעות עדיין הוא קיים והוה ליה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות משום דהני זוזי לאו למלוה דמו ולא לפקדון דמו וכדאיתא בפרק האומר בקידושין (דף נט.). הלכך מי שהקנה שדהו בכסף עד שילך לירושלים בין דאמר ליה מעכשיו בין דלא אמר ליה מעכשיו אי נמי בחזקה ואמר ליה מעכשיו אם חזר וקנאו ממנו קודם שעלה לירושלים חוזר וזוכה בו מקבל. מיהו הני מילי היכא שקנאו הוא אבל קנאו אחר מן הלוקח אף על פי שחזר והקנהו למוכר לא קנה לוקח דהא אתא אחר ואפסקיה וכדאמר ר' יוחנן לקמן (דף נ.) לא שנו אלא שפדאן הוא אבל פדאום אחריס אין חוזרות וקדושות ומשמע ודאי דאפילו חזר מקדיש זה וקנאן מן הפודה אינן חוזרות וקדושות דהא אתא אחר ואפסקיה אלו דבריו ז"ל. והחכם הגדול ר' משה קרטבי ז"ל חלק עליו ואמר דבר פדא ועולא בתרתי פליגי והא בהא תליא דמשום דסבירא ליה לבר פדא דקדושה לא פקעה לה בכדי קאמר דפדאן חוזרות וקדושות דאי לאו הכי למה ליה להאי גברא למימר עד שיקצו אם לומר שלאחר מכאן תהא קדושתן נפקעת ממילא אי אפשר דקדושה לא פקעה לה בכדי וכיון שכן למה לא הקדישן לאוטוין ואמר עד עולם על כרחך לומר שאפילו יפדם קודם שיקצו אתחזור קדושתן עליהן הלכך כי קתני אין להם פדיון לא בא לומר שלא יהו צריכות פדיון כשיקצו דאי אפשר דקדושה לא פקעה בכדי אלא לומר שאין

אין להם פדיון: גמ' וליתני קדושות ואין קדושות איידי דבעי למיתנא [ו]**סיפא אין להם פדיון תנא נמי רישא יש להם פדיון היכי נדר אמר אמימר באומר אם אינן נקצצות היום ועבר היום ולא נקצצו אם כן למה לי למימר פשיטא לא צריכא כגון דאיכא זיקא גפישא והא קתני לה גבי טלית וטלית לשריפה קיימא [אין] כגון דאיכא דליקה ה"נ דאיכא זיקא גפישא וס"ד דמסיק אדעתיה דלא מיתנצלן ומשום הכי קא נדר קמ"ל: הרי נטיעות האלו קרבן כו': ולעולם אמר בר פדא** [א]**פדאן חוזרות** [ו]**וקודשות פדאן חוזרות וקודשות עד שיקצצו נקצצו פודן פעם אחת** [ב]**כיון שנקצצו שוב אין פודן** [א"ל] **אין להם פדיון.** לעולם כל זמן שלא נקצו ואין יוצאין לחולין אלא קדושות הן שהן (ג) בקדושת הגוף לעולם ואין להם תקנה עולמית שאפילו פדאן חוזרות וקדושות דכיון דאמר עד שיקצו אין להם פדיון לעולם כל זמן שלא נקצו משמע דלעולם יהיו קרבן עד שיקצו: **גמ' וליתני.** בהאי לישנא בריש"א (ג) דהיכא דאמר הרי הפירות האלו קרבן [אם אינם נקצצות] קדושות ואינן קדושות קדושות דחל קדושה עליהו ואינן קדושות דיש להן פדיון דלפי ההוא עניין דקתני סיפא הויין קדושות ואינן קדושות דאילו בסיפא דהתם דאמר עד שיקצו הוי קדושה גמורה שהרי הן (ד) בקדושת הגוף שאין להם פדיון כל זמן שאין נקצצות אע"ג דקדושת דמיס הוא ואילו כי אמר אם אינן נקצצות ליכא קדושה חמורה שהרי יש להם פדיון ולהכי כי אמר אם אינן נקצצות לענין כי אמר עד שיקצו קדושות ואינן קדושות הן: תריץ אין הכי נמי הוה ליה למתני (ה) אלא אידי וכו': **א"כ למה ליה למימר.** דחל קדושה עליהו כיון שעבר היום ולא נקצו: **לא צריכא כגון דאיכא זיקא גפישא.** שמגשמת רוח קשה בעולם דמסיק אדעתיה דמיתבר להו זיקא דהיינו נקצצות וסד"א לא גמר בלבו להקדישו אלא אדעתא דמיתבר להו זיקא אמר הכי ולא צריכי פדיון דלא חל עלייהו קדושה וכחולין דמי קמ"ל דחל קדושה עלייהו דלהקדש גמור מתכוין: [**והא וכו'**]. כלומר היכי מצית אמרת דאיכא זיקא גפישא והקתני לה דומיא דטלית וטלית מי קיימא לשרפה בתמיה: **אין כגון דאיכא דליקה.** ומסיק אדעתיה דלא (ו) מיתגל ולהכי קאמר אם אינה נשרפת: **הכי נמי וכו'.** וסד"א דלא מתכוין להקדש כלל כדפרשינן: **קמ"ל.** דחל קדושה עליהו: **ונעולם.** בתמיה. מדקתני אין להן פדיון משמע שלעולם אין להם פדיון אפי' לאחר קצילה: **אמר בר פדא.** כל זמן שלא נקצו עדיין חוזרות וקדושות: **נקצו פודן פעם אחת ודיו.** ויצאו לחולין ושוב אינו פודן הא מילתא דקדשי ממון דקדשי לגמרי אלא דאמר עד שיקצו הרי הוא כאומר בפירוש הרי הנטיעות האלו קרבן מעתה וקרבן לכשיפדו כל זמן שלא יקצו ונמצא פדיונם קדוש כל שעה לפי שיעורן אלא שלאחר חוזרות וקדושות: **נקצו פודן פעם אחת ודיו.** דסבירא ליה לבר פדא שאע"פ שלא הקדישן אלא עד שיקצו לא פקעה קדושתן בכדי: **ועולא אמר כיון שנקצו שוב אין פודן.** דסבירא ליה שאין קדושתן נמשכת אלא עד אותו זמן שהקדישן אבל מאותו זמן ואילך פקעה קדושה בכדי: **וכתב הרשב"א** ז"ל דעולא לא פליג אדבר פדא אלא בלאחר שיקצו לבר פדא לא פקעה קדושה בכדי ולעולא פקעה אבל עד שיקצו לכ"ע פדאן חוזרות וקודשות והיינו דקתני אין להם פדיון. וכיון שכן כתב ז"ל דהמה שמעינן לדיני ממונות שהאומר לחבירו לך חזק וקני שדה או שתהא נתונה לך מעכשיו עד שאעלה לירושלים וחזר וקנאה ממנו קודם שעלה לירושלים חוזר וזוכה בה מקבל שכך ג"ל לעולם יהא שלך עד שאעלה לירושלים ומעכשיו ולאותו זמן שיקנה אותו ממנו נותנו לו. מיהו דוקא בדאמר ליה מעכשיו אבל לא אמר לו מעכשיו לא קני דכיון דקנינו בחזקה הוא וחזקה זו שהוא מחזיק עכשיו כבר כלתה לאחר שקנאה ממנו הוה ליה כמשוך פרה זו ולא תקנה לך אלא לאחר י' יום דאי לא קיימא ברשותיה לאחר י' יום לא קני [כתובות פב.] הכא נמי כיון דאותו קנין שני לא חייל מהשתא אלא לאחר שיחזור ויקנה אותה ממנו והיא שעתא כבר כלתה חזקה זו ואי אפשר לו שיקנה. מיהו כי אמרינן דכל היכא דלא ג"ל מעכשיו לא קנה דוקא בקנה בחזקה אבל בקנה בכסף אע"ג דלא ג"ל מעכשיו קנה לפי שעבוד המעות עדיין הוא קיים והוה ליה כאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום דמקודשת אע"פ שנתאכלו המעות משום דהני זוזי לאו למלוה דמו ולא לפקדון דמו וכדאיתא בפרק האומר בקידושין (דף נט.). הלכך מי שהקנה שדהו בכסף עד שילך לירושלים בין דאמר ליה מעכשיו בין דלא אמר ליה מעכשיו אי נמי בחזקה ואמר ליה מעכשיו אם חזר וקנאו ממנו קודם שעלה לירושלים חוזר וזוכה בו מקבל. מיהו הני מילי היכא שקנאו הוא אבל קנאו אחר מן הלוקח אף על פי שחזר והקנהו למוכר לא קנה לוקח דהא אתא אחר ואפסקיה וכדאמר ר' יוחנן לקמן (דף נ.) לא שנו אלא שפדאן הוא אבל פדאום אחריס אין חוזרות וקדושות ומשמע ודאי דאפילו חזר מקדיש זה וקנאן מן הפודה אינן חוזרות וקדושות דהא אתא אחר ואפסקיה אלו דבריו ז"ל. והחכם הגדול ר' משה קרטבי ז"ל חלק עליו ואמר דבר פדא ועולא בתרתי פליגי והא בהא תליא דמשום דסבירא ליה לבר פדא דקדושה לא פקעה לה בכדי קאמר דפדאן חוזרות וקדושות דאי לאו הכי למה ליה להאי גברא למימר עד שיקצו אם לומר שלאחר מכאן תהא קדושתן נפקעת ממילא אי אפשר דקדושה לא פקעה לה בכדי וכיון שכן למה לא הקדישן לאוטוין ואמר עד עולם על כרחך לומר שאפילו יפדם קודם שיקצו אתחזור קדושתן עליהן הלכך כי קתני אין להם פדיון לא בא לומר שלא יהו צריכות פדיון כשיקצו דאי אפשר דקדושה לא פקעה בכדי אלא לומר שאין

פדיון

מסורת הש"ס

מח א ב מיי' פ"ל מהל' מעילה הלכה יא:

תוספות

ה"ג רבינו שמואל וליתני קדושות וכ"ג ואין קדושות דמשמע דפריך וליתני בסיפא דאינה קדושה ואדרבה בסיפא קדושה טפי דאין להם פדיון היינו דאין מועיל להן פדיון כדקאמר בסמוך אלא גרסינן וליתני קדושות ותו לא ואריש"א פריך וי"ל [פירש] דשפיר גרסינן ליה ומתרוייהו קיימי אריש"א ופריך הכי וליתני הרי אלו קדושות אם אינם נקצצות ואינם קדושות אם נקצצו וממילא ידעינן דפשיטא דיש להן פדיון כשאר כל תרומי דמיס: **איידי דבעי למיתני בסיפא אין להם פדיון.** כלומר שאין פדיון מועיל בהם לעולם מחוזרות וקדושו' כדמסיק תנא נמי ריש"א יש להם פדיון: היכי נדר. פר"י דאי סתם כדקתני ולא נתן זמן לקיימן ג"כ אינם קנוסות ואין לך קנוסות דאינם נקצצות לסוף אלא שיש מחמת שהיא מתיישנת: **דאיכא זיקא גפישא.** וא"ת מה ענין זה לשאר נדריס לעיל דקתני ד' נדריס הטירו וי"ל משום דמהו דתימא דחסיב נדרי אלא לאמן דבריו שלא יתנאו ולא משום דדעתו להקדישם אם יצאו קמ"ל דאפ"ה הוו קדושות דגמר בלבו להקדישם [שסכור] הוא שיכול להיות דמיצאן: **אין להם פדיון ולעולם.** בתמיה וכי לעולם לא יהא להם פדיון דפשיטא ליה דאין להם פדיון ר"ל שאין מועיל להם פדיון כמקדש וכגליס דאין להם פדיון: **אמר רב פדאן חוזרות** וקדושות וכן לעולם עד שיקצצו. שכך ר"ל הרי הן קרבן עד שיקצו דכל שאפשר מחזור ומחול קדושה עליהם כל שעה נקצו פודן פעם אחת דקדושה שכהן לא פקעה בכדי אע"ג דעד שיקצו קדושה כדי שנקצו ול"ע לעולא אם [פדאן] חוזרות וקדושות או לא וי"ל שמודה דאם פדאן חוזרות וקדושות כל זמן שלא נקצו כמו לבר פדא דמלא פליג עליה שהרי שיטה דהש"ס משמע כן מדפריך ולעולם משמע פשיטא ליה דאין להם פדיון דקאמר הייט דאינן בתורת פדיון דפשיטא ליה דעד שיקצו הם קדושות וא"ת מנלן דלעולא חוזרות וקדושות וכ"ת מנ' עד שיקצו הא איצטריך לעולא לרבן לשון כשנקצו דשוב אין פודן כדפריש"י וא"כ מנ"ל דפדאן חוזרות וקדושות קודם קצילה. וי"ל דא"כ הוה ליה למימר (לעולם) הרי הנטיעות האלו קרבן עד שנקצו ולא יוצר או אומר אינם קרבן אלא עד שנקצו ואז משמע דפדאן חוזרות וקדושות קודם קצילה ומשמע נמי דאחר קדושה פקעה קדושה מנייהו מדלא אמר הרי הן כקרבן לעולם:

הגהות הב"ח

(א) גמ' פדאן חוזרות וקדושות פדאן חוזרות וקדושות עד: (ב) רש"י ד"ה אין להם וכו' שהן כקדושת הגוף וכו' אלא נקצו דהכי משמע: (ג) ד"ה וליתני וכו' בריש"א היכא דאמר הרי הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות קדושות וכו' דאילו בסיפא דקאמר עד כ"ל ותיבת דהתם נמחק: (ד) **בא"ד** שהרי הן בקדושת הגוף וכו' יש להם פדיון וא"כ כי אמר אם: (ה) ד"ה תריץ אין וכו' למיתני הכי אלא: (ו) ד"ה אין כגון וכו' דלא מיתנצל ולהכי קאמר אם אינה נשרפת והכא נמי כ"ל והד"ל:

פירוש הרא"ש

אין להם פדיון. נלאת בדמי פדיונן לחולין אלא המעות נתפסין בקדושה והנטיעות מחוזרות להיות קדושות דכיון דאמר עד שיקצו לאשם כך הקדישן שלא יצאו לחולין עד שיקצו כדאמר בפרק אף על פי (כתובות נט:) שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה

ממך תקדוש דקדשה:

גמרא וליתני קדושות. ה"ג וכ"ג קדושות ואינן קדושות: **איידי דבעי למיתני סיפא אין להם פדיון.** אלא מצי מתני דקדשי דכיון דאמר אם אינן נקצצות ולא קבע זמן נקצצות לא קצילה לא קדשי דע"כ סופם לקצלן: **דומיא דטלית וטלית לשריפה קיימא.** כאילו דלפעמים בא רוח והופכו על פניו אבל עלית אינו מצוי שיהרה אם לא שנפלה לדליקה בעיר וכן אילן נמי מייירי שרוח סערה מנשבת וספק נפילה הוא וסד"א דליהוי נדר טעות: **ולעולם.** הא דאמר אין להם פדיון וכי לעולם קאמר הא עד שיקצו קאמר: **אמר בר פדא** פדאן חוזרות וקודשות כו'. וכן לעולם עד שיקצו כדמפרש טעמא דמתני': **נקצצו פודן פעם אחת** ודיו. ושוב אינן חוזרות להיות קודשות דהא עד שיקצו קאמר ומיהו פעם אחת צריך לפדותן דקדושה בכדי לא פקעה: **כיון** שקצצו שוב אינו פודן. דהא עד שיקצו קאמר וכשנקצו פקעה קדושתן ויצאו לחולין:

מסורת הש"ס

(ו) נקמן עב. שבת ל. עירובין נז. פסחים ז: יבמות לח. קב. כתובות ל. מיר כח: ב"ק מט. לד: ב"מ סב. סנהדרין מז. זבחים לא: חולין סח. קט: בכורות מו:).

א"ל רב המנונא. לעולא היאך יוצאין לחולין בלא פדייה: **וכי קדושה שבהן להיכן הלכה.** כלומר היכי פקעה בכדי אע"פ שנקצלו: **והלא האומר לאשה היום את אשתי.** שתהא לי מקודשת היום: **ולמחר אי את אשתי.** אע"פ שהתנה כך בשעת קידושין: **מי נפקא למחר בלא גט.** ה"נ אע"ג דנקצלו היינו כמו למחר אין את אשתי ולא נפקי בלא פדיון: **מי קא מדמיים קדושה הגוף וכו'.** הני נטיעות דקדישי לפדייה קדישי קדושת דמים (ג) ולהכי פקעו מאחר שנקצלו אבל אשה קדושת הגוף היא ולהכי לא פקעה בכדי: **והתניא מי שאמר שור זה עולה כל ל' יום.** שאם יקרב בתוך ל' יום עולה ואם לאחר ל' יום יקרב יהא שלמים: **כל ל' יום הוי עולה.** כמו שאמר ולאחר ל' יצא מקדושת עולה והוי שלמים: **ואמאי.** נפקא מקדושת עולה הא קדושת הגוף נינהו ופקעה בכדי וקשיא לעולא דאמר קדושת הגוף לא פקעה בכדי: **אמר לך עולא הכא במאי עסקינן.** דפקעה קדושת עולה: **דאמר לדמי.** דאמר הכי תורת דמיו עולה כל ל' יום לאחר שאפדנו (ד) ואקח בדמיו עולה להכי לאחר ל' יום פקעה בכדי דקדושת דמים היא אבל קדושת הגוף אכתי לא פקעה: **א"ה.** דמוקמת לה לדמי: **אימא סיפא.** דהתיא אמר שור זה לאחר שלשים יום עולה ומעכשיו ועד שלשים יום שלמים הכי הוי כדאמר איהו: **אי אמרת בשלמא.** ריש"א בקדושת הגוף וסיפא בקדושת דמים: היינו

א"ל רב המנונא קדושה שבהן להיכן הלכה ומה אילו אמר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט א"ל רבא מי קא מדמית קדושת דמים לקדושת הגוף *קדושת דמים פקעה בכדי קדושת הגוף לא פקעה בכדי א"ל אביי (ה) קדושת הגוף לא פקעה בכדי והתניא אשור זה עולה כל ל' יום ולאחר ל' יום שלמים כל ל' יום עולה לאחר ל' יום שלמים (ו) אמאי קדושת הגוף נינהו ופקעה בכדי הכא במאי עסקינן דאמר לדמי אי הכי אימא סיפא לאחר ל' יום עולה ומעכשיו שלמים אא"ב חדא בקדושת הגוף וחדא בקדושת דמים היינו**

פדיונן מוציאן לחולין עד שיקצלו ועולא פליג עליה ואמר דלאחר שנקצלו אין צריכין פדיון דקדושה פקעה בכדי וכיון שכן לעולא זה שאמר עד שיקצלו לא בא לומר שאפילו יפדם יחזרו לקדושתן עד שיקצלו אלא לומר שיהו קדושות עד אותו זמן ומאותו זמן ואילך תפקע קדושתן. והא דלא פליג עולא בהדיא אמאי דאמר בר פדא פדאן מוחזרות וקדושות משום דלא איצטריך דבר פדא גופיה לא אמר הכי אלא משום דס"ל דאפילו לאחר שיקצלו צריכין פדיון וכדפרישית וכיון דפליג עליה עולא אהאי דינא ואמר דכיון שנקצלו שוב אין פודין ממילא אכולה מילתא פליג ועולא כי תנן במתני' אין להם פדיון היא גופא אתא לאשמועינן שהמקדיש דבר עד זמן ידוע מאותו זמן ואילך נפקעה קדושתו ואין צריך פדיון. ומלא רגלים לפירושו בירושלמי דתנו פלוגתא דבר פדא ועולא בחזקיה ור' יוחנן דגרסי' התם(ז) חזקיה אמר פדאן חזרו לקדושתן רבי יוחנן אמר פדאן פדיון מתני' פליגא עליה דר' יוחנן אין להם פדיון פתר לה לכשיקצלו אין להם פדיון כלומר אין צריכות פדיון אלמא בתרתי פליגי והיינו דלקמן בסמוך אמר לבר פדא דאמר פדאן מוחזרות וקדושות אלמא בר פדא בלחוד הוא דאמר הכי ולא מודה ליה עולא. הלכך אפי' תמצא לומר דהלכתא כבר פדא מדשקיל וטרי רבי יוחנן אליביה ואמר לא שנו אלא שפדאן הוא וכו' ואפ"ה דוקא בהקדש הוא דאמר הכי משום דקדושה לא פקעה בכדי אבל דיני ממונות כיון דודאי זכייה דממונא פקעה בכדי וכדאמרינן [כתובות לה:] נכסי לך ואחריך לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון ומה ששייר ראשון מיהא אית ליה דפקע זכותיה דראשון בכדי ר"נ כי אמר שדי נתונה לך עד שאעלה לירושלים מכי עלה לירושלים פקע זכותיה הלכך למאי נימא דכי אמר עד שאעלה שנתכוון לומר שאפילו יקנה אותה ממנו תחזור להיות קנויה למקבל הא ודאי לית לן למימר הכי כיון דאית לן לפרושי ליישיה כפשטיה לומר שנתכוון לקנותה לו עד שיעלה לירושלים בלבד ולא לאחר מכן אלו דבריו ז"ל. ואף הרשב"א ז"ל היה חוכך בדינו לומר דאין דין זה אלא במקדיש בלבד משום דהקדש חל בקדושת פה ובאמירה בלחוד וה"ה לאומר יהא קרקע זה לעניים עד שאעלה לירושלים דאמירה כמסירה אבל במקנה לחבירו בעלמא לא דבמאי קני הא אפילו א"ל מעכשיו אי אפשר לו לקנות אלא בכסף בשטר ובחזקה וכסף או שטר או חזקה שנעשה על מכר זה או מתנה זו דאשונה כשחזר זה וקנה כבר כלתה קנייתן של אלו ולבסוף במה יקנה: **וכי קדושה שבהן להיכן הלכה.** דלא סבירא ליה דתפקע בכדי. וא"ת תינח למאי דמפרשינן במתני' דבהקדש ממש עסקינן איכא למפרך הכי אבל לאידך פירושא דפריש"א דבקונמות עסקינן היכי סליק אדעתיה דקונמות לא פקעה בכדי והתנן בפרק הנודר מן הירק(ח) שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח אלמא דלאחר הפסח פקע איסורא ממילא כך הקשה הרב ר' יונה ז"ל ותירץ דה"מ בקונס פרטי כי התם שאינו חל אלא על אשתו ומש"ה קלים איסוריה ופקע בכדי אבל קונס כללי כי האי דמתני' דנטיעות הללו אסר להו אכולי עלמא כי היכי דאליס דתפיס פדיונס בהקדש כדאמר ר' מאיר לקמן ברים פרק אין בין המודר [לה.] ה"נ סבירא לן דחמירי ולא פקע בכדי: **אמר ליה אביי וקדושה הגוף לא פקעה.** אפשר דאביי דמקשה הכי פליג נמי וסבירא ליה דהאומר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי דלמחר נפקא בלא גט ואפשר דנהי דסבירא ליה לאביי דאפילו קדושת הגוף פקעה בכדי בהאומר לאשה מודה דלמחר לא נפקא בלא גט והיינו טעמא משום דכל קנין שאינו עולמית קנין פירות בלחוד מיקרי כדמוכח בסוף פ' השולח (גיטין מו:) גבי מוכר שדה לחבירו בזמן שהיובל נוהג הלכך גבי הקדש כיון דודאי חייל עליה הקדש דמים שאינו עולמית בדין הוא נמי דתיחול קדושת הגוף לזמן ידוע בלבד שאפי' לא תהא אותה קדושה אלא קדושת דמים הרי מצינו קדושת דמים גבי הקדש אבל באשה כיון דאי לא הויא אשתו לעולם לא קני בה קנין הגוף וקנין דמים באשה לא אשכחן אי אפשר שתהיה אשתו לזמן ידוע בלבד שכל כיולא בזה אינו קנין גוף. ויש לזה הוכחה בירושלמי בפ' האומר דקידושין [פ"ג ה"ח] דגרס התם ר' אבהו בשם רבי יוחנן הרי זו עולה לשלשים יום כל שלשים יום הרי זו עולה לאחר שלשים יום יצתה לחולין מאליה הרי את מקודשת לשלשים יום הרי זו מקודשת מה בין הקדש מה בין אשה מצינו הקדש יוצא בלא פדיון ולא מצינו אשה שיוצאה בלא גט היכן מצינו הקדש יוצא בלא פדיון תפתר דברי הכל בשדה מקנה אלמא דאפילו למאן דאמר דקדושת הגוף פקעה בכדי באשה מודה וה"נ מסתברא מאחר דמקשי' לעיל בסמוך כל כך בפשיטות אילו האומר לאשה וכו' דאלמא דבהא ליכא מאן דפליג. הרשב"א: **הכא נמי דאמר לדמי.** וכגון דהוי בעל מום דאילו תם אפילו אמר לדמי קדוש קדושת הגוף דקי"ל [ממורה לג:] המתפיס תמימין לבדק הבית מידי מזבח לא יצאו. ואיכא מ"ד דהאי פרוקא סליק לרבא דסבירא ליה דקדושת דמים פקעה בכדי אבל לבר פדא אכתי לא ניחא דהא לדידיה אפילו קדושת דמים נמי לא פקעה בכדי. ואיכא מאן דאמר דאפילו לבר פדא ניחא דכיון דמקדיש לדמי עסקינן מוקי לה בר פדא כשפדאו ומש"ה חיילא עליה לאחר ל' יום קדושת שלמים. וכי תימא א"ה פשיטא נראה לי דסד"א שכיון שבשעה שאמר לאחר ל' שלמים לא היה ראוי לחול דקדושת עולה לא פקעה בכדי וכיון שכן נימא דאפי' לאחר שפדאה לקדושת עולה לא תחול קדושת שלמים קמ"ל דקדושת שלמים מתלא תליא וקיימא וכי משכחת רווחא חיילא: **אי אמרת בשלמא חדא בקדושת הגוף וחדא בקדושת דמים היינו דקתני פרטי וכו'.** כלומר דתנא סיפא לגלוי ריש"א שלא תאמר דוקא קדושת דמים פקעה בכדי קדושת הגוף לא פקעה להכי תני תרתי לאשמועינן דאפי' קדושת הגוף פקעה בכדי אלא לדידך דסבירא לך דקדושת הגוף לא פקעה בכדי ומוקמת לה בקדושת דמים תרתי ל"ל ואתותב רבא דודאי שמעינן מהא דאפילו קדושת הגוף פקעה בכדי הלכך לרבא לא הויא ליה לאהדורי לרב המנונא מאי קמדמית קדושת הגוף לקדושת דמים דאלמא ס"ל דקדושת הגוף דהקדש לא פקעה כקדושת הגוף דאשה אלא הכי הוה ליה למימר דלא דמי אשה להקדש משום דאין לחלאין וכמו שכתבתי למעלה אבל הקדש איתיה לזמן ידוע ואפילו קדושת הגוף פקעה ביה בכדי הלכך פירכיה דרב המנונא ליתא דהך ברייתא מסייע ליה לעולא דכיון דברייתא מוכחא דאפילו קדושת הגוף פקעה בכדי כ"ש קדושת דמים ומש"ה אמר [ע"ב] לימא תיהוי תיובתיה דבר פדא דאמר לא פקעה קדושה בכדי כלומר דכיון דע"כ ברייתא אפי' בקדושת הגוף היא תקשי לבר פדא דלא מצי לאוקמא כגון שפדאו דקדושת הגוף אין לה פדיון אבל אי הוה מצינן למימר דתרוייהו בקדושת דמים לא תקשי ליה דאיכא למימר לאוקמינהו בפדיון:

אמר

מסורת הש"ס

ג) [פ"ג ה"ח], ד) [לקמן דף מז.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אביי וקדושה: (ב) שם ואמאי קדושה: (ג) רש"י ד"ה מי קא וכו' קדושת דמיס נינהו ולהכי: (ד) ד"ה אמר לך וכו' לאחר שאפדנו אקח בדמיו עולה ולהכי לאחר:

גליון הש"ם

גמ' קדושת דמים פקעה בכדי. עיין ערוכין דף לו ע"א רש"י ד"ה כי היום תהא הקדש וע"ש:

פירוש הרא"ש

מי נפקא מיניה בלא גט. דמילתא דפשיטא היא דכיון דנעשית אשתו פיגה יוצאה ממנו בלא גט והכי אמר בפ' המגרש (פג:) לענין גט אם אמר היום אי את אשתי ולמחר את אשתי כיון שפקעה הקדה וה"ה נמי לענין קדושין דמקשי' הויא ליביאה: קדושת דמים פקעה. דכי היכי דפקעה ע"י פדייה פקעה נמי ע"י קניעות זמן אבל קדושת הגוף בלא פקעה ע"י פדייה לא פקעה נמי ע"י קניעות זמן: כל ל' יום עולה. אם בא להקיינו תוך ל' יום אחר ל' יום יקיינהו שלמים דפקעה ממנו קדושת עולה וחלה עליו קדושת שלמים והה"נ אם אמר לאחר ל' יום תולין שנעשה תולין כיון שיש הפקעה לקדושת הגוף אין חילוק: ה"נ דאמר לדמי. דאמר שור זה קדוש ליומכר ולהביא בדמיו עולה ואם לא נמכר תוך ל' אחר ל' ימכר ויביא בדמיו שלמים וקדושת דמים פקעה לאחר ל' יום: ומעכשיו שלמים. האי דלא קאמר שור זה שלמים ולאחר ל' יום עולה כדאמר לעיל משום דבריש פתח בעולה תחלה פתח נמי הכא בעולה:

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הלכה ז וע"ש בכ"מ:

תוספות

היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט. וא"ת ומנלן דצריך גט וי"ל דבפרק המגרש בגטין (דף פג:) מיבעיא לן גבי האומר לאשתו היום אי את אשתי ולמחר את אשתי כלומר תהא מגורשת היום ולמחר לא תהא מגורשת מהו ופשיט התם כיון דפסקה פסקה והוא מגורשת לעולם ואם כן גבי קדושין נמי הוי מקודשת לעולם דאיתקש הויה ליציאה וס"ד השתא דבהא לא פליג עולא: והתנן שור זה עולה. לאחר כל ל' יום עולה. ומועלין בה כל אותן שלשים יום. תורי' דגרס התניא שהיא בריתא ולא משנה: שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר ל' יום שלמים כל ל' יום עולה. ומועלין בה כל אותן ל' יום [וגם] אם בא כל אותן ל' יום מקריבו כדין עולה ואם נתעכב להקריבו עד לאחר ל' יום הוי משם ואילך שלמים אלמא פקעה קדושת הגוף בכדי ולא דאמר דמי בזבחים (דף ג.) תמול זו ואמ"כ תמול לא לא חיילא דשאני הכא דלכתחילה לא אמר אם אינה עולה אלא אמר כל ל' יום: **דאמר** לדמי. שאמר לדמי עולה וא"א והא אמרינן הקדש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף וי"ל דאיירי הכא דאמר לדמי נפכים דמודה שם רבא דאמר בשבועות בפ"ק (דף יא.) אי נמי התם בתם ולכך קדוש קדושת הגוף אבל הכא בבגד מוס ולכך קדוש קדושת דמים:

אמר רב פפא הכי קאמר אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הוי וכו'. פי' סיפא אתיין לתרוצי אבל ריש"א כדקיימא קיימא ולעולם דאמר לדמי ולא תקשי לבר פדא דמוקי לה בפדיון. אבל סיפא מתרצינן דה"ק לאחר ל' יום עולה ומעכשיו שלמים לאחר ל' יום תהא עולה כדבריו אם לא אמר מעכשיו שלמים וקמשמע לן תרתי חדא דכי אמר לאחר ל' יום עולה בלחוד חייל ולא תימא כיון דלא קדוש השתא לא קדוש נמי לאחר שעתא דליתא אלא לבתר זמנא נמי חייל מדעם דהוה על האומר לאשה וכו' וקמ"ל נמי דדוקא כשלא אמר מעכשיו שלמים הוא דהוי לאחר ל' יום עולה אבל היכא דאמר מעכשיו שלמים לא הוי לאחר ל' יום עולה. ומילי טובא קמ"ל בהא חדא דקדושת הגוף לא פקעה בכדי ולא תימא ה"מ קדושה חמורה דעולה דליתא אלא אפי' קדושה קלה דשלמים לא פקעה בכדי ומש"ה נקט קדושה קמייתא בשלמים ולא נקטא בעולה דומיא דריש"א ולא תימא ה"מ היכא דאמר שור זה שלמים כל ל' יום דבכגון זה קדושת שלמים מתפשטת והולכת שאין לה מוצע אלא אפילו כשהתפיס בו לאחר מכן קדושת עולה סד"א חיילא דכי האי גוונא לא מקרי פקעה בכדי דאדרבה קדושה בתרא מעליא טפי והוי מן קדושה קלה לחמורה ועוד שקדושת שלמים מיד שחלה על בהמה זו מלאה קדושת עולה שהיא מוצעתה מהתפשט לאחר שלשים יום וסד"א דכל כי האי גוונא לא תהא בהמה זו מתפשת בקדושת שלמים אלא עד שלשים יום קמ"ל דאפילו כי האי גוונא קדושת שלמים לא פקעה בכדי. ולא תימא ה"מ כשהקדיש קדושת שלמים לקדושת עולה כגון שאמר כל שלשים יום שלמים ואחר שלשים יום עולה דבכי האי גוונא דין הוא שתהא קדושת שלמים מתפשטת והולכת אלא אפילו היכא שהקדיש ואמר לאחר שלשים יום עולה סד"א קדושת שלמים לא משכחא רווחא אלא שלשים יום ולא תחול יותר קמ"ל דכיון שבתוך כדי דבור אמר מעכשיו שלמים חיילא ליה קדושת שלמים ושוב אין מקום לקדושת עולה לחול כלל. ולאו דמשבשינן לה לגרייתא אלא ה"ק מי שאמר לאחר שלשים יום עולה ומעכשיו שלמים ראוי הוא שתהא לאחר ל' יום עולה אלא אחר שאמר ומעכשיו שלמים זהו שמוצע לקדושת עולה אלא תחול משום דקדושת שלמים לא פקעה בכדי אלא תאמר שזה שאנו אומרים שקדושת שלמים מתפשטת והולכת היינו משום שזה שאמר לאחר שלשים יום עולה אין בדבריו כלום דכיון דקדושת עולה לא חיילא השתא בתר שלשים יום נמי לא חיילא ולא ליהוי טעמא משום דלא פקעה קדושת שלמים בכדי דליתא דאילו לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הויא הלכך ודאי טעמא דמאי דאמר השתא דלא הוי עולה היינו משום דקדושת שלמים לא פקעה בכדי. כ"ל ומנמוקי הרבה מן הראשונים למדתיו. וכ"ת מאי קמ"ל סיפא דלאחר שלשים מהני הא תנא ליה ריש"א כל שלשים עולה ולאחר שלשים יום שלמים י"ל אי מהתם ה"א דדוקא כי לא הדר ביה קמ"ל סיפא דאפי' הדר ביה נמי לא מצי למהדר וכדמסקי': **מדעם דהוה על האומר לאשה וכו'.** כלומר דכי היכי דהתם אע"ג דלא חיילא קדושה השתא חיילא בתר זמנא ה"נ אע"ג דלא חיילא קדושה השתא חיילא בתר זמנא: **פשיטא.** כלומר פשיטא דמהני כי התם ולמה ליה לתנא לאשמועינן. וא"ת מאי קמקשה פשיטא אדרבה לריכא רבה דמי דמי התם אע"פ שנתעכלו המעות מ"מ הא איכא גבה שיעבודא דכסף וכדאמרי' התם פרק האומר (קדושין נט.) הני זוזי לאו למלוה דמיין ולא לפקדון דמיין ומשום הכי מקודשת דהא המקדש בשטר ונתקרע השטר קודם ל' אינה מקודשת משום דכי חיילי קדושי ליכא שטרא והכא נמי כיון דבדיבורא בעלמא אקדשה כי חייל הקדש ליתיה לדיבוריה וי"ל דלמסקנא סמיך דאמר דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הלכך פשיטא ליה דלא גרעה אמירה לגבוה מכסף קדושי דאשה מש"ה מקשי פשיטא: **הניחא למאן דאמר אינה חוזרת.** פלוגתא (דרב נחמן ורב ששת) [ל"ל דר' יוחנן וריש לקיש] בפ' האומר דקידושין (ד' נט.): **הכא שאני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.** הלכך אפילו למ"ד התם חוזרת הכא לא מצי הדר ביה. וא"ת ותיהוי נמי כמסירה שכתי אמאי לא מצי הדר ביה כיון דלא חייל הקדש עד שלשים יום דיהי דאמרי' בכתובות (דף פב.) ג) ובמציעא משון פרה זו ולא תקנה לך עד לאחר שלשים דאי קיימא באגם לא קנה ובעומדת בחצרו קנה היינו דוקא בשלא חזר בו בינתים אבל חזר בו ודאי אפי' עומדת בחצרו מצי למיהדר ביה כיון דלא [חייל] קנינא עד לאחר ל' יום ולגבוה נמי נהי דהוי כמסירה כיון דהשתא לא חייל אמאי לא מצי למיהדר ביה וי"ל דכי אמרי' כמסירתו להדיוט בקנין ממש של הדיוט קאמר וכמ"ד מעכשיו ולאחר שלשים

לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום שהקידושין מתחילין מיד ואין נגמרים עד לאחר שלשים יום וא"ת תינח לאחר שלשים יום הוי לגמרי שלמים ויקרב שלמים יום ראשון וקרב שלמים יום שני ויקרב שלמים יום שלישי כדפריש"א אלא תוך ל' יום עולה והלא יש כאן נמי קדושת שלמים בהדי קדושת עולה כדפריש"א שמעכשיו מתחיל קדושת שלמים וי"ל כל שלשים יום עולה דקאמר לאו לענין מעילה דכיון דיש בו נמי לענין שלא להקריב שלמים תוך שלשים יום ועי"ל דלא לענין הקרבה הוי עולה תוך ל' יום שאין קדושת שלמים עליו תוך ל' יום יותר לבטל קדושה ופע"ג דלגבי קידושי אשה אמרינן שמתחילין הקידושין מיד שאני הכא שיש לקיים ולפרש מה שאמר מעכשיו גבי שלמים לא שיחלו ויתחילו שלמים מיד לבטל קדושת עולה תוך שלשים יום אלא לענין שתפקע קדושת עולה לאחר שלשים יום ובריש פ' כל שלשים יום שלמים כל ל' יום עולה ולאחר ל' יום שלמים וסיפא ד"ק לאחר ל' יום עולה אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה מידי דהוה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום ואע"ג דנתאכלו המעות מקודשת פי' וגבי הקדש אמירתו חשובה כנתינה מעות גבי אשה אע"ג שנתאכלו לאחר שלשים יום (כ"א מתחילת ל' יום) אפ"ה חייל הדבור מתחילת שלשים יום כמו גבי קידושין דחייל הקידושין לאחר שלשים יום אע"פ שנתאכלו המעות כדפי' רש"י לעיל: **לבר פדא דאמר חוזרות וקדושות.** אלמא מצי אינש למימר הרי זה הקדש לאחר שאפדנו יהא הקדש ולא הוי כמקדש דבר שלא בא לעולם וטעמא משום דיבור לבהקדישו עכשיו בידו נמי לפדותו ולאחזור ולהקדישו אם כן תפשוט אי דנמי רבי אושעיא דעתו לאשה שני פרוטות מהו מי הוי כמקדש דבר שלא בא לעולם הואיל ולכל אותן הימים לאין אשתו אין בידו לקדשה אי דלמא השתא נמי קדושין הוי בידו לקדשה אי נמי השתא היה בידו לקדשה וכשאינו אשתו בידו לגרשה ולקדשה מדעתה השתא נמי מצי לקדש לה מדעתה לאחר שגרשה ותפשוט ליה מהאי דמוציא שפיר וא"ת כמו דפריך לבר פדא אמאי לא פריך לעולא דהא לעולא אמר לעיל דאמירתו וקדושות אם כן הוי ליה למיפרך לעולא ומפשוט וי"ל דאין ה"נ אלא שפיר פריך לבר פדא דאמר בהדיא עד י"ל דלעולא ליתא לה מצרא דאמירתו וקדושות ועד שיקנו דקאמר הנדר הייו דוקא לענין דיון שנקנו שוב אינו פודן וא"ת ושולא מי פליג אסתמא דהש"ס דסבירא ליה חוזרות וקדושות מדקאמר לעולא אלמא משמע חוזרות

ויי"ל דלאו היינו סתמא דהש"ס אלא בר פדא אמר כן והוא ממלתיה וכן אשכחנא בהלו מליאות (ב"מ כא.) גבי וכמה אמר ר' יאמר וכו':

היינו דאיצטריך ליה לתנא למיתנא תרתי. (ב) דאמינא להכי תני תרתי דבין קדושת הגוף ובין קדושת דמים פקעה בכדי: **למה לי למתני תרתי אשתא מקדושה חמורה לקדושה קלה פקעה.** עולה שהיא חמורה לקדושת שלמים שהיא קלה: **מקדושה קלה.** כלומר שלמים דקלה לקדושת עולה שהיא חמורה מיבעיא. אלא לאו חד לקדושת הגוף וחד לקדושת דמים דתרוייהו פקעי ותיובתא דעולא וליכא פירוקא: **נימא תיהוי תיובתיה דבר פדא.** דהכא אמר דאפי' קדושת הגוף פקעה בכדי ובר פדא אמר נקנו פודן פעם אחת דאפי' קדושת דמים לא פקעה בכדי: **אסורי מיתסרא והכי קתני.** האומר שור זה עולה כל ל' יום ומעכשיו לאחר ל' יום שלמים כל ל' עולה לאחר ל' יום שלמים דהואיל ואמר מעכשיו חל עליה שם שלמים מעכשיו ומשום הכי הוי שלמים לאחר ל' יום דקדושת הגוף פקעה בהכי בכדי הואיל ואמר מעכשיו אבל אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר ל' יום עולה הוי אפילו לאחר ל' יום (ג) דמקודשת לאחר ל' יום דהתם לא פקעה קדושת הגוף בכדי: **דמקודשת.** לאחר ל' יום דכי לא אמר מעכשיו דמיא לה האומר לאשה הילך פרוטה זו והתקדשי לי לאחר ל' יום דמקודשת לאחר ל' יום ואע"ג דנתעכלו המעות של קדושין שאינם בעולם הויא מקודשת לאחר ל' יום ה"ל כי לא אמר מעכשיו אלא לגבוה חוזרת ודקדושת הגוף אבל בעלמא אפילו קדושת דמים לא פקעה בכדי ולא קשה לבר פדא ותיובתא דעולא כדקיימא קיימא: **פשיטא.** כלומר דכיון דמחסרת למתני' ותרלת דה"ק שור זה עולה כל שלשים יום ומעכשיו לאחר שלשים יום שלמים דלאחר שלשים יום שלמים הוי ולמה לי למימר שוב דה"ק אם לא אמר מעכשיו וכו' פשיטא דכיון דאמר צריך למימר מעכשיו ממילא ידענא דאם לא אמר מעכשיו לאחר שלשים יום שלמים הוי עולה: תריץ **לא צריכא.** (ד) דהא קמ"ל אי הדר ביה דאי הוה קתני דקתמרת דלאחר שאמר שור זה עולה כל שלשים יום (ה) לאחר שלשים יום שלמים אע"ג דהשתא הדר ביה ואמר מעכשיו הואיל ומעיקרא כשאמר כל שלשים יום עולה לא אמר מעכשיו קודם שאמר לאחר שלשים יום שלמים ולא כלום קאמר ואפי' לאחר ל' יום עולה הוי דהא קמ"ל דדוקא בעינן שיאמר בתחלה מעכשיו קודם שיאמר לאחר שלשים יום שלמים דקתמר לעיל: **הניחא למ"ד אינה חוזרת.** שאם עמדה ונתקדשה לשני בתוך שלשים יום אינה מקודשת לשני מצי למימר מידי דהוה האומר לאשה וכו': **אלא למ"ד חוזרת.** שאם עמדה ונתקדשה לשני בתוך ל' יום מקודשת לשני היכי מצי למימר כדי לא אמר מעכשיו לאחר שלשים יום עולה הוי. תריץ אפי' למ"ד חוזרת אפי' הכי התם אי לא אמר מעכשיו מעיקרא הוי עולה לאחר שלשים יום: **דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.** וכיון דאמר מעכשיו עולה ולא אמר מעכשיו שלמים לא פקעה בכדי ולעולם הוי עולה: **לבר פדא דאמר פדאן חוזרות וקודשות.** ואפי' לאחר שנקנו חוזר ופודן:

תפשוט

גבה שיעבודא דכסף וכדאמרי' התם פרק האומר (קדושין נט.) הני זוזי לאו למלוה דמיין ולא לפקדון דמיין ומשום הכי מקודשת דהא המקדש בשטר ונתקרע השטר קודם ל' אינה מקודשת משום דכי חיילי קדושי ליכא שטרא והכא נמי כיון דבדיבורא בעלמא אקדשה כי חייל הקדש ליתיה לדיבוריה וי"ל דלמסקנא סמיך דאמר דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הלכך פשיטא ליה דלא גרעה אמירה לגבוה מכסף קדושי דאשה מש"ה מקשי פשיטא: **הכא שאני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.** הלכך אפילו למ"ד התם חוזרת הכא לא מצי הדר ביה. וא"ת ותיהוי נמי כמסירה שכתי אמאי לא מצי הדר ביה כיון דלא חייל הקדש עד שלשים יום דיהי דאמרי' בכתובות (דף פב.) ג) ובמציעא משון פרה זו ולא תקנה לך עד לאחר שלשים דאי קיימא באגם לא קנה ובעומדת בחצרו קנה היינו דוקא בשלא חזר בו בינתים אבל חזר בו ודאי אפי' עומדת בחצרו מצי למיהדר ביה כיון דלא [חייל] קנינא עד לאחר ל' יום ולגבוה נמי נהי דהוי כמסירה כיון דהשתא לא חייל אמאי לא מצי למיהדר ביה וי"ל דכי אמרי' כמסירתו להדיוט בקנין ממש של הדיוט קאמר וכמ"ד מעכשיו ולאחר שלשים

מעכשיו אע"ג דהלכו להך שלשים יום של עולה השתא נמי עולה הוי. וסיפא דקתני לאחר שלשים יום עולה ומעכשיו ועד שלשים יום שלמים דלאחר ל' יום הוה עולה ופקע קדושת שלמים אע"ג דלא אמר מעכשיו התם משום דקדים ואמר בריש"א לאחר שלשים יום עולה דכיון שהזכיר עולה תחלה נעשה כאומר מעכשיו הלכך לאחר שלשים יום עולה הוי. והכא הוא משום דאמר מעכשיו פקעה קדושה בתרוייהו בין בקדושת דמים בין בקדושת הגוף אבל בעלמא אפילו קדושת דמים לא פקעה בכדי ולא קשה לבר פדא ותיובתא דעולא כדקיימא קיימא: **פשיטא.** כלומר דכיון דמחסרת למתני' ותרלת דה"ק שור זה עולה כל שלשים יום ומעכשיו לאחר שלשים יום שלמים דלאחר שלשים יום שלמים הוי ולמה לי למימר שוב דה"ק אם לא אמר מעכשיו וכו' פשיטא דכיון דאמר צריך למימר מעכשיו ממילא ידענא דאם לא אמר מעכשיו לאחר שלשים יום שלמים הוי עולה: תריץ **לא צריכא.** (ד) דהא קמ"ל אי הדר ביה דאי הוה קתני דקתמרת דלאחר שאמר שור זה עולה כל שלשים יום (ה) לאחר שלשים יום שלמים אע"ג דהשתא הדר ביה ואמר מעכשיו הואיל ומעיקרא כשאמר כל שלשים יום עולה לא אמר מעכשיו קודם שאמר לאחר שלשים יום שלמים ולא כלום קאמר ואפי' לאחר ל' יום עולה הוי דהא קמ"ל דדוקא בעינן שיאמר בתחלה מעכשיו קודם שיאמר לאחר שלשים יום שלמים דקתמר לעיל: **הניחא למ"ד אינה חוזרת.** שאם עמדה ונתקדשה לשני בתוך שלשים יום אינה מקודשת לשני מצי למימר מידי דהוה האומר לאשה וכו': **אלא למ"ד חוזרת.** שאם עמדה ונתקדשה לשני בתוך ל' יום מקודשת לשני היכי מצי למימר כדי לא אמר מעכשיו לאחר שלשים יום עולה הוי. תריץ אפי' למ"ד חוזרת אפי' הכי התם אי לא אמר מעכשיו מעיקרא הוי עולה לאחר שלשים יום: **דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.** וכיון דאמר מעכשיו עולה ולא אמר מעכשיו שלמים לא פקעה בכדי ולעולם הוי עולה: **לבר פדא דאמר פדאן חוזרות וקודשות.** ואפי' לאחר שנקנו חוזר ופודן:

תפשוט

הני זוזי לא למלוה דמיין ולא לפקדון דמיין ומשום הכי מקודשת דהא המקדש בשטר ונתקרע השטר קודם ל' אינה מקודשת משום דכי חיילי קדושי ליכא שטרא והכא נמי כיון דבדיבורא בעלמא אקדשה כי חייל הקדש ליתיה לדיבוריה וי"ל דלמסקנא סמיך דאמר דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט הלכך פשיטא ליה דלא גרעה אמירה לגבוה מכסף קדושי דאשה מש"ה מקשי פשיטא: **הכא שאני דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט.** הלכך אפילו למ"ד התם חוזרת הכא לא מצי הדר ביה. וא"ת ותיהוי נמי כמסירה שכתי אמאי לא מצי הדר ביה כיון דלא חייל הקדש עד שלשים יום דיהי דאמרי' בכתובות (דף פב.) ג) ובמציעא משון פרה זו ולא תקנה לך עד לאחר שלשים דאי קיימא באגם לא קנה ובעומדת בחצרו קנה היינו דוקא בשלא חזר בו בינתים אבל חזר בו ודאי אפי' עומדת בחצרו מצי למיהדר ביה כיון דלא [חייל] קנינא עד לאחר ל' יום ולגבוה נמי נהי דהוי כמסירה כיון דהשתא לא חייל אמאי לא מצי למיהדר ביה וי"ל דכי אמרי' כמסירתו להדיוט בקנין ממש של הדיוט קאמר וכמ"ד מעכשיו ולאחר שלשים

לבר פדא דאמר חוזרות וקדושות. אלמא מצי אינש למימר הרי זה הקדש לאחר שאפדנו יהא הקדש ולא הוי כמקדש דבר שלא בא לעולם וטעמא משום דיבור בהקדישו עכשיו בידו נמי לפדותו ולאחזור ולהקדישו אם כן תפשוט אי דנמי רבי אושעיא דעתו לאשה שני פרוטות מהו מי הוי כמקדש דבר שלא בא לעולם הואיל ולכל אותן הימים לאין אשתו אין בידו לקדשה אי דלמא השתא נמי קדושין הוי בידו לקדשה אי נמי השתא היה בידו לקדשה וכשאינו אשתו בידו לגרשה ולקדשה מדעתה השתא נמי מצי לקדש לה מדעתה לאחר שגרשה ותפשוט ליה מהאי דמוציא שפיר וא"ת כמו דפריך לבר פדא אמאי לא פריך לעולא דהא לעולא אמר לעיל דאמירתו וקדושות אם כן הוי ליה למיפרך לעולא ומפשוט וי"ל דאין ה"נ אלא שפיר פריך לבר פדא דאמר בהדיא עד י"ל דלעולא ליתא לה מצרא דאמירתו וקדושות ועד שיקנו דקאמר הנדר הייו דוקא לענין דיון שנקנו שוב אינו פודן וא"ת ושולא מי פליג אסתמא דהש"ס דסבירא ליה חוזרות וקדושות מדקאמר לעולא אלמא משמע חוזרות

נקנו בר פדא:

עין משפט נר מצוה

נ א ב מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה י סמג עשין מא טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ח:

נא ג מיי' פט"ו מהל' מעשה הקרבנות הל' ז ופ"ט מהל' מחוסרי הלכה ל [טוש"ע י"ד סי' רמח סעי' יג והגה"ס]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דס"ד אמינא קדושת דמים פקעה בכדי קדושת הגוף לא פקעה בכדי אמטו להכי: (ב) רש"י ד"ה היינו דאיצטריך וכו' דס"ד אמינא וכו' להכי תני: (ג) ד"ה חסורי מחסרא וכו' אפילו לאחר שלשים יום דהתם לא פקעה וכו' להא דהאומר כל"ל ותיובתא דמקודשת לאחר שלשים יום נמחק: (ד) ד"ה תריץ לא צריכא אי הדר ביה כל"ל ותיובתא דהא קמ"ל נמחק: (ה) בא"ד כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים הוי עולה הוה אמינא אי הדר ביה ואמר מעכשיו לאחר ל' יום שלמים לא הוי עולה קמ"ל אע"ג דהשתא הדר ביה:

גליון הש"ס

גמ' וקא מנמנם ר' ירמיה. גיטין יא ע"ב. שבת דף סג ע"ב:

פירוש הרא"ש

מקדושה חמורה לקדושה קלה. היינו עולה דכולה כליל לשלמים דנפלגים לגרים: מקדושה קלה לקדושה חמורה **צריכא למימר.** אלא ודאי חדא בקדושת דמים וחדא בקדושת הגוף אלמא קדושת הגוף פקעה ותיובתא דרבא: **לימא** תהוי תיובתא דבר פדא. לשון גדרים משונה כיון דאקשי לרבא דאפילו קדושת הגוף פקעה כ"ש דהוי תיובתא דבר פדא: ה"ק **אם לא אמר** מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הוי. ונראה דמאי דאמר דאמירתו וקדושות הוי לגבוה כמסירתו להדיוט. ומיהו אי הדר ביה אמר חוזרת: **פדאן** חוזרות וקדושות. אי דקאמר לבר פדא אלו דוקא דעולא מודה בהא אלא משום דבר פדא אמרה

מסורת הש"ס

(א) קדושין נט. בכורות מט., (ב) קדושין כח: ב"ב קלב: ע"ז סג. תמורה כט: ב"מ ו. מופסקת דקדושין פ"ח, (ג) [לא נמצא שם],

מוסף רש"י

ואע"פ שנתעכלו המעות. כתוב ל' יום, דכי בעו קדושין למיחל לתמייהו למעות, אפילו הכי מיילי (קדושין נט.) נתעכלו, שאינן בעין (בכורות מט.).

תוספות

לימא תיהוי תיובתא דבר פדא דאמר לא פקעה קדושה בכדי. וא"ת אמאי לא פריך לעולא כמו לבר פדא מקדושת הגוף מהא דהא סבירא ליה קדושת הגוף לא פקעה בכדי מהאי דהאומר לאשה היום את אשתי וכו' וי"ל דאייי שהקשה לרבא וקדושת הגוף לא פקע בכדי וכו' כדי לסמוך דברי רבא שהיה אומר דמודה עולא דקדושת הגוף נמי לא פקע בכדי ומכל מקום לא קשה לעולא מהאי דהאומר לאשה היום בבריאתא אלא מימרא (לעולא) ולכך לא פריך לעולא: אמר לך בר פדא ה"ק. סיפא אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר ל' יום עולה הוי. פי' שלא אמר [אלא] לאחר שלשים יום עולה הרי זו עולה ואמאמינן חיזוא אע"ג שלא אמר דיבורו בשעה שקדושה חלה דאימת חלה לאחר שלשים יום ונלר אחר דיבור אפ"ה חלה הקדושה שפיר לאחר ל' יום: מידי דהוה האומר לאשה וכו'. וא"ת בשלמא סיפא מתרלא שפיר אלא ריש"א דאמר שור זה כל ל' יום עולה לאחר שלשים יום שלמים אלמא דפקעה קדושה בכדי והיכי מתרץ לה וי"ל דהכי פירוש כל ל' יום עולה הי"ה דהוי עולה לאחר ל' יום נמי דקדושה לא פקעה בכדי וזימנין דהוי לאחר ל' יום שלמים כגון דאמר לאחר ל' יום שלמים ומו לא ס"ל מהתי למה לי לא זו אף זו דגון לא זו דקדושת הגוף אלא אפילו קדושת דמים נמי לא פקעה דלשון לא משמע כן דמדקאמר כל ל' יום עולה משמע כל ל' יום עולה דוקא אבל לאחר ל' יום לא הוי עולה לכ"ע לר' אלחנן דריש"א נמי דגון הכי שור זה עולה כל ל' יום מעכשיו ולאחר ל' יום שלמים הוי והוי תוך ל' יום עולה ולאחר שלשים יום שלמים אע"ג דקדושה לא פקעה בכדי שהני שתעכלו דכיון שהתפיסו לעולה אמר מעכשיו ולאחר שלשים יום שלמים מ"ל דתחיל קדושת שלמים מיד כמו קדושת עולה אלא שלא עגמרה קדושת שלמים עד לאחר שלשים יום דהכי נמי ל"ר יוחנן פרק האומר דקידושין (דף נח:) דהאומר לבר פדא דאמר חוזרות וקדושות. אלמא מצי אינש למימר הרי זה הקדש לאחר שאפדנו יהא הקדש ולא הוי כמקדש דבר שלא בא לעולם וטעמא משום דיבור בהקדישו עכשיו בידו נמי לפדותו ולאחזור ולהקדישו אם כן תפשוט אי דנמי רבי אושעיא דעתו לאשה שני פרוטות מהו מי הוי כמקדש דבר שלא בא לעולם הואיל ולכל אותן הימים לאין אשתו אין בידו לקדשה אי דלמא השתא נמי קדושין הוי בידו לקדשה אי נמי השתא היה בידו לקדשה וכשאינו אשתו בידו לגרשה ולקדשה מדעתה השתא נמי מצי לקדש לה מדעתה לאחר שגרשה ותפשוט ליה מהאי דמוציא שפיר וא"ת כמו דפריך לבר פדא אמאי לא פריך לעולא דהא לעולא אמר לעיל דאמירתו וקדושות אם כן הוי ליה למיפרך לעולא ומפשוט וי"ל דאין ה"נ אלא שפיר פריך לבר פדא דאמר בהדיא עד י"ל דלעולא ליתא לה מצרא דאמירתו וקדושות ועד שיקנו דקאמר הנדר הייו דוקא לענין דיון שנקנו שוב אינו פודן וא"ת ושולא מי פליג אסתמא דהש"ס דסבירא ליה חוזרות וקדושות מדקאמר לעולא אלמא משמע חוזרות

ויי"ל דלאו היינו סתמא דהש"ס אלא בר פדא אמר כן והוא ממלתיה וכן אשכחנא בהלו מליאות (ב"מ כא.) גבי וכמה אמר ר' יאמר וכו':

תפשוט דבעי רב הושעיא וכו' ה"ג דהוו קידושי. דכי היכי דהתם אמר לה לאחר שאגרשיך שיצתה מרשותו שמתקדש היינו דומיא לאחר שנקצו שיוצאין מרשות הקדש דמגריך להו פדיין: **פדאון הוא.** המקדיש קודש שנקצו חוזרות וקדושות לאחר שנקצו דהוא הקדישן אע"ג דחזר ופדאן חוזרות וקדושות לאחר שנקצו: **פדאוס אחרים.** קודש שנקצו אין חוזרות וקדושות לאחר שנקצו. ואשה שקנתה עצמה בגט מדעת עצמה אין חלין עליה קדושין דכפדאוה אחרים דמיא דאין חוזרות וקדושו' לגבי אשה גמי איכא מקודשת: **מתני' הנודר.** שלא יהנה מיורדי היס מותר ליהנות מיושבי היבשה והנודר מליהנות מיושבי היבשה אסור ליהנות מיורדי היס שהן גמי מיושבי היבשה הן שסופן לצאת. ומה שאמר יורדי היס בכלל יושבי היבשה לא כאלו יורדי היס ההולכים מעכו ליפו שאין ביניהס אלא מהלך יום אחד ובאין מהרה ליבשה דהוו בכלל יושבי היבשה: **גמ' חד מתני ארישא.** לא כאלו וכו' ולא כאלו יורדי היס אסור: ההולכים

איקא חד מתני ארישא וחד מתני אסיפא מאן דתני ארישא מתני הכי הנודר מיורדי הים מותר ביושבי יבשה הא ביורדי הים אסור ולא כאלו ההולכים

תפשוט [א]דבעי רב הושעיא [ב]הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשיך ה"נ דהוו קידושי איתער בהו ר' ירמיה אמר להו מאי קא מדמיתון פדאן הוא לפדאום אחרים הכי אמר ר' יוחנן [ג]פדאן הוא חוזרות וקדושות פדאום אחרים אין חוזרות וקדושות ואשה כפדאוה אחרים דמיא איתמר נמי אמר ר' אמי אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שפדאן הוא אבל פדאום אחרים אין חוזרות וקדושות: **מתני'** [ד]הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה [ה]מיושבי היבשה אסור מיורדי הים שיורדי הים בכלל יושבי היבשה לא כאלו שהולכין מעכו ליפו אלא במי שדרכו לפרש: **גמ'** רב פפא ורב אחא בריה דרב

היכי דאמר במתני' שיכול להקדיש נטיעות הללו לאחר שיפדו וחיילא קדושה עלייהו אע"ג דלא אקדישינהו אחר פדיון ה"נ חיילי קדושי כי אמר לאחר שאגרשיך אע"פ שאחר שגירשה לא חזר וקדשה: **לא שנו אלא שפדאוס הוא.** דכיון דפדאוס הוא ולעולם לא יצאו נטיעות הללו מרשות הקדש או מרשותו דין הוא שיהו חוזרות וקדושות ואבל פדאוס אחרים אפי' הכניסוס אחר כן לרשותו אין חוזרות וקדושות לפי שמיד שפדאוס אחרים נסתלק רשות בעליס הראשונים מהן וכיון דההיא שעתא א"א להקדש שיחול עליהן בתר שעתא נמי כשהכניסוס אחרים לרשותו לא חייל: **ואשה נמי כפדאוה אחרים דמיא.** לפי שמיד שנתגרשה יוצאת מרשות הבעל לרשותה ואין קידושין חלין עליה. וק"ל אדרבה אשה לפדאן הוא שכשס שנטיעות הללו לפי שאינן יוצאות מרשות הקדש או מרשותו מצי לאקדושינהו לאחר שיפדו כך אשה זו כיון שאינה יוצאה מרשות הבעל או מרשות עצמה בדין הוא שתהא יכולה להתקדש מעתה אפילו לאחר שתתגרש וניחא לי דאי מצית אשה לקדש עצמה לאיש ה"נ דהויא היא דומיא דמקדיש נטיעות ממש אלא כיון שהתורה אמרה כי יקח איש אשה [דברים כד] ולא אמרה כי תלקח אשה לאיש לא כל הימנה שתכנים עצמה לרשות הבעל ומש"ה אמרי' בפ"ק דקידושין (דף ה:) דאי אמרה היא הריני מאורסת לך אין בדבריה ממש אלא מכיון שהיא מסכמת לקידושי האיש היא מבטלת דעתה ולצונה ומשוי נפשה אצל הבעל כדבר של הפקר והבעל מכניסה לרשותו הלכך אין אנו דנין בקדושין מצד האשה אלא מצד הבעל ולגבי בעל כפדאוה אחרים דמיא דבקידושין הראשונים היא ברשותו ולאחר גרושין יוצאה מרשותו ומש"ה לא מצינן למיפשט גבי קדושין דחיילו מפדאן הוא דלא דמיין וכדכתיבנא ומפדאוס אחרים נמי לא מצינן למפשט דלא חיילי משום דלא דמי נמי לגמרי דהא הכא האשה ג"כ מכנסת עצמה לרשותו במקצת ואיכא לדמויי לפדאן הוא והיינו דליכא למפשטא מהא כלל כו"ל. והרשב"א ז"ל כתב דנהי דבעיין לא איפשיטא הכא אפ"ה איכא למיפשטא מדאמר בכתובות בפרק אע"פ (דף פו.) ובפרק בתרא דמכילתין (דף נט:) נמי אית דאמרי הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תקדוש דקדשה וטעמא משום דכיון דבידו להקדישה עכשיו אע"פ שיבא זמן שלא יהא רשות בידו בכך יכול עתה הוא להקדישה לכשיהיה הרשות בידו ה"נ גבי אשה הואיל והוא יכול לקדשה עכשיו יכול הוא לקדשה ג"כ לאחר זמן וכ"ת א"כ אמאי לא פשטינן הא מהתם י"ל דהאי רבי אילא הוא דקאמר הא מסברא דנפשיה ורבי ירמיה לא ידע הא ומש"ה מבעיא ליה דלא מצי למיפשטא ממתניתין וממתניתא וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל שכתב דמקודשת משמע דפשיט ליה מההיא הלכך כי אמר הכא דפדאוס אחרים אין חוזרות ומתקדשות אם התנה בשעת ההקדש שיחול עליו אם תבא ליד אחר ויקחנה ממנו מהני אבל כל היכא דלא אתני אפילו בתה לידו אח"כ איכא קדושה כיון דאפסקה אחר אלו דבריו ז"ל. ואינס נוחים אצלי דשאני התם בדרבי אילא שבידו להקדישה עכשיו וכיון שבידו להקדישה עכשיו יכול הוא ג"כ להקדישה לאחר זמן לפי שאותו הקדש עצמו שהוא מקדיש לאחר זמן אף מעכשיו הוא יכול להקדישה משא"כ בנטיעות ובקדושי אשה שאותה קדושה שניה אי אפשר לה שתחול עכשיו שכיון שהוא מתפיס בהן קדושה ראשונה אי אפשר לאותה קדושה שניה לחול עכשיו וכיון שכן איכא למימר דלאחר שעה נמי דהיינו לאחר פדייה וגירושין לא חיילא כו"ל: **מתני' מותר ביושבי היבשה.** באותן שאין רגילין להיות יורדי היס באניות: **מיושבי יבשה אסור ביורדי היס.** אפי' הס עכשיו בים שסופן לעלות ליבשה כדמפרש טעמא בגמרא: **ולא כאלו ההולכים מעכו ליפו.** מפרש בגמרא היכא קאי: [ד] **אסור אף בסומין.** דכי קאמר מרואי חמה לא שיהו הס רואים החמה קאמר דא"כ הא"ל מן הרואין בלחוד שהרי כל הרואין הס רואין ג"כ החמה אלא ודאי מדמדכר חמה שהחמה רואה אותס קאמר ולאפוקי דגיס ועופרין נתכוון כדאיתא בגמרא [ע"ב]: **אסור בקרחין ובבעלי שיבות.** אסור בקרחין אע"פ שאין להן שער ובבעלי שיבות ואע"פ ששערן לבן: **שאין נקראים שחורי הראש אלא אנשים.** בגמרא [שם] מפרש טעמא: **מן הילודים.** שנולדים כבר: **מותר בנולדין.** בעתידין להיולד: **מפיר אף בילודים.** ופרכינן בגמרא [שם] וכ"ש בנולדין א"כ אמאן קאסר: [ה] **אסור בישראל ואסור בכוסים.** שישראל וכוסים מצויין על השבת ומקיימין אותו הלכך שפיר מיקרו שובתי שבתות: **מאוכלי השוס.** מתקנות עזרא הוא לאכול שוס בלילי שבת לפי שהשוס מרבה את הזרע ועונת ת"ח מע"ש לע"ש: **ואסור בכוסים.** לאיהנו נמי אוכלי שוס בערבי שבתות: **מעולי ירושלים אסור בישראל.** דמצויין לעלות ועולין: **ומותר בכוסים.** דנהי דמצויין אינס עולים: **גמ' חד תני לה אריש.** להא דתנן לא כאלו ההולכים מעכו ליפו דס"ל דאריש קאי ולקולא: [ו] **דהלין יושבי יבשה נינהו.** משום ההוא פורתא דהיינו מעכו ליפו שהן קרובין זה לזה לא מיקרו יורדי הים: **וחד תני לה אסיפא.** ולחומרא דאפי' מי שדרכו לפרש בכלל יושבי יבשה וכן נמי אפילו ההולכים מעכו ליפו בכלל יורדי הים מדלא פירש מידי אריש. וקי"ל כמאן דמתני לה אסיפא לחומרא. וכתב הרשב"א ז"ל דמסתברא דאינו אסור בכל מי שירד פעם אחת מעכו ליפו אלא במי שרגיל לירד שם תדיר אי נמי במי שהיה יורד בשעת נדרו מעכו ליפו. ובירושלמי [פ"ג ה"ו] אידעיא להו הנודר מיורדי הים לאחר שלשים יום וקודם שלשים יום נעשו יושבי יבשה אי בתר שעת אמירת הנודר אזלינן והשתא יורדי הים נינהו או בתר חלות הנדר אזלינן דהוו להו יושבי יבשה ויהא מותר בהס ותלי ליה בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דפליגי בפ' בתרא דמכילתין (דף פט:) באשה שאמרה הריני נזירה לאחר שאנשא לר' ישמעאל סבר דבתר חלות הנדר אזלינן ובעל מיפר ור"ע סבר דבתר שעת אמירה אזלינן ואין הבעל מיפר בקודמין וקיימא לן כר"ע הלכך אסור באותן שהן עכשיו יורדי הים אע"פ שבשעת חלות נעשו יושבי יבשה דבתר השתא

אזלינן

מסורת הש"ס

ה) קידושין סב:, ב) [נעיל יד: וש"נ], ג) [קידושין פ"ג ה"ח], ד) שיך למתני' לקמן ע"ב, ה) שיך למתני' לקמן לא ע"ח, ו) [שיך לע"ב],

גליון הש"ס

בהר"ן (ד"ה בעמוד הקודם) הכא שאני כלומר וכו'. עי' בהר"ן קידושין דף לא ע"ב:

פירוש הרא"ש

ואמר לה באחת התקדשי לי היום ובאחת התקדשי לי לאחר שאגרשיך. אם אמר לאשתו התקדשי לי בפרוטה זו לאחר שאגרשיך פשיטא דלא מהני כיון דהשתא לאו בת תפיסת קידושין היא אבל באשה פנויה דהשתא בת תפיסת קידושין היא מיבעיא ליה מידי דהוה אנטיעות דמתני' דמתני' הנו לאחר שיפדם יחזרו ויקדשו: **מאי קא מדמיתו פדאן הוא לפדאן אחרים.** פדאן הוא יכול להתנות לכשיפדם ויהיו ברשותו שיחזרו ויקדשו אבל פדאום אחרים אין בידו להתנות על מה שביד אחרים ואשה כאחרים דמיא דלאחר הגירושין אינה ברשותו להתקדש לו אלא מדעתה וגם הוא אינו ברשותה שתתקדש לו בעל כרחו הלכך אע"ג שנתרצו שניהם בשעת תפיסת קידושין לא חיילא שיש אחר הקידושין: **מתני' מותר ביושבי יבשה.** שאינם רגילין לירד לים: **שיורדי הים בכלל יושבי יבשה.** שפופס לירד ליבשה: **לא כאלו ההולכים מעכו ליפו.** בגמרא מפרש אהיכא קאי: **הא** מיורדי הים אסור **ולא כאלו ההולכים מעכו ליפו.** דמשום דרך מועט לא מיקרו יורדי הים שיורדי הים [כאלו] בכלל יושבי יבשה: **לא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד.** דבכלל יורדי הים הם ליאסר וגם יושבי יבשה מיקרו:

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"י מהלכות אישות הלי"ד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מ סעיף ז:

נג ב מיי' [פ"ד מהל' מעילה הלכה יח]:

נד ג מיי' פ"ט מהל' נדרים הלי"ט טוש"ע י"ד סימן רז סעיף לג:

נה ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' לד:

תוספות

פדאן אחרים אין חוזרות וקדושו'. שהרי פדאן לעצמו והרי שם דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אשה נמי כי אחרים שקונה עצמה בגט דאין בידו לקדשה עוד בעל כרחה אלא מדעתה והלכך אימא מיבעי מי אמרינן כיון דאי אפשר לו לקדש בע"כ לפדיון אחרים דמיא ולא מצי מקדיש לה או דלמא השתא מיהא מצי מקדיש לה אדעתה וכיון דהכאי גווא מצי לקדש לה לאחר שיגרשנה השתא נמי יקדשנה לפדאן הוא דמיא הלכך תיבעי: הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה. שאין עומדין על שפת הים דאין רגילין לעבור בים ומיהו אדם הנודר פעם אחת לזמן מרובה ואינו רגיל לעבור פעם אחת לעשרה שנים שם לא מיקרי יורדי הים כלל דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: **לא כאלו ההולכים מעכו ליפו.** בגמרא מפרש אמאי קאי: **אלא** במי שדרכו לפרש. להיות ימים רבים ביחד:

ההולכים מעכו ליפו דהלין יושבי יבשה נינהו אלא ממי שדרכן לפרש ומאן דמתני אסיפא מתני הכי [א]הנודר מיושבי יבשה אסור ביורדי הים ולא באלו ההולכים מעכו ליפו בלבד אלא אפילו במי שדרכו לפרש הואיל וסופו ליבשה סליק: **מתני'** [ב]הנודר מרואי החמה אסור אף בסומין שלא נתכוון זה אלא למי שהחמה רואה אותן: **גמ'** מ"ט מדלא קאמר מן הרואין [ג]לאפוקי דגים ועוברים: **מתני'** [ד]הנודר משחורי הראש אסור בקרחין ובעלי שיבות ומותר בנשים ובקטנים שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים: **גמ'** מ"ט מדלא קאמר מבעלי שער: ומותר בנשים ובקטנים שאין נקראין שחורי הראש אלא אנשים: מ"ט אנשים זימנין דמיכסו רישייהו וזימנין דמגלו רישייהו אבל נשים לעולם מיכסו וקטנים לעולם מיגלו: **מתני'** הנודר מן הילודים מותר בנולדים מן הנולדים אסור מן הילודים ר' מאיר מתיר אף בילודים וחכ"א [ה]לא נתכוון זה אלא במי שדרכו להוולד: **גמ'** לר' מאיר ולא מיבעיא נולדים אלא ממאן אסור חסורי מיחסרא והכי קתני הנודר מן הילודים מותר בנולדים מן הנולדים אסור בילודים ר' מאיר אומר אף הנודר מן הנולדים מותר בילודים כי היכי דנודר מן הילודים מותר בנולדים אמר ליה רב פפא לאביי למימרא דנולדים דמתיילדן משמע אלא מעתה [ו]שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים ה"נ [ז] דאיתיילדן הוא ואלא מאי דיילידן משמע אלא מעתה דכתיב [ח]הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו הכי נמי דהוה והא עדיין מנשה לא בא אלא משמע הכי ומשמע הכי [ט] ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: וחכ"א לא נתכוון זה אלא ממי שדרכו להוולד: לאפוקי מאי לאפוקי [י]דגים ועופות:

מתני'

שאין נולדים ממעי אמן אלא מטילין ביצים ומתחממים ויולאין: מתני'

ההולכים מעכו ליפו. אסור בלבד: אלא אפי' ממי שדרכן לפרש. אסור הואיל וסופן לעלות ליבשה הוו בכלל יושבי היבשה: **מתני' אסור אף בסומין.** דלא נתכוין זה אלא במי שהחמה זורחת עליו: **גמ' מדלא אמר מן הרואין.** דאילו אמר הכי היה מותר בסומין ומדאמר מרואי חמה משמע ממי שהחמה זורחת עליו לאפוקי דגים שביים ועוברין שבמעי אמן שאין חמה רואה אותן אמותר בהן: **מתני' הנודר משחורי הראש אסור בקרחים ובעלי שיבות.** דשחורי הראש משמע שנודר מאותן שהיו שחורי הראש: **ומותר בנשים.** מפרש בגמרא: **גמ' מאי טעמא.** אסור בקרחים: **מדלא אמר מבעלי שיער.** דאילו אמר מבעלי שיער היה מותר בקרחין: **זימנין מיכסו רישייהו וזימנין מיגלו.** והוו שחורי ראש: **אבל נשים לעולם מיכסו.** שאינם שחורי הראש ועטופות כל שעה בלבנים: **וקטנים לעולם מיגלו רישייהו.** כלומר אינו כי נדר אדעתא דגדולים נדר והני כיון דלאו גדולים נינהו ולא נהיגי מנהג גדולים להכי ליתנהו בכלל גדולים ומותר בהן: **מתני' הנודר מן הילודים.** משמע שכבר בא לעולם כמה דכתיב הילודים במדבר (יהושע ה): **מותר בנולדין.** באותן העתידים להוולד: **וחכמים אומרים.** אסור בשניהן דלא נתכוין זה אלא מכל מי שדרכו להוולד. חכמים דסיפא היינו ת"ק: **גמ' לרבי מאיר.** דמתיר אף בילודים: **ולא מיבעיא בנולדים.** נמי דמתיר: **אלא ממאן אסור.** כלומר א"כ ממה נדר: **חסורי מיחסרא והכי קתני מן הנולדים אסור בילודים.** דכיון שנודר באותן שעתידים להוולד כ"ש שאסר עצמו באותן שכבר נולדו רבי מאיר אומר אף הנודר מן הנולדים (ג) וכו' כי היכי וכו': **והא עדיין.** אפי' מנשה זקינו של יאשיהו לא בא לעולם: **ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם.** דדרכן של בני אדם לקרות נולדין לאותן שעדיין לא נולדו ואם נדר מן הנולדין אסור בהן: **וחכ"א לא נתכוין זה וכו'.** דבין בנולדין ובין בילודין אסור: **לאפוקי עופות ודגים.** דמעמא דיהודה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו. בימי ירבעם ראשון למלכי ישראל נאמרה נבואה זו: ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. וכיון שכבר דבלשון בני אדם לכולהו קרו עולדים ור"מ סבר דוקא בעתידים לבוא: **לא** נתכוון זה **אלא** במי שדרכו להוולד. ופליג אתרוייהו ואף מן הילודים אסור בשניהם: **לאפוקי** דגים ועופות. שאם מטילין ביצים:

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל"ט טוש"ע יו"ד סי' רי"ז סעי' לג לד:
נז ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף לו:
נח ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף לז:
נט ה טור"ל סי' רי"ז:
ס ו מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל"ל [יג] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ל סימן רי"ז סעיף ח:
סא ז טור י"ל סי' רי"ז:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' ה"נ דמתיילדן הוא: (**ב**) רש"י ד"ה תקורי כו' הנולדים מותר בילודים כי היכי:

תוספות

מדלא קאמר הנודר מן הרואים. כלומר מדלא קאמר האיש הנודר שהוא נודר מן הרואים את החמה שאז ולכי הוי משמע למעוטי סומין וא"ת הא דלא קאמר מן הרואים משום דאז הוי דגים בכלל (עוברים) והוא ליה שלא יהיה בכלל יש לומר דהשתא נמי בשאמר מרואי החמה הוו דגים בכלל כל כמה שלא נפרש שהחמה רואה אותן קאמר שהרי דגים דואין יפה החמה אבל חמה רואה אותן לא מיקרו הואיל ומכוסין במים: לאפוקי דגים ועוברין. דאין חמה רואה אותן דגים כדפי' ועוברים מכוסין במעי אמן אבל אחר בעלי חיים אטורין ומיהו בתבואה ופירות וכל דבר שאין בו רוח חיים שרי אע"ג דחמה רואה אותן דכיון שהזכיר רואי החמה משמע דוקא בעלי חיים שנשאיים לראות החמה: אסור בקרחין ובעלי שיבות. אע"פ שקרח אין לו שערות ובעלי שיבות מלאים שיער לכן ואין הראש שחור: **מאי טעמא מדלא קתני מבעלי שער.** כלומר מדלא קאמר הנודר: **אנשים** זימנין מיכסו רישייהו וזימנין מגלו. ואיכא שחרותם לפעמים כשראשם גלוי ואע"ג דאיכא קרחין ובעלי שיבות מ"מ כמה פעמים מגלין ראשן ונם מותרין לגלות באקראי בעלמא אפי' בפני כל העולם מה שאין כן בנשים: קטנים לעולם מיגלו. ואין חידוש כשהוכרר שחרות שלעולם הוין כך ואין נקראין שחורי הראש אלא אותם שלפעמים איכר שחרותם ועוד יש לפרש קטנים לעולם מיגלו בין זכרים בין נקבות ואפילו נקבות קטנות שאינן נשואות רגילות יפה בגלוי הראש ואין רגילין לקרות שחורי הראש אלא אנשים כדאותייהו בנשים אינם שחורי הראש:

מסורת הש"ס

(**א**) [פי' הר"ן על אמיתת אלו תמצא לעיל ע"א], (**ב**) [לקמן מט. נא: ר"ה יב: יומא עו: ערכין ט: יט: בכורות יח.], (**ג**) [דף פג: ד"ה ואמין], (**ד**) [פ"ג ה"ז], (**ה**) ל"ל קאמר מבעלי,

---

תורה אור השלם

1. וְעַתָּה שְׁנֵי בָנֶיךָ הַנּוֹלָדִים לְךָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בֹּאִי אֵלֶיךָ מִצְרַיְמָה לִי הֵם אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה כְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן יִהְיוּ לִי: בראשית מח ה
2. וַיִּקְרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ בִּדְבַר יְיָ וַיֹּאמַר מִזְּבֵחַ מִזְּבֵחַ כֹּה אָמַר יְיָ הִנֵּה בֵן נוֹלַד לְבֵית דָּוִד יֹאשִׁיָּהוּ שְׁמוֹ וְזָבַח עָלֶיךָ אֶת כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת הַמַּקְטִרִים עָלֶיךָ וְעַצְמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עָלֶיךָ: מלכים א יג ב

פירוש הרא"ש

אלא אף במי שדרכו לפרש. לפי שסופו ליולד ליבשה: **שלא נתכוון זה אלא ממי שהחמה רואה אותו.** בגמרא מפרש: **מדלא קאמר מן הרואין. ואפי' אמר מן הרואין** נתכוונתי לא נייתינן ליה דלא נדר אינש אדעתיה דנפשיה היכא דאיכא שיעוא כדאמר לעיל (דף כה.) גבי אסקונדרי: **לאפוקי דגים ועוברים.** שאין החמה רואה אותם: אסור בקרחין כו'. גגמ' מפרש טעמא: **אסור בקרחים ובבעלי השיבות** וכן נמי שאינו לכן: מדלא (ה) קתני הנודר בבעלי השער. הא' טעמא לפרש קרחין ובעלי שיבות נמי כבר היו שחורי ראש וכן מי שאינו לכן סופו משחיר: דזימנין מכסי ראשהון וזימנין מגלו. ויליכ משחרותם שהם אנשים דנשים לעולם מיכסו ולכך מקרו אנשים שחורי הראש: וקטנים לעולם מגלו. אנשים ונשים ואין ניכר בשחרותם בין איש לאשה: מותר בנולדים. באותם שנולדו אחר נדרו דילודים משמע שכבר נולדו: ר"מ מתיר אף בילודים. גגמרא מפרש: **ולא מיבעיא בנולדים ואלא ממאן אסר.** ה"ה הש"מ לאקשויי מאי אף: מן הנולדים **אסור אף בילודים.** דבין שאותם שנולדו ובין אותם העתידים להוולד בכלל

מסורת הש"ס

(**ו**) [לקמן מט. נא: ר"ה יב: יומא עו: ערכין ט: יט: בכורות יח.], (**ז**) [דף פג: ד"ה ואמין], (**ח**) [פ"ג ה"ז], (**ט**) ל"ל קאמר מבעלי,

מתני' משובחי שבת. מאותן שמשמרין שבת: **אסור בכותים.** שהן כמו כן משמרין שבת: **מאוכלי השום.** בגילי שבת: **אסור בישראל.** דישראל רגילין לאכול שום (ב"ק פב.) מפני עונה שמקיימין מערב שבת לערב שבת ומרבה להם הזרע כדאמר אשר פריו יתן בעתו[1] אלו תלמידי חכמים המשמשין מטותיהן מערב שבת לערב שבת (כתובות סב:): **ואסור בכותים.** שהם נמי אוכלים שום בגילי שבת: **ומותר בכותים.** שהן אינן עולין לירושלים אלא להר גריזים: **גמ' אפי' עובדי כוכבים נמי.** אי משמרין שבת יהא אסור בהן: **אלא.** מאי שובחי שבת אותן דמצווין על השבת דהיינו ישראל וכותים הן מצווין על השבת מפני שהן גרים אבל עובדי כוכבים אע"פ שמשמרין שבת אינן מצווין: **ומותר בכותים ואמאי הא מצווין נינהו.** נמי לעלות לירושלים: **אלא אמר אביי.** מאי משובחי שבת מצווה ועושה קתני: **בתרתי בני קמייתא.** בשבת ושום: **ישראל וכותים מצווין ועושין.** ואסור בהן: **ועובדי כוכבים**(ג) **עבדי אבל אינן מצווין.** לפיכך מותר: **בהך דעולי ירושלים ישראל מצווין ועושין כותים מצווין ואינן עושין.** להכי מותר בהן: **מתני' שאיני נהנה לבני נח.** שלא יהנה מכל בני נח שכל העולם יצאו מבני נח: **גמ' כיון דאיקדש אברהם.** בחלקו של הקב"ה: **איתקרו.** ישראל על שמיה דאברהם ולא על שם בני נח: **הא איכא ישמעאל.** דזרע אברהם הוא והוא מן העובדי כוכבים: **יקרא לך זרע.** ובאותו זרע קנדר: **ולא לו יאחק.** ועשו אינו נקרא זרע יצחק להכי מותר בעובדי כוכבים: **מתני' שאיני נהנה מישראל לוקח מהן ביתר ומוכר להם בפחות.** כלומר בזול ומצא שאינו נהנה מהן: **ישראל.** לא יהו נהנין ממנו מוכר להן ביוקר דהשתא אין נהנין ממנו: **ואין שומעין לו.** שלא ימצא אדם שיהא שומע לו בדבר זה שבשביל נדרו[ג] מוכר לו בזול ויקח ממנו ביוקר: **גמ' הלוקח לי מביא האומן לבקרו.** אם יפה יתן לו דמיו ואם לאו אינו שיחזיר לו כליו[ד] כמו כלי זכוכית: **ונאנס מידו.** שנשבר חייב לוקח לשלם לו: **אלמא**(ה) **הנאת לוקח היא.** דהנאה ללוקח במקחו יותר משל מוכר הלכך חייב דגמר ומקני נפשיה בההיא הנאה שמניחו לבקרו[ו] והוי כנושא שכר ונתחייב באונסין: **אבל שוה בשוה.** אינו יכול [למכור]. ואי ס"ד הנאת לוקח היא הקונה חפץ ולא הנאת המוכר אפי' שוה בשוה נמי יהא יכול למכור דלא הוי הנאת מוכר אלא הנאת לוקח: תריץ דמתניתין דמשמע שוה בשוה לא: **בזבינא דרמי על אפיה.** עיסקא בישא דלא קפיץ עליה זבינא ודומה לו כמי שמונחת על פניו ועכשיו כשמוכרה שוה בשוה הנאת מוכר היא ולא הנאת לוקח[ז] הלכך מוכר בפחות אבל שוה בשוה לא: **אימא רישא.** דההיא לוקח ביותר ודייקינן מינה הכי נמי אבל שוה בשוה לא אינו לוקח אלמא הנאת לוקח הוי דאי הנאת מוכר אפילו שוה בשוה נמי הנאת מוכר היא ולא הנאת לוקח ובהכי יכול ליקח מהן דאכתי לית ליה הנאה בהנהו זביני: **ועוד אימא סיפא קונס שישראל נהנין לי.** כלומר שלא יהו ישראל נהנין[ז] לי ממני לוקח בפחות ומוכר ביתר אבל שוה בשוה לא: **ואי בזבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה.** נמי יהא יכול למכור דהא הנאת המוכר ולא הנאת לוקח היא: **סיפא בזבינא חריפא.** בסחורה דקפיץ עלה זבינא דשוה בשוה הוי הנאת לוקח ולא הנאת מוכר הלכך מוכר ביוקר: **אפילו שוה בשוה נמי.** יהא לוקח המדיר דהא הנאת לוקח היא ולא הנאת מוכר ולא[ח] יהא הך נהנה ממנו:

מתני'

מתני' [1]א הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים [2]מאוכלי שום אסור בישראל ואסור בכותים [3]מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותים: **גמ'** מאי שובתי שבת אילימא ממקיימי שבת מאי איריא בכותים אפילו עובדי כוכבים נמי אלא ממצווים על השבת אי הכי אימא סיפא מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותים אמאי והא מצווים נינהו[ח] אמר אביי מצווה ועושה קתני בתרתי בבי קמייתא ישראל וכותים מצווין ועושין עובדי כוכבים ההוא דעבדי עושין ואינם מצווין בעולי ירושלים ישראל מצווין ועושין כותים מצווין ואינם עושין: **מתני'** [4]קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל ואסור בעובדי כוכבים: **גמ'** וישראל מי נפיק מכלל בני נח כיון דאיקדש אברהם איתקרו על שמיה: **מתני'** [5]שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעובדי כוכבים: **גמ'** והאיכא ישמעאל[11] כי ביצחק יקרא לך זרע כתיב והאיכא עשו [6]ביצחק [7]ולא כל יצחק: **מתני'** [8]שאיני נהנה [9]מישראל [10]לוקח ביותר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר [7]ואין שומעין לו שאיני נהנה להן והן לי יהנה לעובדי כוכבים: **גמ'** [8]אמר שמואל [9]הלוקח כלי מן האומן לבקרו ונאנס בידו חייב אלמא קסבר הנאת לוקח היא תנן שאיני נהנה מישראל מוכר בפחות אבל שוה בשוה לא ואי הנאת לוקח היא אפילו שוה בשוה מתני' בזבינא דרמי על אפיה אם כן אימא רישא לוקח ביותר ועוד אימא סיפא שישראל נהנין לי [לוקח בפחות] ומוכר ביותר ואי בזבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה סיפא בזבינא חריפא אי הכי לוקח בפחות אפילו שוה בשוה אלא

אפי' עובדי כוכבים נמי. כלומר ה"ל למתני אסור במקיימי השבת כדי שיהו בכלל כל העובדי כוכבים השובתים: **אמר אביי מצווה ועושה קתני.** כלומר שאין בכלל דבריו אלא מצווין ועושין: **בתרתי קמייתא.** דהיינו שביתת שבת ואכילת שום ישראל וכותים מצווין ועושין: **מתני' קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל.** ואע"ג דישראל נמי בני נח נינהו כיון דאיתקדש אברהם אבינו איקרו על שמיה ולא על שם נח: **שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר בעובדי כוכבים.** דאפי' בני ישמעאל ועשו לא מיקרו זרע אברהם כדמפ' בגמרא: **שאיני נהנה לישראל לוקח ביתר.** כדי שלא יהנה מהם במה שהוא לוקח: **ומוכר בפחות.** כדי שלא יהנה מהם במה שהוא מוכר. דמתניתין מוקמינן לה בגמרא בזבינא מליעתא דאיכא הנאת לוקח ומוכר כל שהוא נמכר שוה בשוה. וכי אמרי' דבפחות ובתר שרי דוקא כשאסר על עצמו שלא יהנה מישראל דבכי ה"ג לא מתהני מינייהו אבל אי אסר על עצמו נכסיהם אפי' לקח שוה מנה במאתים אסור להנות ממקחו שנדרו כבר חל על נכסיהם: **שישראל נהנים לי.** כלומר שאסר הנאתו על ישראל: **לוקח בפחות ומוכר ביתר ואין שומעין לו.** כלומר אין לו תקנה ליקח ולמכור לישראל אלא א"כ יקח בפחות וימכור להם ביותר כדי שלא יהנו ממנו אבל אין שומעין לו בני אדם להפסיד ממונם. ואית דגרסי אי שומעין לו בחיריק כלומר אם שומעים לו אבל בלאו הכי לית ליה תקנתא ואפי' בנכסים שקנה לאחר נדרו דאע"ג דקי"ל דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו הני מילי כשאוסר בפירוש דבר שלא בא לעולם כפירות דקל או פירות שעתיד לקנות א"נ באומר נכסי עליך שאינו אסור אלא באותן נכסים שהיה לו באותה שעה א"נ בחלופיהן משום דכגדולין דמו והיא גופה אידבעיא לן לקמן בפרק השותפים (דף מז.) אבל באוסר הנאתו על חבירו כיון דאיסורא בהנאה דידיה תליא ואיהו הא איתיה בעולם נמצא שאם ימכור למודרים נכסים שקנה לאחר מכאן שוה בשוה הרי הוא מהנה אותן הלכך אסור: **שאיני נהנה להם והם לי יהנה לעובדי כוכבים.** כתב הרא"ה ז"ל דהא קמ"ל דלא תימא כיון דהכי נדר אי אפשר לו לעמוד בנדרו והוה ליה כי ההיא דאמר לעיל בפרק ואלו מותרין (דף טו.) שבועה שלא אישן שלשה ימים מכין אותו ויישן לאלתר והכי נמי נימא דיהנה לאלתר דדבר שאי אפשר לעמוד בו הוא קמ"ל דלא כיון דאיכא תקנתא בעובדי כוכבים אע"פ שהיא תקנה רחוקה לו: **גמ' אמר שמואל הלוקח כלי מן הפגר ונאנס בידו חייב הנאת לוקח היא.** אוקמינן התם בפ' הספינה (ב"ב פח.) בדקיני דמיה הלכך סמכא דעתיה דלוקח שאם רצה ללקחן הרשות בידו וכיון שכן חייב באונסין דבמקח כל הנאה ללוקח היא ולא למוכר והוה ליה[ט] כשמואל דמשום הכל הנאה שלו חייב באונסין ונהי דהכא לא חש לפרושי דהא דשמואל דוקא בדקיני דמיה

אפי' עובדי כוכבים נמי. כלומר ה"ל למתני אסור במקיימי השבת כדי שיהו בכלל כל העובדי כוכבים השובתים: **אמר אביי מצווה ועושה קתני.** כלומר שאין בכלל דבריו אלא מצווין ועושין: **בתרתי קמייתא.** דהיינו שביתת שבת ואכילת שום ישראל וכותים מצווין ועושין: **מתני' קונם שאיני נהנה לבני נח מותר בישראל.** ואע"ג דישראל נמי בני נח נינהו כיון דאיתקדש אברהם אבינו איקרו על שמיה דאברהם. דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי:

מתני' אסור בישראל. וגרים נמי בכלל זרע אברהם נינהו דכל שומרי התורה בכלל זרעו הם כי הוא היה תחילה לגרים וכתיב כי אב המון גוים נתתיך בתחלה אב לאדם ועתה אב לכל הגויים (ברכות דף יג.): ומותר בעובדי כוכבים. ואפילו הם מזרע אברהם כך מפרש בגמרא: **שאיני נהנה לישראל.** וישראל לאו דוקא דהמ"ל הנולד הנאה מתבירו לוקח ממנו בפחות כו' אלא מדקתני בישראל לזרע אברהם נקט נמי לזרע ישראל: **אין שומעין לו.** כדי נקטינ ואית דגרסי אם שומעין לו: **גמ'** הלוקח כלים מן התגר. לרבותא נקט תגר אף ע"פ דפרנסתו במקח וממכר מיקרי הנאת לוקח ולא הנאתו: **אלמא הנאת לוקח הוה.** ולא הנאת מוכר דמתחייבת לו באונסין כמו שולל שכל ההנאה שלו כל ימי שאלתו ולא למשאיל: **ואי הנאת לוקח היא אפילו שוה בשוה נמי.** שהרי אין המוכר נהנה כלום: **בזבינא דרמי על אפיה.** מקח שאין לו קופיצים וכל ההנאה של מוכר היא ומיהו כשמוכרו בפחות אינו נהנה כדולי הא לא רמי על אפיה: **אימא רישא** לוקח ביותר. דמשמע הא שוה בשוה לא וכיון דהוה זבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה נמי דכל ההנאה של מוכר היא וכן סיפא דקתני שישראל נהנין לי מוכר ביותר אפילו שוה בשוה נמי שאין כאן הנאה ללוקח: **סיפא בזבינא חריפא.** דכל ההנאה ללוקח היא ומיהו כי זבין ביותר לית ליה הנאה: **אפילו שוה בשוה נמי.** אין כאן הנאה למוכר:

מסורת הש"ס

[1] [פי' הר"ן על משנה זו תמלא לעיל ב.], [2] [סנהדרין נט:], [3] [ל"ל לישראל כדאיתא במשנה שבמשניות], [4] [בסה"מ הגו' אם], [5] ב"ב פז:, [6] [תהלים לז], [7] רש"ל הגיה ולא הוי, [8] ל"ל כשולא,

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל אַבְרָהָם אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ עַל הַנַּעַר וְעַל אֲמָתֶךָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׂרָה שְׁמַע בְּקֹלָהּ כִּי בְיִצְחָק יִקָּרֵא לְךָ זָרַע:

בראשית כא יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' והא מצווין נינהו אלא אמר אביי וכו' ועובדי כוכבים הנהו דעבדי עושין ואינם מצווין: (ב) רש"י ד"ה ועובדי כוכבים הנהו דעבדי עושין אבל אינן מצווין לפיכך מותר ובהך דעולי כל"ל והר"מ: (ג) ד"ה ואין שומעין וכו' שבשביל נדרו יהא מוכר: (ד) ד"ה הלוקח וכו' לו כליו הס"ד ואמ"כ מ"ה ונאנס בידו שנשבר כמו כלי זכוכית הס"ד ואמ"כ מ"ה חייב לוקח: (ה) ד"ה אלמא קסבר הנאת: (ו) ד"ה תריץ וכו' בשוה לא הס"ד ואמ"כ מ"ה בזבינא וכו' הנאת מוכר היא ולא הנאת לוקח נמי איכא הלכך מוכר בפחות: (ז) ד"ה ועוד אימא וכו' אלא יהו ישראל נהנין ממני לוקח כל"ל ותיבת לי נמחק: (ח) ד"ה אפילו וכו' ולא יהו הנך נהנין:

גליון הש"ם

מתני' לוקח ביותר. עיין לקמן דף מג ע"א: בהר"ן ד"ה אמר שמואל והה"ל בשמואל. בשואל. ועיין בהר"ן פ"ק דמסכת ע"ז דף אלא ע"ב ע"ש:

פירוש הרא"ש

מאוכלי השום. מעשרה מקנות שמקן עוכל שיהו אוכלים שום בערב שבת שהוא מרבה את הזרע ובגיל שבת זמן עונת ת"ח: מותר בכותים. שאינן עולים לרגל אע"פ שמלאוייתא הוא שהם שונאים את ירושלים והר גריזים בחרו להם במקום ירושלים: **מאי איריא** בותיים אפילו עובדי כוכבים נמי. אם יש עובדי כוכבים או ישיאים שנהגו לשמור את השבת: מותר בישראל. שנקראים זרע אברהם ויצאו מכלל בני נח: **מתני' ואסור** בעובדי כוכבים. אפי' אותם שהם מזרע אברהם: גמ' יתקרו על שמיה דאברהם. דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי:

מתני' אסור בישראל. אברהם ניתנו לו בברית מילה כי הוא היה תחילה לגרים וכתיב כי אב המון גוים נתתיך בתחלה אב לאדם ועתה אב לכל הגויים (ברכות דף יג.): ומותר בעובדי כוכבים. ואפילו הם מזרע אברהם כך מפרש בגמרא: **שאיני נהנה לישראל.** וישראל לאו דוקא דהמ"ל הנולד הנאה מתבירו לוקח ממנו בפחות כו' אלא מדקתני בישראל לזרע אברהם נקט נמי לזרע ישראל: **אין שומעין לו.** כדי נקטינ ואית דגרסי אם שומעין לו: **גמ'** הלוקח כלים מן התגר. לרבותא נקט תגר אף ע"פ דפרנסתו במקח וממכר מיקרי הנאת לוקח ולא הנאתו: **אלמא הנאת לוקח הוה.** ולא הנאת מוכר דמתחייבת לו באונסין כמו שולל שכל ההנאה שלו כל ימי שאלתו ולא למשאיל: **ואי הנאת לוקח היא אפילו שוה בשוה נמי.** שהרי אין המוכר נהנה כלום: **בזבינא דרמי על אפיה.** מקח שאין לו קופיצים וכל ההנאה של מוכר היא ומיהו כשמוכרו בפחות אינו נהנה כדולי הא לא רמי על אפיה: **אימא רישא** לוקח ביותר. דמשמע הא שוה בשוה לא וכיון דהוה זבינא דרמי על אפיה אפילו שוה בשוה נמי דכל ההנאה של מוכר היא וכן סיפא דקתני שישראל נהנין לי מוכר ביותר אפילו שוה בשוה נמי שאין כאן הנאה ללוקח: **סיפא בזבינא חריפא.** דכל ההנאה ללוקח היא ומיהו כי זבין ביותר לית ליה הנאה: **אפילו שוה בשוה נמי.** אין כאן הנאה למוכר:

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה כ סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' ריז סעי' לח:

ב טור י"ד סי' ריז:

סג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף לט:

סד ד ה ו ז מיי' שם הל' כ וכא טוש"ע שם סעיף מ:

סה ח מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ז סמג שם טוש"ע י"ד סי' רכז סעיף ח:

סו ט מיי' פ"ד מהל' מכירה הלכה יד סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' קפו ומימון ר סעיף יא [ובדב אלפס ב"מ פ"ש דף קכב. וברא"ש שם סימן יג]:

מוסף רש"י

ביצחק ולא כל יצחק. שלא אמר כי יאמר יקרא לך זרע, אלא כי ביצחק (בראשית כח טו). **הלוקח כלי מן האומן לבקרו.** לבדקו ולעכבו, (רשב"ם ב"ב פז:) ואם אין בו מום יקחנו (ב"מ פא.). **ונאנס בידו.** כגון שנפל מידו ונשבר, חייב. והוא דקולי דמיה, דסמכא דעתיה לקנותה אחרי שבפק דמיו, ואפילו אם מחר בו ואומר איני מושם בכלי זה לקנותו ונאנס בידו קודם שהחזירו לבעליו חייב, דמלתא דבי ע"מ לבדקו ולקנותו אחרי כן הוא דאחייב ליה באחריותו, וכיון דאחייב באחריותו היכי מיפטר מו עד שיחזירנו לבעליו (ב"ב שם).

תוספות

הנודר משובתי שבת אסור בישראל ואסור בכותים. שגם הכותים מקיימי מצות שבת: מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותים. פי' אותן שמצווין לאכול שום משקנת עזרא בע"ש וגם הכותים שומרים מקנה לאכילת שום בע"ש וכה"ג דמפרשין הכא שר"ל מאוכלי השום מע"ש תנן לקמן פרק קונס יין וכו' (דף סג.) קונס שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד גילי שבת שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך שבני אדם אוכלין שום: מעולי ירושלים מותר בכותים. שלא היו עולין לירושלים אלא בהר גריזים היו עובדין: **אילימא** ממקיימי שבת **אפילו** עובדי כוכבים נמי. פי' אם יש עובדי כוכבים אסור בהם וא"ת מאי קאמר הא סתם עובדי כוכבים אין דרכם לשבות בשבת אבל סתם כותים שובתין בשבת וי"ל דהכי קאמר אילימא ממקיימי שבת ושובתים בשבת לא בעי למימר ממצווין על השבת דא"כ לא הוה מיפטר בכותים משום דסבירא לן כותים גירי אריות הן ואינם מצווין אלא בעי למימר מקיימין אע"פ שאינן מצווין ולכך פריך מאי אריא כותים דכיון שסבר שכותים גירי אריות הן דא"כ העובדי כוכבים בכלל הכותים ויש מן העובדי כוכבים ששובתים בשבת ולהכי פריך אפילו עובדי כוכבים נמי:

דמיה סמך ליה אסוגיין דבפרק הספינה כי היכי דהתם נמי לא חש לאוקמה דוקא בזבינא חריפא כדמוקי לה בסמוך משום דההיא סוגיא דהתם אסוגיא דהכא נמי סמכא: (ה) **ואי הנאת לוקח היא אפילו שוה בשוה נמי.** דהא אמרת דבמקח ליכא הנאת מוכר: **מתני' בזבינא מיצעא.** דלא הוי זבינא חריפא ולא זבינא דרמיא על אפיה לפיכך שוה בשוה לא דזימנין הוי הנאת מוכר וזימנין הוי הנאת לוקח: **ודשמואל.** דאמר חייב: **בזבינא חריפא.** דודאי הוי הנאת לוקח לפיכך כי נאנסו בידו חייב אפי' שוה בשוה דהנאת לוקח היא:

[א]מתני' בזבינא מיצעא ודשמואל [ב]בזבינא חריפא תניא כותיה דשמואל [ג]הלוקח כלים מן התגר לשגרן לבית חמיו ואמר לו אם מקבלין אותן ממני אני נותן לך דמיהם ואם לאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהן נאנסו [ד]בהליכה חייב בחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר [ד]ההוא ספסירא דשקל חמרא לזבוני ולא איזבן בהדי דהדר איתנים חמרא חייביה רב נחמן לשלומי איתיביה רבא לרב נחמן נאנסו בהליכה חייב בחזרה פטור אמר ליה [ה]חזרה דספסירא הולכה היא דאילו משכח לזבוני אפילו אבבא דביתיה מי לא מזבין ליה: **מתני'** [ג] [ו]קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים שאני נהנה למולים [ז]אסור בערלי ישראל ומותר במולי עובדי כוכבים שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי כוכבים שנא' [ח]כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב ואומר [2]והיה הפלשתי הערל הזה ואומר [3]פן תשמחנה בנות פלשתים פן תעלוזנה בנות הערלים רבי אלעזר בן עזריה אומר [ח]מאוסה היא הערלה שנתגנו בה רשעים שנא' כי כל הגוים ערלים רבי ישמעאל אומר [ט]גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות רבי יוסי אומר גדולה מילה [י]שדוחה את השבת (ה) חמורה רבי יהושע בן קרחה אומר [כ]גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה (כ) מלא שעה רבי נחמיה אומר גדולה מילה [ל]שדוחה את הנגעים [מ]רבי אומר [מ]גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר [4]התהלך לפני והיה תמים דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר [5]כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי [נ] **גמ'** תניא ר' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכיות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה שנאמר [6]ויפגשהו ה' ויבקש המיתו אמר רבי [ג] ח"ו שמשה רבינו נתרשל מן המילה אלא כך אמר אמול ואצא סכנה היא שנאמר [7]ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וגו' אמול ואשהא שלשה ימים הקב"ה אמר לי [8]לך שוב [ס] מצרים אלא מפני מה נענש משה מפני

מפני' בזבינא מיצעא. דלא הוי זבינא חריפא ולא זבינא דרמיא על אפיה לפיכך שוה בשוה לא דזימנין הוי הנאת מוכר וזימנין הוי הנאת לוקח: **ודשמואל.** דאמר חייב: **בזבינא חריפא.** דודאי הוי הנאת לוקח לפיכך כי נאנסו בידו חייב אפי' שוה בשוה דהנאת לוקח היא: **נאנסו בהליכה חייב.** ו) (מפני שהוא כנושא שכר) בהיא הנאה דאית ליה שמניחו להוליכו לבית חמיו גמר ומקני נפשיה: **בחזרה פטור.** דלית ליה הנאה אלא נתקבלו: **ספסירא.** מי שלוקח בהמה ע"מ למוכרה לאלתר: **בחזרה פטור.** וה"נ כי אתנים בחזרה אתנים (ד) לפטור: **מי לא מזבין ליה.** ובחזירה נמי כנושא שכר ז) הוי: **מתני' ואסור במולי עובדי כוכבים.** דבכלל ערלים הן: **ערלי ישראל.** בכלל מוליס הן כגון שמתו אחיו מחמת המילה: **שהיא דוחה שבת חמורה.** דכתיב וביום השמיני ימול (ויקרא ט) ואפילו בשבת: **שכל זכיותיו של משה לא עמדו לו.** בשעה שנתרשל מן המילה שנאמר ויהי בדרך במלון ויפגשהו ה' ויבקש המיתו (שמות ד): **שדוחה את הנגעים.** דכתיב וביום השמיני ימול ואע"פ שיש שם בהרת יקוץ: **דכתיב התהלך לפני והיה תמים.** וכתיב בתריה ואתנה בריתי ביני וביניך: **גמ'** מפני תשמחנה בנות פלשתים פן תעלוזנה בנות הערלים רבי אלעזר בן עזריה אומר מאוסה היא הערלה שנתגנו בה רשעים שנא' כי כל הגוים ערלים רבי ישמעאל אומר גדולה מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות רבי יוסי אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים רבי יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שלא נתלה לו למשה הצדיק עליה (כ) מלא שעה רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוחה את הנגעים רבי אומר גדולה מילה שכל המצות שעשה אברהם אבינו לא נקרא שלם עד שמל שנאמר התהלך לפני והיה תמים דבר אחר גדולה מילה שאלמלא היא לא ברא הקב"ה את עולמו שנאמר כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי: **גמ'** תניא ר' יהושע בן קרחה אומר גדולה מילה שכל זכיות שעשה משה רבינו לא עמדו לו כשנתרשל מן המילה שנאמר ויפגשהו ה' ויבקש המיתו אמר רבי ח"ו שמשה רבינו נתרשל מן המילה אלא כך אמר אמול ואצא סכנה היא שנאמר ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים וגו' אמול ואשהא שלשה ימים הקב"ה אמר לי לך שוב מצרים אלא מפני מה נענש משה

לגלוי דיני קא בעי ולאשמועינן דזבינא דרמיא על אפיה הנאת מוכר ולא לוקח וזבינא חריפא הנאת לוקח ולא מוכר וזבינא מצועא הנאת שניהם והני מילי כשנמכר שוה בשוה אבל כי נמכר ביותר אפילו זבינא חריפא הנאת מוכר ולא לוקח וכי נמכר בפחות אפילו זבינא דרמי על אפיה הנאת לוקח ולא מוכר. הדין הוא כללא דשמעתא: **ואם נאו אני נותן לך לפי טובת הנאה שבהן.** כלומר לפי מה שנהניתי במה שיחזיקו לי טובה כשהן רואים שאני מחזר לשגר להם כלים: **נאנס בהליכה חייב.** לפי שכל הנאה שלו והיינו סייעתיה דשמואל: **ובחזרה פטור מפני שהוא כנושא שכר.** ונושא שכר פטור על האונסין. ומיהו בגנבה ואבדה חייב כנושא שכר דהא אסיקנא בפרק האומנין [ב"מ פא.] שכל שואל לאחר שכלו ימי שאילתו נעשה שומר שכר דהואיל ונהנה מהנה ומוכח לה התם מהך ברייתא דכיון דבהליכה הוה שואל בחזרה מיהא נהי דלא הוי שואל שומר שכר הוי: **הוה ספסירא דשקל חמרא לזבוני בשוקא.** דרכן של אותן סרסורין היה ליקח בהמה בדמים קלובים והיו מתנים עם הבעלים שאם לא ימצאו לוקחין שיחזירוה להם והכי מוכח בהדיא בפרק האומנין [שם] בהאי עובדא גופיה דמייתי לה התם בלישנא אחרינא: **חזרה דספסירא בהליכה היא.** כלומר בהליכה דמשגר לבית חמיו דמי דהכא נמי בחזרה אי משכח לזבוני מזבין לה: **מתני' שאני נהנה לערלים וכו' שאין הערלה קרויה אלא לשם העובדי כוכבים.** דכולהו אפילו מוליס מיקרו ערלים כדכתיב כי כל הגוים ערלים אע"ג דאית בהו מוליס: **ואומר והיה הפלשתי הערל.** כלומר דאי מקרא קמא איכא לדחויי דכי קאמר כל הגוים ערלים ערלי לב קאמר והיינו דקאמר סיפיה דקרא דכל בית ישראל ערלי לב כמותם משה"ה אמר ואומר והיה הפלשתי הערל הזה דקא קרי ליה דוד ערל אע"ג דלא ידע אי גולד כשהוא מהול וכ"ת גולד כשהוא מהול לא שכיחא ואומר פן תעלוזנה בנות הערלים ואי אפשר לעם גדול שלא יהיו בהם כמה אנשים שנולדו כשהם מוליס ואפילו הכי אמר בנות הערלים: **שאפילו עשרה בריתות נכרתו עליה.** שלש עשרה בריתות נכתבו בפרשת מילה [בראשית יז]: **גדולה מילה שדוחה את שבת החמורה.** דכתיב וביום השמיני ימול [ויקרא יב] ביום ואפילו בשבת [שבת קלב.]: **מלא שעה.** אלא מיד שנתרשל בקש המלאך להורגו: **שדוחה את הנגעים.** דכתיב ימול בשר ערלתו [ויקרא יב] ואפילו יש שם בהרת יקוץ: **לא נקרא שלם עד שמל.** דכשלוהו על המילה א"ל הקב"ה התהלך לפני והיה תמים: **שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה.** שנאמר [שמות כד] הנה דם הברית. ואע"ג דהאי דם לאו דם מילה הוא אלא קרבן מ"מ כיון דבתורה כולה כתיב ברית ובמילה נמי כתיב ברית מצותה שקולה כנגד כל המצות: **גמ' אמול ואלא סכנה היא.** אם ילך בדרך תוך ג' ימים כלל ג' ימים כאיב ליה: **דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים.** ולאו למימרא דביום השלישי כאיב ליה טפי מיומא קמא אלא לכך המתינו שמעון ולוי עד יום השלישי כדי שיהו חלושין ביותר שנכאבו ג' ימים והכי מוכח בפ' ר"א דמילה [שבת קלב.]: שנתעסק

שכר. בחזירה ולא בשואל, ומהו נשיאות שכרו הואיל ונהנה שנתפטר בהן (שם). אי: בהליכה דחייב קאי מפני שהוא כנושא שכר דאית ליה [הנאה] וגמר ומקני נפשיה, וכן נמי לגיל כשהוא מבקרו, אם אחר שאמר אינו חפץ בו נתנם בידו פטור (ראמ"ה בשמו). **ספסירא.** ספסר, קונה ומוכר מיד למיד (ב"מ נא.). **קונם שאני נהנה לערלים.** מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונס, וקונס הוא לשון הקדש (ע"ז כו.). **מותר בערלי ישראל.** לענין נדר מולין מיניהו, דהלך אחר לשון בני אדם, וישראלים לא קרו להו ערלים ועובדי כוכבים לא קרי להו מולין (יבמות עא). **התהלך לפני והיה תמים.** התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים, שכל זמן שהמילה כך אתה בעל מום לפני (בראשית יז א).

סז א ב מיי' פ"ז מהל' גזלה ואבידה הלכה ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכז סעיף ג:

סח ג מיי' פ"ב מהל' שלומין הלכה מ סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סימן קפו סעיף ג:

סט ד מיי' שם הל' ז סמג שם טור שו"ע שם סעיף ב:

ע ה מיי' שם טור ש"ע שם:

עא ו מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' כב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' ריז סעיף מג:

עב ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף מד:

עג ח מיי' פ"ג מהל' מילה הל' מ טוי"ד סימן רס:

עד ט מיי' שם הל' ט סמג עשין כח טוי"ד שם:

עה י מיי' פ"ג שם הל' ט סמג עשין כז טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ב:

עו כ מיי' שם פ"ג הל' ט טוי"ד סימן רס:

עז ל מיי' שם פ"ג הל' ט סמג עשין כו טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ג:

עח מ מיי' שם פ"ג הלכה מ טוי"ד סי' רס:

תוספות

שנכרתו עליה י"ג בריתות. לא ומשוב [מוקמנה] (אמ) בריתי ביני וביניך עד בריתי אקיים את יצחק (בראשית יז) יש י"ג בריתות: הנה דם הברית אשר כרת וכו'. אע"ג דפסניה דקרא בהלכתא דמים בדם שנתן משה בתנכנו משתתי מ"מ מוקי ליה נמי בדם מילה כשנכנסים לברית כדאמרינן (כריתות דף ט.) במה נכנסו אבותינו לברית במילה ובטבילה והכלכתא דמים מלינו דם מילה קרי דם ברית דכתיב (שמות כד) הנה דם הברית אשר וגו':

פירוש הרא"ש

בטובת הנאה שאני נהנה. במה שמחזיקים לי טובה שהייתי רוצה לכבדם: **פטור מפני שהוא כנושא שכר.** אחזיר קלי ארנו לא הוי שואל דפסקה הנאתו ומיהו ש"מ הוי וחייב בגנבה ואבדה דהואיל ונהנה מהנה: **ההוא ספסירא.** סרסור מקבל החפץ בקצבה אם ימכור ביותר המותר שלו ואם לא ימצא קוים יחזיר החפץ לבעליו: **מותר בערלי ישראל.** שמתו אחיו מחמת מילה: **מותר במולי עובדי כוכבים.** כגון ערבי מהול או גבעוני מהול: י"ג בריתות נכרתו עליה. בפרשת מילה שנאמר לאברהם אביו ע"ש כתיב י"ג פעמים ברית: **שהיא דוחה את השבת.** כדדרשינן בפרק ר"א דמילה (שבת קלב:) וביום ואפילו בשבת: **שהיא דוחה את הנגעים.** דדרשינן יומו ואפילו במקום בהרת ואין כאן משום קוץ בהרתו שהוא נלאו דכתיב שמר בנגע הצרעת: **מפני שנתעסק** במילה. וקרוב למלכים היה ואין עוד סכנה:

מסורת הש"ס

(א) כ"מ פפ., ב) יבמות עפ. ע"ז כז., ג) [בע"י הגר' ר"מן], ד) [בע"י עוד הגרנקא רבי אומר גדולה מילה שהיא שקולה כנגד כל המצות שנאמר הנה דם וגו' וכ"ה גי' הר"ן ותוס'], ה) ל"ל מגרימה. יעב"ץ, ו) רש"ל מ"ו, ז) לפי הגהת רש"ל ל"ל לא הוי, ח) [שייך עוד לע"ז],

תורה אור השלם

1. עַל מַצְרִים וְעַל יְהוּדָה וְעַל אֱדוֹם וְעַל בְּנֵי עַמּוֹן וְעַל מוֹאָב וְעַל כָּל קְצוּצֵי פֵאָה הַיֹּשְׁבִים בַּמִּדְבָּר כִּי כָל הַגּוֹיִם עֲרֵלִים וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל עֲרֵלֵי לֵב: ירמיהו ט כה

2. גַּם אֶת הָאָרֵי גַּם הַדֹּב הִכָּה הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הָעָרֵל הַזֶּה כְּאַחַד מֵהֶם כִּי חֵרַף מַעַרְכֹת אֱלֹהִים חַיִּים: שמואל א יז לו

3. אַל תַּגִּידוּ בְּגַת אַל תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצֹת אַשְׁקְלוֹן פֶּן תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים פֶּן תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים: שמואל ב א כ

4. וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשַׁע שָׁנִים וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדָּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים: בראשית יז א

5. כֹּה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי: ירמיהו לג כה

6. וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְיָ וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ: שמות ד כד

7. וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי בְנֵי יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָל זָכָר: בראשית לד כה

8. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ: שמות ד יט

הגהות הב"ח

(א) משנה השבת החמורה: (ב) שם עליה אפי' מלא שעה: (ג) שם אמר ר' יוסי מ"ו: (ד) רש"י ד"ה בחזרה וכו' ולפטור:

גליון הש"ס

גמ' בהליכה חייב. עי' בהר"ן פ"ק דמס' ע"ז דף שלג ע"ב:

מוסף רש"י

לשגרן לבית חמיו. סבלנות לאוקומתא (ב"מ פא.). לפי טובת הנאה שבהן. שיחזיקו לי טובה שפקדתים בסבלנות (שם). נאנסו בהליכה חייב. דהואיל וקנין דמיהן ומשכן נשם לקיחה, הרי הם לקוחין בידו עד שיבא שאינה לקוחה (שם). בחזרה פטור. מאונסין, מפני שהוא כנושא שכר. בחזירה ולא בשואל, ומהו נשיאות שכרו דהואיל ונהנה שנתפטר בהן (שם). אי: בהליכה דחייב קאי מפני שהוא כנושא שכר דאית ליה [הנאה] וגמר ומקני נפשיה, וכן נמי לגיל כשהוא מבקרו, אם אחר שאמר אינו חפץ בו נתנם בידו פטור (ראמ"ה בשמו). ספסירא. ספסר, קונה ומוכר מיד למיד (ב"מ נא.). קונם שאני נהנה לערלים. מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונס, וקונס הוא לשון הקדש (ע"ז כו.). מותר בערלי ישראל. לענין נדר מולין מיניהו, דהלך אחר לשון בני אדם, וישראלים לא קרו להו ערלים ועובדי כוכבים לא קרי להו מולין (יבמות עא). התהלך לפני והיה תמים. התהלך לפני במצות מילה ובדבר הזה תהיה תמים,

מפני שנתעסק במלון תחלה שנאמר [1] ויהי בדרך במלון רשב"ג אומר לא למשה רבינו בקש [ז] שטן להרוג אלא לאותו תינוק שנאמר [2] כי חתן דמים אתה לי צא וראה מי קרוי חתן הוי אומר זה התינוק דרש רבי יהודה בר ביזנא בשעה שנתרשל משה רבינו מן המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו ממנו אלא רגליו מיד ותקח צפורה צור ותכרות את ערלת בנה מיד וירף ממנו באותה שעה ביקש משה רבינו להורגן שנאמר [3] הרף מאף ועזוב חמה ויש אומרים [ח] [3] לחימה הרגו שנא' [4] חמה אין לי והכתיב [5] כי יגורתי מפני האף והחמה תרי [ג] חימה הוו ואיבעית אימא גונדא דחימה תניא רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא תמים אלא על שם מילה שנאמר [6] התהלך לפני והיה תמים וכתיב ואתנה בריתי ביני ובינך ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל המצות שבתורה שנאמר [7] כי על פי הדברים האלה וגו' דבר אחר גדולה מילה [7] שאילמלא מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר [8] אם לא בריתי יומם ולילה וגו' ופליגא דר' [ט] אליעזר [1] דאמר ר' [ט] אליעזר גדולה תורה שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר [1] אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים אחזתו רעדה אמר שמא יש בי דבר מגונה כיון שאמר לו ואתנה בריתי ביני ובינך נתקררה דעתו [9] ויוצא אותו החוצה [ט] אמר לפניו רבש"ע הסתכלתי במזל שלי [ג] [ט] (ואין לי אלא בן אחד) אמר לו צא מאיצטגנינות שלך אין מזל לישראל אמר רבי יצחק כל המתמים עצמו הקב"ה מתמים עמו שנאמר [10] עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם א"ר הושעיא כל המתמים עצמו שעה עומדת לו שנא' [6] התהלך לפני והיה תמים וכתיב [11] והיית לאב המון גוים אמר [1] רבי [א] כל המנחש לו נחש שנאמר [12] כי לא נחש ביעקב והא [כ] בלמ"ד אל"ף כתיב אלא משום מדה כנגד מדה תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו' אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר [13] וירק את חניכיו ילידי ביתו [כ] ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקב"ה שנא' [14] במה אדע כי אירשנה ורבי יוחנן אמר שהפריש בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר [15] תן לי הנפש והרכוש קח לך וירק את חניכיו ילידי ביתו [מ] רב אמר [כ] שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב [13] שמנה עשר ושלש מאות א"ר אמי בר אבא אליעזר כנגד כולם איכא דאמרי אליעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו שנא' [16] עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר [פ] רמי בר אבא

השטן

מפני שנתעסק במלון תחלה. ואח"כ במילה והיה לו להתעסק במילה תחלה ואותו מלון סמוך למצרים [ג] דלא היה סכנה ואותו התינוק לא היה באותה שעה אלא בן שמונה ימים: **להורגן.** לאותן שני מלאכים: **גונדא דחימה.** חיל שלו אבל איהו גופיה נהרג: **שהיא שקולה כנגד כל המצות שבתורה.** דכתיב (שמות כד) הנה דם הברית אשר כרת ה' עמכם על כל הדברים האלה וכתיב במילה (בראשית יז) ואתנה בריתי וגו' כרתי ברית וגו' וכתיב להלן (שם) ואתנה בריתי מה להלן ברית [ד] אף כאן ברית: **אם לא בריתי יומם ולילה.** מה להלן תורה אף כאן תורה. והיינו פליגא דהכא מוקי לה להאי קרא במילה והתם מוקי לה בתורה: **שמא נמלא בי דבר מגונה.** [ט] (עד) עכשיו אלא אמר לו והיה תמים עד עכשיו: **לא המתמים.** מתמם עמו: **לא המנחש.** כלומר שרודף אחרי המנחשים: **לו נחש.** אחריו רודפין ניחושין דכל דקפיד קפדי בהדיה: **נלמ"ד אל"ף.** דמשמע דאין רודפין אחריו: **מדה כנגד מדה.** דבמדה שאדם מודד בה מודדין לו ולא נפיק מקרא: **שנאמר כי לא נחש.** כל זמן שאינו מנחש מה כתיב בתריה בעת יאמר ליעקב כלומר עדיין יהא אומו עת דמלאכי השרת יהיו שולטין אומו שאינו מנחש מה פעל אל לפי שהוא נכנס למקום שאין מלאכי השרת יכולין ליכנס: **שהפריז על מדותיו.** שהגדיל לישאל על מדותיו של הקב"ה שאמר במה אדע: **תן לי הנפש והרכוש קח לך.** ולא היה לו לעשות כן שהיה לו לגיירם: **שהוריקן בתורה.** שלימדם תורה כאדם שמריק מכלי זה לתוך כלי זה כך הוא לימדן תורה: **שהוריקן.** לשון ליהוד שנא' (תהלים סח) ואגרותיה בירקרק חרוץ שנתן להם זהב הרבה: **אליעזר.** היה שקול כנגד כולן: **אליעזר הוא חושבניה.** דאליעזר בגימטריא שמונה עשר ושלש מאות שלא היה עמו אלא אליעזר לחוד: **מאה ושבעים ותרין.** דהכי משמע עקב כמנין עק"ב שנים שמע אברהם בקולי וכל שנותיו היו קע"ה אלמא בן שלש שנים הכיר את בוראו:

שם"ד

שנתעסק במלון תחלה. שנאמר בדרך במלון דמשמע דמיד שבא מן הדרך נתעסק במלון והיה לו למול מתחילה. וכ"ת היאך יתול כיון שהיה לו עדיין לנאת בדרך י"ל דאותו מלון סמוך למצרים היה ובאותה פורתא ליכא סכנתא: **הוי אומר זה התינוק.** שנעשה חתן ע"י ברית: **ולא שיירו ממנו אלא רגליו.** מקום המילה דכתיב (שמ"ב יט) ולא עשה רגליו: **שנאמר הרף מאף ועזוב חמה.** כלומר הקב"ה אמר לו שיעזבם. אלמא רוצה היה להרגם: **שנאמר חמה אין לי.** אלמא הרגו: **גונדא דחימה.** חיל של חימה: **כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית.** כלומר ברית מילה שנקולה ככל הדברים דהיינו כל המצות: **לא מאלטגנינות שלך.** ממשפט חכמת מזלות שלך והיינו דכתיב (בראשית טו) ויוצא אותו החוצה: **שעה עומדת לו.** לגדולה: **כל המנחש לו נחש.** שהנחשים והקסמים רודפין אחריו שנזוק בכל דבר וכדאמרינן בפרק ערבי פסחים (פסחים קי:) מאן דקפיד קפדינן ליה שנאמר כי לא נחש וגו': **בעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל.** שמלאכי השרת ישאלו לישראל מה פעל אל לפי שמתוך שאינן מנחשין מכניסין אותן למחילה שאין מלאכי השרת יכולין ליכנס בה. ונראה בעיני דהכי נמי מדה כנגד מדה שמתוך שאינו הולך לקראת נחשים לידע העתידות אלא בטוח בהקב"ה משוש הכי הקב"ה מגלה לו רזי עולם שאינם גלויים למלאכי השרת: **שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים.** שהוליכן למלחמה כדכתיב וירק את חניכיו דהיינו בני אדם שחנך לתורה: **שהפריז על מדותיו.** שהרבה להרהר על מדותיו של הקב"ה. הפריז ויתר והפקיר: **שנאמר תן לי הנפש.** ואברהם אבינו נתנם לו ואילו עכבן לעצמו היה מכניסן תחת כנפי שכינה: **שהוריקן בתורה.** זרזן בתורה. לשון אחר הריקן מן התורה מלשון והבור רק [פ] שעשה בהן אנגריי': **הוריקן בזהב.** דכתיב בירקרק חרוץ [מ] דהיינו זהב כלומר שנתן להם זהב הרבה כדי שילכו: **שנאמר עקב אשר שמע.** כמנין עקב שמע ואברהם היה קע"ה נמלא שבן שלש שנים הכיר את בוראו:

השטן

עט א טוש"ע י"ל סימן קעט [וטו"ע ס"ח סי' תרסד סעיף ג בהג"ה]:

תורה אור השלם

1. וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בַּמָּלוֹן וַיִּפְגְּשֵׁהוּ יְיָ וַיְבַקֵּשׁ הֲמִיתוֹ: שמות ד כד
2. וַתִּקַּח צִפֹּרָה צֹר וַתִּכְרֹת אֶת עָרְלַת בְּנָהּ וַתַּגַּע לְרַגְלָיו וַתֹּאמֶר כִּי חֲתַן דָּמִים אַתָּה לִי:
שמות ד כה
3. הֶרֶף מֵאַף וַעֲזֹב חֵמָה אַל תִּתְחַר אַךְ לְהָרֵעַ: תהלים לז ח
4. חֵמָה אֵין לִי מִי יִתְּנֵנִי שָׁמִיר שִׁית בַּסִּלְּחָמָה אֶפְשֶׁעָה בָהּ אֶצִּיתָנָה יָחֶד: ישעיהו כז ד
5. כִּי יָגֹרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֵמָה אֲשֶׁר קָצַף יְיָ עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם וַיִּשְׁמַע יְיָ אֵלַי גַּם בַּפַּעַם הַהִוא: דברים ט יט
6. (א) וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תִּשְׁעִים שָׁנָה וְתֵשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְיָ אֶל אַבְרָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שַׁדָּי הִתְהַלֵּךְ לְפָנַי וְהְיֵה תָמִים: (ב) וְאֶתְּנָה בְרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וְאַרְבֶּה אוֹתְךָ בִּמְאֹד מְאֹד:
בראשית יז א-ב
7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתָב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל:
שמות לד כז
8. כֹּה אָמַר יְיָ אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלַיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי: ירמיהו לג כה
9. וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֵּט נָא הַשָּׁמַיְמָה וְסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ:
בראשית טו ה
10. עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם גְּבוּר תָּמִים תִּתַּמָּם: שמואל ב כב כו
11. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ וְהָיִיתָ לְאָב הֲמוֹן גּוֹיִם: בראשית יז ד
12. כִּי לֹא נָחַשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קֶסֶם בְּיִשְׂרָאֵל כָּעֵת יֵאָמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פָּעַל אֵל: במדבר כג כג
13. וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו וַיָּרֶק אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד דָּן: בראשית יד יד
14. וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים בַּמֶּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּהּ: בראשית טו ח
15. וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ סְדֹם אֶל אַבְרָם תֵּן לִי הַנֶּפֶשׁ וְהָרְכֻשׁ קַח לָךְ: בראשית יד כא
16. עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי: בראשית כו ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ויש אומרים הרגו לחימה שנאמר: (ב) שם במזל שלי (ולין וכו' אחד) תפ"מ וי"כ ס"א ואין לי בן אחר אלא ישמעאל: (ג) רש"י ד"ה מפני וכו' סמוך למצרים היה דלא: (ד) ד"ה שהיא וכו' מה להלן ברית מילה אף כאן ברית מילה הס"ד:

מוסף רש"י

גדולה תורה כו' אם לא בריתי. של יומם ולילה, דהייט אלמוד תורה שכתוב בו והגית בו יומם ולילה (פסחים שם:) אם לא בריתי שכתבתי שתהא עוסק בתורה יומם ולילה דהייט תורה, דכתיב והגית בו יומם ולילה, וכתיב אלה דברי הברית (ע"ז ג.) ברית התורה, שבשביל התורה נברא שמים וארץ (ירמיה לג כה). צא מאיצטגנינות שלך. חכמת המזלות, דהייט דכתיב ויוצא אותו החוצה, חוץ מאיצטגנינותו (שבת קנו.) שראית במזלות שאינך ראוי להעמיד בן, אבל אין לו בן אבל אברהם יש לו בן, שרי לא תלד אבל שרה תלד, מי קורא לכם שם אמר ושתנה המזל (בראשית טו ה). אנגריא. עבודת המלך (סוטה י. ועוד).

פירוש הרא"ש

הוי אומר זה התינוק. שמתמנין אותו במצוה ראשונה: שנאמר הרף מאף ועזוב חמה. אלמא שלא להרגם אלא שנצטווה להרפות ידיו מהם: על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית. אלמא ברית מילה חשובה ככל הדברים האלה: אלא מדה כנגד מדה. מאן דקפיד קפדי בהדיה: בעת יאמר ליעקב. שאין נחש ליעקב אז אפילו המלאכים נרכין לישאל מה פעל אל: מפני מה נענש אברהם אבינו ע"ה ונשתעבדו בניו כו'. אע"פ שעבירת העונש מפורשת על אומרו במה אדע מ"מ עבירה זו העניש להיות נופל בנמה אדע: שהוריקן בתורה. זרזן בזכות התורה ובשבילה נלמו במלחמה: שהוריקן בזהב. פתח לסם אוצרותיו כדי שילכו עמו בנפש חפצה:

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פרק ו מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכא סעיף ח:

מוסף רש"י

וסבב אותה זה יצר הרע. שכל אבריו מרגישים בו (קהלת ט יד). **אתה כהן לעולם.** ממך תצא הכהונה ומלכות להיות בניך יוכיחים את שם אבי אביך הכהונה והמלכות שניתנו לו (תהלים קי ד).

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה. מודר הנאה ממנו ממודר מאכל (מגילה ח:). **אלא דריסת הרגל.** שהמודר הנאה אסור ליכנס לביתו והמודר מאכל מותר, **וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש.** מותר להשאיל למודר מאכל, ודוקא במקום שאין משכירין כיולא בהן אבל במקום שמשכירין כיולא בהן מנו בהדיא (לקמן נג.) דלמאן, דכל הנאה שאם לא הנהנו זה היה מתסר בה פרוטה, הנאת מאכל היא, שהרי רואיה אותה פרוטה לקנות בה מאכל (מגילה ח:). **ויתור אסור במודר הנאה.** דבר שהיה מוותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו (שם) כגון בעה"ב שמודר הנאה מחבירו ואלא לו בעה"ב פרוטה לחבירו לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה, והוסיף לו חבירו אחת יתירה או שתים, אסור בעה"ב באותו ויתור שהוסיף לו החבירו, דמתנה היא, ואע"פ שלאחר לוקחים ממי הוסיף כמו כן, ומיהו רבנן סברו דמ"מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על החשבון הקצוב לפרוטה, שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו חבירו לבעה"ב כלום (רשב"ם ב"ב נז:).

תוספות

שתי עינים וב' אזנים וראש הגוייה. ראש האבר שימול ושמע וראה ושלנו בעיניו ואזניו שהמלות מפקחות את העינים והאזנים כדכתיב (דברים כט) ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה אבל הכא לא קתני כתיב (ממיה ט) ומצאת את נבון ונתמן לפניך וכתיב עמו הכבית ומדר על המילה אלמא קודם המילה היה כבר בנו שלא לשמיס: להוציא בהונה משם. מימה דאברהם נמי היה מזרעו של שם ו"ל דמכל בניו של שם קאמר ולבסוף ניטל משאר בניו וניתנה לאברהם לבדו מ"ג י"ל לפי שלא היה בכור בכל בניו ולא היה לו לוים הכהונה מן הדין אלא דוקא הבכור:

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה וכו' אלא דריסת הרגל. במקום אלא קפדי מיעטי כגון בקעה בימות החמה: **ולא ישאילנו נפה וכברה.** אבל לא נקט מחבת ופיטפוט שלא ישאילנו דהא פשיטא שלא ישאיל דהנאה המביאה לידי מאכל הוא אלא אפי' נפה וכברה שאינו יכול לאכול אחר תיקון זה אלא צריך תיקון אחר אפייה וכיוצא אפ"ה אסור לשאול לו נפה: מקום שמשכירים אסור. דתסיג הנאת מאכל ממה שהנהנה השוכר ואחוי לקנות מן המעות מאכל: מני ר"א היא. ומיירי בבקעה בימות החמה אלא קפדי כדפרישית וא"ת ולוקמה הכא בחצר דקפדי וי"ע וי"ל דא"כ הוה ליה מקום משכירין והיה אסור במודר מאכל: **אפי'** ויתור. שמוותר לו כדרך המוכרין ומתני' דלעיל דמוכר בפחות ולוקח ביותר מסתברא דאתי כר"א:

מסורת הש"ס

ה) [ל"ל רבי אמר וכ"ה בע"י], **ב)** [ל"ל רבי אמר וכ"ה בע"י], **ג)** [מלודים גדולים אלו עוטות ומצא בה איש מסכן חכם כל"ל. רש"ס], **ד)** [בע"י הגי' לברכת רבו לפיכך הוציאה מאבהכהם וכו'], **ה)** מגילה ח., **ו)** [מגילה סס ב"ב מ: לקמן נג. ממ:], **ז)** [לקמן נב.],

תורה אור השלם

1. (יד) עִיר קְטַנָּה וַאֲנָשִׁים בָּהּ מְעָט וּבָא אֵלֶיהָ מֶלֶךְ גָּדוֹל וְסָבַב אֹתָהּ וּבָנָה עָלֶיהָ מְצֻדִּים גְּדֹלִים: (טו) וּמִצָּא בָהּ אִישׁ מִסְכֵּן חָכָם וּמִלַּט הוּא אֶת הָעִיר בְּחָכְמָתוֹ וְאָדָם לֹא זָכַר אֶת הָאִישׁ הַמִּסְכֵּן הַהוּא:

קהלת ט יד-טו

2. הַחָכְמָה תְּעֹז לְחָכָם מֵעֲשָׂרָה שַׁלִּיטִים אֲשֶׁר הָיוּ בָּעִיר: קהלת ז יט

3. וּמִלְּבֵי צַדִּיק מֶלֶךְ שָׁלֵם הוֹצִיא לֶחֶם וָיָיִן וְהוּא כֹהֵן לְאֵל עֶלְיוֹן:

בראשית יד יח

4. וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

בראשית יד יט

5. לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְיָ לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: תהלים קי א

6. נִשְׁבַּע יְיָ וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דִּבְרָתִי מַלְכִּי צֶדֶק:

תהלים קי ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעשרה שליטים אלו הן שתי עיינים: **(ב)** רש"י ד"ה שס"ד ימים אית ליה רשות לקטרג וימי השנה שס"ה ימים וביומ"כ לית ליה רשות הס"ד: **(ג)** רש"י ד"ה וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש ולהשתמש בכלים:

פירוש הרא"ש

השטן בגימטריא שס"ד הוי. וימות החמה שס"ה ומו שכל השנה יש לו רשות לקטרג חוץ מיום אחד

השטן בחושבניה תלת מאה ושיתין וארבעה ואמר [ו]רמי בר אבא כתיב אברם וכתיב אברהם בתחלה המליכו הקב"ה על מאתים וארבעים ושלשה אברים ולבסוף המליכו על מאתים וארבעים ושמונה אברים אלו הן שתי עינים ושתי אזנים וראש הגוייה ואמר [ז]רמי בר אבא מאי דכתי' [1]עיר קטנה ואנשים וגו' עיר קטנה זה הגוף ואנשים בה מעט אלו אברים ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר הרע ובנה עליה [ח]מצודים וחרמים אלו עונות ומצא בה איש מסכן וחכם זה יצר טוב ומלט הוא את העיר בחכמתו זו תשובה ומעשים טובים ואדם לא זכר את האיש המסכן ההוא דבשעת יצר הרע לית דמדכר ליה ליצ"ט [2]החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים החכמה תעוז לחכם זו תשובה ומעשים טובים מעשרה שליטים [ט] שתי עינים ושתי אזנים ושתי ידים ושתי רגלים וראש הגוייה ופה אמר רבי זכריה משום רבי ישמעאל ביקש הקב"ה להוציא כהונה משם שנאמר [3]והוא כהן לאל עליון כיון שהקדים ברכת אברהם לברכת המקום הוציאה מאברהם שנאמר [4]ויברכהו ויאמר ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון אמר לו אברהם וכי מקדימין ברכת עבד לברכת [ז]קונו מיד נתנה לאברהם שנאמר [5]נאם ה' לאדני שב לימיני עד אשית אויביך הדום לרגליך ובתריה כתיב [6]נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן לעולם על דברתי מלכי צדק על דיבורו של מלכי צדק והיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון הוא כהן ואין זרעו כהן:

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין [ה]בין [א]המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהם אוכל נפש המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה וריחים ותנור אבל משאיל לו חלוק וטבעת וטלית ונזמים: **גמ'** מאן תנא אמר רב אדא בר אהבה רבי אליעזר היא דתניא [ו]ר' אליעזר אומר [2]אפי' ויתור אסור במודר הנאה: המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו כו': **שס"ד ימים אית ליה** [ב] **וכו'.** וימי השנה שס"ה ימים: **המליכו.** השליטו: **אלו הן שתי עיינים.** דלאחר שמל היה שלם בכל אברים: **ראש הגוייה.** הוא אבר: **מעשרה שליטים.** שהן מועילין לגוף יותר מעשרה שליטים ואלו הן כו': **הוציאה.** לכהונה: **על דיבורו של מלכי צדק.** ניטלה ממנו הכהונה:

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה מחבירו. שאבירו הדירו שלא יהנה ממנו בשום ענין: **למודר ממנו מאכל.** שלא הדירו אלא הנאת מאכל: **אלא דריסת הרגל.** לעבור בחצרו ולקצר דרכו: **וכלים** [ג]**.** **ולהשתמש בכלים של מדיר שאין עושין בהם מאכל. דמודר הנאה אסור בדריסת הרגל דהיינו הנאה שמקצר דרכו ולהשתמש בכליו אבל מודר ממנו מאכל מותר בשאינו לפי שזה לא הדיר ממנו אלא מאכל: גמ' מאן תנא.** דמודר הנאה אסור בדריסת הרגל ובכלים וכו' אע"ג דלא מיחזי הנאה: **רבי אליעזר היא דאמר אפילו ויתור כו'.** ויתור זהו כגון שלקח מדה של תפוחים בפרוטה ולאחר שמדד לו המדה מוסיף לו שתים או שלשה וזהו דרך של חנוונין להוסיף על המדות משלהן הואיל ובלא תנאי נותן לו לא מיחזי כמקח אלא כמתנה ואליבא דרבי אליעזר אסור המודר באותו הויתור של מדידת פירות הכא נמי אף על גב דדריסת הרגל לא הויא הנאה גמורה אסור: והא פירות אחד או שנים אפילו אותו ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דהוי זבינא דרמי על אפיה הלכך דריסת הרגל אסור אע"ג דלא קפדי בה אינשי והיינו יוה"כ: שתי עיינים ושתי אזנים וראש הגוייה. והם אברים המסתכלים בעבירה ואינן מסוגין בין הלדם ומרוב לדקתו מסרס בידו כדכתיב (ש"ל ג) רגלי חסידיו ישמור כשלדם מתגבר על יצרו סוף שהקב"ה מוסרו בידו: זה יצר הרע. כדכתיב מלך זקן וכסיל: איש מסכן וחכם זה יצה"ט. כדכתיב טוב ילד מסכן וחכם וזהו יצ"ט שהוא ילד בשנים כנגד יצה"ר שהוא פחות ממנו י"ג שנה וחכמתו בזויה שאין האבירים נשמעין לו: **נאם** ה' **לאדני.** אדוני הוא אברהם אביו שקראו [ולאשון] להקב"ה אדון כדאיתא בברכות (דף ז:) למען אדני למען אברהם שקראו אדון:

הדרן עלך ארבעה נדרים

אין בין המודר הנאה וכו' אלא דריסת הרגל. לעבור דרך חצרו או להשאיל כלים שאין עושין בהן אוכל נפש שמותרין במודר הימנו מאכל ואסור במודר הימנו הנאה: **נפה וכברה** רחים ותנור. שמתקנין בהן אוכל נפש ואפילו נפש ואפילו הכלים הללו אלא מיתמא דוקא קדרה ושפוד שהאוכל עומד בתוכו לאכילה אבל הני גורם דגורם מיקרו קמ"ל דה"ה רחיים ותנור: **אבל משאיל לו חלוק וכו'.** מילתא דפסיקא נקט: **גמ' מאן תנא.** דמתמיר במודר הנאה לאסור אף דריסת הרגל: **אפי'** ויתור **אסור במודר הנאה.** מה שדרך אדם לוותר משלו ואינו מקפיד עליו כגון החנוונין אחר שנתן המגיע לו המדה שרגילין ליתן בפומליין הוא רגיל להוסיף משלו כדי להרגילו לבא אצלו אותו ויתור אסור למודר הנאה כיון שהוא מוותר שלו אבל שוה בשוה מותר דהיינו זבינא דרמי על אפיה וכיון דמתמיר טולי אפי הלכך אפי' דריסת הרגל שאין דרך להקפיד עליו אסור במודר:

והא מן מאכל עלמו נדר. ואמאי אסור להשאילו נפה והני לאו מאכל ניהו: **הנאת מאכלך עלי.** יהא אסור: **ואימא.** מאי הנאת מאכלך שלא יעשה חיטין שלו ויתן על גבי מכתו והיינו נמי הנאת מאכלך ואכתי אמאי לא ישאילנו נפה וכברה: **המביאה לידי מאכלך עלי.**

והא מן מאכל נדר אמר רשב"ל באומר הנאת מאכלך עלי [א]אימא שלא יעלום חיטין ויתן על מכתו אמר רבא [ב]באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי אמר רב פפא [ג]שק להביא פירות וחמור להביא עליו פירות ואפי' צנא בעלמא הנאה המביאה לידי מאכל הוא [ד]בעי רב פפא סום לרכוב עליו וטבעת ליראות בה מהו מיפסק ומיזל בארעיה מאי תא שמע אבל משאיל לו חלוק וטלית נזמים וטבעות היכי דמי אילימא שלא ליראות בהן צריכא למימר אלא לאו אפילו ליראות בהן וקתני משאילו לא לעולם שלא ליראות ואיידי דקתני רישא לא ישאילנו תנא סיפא משאילו: **מתני'** [ה]וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור: **גמ'** מכלל דרישא אף על פי שאין משכירין מאן תנא [ו]אמר רב אדא בר אהבה ר' אליעזר היא: **מתני'** [ז]המודר הנאה מחבירו שוקל לו את שקלו ופורע את חובו ומחזיר לו את אבידתו מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש: **גמ'** אלמא [ח]אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי מאן תנא [ט]אמר רב הושעיא זו דברי

מינשי אסור במודר הנאה אבל רבנן דפליגי עליה סברי דכל היכא דלא אסר עליו אלא הנאתו כה"ג לא מקרי הנאה דכיון דמידי דלא קפדי בה אינשי הוא אין זה קרוי נהנה מחבירו. ואם תאמר דהכא משמע דבדריסת הרגל לא קפדי אינשי ומש"ה שרו רבנן ואילו בפ' חזקת הבתים (ב"ב דף מ:) אמרינן גבי אלו דברים שאין להם חזקה ואמרינן הכא בחצר של שותפין עסקינן דלהעמדה כדי לא קפדי אלמא דוקא שותפין הוא דלא קפדי הא אינשי דעלמא קפדי ואין שכן ליתסר אפילו לרבנן. תירץ הרמב"ן ז"ל דהעמדה דאמר התם היינו להתעכב ולישב בחצר דומיא דהעמדת בהמה דתנן התם במתני' [שם.] ובכי האי גוונא הוא דאמר דדוקא שותפין לא קפדי הא אינשי דעלמא קפדי אבל הכא בדריסת הרגל בעלמא עסקינן דהיינו לעבור דרך חצרו ולא להתעכב שם ובכה"ג אפי' אינשי דעלמא דלא שותפין לא קפדי ומש"ה שרו רבנן: ולענין הלכה פסק הרמב"ן ז"ל כר' אליעזר דאמר ויתור אסור כיון דסתם לן תנא הכא כוותיה ועוד דסוגיין דפ' השותפין שנדרו (לקמן מח.) כוותיה אזלא. אבל ר"ת ז"ל כתב בפרק חזקת הבתים [גבי] אלו דברים שאין להם חזקה דלית הלכתא כרבי אליעזר וכן דעת ר"ת ז"ל: **והא מן מאכל נדר.** וכיון שכן למה יאסר: **דאמר הנאת מאכלך עלי.** דכיון שהוסיף ואמר הנאת המאכל הרי אסר על עצמו כל מה שגורם אותו וקרי ליה מאכלך משום דבגרמת הנאה שלו הוא מתוקן והוה סלקא דעתך הכי דאי לא מאי מיקרי הנאת מאכל: **ואימא שלא יעשה חיטים ויתן על גבי מכתו.** דהנאת מאכל לא משמע אלא שלא יהנה מגוף המאכל עצמו ולאסור אפי' הנאת המאכל אמר הנאת מאכלך ואכתי ליתסרי: **אמר רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי.** איכא מאן דאמר דבכה"ג אסור בין בלעיסת חטים על גבי מכתו בין בנפה בין בכברה. ואין נוח לי דבכלל הנאה המביאה לידי מאכל לא משמע נתינת חטים לעוסין ע"ג מכתו. אלא הכי הוי פסקא דמילתא דאי נדר ממאכל אינו אסור אלא באכילה בלבד ומותר בכל דבר אחר אמר הנאת מאכלך עלי אסור באכילה ואסור לעשות חטים על גב מכתו אבל לשאול ממנו נפה וכברה שרי אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור באכילה ואסור לשאול נפה וכברה מיהו לעשות חיטין ויתן על גבי מכתו שרי. כך נראה בעיני: **שק להביא עליו פירות וכו' הנאה המביאה לידי מאכל הוא.** דלא תימא לא מקריא הנאה המביאה לידי מאכל אלא לתקן המאכל בנפה וכברה אבל להביא אליו המאכל בלבד בשק וחמור שרי קמ"ל רב פפא: **צנא.** סל: **סום לרכוב עליו וטבעת ליראות בה מיפסק ומיזל בארעיה מאי.** דמי אמרינן נהי דהקרבת המאכל אליו מקרי הנאה המביאה לידי מאכל אפי' הכי להקריב עצמו למאכל כמפסק ומיזל בארעיה כדי שיהיה שם מהרה לאו הנאה המביאה לידי מאכל היא דשאני התם שעשה במאכל עצמו וכן נמי סום לרכוב עליו [ט]ליראות בה כדי שיראה כאדם חשוב כשירכוב על סוס ותהא טבעת על ידו ובשביל זה יתנו לו מנה יפה כי האי גוונא גרמא בעלמא הוא: **אילימא שלא ליראות בהן צריכא למימר.** דשרי במודר מאכל כיון דאין משכירין כיוצא בהן פשיטא אלא לאו אפילו ליראות בהן וקתני משאילו אלמא גרמא דמאכל שרי. וכל הני דבעי רב פפא גרמא בעלמא ניהו: **איידי דקתני רישא לא ישאילנו.** לאסמועינן דנפה וכברה כלים שעושין בהם אוכל נפש הן וכמו שפירשתי במשנתנו תנא סיפא משאילו: ולענין הלכה בעיא דרב פפא לא איפשיטא הלכך נקטינן בה לחומרא: **מתני' מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור.** אפי' במודר מאכל דאמתני' הא מוקמת ליה בגמרא באומר הנאה המביאה לידי מאכל עלי והני כיון דרגילין להשכירן וזה משאילו אלא שכר הנאה המביאה לידי מאכל היא שהרי בדמי השכירות שמחל לו יקח מאכל: **גמ' מכלל דרישא.** דהיינו לא ישאילנו נפה וכברה אף על פי שאין משכירין דמאי דשרי בחלוק וטלית נזמים וטבעות אסרינן בנפה וכברה: **מתני' שוקל לו את שקלו.** המודר למודר וכן פורע לו חובו. ובגמרא מפרש טעמא: **ומחזיר לו אבידתו.** אלא מידי יהיב ליה אלא מידעם דנפשיה קמהדר ליה: **מקום שנוטלים עליה שכר.** דהיינו אם היה מחזיר בטל מן הסלע דבכי האי גוונא מחייב בעל אבידה ליתן לו שכר כדאיתא באלו מציאות (ב"מ דף ל:): **תפול הנאה להקדש.** אם אין מחזיר רוצה לקבל השכר יתנו מודר להקדש שאילו היה מוחל לו מדיר נמצא מהנהו: **גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא ושרי.** אשוקל לו שקלו ופורע לו חובו קאי דלהכי שרי משום דלאו מידי יהיב ליה אלא שמסלק המלוה מעליו. ומש"ה נמי שוקל לו שקלו דהא לא מהני דבלאו הכי יש לו חלק בקרבנות לבור כדתנן (כתובות קח. ב"מ נח.) תורמין על האבוד ועל הגבוי ועל העתיד לגבות מאי אמרת הא קא מהני ליה דפרע חובו אברוחי ארי הוא ושרי: **אמר ר' אושעיא הא מני חנן היא.** דס"ל [כתובות קז:] שהמפרנס אשת חבירו שפורע לו חוב מזונותיו הניח מעותיו על קרן הלבי משום דלא חשיב מהני אלא מברוחי ארי בעלמא:

אפי'

ב א ב ג ד ה מיי' פ"ו מהל' נדרים ה"ל ב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכז סעיף ג:
ג ו ז מיי' פ"ו שם הל"ד ופ"ז הל' ל סמג שם טור ש"ע שם סעי' ב ג:

פירוש הרא"ש

והא מן מאכל נדר. דמשמע דוקא אוכל נפש: **אימא שלא יעלום חיטין** על מכתו. דרפואה למכה היא כדתנן בפרק [שני דפסחים] (ד' לט:) לא יעלום אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שהם מחמיצות הנאת מאכלך משמע שהוא הנאה מגוף המאכל בלא אכילה: **הנאה המביאה לידי מאכל עלי.** היינו תקון או דבר איכול לקנות בו מאכל: **שק להביא** בו פירות בו'. דלא תימא דוקא תקון מאכל קמ"ל דהך נמי מקרי הנאה המביאה לידי מאכל: **סום לרכוב עליו.** לגבית המשתה: **וטבעת ליראות בה.** כדי שיכבדוהו להוסיף לו מנות: **מיפסק ומיזל בארעיה.** לקצר דרכו ילך לגבית המשתה: **ואיידי דתנא רישא לא ישאילנו.** דלא תימא דוקא שפוד וקדרה: **מתני'** מקום שמשכירין כיוצא בהן אסור. דכיון דדרך להשכיר כיוצא בזה והוא מוחל לו השכירות באותן הדמים הוא יכול לקנות אוכל נפש והוא הדירו מהנאה המביאה לידי מאכל: **גמ'** מכלל דרישא אע"פ שאין משכירין. כלים שעושין בהם אוכל נפש למודר ממנו [מאכל]: **מתני'** שוקל לו שקלו. מחצית השקל חייב כל אחד משראל בכל שנה לצורך קרבנות ציבור ו) והמודר יכול לשקול בשבילו דמצוה בעלמא הוא דעבד ואין דינו כפורע שאר חובותיו: **ופורע חובו.** בגמרא מפרש לה: ומחזיר לו אבידתו. בגמרא מפרש לה: **תפול הנאה להקדש.** שאין יכול לעכבו שאז היה נהנה ממנו וצריך ליתנו להקדש לפי שאסר עליו הנאתו דהקדש הלכך כל הנאה הבאה לידו ממנו הקדש הוא ולא מצי להוציאה ליה המגלח דלאו כל כמיניה להפסיד להקדש והיינו דדייק מהכא בגמרא דיש מעילה בקונמות: **גמ' אלמא אברוחי ארי בעלמא הוא.** הפורע חובו של חבירו חשוב כמברית ארי מעבר חבירו שאינו חייב ליתן לו על זה שכר כדאיתא בפרק הכונס לתן לדיר (ב"ק נח.) פורע חובו נמי אינו חייב לשלם ומחיל לו דאי לא נמצא מהנהו:

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ו) [לעיל לב: ושם נסמן], כתובות קז:, ג) [ב"ק נח. ב"ב נג.], ד) [כתובות קח. ע"ש], ה) [ל"ל וטבעת ליראות], ו) ל"ל והמדיר,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שוקל וכו' כלום הס"ד ואמ"כ ל"ל פיסקא גמ' ואמ"כ מ"ה מדקתני וכו' בידים ממש אלמא כל"ל והד"ח:

תוספות

אימא שלא יעלום חיטין. משום הנאת מאכל לעיסתך ואפי' מחטין של מדיר עצמו: **וטבעת לחראות בו.** כאדם עשיר בבית המשתה וע"י כך יתנו לו מנה יפה: **מאן תנא אמר רבא ר"א היא.** ולא"ת תנן חדא זימנא בריש ר"פ וי"ל דמכח הך דהכא מדקדק לעיל לאחי כר"פ דאי לאו האי הוה מוקמינן ליה בחצר ודכ"ע ולכך מדקדק הכא מפיפא:

אפי' תימא דברי הכל. דאפי' לרבנן דאמרי שחייב לזה להחזיר לזה דמי החוב שפרע בשבילו: **גבי מודר הנאה.** דהיינו מתני': **דיהיב על מנת שלא לפרוע עסקינן.** כלומר דכשהלוהו התנה עמו שלא יהא כח בחבירו לכופו אלא כשירצה הלוה יפרענו מדעתו הלכך כי פרע ליה מדיר לאותו חוב דאע"ג דאפשר דמודר משום כסופא פרע ליה אפ"ה כיון דאי בעי לא פרע ליה לאו מידי יהיב ליה למודר. וכ"ת תינח פורע לו חובו אלא שוקל לו את שקלו היכי שרי אליבא דרבנן איכא למימר דמתניתין לדידהו משכחת לה כגון ששלחו את שקליהם וגנבו או אבדו אם משנתרמה תרומה נשבעין לגזברים הלכך כי שוקל מדיר את שקלו מידי דלא מחייב בה מודר קיהיב וקמ"ל שאע"פ שהיה דרכן לפרוע אותו שרי כיון שאין הגזברים יכולין לכופו: **גזירה שלא לפרוע אטו לפרוע.** כלומר דאי אמרי' דמדיר פורע לו חובו של מודר כשלוה ע"מ שלא לפרוע איכא למיגזר דלמא פרע ליה אע"פ שלוה אותו המודר ע"מ שיכפנו המלוה לפרוע הלכך אי מתני' רבנן ליכא גוזרא דשרי אלא ודאי חנן היא ומותר בכל ענין. ובפרק שני דייני גזירות (כתובות קח.) מסקינן בגוזרא אחרינא דאמר התם נהי דהנאה לית ליה כסופא מי לית ליה. והאי עמוד ז' ופירנם את אשתו דאמר דלחנן הניח מעותיו על קרן הלכי כתב הרשב"א ז"ל דדוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דבכה"ג אמר חנן דפטור אבל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה ומגלא שהיא חייבת לו ומי שפרנס אותה גובה ממנה והיא גובה מבעלה וכמו שפרש"י ז"ל בפרק שני דייני גזירות[ה] גבי לוותה ואכלה מאי דאמר דאכלה והיא נפרעת מבעלה ובעל חוב גובה ממנה והבינא דאיה דהמפרנס סתם לא אמרי' במתנה קיהיב אלא לשם הלוואה מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות (כתובות פ. ב"מ קא.) לחייב בעל השדה לשלם ולא כל הימנו שיאמר במתנה נתת לי ועוד דאיה מדגרס בירושלמי בפרק איזהו נשך [ב"מ פ"ה ה"א] חד בר נש אישאל לחבריה דינרין אשריתיה גו ביתיה אמר ליה הב לי דינרי אמר ליה הב לי אגר ביתי אתא עובדא קמיה דר' אבא בר זבינא ומריקו ליה מאי דהוה חמי למשרייה והכא ודאי בשהעמידו סתם בתוך ביתו מיירי ולא בשהעמידו בפירוש בשכר דא"כ לא הוה אמר ליה אידך הב לי לי כל דינרי דהוה פרע ליה מה שהתנה עמו לתת לו בשכירותו וכן נמי ליכא למימר דמשום רביתא קאמר דא"כ הוה ליה למימר נכה לי אגר ביתי אלמא המשרה חבירו בתוך ביתו סתם לא למתנה איכוון אלא לשכירות וכיון שכן המפרנס אשת חבירו סתם חוזר וגובה ממנו אלו דבריו ז"ל. ואינם מחוורים לדעתי דנהי דהני מוכחי דהמהנה את חבירו סתם לאו לשם מתנה קא מכוון אפילו הכי המפרנס את אשת חבירו סתם לחנן הניח מעותיו על קרן הלכי משום דנהי דאתרת מתנה קעביד מיהו סתמא זו לדעתא דבעל נחית ולאו לדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מבעלה ולא מסיק אדעתיה לומר שתתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כולהו אינשי דינא גמירי אלא סתמא לדעתא דבעל נחית ומש"ה נהי דלאו בתורת מתנה קעביד כדמוכחי הך ראיות דאייתי הרשב"א ז"ל אפילו הכי לחנן הניח מעותיו על קרן הלכי דמסתמא לדעתא דבעל קעביד: ולענין הלכה קיי"ל כחנן הלכך פורע חובו של חבירו הניח מעותיו על קרן הלכי ואפילו בבעל חוב דוחק נמי דליכא למימר דטעמא דחנן משום דמלי אמר ליה מפייס הוינא ליה והוה מחיל לי להא מתני' דשוקל לו את שקלו אתיא לן שפיר כחנן אף על גב דלא מלי אמר שימחלו לו הגזברים. ומסתברא לי דבמלוה שיש עליה משכון נמי אבד מעותיו דהא אמרינן הכי בירושלמי [כתובות פי"ג ה"ב] אליבא דבני כהנים גדולים דאמר התם דאפילו לבני כהנים גדולים דאמרי במפרנס את אשתו דישבע כמה הוליא ויטול התם היינו טעמא משום דלא עלה על דעתו שתמות אשתו ברעב אבל בפורע חובו מודו לחנן דפטור דמלי אמר מפייס הוינא ליה והוה מחיל לי ואמרינן התם הגע עצמך שהיה בידו משכון מפייס הוינא ליה ומהדר לי משכוני ונהי דבגמרא דילן לא סבירא לן הכי אליבא דבני כהנים גדולים דא"כ לא הוה מצטריך לאוקמא למתניתין בשלוה על מנת שלא לפרוע [כתובות קח.] אפילו הכי נקטינן מהא דירושלמי דחנן אפילו מלוה שיש עליה משכון אמר דכיון דבירושלמי אמר בפשיטות דמודו ליה רבנן [ו] דחנן בהכי אלמא שמיע להו לחנן אמר הכי ונהי דלפוס גמרא דילן בני כהנים גדולים לא מודו אפילו הכי גמרינן מירושלמי דחנן אמר אפילו במלוה שיש עליה משכון ובהא לא אשכחן איפכא בגמרא דילן. כן נראה לי: **מידעם דנפשיה קא מהדר ליה.** ולא מהני ליה מידי אלא שמבריח מזק אבידתו מעליו: **דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף.** דכי מהדר ליה אבידתו מיפטר מלמיתב ליה פרוטה לעני שהעוסק במלוה פטור מן המלוה. ותלי לה בדרב יוסף משום דפליגי רבה ורב יוסף פ' הכונס נאן לדיר (ב"ק נו:) בשומר אבידה אי הוי כשומר שכר וסבירא ליה לרב יוסף דכיון דמיפטר מלמיתב פרוטה לעני שומר שכר הוי: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** שיבא עני לישאל ממנו באותה שעה דנימא לא מהדר משום דמתהני מידי דכי האי גוונא כיון דלא שביח לא הוי בכלל איסור הנאה ומיהו כיון דאפשר דאתי ומתהני מינה שומר שכר הוא עליה וחייב בגניבה ואבידה:

דברי חנן היא. דאמר מאיבד מעותיו שאין למלוה על בעלה של זו כלום הואיל ולא נתן בידו אלא הבריח אדי מעליו שפירנס את אשתו שהוא חייב לזונה ה"נ כי פרע חובו אבדוחי אדי הוא שאין לו לפרוע (ג) על החוב כלום ולהכי אדי. דאי כהנים גדולים דפליגי עליה דחנן היא כיון דאמרי לאותו חוב דאע"ג דאפשר דמודר משום כסופא פרע ליה אפ"ה כיון דאי בעי לא פרע ליה לאו מידי יהיב ליה למודר. וכ"ת תינח פורע לו חובו אלא שוקל לו את שקלו היכי שרי אליבא דרבנן איכא למימר דמתניתין לדידהו משכחת לה כגון ששלחו את שקליהם וגנבו או אבדו אם משנתרמה תרומה נשבעין לגזברים הלכך כי שוקל מדיר את שקלו מידי דלא מחייב בה מודר קיהיב וקמ"ל שאע"פ שהיה דרכן לפרוע אותו שרי כיון שאין הגזברים יכולין לכופו: **גזירה שלא לפרוע אטו לפרוע.** כלומר דאי אמרי' דמדיר פורע לו חובו של מודר כשלוה ע"מ שלא לפרוע איכא למיגזר דלמא פרע ליה אע"פ שלוה אותו המודר ע"מ שיכפנו המלוה לפרוע הלכך אי מתני' רבנן ליכא גוזרא דשרי אלא ודאי חנן היא ומותר בכל ענין. ובפרק שני דייני גזירות (כתובות קח.) מסקינן בגוזרא אחרינא דאמר התם נהי דהנאה לית ליה כסופא מי לית ליה. והאי עמוד ז' ופירנס את אשתו דאמר דלחנן הניח מעותיו על קרן הלכי כתב הרשב"א ז"ל דדוקא במפרש שמחמת מזונות שחייב לה בעלה הוא נותן לה דבכה"ג אמר חנן דפטור אבל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס בתורת מתנה אלא בתורת הלואה ומגלא שהיא חייבת לו ומי שפרנס אותה גובה ממנה והיא גובה מבעלה וכמו שפרש"י ז"ל בפרק שני דייני גזירות[ה] גבי לוותה ואכלה מאי דאמר דאכלה והיא נפרעת מבעלה ובעל חוב גובה ממנה והבינא דאיה דהמפרנס סתם לא אמרי' במתנה קיהיב אלא לשם הלוואה מיורד לתוך שדה חבירו ונטעה שלא ברשות (כתובות פ. ב"מ קא.) לחייב בעל השדה לשלם ולא כל הימנו שיאמר במתנה נתת לי ועוד דאיה מדגרס בירושלמי בפרק איזהו נשך [ב"מ פ"ה ה"א] חד בר נש אישאל לחבריה דינרין אשריתיה גו ביתיה אמר ליה הב לי דינרי אמר ליה הב לי אגר ביתי אתא עובדא קמיה דר' אבא בר זבינא ומריקו ליה מאי דהוה חמי למשרייה והכא ודאי בשהעמידו סתם בתוך ביתו מיירי ולא בשהעמידו בפירוש בשכר דא"כ לא הוה אמר ליה אידך הב לי לי כל דינרי דהוה פרע ליה מה שהתנה עמו לתת לו בשכירותו וכן נמי ליכא למימר דמשום רביתא קאמר דא"כ הוה ליה למימר נכה לי אגר ביתי אלמא המשרה חבירו בתוך ביתו סתם לא למתנה איכוון אלא לשכירות וכיון שכן המפרנס אשת חבירו סתם חוזר וגובה ממנו אלו דבריו ז"ל. ואינם מחוורים לדעתי דנהי דהני מוכחי דהמהנה את חבירו סתם לאו לשם מתנה קא מכוון אפילו הכי המפרנס את אשת חבירו סתם לחנן הניח מעותיו על קרן הלכי משום דנהי דאתרת מתנה קעביד מיהו סתמא זו לדעתא דבעל נחית ולאו לדעתא דידה שכבר הוא יודע שאין לאשה זו נכסים שיהא נפרע מהן אלא מבעלה ולא מסיק אדעתיה לומר שתתחייב היא בהן כדי שתוכל לגבות מבעלה ולהגבותו דלאו כולהו אינשי דינא גמירי אלא סתמא לדעתא דבעל נחית ומש"ה נהי דלאו בתורת מתנה קעביד כדמוכחי הך ראיות דאייתי הרשב"א ז"ל אפילו הכי לחנן הניח מעותיו על קרן הלכי דמסתמא לדעתא דבעל קעביד: ולענין הלכה קיי"ל כחנן הלכך פורע חובו של חבירו הניח מעותיו על קרן הלכי ואפילו בבעל חוב דוחק נמי דליכא למימר דטעמא דחנן משום דמלי אמר ליה מפייס הוינא ליה והוה מחיל לי להא מתני' דשוקל לו את שקלו אתיא לן שפיר כחנן אף על גב דלא מלי אמר שימחלו לו הגזברים. ומסתברא לי דבמלוה שיש עליה משכון נמי אבד מעותיו דהא אמרינן הכי בירושלמי [כתובות פי"ג ה"ב] אליבא דבני כהנים גדולים דאמר התם דאפילו לבני כהנים גדולים דאמרי במפרנס את אשתו דישבע כמה הוליא ויטול התם היינו טעמא משום דלא עלה על דעתו שתמות אשתו ברעב אבל בפורע חובו מודו לחנן דפטור דמלי אמר מפייס הוינא ליה והוה מחיל לי ואמרינן התם הגע עצמך שהיה בידו משכון מפייס הוינא ליה ומהדר לי משכוני ונהי דבגמרא דילן לא סבירא לן הכי אליבא דבני כהנים גדולים דא"כ לא הוה מצטריך לאוקמא למתניתין בשלוה על מנת שלא לפרוע [כתובות קח.] אפילו הכי נקטינן מהא דירושלמי דחנן אפילו מלוה שיש עליה משכון אמר דכיון דבירושלמי אמר בפשיטות דמודו ליה רבנן [ו] דחנן בהכי אלמא שמיע להו לחנן אמר הכי ונהי דלפוס גמרא דילן בני כהנים גדולים לא מודו אפילו הכי גמרינן מירושלמי דחנן אמר אפילו במלוה שיש עליה משכון ובהא לא אשכחן איפכא בגמרא דילן. כן נראה לי: **מידעם דנפשיה קא מהדר ליה.** ולא מהני ליה מידי אלא שמבריח מזק אבידתו מעליו: **דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף.** דכי מהדר ליה אבידתו מיפטר מלמיתב ליה פרוטה לעני שהעוסק במלוה פטור מן המלוה. ותלי לה בדרב יוסף משום דפליגי רבה ורב יוסף פ' הכונס נאן לדיר (ב"ק נו:) בשומר אבידה אי הוי כשומר שכר וסבירא ליה לרב יוסף דכיון דמיפטר מלמיתב פרוטה לעני שומר שכר הוי: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** שיבא עני לישאל ממנו באותה שעה דנימא לא מהדר משום דמתהני מידי דכי האי גוונא כיון דלא שביח לא הוי בכלל איסור הנאה ומיהו כיון דאפשר דאתי ומתהני מינה שומר שכר הוא עליה וחייב בגניבה ואבידה:

דברי חנן היא רבא אמר אפי' תימא דברי הכל גבי מודר הנאה דיהיב (ה) על מנת שלא לפרוע מאי חנן דתנן (ו) מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירנם את אשתו חנן אמר איבד את מעותיו נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו ישבע כמה הוציא ויטול א"ר דוסא בן הרכינס כדבריהם אמר ר' יוחנן בן זכאי [א] יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי רבא לא אמר כרב הושעיא דקא מוקים לה למתניתין כד"ה רב הושעיא לא אמר כרבא גזירה שלא ליפרע משום ליפרע: מחזיר לו את אבידתו: פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר לא שנו אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קא מהדר ליה אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא קא מהדר ליה דקא (ב) מהני ליה פרוטה (ג) דרב יוסף וחד אמר [ב] אפי' נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר מהדר ליה ומשום פרוטה דרב יוסף לא שביח

תנן

לא שנו. דמחזיר לו אבידתו אלא כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה שהמחזיר הדירו מנכסיו: **דכי מהדר ליה מידעם דנפשיה קמהדר ליה.** ולישא הנאה שאינו מהנהו מנכסיו כלום: **אבל נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר.** דמחזיר מודר מבעל אבידה לא מצי מהדר ליה אבידתו משום דאי מהדר ליה הוה מתהני מבעל אבידה: **פרוטה דרב יוסף.** דאמר רב יוסף העוסק במלוה פטור מן המלוה ולא בעי למיתב ליה פרוטה לעניא בשביל אותה מלוה שמקיים הלכך אין מחזיר לו אבידתו: **פרוטה דרב יוסף לא שביח.** דלא שביח כה"ג דלהוי שביק ולא יהיב פרוטה לעניא בשביל אותה מלוה ולא מתהני מיניה כלל ליפיך מחזיר לו אבידתו:

מקוס

ה) כתובות קז:, ב) ב"ק נו: ב"מ כט. פב. שבועות מד:, ג) [שייך למשנה לג.], ד) [לקמן לד.], ה) [כתובות קז: ד"ה חנן], ו) [ל"ל לחנן],

תוספות

חנן אומר איבד מעותיו. משום דסוי מבריח אדי בעלמא ואע"ג דחייב במזונות אשתו מ"מ יכול לומר שהיתה מסתפקת ממעשה ידיה ולא"ת והא פרק השוכר [לא.] הפועלים (ב"מ לג.) דרושה שהקדיש ברזעים ובמקלות חוחין ונוטלין שכרם מבעל הבית ואמאי מבריח אדי בעלמא וי"ל דלאו מבריח הוא כיון דבדי היזיקא אשה לא הקדיש האדי היה אוכל הבהמות והיכא דלא בדי היזיקא שהאדי אינו ממש עומד ומזומן ואינו מגיעו כי אם מפחד האדי לא הוי בדי היזיקא ולא"ת בפורע חובו מבריח מייהי והלא ידוע לכל שיש לו לפרוע חובו ומ"כ מהנהו וי"ל דפורע חובו היינו זן אשתו ובניו דליפסר שיתפרנסו ממעשה ידיהם ולא בדי היזיקא אבל לא נראה דמדקאמר אחרי כן זון את בניו ואת בנותיו אלמא משמע דמה שאמר זן בניו לאו פורע חובו וי"ל דריש מייתי זון אשתו ואת בניו שלא בפניו ופיפא מייתי בפניו וזהו חידוש ופיפא על גב שמפרנסם בפניו ואין מוחהו אפ"ה אמרינן להו מבריח ע"י דפורע חובו היינו פורע ממש ולא"ת ל"כ ודאי [לאו] מבריח אדי י"ל דיכול לומר בע"ח לפורע חובו מפייסינן ליה דמחיל לי ואפילו במשכון מפייסנא ליה והדר לי משכוני הלכך לאו בדי היזיקא ולכך הוי מבריח אדי: דמהני ליה **פרוטה דרב יוסף.** פי' בשעה שעסק במלוה אבידה ולא"ת יפיב לו אכילת הנאה להקדש אותה פרוטה במקום שנוטלין עליה שכר וי"ל דלא מצי לדיין לדעת כמה פעמים פטור הוא על ידה ממיתה ריפתא לעניא ולא"ת והא אבדוחי אדי בעלמא הוא שמבריח מעליו הנעי דאפי' גבי פורע חוב אמאיזן ליה מבריח אדי משום דמצי למימר מפייסי' ליה לפיכך לא בדי היזיקא כ"ש הכא גבי פרוטה שאינה מגיעה כ"כ והא לא אשיב הנאה וי"ל דפורע חובו היינו אותו שפורע חובו עבורו מבריח אדי מעליו הלכך לאו בדי היזיקא ולכך הוי כמבריח אדי אבל הכא המחזיר עצמו כמבריח האדי מעל עצמו ע"י שמתעסק באבידת חבירו והכי הוא כאילו נוטל מכיסו אל בעל אבידה ונותנה לעני ה"נ גבי פורע חובו אם הבעל חוב נוטל מעות מזה לפטור חובו כמו כן היה אסור:

מסורת הש"ס

ה) כתובות קז:, ב) ב"ק נו: ב"מ כט. פב. שבועות מד:, ג) [שייך למשנה לג.], ד) [לקמן לד.], ה) [כתובות קז: ד"ה חנן], ו) [ל"ל לחנן],

עין משפט נר מצוה

ד **א** מיי' פי"ב מהל' מישות הל' יט ופכ"ו מהל' מלוה הל"ו סמג עשין מח ולאוין פח טוש"ע אה"ע סימן ע סעיף ח וטוש"ע מ"מ סימן קכח סעיף ח:

ה **ב** מיי' פ"ז מהלכות נדרים ה"ח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' דיהיב ליה על מנת: **(ו)** שם דקא מתהני פרוטה דרב יוסף: **(ג)** רש"י ד"ה דבדי חנן וכו' לפרוע החוב כלום וכו' ולא בני כהנים כל"ל ומיבת על נמתק:

מוסף רש"י

חנן אמר איבד את מעותיו. שלא אמרתי לך הלוני ואני אפרע, אבל אם הלוה את האשה מעות למזונותיה על מנת שתשלם לו, הוא מובטח והיא מובטחת הבעל ושלם (כתובות קז:).

פירוש הרא"ש

חנן היא. דאמר איבד את מעותיו ואינו יכול לומר את מוכך פרעתי שלם לי וה"ה ה"נ לכל חוב שעליו ועמד זה ופרעו וזה לא אמר לו הלווני אינו חייב לו כלום וכיון דאילו פרעיה לשם הלואה לאו הלואה כי פרעיה נמי לשם תחילה לאו מידי קיהיב ליה: ע"מ שלא לפרוע. עד שיהא לפרוע מעצמו אבל לא יכול לגזלו הלכך לא מהני ליה מידי. כך פרש"י ז"ל בפ' בתרא דכתובות: מידעם דנפשיה קמהדר ליה. מלוה בעצמה קעביד ולא מהני ליה מידי: מהני ליה פרוטה דרב יוסף. דאמר בפרק המפקיד (ב"מ כט.) דשומר אבידה כש"ם בהוא הנאה דלא קבעי למיתב ריפתא לעני אם יזדמן לו עני בשעה שהוא עסוק בשמירת האבידה כגון לשטוה דהעוסק במלוה פטור מן המלוה וכן נמי הכא בשעה שהוא מוליך האבידה לביתו פטור מן הלקח: פרוטה דרב יוסף לא שביח. שיזדמן לו עני באותה שעה:

מקום שנוטלין עליה שכר. (ג) חזרת אבידה שכר: **הפול הנאה להקדש.** דכיון דמודר ממנו הנאה לא מצי האי למיתב ליה שכר: **בשלמא למ"ד אפי' בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר נמי מהדר.** ליה אבידתו היינו דקתני מקום שנוטלין עליה שכר הפול הנאה [להקדש] כיון דמחזיר לא מצי למיסקל מיניה השכר לפי שזה בעל אבידה הדירו מנכסיו אינו יכול להשתייר השכר בידו דמקום שנוטלים עליה שכר הוא (ד) לא מצי בעל אבידה למימר הואיל ואינו יכול ליטול השכר יהא שלי לפיכך תפול הנאה להקדש. ואי נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה והאי מחזיר אדם עשיר הוא ואינו רוצה לקבל שכרו דזילותא הוא לקבל השכר מכל מקום האי בעל אבידה לא מצי תפיס לשכרו משום דמודר הוא מנכסי מחזיר ושכרו איתיה גביה דמקום שנוטלין עליה שכר הוא לפיכך תפול הנאה להקדש: **אלא למ"ד.** כשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר והתם איכא למימר תפול הנאה להקדש אבל נכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר לא מהדר הואיל ולא מהדר ליה לא יהיב ליה אגרא אם כן מאי תפול הנאה להקדש איכא למימר הכא הואיל ולאו בר אגרא הוא: **תרץ אחדא קתני.** אחד לחוד מייתי תפול הנאה להקדש בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דבעל אבידה לא מצי תפיס אגריה דמחזיר דלא מצי למיתהני מיניה ומחזיר נמי לא בעי ליטול שכר דעשיר הוא להכי תפול הנאה להקדש: **לא שביחא.** ולישא הנאה כלל: **משום דקא מהני ליה.** דאע"ג דמידעם דנפשיה מהדר ליה אפ"ה מהני ליה דדמי כמאן דמהני ליה מנכסיו: **מהדר ליה.** משום דמידעם דנפשיה מהדר ליה ולא מהני ליה כלום: **בשלמא למ"ד אף בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר היינו דמתרץ מקום.** כלומר דמשכחת ליה מקום שנוטלים עליה שכר תפול הנאה להקדש דכיון דנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מצי בעל אבידה לשייר השכר לעצמו דהא נכסי מחזיר הן ואסורין עליו ולריך לו ליתן השכר והמחזיר אי אדם עשיר (ה) ואינו רוצה לקבל השכר להכי תפול הנאה להקדש: **אלא למאן דאמר בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מהדר היכי מתרץ מקום.** שנוטלין עליה שכר הא ליכא (ו) שכרו כלל דלא מהדר. והכא ליכא לתרוצי אחדא קתני דהתם דכיון דקאמר בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה קא מוקי ליה תפול הנאה להקדש דכופין לבעל אבידה שיתן השכר להקדש ואין יכול להחזיק בו דנכסי מחזיר אסורין הן עליו אבל הכא ליכא לתרוצי אחדא קתני אנכסי בעל אבידה אסורין עליה דכיון דנכסי מחזיר אין אסורין על בעל אבידה מצי האי בעל אבידה למיתפס השכר לנפשיה ולא נפיל להקדש והיכי מתרץ מקום קשיא: ככר

תנן מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש בשלמא למ"ד אפילו בשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר נמי מהדר היינו דקתני מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש אלא למ"ד כשנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר לא מהדר אמאי תפול הנאה להקדש אחדא קתני איכא דמתני לה בהאי לישנא פליגי בה ר' אמי ור' אסי חד אמר לא שנו אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר ומשום פרוטה דרב יוסף לא שכיח אבל נכסי מחזיר אסורים על בעל אבדה לא מהדר ליה משום דקא מהני ליה וחד אמר אפי' נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה (ו) מותר דכי מהדר ליה מידי דנפשיה קמהדר ליה תנן מקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש בשלמא למ"ד אפילו בשנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה מהדר (ז) היינו דמתרץ מקום אלא למ"ד בשנכסי מחזיר אסורין ולא מהדר היכי מתרץ מקום קשיא

אמר

יקרנא ורוצה ליתן שכר ומקבל לא מצי שקיל דהא נכסי בעל אבידה אסורין עליו ומשום הכי תפול הנאה להקדש דבכהאי גוונא לא שייך יקרנא לקבל אבידתו בחנם כך פירשו רבותי. ולי נראה דהכי קאמר אמאי תפול הנאה להקדש יתן שכרו בעל אבידה למחזיר דנהי דנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר אפילו הכי מותר ליקח ממנו שכרו דהא (ח) הש"ס זבינא דרמי על אפיה אמר לעיל [לא.] דהנאת מוכר הוא ולא לוקח ונפקא מינה דאי לוקח מודר ממוכר מותר ליקח ממנו זבינא דרמי על אפיה מאי טעמא דהא מכל מקום מודר מיתהני מההוא מידי דמוכר אלא ודאי היינו טעמא דכיון דזבינא דרמי על אפיה הא משכח מינה לוקח טובא וכל כה"ג אע"ג דאתי לידיה ממדיר לא מקריא הנאה הכא נמי במקום שנותנין עליה שכר דהיינו בבטל מן הסלע אע"ג דיהיב ליה כי ההוא אגרא בעל אבידה למחזיר לא מיתהני מחזיר מיניה דבעל אבידה כלל שאותו שכר כבר היה מצוי בידו וכיון שכן אמאי תפול הנאה להקדש הא מצי בעל אבידה למתביה למחזיר. כנ"ל ונכון הוא: **ומשני אחדא קתני.** כלומר רישא דמחזיר אבידתו בין בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה בין בנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר אבל סיפא במקום שנותנין עליה שכר תפול הנאה להקדש אחדא בלחוד קאי דהיינו אנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה: **איכא דמתני לה בהדין לישנא וכו' לא שנו אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר.** ומתני' לגדדין קתני שוקל לו את שקלו ופורע לו את חובו מדיר למודר ומחזיר לו אבידתו (ט) מדיר למודר ותורם לו את תרומותיו מדיר למודר ומשום דבעי תנא למיתני כולהו גווני דשרי בין מדיר למודר תנא הכי כך נראה בעיני. אבל בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מהדר ליה משום דקא מהני ליה ועדיף טפי מפורע לו חובו דהא קא ממטי ליה בידיה ואי לא דקא מהדר ליה אפשר דפסדא מייתי לגמרי: **בשלמא למ"ד אף בשנכסי מחזיר אסורין מהדר.** דמודר מחזיר למדיר ומדיר למודר היינו דמתרץ מקום דאיכא לתרוצי דאחדא קתני כלומר היכא דמהדר מדיר למודר אלא למ"ד בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מהדר וא"כ מתני' דמחזיר לו אבידתו בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר אבל בלחוד היא וא"כ היכי מתרץ מקום דבכה"ג ליכא למימר תפול הנאה להקדש וכמו שכתבתי למעלה: ולענין הלכה קיי"ל דבין בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה בין בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר מהדר דהא מ"ד דבנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה לא מהדר אתותב ואע"ג דמ"ד בלישנא קמא דנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר לא אתותב דאדרבה אתיא לדידיה מתניתין טפי אפיר"ם כיון דהאי לישנא בתרא הוא והך סברא דבין בנכסי מחזיר אסורין בין בנכסי בעל אבידה אסורין מהדר איתמרא בתרתי לישני כוותיה נקטינן וכן פסק הרמב"ם ז"ל: אמר

דכיון דשניהם מודרין זה מזה מחזיר אינו יכול ליטול ובעל אבידה אינו יכול לעכב: בשנכסי מחזיר אסורין לא מהדר. ולא מיירי מתניתין אלא בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר אבל נכסי מחזיר מותרין לבעל אבידה היכי מתרץ מקום אמאי לא מעכב השכר לעצמו:

מסורת הש"ס

(ה) ל"ל השתא זבינא. יעב"ץ, (ב) ל"ל מודר למדיר,

הגהות הב"ח

(א) גמ' על בעל אבידה מהדר ליה דכי מהדר ליה מידי דנפשיה: (ב) שם מהדר ליה היינו דמתרץ וכו' אסורים לא מהדר היכי ממרץ: (ג) רש"י ד"ה מקום שנוטלין עליה שכר נוטלין על חזרת אבידה שכר הס"ד: (ד) ד"ה בשלמא וכו' ולא מצי בעל: (ה) ד"ה הדיינו וכו' עשיר הוא ואינו: (ו) ד"ה אלא למ"ד וכו' הא ליכא שכר כלל כיון דלא מהדר והכא ליכא לתרוצי אחדא קתני כדלעיל דהתם ניחא דקאמר בשנכסי מחזיר וכו' אסורין עליה דמחזיר דכיון דנכסי:

תוספות

בשלמא למאן דאמר בשנכסי בו'. פירוש שפיהם מודרי' זה מזה לכך תפול הנאה להקדש אלא מ"ד וכו' אמאי תפול הנאה להקדש יתן שכרו למחזיר שהרי אינו מודר מבעל אבדה: ה"ג אחדא. פי' לגבי חדא מייתיהו קתני תפול (עלי') הנאה להקדש לגבי בעל אבידה שאם המחזיר אינו רוצה לקבל השכר מ"מ נהנה מן המחזיר והוא מודר הנאה ממנו אשמעי' במתני' שצריך שיתן הבעל אבידה שכר ויפול הנאה להקדש וא"ת איכפל תנא לאשמועינן שאם היכא שאין המחזיר רוצה לקבל וי"ל דאורחא דמילתא הוא שאינו חושש לקבל שכר הואיל דמצוה הוא אע"פ שאינו מחוייב לעשות כיון שהוא בטל ממלאכתו: היכי מתרץ מקום קשיא. וא"ת ולישני כדלעיל דחדא קתני ורישא מייתי שאין בעל אבידה רוצה לעכב השכר לעצמו ואז צריך שתפול הנאה להקדש שאין המחזיר רשאי לאוכלו שמודר הנאה ממנו יש לומר דלא דמי בשלמא לעיל רגילות הוא שאין המחזיר רוצה ליטול שכר על השבת אבידה משום מצוה דגמלי הוא אבל הכא לאו אורחא דמילתא שהרי אין גמלי מלעכבו לעצמו:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכז סעיף ג:

פירוש הרא"ש

בשלמא למאן דאמר אף בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר. פירוש בשניהם מודרין זה מזה היינו דקתני תפול הנאה להקדש שהמחזיר אינו יכול לקבל ממנו שכר ובעל אבידה אסור לעכבו: אלא למאן דאמר בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה דוקא בהכי אייתי מתניתין אמאי תפול הנאה להקדש: אחדא. על דרך אחד כגון אם אין המחזיר רוצה לקבל שכר ובעל אבידה אינו יכול לעכבו הלכך תפול הנאה להקדש והא דלא קתני יקבל המחזיר שכרו משום דרוצה מתניתין אייתי במחזיר בחנם דהא קתני כריפא מחזיר לו אבידתו בחנם דאי בשכר פשיטא דהא נכסי בעל אבידה מודרים למחזיר הלכך בסיפא נמי אייתי במחזיר בחנם ולהכי תנא תפול הנאה להקדש: ובספרים נמצא נ"א בשלמא למ"ד בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה אבל בבעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר ליה לקבל שכר אלא למ"ד אף נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר נמי מהדר ומחזיר אייתי נמי בכל ענין בין בשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר אבל נכסי המחזיר מותרין לבעל אבידה ובין בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה אבל נכסי בעל אבידה מותרין למחזיר אמאי תפול הנאה להקדש היכא דנכסי מחזיר מודרין: אחדא קתני. הא תפול הנאה להקדש לא קאי אנכסי מחזיר מותרין לבעל אבידה אלא אנכסי בעל אבידה מותרין למחזיר והמחזיר אינו רוצה לקבל שכר ולישא למימר נמי דקאי אהיכא דנכסי בעל אבידה אסורין למחזיר ותפול הנאה להקדש אם אין בעל אבידה רוצה לעכב השכר דהא לא אינעוריך למיתני דאין המחזיר יכול ליטול שכר הרי הוא של בעל האבידה ואם יגלה יתן כל ממונו להקדש אבל כשאינו יכול לעכב השכר הולרך לפרש מה יעשה בו: משום דקא מהני ליה. ולית ליה הך סברא מדעם דנפשיה קא מהדר ליה: אף בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה היינו דמתרץ מקום.

אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה. הלי דנקיט לה בככר של הפקר ולא נקט לה בככר שלו שהיתה עומדת בחלרו והקדישה משום דבכי האי גוונא נטלה לאוכלה לא מעל דכיון דמקמי הקדש שלו היתה ולאחר הקדש ג"כ ברשותו עומדת ה"ל כגזבר של הקדש דאמרי' בסוף פ"ק דחגיגה (דף יח.) שאם נטל דבר של הקדש לזבוח בו לא מעל משום דמעיקרא נמי ברשותיה קאי והשתא נמי ברשותיה ואין מעילה בהקדש אלא במועלין מרשות הקדש לרשות אחר ומה לי בחלרו מה לי בידו הכא והכא לא נפיק מרשותיה להכי נקיט לה בככר של הפקר שהיתה עומדת תוך ד' אמותיו שקונות לו בכל מקום ומש"ה כי אמר ככר זו הקדש חייל ומקדיש זה לא זכה בו מעולם דאע"ג דאמר בפ"ק דב"מ (דף י.) דד' אמות של אדם קונות לו אפי' כי לא אמר אקנה הכא שאני משום דכיון דאמר ככר זו הקדש גלי אדעתיה דלהקדש ניחא ליה דליקני לדידיה לא ניחא וגילויי דעתא כי האי מהני כדמוכח סוגייא דהתם ומצי למעבד הכי דה"ל כמגביה מציאה לחבירו דקנה חבירו ולא הוא הכא נמי הקדש קני ואיהו מעולם לא קנה זה נ"ל. ומש"ה נטלה לאכלה מעל לפי כולה כיון שלא זכה בו מעולם אינו כגזבר עליה ולפיכך כשנטלה הוציאה מרשות הקדש ומשום הכי מעל: **להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה.** דכיון דלא הגביהה אלא להורישה לבניו ולא שיקנו אותה עכשיו לא נפקא לחולין אבל מ"מ מעל לפי טובת הנאה לפי שמעכשיו יחזיקו לו בניו טובה כיון שהוא מחזר להורישם ובניו מועלין לכשיוציאו. והא דאייתי הכא הך מימריה דרבא משום דדמיא ליה להך בעיא דבעא מיניה רב חייא בר אבין דכי היכי דהכא הקדיש הכא וחא"כ נטלה לאכלה בדרך חייא בר אבין נמי אסר הכא וחא"כ נתנה לו: **בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי א"ל כי איתיה ברשותיה אסור.** דככרי בעוד שהככר שלו משמע אבל לאחר שנתנה כיון דלא הוי שלו מותר בה או דלמא עליך א"ל ועילויה שויה הקדש דה"ק ליה זו שהיא עכשיו ככרי אסורה עליך לעולם. ובודאי פשיטא ליה לרב חייא דהיכא שנתן מדיר ככר זה לאדם אחר מותר המודר בו וכדתנן בפרק השותפין (דף מו.) ביתן שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרן לאחר מותר לאחר דפ' השותפין לאיסורא מדקתני מכרן לאחר מותר משמע הא מכרן למודר אסור ליתא דאיכא למימר דמשום דבעי למתנה סיפא ביתן זה שאני נכנס שדך זה שאני לוקח מת או שמכרן לאחר אסור דהתם נקט אחר לרבותא מש"ה איכא למימר דנקט ריש"א נמי לאחר ולאו דוקא דה"ה לו. והקשה רש"ס ז"ל מאי קמבעיא לרב חייא בר אבין מתני' היא דתנן בפירקין (לקמן דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה לעשה לו הרי זה נותן לו ובא ונוטל מזה היה מהלך במדבר נותן לאחר וכו' אם אין עמהם אחר מניח על הסלע וכו' והתם ודאי לא באומר נכסיס אלו עליך דבכה"ג אפילו אפקיעה אחר נמי אסור אלא ודאי באומר נכסי עליך ואפ"ה בעא מיניה דאיכא אחר הא מידו של מדיר למודר אסור וי"ל דהתם במדירו מהנאתו וכיון שכן אם נותן מתנה בשעת מתנה הרי הוא נהנה ממנו אבל הכא דאמר ככרי איכא למימר משום דבשעה שנהנה מן הככר אינו של מדיר: **אמר ליה פשיטא דאף על גב דיהבה נהליה במתנה אסור דאי לא עליך לאפוקי מאי לאפוקי דאי גגבה מיגגב.** בתמיה. כלומר ודאי דאף על גב דיהבה ניהליה במתנה אסר עליו ככרו דאי לא לאיזה ענין אסרה עליו ומאי נפקא ליה מן איסורו הרי בעוד שהככר שלו וברשותו אין צריך לאסרו עליו שהרי אסור ועומד הוא לו וליכא למימר דמש"ה אסרו עליו משום דאי מגגבא מיניה תסתר עליה דליכא דמסיק אדעתיה הכי אלא ודאי להכי אסרה כדי שלא יפליר בו שיתנה לו וכיון שכן על כרחין אפילו לאחר מתנה אסרה עליה: **אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עלה.** כלומר לעולם אימא לך דאי יהיב ליה במתנה אריא ליה וכי קאמר ליה עליך לאפוקי דאי אזמניה עלה תתסר ליה דהיא שעתא נמי ככרו היא:

איתיביה

בה בכולה להורים לבניו לחלוק להם או ליתנה למי שירצה ואין לו בה אלא טובת הנאה אבל גוף הדבר אינו שלו והקדש כמו כן שהרי אין אדם מקדיש אלא מה שיש לו בה ולכך מעל לפי טובת הנאה שבה וכ"ש דלישנא דרבא לא משמע הכי דקאמר ככר זה הקדש ואחר מכאן נטלה לאוכלה משמע דהאי אחר שהקדיש שלא זכה בה עני אחר מכיון שהקדישה לכ"ע דלעולם לא זכה בה עדיין בשעת הקדש וכי תימא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ועדיין לא זכה בה מייתי שהוא בתור תרגא אמותיו ותרגא אמות שלו קנו לו אי נמי כיון שנידו לזבוח בה שהוא קרוב ממנה יותר משום אדם הוי חשיב שפיר דבר (שלא) בא לעולם כדאמר פרק האומר בקידושין (דף סב.) כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי נטלה לאכלה לגומר אחר שזכה בה והקדישה כדפרישית שהיתה תוך תרגא אמותיו והקדישה אחר מכאן: **נטלה לאוכלה מעל לפי כולה.** לפי שתכוון לשנות כולה מרשות הקדש ולכך מעל לפי כולה נטלה ע"מ להוריש לבניו א"כ לא נתכוון לשנות כולה ולכך לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה: **אם דלמא עליך אמר** ליה ועילויה דידיה שוויה הקדש. לפי גירסת זו דייק מלשון עליך ושקשה דש"ס מאי פריך בסמוך שאני נהנה לך הא לא אמר ליה עליך הא ליכא למימר דבסמוך פריך מנכסיך עליך וכו' דהא מדגרסינן בסיפא לו שיתנה לו במתנה ולא קתני שתנה לו משמע דאפרה קאי ולא אנכסיס לכ"ע דגרס הכא או דלמא עלייויה שויי הקדש בלא עליך: אמר ליה פשיטא דאע"ג ג) דמהני במתנה אסור: **אלא לאפוקי מאי לאפוקי דאי גגבה מיגגב אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עליה.** הכי גרים ר"מ וה"פ פשיטא דאסור כי יהבה ליה במתנה אלא לאפוקי מאי כלומר ומה שאסר לענין מה אסרה עליו וכי תעלה על דעתך לומר שאסרה עליו לענין דאי גגבה מיגגב זהו תימה דלא אסרה עליו אלא כשבא לידו בגזיבה דאין זו סברא לומר דאסיק אדעתיה דמיגגבא וכן כ"ל ע"כ דאי ס"ד דבמתנה מותרת הא ודאי כי זמן שבידו לא הוצרך לאוסרה דבע"כ לא יקחנה וא"ל דלענין גזיבה אסרה עליו וחזו תימה כדפי' ומשני דאי אזמניה בה בא לאוסרה עליו דמזה אסיק אדעתיה שפיר ועלעולם אימא לך דבמתנה מותרת ואע"ג שדהה סברא פשיטותא מ"מ רבא במילתיה דאמר רבא דאסור על ידי מתנה ולהכי פריך ליה:

מגגב שיוויא הוא וכגון שנתייאש הימנה אי נמי לאפוקי דזאמניה וקשה לי אמאי נקט לאזמניה לימא כגון שהיה ככר מונח לפניהם ואמר בנו שהביא לו פשיטא דאי יהביה במתנה אסור דוקא כשהככר מונח לפניהם לאיכא למימר בהכי אתי לאפוקי שאר ככרות ונראה כפירוש הרב רבי יונה ז"ל וכגירסתו פשיטא דאי יהביה במתנה אסור מבשתא לה שאסרו עליו דסתם ככר אין בו כי אם הנאת אכילה ומסתמא המודר לא יאכלנה אלא כן יתננה לו המדיר ומשני דאי גגבה מגגב שאם גנב לו אחר עליו האיסור שאסור לזאמניה עליו שמיד כשהזאמינו עליו הוא נהנה במה שהוא מכבדו ורוצה להאכילו אף על פי שעדיין לא אכיל:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ט:
ח ב מיי' שם הלכה י וס"ה מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רנז סעיף ח:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נטלה וכו' שהמזיק בה קנאה ואח"כ הקדישה עסקינן דקודם לכן לא יכול להקדישה ואם אכלה מעל וכו' ע"מ להורישם לבניו לא מעל אלא לפי כל"ל והד"ש: (ב) ד"ה אלא דמה"ק מיבעיא ליה וכו' מי אמרינן כו' קאמר ליה ולאפוקי כל"ל והד"ש:

תוספות

היתה לפניו ככר של הקדש וכו'. תימה אי אייר בהקדש מאי שייכא כאן מלאת דרבא גבי מתני' דמייר בקונמות וגראה דרבא מייר בקונמות והקדש דנקט לאו דוקא אלא בהקדש קאמר וא"ת אמאי נקט מלאת בקונמות כיון דבהקדש מצי למינקט וי"ל דבהקדש לא אמרי' מעל לפי טובת הנאה שבה אם אין בו שוה פרוטה דאין מועל בהקדש בפחות משוה פרוטה אבל בקונמות בכל דהו איכא איסור הנאה: **ואמר ככר** זו הקדש. נלאן זה אמר אע"פ שלא אמר לכשאזכה בה אפ"ה כי זכה בה הוי הקדש והואיל ודעתו לזכות בה וא"ת והא אין אדם מקדיש דשב"ל ולא דמי לאומר הרי פסח קדושה לאחר שלשים דהוא קדושה התם בידו להקדיש מיד אבל הכא לאו בידו להקדיש מיד לכ"ע שנטלה וזכה בה ולאח"כ הקדישה ופא אדם אחר ונטלה ואכלה אי הוא עצמו מתחלתו שזכה בה נטלה לאוכלה זכה בכולה והלכך הקדש נמי אל על כולה ולכך מעל לפי כולה ואם מתחלת נטילתה לזכות בה מעל לפי שלא זכה בה אדם ולא נתכוון לנטלה אלא לאוכלה אבל הכא דאמר ככר זו הקדש אע"פ שלא אמר לכשאזכה בה אם אמר אחר מכאן נטלה לאוכלה משמע דהאי אחר שהקדיש שלא זכה בה עני אחר מכיון שהקדישה לכ"ע דלעולם לא זכה בה עדיין בשעת הקדש וכי תימא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ועדיין לא זכה בה מייר שהוא בתור תרגא אמותיו ותרגא אמות שלו קנו לו אי נמי כיון שנידו לזבוח בה שהוא קרוב ממנה יותר משום אדם הוי חשיב שפיר דבר (שלא) בא לעולם כדאמר פרק האומר בקידושין (דף סב.) כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי נטלה לאכלה לגומר אחר שזכה בה והקדישה כדפרישית שהיתה תוך תרגא אמותיו והקדישה אחר מכאן: **נטלה לאוכלה מעל לפי כולה.** לפי שנתכוון לשנות כולה מרשות הקדש ולכך מעל לפי כולה נטלה ע"מ להוריש לבניו א"כ לא נתכוון לשנות כולה ולכך לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה: **אם דלמא** עליך אמר ליה ועילויה דידיה שוויה הקדש. לפי גירסת זו דייק מלשון עליך ודקשה דש"ס מאי פריך בסמוך שאני נהנה לך הא לא אמר ליה עליך הא ליכא למימר דבסמוך פריך מנכסיך עליך וכו' דהא מדגרסינן בסיפא לו שיתנה לו במתנה ולא קתני שתנה לו משמע דאפרה קאי ולא אנכסיס לכ"ע דגרס הכא או דלמא עלייויה שויי הקדש בלא עליך: אמר ליה פשיטא דאע"ג ג) דמהני במתנה אסור: **אלא לאפוקי מאי לאפוקי דאי גגבה מיגגב אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עליה.** הכי גרים ר"מ וה"פ פשיטא דאסור כי יהבה ליה במתנה אלא לאפוקי מאי כלומר ומה שאסר לענין מה אסרה עליו וכי תעלה על דעתך לומר שאסרה עליו לענין דאי גגבה מיגגב זהו תימה דלא אסרה עליו אלא כשבא לידו בגזיבה דאין זו סברא לומר דאסיק אדעתיה דמיגגבא וכן כ"ל ע"כ דאי ס"ד דבמתנה מותרת הא ודאי כי זמן שבידו לא הוצרך לאוסרה דבע"כ לא יקחנה וא"ל דלענין גזיבה אסרה עליו וחזו תימה כדפי' ומשני דאי אזמניה בה בא לאוסרה עליו דמזה אסיק אדעתיה שפיר ועלעולם אימא לך דבמתנה מותרת

מסורת הש"ס

ג) כ"ל דיהביה, ב) כ"ל הפקר,

מוסף רש"י

אלא ככרי עליך לאפוקי מאי. ה"ג אלא ככרי לאפוקי מאי לאפוקי מגגב גגבה, כלומר רב מייא אקשי זה לרבה דאמר דככרי עליך אסורה אפילו נתנו לה במתנה, ככרי דמשמע מיעוט באיסור מאי אתא לאפוקי, לאפוקי שאם נגנבה והגיע אחר כך לגאסר שמותר בה, אלא אסרה לו אלא כל זמן שהיא בידו וברשותו אע"פ שיתנה לו יהא אסור בה, אבל אם יצאה מידו ומרשותו יהא מותר בה אם יגיע הכבר לידו, ומני רבא לא, דאפילו נגנבה אסור בה, דהכרו היא כל זמן שלא נתייאש, אלא ככרי אתא לאפוקי שאם הזמינו תמלה לאכול עמו מהכבר ואחר כך אסר ככרי עליך, אינו נאסר בבכר, דהכרי שלי משמע, וכיון שהזמינו קנה חלקו בבכר, ואו לא מלי למסריה עליה ההוא ככר בגלגן ככרי, שאינו אוסר בזה הלגלן חלקו של מזומן, אבל אי אמר ככר זה, חזר ממתנתו ויכול לאסור, שהרי לא זכה במתנה עדיין (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

היתה לפניו ככר של הפקר. כתוך ד' אמותיו ואמר ככר זו הקדש וכיון שהוא בתוך תרגא אמותיו חל עליו הקדש כדאמרינן בפ"ק דב"מ (דף י.) דתרגא אמות של אדם קונות לו בכל מקום: נטלה לאכלה מעל לפי כולה. דכיון שכוון לזכות בה הוציאה לחולין ומעל דמעילה היינו שיוי רשות שמתכוין לשנותה מרשות גבוה לרשות הדיוט ובלבד שיהא שוגג ומשלם אותה ואת חומשה: להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה. אבל לפי כולה

ג) כ"ל דיהביה, ב) כ"ל הפקר,

הכר של הפקר. וכ"ש אי דנפשיה אלא רבותא קמ"ל דמצי זכי בהפקר לחליה קדושה עליוה: **נטלה על מנת לאוכלה.** דכיון שהחזיק (ג) בו קנאה ואם אכלה מעל לפי כולה ומשלם להקדש לפי כולה וחומש שהרי הוציאה לחולין: **אבל נטלה על מנת להורישה לבניו.** ואחר כך הקדישה עסקינן דקודם לכן לא יכול להקדישה: **לא מעל אלא לפי טובת הנאה שבה.** שאינו משלם להקדש אלא כפי חזקת טובה שנותן לאביו אחד מן הבנים בשביל שמורישה לו והיינו טובת הנאה: **ככרי יהא אסור עליך וחזר ונתנו למודר במתנה מהו: כי איתיה ברשותיה.** כלומר כל זמן שהוא של מדיר הוא דאסור דהכי משמע ככרי כל זמן שהוא שלי: **או דלמא עליך א"ל.** ועלויה שויתיה לאותו ככר הקדש ואע"פ שנתנו לו במתנה אסור: **אלא.** הא קמבעיא (ב) ליה האי דאמר ככרי עליך אי אמרי' דכל זמן שהוא ברשותיה

אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאוכלה מעל לפי כולה להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי אמר לו כי איתיה ברשותיה הוא דאסור או דלמא עליך אמר ליה עילויה שויתיה הקדש א"ל פשיטא דאע"ג דיהבה ליה במתנה אסור אלא ככרי עליך לאפוקי מאי לאו לאפוקי דאי גגבה מיגגב א"ל לא לאפוקי דאי אזמניה עלה איתיביה

דאי אתי לידיה מיניה דיליה קאמר ליה: **ולאפוקי דאי גגבה מיגגב.** לאותו ככר ונתנה לו הגנב במתנה שאינו אסור בה הואיל והוא עצמו לא נתנה לו או דלמא אע"ג דאי גגבה ליה מיגגב אסירה ליה: **לא לאפוקי דאי אזמניה עליה.** למיכל מההוא ככר מעיקרא והדר א"ל ככרי עליך דהתם כיון דאזמניה עליה קנה חלקו כמה שהוא יכול לאכול הימנה ואינו יכול לאוסרה עליו דלאו כוליה דנותן הוא אלא גם דמזומן:

ה"ג

להורישה לבניו מעל לפי טובת הנאה שבה. דכיון דלא הגביהה אלא להורישה לבניו ולא שיקנו אותה עכשיו לא נפקא לחולין אבל מ"מ מעל לפי טובת הנאה לפי שמעכשיו יחזיקו לו בניו טובה כיון שהוא מחזר להורישם ובניו מועלין לכשיוציאו. והא דאייתי הכא הך מימריה דרבא משום דדמיא ליה להך בעיא דבעא מיניה רב חייא בר אבין דכי היכי דהכא הקדיש הכא וחא"כ נטלה לאכלה בדרך חייא בר אבין נמי אסר הכא וחא"כ נתנה לו: **בעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו ככרי א"ל כי איתיה ברשותיה אסור.** דככרי בעוד שהככר שלו משמע אבל לאחר שנתנה כיון דלא הוי שלו מותר בה או דלמא עליך א"ל ועילויה שויה הקדש דה"ק ליה זו שהיא עכשיו ככרי אסורה עליך לעולם. ובודאי פשיטא ליה לרב חייא דהיכא שנתן מדיר ככר זה לאדם אחר מותר המודר בו וכדתנן בפרק השותפין (דף מו.) ביתן שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרן לאחר מותר דמודר אסור ליתא דאיכא למימר דמשום דבעי למתנה סיפא ביתן זה שאני נכנס שדך זה שאני לוקח מת או שמכרן לאחר אסור דהתם נקט אחר לרבותא מש"ה איכא למימר דנקט ריש"א נמי לאחר ולאו דוקא דה"ה לו. והקשה רש"ס ז"ל מאי קמבעיא לרב חייא בר אבין מתני' היא דתנן בפירקין (לקמן דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל חנווני הרגיל אצלו ואומר לו פלוני מודר הנאה ממני ואיני יודע מה לעשה לו הרי זה נותן לו ובא ונוטל מזה היה מהלך במדבר נותן לאחר וכו' אם אין עמהם אחר מניח על הסלע וכו' והתם ודאי לא באומר נכסיס אלו עליך דבכה"ג אפילו אפקיעה אחר נמי אסור אלא ודאי באומר נכסי עליך ואפ"ה בעא מיניה דאיכא אחר הא מידו של מדיר למודר אסור וי"ל דהתם במדירו מהנאתו וכיון שכן אם נותן מתנה בשעת מתנה הרי הוא נהנה ממנו אבל הכא דאמר ככרי איכא למימר משום דבשעה שנהנה מן הככר אינו של מדיר: **אמר ליה פשיטא דאף על גב דיהבה נהליה במתנה אסור דאי לא עליך לאפוקי מאי לאפוקי דאי גגבה מיגגב.** בתמיה. כלומר ודאי דאף על גב דיהבה ניהליה במתנה אסר עליו ככרו דאי לא לאיזה ענין אסרה עליו ומאי נפקא ליה מן איסורו הרי בעוד שהככר שלו וברשותו אין צריך לאסרו עליו שהרי אסור ועומד הוא לו וליכא למימר דמש"ה אסרו עליו משום דאי מגגבא מיניה תסתר עליה דליכא דמסיק אדעתיה הכי אלא ודאי להכי אסרה כדי שלא יפליר בו שיתנה לו וכיון שכן על כרחין אפילו לאחר מתנה אסרה עליה: **אמר ליה לאפוקי דאי אזמניה עלה.** כלומר לעולם אימא לך דאי יהיב ליה במתנה אריא ליה וכי קאמר ליה עליך לאפוקי דאי אזמניה עלה תתסר ליה דהיא שעתא נמי ככרו היא:

איתיביה

לא מעל לפי שלא זכה בה אדם ולא יצתה מרשות הקדש דהא לא נתכוון לזכות בה אלא לעורך בניו שנלה ובניו נמי לא זכו בה דמ"ד המגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ולמ"ד נמי קנה הכא לא קנה משום דאיסורא לא ניחא להו דליקני וה"ה נמי אם נטלה לזכות בה לאחר או לזכות בה מיד לבניו אלא אורחא דמילתא נקט דכל עמל האדם לבניו והקשה ה"ר אלעזר ממי"ץ דאמאי נקט ככר של הפקר ממא דהיה לפניו ככר של הקדש ופי' בשם ה"ר יצחק שהככר של ג) הקדש היתה תחוקה ממנו הרבה ואין אדם סמוך לה שיוכל לזכות אלא הוא ואמר לכשאזכה בכבר זה תהיה הקדש וקמ"ל דחל עליה הקדש דכיון דבידו לזכות בו כדאמר בפרק אע"פ שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה תקדום הקדשה הואיל ובידו לפדות: **נטלה לאכלה.** ובעי למהדר ביה מעל דאמירתו לגבוה כמקימתו לחלין: **מעל לפי טובת הנאה שבה.** אם יש בה שוה פרוטה במה שבניו מחזיקין לו טובה שלא לזכות בה לגרסם משלם פרוטה וחומשה להקדש: **ככרי עליך ונתנה לו במתנה מהו.** אי אמר ככר זה שפיר אלא אי יהבה לאחר אסורה לו כדתנן לקמן בפרק השותפין (דף מו.) לבית זה שאני נכנס מת או שמכרו לאחר אסור וכיון דלא אמר בה אם נתנו לאחר פשיטא שמותר כדתנן ולא אמר זה דוקא כי איתיה ברשותיה אסור: **או עליך א"ל** ושוויה עליה בהקדש. לעולם אפילו לאחר שנתנה לו: א"ל פשיטא אע"ג דיהביה ליה במתנה אסור דעליך לעולם משמע: **אלא ככרי לאפוקי מאי.** כיון דאפילו נתנה במתנה אסור. לשון ככרי דמשמע כל זמן שהוא שלי דוקא: **לאפוקי דאי גגבה מגגב.** בתמיה שאם גנבה ממנו שמותרת לו לפי שיעלה מרשותו ולא נתנה לו במתנה ומ"ש מהסוגיא דעשרה דברים גנובה אית לך למשרי נמי נתנה לו במתנה כך פירש ה"ר אלעזר ממי"ץ ולא נראה דאי לא נתייאש ממנו אכתי לא נפיק מרשותיה ואסורה לו ואי נתייאש ממנו הוי כמו נתנה לאחר אלא הכי קאמר ע"כ לאפוקי דאגנבה מגגב שיהיה מותר בתמיה וא"ל דלענין גזיבה אסרה עליו וחזו מתנה אלא ע"כ למעוטי נתנה לו במתנה והוה מצי לשויי למעוטי אם נתנה לאחר: **אמר ליה לאפוקי דאזמניה עליה.** שאם הזמינו לאכול עמו והיה ככר מונח לפניהם על השלחן ואמר ככרי עליך ואם אמר ככר הוה משמע כל הככרות שבבית הא דאמר ככרי דדוקא ככר שלפניהם אסר עליו ויש ספרים גורסים אי נמי דזאמניה עליוה ולאפוקי דאגנבה

ה"ג **קונם פרה שאני הנאה לך.** והכי משמע קונם יהו עליך שאר פרות שיש לי שאני מהנה לך כלומר שאין לי פרה אחרת וזו שיש לי אינו משאילך שזו לא רצה להשאילו והאחרות אסורות עליו בנדר או שאמר לו נכסי אסורין עליך אם יש לי פרה אחרת אלא זו ונמצא שיש לו פרה אחרת אסור ליהנות: **קונם** (ג) ליהנות: **קורדום שיש לי שאינו קנוי.** כלומר שלא קניתי קורדום אחר וזה אינו משאילך שאני צריך לו או שאמר לו קונם נכסי יהו אסורים עלי אם יש לי קורדום אחר אלא זה ונמצא שיש לו קורדום אחר: **בחייו אסור.** בעל הקורדום אסור ליהנות מנכסיו כל ימי חייו. אי נמי בחייו דמדיר אסורין נכסיו על המודר: **מת.** המשאיל: **או שנתנה לו במתנה.** למודר. אמר לן המורה האי דקתני מת לא קאי אסיפא כלל דהיכי מצי קתני אסיפא [דהא] קתני נכסי עלי מת או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר מי מותר הרי אנפשיה קאמר אלא אריסא קתני אהשאילני פרתך שאם מת המדיר מותר בפרה או בנכסיו של מדיר דהא אמר נכסי (ד) ומאחר שמת לאו נכסיה דידיה אינון והכא נמי אם ניתנו לו במתנה. ואמר לן המורה דכה"ג שאני הנאה שאינו קנוי כיצוי לשון בני אדם [הן] (שרי) דהכי היו נודרים בירושלים ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. קתני שניתנו לו במתנה הרי זה מותר וקשיא לרבא דאמר אע"ג דיהיב ליה במתנה אסור: **אמר לך רבא הכא במאי עסקינן כגון שניתנה לו על ידי אחר.** שבעל הפרה נתנו לאחר ואותו אחר נתנו לשואל ולהכי מותר שכבר הוציאה משאיל מרשותו כשנתנה לאחר אבל היכא דאמר ליה ככרי עליך ולא נתנה לו על ידי אחר הואיל ולא יצאת מרשותו קודם לכן אסור. ולא דמי להיכא דאיגנבה מייניה משום דהיכא דאיגנבה מייניה הואיל ושלא מדעתו דבעל הכרכר יצא מרשותו כעודה בידו דמי ואסור אבל היכא שנתנה לו במתנה על ידי אחר יצאת מרשותו מדעתו: **ולא קאני שנתנה לו.** דמשמע שהוא עצמו נתנו לו: **יש מעילה בקונמות.** היכא דאמר קונם ככר זה ואכלו מי הוי בהקדש מעליא דיש בו מעילה ומעל או לא: **[שניהו מקום] שנוטלין עליה שכר.** ומודר היינו דאמר קונם ומדמי ליה להקדש: **קונם ככר זה הקדש.** שאמר בלשון הקדש ובלשון קונם והוא הדין נמי לא אמרה אלא בלשון קונם: **בין הוא בין חבירו מעל.** שהרי הקדישה סתם אכולי עלמא: **לפיכך.** הואיל ויש בה מעילה יש בה פדיון ויצאה לחולין דהוי כשאר הקדש: **אמר זו עלי הקדש.** כיון דאמר עלי עליה דידיה שוויה הקדש והוא מעל אם אכל חייב לשלומי: **חבירו לא מעל.** דלא אסרה אלא על עצמו וגבי חבירו הוי כחולין: **לפיכך אין לה פדיון.** שהוא עצמו אין יכול לפדותה לעולם שהרי אמר עלי ולא על אחר ואחר אין יכול למעול בה: **בין כך ובין כך.** בין אמר סתם בין אמר עלי לא מעל בין הוא ובין חבירו אף על פי שאמר הקדש כיון דאמר נמי קונם שאין מעילה בקונמות: **מי מעל.** אליבא דמאן דאמר יש מעילה בקונמות קבעי: **הא לא אסירא עליה.** דנותן: **הפירא ניחא לי דהיכיב לי איסורא לא בעיא.** כלומר דבתורת היתר קבלתיה ממך ולא בתורת איסור: **וכסבור של חולין הן** (ה) **מעל.** אעפ"כ. הכי נמי אף זה המקבל אע"פ שסבור זה המקבל שהיתר הוא כי אכלה מעל:

מתני'

איתיביה אמר לו השאילני פרתך אמר לו קונם פרה שאני קנוי לך נכסי עליך אם יש לי פרה אלא זו השאילני קרדומך אמר לו קונם קרדום (א) **שיש לי שאני קנוי נכסי עלי אם יש לי קרדום אלא זה ונמצא שיש לו א"בחייו אסור מת או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר א"ר אחא בריה דרב איקא ב"שניתנה לו על ידי אחר א"ר אשי דיקא נמי דקתני שניתנה לו ולא קתני שנתנה לו בעא מיניה רבא מרב נחמן יש מעילה בקונמות או לא אמר ליה תניתוה מקום שנוטלין עליה שכר תיפול הנאה להקדש למימרא כי הקדש מה הקדש יש בו מעילה אף קונמות יש בהן מעילה כתנאי** (ב) **ג"קונם ככר זו הקדש ואכלה בין הוא ובין חבירו מעל לפיכך יש לה פדיון ככר זו עלי** (ג) **להקדש ואכלה הוא מעל חבירו לא מעל לפיכך אין לה פדיון דברי ר' מאיר וחכ"א בין כך ובין כך לא מעל לפי שאין מעילה בקונמות א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי בכרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל למעול נותן הא לא אסירא עליה למעול מקבל יכול דאמר היתירא בעיתי איסורא לא בעיתי אמר ליה ד"מקבל מעל לכשיוציא ה"שכל המוציא מעות הקדש לחולין כסבור של חולין הוא מועל אף זה מועל:**

מתני'

איתיביה וכו' השאילני פרתך הקנויה. פרה המונחת בפניהם: **קונם פרה שאני קנוי עליך.** קונם עליך פרתי זו אם אני קניתי אלא פרה זו או שאוסר עליו כל נכסיו אם יש לו פרה אלא זו: **בחייו אסור.** ונמצא שיש לו פרה אחרת או קורדום אחר: **מת או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר.** משום דכי מת או שנתנה לו במתנה הרי הם כנכסיו. ולא פרתו ולא קרדומו ולא נכסיו הן. וקס"ד שהמדיר נתן למודר ואפ"ה שרי ° וקשיא לרבא דאסר: **שנתנה לו על ידי אחר.** שנתנו מדיר לאחרים דעלמא ואח"כ נתנו זה למודר: **דיקא נמי דקתני שניתנו לו.** כלומר שכך היתה קבלה בידם לקרות נתנו בחירק אף על פי ° שאין בכתיבה שום הפרש: ולענין הלכה קיימא לן אע"ג דיהביה ניהליה במתנה אסור דהכי פשט ליה רבא ואסיקנא דיקא נמי דקתני כו'. וכתב הרשב"א ז"ל דכי היכי דיהבה במתנה אסור ה"ה אם לקחו מודר ממנו דחד טעמא הוא: **יש מעילה בקונמות.** האוסר דבר עליו בקונם ונהנה ממנו מי מחייב מעילה או לא מי אמרינן דעשאו כקרבן וחייב עליו אשם מעילה כנהנה מן הקדשים: **תפול הנאה להקדש למימרא להקדש.** דאי לא דמי קונמות להקדש הוה ליה למימר יולך הנאה ליש המלא כדקתני בכל דוכתא ב) אלא משום דבקונמות יש בהן מעילה כהקדש כיון דבהקדש עסיק תנא תפול הנאה להקדש: **קונם ככר זו הקדש.** שאסרה בקונם לכל להקדש שהוא אסור לכל אדם: **אלא בין הוא בין חבירו מעל.** דיש מעילה בקונמות: **לפיכך יש לה פדיון.** דכיון דמתסר אכולי עלמא כהקדש תפיס פדיונו: **ככר זו עלי הקדש אלא הוא מעל.** דנהי דלא מיתסרה אלא עליה כי מתהני איהו מינה מעל: **חבירו לא מעל לפיכך אין לה פדיון.** דכיון דחבירו לא מעל לא אלים כהקדש למתפס פדיונה: **וחכ"א בין כך ובין כך לא מעל לפי שאין מעילה בקונמות.** בין בקונם כללי שאסר לכל בין בקונם פרטי: ולענין הלכה ק"ל כר"מ דיש מעילה בקונמות דהא רב נחמן פשיט ליה לרבא ממתניתין שיש מעילה ובפ' שבועות שתים בתרא (שבועות כב:) נמי מפכינן דר"מ לרבנן הלכך ק"ל דיש מעילה. וקי"ל נמי דקונם כללי יש לו פדיון. ומסתפקא לי מאן דמעל בקונמות אי משתרי הוה קונם לבתר דמעיל כהקדש שיולא לחולין ע"י מעילה: **ככרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל.** כלומר מי מעל בנתינה זו דכיון דיש מעילה כי היכי דאמר בהקדש ג) דנטל אבן או קורה של הקדש מעל אע"פ שלא הוציאה הכא נמי מכיון שזכה בה שייכא מעילה שילאה מרשות אוסר ונכנסה לרשות מקבל: **למעול נותן הא לא אסרה עליה.** ומכאן תשובה להרמב"ם ז"ל שכתב (בפרק) המדיר את חבירו והאכילו לוקה משום לא יחל דברו כמו שכתבתי למעלה בפ' ואלו מותרים ד) **למעול מקבל יכול דאמר הפירא בעינא איסורא לא בעינא.** שאילו היה יודע שהוא של איסור לא היה רוצה לזכות בה ונמצא זכיה בטעות ואינה זכיה. ואע"ג דבמוציא מרשות הקדש אפשר דאפי' בטעות מעל שאני הכא שהוא לא הוציאה אלא חבירו הוציאה וזה לא עשה אלא שקבלה: **אמר ליה מקבל מעל לכשיוציא.** כלומר מהשתא אין אחד מהם מועל מהכך טעמי דאמרת אלא מיהו לכשיוציא מעל. נהי דגבי זכיה אמרינן דזכיה בטעות היא לכשיוציא לא אמרינן הכי מידי דהוה אכל מוציא מעות הקדש לחולין: ירושלמי ה) נדר מן הככר מהו לחמם בו את ידיו ולא איפשיטא:

מתני'

כנכסיו: הוא מעל וחבירו לא מעל לפיכך אין לו פדיון וחכ"א בין כך ובין כך לא מעל. פירוש וחכמים לא קאי לרישא אלא קאי לסיפא דבעי למימר בין הוא בין חבירו לא מעל וקאה לרישא דבין כך ובין כך משמע דקאי לטולה מלתא דר"מ ושוב משמע דאפילו לר"מ דיש בו מעילה מכל מקום אין לו פדיון וקשה בפרק האשה רבה (יבמות דף פח.) משמע האי יש בו מעילה משום דבידו לפדותו אלמא משמע דיש בו פדיה בקונמות וע"ק בריש קמאי ככר זה הקדש מעל מאי קמשמע לן פשיטא דהקדש גמור יש בו פדיון ומעילה לכ"ל בפרק הרישא לא מיירי בהקדש ממש אלא בקונם נלשון הקדש אשאר הככר לכל כמו הקדש ולכך יש בו מעילה כיון שנאסר לכל בהקדש גמור ככר זה עלי הקדש דמיירי בקונם שאינו אסור לכ"ע אלא לדידיה לכך אין לו פדיון דהאמרינן בשיש בו מעילה משום שבידו לפדותו היינו קונם שאסור לכל כמו הקדש. וחכמים אומרים בין כך ובין כך כו' קאי אפילו לרישא משום דאין מעילה בשום קונמות וכיון שאמר הקדש בלשון קונמות אין מועלין:

לא אסרה עילויה. ולא מלינו מעילה בדבר המותר לו לאדם: **איסורא לא בעי דליקני.** דכל מעילה בשוגג הוא ואילו הייתי יודע שהיא אסורה לא הייתי מקבלה אבל המועלה מעות של הקדש בשוגג מעל אע"פ שאילו היה יודע שהיא של הקדש לא היה רוצה לזכות בהם כיון שהוא עצמו לקחם כדי לזכות בהם אבל מה שנותן לו על ידי אחר מצי למימר איסורא לא בעיא לאקני: **מקבל מעל לכשיוציא.** דכל דבר של הקדש (ו) אינו יוצא עד שיטעול בו והכי אמרינן במעילה האומר לשלוחו תן דינר לתנוני וזכה בעל הבית קודם שנתנו לתנוני תנוני מעל לכשיוציא:

מ א ב מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רנו סעיף ח:

י ג מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ט:

יא ד מיי' שם הלכה י:

יב ה מיי' שם פ"ו הלכה יא:

עין משפט נר מצוה

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' קונם קרדום לי כל"ל ותיבת שיש נמחק:

(**ב**) שם ככר זו עלי הקדש כל"ל ואות ל' נמחק:

(**ג**) רש"י ד"ה ה"ג וכו' ולדיהנתן: (**ד**) ד"ה או שנתנה לו וכו' נכסי עליך ומאחר שמת וכו' והכי נמי אם: (**ה**) ד"ה וכסבור של חולין הן אעפ"כ מעל הכא נמי:

מוסף רש"י

שניתנה לו על ידי אחר. אבל נגנב לא דהואיל ושלא מדעתו דבעל הכרכר יצא מרשותו כעודה ברשותו דמי (ראמ"ה בשמו). **לפיכך יש לה פדיון.** שתופסת פדיונה והיא יוצאה לחולין, דבהקדש כתיב (ויקרא כז) ופדה בערכך (שבועות כב.). **לפיכך אין לה פדיון.** להמירה לו שלא נאמר פדיון באיסורין (שם).

פירוש הרא"ש

קונם פרה שאני קנוי. כקונם יהא עליך אם יש לי פרה אלא זו ולזו אני צריך ויש לו פרות אחרות ונאסרו נכסיו על המודר: **או שנתנה לו במתנה הרי זה מותר.** ותיובתא דרבא: שנתנה לו על ידי אחר. שנתנה לאחר והוא נתנה למודר: **דיקא נמי דקתני שניתנה ולא קתני שנתנה לו.** בעל פה היתה הגיסא שנורה בפיסה: **למימרא בהקדש.** כדפרישנא במתני' מדקתני דלזוקא להקדש צריך ליתן הבכר ואינו יכול להשאילו לאחר אלמא כל הנאה הבאה לו ממנה הרי הוא הקדש ויש לו בה מעילה: **בכר זה הקדש.** פירוש הקדש גמור ומילתא דפשיטא היא ולא אינטריך לאך בבא כלל אלא אגב קיפא נקט: **הוא מעל.** דקסבר יש מעילה בקונמות: **אין לה פדיון.** דאין בו מעילה לכל כמו הקדש דלא אלים למתפס פדיונה: **וחכ"א** אחד זה **ואחד זה לא מעל.** בין הוא בין חבירו לא מעל דאין מעילה בקונמות: **מי מעל.** למאן דאמר יש מעילה בקונמות: **למעול נותן.** כמו הנותן הקדש בשוגג לחבירו דמעל: **הא לא אסרה עליה.** ולא מלינו מעילה בדבר המותר לו לאדם: **איסורא לא בעי דליקני.** דכל מעילה בשוגג הוא ואילו הייתי יודע שהיא אסורה לא הייתי מקבלה אבל המועלה מעות של הקדש בשוגג מעל אע"פ שאילו היה יודע שהיא של הקדש לא היה רוצה לזכות בהם כיון שהוא עצמו לקחם כדי לזכות בהם אבל מה שנותן לו על ידי אחר מצי למימר איסורא לא בעיא לאקני: **מקבל מעל לכשיוציא.** דכל דבר של הקדש (ו) אינו יוצא עד שיטעול בו והכי אמרינן במעילה האומר לשלוחו תן דינר לתנוני וזכה בעל הבית קודם שנתנו לתנוני תנוני מעל לכשיוציא:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה מת וכו' וק' לרבא דאסר. ק"ל הא רבא פשט רק מכח הוכחה דאולו ככרי עליך לאפוקי מאי וכדפי' הר"ן לעיל וחכו שיך בכבר דקתם הנאת ככר רק לאמילה וכמ"ש הרא"ש אבל הכא בפרה ובקורדום ל"ש הוכחה זו דבא לאפוקי בעוד שהפרה שלו אסור להשאילו ליהנות ממנה אם כן י"ל דרבא מודה בזה דמותר בנותן במתנה ול"ע: בהר"ן ד"ה דיקא נמי וכו' שאין בכתיבה שום וכו'. וכיוצא בזה כתובות ב ע"ב:

תוספות

קונם פרה שיש לי שאני הנאה לך נכסי עליך אם יש לי פרה אלא זו. שני נדרים הוו ואי קאמר שאומר לו קונם פרה שיש לי שאוכל ליהנות לך ממנה כלו' שאין לי פרה אחרת ואם יש לי הרא קונם עליך אי שאמר בלשון הזה נכסי עליך קונם אם יש לי פרה אלא זו שאני עושה בה מלאכתי ונמצא שיש לו פרה אחרת ועתה אסרה הפרה והנכסים עליו הרי קונם נמי ס"פ כדפירשתי: מת או שנתנה לו במתנה מותרת. מת דמו לא מיקרו פרה וקרדום שלו וכן שנתנה לו במתנה מותרת וקס"ל שנתנה המדיר למודר ומשני שיתנה לו על ידי אחר לפירוש שני דלעיל ניחא דפריך מנתנה לו במתנה דאפרה ואקרדום קאי ואע"ג דלא אמר עליך אבל לפי' ראשון דלעיל דאייק מעליך קאה מאי פריך מנתנה לו פרה וקרדום הא לא אמר עליך וי"ל דלפי פירוש ראשון גרס שיתנו לשון רבים וקאי נמי אנכסים ודוחק הוא שבכל הספרים גרסי' שיתנו לשון יחיד דמשמע דקאי דוקא אפרה ואקרדום ובל"ג פירוש שני וא"ת אכתי היא גופה תקשה לך אמאי לא תנא שיתנו משום נכסים הלא מיירי משנה גם מנכסים וי"ל מ"מ לא נחת לאמעוטינן לאשריותא דפרה וקרדום שהיה רוצה לישאל ממנו היה עיקר הנדר וגם בכלל נכסים הם דמיתסר נמי בנדר

ט א ב מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רנו סעיף ח:

י ג מיי' פ"ד מהלכות מעילה הלכה ט:

יא ד מיי' שם הלכה י:

יב ה מיי' שם פ"ו הלכה יא:

מתני' ופורס אם תרומתו ואם מעשרותיו לדעתו. מפרש בגמ' [לו:] לדעתו דמלגן: **ומקריב עליו.** מי המי מדיר כהן הוא: **קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות.** לפי שכל אלו מביאין שתי תורים קראם קן: **ומלמדו מדרש.** דמלות לאו ליהנות ניתנו: **ולא ילמדנו מקרא.**

מתני' [א]ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו [ב]ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות [ג]ומלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא: **גמ' איבעיא להו** [ד]הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא למאי נפקא מינה למודר הנאה אי אמרת דשלוחי דידן הוו הא מהני ליה ואסור ואי אמרת שלוחי דשמיא [ה]שרי מאי ת"ש דתנן [ו] מקריב עליו קיני זבין כו' אי אמרת שלוחי דידן קא מהני ליה וליטעמיך ליתני מקריב עליו קרבנות אלא מחוסרי כפרה שאני דא"ר יוחנן [ז]הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא מתיב מדיא עליה: **שכך כתב לה ואחריות כו'.** דהכי משמע אחריותא עלי. וכי היכי דהתם מביא קרבן על אשתו יולדת אפילו שוטה כך כל מחוסרי כפרה אין צריכין דעת ולעולם שלוחי דידן ניהו: אם

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי וכו': **על בניו ועל בנותיו הקטנים.** כשהן מחוסרי כפרה דכתיב זאת תורת הזב וגו'. ונפיש (ג) שמביא קרבן עליהן אע"פ שאין להם דעת הס הכי נמי גדולים אין צריכין להביא כפרתן לדעתן הלכך הואיל ומקריב עליו אלא לדעתו לא מהני ליה דהא לא ידע (ג) ומותר: **אלא מעתה לר' יוחנן.** דמפיק מזאת תורת הזב בין גדול בין קטן (ד) הכא נמי מצי למימר מהאי קרא נמי: **שמא תתעבר ותמות.** ודלא. אלמא לאו בת לידה היא: **אמר לך רבי יוחנן.** ההוא זאת תורת היולדת לא מרבי לה לקטנה אלא בגדולה מיירי וקא מרבה אפילו יולדת שוטה: **שכן אדם מביא קרבן עשיר אפילו על אשתו שוטה.** אדם מביא קרבן עשיר על אשתו בין פקחת בין שוטה ולא אמרינן דאע"פ שנשאת לעשיר עניה היא דמה שקנתה אשה קנה בעלה אלא כל הקרבנות שחייבת מדיא עליה. וכי היכי דהתם מביא קרבן על אשתו יולדת אפילו שוטה כך כל מחוסרי כפרה אין צריכין דעת ולעולם שלוחי דידן ניהו: אם

מתני' ופורס אם תרומתו ואם מעשרותיו לדעתו. מפרש בגמ' [לו:] לדעתו דמלגן: **ומקריב עליו.** אי המי מדיר כהן הוא: **קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות.** לפי שכל אלו מביאין שתי תורים קראם קן: **ומלמדו מדרש.** דמלות לאו ליהנות ניתנו: **ולא ילמדנו מקרא.**

גמ' [סס] מפרש טעמא: **גמ' איבעיא להו הני כהני שלוחי דידן הם.** אע"ג דבפ"ק דקדושין (דף כג:[1]) אסיק רב הונא דשלוחי דרחמנא ניהו דאי ס"ד שלוחי דידן ניהו מי איכא מידי דאמן לא מצינן למיעבד ואיהו עבדי אפילו הכי בעי הכא למיפשטא ממתני' מאי מבריתא: **הא קמהני ליה.** וכיון דעביד שליחותיה מהני ליה הוא. דבשלמא אי שלוחי דשמיא ניהו אע"ג דשרי להו בהאי קרבן למיכל בקדשים אין זה אלא גרמת הנאה בעלמא ושרי: **וליטעמיך.** דבעית למיפשט ממתני' ליתני מקריב עליו קרבנות: **אלא מחוסר כפרה שאני.** כלומר ואדרבה תפשוט לאידך גיסא דכיון דתנא מחוסרי כפרה בלחוד דאין צריכין דעת משמע דוקא הני משום דכיון דאין צריכין דעת ואדאי כהן לאו שליחותן קעביד אבל בשאר קרבנות הצריכין דעת שלוחי דידן ניהו דאי לא ליתני מקריב עליו קרבנות והוה רבותא טפי. ומיהו לא מיפשטא בעיין לגמרי דאיכא למימר דתנא מחוסרי כפרה לאשמועי רבותא דאע"פ שמתירו לאכול בקדשים שרי וכל שכן בשאר קרבנות ומדרבי יוחנן נמי דאמר הכל צריכין דעת לא מיפשטא בעיין לומר דשלוחי דידן ניהו דאיכא למימר דרחמנא שויהו לכהני שלוחין כל היכא דאיכא דעת בעלים: **חוץ ממחוסרי כפרה.** זב וזבה ומצורע ומצורעת ויולדת וכבולהו כתיב תורת וקרי להו מחוסרי כפרה משום שאסורין ליכנס למקדש ולאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן והני כיון דאין קרבנן בא לכפרה אין צריכין דעת אבל כל שצריכין כפרה על חטא צריכין דעת: **שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן.**

מתני' [א]ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו [ב]ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות [ג]ומלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא אבל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא: **גמ' איבעיא להו** [ד]הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא למאי נפקא מינה למודר הנאה אי אמרת דשלוחי דידן הוו הא מהני ליה ואסור ואי אמרת שלוחי דשמיא [ה]שרי מאי ת"ש דתנן [ו] מקריב עליו קיני זבין כו' אי אמרת שלוחי דידן קא מהני ליה וליטעמיך ליתני מקריב עליו קרבנות אלא מחוסרי כפרה שאני דא"ר יוחנן [ז]הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא מתיב

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא מתיב

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא

מתיב

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא

מתיב

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא

מתיב

[ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו יכול להקריב עליו קיני זבין וקיני זבות וכו': **גמ' הני כהני.** שמקריבין קרבנות: **שלוחי דידן.** דבעלי קרבן: **הא קא מהני ליה.** שליח לכפר כפרתו ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו: **אלא.** מדקתני מקריב עליו קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו: **[וליטעמיך].** אם כן דשלוחי דשמיא ניהו ליתני סתם מקריב עליו קרבנות אלא מדלא קתני אלא קיני זבין וכו' ש"מ דשלוחי דידן ניהו. ודקשיא לן הא קמהני ליה תריץ לא קמהני ליה דבמחוסרי כפרה שאני כי הני דמתני': **דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת.** כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר [1]זאת תורת הזב בין גדול בין [2]קטן אלא מעתה לר' יוחנן [2]זאת תורת היולדת וגו' בין קטנה ובין גדולה [3]קטנה בת לידה היא והא [ח]תני רב ביבי קמיה דרב נחמן שלש נשים משמשות במוך קטנה ומעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם [ט]מביא קרבן על אשתו שוטה כדברי רבי יהודה [י]דתניא [יא]רבי יהודה אומר [יב]אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שחייבת שכך כותב לה ואחריות דאית ליך עלי מן קדמת דנא

מתיב

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב (טור י"ד סימן רכח):

יד ב מיי' שם הלכה ה:

טו ג מיי' שם הלכה ז וסמג שם טושע"ע יו"ד סימן רכח סעיף ב:

טז ד מיי' שם הל' ה:

יז ה מיי' פ"ח מהלכות מחוסרי כפרה הל' ה:

יח ו מיי' שם פ"ג הלכה ון:

יט ח מיי' שם:

כ שגגות הלכה ו סמג עשין רח:

תורה אור השלם

1. זֹאת תּוֹרַת הַזָּב וַאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע לְטֻמְאָה בָּהּ:

ויקרא טו לב

2. וְהִקְרִיבוֹ לִפְנֵי יְיָ וְכִפֶּר עָלָיהָ וְטָהֲרָה מִמְּקֹר דָּמֶיהָ זֹאת תּוֹרַת הַיֹּלֶדֶת לִזָּכָר אוֹ לִנְקֵבָה:

ויקרא יב ז

מוסף רש"י

מדרש. כגון מכילתא וספרא וספרי שהם מדרשי מקראות (ברכות יא: וכעי"ז קדושין מט.). **הני כהני.** לענין הקרבת קרבנותיו, שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא. ולא שלוחי דידן ונפקא מינה למודר הנאה מכהן, שהכהן מופר להקריב קרבנותיו (קדושין כג: וכעי"ז יומא יט.). **משמשות במוך.** מוכות לתת מוך במקום תמשיש כשהן משמשות כדי שלא יתעברו (יבמות יב: ק:) ואינן כמסחיות זרע (כתובות לט.) אי: תקנתן הוה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). **אדם מביא קרבן עשיר על אשתו.** שהוא חייב בקרבן לידה ונדה, ואם הוא עשיר אין יכול לומר היא אין לה כלום ומיפטר בקרבן עני (ב"מ קד.) אי: שאם היתה עניה ונתחייבה קרבן עני ולא הספיקה להביא קרבן עני עד שנתפת לו, הרי זה מביא קרבן עשיר על אשתו (נזיר כד.). **וכן קרבנות שחייבת.** שלא בנדר ונדבה, כגון קרבן זיבה ואשם ותלוי שעליה (ב"מ קד.) וכן בכל קרבנות שהיא חייבת קודם לכן ואפילו קרבן קבוע שאינו בעולה ויולד (נזיר כד.).

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' דתנן ומקריב וכו' שלוחי דידן הוי הא קא מהני ליה: (**ב**) רש"י ד"ה על בניו וכו' ונפיש נמי שמביא וכו' שאין להם דעת הוא הדין נמי נ"ב כלומר שלא לדעתן: (**ג**) **בא"ד** לא ידע המודר הס"ד: (**ד**) ד"ה אלא וכו' הכי נמי וכו' מהאי קרא הס"ד ותיבת נמי נמחק:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה ומלמדו מדרש דמצות וכו'. עיין כ"ה דף ס"ו ובטורי אבן שם ד"ה ובאופר: **ד"ה איבעיא** להו וכו'. **ממתני' או מברייתא.** עיין לקמן דף ע"ב ע"א בר"ן ד"ה ולענין: **ד"ה** משמשות במוך וכו' קטנה שתלד. עיין בסדרי טהרה בתי' למסכת נדה דף נב ע"ב ד"ה ודע דמסקינן:

פירוש הרא"ש

מתני' ומקריב עליו קיני זבין וקיני זבות. כהן שהדיר את ישראל הנאה ממנו יכול להקריב קרבנותיו זב וזבה מביאין שתי תורין או שני בני יונה ביום טהרתם וכן יולדת עניה: ותורם תרומתו. בגמ' מפרש לה: מלמדו מדרש. שפרא ושפרי שהוא מדרש הפסוקים: הלכות. הלכה למשה מסיני: **ואגדות.** דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים: **לא ילמדנו מקרא.** בגמ' מפרש טעמא: **אבל מלמד הוא את בנו מקרא.** דמצוה קעביד ואע"פ שמצוה על האב ללמד את בנו שמא היה מוצא אחר שהיה מלמדו. בכל מילי אלא עביד לגפשיה דמודר בטעמא כל דהו אמר אלא מיקרי הנאה: **גמ' אלא מחוסר כפרה שאני.** אלא בענין דעת הלכך לאו אלימותיה קא עביד כיון דיכול להקריב בלא דעתו אבל שאר קרבנות דבעי דעת שלוחי דידן ניהו ואסור: **הכל צריכין דעת.** אם לאוכל בקדשים יכול להפרישו ולהקריבו שיפטר בו לאוכל חוץ ממחוסר כפרה דבלי זיה קרא שהאב מביא על בניו לחטיהם בקדשים והכהן מקריבו אע"פ שאינו יודע שהוא של קטן: **זאת תורת הזב בין גדול בין קטן.** לענין קרבן כתיב וקטן לאו בר דעת הוא להביא קרבן אלא אביו מביא על ידו: **קטנה בת לידה היא.** וכיון דבילדה לא מצי למידרשיה לרבות קטנה גבי זב ממי לא דרשינן ליה לרבות קטן: **שלש נשים משמשות במוך.** צריכות לשום מוך בפומא מקום לקלוט את הזרע שלא תתעבר: **בין פקחת בין שוטה.** נהי דלא מצינן לרבויי קטנה מדרבנן שוטה דגם היא לאו בת דעת היא ובעלה מביא עליה בלא דעתה להתירה בקדשים כדברי רבי יהודה דאמר הבעל חייב להביא קרבנות אשתו הלכך אפילו שוטה נמי מביא קרבן עשיר על אשתו ולא מצי למימר עניה היא אביא עליה קרבן עני אלא כיון שהוא מחוייב להביא קרבנותיה והוא עשיר צריך להביא קרבן עשיר וכן כל קרבנות שהיא כשהיא מחוסרת כפרה לא אכלה חלב או אם חייבת אשם אבל לא אם נדרה קרבן דאם כן ולא מצי למימר עניה היא אביא עליה קרבן עני אלא כיון שהוא מחוייב להביא קרבנותיה והוא עשיר צריך להביא קרבן עשיר: **שכך כתבה לו כל אחריות דאית לי עלך מן קדמת דנא.** כשהבעל מגרשה היא כותבת לו שובר שהיא פוטרתו מכל אחריות שהיה לה עליו אלמא כל דבר שהיה עליה באחריות היה הבעל חייב קודם שגירשה.

תוספות

מקריב עליו קינין וכו'. אם היה המדיר כהן מקריב לזה הנמודר: **לא ילמדנו מקרא.** מפרש בגמרא דבלימוד מקרא טועל שכר אבל מלמדו מדרש כמו ת"כ והלכות דאין טוענין עליה שכר וגמ' מפרש טעמא דטוענין שכר על המקרא ואין טוענין שכר על המדרש: **אבל מלמד בניו מקרא.** מצוה קא עביד ולא הוה אלא גורם הנאה בעלמא ואפילו במקום נמי דטוענין שכר עליה דמ"מ לא היה המודר נותן שכר למלמד לבניו: **איבעי' להו הני כהני שלוחי דרחמנא** נינהו וכו'. ואי אמרת שלוחי [דידן] ניהו הא מהני ליה דבעבד שליחותא. ודוחלי גוף הקרבן מצוה קעביד מיהו כיון דהאי כהן שלוחו זה אסור וה"ג אמריינן גבי תורם דאי אמרת צריך דעת הא קמהני ליה וה"ל אי שלוחי דידן ניהו אסור מיהו קשה אמאי לא פשיט ליה מהתם דפ' קמא דקידושין (דף כג.) אמר רב כהנא הני כהני שלוחי דרחמנא ניהו דאי ס"ד שלוחי דידן ניהו מי איכא מידי דאמן לא מצינן למיעבד ואיהו קא עבדי וי"ל דרוצה לפשוט ממשנה או מברייתא: **ת"ש ומקריב עליו קיני זבים ואי אמרת שלוחי דידן הא קמהני ליה.** ויש להקשות דלמא דאמר כל הרוצה להקריב יבוא ויקריב דכה"ג לא מהני ליה ומאן נראה לו דמייירי במודר הנאה בכל כהני דהתם ודאי לא מצינן למימר כי בכה"ג אמאי לאו לא יעכרך דעת בעלים ואותן הוו שלוחי דידן: **בדרבי יוחנן.** דאמר הכל צריך דעת בעלים אם מחוייב אדם עולה ונמלים אינו יכול לפטור אותו תכיהו אלא מדעתו: **שהרי מקריב אדם על בניו ועל בנותיו.** להתירן לאכול בקדשים דכתיב זאת תורת הזב בין גדול בין קטן וקטן לאו בר דעת הוא אלמא דאין צריך דעת בעלים להתירו לאכול בקדשים במחוסר כפרה: **אלא מעתה לרבי יוחנן זאת תורת היולדת וכו'.** קשה דבלאו רבי יוחנן בריישא היא בפ' בנות כותים (נדה דף ל:) דכתיב זאת תורת הזב בין גדול בין קטן: **ומשני ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה.** שכך מצינו שאדם מביא קרבן על אשתו שוטה: **מביא אדם קרבן עשיר על אשתו.** אם היא חייבת קרבן לידה או מצורעת ואין יכול לומר עניה היא אלא כל הקרבנות שחייבת דוקא לא אפילו שוטה ל"ע מנא ליה הא דמשמע שהוא חייב כל מה שחייבת קודם מזה יש ללמוד דאדם חייב לפרוע חובות אשתו שהיא חייבת קודם שנתגרשה ולא נראה דבפרק יש נוחלין (ב"ב דף קנו.) איבעיא ליה אי בעל נכסי אשתו לוקח הוי או יורש הוי דאי לוקח הוי לא יפרע לבעלי חובות של אשתו שאינותה קודם ואפילו מנכסי מלוג שלה ואם יורש הוי יפרע מנכסי מלוג שלה כמו יורש שפורע חובות אביו מקרקעי ואם כן לא מיבעי אלא מנכסי מלוג שלה אבל מנכסים אלו לא יפרע שום דבר. והך בעיא לוקח הוי או יורש הוי פסק רבינו שמואל בן בתו של רש"י קבלה מרבינו חננאל דיורש הוי ולריך הבעל לפרוע מנכסי מלוג שהסכימה לו דאשת ומכי הלכתא שאדם פורע חוב שאשתו שהיא חייבת קודם לכן אם יש מטלטלין או חובות כעין שהסכימה לו אע"פ שיורש אינו פורע ממטלטלין מיהו לאחר תקנות גאונים שתיקנו להיות עתה מטלטלין ממקרקעי וגובה כתובתה ממטלטלין אע"ג דמתנה אין לגבות כ"ל מקרקעי כמו כן גם החובות נמי יתפרעו מן המטלטלין דבכל הדין הנהגו בקרקעות נוהג במטלטלין והא דאמר הכא כל הקרבנות שהיא חייבת דוקא קרבנות אבל חוב לא יפרע אלא ממה שהסכימה לו דכיון דיורש הוי ומטלטלין כקרקעות עתה שיעבודא של אותן נכסים אין יכולת ביד הבעל להפקיען אבל יותר ממה שהסכימה לו [אינו פורע] וקרבנותיה נמי דוקא קרבנות חובה אבל לא נדרים ונדבות ואם לאחר שיורשין [נדרה קרבן] לא יצלם נדריה דאם לא כן יכולה לאחריב בעלה. והכי משמע בירושלמי גרסא אחרת אם פטרה אינו חייב וה"ק כל קרבנות שהיא חייבת כשהיא מתחיו חייב לפרוע ולפיכך אם פטרה שגירשה אינו חייב שכך כתבה בשובר של כתובה והתקבלתי כתובתי ואחריות דאית לי עלך מן קדמת דנא ולגירשה זו אינו חייב לשלם כלום מקודם גישואין:

אם היה כהן. המדיר: **יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו.** קתני סתם דמשמע כל חטאות ואשמות ואע"ג דלא מחוסרי כפרה נינהו: לא לעולם שלוחי דידן נינהו ומאי דם חטאתו ודם אשמו דקתני חטאתו של מצורע כו' דהיינו מחוסרי כפרה וכו' וה"ה לגדול: **מזידין חייבין.**

מתיב רב שימי בר אבא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו דם חטאתו של מצורע ודם אשמו של מצורע דכתיב [1]זאת תהיה תורת המצורע [א]בין גדול ובין קטן תנן [ב] [2]הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין [3]הא שוגגין פטורין [ג]אלא שפיגולין פיגול אי אמרת בשלמא שלוחי דשמיא הוו היינו שפיגולין פיגול אלא אי אמרת שלוחי דידן הוו אמאי פיגולין פיגול לימא ליה שליחא שויתיך [ד]לתקוני ולא לעוותי אמרי שאני גבי פיגול דאמר קרא [2]לא יחשב לו מכל מקום: גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת חוץ ממחוסר כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו [ה]שכן אדם מביא על אשתו שוטה כר' יהודה אלמה א"ר אלעזר [ו]הפריש חטאת חלב על חבירו לא עשה כלום אשתו שוטה היכי דמי אי דאכלה כשהיא שוטה לאו בת קרבן היא ואי דאכלה כשהיא פקחת ונשתטית הא [ז]א"ר ירמיה אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן [ח]אכל חלב והפריש קרבן ונשתטה וחזר ונשתפה פסול הואיל ונדחה ידחה אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו שכן אדם מביא על בניו ועל בנותיו הקטנים אלמה אמר ר' אלעזר [ט]הפריש פסח על חבירו לא עשה כלום אמר רבי זירא [3]שה לבית אבות לאו דאורייתא וממאי מדתנן [י]האומר לבניו הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים כיון שהכנים ראשון ראשו ורובו זכה בחלקו ומזכה את אחיו עמו ואי אמרת שה לבית [יא] דאורייתא על בישרא קאי ומזכי להו אלא למה להו דאמר להון אבוהון כדי לזרזן במצות [יב]תניא נמי הכי מעשה היה וקדמו בנות לבנים ונמצאו בנות זריזות ובנים שפלים: ותורם את תרומותיו כו':

איבעיא

מתיב רב שימי בר אבא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו. איכא מאן דאמר דמדאותיב רב שימי בר אבא מברייתא ולא אותיב ממתני' ש"מ דלא גרס במתניתין חטאות ואשמות. ואי מהא לא איריא דהאי דלא אותיב ליה ממתני' משום דכיון דתנא להו בהדי קיני זבין ממילא מוכח דחטאות ואשמות דמצורע קאמר אבל מתניתא דתני סתמא זורק דם חטאתו ואשמו משמע ליה דבכל חטאות קאמר ואפי' הכי שני ליה דדם חטאתו ואשמו של מצורע קאמר: **תנן הכהנים שפגלו במקדש וכו' אא"כ שלוחי דשמיא נינהו היינו שפגולן פגול.** דרחמנא שויהו שלוחי לכל מילי: **אלא א"א שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול.** שוגג הוא [דקסה] ליה בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא מדעתא דנפשיה קעביד וקי"ל בפ"ב דחולין (דף מ.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו מדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שויתיך לתקוני ולא לעוותי. ודחי' שאני גבי פגול דאמר קרא וכו' הלכך בעיין הכא לא איפשיטא ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מהאיך דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה: **גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת וכו'.** הקשו בתוס' התנן ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין נה.) בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכריס לעולות כלומר ויקרבו אלמא אין צריכין דעת ותירצו דהתם שאני דכיון שנאבד דעת בעליס הוא שכל כהן שירצה להקריב יקריב: **אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על הבירו אלמה אמר רבי אלעזר וכו' לא עשה ולא כלום.** משום דאין דנין אפשר משאי אפשר: **אשתו שוטה היכי דמי.** כלומר לעולם בכי הא דנין אלא למאי דאמר לר' יהודה דאדם מביא על אשתו שוטה אלא קרבן יולדת דאמר לר' יהודה דאדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים צריכין להמנות אבל קטנים לאו בני הכי הוא דנן בה: **הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** אמר לבניו הריני עולה לירושלים ולאחר שאהיה שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על בשרא קאי.** כשעלה זה כבר נשחט ואם כן היאך נמנה עליו והכתיב מהיות משה [שמות יב] ודרשינן מחיותא דשה (פסחים פט.): **ומזכי להון.** בתמיה. היאך האב מזכה לאחד מבניו אחר שחיטה. א"נ הא' ומזכה להם אההוא בן שעולה ראשון קאי היאך מזכה לאחיו דבשלמא איהו זכי דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח עליו נשחט אבל היאך מזכה לאחיו והכי מוכח סוגיין דפרק כל הגט (גיטין דף כה.): **כדי לזרזן.** שיהיו רגילין להזדרז במצות: **ונמצאו בנות זריזות.** ולא קתני בנות זכו אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד:

איבעיא

אם היה כהן. אומר המדיר בכהן. אומר המדיר ממנו יזרוק חטאתו ואשמו דמשמע ליה דמיירי בחטאת חלב ודם אלמא שלוחי דרחמנא נינהו וה"ה דמלי לאותויי ממתני' חטאות ואשמות: **אמאי פיגולו פיגול לימא** לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי: **אלמה אמר ר' אלעזר הפריש חטאת** חלב וכו'. תימה מדרבי יוחנן גופיה מיקמי דהכל צריכין דעת ול"ע וי"ל דמלינן למימר דר' יוחנן מייירי בכהן המקריב שצריך דעת בעלים: שוטה לאו בת קרבן היא. והא דאמר לעיל זאת תורת היולדת בין פיקחת בין שוטה מיהו אינו לא מלי מיימי: **יביא אדם פסח על הבירו שכן** אדם מביא קרבן על בניו בשהן קטנים וכו' **אמר רבי זירא** שה לבית לאו דאורייתא הוא. כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כגאכל שלא למנוייו ולא אסר רחמנא אלא להכהו דאיכהו דמלות מכוהו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה אנשים דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנוייו וכן בקטנים: **על בישרא קאי ומזכה** לאחר שחיטה דתנן: בתמיה כלומר לאחר שחיטה יכול להמנותם והא תנן (פסחים דף פט.) מושכין יהיהם עד שישחטו אבל לאחר שחיטה לא אלמא דהמנאת קטנים לאו דאורייתא ובני דקטנים למה לי למימר להו. כיון דלא המנום לזרזן:

מתיב רב שימי בר אבא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו. איכא מאן דאמר דמדאותיב רב שימי בר אבא מברייתא ולא אותיב ממתני' ש"מ דלא גרס במתניתין חטאות ואשמות. ואי מהא לא איריא דהאי דלא אותיב ליה ממתני' משום דכיון דתנא להו בהדי קיני זבין ממילא מוכח דחטאות ואשמות דמצורע קאמר אבל מתניתא דתני סתמא זורק דם חטאתו ואשמו משמע ליה דבכל חטאות קאמר ואפי' הכי שני ליה דדם חטאתו ואשמו של מצורע קאמר: **תנן הכהנים שפגלו במקדש וכו' אא"כ שלוחי דשמיא נינהו היינו שפגולן פגול.** דרחמנא שויהו שלוחי לכל מילי: **אלא א"א שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול.** שוגג הוא [דקסה] ליה בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא מדעתא דנפשיה קעביד וקי"ל בפ"ב דחולין (דף מ.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו מדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שויתיך לתקוני ולא לעוותי. ודחי' שאני גבי פגול דאמר קרא וכו' הלכך בעיין הכא לא איפשיטא ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מהאיך דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה: **גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת וכו'.** הקשו בתוס' התנן ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין נה.) בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכריס לעולות כלומר ויקרבו אלמא אין צריכין דעת ותירצו דהתם שאני דכיון שנאבד דעת בעליס הוא שכל כהן שירצה להקריב יקריב: **אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על הבירו אלמה אמר רבי אלעזר וכו' לא עשה ולא כלום.** משום דאין דנין אפשר משאי אפשר: **אשתו שוטה היכי דמי.** כלומר לעולם בכי הא דנין אלא למאי דאמר לר' יהודה דאדם מביא על אשתו שוטה אלא קרבן יולדת דאמר לר' יהודה דאדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים צריכין להמנות אבל קטנים לאו בני הכי הוא דנן בה: **הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** אמר לבניו הריני עולה לירושלים ולאחר שאהיה שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על בשרא קאי.** כשעלה זה כבר נשחט ואם כן היאך נמנה עליו והכתיב מהיות משה [שמות יב] ודרשינן מחיותא דשה (פסחים פט.): **ומזכי להון.** בתמיה. היאך האב מזכה לאחד מבניו אחר שחיטה. א"נ הא' ומזכה להם אההוא בן שעולה ראשון קאי היאך מזכה לאחיו דבשלמא איהו זכי דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח עליו נשחט אבל היאך מזכה לאחיו והכי מוכח סוגיין דפרק כל הגט (גיטין דף כה.): **כדי לזרזן.** שיהיו רגילין להזדרז במצות: **ונמצאו בנות זריזות.** ולא קתני בנות זכו אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד:

איבעיא

אם היה כהן. המדיר: **יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו.** קתני סתם דמשמע כל חטאות ואשמות ואע"ג דלא מחוסרי כפרה נינהו: לא לעולם שלוחי דידן נינהו ומאי דם חטאתו ודם אשמו דקתני חטאתו של מצורע כו' דהיינו מחוסרי כפרה וכו' וה"ה לגדול: **מזידין חייבין.**

לשלם קרבן לבעלים: **לתקוני שויתיך.** שליח ולא לעוותי: **אמרי.** לעולם שלוחי דידן נינהו ולהכי פיגולו פיגול: **לא יחשב לו.** פיגול יהיה מכל מקום: **אלא מעתה.** יביא אדם אפי' חטאת חלב על חבירו שכן מביא קרבן על אשתו שוטה דמשמע כל קרבנות שהיא חייבת אפי' אם אכלה חלב: ומתרץ (ב) רבי יוחנן **אשתו שוטה היכי דמי.** שתהא מחויבת קרבן אי דאכלה כו': **פסול.** הקרבן דהואיל ונדחה כשנשתטית דלאו בת קרבן היא ידחה התם נמי גבי אשה הואיל ונדחית בשעת אכילה נדחית מהכל ואין אדם מביא קרבן חלב על אשתו שוטה. ולימא למימרא מהכא וכי קאמינא דלר' יהודה הא דמביא קרבן על אשתו שוטה כגון זבה או יולדת או מצורעת: וקפריך תו **יביא אדם כו'.** אלמה אמר ר' אלעזר הפריש פסח על חבירו שלא מדעתו כו': **אמר רבי זירא שה לבית אבות.** דמשמע אדם מביא פסח ושוחט על בניו ועל בנותיו הקטנים: **לאו דאורייתא הוא.** (ג) להכי הפריש פסח על חבירו לא עשה ולא כלום: **וממאי.** דלאו דאורייתא הוא מדתנן וכו': **ואי אמרת שה לבית אבות.** דאדם שוחט על בניו הקטנים דאורייתא: **על בישרא קאי ומזכי להו.** כלומר היאך יכול זה לזכות את אחיו מאחר שנשחט והא תנן (פסחים פט.) נמנין ומושכין ידיהן עד שישחט ולא אזמוני להו לאחר שחיטה לאו דאורייתא והך משנה משמע דבניו קטנים מיירי: **אלא.** הואיל ולאו דאורייתא הוא למה ליה לאבוהון למימר הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם לירושלים כדי לזרזן במצות: **תניא נמי הכי.** כדי לזרזן קאמר מדקאמר בנים שפלים ולא קאמר ובנים לא יצאו ידי חובתן מכלל דלא מחייבי מדאורייתא אלא לזרזן קאמר כיון

אלא מעתה יביא אדם פסח על חבירו. לדידן דדנין אפשר משאי אפשר: **לא עשה כלום.** שצריך שיימנה עמהם מדעתו: **א"ר זירא שה לבית אבות לאו דאורייתא.** לעולם בכי הא דנין ומיהו מפסח לא מצי למידק דשה לבית אבות לאו דאורייתא דמן התורה אין הקטנים צריכין להמנות אלא אוכלין ממנו אף על פי שלא נמנו עליו דאף על גב דאין פסח נאכל אלא למנוייו ה"מ בראוויין להמנות אבל קטנים דלאו בני הכי הוא דנן בה: **הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** אמר לבניו הריני עולה לירושלים ולאחר שאהיה שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על בשרא קאי.** כשעלה זה כבר נשחט ואם כן היאך נמנה עליו והכתיב מהיות משה [שמות יב] ודרשינן מחיותא דשה (פסחים פט.): **ומזכי להון.** בתמיה. היאך האב מזכה לאחד מבניו אחר שחיטה. א"נ הא' ומזכה להם אההוא בן שעולה ראשון קאי היאך מזכה לאחיו דבשלמא איהו זכי דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח עליו נשחט אבל היאך מזכה לאחיו והכי מוכח סוגיין דפרק כל הגט (גיטין דף כה.): **כדי לזרזן.** שיהיו רגילין להזדרז במצות: **ונמצאו בנות זריזות.** ולא קתני בנות זכו אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד:

מתיב רב שימי בר אבא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו. איכא מאן דאמר דמדאותיב רב שימי בר אבא מברייתא ולא אותיב ממתני' ש"מ דלא גרס במתניתין חטאות ואשמות. ואי מהא לא איריא דהאי דלא אותיב ליה ממתני' משום דכיון דתנא להו בהדי קיני זבין ממילא מוכח דחטאות ואשמות דמצורע קאמר אבל מתניתא דתני סתמא זורק דם חטאתו ואשמו משמע ליה דבכל חטאות קאמר ואפי' הכי שני ליה דדם חטאתו ואשמו של מצורע קאמר: **תנן הכהנים שפגלו במקדש וכו' אא"כ שלוחי דשמיא נינהו היינו שפגולן פגול.** דרחמנא שויהו שלוחי לכל מילי: **אלא א"א שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול.** שוגג הוא [דקסה] ליה בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא מדעתא דנפשיה קעביד וקי"ל בפ"ב דחולין (דף מ.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו מדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שויתיך לתקוני ולא לעוותי. ודחי' שאני גבי פגול דאמר קרא וכו' הלכך בעיין הכא לא איפשיטא ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מהאיך דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה: **גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת וכו'.** הקשו בתוס' התנן ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין נה.) בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכריס לעולות כלומר ויקרבו אלמא אין צריכין דעת ותירצו דהתם שאני דכיון שנאבד דעת בעליס הוא שכל כהן שירצה להקריב יקריב: **אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על הבירו אלמה אמר רבי אלעזר וכו' לא עשה ולא כלום.** משום דאין דנין אפשר משאי אפשר: **אשתו שוטה היכי דמי.** כלומר לעולם בכי הא דנין אלא למאי דאמר לר' יהודה דאדם מביא על אשתו שוטה אלא קרבן יולדת דאמר לר' יהודה דאדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים צריכין להמנות אבל קטנים לאו בני הכי הוא דנן בה: **הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** אמר לבניו הריני עולה לירושלים ולאחר שאהיה שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על בשרא קאי.** כשעלה זה כבר נשחט ואם כן היאך נמנה עליו והכתיב מהיות משה [שמות יב] ודרשינן מחיותא דשה (פסחים פט.): **ומזכי להון.** בתמיה. היאך האב מזכה לאחד מבניו אחר שחיטה. א"נ הא' ומזכה להם אההוא בן שעולה ראשון קאי היאך מזכה לאחיו דבשלמא איהו זכי דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח עליו נשחט אבל היאך מזכה לאחיו והכי מוכח סוגיין דפרק כל הגט (גיטין דף כה.): **כדי לזרזן.** שיהיו רגילין להזדרז במצות: **ונמצאו בנות זריזות.** ולא קתני בנות זכו אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד:

איבעיא

אם היה כהן. המדיר: **יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו.** קתני סתם דמשמע כל חטאות ואשמות ואע"ג דלא מחוסרי כפרה נינהו: לא לעולם שלוחי דידן נינהו ומאי דם חטאתו ודם אשמו דקתני חטאתו של מצורע כו' דהיינו מחוסרי כפרה וכו' וה"ה לגדול: **מזידין חייבין.**

לשלם קרבן לבעלים: **לתקוני שויתיך.** שליח ולא לעוותי: **אמרי.** לעולם שלוחי דידן נינהו ולהכי פיגולו פיגול: **לא יחשב לו.** פיגול יהיה מכל מקום: **אלא מעתה.** יביא אדם אפי' חטאת חלב על חבירו שכן מביא קרבן על אשתו שוטה דמשמע כל קרבנות שהיא חייבת אפי' אם אכלה חלב: ומתרץ (ב) רבי יוחנן **אשתו שוטה היכי דמי.** שתהא מחויבת קרבן אי דאכלה כו': **פסול.** הקרבן דהואיל ונדחה כשנשתטית דלאו בת קרבן היא ידחה התם נמי גבי אשה הואיל ונדחית בשעת אכילה נדחית מהכל ואין אדם מביא קרבן חלב על אשתו שוטה. ולימא למימרא מהכא וכי קאמינא דלר' יהודה הא דמביא קרבן על אשתו שוטה כגון זבה או יולדת או מצורעת: וקפריך תו **יביא אדם כו'.** אלמה אמר ר' אלעזר הפריש פסח על חבירו שלא מדעתו כו': **אמר רבי זירא שה לבית אבות.** דמשמע אדם מביא פסח ושוחט על בניו ועל בנותיו הקטנים: **לאו דאורייתא הוא.** (ג) להכי הפריש פסח על חבירו לא עשה ולא כלום: **וממאי.** דלאו דאורייתא הוא מדתנן וכו': **ואי אמרת שה לבית אבות.** דאדם שוחט על בניו הקטנים דאורייתא: **על בישרא קאי ומזכי להו.** כלומר היאך יכול זה לזכות את אחיו מאחר שנשחט והא תנן (פסחים פט.) נמנין ומושכין ידיהן עד שישחט ולא אזמוני להו לאחר שחיטה לאו דאורייתא והך משנה משמע דבניו קטנים מיירי: **אלא.** הואיל ולאו דאורייתא הוא למה ליה לאבוהון למימר הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם לירושלים כדי לזרזן במצות: **תניא נמי הכי.** כדי לזרזן קאמר מדקאמר בנים שפלים ולא קאמר ובנים לא יצאו ידי חובתן מכלל דלא מחייבי מדאורייתא אלא לזרזן קאמר: כיון

מתיב רב שימי בר אבא אם היה כהן יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו. איכא מאן דאמר דמדאותיב רב שימי בר אבא מברייתא ולא אותיב ממתני' ש"מ דלא גרס במתניתין חטאות ואשמות. ואי מהא לא איריא דהאי דלא אותיב ליה ממתני' משום דכיון דתנא להו בהדי קיני זבין ממילא מוכח דחטאות ואשמות דמצורע קאמר אבל מתניתא דתני סתמא זורק דם חטאתו ואשמו משמע ליה דבכל חטאות קאמר ואפי' הכי שני ליה דדם חטאתו ואשמו של מצורע קאמר: **תנן הכהנים שפגלו במקדש וכו' אא"כ שלוחי דשמיא נינהו היינו שפגולן פגול.** דרחמנא שויהו שלוחי לכל מילי: **אלא א"א שלוחי דידן נינהו אמאי פגולן פגול.** שוגג הוא [דקסה] ליה בשלמא במזיד נהי דשלוחי דידן נינהו פיגולן פיגול דכיון שמפגל במזיד אינו עושה שליחותו אלא מדעתא דנפשיה קעביד וקי"ל בפ"ב דחולין (דף מ.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה אבל בשוגג אי שלוחי דידן נינהו אמאי פיגולן פיגול דהא כיון דשוגג הוא לאו מדעתא דנפשיה קעביד שמתכוין הוא לעשות שליחותו ולימא שליח שויתיך לתקוני ולא לעוותי. ודחי' שאני גבי פגול דאמר קרא וכו' הלכך בעיין הכא לא איפשיטא ומיהו נהי דהכא לא איפשיטא לה מהאיך דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא נינהו וכמו שכתבתי למעלה: **גופא א"ר יוחנן הכל צריכין דעת וכו'.** הקשו בתוס' התנן ומייתי לה בפרק האיש מקדש (קדושין נה.) בהמה שנמצאת מירושלים למגדל עדר זכריס לעולות כלומר ויקרבו אלמא אין צריכין דעת ותירצו דהתם שאני דכיון שנאבד דעת בעליס הוא שכל כהן שירצה להקריב יקריב: **אלא מעתה יביא אדם חטאת חלב על הבירו אלמה אמר רבי אלעזר וכו' לא עשה ולא כלום.** משום דאין דנין אפשר משאי אפשר: **אשתו שוטה היכי דמי.** כלומר לעולם בכי הא דנין אלא למאי דאמר לר' יהודה דאדם מביא על אשתו שוטה אלא קרבן יולדת דאמר לר' יהודה דאדם מביא על בניו ובנותיו הקטנים צריכין להמנות אבל קטנים לאו בני הכי הוא דנן בה: **הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** אמר לבניו הריני עולה לירושלים ולאחר שאהיה שם אשחוט את הפסח על מי שיעלה מכם ראשון: **על בשרא קאי.** כשעלה זה כבר נשחט ואם כן היאך נמנה עליו והכתיב מהיות משה [שמות יב] ודרשינן מחיותא דשה (פסחים פט.): **ומזכי להון.** בתמיה. היאך האב מזכה לאחד מבניו אחר שחיטה. א"נ הא' ומזכה להם אההוא בן שעולה ראשון קאי היאך מזכה לאחיו דבשלמא איהו זכי דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח עליו נשחט אבל היאך מזכה לאחיו והכי מוכח סוגיין דפרק כל הגט (גיטין דף כה.): **כדי לזרזן.** שיהיו רגילין להזדרז במצות: **ונמצאו בנות זריזות.** ולא קתני בנות זכו אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד:

איבעיא

אדם מביא קרבן על בניו בשהן קטנים וכו' **אמר רבי זירא** שה לבית לאו דאורייתא הוא. כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כגאכל שלא למנוייו ולא אסר רחמנא אלא להכהו דאיכהו דמלות מכוהו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה אנשים דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנוייו וכן בקטנים: **על בישרא קאי ומזכה** לאחר שחיטה דתנן: בתמיה כלומר לאחר שחיטה יכול להמנותם והא תנן (פסחים דף פט.) מושכין יהיהם עד שישחטו אבל לאחר שחיטה לא אלמא דהמנאת קטנים לאו דאורייתא ובני דקטנים למה לי למימר להו. כיון דלא המנום לזרזן:

אדם מביא קרבן על בניו בשהן קטנים וכו' **אמר רבי זירא** שה לבית לאו דאורייתא הוא. כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כגאכל שלא למנוייו ולא אסר רחמנא אלא להכהו דאיכהו דמלות מכוהו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה אנשים דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנוייו וכן בקטנים: **על בישרא קאי ומזכה** לאחר שחיטה דתנן: בתמיה כלומר לאחר שחיטה יכול להמנותם והא תנן (פסחים דף פט.) מושכין יהיהם עד שישחטו אבל לאחר שחיטה לא אלמא דהמנאת קטנים לאו דאורייתא ובני דקטנים למה לי למימר להו. כיון דלא המנום לזרזן:

מוסף רש"י

הכהנים שפיגלו במקדש. קרבנות שנשחטו וזרקום לאכול מהם חוץ לזמנם ולא הוקלו לבעלים, מזידין. שידעו שפסולים הן, חייבין. לשלם למיהם לבעלים אחרים, ואי נמי נדבה היא, קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו, שהרי להביא לזרון היה מנקש (גיטין נג.) חייבין לשלם לבעלים דמי קרבן (מנחות מט.). **שפיגולן פיגול.** בשוגגין ואין צריך לומר במזידין (שם). **ונשתטה.** נדחה, דבעינן דעת, במסכת ערכין בפרק משקלי עלי (זבחים יב:). **וחזר ונשתפה.** שקט משעמומו, כמו (ישעיה יג) על הר נשפה, דמתרגם על טורא שלוה (זבחים שם). **על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** יהא נמנה עליו, ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה (גיטין כה.). **משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון** (פסחים פט.). **כיון שהכנים** ראשון ראשו ורובו לאחר שחיטה, זכה בחלקו. דלמיגן יש בריה דבשעת שחיטה היה זה רואי לכך ונשחט פסח זה בכך, **חייבין.** לשלם למיהם לבעלים, שהרי צריכין להביא אחרים, ואי נמי נדבה היא, קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו, שהרי להביא לזרון היה מנקש (גיטין נג.). **שפיגולן פיגול.** בשוגגין ואין צריך לומר במזידין (שם). **ונשתטה.** נדחה, דבעינן דעת, במסכת ערכין בפרק משקלי עלי (זבחים יב:). **וחזר ונשתפה.** שקט משעמומו, כמו (ישעיה יג) על הר נשפה, דמתרגם על טורא שלוה (זבחים שם). **על מי שיעלה מכם ראשון לירושלים.** יהא נמנה עליו, ואני מקנה לו חלקו בשעת שחיטה (גיטין כה.). **משמע שאינו ממנה עליו אלא הראשון** (פסחים פט.). **כיון שהכנים**

עין משפט נר מצוה

כ א מיי' פ"ט מהלכות טומאת צרעת הלכ' ח:

כא ב ג מיי' פ"ז מהל' חובל ומזיק הלכ' ד:

כב ד מיי' פט"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכ' ז (וס"ג מהל' שגגות הלכה ג):

כג ה מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ח (ופסק שחוזר ונראה ע"ש בכ"מ):

כד ו מיי' פ"ב מהל' קרבן פסח הלכה ח וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שה לבית אבות דאוריית' על בישרא קאי ומזכי. נ"ב וצ"ע דהרי בגיטין פ' כל הגט דף כ"ה מוקמינן ליה משום קושיא זו דאיירי שכבר חימנה עליהם מעיקרא ולגמא לעולם דאוריית' היא וצ"ע מצאתי קושיא זו בתוס' דפסחים דף פ"ט ד"ה אלא: (ב) רש"י ד"ה ומתרץ אשתו שוטה לר' יוחנן היכי דמי: (ג) ד"ה לאו דאוריית' ולהכי:

גליון הש"ם

גמ' שכן אדם מביא על אשתו שוטה כר'. קשה לי הא מה דאמרינן לעיל גבי יולדת שכן מביא על אשתו כר' ש"ל היינו כיון דחיובי קרבן דאשה על בעלה מוקמי לקרא דזאת תורת היולדת לרבות אשתו שוטה וכמ"ש הר"ן שם אבל במלב דלא כתיב תורת ליכה רבויא ובאמת אין מביא על אשתו שוטה כיון דלריך דעת ולנע"ג:

תוספות

אם היה כהן. אומר המדיר בכהן. אומר המדיר ממנו יזרוק חטאתו ואשמו דמשמע ליה דמיירי בחטאת חלב ודם אלמא שלוחי דרחמנא נינהו וה"ה דמלי לאותויי ממתני' חטאות ואשמות: **אמאי** פיגולו פיגול לימא לתיקוני שדרתיך ולא לעוותי: **אלמה אמר ר' אלעזר הפריש חטאת** חלב וכו'. תימה מדרבי יוחנן גופיה מיקמי דהכל צריכין דעת ול"ע וי"ל דמלינן למימר דר' יוחנן מייירי בכהן המקריב שצריך דעת בעלים: שוטה לאו בת קרבן היא. והא דאמר לעיל זאת תורת היולדת בין פיקחת בין שוטה מיהו אינו לא מלי מיימי: **יביא אדם פסח על הבירו שכן** אדם מביא קרבן על בניו בשהן קטנים וכו' **אמר רבי זירא** שה לבית לאו דאוריית' הוא. כלומר דקטנים אינם צריכים למנות דאם אוכלין מן הפסח לא הוי כגאכל שלא למנוייו ולא אסר רחמנא אלא להכהו דאיכהו דמלות מכוהו אבל אותם דלא שייך בהו לא מיירי מידי דהוה אנשים דרשות הן שאע"פ שאין חייבות בפסח מותרות לאכול ממנו ואינו נקרא שלא למנוייו וכן בקטנים: **על בישרא קאי ומזכה** לאחר שחיטה דתנן: בתמיה כלומר לאחר שחיטה יכול להמנותם והא תנן (פסחים דף פט.) מושכין יהיהם עד שישחטו אבל לאחר שחיטה לא אלמא דהמנאת קטנים לאו דאוריית' ובני דקטנים למה לי למימר להו. כיון דלא המנום לזרזן:

**איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו לא צריך דעת. דזכין לאדם שלא בפניו ומסתמא הוי ליה כשלוחיה: אילימא דעביד דיליה. דהאי תורם מאן שוייה שליח דהא דרש"י מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: אלא דעבו דבעל הכרי הא מהני ליה דעביד שליחותיה. וכל שעושה שליחותו הרי מהנהו: אלא אדעתא דנפשיה. דתורם ולא חשבינן ליה מהנה כיון דמדעתיה עביד ולא יהיב ליה מידי למודר. ואתיא מתני' כחנן דלרבנן אי אפשר דלא גרע מפורע חובו דאסור לרבנן. הרשב"א ז"ל. ולי נראה אפי' לרבנן שרי דכיון דאסיק לקמן דתורם משלו על של חבירו טובת הנאה של תורם איכא למימר דתורם לתת לאותו כהן שהוא רוצה מתכוין ואדעתא דנפשיה קא עביד ובעל הכרי בגרמא דמדיר בעלמא מתהני: אלא נאו אין צריך דעת. ומאי דכתוב במקצת נסחי ומאי אמרת צריך דעת הא קמהני ליה לישנא יתירא הוא דכבר אמרינן אילימא לדעתו של בעל הכרי הא קמהני ליה: דדאמר רבא באומר כל הרוצה וכו'. בבעיא דר' ירמיה בסמוך אמר הכי: הכא נמי באומר כל הרוצה יבא ויתרום. וכי האי גוונא מהני לגבי תרומה דבגלוי דעת בלחוד דניחא ליה סגי ולגבי מודר הנאה לא חשיב מהנה כיון דלא משוי ליה אידך שליח בהדיא. ומיהו דוקא באומר כל הרוצה לתרוס יבא ויתרוס אבל אי אמר כל השומע קולי יתרוס שליחות מעליא הוי ואסור במודר הנאה דהא אמרינן בפ' המדיר (כתובות דף ע:) כל השומע קולי יזון שליחותיה קעביד ומפקינן לה מדתנן בפ' התקבל (גיטין דף סו.) דגבי גט מהני אם אמר כל השומע קולי יכתוב גט לאשתי הלך דוקא באומר כל הרוצה לתרוס יבא ויתרוס דלאו שליחות גמור הוא. ומיהו כי אמרינן לתרומה מיהא מהני דוקא דאמריה בהאי לישנא דהא לישנא מלייעתא הוה ומש"ה נהי לגבי מודר לא הוי שליחות לתרומה מיהת מהני אבל אי אמר כל התורם אינו מפסיד אפשר דאפילו לגבי תרומה לא מהני דלאו לישנא מעליא הוא כשיבא ויתרוס והכי נמי מוכח דהא האומר כל הזן אינו מפסיד והלך אחד וזן אינו חייב לשלם דלא שוייה שליח כלל: התורם משלו על של חבירו טובת הנאה של מי. כלומר מי זכאי בנתינת תרומה זו תורם או בעל הכרי שתהא טובת הנאה שלו. טובת הנאה שיתן לו ישראל דבר מועט שיתן אותה תרומה לבן בתו כהן דאילו כהן אסור ליה למיתב מידי לישראל כדי שיתן לו תרומתו דאפילו כהן המסייע בבית הגרנות (בכורות כו:) קרינן ביה שתתם ברית הלויה): אי לאו פירי דהדין. של תורם: תבואת זרעך ונתת. תלה הנתינה בבעל הזרע דהיינו בעל הכרי: ואי אמרת טובת הנאה לבעל הכרי הא קא מהני ליה. שמזכהו תורם לבעל הכרי ליתן אותה תרומה למי שירצה ושקיל מיניה טובת הנאה ונמצא מהנהו ממש: המקדיש מוסיף חומש. המקדיש בהמה לקרבנו של חבירו והוממה ורוצה לפדותה. מקדיש קרוי בעלים לענין שצריך להוסיף חומש שהבעלים בלבד מוסיפין חומש כשפודין את קדשיהם: המתכפר עושה תמורה. כלומר אבל לענין תמורה הזוכה בה לצורך קרבנו קרוי בעלים ומתפיס תמורה בה אבל מקדיש לא ובתמורה יליף לה מקראי [ע"ש בתמורה יוד. ול"ע]: טובת הנאה שלו. של תורם. ולפי זה קרא דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך ונתת לעשר תעשר תעשר קאי וה"ק עשר תעשר ונתת דמעשר זכאי בנתינה והכי מפרש לה במס' תמורה [י.]: מקרא מאי טעמא לא ילמדנו משום דקא מהני ליה. כשאינו נוטל ממנו שכר: מדרש נמי קא מהני ליה. מהאי טעמא גופיה: הקדשו אבל אם פדאו אחר אינו מוסיף חומש דכתיב בו אם פדה יפדה איש מן בהמתו ואם המקדיש יגאל ויסף חמישיתו עליו: ומתכפר עושה תמורה. אם לאותן הפרים קרבן להתכפר בו שמעון אם המיר בו שמעון מומר אבל לא לאחרון: טובת הנאה שלו. אם תורם דכתיב מעשר תבואתך ונתת מי מעשר משלו קרי ביה ונתת [וכן איתא בתמורה י.]:

כיון דזכות הוא לו. שמרויח שתורם עליו משלו ולא צריך ליתן לו כלום: לא צריך דעת. שזכין לאדם שלא בפניו: או דלמא. כיון דמצוה דיליה היא דבעל הכרי ניחא ליה למיעבדיה שיקיים הוא את המצוה לפיכך צריך שיודיעו: אילימא. משל בעל הכרי על בעל הכרי: אילימא דעביד דיליה. לדעתו של תורם שלא הודיעו לבעל הכרי שהוא תורם עליו: מאן שוייה שליח. הא קיימא לן [ג] מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: הא קא מהני ליה דעביד שליחותיה. ואיהו הדירו: הא קא מהני ליה. האי שתורם עליו: אלא נאו דעבו דנפשיה. שלא הודיע לבעל הכרי שהוא רוצה לתרום עליו: ואי"א צריך דעת הא קמהני ליה. דכיון שתורם עליו שלא מדעתו לא מהני ליה כלל: נעולם משל בעל הכרי. מיירי ולדעתו דבעל הכרי ודקאמרת הא קמהני ליה דעביד שליחותיה ותיהוי: [ד] באומר כל הרוצ' לתרום יבא ויתרוס. דכיון דלא שויה שליח ממש טפי מאחריני ואחריני נמי יכולין לתרוס כמותו לא מהני ליה כלל דאי לא תריס ליה האי תריס ליה אינים אחרינא. ומהכא ליכא למשמע מינה כלל: עובדא הנאה משל מי. אותה פרוטה שיכול לקבל מישראל אחר כדי ליתנה לבן בתו כהן משל מי היא: אי נאו פירי דהאי. דתורם לא מתקן כריא דההוא ותיהוי אותה פרוטה דתורם: אי דלמא [ה] לא וכו'. ודבעל הכרי הוי טובת הנאה: אם כל תבואת זרעך ונתת איתיביה תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי הא קא מהני ליה אלא ש"מ טובת הנאה דיליה אמרי לא משל בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ת"ש [ו] דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן [ז] המקדיש מוסיף חומש [ח] ומתכפר עושה תמורה [ט] והתורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו: מלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא: מקרא מ"ט לא ילמדנו משום דקמהני ליה מדרש נמי קמהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא הא

איבעיא להו התורם משלו על של חבירו צריך דעתו או לא מי אמרינן כיון דזכות הוא לו [א]לא צריך דעת או דלמא מצוה דיליה היא וניחא ליה למיעבדיה ת"ש תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו במאי עסקינן אילימא [ב] מן בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דמאן אילימא לדעתו דיליה מאן שוויה שליח אלא לדעתו דבעל הכרי הא קמהני ליה דקעביד שליחותיה אלא משלו על של [ג] הכרי ולדעתו דמאן אילימא לדעתו דבעל הכרי הא קמהני ליה אלא לאו לדעתיה דנפשיה [ג] ומשלו תורם על של חבירו וא"א צריך דעת הא קמהני ליה אלא לאו אין צריך דעת לעולם משל בעל הכרי על בעל הכרי כדאמר רבא [ד]באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום הכא נמי באומר וכו' בעא מיניה רבי ירמיה מר' זירא התורם משלו על של חבירו טובת הנאה של מי מי אמרינן אי לאו פירי דהאיך מי מתקנא כריא דההוא או דלמא אי לאו כריא דההוא לא הויין פירי דהדין תרומה א"ל אמר קרא [ו]את כל [ו]תבואת זרעך ונתת איתיביה תורם את תרומותיו ואת מעשרותיו לדעתו ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי הא קא מהני ליה אלא ש"מ טובת הנאה דיליה אמרי לא משל בעל הכרי על של בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ת"ש [ז] דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן [ז] המקדיש מוסיף חומש [ח] ומתכפר עושה תמורה [ט] והתורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו: מלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא: מקרא מ"ט לא ילמדנו משום דקמהני ליה מדרש נמי קמהני ליה אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש מאי פסקא

ומאי דכתיב כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. דכיון דלא שויה שליח ממש טפי מאחריני ואחריני נמי יכולין לתרוס כמותו לא מהני ליה כלל דאי לא תריס ליה האי תריס ליה אינים אחרינא. ומהכא ליכא למשמע מינה כלל: עובדא הנאה משל מי. אותה פרוטה שיכול לקבל מישראל אחר כדי ליתנה לבן בתו כהן משל מי היא: אי נאו פירי דהאי. דתורם לא מתקן כריא דההוא ותיהוי אותה פרוטה דתורם: אי דלמא [ה] לא וכו'. ודבעל הכרי הוי טובת הנאה: אם כל תבואת זרעך ונתת. הנאה: מדתורם לו אמר מינה דטובת הנאה של תורם היא: אמרי. לעולם מהא ליכא למשמע מיניה טובת הנאה של מי דהכא לא מיירי אלא בשל בעל הכרי ולדעתו דבעל הכרי ולהכי טובת הנאה שלו ואפילו הכי לא קא מהני ליה: באומר כל הרוצה בו'. כדאוקימנא לעיל: המקדיש. שפודה את הקדשו מוסיף חומש ולא אדם אחר כדכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו (ויקרא כז): ומתכפר עושה תמורה. המפריש קרבן לפטור חובתו של חבירו המתכפר עושה תמורה באותו קרבן דהשתא הוי דיליה ולא המפרישו דמאחר שהפרישו לצורכו קנאו המתכפר: והתורם וכו' טובת הנאה שלו. של תורם: שנוטלין שכר על לימוד המקרא וכו'. ולהכי לא ילמדנו מקרא בחנם לזה דקמהני ליה השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו הלכות בחנם דלא קא מהני ליה כלל: מאי פסקא. דבמנהגא תליא מילתא ולאו איסורא איכא אפי' למשקל שכר של המקרא תריץ לא ודאי לאו שפיר עבד דשקל כלל: והא

[ה] [ל"ל תבואתך וכן איתא בפי' הרא"ש דהכא ודע דדבכרי הכ"ה בדל"ה טובת הנאה עבר תעבר וכו' ל"ע לא כתיב ונתת כי אם בתופן וכי ירבה ממך הדרך ונתתה בכסף וגו' ע"ש], ב) יומא נ: זבחים ו. תמורה [ב:] י., ג) [ב"מ כב:], ד) [ב"מ כב.], ה) [מלאכי ב],

תורה אור השלם

1. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה: וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תַּאֲוֶה נַפְשֶׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ:

דברים יד כב, כו

כִּי תְכֵלֶה לַעֲשֵׂר אֶת כָּל מַעֲשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לְיָתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:

דברים כו יב

הגהות הב"ח

(א) גמ' אילימא משל בעל הכרי על בעל הכרי ולדעתו כל"ל ותיבת מן ותיבת של נמחק: (ב) שם אלא משלו על של בעל הכרי: (ג) שם אלא נאו לדעתיה דנפשיה ואי אמרת התורם משלו על של חבירו צריך דעת כל"ל: (ד) רש"י ד"ה לעולם וד"ה באומר הל"ל: (ה) ד"ה אי דלמא אי לאו וכו':

פירוש הרא"ש

כיון דזכות הוא לו. שהוא פוטר כריו בתבואתו לא צריך דעת דאמן שהלי דמיתא ליה והוי כאילו עשאו שליח: או דלמא מצוה דיליה הוא וניחא למעבדה. ויותר הוא חפץ בחסרון ממונו ממה שיעשה אחר מצותו הלכך חוב הוא ולא הוי שליחו: מאן שוייה שליח. הא אמרינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: אלא לאו אין צריך דעת. דאמ"ג זזכות הוא לו הוי כאילו שוייה שליח מ"מ כיון שבלא דעתו היה יכול לעשות לא מיקרי הנאה: כל הרוצה לתרום יבא ויתרום. דדעת איכא שליחות ליכא: טובת הנאה של מי. שיקבל אלא מישראל כדי שיתנה לבן בתו כהן: את כל מעשר תבואתך ונתת. מי שהתבואה שלו קרי ביה ונתת: ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי כו'. אלא דאייר בתורם משלו על של חבירו: המקדיש מוסיף חומש. כשפודה הקדשו כמוך בהמתו ולוקח. דכיון שהופרש לגרבו קרינא ביה קרבנו, דבתר המתכפר אזלינן (שם) דאיהו הוי בעלים דיליה (יומא נ:). והתורם משלו על שאינו שלו. מתבואה שלו אל עצלון של חבירו לפוטרו מן המעשרות (תמורה ב:). טובת הנאה שלו. בידו לתתה לכל כהן שירצה, ואם בא אחר ואמר הילך אלא זה ותן תרומה זו לבן בתי כהן, אל בי הוא שהתרומה שלו, שנאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך וגו' ונתתה ללוי וגו', אלה הכתוב הנתינה נמי מעשרה משלו (יומא נ: וכעי"ז תמורה ב: י:) ולא אל הנתרם בשבילו, ולא מלי טעיין הלה כיון שהתרמה על הבל שלי נמצא דעתן אלא אל עצמו (תמורה ב:) טובת הנאה, דבר מועט מקבל מישראל על מנת שיתן לו תרומותיו לבן בתו כהן (שם י.).

דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן. אלא דבריה בעינן משלו את מוקפת חבירו (יומא נ:). המקדיש מוסיף חומש. המקדיש בהמתו ללאת בו חבירו מוכה שעליו, המקדיש הוי בעלים לענין מוספת חומש, אם הוממה ובא לחללה, אבל אם בא המתכפר לחללה מוסיף חומש, דגבי חומש כתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל וגו', מקדש ולא מתכפר (שם, וכעי"ז זבחים ו.) אי: אם רוצה לפדות הקדשו כגון שנפל בו מום, יכול לפדותו ומוסיף חומש, אבל מימר אינו מוסיף חומש, דכתיב אם המקדיש וגו' על הקדש ראשון אתה מוסיף חומש ולא על הקדש שני, כגון תמורה. ענין אחר, אם הקדישו בית לו שדה ואתו בעלים לפדותו, לא פרקי בלא חומש, דכתיב ואם המקדיש יגאל ויסף חמישיתו, אבל אם גאלו אחר לא חייביה רחמנא ליתן חומש (תמורה ב:). ומתכפר עושה תמורה. אם הפרים ישראל קרבן כדי שיתכפר בו חבירו ישראל ואמר המתכפר

מוסף רש"י

זו מתת זו, תמורתו תמורה ולוקח, דכיון שהופרש לגרבו קרינא ביה קרבנו, דבתר המתכפר אזלינן (שם) דאיהו הוי בעלים דיליה (זבחים ו.) אבל המקדיש אם המיר בה אינה תמורה, דאין ממיריין בשל אחרים, והאי לאו בעלים דיליה הוא (יומא נ:). והתורם משלו על שאינו שלו. מתבואה שלו אל עצלון של חבירו לפוטרו מן המעשרות (תמורה ב:). טובת הנאה שלו. בידו לתתה לכל כהן שירצה, ואם בא אחר ואמר הילך אלא זה ותן תרומה זו לבן בתי כהן, אל בי הוא שהתרומה שלו, שנאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך וגו' ונתתה ללוי וגו', אלה הכתוב הנתינה נמי מעשרה משלו (יומא נ: וכעי"ז תמורה ב: י:) ולא אל הנתרם בשבילו, ולא מלי טעיין הלה כיון שהתרמה על הבל שלי נמצא דעתן אלא אל עצמו (תמורה ב:) טובת הנאה, דבר מועט מקבל מישראל על מנת שיתן לו תרומותיו לבן בתו כהן (שם י.).

תוספות

ותורם תרומתו לדעתו. בגמ' מפרש לדעת מאן: מי אמרינן כיון דזכות הוא לא צריך דעת. דזכין לאדם שלא בפניו וזכיה מטעם שליחות שפיר הוי שליחותא והא דאמרינן בכל דוכתא דזכייה מטעם שליחות מהכא תניא ליה: מאן שוייה שליח. ואמאי תורם: אלא לדעתו דבעל הכרי הא קא מהני ליה דעביד שליחותיה. כיון דהוא ידע הוי כמו שמצוהו ואיכא איסורא ודאי אי לאו בדעתו לא הוה איסורא דמשום המצוה שרי אבל לדעתו דבעל [הכרי] מכי ידע ביה הוי כמו שמצוהו והוי שלוחו: אלא לאו אין צריך דעת. והא דאמרינן (בב"מ כב.) מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם י"ל דהיינו כשמוסר משל בעל הכרי אבל בתורם משלו אי אין צריך דעת ופ"ש מיהו קשה לרב דהכיא דשוקל שקלו אמאי צריך לאוקמא בהפרים ואבל אפי' בלא הפרים ואבל נמי דמצוה קעביד כי הכא ל"ע מיהו ק"ק מאי שנא גבי תורם דמצריך דעת לתרוס אסור דשליחותיה קא עביד וגבי מחזיר אבידתו או לגמדו תורה אפילו לדעת יהא אסור כיון שאין מצוה לו ושמא יש לומר דבתורם בתרומה דהבבר תלוי בשליחות לאין יכול לתרוס בלא דעתו ושייך ביה שליחותיה קעביד טפי מאבידה דמתני' וגם מצוה איכא פורתא לגבין: כל הרוצה. אפילו אחר מלי תריס ליה הלכך דעת איכא שליחותא ליכא: משל בעל הכרי. פירוש דהכא משמע כיון דאמר כל הרוצה לתרוס לא מהני ליה ובפרק המדיר בכתובות (דף ע:) גבי המדיר אשתו מליהנות לה עד ג' יום יעמיד פרנס ופריך ופרנס לאו שליחותיה קעביד ומשני בחומר כל הזן אינו מפסיד ופריך וכי אמר הכי לאו שליחותיה קעביד והתנן מי שהיה מוליך בגוד ואמר כל השומע קולו יכתוב גט לאשתו ומשני מי קאמר יזון כל הזן קאמר אלמא לאי אמר כל השומע יזון שייך למימר שליחותיה קעביד ויש לומר כל השומע משמע לשון שליחות ליזון אבל כל הרוצה אינו לשון ליזון כ"א מי שיתפוץ יתרום וכ"ש אמר דוקיי כתם הוא דמיתסר אם לחבר לאחר אם לא אשתו ומוותר לה פרנסה דמצוה לפרנס אשתו אבל בשמעתא דתורם משל בעל הכרי ולא משלו ובדין הוא דאיכא דאי משום דתורם ליה מצוה קעביד כדמתני' ומחזיר לו אבידתו אלא משום דכיון דבתרומה צריך דעת הוי כמו שלוחו דמצוהו לך ותרום וכיון דרבנן הפקיעו תורת השליחות מיניה אפיר עביד ולאיה לדבר דאמרינן לעולם משל בעל הכרי ולכרבא אלא ש"מ דמשלו אפי' אומר כל הרוצה איכא איסורא מיהא כי היכא דהמדיר שהמתפרנס מפרנס אשתו משלו: טובת הנאה של מי. שיתן לו ישראל אחר דיגר כדי שיתן לבן בתו כהן: איתיביה תורם תרומותיו לדעתו. קס"ל דאתא כדפירש לעיל משלו על של בעל הכרי קאמר וא"ל דעת ואי אמרת טובת הנאה לבעל הכרי הא קא מהני ליה דמרוה זו שהיה לתרום יבא ויתרוס ומיירי דתורם משל בעל הכרי על של בעל הכרי: המקדיש. בהמה על מנת שיתכפר בו חבירו המקדיש מוסיף חומש דמשום דלאו הכתוב במקדיש דכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ומתכפר עושה תמורה ובפ"ק דתמורה (דף י.) מפרש טעמא מקרא: והתורם. משלו על של חבירו טובת הנאה שלו:

והא קא משמע לן. מתני' דאפי' במקום שנוטלין שכר וכו'. ולהכי לא ילמדנו מקרא דהואיל ושרי למשקל שכר אם מלמדו בחנם מהני ליה מן השכר שהיה לו ליתן: **רב אמר.** מאי טעמא התירו למשקל שכר מן המקרא מפני שאין מניחין אותן לצאת ולעסוק בדברים בטלים ולא שכר לימוד המקרא וקטנים דצריכין שימור למדין מקרא ולא גדולים ולהכי לא ילמדנו מקרא לקטנים בחנם דהואיל ושרי למשקל עלייהו שכר קמהני (ג) השכר שהיה לו ליתן אבל מלמדו מדרש דקטנים אין לומדים מדרש אלא לגדולים וגדולים לית להו שכר שימור ולא קמהני להו כלל ולהכי שרי: **ורבי יוחנן אומר שכר פיסוק טעמים.** שקיל מייהו שמלמדם ניקוד וטעמים וההוא שכר מצי למשקל ופיסוק טעמים אינו אלא במקרא ולהכי לא ילמדנו מקרא: (ד) **בקטן.** (משום דקא מהני ליה שמניח לו את השכר) תריץ מתני' דקתני לא ילמדנו מקרא (ה) בקטן משום דקא מהני ליה שמניח לו את השכר שהיה לו ליתן: **והכי קתני לא ילמדנו מקרא לקטן.** בחנם משום דקא מהני ליה שכר השימור אבל אם היה גדול מלמדו לו ולבניו מקרא גדול משום דאיהו לא צריך שימור ולא קמהני ליה ולבניו נמי הואיל ואביהן עמסם הוא משמרם וליכא שכר שימור: **לא קורין בתחילה בשבת.** אין מתחילין ללמדם בתחילה בשבת בדבר שלא למדו מעולם אבל שונין בראשון כלומר בדבר שלמדוהו כבר פעם ראשונה לומדים אותן פעם שניה בשבת. ולהכי קתני בראשון דרבותא קמ"ל אע"פ שלא למדוהו התינוקות אלא פעם אחת שונין: **בשלמא למאן דאמר שכר פיסוק טעמים.** שרי למשקל: **היינו דאין קורין בתחילה בשבת.** דהואיל ומעולם לא למדו דבר זה אלא עכשיו אינו מלמדו אלא בשכר ואתי למשקל שכר בשבת. אבל שונין דעביד ליה בלא שכר: **אמאי שונין בראשון.** אפילו שונין לא דהא ליכא שכר שימור לשבת ואתי למשקל שכר בשבת: **הכלעה היא.** (ו) כדקתני ומישרי שרי: **דתניא השוכר את הפועל.** שנותן לו שכרו של כל יום: **לשמור את התינוק.** מטומאה: **לשמור את הזרעים.** לצורך העומר: אם

ג) **אמר שמואל במקום שנוטלין שכר על המקרא ואין נוטלין שכר על המדרש על המדרש לא שרי ליה למשקל.** נראה בעיני דה"פ מדינה מותר ליטול שכר על המקרא ולא על המדרש כדמפרש ואזיל מיהו יש מקומות שמחמירין על עצמם שלא ליטול שכר אפי' על המקרא כדי שלא יבא ליטול מן המדרש ובאותן מקומות אפילו מקרא יכול ללמדו שהרי מכיון שהחמירו על עצמן למצוה אינן רשאין ליטול שכר והוה ליה מקרא כמדרש לכל המקומות אלא דמתני' מתוקמא במקום שנוטלין שכר על המקרא כלומר שלא החמירו על עצמן ואפילו באותו מקום על המקרא דוקא הוא דשרי למשקל ומש"ה לא ילמדנו דכיון שנוטלין עליה שכר אם מלמדו בחנם נמצא מהנהו אבל על המדרש לא שרי למשקל דמדינא אסור כדמפרש ואזיל הלכך כי מלמדו מדרש בחנם לא מהני ליה ולא מידי דאגרת לא מחייב ביה ולימוד גופיה נמי לאו הנאה הוא דמצות לאו ליהנות נתנו: ולענין הלכה קיימא לן הכי דעל המדרש לא שרי למשקל מיהו ה"מ שכר לימוד אבל אגר בטלה שרי והכי איתא בירושלמי(ד) דגרסינן התם יכול אף על מקרא ותרגום כן ת"ל חוקים ומשפטים(ה) חוקים ומשפטים אתם מלמדים בחנם ואי אתם מלמדים בחנם מקרא ותרגום וכן חמי מתניא נסבין אגריהון אמר ר' יודן בר' ישמעאל שכר בטלן הם נוטלין: **מאי שנא מדרש דלא דכתיב ואותי צוה ה'** בעת ההיא. הלא מקרא מייתי לאמעיטן דמשה נצטווה ללמוד תורה לישראל: **וכתיב ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'.** כלומר שצוני ללמוד בחנם דאי לא כאשר צוני אמאי קאי דליכא למימר בשכר דהיכי לימא כאשר צוני וכי צוהו בכך לא סגיא דלא ליפקול אגרא וליכא למימר נמי דכאשר צוני הכי קאמר כאשר צוני ולא מעצמי אני אומר דודאי ישראל לא היו מפקפקין בכך דהא כתיב(ו) כך יאמינו לעולם אלא ודאי ה"ק כאשר צוני ללמד בחנם: **מקרא נמי בחנם.** מהאי קרא גופיה: **רב אמר שכר שימור.** דמסתמא לומדי מקרא קטנים וצריכין שימור ומש"ה נהי דאגר לימוד אסור שכר שימור שרי: **ורבי יוחנן אמר שכר פיסוק טעמים.** שמלמדין להם טעמים דלאו מדאורייתא נינהו הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים. ואיכא דין רב ורבי יוחנן ללמד מקרא לגדול דלא בעי שימור דלרב אסור דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא ולרבי יוחנן שרי משום שכר פיסוק טעמים. הלכך לענין הלכה כיון דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן נקטינן דאפי' מגדול שרי ליטול שכר על המקרא וכך הם דברי הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות נדרים: **הנן לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שכר שימור [גדול בר שימור] הוא.** והא ליהו נטר נפשיה: **בקטן.** דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו אפילו הכי לא ספינן ליה בידים וכשמלמדו הרי הוא מהנהו: **ואם היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא.** לו דלא בעי שימור לבניו נמי אע"ג דבעו שימור לא מתסר טפי מזן את בניו ואת בנותיו: **מיפיבי תינוקות לא קורין בתחילה בשבת.** מה שלא קראו מימיהם אלא שונין בראשון אם קראו פעם ראשונה לפני השבת שונין אותו בשבת אע"פ שהיא חזרה ראשונה: **בשלמא למ"ד שכר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת.** לפי שעיקר השכר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה ומש"ה אין קורין בתחילה בשבת דשכר שבת אסור אבל שונין בראשון משום דלאחזרה לא שקלי אגרא: **אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין וכו'.** כלומר מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה הרי השכר אינו אלא על השימור וכי היכי דאיכא שימור בתחילה הכי נמי איכא שימור כששונין: **הכלעה היא.** שמבליע שכר יום השבת בכלל שכר שאר הימים: **לשמור את התינוק.** שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה: **לשמור הפרה.** פרה אדומה: **את הזרעים.** לצורך עומר היו משמרין אותם קודם הבאת העומר. הכי מפרש לה רש"י ז"ל בפרק הזהב (ב"מ דף נח.): **נפיכך אם אבדו אינו חייב באחריותן.** אם

עומר ושתי הלחם בשביעית אם שוכר ליומי אין נותנין לו שכר דמיחזי כמקח וממכר אם היה נוטל:

פיסוק טעמים. לגנן המקראות כהלכתן ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו: **לא ילמדנו מקרא.** בקטן אם הדיר קטן הנאה ממנו: **אם** היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו משום דגדול הוא ולא בעי שימור ואין נוטלין עליה שכר ולבניו משום דמצוה קעביד (ולא) [גי' רש"א אפי'] בעי שימור ולא מהני ולא מידי: היינו דאין קורין בתחילה. משום דאסור ליטול שכר בשבת אבל שונין שכבר יצאו בפעם ראשונה פיסוק הטעמים ועל שאר הלימוד אינו נוטל שכר אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין בתחילה ואמאי שונין דמה לי פעם שניה לעולם שימור איכא: **לשמור את התינוק.** חצרות היו ביסוסלים ומגדלין בהם תינוקות למלאות מים להזות על הכהן השורף את הפרה: **לשמור את הפרה.** פרה אדומה לשמרה שלא יעלה עליה עול: **לשמור את הזרעים.** שהה המבוכרת שומרין אותה לצורך העומר ושתי הלחם:

מסורת הש"ס

א) בכורות כט., ב) ב"מ נח. [תוספתא בשבת פי"ח תוספתא ב"מ פי"ח], ג) [שייך לדף לו:], ד) [פ"ד ה"ג], ה) [דברים ד], ו) [שמות יט],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כאשר צוני ה' אלהי מה תלי: (ב) שם בתמילה בשבת אבל שונין בראשון: (ג) רש"י ד"ה רב אמר וכו' קמהני ליה השכר: (ד) ד"ה ר' יוחנן ד"ה בקטן ומשום דקא מהני הד"א השכר הס"ד ותיבת בקטן נמחק: (ה) ד"ה תריץ וכו' בקטן קתני משום: (ו) ד"ה הכלעה היא ומישרי שרי כל"ל ותיבת בקתני נמחק:

מוסף רש"י

טעמים. הגייות קרויין טעמים (מגילה ג.) נגיות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, בין בניקוד שבספר בין בהגבהת קול ובגלגול נעימות הגייה של פסטא ולדגת ושופר מהפך (ברכות סב.). **השוכר את הפועל.** נזכר של הקדש שכר פועל משל הקדש (ב"מ נח.). **לשמור את התינוק.** אלא יטמאו, שהיו מגדלין אותן לפרה בחצרות הבנויות בסלעים ותחתיהן חלל, כדאמרינן בסוכה בהיכן תחת המטה (כח.). לפי שאם מעלה בהכן השורף את הפרה שתהא פרישתו בטהרה ואין אחיו הכהנים נוגעין בו כל שבעה כדאמרינן בפרק יומא (מ:) והתינוקות הללו אלא נטמאו מעולם ממגלאים מים למקדשין ומזין עליו כל שבעה (ב"מ נח.). **לשמור את הפרה.** אדומה, שלקחוה ושומרין אותה אלא מיפסל בעליית עול או במום (שם). **לשמור את הזרעים.** שהה המבכרת וחרוצה לעומר קודם הפסח בשביעי יום, כדאמרינן במנחות (פה.) אי נמי בשביעית, ספיחים לעומר ושתי הלחם (ב"מ שם). **אין נותנין לו שכר שבת.** אם שכיר יום הוא (שם).

פירוש הרא"ש

במקום שנוטלין שכר על המקרא. ואם היה מלמדו בחנם הרי הוא מוחל לו על השכר ומהנהו: **מאי פסקא.** שלעולם נוטלין שכר על המקרא ולא על המדרש ולא קתני איפכא: **מה אני בחנם.** לזה אותי ללמד אתכם בחנם כמו שהוא למדני בחנם: **שכר שימור.** נוטלין על נערים קטנים הלומדים מקרא לשמרם שלא יצאו בחוצות ובשוקין ויזיקו ויחנקו לדברים רעים: **שכר פיסוק טעמים.** לגנן המקראות כהלכתן ולאו דאורייתא הוא ושרי ליטול שכר עליו: **לא ילמדנו מקרא.** בקטן אם הדיר קטן הנאה ממנו: **אם** היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו משום דגדול הוא ולא בעי שימור ואין נוטלין עליה שכר ולבניו משום דמצוה קעביד (ולא) [גי' רש"א אפי'] בעי שימור ולא מהני ולא מידי: היינו דאין קורין בתחילה. משום דאסור ליטול שכר בשבת אבל שונין שכבר יצאו בפעם ראשונה פיסוק הטעמים ועל שאר הלימוד אינו נוטל שכר אלא למאן דאמר שכר שימור אמאי אין קורין בתחילה ואמאי שונין דמה לי פעם שניה לעולם שימור איכא: **לשמור את התינוק.** חצרות היו ביסוסלים ומגדלין בהם תינוקות למלאות מים להזות על הכהן השורף את הפרה: **לשמור את הפרה.** פרה אדומה לשמרה שלא יעלה עליה עול: **לשמור את הזרעים.** שהה המבוכרת שומרין אותה לצורך העומר ושתי הלחם:

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ט מהל' ת"ת הל' ז ופ"ו מהלכות נדרים הלכ' ז סמג עשין יב וסמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכ"ו סעיף ב וסי' רמה סעיף ו [וסי' רמו סעי' ה]:

לא ב מיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' ב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף יד:

לב ג מיי' פ"ו מהל' שבת הלכ' כה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שו סעיף ד:

תורה אור השלם

1. וְאֹתִי צִוָּה יְיָ בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד יד
2. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְיָ אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה

תוספות

הא קמ"ל דאפילו במקום שנוטלין שכר על המקרא וכו'. מפרש ואזיל טעמא דמה אני בחנם כדכתיב ראה למדתי אתכם ומפתמא משה לא נטל שכר מישראל שנאמר מלמד תינוקות שלא יצאו אזה ואזה אבל מדרש אינו צריך ללמוד כ"א לגדול שאינו צריך שימור כגון עשר למשנה: שכר פיסוק טעמים. וסבר דפיסוק אינו צריך אלא מדרבנן ולא שייך לומר מה אני בחנם אף אתם בחנם: גדול בר שימור הוא. מנמנע ליה דמתמיתין מיילי אף בגדולים: חבורי מיחברא והכי קתני. וה"פ לא ילמדנו מקרא כרגיל ללמוד מקרא דהיינו קטן אבל מלמד הוא בניו מקרא אם רואי לבנים: אין קורין בתחילה בשבת. מפני עונג שבת: אבל שונין בראשון. פירוש יכולין לחזור חזרה ראשונה בשבת: היינו דאין קורין בתחילה. מפני שמשתכר בשבת ומחזי כמקח וממכר אבל שונין בראשון לכיון דלימדו זו מערב שבת יודעין אותו מערב שבת: ואי משום שכר שימור אמאי שונין בראשון. הא ליכא שכר שימור: הכלעה היא. ששכר שבת נבלע ולא מיחזי כמקח וממכר שפוסק לו כך לחלי שנה: לשמור את התינוק. לצורך מי חטאת: לשמור הזרעים. לצורך

אם אבדו אינו חייב באחריותן ואם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע נותן לו שכר שבת לפיכך אם אבדו חייב באחריותן אלא גבי שבת היינו טעמא דאין קוראין בתחילה משום דיפנו אבהתהון דינוקי למצותא דשבתא ואיבעית אימא משום דבשבתא אכלין ושתין ויקיר עליהון עלמא כדאמר [6] שמואל שינוי וסת תחילת חולי מעיים ולמאן דאמר שכר פיסוק טעמים מ"ט לא אמר שכר שימור קסבר בנות מי קא בעיין שימור ולמ"ד שכר שימור מ"ט לא אמר שכר פיסוק טעמים קסבר (שכר) פיסוק טעמים דאורייתא הוא [3] דא"ר איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מ"ד [1] ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורות אמר רבי יצחק מקרא סופרים ועיטור סופרים וקריין ולא כתיבן וכתיבן ולא קריין הלכה למשה מסיני מקרא סופרים (6) ארץ שמים מצרים [3] עיטור סופרים [2] אחר תעבורו [3] אחר תלך [4] אחר תאסף [5] קדמו שרים אחר נוגנים [6] צדקתך כהררי אל [7] קריין ולא כתיבן [א] [8] פרת דבלכתו [9] איש דכאשר ישאל איש בדבר האלהים [10] באים [ב] דנבנתה [11] לה דפליטה [ג] את דהגד הוגד [12] אלי דהגורן [13] אלי דהשעורים הלין קריין ולא כתבן וכתבן ולא קריין [14] נא דיסלה זאת

אם אבדו בשבת דכיון דלא שקיל אגרא בשבתא הוה ליה שומר חנם: אם היה שכיר שבת. שבוע אחת: שכיר שבוע. שמטה אחת: נותן לו שכר שבת. כיון שלא הזכירו בפירוש אלא שהבליעו בכלל שאר הימים: לפיכך. כיון דהוי שומר שכר אם אבדו בשבת חייב באחריותן: דיפנו אבהון דינוקא למצותא דשבתא. שאבות התינוקות פונין למצות שבת ומשתעשעין עם התינוקות ואם יקראו התינוקות לכתחילה יחושו לבטולם: ויקיר עליהון עלמא. על התינוקות שמתוך שאכלו יותר ממה שדרכן לאכול בחול אבריהם כבדין עליהן ואין יכולין ללמוד בתחילה שלריך עיון מרובה: גדול מי בעי שימור. בתמיה. כך היא הגירסא במקצת נסחאות ואתי שפיר דה"ק סתמא דמתני' דקתני ולא ילמדנו מקרא בגדול היא מדקתני סיפא אבל מלמד את בניו דמאי דמשנינן לעיל חסורי מחסרא שינויא דחיקא היא אלא ודאי בגדול מתוקמא וגדול מי בעי שימור. ואיכא נסחי דגרסי בנות מי בעי שימור והכי פריך ודאי כל היכא דתנא תנא המודר הנאה מחבירו בין איש בין אשה משמע והיכי פסיק ותנא לא ילמדנו מקרא נהי דמוקמת לה בקטן תינוק בנים קטנים דבעו שימור אבל בנות אפי' קטנות לא בעו שימור שאין דרכן לצאת לחוץ: קסבר פיסוק טעמים דאורייתא הוא. ואסור ליטול על לימודם שכר דכיון דמדאורייתא נינהו הוו להו כחוקים ומשפטים: מפורש זה תרגום. דמפרש ליה לקרא: ושום שכל אלו הפסוקים. נקודות הממפסיקות בין פסוק לפסוק. וקרי להו שום שכל שעל ידיהן אדם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים כדאמר פרק קמא דחגיגה (דף ו:) נפקא מינה לפסוקי טעמי: המסורות. מה שנמסר במסרה: אמר רבי יצחק מקרא סופרים. הקריאה שמסרו לנו הראשונים שנקראו סופרים: ועיטור סופרים. תיבות יתירות שנכתבו ליפות הלשון ונקראות עטור לפי שהן מעטרין את הלשון: קריין ולא כתיבן. תיבות הנקראות ולא נכתבות: כתיבן ולא קריין. שנכתבות ואינן נקראות: הלכה למשה מסיני. כך קבל משה בסיני ומסר לישראל: מקרא סופרים ארץ ארץ. שכשיש בו אתנחתא נקרא ארץ בקמץ: שמים מצרים. שאע"פ שאין בהם אל"ף נקראים כאילו היתה בהם: עטור סופרים אחר תעבורו אחר תלנו אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים. כל הני אחר מיותרין הן ואינן אלא לתפארת הלשון דהוה ליה למכתב קעדו לבכם ותעבורו תסגר שבעת ימים ותאסף קדמו שרים נוגנים אלא שנכתבו לתפארת הלשון: לדקתך כהררי אל. הוה ליה למכתב לדקתך הררי אל כדכתיב משפטיך תהום רבה לומר שההרים הרמים כלומר המלאכים צריכין לדקתם השם אלא שכתב כהררי אל לתפארת הלשון. ובדברי מורי ראיתי דעטור סופרים היינו שכותבין טעם מפסיק באחר כי היכי דלישתמע אל"כ תלך ואל"כ תעבורו ואחר כן תאסף קדמו שרים ואל"כ נוגנים לדקתך כהררי נפסק בטעם כהררי ממנלת אל לומר שמלת אל הפוכה כאילו היתה בתחלת הפסוק ופירוש אל לדקתך נגלית כהרים שהם גלויים ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתלנו אחר שתעבורו אחר שתאסף קדמו שרים אחר הנוגנים שהנוגנים קדמו להם לדקתך כהרים של אל וקרי ליה עטור סופרים משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה: קריין ולא כתיבן פרת דבלכתו. בשמואל הוא להשיב ידו בנהר פרת פרת קרי ולא כתיב: איש דכאשר ישאל. בשמואל נמי הוא גבי אחיתופל כאשר ישאל איש בדבר האלהים איש קרי ולא כתיב: באים דונבנתה. בירמיה הוא הנה ימים באים נאם ה' [ונבנתה] העיר וגו' באים קרי ולא כתיב: לה דפליטה. בסוף ירמיה בנבואת בבל יהי לה לפליטה לה קרי ולא כתיב: את דהגד הוגד. ברות ויענ בועז ויאמר לה הגד הוגד (את) [לי כל] אשר עשית את חמותך האי את קרי ולא כתיב. מיהו בספרים שלנו קרי וכתיב ואף במסרה לא מדכר ליה בהגד דקריין ולא כתיבן: אלי דהגורן. ברות נמי הוא ותאמר אליה את כל אשר תאמרי אלי אעשה והפסוק שאחריו ותרד הגורן ותעש ככל אשר צותה חמותה וקרי ליה אלי דהגורן אע"ג דבהוהו קרא ליכא הגורן כיון דסמוך ליה בפסוק דלאחריו: אלי דהשעורים. ברות נמי הוא ותאמר שש השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי אלי קרי ולא כתיב: כתיבן ולא קריין נא דיסלה. במלכים בהשתחויתי בית רימון יסלח נא ה' לעבדך כתיב נא ולא מקרי: זאת

השתא דכתיב בגלא ו"ו משמע קעדו לבכם אחר שתעבורו וכן כולם: משפטיך תהום רבה. היה לאוי לכתוב ומשפטיך בוי"ו: פרת דבלכתו. בלכתו להשיב ידו על נהר פרת פרת לא כתיב וקרי: איש דכאשר ישאל איש בדבר אלהים. דאחיתופל: באים דונבנתה. הנה ימים באים ונבנתה: את דהגד הוגד לי. את אשר עשית ברות: לי דהשעורים. (את) שש השעורים [האלה] נתן לי: נא דיסלה. בנעמן כתיב:

(א) גמ' מקרא סופרים ארץ ארץ שמים מצרים וכו' אחר תלבו אחר: (ב) שם בפיס דונבנתה: (ג) רש"י ד"ה אם היה שכיר וכו' נותנין לו שכר שבת: (ד) ד"ה אלא גבי שבת הא דקתני לא קורין בתחילה לאו משום וכו' אלא בהבלעה אלא כדי דיפנו אבהתהון דינוקי למצותא דשבתא אשם היו וכו' בדבר קשה היה עורדין כל"ל והל"ל ותינוק אבל שוין נמתק: (ה) ד"ה מקרא סופרים ארץ ארץ לומר וכו' וכן נמי ארץ ארץ אלא וכו' וכן שמים מצרים: (ו) ד"ה את דכתיב הוגד אלי דהגורן וכו' כולהו הני:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ולא כתיבן פרת כו'. נ"ב ובפסחים עוד ד' (וכ"ה בגמ' סופרים פ"ו ה"ח) בני דולא אבו (שופטים כ). כן דבן המלך (ש"ב יח). לצחות דקנצת ה' (מ"ב יט). בנו של סנחריב (שם): [ב] שם (את דהגד הוגד) תא"מ:

פירוש הרא"ש

דיפנו אבהון דינוקא למצותא. אם היו קורין בתחילה היה חמור להם והיו צריכים להתריך והאבות מצפין לעונה עד שיגיעו ומבטלין עונג שבת אבל מה שקראו מאתמול שוין בו היום כי אינן צריכין להתריך בו: ויקיר להון עלמא. ואינם יכולים לקבול הטורח ללמוד דבר חמור: שנוי וסת. המשנה וסתו ומנהגו סתום נהוג בו לעטוד בכל יום: בנות מי בעיין שימור. שאין דרכן לצאת בתחומות ומאי איצטריך לאשמועינן שמותר ללמוד בנותיו והא אין עוסקים עליהם שכר ואפילו לעצמן יכול ללמד בדבר שאין עוסקין עליו שכר ומתני' סתמא קתני ומלמד את בניו דמשמע אף בנות בכלל: דאורייתא הוא. ואין עוסקין שכר: מפורש זה תרגום. שמפרש המקרא: ושום שכל אלו הפסוקים. שבפיסוק מפסיקין בין דבר לדבר: ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים. שעל ידי הניגון מבינין לאבר המקרא למעלה או למטה: אלו המסורות. הסברות ויתרות: מקרא סופרים ארץ ארץ. שמסתנה באתנחתא וכן שמים מצרים שאין קורין שמים מצרים בחיוק: עטור סופרים. כמו רק הבמות לא סרו דמתרגמינן לא עטרו שהוסרו מן הכתיבות תוספות הראויות להנתן בהם: אחר תעבורו. היה לאוי לכתוב בוי"ו דהוה משמע קעדו לבכם ואל"כ תעבורו אבל

(ג) [כתובות קי: ב"ב קמו. סנהדרין קא.], (ד) מגילה ג., (ה) [בערוך ערך עטר ב ממגלת פי' הגון מאלן], (ו) [מס' סופרים פ"ו ה"ח], (ז) [ל"ל אחר ד"ה הלכה],

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרְאוּ בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מְפֹרָשׁ וְשׂוֹם שֶׂכֶל וַיָּבִינוּ בַּמִּקְרָא: נחמיה ח ח
2. וְאָקְחָה פַת לֶחֶם וְסָעַדוּ לִבְבֶכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ: בראשית יח ה
3. וַיֹּאמֶר אָחִיךָ וְאִמְּךָ תֹּשֵׁב הַנַּעַר אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עָשׂוֹר אַחַר תֵּלֵךְ: בראשית כד נה
4. נָקֹם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֵּאָסֵף אֶל עַמֶּיךָ: במדבר לא ב
5. קִדְּמוּ שָׂרִים אַחַר נֹגְנִים בְּתוֹךְ עֲלָמוֹת תֹּפֵפוֹת: תהלים סח כו
6. צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ יְיָ: תהלים לו ז
7. וַיַּךְ דָּוִד אֶת הֲדַדְעֶזֶר בֶּן רְחֹב מֶלֶךְ צוֹבָה בְּלֶכְתּוֹ לְהָשִׁיב יָדוֹ בְּנַהַר פְּרָת: שמואל ב ח ג
8. וְעֲצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם לְדָוִד גַּם לְאַבְשָׁלֹם: שמואל ב טז כג
9. הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם יְיָ וְנִבְנְתָה הָעִיר לַיְיָ מִמִּגְדַּל חֲנַנְאֵל שַׁעַר הַפִּנָּה: ירמיהו לא לז
10. הַשְׁמִיעוּ אֶל בָּבֶל רַבִּים כָּל דַּרְכֵי קֶשֶׁת חָנוּ עָלֶיהָ סָבִיב אַל יְהִי לָהּ פְּלֵטָה שַׁלְּמוּ לָהּ כְּפָעֳלָהּ כְּכֹל אֲשֶׁר עָשְׂתָה עֲשׂוּ לָהּ כִּי אֶל יְיָ זָדָה אֶל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: ירמיהו נ כט
11. וַיַּעַן בֹּעַז וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֵּד הֻגַּד לִי כֹּל אֲשֶׁר עָשִׂית אֶת חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל עַם אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתְּ תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: רות ב יא
12. וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה: רות ג ה
13. וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי אָמַר אֵלַי אַל תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל חֲמוֹתֵךְ: רות ג יז
14. לְדָבָר הַזֶּה יִסְלַח יְיָ לְעַבְדֶּךָ בְּבוֹא אֲדֹנִי בֵית רִמּוֹן לְהִשְׁתַּחֲוֹת שָׁמָּה וְהוּא נִשָּׁעֵן עַל יָדִי וְהִשְׁתַּחֲוֵיתִי בֵּית רִמֹּן בְּהִשְׁתַּחֲוָיָתִי בֵּית רִמֹּן יִסְלַח יְיָ לְעַבְדֶּךָ בַּדָּבָר הַזֶּה: מלכים ב ה יח

מוסף רש"י

אם אבדו אינו חייב באחריותן. אם אירע בהן קלקול בשבת אין חייב לשלם (ב"מ נח.). ואם היה שכיר שבת. שבוע, שכיר שבוע. שמיטה שלמה, נותנין לו שכר שבת. שנגלע בשכר שאר הימים ואינו מפורש לשבת (שם). שינוי וסת. משנה וסת ואוכל יותר, שאינו רגיל לאכול, הייט תחילת חולי מעיים (סנהדרין קא.) וסת, חוק,

תוספות

שכר שבוע נותנין לו שכר שבת ואם אבדו חייב באחריותן. כדין שומר שכר דמחייב בגניבה ואבידה ואין להקשות הפקר שמים הוא דקבלת שכר לאו הפקר שמים: אלא הייט טעמא דאין קורין בראשון דיפנו אבהתם של תינוקות ולאו משום שכר שבת כלל אלא אפי' כשאביהם של תינוקות מלמדין אותן בתנם שיהיה להם פנאי שיהא פנוים לסעודת שבת ואם יקראו בראשון ישהו שהייה מרובה וה"ה אם יש להם מלמד בשכר שאסור מהאי טעמא: אבל שונין בראשון דתו ליכא כדאייה כל כך כיון שמלמדים בכר: למצותיה. דשבתות: ואיבעית אימא. טעמא דאין קורין משום דבשבת אוכלים טפי מבחול ויקיר עליהון עלמא כלומר שבכדין הם מפני שיהו ושבת דאין יכולין לעסוק ולטרוח וללמוד בראשון: בנות מי בעיין שימור. ומתני' סתמא קתני בין בנים ובין בנות ובנות ליכא יוצאיות ולא בעיא שימור א"כ לא שייך דהכי משמע הדיבור דהכי משמע יפה: קדמו שרים אחר נוגנים. ולא כתיב אחר נוגנים קדמו שרים: לדקתך כהררי אל. ולא כתיב כהררי אל לדקתך. דהכי משתבר טפי ובדווקא משתעי: איש דכאשר ישאל איש בדבר האלהים. בחמיתופל כתיב: באים דונבנתה. [קרי ולא] כתיב: לה דפליטה. שניהן כתובין בירמיהו: את דהגד הוגד אלי(ו). דכולהו הני קריין ולא כתיבן: וכתיבן ולא קריין נא דיסלה. דנעמן: זאת

זאת (ב) **המצוה.** כתיב בירמיה [א]: **ידרוך הדרוך.** כתיב (ג) וקרא לא גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין: **דני גואל אפס.** ברות: **חמש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש ליה: **ללמד אתכם.** אלמא הקב"ה לוה ליתנה לישראל: **כתבו לכם.** אלמא שניתנה נמי להן לישראל: **למען תהיה לי לעד.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל נמי ניתנה: **פילפולא בעלמא.** להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה וניהא דה טובת עין ונתנה לישראל: **פירסו.** מכלל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** אלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין אלא.** ואפי' הכי שיבין: **ותסתכרו מעט.** וזו היא אחת שאותה אחת היה הקב"ה יתירה עליו: **אי אלא אגרא.** מאי רבותיה: **לאפוקי ממאן דשקל אלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה חמורו של חבירו אלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גזלין ניהו: **דאמא.** האי דלא שקיל אפי' באגרא לאו משום עושר דאמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משאות ולהכי לא הוה צריך: **אלא מהכא.** שמעינן דעשיר היה מפסל לך: **ביתו עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחו אפי' בשכר הא ברצון בעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו שלא היה שוכר לא באונס ולא ברצון: **מתני' ון אם נשאתי ואם בניו.** של מודר: **אע"פ.** שהמודר חייב במזונותן כיון דלאו לפטומי עבידן ודי להן במאי שהוא מפרנסן לאו הנאה מרובה עביד ליה: **ולא יון אם בהמתו כו'.** הואיל ולפטומי עבידן עביד ליה הנאה מרובה: **נפשה לשמים וגופה שלו.** לאכילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה: נפשה

[א] זאת דהמצוה [2] ידרוך דהדורך [3] חמש דפאת נגב אם [4] דכי גואל הלין כתבן ולא קריין [ב] אמר רב אחא בר אדא במערבא פסקין להדין פסוקא לתלתא פסוקין [5] ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן אמר רבי חמא בר' חנינא לא העשיר משה אלא מפסולתן של לוחות שנאמר [6] פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים פסולתן שלך יהא אמר רבי יוסי בר' חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנאמר [7] כתב לך פסל לך מה פסולתן שלך אף כתבן שלך [ג] משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר [8] טוב עין הוא יבורך וגו' מתיב רב חסדא [9] ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם ואותי צוה ואני לכם [10] ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי אותי צוה ואני לכם [11] ועתה כתבו לכם את השירה הזאת השירה לחודה למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל אלא פילפולא בעלמא [ד] אמר ר' יוחנן [8] אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור ועשיר וחכם ועניו וכולן ממשה גבור דכתיב [12] ויפרוש את האהל על המשכן ואמר מר [ה] משה רבינו פרסו וכתיב [13] עשר אמות ארך הקרש וגו' אימא דאריך וקטין אלא מן הדין קרא דכתיב [14] ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם ותניא [ו] הלוחות ארכן ששה ורחבן ששה ועביין שלשה עשיר פסל לך פסולתן שלך יהא חכם רב ושמואל [ז] דאמרי תרוייהו חמשים שערי בינה נבראו בעולם וכולם נתנו למשה חסר אחת שנאמר [15] ותחסרהו מעט מאלהים עניו דכתיב [16] והאיש משה עניו מאד אמר ר' יוחנן כל הנביאים עשירים היו מנלן ממשה ומשמואל מעמום ומיונה משה דכתיב [17] לא חמור אחד מהם נשאתי אי בלא אגרא לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא אלא דאפי' באגרא דילמא משום דעני הוה אלא מן פסל לך פסולתן יהא שלך שמואל דכתיב [18] הנני ענו בי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי אי בחנם לאפוקי מאן דשקל בחנם אלא דאפילו בשכר דלמא דעני הוה אלא מהכא [19] ותשובתו הרמתה כי שם ביתו [ח] ואמר רבא כל מקום שהלך ביתו עמו אמר רבא גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה דאילו במשה רבינו כתיב לא חמור אחד מהם נשאתי דאפי' בשכר ואילו גבי שמואל אפי' ברצון לא שכרו דכתיב [20] ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו וגו' עמום דכתיב [21] ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים כדמתרגם רב יוסף ארי מרי גיתי אנא ושקמין לי בשפלתא וגו' יונה דכתיב [22] ויתן שכרה וירד בה וא"ר יוחנן שנתן שכרה של ספינה כולה אמר ר' רומנוס שכרה של ספינה הויא ר' אלפים דינרי דהבא וא"ר יוחנן בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה שנאמר' [23] ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו: **מתני'** [ט] **ון את אשתו ואת בניו אע"פ** שהוא חייב במזונותן ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהור ר' אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהור' אמרו לו מה בין טמאה לטהורה אמר להו שהטהור' נפשה לשמי' וגופה שלו וטמאה נפשה

זאת דהמצוה. בסדר ומתחנן כך מצאתי כתוב ולא נמצא בספרים שלנו: **ידרוך דהדורך.** בסוף ירמיה ידרוך הדורך את קשתו ידרוך שני כתיב ולא קרי: **חמש דפאת נגב.** בסוף יחזקאל (והנה) [ולהה] מדותיה וגו' חמש חמש מאות וארבעת אלפים חמש שני כתיב ולא קרי: **אם דכי גואל.** ברות ועתה כי אמנם כי אם גואל אנכי האי אם כתיב ולא קרי. ובמסרה חשיב כל הני וטפי עלייהו אחריני מיהו לא חשיב (ו) את דהמצוה אלא (ח) את דהנפש דכתיב בירמיהו (ט) גבי לדקיה מי ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת: **מתיב רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא.** אלמא דהנפש צוהו ללמד את ישראל. ומפרקינן ואני לכם וקרא ה"ק ואותי צוה ה' בעת ההיא ואני נתתי את לבי ללמד חוקים ומשפטים: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ולי שירה לבדה קאמר מאי סהדותא אימא: **פילפולא בעלמא.** נתן לו למשה והוא נהג בו טובת עין לישראל: **וכתיב עשר אמות ארך הקרש.** אלמא משה גבוה עשר אמות היה וכיון שהיה גדול כל כך מסתמא גבור היה: **אריך וקטין.** ארוך בקומה וקטין בכח: **חון מאחת.** ידיעת הש"י על אמיתתו כדכתיב ותסתכרו מעט מאלהים: **לאפוקי מאן דשקל בלא אגרא.** וכי משתבח היה שלא נטל בלא שכר: **אלא אפילו באגרא.** שלא היה נהנה משל אחרים: **אפילו ברצון.** דזימנין מתרצו משוס כסופא ולא ניחא להו: **מתני' ון אם נשאתי ואם בניו.** אפי' כרבנן (י) אתיא דבתורת מצוה עסקינן ולא בתורת פרעון של בעל שחייב במזונותיהם ואע"ג דהמודר מתהני שאינו צריך לתת להם מזונות ההיא הנאה דממילא היא: **ולא יון אם בהמתו בין טמאה בין טהורה.** דמהנהו הוא ממש מפני שמעלה בדמים: **ר' אליעזר אומר זן אם הטמאה.** כדמפרש ואזיל שכיון שאין בה למודר הנאת אכילה אינו נהנה במזונותיו של מדיר: **וגופה שלו.** לאכילה. הלכך אי

אם דהמצוה. כתיב בירמיה [ב]: **ידרוך דהדורך.** כתיב (ג) וקרא לא גרס להו ידרוך דכתבן ולא קריין: **דני גואל אפס.** ברות: **חמש דפאת נגב.** וטעמייהו לא מפרש ליה: **ללמד אתכם.** אלמא הקב"ה לוה ליתנה לישראל: **כתבו לכם.** אלמא שניתנה נמי להן לישראל: **למען תהיה לי לעד.** שילמדו כל התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל נמי ניתנה: **פילפולא בעלמא.** להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה וניהא דה טובת עין ונתנה לישראל: **פירסו.** מכלל דגבור (ד) הוא וגוף גדול: **ואימא דאריך היה וקטין.** אלא היה גופני ולא היה בעל כח: **ועוביין אלא.** ואפי' הכי שיבין: **ותסתכרו מעט.** וזו היא אחת שאותה אחת היה הקב"ה יתירה עליו: **אי אלא אגרא.** מאי רבותיה: **לאפוקי ממאן דשקל בלא אגרא.** כל מי שהוא רוצה חמורו של חבירו אלא שכר ומאי מעליותא היא דלא הוה גזלן כ"ע נמי (ה) לא גזלין ניהו: **דאמא.** האי דלא שקיל אפי' באגרא לאו משום עושר דאמא משום דעני הוה ולא הוו ליה משאות ולהכי לא הוה צריך: **אלא מהכא.** שמעינן דעשיר היה מפסל לך: **ביתו עמו.** כלי תשמישו. וזה היה מרוב עושר: **לא חמור אחד מהם נשאתי.** בעל כרחו אפי' בשכר הא ברצון בעלים היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו' לא עשקתנו ולא רצותנו שלא היה שוכר לא באונס ולא ברצון: **מתני' ון אם נשאתי ואם בניו.** של מודר: **אע"פ.** שהמודר חייב במזונותן כיון דלאו לפטומי עבידן ודי להן במאי שהוא מפרנסן לאו הנאה מרובה עביד ליה: **ולא יון אם בהמתו כו'.** הואיל ולפטומי עבידן עביד ליה הנאה מרובה: **נפשה לשמים וגופה שלו.** לאכילה משום הכי לא יזון אותה לפטומי שמהנהו הנאה מרובה: נפשה

תורה אור השלם

1. וְזֹאת הַמִּצְוָה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם לְלַמֵּד אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ו א
2. אַל יָדִיד הַדֹּרֵךְ קַשְׁתּוֹ וְאַל יִתְעַל בְּסִרְיוֹנוֹ וְאַל תַּחְמֹלוּ אֶל בַּחֻרֶיהָ הַדַּרְיוּם כָּל צְבָאָהּ: ירמיהו נא ג
3. וְאֵלֶּה מִדּוֹתֶיהָ פֵּאַת צָפוֹן חָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפֵאַת נֶגֶב חָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּמִפְּאַת קָדִים חָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים וּפֵאַת יָמָּה חָמֵשׁ מֵאוֹת וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים: יחזקאל מח טז
4. וַעֲתָה כִּי אָמְנָם כִּי גֹאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב מִמֶּנִּי: רות ג יב
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֵּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ: שמות יט ט
6. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: שמות לד א
7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה כְּתָב לְךָ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת יִשְׂרָאֵל: שמות לד כז
8. טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ כִּי נָתַן מִלַּחְמוֹ לַדָּל: משלי כב ט
9. וְאַתִּי צִוָּה יְיָ בָּעֵת הַהִוא לְלַמֵּד אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים לַעֲשֹׂתְכֶם אֹתָם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד יד
10. רְאֵה לִמַּדְתִּי אֶתְכֶם חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוַּנִי יְיָ אֱלֹהָי לַעֲשׂוֹת כֵּן בְּקֶרֶב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם בָּאִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: דברים ד ה
11. וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: דברים ל ד
12. וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: שמות מ יט
13. עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וָחֵצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד: שמות כו טז
14. וְהִתְחַבְּרוּ מִתַּחַת וְיַחַד יִהְיוּ תְּמִמִּים מֵרֹאשׁוֹ אֶל הַטַּבַּעַת אֶחָת כָּכָה יִהְיֶה לִשְׁנֵיהֶם הַמִּקְצֹעוֹת: שמות כו כד
15. וַתְּחַסְּרֵהוּ מְּעַט מֵאֱלֹהִים וְכָבוֹד וְהָדָר תַּעֲטְרֵהוּ: תהלים ח ו
16. וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָיו מְאֹד מִכֹּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: במדבר יב ג
17. וַיֹּאמֶר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל יְיָ אַל תֵּפֶן אֶל מִנְחָתָם לֹא חָמוֹר אֶחָד מֵהֶם נָשָׂאתִי וְלֹא הֲרֵעֹתִי אֶת אֶחָד מֵהֶם: במדבר טז טו
18. הִנֵּנִי עֲנוּ בִי נֶגֶד יְיָ וְנֶגֶד מְשִׁיחוֹ אֶת שׁוֹר מִי לָקָחְתִּי וַחֲמוֹר מִי לָקָחְתִּי וְאֶת מִי עָשַׁקְתִּי אֶת מִי רָצַצְתִּי וּמִיַּד מִי לָקַחְתִּי כֹּפֶר וְאָעְלִים עֵינַי בּוֹ וְאָשִׁיב לָכֶם: שמואל א יב ג
19. וּתְשֻׁבָתוֹ הָרָמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיְיָ: שמואל א ז יז
20. וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשַׁקְתָּנוּ וְלֹא רֹצַצְתָּנוּ וְלֹא לָקַחְתָּ מִיַּד אִישׁ מְאוּמָה: שמואל א יב ד
21. וַיַּעַן עָמוֹס וַיֹּאמֶר אֶל אֲמַצְיָה לֹא נָבִיא אָנֹכִי וּבוֹלֵס שִׁקְמִים: עמוס ז יד
22. וַיָּקָם יוֹנָה לִבְרֹחַ תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ וַיֵּרֶד יָפוֹ וַיִּמְצָא אֳנִיָּה בָּאָה תַרְשִׁישׁ וַיִּתֵּן שְׂכָרָהּ וַיֵּרֶד בָּהּ לָבוֹא עִמָּהֶם תַּרְשִׁישָׁה מִלִּפְנֵי יְיָ: יונה א ג
23. וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כְּכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר אִתּוֹ בְּהַר סִינַי שְׁנֵי לֻחֹת הָעֵדֻת לֻחֹת אֶבֶן כְּתֻבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים: שמות לא יח

מוסף רש"י

פסולתן שלך. הרלהו מחלב קנפרינון מתון אהלו ואמר לו הפסולת. יהיה שלך, מפס נתעשר משה הרבה (שמות לד א). **וקטין.** דק (שבת קלד. ועוד). **חמשים שערי בינה.** קיפיה דהאי קרא (אמרות ה' אמרות טהורות וגו') מזוקק שבעתים, שבע שביעיות, וסה חמשיס חסר אחת שפיר דמייתי הכא ממזונות יתירות ואין נפרע [מבעלה] דכי פליגי רבנן הייתו במפרנס אמה אח"פ שלא פי' לפס הלוחה מ"מ לפס מתנה לא יהיב והוי לרבנן כמו יורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דעוטל מה שהשביח ואתן מחלק בין השביח לאיכה דלא הוה אלא מבריח אדי מנכסי חבירו ח"כ אם נותן מתנה לאשה דין הוא שאין יכול לחבוט לבעל כלום והכא מיירי שעותן מתנה לאשה ממכירי הבעל: **לא יזון את בהמתו בין בהורה.** משום דלפטומיה עבידא והוי הנאה גמורה שהנהה זו מגופה חו מפיה: **אמר להם כו'.** שהטמאה נפשה וגופה לשמים שאינה יכולה ליהנות אלא בעוד נפשה בה הלכך לאו הנאה היא אבל טהורה נפשה לשמים כלומר אע"פ שנפשה לשמים גופה שלו לשמיה:

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ז מהל' יסודי התורה הל' ג:
לד ב מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח ס"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כתבן שלך ומשה: (ב) רש"י ד"ה זאת דהמצוה: (ג) ד"ה ידרוך כו' כתיב תדתי קראי ולא קרי' להו ידרוך שני דכתבן: (ד) ד"ה פילפו כו' דגבור היה: (ה) ד"ה לאפוקי וכו' כ"ע נמי לאו גזלנין ניהו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' זאת דהמצוה. נמחק וי"ב את דהנפש ובספרינו עוד ג' אם דאמקום (שם ט"ו). אם דכמקום (ירמיה ל"ט. וכ"ה במ"ס פ"ו ה"ט):

הגהות מהר"י לנדא

[ג] רש"י ד"ה זאת המצוה. כתיב בירמיה. ל"ל את דהנפש כתיב בירמיה (ל"ח ט"ו) ועי' בפי' הר"י ד"ה אם לכי גואל:

פירוש הרא"ש

ידרוך דהדורך. שתי פעמים וחד לא קרי: חמש דפאת נגב. ביחזקאל: אם דינאל. ברות: לתלתא פסוקין. ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו': פסל לך שלך יהא. ושל סנפרינון היו: טוב עין הוא יבורך. זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל אין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואין לו אלא ישראל דאמר שנאמר וידל ישראל עד מאד: למען תהיה לי השירה הזאת לעד. ואם לא ניתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד: פלפולא בעלמא. הנה וחכיפות והיינו כתבן שלך כי כל החכמה והסכל דמוזיס בכתב התורה בלורות הלוחות: אין הקב"ה משרה שכינתו. בקביעות: דאריך וקטין. אריך בקומה וקטין בכח תימה אמאי לא אליף מקרבים דכתיב ויסב את המשכן [ל"ל קרשיו שמות מן]: חמשים שערי בינה ונתנן לו למשה חוץ מאחד. דכתיב מזוקק שבעתים: משום דענין הוה. ומנהג חסידות היה שלא להטריח עליהם: **ולא רצותנו.** משמע אפילו מרלונו: ויתן שברה. משמע שלא כל הספינה: **מתני' ון את אשתו ואת בניו אע"פ** שחייב במזונותיהן. מיהו אאשמו קאי אבל בניו מלוה הוא לאיכא ולא חיובא כדתניא בכתובות בפ' עגלה (דף מט.) מלוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים בבני רבי מאיר רבי יהודה אומר מלוה לזון את הבנים וכל שכן לבנות ובקטנים ליכא לאוקמי דתקנת אומא היא (שם מט:) שיהא אדם זן את בניו קטנים ולאו מתניתין היא ורבינו תם מוקי לה בגרים **את בהמתו בין טמאה** ואהדרה ופסקה עמו לזון: **את בהמתו בין טמאה בו'.** דניחא ליה בפטומיה ובקא מהני ליה:

תוספות

זאת דהמצוה. פרשה ואתחנן ואינו כך בשום מומס: ידרוך הדורך. בירמיה: צדקתך בהררי אל. ולא קרי בהרלי אל לדקתך וי"ל מוקדקתך ב) שאמר אתחנן ולדקתך: [אותי צוה]. הכי אמר משה לישראל אותי לוה ואני לכם: **למען תהיה השירה הזאת לעד בבני ישראל.** ואי בשירה לחוד מאי עדות איכא: **אלא פלפולא בעלמא.** שיעוט חכיפות והכינה נמקר למשה רבינו ומכל טובת עין ואמר משה כו': [**וכתיב עשר אמות אורך הקרש**]. אלמא אריך היה וכיון דהיה אריך אלא אפילו בגרים לא שקיל לבטל ולא הוה אלא מן פסל לך פסולתן שלך יהא. **אי בלא אגרא.** מי הוה דשקיל בלא אגרא ומאי דאפילו בגרים לא שקיל לבטל ולא הוה אלא אכולהו מקומות דקרא דלעיל מייתי קלי, שכל מקום שהיה הולך שם היה נוטל כלי תשמישי בית עמו ואהל מתיתו, שלא להנות מן אחרים (ברכות י:).

אם דכי גואל. ברות: **חמש דפאת נגב.** ביחזקאל: **אם דינאל.** ברות: **לתלתא פסוקין.** ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו': **פסל לך שלך יהא.** ושל סנפרינון היו: **טוב עין הוא יבורך.** זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל אין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואין לו אלא ישראל דאמר שנאמר וידל ישראל עד מאד: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ואם לא ניתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד: **פלפולא בעלמא.** הנה וחכיפות והיינו כתבן שלך כי כל החכמה והסכל דמוזיס בכתב התורה בלורות הלוחות: **אין הקב"ה משרה שכינתו.** בקביעות: **דאריך וקטין.** אריך בקומה וקטין בכח תימה אמאי לא אליף מקרבים דכתיב ויסב את המשכן [ל"ל קרשיו שמות מן]: **חמשים שערי בינה** ונתנן לו למשה חוץ מאחד. דכתיב מזוקק שבעתים: **משום דענין הוה.** ומנהג חסידות היה שלא להטריח עליהם: **ולא רצותנו.** משמע שלא כל הספינה: **מתני' ון את אשתו ואת בניו אע"פ** שחייב במזונותיהן. מיהו אאשמו קאי אבל בניו מלוה הוא לאיכא ולא חיובא כדתניא בכתובות בפ' עגלה (דף מט.) מלוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים בבני רבי מאיר רבי יהודה אומר מלוה לזון את הבנים וכל שכן לבנות ובקטנים ליכא לאוקמי דתקנת אומא היא (שם מט:) שיהא אדם זן את בניו קטנים ולאו מתניתין היא ורבינו תם מוקי לה בגרים **את בהמתו בין טמאה** ואהדרה ופסקה עמו לזון: **את בהמתו בין טמאה בו'.** דניחא ליה בפטומיה ובקא מהני ליה:

אם דכי גואל. ברות: **חמש דפאת נגב.** ביחזקאל: **אם דינאל.** ברות: **לתלתא פסוקין.** ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגו': **פסל לך שלך יהא.** ושל סנפרינון היו: **טוב עין הוא יבורך.** זה משה דכתיב ביה כי טוב הוא כי נתן מלחמו לדל אין לחם אלא תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי ואין לו אלא ישראל דאמר שנאמר וידל ישראל עד מאד: **למען תהיה לי השירה הזאת לעד.** ואם לא ניתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד: **פלפולא בעלמא.** הנה וחכיפות והיינו כתבן שלך כי כל החכמה והסכל דמוזיס בכתב התורה בלורות הלוחות: **אין הקב"ה משרה שכינתו.** בקביעות: **דאריך וקטין.** אריך בקומה וקטין בכח תימה אמאי לא אליף מקרבים דכתיב ויסב את המשכן [ל"ל קרשיו שמות מן]: **חמשים שערי בינה** ונתנן לו למשה חוץ מאחד. דכתיב מזוקק שבעתים: **משום דענין הוה.** ומנהג חסידות היה שלא להטריח עליהם: **ולא רצותנו.** משמע שלא כל הספינה: **מתני' ון את אשתו ואת בניו אע"פ** שחייב במזונותיהן. מיהו אאשמו קאי אבל בניו מלוה הוא לאיכא ולא חיובא כדתניא בכתובות בפ' עגלה (דף מט.) מלוה לזון את הבנות קל וחומר לבנים בבני רבי מאיר רבי יהודה אומר מלוה לזון את הבנים וכל שכן לבנות ובקטנים ליכא לאוקמי דתקנת אומא היא (שם מט:) שיהא אדם זן את בניו קטנים ולאו מתניתין היא ורבינו תם מוקי לה בגרים **את בהמתו בין טמאה** ואהדרה ופסקה עמו לזון: **את בהמתו בין טמאה בו'.** דניחא ליה בפטומיה ובקא מהני ליה:

לח א מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכז סעיף ג:
לו ב ג מיי' שם הל' ז סמג שם טוש"ע י"ד סימן רכג סעיף ה:
לז ד ה מיי' שם הל' י סמג שם טוש"ע שם סימן רכז סעיף ב:
ו [מיי' שם הל' ד] טוש"ע שם:
לח ז מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ד:

(ה) גמ' אלא כשנכסי חתן:

מוסף רש"י

ובבתו בוגרת ומדעתה. לכיון שאין לאביה רשות בה לא הוי הנאה גמורה וכולי האי לא היה בדעתו להבירו, וגרסינן תניא נמי הכי המדיר את בנו וכו'. כלומר דלהנאה מועטת לא גמר אינש בדעתיה למיסר עליה בשעת הנדר (ראמ"ה בשמו). **המדיר בנו.** שהבירו מנכסיו לפי שלא היה עוסק בתורה, מותר הבן בגלוי המעשים שעשה לו אביו, דלא הויא הנאה גמורה, והוא הדין למדיר חבירו מנכסיו, והאי דקתני המדיר בנו, מילתא דשכיחא קתני (שם).

תוספות

הרי מוסר שפחה לשמשו. דס"ל דאיירי בקטנה שניסת על ידו ואת אמרת המותר להשיא בתו הא פשיטא דאסור: בבתו בוגרת דמדעתה. וקמ"ל אף על גב שהוא עמה ומשיא עלה לה להנשא לו הנאת דבור לא מקרי הנאה:

אי מפטם לה מהני ליה: **והטמאה נפשה וגופה לשמים.** שאין לו בה היתר אכילה ונמצא שאינו נהנה בפטומה: **שאם ירצה הרי זה מוכרה לעובדי כוכבים.** שאוכלין אותה וכשהיא מפוטמת לוקחין אותה ביותר או מאכילה לכלבים ונמצא נהנה בפטומה ורבוי בשרה.

ונ"ל דר"א לא שרי בטמאה אלא לזונה מזונות יתרים כדי לפטמה משום דס"ל דכיון דאינה עומדת לאכילה אלא למלאכה אינן נהנין בעליה בפטומה דאדרבה מפנקא טפי ולא עבדא שפיר אבל במזונות הצריכין לכדי חייה לא שרי ר' אליעזר דבכי האי גוונא ודאי מהנהו. ומשום דת"ק פסיק ותני ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה דמשמע דבכולהו גווני דמתסר בטהורה מתסר נמי בטמאה מהדר ליה רבי אליעזר לא כי אלא איכא גוונא דזן את הטמאה אע"פ שאינו זן את הטהורה ואי דתנא מסתם ליסניה סמיך ליה אמאי דאמרו לו ודקמהדר להו ר"א דמשקלא וטריא דידהו מוכח דר"א לא שרי בטמאה אלא במזונות יתרים כדי לפטמה ולא בכדי חייה. ורא"ל דהרשב"א שכתב בהפך ולא נתחוורו דבריו: **גמ' הרי מוסר לו שפחה לשמשו.** דקס"ד דבבתו נערה עסקינן: **אלא בשנכסי חתן אסורין על אבי כלה.** וקמ"ל שאע"פ שנכסיו אסורין עליו מותר להשיא לו בתו אע"פ שיתחייב לזונה אחר כן ונמצא מהנהו: **גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו וכו' ואת אמרת מותר להשיא לו בתו.** כלומר אם הוא יכול לזון את בתו בעודה ברשותו שהוא חייב במזונותיה כ"ש שיוכל לזון אותה אחר שנשאה שנתחייב במזונות

נפשה וגופה לשמים אמרו לו אף הטמאה נפשה לשמים וגופה שלו שאם ירצה הרי הוא מוכרה לעובדי כוכבים או מאכילה לכלבים: **גמ'** אמר רב יצחק בר חנניה אמר רב הונא המודר הנאה מחבירו מותר להשיא לו בתו הוי בה רבי זירא במאי עסקינן אילימא בשנכסי אבי כלה אסורין על החתן הרי מוסר לו שפחה לשמשו אלא (ה) בנכסי חתן אסורין על אבי כלה גדולה מזו אמרו זן את אשתו ואת בניו ואע"פ שהוא חייב במזונותן ואת אמרת מותר להשיא לו בתו לעולם בשנכסי אבי כלה אסורים על החתן ובבתו בוגרת ומדעתה תניא נמי הכי [א]המודר הנאה מחבירו אסור להשיא לו בתו אבל משיאו בתו בוגרת ומדעתה אמר רבי יעקב [ב]המדיר בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ר' יצחק אמר [ג]לצלות לו דג קטן אמר ר' ירמיה אמר רבי יוחנן המודר הנאה מחבירו מותר להשקותו כוס של שלום מאי ניהו הכא תרגימו [ד]כוס של בית האבל במערבא אמרי [ה]כוס של בית המרחץ: ולא יזון את בהמתו בין כו': תניא יהושע איש עוזא אומר [ו]זן עבדיו ושפחותיו הכנענים ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה מאי טעמא עבדיו ושפחותיו הכנענים למנחרותא עבידן בהמה לפטומא עבידא: **מתני'** [ז]המודר הנאה מחבירו ונכנס לבקרו עומד אבל לא יושב ומרפאו רפואת נפש אבל לא רפואת ממון: **גמ'**

אשתו ומאי קמ"ל רב הונא: **ובבתו בוגרת.** דלא איהו קמסר לה אלא היא עצמה: **ומדעתה.** טעמא קא יהיב למילתיה כלומר מש"ה שרי דהא מדעתה היא דכיון שבגרה שוב אין לאביה רשות בה. אי נמי כי קאמר מדעתה למעוטי דעתו דחתן שאם עשאו שליח לדבר עמה על עסקי נשואין אסור דהא קא מהני ליה: **המדיר את בנו לת"ת.** האב הדירו שלא יהנה אביו ממנו כדי שלא יתבטל מת"ת: **מותר הכן למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק לו את הנר.** דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דליכא בהו בטול למוד תורה לא אדריה. והכי מוכח האי פירושא בתוספתא דבכורות (פ"ו ה"ג) דתניא מעשה באחד שהרלה בנו לת"ת והדירו מלעשות מלאכה והתיר לו יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר: ירושלמי במס' ביכורים [פ"ג ה"ו] תני המדיר את בנו לת"ת מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר רבי יעקב בר אידי בשם רבי יוחנן אף ליקח לו חפצים מן השוק מה פליגין כאן באשה אם היה אדם מסויים עשו אותו כאשה כלומר דאשה ואדם מסויים אין דרכן ליקח חפצים מן השוק ואנן סהדי דאדעתא דהכי לא אדריה אבל אי אינו מסויים כיון שדרכו לילך בשוק אפי' בהני אדריה: **מוסר להשקות לו כוס של שלום.** כלומר מותר לשמשו בכוס של בית אבל אי נמי של בית המרחץ מפני דרכי שלום שהיה דרכן בכך. ומיהו דוקא [דהוי] האי כוס של מודר לשמשו בכגון זה בלבד התירו דומיא דאידך דהמדיר את בנו לת"ת שהתירו לבן למלאות לאביו מים משל אב: **אם עבדיו ואם שפחותיו הכנעניים.** נ"ל דבמזונות יתרים קאמר ואדר"א קאי וה"ק ההוא שריותא דשרי ר"א בבהמה טמאה דהיינו מזונות יתרים כמו שפירשתי במשנתנו ליתיה לאפי' בהמה טמאה לפטומא עבידא ולמוכרה לעובדי כוכבים אבל בעבדיו ושפחותיו הכנעניים מיהא איתיה דאיהו למנקרותא עבידן כלומר לנקר הבית ולתשמיש בלבד. ואיכא דגרסי למנחרותא כלומר שאין עומדין לאכילה אלא לנחירה בעלמא שכשהן מתין מניחין אותן ואין אדם אוכלן: **מתני'** נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב. מפרש בגמרא: **גמ'**

פירוש הרא"ש

נפשה לשמים. דלמלאכה קיימא ואינו חושש על פטומה: **שאם ירצה מוכרה לעובדי כוכבים.** לאכילה וטוטל דמיה בשביל פטומה: הרי מוסר לו שפחה לשמשו. קא סלקא דעתך בקטנה או בנערה ליירי שביו למוסרה וגם מעשה ידיה שלו: גדולה מזו אמרו זן **את אשתו ואת** בניו. אע"פ שאינו נהנה מהם כל שכן שמוחר לזון את בתו אם ישיאנה לו: בבתו בוגרת ומדעתה. ואע"פ שמשיאה עצה ואינה עובדת על דעתו שרי: המדיר **את** בנו לת"ת. הדירו שלא יהנה ממלאכתו ומשימושו כדי שיהא פנוי לת"ת אלו מלאכות קטנות מותר לקבל ממנו כי אינן מבטלות אותו כ"כ מת"ת וי"מ שהדירו אביו שלא יהנה ממנו לפי שלא היה רוצה ללמוד מותר ליהנות מן האב בדברים קטנים הללו: כום של בית האבל. שרגילין לשתות שם כדאמרינן (פסחים קי. כתובות ח:) עשרה כוסות בבית האבל ואם האבל מודר היימנו הנאה מותר להוליך שמה יין דמצוה קנבל ולא מטי ליה הנאה כל כך לאבל כי מרובים הם: כום של בית המרחץ. מים חמין כדאמר בפ' כירה (שבת מא.) רחץ ולא שתה מים חמין דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא מבפנים והנאה מועטת היא: **עבדיו ושפחותיו** למנחרות**א** עבידן. למלאית הענין לכבוד ולעמוד לפניו לשמשו ואינו חושש בפטומן:

במאי עסקינן. נכנס לבקרו: **אפילו יושב נמי.** יהא מותר שהרי נכסי חולה אין אסורין על המבקר ומותר ליהנות משלו: **אי בשנכסי כו'.** ולהכי אינו יושב בישיבה שלא יהנה משלו: **אפי' עומד**(ב) **לא.** דהנאה היא לו שנהנה: **ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה.** שכר שהולך לבקר את החולה ויושב עמו לצוותא ומשכירין אותו: **ואין נוטלין**(ג) **על העמידה.** ולהכי אינו יושב שאם היה יושב שם המבקר בחנם מותר היה לו שכרו ומהנהו אם לא יטול שכר אבל עומד הואיל ואין נוטלין שכר על העמידה מותר: **מאי פסקא.** דעל זה נוטלין שכר ולא על זה: **על העמידה לא בעי למשקל.** דערמאי הוא דכך הוא (ד) בכל מקום ולהכי עומד אבל לא יושב כיון דליכא שכר [על העמידה] לא מהני ליה כלל: **ואיבעית אימא.** לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה ואפילו במקום שאין נוטלין שכר על הישיבה. ודקאמרת אפי' יושב נמי כדקאמר רבי שמעון בן אליקים לקמן (דף מב:) לענין שביעית (ה): **גזירה שמא ישהא בעמידה הכא נמי שמא ישהא בישיבה.** ושהייה דישיבה ודאי הנאה היא לחולה ולהכי לא ישב עמו. ואי קשיא אפילו עומד נמי לא גזירה שמא ישהא בעמידה הא לא קשיא דהתם כיון דאכל מפירי דשדה איכא למימר דלמא אגב דאכיל שהייה תמן אע"ג דקאי והכא דלא אכל משום הכי קאי: (לא מצאתי יותר מזה הלשון וזהו אמר ליה): (ו) **למנחרופא.** לעבודתו. והואיל וקי"ל(ז) יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זוך איני הנאה למודר אם זה מפרנס עבדיו: **לפטומא עבידא.** לטהורה לשחיטה וטמאה לעובד כוכבים: **המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב.** כדמפרש לקמן(ד): (ח) **אפילו יושב נמי.** להוי דהא מבקר מותר בנכסי חולה: **אפילו עומד**(ו). דהא אסור בדריסת הרגל: **לעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה.** ומשום הכי עומד אבל לא יושב כדמפרש בגמרא: **במקום שנוטלין שכר על הישיבה.** דהיושב לפני החולה משתכר פורתא משום דקעביד ליה צוותא בעלמא והלכך בישיבה אסור משום דקא מהני ליה ההוא אגרא דניתיב לאינשי אחרינא דיתיב קמיה: **אבל בעמידה דמותר.** משום דלא קמהני ליה ולא מידי דהא לא עביד למיתב אגרא לעמידה: **מאי פסקא.** הא קמ"ל אע"ג דליכא דוכתא שנוטלין שכר על הישיבה נוטלין אבל לא על העמידה (ט). והיינו טעמא דבעמידה מותר אבל לא בישיבה כדאמר ר"ש בן אליקים בשלהי פירקין(ו) גבי שביעית: (חס"ר כל"ן) **שהרי עומד ואוכל.** גזירה שמא ישהא בישיבה מרובה והוי הנאת חולה. וא"ת נגזור בעמידה כי היכי דגזרינן התם בעמידה הא לא קשה דאילו התם (י) גזרי' בעמידה אבל הכא דלא מטיא ליה הנאה בעמידה ליכא למיגזר שמא ירבה בעמידה אבל לא בישיבה שנוח לו לזה ליישב גזירה שמא ישהא בישיבה: **לעולם בשנכסי חולה אסורין על המבקר.** (ט) וכשאין נוטלין שכר על העמידה ולהכי מותר בעמידה דהא לאו מן חיותיה נדר כדאמר לקמן(ו) כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה ולהכי מותר: **הא אפשר בעמידה.** מבקרו בעמידה דמהא לא אדריה (ו) אבל בישיבה אדריה: **חלה הוא.** המדיר מותר לבקרו: **חלה בנו.**(כ) מודר שואלו בשוק על עסקי בנו: **היינו דשני בין הוא לבנו.** דאילו בשחלה הוא מותר ליכנס לשם דהא לא אדריה מן חיותיה אבל כשחלה בנו אינו נכנס לבקרו דהא ליכא חיותא דמדיר: **אלא לשמואל דאמר כו' מאי שנא הוא.** דמותר ומ"ש בנו דאסור הא בעמידה ליכא הנאה כלל אלא ודאי בנכסי חולה אסורין על המבקר מייתי וכדעולא וקשיא לשמואל: **אמר לך שמואל כו' ובריתא.** מודינא דהכי הוא כדמוקי לה עולא בשנכסי חולה אסורין על המבקר מיהו בהא פליגא עליה דאיהו מוקי לה בעומד אבל לא ביושב דהא אפשר בעמידה ואנא אמינא דברייתא אפי' יושב שפיר דמי דאמר דלא אדריה מן חיותיה ל"ש עומד ול"ש יושב ודיקא נמי מדקתני סתמא חלה הוא נכנס לבקרו אפי' יושב: **מאי פסקא.** דמתני' בשנכסי מבקר אסורין על החולה:

מתניתין

במאי עסקינן אי בשנכסי מבקר אסורין על חולה אפילו יושב נמי אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפי' עומד נמי לא אמר שמואל אלעולם בשנכסי מבקר אסורין על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה ואין נוטלין שכר על העמידה מאי פסקא הא קא משמע לן דאף במקום שנוטלין שכר על הישיבה בעי למשקל על העמידה לא בעי למשקל ואיבעית אימא (ה) כדרבי שמעון בן אליקים גזירה שמא ישהא בעמידה הכא נמי גזירה שמא ישהא בישיבה עולא אמר לעולם בשנכסי חולה אסורין על המבקר וכגון דלא אדריה מן חיותיה אי הכי אפילו יושב נמי הא אפשר בעמידה מיתיבי חלה הוא נכנס לבקרו חלה בנו שואלו בשוק בשלמא לעולא דאמר בשנכסי חולה אסורין על המבקר וכגון דלא אדריה מן חיותיה שפיר אלא לשמואל דאמר בשנכסי מבקר אסורין על החולה מאי שנא הוא ומאי שנא בנו אמר לך מתניתין בשנכסי מבקר אסורין על החולה ברייתא בשנכסי חולה אסורין על המבקר מאי פסקא אמר רבא (ה) (אמר) שמואל

אי בשנכסי מבקר אסורין על החולה אפילו יושב נמי. דעומד מאי טעמא שרית ליה משום דמבקר מצוה דנפשיה עביד ונהי דחולה מתהני ממילא שרי וכיון שכן אפילו יושב נמי אית לך למימרי מהאי טעמא: **ואי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד לא.** שהרי נהנה בדריסת הרגל ומשום מצוה לית ליה לאתהנויי מאיסורא: **דאפי' במקום שנוטלין שכר על הישיבה וכו'.** ג"ל דה"פ דאיכא דוכתי שהחמירו על עצמן שלא ליטול שכר אפי' מישיבה אע"פ שהוא מותר משום דמצות ביקור די לה בעמידה ואפ"ה כדי שלא יבאו ליטול שכר על העמידה החמירו על עצמן שלא ליטול שכר אף על הישיבה ובאותן מקומות בין עומד בין יושב שרי דישיבה נמי לדידהו מצוה אלא אפי' במקום שאין מחמירין על עצמן אפ"ה על העמידה לא שרי להו למשקל ומש"ה פסיק תנא ותני נכנס לבקרו עומד בכולהו דוכתי דמצוה קעביד ואידך ממילא מתהני אבל לא יושב בכולהו דוכתי דמקום שאין מחמירין על עצמן בישיבה ליכא מצוה ומצוה חוליה דשכרו וכשאינו נוטל ממנו כלום נמצא מהנהו: **ואי בעית אימא כדאמר ר' שמעון בן אליקים.** לקמן בפרקין (דף מב:). וה"ק דינא דמתניתין בכולהו דוכתי איתיה ואפילו במקום שאין נוטלין שכר לא על העמידה ולא על הישיבה ונהי דבההוא דוכתא מדינא בין עומד בין יושב שרי אפי' הכי גזרינן שמא ישהא בישיבה יותר מכדי הצורך ובכי האי גוונא בכולהו דוכתי לית

אפ' עומד. דקא מתהני מדהכי הרגל ומשום מצוה לית ליה לאתהנויי מאיסורא: **דאפי' במקום שנוטלין שכר על הישיבה וכו'.** ג"ל דה"פ דאיכא דוכתי שהחמירו על עצמן שלא ליטול שכר אפי' מישיבה אע"פ שהוא מותר משום דמצות ביקור די לה בעמידה ואפ"ה כדי שלא יבאו ליטול שכר על העמידה החמירו על עצמן שלא ליטול שכר אף על הישיבה ובאותן מקומות בין עומד בין יושב שרי דישיבה נמי לדידהו מצוה אלא אפי' במקום שאין מחמירין על עצמן אפ"ה על העמידה לא שרי להו למשקל ומש"ה פסיק תנא ותני נכנס לבקרו עומד בכולהו דוכתי דמצוה קעביד ואידך ממילא מתהני אבל לא יושב בכולהו דוכתי דמקום שאין מחמירין על עצמן בישיבה ליכא מצוה ומצוה חוליה דשכרו וכשאינו נוטל ממנו כלום נמצא מהנהו: **אפשר בעמידה.** והלכך בישיבה לא הוי מיותא שאפשר למבקר להיות בעמידה: **חלה בנו שואלו בשוק.** דאסור לינכס בביתו [כיון שהדירו] וס"ד דבריתא מפרקת כפי' דמתני': **בשלמא לעולא ניחא.** דשרי לבקרו הוא ובנו אסור אחיותיה דבנו אדריה אלא לשמואל כי היכי דלאביו שרי בעמידה ה"נ בנו מותר בעמידה: **פסקת.** הדבר [דמתני' בשנכסי] מבקר אסור ובריתא בשחולה אסור הוה ליה לשנות התנא הברייתא בענין דמתניתין:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כדרבי שמעון בן אליקים. נ"ב סוף דף מב ע"ב: (ב) רש"י ד"ה אפילו עומד נמי לא: (ג) ד"ה ואין נוטלין שכר על העמידה וכו' שם המבקר מודר היה שוכרו ומהנהו: (ד) ד"ה על העמידה וכו' דכך הוא המנהג בכל מקום: (ה) ד"ה ואיבעי' אימא הל"ל עם ד"ה גזירה וכו' הכא נמי גזירה שמא ישהא וכו' אגב דאכיל שהייה תמן אע"ג דקאי אבל הכא לא אכל לא שהה תמן וקאי לא מצאתי יותר מזה הלשון וזהו לשון אחר למגהרופא כל"ל ותיבות משום הכי ותיבות אמר ליה נמחק: (ו) ד"ה אפי' עומד נמי דהא: (ז) ד"ה מאי פסקא וכו' על העמידה הס"ד ואח"כ מ"ה ואב"א היינו טעמא וכו' גבי שביעית הס"ד ואח"כ מ"ה גזירה שמא ותיבות אסר כאן שהרי עומד ואוכל נמחק: (ח) בא"ד דאילו התם לא גזרינן בעמידה אלא משום שהרי עומד ואוכל אבל הכא דלא מטיא: (ט) ד"ה לעולם בשנכסי חולה אסורים על המבקר ולהכי מותר בעמידה כל"ל ותיבות וכשאין נוטלין שכר על העמידה נמחק: (י) ד"ה הא אפשר בעמידה מבקרו בעמידה דהתם לא אדריה שאין נוטלין שכר על העמידה אבל בישיבה אדריה הס"ד: (כ) ד"ה חלה בנו של מדיר וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה שפיר. היינו:

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ז מ"מ גמ' לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ד:

תוספות

אפ' עומד. דקא מתהני מדהכי הרגל. כלומר דהכא לא תשיבא הנאה כגוד לא תשיבא הנאה לאסורה על המחלה דמצוה קא עביד ואין החולה נהנה מדריסת הרגל אף על פי שלא נכנס להנאתו אלא לצורך החולה ואין הנאת דריסה שלו אפ"ה דבר מיתה הוא לאסור דריסה זו: ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה. והוא עושה בחנם ומוחל לו השכר ומהנהו: **על העמידה לא בעי למשקל.** דנראה כמצה מצות ביקור ועל (ידי) הישיבה הוא דבעי למשקל כי נוטל שכר טרחו ונטול מלאכתו: **איבעית אימא גזירה שמא ישהא בישיבה.** וכשנכסי מבקר אסורין על החולה ואין נוטלין שכר לא על הישיבה ולא על העמידה ואם ישהא בישיבה איכא הנאה מרובה לחולה ולריך ליתן שכר למי שישהה אצלו כל כך: בשנכסי חולה **אסורין** על המבקר **ולא אדריה** מחיותיה. ולא היה בדעתו שלא יהנה ממנו בדבר שחיותו תלויה בו דהייטו ביקור חולה כי החולה נהנה מכל אדם המבקרו אבל שאר נפש כגון אכילה ושתיה אינו יכול לקבל ממנו: **היינו דשאני בין הוא לבנו.** דמחיות בנו אדריה: מ"ש הוא ומ"ש בנו. למה לא יבקרנו מעומד הא מצוה קעביד וגם אין הנאתו אסורה על החולה: **מאי פסקא.** שדרך הברייתא לשנות בענין זה והמשנה בענין זה:

פירוש הרא"ש

אפ' יושב נמי. דהנאת כגוד לא תשיבא הנאה לאסורה על החולה דמצוה קא עביד ואין החולה נהנה מדריסת הרגל אף על פי שלא נכנס להנאתו אלא לצורך החולה ואין הנאת דריסה שלו אפ"ה דבר מיתה הוא לאסור דריסה זו: ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה. והוא עושה בחנם ומוחל לו השכר ומהנהו: **על העמידה לא בעי למשקל.** דנראה כמצה מצות ביקור ועל (ידי) הישיבה הוא דבעי למשקל כי נוטל שכר טרחו ונטול מלאכתו: **איבעית אימא גזירה שמא ישהא בישיבה.** וכשנכסי מבקר אסורין על החולה ואין נוטלין שכר לא על הישיבה ולא על העמידה ואם ישהא בישיבה איכא הנאה מרובה לחולה ולריך ליתן שכר למי שישהה אצלו כל כך: בשנכסי חולה **אסורין** על המבקר **ולא אדריה** מחיותיה. ולא היה בדעתו שלא יהנה ממנו בדבר שחיותו תלויה בו דהייטו ביקור חולה כי החולה נהנה מכל אדם המבקרו אבל שאר נפש כגון אכילה ושתיה אינו יכול לקבל ממנו: **היינו דשאני בין הוא לבנו.** דמחיות בנו אדריה: מ"ש הוא ומ"ש

מתניתין קשיתיה מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב שמע מינה דנכסי מבקר אסורין על החולה אמר ריש לקיש רמז לביקור חולין מן התורה מנין שנאמר [1]אם כמות כל האדם וגו' מאי משמע אמר רבא אם כמות כל האדם ימותון אלה שהן חולים ומוטלים בעריסתן ובני אדם מבקרים אותן מה הבריות אומרים לא ה' שלחני לזה [6]דרש רבא [2]אם בריאה יברא ה' אם בריאה גיהנם מוטב תהיה אם לאו יברא ה' איני והא תניא [3]שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם אלו הן תורה ותשובה גן עדן וגיהנם כסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח תורה דכתיב [3]ה' קנני ראשית דרכו וגו' תשובה דכתיב [4]בטרם הרים יולדו ותחולל וגו' [5]תשב אנוש עד דכא וגו' גן עדן דכתיב [6]ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם וגו' גיהנם דכתיב [7]כי ערוך מאתמול תפתה [3]כסא כבוד דכתיב [8]נכון כסאך מאז בית המקדש דכתיב [9]כסא כבוד מרום מראשון שמו של משיח דכתיב [10]יהי שמו לעולם וגו' אלא הכי קאמר אי איברי ליה פומא מוטב ואם לא יברא ה' והכתיב [11]אין כל חדש תחת השמש הכי קאמר אי הכא לא מקרב פומא להכא ליקרב דרש רבא ואמרי לה אמר ר' יצחק [7]מאי דכתיב [12]שמש ירח עמד זבולה שמש [8] וירח בזבול מאי בעיין והא ברקיע קביעי מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירין באותה שעה ירה בהן חיצים וחניתות אמר להם בכל יום ויום משתחוים לכם ואתם מאירים בכבודי לא מחיתם בכבוד בשר ודם מחיתם ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים שנא' [12]לאור חציך יהלכו וגו' תניא ביקור חולים אין לה שיעור מאי אין לה שיעור סבר רב יוסף למימר אין שיעור למתן שכרה אמר ליה אביי וכל מצות מי יש שיעור למתן שכרן והא תנן [9]הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות אלא אמר אביי [a]אפי' גדול אצל קטן רבא אמר [b]אפי' מאה פעמים ביום [10]אמר רבי אחא בר חנינא [11]כל המבקר חולה נוטל אחד משששים [12]בצערו [13]אמרי ליה אם כן ליעלון שיתין ולוקמוה אמר ליה כעישורייתא דבי רבי [c]ובבן גילו דתניא [14]רבי אומר בת הניזונית מנכסי אחין נוטלת עישור נכסים אמרו לו לרבי לדבריך מי שיש לו עשר בנות ובן אין לו לבן במקום בנות כלום אמר להן [d]ראשונה נוטלת עישור נכסים שניה במה ששיירה שלישית במה ששיירה וחוזרות וחולקות בשוה רב חלבו חלש נפק [15] אכריז רב כהנא רב

מפניתין קשיתיה. מדוקיא קא משמע ליה: מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב. והרי (a) אין מבקר אסור בנכסי חולה: **אלא שמע מינה וכו'. וא"ת מאי טעמא דשמואל דמתרץ לה הכי לוקמא כדעולא הא** לא קשיא דשמואל לא מוקי לה כדעולא דקסבר האי שיעורא דחיקא היא: **ופקודת כל אדם. שבני אדם** מבקרין אותן: **לא ה' שלחני לזה. לפי** שהיו עדת קרח מלעיגין עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו בלא ציווי של מקום: **ואם לאו. שאין גיהנם** נברא עדיין: **איני. מי מספקא ליה** למשה: **כי ערוך מאתמול דפסיק. איזהו** יום שיש לו אתמול ולא שלשום כלומר שהיה לו לפניו ולא לפני פניו הוי אומר זה יום שני שבו נברא גיהנם: **אלא ה"ק. אי הכא אין לו פומא ואי לא מקרב הכא יקריבנו המקום: והא ברקיע קביעי. למטה מזבול כדאמרי' במסכת חגיגה (דף יב:): אם אמר עושה דין לבן עמרם. מקרח ועדתו: ובכל יום ויום. מאותו יום ואילך אינן יולאין מפני שמשתחווין להם עובדי כוכבים עד שמורים בהן חיצים וחניתות: ואפי' גדול אצל קטן. שלא יאמר לא אבקר אלא גדול כמוני: אין לו שיעור דמצוה בקטן כמו בגדול: ליעיילו שיתין ולוקמוה. יכנסו ששים בני אדם כאחת לבקרו ויטול כל אחד ואחד מששים בצערו ומיד מתרפא: כעישורייתא דבי רבי. דאמר מי שיש לו עשר בנות ובן אחד הראשונה נוטלת עישור נכסים והשניה במה ששיירה וכן לכולן ומפרש בהש"ס ירושלמי (c) נמצאו בנות שנוטלות במנה תרי תילתי פחות ליבחר והאי תלתא ומוסיף ליבחר (d). וגבי חולה נמי מבקר הראשון נוטל אחד מששים בחליו והשני ל' מששים במה ששייר: ובבן גילו. בחור כמותו או זקן לזקן: וחוזרות כולן וחולקות בשוה. מילתא אחריתי (e) דהיכא דילאו ליפא כאחת כל אחת נוטלת עישורה במה ששיירה חבירתה ואז חולקות בשוה אבל כשבאו ליפא זו אחר זו לא:

נאמים

מ א ב ג מיי' פי"ד מהל' אבל הל' ד סמג עשין מדברי סופרים ב טוש"ע יי"ד סי' שלה סעיף ב:
מא ד מיי' פי"ב מהל' אישות הל' ד סמג לאוין פא טוש"ע אה"ע סימן קיג סעיף ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמע ירח בזבול: (ב) שם רב חלבו חלש נפק רב כהנא אכריז רב חלבו: (ג) רש"י ד"ה מאי איריא וכו' והרי מבקר אסור בנכסי חולה אלא כל"ל והד"א ותיבת אין נמחק: (ד) ד"ה כעשוריתא וכו' ומוסיף ליבחר לבן והכי נמי גבי חולה מבקר הראשון: (ה) ד"ה ומחזרות וכו' אחריתי היא להיכא:

פירוש הרא"ש

מתני' קשיתיה. אמאי תני עומד אבל לא יושב לתרווייהו חיותיה ניהו וטעמא דעולא דקאמר משום דאפסיר בעמיקה ליה ליה לשמואל: רמז לביקור חולים מן התורה. פי' רמז מפורש דהא דדרשינן ליה [ב"ק ק. ב"מ ל:] מילבו בה לימו מפורש: ערוך מאתמול. הייט קודם שנברא העולם: תפתה. הייטו גיהנם שכל המתפתה בילבו טופל שם: תשב אנוש עד דכא. ובקלא דקמיה כמיב בטרם הרים יולדו ומחולל מרך ותכל: בת הניזונת מן האחים. בתנאי כמובה שכן כתב לה בן עוקבן ליהוויין ליכי מינאי מי': נוטלת עישור נכסים. לפרנסת בשואיה: ובבן גילו. שעולה במזלו:

מוסף רש"י

ה' קנני ראשית דרכו. קודם לשאר דברים, והא דאמריגן לעיל הכתב בערב שבת, בכתבן של לוחות, חזו היתה כמובה מתחילה בהש שחורה על גבי לבנה (פסחים נד.). בטרם הרים יולדו. בלתא מלא תשובה (שם). תשב אנוש עד דכא. עד ידכא לבבו לפניך (שם). גן בעדן מקדם. מוקדם לעולם (שם). מאתמול. קודם לעולם (שם). תפתה. שכל המתפתה בילבו טופל שם (שם ע"פ ערובין יט.). מרום מראשון. מרוש הוא בערבות, מראשון, מקודם העולם, וכן מקום מקדשנו נברא מראשון (שם). אי איברי ליה פומא. אם בריאה פה לאדם משאת ימי בראשית (במדבר טז ל). שמש ירח

מסורת הש"ס

(א) סנהדרין קי. ע"ש, (ב) פסחים נד., (ג) [שם ע"ש ובפרש"י], (ד) [סנהדרין קי. ע"ש], (ה) [מנות ס"ב משנה ה], (ו) [ל"ל תנ"ה בקור חולים אין לו שיעור אפילו גדול אצל קטן ואפילו מאה פעמים ביום אמר ר"ח בר"ח בר"ח וכו'], (ז) [ב"מ ל:], (ח) ב"ח מתליו, (ט) [ל"ל ל"ל מפני לרבא], (י) מתוכות פח., (כ) [מתוכות פ"ו ה"ו], (ל) [ב"ר ל ד], (מ) [בראשית ח],

תורה אור השלם

1. אִם כְּמוֹת כָּל הָאָדָם יִמְתוּן אֵלֶּה וּפְקֻדַּת כָּל הָאָדָם יִפָּקֵד עֲלֵיהֶם לֹא יְיָ שְׁלָחָנִי:

במדבר טז כט

2. וְאִם בְּרִיאָה יִבְרָא יְיָ וּפָצְתָה הָאֲדָמָה אֶת פִּיהָ וּבָלְעָה אוֹתָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם וְיָרְדוּ חַיִּים שְׁאֹלָה וִידַעְתֶּם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת יְיָ:

במדבר טז ל

3. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז:

משלי ח כב

4. בְּטֶרֶם הָרִים יֻלָּדוּ וּתְחוֹלֵל אֶרֶץ וְתֵבֵל וּמֵעוֹלָם עַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

תהלים צ ב

5. תָּשֵׁב אֱנוֹשׁ עַד דַּכָּא וַתֹּאמֶר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם:

תהלים צ ג

6. וַיִּטַּע יְיָ אֱלֹהִים גַּן בְּעֵדֶן מִקֶּדֶם וַיָּשֶׂם שָׁם אֶת הָאָדָם אֲשֶׁר יָצָר:

בראשית ב ח

7. כִּי עָרוּךְ מֵאֶתְמוֹל תָּפְתָּה גַּם הִיא לַמֶּלֶךְ הוּכָן הֶעְמִיק הַרְחֵב מְדֻרָתָהּ אֵשׁ וְעֵצִים הַרְבֵּה נִשְׁמַת יְיָ כְּנַחַל גָּפְרִית בֹּעֲרָה בָּהּ:

ישעיהו ל לג

8. נָכוֹן כִּסְאֲךָ מֵאָז מֵעוֹלָם אָתָּה:

תהלים צג ב

9. כִּסֵּא כָבוֹד מָרוֹם מֵרֵאשׁוֹן מָקוֹם מִקְדָּשֵׁנוּ:

ירמיהו יז יב

10. יְהִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם לְפָנֵי שֶׁמֶשׁ יִנּוֹן שְׁמוֹ וְיִתְבָּרְכוּ בוֹ כָּל גּוֹיִם יַאְשְׁרוּהוּ:

תהלים עב יז

11. מַה שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמַה שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ:

קהלת א ט

12. שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר חִצֶּיךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרֶק חֲנִיתֶךָ:

חבקוק ג יא

תוספות

מתניתין קשיתיה. והוקשה להעמידה בנכסי מבקר אסורים על החולה: ופקודת כל אדם. שכ"ל מבקרין אותם:

מלוכו אסורים לכל אדם. שכ"ל מבקרין אותם: אלא ה' שלחני לזה. לפי שהיו עדת קרח מלעיגין עליו ואומרים שהיה משה אומר להם מדעתו בלא ציווי של מקום: ואם לאו. שאין גיהנם נברא עדיין: איני. מי מספקא ליה למשה: כי ערוך מאתמול דפסיק. איזהו יום שיש לו אתמול ולא שלשום כלומר שהיה לו לפניו ולא לפני פניו הוי אומר זה יום שני שבו נברא גיהנם: אלא ה"ק. אי הכא אין לו פומא ואי לא מקרב הכא יקריבנו המקום: והא ברקיע קביעי. למטה מזבול כדאמרי' במסכת חגיגה (דף יב:): אם אמר עושה דין לבן עמרם. מקרח ועדתו: ובכל יום ויום. מאותו יום ואילך אינן יולאין מפני שמשתחווין להם עובדי כוכבים עד שמורים בהן חיצים וחניתות: ואפי' גדול אצל קטן. שלא יאמר לא אבקר אלא גדול כמוני: אין לו שיעור דמצוה בקטן כמו בגדול: ליעיילו שיתין ולוקמוה. יכנסו ששים בני אדם כאחת לבקרו ויטול כל אחד ואחד מששים בצערו ומיד מתרפא: כעישורייתא דבי רבי. דאמר מי שיש לו עשר בנות ובן אחד הראשונה נוטלת עישור נכסים והשניה במה ששיירה וכן לכולן ומפרש בהש"ס ירושלמי (c) נמצאו בנות שנוטלות במנה תרי תילתי פחות ליבחר והאי תלתא ומוסיף ליבחר (d). וגבי חולה נמי מבקר הראשון נוטל אחד מששים בחליו והשני ל' מששים במה ששייר: ובבן גילו. בחור כמותו או זקן לזקן: וחוזרות כולן וחולקות בשוה. מילתא אחריתי (e) דהיכא דילאו ליפא כאחת כל אחת נוטלת עישורה במה ששיירה חבירתה ואז חולקות בשוה אבל כשבאו ליפא זו אחר זו לא:

נאמים

עמד זבולה. לעיל מייה כתיב ותבקע ארץ, בשעת בקיעת הארץ שנגלעו בקרקע, שמש וירח עלו לגאותו רקיע שמעו זבול ואמרו להקב"ה אם אי אתה עושה דין לבן עמרם מקרח ועדתו (סהדרין קי.). **בכבודי לא מחיתם.** שהרי בכל יום מלכי מזרח ומערב בשעה שמעיתין כתריהן בראשם כמשתחוים לאמה (שם). **ובכל יום ויום יורין בהן חיצין וחניתות ומאירים.** שכן גזר עליהם המקום, ל"א מאחר שראו שהקפיד הקב"ה על שלא מיתה לכבודו, עד דאמרו להו לא נפקי, אחתו לכבוד המקום על בני אדם שמשתחוים לשמש וירח (שם). שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות. משל למה הדבר דומה למלך שאמר לעבדיו טלו בשבכרם כך וכך והכנסתו לפרדס ומרחו בו ותקנו כל גרכו ובפרדס היו בו מילנות טובים ורעים ואילו היה אומר להם אילן פלוני טוב הוא ואילן פלוני רע הוא ותקנו בזה יותר מבזה, היו הולכים טולן אלא הטוב כדי להרבות שכרן ומצאו נשתיירו מילנות רעים שלא יתקנו, לכך אמר בשתים, כך עשה הקב"ה שלא גילה שכר המצוות, שלא יראה אדם מצוה שבשכרה מרובה ויתחזר אחריה, (אבות פ"ב מ"א).

באיש. חלה. ואית דגרסי באש: **כאילו שופך דמים.** מפני שבני אדם שנכנסין לבקרו עושים לו לחולה כל צרכיו: **לא שיחיה ולא שימות.** שהרי אינו יודע בעניינו של חולה: **דלא ליהרע מוליה.** דדאלמא מתגלגל לאלתר. אי נמי דלא ליסתעי מילי עילויה: **מכאן ואילך.** חזי דלא מתרפא אמר להו פוקו ואכריזו: **ריעים כנעמן.** שריפאוהו מצרעתו כגון אליסע דהוה נביא וחזקן והשיאו עצה לנעמן: **אם יאמרו לך נערים בנה.** בית המקדש: **וזקנים אומרים סמוך.** ואל תבנה: **וסימן לדבר מרחבעם.** דכתיב (מלכים ג יב) ויעזוב את עצת הזקנים וגו' ונחרב בית המקדש על אותה עצה. והמורה לא פירש בבית המקדש ואיכא בריתא[1] דקתני בהדיא בבית המקדש: **לא לסעוד.** כמו (במדבר טו) ופקודת כל האדם מתרגמינן וסעודא: **אלא שעי קמייתא רווחא דעתיה.** כדאמר בעלמא (ב"ב טז:) אילדי יומא אילדי קלירא. ודילמא אמר לא אצטריך למבעי רחמי עליה דאינו כל כך חולה: **יסעדנו.** כמו ונחם לבב אנוש יסעד (תהלים קד): **ומניין שהשכינה כו' שנאמר ה' יסעדנו.** קרי ביה יסערנו. אי נמי יסעדנו ממש שמסעד שכינה על ראשו כדאמרן בהדיא שהשכינה שרויה למעלה ממיטתו: **סהדא רבה פרת.** כשנהר פרת גדול הוי עדות לגשמים שיורדין לא"י דא"י גבוה מכל הארצות ובאין גשמים ונופלין בפרת ומתגדל מהן. והאי דאמרי' דנהר מתגדל ממי הגשמים הוי פלוגתא דאשמואל: **נהרא מכיפיה מתבריך.** שנודע מגדותיו ולא ממי גשמים:

אלא

כאיש. חלה: **אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות.** נראה בעיני דה"ק פעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות כגון שמצטער החולה בחליו הרבה ואי אפשר לו שיחיה כדאמרינן בפרק הנושא (כתובות קד.) דכיון דחזאי אמתיה דרבי דעל כמה זימנין לבית הכסא ואנח תפילין וקא מצטער אמרה יהי רצון שיכופו העליונים את התחתונים כלומר דלימות רבי. ומש"ה קאמר דהמבקר חולה מועילו בתפלתו אפי' לחיות מפני שהיא תפלה יותר מועלת ומי שאינו מבקרו אין צריך לומר שאינו מועילו לחיות אלא אפי' היכא דאיכא ליה הנאה במיתה אפי' אותה זוטרתי אינו מהנהו: **לא ליסעוד איניש.** לא יבקר. ופקודת כל האדם[2] מתרגמינן וסיעדא: **קלירא בתלת שעי קמייתא רווחא דעתיה.** וכסבור המבקר שנתרפא ואין צריך לבקש רחמים עליו: **בתרייתא תקיף חולשיה.** וכסבור שהוא באפס תקוה ומתיאש מן הרחמים: **לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי ספסל.** איכא מאן דאמר דדוקא כשהחולה שוכב על גבי קרקע שנמצא מבקר גבוה ממקום שכינה: **אמר ר' אבין אמר רב מטרא במערבא סהדא רבה פרת.** כשיורד מטר בא"י מעיד עליו פרת בבבל שכל שהוא גדול בידוע שאע"פ שלא ירדו גשמים כאן ירדו גשמים בא"י. ופקא מינה שאסור לטבול בו לפי שאין מי גשמים הנוטפין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן כלומר דקוו וקיימי כדתניא בספריא[3] אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין ובור[4] מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן הילכך כל היכא דאיכא למיחש שמא רבו נוטפין על הזוחלין אסור והיינו כשהנהר גדול הרבה אבל אם היה הולך לאטו או שלא נתרבה אלא מעט דליכא לספוקי בדביית נוטפין שרי כדתניא בתוספתא העיד ר' אלעזר בר צדוק על הזוחלין שרבו על הנוטפין שהם כשרים[5]: **ופליגא דשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מתבריך.** מכיפיה מסלעו. כלומר ממקורו הוא מתגדל שאע"פ שאנו רואים שכשהגשמים יורדין נהרות מתרבים עיקר רבויין ממקורן הוא כדאמרי' בפרק סדר תעניות (תענית כה:) אין לך כל טפח וטפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים ומגלא שלעולם זוחלין רבין על הנוטפין דהא לטפח של גשמים איכא טפחיים דמעיין הלכך לשמואל מותר לטבול בנהרות לעולם אפי'

כשנראה לעין שנתרבו הרבה מחמת המטר: **ופליגא דידיה דאמר שמואל אין המים מטהרין בזוחלין.** דאיכא למיחש לרבו הנוטפין:

אלא

מב א מיי' פי"ד מהל' אבל הל"ד.
מג ב מיי' שם הל"ח סמג עשין מד"ש ב טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' ד:
מד ג מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ג:

תוספות

לסעוד. אם יבקר לחולה. פוקד מתרגמינן וסעד: רווח נפשיה. החולה וקבור המבקר החולה עובר לו חליו ומתנע מלנקש רחמים: בתלת בתרייתא תקיף חולשיה. ומתיא מלנקש רחמים עליו: סהדא רבה פרת. שרבו מימיו מן הגשמים:

פירוש הרא"ש

רב חלבו באיש. פי' חלה כדאמרי' בגמרא מדליקין (דף ל.) מן קדם באיש בגמרא: שכבדו ורבצו לפניו. לפני החולה בצווי רבי עקיבא כי הכנסת לבקר את החולה מפקח כל צרכיו ומתיאו אינו מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות. וזו היא רעה גדולה שאם היה מבקרו היה מבקש עליו רחמים ואפשר שעת רצון הוא ותהיה תפלתו נשמעת ומניעות הביקור גורם שימות: דלא ליהרע מוליה. דנפל תולע מחדו סביני (שבת לב.) ואולי בבקשה מועטת שיבקש שוראו רעמו יתוסף חלוי: משכיל אל דל. משגיח אליו לבקרו ולפקח בצרכיו: שריפאהו מצרעתו. שהשיאוהו עצה לטבול בירדן: רחבעם בן שלמה. שהשיאוהו עצה לומר אבי יסר אתכם בשוטים ואני בעקרבים: לא ליסעוד. לא לפקוד: רווחא דעתיה. וסבור הוא שנתרפא ולא יתפלל עליו: תקיף חולשיה. וכבר הוא מסוכן שאין תפלתו מועלת לו: סהדא רבה פרת. כי מרוב גשמים שירדו בארץ ישראל גדל הנהר ורבה ורואין בי בבל ושמחים בטובת אחיהם: נהרא מכיפיה מתבריך. משלגו ומקלקלו מימיו גדלים כי רוב גדול הנהר מן התהום דלאיתא בתענית בפרק סדר תעניות (דף כה:) שאין לך טפח וטפח יורדת מלמעלה שאין לך טפחים עולין כנגדה הילכך לא יגדל הנהר ממי גשמים שנופלין במקום אחד: אין המים מטהרין בזוחלין. דמיישינן שמא רבו עליו נוטפים שמי גשמים רבו על עיקר מי הנהר ונתבטלו ברוב ולא אמר קמא קמא בטיל שכל דבר שברבו ליגדל וגם גדל

כלי הפסק לא אמר קמא קמא בטיל כמו שנבאר לקמן בפרק הנודר מן הירק (דף נח:) וכיון שאינו בטל נהפכו כולם לנוטפים ומנן במסכת מקואות (פ"ח מ"ה) הנוטפין במקוה ומקוה אינו מטהר בזוחלין [כו'] ת"ל אך חלק מעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן דתניא בתוספתא (מקואות פ"ה) מעיין שמימיו מועטים וריבה עליו והרחיבו מטהר באשבורן ומנן (שם פ"ד מ"ה) כל הימים במקוה והימים ממעינות הם באין והיינו טעמא דלשון מקוה משמע אשבורן ולא זוחלין כדכתיב יקוו המים אל מקום אחד אבל מעין אין זוחל אין עומד במקום אחד נקרא מעין ומ"מ אי לאו אך חלק הוה מקשינן מקוה למעין לטהר בזוחלה:

תורה אור השלם

1. בְּנֹפֶל אוֹיְבֶךָ אַל תִּשְׂמָח וּבְכָשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ: משלי כד יז
2. אֲשֶׁרְי מַשְׂכִּיל אֶל דָּל בְּיוֹם רָעָה יְמַלְּטֵהוּ יְיָ: תהלים מא ב
3. דּוֹרִי נֵסַע וְנִגְלָה מִנִּי כְּאֹהֶל רֹעִי קִפְּדָתִי כָאָרֹג חַיַּי מִדָּלָה יְבַצְּעֵנִי מִיּוֹם עַד לָיְלָה תַּשְׁלִימֵנִי: ישעיהו לח יב
4. וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ אַתָּה כָּכָה דַּל בֶּן הַמֶּלֶךְ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר הֲלוֹא תִּגְיַד לִי וַיֹּאמֶר לוֹ אֲמְנוֹן אֶת תָּמָר אֲחוֹת אַבְשָׁלֹם אָחִי אֲנִי אֹהֵב: שמואל ב יג ד
5. כֹּל פֹּעֵל יְיָ לְמַעֲנֵהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה: משלי טז ד
6. יְיָ יִשְׁמָרֵהוּ וִיחַיֵּהוּ וְאֹשַׁר בָּאָרֶץ וְאַל תִּתְּנֵהוּ בְּנֶפֶשׁ אֹיְבָיו: תהלים מא ג
7. אָמַר אֶל רַחֲבָעָם בֶּן שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יְהוּדָה וְאֶל כָּל בֵּית יְהוּדָה וּבִנְיָמִין וְיֶתֶר הָעָם לֵאמֹר: מלכים א יב כג
8. יְיָ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי כָּל מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בְחָלְיוֹ: תהלים מא ד

גליון הש"ס

גמ' לא לסעוד איניש. עיין רש"י שבת דף יב ע"ב ד"ה סועד וע"ל דגרסי כאן לא ליסעוד:

מוסף רש"י

דכל דסני לי ליחדי לי. ומתוך כך יבוא חרון אף מעלי (ברכות נה:). מטרא במערבא. בארץ ישראל, סהדא רבה פרת. פרת מעיד בדבר שהוא יורד מארץ ישראל לבבל וגדל מימי הגשמים ויודעין בני בבל שירדו גשמים בהרי ארץ ישראל ושמחים על אחיהם (שבת סה: וכעי"ז בכורות נה:). נהרא מכיפיה מתבריך. משפתו וממקורו ומסלעו, אלא מתרגמינן כיפה, מכיפיה מיבבך ולא ממי הגשמים (שבת סה:). אין המים מטהרין בזוחלין. אין מטהרין אדם וכלים הטובלין בהן דרך זחילה וצריך להמשיך למקוה ולטבול במקוה (שם) דבכל שעה הוו מים נוטפין רבין עליהן (בכורות נה:).

אלא פרת ביומי תשרי בלבד. לפי שאינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים. ולא למיסר כל הנהרות חוץ מפרת אתא ולא למיסר נמי פרת בכל השנה אלא ביומי תשרי אתא דכיון דכולא חשאי משום שמא ירבו נוטפים על הזוחלין היא כל שאנו בקיאים בפרת ביומי תשרי כמה היא עלייתו וכן בשאר נהרות ויודעין אנו בהם שלעולם אינו מתמעט משיעור כך ואפי' בעת יובש גדול כל שאין אנו רואים בו כי אם אותו שיעור למה נחוש לו הא ליכא למיחש לשמא ירבו נוטפין על הזוחלין. אלא שמואל תרתי קמשמע לן. חדא דנהרות שהן מכזבין מימיהן אין טובלים בהן לעולם דכיון שפעמים שמכזבים לעולם חוששין בהם לגשמים או להפשרת שלגים וכדתנן במס' פרה (פ"ח מ"ט) המים המכזבין פסולין אלו הם המים המכזבין המכזבין פעם אחת בשבוע והמכזבין בפולמוסיאות ובשני בצורת כשרין והכי פירושו דכל שמכזבין בלא טענה אע"פ שאין מכזבים אלא לעתים רחוקות פעם אחת בשבוע פסולין דחיישינן שמא מי גשמים הן ואין מטהרין בזוחלין אלא באשבורן אבל המכזבין מחמת טענה כגון בפולמוסיאות ובשני בצורת כשרין ומש"ה קאמר שמואל שאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת וכיוצא בו שאינו מכזב לעולם ולמעוטי מים המכזבין הוא דקאמר פרת ופרת וכיוצא בו קאמר. וקאמר נמי דבפרת וכיוצא בו שאינו מכזב אינו מותר לטבול בו מן הסתם בכל השנה כולה מי שאינו בקי בו אלא ביומי תשרי בלבד לפי שביומי תשרי אינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולפיכך אפי' מי שאינו בקי בו אין לו לחוש שמא רבו עליו נוטפין אבל אין ה"ג דמי שבקי בפרת וכיוצא בו כל השנה כל שהוא רואה אלא מתרבה על מה שהוא זוחל בתשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבוי נוטפין טובל בו בכל השנה וכן נמי אם רואה בתשרי שנתרבה כל כך עד שאפשר לו לחוש שמא רבו בו נוטפין אפי' בתשרי אינו טובל בו אלא שמואל סתמא קאמר דמי שאינו מכיר אפי' בנהרות שאין מכזבין יש לו לחוש כל השנה ברבייתן וביומי תשרי אין לו לחוש כן נ"ל. וראיתי מי שכתב בהפך ולא נראו לי דבריו: **אבוה דשמואל עביד להו לנתיה מקוואות ביומי ניסן.** שמפני שהיה חושש להפשרת שלגים לא היה מניחן לטבול בזוחלין: **ומפלי ביומי תשרי.** בנהר היה נותנן תחת כפות רגליהן משום טיט דלא ליהוי חציצה ח"ל לגיעותא בעלמא. והיה מניחן לטבול בנהר משום דביומי תשרי ליכא למיחש [ג] לזוחלין. ומאי דקאמר ביומי ניסן מניסן ועד תשרי קאמר וכ"ש בימות הגשמים כך פירשו רבותי. ואין הלשון נוח לי דהוה ליה למימר עביד להו מקוואות לבנתיה כולה שתא ומפלי ביומי תשרי. לפיכך נ"ל דבנתיה דאבוה דשמואל בסתמא לא היו טובלות בנהר משום לגה אלא במקוואות שבבתיהן וביומי ניסן דרויח עלמא היו מתחילות לטבול בנהרות והיה מתקן להם אביהם שם בתחילת ניסן מקוואות שהיו טובלות בהן עד תשרי וביומי תשרי לא היה מצריכן למקוואות משום דליכא למיחש לנוטפין ולפיכך היה מתקן להם מפלי וכשעוברין ימי תשרי כבר היו חוזרות לטבול בבתיהם משום לגה: ולענין הלכה פסק ר"ת כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך דאע"ג דרב פליג עליה ורב ושמואל הלכה כרב באיסורי (בכורות מט:) ועוד דאבוה דשמואל נמי ס"ל כרב ואידך דשמואל נמי פליגא אדידיה אפ"ה קיימא לן כשמואל דתניא בבכורות בפ' מעשר בהמה (דף נה:) יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין דברי ר' מאיר וחכ"א פרת שמו שמימיו פרין ורבין מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך כלומר דנהי דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפייהו מבריכי והכא לא אמרינן הכי אלא בפרת אפ"ה מסייע ליה משום דכיון דפרת מבריך מכיפיה כולהו נהרות נמי מכיפיה דפרת הם מתברכים שהרי כל הנהרות מפרת הם נמשכים כדאמרי' התם בבכורות (דף נה.) הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם דאפי' עיניותא דמדליין סולמי דפרת נינהו הילכך ההיא מתני' מסייעא ליה לשמואל בין מדר' מאיר בין מדרבנן דרבנן נמי אמרי פרת שמו שמימיו פרין ורבין וכיון דר' מאיר ורבנן מסייעי ליה כותיה נקטינן ונמצא לפי דעת זה שלעולם טובלים בנהרות ואפי' כשמתברכין הרבה מחמת גשמים לפי שאין טפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים זהו דעת ר"ת ז"ל. ומ"מ נ"ל שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכזבין אבל מכזבין ליכא למימר בהו דמברכי מכיפייהו. אבל ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב וכאבוה דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד וקא יהיב הרמב"ן ז"ל טעמא למילתייהו דאע"ג דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך לא דחינן מימרא דאיסורא דהוו היגין בה הלכה למעשה כאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות משום מימרא דאגדתא ושמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה דכיון דאיהו נמי אמר אין המים מטהרין בזוחלין משמע דה"ק נהי דמדינא שרי להלכה למעשה ליכא למיחש [ד] וכדאמר בעלמא השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי' ואע"ג דאמר ופליגא דשמואל אדשמואל היינו לומר דתרוייהו מימרי דשמואל לא קושטא אינון אלא חדא מיניייהו דאי איתא לחדא ליתא לאידך אבל אינו לא פליג דידיה אדידיה אלא מיחש הוא דחיים הלכה למעשה וה"נ משמע בפ' תינוקת (נדה סז.) דמיתיבי מילתא דאבוה דשמואל ולא מסיימיין עלה פלוגתא דבריה אלמא שמואל נמי למעשה חיש. וכ"ת אמאי חיש כיון דר' מאיר ורבנן אמרי בברייתא דבכורות (דף נה:) דפרת מימיו פרין ורבין ורב ואבוה דשמואל נמי אמאי סברי דלאו מכיפיה מבריך אינה למימר דאינהו ידעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי ועוד דאיכא נסחי דלא גרסי במילתא דרבנן שמימיו פרין ורבין אלא וחכ"א פרת שמו ותו לא ולפי זה סייעתא דמייתי התם לשמואל מדרבי מאיר הוא לא מדרבנן ואפ"ה שפיר דייק מדרבי מאיר כיון דרבנן לא פליגי עליה בהדיא לומר שאינו פרה ורבה ורב ואבוה דשמואל סברי דרבנן פליגי עליה ושמואל נמי מיחש הוא דחיים: **נמצא עכשיו** לפי דרך זה שהנהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל שלעולם חוששין להן למי גשמים והפשרת שלגים ונהרות גדולים שאין מכזבין כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן בימי תשרי טובל בהן כל השנה כל שהוא רואה שנתרבו נוטפין על עיקר המשכתן אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך אפי' ביומי תשרי אין טובל בהן ומי שאינו בקי בהן בכל השנה כולה צריך לחוש להן חוץ מיומי תשרי בלבד שבתשרי אין הסתם אין נוטפין רבין עליהן: מיהו איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבו נוטפין על הזוחלין דוקא לטבול במקום שלא היתה שם זחילתו של נהר קודם לכן אבל במקום שהיתה זחילתו מתחילה אע"פ שעכשיו רבו נוטפין על הזוחלין מותר לטבול בו ומוכח לה מדתנן בפ"ק דמקוואות (משנה ז) מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שזה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בכל שהוא ומדקתני שזה למקוה לטהר באשבורן אלמא מקום יש בו שאינו מטהר בזוחלין שאין עליו דין מעיין אלא הרי הוא כמקוה שלריך אשבורן והדר קתני ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ובודאי מדקתני דשזה למעיין להטביל בו בכל שהוא ה"ה דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעיין עליו וקשיא ריש אסיפא אלא ודאי ה"ק מעיין זה שרבו עליו מים שאובין מקומות יש בו שתורת מקוה עליהן ולריך אשבורן והיינו אותן מקומות שהוא זוחל בהן עכשיו מחמת רבוי הנוטפין ולא היה זוחל בו בתחילה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו ממכמו שהיה אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי' מתחילה היה זוחל בו. והאי דלא קתני ולמעיין להטביל בו בזוחלין אי נמי דליתני בריש שזה למקוה שלריך שיעור נ"ל דתנא הכי לאשמועי' תרי דיני במקוה ובמעיין ובכל חד מכלל חברייה משמע דמדקתני ריש שזה למקוה לטהר באשבורן מכלל שאותו מקום שזה בו למעיין דקתני סיפא אינו לריך אשבורן ומדקתני סיפא ולמעיין להטביל בו בכל שהוא דאותו[ד] מקום שזה למקוה דקתני ריש לריך שיעורא: ומכל מקום למדנו מזו שיש מקום במעיין שאע"פ שנתרבה מחמת נוטפין תורת מעיין עליו והיינו המקום שהיה מהלך בו מתחילתו והכי איתא בתוספתא (דמקוואות פ"א ה"ז) דקתני התם מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו והרחיבו

מטהר

אלא פרת ביומי תשרי בלבד. דכל ימות השנה רבין נוטפין על הזוחלין מן הגשמים שיורדין לתוכו ומן השלגים שמתפשרין כל ימות החמה אבל בתשרי כבר פסקו השלגים ונתפשרו כולן והלכו להן מטהרין הזוחלין ואין בנהרות אלא מימיו שנובעין בלבד: **אבוה דשמואל.** סבירא ליה כאידך דשמואל: **ועביד להו לנתיה מקוואות ביומי ניסן.** לפי שביומי ניסן רבין נוטפין על הזוחלין מחמת הגשמים שהרי כל השלגים והקרח [ה] שנתפשרו באין המים דרך ליורות דהוו להו שאובין אבל לא באין דרך ליורות אלא מאליהן שוטפין ובאין טובלין בהן

אלא פרת ביומי תשרי בלבד [ה] א אבוה דשמואל עבד להון מקוואות לבנתיה ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי: אמר [ג] ר' אמי אמר רב מאי דכתיב [1] ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה זו נר וקערה ושטיח

כדאמר זה ודה ויולדת טבילתן במי מקוה של מ' סאה ואפי' מי גשמים מכונסים שלא מלינו מים חיים אלא לזב בלבד שנאמר בו מים חיים והמפרש לא פירש הכי ולאו דוקא דכל נשים בזמן הזה זבות נינהו: **מפלי ביומי תשרי.** שבתשרי מתמעטין הנהרות מן כל ימות השנה ומעלין טיט והיה נותן המפץ בקרקעית הנהר שלא יכנס הטיט ברגליהן ויהא חציצה: ושטיח

אלא באשבורן אבל המכזבין מחמת טענה כגון בפולמוסיאות ובשני בצורת כשרין ומש"ה קאמר שמואל שאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת וכיוצא בו שאינו מכזב לעולם ולמעוטי מים המכזבין הוא דקאמר פרת ופרת וכיוצא בו קאמר. וקאמר נמי דבפרת וכיוצא בו שאינו מכזב אינו מותר לטבול בו מן הסתם בכל השנה כולה מי שאינו בקי בו אלא ביומי תשרי בלבד לפי שביומי תשרי אינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים ולפיכך אפי' מי שאינו בקי בו אין לו לחוש שמא רבו עליו נוטפין אבל אין ה"ג דמי שבקי בפרת וכיוצא בו כל השנה כל שהוא רואה שלא נתרבה על מה שהוא זוחל בתשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבוי נוטפין טובל בו בכל השנה וכן נמי אם רואה בתשרי שנתרבה כל כך עד שאפשר לו לחוש שמא רבו בו נוטפין אפי' בתשרי אינו טובל בו אלא שמואל סתמא קאמר דמי שאינו מכיר אפי' בנהרות שאין מכזבין יש לו לחוש כל השנה ברבייתן וביומי תשרי אין לו לחוש כן נ"ל. וראיתי מי שכתב בהפך ולא נראו לי דבריו: **אבוה דשמואל עביד להו לנתיה מקוואות ביומי ניסן.** שמפני שהיה חושש להפשרת שלגים לא היה מניחן לטבול בזוחלין: **ומפלי ביומי תשרי.** בנהר היה נותנן תחת כפות רגליהן משום טיט דלא ליהוי חציצה ח"ל לגיעותא בעלמא. והיה מניחן לטבול בנהר משום דביומי תשרי ליכא למיחש [ג] לזוחלין. ומאי דקאמר ביומי ניסן מניסן ועד תשרי קאמר וכ"ש בימות הגשמים כך פירשו רבותי. ואין הלשון נוח לי דהוה ליה למימר עביד להו מקוואות לבנתיה כולה שתא ומפלי ביומי תשרי. לפיכך נ"ל דבנתיה דאבוה דשמואל בסתמא לא היו טובלות בנהר משום לגה אלא במקוואות שבבתיהן וביומי ניסן דרויח עלמא היו מתחילות לטבול בנהרות והיה מתקן להם אביהם שם בתחילת ניסן מקוואות שהיו טובלות בהן עד תשרי וביומי תשרי לא היה מצריכן למקוואות משום דליכא למיחש לנוטפין ולפיכך היה מתקן להם מפלי וכשעוברין ימי תשרי כבר היו חוזרות לטבול בבתיהם משום לגה: ולענין הלכה פסק ר"ת כשמואל דאמר נהרא מכיפיה מבריך דאע"ג דרב פליג עליה ורב ושמואל הלכה כרב באיסורי (בכורות מט:) ועוד דאבוה דשמואל נמי ס"ל כרב ואידך דשמואל נמי פליגא אדידיה אפ"ה קיימא לן כשמואל דתניא בבכורות בפ' מעשר בהמה (דף נה:) יובל שמו ולמה נקרא שמו פרת שמימיו פרין ורבין דברי ר' מאיר וחכ"א פרת שמו שמימיו פרין ורבין מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך כלומר דנהי דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפייהו מבריכי והכא לא אמרינן הכי אלא בפרת אפ"ה מסייע ליה משום דכיון דפרת מבריך מכיפיה כולהו נהרות נמי מכיפיה דפרת הם מתברכים שהרי כל הנהרות מפרת הם נמשכים כדאמרי' התם בבכורות (דף נה.) הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם דאפי' עיניותא דמדליין סולמי דפרת נינהו הילכך ההיא מתני' מסייעא ליה לשמואל בין מדר' מאיר בין מדרבנן דרבנן נמי אמרי פרת שמו שמימיו פרין ורבין וכיון דר' מאיר ורבנן מסייעי ליה כותיה נקטינן ונמצא לפי דעת זה שלעולם טובלים בנהרות ואפי' כשמתברכין הרבה מחמת גשמים לפי שאין טפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחיים זהו דעת ר"ת ז"ל. ומ"מ נ"ל שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכזבין אבל מכזבין ליכא למימר בהו דמברכי מכיפייהו. אבל ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב וכאבוה דשמואל דאין המים מטהרין בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד וקא יהיב הרמב"ן ז"ל טעמא למילתייהו דאע"ג דאמר שמואל נהרא מכיפיה מבריך לא דחינן מימרא דאיסורא דהוו היגין בה הלכה למעשה כאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות משום מימרא דאגדתא ושמואל נמי לאו לענין מעשה אמרה דכיון דאיהו נמי אמר אין המים מטהרין בזוחלין משמע דה"ק נהי דמדינא שרי להלכה למעשה ליכא למיחש [ד] וכדאמר בעלמא השתא דאמר שמואל אסור ותנא דבי שמואל מותר שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי' ואע"ג דאמר ופליגא דשמואל אדשמואל היינו לומר דתרוייהו מימרי דשמואל לא קושטא אינון אלא חדא מיניייהו דאי איתא לחדא ליתא לאידך אבל אינו לא פליג דידיה אדידיה אלא מיחש הוא דחיים הלכה למעשה וה"נ משמע בפ' תינוקת (נדה סז.) דמייתינן מילתא דאבוה דשמואל ולא מסיימיין עלה פלוגתא דבריה אלמא שמואל נמי למעשה חיש. וכ"ת אמאי חיש כיון דר' מאיר ורבנן אמרי בברייתא דבכורות (דף נה:) דפרת מימיו פרין ורבין ורב ואבוה דשמואל נמי אמאי סברי דלאו מכיפיה מבריך איכא למימר דאינהו ידעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי ועוד דאיכא נסחי דלא גרסי במילתא דרבנן שמימיו פרין ורבין אלא וחכ"א פרת שמו ותו לא ולפי זה סייעתא דמייתי התם לשמואל מדרבי מאיר הוא לא מדרבנן ואפ"ה שפיר דייק מדרבי מאיר כיון דרבנן לא פליגי עליה בהדיא לומר שאינו פרה ורבה ורב ואבוה דשמואל סברי דרבנן פליגי עליה ושמואל נמי מיחש הוא דחיים: **נמצא עכשיו** לפי דרך זה שהנהרות המכזבין אין טובלין בהן כלל שלעולם חוששין להן למי גשמים והפשרת שלגים ונהרות גדולים שאין מכזבין כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן בימי תשרי טובל בהן כל השנה כל שהוא רואה שנתרבו גדולים על עיקר המשכתן אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך אפי' ביומי תשרי אין טובל בהן ומי שאינו בקי בהן בכל השנה כולה לריך לחוש להן חוץ מיומי תשרי בלבד שבתשרי אין הסתם אין נוטפין רבין עליהן: מיהו איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבו נוטפין על הזוחלין דוקא לטבול במקום שלא היתה שם זחילתו של נהר קודם לכן אבל במקום שהיתה זחילתו מתחילה אע"פ שעכשיו רבו נוטפין על הזוחלין מותר לטבול בו ומוכח לה מדתנן בפ"ק דמקוואות (משנה ז) מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו מים שאובין שזה למקוה לטהר באשבורן אלמא מקום יש בו שאינו מטהר בזוחלין שאין עליו דין מעיין אלא הרי הוא כמקוה שלריך אשבורן והדר קתני ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ובודאי מדקתני דשזה למעיין להטביל בו בכל שהוא ה"ה דמטהר בזוחלין כיון דתורת מעיין עליו וקשיא ריש אסיפא אלא ודאי ה"ק מעיין זה שרבו עליו מים שאובין מקומות יש בו שתורת מקוה עליהן ולריך אשבורן והיינו אותן מקומות שהוא זוחל בהן עכשיו מחמת רבוי הנוטפין ולא היה זוחל בו בתחילה ומקומות יש בו שלא נשתנה דינו ממכמו שהיה אלא הרי הוא כמעיין להטביל בו בכל שהוא והיינו אותו מקום שאפי' מתחילה היה זוחל בו. והאי דלא קתני ולמעיין להטביל בו בזוחלין אי נמי דליתני בריש שזה למקוה שלריך שיעור נ"ל דתנא הכי לאשמועי' תרי דיני במקוה ובמעיין ובכל חד מכלל חברייה משמע דמדקתני ריש שזה למקוה לטהר באשבורן מכלל שאותו מקום שזה בו למעיין דקתני סיפא אינו לריך אשבורן ומדקתני סיפא ולמעיין להטביל בו בכל שהוא דאותו[ד] מקום שזה למקוה דקתני ריש לריך שיעורא: ומכל מקום למדנו מזו שיש מקום במעיין שאע"פ שנתרבה מחמת נוטפין תורת מעיין עליו והיינו המקום שהיה מהלך בו מתחילתו והכי איתא בתוספתא (דמקוואות פ"א ה"ז) דקתני התם מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו והרחיבו

מטהר

ומפצי ביומי תשרי. שטובלות בפרת ומפני הטיט שלא יהא חציצה נותנות המפץ תחת רגליהן (שבת סה.) כשהיו טובלות בנהר ביומי תשרי, היה עושה להן מחצלות של קנים שקורין קלוי"ש, ומשליכן לתוך המים ושומדות עליהן וטובלות, לפי שביומי תשרי יש טיט רב בנהרות אלא שפתם ומושם שמא יעלה טיט על רגליהן ויהיה חוצץ (בכורות נה: וכעי"ז נדה שם).

מסורת הש"ס

ה) נדה סז. שבת סה. בכורות נה:, ג) [בעין יעקב מיתא רבין (אמר רב) ובכן יתכן דל"ל ואמר רבין אמר רב], ג) [ל"ל לנוטפין], ד) [מכלל דאותו, רש"ס],

תורה אור השלם

1. וְאַתָּה בֶן אָדָם עֲשֵׂה לְךָ כְּלִי גוֹלָה וְגֹלֵה יוֹמָם לְעֵינֵיהֶם וְגָלִיתָ מִמְּקוֹמְךָ אֶל מָקוֹם אַחֵר לְעֵינֵיהֶם אוּלַי יִרְאוּ כִּי בֵית מְרִי הֵמָּה: יחזקאל יב ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ועביד להו וכו' והקרח נתפשרו ובאין המים דרך וכו' אבל אם לא באין:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה ולענין הלכה וכו' וכדאמר בעלמא וכו'. שבת דף נד ע"א ביאה דף כט ע"א:

פירוש הרא"ש

אלא פרת ביומי תשרי. שהוא נהר גדול ואינו גדל אלא במטר מרובה אבל ביומי ניסן גדל פרת מרוב מטר של ימות הגשמים וכן נהרות קטנים גדלים אפילו ביומי תשרי ע"י מעט מטר ואי נהרא מכיפיה מבריך לא מיפסל הנהר ממי גשמים כי רוב גילוגו ממקורו: מקוואות ביומי ניסן. לפי שהנהר גדל מרוב גשמי החורף ורבו הנוטפים: **ומפצי** ביומי תשרי. היו טובלות בנהר והיו עושות מחצלאות סביבו ולמיעות ע"ג תחת כפות רגליהם מפני הטיט שלא יחוץ: **נאד** לשתות בו מים. אית דגרסי נר לתת בו שמן להאיר:

ושטיח. עור לאכול עליו: **בגא מגא ובגא רבב.** דמלפת בהו: **רבב.** שומן: **דדא ביה כולא ביה.** מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל שאינו נחסר כלום: **דא קני מה חסר.** מי שקנה דעת אינו חסר כלום: **חוזר לימי עלומיו.** דנעשה כתינוק שלא טעם טעם חטא: **שנא' רוטפש.** כלומר כשעת רטוב ופש כמו [פרו ורבוי] מתרגמינן פושו וסגו: **מנוער.** מן החולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו: **כל משכבו הפכת בחליו.** כל סדר הנעת למודו המסודר לו נהפך לו בחליו ומשכבו: **תליסר אפי הילכתא.** שהיה שונה למודו בי"ג פנים: **שיתא אזלו ליה.** ששכחם: **קלרא.** כובס: **אתה עשית אותי ואת חייא.** דגמר להו דכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר[ה] ואת הנפש אשר עשו בחרן[ו]: **הכל מודין בו.** להמיתו אפי' זבוב אפילו יתום: **למשפטיך עמדו היום** (ז) **כל עבדיך.** דכיון שנשפטו בישיבה של מעלה הכל נעשו עבדיו של הקב"ה ליפרע בימנו: **גברא גבוה הוי רכיב גירדונא וזטא.** פרדה קטנה: **פיורא.** גשר: **ואספויט.** נתפחדה הפרדה ושדייה מינה ושכיב. ואע"פ שהפרדה נמוכה ואיהו היה ארוך כל כך הלא נפל אלא מעטו מת: **אקרוקתא.** לפרדע. ועקרב אינו יכול לשוט בנהר ונשאו לפרדע עליו להעבירו בנהר לנשוך את האיש: כי

ושטיח [1]בחוסר כל א"ר אמי אמר רב בלא נר ובלא שלחן רב חסדא אמר בלא אשה רב ששת אמר בלא שמש רב נחמן אמר בלא דעה תנא בלא מלח ובלא רבב אמר אביי [6]נקטינן אין עני אלא בדעה במערבא אמרי דדא ביה כולא ביה דלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני אמר ר' אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא אין החולה עומד מחליו עד שמוחלין לו על כל עונותיו שנאמר [2]הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי רב המנונא אמר חוזר לימי עלומיו שנאמר [3]רוטפש בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו [4]כל משכבו הפכת בחליו אמר רב יוסף לומר דמשכח למודו רב יוסף חלש איעקר ליה למודיה אהדריה אביי קמיה היינו דבכל דוכתא אמרינן [5]אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא א"ל אביי את אמריתה ניהלן ומהא מתניתא אמריתה ניהלן כי הוה גמיר ר' תלת עשרי אפי הילכתא אגמריה לרבי חייא שבעה מנהון לסוף חלש רבי אהדר ר' חייא קמיה הנהו שבעה אפי דאגמרי' שיתא אזדו הוה ההוא קצרא הוה שמיע ליה לרבי כדהוה גרים להו אזל ר' חייא וגמר יתהון קמי קצרא ואתא ואהדר יתהון קמי רבי כד הוה חזי ליה רבי להההוא קצרא א"ל רבי אתה עשית אותי ואת חייא א"ד הכי קא"ל אתה עשית את חייא וחייא עשה אותי וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא גדול נם שנעשה לחולה יותר מן הנם שנעשה לחנניה מישאל ועזריה של חנניה מישאל ועזריה אש של הדיוט והכל יכולים לכבותה וזו של חולה של שמים היא ומי יכול לכבותה וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא ואמרי לה אריב"ל כיון שהגיע קיצו של אדם הכל מושלים בו שנא' [5]והיה כל מוצאי יהרגני רב אמר מן הדין קרא [6]למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך רבה בר שילא אמרו ליה שכיב גברא גבוה הוה רכיב גירדונא זוטרא מטא תיתורא איסתויט שדייה וקא שכיב קרי על נפשיה למשפטיך עמדו היום שמואל חזייה להההוא [ג](קרוקיתא דעקרבא) יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא טרקא גברא ומיית קרי עליה למשפטיך עמדו היום אמר שמואל אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה לאפוקי מאי לאפוקי הא דתניא ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר [8]אין מבקרין לא חולי מעיים ולא חולי העין ולא מחושי הראש בשלמא חולי מעיים משום כיסופא אלא חולי העין ומחושי הראש מ"ט משום דרב יהודה דאמר רב יהודה דיבורא קשיא לעינא [א] ומעלי לאישתא אמר רבא האי אישתא אי לאו דפרוונקא דמלאכא דמותא מעלי

בחיזרא

מטהר באשבורן ואין מטהר בזוחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחילתו. והיינו נמי דתנן בפרק [ו] ראשון דמקואות מעיין שהוא מושך כגדל רבה עליו מים והמשיכו הרי הוא כמות שהיה היה עומד ורבה עליו והמשיכו שזה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא וה"פ מעיין שהיה מושך מעט מעט כגדל זה שהוא ארך קטן מרובה הרגלים והמשיכו עכשיו בשטף אבל אינו נמשך אלא באותו מקום שהיה מהלך בו מתחילתו הרי הוא כמות שהיה וסיפא קתני דאם היה עומד כלומר שלא היה נמשך כלל ורבה עליו והמשיכו שני דינין יש בו דבמקום שלא היה מהלך מתחילתו שזה למקוה שצריך באשבורן וה"ה שאין מטבילין בו בכל שהוא ובמקום שהיה עומד מתחלתו שזה למעיין להטביל בו בכל שהוא ומינה שהוא מטהר בזוחלין. נמצא לפי דעת זה שאפי' בזמן גשמים שהנהרות רבים אבל טובל בנהרות שאינן מכזבין באותן מקומות שהן נמשכין והולכין אפי' ביומי תשרי אבל באותן מקומות שנמשכים ומתרחבים יותר מהגשמים כל היכא דאיכא למימשך שרבו הנוטפין על הזוחלין אין טובלין בהם אבל היכא שרבו זוחלין על הנוטפין אפי' באותן מקומות שלא היה הולך שם מתחלתו טובלין בו והיינו ההיא דר"א בר לדוק שהעיד על הזוחלין שרבו על הנוטפין שכשרי[ח] ומטהרין בזוחלין ובודאי אפי' במקום שנתרבה קאמר דאי באותו מקום בלבד שהיה מהלך מתחלתו מאי אסהדתי' פשיטא דהיכי תיסק אדעתין ששנים או שלשה טיפי מים יפסלו פרת מלטבול בו אלא ודאי כדאמרן וזהו דעת הראב"ד ז"ל: אבל דעת הרמב"ם ז"ל דכי קתני בכל הני דאע"פ שרבו עליו נוטפין דינו כמעיין דוקא כשרבו המים בגומת המעיין עצמו ששם הוא חשיבות מימיו ומבטלים כל המים הבאים עליהם אבל רבה במקום משך הנהר למטה כל שרבו נוטפין על הזוחלין נפסל כולו ולפי זה אתיא מימרא דשמואל כפשטה דאין המים מטהרין בזוחלין אפילו באמצע הנהר במקום שהיה מהלך בו בתחלה אלא פרת ביומי תשרי בלבד וכפי מה שפירש"י למעלה. ולפי זה הא דמפליג בתוספתא בין נתרחב אלא נתרחב ר"ל דאריבה בגומת המעיין קאי דאפי' הכי כל שרבו נוטפין אינו מטהר אלא במקום שהיה מהלך מתחלתו אבל במקום שנתרחב אינו מטהר אלא באשבורן. ואע"ג דאיכא למימר איפכא דאריבה בהמשך הנהר קאי אבל ריבה בגומת המעיין אפי' בנתרחב כשר מינקט לחומרא עדיף ועוד דמשמע דתוספתא אגומת דמתני' קיימא. מיהו סהדותא דרבי אלעזר בר לדוק אפי' לפי שיטה זו ודאי משמע דאפי' אמקום שנתרחב הנהר קאי דכל שרבו זוחלין כשר דאיכא למימר דאריבה במקום משך הנהר קאי ואשמעינן רבותא שאע"פ שלא ריבה במקום גומת המעיין אלא במקום שנמשכו מימיו כשר דאכתי פשיטא וכי ג' טיפי מים יפסלו פרת: תנן במס' מקואות (פ"ה מ"ה) הנוטפין שעשאן זוחלין כלומר שהמשיכן סומך אפי' מקל ואפי' קנה ואפי' זב ואפי' זבה כלומר גודר בפניהם באלו והוו להו כאשבורן ומטהרין ר' יוסי אומר אין מזחלין בדבר המקבל טומאה כלומר אין עושין בו גדר וקי"ל כר' יוסי ותנן נמי (שם מ"ד) שהימים מטהרין בזוחלין ותנן נמי (פרה פ"ח מ"ט ומקואות פ"א מ"ח) המים המוכין פסולין למי חטאת וכשרין לטבילה ומטהרין בזוחלין ואלו הם המים המוכים המלוחין והפושרין: **ושטיח.** עור לאכול עליו: **ובגא רבב.** שמן: **דגא קני דעה מה קנה.** מה יועיל לו כל מה שיקנה: **חוזר לימי עלומיו.** אחר שחלה ונתרפא מתחזק טבעו להיות יותר בריא ממה שהיה קודם חליו: **שנאמר רוטפש.** נוטריקון רטוב ופש: **נומר דמשכח למודו.** ימי עלומיו קדריש מענין העלמה: **אייקר ליה לימודיה.** הכביד עליו למודו ששכחו: **אגא עשרי אפי.** בי"ג פנים: **קלרא.** כובס: **למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך.** כיון שלמשפטיך עמדו שהגיע קצם למות הכל עבדיך לקיים את דבר המשפט: **שכיב ההוא גברא גבוה.** אדם שהיה גבוה כלומר ארוך: **רכיב גירדונא זוטרא.** רוכב פרדה קטנה: **פיורא.** גשר: **איספויט.** אחזתה רוח שטות לאותה פרדה והשליכתו בנהר. איסתויט מלשון סטיא רוח של שגעון וכדאמר בעלמא סיוטא הוא דנקטיה [ב"ק מו:]: **אקרוקתא.** לפרדע: **אחלצתו.** שלבשתו חמה כאדם המזדיין שע"י כלי זיין שעליו נקרא חלוץ: **לאפוקי הא דתניא.** דסבירא ליה לשמואל כי הך ברייתא דאין מבקרין להנך דקא מני ודשמואל נמי לאפוקי הני: **משום ליסופא.** דזימנין שצריך לנקביו ומכסיף: **דפרוונקא.** שליח שעל ידו מתיס: [ט] **כחיזרא לדיקנא.** הולין שסביב הדקל ששומרים אותו מבהמות וחיות: **פרייקא.** מרקחת מועיל וקורין לו תרייקא: **חושאא דשערי.** שעוריס קלופיס: **דריש נפיא.** בתחלת הרקדת הנפה: **בורדם.** תיבה אחת כשתי תיבות בור דס. והוא חולי שמקלא דס מלמטה: **אין מבקרין אותו.** משום דזימנין דצריך לנקביו ומצערי ליה: **ואין מזכירין שמו.** לומר פלוני חולה חולי בורדם דלאו לשון נקיה הוא:

רפואת

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פי"ד מהל' אבל הלכה ה סמג עשין מד"ס ב טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' מ:

תוספות

שטיח. עור מבושל שאוכלין עליו ומנשאין אותו עובדי דרכים עמה: **דדא ביה.** שיש בו דעה: **דא לא קני.** דעה מה קני: **הסולח לכל עוניכי הרופא לכל תחלואיכי:** חוזר לימי עלומיו. דבריא האולה כשנתרפא יותר מלפני שחלה: **תליסר אפי הלכתא.** י"ג פנים של הלכות משנה: **אתה עשית את חייא.** כלומר למדת לו: **למשפטיך.** כלומר כשעמדו בדיותיך למשפטיך הכל עבדיס להניא עליהם מה שלויה: **גברא רבה.** אדם גדול: **גירדנא זוטרא.** פרל קטן: **איסויטי.** נבעת. כמו [ו] קמא טיוטא נקטיה בנא קמא (לף מו:): **אקרוקתא.** לפרדע: **שחלצתו חמה.** שהחזיק ממימותו ועדיין הוא חולה:

פירוש הרא"ש

שטיח. עור ליתן עליו: **דדא קני.** דעה: שמשכח למודו. עלומיו קא דכש שנעלם ממנו למודו: **תליסר אפי הילכתא.** בי"ג פנים היה שונה הלכות: **אתה עשית לחייא.** כל המלמד חברו תורה [סנהדרין צט:] כאילו עשאו דכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן: **ההוא גברא גבוה.** אדם גדול וגבוה: **רכיב גינדרונא זוטא.** פרל קטן: **אסתויט.** נבהל כמו [יומא כב:] חזא סיוטא בחלמיה: **אקרוקתא.** לפרדע: **שחלצתו חמה.** דיבורא קשיא לעינא. וכן נמי למיסות הראש אדם שטבע אחד להם: **פרוונקא.** שליח:

שנטיה. עור לאכול עליו: **בגא מגא ובגא רבב.** דמלפת בהו: **רבב.** שומן: **דדא ביה כולא ביה.** מי שיש בו דעת כמי שיש בו הכל שאינו נחסר כלום: **דא קני מה חסר.** מי שקנה דעת אינו חסר כלום: **חוזר לימי עלומיו.** דנעשה כתינוק שלא טעם טעם חטא: **שנא' רוטפש.** כלומר כשעת רטוב ופש כמו [פרו ורבוי] מתרגמינן פושו וסגו: **מנוער.** מן החולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו: **כל משכבו הפכת בחליו.** כל סדר הנעת למודו המסודר לו נהפך לו בחליו ומשכבו: **תליסר אפי הלכתא.** שהיה שונה למודו בי"ג פנים: **שיתא אזלו ליה.** ששכחם: **קלרא.** כובס: **אתה עשית אותי ואת חייא.** דגמר להו דכל המלמד את בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו שנאמר[ה] ואת הנפש אשר עשו בחרן[ו]: **הכל מודין בו.** להמיתו אפי' זבוב אפילו יתום: **למשפטיך עמדו היום** (ז) **כל עבדיך.** דכיון שנשפטו בישיבה של מעלה הכל נעשו עבדיו של הקב"ה ליפרע בימנו: **גברא גבוה הוי רכיב גירדונא וזוטא.** פרדה קטנה: **פיורא.** גשר: **ואספויט.** נתפחדה הפרדה ושדייה מינה ושכיב. ואע"פ שהפרדה נמוכה ואיהו היה ארוך כל כך הלא נפל אלא מעטו מת: **אקרוקתא.** לפרדע. ועקרב אינו יכול לשוט בנהר ונשאו לפרדע עליו להעבירו בנהר לנשוך את האיש: כי

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה למשפטיך עמדו היום כי הכל עבדיך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' קשיא לעינא ולאשתא כל"ל (וע' בפירוש הרא"ש):

מוסף רש"י

נקטינן. מסורת מתנאמינו, מנהג מרבותינו (ערובין ה.). **אמר רב יוסף לא שמיע לי הדא שמעתא.** רב יוסף חלה ושכח תלמודו והיה תלמידו מזכירו (ערובין מא. סז: עג. מכות ד. וכעי"ז נדה לט.). **שחלצתו חמה.** שלפתו, ניטלה מגופו החמה, הוא החולי הקודמו, תלאתו לשון (הושע ה) חלץ מהם (ברכות לד:).

רפואת נפש בחנם. ונפש דקתני פירושו רצון כדאשכחן אם יש את נפשכם (בראשית כג). כלומר שמרפאהו ברצון ולא בשכר. ומתוקמא מתני' בשנכסי חולה אסורין על הרופא: **אלא רפואת נפש גופו.** ומתוקמא בשנכסי רופא אסורים על החולה ומשום הכי לא ירפא בהמתו וכשיש שם רופא אחר דאי לא שרי לרפאותה [6] דהא תנן[1] מחזיר לו אבידתו ואין לך השבה גדולה מזו אלא ודאי כשיש רופא אחר עסקינן ואפילו הכי מרפאהו רפואת נפש דהיינו גופו לפי שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות והכי איתא בירושלמי[2]: **אבל אומר לו שם פלוני יפה לה שם פלוני רע לה.** דכיון דאיהו לא יהיב ההוא שם עליה שרי להנאה ממילא אתיא. ומינה דברפואת גופו אפילו לשום השם בידיו שרי. ומיהו דוקא שיהא משל מודר אבל משל מדיר לא דאפילו היכא דאין לו למודר ממה שיתרפא דמלוה קא עביד אפי' הכי כיון דיהיב ליה מדיליה מיד ליד אסור כי ההיא דמודר הנאה מחבירו[3] דבעי שיניח על גבי הסלע אבל לא שיתן מידו לידו ממש וכמו שכתבתי למעלה (דף לט:). ומיהו היכא דחולה אסר על עצמו נכסיו של רופא אפשר דאפילו השם של רופא שרי [4] דמן חיותיה לא אדליה: **מתני' ורוחץ עמו באמבטי גדולה.** שכיון שהיא גדולה אין המים עולין על זה בשביל חבירו אבל לא באמבטי קטנה שמתוך שהיא קטנה כשרוחץ עמו מעלה המים עליו ומהנהו: **רבי יהודה אומר בימות החמה.** מילתא דתנא קמא מפרש וחזיל. דכי קאמר ויש עמו במטה דוקא בימות החמה שאינו נהנה בחימומו אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מחממו ומהנהו כדכתיב (קהלת ד) אם ישכבו שנים וחם להם: **ומיסב עמו על המטה.** אפי' בימות הגשמים דכי האי גוונא ליכא חימום: **ואוכל עמו על השולחן.** ולא גזרינן דילמא אכיל ממנתיה דחבריה: **אבל לא מן התמחוי.** אם נותנים לשניהם קערה ביחד שאם האחד אוכל מעט והשני הרבה נמצא מהנהו[5] משל חבירו: **אבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר.** שחוזר לבעל הבית שהתמחוי גדול כל כך שאין יכולין לאכול כל מה שבתוכו ומותרה חוזר לבעל הבית ובכי האי גוונא לא מתהני חד מחבריה: **לא יאכל עמו מן האכום של פועלים.** קערה גדולה שנותנין לפני הפועלים שמתוך שהם עמלים אוכלין הרבה ואוכסין אותן כבהמות ומש"ה נקרא אכום. ואם אחד מהם אוכל מעט נמצא מהנה את חבירו. ולפי שאין הפועלין מחזירין מן האכום שלהם לבעל הבית לא תנא שריותא באכום החוזר: **באומן.** שורת הכרס. ומש"ה לא יעשה עמו שכשהוא חופר לפניו את הקרקע מהנהו דקא מרפי לה לארעא ואפילו רחוק ממנו אסר ר"מ דגזר רחוק משום קרוב כדאיתא בגמרא: **והא"א עושה הוא רחוק ממנו.** דלא גזרי רחוק אטו קרוב: **גמ' תניא לא ירחץ עמו באמבטי ולא ישן עמו במטה בין גדולה בין קטנה.** אתרוייהו קאי דגזר רבי מאיר באמבטי גדולה אף על גב דלא אהני ליה אטו קטנה דמהני ליה וגזר נמי במטה בין גדולה בין קטנה ואפילו בימות החמה אטו קטנה בימות הגשמים דמהני ליה. ור' יהודה פליג בתרוייהו דגדולה אפילו בימות הגשמים שרי דלא גזרינן אטו קטנה וקטנה נמי נהי דבימות הגשמים אסור בימות החמה שרי דלא גזרינן ימות החמה אטו ימות הגשמים. ומהא משמע דרבי יהודה דאמר במתניתין בימות החמה אבל לא בימות הגשמים פירושי קא מפרש מאי דקתני בריש ישן עמו במטה וכולה מתני' כר' יהודה אתיא דאי לא תימא הכי הא דקתני סתמא וישן עמו במטה מני לא ר"מ ולא ר' יהודה אלא ודאי כדאמרן: **אבל לא מן התמחוי.** שאוכלין בקערה אחת ומושטין שמא ימשוך ידו מלאכול לכבוד חבירו ונמצא מהנהו קמיה כשחופר סמוך לו ואין הלה צריך לחפור בכח גדול: **כי פליגי בריחוק.** דכיון שהוא רחוק ממנו לא מרפי ליה לארעא: מתני'

מז א מיי' פ"ו מהל' נדרים הל' ח ט טוש"ע יו"ד סי' רכא סעי' ד:
מח ב ג ד ה ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעי' ה:
ז [מיי' שם הל' יז] טוש"ע שם:

תוספות

כי חיזרא לדיקלא. שחייות שסביב לדקל מגין עליו כדקל בלע"ז [ווטרק"ל]: **דריש נפיא.** סולת של שעורים: **ואין מזכירין שמו.** לפי שמתביש החולה כשמזכיר: בור דם. בור טובע דם מתחתונים: **אילימא רפואת נפש בחנם.** מיירי בנכסי חולה אסורין על הרופא לכך שכר אסור: **אלא רפואת נפש גופו.** ומיירי בנכסי רופא אסורים על החולה ורפואת גופו מותרת בטולין עליו שכר ומלוה קנייך: **רפואת ממון בחמתו.** דלא מלוה קנייך הא קמהני ליה אף כי אין טולין עליהן שכר ולא הוה כמו מחזיר אבידתו דמלוה להשיב לו אבידתו אבל אינו מלוה לרפא לו בהמתו: **אבל אומר לו שם פלוני יפה לה.** דדיבור שרי לאחוי ולהגאותו מדיבורו וי"ל רפואת נפש גופו דמיירי בנכסי חולה אסורין על הרופא ושרי לבטש בביתו דמן חיותו לא אדליה אבל לא רפואת בהמתו דמתהני מדריסת הרגל ואפי' גבי טורף בהמתו אדליה כדאמרי' לעיל אבל אומר לו לא בבית אלא בשוק ולפי' ראשון ניחא טפי דלפי' זה אמאי נקט אומר אפי' לרפואת בהמתו בידוע שלא בביתו שרי ותו דמלי לפלוגי בין גופו לרפואת בנו: **תניא לא ירחץ** בין בגדולה בין בקטנה. קאי אאמבטי: גדולה. אם בימות הגשמים וכ"ש בימות החמה וקטנה בימות החמה אבל לא בימות הגשמים: מזיע בקטנה. שמאחר שאינו אלא מזיע לא מיתהני מינה: מן התמחוי החוזר לבעל הבית. פי' דמתנה: בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור. דמרפה ליה לארעא קמיה וניחא לאפוי לה יותר:

פירוש הרא"ש

כי חיזרא לדיקלא. סיב הגדל סביב הדקל שמגין על הדקל: כתרייכי לגופא. טרייקא הוא סם עשוי מתעבוד המינין: **חושלא דשערי.** שעורים קלופים: **אין מזכירים שמו.** שלא יתביש החולה: **רפואת נפש בחנם.** שאדם עושה מנכסיו ומרלגוו בלא קבלת שכר [דמלוה] קא עביד ולא מהני ליה כיון דאין טולין עליה שכר: **רפואת נפש גופו.** וכשנכסי רופא אסורין על החולה דמלוה

גמ' דקא מרפי לה לארעא קמיה. ונוח לו לחרוש אחריו: **בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור.** לעדור [3] דקא מרפיא כו': מתני'

כחיזרא לדיקלי חד לתלתין יומין וכי תירייקי לגופא רב נחמן בר יצחק אמר לא היא ולא תירייקה [6] אמר רבה בר יונתן אמר רב יחיאל ערסן יפה לחולה לרפואתו מאי ערסן אמר ר' יונתן חושלא דשערי עתיקתא דריש נפיא אמר אביי בעיין בישולא כעין בישרא דתורא רב יוסף אמר סמידי דשערי עתיקתא דריש נפיא אמר אביי בעיין בישולא כבשרא דתורא א"ר יוחנן בורדם אין מבקרים ואין מזכירין שמו מ"ט א"ר אלעזר מפני שהוא כמעיין הנובע וא"ר אלעזר למה נקרא שמו בורדם שהוא כמעיין הנובע: ומרפאהו רפואת הנפש כו': היכי קתני אילימא [3] דרפואת נפש בחנם רפואת ממון בשכר ליתני הכי מרפאהו בחנם אבל לא בשכר [4] אלא רפואת נפש גופו רפואת ממון בהמתו א"ר זוטרא בר טוביה אמר רב אבל אומר לו סם פלוני יפה לה סם פלוני רע לה: מתני' [5] ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה וישן עמו במטה ר' יהודה אומר [2] בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו ומיסב עמו על המטה ואוכל עמו על השולחן אבל לא מן התמחוי אבל אוכל הוא עמו מן התמחוי החוזר: גמ' תניא [3] לא ירחץ עמו באמבטי ולא ישן עמו במטה בין גדולה בין קטנה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר [2] גדולה בימות הגשמים וקטנה בימות החמה מותר רוחץ עמו באמבטי גדולה [6] ומזיע עמו בקטנה אבל מיסב עמו על המטה ואוכל עמו על השולחן אבל לא מן התמחוי אבל אוכל [7] הוא מן התמחוי החוזר א"ר יוסי בר חנינא מן התמחוי החוזר לבעה"ב: מתני' [1] לא יאכל עמו מן האבום שלפני הפועלים ולא יעשה עמו באומן דברי רבי מאיר וחכ"א עושה והוא ברחוק ממנו: גמ' בקרוב לא פליגי דאסיר [6] כי פליגי ברחוק ר"מ סבר גזרינן רחוק משום קרוב דקא מרפי לה לארעא קמיה [1] ורבנן סברי לא גזרי': מתני'

כי חיזרא לדיקלי חד לתלתין יומין. כמו האמד שמקיף הדקל ומגין לפירות שאין יכולים למשמש בו כך מגינה על גופו של אדם: **פורייקי.** תירייק"א בלע"ז: **חושלא דשערי.** שעורים ישנים קלופים: **דריש נפיא.** שמדובקין בנפה ובכברה כשמרקדין בהן: **בורדם.** בשמ"ך שילשו גדול שיולא כל שעה כמעיין הנובע שאין לו שוליים ויצאו ממנו כל המים. ואית דאמרי בורדם במ"ס כמו בור שנובע דם. ואית דאמרי מכה שקורין בו"ן מלנ"ט שיולא נמי הימנו דם: **מפני שהוא כמעיין הנובע.** שקופץ מזה לזה ויש בו סכנה להזכירו: **[היכי קתני].** מתני' ומרפאו רפואת נפש: **בחנם.** כלומר שאין לו הנאה אלא שמחזיק לו טובה בנפשו: **רפואת נפש [גופו].** שאם חלה המדיר מותר למודר לרפאותו כדאמרינן לעיל[6] דלא אדריה מן חיותיה: **רפואת ממון בהמתו.** שאם חלתה בהמתו אסור לרפאותה משום דקמהני ליה: **אבל אומר לו כו'.** דאמירה ולא כלום היא: **מתני' ורוחץ עמו.** המודר עם המדיר: **אבל לא בקטנה.** משום דקא מפסי מיא מייניה ומפיש נמי הבלא: **אבל לא מן התמחוי.** ביחד מפני שמרבה בעל הבית בשבילו: **אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר.** לבעל הבית כדמפרש בגמרא שדרכן לאכול מעט ומחזירו לבעל הבית שיש להן מאכילין הרבה וכיון דאין אוכל חבירו אלא מעט ומחזיר המותר לא מיתהני מייניה כלום אפי' אם אוכל חבירו פחות הימנו לא מיתהני דהא אינו אוכל אלא מעט והמותר מחזיר. ע"א לא יאכל עמו מן התמחוי דדרך בני הסעודה לאחר שאכלו כפי שובען מלגיעין המותר ונושאים עמם לבתיהן דהתם לא יאכל עמו דשמא אחד מהן אוכל פחות מחבירו ולכשיביאו מותרן לבתיהן חולקין בשוה ונמצא זה משתכר במה שאכל חבירו פחות ממנו אבל אם דרך בני הסעודה לאחר שאכלו מחזירין מותרן לבעל הבית ושוב אין מוסיפין בקערות מותר לאכול עמו: **מתני' לא יאכל עמו מן האכום שלפני הפועלים.** כלי גדול שנותן בו בעל הבית ירקות שאוכלין בו הפועלים יחד ומשום טעם דתמחוי: **ולא יעשה עמו באומן.** שלא יעמוד עמו במעינה אחת מפרש בגמ': **גמ' דקא מרפי לה לארעא קמיה.** ונוח לו לחרוש אחריו: **בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור.** לעדור [3] דקא מרפיא כו': מתני'

גמ' תניא לא ירחץ עמו באמבטי ולא ישן עמו במטה בין גדולה בין קטנה. אתרוייהו קאי דגזר רבי מאיר באמבטי גדולה אף על גב דלא אהני ליה אטו קטנה דמהני ליה וגזר נמי במטה בין גדולה בין קטנה ואפילו בימות החמה אטו קטנה בימות הגשמים דמהני ליה. ור' יהודה פליג בתרוייהו דגדולה אפילו בימות הגשמים שרי דלא גזרינן אטו קטנה וקטנה נמי נהי דבימות הגשמים אסור בימות החמה שרי דלא גזרינן ימות החמה אטו ימות הגשמים. ומהא משמע דרבי יהודה דאמר במתניתין בימות החמה אבל לא בימות הגשמים פירושי קא מפרש מאי דקתני בריש ישן עמו במטה וכולה מתני' כר' יהודה אתיא דאי לא תימא הכי הא דקתני סתמא וישן עמו במטה מני לא ר"מ ולא ר' יהודה אלא ודאי כדאמרן: **אבל לא מן התמחוי.** שאוכלין בקערה אחת ומושטין שמא ימשוך ידו מלאכול לכבוד חבירו ונמצא מהנהו: **החוזר לבעל הבית.** שיש בו כל כך שמותרו חוזר לבעל הבית: **בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור.** דמהני ליה לחבריה דמרפי לארעא קמיה כשחופר סמוך לו ואין הלה צריך לחפור בכח גדול: **כי פליגי בריחוק.** דכיון שהוא רחוק ממנו לא מרפי ליה לארעא: מתני'

הגהות הב"ח

(א) גמ' בקרוב לא פליגי דאסיר דקא מרפי לה לארעא קמיה כי פליגי ברחוק ר"מ סבר גזרינן רחוק משום קרוב ורבנן סברי כל"ל: (ב) רש"י ד"ה בקרוב כ"ע וכו' לעדור הס"ל ותיבות דקא מרפיא כו' נמחק וא"כ ל"ל ד"ה דקא מרפיא:

גליון הש"ם

בהר"נ ד"ה אלא רפואת כו' דהא תנן וכו'. תמיהני הא שם אין הטעם דמשום מלוה דשלי ליהנות אלא משום דטולן לו אם שלו ומוגע רק לאחרים ליטול והוי מבניא אדי ולא מקרי מהנהו וזה שייך באבידה דבהשבתו אינו משביח להאבידה עצמה אלא דמוגע אחרים ליטלו אבל הכא דבהמתו חולה והוא מרפא אותה ומשביח נכסיו ועדיף ממפקפק בהמתו ואסור ול"ע: בהר"נ ד"ה אבל אומר לו וכו'. דמן חיותיה וכו'. כדלעיל דף לט ע"א:

לעזי רש"י

תירייק"א. תריאקה (תרופה נגד ארס נחשים). בו"ן מלנ"ט. דלקת שקדים מוגלתית.

מוסף רש"י

דרפואת נפש בחנם. כלומר מעצמו ומנפשו הוא עושה, כמו (בראשית כג) אם יש את נפשכם (ע"ז כז.). **באמבטי.** כלי שרוחצין בו בכל הגוף (תוגיגה טו.) לו: כגון בריכה עשויה בקרקע שהמים נכנסים שם ונלקפים (שבת מ:). **אבל לא מן התמחוי.** שמא יתן שם בעל הבית תתיכה יפה לכבוד שמעון ויאכלנה שיהם ונמצא שהנהה לאוכן כשמעון (ראמ"ה בשמו). **החוזר לבעה"ב.** שאחר שאכלו האורחין מביאין המותרות שעשו לבעל הבית ואם בא המדיר והמודר אחר שסלקו המותרות מלפני האורחין, מותר שיאכלו שיהם בקערה אחת מאותן מותרות, דבאותו מותר לא עבדי שום ריבוי (שם).

(ג) [יומא מז.], ג) [מוספתא פ"ב ע"ש], ג) כ"מ עמו, ה) [דף לט.], ו) [לעיל נג.], ז) [פ"ד ה"כ], ח) [לקמן מג.], ט) [מתהני רש"ם],

מתני' המודר הנאה מחבירו לפני שביעית. שהדירו חבירו קודם שנכנסה שביעית: **אין יורד לתוך שדהו.** לאכול מפירות שביעית דאסור בדריסת הרגל: **ואין אוכל מן הנוטות.** מאותן פירות הנוטין חוץ לשדה שיכול ליקח מהן ואינו צריך ליכנס בתוך השדה ואע"ג דהן שביעית לא יאכל מהן כדאמרינן בגמרא אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו והאי נמי כיון דלפני שביעית הדירו חבירו כי אתי נמי שביעית אסור בהן: **ובשביעית.** אבל אם הדירו בשביעית לא יורד לתוך שדהו: **אבל אוכל הוא מן הנוטות.** הואיל ולא הוי ברשותו השתא כי מדיר ליה. ובגמרא[ג] מפרש אמאי אינו יורד ואמאי אוכל הא ארעא נמי דהפקר היא: **נדר הימנו מאכל לפני שביעית.** אבל לא נדר הימנו הנאה לכי מטי שביעית יורד ואינו אוכל דהא לא הדירו אלא מן מאכל אבל אינו אוכל כדפרישית לעיל דאדם אוסר דבר שברשותו אפי' לאחר שיצא מרשותו: **ובשביעית.** הדירו בשביעית: **יורד ואוכל.** דעכשיו יצא מרשותו. ואית דמפרש המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו לפני שביעית ולא יאכל מן הנוטות כיון דהדירו ובשביעית כלומר אם הגיעה שביעית לא ירד לתוך שדהו כו' ולישנא קמא עיקר: **גמ' דאמרי ברוייהו נכסי אלו עליך.** כלומר כל נכסי עליך בכל מקום שהן: **ואין אוכל מן הנוטות.** ואע"פ שהגיע שביעית ושל הפקר הן: **ואם בשביעית נדר.** דהשתא לאו ברשותו הוא ולא מצי מדיר לה מנייהו אוכל מן הנוטות: **ר' יוחנן ור"ל דאמרי.** הגיע שביעית אין יורד אבל אוכל מן הנוטות: **אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו.** דכיון דבשעה שאסר הויין ברשותיה אפילו לכי הגיע שביעית נפקן מרשותיה אפילו הכי אסורין עליו: **ר' יוחנן ור"ל סברי אין אדם כו'.** ומשום הכי כי הגיע שביעית דנפקא מרשותיה אוכל הוא מן הנוטות: **ופסברא.** דהאי טעמא פליגי: **ומי איכא למ"ד אין אדם אוסר כו'.** ור' יוחנן ור"ל הכי סבירא להו: (ד) **אם כן.** דמשום האי טעמא פליגי ואמרי דאוכל הוא בשביעית: **ליפלגי בנכסים אלו.** אפי' היכא דאמר נכסים אלו עליך ולימרו ר' יוחנן ור"ל דאוכל בשביעית משום הטעם (ה) דאמר אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו כ"ש היכא דאמר נכסי דמשמע כל זמן שהן ברשותו אלא מדלא פליגי בנכסים אלו אלא בנכסי ש"מ דלית להו האי סברא. ועוד היכי מצי אמר לעולם דאין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו והתנן דאוסר: **האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי.** כלומר שאי אתה נהנה לי מכל נכסי: **מה יירשנו.** שלא אסר עליו אלא כל זמן שהנכסים שלו לפיכך יירשנו אם תימא משום סיפא נקט לה לאשמעינן דכיון דמעיקרא אמר נכסי כשהגיע שביעית הותר מקצתו של נדר זה דהיינו לענין אכילה הא נמי לא צריכא לאשמעי' דפשיטא דבלשון נכסי לא משמע אלא בעוד שהיו ברשותו דגדולה מזו שנינו בפירקין דלקמן (דף מו.) ומייתינן לה בסמוך בשמעתין [ע"ב] האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר וכיון דאפילו גבי נודר דליכא לספוקי דמלי אוסר אנפשיה נכסי חבירו אפילו לאחר שיצאו מרשותו אמרינן דכי אמר ביתך לא משמע אלא בעוד שהוא שלו כ"ש לגבי מדיר דליכא לספוקי אי מצי אסיר לבתר שיצאו מרשותו דפשיטא מילתא דבלשון נכסי אינו אוסר אלא בעודן ברשותו ודאי כי אמר נודר ביתך או נכסיך וכי אמר מדיר ביתי או נכסי לשונות שוין הן הלכך אם אינתא דר' יוחנן ור"ל דוקא בנכסי אמרי דאין אדם אוסר תנא דמתני' לא אשמועי' מידי לא בריש ולא בסיפא. וכ"ת כולה לאשמועינן דינא דבשביעית אינו יורד לתוך שדהו נקט לה דלא תימא דארעא נמי רחמנא אפקריה וקמ"ל דליתא משום טעמא דאמר לקמן לא מצית אמרת הכין דלמאי שויה בנדרים אי האי דינא בעי למתני לעולא דאמר לקמן [ע"ב] בעומדין אילנות על הגבולין ה"ל למתנייה גבי דיני ממונות א"נ בשביעית ואפי' לר"ש בן אליקים דאמר [שם] גזרה שמא יסחה בעמידה לא ניחא דכולה תני לה משום האי דינא דליתני שביעית גרידא אלא ודאי ר' יוחנן ור"ל אפילו בנכסים אלו ס"ל דאין אדם אוסר. ואמאי להו השתא מתניתין אפיר דתנא דרישא משום סיפא לאשמועינן דאפילו הדירו בלשון נכסים אלו אין נדרו חל לאחר שיצאו מרשותו דלא תימא דכי היכי דאמר גבי נודר כי אמר לבית זה שאני נכנס מת או מכרו לאחר אסור דמתסר עליה אפילו לאחר שיצא מרשותו הכי נמי כי הדירו חבירו וא"ל נכסים אלו דליחול איסורא אפי' לאחר שיצאו נכסים מרשות מדיר דליתא דה"מ בנודר עצמו דמצי אסר אנפשיה נכסי חבירו אפילו לאחר שיצאו מרשותו הוו להו נכסי חבירו אבל מדיר לא דלאחר שיצאו מרשותו הוו להו נכסי חבירו ואין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו ואתיא מתניתין אפיר. ומקשינן דאי איתא דר' יוחנן ור"ל סברי דאין אדם אוסר הוה להו לאפילוגי בהדיא אפילו היכא דאמר נכסים אלו ועוד תנן דהיכא דאמר בהדיא אדם אוסר: **אם מה יירשנו.** דלאו מדידיה מתהני אלא מירושתיה דזכי ליה רחמנא: (ד) **אם מה לא יירשנו.** לאו דוקא לא יירשנו ודאי דילה

מתני' לא ירד לתוך שדהו. של מדיר. דמודר אסור אפי' בדריסת הרגל כדתנן לעיל (דף לב:): **ואינו אוכל מן הנוטות.** מן הפירות הנוטות על הדרך סמוך לשדה: **ובשביעית לא ירד לתוך שדהו.** ואי בשביעית נדר לא ירד וכו'. ובגמרא מפרש לה: **גמ' ואף על גב שהגיע שביעית.** דקסבר רב ושמואל דאע"ג דכולהו פירי דהפקרא אינון אפילו הכי כיון שבשעה שהדירו היו שלו חייל איסורא אפי' בשביעית שיצאו מרשותו. ומתני' תרי דיני קתני רישא אשמעינן דכיון שהדירו לפני שביעית חייל נדריה אפילו כי מטא שביעית וסיפא אשמעינן דאם בשביעית נדר נהי דלא חייל נדריה לגבי פירי דהפקרא מינהו לגבי ארעא מיהא חייל וכדמפרש בגמרא טעמא לקמן: **ור' יוחנן ור"ל דאמרי ברוייהו וכו' אבל אוכל מן הנוטות.** ולא מתסר בהו משום נדרא דמקמי שביעית: **לימא כהא קמיפלגי דרב ושמואל סברי אדם אוסר וכו' ור' יוחנן ור"ל סברי אין אדם אוסר וכו'.** נראה לי דהכי פירוש' דשמעתא דקא סלקא דעתין השתא דרב ושמואל ורבי יוחנן ור"ל כולהו אפירושא דמתניתין קיימי. רב ושמואל מפרשי לה כדפרישית. ור' יוחנן ור"ל מפרשי לה דאדם קתני וכולה כשהדירו לפני שביעית וקאמר דנדר זה שני דיינין יש לו דלפני שביעית חייל נדרא לגמרי שאינו יורד ואינו אוכל אבל כשהגיע שביעית הותר מקצתו דנהי דאינו יורד בתוך שדהו משום דארעא אכתי ברשותי' קיימא כדפרישי' טעמא לקמן אפ"ה פירי שרו דהא בשביעית נפקי מרשותיה ואע"פ שהדירו בשעה שהיה ברשותו דהיינו לפני שביעית סברי ר' יוחנן ור"ל דאין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ונהי דריש לא אשמעינן מידי דפשיטא דלפני שביעית אינו יורד ואינו אוכל סבירא להו דנקט ריש משום סיפא לאשמעינן דאע"פ שהדירו לפני שביעית שהיו פירות שברשותו אין איסורו חל לאחר שיצאו מרשותו דהיינו בשביעית. ומש"ה הוה סליק לדעתיה דר' יוחנן ור"ל סברי דאין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אפילו היכא דאמר נכסים אלו א"נ אפילו היכא דאמר בהדיא שהוא אוסר אותם אפילו לאחר שיצאו מרשותו. והוה סבירא לן הכי אע"ג דר' יוחנן ור"ל לא איירו אלא בנכסי משום דבשלמא אי אמרינן דרבי יוחנן ור"ל אמרי הכי בנכסים אלו איכא למימר דתנא רישא משום סיפא וכדפרישית ואע"ג דאמרי ר' יוחנן ור"ל נכסי לאו דוקא דאמר נכסי בלחוד אלא אנכסים אלו דאמרי רב ושמואל קיימי בנכסים אלו דיינו בנכסי וכמו שנפרש לפניו דאם איתא דר' יוחנן ור"ל דוקא בנכסי קא אמרי א"כ מה אשמעינן תנא דמתניתין רישא ודאי לא איכא לאשמעינן דלפני שביעית חייל נדרא לגמרי וכי אם

מתני' [א]המודר הנאה מחבירו לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו אבל אוכל הוא מן [ה] הנטיעות הנוטות [ב]נדר הימנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות ובשביעית יורד ואוכל:

גמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו [ג] נכסים אלו עליך לפני שביעית אין יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות אע"פ שהגיע שביעית ואם בשביעית נדר אין יורד לתוך שדהו אבל אוכל מן הנוטות ור' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו נכסי עליך לפני שביעית אין יורד לתוך שדהו ואין אוכל מן הנוטות הגיע שביעית אינו יורד לתוך שדהו אבל אוכל הוא את הנוטות לימא בהא קמיפלגי דרב ושמואל סברי [ו]אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו ורבי יוחנן ור"ל סברי אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ותיסברא מי איכא למ"ד אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו [ז] א"כ ניפלגי בנכסים אלו וכ"ש בנכסי ותו הא תנן דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו דתנן [ח] האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי מת יירשנו בחייו ובמותו אם

עין משפט נר מצוה

מט א מיי' פ"ו מהל' נדרים הלכה יג:
נ ב מיי' שם הלכה טו:
נא ג מיי' שם פ"ה הל' ו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכז סעיף ז וסימן רכג סעיף ב:

הגהות הב"ח

(א) במשנה אבל אוכל הוא מן הנוטות כל"ל ותיבת הנטיעות נמחק:
(ב) גמ' רב ושמואל דאמרי תרוייהו נכסי עליך כל"ל ואות מ"ם ותיבת אלו נמחק וכן בכ"י:
(ג) שם דא"כ ניפלגי:
(ד) רש"י ד"ה דא"כ דמשום: (ה) ד"ה ליפלגי וכו' דאמרינן אין אדם וכו' וכ"ש היכא דאמר היכי מצו אמרי דלעולם אין אדם:

פירוש הרא"ש

מתני' ובשביעית. כשיגיע שביעית לא ירד בתוך שדהו אף על גב דלחמנא אפקרי' וכגמ' מפרש: אבל אוכל מן הנוטות. דהפקר הן: גמ' **לימא בהא קא מיפלגי.** רב ושמואל: נכסי אלו. לאו דוקא והה"נ אם אמר נכסי דבכל עניין אדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו אלכך הא דקתני במתניתין ובשביעית אוכל מן הנוטות ע"כ מיירי בנודר בשביעית והאי דנקט ר' יוחנן ור"ל נכסי לאו דוקא הה"נ נכסים אלו דבכל עניין אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אלכך הא דקתני במתניתין ובשביעית אוכל (אף) מן הנוטות מיירי אף בשהדירו לפני שביעית: **א"כ לפלגו בנכסים אלו.** דאמרי' אין אדם אוסר כו'. דתנן האומר לבנו כו'. משנה היא בהגוזל קמא: בחייו ובמותו לא יירשנו. אלמא אדם אוסר נכסיו לאחר מותו אע"פ שיצאו מרשותו:

(ה) [לקמן מז.], ב) כ"ק קמ: [לקמן מז.], ג) [ע"ב], ד) [שיך לע"ב],

תוספות

המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו. דדריסת הרגל אסורה ואינו אוכל אפילו מן הנוטות חוץ לשדה דאינו צריך לירד ולאוכלם: ובשביעית. פי' אם הדיר בשביעית לא ירד לתוך שדהו ליקח מן הנטוי' (אבל) אם יצטרך לירד ולאכול אסור. וכגמ' פריך אמאי אסור לירד בו לגורך אכילה הא רחמנא אפקריה לשדה לכל דבר אכילה: נדר ממנו מאכל לפני שביעי' יורד לתוך שדהו. דאינו מודר אלא מדבר המגיע לידי מאכל ואינו אוכל מן הפירות: ובשביעית יורד ואוכל. דהפקר הוא וקשה לעיל (דף לג.) מיבעיא ליה אם מפקק ומחזיל בארעא אי הוי הנאה המגיעה לידי מאכל וי"ל דבשביעית אף בשדה הפקר לגורך אכילה דהכי מסיק בגמ' ולאידך נמי דמשני שמא יסחה בעמידה הכא לא שייך במודר מאכל דאי סחה אין בכך כלום: רב ושמואל אמרי נכסי אלו עליך לפני שביעית אינו אוכל מן הנוטות. ואף על פי שהגיע שביעית דכיון דאמר אלו אסורין עליו אפי' לאחר שנתנם לו שהפקירם ולכך אסור בשביעית והשתא ס"ד דבלא אמר נכסי אלו והגיע שביעית אסור לאכול מן הנוטות דאדם אוסר דבר שברשותו אף כשיצא מרשותו ומתני' דקתני ובשביעי' אוכל בנוטות מיירי בהדירו בשביעית עצמה: רבי יוחנן ור"ש בן לקיש [אמרי] נכסי עליך אינו יורד לתוך שדהו כו' הגיע שביעית אוכל מן הנוטות. והפקר הן ולא אסרן אלא כי אימנהו לדידיה אבל לי יהביתנהו [לא] דאין אדם אוסר בקונמות לכשיצא מרשותיה וה"ה היכא דאמר נכסי אלו הגיע שביעית מותר בנוטות ופריך אם כן דלא אסר רבי יוחנן כלל לכשיצא מרשותו אמאי לא אשמעינן למילתא בלא אלא אית לה אדם אוסר ועוד תנן דאדם אוסר לכשיצא מרשותו: מת יירשנו. דכשיש בה ברשותו אוסרה ותו לא: בחייו ובמותו לא יירשנו. אלמא אוסר אחרינא לאחר מותו שיצאו מרשותו ומשני הא לעולם לא תפשוט מידי דהיכא דאמר נכסי אלו עליך שיאסרו לאחר שיצאו מרשותו דאמאי הכא שפי' בהדיא שיאסרו לאחר מותו:

אם מת לא יירשנו שאני הכא דקא א"ל בחייו ובמותו מכל מקום קשיא אלא בנכסים אלו כ"ע לא פליגי כי פליגי בנכסי רב ושמואל סברי ל"ש נכסים אלו ל"ש נכסי אדם אוסר ור' יוחנן ור"ל סברי נכסים (ו) אדם אוסר נכסי אין אדם אוסר ומי איכא למ"ד ל"ש נכסים אלו ול"ש נכסי והא תנן (ז) האומר לחבירו קונם לתוך ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור אלא (א) כי אמרי ר' יוחנן וריש לקיש בנכסי ורב ושמואל (ב) בנכסים אלו ולא פליגי: ובשביעית אין יורד לתוך שדהו כו': מאי שנא דאוכל מן הנוטות דפירי דהפקירא איגון ארעא נמי אפקרה אמר עולא בעומדין אילנות על הגבולים (ג) ר' שמעון בן אליקים אמר (ג) גזירה שמא ישהא בעמידה: **מתני'** (ד) המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו לא ילונו ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו:

גמ'

דיליה הוו וכמו שנפרש בפירקין דלקמן (ד) בס"ד אלא משום דתנא ריסא יירשנו לומר שדינו כשאר היורשים אפי' ליהנות מן הנכסים תנא סיפא נמי לא יירשנו לומר שאינו מותר ליהנו מירושתו. ומ"מ שמעי' מהא דיכול אדם לאסור פירותיו על חבירו לאחר שיצאו מרשותו ולא הוי כאוסר נכסי חבירו על עד דתנא דלא מהני שום ליתנא למיסר לאחר שיצאו מרשותו משום דהוו כנכסי חבירו על חבירו והשתא מודינן דכי מפרש ליתניה מלי אסר. מיהו אי מהך קושיא בלחוד הוה מצינן למימר דנהי דכי מפרש ליתניה מלי אסר אפ"ה בלשון נכסים אלו לא משמע אלא עודן ברשותו דאע"ג דכי קאמר מדיר נכסים אלו וכי קאמר עודר ביתך זה לשונות שוין הן ותנן לקמן (ה) גבי עודר דכי קאמר ביתך זה משמע אפי' לאחר שיצאו מרשותו וה"נ הל"ל כי קאמר מדיר נכסים אלו כיון דמדיר נמי אי מפרש ליתניה מלי אסר אפילו לאחר שיצאו מרשותו אפ"ה לא דמי משום דכי אמר עודר בית זה משמע דגופיה של בית אסר אנפשיה אי משום דלא מקבל עליה ההוא ביתא אי משום דריע מזליה או מטעמא אחריינא הלכך שפיר משמע ליתניה דלא תלי אסוריה בדאיתיה ממריה קמיהו (ו) אבל כי אסר ליה מדיר נהי דא"ל נכסים אלו כל היכא דלא פריש בהדיא אפילו לאחר שיצאו מרשותו לא משמע אלא כי איתנהו ברשותיה דמאי איכפת ליה אי מיתתני אידך במה שאין לו חלק ונחלה כלל הלכך כל היכא דלא פריש בהדיא אלא אמר נכסים אלו לא משמע אלא בעודן ברשותו. ואתיא לן מתני' שפיר דהך דינא משמעי' והוי רבותא טפי ותנא ריסא משום סיפא אלא דאכתי לא ניחא לן דמ"מ קשה קושיא קמייתא דאם איתא דס"ל הכי לרבי יוחנן ור"ל הוו להו לאפלוגי אנכסי' אלו בהדיא.

והדרינן אלא בנכסים אלו לא פליגי דודאי אדם אוסר כי פליגי בנכסי דרב ושמואל סברי אפילו נכסי אדם אוסר וכי אמרי אלו לאו דוקא דפשיטא להו דכל היכא דאמר נכסי אפילו כי אמר אלו אין דינו אלא בנכסי ואפ"ה אדם אוסר אי משום דנכסי נמי לעולם משמע ואלו שהן עכשיו נכסי קאמר אי משום דכיון דחיילא עלייהו איסורא תו לא פקע ור' יוחנן ור"ל סברי דדוקא נכסים אלו אדם אוסר אבל נכסי אין אדם אוסר. והשתא אתיא מתני' שפיר לר' יוחנן ור"ל כדאיתא לרב ושמואל דר' יוחנן ור"ל בנכסים אלו מוקמי לה וריסא רבותא קמ"ל דאע"פ שהגיע שביעית אינו יורד ואינו אוכל דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו וסיפא רבותא קמ"ל דאם בשביעית נדר אין יורד לתוך שדהו וכי קאמרי ר' יוחנן ור"ל נכסי עליך וכו' לאו דמוקמי לה למתני' בנכסי אלא לרב ושמואל קמהדרי וה"ק להו אי בנכסי אייני תנא לא הוה תני הכי אלא הכי הוי דינא דלפני שביעית אין יורד ואוכל וכשהגיע שביעית אוכל ואי הכי לא אשמעינן מידי אלא דאי מתניתין באומר נכסים אלו ומש"ה נדרא חייל אפילו לאחר שהגיע שביעית. ומקשינן דא"א דליתמרו רב ושמואל דאפי' כי אמר נכסי ליתסרו נכסים אפילו לאחר שיצאו מרשותו דהא אפילו גבי עודר תנן דכי קאמר לביתך לא משמע אלא כל עוד שיהא שלו אבל לא לאחר שמכרו וכ"ש גבי מדיר דלא משמע כי אמר נכסי אלא בעוד שיהו ברשותו. ומהדרינן אלא כי אמרי ר' יוחנן ור"ל בנכסי ורב ושמואל בנכסי אלו ולא פליגי כלומר דרב ושמואל מוקמי לה למתני' באומר נכסי אלו דכיון דאמר אלו אע"ג דאמר נכסי הרי כאילו אמר נכסים אלו ואפילו אפי' לאחר שהגיע שביעית וריסא רבותא קמ"ל ור' יוחנן ור"ל נמי הכי מוקמי למתני' וה"ק לא תיסק אדעתין דמתני' דקתני דאפילו הגיע שביעית אינו יורד ואינו אוכל מתוקמא אפילו בנכסי וטעמא משום דכיון דנחית בהו איסורא תו לא פקע דליתא אלא כל היכא דלא אמר אלא נכסי לא איתנהו ברשותיה אבל הגיע שביעית אוכל מן הנוטות דפקע להו איסורייהו הלכך ודאי מתני' לא מיתוקמא אלא בנכסי אלו. ואע"ג דהאי דינא מצית למיגמרי' ממתני' דהאומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס וכו' א"ר יוחנן אמתני' לפרושה ולברורה דלא ניטעי בה משום דסתם מודר הנאה מחבירו בנכסי משמע כדתנן לקמן [מג.] המודר הנאה מחבירו וכו' נותן לאחר לשם מתנה והלה מותר בה ואי באומר נכסים אלו אין הלה מותר בה. כ"ל פירושא דהאי שמעתא. ולא ידענא אמאי נקט הש"ס במסקנא ר' יוחנן ור"ל מקמי רב ושמואל דה"ל למינקט רב ושמואל בריסא כדקמסדר להו למימריהו מעיקרא מקמי ר' יוחנן ור"ל ונראה בעיני משום דכל שקלא וטריא דסוגיין נקטינן דר' יוחנן ור"ל קיימי אמילתייהו דרב ושמואל לאפלוגי עליה מש"ה כי הדרי למימר דלא פליגי מקדמיין לדר' יוחנן ור"ל מקמי רב ושמואל לומר דלאו אמילתייהו קיימי כלל. ואית דגרסי הכא ורב ושמואל בנכסים אלו מיהו אפילו להך גירסא ה"ה בנכסי אלו דאדם אוסר שהולכין אחר לשון אחרון דאמר אלו והכי איתא בירושלמי [פ"ה ה"ג] דיתך זה משום מה אתה תופסו משום דיתך או משום זה ומסקנא משום זה: **ארעא נמי רחמנא אפקרי'.** כלומר ללקיטת הפירות ולמה לא ירד לתוכה אבל ללקוט פירותיה: **אמר עולא בעומדין אילנות על הגבולין.** אין הכי נמי דללקוט אילנות שבאמצע השדה מותר לירד לתוכה אבל ללקוט אילנות שעומדין על הגבולין לא דרחמנא לא אפקרה לארעא אלא ללקוט פירותיה הלכך כיון שאילנות אלו יכול ללקט אותם לא ירד: **ר"ש בן אליקים אומר גזרה שמא ישהא בעמידה.** ומש"ה אפי' ללקט אילנות שבאמצע השדה לא ירד לתוכה דהוי דמדינא שרי דארעא רחמנא אפקרה משום גזרה אסור. ואע"ג דהכא גזרינן שמא ישהה בעמידה ועליל (דף לט.) גבי חולה לא גזר שמואל אלא שמא ישהה בישיבה אבל בעמידה לא גזר דא"כ ליתסר לבקרו אפי' עומד התם היינו טעמא משום דכיון דדרך מבקר ליסד ואתה מצריכו לעמוד אית ליה היכרא ולא ישהה בעמידה אבל הכא מאי היכרא אית ליה הא אין דרך ללקוט את הפירות אלא בעמידה ושייך למיגזר שמא ישהה: **מתני' לא ישאילנו.** מודר למדיר ובגמרא מפרש טעמא: **ולא ישאל ממנו.** מודר ממדיר דהא מתהני מיניה. שאלה שייכא במידי דהדר בעיניה כבהמה וכלים הלואה שייכא במידי דלא הדר בעיניה כהלואת מעות:

גמ'

אם מת: (ג) **ואם נדר בחייו ובמותו.** כיון דמפרש במותו מת לא יירשנו אלמא דאדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו לאחר מותו: **שאני הכא** (ב) **דאמר בחייו ובמותו.** אבל היכא דאמר בסתם אימא לעולם אין אדם אוסר וכו': **מ"מ קשיא.** כדאמרינן אי בהאי טעמא פליגי ליפלגו בנכסים אלו: **אלא בנכסים אלו כ"ע לא פליגי.** דמשמע נכסים אלו לעולם: **כי פליגי דאמר נכסי.** ר' יוחנן ור"ל סברי היכא דאמר נכסי אין אדם אוסר וכו' דנכסי משמע כל זמן שהן ברשותי ורב ושמואל סברי אפילו אמר נכסי (ג) (אמר) אדם אוסר דבר וכו': **קונם לתוך ביתך שאני נכנס.** כל זמן שהוא ביתך דהוי דומיא דנכסי עליך כיון שמת בעה"ב או שמכרו לאותו בית לאחר מותר ליכנס בו דהשתא אינו שלו אבל אמר לבית זה שאני נכנס דהוי משמע (ד) נכסים אלו דקא אסר הבית עליו לעולם אע"פ שמת או מכרו לאחר אסור ליכנס בו. אלמא דשאני בין נכסי לנכסים והיכי קאמרי רב ושמואל ל"ש נכסי ול"ש נכסים דאדם אוסר וכו': **אלא כי אמרי רב ושמואל: בעומדים אילנות על הגבולין.** לחון שיכול לתלוש מן הפירות מבחוץ מש"ה אינו יורד דהא דרחמנא אפקריה לארעא גבי שביעית לצורך אכילה ועכשיו לא היה נכנס לצורך אכילה: **ר"ש בן אליקים אמר.** הא דקתני אוכל מן הנוטות ודאי כדקאמרת כגון דעומדין על הגבולין משום שיכול להושיט ידו וליקח מבחוץ אבל אין עומדין על הגבולין אינו יורד לתוך שדהו דאסור לו לירד לשם: **גזירה שמא ישהא בעמידה.** דלאחר שאכל עומד לו לשם וקמיתהני מנכסים דמדיר ואסור דהאי דאפקריה רחמנא כל זמן שהוא אוכל אז יכול לעמוד לשם דהפקר הוא אבל אלא לצורך אכילה לא אפקריה: **מתני' המודר הנאה מחבירו לא ישאיל לו.** שאלה בכלים. הלואה במעות:

גמ'

(ה) נקמן מו., ב) [לעיל לט.], ג) [שייך לע"ז], ד) [דף מז.], ה) [דף מו.], ו) בס"ז: מימריה קמיה, ז) ל"ל ולוקח,

תוספות

מכל מקום [קשיא]. אי ס"ל לתין אדם אוסר דבר אלא בדאמרו לשמעינן מילתיה דאלו: **אלא בנכסי אלו לא פליגי דאדם אוסר כי פליגי בנכסי דרב ושמואל סברי ל"ש נכסי אלו לא שנא נכסי אוסר.** וקשה אמאי נקט במילתיה נכסי אלו הוה מלי למיפרך מהך בריימתא דלעיל קונם שאתה נהנה מת יירשנו אלמא בנכסי אינו אוסר אי מהאי דלעיל (דף לה.) גבי קוידוס מת אי נתנו במתנה מותר מיהו ניחא ליה טפי לאותובי ממתניתין דלקמן דדמי טפי לנכסי אלו דקתני: מי איכא למ"ד בנכסי אדם אוסר. והתנן בפ' השותפין. מותר דלא נאסר אלא בעודנו ברשותו: **אלא כי אמרי** רבי יוחנן וריש לקיש בנכסי רב ושמואל בנכסי אלו. ולא פליגי: **מאי שנא** דאוכל מן הנוטות דפיני להפקירא איגון ארעא נמי הפקירא הוא ואפקרה רחמנא לצורך אכילה ואמאי לא ירד בה לאכול מאותן שאינן נוטות:

בעומדים על הגבולין. דיכול לתולשן בלא ירידה בתוך השדה ולכך אמר דלא ירד לתוך השדה כיון דאפשר לאוכלם בלא ירידה אבל היכא דאין עומדין על הגבולין לעולם יורד ואוכל דרחמנא אפקריה: **אלא גזירה שמא ירבה בעמידה.** לאחר אכילה ולצורך אכילה אפקריה רחמנא שלא לצורך אכילה לא ואינו מותר אלא בנוטות שנוטות מחוץ לשדה ואינו נכנס לתוך השדה כלל: המודר הנאה מחבירו. שאכילו הדיבור שלא יהנה משלו: לא ישאילנו חבירו דקא מהני ליה ולא ישאל דאם אחבירו אינו חבירו ובגמרא פריך הא לא מהני ליה למודר: ולא ילוונו חבירו. דקמהני ליה: **ולא ילוה חבירו ממנו.** ובגמרא פריך אמאי: **לא ימכור לו חבירו.** דאמרינן בשילהי פירקין דלעיל (דף לא.) דמיתהני מוכר ז) ללוקח ולכך אסור בין למוכר בין ללוקח:

מסורת הש"ס

(א) [לקמן מו., ב) [לעיל לט.], ג) [שייך לע"ז], ד) [דף מז.], ה) [דף מו.], ו) בס"ז: מימריה קמיה, ז) ל"ל ולוקח,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ור"י ורי"ק סברי נכסים אלו אדם: (ב) רש"י ד"ה שאני הכא דמפרש ואמר בחייו: (ג) ד"ה כי פליגי וכו' אמרינן אדם: (ד) ד"ה קונם וכו' דהוי משמע דומיא דנכסים אלו וכו' רב ושמואל וכו' הס"ל וחמ"כ מ"ה בעומדין אילנות על הגבולין והפירות נוטין לתוך שיכול וכו' לצורך אכילה אפקריה ועכשיו:

פירוש הרא"ש

דהכי קאמר ליה בחייו ובמותו. אבל אי לא פריש אפילו אמר נכסי אלו אינו אוסר לכשיצא מרשותו: מ"מ קשיא. ליפלגו בנכסים אלו: שדך שאני לוקח. היכא דאמר המודר שדך הוי כאומר המדיר נכסי לבית זה הוי כמו נכסי אלו: **ולא פליגי.** ורב ושמואל שאמרו נכסים אלו אמתניתין קאי ויתא להו לפרושי מתניתין דקתני ובשביעית אוכל מן הנוטות דהיינו עדר בשביעית ורבי יוחנן ור"ל ניחא להו לפרש הגיע שביעית: **ארעא** נמי רחמנא אפקרי'. לילך בתוך השדה כדי ללקט הפירות: בעומדין על הגבולין. אינו צריך לילכם בתוך השדה ואפשר לכל אדם אין לו רשות ליכנס כיון שיכול ליקח הפירות: אמר אע"ג דלאינם אחריינא מותר למודר אסור אבל ליקח פירות העומדין בתוך השדה יכול לילך: גזירה שמא ישהה בעמידה. יותר מכדי צורך לקיטת פירות הלכך לא יכנס לתוך השדה כלל ללקט הפירות: מתני' לא ישאל ממנו. מפרש בגמרא וכן לא ילוה ממנו: לא ימכור לו ולא יקח ממנו: בזבינא מלינא דאיכא הנאה לתרוייהו שוה בשוה אבל למכור לו ביותר וליקח ממנו בפחות מותר:

גמ' בשלמא לא ילונו דקא מהני ליה אלא לא ילוה הימנו מאי קא מהני ליה ובשלמא לא ילוה הימנו ולא יקח הימנו דקמיתהני מיניה אלא לא ישאל הימנו מאי קא מיתהני מיניה א"ר יוסי בר' חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה אביי אמר [א]גזירה [ב]לשאול משום להשאיל וכן בכולהו גזירה: **מתני'** [ג]אמר לו השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה אמר קונם שדי שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין [ד] המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני [ה] נודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה והוא נותן לו ובא ונוטל מזה היה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה והן עושין עמו ובאין ונוטלין שכר מזה [ד]היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל [ו]נותן לאחד לשום מתנה והלה מותר בה אם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר: **גמ'** אמר ר' יוחנן מ"ט דר' יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא מרשות נותן לרשות מקבל אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה מתיב ר' אבא והלה נוטל ואוכל ורבי יוסי אוסר א"ר יוסי אימתי בזמן שנדרו קודם להפקירו אבל

גמ' בשלמא לא ילונו מהו ממנו ולא יקח ממנו ולא ישאל ממנו. כלומר מודר ממדיר דקא מתהני מיניה ומשום הכי אסור אלא לא ישאילנו ולא ילונו ולא ימכור לו מאי קא מיתהני מיניה. ג"ל דמשמע ליה דמתני' בזבינא חריפא ומש"ה משמע ליה הכי ולא מוקי ליה בזבינא דרמי על אפיה וליפרוך ליפכא ל"ג בזבינא מליעתא ולא תקשי ליה מידי במכר משום דסבירא לי' הכי דבהני דקתני מקמי הא דהיינו לא ישאילנו ולא ילונו לא מהני מידי הכי נמי בלא ימכור לו לא מתהני מידי והיינו בזבינא חריפא ומש"ה פריך הכי: **א"ר יוסי בר' חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה.** וכי תימא אם כן מאי קמ"ל נראה דסתם לן כר"א דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דכבר סתם לן כוותיה בריש פירקין (דף נב:) קמ"ל דכל הני נמי לא גריעי מויתור ואסירי לר"א: **אביי אמר גזירה לשאול משום להשאיל וכן כולהון גזירה.** דמש"ה אסרינן נמי למכור לו אטו ליקח ממנו. ואע"ג דתנן לעיל בפרק ד' נדרים (דף לא.) שאיני נהנה ליטראל ליקח ביתר ומוכר בפחות שיטראל נהנין לי ליקח בפחות ומוכר ביתר ואמרינן עלה בסוגיין דלעיל דכל היכא דהוי זבינא חריפא שרי מודר למכור למדיר ולא גזרינן כבר כתב ד' הרמב"ם ז"ל[ז] דהתם כיון דמכלהו ישראל נדר לא גזרינן עלה דלי גזרינן עלה ומצריכינא ליה ליהנות לעובדי כוכבים טריפא ליה מילתא אבל כאן שאינו אסור אלא להנאת חבירו בלבד מצי למיקס עלה דמילתא וגזרינן. וא"ת והא אפי' במודר הנאה מחבירו בלבד תנן לקמן בפרק השותפין (דף מז:) הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי הוה ליה למיתני שניהם אסורין ומשום גזירה י"ל דלאו קושיא היא דכי גזרי' הכא ה"מ בהני בלחוד דתנינן במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אמי נמי למיסקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למיגזר אלכך לא מצי תני שניהם אסורין: **מתני' קונם שדה שאני חורש בה לעולם.** שואל אמר כך לחבירו מתוך שכעס עליו שלא רצה להשאילה לו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין.** שכיון שהוא חורש אין במשמעות לשונו אלא חרישתו בלבד: **ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין.** שלא יהנה בחרישתו אחרון אחרון שלא יהנה לחרוש לחבירו בשבילו כדי שלא יהנה בחרישתה: **הולך אצל חנוני הרגיל אצלו.** רבותא קמ"ל דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפו תדיר לא אמרי' שליחותיה קעביד וכ"ש אם לא אמר לאדם מיוחד אלא לאמר כל הזן אינו מפסיד שרי כדאיתא בפרק המדיר (כתובות ע.): **ובא ונוטל מזה.** אם רצה קאמר ולומר דאף על גב דלבסוף נוטל מזה ודעתייהו בהכי לאו שליחותיה קעביד דלא הוי אלא באומר כל השומע קולי יזון כדאיתא בהמדיר (כתובות דף ע:) אבל ליכא למימר דכי קתני ובא ונוטל מזה קאמר דכי מחייב לשלומי אלמא שליחותיה קעביד ומהני ליה ואסור: **היה ביתו לבנות.** לא זו אף זו קתני בריש השמעינן דלגורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לגורך בנין ביתו התירו: **נותן לאחר משום מתנה.** דלבתר הכי לא מתהני מיניה אלא ממקבל מתנה: **והוא נוטל ואוכל.** דלאו מדידיה מתהני אלא מהפקרא: **ור' יוסי אוסר.** בגמ' מפרש טעמא: **גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל.** שאם אמר הריני נותן מתנה זו לפלוני יכול לחזור בו עד שיגיע לידו של מקבל: **אף הפקר עד דאתי לרשו' זוכה.** שאינו [יוצא] מרשות בעלי עד שיזכה בו אחר ואי בעי למיהב' מצי הדר הלכך כי זכי בה מודר ממדיר קא מתהני: **שנדרו קודם להפקרו.** שאסרו ואח"כ הפקירו: [ו]**מה לי הפקרו קודם לנדרו.** דהא כל זמן שלא זכה בו דמפקיר הוי ודינא הוא דליחול נדריה עליה ואמאי קתני ה"ז מותר: כל

לו אם כן היה אסור המתנה ליתן לו בשלימות המדיר: היה ביתו לבנות וגדרו לגדור. לא זו אף זו קתני: נותן לאחר לשון מתנה בו'. ודוקא באין לו מה יאכל המירו זה: ור' יוסי אוסר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל. כדאמרינן בכריתות (דף כד.) דהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה הדלה לגרה דברשות נותן היא עד שתגיע ליד המקבל: אף הפקר בן. הלכך כי זכי ביה מרשותיה קא זכי וכאילו נתנו לידו: אחרת דמילתא קתני: הוא נותן לו ובא ונוטל מזה. אם יהא הפועלים יכולין לתבוע כלום: ביתו לבנות. שאע"פ שאין לוקח מזון כל כך: נותן לאחר במתנה והלה מותר. ולא המירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין בריבית בין ביחיד בנדרים אלא המירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל. לשון הרב רבי אליעזר ממי"ץ: הרי הן מופקרין בו' ורבי יוסי אוסר. מפרש בגמ' מאי טעמא דרבי יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה יכול לחזור עד דאתי לרשות מקבל ולא הוי כלום עד דאתי לידו אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה דקודם לכן לא כלום הוא ודידיה הוא ולכך אסור לזכות בה המודר דבשעה שזוכה בו אל מדיר הוא והפקר דוקא פליג רבי יוסי אבל אחרון במתנה לא פליג:

א) [ע"ז ו:], **ב)** כתובות ע: ע"ש, **ג)** [לקמן מח.], **ד)** ל"ל הרמב"ן. יעב"ץ, **ה)** [לל' נדרים פ"ז ה"ז], **ו)** [שיך לע"ב],

הגהות הב"ח

(א) במשנה אלא החנוני ואומר אים פלוני מודר ממני: **(ב)** רש"י ד"ה קונם שדה שאני חורש בה שלא: **(ג)** ד"ה הן ור' יוסי אוסר בהא דמנייחו: **(ד)** ד"ה מה מתנה וכו' דאתיא לידי מקבל אף הפקר כל"ל והל"ל: **(ה)** ד"ה מתיב וד"ל אמר רבי יוסי הל"ל:

תוספות

בשלמא לא ילונו חבירו דמהני ליה למודר אלא לא ילוה הימנו מאי קמתהני מיניה המודר. ה"ג בפיפא בשלמא לא יקח הימנו ולא ילוה הימנו אלא לא ישאל ממני לא בשלמא לא יקח דמתני' קושיא דאקשית דלא יקח איכא לגמוי בשיטיא דחיקא דקמתהני מוכר בזבינא מליעא ולא ילוה דמיתהני מודר דכי הדר פרע מדיר פרע ליה זוזי טבין ותקולי ומהני ליה אלא לא ישאלנו כלי או דבר שחוזר בעין מאי מהני ליה מדיר: אמר אביי גזירה לשאול משום להשאיל למודר וכן כלהו לא ילוה הימנו גזירה שמא ילוה לו אבל לא יקח אסור מן הדין אטו ליקח בפחות כדמפרש בזבינא מליעא ושמא יש לפרש דלא יקח בפחות קאמר דהשתא נפסד המוכר אלא משום גזירה דגזרינן אטו יקח המודר בפחות דקמתהני ליה וקשה דהא תנן (לקמן מז:) האומר הריני עליך המודר אסור וכן סוף פ' ארבע נדרים שאיני נהנה ליטראל נוקח ביותר דמודר מותר ליהנות ולא מדיר ולא גזרינן דלא יהנה פן יהנה ממנו הוא ומ"ש דגזרינן לשאול אטו להשאיל ונראה להר"מ דרגילות הוא כשאדם משאיל לחבירו שחבירו משאיל לו יותר משאר בריות: **אמר** לו השאילני **פרתך אמר** ליה אינה **פנויה אמר השואל קונם שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור.** דנתקיים לאסור אלא על מי שדרכו לחרוש בה: **המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך וכו'.** אומר לו אם יכול לזכות בה המודר דבשעה שזוכה בו אל מדיר הוא ואהפקר דוקא פליג רבי יוסי אבל אחרון במתנה לא פליג:

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה טו:
נו ב מיי' פ"ח מהלכות נדרים הל' יב [ריב] טוש"ע י"ד סי' ריח סעיף ה:
נז ג מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ח:
נח ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ט:

מוסף רש"י

קונם שדי שאני חורש בה. לא תתשוב שאני שואלה לחרישה, שאם תשאיל אותה לי קונם וכו', והשאילה לו, הוא אסור. טעם המשנה דולמי כיון במה שהוגלג (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

קונם שאני חורש בה לעולם. אותה שביקש שישאילנה לו אסרה עליו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים.** כי לפי רגילותו כיון ליזוד אם הוא אדם שהוא בעצמו רגיל לחרוש שדהו הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש שדהו באותה הפרה ואם אין דרכו לחרוש הוא [מותר] וכל אדם אסורים לחרוש בה שדהו: **אלא לא ילוה ממנו מאי קמתהני ליה.** בשלמא לא ישאילנו דהא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמתהני ליה בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו דקא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמתהני ליה. ואיכא לפרש בשלמא לא יקח ניחא דקמתהני ליה וכן קושיין דלא ילוה איכא לגמוי בדוחק שמא יפרע זוזי טבי ותקולי יותר מאותן שהלוה לו ומצא שהוא מודר אלא לא ישאל הימנו שמחזיר לו החפץ בעין מה הנאה קא מטי ליה: גזירה לישאל **אמו** להשאיל וכן בולהון. הא כולהון לאו דוקא דלא קאי אלא ילוה: **מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל. ובא ונוטל מזה.** אם ירצה לתת לו אבל משום הכי אינו חייב לתת לו שהרי לא אמר לו שיתן לאדם היה חייב לשלם לו על פי הדברים שאמר לו משום דמוכחא מילתא דשאמר לו אים פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו דלשם כך אמר לו שיתן לו וכיון שהוצרך ממנון מידו על פי דבורו חייב לשלם

גמ' בשלמא לא ילונו מהו ממנו ולא יקח ממנו ולא ישאל ממנו. כלומר מודר ממדיר דקא מתהני מיניה ומשום הכי אסור אלא לא ישאילנו ולא ילונו ולא ימכור לו מאי קא מיתהני מיניה. ג"ל דמשמע ליה דמתני' בזבינא חריפא ומש"ה משמע ליה הכי ולא מוקי ליה בזבינא דרמי על אפיה וליפרוך ליפכא ל"ג בזבינא מליעתא ולא תקשי ליה מידי במכר משום דסבירא לי' הכי דבהני דקתני מקמי הא דהיינו לא ישאילנו ולא ילונו לא מהני מידי הכי נמי בלא ימכור לו לא מתהני מידי והיינו בזבינא חריפא ומש"ה פריך הכי: **א"ר יוסי בר' חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה.** וכי תימא אם כן מאי קמ"ל נראה דסתם לן כר"א דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דכבר סתם לן כוותיה בריש פירקין (דף נב:) קמ"ל דכל הני נמי לא גריעי מויתור ואסירי לר"א: **אביי אמר גזירה לשאול משום להשאיל וכן כולהון גזירה.** דמש"ה אסרינן נמי למכור לו אטו ליקח ממנו. ואע"ג דתנן לעיל בפרק ד' נדרים (דף לא.) שאיני נהנה ליטראל ליקח ביתר ומוכר בפחות שיטראל נהנין לי ליקח בפחות ומוכר ביתר ואמרינן עלה בסוגיין דלעיל דכל היכא דהוי זבינא חריפא שרי מודר למכור למדיר ולא גזרינן כבר כתב ד' הרמב"ם ז"ל[ז] דהתם כיון דמכלהו ישראל נדר לא גזרינן עלה דלי גזרינן עלה ומצריכינא ליה ליהנות לעובדי כוכבים טריפא ליה מילתא אבל כאן שאינו אסור אלא להנאת חבירו בלבד מצי למיקס עלה דמילתא וגזרינן. וא"ת והא אפי' במודר הנאה מחבירו בלבד תנן לקמן בפרק השותפין (דף מז:) הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי הוה ליה למיתני שניהם אסורין ומשום גזירה י"ל דלאו קושיא היא דכי גזרי' הכא ה"מ בהני בלחוד דתנינן במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אמי נמי למיסקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למיגזר אלכך לא מצי תני שניהם אסורין: **מתני' קונם שדה שאני חורש בה לעולם.** שואל אמר כך לחבירו מתוך שכעס עליו שלא רצה להשאילה לו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין.** שכיון שהוא חורש אין במשמעות לשונו אלא חרישתו בלבד: **ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין.** שלא יהנה בחרישתו אחרון אחרון שלא יהנה לחרוש לחבירו בשבילו כדי שלא יהנה בחרישתה: **הולך אצל חנוני הרגיל אצלו.** רבותא קמ"ל דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפו תדיר לא אמרי' שליחותיה קעביד וכ"ש אם לא אמר לאדם מיוחד אלא לאמר כל הזן אינו מפסיד שרי כדאיתא בפרק המדיר (כתובות ע.): **ובא ונוטל מזה.** אם רצה קאמר ולומר דאף על גב דלבסוף נוטל מזה ודעתייהו בהכי לאו שליחותיה קעביד דלא הוי אלא באומר כל השומע קולי יזון כדאיתא בהמדיר (כתובות דף ע:) אבל ליכא למימר דכי קתני ובא ונוטל מזה קאמר דכי מחייב לשלומי אלמא שליחותיה קעביד ומהני ליה ואסור: **היה ביתו לבנות.** לא זו אף זו קתני בריש השמעינן דלגורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לגורך בנין ביתו התירו: **נותן לאחר משום מתנה.** דלבתר הכי לא מתהני מיניה אלא ממקבל מתנה: **והוא נוטל ואוכל.** דלאו מדידיה מתהני אלא מהפקרא: **ור' יוסי אוסר.** בגמ' מפרש טעמא: **גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל.** שאם אמר הריני נותן מתנה זו לפלוני יכול לחזור בו עד שיגיע לידו של מקבל: **אף הפקר עד דאתי לרשו' זוכה.** שאינו [יוצא] מרשות בעלי עד שיזכה בו אחר ואי בעי למיהב' מצי הדר הלכך כי זכי בה מודר ממדיר קא מתהני: **שנדרו קודם להפקרו.** שאסרו ואח"כ הפקירו: [ו]**מה לי הפקרו קודם לנדרו.** דהא כל זמן שלא זכה בו דמפקיר הוי ודינא הוא דליחול נדריה עליה ואמאי קתני ה"ז מותר:

נה א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה טו:
נו ב מיי' פ"ח מהלכות נדרים הל' יב [ריב] טוש"ע יד סי' ריח סעיף ה:
נז ג מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ח:
נח ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ט:

מוסף רש"י

קונם שדי שאני חורש בה. לא תתשוב שאני שואלה לחרישה, שאם תשאיל אותה לי קונם וכו', והשאילה לו, הוא אסור. טעם המשנה דולמי כיון במה שהוגלג (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

קונם שאני חורש בה לעולם. אותה שביקש שישאילנה לו אסרה עליו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים.** כי לפי רגילותו כיון ליזוד אם הוא אדם שהוא בעצמו רגיל לחרוש שדהו הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש שדהו באותה הפרה ואם אין דרכו לחרוש הוא [מותר] וכל אדם אסורים לחרוש בה שדהו: **אלא לא ילוה ממנו מאי קמתהני ליה.** בשלמא לא ישאילנו דהא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמתהני ליה בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו דקא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמתהני ליה. ואיכא לפרש בשלמא לא יקח ניחא דקמתהני ליה וכן קושיין דלא ילוה איכא לגמוי בדוחק שמא יפרע זוזי טבי ותקולי יותר מאותן שהלוה לו ומצא שהוא מודר אלא לא ישאל הימנו שמחזיר לו החפץ בעין מה הנאה קא מטי ליה: גזירה לישאל **אמו** להשאיל וכן בולהון. הא כולהון לאו דוקא דלא אלא ילוה: **מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל. ובא ונוטל מזה.** אם ירצה לתת לו אבל משום הכי אינו חייב לתת לו שהרי לא אמר לו שיתן לאדם היה חייב לשלם לו על פי הדברים שאמר לו משום דמוכחא מילתא דשאמר לו אים פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו דלשם כך אמר לו שיתן לו וכיון שהוצרך ממנון מידו על פי דבורו חייב לשלם

כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר. אין הכי נמי דמלי הדר ביה דדיליה הוי ואי הוה אסר ליה לאותו דבר שהפקיר בפירוש חייל נדרו אלא הכא היינו טעמא משום דכל האוסר נכסיו סתם אין דעתו על מה שהפקיר: **הכי גרסינן מפיב רבא מקצתן לראשון וכולן לשני אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו מותר. דמסתמא כי מדיר אינש על מה דלית ליה בדשותיה הוא דאדליה ולא על מה שכבר הפקיר ואדהכי מותר. ואי אמרת טעמא דרבי יוסי משום דלא הוי הפקר עד דאתיא לרשות זוכה מה לי נדרו קודם כו' הא כי נדר האי אכתי לא זכה ביה שום אדם ואמאי מותר: היינו טעמא דשרי דכל המדיר אין דעתו על מה שהפקיר. אלא על מה שעדיין בדשותו ואדהכי מותר: מפיב רבא כו' מקצתן לראשון וכולן לשני. שכ"מ שכתב מקצת נכסיו לאחד והשאר כולן כתב לשני: ראשון קנה שני לא קנה. ואם עמד מוחזר בשני ואינו מוחזר בראשון לפי שכשכתב לראשון שייר לעצמו מה שנתן אחר כך לשני ומן השני מוחזר דלא שייר כלום ומש"ה לא קנה. ואי אמרת לא הוי מתנה עד דמטי ליד מקבל אמאי קנה ראשון טפי משני הא כיון דלא אתי לידיה לא הוי שלו וכי היכי דשל שני הוי שיור לראשון איכא למימר נמי דשל ראשון הוי שיור לשני הואיל ובדשותו של נותן הן אכתי כל זמן דלא אתי לידיה דהאי אלא מדקנה ראשון ש"מ ליתא להא דר' יוחנן דאמר לא זכי מקבל עד דאתיא לידיה: אלא אמר רבא. לעולם קסבר רבי יוסי דמן התורה הוי (ו) מתנה לאלתר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה והואיל ומשעה שהפקירו הוי הפקר ומאי טעמא דר' יוסי דאסר הכא בתמניתין: היינו טעמא דרבי יוסי. דלא אמר דליהוי הפקר: משום מתנה בית חורון. כדתנן בפרקין לקמן (דף מח.) דמוכחא מילתא דלא נתנה לחברו אלא בשביל שיבא אביו ויאכל והכא נמי אי אמרינן הוי הפקר כיון דאין שם אחר מיחזי דשביל מודר ממש הפקיר והיינו דומיא דבית חורון הלכך (ז) אוקמינן אדרבנן דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. ואית דמפרשי אלא אמר רבא לעולם לר' יוסי מדאוריתא לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה ולא דמי למתנה ומדרבנן הוא דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה לקמן כדי שלא תשתכח תורת הפקר והכא במתני' כו': המפקיר אם שדהו כל ג' ימים הראשונים יכול לחזור בו. אין אמר אין לנוסי שיהא הפקר לחזר בו ובין זכה בו איהו בתוך ג' ימים ושם הפקר לא חייל ביה ולא פקע ליה מידי מעשר דהפקר פטור מן המעשר כדקאמרינן (שבת דף סח.) ונשמר פרט להפקר: מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו. ופטור מן המעשר כל מאן דזכי ביה: אמר ברמאותן זה כל ג' ימים אינו מתברר שיהא הפקר דאיכא למיחש דלא מדעתייהו מפקרי אלא להערמה בלבד ולא הוי הפקר ולפיכך רואי לומר דאפי' זכה בו אחר יכול מפקיר לחזור בו שעדיין לא נגמר הפקירו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ואפי' לא זכה בו אדם לא כל הימנו לחזור בו משום דלאחר שלשה תו ליכא למיחש לרמאין שכל שנעשה ההפקר ברמאות אין הנעלים מאחרין לזכות בו יותר מג': ואי

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה °כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא (ו) אמקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום (ז) מתנת בית חורון תניא (ז) בהמפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

[א מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל' יח טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' יב:] **נט ב** מיי' פ"ב מהלכות נדרים הלכה יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רעג סעיף ט:

תוספות

ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו. בכלהו ליתסר הכא בדשותיה קיימי: אין דעתו לאסור מה שהפקיר. הלכך הוי הפקירו קודם לנדרו שרי: **מתיב רבא מקצתה לראשון וכולה לשני.** פירוש המחלק נכסיו: **ראשון קנה.** דהוי מתנה במקצת של שביב מרע דבעינן קנין ואם עמד אינו מוחזר ואפילו לא קנה דהוי מתנה כולה דמוחזר כשעמד ומשום הכי ראשון קנה דהוה מתנה במקצת ועי"כ בנמלך מעיקרא כי יהיב לראשון לא היה בדעתו ליתן כלל לשני דהכי אמר בפרק מי שמת (דף קמח:) המחלק נכסיו אם כנמלך עמד אינו מוחזר אלא בחסרון ואם כמחלק שמחלה כי יהיב לקמא מאז היה בדעתו לחלק אף לשני עמד מוחזר אף בראשון אם כן ע"כ כולן לשני דקאמר אף מקצת שנתן לראשון יהא נתון לשני הלכך כי אמר מקצתו לראשון לא היה בדעתו לומר ומקצתו לשני ושוב כי אמר כולן לשני הוי נמלך דאי כולן לשני דקאמר היה רולה לתת האחר שלא נתתי לראשון יהא לשני אם כן ראשון אמאי קנה אמאי מתחלתו כי אמר מקצתו לראשון היה בדעתו ליתן האחר לשני ונמלך שהוא נמלך והיה כמחלק ונימא דאם עמד מוחזר אלא ע"כ ר"ל אף מה שנתן לראשון ונמלך הוי אלא דעתו על מה שנתן ה"ג נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דבריית"א היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [לראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאע"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אף לו לכולם אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"ג נימא הכי: **אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון.** בגלגי אשתפין לקמן (דף מח.) ואסרו מטעם שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שדומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיזכה בו המודר: **תניא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** ומייב במעשר האוכל ממנו אם אינו מתברין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל אע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר וטעמא משום דאיסור טבל ידוע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימיו יכול לחזור בו בין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים דמפקרי והדרי כהו כדמפיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יאמרו העולם הוא אוכל פירותיו שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכלל ואילך ידוע ההפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מותר מיד כשהפקיר הבתם שמו שאינו ידוע ההפקר כן אינו ידוע שהדירו הבירו דכוותיה דהכא אנו מתירין משום דידוע ההפקר לאחר שלשה ימים כמו איסור הטבל חייב במעשר ולכא למימר דזה מן המחוי על הפטור דמעשר הוא מייבא ודיבה:

מוכח כשיפא גבי הפקר לזמן דקתני זכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו ובקי נמי אהפקר ליום אחד אלמא אע"ג דלא אדם בתורת הפקר אין בו חזרה ומיהו מלינן לפרש דאם הא דקתני מי שזכה בו לאחר שלשה קאמר כדפרי' בריאם ושבת חדש ושנה קאי אי נמי בהפקר בלא זמן מקנו חכמים שלא יהא פטור מן המעשר אם זכה בו בתוך שלשה ימים מפני הרמאין ואם לא יזכה בו בתוך ג' ימים יהיה ההפקר קיים ואם זכה בו אחר כך פטור מן המעשר אבל בהפקר ליום אחד עקרו מקנת חשש רמאין כדי שלא לבטל ההפקר לגמרי: **מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** דמיד כשהפקירו אל ההפקר ויצא מרשותו ואין לו כח לחזור בו ופטור מן המעשר והא דתמיגין בריאם דתוך שלשה ימים יכול לחזור בו מפני מקנת הרמאין ברגלין להפקיר פירותיהן ולחזור ולזכות בהם כדי לפטורן מן המעשר לכך מקנו חכמים דלא הוי הפקר עד אחר שלשה לפטרו מן המעשר אגב זה מקנו בכל הפקר שיוכל לחזור תוך שלשה לכל זמן שלא זכה בו אחר ואע"ג דמקנת הרמאים מפרש לקמן אלינא דר' יוסי גם רבנן נמי אית להו הך מקנתא ואי מקשי לך לפי מה שפירשתי דאם זכה לאלתר בתורת הפקר אין בו חזרה ומיהו מלינן ור"ל שהוא יכול אלא שאם הוא יקנו בו מלא אחר אבל אם היה יכול לחזור בו מדבורו היה מפקירו וחוזר בו מיד:

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה °כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא (ו) אמקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום (ז) מתנת בית חורון תניא (ז) בהמפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

תוספות

אמר רבא משום מעשה בית חורון. בגלגי אשתפין לקמן (דף מח.) ואסרו מטעם שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שדומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיזכה בו המודר: **תניא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** ומייב במעשר האוכל ממנו אם אינו מתברין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל אע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר וטעמא משום דאיסור טבל ידוע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימיו יכול לחזור בו בין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים דמפקרי והדרי כהו כדמפיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יאמרו העולם הוא אוכל פירותיו שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכלל ואילך ידוע ההפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מותר מיד כשהפקיר הבתם שמו שאינו ידוע ההפקר כן אינו ידוע שהדירו הבירו דכוותיה דהכא אנו מתירין משום דידוע ההפקר לאחר שלשה ימים כמו איסור הטבל חייב במעשר ולכא למימר דזה מן המחוי על הפטור דמעשר הוא מייבא ודיבה:

מסורת הש"ס

(ו) ב"ב קמח.; (ז) כתובות עח. [לקמן מח. ב"ב קלב.], (ג) [תוספתא מעשרות פ"ג], (ד) [פ"ט ע"ס], (ה) בס"א וטפי: טולן,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' דמן התורה הויא הפקר לאלתר כמתנה אע"ג דלא אתי לרשות זוכה ודקשיא והואיל ומשעה: (ב) ד"ה היינו טעמא וכו' הלכך אמרו רבנן:

גליון הש"ם

גמ' כל הנודר. עי' לקמן דף מו ע"ב בר"ן ד"ה ה"ד ועי' בב"ק דף קב ע"ב:

מוסף רש"י

מקצתן לראשון. וחזר ונתן כולו לשני, ראשון קנה. שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שביב מרע במקצת מתנה גמורה היא, שני לא קנה. כלו, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד מוחזר (רשב"ם ב"ב קמח:).

פירוש הרא"ש

ומה לי הפקרו קודם לנדרו. הא בדשותיה קאי עד דאתי ליד הזוכה: אין דעתו על מה שהפקיר. ואף על גב דבדשותו קאי בתר דעתא דנדר אזלינן ואין דעתו עליו: מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה. שביב מרע המחלק נכסיו ונותן מקצתן לראשון בקנין ואח"כ אמר וכולן לשני ראשון קנה ואם עמד אינו מוחזר במתנת שביב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא אם לא נזה מחמת מיתה שני לא קנה

דהוי מתנת שביב מרע בכולה ואם עמד מוחזר ומדקנה ראשון אלמא משבינן ליה כמנלך דמעיקרא כשנתן לראשון לא היה דעתו ליתן לשני דאי משבינן ליה כמחלק שמעיקרא היה בדעתו ליתן לשניהן אף ראשון נמי לא קנה דהא אמרי' בפרק מי שמת שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים רואין אם כמחלק מת קנו כולם עמד מוחזר בכולם אם כמנלך מת קנו כולם עמד אינו מוחזר אלא באחרון ומדאשבינן ליה כמנלך אם כן כולן לשני דקאמר קאי גם אמקצת שנתן לראשון כי היה בדעתו לחזור בו מתנתת הראשון אם היה יכול ומעיקרא כשאמר מקצתן לראשון לא היה בדעתו ליתן לשני ושוב נמלך לחזור בו מן הראשון וליתן הכל לשני דאי יכולן לשני דקאמר איינו מה שייר מנכסיו שלא נתנם לראשון ראשון אמאי קנה אם עמד הרי מילגן כל נכסיו והוי מתנת ש"מ בכולה אלא ודאי כשנתן לשני דעתו על מה שנתן לראשון ה"ג דעתו על מה שהפקיר וי"ש גורסין ומקצתן לראשון וכולן לשני זכה שני להשתעבד בראשון ובריית"א היא שנויה בתוספתא בהכותב נכסיו לשני עבדיו בשני שטרות ומכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו ראשון לא יצא לחירות ושני יצא לחירות וקנה כל הנכסים והראשון בכללם אלמא דעתו על מה שנתן כבר לראשון ונתן הכל לשני דאלא דאע"כ גם לשני הוי מתנה במקצת ולא קנה: משום מתנת בית חורון. לקמן בפרק השותפין ואסורים משום שלא היתה מתנה גמורה ה"ג אינו נראה הפקר גמור כי נראה שלא הפקירו אלא בשביל שיזכה בה המודר: כל שלשה ימים יכול לחזור בו. ולומר אני מחר כי ממה שהפקרתי ושוב אין אדם יכול לזכות בו הלכך אפילו קודם שחזר בו אין שם הפקר עליו אם אכל ממנו אדם ולא כיון לזכות מן ההפקר חייב במעשר וכן אם הוא לקטן שלא לשם זכיה מן ההפקר אלא לשם חזרה חייב במעשר ומיהו אם זכה בהן הוא או אחר פטור מן המעשר ולא יוכל אחר כך לבטל ההפקר כיון שכבר בא ליד אדם בתורת זכיה מן ההפקר וכן

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה °כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא (ו) אמקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום (ז) מתנת בית חורון תניא (ז) בהמפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

[ג מיי' פ"ט מהל' זכיה ומתנה הל' יח טוש"ע חו"מ סי' רנ סעי' יב:] **נט ב** מיי' פ"ב מהלכות נדרים הלכה יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רעג סעיף ט:

תוספות

ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו. בכלהו ליתסר הכא בדשותיה קיימי: אין דעתו לאסור מה שהפקיר. הלכך הוי הפקירו קודם לנדרו שרי: **מתיב רבא מקצתה לראשון וכולה לשני.** פירוש המחלק נכסיו: **ראשון קנה.** דהוי מתנה במקצת של שביב מרע דבעינן קנין ואם עמד אינו מוחזר והשני לא קנה דהוי מתנה כולה דמוחזר כשעמד ומיירי הכא כשעמד ומשום הכי ראשון קנה דהוה מתנה במקצת ועי"כ בנמלך מעיקרא כי יהיב לראשון לא היה בדעתו ליתן כלל לשני דהכי אמר בפרק מי שמת (דף קמח:) המחלק נכסיו אם כנמלך עמד אינו מוחזר אלא בחסרון ואם כמחלק שמחלה כי יהיב לקמא מאז היה בדעתו לחלק אף לשני עמד מוחזר אף בראשון אם כן ע"כ כולן לשני דקאמר אף מקצת שנתן לראשון יהא נתון לשני הלכך כי אמר מקצתו לראשון לא היה בדעתו לומר ומקצתו לשני ושוב כי אמר כולן לשני הוי נמלך דאי כולן לשני דקאמר היה רולה לתת האחר שלא נתתי לראשון יהא לשני אם כן ראשון אמאי קנה אמאי מתחלתו כי אמר מקצתו לראשון היה בדעתו ליתן האחר לשני ונמלך שהוא נמלך והיה כמחלק ונימא דאם עמד מוחזר אלא ע"כ ר"ל אף מה שנתן לראשון ונמלך הוי אלא דעתו על מה שנתן ה"ג נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דבריית"א היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [לראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאע"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אף לו לכולם אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"ג נימא הכי: **אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון.** בגלגי אשתפין לקמן (דף מח.) ואסרו מטעם שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שדומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיזכה בו המודר: **תניא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** ומייב במעשר האוכל ממנו אם אינו מתברין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל אע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר וטעמא משום דאיסור טבל ידוע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימיו יכול לחזור בו בין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים דמפקרי והדרי כהו כדמפיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יאמרו העולם הוא אוכל פירותיו שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכלל ואילך ידוע ההפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מותר מיד כשהפקיר הבתם שמו שאינו ידוע ההפקר כן אינו ידוע שהדירו הבירו דכוותיה דהכא אנו מתירין משום דידוע ההפקר לאחר שלשה ימים כמו איסור הטבל חייב במעשר ולכא למימר דזה מן המחוי על הפטור דמעשר הוא מייבא ודיבה:

מסורת הש"ס

(ו) ב"ב קמח.; (ז) כתובות עח. [לקמן מח. ב"ב קלב.], (ג) [תוספתא מעשרות פ"ג], (ד) [פ"ט ע"ס], (ה) בס"א וטפי: טולן,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' דמן התורה הויא הפקר לאלתר כמתנה אע"ג דלא אתי לרשות זוכה ודקשיא והואיל ומשעה: (ב) ד"ה היינו טעמא וכו' הלכך אמרו רבנן:

גליון הש"ם

גמ' כל הנודר. עי' לקמן דף מו ע"ב בר"ן ד"ה ה"ד ועי' בב"ק דף קב ע"ב:

מוסף רש"י

מקצתן לראשון. וחזר ונתן כולו לשני, ראשון קנה. שהיה בה שיור והויא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שביב מרע במקצת מתנה גמורה היא, שני לא קנה. כלו, דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד מוחזר (רשב"ם ב"ב קמח:).

פירוש הרא"ש

ומה לי הפקרו קודם לנדרו. הא בדשותיה קאי עד דאתי ליד הזוכה: אין דעתו על מה שהפקיר. ואף על גב דבדשותו קאי בתר דעתא דנדר אזלינן ואין דעתו עליו: מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה. שביב מרע המחלק נכסיו ונותן מקצתן לראשון בקנין ואח"כ אמר וכולן לשני ראשון קנה ואם עמד אינו מוחזר במתנת שביב מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא אם לא נזה מחמת מיתה שני לא קנה

אמר תהא שדה מופקרת לשבוע א'. לשמיטה אחת(ב): עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. אפילו בסוף שבת או בסוף חדש: משזכה בה בין הוא בין אחר. אפילו תוך שעה (ג) משהפקירו זכה בה שום אדם או הוא בעצמו לשום הפקר הוי הפקר דקסבר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה. זכיה דידיה או דאחר לא משיגא מידי עד דרפיק בה פורתא כדאמר במסכת עירובין בפרק עושין פסין (דף כה.) בההיא איתתא דעבדא מחילה בנכסי הגר אתא ההוא גברא רפק בה פורתא ואוקמוה רבנן בידיה ההוא גברא: **רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. רישא** דאמר משלשה ימים ואילך אפילו לא אתא לרשות זוכה אין יכול לחזור בו דהוי הפקר רבנן היא ובדין הוא דאפילו מיום ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים כדאמר רבה לקמן לדברי הכל וסיפא רבי יוסי דאמר **עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר** לחזור בו דאמר דלא הוי הפקר מדאורייתא **עד דאתי לרשות** זוכה ומשום הכי קתני יכול לחזור בו כר"י: **אמר עולא סיפא נמי רבנן היא.** דודאי מדאורייתא אע"ג דלא אתיא לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר ואפילו מיום ראשון. והאי דאמר כל שלשה ימים יכול לחזור לגביה לא משיגא הפקר מפני הרמאין דלכולי עלמא אית להו דרבה דאמר מפני הרמאין דהדרי ומחזקי בהו (ד) ואמרינן דלא הוי הפקר **עד שלשה ימים. וסיפא** דאמר **עד שלא זכה בה** לא הוי הפקר דמשמע **עד דאתי לרשות זוכה** היינו טעמא דשאני חדש ושנה ושבוע דלא שכיחן דאין דרכן של בני אדם להפקיר לזמן וכיון דזה שינה לכך אמרו חכמים דלא ליהוי הפקר לאפקועי ממעשר כל זמן דלא אתי לרשות זוכה: **ר"ל אמר מדסיפא ר"י.** דמשמע דלא ליהוי הפקר **עד דאתי לרשות זוכה: רישא נמי.** בתוך ג' ולאחר ג' רבי יוסי היא. ורישא היינו טעם דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו דהוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה (ה): **משום דלא לישתכח תורת הפקר.** דמדאורייתא ודאי לא הוי הפקר **עד דאתי לרשות** זוכה ולעולם כל זמן דלא אתא לידי זוכה לא הוי הפקר גמור וחייב חיוב דתרומה ומעשר והאי דאוקמוה רבנן אתורת הפקר לאו משום לאפקועי מתרומה ומעשר דכיון דמדאורייתא חייב דלאו הפקר הוא לא מפקעי ליה רבנן מתרומה ומעשר דלאו כל כמיניה אלא כדי שלא תשתכח תורת הפקר. ומ"מ גבי שנה ושבוע כיון דלא שכיחי אוקמוה רבנן מדאורייתא דלא הוי הפקר **עד דאתי לידי זוכה** דלא גזרו ביה רבנן משום שלא תשתכח תורת הפקר: **אי הכי אפילו מיום ראשון**(ו) **ליהוי הפקר.** כדי שלא תשתכח כו': **אמר רבה.** בדין הוא דליהוי הפקר מדרבנן אלא מפני הרמאין דבעי לאפקועי שדותם מתרומה ומעשר ואפקרי להו ואי אמרינן דלאלתר הוי הפקר ופטור מן המעשר הדרי (ז) מחזקי בהו ואדהכי כל שלשה ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דסבדי מתוך כך אתי ומחזיק ביה והוי דיליה וממנעי ולא מפקרי ולעולם אפילו לאחר שלשה ימים לא הוי הפקר מדאורייתא **עד דאתי לרשות זוכה: ופריך אבל מדאורייתא לא הוי הפקר**

ודלמא

שהוא לזמן לא נחלקו: ור"ל אמר מדסיפא רבי יוסי רישא נמי רבי יוסי. ודקא קשיא לך אי הכי לאחר שלשה אמאי אין יכול לחזור בו היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר כלומר אין הכי נמי דמדינא לרבי יוסי אפילו לאחר שלשה יכול לחזור בו אלא היינו טעמא דאי

ואי אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד וכו' עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו: רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. קס"ד השתא דטעמא דרבי יוסי דאסר במתני' כדרבי יוחנן דאמר לעילא(ח) להפקר כמתנה דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ומש"ה קאמר רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. ובהכי אתיא ליה כולה בריתא שפיר דרישא קתני כל שלשה ימים יכול לחזור מפני הרמאין וכדפרישית מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדינא דס"ל לרבנן דהפקר מעידנא דאפקריה מפקיר נפק ליה מרשותיה וסיפא קתני דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד בכה"ג ליכא למיחש לרמאין דאי דעתיה בעידנא דאפקריה דליהדר וליזכי ביה לאלתר למה ליה להפקירו לזמן ידוע לאפקריה לגמרי דכיון דדעתיה למיהדר ולמזכי ביה לא נפקא ליה מידי אלא ודאי לאותו זמן שהפקירו גמר והפקיר בלא הערמה כלל ולפיכך משזכה בין הוא בין אחר

א אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע (ח) אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משזכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו רישא רבנן סיפא ר' יוסי אמר עולא ב סיפא נמי רבנן היא אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזו' בו שאני שנה ושבוע דלא שכיחי ר"ל אמר מדסיפא ר' יוסי רישא נמי ר' יוסי ורישא היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר אי הכי אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר אמר רבה מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון אבל דאורייתא לא הוי הפקר

ודלמא

אין יכול לחזור בו והא אתיא שפיר אפילו לרבנן. מיהו מאי דקתני עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר דלרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא בהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו בהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשזכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואגטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי דהוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משזכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר היכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר נמצא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי בה מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר איהו גופיה וזכי ביה בפירוש מתורת הפקר ולא בשתכח כי היכי דלא ניתלי בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי מתוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אליבא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שבוע ושבת דלא שכיחן כלומר דלא שכיח דמפקרי אינשי בכי האי גונא וכיון ששנה זה אמדינן לדעתיה דכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אגיד גביה אפילו בחותו זמן שהפקירו לא ניחא ליה לליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך הילכך סבירא להו לרבנן בהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי בהפקר עולמית ואתיא סיפא שפיר לרבנן כדמתוקמא לרבי יוסי שהרי בהפקר

לחכמים ויש לנו לפרש הפקר דאורייתא במקום דלא אתי לידי רמאות דעיקר הפקר לא מציגו אלא בשביעית והתם לא אתי לידי רמאות דאינו יכול להחליף שביעית ולומר זאת ששית ודומיא דשביעית דלא אתי לידי רמאות כגון אחר שלשה הוי הפקר אבל תוך שלשה לא וכ' יוסי אוסר בתמניתן מפני רמאין תוך שלשה אבל לאחר שלשה יהנה המוכר דלא משום מתנת בית מורון אלא משום דאורייתא לא הוה הפקר כל כמה דיכול ליתי לידי רמאות כך פירש הגיעזר. ל"ע דהא תניא (לעיל דף מג:) דהפקר אם היה קודם נדרו אז יכול ליהנות אבל לאחר לא יהנה לעולם אפילו לאחר שלשה ואם כן הכי תוך שלשה הואיל דהפקר מדאורייתא הוי הפקר ויש כח ביד חכמים לבטל ההפקר מפני הרמאין ומאי פריך ודילמא אתי לעשורי ודאי אינו חייב מן התורה אפילו תוך שלשה מאחר שזכה וחכמים גזרו מפני הרמאים ומעשר מיניה וביה אבל לאחר שלשה מוכח מילתא דלאו רמאות הוא ואוקמוה רבנן מדאורייתא ובמתניתין דאוסר ר' יוסי במדיר משום דמיישינן לרמאות אבל כשהפקיר קודם נדרו אין אם שם רמאות דאתן קמיכון אבל אין דין מדיר ודין הפקר שוין דמדיר אם הפקיר קודם לנדרו מותר מיד שייך למיגזר וכן נדרו קודם אסור אף לאחר שלשה:

אמר שדה זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. ותייב במעשר מדרבנן ובטל הפהקר ומעשר מיניה וביה ואתי נמי כר' יוסי דמתמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית מורון כך פי' הר"ר אליעזר ועוד גרס דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ודוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בשאם לא כדפרישית אבל האי לזמן מוגבל מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דדוקא זכה אחר אבל הוא לא ונתנם נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגרייני מודו רבנן ואף על גב דלא מחמירין במודר הכא מחמירין טפי דאיהו הפקר עד שיזכה דאיהו בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דבריש אמר חייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי': **ריש לקיש אמר אפ' רישא אתיא כר' יוסי.** דמחמיר במדיר הכא נמי חייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום רמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **אי הכי אפ' מיום ראשון נמי.** כיון דחייש לבטלא תשתכח תורת הפקר ושביק שיעורא דלא חל עד דאתי לרשות זוכה היה לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי שיעורייהו דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו חכמים

עין משפט נר מצוה

ם א ב מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה יח סמג לאוין רמב טוש"ע יח מ"ס' רעג סעיף י:

תוספות

אמר שדה זו מופקרת ליום א' לשנה א' עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו. ותייב במעשר מדרבנן ובטל הפהקר ומעשר מיניה וביה ואתי נמי כר' יוסי דמתמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית מורון כך פי' הר"ר אליעזר ועוד גרס דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ודוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בשאם לא כדפרישית אבל האי לזמן מוגבל מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דדוקא זכה אחר אבל הוא לא ונתנם נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגרייני מודו רבנן ואף על גב דלא מחמירין במודר הכא מחמירין טפי דאיהו הפקר עד שיזכה דאיהו בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דבריש אמר חייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי': **ריש לקיש אמר אפ' רישא אתיא כר' יוסי.** דמחמיר במדיר הכא נמי חייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום רמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **אי הכי אפ' מיום ראשון נמי.** כיון דחייש לבטלא תשתכח תורת הפקר ושביק שיעורא דלא חל עד דאתי לרשות זוכה היה לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי שיעורייהו דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו חכמים

אמר תהא זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע א'. אם לא זכה בו אדם תהיה שלי כשמתילה: **עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו.** ולכאורה הכי נמי דאם לא הפקיר בו אדם אלא אם כן הוא בין אחר יכול לחזור בו. ותייב במעשר מדרבנן ובטל הפהקר ומעשר מיניה וביה ואתי נמי כר' יוסי דמתמרינן עליה וה"ה בלא זמן והאי דנקט זמן לרבותא דאע"ג דלא שכיח גזר ביה משום מתנת בית מורון כך פי' הר"ר אליעזר ועוד גרס דנקט הפקר לזמן משום סיפא דאי משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור ואפילו תוך ג' ימים ודוקא משום דהפקר לזמן הוא אבל בשאם לא כדפרישית אבל האי לזמן מוגבל מסתמא דעתו להפקר גמור דלא שייך למיגזר ועוד דדוקא זכה אחר אבל הוא לא ונתנם נקטיה ומשום דרישא נקט הוא הכא נמי נקטיה דכיון דאתי לרשות זוכה לא שייך למיגזר אבל אם הוא יהיה פטור שייך למיגזר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** בתמיה: אמר עולא סיפא רבנן וכו' כיון דלא שכיח וגרייני מודו רבנן ואף על גב דלא מחמירין במודר הכא מחמירין טפי דאיהו הפקר עד שיזכה דאיהו בו אחר כדפרישית אבל כשזכה פטור מן המעשר אפילו תוך שלשה ואף ע"ג דבריש אמר חייב עד לאחר שלשה הכא הטעם כדפי': **ריש לקיש אמר אפ' רישא אתיא כר' יוסי.** דמחמיר במדיר הכא נמי חייב במעשר ובדין הוא דאפילו לאחר שלשה לא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה משום רמאות אבל אמרו חכמים דליהוי הפקר לאחר שלשה כדי שלא תשתכח תורת הפקר והוי פטור מן המעשר: **אי הכי אפ' מיום ראשון נמי.** כיון דחייש לבטלא תשתכח תורת הפקר ושביק שיעורא דלא חל עד דאתי לרשות זוכה היה לו לפטור מיום ראשון. בשלמא לעולא דמוקי לה כרבנן דאמרי שיעורייהו דמודר שלא תשתכח מפני הרמאין דמדאורייתא לא הוי הפקר אלא נתנו חכמים דמקום דלא אתי לידי רמאות דעיקר הפקר לא מציגו אלא בשביעית והתם לא אתי לידי רמאות דאינו יכול להחליף שביעית ולומר זאת ששית ודומיא דשביעית דלא אתי לידי רמאות כגון אחר שלשה הוי הפקר אבל תוך שלשה לא וכ' יוסי אוסר בתמניתן מפני רמאין תוך שלשה אבל לאחר שלשה יהנה המוכר דלא משום מתנת בית מורון אלא משום דאורייתא לא הוה הפקר כל כמה דיכול ליתי לידי רמאות כך פירש הגיעזר. ל"ע דהא תניא (לעיל דף מג:) דהפקר אם היה קודם נדרו אז יכול ליהנות אבל לאחר לא יהנה לעולם אפילו לאחר שלשה ואם כן הכי תוך שלשה הואיל דהפקר מדאורייתא הוי הפקר ויש כח ביד חכמים לבטל ההפקר מפני הרמאין ומאי פריך ודילמא אתי לעשורי ודאי אינו חייב מן התורה אפילו תוך שלשה מאחר שזכה וחכמים גזרו מפני הרמאים ומעשר מיניה וביה אבל לאחר שלשה מוכח מילתא דלאו רמאות הוא ואוקמוה רבנן מדאורייתא ובמתניתין דאוסר ר' יוסי במדיר משום דמחמיר לרמאות אבל כשהפקיר קודם נדרו אין אם שם רמאות דאתן קמיכון אבל אין דין מדיר ודין הפקר שוין דמדיר אם הפקיר קודם לנדרו מותר מיד שייך למיגזר וכן נדרו קודם אסור אף לאחר שלשה:

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע (ח) אחת עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משזכה בה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו רישא רבנן סיפא ר' יוסי אמר עולא סיפא נמי רבנן היא אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזו' בו שאני שנה ושבוע דלא שכיחי ר"ל אמר מדסיפא ר' יוסי רישא נמי ר' יוסי ורישא היינו טעמא דלא לישתכח תורת הפקר אי הכי אפילו מיום הראשון נמי ליהוי הפקר אמר רבה מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון אבל דאורייתא לא הוי הפקר

ודלמא

ואי אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד וכו' עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו: רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. קס"ד השתא דטעמא דרבי יוסי דאסר במתני' כדרבי יוחנן דאמר לעילא(ח) להפקר כמתנה דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר ומש"ה קאמר רישא רבנן וסיפא רבי יוסי. ובהכי אתיא ליה כולה בריתא דסיפא דרישא קתני כל שלשה ימים יכול לחזור מפני הרמאין וכדפרישית מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדינא דס"ל לרבנן דהפקר מעידנא דאפקריה מפקיר נפק ליה מרשותיה וסיפא קתני דאם אמר תהא שדה זו מופקרת ליום אחד בכה"ג ליכא למיחש לרמאין דאי דעתיה בעידנא דאפקריה דליהדר וליזכי ביה לאלתר למה ליה להפקירו לזמן ידוע לאפקריה לגמרי דכיון דדעתיה למיהדר ולמזכי ביה לא נפקא ליה מידי אלא ודאי לאותו זמן שהפקירו גמר והפקיר בלא הערמה כלל ולפיכך משזכה בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו והא אתיא שפיר אפילו לרבנן. מיהו מאי דקתני עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו רבי יוסי היא דס"ל דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות המפקיר דלרבנן כיון דאמרי דנפיק מרשותו היאך יכול לחזור בו ואין הכי נמי דכי קתני לרבי יוסי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו לאו דוקא בהפקר שהוא לזמן כגוונא דסיפא דאפילו בהפקר עולמית דהיינו רישא דיכול לחזור בו עד שלא זכה בה ומיהו משום דבדינא דמשזכה בה אינו יכול לחזור בו לא שוו הפקר שהוא לזמן עם הפקר עולמית וכדכתיבנא ואגטריך למיתני ליום אחד לשבת אחת תנא נמי דהוא גוונא עד שלא זכה בה. וכי תימא משזכה בה הוא דקתני דאינו יכול לחזור בו כלומר והוי הפקר אפילו לרבי יוסי ופטור מן המעשר היכי אתיא ליה שפיר דהא כיון דס"ל לרבי יוסי דהפקר עד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר נמצא דכי הדר זכי ביה מדידיה קא זכי ולא מהפקרא דלעולם לא נפקא מרשותי' אפשר לומר דנהי דקסבר רבי יוסי דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר אפילו הכי כי היכי דאי זכי בה אחר זכי בה מהפקרא ולא ממתנה כיון שהיה אפשר לאחר ג"כ לזכות בו הכי נמי כי הדר איהו גופיה וזכי ביה בפירוש מתורת הפקר ולא בשתכח כי היכי דלא ניתלי בחזרה אף הוא עצמו זוכה מן ההפקר מיקרי כיון שעדיין לא חזר בו והיה אחר יכול לזכות בו דמה לי הוא מה לי אחר. הלכך אי רישא רבנן וסיפא רבי יוסי מתוקמא ליה שפיר. מיהו מילתא דתמיהא הוא היכי נקט לה תנא אליבא דתרי תנאי ומשום הכי מתרץ עולא ואמר דסיפא נמי רבנן היא וטעמא דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר דיכול לחזור בו משום דשאני שבוע ושבת דלא שכיחן כלומר דלא שכיח דמפקרי אינשי בכי האי גונא וכיון ששנה זה אמדינן לדעתיה דכיון שלא רצה להפקירו הפקר עולם ואכתי אגיד גביה אפילו בחותו זמן שהפקירו לא ניחא ליה לליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך הילכך סבירא להו לרבנן בהפקר שהוא לזמן מאי דסבירא ליה לרבי יוסי בהפקר עולמית ואתיא סיפא שפיר לרבנן כדמתוקמא לרבי יוסי שהרי בהפקר

ם א ב מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה יח סמג לאוין רמב טוש"ע יח מ"ס' רעג סעיף י:

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' לשבוע אחד עד: (**ב**) רש"י ד"ה אמר וכו' אמת הס"ד: (**ג**) ד"ה משזכה וכו' שעה אחת משהפקירו וכו' וזכיה דידיה: (**ד**) ד"ה אמר עולא וכו' ומחזקי בהו להכי אמרינן: (**ה**) ד"ה רישא נמי ודי"ל משום הד"ת: (**ו**) ד"ה אי הכי אמאי עד שלא זכה בה נמי לתוי: (**ז**) ד"ה אמר רבה וכו' הדרי ומחזקי וכו' ממון כך אתי אחר ומחזיק בהו והוי:

מוסף רש"י

אבל דאורייתא לא הוי הפקר. כלומר כל זמן שיחזור בו, ולר' יוסי מותיב אמאי פטורהו ממעשר משום כדי שלא תשתכח, שמא יפרים מזה הפקר על עניין שאינו נקוב שהוא פטור מן התורה ומצא מפרים מהני פירות הפקר שהם בני עשורי מן התורה על זה הענין שהוא מן התורה (ראש"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

אמר תהא שדה זו מופקרת ליום א' לשבת אחת בו'. ואחר הזמן הזה אם לא זכה בו אדם תהיה שלי כשמתילה: **עד שלא זכה בו בין הוא בין אחר יכול לחזור בו.** ולכאורה הפקר לא יצאת מרשות המפקיר עד שיזכה בו אחר הלכך כיון שחזר בו פקע ההפקר וחייב במעשר: **רישא רבנן וסיפא ר' יוסי.** לרבנן חל הפקר מיד ולר' יוסי עד דאתי לרשות הזוכה וכדמוקי ר' יוחנן פלוגתייהו בהכי הלכך רישא רבנן כדפרישית דלאחר ג' אין יכול לחזור בו ותוך ג' ימים יכול לחזור בו מפני הרמאין וסיפא ר' יוסי דלא הוי הפקר עד דאתי לידי הזוכה הלכך כל זמן שלא זכה בו אדם יכול לחזור בו: **עולא אמר סיפא רבנן היא.** פירוש כמו רישא: **ושאני הפקר לזמן דלא שכיח.** הלכך הוי הפקר גרוע כיון שלא הפקיר לעולם ומודו רבנן בהא שלא גמר בדעתו שיהיה הפקר עד שיזכה בו אדם כי הוא מצפה שמא לא יזכה בו אדם בתוך זמן זה ויחזור אליו: **מדסיפא** רבי יוסי בו' **רישא נמי** ר' יוסי בו' **דלא** לישתכח תורת הפקר. ומן הדין לעולם היה יכול לחזור בו וחייבת במעשר דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות הזוכה אלא שתקנו חכמים דלאחר שלשה ימים לא יוכל לחזור כדי שלא תשתכח תורת הפקר שלא יעשו לומר אין הפקר פוטר כלל מן המעשר אפי' זכה בו אחר קודם חזרתו הלכך עשאוה הפקר דרבנן לפטרו מן המעשר ומיהו מדאורי' מיחייב במעשר ונפקא מינה שצריך לעשר מיניה וביה ולא ממקום אחר עליו דעשאוהו הפקר מדבריהם כדי שלא תשתכח תורת הפקר ולרבה דס"ל דלר' יוסי נמי הוי הפקר לאלתר ולא פליגי ר' יוסי ורבנן בהפקר דאורייתא אלא דר' יוסי גזר מדרבנן משום מתנת בית מורון דלדידיה מוקי הך ברייתא בין רבנן ובין ר' יוסי ושאני שנה ושבוע דלא שכיחי: **אי הכי אפילו יום ראשון נמי.** ליתקנו רבנן שלא יוכל לחזור בו כדי שלא תשתכח תורת הפקר כי במה שתקנו דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו אין זו הוכחה שלא תשתכח תורת הפקר כי מילתא דלא שכיחא היא שיעמוד הפקר בלא זכיה שלשה ימים כי הכל ממהרין לזכות בו ואם כאו לתקן שלא תשתכח תורת הפקר לר' יוסי היה להם לתקן אפילו תוך שלשה ימים נמי בשלמא לרבנן מיהא דוקא לאחר שלשה ימים מפני הרמאין: ומשני רבה דלר' יוסי נמי נמנעו לתקן דמיום **ראשון לא** הוי הפקר **מפני הרמאין** וקשה דמה יודיעו הרמאין במה שיפקירו אליבא דר' יוסי והלא מן התורה מיירי בעשר ופשר דפרש אליבא דר' יוסי כיון דתקון רבנן דלאחר ג' ימים אין יכול לחזור בו הפקר בית דין לענין ממון הפקר והזוכה בו הוא שלו אפי' נקדם זכה בו אם האשה הלכך פטור מן המעשר לגמרי דהפקר גמור הוא. אבל מדאורייתא לא הוי הפקר סיומא דמילתא דר"ל הוא דקאמר דהפקר אינו אלא משום שלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר:

ודלמא אתי לעשורי מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור. דכיון דלמרת דכל שלשה ימיס לא הוי הפקר לא מדאורייתא ולא מדרבנן וממרינן ליה דליתרוס האי דהפקיר סבר המפקיר ודאי מדאורייתא הוי הפקר והפקר פטור מלאפרושי מיניה תרומה ומעשר אלא מדרבנן הוא דמחייבי לאפרושי מפני הרמאין ואתו לעשורי מן החיוב על הפטור דדלמא אית ליה עליך שאינו נקוב דחייב לעשורי מדרבנן ולא מדאורייתא דלא קיימא ביה היולא השדה[ב] ואמר האי מדרבנן והאי מדרבנן ומפרים מהאי דהפקר מהאי עליך שאינו נקוב והתורה אמרה והרמותם ממנו[ג] מן החיוב על החיוב ולא מן הפטור על החיוב [ד] מפני שנראה כפודה תרומה כאדם זה שפודה הקדשו במעות ותרומה ומעשר אין

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור ומן הפטור על החיוב דאמרי' ליה כי מעשרת עשר מיניה וביה מיתיבי [ה] **אהמפקיר את כרמו ולשחר עמד ובצרו בפרט ובעוללות ובשכחה ובפיאה ופטור מן המעשר בשלמא לעולא דרבנן קתני לה ודאורייתא קתני לה אלא לריש לקיש אמאי פטור מן המעשר אמר לך כי אמרי אנא לר' יוסי הא רבנן היא**

איבעית

דאי אמרינן הכי אתו למימר דכי לא חזר בו נמי וזכה בו אחר לא מהפקרא קא זכי דכיון דמקמי דליזכי ביה היה יכול מפקיר לחזור בו אלמא בדשותיה הוה קאי ומצא שאין זה זוכה מן ההפקר אלא מקבל מתנה וקא סברי דמחייב במעשר ואתו לעשורי ממקום אחר עליו והוה ליה מן החיוב על הפטור וממנו על מקום אחר והוה ליה מן הפטור על החיוב להכי תקון שלאחר שלשה ימיס לא יהא יכול לחזור בו כי היכי דמדרבנן להוי הפקר: [ו] **אי הכי אפי' מיום ראשון להוי הפקר.** כלומר הוה לן לתקוני דאפי' מיום ראשון להוי הפקר מהאי טעמא גופיה ומ"ש תוך ג' מאחר ג'. ומפרקינן אמר רבה מפני הרמאין דמפקרין והדרין בהון כלומר שאפילו מתחלתן אינן מפקירין אלא כדי שיחזרו בהן ונמצא שאין הפקרן הפקר אלא הערמה בלבד ולפיכך כל ג' העמידו דבריהם על דין תורה אבל לאחר ג' ליכא למיחש להכי כדפרישית לעיל. ואין ה"נ דהאי טעמא מפני הרמאין כי מוקמינן נמי בדיש שמעתין דישא רבנן צריכין ליה כדפרישית לעיל אלא דכיון דהשתא דייקא טפי בדישא כי היכי דאפשר דתיקוס כרבי יוסי מפרש לה נמי להאי טעמא ואין ה"נ דכי היכי דצריכין ליה לרבי יוסי כדי להעמידו על דין תורה צריכין ליה נמי לרבנן לאפוקי מדין תורה ולתקוני: ופרכי' **אבל דאורייתא לא הוי הפקר[ז] ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור.** אמבאן ואילך אין יכול לחזור בו פריך דקאמר דנהי דמדינא לרבי יוסי יכול לחזור בו ולא הוי הפקר תקון רבנן דליהוי הפקר ובודאי שחייבוהו במעשר כיון דמדאורייתא לא הוי הפקר דנהי שהיו יכולים לפטרו [ח] משום דהפקר ב"ד הפקר אפילו הכי לא באו חכמים להקל ולפטור מן המעשר מה שהוא חייב בו מן התורה וכיון שכן איכא למיחש דלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור דאמר זוכה זה ודאי כיון שזכוי חכמים במה שזכיתי הפקר גמור היה וחזרה דאידך מדינא לא כלום הוא וזה שחייבוני במעשר אינו אלא מדבריהם מפני גזירת הרואין ששמעו חזרתו ושסבו שהיתה חזרה ואינה כלום שאילו כן היאך זכוי בהפקרו ואתי לעשורי מדבר זה שהוא סבור שיהא פטור על דבר אחר שהוא פטור מן הדין כגון חטין שגדלו בעלין שאינו נקוב וסבור הוא דליהוו תרוייהו מדרבנן ולית דמאי דזכי ביה זוכה מדאורייתא מחייב דכיון דחזרתו דמפקיר מהניא מדינא נמצא שאין זה זוכה מן ההפקר וכי מעשר מפירות הללו על אותן של עליך שאינו נקוב הוה ליה מעשר מן החיוב על הפטור. ודדין הוא דהוה מצי למיפרך דילמא אתי לעשורי מן הפטור על החיוב כלומר מפירות של עליך שאינו נקוב על זה וחדא מנייהו נקט. ובמאי דמפרקינן נמי מיפרקי כולהו פירכי דאמרי' כי מעשרת עשר מיניה ובזה כלומר לא תעשר ממנו על מקום אחר ולא ממקום אחר עליו אלא עשר מיניה: **מיהיבי המפקיר את כרמו ונשחר עמד ובצרו בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** משום דאלא"ג דהפקר פטור מכולהו וכדאמרי' בעלמא (שבת דף קח.) נשמר למעוטי הפקר אפי' הכי משום דבכולהו הני כתיב תעזוב יתירא המחייב בהו הוא עצמו והכי איתא בפ' הגחל (ב"ק לד.): **ופטור מן המעשר.** דכיון דלא כתיב במעשר תעזוב יתירא לא שנא הוא ולא שנא אחר פטור: **בשלמא לעולא דרבנן קתני לה ודאורייתא קתני לה.** כלומר דאע"ג דתקון רבנן דתוך שלשה יכול לחזור בו וכיון שכן כי זכה בה הוא מחייב במעשר מדרבנן אפילו הכי כי אתיא הך אליביהו אפיר דפטור דקאמר מדאורייתא קתני אבל מדרבנן אין הכי נמי דמחייב: **אלא לריש לקיש.** דמוקיס לה לאידך כר' יוסי הך היכי אפשר דתיתי אליביה דהא לרבי יוסי כיון דאמר דמפקיר יכול לחזור בו מדינא עד דאתי לרשות זוכה כשהשכים זה ובצרו אמאי פטור דכיון דלא פריש שהוא זוכה בו מן ההפקר נימא דמהדר קא הדר ביה ונמצא שמשלו בצר ולא מן ההפקר דנהי דסבירא ליה לרבי יוסי דאיהו נמי מצי זכי בתורת הפקר דהפקירא דנפשיה הני מילי כשבצר סתם כיון שבידו לחזור בו שלו הוא בוצר: **אמר לך כי אמרי אנא לרבי יוסי הא רבנן היא.** כלומר דנהי דאידך בריתא מוקים לה כולה כרבי יוסי על כרחיך הא רבנן היא ולא רבי יוסי:

ואיבעית

שאינו נקוב ומאכיל טבל לכהן או מעצץ שאינו נקוב עליו ונמצא אוכל טבל ואם תאמר ואמאי פטור אבל לפר"י קשה מאי פריך דהא אמר לעיל לר' יוסי נמי מדאורייתא הוי הפקר ה"נ נמא הכי ויש ליישב דהכי פריך כיון דאמר לעיל קודם שראינו דמתוקמא דבטלו חכמים דבר תורה וחייביהו במעשר וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון מאיזה טעם ראו לאסור מפני הרמאין דמפקרי והדרי בהו ויבא הדבר לידי איסור דאורייתא לאכול דבר שאינו מתוקן הכא דהמתוקו ניכר יש לו לאסור ולחייב מן התורה ומשני מי סברת דרבי יוסי היא רבנן היא דאמרי דלא הוי הפקר מפני הרמאין וא"ת אם כן לרבנן ליהוי חייב כיון דהמתוקו ניכר וי"ל דהם מקילין ליגזור טפי מרבי יוסי דאמר לעיל היכא דזכה אחר הוי הפקר מדרבנן ולרבי יוסי אינו כן ואם איתא לרבי יוסי נמי הוי הפקר:

השבים ובצרו. כלומר אחזר בו מן ההפקר ולא בתורת זכיה מן ההפקר ולאידך פירושא דלף בתורת זכיה חייב ניחא: חייב בלקט שבחה ופאה. ואע"ג דהפקר פטור מכל אלו בפ' הגחל [ז] בגמרא (דף לד.) דרשינן תעזוב יתירא לחייב בהפקר כי האי ופטור מן המעשר כדין הפקר: **בשלמא לעולא.** דאוקי בריתא דלעיל כרבנן הך נמי כרבנן ופטור מן המעשר אלא לר"ל דמוקי הך דלעיל כרבי יוסי הך נמי כרבי יוסי היא ואמאי פטור מן המעשר הא לא הוי הפקר עד לאחר לרשות זוכה ואע"ג דנכנס לשם זכיה ומיפטר אפילו לר' יוסי כדאמר משזכה בו בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו וי"ל דאי לשם זכיה היו פטורים נמי מן הפאה דתעזוב יתירא לא מהני לחייב בכהאי גוונא אלא היכא שחזר בו מהפקרו ולא בתורת זכיה ולא נהירא האי שנוי דלהיכא שחזר בו מהפקרו לא צריך קרא לרבי יוסי לחייב בלקט שכחה ופאה דאפילו בתורת זכיה נמי מחייב דאפילו בתורת זכיה נמי מחייב ניחא:

בי אמרי אנא לרבי יוסי. כי אי אפשר להעמיד הך בריתא אלא כרבי יוסי והך רבנן היא:

סא א מיי' פ"ה מהל' מתנות עניים הל' כז:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה ודלמא וכו' ולא מן הפטור על החיוב ולא מן החיוב על הפטור מפני שנראה וכו' ומ"ש לעולם וכו' הפקר עשר מיניה וביה: (**ב**) ד"ה ופטור וכו' **בהני** טפי: (**ג**) ד"ה אלא וכו' ולאחר ג' ימים: (**ד**) ד"ה אמר לך וד"ה רבנן הד"מ:

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה ופרכינן. משום דהפקר כו'. וש"ל לעיין ממתני' דפאה רפ"ה:

תוספות

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור. לפר"ת דתוך שלשה לא הוי הפקר ולעולא פריך דמוקי לה כרבנן דאמרי לעיל דמדאורייתא הוי הפקר ומדרבנן הוא חייב במעשר וכן בפיאה עד שלא זכה בה אין הוא בין אחר יכול לחזור בו ואם כן אתי לעשורי מן החיוב על הפטור אבל לפי"י פריך דתרוייהו כיון דמדאורייתא הוי הפקר ו) ומעשר מיניה וביה: המפקיר כרמו ולמחר השכים ובצרו חייב בפרט ובעוללות כו' ופטור מן המעשר. דתניא וכא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא זה שידו ורגל שוין ובשביעית נמי דרשינן דפטור מן המעשר דכתיב ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חיה השדה מה חיה אוכלת ופטור אף אדם אוכל ופטור ואיכא למימר תרוייהו צריכי אבל בלקט חייב משום דכתיב תעזוב יתירא (דף לד.) וקסבר דהא דתני הך בריתא המפקיר שדהו תני בריתא המפקיר כרמו אי רבנן אי ר' יוסי ולכבי פריך בשלמא לעולא רבנן קתני לה דפטור דקאמר מדאורייתא הוא ומדרבנן הוא חייב אלא ר"ש בן לקיש דמוקי הך דלעיל כרבי יוסי והך נמי כר' יוסי אמאי פטור מן המעשר ולפר"ת ניחא דאשתא מן התורה לעולא אמר דלא הוי הפקר אע"ג דאין רמאותו ניכר הכא דעבד רמאות ניכר דהשתא ובצרו לא כל שכן שיהיה חייב במעשר ואמאי פטור אבל לפר"י קשה מאי פריך דהא אמר לעיל לר' יוסי נמי מדאורייתא הוי הפקר ה"נ נמא הכי ויש ליישב דהכי פריך כיון דאמר לעיל קודם שראינו דמתוקו דבטלו חכמים דבר תורה וחייביהו במעשר וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון מאיזה טעם ראו לאסור מפני הרמאין דמפקרי והדרי בהו ויבא הדבר לידי איסור דאורייתא לאכול דבר שאינו מתוקן הכא דהמתוקו ניכר יש לו לאסור ולחייב מן התורה ומשני מי סברת דרבי יוסי היא רבנן היא דאמרי דלא הוי הפקר מפני הרמאין וא"ת אם כן לרבנן ליהוי חייב כיון דהמתוקו ניכר וי"ל דהם מקילין ליגזור טפי מרבי יוסי דאמר לעיל היכא דזכה אחר הוי הפקר מדרבנן ולרבי יוסי אינו כן ואם איתא לרבי יוסי נמי הוי הפקר:

מסורת הש"ס

(**א**) חולין קלד: תמורה ו. ב"ק כח. ולד. נדה נא., (**ב**) [דברים יד], (**ג**) [במדבר יח], (**ד**) [ויקרא כג], (**ה**) [ויקרא יט], (**ו**) [ע"ז], (**ז**) [שם], (**ח**) [שיך עוד לע"ז], (**ט**) [ע"כ שיך לע"ז], (**י**) בדפו"י הגר' ומשני דמעשר מיניה וביה, (**כ**) ל"ל קמא,

מוסף רש"י

כי מעשרת. מזה ההפקר, ופי' שלא לשכח אמור רבנן שלא יחזור בו, מיהו אם חזר בו חייב במעשר מן התורה (ראמ"ה בשמו). **המפקיר את כרמו ולשחר** עמד **ובצרו.** קודם שיגלו עניים לבצרו שיחזו בהפקר אם היו קוצרין (ב"ק צד.). **חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה.** דאע"ג דהפקר פטור מכולם, דכתיב אלך שדך וכרמך, מהני תעזוב יתירא למעוטי כי אלי גוזנא דלא הוי הפקר לפטור, ואע"ג שפטור מן המעשר, וכבל הני כתיב תעזוב יתירא, בקדושים תהיו כתיב כרמך לא תעולל ופרט כו', ובמשנה תורה כתיב כי תבצר כרמך לא תעולל, וכן לא תפאר אחריך דהיינו פרט, תפאר לשון קבוץ", ופאה נמי מהכא משמע, דתנא דבי ר' ישמעאל (חולין קלא.) אלא תעול תפארתו ממנו, שכחה כתיב במשנה תורה לא תשוב לקחתו וגו' ובאילו כתיב לא תפאר אחריך ואמר מר (שם) אחריך זו שכחה, ולא בעי למיהדר ומיכתב בחולין לגר ליתום, אלא לא תפאר אחריך ואמר יהנה דלעניים הוא כלשכחן בעמריס (ב"ק צד. וכעי"ז שם כח. ותמורה ו. ונדה נא.). **ופטור מן המעשר.** דלא כתיב ביה תעזוב יתירא (ב"ק כח. וצד. ותמורה ו.).

הדרן עלך אין בין המודר

פירוש הרא"ש

ודלמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור כו'. דכיון דלמרת מדאורייתא לא הוי הפקר אלא מדרבנן אלא דשלא תשתכח תורת הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר ניחוש דלמא אתי לעשורי כו' כי הוא סבור שהוא הפקר גמור ואתי לעשורי מיניה על עליך דאינו נקוב דחייב לעשורי מדרבנן ולא מדאורייתא דלא קיימא ביה היולא השדה ואמר האי מדרבנן והאי מדרבנן ומפרים מהאי דהפקר מהאי עליך שאינו נקוב והתורה אמרה והרמותם ממנו מן החיוב על החיוב ולא מן הפטור על החיוב מפני שנראה כפודה תרומה כאדם זה שפודה הקדשו במעות ותרומה ומעשר אין להם פדיון לעולם הלכך אפילו מן החיוב לא אמרו לתרום אלא מן המוקף ומ"מ אם תרם מזה על זה שלא מן המוקף תרומה הוא ל"ל וזה חייב הוא. ל"א אם אמרת דמכאן ואילך אין יכול לחזור בו דמדרבנן הוי הפקר אבל מדאורייתא לא הוי הפקר השתא נמי אתי מיניה חורבא דהאי מפקיר סבר אפילו מדאורייתא הוי הפקר והאי דמחייב תרומה ומעשר מדרבנן הוא ואתי לאפרושי מן הפטור על החיוב. ע"א דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור דאם היו מאה כורין נ' של חיוב וחמשים של פטור והפרים מן החיוב על הפטור כור להשתא מפקע ליה לההוא כור מתורת חלה ואתי מיניה חורבא לעולם: לא אתי לידי תקלה **דאמרי' ליה כי מעשרת מהאי הפקר מיניה וביה: מיהיבי המפקיר את כרמו ונשחר עמד ובצרו. וזכה ביה אילמו עלמו: חייב בפרט ועוללות.** כמו משאר כרם: **ופטור מן המעשר.** דאשתינן ליה הפקר. ואלהכי מיחייב [ב] מהני טפי ממעשר דכתיב בהו תעזוב יתירא כדאמרינן בב"ק בפרק הגחל (דף לד.) שאני פרט דכתיב ביה תעזוב יתירא חד בפרשת אמור אל הכהנים[ד] וחד בקדושים תהיו[ה] דמשמע אפילו דהפקר חייב אבל במעשר דלא כתיב ביה תעזוב יתירא פטור מדאורייתא אבל מדרבנן חייב: **בשלמא לעולא.** דמוקים לברייתא דלעיל[ו] דקתני כל ג' ימים יכול לחזור בו דמדאורייתא הוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה אבל רבנן הוא דאמרו דלא הוי הפקר עד לאחר שלשה ימים מפני הרמאין הא נמי דתני הכא פטור ממעשר והוי הפקר דאורייתא קאמר אבל מדרבנן חייב מפני הרמאין: **אלא לריש לקיש.** דאוקים לה לברייתא דלעיל[ז] אליבא דרבי יוסי דאמר ג' ימים לא הוי הפקר אפילו מדאורייתא [ג] דלאחר ג' ימים לא הוי הפקר אלא מדרבנן דגזרו שלא תשתכח תורת הפקר אמאי אם בצרו לאחר פטור מן המעשר האמר ר' יוסי דאפילו מדרבנן לא הוי הפקר עד לאחר שלשה ימים: **אמר לך ר"ל כי אמרי אנא לרבי יוסי.** אבל הך דקתני ונשחר השכים ובצרו פטור מן המעשר [ד] : **רבנן היא.** דאמרי במתניתין לאחר הוי הפקר אע"ג דלא אתי לרשות זוכה:

ואיבעית

למעוטי הפקר אפי' הכי משום דבכולהו הני כתיב תעזוב יתירא המחייב בהו הוא עצמו והכי איתא בפ' הגחל (ב"ק לד.) : **ופטור מן המעשר.** דכיון דלא כתיב במעשר תעזוב יתירא לא שנא הוא ולא שנא אחר פטור: **בשלמא לעולא דרבנן קתני לה ודאורייתא קתני לה.** כלומר דאע"ג דתקון רבנן דתוך שלשה יכול לחזור בו וכיון שכן כי זכה בה הוא מחייב במעשר מדרבנן אפילו הכי כי אתיא הך אליביהו אפיר דפטור דקאמר מדאורייתא קתני אבל מדרבנן אין הכי נמי דמחייב: **אלא לריש לקיש.** דמוקים לה לאידך כר' יוסי הך היכי אפשר דתיתי אליביה דהא לרבי יוסי כיון דאמר דמפקיר יכול לחזור בו מדינא עד דאתי לרשות זוכה כשהשכים זה ובצרו אמאי פטור דכיון דלא פריש שהוא זוכה בו מן ההפקר נימא דמהדר קא הדר ביה ונמצא שמשלו בצר ולא מן ההפקר דנהי דסבירא ליה לרבי יוסי דאיהו נמי מצי זכי בתורת הפקר דהפקירא דנפשיה הני מילי כשבצר סתם כיון שבידו לחזור בו שלו הוא בוצר: **אמר לך כי אמרי אנא לרבי יוסי הא רבנן היא.** כלומר דנהי דאידך בריתא מוקים לה כולה כרבי יוסי על כרחיך הא רבנן היא ולא רבי יוסי:

ואיבעית

שאינו נקוב ומאכיל טבל לכהן או מעצץ שאינו נקוב עליו ונמצא אוכל טבל ואם תאמר ואמאי פטור אבל יאכלנו בלא מעשר כיון שהוא סבור שהוא הפקר ותירץ רבינו מנחם דהא לא קשיא ליה דנהי דנכסי הפקר הוו לא גרע מלקט שכחה ופאה שעשאם גורן שהוקבעו למעשר ומתחמת עושה מהם גורן ולכל הפחות צריך לעשרן מטעם זה מדרבנן ולהך פירוש אפילו דלרבי יוסי נמי פטור מן המעשר לגמרי משום דהפקר ב"ד הפקר איכא לפרס מתוך שהוא יודע שאינו הפקר אלא מדרבנן איכא למיחש שמא יעשר ממנו על עליך נקוב או מעליך נקוב עליו: **דאמרינן** ליה כי מעשרת עשר מיניה וביה. ויותר היה נראה לומר בענין זה (שיש) לחוש שמא תשתכח תורת הפקר ממה שיש לחוש דלמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור ויש פרים גורסין ולרבנן אפילו מיום ראשון להוי הפקר לעולא דמוקי לה כרבנן מדינא לאחר הוי הפקר אפילו מיום ראשון נמי מפני הרמאין כו' ונגרסינן אבל מדאורייתא הוה הפקר ודלמא אתי לעשורי כו' בתוך שלשה אבל שחייב במעשר מן התורה ויבא לעשר ממקום אחר עליו: **המפקיר** כרמו ולמחר

ובצרו. כלומר אחזר בו מן ההפקר ולא בתורת זכיה מן ההפקר ולאידך פירושא דלף בתורת זכיה חייב נמי: בהפקר כי האי ופטור מן המעשר כדין הפקר: **בשלמא לעולא.** דאוקי בריתא דלעיל כרבנן הך נמי כרבנן ופטור מן המעשר אלא לר"ל דמוקי הך דלעיל כרבי יוסי הך נמי כרבי יוסי היא ואמאי פטור מן המעשר הא לא הוי הפקר עד לאחר לרשות זוכה וא"ת אם לשם זכיה דעמד ובצרו לשם זכיה ומיפטר אפילו לר' יוסי כדאמר משזכה בו בין הוא בין אחר אין יכול לחזור בו וי"ל דאי לשם זכיה היו פטורים נמי מן הפאה דתעזוב יתירא לא מהני לחייב בכהאי גוונא אלא היכא שחזר בו מהפקרו ולא בתורת זכיה ולא נהירא האי שנוי דלהיכא שחזר בו מהפקרו לא צריך קרא לרבי יוסי לחייב בלקט שכחה ופאה דאפילו דאפילו בתורת זכיה נמי מחייב דאפילו בתורת זכיה נמי מחייב ניחא:

בי אמרי אנא לרבי יוסי. כי אי אפשר להעמיד הך בריתא אלא כרבי יוסי והך רבנן היא:

איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'. ואמי שפיר כרבי יוסי הא דקאמר דתנאי דלא הוי הפקר עד דאמר ליד זוכה ה"מ באפי תרי אבל באפי תלתא כיון דהוי ההפקר הפקר מפורסם מודה רבי יוסי דיש מרשותו והוי הפקר ופטור מן המעשר והשתא דאמרת דהכי בריית דלעיל מני לאוקמי כרבי יוסי דאפקריה באפי תלתא ורישא מפני הרמאין: **דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל המפקיר בפני שנים לא הוי הפקר.** לענין זה שלא יוכל לחזור בו ומיהו הפקר הוי דאם קדם אחר וחכה בו זכה וחזו דוחק לישנא דלא הוי הפקר משמע שאינו הפקר כלל ומי הוה מני דלעולם הא דאפקריה באפי תרי דאז לא הוי הפקר כלל אז הוה ניחא ועתה חזר בו מהך טעמא דפרים רבי יוחנן לעיל טעמיה דרבי יוסי משום דהוי ברשות מפקיר עד דאמר לרשות זוכה אלא אבל דר' יוסי אוסר משום דהפקר בפני שנים לא הוי הפקר כלל ומיהו קשיא דרבי יוחנן גופיה פרש טעמא דרבי יוסי לעיל ואיכא למימר הא דיליה הא דרבנן ורבי יהושע בן לוי דאמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר דסבירא ליה כרבנן דלאלתר יצא מרשות הפקר וה"ל אגיעזר ממי"ן פירש שמועה זו אגיעזר דרבא המפקיר שדהו לכל ג' ימים יכול לחזור בו וחייב במעשר מבלן ומילך אין יכול לחזור בו ופטור מן המעשר ואמרינן כרבנן דאמרי במתני' דהוי הפקר קודם שזכה בו אחר ולא גזרינן להיות ברשותו לחייבו במעשר כי היכי דלא גזרינן במתני' להיות ברשותו לאלתר על המודר משום מתנת בית חורין ומיהו בתוך ג' שכרי רבנן דחייב לעשר אם חזר בו משום שלא נתפרסם ההפקר ויאמרו העולם שהוא אוכל טבל ומיהו גבי נדרים לאלתר יצא מרשותו לפי שאינו יודע לכל שהדירו ואע"פ שלא נתפרסם ההפקר גם הנדר אינו יודע וליכא למיחש שמא יאמרו הוא נהנה מנכסי המדיר דאיסור אבל איסור טבל יודע לכל: **עד שלא** זכה בו בין הוא בתורת זכיה בין אחר יכול לחזור בו וחייב במעשר. דגזרינן שיהא ברשותו לחייבו במעשר עד שיבא ליד אחר כי היכי דגזרינן במודר משום מתנת בית חורין ור' יוסי היא והאי דנקט הפקר לומן לרבותא נקטיה ואפי' בהפקר כי האי דלא שכיח גזר ר' יוסי כי היכי דגזרינן במתניתין משום מתנת בית חורין: ומתמה ריש"א רבנן וסיפא ר' יוסי ומוקי לה עולא כולה כרבנן אי הכי אמאי עד שלא זכה כו' הא לא גזר במתניתין משום מתנת בית חורין ומשני שאני הפקר לומן דלא שכיח ויטעו העולם לומר שאינו הפקר ואי פטרת ליה ממעשר יאמרו שטבל הוא אוכל לכך חייבוהו במעשר עד שיזכה בו אחר: **רישא נמי ר' יוסי.** והיינו טעמא דלא גזר לרבות ברשותו ולחייבו במעשר עד שיזכה בו אחר כי היכי דגזר מודר משום דלא שכיח תורת הפקר ואתי לאיתויי הפקר חייב במעשר ולהכי אוקמא אחרי שלשה אלמוריינהו ופטור מן המעשר כדי שלא יבא לידי מכשול שיטעו לומר הפקר חייב במעשר ורבו חכמים שיזהר יש לחוש שלא שתפרסם תורת הפקר ממה שיש לחוש לגזרת מתנת בית חורין: אי הכי מיום ראשון נמי. הוה לן לאוקומיה אלמוריינהו משום

איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'. כי פליג ר' יוסי עלייהו דרבנן דאמרי לא הוי הפקר (א): **כגון דלא אפקריה אלא באפי תרי.** ולהכי הכי קתני ר' יוסי במתניתין דאסור דלא הוי הפקר כל זמן דלא אתא ליד זוכה וכי קתני דפטור מן המעשר דאפקריה באפי בי תלתא: **ור' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר.** דאע"ג דלא הגיע לרשות זוכה הוי הפקר לאלתר: **ומה טעם אמרו כו' ושנים מעידין.** דאי ליכא אלא תרי כי זכי חד מאן מעיד עליה דהלה הפקירו ולעולם לאלתר הוי הפקר והיינו כרבנן דרבי יהושע בן לוי סבירא ליה כרבנן:

הדרן עלך אין בין המודר

ואיבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי הא דאפקריה באפי תלתא. כלומר הך מתניתא נמי דהמפקיר את כרמו כר' יוסי אתיא דעד כאן לא קאמר ר' יוסי דמפקיר יכול לחזור בו אלא דאפקריה באפי תרי כלומר שאין שם שלשה דומיא דמתניתין דקתני דאין עמהם אחר ובהא בלחוד הוא דאסר ר' יוסי דסבירא ליה דכל כי ה"ג הפקר כמתנה דעד דאתי לרשות זוכה לא נפיק מרשות מפקיר. וטעמיה משום דאין עמהם אחר ג"ל דליכא בהדיה אלא תרי אדעתא דחד דמהנך בלחוד אפקריה דכל בי תרי ליכא קלא משום הכי דמי למתנה דכי היכי דבמתנה לא מפיק ליה מרשותיה אלא אדעתא דאידך ה"נ הכא לא מפקיר אלא אדעתא דאידך או אדעתא דחד

איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי והא דאפקריה באפי תלתא דאמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק כל המפקיר בפני שלשה הוי הפקר בפני שנים לא הוי הפקר ור' יהושע בן לוי אמר דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין:

הדרן עלך אין בין המודר

מתרוייהו הילכך כי היכי דבמתנה לא נפיק מרשותיה עד דאתי לרשות מקבל ה"נ בהפקר כי האי דהפקר זה למתנה דמי. ומתני' דהמפקיר את שדהו בכי האי הפקר מתוקמא ומשום הכי קתני דעד שלא זכה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו אבל הך מתניתא דהמפקיר את כרמו מתוקמא דאפקריה באפי תלתא וכל היכא דליכא תלתא אושא מילתא ואדעתא דכולי עלמא אפקריה ולא דמי כלל למתנה הילכך אע"ג דבמתנה עד דאתי לרשות מקבל לא נפיק מרשות זוכה בהפקר כי האי אפי' ר' יוסי מודה דלאלתר נפיק מרשותיה: **דאמר ר' יוחנן כל המפקיר בפני שלשה הוי הפקר.** משום דאדעתא דכוליה עלמא אפקריה: **בפני שנים לא הוי הפקר.** דכיון דליכא קלא אדעתא דידהו בלחוד אפקריה ודמי למתנה. כן נראה לי פירושא דשמעתא כולה ויש במה שכתבתי קצת דברים שלמדתי מדברי הראשונים זכרונם לברכה: והך סוגיא כולה למאי דסלקא דעתיה מעיקרא דטעמא דרבי יוסי משום דקסבר הפקר כמתנה אתיא ור' יוחנן דאמר הכי לעיל [מג.] הא איתותב וכיון שכן למסקנא דלעיל אדחיא לה כל הך סוגיא ונקטינן לפירושא לבריתא דהמפקיר את שדהו אוקמתא דעולא דכולה רבנן היא ור' יוסי נמי היא דר' יוסי לא פליג עלייהו דרבנן בדינא דהפקר כלל והיינו טעמא דסיפא דקתני דעד שלא זכה בה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו משום דכיון דשבוע ושנה לא שכיחן לא נפיק מרשות מפקיר עד דאתי לרשות זוכה וכולה כדפרישית לעיל: ולענין הלכה בפלוגתייהו דר' יוחנן ור' יהושע בן לוי נקטינן כר' יהושע בן לוי דאמר דבר תורה אפי' באחד הוי הפקר ומה טעם אמרו בשלשה כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים הילכך מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות נדרים (הלכה טו):

הדרן עלך אין בין המודר

סב א מיי' פ"ב מהל' נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע מ"מ סימן רעג סעיף ז:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה ואיבעית אימא הד"א עם ד"ה כגון וכו' ואלהכי קתני כל"ל ותיבת הכי נמחק:

גליון הש"ס

גמ' ור' יהושע ב"ל אמר. עיין שבת דף יח ע"ב תוד"ה דמפקרא. ספמיס דף ד ע"ב תוד"ה דמדאוריינהו:

עין משפט נר מצוה

כל הנוסחאות שלנו יעבור על שביתת כלים וכן בהמתו בעי תלתא אלא כדפרים בינו לבין עלמו שפיר דמי כדאמר פ"ק דשבת (דף יח:) גבי כלים דמפקר אפקוריה וסתמא קאמר בכל עניינים: הדרן עלך אין בין המודר

פירוש הרא"ש

הך משמע גופא בשלמא אי מוקמת ריש"א רבנן ניחא דבעינן שלשה ימים כדי שיתפרסם ההפקר כדפרישית לעיל אלא כיון דמוקמת לה כרבי יוסי ואמר שלשה ימים עקרוה רבנן לחשש גזירה מתנת בית חורין ואוקמוה אלמוריינהו משום דלא משתמש תורת הפקר ואתי לאפרושי מן החיוב על הפטור אפילו מיום ראשון נמי הוה לן למיחש לזכי כי עיקר זמיין הפקר הוא תוך שלשה דלא שכיח שיעמוד ג' ימים בלא זכיה והיה צריך לתקן בדבר המלוי ושכיח: **אמר רבה מפני הרמאין כו'.** פי' מה שבתוך שלשה ימים לא הוי הפקר לאו משום גזרת מתנת בית חורין דאי הואי טעמא משום גזירה הייתו מפקיעין אותה גזירה משום חשש שלא משתמש תורת הפקר כמו שאנו מפקיעין אותו לאחר ג' אלא בתוך ג' ימים לא הוי הפקר מדאלוריינהו מפני הרמאין שלא נמסר הדבר אלא לחכמים דעיקר הפקר ילפינן מסביעתא דדברים בירושלמי והסביעתא משמעה מה תלמוד לומר ונעשתה אחרת שהיא כזו ואיזו זו זו הפקר מה זו לעניים ולעשירים אף זו כו' וכסביעתא דלית בה רמאות והיכא דאיכא לאיחסא לעניים דאינו בתוך שלשה לא הוי הפקר אבל מדאלוריינהו לא הוי הפקר סיום מילתיה דרבה היא וכיון דמדאלוריינהו חייב במעשר מטלו שלא משתמש תורת הפקר לא מפקיעינן ליה ורבי יוסי אוסר במתני' תוך ג' מן המורה ולאחר ג' משום גזירת מתנת בית חורין: **ודילמא אתי לעשורי מן החיוב על הפטור כו'.** כי מוקמת לה כרבנן ותוך ג' חייב לעשר מדרבנן שלא נתפרסם ההפקר כדפרישית לעיל וכי מוקמת לה כרבי יוסי ועד שלא זכה בו אחר חייב לעשר משום גזירת מתנת בית חורין ניחוש דילמא אתי לעשורי כו': **דאמרי** ליה כי מעשרת עשר מיניה ובייה. ויותר חשו חכמים לרבנן משום שלא נתפרסם ההפקר ואתו למימר קא אכל טבל ולר' יוסי משום גזירת מתנת בית חורין ממה שחשו דילמא אתי לאפרושי מן החיוב על הפטור: **בשלמא לעולא.** רבנן קתני לה ופטור מן המעשר מדאלוריינהו לאלתר אלא לר"ל דלר' יוסי לא הוי הפקר מן המורה תוך ג' ימים אמאי פטור מן המעשר: **איבעית אימא הא דאפקריה באפי תרי כו'.** דטעמא דר' יוסי דלא הוי הפקר תוך שלשה משום דליכא למיחש לרמאות וכיון דאפקריה באפי תלתא והדבר מפורסם לכל ליכא למיחש לרמאות והוי כמו הפקר לאחר ג' הלכך לאלתר הוי הפקר: **המפקיר בפני ב' לא הוי הפקר.** לאלתר: **דבר תורה אפילו באחד הוי הפקר.** לאלתר כרבנן: **ומה טעם אמרו בג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידין.** ומתוך זה יבא בעל הבית להפקיר כדי להפקיע ממעשר וקי"ל בכל מקום הילכתא כריב"ל דגביה דר' יוחנן הלכך הוי הפקר מן המורה אפילו באחד והה"נ אפילו בינו לבין עצמו הלכך בשבת יכול להפקיר כלי שלא יעבור על שביתת כלי וכן בהמתו אם השאילה לעובד כוכבים ולא החזירה לו קודם השבת אפילו בינו לבין עצמו:

הדרן עלך אין בין המודר

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכו סעיף ג וטור שו"ע ח"מ סימן קפ:

תוספות

השותפין אסורין ליכנס בחצר. דלמריסה קפדי ובפרק חזקת הבתים (דף מ:) מוקמינן ליה כרבי אליעזר דאמר דומיה אסור במודר הנאה: **רבי אליעזר ב"י אמר זה מהלך בתוך שלו.** דסבר דיש בריירה ואפי' בדידיה קמהלך ואפי' בדידיה קמהלך והכי מפרש בפרק שור שנגח את הפרה ומיהו ולפי אסור ליה לשטוח פירות בכל החצר אבל להלך בהולו מותר דאמר בכל דוכתא דקמהלך היינו מלקו:

השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר ר"א בן יעקב אומר זה נכנס אלתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו ושניהם

השותפין ב) שנדרו הנאה זה מזה. מפרש בגמ' ג) אי בנדרו אי בהדירו מיירי: **אסורים ליכנס לחצר.** בחצר של שניהן דכל חד אסור בדריסת הרגל של חבירו. וקא סבר אין בריירה דאימור אפי' לחלק חבירו אייל והאי לחלק חבירו אייל: **ר"א בן יעקב אומר זה נכנס כו'.** דקסבר יש בריירה: ושניהם

אחד נכנס לחצר משלו הוא נהנה ולא משל חבירו כיון שאין הלה יכול לעכב עליו וג"ל דהיינו טעמייהו דרבנן משום דכיון דאי אפשר לומר דכל חד קני לגוליה חצר קנין הגוף לעולם דאי [דמר לאו דמר] וא"א לומר ג"כ דבשעה שמשתמש בו איגלי מילתא למפרע דבשעת קניה קנה לה להיות שעתא קנין הגוף דאין בריירה אלא כל חד מהנך שותפין יש לו לעולם בחצר זה קנין הגוף דהיינו חלקו וקנין שעבוד בחלקו של חבירו שאין הלה יכול לעכב עליו מן הדין אע"ג דלא קני ליה גופא הלכך קסברי רבנן דאותו קנין שעבוד שיש לו על חלקו של חבירו קונמות מפקיעין אותו ומש"ה אסור דקונמות מפקיעין מידי שעבוד כדאיתא בסוף מכילתין [פו:]. ורבי אליעזר בן יעקב פליג עלייהו משום דסבירא ליה דיש בריירה ומש"ה אמרינן דכל שעה ושעה שנכנס לחצר בדנפשיה קא אייל וגוף החצר קנויה לו לגמרי לאותו תשמיש שאינו משתמש בה מקנין שעבוד אלא מקנין הגוף שכל שאני יכול לומר שיש לכל אחד קנין הגוף אין ראוי לומר שיהא קנין שעבוד שאין נקרא קנין שעבוד מה שהוא עומד כן לעולם בעל כרחו של כל אחד מהם ורבנן נמי לא דייני ליה כקנין שעבוד אלא מפני שאי אפשר להם לדונו כקנין הגוף דאין בריירה. ובסמוך תראה עוד דעתי בבריירה זו. ומכאן נראה לי ראיה ברורה דמשכיר יכול לאסור ביתו על השוכר אע"פ שנחלקו בזה הראשונים וכמו שנכתוב לפנינו בסייעתא דשמיא אע"ג דמשכיר מדינא לא מצי לעכודי לאידך אפי' הכי מצי אסר ליה בקונם משום דקונמות מפקיעין מידי שעבוד ומשכיר נמי בקונם מפקיע מידי שעבוד השוכר אפי' היכא שהקדיש השוכר דמי שכירותו למשכיר אע"פ שיש שאין סוברין כן כמו שנכתוב לפנינו בסייעתא דשמיא דהא הכא אין שותף צריך ליתן דמים לחבירו ואפילו הכי מצי אסר ליה אידך לרבנן מטעמא דכתיבנא דהא בהדירו זה את זה בעיא ולא איפשיטא היא בגמרא [מו.]. כן נראה לי ולפנינו נתריץ בדין זה בסייעתא דשמיא: **ואיבא** דמקשו כיון דפלוגתייהו דרבי אליעזר ורבנן בשם בריירה ואין בריירה היא דהכי אוקמא רבינא בפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק דף נא:) היכי פסקינן בגמרא כר' אליעזר בן יעקב דסבירא ליה דיש בריירה והא בפרק משילין (בילה דף לח.) אסיקנא דכי לית ליה לרבי אושעיא בריירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ואפסיקא הלכתא כר' אושעיא אלמא בדאורייתא אין בריירה וקשיא הלכתא אהלכתא. תירץ ר"ת ז"ל דהכא הלכה כר' אליעזר ולא מטעמיה קאמרינן דאיהו סבר דיש בריירה וויתור אסור במודר הנאה ואנן סבירא לן דאין בריירה אבל ויתור סבירא לן דמותר במודר הנאה הלכך לאו בחצר שאין בה דין חלוקה בלבד איירי אלא אפי' יש בה דין חלוקה נמי שרי ולפי פי' זה אם נדרו הנאה בפירוש אפי' מדריסת הרגל אסורין ליכנס לחצר. ורבינו יצחק ז"ל לא נראה לו דבריו דלא מסתברא לדחות כמה סתמות שנסתמו במכילתין כמאן דאמר ויתור אסור במודר הנאה וכולה פירקין דלעיל כוותיה אזיל לפיכך תירץ הוא ז"ל דודאי קי"ל כמאן דאמר אפי' בדאורייתא יש בריירה מהא דשמעתין והא דאפסיקא הלכתא כר' אושעיא בפרק משילין ממאי דאמר דבדרבנן יש בריירה בלחוד הוא דאפסיקא הלכתא משום דאיכא פלוגתייהו התם ורמיה לדבר מדתנן בתמורה בפ' כל ג) הפסולין גבי מחיר כלב וכן שני שותפין אחד נטל עשרה טלאים ואחד נטל תשעה טלאים וכלב ג' שעה הכלב כולן מותרין שכנגד הכלב כולן אסורין ואקשינן עלה בגמרא ונשקול חד כנגד כלב ונשתרו אינך אלמא אפי' בדאורייי' יש בריירה. ולא מחוור דודאי בדאורייתא אין בריירה דהא קי"ל כשמואל דאמר (ב"ק ט.) האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין [זה לזה ביובל] וכדפסק רב נחמן כוותיה בפרק השולח (גיטין מח.) וטעמא דשמואל משום דקסבר אין בריירה וכדאיתא בהדיא בגיטין בריש פרק כל הגט (דף כה.) והיא דתמורה לא קשיא דלאו אליבא דהלכתא פריך אלא אליבא דמאן דאמר בדאורייתא יש בריירה ובדרך אי אמרת בשלמא קא נסיב לה וכוותיה בהש"ס טובא. וכי תימא א"כ הדרא קושיא לדוכתה כתב הרב רבינו משה ז"ל בהלכותיו דלא דמיא הך בריירה דהכא לדעלמא דהכא לאו מידי דלא מתברר האידנא ומתברר למחר הוא דנימא אתבריר מילתא למפרע אלא בדהשתא הוא דחלוקה הוא וכל חד משתמש בכולה וכיון דשותפין ניהו כי האי גוונא הוי תשמישתייהו מהשתא אמרינן כמאן דעייל בדנפשיה הוא ולא משתמש בדחבריה אשם תאסור עליו נמצא זה מוציא אותו מחבירו ואין אדם אוסר נכסי חבירו על בעליהן ובכי האי גוונא אמר התם בגמרא תדע דהא מיבעיא בעיא לה הכא בהדירו דלמא אפילו רבנן מודו ליה לרבי אליעזר בן יעקב משום דכאנוסים דמו ולאו כל כמיניה דאסר נכסי חבירו עליו זה לשונו ז"ל. ואינו נוח לי דאם איתא מאי ליפנא דאין בריירה ויש בריירה דאמרינן התם בפרק הפרה הרי אין טעמו של רבי אליעזר בן יעקב משום יש בריירה כלל אלא מפני שאתה אומר שמשעה ראשונה כל החצר קנוי לכל אחד מהם. לפיכך נראין לי דברים כפשטן דבריירה דהכא כבריירה דעלמא אלא משום דהך בריירה עדיפא פסקינן הכא כר"א בן יעקב מיהו הכא נמי אנו צריכין לבריירה דאיגלי מילתא למפרע כבריירה דעלמא משום דליכא למימר אהאי חצר כולה דמר ודאי דמר לאו דמר ואי דמר לאו דמר הכי קאמרינן ששותפין הללו בשעה שלקחו החצר על דעת כן לקחוה שבשעה שישתמש בה אחד מהם תהא כולה שלו לתשמיש ולפי שמשעה ראשונה אין אנו יודעין באיזה יום ובאיזו שעה ישתמש בו כל אחד מהם אנו צריכין לבריירה לומר שבכשיו שאחד מהם משתמש בה הוברר הדבר למפרע שמשעה ראשונה קנה אותה כולה לשעה זו ובודאי יכול אדם להקנותה מדם אחד לראובן והדם אחד לשמעון ובזמן כל אחד ואחד קנוי הוא לו לגמרי דהיינו נכסי לך ואחריך לפלוני אלא משום דהכא אין זמן כל אחד ואחד ידוע לא מהני אלא למאן דאית ליה בריירה דאמרינן דאיגלי מילתא דמשעה ראשונה קנו לזמנים הללו. וכי תימא וכיון דבריירה דהכא כבריירה דעלמא דאיגלי השתא מאי דלא הוה ידיע לן בשעת קניה היכי פסקינן כרבי אליעזר בן יעקב כיון דבעלמא סבירא לן דבדאורייתא אין בריירה היינו טעמא משום דבריירה דהכא עדיפא מבריירה דעלמא דהיינו טעמא דאמרינן בעלמא דאין בריירה לפי שאין ראוי שיחול דבר על הספק ולפיכך האומר לסופר כתוב גט לאשתי ולאיזה מהן שארלה אגרש פסול לגרש בו [גיטין כד:] לפי שיש ספק משעה ראשונה בעיקר הגט נשם מי חל וכן נמי אם בא חכם למזרח ערובי למזרח למערב ערובי למערב לא מהני [עירובין לו:] משום דבשעת קניית העירוב לא היה מתברר כלל איזה מהן יקנה ולפיכך כיון דבכל חד מהנך עירובי איכא למימר שמא לא יקנה כלל אע"פ שלאחר מכן יתברר הדבר אין בריירה וכן נמי גבי האחין שחלקו כיון דמשעה ראשונה איכא לספוקי שמא לא יזכה בחלק זה כלל נמצא שהוא ספק גמור משעה ראשונה וכל כיולא בזה אין בריירה אבל הכא עקרו של דבר מתברר משעה ראשונה ומיעוטו לאחר מכן לפי שאף משעה ראשונה אין אנו מסופקין שלא יזכה כל אחד מהם בכל גוף חצר זה ואין אנו מסופקים גם כן שמא אפילו ירצה לזכות פלוני לא יזכה בה שהרי משעה ראשונה אנו יודעין שעתיד כל אחד לזכות בכל גוף חצר זה ושיזכה בו כל שעה שירצה הלכך כיון שעקרו של דבר מתברר ממחלתו ומה שהוא מתברר לאחר מכן שלא נתברר מתחלה אינו אלא מיעוטא דהיינו הזמן שרצה לזכות בגופה של חצר וזכה בה כל כהאי גוונא יש בריירה

שאין

מסורת הש"ס

ב) ביצה לט: ב"ק נא: ב"ב מז:, ג) [מו.], ג) [ל"ל האסורין (דף נ.)], ד) בהל' הרמב"ן: למפרע דבהשתא הוא אלא חצר, ה) [שיין לדף שאח"ז],

מוסף רש"י

אסורין ליכנס לחצר. של שניהן (ב"ק נא:) שכל זמן שלא תלקו את החצר נכנס כל אחד בחלק חבירו וקם ליה בלא יחל דברו, שהרי נהנה מחבירו שעומד בחלירו, דבהעמדה קפדי, דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אע"פ שמודר ממנו הנאה, דכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו ולגבי עמידה אין לו חלק בו (רשב"ם ב"ב נז:). **זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו.** כל היכא דעייל יכול לומר זה חלקי שאני כורל ומהני ליה בריירה (ב"ק נא:).

פירוש הרא"ש

השותפין אסורין ליכנס לחצר. דבחצר קפדי כולי עלמא אדריסת הרגל ואתיא אפילו כרבנן ובחזקת הבתים (דף נז:) אית דמוקי להך כר' אליעזר דאמר ויתור אסור במודר הנאה משום דשותפין לא קפדי להדדי: **רבי אליעזר אומר** זה נכנס לתוך שלו כו'. דקסבר יש בריירה והאי מהלך בדידיה [והאי מהלך בדידיה]:

ושניהם אסורין (ה) **מלהעמיד ריחים ותנור.** לקבוע ריחים ולגדל תרנגולים בתוכה חלר: הכי גרסינן **היה אחד מהם מודר הנאה על חבירו כופין את הנודר.** שהדיר את חבירו למכור את חלקו. אתאן לרבנן דאמרי אסורים ליכנס לחלר: **היה אחד מן השוק מודר מן א'.** מן השותפים לא יכנס: **גמ' נגדרו הוא דפליגי.** היכא דנדרו שניהם זה מזה דזה אמר לחבירו קונם שאני נהנה לך וזה אומר קונם שאני נהנה לך דעכשיו נדרו זה מזה ממש והתם הוא דקא אסרי רבנן ליכנס לחלר דאיהו עצמו קאסר עליה אבל הדירו זה את זה דכל אחד הדיר את חבירו ואמר קונם שאתה נהנה לי קונם נכסי עליך דתרוייהו אנוסים דכל אחד אסר ליה חבריה שלא מדעתיה התם מודו ליה רבנן לר' אליעזר דזה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו: **או דילמא אפילו בהדירו [זה את זה] נמי פליגי.** דלא שנא אנוסין ול"ש רוצין: **ה"נ מסתברא.** דנגדרו מיירי ובנגדרו הוא דפליגי דקתני כופין את הנודר: **אי אמרת בשלמא דנגדרו.** שנדר שלא יהנה מחבירו להכי כופין דאיהו הוא דאסר אנפשיה: **אלא אי אמרת דהדירו חבירו אחאי כופין אותו.** הא איהו לא פשע דמינס אנים אלא ודאי בנגדרו פליגי: ד) **כשיש בה כדי חלוקה.** ארבע אמות ולזה וארבע אמות לזה וטעמא דמאן דאסר הואיל ואפשר בחלוקה: **אבל אין בה כדי חלוקה דברי הכל מותר.** דמאי אפשר ליה למיעבד: בדבר

דאדריה אמאי כופין אותו הא מינס אנים אמר רבה אמר זעירי מחלוקת

א ושניהם אסורים להעמיד ריחים ותנור ולגדל תרנגולים היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר רבי אליעזר בן יעקב אומר ב יכול הוא לומר לו לתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך וכופין את הנודר למכור את חלקו היה אחד מן השוק מודר באחד מהם הנאה לא יכנס לחצר רבי אליעזר בן יעקב אומר ג יכול לומר לו לתוך של חבירך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך ד) המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרין בעיר אם יש לו בהן תפיסת יד אסור אין לו בהן תפיסת יד מותר ה) האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס ושדך שאני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר ו קונם בית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור: **גמ'** איבעיא להו בנדרו פליגי הדירו זה את זה מאי מי אמרינן בנדרו הוא דפליגי אבל בהדירו זה את זה מודו ליה רבנן לראב"י דכי אנוסין דמו או דילמא אפילו בהדירו זה את זה פליגי רבנן ת"ש היה אחד מהן מודר הנאה מחבירו ופליגי רבנן תני נדור מחבירו הנאה הכי נמי מסתברא דקתני סיפא וכופין את הנודר למכור את חלקו אי אמרת בשלמא דנדר הוא היינו דקתני כופין אלא אי אמרת שאין המיעוט המסופק מתחילתו ומתברר לאחר מכאן מעכב את הרוב שהיה ברור מתחלתו ומש"ה נהי דבעלמא סבירא ה"מ דאחרייתא אין ברירה פסקינן הכא כר' אליעזר בן יעקב דבכי הא יש ברירה ורבנן פליגי עליה דכיון דמכ"מ אתה צריך לומר שהוברר הדבר עכשיו שבשעה פלונית היתה קנויה לו לגמרי שלא היה מתברר זה מתחלה אפילו בכי האי גוונא אין ברירה ומצא שאין לכל א' בחלקו של חבירו אלא קנין שעבוד שקונמות מפקיעין אותו. כך נראה לי: **ושניהם אסורין להעמיד ריחים ותנור ולגדל תרנגולין.** דאע"ג דאמרי' בפרק חזקת הבתים ז) דשותפין להעמדה כדי לא קפדי מ"מ אי קפדי יכולין לעכב זה על זה ואע"פ שדרכן לותר ויתור אסור במודר הנאה: **היה אחד מהן מודר הנאה מחבירו וכו'.** הך בבא לא אצטריכא לא לרבנן ולא לר"א בן יעקב דבין למר ובין למר מה לי נדרו שניהם מה לי נדר אחד מהם אלא משום סיפא נקטה דקתני וכופין המודר למכור את חלקו דדוקא כשנדר אחד מהם משום דכיון דאיהו אסור וחבריה מותר חיישינן שמא יתקנא בחברו וישתמש בה אף הוא ולפיכך כדי שלא יכשל כופין אותו למכור. אבל כשנדרו הנאה זה מזה דשניהם אסורין לא חיישינן דכל חד וחד מזדהר באסוריה. וכן באוסר נכסיו על עצמו מהך טעמא גופא אין כופין אותו למכור דדוקא בשותפין שנדר אחד מהם הוא שכופין ואפילו לרבי אליעזר בן יעקב נמי דשרי ליכנס לחצר כופין אותו למכור דלדידיה נמי איכא למיחש שמתוך שרואה את חברו מעמיד ריחים ותנור והוא אינו רשאי יתקנא בו ויבא לעשות כן. וכ"ת בשלמא לרבנן דאסרי ליה אפילו בדריסת הרגל איכא טעמא דשמא יתקנא לפי שהוא אסור בדריסת הרגל וחבירו מותר ואין בידו למחות אבל לרבי אליעזר בן יעקב מאי איכפת ליה בדריסת הרגל איהו נמי שרי ואי מקנא בחבריה בהעמדת ריחים ליעבד עליה דהא כי האי גוונא שותפין יכולין לעבד איכא למימר דכיון דהשותפין כי האי גוונא לא קפדי זילא ביה מילתא לעבודי דהא הך סיפא בנדרו זה מזה אוקימנא לה בגמרא וכיון שהבירו לא גרס לו איסור אלא הוא עצמו גרס שנדר למה יעבד חבירו מדבר שאין השותפין מקפידין בו הילכך לעבודי כסיפא ליה מילתא ומתוך שהבירו מעמיד ריחים יתקנא בו לומר לעשה כן גם אני: **היה אחד מן השוק מודר מאחד מהם הנאה הרי זה לא יכנס לחצר.** הך בבא לא תנא לה משום תנא קמא דלדידיה פשיטא אם על חבירו יכול לעבד על אחד מן השוק צריכא למימר אלא לאשמועינן רבותא דר' אליעזר בן יעקב תנא ליה דאפילו על אחד מן השוק אין שותף יכול לעבד ולפנינו תרתא דעתי דאפילו לרבותא דרבנן תנא ליה. מיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשהוא נכנס לצורך השותף בין שהוא צריך לשותף או שהשותף צריך לו לפי שהחצר קנוי לכל אחד מהם ולכל מי שצריך להם אבל ליכנס בתוכו אחד מן השוק לעצמו שלא לצורך השותף אסור שאם הקנו זה את זה את החצר לדריסת רגליהם ולכל מי שצריך להם לא הקנו אותו לכל העולם. אבל הרא"ה ז"ל כתב דבכל ענין שרי ולא נראו לי דבריו ו) **גמ' מי אמרינן בנדרו הוא דפליגי רבנן אבל בהדירו מודו ליה רבנן לר' אליעזר בן יעקב דלאנוסים דמו.** כלומר דילמא כולהו סבירא להו דיש ברירה ומדינא אפילו בנדרו שרי אלא דרבנן סברי קנסינן להו ור' אליעזר בן יעקב סבר דלא קנסינן אבל בהדירו דלא שייך קנסא שרי מדינא דיש ברירה ואמינא הא דלא כרבינא דאוקי פלוגתייהו בפרק שור שנגח את הפרה [ב"ק נא.]: דיש ברירה ואין ברירה או דילמא בהדירו נמי פליגי רבנן וכסבריה דרבינא התם: **א"ש היה אחד מהן מודר הנאה מחבירו ופליגי רבנן.** ופתם מודר מחבירו קתני אלמא אפילו בהדירו פליגי: **פני נדור מחבירו.** כלומר דנודר נמי מודר קרי ליה דמודר משמע בין מפי עצמו בין מפי אחרים: **אי אמרת בשלמא דנדר הוא היינו דכופין.** לפי שהוא גרס לעצמו אלא אי אמרת דלא נדר הוא דאמאי כופין הא מינס אנים. ואם תאמר ולימא ליה לעולם בהדירו חבירו עסקינן וכי קתני כופין את הנודר את המדיר קאמר יש לומר דלא סבירא לן שיהא בדין לכוף אדם למכור את שלו מפני שאסר נכסיו על חבירו אבל לנודר עצמו ראוי לכוף דמה הנאה יש לו לאסור על עצמו נכסיו [של חבירו] ואיכא למיחש שמא יכשל. ויש לתמוה על הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל שכתב דלמדיר הוא שכופין שאע"פ שזה הוא דרך הירושלמי [פ"ה ה"ח] אין זה דרך הגמ' שלנו וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל. ומיהו אם היה רגיל להדיר כופין אותו למכור והכי תניא בתוספתא (פ"ב ה"ח) היה א' מהם רגיל להדיר הנאה על חלקו כופין את הרגיל למכור חלקו ומפרש בירושלמי דבתרי זימנין מיקרי רגיל דאמרינן התם [פ"ה ה"ב] עברת לך קמייתא ועברו עלך תניינא ועברו עלך מכאן ואילך או מכור חלקך או שרי נדרך. ולא איפשטא בעיין אי פליגי רבנן אפי' בהדירו. וא"ת וליפשוט ליה מדתנן לקמן (דף מז:) הריני עליך חרם ואת עלי שניהם מותרים בדבר של עולי בבל ואסורים בדבר של אותה העיר ואיזה דבר של אותה העיר הרחבה והמרחץ ובית הכנסת אלמא אפילו בהדירו פליגי תירץ הרב ר' יונה ז"ל דהתם היינו טעמא משום דאע"ג דמודר אינס כיון דנודר לא אנים ואסור שניהם אסורים דאי שרית מודר לא ליית נודר ומשום הכי לא פליג רבנן:

מחלוקת

משמע דקודם שפדאה לא קדשה ויש לומר דודאי מה שהבית שוה יותר מן השכירות קדוש אבל כנגדו מונין והוי שותפים המשכיר והמקדיש לכך מעל וההיא דאע"פ ה"ק לכשאפדנה מיקדש כל השדה לגמרי אי נמי ים לאחלק ודאי בהקדש גמור דאסר בקונם בעלמא אבל אם הקדישה הקדש גמור אל ההקדש אם שוה השדה יותר על החוב ועוד יש לאחלק דודאי הך דפרק אע"פ מיירי בצ"ח כדתנן מוסיף עוד דינר ופודה כל הנכסים הללו אבל עד שיפדנה מיירי בשוכר ומלי מקדש משום דסופו לחזור אלינו אבל גבי חוב דלא מחזור לו לבסוף אם לא יפדע לו חוזו לא מלי מקדש ובירושלמי מחלק בההיא דערכין בין הקדיש לו שכרו לגלח הקדיש לו שכרו דודאי כשהקדיש לו שכרו אינו של משכיר כלל: [בנדרו הוא דפליגי]. בנדר מעצמו דכל אחד ואחד אסר נפשו שאמר קונם שלא אהנה ממך הלכך יש להמציר ולקנסו רבנן אבל הדירו כל אחד חבירו ליהנות משלו מודו ליה רבנן לר' אליעזר דלאנוסין דמו ולא מיתסרו דאיש לחו בריה [ובנדרו] קנסו אבל בהדירו לא קנסו. וא"ע בהא דתנן התומר הריני עליך חרם ואת עלי שניהם אסורים בדברים של אותה העיר אלמא בהדירו נמי אסרו רבנן ונראה דיוון שאמר הרי אתה עלי חרם קנסינן ליה גם על חבירו דבכל מקום השוו חכמים מדותיהם ואסרו שניהם: **או דילמא אפילו בשהדירו חבירו קנסו רבנן.** אי נמי מ) ליה לחו בריה ומיהא בפ' שור שנגח את הפרה (דף נא:) אמר בהדיא דרבנן ליה לחו בריה ולריך למימר דליה לחו הך סוגיא (אלא בש"ס היה אחד מהם מודר ופליגי): ת"ש היה אחד מהם מודר. משמע שהבירו הדירו ואסרי רבנן: **תני נודר.** שאסר עצמו מחבירו: **אי אמרת בשלמא** בנודר היינו דקתני כופין. דפשע שאסר עצמו מחבירו ויכול לבא לידי תקלה: **אלא אי אמרת שהדירו אמאי אמר כופין.** דכופין הנודר היינו המודר ממאי כופין המודר דמאי חטא:

מסורת הש"ס

ה) [פי' הר"ן ע"ז תמצא בע"ב], ב) לעיל מב:, ג) [פי' הר"ן ע"ז תמצא בדף מז.], ד) שייך לע"ב, ה) ב"ב מז:, ו) עי' פי' הר"י עד סוף המתני' לקמן בע"ב ובדף מז., ז) ל"ל וש"ק קתני לה, ח) ל"ל אית,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושניהן אסורין להעמיד וכו' ריחים ותנור ולגדל:

מוסף רש"י

קונם לביתך שאני נכנס. כל זמן שהוא ביתך, דהוי דומיא דנכסי עליך, כיון שמת בעל הבית אי שמכרו לאותו בית לאמר מותר ליכנס בו, דהשתא אינו שלו, אבל אמר בבית זה שאני נכנס, דהוי משמע נכסים שלו, דקאסר הבית עליו לעולם, אף על פי שמת או מכרו לאחר, אסור ליכנס בו (לעיל מב:).

פירוש הרא"ש

אסורים להעמיד תנור ורחים כו'. דבכל הני יכולין שותפין לעבד זה על זה כדאיתא בפרק חזקת הבתים הלכך לא דמי להלוך ולא שייך לתחיבו מטעם ברירה כיון דיכול לעבד עליו ואינו מעבד: היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו לא יכנס לחצר. משום דבעי למתני כופין נקטיה דכופין את הנודר למכור חלקו לחבירו דחיישינן כיון שרואה את חבירו נכנס גם הוא יבא ודלו ויכנס אבל בריש שאינסם אסורים לא חיישינן שמא יכנסו: היה אחד מן השוק מודר כו'. משום דנוסת מודר דרבי אליעזר בן יעקב נקט ואף על פי שאין לו חלק בחצר מתירו ליכנס מטעם ברירה: אם יש לו בהם תפיסת יד. בגמ' מפרש כמה: אין לו בהן תפיסת יד מותר. דבכשות השוכר קיימא ואין המשכיר יכול לאסרה עליו: מת או שמכרם לאחר מותר. דכיון דאמר ביתך שדך לא אסרם עליו אלא בזמן שהם שלו אבל אם אמר בנים זה לו שדה זו אסרם עליו לעולם: גמ' בנדרו הוא דפליגי רבנן. דכיון דמעדתם נדרו הנאה זה מזה קנסו אותם ולא סמכינן אברירה אבל בהדירו לתוסקים היו סמכינן אברירה לו דילמא אפי' בהדירו פליגי רבנן לית להו ברירה: היה אחד מהם מודר כו'. משמע שחבירו היה מדירו. **אלא אי אמרת דאדריה אמאי כופין.** מה פשע המודר שיכפוהו למכור חלקו שאם אתה אומר כן כל אחד יודר חבירו כדי שיכפוהו למכור חלקו:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכו סעיף ב:
ג ב ג מיי' שם הלכה ה ו טוש"ע שם סעיף א:
ד ד מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכה סעיף ו:
ה ה מיי' פ"ה שם הלכה ה ופרק ח הלכה יא סמג שם טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף ד:
ו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

תוספות

ושניהן אסורין להעמיד שם ריחים ותנור ולהעמיד שם תרנגולין. דבכל הני יכולין למחות זה על זה בלא נדר כדאמר בפרק חזקת הבתים (ב"ב מ:) הלכך אסור לעשות עתה בחלר כשנדר דאם כן מהני ליה חבירו על שלא עיכב דדוקא דריסת הרגל אינו יכול לעבד כל כמה דלא חלקו וי"מ דכשהעמיד ריחים בתים רוב עם לשם וממנה חלקו וחלק חבירו וכן לגדל תרנגולין דמתפשטין בכל החלר: היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו. משום דבעי למתני כופין כו' דלא שייך למתני בשניהם מודרין וכופין המודר למכור חלקו דחיישינן פן יעבור אבל ריש"א דשניהם מודרין אין כופין משום דמנכר אבל הכא דאין אסור אלא באחד והשני מותר דחיישינן שמא יכנס המודר כשיראה חבירו נכנס ולכך כופין למודר ז) ותנא שמא יכנס קתני לה ולרבי אליעזר כיון דשניהם מותרין למה כופין: היה אחד מן השוק. הך בבא לר"א איצטריך [דהוה אמינא] דלא קא שרי ר"א אלא כשהתלר שלו דקמשפיל בדבר אבל אחד מן השוק לא שרינן ולא מסכינן אברירה כיון שאינו מפסיד כלום קמ"ל: אם יש לו תפיסת יד למשכיר אסור. דעדיין הוא ברשותו ומדיניה קמיתהני כיון דגם אחר שהשכיר יש לו בה תפיסת יד אבל כשאין לו בה תפיסת יד יאלה טולה מרשותו ואין לו בה כלום ואינו יכול ליאסר. ומכאן פסק ר"ת מי שהשכיר בית ואח"כ אסרו עליו דאין באיסורו כלום ומיהו יש לי לדחות דמייירי דאדריה קתמה דאין עליו תפיסת יד ואין דעתו לאסור מה שהשכיר אבל אם אסר בהדיא מלי אסרה וכ"מ בערכין (דף כא.) (כל) המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעל ומעלה שכר להקדש ועל הה"מ נמי קשה מהה"ל דפרק אף על פי (דף נט:) שדה שמשכנתי לך לכשאפדנה מיקדש דקדשה

ב) [פי' הר"ן ע"ז תמצא בע"ב], ג) לעיל מב:, ג) [פי' הר"ן ע"ז תמצא בדף מז.], ד) שייך לע"ב, ה) ב"ב מז:, ו) עי' פי' הר"י עד סוף המתני' לקמן בע"ב ובדף מז., ז) ל"ל וש"ק קתני לה, ח) ל"ל אית,

מחלוקת (ח) שיש בה כדי חלוקה אבל אין בה כדי חלוקה דברי הכל מותר א"ל רב יוסף הרי בית הכנסת דכמי שאין בו כדי חלוקה דמי ותנן שניהן אסורין בדבר של אותה העיר אלא אמר רב יוסף אמר זעירי אמר רב יוסף מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור אמר רב הונא הלכה כר"א בן יעקב וכן א"ר אלעזר הלכה כר' אליעזר בן יעקב: המודר הנאה מחבירו ויש לו שם מרחץ וכו': וכמה תפיסת יד אמר רב נחמן למחצה לשליש ולרביע אבל בבציר לא אביי אמר אפילו בבציר אסור היכי דמי דשרי דמקבל בטסקא: האומר

מחלוקת בשיש בה כדי חלוקה. דרבנן אסרי משום דסברי אין בריה ולא אמרי' הוברר הדבר כשמשתמש דגוף החלר קנוי לו לתשמישו משום דכיון שיש בה דין חלוקה בשעת קנייתן לא הוברר שיהא רשאי זה להשתמש בחלק זה דשמא לא יבא לחלקו ור"ל סבר דאפי' בכי הא אמרינן בריה לפי שבתחלה כשקנו אותה על דעת כן קנאוה שכל עוד שלא יחלקו אותה יהא כל גוף החלר קנוי לתשמיש כל אחד מהם: **אבל אין בה דין חלוקה דברי הכל מותר.** משום דכיון דאין בה דין חלוקה והדבר ידוע שלעולם תעמוד בשותפות ושיש רשות לכל אחד מהם להשתמש בה כל שעה שירצה כ"ע מודו דיש בריה לפי שרוב קניה זו הוברה מתחילתה ולא דמיא לשאר בירות דעלמא וכמו שפירשתי אני במשנתינו: **אמר ליה רב יוסף והא בית הכנסת דכמי שאין בו כדי חלוקה דמי ותנן שניהם אסורים בדבר של אותה העיר.** ומפרש ואזיל בהא מתניתין דפרקין (לקמן מח.) דדבר של אותה העיר כגון בית הכנסת ובשלמא מי אמרת דבחלר שאין בה דין חלוקה פליגי הא מני רבנן היא אלא מי אמרת דבחלר שאין בה דין חלוקה דברי הכל מותר מתניתין אמאן תרמייה: **אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה.** דרבנן סברי דאפי' בכי הא אין בריה ור' אליעזר סבר דכיון שאי אפשר לאחד מן השותפין לעכב את חבירו מלהשתמש בו לעולם ולא לכופו לחלוק מתחלה ע"מ כן קנאוה שתהא גופה קנויה לגמרי לכל אחד לתשמישו בשעת תשמישו וכשמשתמש בה אמרי' הוברר הדבר למפרע שמתחלה היתה קנויה לו לשעה זו וס"ל לר' אליעזר דגהי דבעלמא אין בריה בכי הא יש בריה לפי שעיקר הקניה נתברה משעה ראשונה: **אבל יש בה דין חלוקה דברי הכל אסור.** משום דכיון שאחר זו לחלוקה היא עומדת אי אפשר לומר שמתחלה קנאוה כולה כל אחד לתשמישו דשמא הא' יכוף את חבירו הלכך אפי' לר' אליעזר בן יעקב אסורין. וכתב הרשב"א ז"ל דלא מיבעיא קודם חלוקה דאסורים אלא אפילו לאחר חלוקה נמי אסורין דליכא למימר כיון שחלקו הוברר הדבר למפרע שהוא חלקו המגיעו משעה ראשונה והוא לא נאסר אלא בחלק חברו דא"ה הויא ליה הך בריה כשאר בירות דעלמא וקי"ל בדאורייתא אין בריה וכ"ת מ"מ הא קי"ל כשמואל דאמר (ב"ק ט.) האחין שחלקו לקוחות הן והרי זה כאילו לקחה ממנו ליתא דאפילו לקחה ממנו אסורה כדאמרי' לעיל (דף לד:) גבי כברי עליך דאע"ג דיהבי' ניהליה במתנה כל היכא דלא אפקיה אחר אסור ומכירה הרי היא כמתנה וכדתנן [ע"ל] קונם ביתך שאני נכנס שדך שאני לוקח מת או מכרו לאחר מותר הא מכרו לו אפי' באומר קונם ביתך שאני נכנס אסור דעת הרשב"א ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ז מהל' נדרים (ה"ד) היו שניהן שותפין בחלר אם יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורים ליכנס בה עד שיחלוקו ויכנס כל א' וא' לחלקו אלמא ס"ל ז"ל דלאחר חלוקה שרי וכ"ע מבטעמו ז"ל דאע"ג דקיי"ל דבדאורייתא אין בריה אפ"ה אנן סהדי שע"מ כן נשתתפו אלא יוכל אחד מהן לאסרה על חברו בענין שתהא נאסרת עליו לאחר חלוקה דא"ה אסר עליה נכסי דידיה ואינו בדין: **מתני'** ח) **המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ וביתו הבד מושכרים בעיר.** ויש לו למדיר מרחץ ובית הבד אלא שהשכירן לאחר: **אם יש לו בהן תפיסת יד.** למדיר אסור מודר ליהנות מהם דכיון דיש לו למדיר בהם תפיסת יד הוו להו כדידיה. ובגמרא מפרש היכי דמי תפיסת יד: **ואם אין לו בהם תפיסת יד מותר.** דלאחר מדידיה מתהני אלא [מהשוכר]. וכתב הרשב"א ז"ל דכי אמרי' דבשאין לו בהן תפיסת יד מותר דוקא כשהיו מושכרין כבר אבל השכירן לאחר מכן לא דאע"ג דתנן בסמוך [לעיל ע"א] לביתך שאני נכנס מת או מכרו לאחר מותר דוקא במכירה הוא דשרי אבל בשכירות לא דאם איתא דאפי' בשכירות שרי ליתני השכירן וכ"ש מכרן אלא ודאי כל שקדם נדרו לשכירותו אין האיסור מסתלק ע"י שכירות אבל מתני' בהשכירן כבר ולפיכך כל שאין לו בהן תפיסת יד אין האיסור חל עליהם: **גמ' וכמה תפיסת יד אמר רב נחמן למחצה לשליש ולרביע.** דכיון דבעל המרחץ משתכר כפי מה שהמרחץ מרויח הוה ליה כדידיה: **אבל בגילים מותר.** דרכן היה שבעל המרחץ משתכר בגילים שהבאים לרחוץ שם היו לוקחים אותם ממנו ומש"ה קאמר שאם אין בעל המרחץ משתכר בריוח המרחץ כלל אלא שייר לעצמו אותו ריוח של גילים [מותר] לפי שאינו מגוף המרחץ: **אביי אמר אפי' בגילים אסור.** דאפי' כה"ג מקרי תפיסת יד: **היכי דמי דשרי דמקבל בטסקא.** שאינו נוטל חלק הידוע בריוח המרחץ אלא שנותן לו שכר דבר קצוב לשנה וכל כה"ג אסתלק ליה בעל המרחץ ממרחצו לגמרי. ואיכא למידק אשמעתין ואפי' כה"ג היכי שרי דהא מ"מ גוף המרחץ של משכיר הוא ויכול לאסור אותו על השוכר עצמו כדאמרינן בערכין בפ' האומר משקלי עלי (דף כפ.) המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש ומוקמינן לה כשהקדישו משכיר דשוכר מעלה שכר להקדש ואקשינן התם הדר בו מעלה שכר להקדש היכי דייר בו במעילה קאי אלמא יכול לאסרה על השוכר כיון שגוף הקרקע שלו וכ"ש שיכול לאסרה על אחרים וכי אין לו בהם תפיסת יד אמאי שרי תרצו בתוספות דאין ה"נ שאם אסר אותו המרחץ בפי' חייל אסוריה כיון שהגוף שלו כי ההיא דפרק משקלי עלי שהקדיש הבית עצמו אבל הכא במודר הנאה מנכסיו סתם איירי ואין דעתו על מה שהשכיר. ואי קשיא לך דהא לעיל בפרק אין בין המודר (דף מג:) הוה סלקא דעתך דאין דעתו על מה שהפקיר ואדמיה ליה איכא למימר דלא דמי דודאי כשאדם אוסר נכסיו סתם דעתו על כל מה שהוא ברשותו ולפיכך כיון שאין ההפקר עדיין הפקר ולא המתנה מתנה אף הם בכלל האיסור אבל מה שיצא מרשותו לשעתו בשכירות כיון דהשתא מיהת לאו ברשותיה קאי אין דעתו לאסרו. ור"ת ז"ל תירץ דהיא דפרק משקלי עלי דוקא גבי הקדש ומשום דהקדש מפקיע מידי שעבוד אבל הכא גבי קונמות אע"ג דמפקיעין מידי שעבוד כדאיתא בפ' אע"פ (כתובות נט:) ובפרק בתרא דמכילתין (דף פו:) ה"מ בקונם כללי כעין הקדש אבל בקונם פרטי כיון דלא דמי להקדש אלמוה רבנן לשעבודיה דאידך דלא ליפקע ליה כי היכי דאמר התם דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל וכך הורה ר"ת ז"ל. ואחרים תירצו דהיא דפרק משקלי עלי בשלא הקדיש שכרו למשכיר וכיון דלא סגיא שלא יתחייב השוכר לתת שכר להקדש נמצא שיש להקדש יד וזכות בכל הבית כמו שהיה למשכיר ולפיכך חל הקדש על הבית וכי דייר ביה במעילה קאי אבל מתני' כשהקדיש שוכר למשכיר שכרו וכיון דאסתלק ליה משכיר לגמרי לא מצי אסר ובירושלמי [פסחים פ"ד ה"ט] נמי מפליג כה"ג בין הקדיש לו שכרו ללא הקדיש. ובודאי דהיא דפרק משקלי עלי לא קשיא דהתם במשכיר בית סתם עסקינן ורגילה לדבר דקתני התם נפל חייב להעמיד לו בית ואי בבית זה נפל אזדא אלא ודאי בבית סתם עסקינן ומש"ה פרכינן היכי מצי דייר ביה במעילה קאי דכיון דלא השכיר לו בית ידוע אלא בית סתם ודאי מצי מקדיש ליה משכיר ויהיב ליה לשוכר ביתא אחרינא אבל בבית זה ודאי לא מצי משכיר מקדיש ליה דהא אע"ג דהקדש מפקיע מידי שעבוד ה"מ הקדש מזבח אבל הקדש בדק הבית לא כדעת רש"י ז"ל ושלא כדברי ר"ת ז"ל שהוא סובר שאפי' הקדש בדק הבית מפקיע מידי שעבוד ורגילה לדבר מדאמר בפרק אע"פ [כתובות נט.] ובסוף מכילתין [פו.] הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים לכשאפדנה ממך תקדוש דקדשה אלמא דוקא לכשיפדנה אבל קודם לכן לא קדשה הילכך היא דפרק משקלי עלי לא קשיא כלל אמתניתין. ומיהו אכתי מתניתין לא ניחא דהא קונמות בקדושת הגוף דמיין כדאיתא בפרק אע"פ (כתובות נט:) ובסוף מכילתין [פו:] ואמאי לא מפקיעין מידי שעבוד הילכך לא מפרקא מתני' אלא בחד מהנך פירוקי דכתיבנא ואני כבר כתבתי במשנתינו דאפילו קונם פרטי ואפי' הקדיש שכר שוכר מצי משכיר לאסרו עליו ולדחיאן להו תרי פירוקי בתראי. ואחרים תירצו עוד דהאי מושכרים דהכא לאו מושכרים כעין שכירות אחר

מחלוקת (ח) שיש בה כדי חלוקה אבל אין בה כדי חלוקה דברי הכל מותר א"ל רב יוסף הרי בית הכנסת דכמי שאין בו כדי חלוקה דמי ותנן שניהן אסורין בדבר של אותה העיר אלא אמר רב יוסף אמר זעירי אמר רב יוסף מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור אמר רב הונא הלכה כר"א בן יעקב וכן א"ר אלעזר הלכה כר' אליעזר בן יעקב: המודר הנאה מחבירו ויש לו שם מרחץ וכו': וכמה תפיסת יד אמר רב נחמן למחצה לשליש ולרביע אבל בבציר לא אביי אמר אפילו בבציר אסור היכי דמי דשרי דמקבל בטסקא:

ה"ג

בדבר של אותה העיר. כדמפרש בית הכנסת והתיבה וכו': **שאין בה כדי חלוקה.** ומאן דאסר משום דכבית הכנסת דמי דקתני דשניהם אסורים ומאן דשרי הואיל ואי אפשר בחלוקה: **אבל יש בה כדי חלוקה דברי הכל אסור.** דסגי ליה בחלוקה: **וכמה תפיסת יד.** יש לו למדיר בחותו מרחץ דליתסר ביה האי: **אבל בבציר.** מרבינא לא חשיב תפיסת יד ומותר בו המודר. וספרים דכתיב בהו בבצין משמע נמי (ב) בבצים. ואית דגרסי בביצין כמו ביצין של יולר כדאמר בב"מ (דף עד.) שהיולר עושה כמין ביצים של חומר ומהם עושה קדרות והכי משמע ליה דאית ליה תשמישתא כלום אבל כדי להניח ביצים של יולר להתם לייבשם אין זו תפיסת יד: **אביי אמר אפי' בבציר.** מרבינא הוי תפיסת יד ואסור בהם המודר. והכי נמי איכא לפרש כל הני לישני: **דמקבל בטסקא.** שקיבלו השוכר לתת ממנו מס בכל שנה ושנה דהאי לא הוי תפיסת יד כלל:

מסורת הש"ס

ח) שייך למתני' דלעיל בע"א, ב) ל"ל בתרא דביצה.

הגהות הב"ח

(ח) גמ' מחלוקת בשיש בה: (ב) רש"י ד"ה אבל בבציר וכו' משמע נמי בבציר ואית וכו' והכי משמע ליה תפיסת יד דאית ליה:

פירוש הרא"ש

מחלוקת שיש בה כדי חלוקה. ד' אמות לכל א' כיון דאפשר בחלוקה לא סמכינן אבריה: מחלוקת בשאין בה כדי חלוקה. דכיון דאי אפשר לחלוק אית ליה לרחב"י דסמכינן אבריה: למחצה לשליש ולרביע. שחולקים כך השכר ביניהן: אבל בבציר לא. אם יש למשכיר פחות משלש בשכר לא מקרי תפיסת יד ויש"ג אבל בביצים לא וה"פ אם שייר המשכיר לעצמו שיש לו כח ליכנס בבית המרחץ ביצים של יולר כלאמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עד.) על הביצים של יולר משקעים בכבשן וכנגד זה מלאכה קטנה בבית הבד לא מיקרי בהם תפיסת יד: דמקבל בטסקא. שהשוכר נותן גם מס של המרחץ ובית הבד להוי שכירות בריא"ל כדאמר בפרק הדר עם העובד כוכבים (עירובין דף סב.) היכי דמי שכירות בריאה במוהרקי ואבורגני פי' שנותן השוכר מס ואז נסתלק בעל הבית לגמרי ואית דגרסי בפסקא שנותן השוכר דבר קצוב למשכיר ואין לו בחלק שמרוויח השוכר:

תוספות

מחלוקת בשיש בו כדי חלוקה. דלא מתהני בחלוקה שיכול לכוף את חבירו לחלוק לכך לא קנאוה רבנן אבל אין בה דין חלוקה שאין יכול לכוף את חבירו קנאו רבנן: אמר רב הונא הלכה כרבי אליעזר בן יעקב. וקשה דבפרק בתרא (ב) פסקינן כרבי אושעיא דאמר בדאורייתא אין בריה בדרבנן יש בריה והכא דאורייתא הוא ומפרש ר"ת דהא דפסקי' כרבי אליעזר בן יעקב לאו מטעם דיש בריה אלא משום דוחיות מותר במודר הנאה וכשהדירו זה את זה מדריסת הרגל לא נאסרו וא"כ לפי זה אאם אסרו עצמם בדריסה אסורין ליכנס לאחר ואדם מן השוק שאסר מותר ליכנס דוחיות מותר ור"י פי' דפסקינן שפיר מטעמא דיש בריה ובגילה (דף לח:) לא פסיק כר' אושעיא אלא ממאי דאמר בדרבנן יש בריה הילכך שותפין שנדרו דריסת הרגל מותרין באלר ואדם מן השוק מודר הנאה מחבירו אסור ליכנס דוחיות אסור דאשכחן שמתא בפרקין לגיל דוחיות אסור: למחצה לשליש ולרביע. שהמשכיר מקבל שליש הריוח ואין לשוכר כ"א ג' חלקים דברשותו הוא מקבל ואסור: אבל בבציר. פירוש בפחות מותר: אביי אמר אפילו בבציר אסור. כך הגירסא ראשונה: דמקבל בטסקא. פירוש שמקבל השוכר מן המשכיר בכך וכך לשנה ואיתא ספרים דגרסי אפילו בבצין פירוש קרקע היולר כמו על הבצין של יולר (ב"מ דף עד.) ורגילין לייבשן במרחץ ואם רגילות להשכיר לייבש בצין של משכיר בתוחו מרחץ הוה תפיסת יד:

ה"ג **בעי אבימי קונם בית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר מהו: אדם אוסר דבר וכו'.** ואפילו לאחר שמת או שמכרו לאחר הוי נמי אסור מן הא: **תנן התם.** לקמן בפרק הנודר מן הירק (ח): **קונם פירות האלו עלי או קונם הן לפי או קונם הן על פי אסור בחילופיהן.** אם נתחלפו בפירות אחרות ודבר שלא בא לעולם הוא: **גידוליהן.** שנטען והגדילו: **על פלוני.** שאסרן על חבירו: **מהו.** (ב) אי הוי אסור בחילופיהן כמו שהוא אסור אי לא מי אמרינן גבי דיליה כי אמר קונם הן לפי או על פי אסור בחילופיהן אף על גב דהוי דבר שלב"ל הואיל ואשכחן גבי דיליה כי האי אומרא דאיהו אוס' פירות חבירו עליו ואתכי מחמירי' לגביה דאוסר נמי עליו דבר שלב"ל אבל גבי חבירו הואיל ואינו אוסר פירות חבירו על חבירו דאי אמר לחבירו קונם פירות של פלוני עליך לא הוי כלום לא אמרינן נמי דאית בידו למיסר ליה בחליפין דהוי דבר שלא בא לעולם: **או**

האומר לחבירו וכו': בעי (ג)**אבימי קונם לבית זה שאתה נכנס מת או שמכרו לאחר מהו** (ג)**אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו או לא אמר רבא ת"ש** (ג)**האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו בחייו ובמותו ומת לא יירשנו** א**ש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו שמע מינה:** (ד)**תנן התם** ב**קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן** ג**בעי רמי בר חמא אמר קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמרינן גבי דיליה הואיל ואדם אוסר פירות חבירו על עצמו** ד**אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על עצמו גבי חבירו הואיל** ה**ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו**

אחר דעלמא דהא אמרינן בגמרא היכי דמי דשרי דמקבל בטסקא ומקבל בטסקא לא היינו שכירות אלא הקרקע הרי הוא של מחזיק לעולם ומורישו לבניו אלא שנותן דבר ידוע בכל שנה לבעלים הראשונים וכל כי האי גוונא קנין הגוף מיקרי ולא שעבוד בלבד שיפקיענו קונם והאי דנקט מושכרין במתניתין משום דטסקא זו כעין שכירות הוא שאם אינו פורע המוטל עליו שנה שנה הדרא ארעא למרא וכדאמרינן בעלמא (ב"מ ד' עג.) ארעא לטסקא משתעבדא ומלכא אמר דיהיב טסקא ליכול ארעא ואפילו הכי כיון דכל אימת דבעי למפרע לא מצי מסלק ליה אידך קנין הגוף יש לו בקרקע ומש"ה לא מצי אסר אבל בשכירות דעלמא מצי אסר כל זה פלפלו הראשונים ז"ל. ותמהני עליהם לפי שאני אומר להלכה דאפי' בשכירות דעלמא כל שאין לו למדיר תפיסת יד שרי מודר לאתהנויי ממרחץ ובית הבד שיש לו למדיר מושכרין בעיר דאע"ג דמן דינא ודאי דמשכיר יכול לאסור על השוכר ואפי' הקדיש השוכר למשכיר שכרו וכדפרישנא לעיל במתניתין דריש פרקא הני מילי

כשאוסר אותם לשוכר או כשאוסר אותם על כל אדם שהשוכר בכלל משום דכיון דקונמות מפקעי מידי שעבוד אסתלק ליה שעבודא דשוכר לגמרי אבל לאסור לאחר אותו על אחר לא כל היימנו דכיון דאשתייר ליה שעבודא דשוכר כשהמודר נהנה לא ממדיר הוא נהנה אלא מן השוכר כנ"ל ודבר ברור הוא. ולפיכך אני אומר דכי תנן לעיל [מו.] היה מ' מן השוק מודר מא' מהם הנאה לא יכנס לאחר ר"א בן יעקב אומר וכו' לאו משום רבותא דרבי אליעזר בן יעקב בלחוד תנא ליה אלא לרבותא דרבנן נמי נקטיה דסד"א הני דקסברי רבנן דשותף מצי אסר אחבריה ה"מ משום דמפקע מיניה קנין שעבוד וכדכתיבנא לעיל אבל לאחד מן השוק לא מצי אסר הך אחר שאין בה דין חלוקה דמצי מ"ל כיון דשעבוד חבירך עדיין נשאר אצלו לתוך שלו אני נכנס ולא לתוך שלך קמ"ל דכיון דהך מדיר מצי קני ליה בהא אחר קנין גוף ופירות לא כל היימנו: ו) **מתני' האומר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס.** כלומר למה שאני נכנס בו: **שדך שאני נוקש.** כלומר מה שאקחנו: **מפ' או** (ג)**מכרן לאחר מותר.** דביתך אמר והשתא לאו ביתיה הוא. וה"ה דאי נתנן לאחר נמי שרי אלא להכי נקט מכרן לאשמועינן דדוקא מכרן לאחר אבל אמר ביתך שאני נכנס ומכרו לו אסור: **קונם לבית זה שאני נכנס ושדה זה שאני נוקש מפ' או מכרו לאחר אסור.** דכיון דבית זה קאמר שויה עילויה תתיכה דאיסורא הלכך אפילו מכרו לאחר אסור. והוי יודע דכי היכי דבית זה חמור מביתך לענין (ד) מכרן לאחר הכי נמי ביתך חמור מבית זה לענין נפילה דאי אמר ביתך שאני נכנס ונפל ובנאו אסור ליכנס בו דכל שהוא ביתך משמע ואי אמר בית זה ונפל אף ע"פ שחזר ובנאו מותר בו דכיון דנפל אזדא ואי אמר ביתך זה משום זה אתה תופסו בין לחומרא דמכירה בין לקולא דנפילה והכי איתא בירושלמי [פ"ה ה"ג] ביתך זה משום מה אתה תופסו משום ביתך זה נפל ובני הא לית הוא ושמעינן מן הדא האומר ליורשיו תנו בית חתנות לבני או בית ארמלות לבתי ונפל היורשים חייבים לבנותו בית זה ונפל אין חייבין לבנותו ומסתברא דכי אמרינן בביתך שאני נכנס דאי נפל ובני ליה אסור לאו דוקא נפל ובני ליה במקומו דה"ה אם בנהו במקום אחר אסור דכל שהוא ביתך קאמר והאי דנקט נפל ובני לרבותא נקטיה דבאומר בית זה אע"פ שחזר ו) במקומו וכמדתו הראשונה מותר: **גמ' בעי אבימי קונם לבית זה שאתה נכנס מת או מכרו לאחר מהו.** כלומר דנהי דאמרי' במתניתין דבאומר בית זה מכרו לאחר אסור ה"מ באוסר על עצמו דמצי אסר אנפשיה בית זה בין שיהא שלו או שימכרנו לאחר אבל אחבריה נהי דבית זה לעולם משמע וכדמוכחא מתניתין מיהו לא כל היימנו לאסרו לכשיצא מרשותו דה"ל נכסי חבירו על חבירו. וה"ה דמבעיא ליה במפרש בית זה שאתה נכנס אפילו לאחר שיצא מרשותו דאפשר דלא מהני דאיהו לא מסתפק בלישנא דודאי פשיטא ליה דזה לעולם משמע וכדמוכחא מתניתין אבל עיקר בעיא היא אפילו כי בעי למיעבד הכי אי מצי עביד כיון דנכסיה השתא ברשותיה ניהו או לאו כיון דלאחר מכן נפקי מרשותיה והוי להו נכנסי חבירו על חבירו. ומש"ה מייתי לה רבא ת"ש מדתנן בחייו ובמותו מת לא יירשנו דאלמא כי פרש מצי למיסר אפילו לאחר שיצאו מרשותו כיון דהשתא ברשותו ניהו וכיון דכי פרש חייל איסורא פשיטא ליה דזה כמפרש דמי דמתני' נמי הכי מוכחא. ואע"ג דלעיל (דף מב:) דחינן שאני התם דאמר בחייו ובמותו כלומר דאע"ג דזה לגבי נודר עצמו לעולם משמע לגבי מדיר לא משמע הכי וכמו שפירשתי אני למעלה הכא לא ניחא לן בההיא דחיא ואמסקנא דלעיל סמכינן: והוי יודע דכי תנן הכא אם מת לא יירשנו לאו למימרא דכיון שנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהן דהא קתני בסיפא דההיא מתניתין בפרק הגוזל קמא (ב"ק דף קט.) ויתן לבניו או לאחיו ואם אין לו לוה ובעלי חובין באין ונפרעין ואם לא זכה בגוף הנכסים היאך נותנן לבניו או לאחיו והיאך בעלי חובין באין ונפרעין אלא בנכסים ח) דידהו ניהו אלא שאינו רשאי ליהנות מהן ואידי דתנא רישא יירשנו לומר שמותר ליהנות מהן כשאר היורשים תנא סיפא נמי לא יירשנו ולאו דוקא. וכ"ת כי קתני נותנן לבניו או לאחיו בשלמא לוה ובעלי חובין באין ונפרעין שפיר דבעלי חוב לאו מדעתיה קא מיפרעו דליהוי פורע חובו באיסורי הנאה דבכה"ג ודאי אסור דנהי דאמרינן לעיל [לג.] דמבריח ארי מנכסי חברו הוא היינו כשאחר פורע אלא מדעתו אבל מדעתו ודאי אסור דהוי מוציאן מרשות ומצא מועל אלא בעל כרחו ב"ד מגבין להן ואע"ג דאיהו ממילא מתהני לא איכפת לן אבל נותן לבניו או לאחיו היכי שרי והא מתהני הנאה דידהו ואסור כדאמרינן לעיל (דף לו:) גבי תורם משלו על חבירו וי"ל דלאו למימרא שיתנם להם ממש אלא שמראה להם מקום ואומר להם נכסי אלו אסר עלי אבא ואיני יודע מה אעשה בהם עלו לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו וכה"ג לאו מתנה הוא אלא גוונא דהפקר וכן כתב הר"ם במז"ל בפ"ה מהל' נדרים (הל' ח) שאריך להודיעם אלו נכסי אבי שאסר עלי אבא עשאה הרמב"ם ז"ל כההיא דתנן לעיל מיניה הגוזל את אביו ומת וכו' לוה ובעלי חובין באין ונפרעין ואמרינן עלה בגמרא [ב"ק קט.] ואריך שיאמר זה גזל אבא: **תנן התם.** לקמן בפ' הנודר מן הירק (דף מז.): **קונם פירות האלו עלי קונם הם על פי קונם הם לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהם.** כלומר כל שאמר מ' מלשונות הללו חלופיהן וגדוליהן בכלל: **בעי רמי בר אבא קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן.** לאו בקונמות בלחוד קא מבעיא ליה אלא בכולהו איסורי הנאה דעלמא נמי מספקא ליה והיינו דמייתי לקמן [ע"ב] ת"ש מהמקדש בערלה. ולאו להחליפן לכתחלה מיבעיא ליה דודאי כל שהוא אסור בהנאה אסור למוכרו ולהחליפו דאי לא תימא הכי מצינו דמיום לחמץ בפסח ולשור הנסקל שיכול למוכרו לעובדי כוכבים ואמאי תנן [ב"ק לו.] שהגוזל פטור מן התשלומין אלא ודאי פשיטא ליה דלכתחילה אסור אלא בשעבר והחליפן מספקא ליה. ולאחר נמי לא מיבעיא ליה דפשיטא ליה דמותרין שאין לך תופס את דמיו אלא עבודת כוכבים ושביעית והיינו דתנן ומייתי לה בריש חולין (דף ד.) חמצן של עובדי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין אלא מספקא ליה אי מיתסרי למחליף מדרבנן בעלמא או לא. והכי הוי עיקר ספיקיה מי אמרינן דכי תנן במתניתין אסור בחלופיהן וגדוליהן היינו משום שכוונת הנודר בכך ואי משום כוונתו הוא דוקא נודר אוסר עצמו בכך דנהי דחילופיהן כדבר שלא בא לעולם דמו לגבי דידיה מצי אסר אבל לגבי חבירו לא מצי אסר או דילמא דכי תנן במתניתין אסור בחילופיהן לאו בתר דעתיה אזלינן אלא דהכא הכי הוא דכל איסורי הנאה חילופיהן אסורין מדרבנן למחליף עצמו הלכך לא שנא הוא ולא שנא חבירו. ותמהני אדבעי רמי במודר ליבעי לה בנודר עצמו ובמתניתין גופה אי טעמא דמתניתין משום כוונת הנודר אפילו החליפן אחר חילופיהן אסורין לו ואי משום דינא דאיסורי הנאה דוקא בשהחליפן הוא אבל החליפן אחר מותר בחלופיהן וי"ל דפשיטא ליה לרמי דנודר אפילו החליפן אחר אסור בחלופיהן דכיון שפרט ואמר אלו שוינהו עליו להקדש וכמו שנפרש בפ' הנודר מן הירק [לקמן מז. ד"ה מתני'] עלה דהא מתניתין בפ"ד מיהו הא מיבעיא ליה מי אמרינן דאפילו בשהחליפן הוא צריך אלו דלא מיתסר בהו אלא משום שבכלל דבריו הוא או דילמא להחליפן הוא לא צריך אלו דחלופיהן וגדוליהן דמי הילכך אפילו במודר אסור וכי תנן אלו להחליפן אחר איצטריך מיהו אין ה"נ דהוה מצי למבעי בנודר עצמו היכא דלא אמר אלו עצמו מהו בחלופיהן דהיינו דיניה דמודר אלא דלישנא דמתניתין באלו עדיפא ליה כנ"ל. ופשטינא לה מדתנן האומר לאשתו קונם שאני מהנה לך ומיירי בשהדירה בעודה ארוסה וכיון דאכתי לא משתעבד לה חייל נדרא ומסתברא אפילו לאחר שנשאה דמשועבד לה והכי מוכח בכתובות (דף ע.): לוה

ט א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הל' ה טוש"ע י"ד סי' רטו סעיף ז:
י ב מיי' שם הלכה טו סמג לאוין מב טוש"ע שם סעיף ח:
יא ג מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף ב [והכה"מ בפסקיו לקמן פ"ז ה' סי' ה]:
[ד טוש"ע י"ד סי' רל סעי' ד:
ה מיי' שם הל"ג טוש"ע י"ד סי' רכה:]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנן התם כו' הילק. נ"ב דף מז.:
(ב) ד"ה על פלוני וכו' מהו מי הוי וכו' אסור בהן או לא וכו' בחלופיהן דהוי:
(ג) בר"ן ד"ה אלמוה וכו' אי מכרו לאחר וכו' דאי נתנו לאחר וכו' נקט מכרו וכו' דדוקא מכרו:
(ד) ד"ה קונם לבית וכו' לענין מכרו לאחר וכו' מבית זה לענין וכו' משום מה אתה תופסו משום ביתך או משום זה נפל ובני לית הוא נשמעינה מן הדא וכו' נפל ובני ליה לרבותא:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה בעי רמב"א בבה"ר ומסתברא. ע"ל ומתסקינן: **בא"ד** והכי מוכח וכו'. עם מסקנ' דגשמת סברה וקבלה וצ"ע:

מוסף רש"י

קונם שאי אתה נהנה לי. מכל נכסי, ומת ירשנו. אלא אסר עליו אלא כל זמן שהנכסים שלו, לפיכך ירשנו אם מת, ואם נדר בחייו ובמותו, כיון דמפרש במותו, מת לא ירשנו (לעיל מב:). **הואיל ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו.** לומר קונם פירותיך עליך (כתובות נט:).

פירוש הרא"ש

קונם לבית זה שאתה נכנס ומת או שמכרו לאחר כו'. ולא דמי לבית זה שאני נכנס דכיון דמודר קאמר זה פשיטא לעולם אסריה עלויה דאיהו אסור ומה לי ברשות זה ליאלה מרשותו אבל הכא אע"ג דמדיר קאמר זה דאלמא אין אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו אבל לעיל בפ' אין בין המודר כו' לא מפליג בין היכא דקאמר מודר שדך וכין היכא דקאמר מדיר נכסי משום דאין חילוק ביניהם בדבר התלוי בלשון ומיילי כגון דאמרינן בפרקין לבית זה שאתה נכנס בחיי ובמותי ולהכי פשיטא ליה מהך מתניתין דהגוזל ולא דחי כדלעיל שאני הכא דקאמר בחיי ובמותי: **אסור בחלופיהן.** אם מכרן הדמים אסורין: **ובגידוליהן.** אם נטען הגדל מהם אסור דחשבינן ליה כהקדש: **אוסר דבר שלא בא לעולם.** דכיון שלא הוזלבו עדיין וכמו שאינו אוסר פירות חבירו על חבירו דאיכא תרתי שהפירות אינן ברשותו וגם דבר עליו גם אינו יכול לאסור דבר שלא בא לעולם כיון דאיכא תרתי:

עין משפט נר מצוה

לווה. כלומר האשה ובעלי חוב באין ונפרעין. דנהי דמתסרי עלה נכסי בעלה מיהו אכתי שיעבודה אנכסיה קאי הילכך בעלי חוב באין ונפרעין. דאפילו לחנן דאמרי[ד] דהמפרנס אשתו של חבירו הניח מעותיו על קרן הנכי ה"מ במעלה לה מזונותיה אבל כשהיא לווה חייבת היא במה שלוותה ובעלי חוב נפרעין מן הבעל דמוליאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן. וכזה יצאתי ידי חובתי מכל מה שהאריך הרשב"ץ בזה: מאי טעמא בעלי חובין באין ונפרעין ואו משום דחלופיהן ואו כגדוליהן דמו. דקס"ד דכיון דבשעה שהיא לווה משעבדת נכסי הבעל הרי היא כמחלפת נכסי הבעל בנכסי אחרים כיון דלבסוף בע"ח באין ונפרעין נהי דקא אמרינן מ"ט בע"ח באין ונפרעין ואו היא גופה קשיא לן דלדידהו ליכא איסורא כלל אלא הכי קאמר כיון דלבסוף בעלי חוב באין ונפרעין היכי שרית לה לווות כך פירשו רבותי. ולי נראה דה"ק אם אינה דחלופיהן כגדוליהן דמו היאך בעלי חובין באין ונפרעין דנהי דמדינא מוליאין מזה ונותנים לזה מדרבי נתן הכא אין סהדי דאדעתא דידה נחית ואו אדעתא דבעל כי היכי דלא לעביד היא איסורא על ידייהו. ונראה לי דלהכי פשיט לה מהך ברייתא ולא פשיט מסיפא דמתני' דהאומר לבנו קונס שאתה נהנה לי וכו' דתנן בסיפא לווה ובעלי חוב באין ונפרעין משום דאיהו לא הוי כמחליף דהא מלי קני נכסי אבל אשה שאין לה קנין בלא בעלה סליק אדעתין דהויא כמחלפת נכסי הבעל ממש. ומשני ודילמא לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד כלומר כשהוא בא להחליף איסור בהיתר לכתחלה בידים אסור והחליפין אסורין אבל זו בשעה שלוותה אע"פ שהבעל מתחייב אין כאן חליפי איסור ממש הילכך יכולה היא לווות ולאכול ואע"פ שאח"כ נפרעין מן הבעל דיעבד הוא שנעשו חליפין למה שאכלה: **פ"ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת. דקס"ד דכיון שאסור ליהנות מן החליפין אפילו עבר ונהנה שהחליפן באחר דליהוי חליפי חליפין אסורין ומשום הכי קשיא ליה בשעבר וקידש בדמיהן למה היא מקודשת גמורה ואינה צריכה לקדש פעם אחרת דאי אסירי חליפין מדרבנן הוה לן לאצרוכה קדושי אחריני. ואמרינן הכא נמי לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד כלומר לכתחלה הוא שאסור ליהנות מן החליפין אבל אם עבר ונהנה נהנה החליפין מותרין: ולענין הלכה לגבי נודר עצמו דאמר אלו אפילו החליפן אחר נודר אסור בהן והיינו מתני' אבל כשהדירו אחר וכן נמי בנודר עצמו דלא אמר אלו מסתברא דלקולא נקיטי' דכיון דבכי האי גוונא גבי איסורי הנאה דעלמא ליכא למימר דחלופיהן כגדוליהן דמי אלא מדרבנן בעלמא וכדפרישית לעיל הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואפילו עבר והחליפן חליפין מותרין. אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב בפ' חמישי מהלכות נדרים (הלכה ט"ז) הרי גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חברו אסור בגידולי פירות אלו וחלופיהן. והרמב"ן ז"ל מסתם לה סתומי לקמן בפרק הנודר מן הירק: **מתני' הריני עליך חרם.** שתהא הנאתו עליו כחרם של בדק הבית. ובגליל מיירי דסתם חרמים לבדק הבית (לעיל דף יח:): **הרי אם עלי.** שיהא הנאת חברו עליו כחרם: **מותרין בדבר של עולי בבל.** שהפקירום עולי בבל לכל ישראל: ואסורין

עליה וכיון שחייב הבעל לפרוע למלוה הרי נעשו כבר המעות שעותן לאשה חליפי קונס ומהא דתנן לעיל בפרק הן בין המודר (דף מג.) שמותר המדיר לפרוע למלוה ולפועלים אינו יכול להניח דאמרי התם דאין המדיר חייב לפרוע להם הילכך מה שהם נותנים לו למודר לא הוי חליפי קונס דמתנה בעלמא יהבי למודר ומה שהמדיר נותן להם אינו אלא מתנה בעלמא דאי בעי לא יהיב ליה מידי: דילמא לכתחלה הוא דלא **הא דיעבד עבד.** הא דמיבעיא ליה אי חליפין אסורים היינו אם לכתחלה אסור לכתחלין וליהנות מן הדמים אבל אם החליפן בדיעבד הדמים מותרים והכא בדיעבד קתני אם לוה בעלי החובין באין ונפרעין ונראה לפרש דאפילו לכתחלה ליה כדמשמע ליהנות דברייתא דקתני ליה ולא קתני לוה וחייב ליה בדיעבד כיון שהתלוה נותן לה המעות קודם שקבל תמורתו מן הבעל דליסורא דרבנן בעלמא הוא ולא אסרו אלא היכא שהוא מחליפן ממש: **אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** אלמא אליפי אסורי שרו דאי אסירי הא לא יהיב לה מידי ומשני הכא נמי כיון דמכרן בדיעבד שרו דמיה: מתני' הריני עליך חרם המודר אסור. אבל לא הנודר אע"ג דלא אמר ואנא עליך לא: שניהם אסורים. הא לא אצטרך אלא אגב דנמתי שייהם מותרים בדבר של עולי בבל לאשמועינן דהפקר הוי ולא דשותפין:

אמר רבא. כלומר לעולם אימא לך דכגדוליהן הם והאי דלוה ואוכלת, דלמא לכתחלה הוא דאסור לוות על נכסיו (ראמ"ה בשמו). **מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת.** דאין דמיס נתפסין כאיסור (קדושין נו:) דלא מיתפסי כאיסורא וממונא הוא, אע"ג דאיהו אסור לאתהניוי מיניייהו מיהו הניהא מטיא ליה על ידי עבלה, אבל איהי לא מעבלה קא מטיא לה, ודוקא קידושי אשה, אבל איתהנויי מיניייהו מדרבנן אסור: **המודר אסור.** מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות מזה שנדר הנדר, דהכי

אמר דילמא. הכי קאמר דודאי אסור בחלופיהן (ה) דומיא דגידולין נינהו וכי היכי דאסור בגידולין הכי נמי אסור בחליפין: **קונס שאתי נהנה לך לווה ובעלי חובין באין ונפרעין.** מבעלה דרלון הבעל הוא שילוו לה. והא הכא (ב) דלוותה מאחרים דחילופי ממונו של בעל הוי ולא מיתסר אלמא דאין דאדם אוסר דבר שלב"ל על חבירו דהא נפרעין מבעלה: **ואו דמו. וכגידולין אסור אבל בחליפין מותר: אמר רבא.** לעולם אימא לך דחליפין כגידולין דמו ומיתסרי ואהכי לכתחילה לא תלוה ותאכל אבל בדיעבד שפיר דמי. והא דאמרינן בהך פירקא דלעיל (דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לזה וכא הלה ונוטל מזה לא דמיא להא דהאי לא רמי עליה דהאי למיפרנסיה והאי דקיהיב להאי אימור לא משום מודר קא יהיב ליה אלא מתנה בעלמא הוא דקא יהיב להאיך אבל האי בעל דלמפרנסה קאי אימא (ג) דליתסר ליה לפרוע לבעל חוב לכתחילה הוא דלא: **פא שמע.** דמותר אפי' לכתחילה: **המקדש בערלה.** שהוא איסור הנאה אינה מקודשת: **מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** אלמא דחליפין אלו כגידולין דמו דגידולין אסור ובחליפין משתרי: **פ"ר.** מיירי דלכתחילה לא ימכור ואם קידש בדמיהם מאי דעבד עבד: **מתני' הריני עליך חרם.** נכסי יהיו עליך חרם: **המודר אסור.** אבל המדיר מותר:

או דילמא משום דחילופין כגידולין דמי לא שנא הוא ולא שנא חברו אמר רב אחא בר מניומי ת"ש האומר לאשתו קונם שאני נהנה ליך לווה ובעלי חובין באין ונפרעין מ"ט בעלי חובין נפרעין לאו משום דחילופין לאו כגידולין דמי אמר רבא דילמא לכתחילה הוא דלא ואי עבד עבד אלא ת"ש המקדש בערלה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת הכא נמי לכתחילה הוא דלא ואי עבד עבד: מתני' הריני עליך חרם המודר אסור הרי את עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואת עלי שניהם אסורין ושניהם מותרין בדבר של עולי בבל ואסורים

אמר דילמא. הכי קאמר דודאי אסור בחלופיהן (ה) דומיא דגידולין נינהו וכי היכי דאסור בגידולין הכי נמי אסור בחליפין: **קונס שאתי נהנה לך לווה ובעלי חובין באין ונפרעין.** מבעלה דרלון הבעל הוא שילוו לה. והא הכא (ב) דלוותה מאחרים דחילופי ממונו של בעל הוי ולא מיתסר אלמא דאין דאדם אוסר דבר שלב"ל על חבירו דהא נפרעין מבעלה: **ואו דמו. וכגידולין אסור אבל בחליפין מותר: אמר רבא.** לעולם אימא לך דחליפין כגידולין דמו ומיתסרי ואהכי לכתחילה לא תלוה ותאכל אבל בדיעבד שפיר דמי. והא דאמרינן בהך פירקא דלעיל (דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לזה וכא הלה ונוטל מזה לא דמיא להא דהאי לא רמי עליה דהאי למיפרנסיה והאי דקיהיב להאי אימור לא משום מודר קא יהיב ליה אלא מתנה בעלמא הוא דקא יהיב להאיך אבל האי בעל דלמפרנסה קאי אימא (ג) דליתסר ליה לפרוע לבעל חוב לכתחילה הוא דלא: **פא שמע.** דמותר אפי' לכתחילה: **המקדש בערלה.** שהוא איסור הנאה אינה מקודשת: **מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** אלמא דחליפין אלו כגידולין דמו דגידולין אסור ובחליפין משתרי: **פ"ר.** מיירי דלכתחילה לא ימכור ואם קידש בדמיהם מאי דעבד עבד: **מתני' הריני עליך חרם.** נכסי יהיו עליך חרם: **המודר אסור.** אבל המדיר מותר: והבור

אמר דילמא. הכי קאמר דודאי אסור בחלופיהן (ה) דומיא דגידולין נינהו וכי היכי דאסור בגידולין הכי נמי אסור בחליפין: **קונס שאתי נהנה לך לווה ובעלי חובין באין ונפרעין.** מבעלה דרלון הבעל הוא שילוו לה. והא הכא (ב) דלוותה מאחרים דחילופי ממונו של בעל הוי ולא מיתסר אלמא דאין דאדם אוסר דבר שלב"ל על חבירו דהא נפרעין מבעלה: **ואו דמו. וכגידולין אסור אבל בחליפין מותר: אמר רבא.** לעולם אימא לך דחליפין כגידולין דמו ומיתסרי ואהכי לכתחילה לא תלוה ותאכל אבל בדיעבד שפיר דמי. והא דאמרינן בהך פירקא דלעיל (דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לזה וכא הלה ונוטל מזה לא דמיא להא דהאי לא רמי עליה דהאי למיפרנסיה והאי דקיהיב להאי אימור לא משום מודר קא יהיב ליה אלא מתנה בעלמא הוא דקא יהיב להאיך אבל האי בעל דלמפרנסה קאי אימא (ג) דליתסר ליה לפרוע לבעל חוב לכתחילה הוא דלא: **פא שמע.** דמותר אפי' לכתחילה: **המקדש בערלה.** שהוא איסור הנאה אינה מקודשת: **מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** אלמא דחליפין אלו כגידולין דמו דגידולין אסור ובחליפין משתרי: **פ"ר.** מיירי דלכתחילה לא ימכור ואם קידש בדמיהם מאי דעבד עבד: **מתני' הריני עליך חרם.** נכסי יהיו עליך חרם: **המודר אסור.** אבל המדיר מותר:

תוספות

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך. ותלה הדבר בתמיהה שאמר הנאת תשמישך עלי אם תיהנה משלי דאל"כ כיון דמשועבד לה לא מלי מדיר לה אי ממי דאדרה כשהיא ארוסה (לו) ונישאת: לוה ובעלי חובין נפרעין. דאמאר לותה ותאכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות הא לא מיאנה יש לה מזונות ואפילו לרבנן דתנן דאמרי הניח מעותיו על קרן הנכי ה"מ במפרנס אשת חבירו סתם אבל הלוה לה בתורת הלואה נפרע מן הבעל וא"ת ולרבנן דתנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע למי שמודר הנאה ממנו וי"ל דהיינו בפורע חוב חבירו שהוא יכול לתובעו ואומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוהו ממש אבל בשאתו אינו חייב לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה: **מאי טעמא בעלי חובות חוזרין ונפרעין לאו דחלופין לאו בגדולין דמו.** ושרו ליהנות למודר אי אסורין א"כ מעות שמוסרין לה המלוים הוו אליפי מעות הבעל ומההוא דתנן (לעיל דף מג.) המודר הנאה מחבירו הולך אצל חנוני הגדול אצלו וכו' לא מלי למיפשט בעיין דסתם חנוני לית ליה למיתבע מידי מן המדיר הילכך מתנת חנם הוא דיהיב לחנוני ואם יצלה חנוני עדיין יוכל לתבוע מודר אבל הכא דבעלי חובות יש לו על הבעל שהבעל חייב במזונות אשתו א"כ מה שהם מלויה לה הוי ממש אליפי מעות הבעל: דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד. כלומר לותה דוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חובין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוה וכשלותה הרי זה דיעבד שאין זה אליפי איסור ממה שעדיין האיסור לא בא אבל מעיקרא שלקח דעתך דשרו רבנן לווות בתחילה וגברום דברים שיבא לידי איסור לכן פשיט מייניה לחליפי (טומלה) מותרין: ת"ש המקדש [בערלה] (בדבי ערלה פ' בדמים של ערלה) **או כלאי הכרם אינה מקודשת משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון.** מכרם וקדש בדמיהן בערלה וכלאי הכרם מקודשת דאינן תופסין דמיהן אלמא שרי לאתהנויי בחליפין אלי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשאול עמה באותה קידושין: ה"נ **הא** לכתחילה **הא** דיעבד. כלומר אכתי מיבעיא ליה אי מותר לכתחילה הוא או דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא ואע"ג דעל ידי הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחילה דוקא בקידושין אם תקנו חכמים להפקיע הקידושין דיכון שהיא אשתו הוא חייב ליהנות ממנה אבל משאר הנאות אם אסור לנוכרים אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחלופיהן קיימן ביה. מפילו"ש רבינ"ו שמעו"ן מקול"י: הריני עליך חרם המודר אסור. דהכי קאמר הרי ממוני אסור עליך. הרי אתה עלי חרם. הכי קאמר הרי ממוקך עלי בחרם ותרם הוי הקדש דסתם הקדש הכיח: ומותרים בדברים של עולי בבל כגון בור שבאמצע הדרך שעשאוהו עולי גולה. לפי שהפקיעוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין (כך) [כן] לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו: בדברים של אותה העיר. שהם דרים בה שהן (מפני) שותפין וזה אסור מפני חלקו של זה:

מוסף רש"י

קאמר ממוני עליך הקדש (ביצה לט.). **הרי את עלי חרם הנודר אסור.** הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כחרם חרמים שהן לבדק הבית, הלכך המודר אסור ליהנות משל המודר, דכתיב לא יחל דברו, וראמ"ר הוא דאסור עצמו בממונו חברו (שם). **בדבר של עולי בבל.** שעולי בבל הפקירו הכל לכל ישראל, אבל דבר אותה העיר שלהם הוא, שהרי אין לאחרים חלק עמהם, ואם הוא מבני העיר יש לו חלק שם ויכול לאסור הכל עליו (ראמ"ה בשמו).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לו דלמא וכו' דדומיא דגידולין: (ב) ד"ה קונס וכו' והא הכא דמאי לווותה מאחרים דחילופי ממונו: (ג) ד"ה אמר רבא וכו' אימא לך דליתסר וכו' דלכתחילה הוא:

גליון הש"ם

גמ' האומר לאשתו קונם. עי' נ"ק דף קט ע"א תד"ה בע"ח: **שם אמר רבא דלמא לכתחלה.** עי' לקמן דף פג ע"א בהר"ן ד"ה דלמא מיין:

פירוש הרא"ש

או דילמא חליפין מיתסרי מדי דהוה אגידולים. אף על גב דליתנהו בעולם וגידולים פשיטא כיון דיולא מגוף האיסור אין חילוק בינו לבין חבירו: לוה **ובעלי חובין באין ונפרעין.** אפילו לחנן דאמר הניח מעותיו על קרן הנכי מעותיו על כגון הנכי מילי במפרנס מעצמו אבל לותה חייב הבעל לשלם דלמאמרינן בכתובות (דף קז:) גבי ממאנת דאין לה מזונות כגון לותה ואכלה ועמדה ומיאנה משמע הא אם לא מיאנה חייב הבעל לשלם מה שלותה ואין זה כמו פורע חובו דלאמרינן אליבא דרבנן למיירי הכא דבשעה שלותה אמרה שלא יפרעו אלא מבעלה: **לאו משום דחליפין לאו בגדולין דמו.** דאיתליפו אותן מעות שקבל מן הבעלים שאסורין

אמר רבא. כלומר לעולם אימא לך דכגדוליהן הם והאי דלוה ואוכלת, דלמא לכתחלה הוא דאסור לוות על נכסיו (ראמ"ה בשמו). **מכרן וקידש בדמיהן הרי זו מקודשת.** דאין דמיס נתפסין כאיסור (קדושין נו:) דלא מיתפסי כאיסורא וממונא הוא, אע"ג דאיהו אסור לאתהנויי מיניייהו מיהו הניהא מטיא ליה על ידי עבלה, אבל איהי לא מעבלה קא מטיא לה, ודוקא קידושי אשה, אבל איתהנויי מיניייהו מדרבנן אסור: **המודר אסור.** מי שהוטל עליו הנדר אסור ליהנות מזה שנדר הנדר, דהכי

אמר דילמא. הכי קאמר דודאי אסור בחלופיהן (ה) דומיא דגידולין נינהו וכי היכי דאסור בגידולין הכי נמי אסור בחליפין: **קונס שאתי נהנה לך לווה ובעלי חובין באין ונפרעין.** מבעלה דרלון הבעל הוא שילוו לה. והא הכא (ב) דלוותה מאחרים דחילופי ממונו של בעל הוי ולא מיתסר אלמא דאין דאדם אוסר דבר שלב"ל על חבירו דהא נפרעין מבעלה: **ואו דמו. וכגידולין אסור אבל בחליפין מותר: אמר רבא.** לעולם אימא לך דחליפין כגידולין דמו ומיתסרי ואהכי לכתחילה לא תלוה ותאכל אבל בדיעבד שפיר דמי. והא דאמרינן בהך פירקא דלעיל (דף מג.) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותן לזה וכא הלה ונוטל מזה לא דמיא להא דהאי לא רמי עליה דהאי למיפרנסיה והאי דקיהיב להאי אימור לא משום מודר קא יהיב ליה אלא מתנה בעלמא הוא דקא יהיב להאיך אבל האי בעל דלמפרנסה קאי אימא (ג) דליתסר ליה לפרוע לבעל חוב לכתחילה הוא דלא: **פא שמע.** דמותר אפי' לכתחילה: **המקדש בערלה.** שהוא איסור הנאה אינה מקודשת: **מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.** אלמא דחליפין אלו כגידולין דמו דגידולין אסור ובחליפין משתרי: **פ"ר.** מיירי דלכתחילה לא ימכור ואם קידש בדמיהם מאי דעבד עבד: **מתני' הריני עליך חרם.** נכסי יהיו עליך חרם: **המודר אסור.** אבל המדיר מותר:

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ה מהל' אישות הל' ח ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' כח סעיף כא כב:
יג ב מיי' פ"ה מהלכות נדרים ה"ח [ד] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכד סעיף ח:

תוספות

תא שמע האומר לאשתו קונם שאני נהנה לך. ותלה הדבר בתמיהה שאמר הנאת תשמישך עלי אם תיהנה משלי דאל"כ כיון דמשועבד לה לא מלי מדיר לה אי ממי דאדרה כשהיא ארוסה (לו) ונישאת: לוה ובעלי חובין נפרעין. דאמאר לותה ותאכלה ועמדה ומיאנה אין לה מזונות הא לא מיאנה יש לה מזונות ואפילו לרבנן דתנן דאמרי הניח מעותיו על קרן הנכי ה"מ במפרנס אשת חבירו סתם אבל הלוה לה בתורת הלואה נפרע מן הבעל וא"ת ולרבנן דתנן היאך פורע חובה הרי אסור לפרוע למי שמודר הנאה ממנו וי"ל דהיינו בפורע חוב חבירו שהוא יכול לתובעו ואומר פרע לי מה שפרעתי בשבילך לי מה שפרעתי בשבילך והוי כאילו הלוהו ממש אבל בשאתו אינו חייב לפרוע לו כלל מה שפרע בשבילה: **מאי טעמא בעלי חובות חוזרין ונפרעין לאו דחלופין לאו בגדולין דמו.** ושרו ליהנות למודר אי אסורין א"כ מעות שמוסרין לה המלוים הוו אליפי מעות הבעל ומההוא דתנן (לעיל דף מג.) המודר הנאה מחבירו הולך אצל חנוני הגדול אצלו וכו' לא מלי למיפשט בעיין דסתם חנוני לית ליה למיתבע מידי מן המדיר הילכך מתנת חנם הוא דיהיב לחנוני ואם יצלה חנוני עדיין יוכל לתבוע מודר אבל הכא דבעלי חובות יש לו על הבעל שהבעל חייב במזונות אשתו א"כ מה שהם מלויה לה הוי ממש אליפי מעות הבעל: דילמא לכתחילה הוא דלא הא דיעבד עבד. כלומר לותה דוקא בדיעבד קאמר דאז בעלי חובין נפרעין אבל לכתחילה לא תלוה וכשלותה הרי זה דיעבד שאין זה אליפי איסור ממה שעדיין האיסור לא בא אבל מעיקרא שלקח דעתך דשרו רבנן לווות בתחילה וגברום דברים שיבא לידי איסור לכן פשיט מייניה לחליפי (טומלה) מותרין: ת"ש המקדש [בערלה] (בדבי ערלה פ' בדמים של ערלה) **או כלאי הכרם אינה מקודשת משום דאיסורי הנאה אינון ולא הוי ממון.** מכרם וקדש בדמיהן בערלה וכלאי הכרם מקודשת דאינן תופסין דמיהן אלמא שרי לאתהנויי בחליפין אלי אסור ליהנות היה לנו לומר דאסור לשאול עמה באותה קידושין: ה"נ **הא** לכתחילה **הא** דיעבד. כלומר אכתי מיבעיא ליה אי מותר לכתחילה הוא או דוקא דיעבד אבל לכתחילה לא ואע"ג דעל ידי הקידושין הוא נהנה ממנה לכתחילה דוקא בקידושין אם תקנו חכמים להפקיע הקידושין דיכון שהיא אשתו הוא חייב ליהנות ממנה אבל משאר הנאות אם אסור לנוכרים אם לקח מן המעות כלי אסור ליהנות ממנו דאסור בחלופיהן קיימן ביה. מפילו"ש רבינ"ו שמעו"ן מקול"י: הריני עליך חרם המודר אסור. דהכי קאמר הרי ממוני אסור עליך. הרי אתה עלי חרם. הכי קאמר הרי ממוקך עלי בחרם ותרם הוי הקדש דסתם הקדש הכיח: ומותרים בדברים של עולי בבל כגון בור שבאמצע הדרך שעשאוהו עולי גולה. לפי שהפקיעוהו לכל ישראל ולא נתנוהו להם להיות שותפין (כך) [כן] לענין שיוכל האחד לאסור חלק חבירו: בדברים של אותה העיר. שהם דרים בה שהן (מפני) שותפין וזה אסור מפני חלקו של זה:

מוסף רש"י

קאמר ממוני עליך הקדש (ביצה לט.). **הרי את עלי חרם הנודר אסור.** הכי קאמר ליה הרי ממונך עלי כחרם חרמים שהן לבדק הבית, הלכך המודר אסור ליהנות משל המודר, דכתיב לא יחל דברו, וראמ"ר הוא דאסור עצמו בממונו חברו (שם). **בדבר של עולי בבל.** שעולי בבל הפקירו הכל לכל ישראל, אבל דבר אותה העיר שלהם הוא, שהרי אין לאחרים חלק עמהם, ואם הוא מבני העיר יש לו חלק שם ויכול לאסור הכל עליו (ראמ"ה בשמו).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לו דלמא וכו' דדומיא דגידולין: (ב) ד"ה קונס וכו' והא הכא דמאי לווותה מאחרים דחילופי ממונו: (ג) ד"ה אמר רבא וכו' אימא לך דליתסר וכו' דלכתחילה הוא:

גליון הש"ם

גמ' האומר לאשתו קונם. עי' נ"ק דף קט ע"א תד"ה בע"ח: **שם אמר רבא דלמא לכתחלה.** עי' לקמן דף פג ע"א בהר"ן ד"ה דלמא מיין:

פירוש הרא"ש

או דילמא חליפין מיתסרי מדי דהוה אגידולים. אף על גב דליתנהו בעולם וגידולים פשיטא כיון דיולא מגוף האיסור אין חילוק בינו לבין חבירו: לוה **ובעלי חובין באין ונפרעין.** אפילו לחנן דאמר הניח מעותיו על קרן הנכי מעותיו על כגון הנכי מילי במפרנס מעצמו אבל לותה חייב הבעל לשלם דלמאמרינן בכתובות (דף קז:) גבי ממאנת דאין לה מזונות כגון לותה ואכלה ועמדה ומיאנה משמע הא אם לא מיאנה חייב הבעל לשלם מה שלותה ואין זה כמו פורע חובו דלאמרינן אליבא דרבנן למיירי הכא דבשעה שלותה אמרה שלא יפרעו אלא מבעלה: **לאו משום דחליפין לאו בגדולין דמו.** דאיתליפו אותן מעות שקבל מן הבעלים שאסורין

ואסורים בדבר של אותה העיר ואיזהו דבר של עולי בבל [א]כגון הר הבית והעזרות והבור שבאמצע הדרך ואיזהו דבר של אותה העיר [ב]כגון הרחבה והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים והכותב חלקו לנשיא ר' יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט [ג] מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט שהכותב לנשיא אין צריך לזכות להדיוט צריך לזכות וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה צריכין לזכות לא דברו בנשיא אלא בהוה רבי יהודה אומר אין אנשי גליל צריכין לכתוב שכבר כתבו אבותיהן על ידיהן: **גמ'** אמאי מיתסר אמר רב ששת הכי קתני ומה תקנתן [ד]יכתבו חלקן לנשיא [ה](רבי יהודה אומר אחד כותב לנשיא ואחד כותב להדיוט ומה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט הכותב לנשיא אין צריך לזכות והכות' להדיוט צריך לזכות וחכמים אומרים [ד]אחד זה ואחד זה צריכים לזכות לא דברו בנשיא אלא בהוה): ר' יהודה אומר אין אנשי גליל צריכין לזכות שכבר כתבו אבותיהן על ידיהן: תניא ר' יהודה אומר אנשי גליל [ו]קנטרנין היו והיו נודרין הנאה זה מזה עמדו אבותיהם וכתבו חלקיהן לנשיא: **מתני'** [ז]המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל [ח]נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה מעשה [ט]באחד בבית חורון שהיה אביו [י] נודר הימנו הנאה והיה משיא את בנו ואמר לחברו חצר וסעודה נתונים [יא]הינן לפניך אלא כדי שיבא אבא ויאכל עמנו בסעודה אמר אם שלי הם הרי הם מוקדשין לשמים א"ל [יב]נתתי לך את שלי שתקדישם לשמים אמר לו [יג]נתת לי את שלך אלא שתהא אתה ואביך אוכלין ושותין ומתרצין זה לזה ויהא עון תלוי בראשו (יג) [יד]אמרו חכמים [טו]כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה: **גמ'** מעשה לסתור מיחסרא והכי קתני [טז]ואם הוכיח סופו על תחילתו אסור ומעשה נמי בבית חורון באחד דהוה סופו מוכיח על תחילתו אמר רבא לא שנו אלא דאמר ליה [יז] והינן לפניך אלא כדי שיבא אבא אבל א"ל שיהו לפניך שיבא אבא מדעתך הוא דא"ל לישנא אחרינא אמרין לה אמר רבא לא תימא טעמא דא"ל והינן לפניך הוא דאסור אבל א"ל הן לפניך שיבא אבא ויאכל מותר אלא אפילו אמר ליה הן לפניך יבא אבא ויאכל אסור מאי טעמא סעודתו מוכחת עליו

ההוא

[א] **והבור שבאמצע הדרך ואיזהו דבר של אותה העיר.** דשל שניהן הן: **והספרים.** ספרי תורה ששניהן נתנו בהן מעות עם אנשי אותה העיר: **והכותב חלקו לנשיא.** בגמרא מפרש לה: **שהכותב לנשיא א"ל לזכות.** ע"י אחר אבל הכותב להדיוט צריך לזכות וזה כח נשיא יפה מכח הדיוט: **בהוה.** שכן דרך לחלוק כבוד לנשיא: **גמ' תניא רבי יהודה אומר אנשי גליל קנטרנין הן.** כעסניס הן: **וכתבו.** מדבר של אותה העיר לנשיא כדי שיהו אלו ואלו מותרין בהן: **מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל.** הך מתניתין אייתי נמי לעיל באידך פירקין (ד' מג.) אלא דהתם לא נקט לה אלא משום דיוקא משום דבעי למיתנא עלה הפקר דפליג בה רבי יוסי: **ויהא העון תלוי בראשו.** שיהא אביו המודר הנאה אוכל על ידו: **אמרו חכמים כל מתנה שאינה.** כל כך בראשות המקבל שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: **גמ' מעשה לסתור.** דבריש קתני המודר הנאה וכו' וקתני תקנתא דמלי למעבד כה"ג והדר תני מעשה וכו' לסתור דבריו הראשונים: **חסורי מחסרא והכי קתני.** במתניתין המודר הנאה וכו': **ואם הוכיח סופו על תחילתו.** שלא נתן לו אלא על מנת שיתן לזה ויאכל אסור ומעשה נמי וכו': **לא שנו.** דאינה מתנה אלא דאמר ליה (ו) והינן לפניך דמשמע דהכי א"ל והינן נתונין לך אלא על מנת שיבא אבא: **אבל אמר ליה והן לפניך שיבא אבא ויאכל מדעתיה הוא דקא אמר ליה.** דהכי משמע והן נתונים לך והם בדעתך שיבא אבא הוי דוקא לו: ע"א אמר רבא לא תימא דאיכא חילוק בין והינן לפניך בין והן לפניך דודאי תרוייהו אסירי דהא סעודתו מוכחת עליו שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא אביו ויאכל דה"ל כמ"ד והינן לפניך: כיפי

[ב] [מכאן עד אלא בהוה גרלאה מיוחד], [ג] [בעבוך ערך קנטר איתא קנטרינן], [ד] [לעיל מג.], [ה] [כתובות עא. ב"ב קלד. לעיל מג.], [ו] ב"ר קלד. [ז] ב"ל לך במתנה ואינן לפניך, [ח] ב"ל לא נתתי, [ט] ב"ל לא נתת, [י] ב"ל וכשבא הדבר לפני חכמים, [יא] [גיטין סו. זבחים ב. מולין לט.], [יב] ב"ל אמר ד"ה בדבר], [יג] [לקמן כחן], [יד] [דף מו.], [טו] ב"ל אינה, [טז] [ירושל"], [יז] ס"ל ואינן, [יח] [ב"ל רב פפא],

הגהות הב"ח

(א) במשנה ואחד כותב להדיוט שהכותב לנשיא אין צריך כל"ל ותיבות מה בין כותב לנשיא לכותב להדיוט נמחק: (ב) שם במשנה שהיה אביו מודר הימנו וכו' ועבודה מתוגים לך במתנה ואינן לפניך אלא וכו' אמר לו אם שלי וכו' ל"ל לא נתתי אם שלי וכו' אמר לו לא נתת לי אם שלך: (ג) שם תלוי בראשו (אמרו חכמים וכו' אינה מתנה) תפ"מ וג"כ ס"ל **וכשבא הדבר לפני חכמים** אמרו כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: (ד) גמ' דאמר ליה ואינן לפניך וכו' שיבא אבא וכו' אבל ל"ל וכו' שיבא אבא וכו' מדעתך וכו' דל"ל ואינן לפניך הוא לאסור: (ה) רש"י ד"ה והכור שבאמצע הדרך כדמפרש: (ו) ד"ח לא שנו וכו' דאמר ליה ואינן לפניך אלא **וכו'** דמשמע דהכי אמר ליה ואינן נמוגין וכו' והם נתונים לך **ואם** בדעתך שיבא אבא הוי קורא לו ע"א אמר וכו' חילוק בין ואינן לפניך בין וכו' כמאן דאמר ואינן לפניך:

מוסף רש"י

והיה משיא את בנו. והיה חפץ לזמן את אביו לסעודתו (רשב"ם ב"ב קלד). **ויהא עון תלוי בראשו.** שעל ידי שאני מקבל מתנה שלך והיא אינה מתנה נמצאתם מוטעין והנה זה משל זה וקבעריטו אלא יחל (שם). **כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מוקדשת.** כלומר כל מתנה שאין דין זה נוהג בה שתהא מוקדשת אם הקדישה, אינה מתנה, הואיל וגילה דעתו שעל מנת כן נתנה לו שלא יקדישנה (שם). **סעודתו מוכחת עליו.** דבשביל שיאכל אביו הוא עושה ולא נתניון לאת לו מתנה גמורה (שם).

פירוש הרא"ש

והבאר שבאמצע הדרך. שבין בבל לארץ ישראל ומצאוהו עולי גולה: **הרחבה והשווקים.** שבעיר: **והתיבה.** שנתפנו בה ספרים: **והספרים.** שקנאום בני העיר ללמוד בהם: **והכותב חלקו לנשיא.** בגמרא מפרש: **אלא שהכותב לנשיא אין צריך לזכות.** מפני כבודו של נשיא תקנו שיקנה בלא קנין בדבר זה: **ואין לו מה יאכל.** לעיל (דף מג.) קתני היה מהלך בדרך והכא קא משמע לן דאפילו בעיר אם אין לו מה יאכל מותר: **כל מתנה.** שלא נגמרה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה ויש ספרים גרסי שאם הקדישה מקודשת וה"פ שאינה מתנה לענין זה שאם הקדישה מקודשת אינה מתנה: גמ' **אמאי מיתסר.** הכותב כיון שהמדיר כתב חלקו לנשיא: **מעשה לסתור.** מעיקרא תנא דשרי והדר מייתי עובדא דאסור: **ואם הוכיח סופו על תחילתו.** שלא היתה מתנה גמורה אסור: **אבל אמר לו והן לפניך שיבא אבא מדעתו הוא דא"ל.** אלא הדבר בו אם הוא לרוצך פייס לאבא שיאכל עמך כי הכל שלך:

לנשיא מדורות הראשונים: כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה. כלומר שאם הקדישה בעודה בידו אינה מקודשת אינה מתנה גם נשאר מיעוט ואסור אביו ליכנס בחצר ות"ת והא אמר מתנה על מנת לאחזיר שמה מתנה וי"ל דהתם כל כמה דלא אחזיר הוי מתנה גמורה לכל מה שילקח אבל הכא אין בידו להקנותה לשום אדם דלא נתנה אלא כדי שיאכל אביו: **אמאי מיתסר.** בשביל שכתב חלקו לנשיא: **עמדו אבותיהם.** ראשי בית אבות שלהם והכריחום שיכתבו חלקיהם לנשיא: מעשה לסתור. דעד השתא לא חזינן מתנה גרועה: **ואם הוכיח סופו על תחילתו.** פירוש סוף דיבורו כגון שסיים ואינם לפניך אלא כדי שיאכל פלוני אבל אמר ליה והם לפניך שיבא אביו מדעתו קאמר ליה: **סעודתו מוכיח** עליו. שלא היה בדעתו ליתן כ"א שיבא אביו.

ואסורין בדבר של אותה העיר. שהם דריס בה מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהן שהרי יכולין למכרן ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר והוו להו כשותפין שאוסרין זה על זה: **והפיכה.** שנותנין עליה ספר תורה לקרות והספרים שקורין בהן: **והכותב חלקו לנשיא.** מפרש בגמרא דה"ק מה תקנתן יכתבו חלקן לנשיא דבהכי שרי כדתנן (ב) נותן חלקן לנשיא מתנה והלה מותר בה: **שהכותב לנשיא אין צריך לזכות.** שמיד שכתב לו שטר מתנה קנה אע"פ שלא זכה אדם בשבילו משום דיפה כח הנשיא: **ולא דברו בנשיא אלא בהווה.** שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר דמסתפי שמא יאסרנו עליו ולפיכך נהגו לכתוב לנשיא שאין דרכו לאסור הנאתו על הבריות. וקשה לי לרבנן דאמרי דאחד זה ואחד זה צריכין לזכות אם כן מאי קמ"ל מתני' הא תנן לה תרי זמני נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה בשלמא לרבי יהודה קא משמע לן דאינו צריך לזכות אלא לרבנן מאי קמ"ל ונראה בעיני דקמ"ל דאע"ג דאין הלה מסתלק ממה שנתן שעדיין משתמש בביהכ"נ כבתחילה שרי אלא תימא הערמה בעלמא היא ואסור ומתני' דקתני ואסורין בדבר של אותה העיר רבנן היא ולא רבי אליעזר בן יעקב כדאמר לעיל (ג) דבית הכנסת כאחר שאין בה דין חלוקה דמי הילכך כיון דאפסיקא הילכתא לעיל כר' אליעזר בן יעקב ליתא למתני'. ויש לתמוה על הרמב"ם ז"ל שפסק בפ"ז מהלכות נדרים (הל' ד ה ו) כרבי אליעזר בן יעקב ופסק נמי למתני' וכבר השיגו הרמב"ן ז"ל בהלכותיו היכי מזכי שטרא לבי תרי: **המודר הנאה מחבירו וכו'.** הך מתני' תנן לה בפירקין דלעיל (דף מג.) ולא נשנית כאן אלא בשביל דבר שנתחדש בה שאם הוכיח סופו על תחלתו הערמה הוי ואסור: **והיה משיא את בנו.** מדיר היה משיא את בנו: **כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה.** כלומר דנהי דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע"ג דאם הקדישה אינה מקודשת וכדאמרינן בפרק יש נוחלין (ב"ב קמ:) דעל מנת שתחזירהו לי הקדישו אינו קדוש דמידי דחזי ליה קאמר ליה שאני התם דמ"מ לשעתה מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורון אפי' לשעתה אינה אלא נתכוון להקנותה לו כלל אלא שתקרא על שמו כדי שיהא אביו מותר בה והיינו לישנא דמתני' דקתני כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' ולא קתני כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' משום דתנא הכי קאמר כל מתנה שאינה כלום כזו שהיא בהערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והכי איתא בירושלמי [סופ"ה] רבי ירמיה בעי וכי אין אדם נותן מתנה על מנת שלא יקדישנה כיני מתניתא כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה: **גמ' ומה תקנתן.** שלא יהו אסורין: **מעשה לסתור.** לא לסתור ממש קאמר דהכא שאני דאמר ליה והינן לפניך אלא הכי פריך כיון דמעיקרא תנא שרי היכי מייתי עובדא דאסור דאורחיה דתנא למיתני מעשה לסיועיה למאי דתנא בריש: **ואם הוכיח סופו על תחלתו.** שהוכיח סוף דבריו על תחלתן שאין אלא הערמה וכגון מתנת בית חורון דאסיק למילתיה ואמר והינן לפניך אבל כל שלא אמר בפירוש אע"פ שהענין מוכיח בעצמו דלא יהיב ליה אלא כי היכי דליתהני מודר אפ"ה הויא מתנה: **לא שנו אלא דאמר ליה והינן לפניך.** דהוי תנאי גמור אבל א"ל ויבא אבא מדעתך הוא דאמר ליה דלאו תנאה הוא ומתנה גמורה היא אלא דאי בעי עביד הכי וכדאמרינן בפיו"ט (ביצה כ.) בההוא דאמר הבו ד' מאה זוזי לפלניא ולנסיב ברתאי דאמר (ג) רבא ד' מאה זוזי שקיל ברתיה אי בעי נסיב אי בעי לא נסיב: **ל"א אמרי לה אמר רבא לא תימא טעמא דא"ל והינן לפניך הוא דאסור אלא אפילו יבא אבא ויאכל אסור מ"ט סעודתו מוכחת עליו.** דנהי דבעלמא ויבא לאו תנאי הוא הכא שאני משום דאתן סהדי שאין אדם מכין סעודה לנשואי בנו ונותנה לאחר הלכך סעודתו מוכחת עליו דמאי דאמר ויבא אבא לתנאי גמור קאמר. מיהו כתב הרשב"א ז"ל דדוקא כשאמר כן בשעת מתנה אבל לאחר מכן לא כיון דבשעת מתנה לא אמר מידי. אבל הרב רבינו משה בר מיימון ז"ל כתב (בפ"ז מהל' נדרים הל' טו) דאפי' לאחר שעה אסור ואינה מתנה:

ההוא

יד א ב ג ד מיי' פ"ז מהל' נדרים הי"ב וה"ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכד:

טו ה ו מיי' שם הל' יד [טו טז] סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רכא סעיף ט [וטוש"ע חו"מ סי' רמא סעי' ה]:

תוספות

רחבה ומרחץ ובית הכנסת. אתיא כרבנן דאמרו בחלר דאין בריריה: **אבור ברחבה ובבית הכנסת.** יש לדקדק לאמורה משמע דאמר' כרבנן דאמרי אין בריריה ולא אמר אפי' בדיליה קמהלך כמו בחלר לרבי אליעזר ובפרק בתרא דביצה (דף לט.) גבי בור דמתניתין דעולי בבל קבני למימר דמתני' דהכא אית ליה בריריה ולכך מוקר בבור משום דאפי' בדיליה קממלא ואפי' בדיליה קממלא ואם כן אמאי אסור בבית הכנסת ובדברים של אותה העיר ויש לחלק [בממלא] מיס מן הבור בהא סבר תנא דיש בריריה בהא שהוא מסלקו מחלק מחיריו אבל להשתמש או להכנס בדבר שבחיריו שותף ודאי ליס להו בריריה וה"ה דהוי מלי למיתני דשייכן מוחרין למלאות מבור שבעיר בפרק הדר (עיכובין מה:) עוד נראה להר"ר שמואל מאוריר"א ז"ל דסוגיא דהתם סברה כסברא דריש פירקין דרבנן סברי שפיר דיש בריריה ולא אסרו אלא (בבריריה) משום קנאה ודווקא בדברים של אותה העיר אבל בדברים של עולי בבל לא רלו לקנות לכל העולם: **והתיבה.** אירון שנותנין בו ס"ת: **והספרים.** היו רגילין לקנות ספרים משל בבור ללמוד בהם בני העיר: **והכותב חלקו לנשיא.** מפרש בגמרא דה"ק כיצד מקנתם יכתבו חלקם לנשיא והא דלעיל גבי חלר לא אמר הך תקנתא דחלר שהיא מיוחדת ממש אין מקנה לתת אותה לנשיא אבל בכא דמעיקרא נמי אין כל הדברים הללו מיוחדים להם לא יפסידו אם יכתבו חלקם לנשיא שגם אחר כך יכולין ליכך וליהנות שהנשיא לא יקפיד עליהן כיון שגם לו אינה מיוחדת שהרי היא לכל בני העיר ולנשיא לאו דווקא ה"ה אם לאחד מבני העיר אלא לרווחא דמילתא נקט כדמוכח לקמן לא דבריו חכמים אלא בהווה והטעם לפי שחולקים כבוד לנשיא ג"כ כיון שאנו מתחילים לעשות תקנה בחלק זה יש לנו לעשות התקנה הטובה שנוכל ואם נתקן שיתעוהו הוא לאחד מבני העיר שגם אחר הוא יליר אחד מחביריו הנאה אבל הנשיא אינו רגיל להדיר ולהקפיד על שיהלל: אין צריך לקנות. דאינים כחו ולכך תיקנו שיכתוב לנשיא דאין צריך לקנות שאם יתקנו לכתוב לאחר פעמים יסכחו לזכות ואתי לידי תקלה: שכבר כתבו **אביהם.** כלומר זכותם כתבו

עין משפט נר מצוה

ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט ליפי דכיתנא. שהיה גונב מלגלמוד תורה והיה עוסק באיליפי פשתן: **ואי הוה בר ברך צורבא מרבנן מאי.** כלומר מה יהיה ומי יורש נכסיך: **ליקני הדין דאי הוי בר בריה צורבא מרבנן וכו'.** משום דאכתי לא הוי בר בריה בעולם והוה ליה מזכה לעובר והמזכה לעובר לא קנה: **קני על מנת להקנות הוא.** דברא בנכסי אביו לא ברין קנין הלכך מקני ליה לבריה אדעתא לאקנויי לבר בריה היא (ג) : **וכל דקני על מנת להקנות.** לא הוי קנין: **דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא.** דהא לא (ד) מקני נותן למקנה כליו של קונה והא מקני ליה לדידיה דקא מקני ליה לההוא חפץ לקונה הכא נמי כי אמר על מנת להקנות קני: **אי תפים ליה לא מתפים.** בתמיה. דאי בעי מקנה למישקל בכנפא דסודרא (ה) ולמיקניה למישקליה לדידיה ליכא מאן דמחי ליה: **ועוד סודרא.** לא דמי לההיא כלל דאילו גבי סודרא כי תפיס ליה משמע דהכי אמר ליה קני השתא (ו) בשעת קנין על מנת להקנות וקני השתא הסודר ומקני ליה בשעת קנין החפץ אבל קני נכסי דהדין לאימת קא קני להו לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן הלכך השתא נמי לא קני ואסור לקנות להן וכן בנו נמי לא קנה ואי בעי אביו יהיב ליה לנכסיה ולכל מאן דבעי: **והא מתנה בית חורון דקני על מנת להקנות הוא ולא קני זימנין אמר ליה וכו'.** דהתם היינו טעמא דלא קני דסעודתו מוכחת עליו דודאי לא יהיב ליה אלא משום סעודה ואסור (ז) הואיל ומחזי דמיתהני מייניה הכא נמי כיון דקא בעי דיאכל אבא לא קנה אידך משום דקא מתהני אביו מייניה ואהכי אסור: **ולו לאתויי הא מילתא דשדיא בכפילה.** כלומר האי מעשה שמוטל בתנאי כפול דכפל לדיבוריה דאמר (ח) ליקני הדין ואי הוי בר בריה צורבא מרבנן ליקנייה לבריה דודאי לא קנה. ואית דגרסי מאי לאו לאתויי הא מילתא דשמיט בכיפי דכתנא: **לא לאיתויי לישנא בתרא דשמעתיה דרבא.** דאמר לעיל(ג) אפי' א"ל והן לפניך אינה אבא ויאכל דאסור אבל היכא דא"ל ליקני הדין דאי (ט) הוי בר בריה צורבא מרבנן לקנייה קני על מנת להקנות הוא:

הדרן עלך השותפין

ליפי דכיתנא. שהיה גונב מלגלמוד תורה והיה עוסק באיליפי פשתן. ואית דאמרי שהיה משמט עצמו מלגלמוד תורה והיה עוסק באיליפי פשתן: **ואי הוה בר ברך צורבא מרבנן מאי.** כלומר מה יהיה ומי יורש נכסיך: **ליקני הדין דאי הוי בר בריה צורבא מרבנן וכו'.** משום דאכתי לא הוי בר בריה בעולם והוה ליה מזכה לעובר והמזכה לעובר לא קנה: **קני על מנת להקנות הוא.** דברא בנכסי אביו לא ברין קנין הלכך מקני ליה לבריה אדעתא לאקנויי לבר בריה היא (ג) : **וכל דקני על מנת להקנות.** לא הוי קנין: **דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא.** דהא לא (ד) מקני נותן למקנה כליו של קונה והא מקני ליה לדידיה דקא מקני ליה לההוא חפץ לקונה הכא נמי כי אמר על מנת להקנות קני: **אי תפים ליה לא מתפים.** בתמיה. דאי בעי מקנה למישקל בכנפא דסודרא (ה) ולמיקניה למישקליה לדידיה ליכא מאן דמחי ליה: **ועוד סודרא.** לא דמי לההיא כלל דאילו גבי סודרא כי תפיס ליה משמע דהכי אמר ליה קני השתא (ו) בשעת קנין על מנת להקנות וקני השתא הסודר ומקני ליה בשעת קנין החפץ אבל קני נכסי דהדין לאימת קא קני להו לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן הלכך השתא נמי לא קני ואסור לקנות להן וכן בנו נמי לא קנה ואי בעי אביו יהיב ליה לנכסיה ולכל מאן דבעי: **והא מתנה בית חורון דקני על מנת להקנות הוא ולא קני זימנין אמר ליה וכו'.** דהתם היינו טעמא דלא קני דסעודתו מוכחת עליו דודאי לא יהיב ליה אלא משום סעודה ואסור (ז) הואיל ומחזי דמיתהני מייניה הכא נמי כיון דקא בעי דיאכל אבא לא קנה אידך משום דקא מתהני אביו מייניה ואהכי אסור: **ולו לאתויי הא מילתא דשדיא בכפילה.** כלומר האי מעשה שמוטל בתנאי כפול דכפל לדיבוריה דאמר (ח) ליקני הדין ואי הוי בר בריה צורבא מרבנן ליקנייה לבריה דודאי לא קנה. ואית דגרסי מאי לאו לאתויי הא מילתא דשמיט בכיפי דכתנא: **לא לאיתויי לישנא בתרא דשמעתיה דרבא.** דאמר לעיל(ג) אפי' א"ל והן לפניך אינה אבא ויאכל דאסור אבל היכא דא"ל ליקני הדין דאי (ט) הוי בר בריה צורבא מרבנן לקנייה קני על מנת להקנות הוא:

הדרן עלך השותפין

ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי דכיתנא אסרינהו לנכסיה עליה אמרו ליה ואי הואי בר ברך צורבא מרבנן מאי אמר להון (ח) ליקני הדין ואי הואי בר ברי צורבא מרבנן לקנייה מאי אמרי פומבדיתאי קני על מנת להקנות הוא וכל קני על מנת להקנות לא קני א ורב נחמן אמר קני דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא אמר רב אשי ומאן לימא לן דסודרא אי תפים ליה לא מיתפים ב ועוד סודרא קני על מנת להקנות וקני מן השתא הלין ניכסין דהדין לאימתי קני לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן לכי הוה הדר סודרא למריה אמר ליה רבא לרב נחמן והא מתנת בית חורון דקני על מנת להקנות הוא ולא קא קני ג זימנין אמר ליה משום דסעודתו מוכחת עליו וזימנין אמר ליה ר' אליעזר היא דאמר ד) אפילו ויתור אסור במודר הנאה תנן אמרו חכמים כל לאיתויי מאי לאו לאתויי הא מילתא ה) דשדיא (ו) בכיפי לא לאתויי לישנא בתראה דשמעתיה דרבא:

הדרן עלך השותפין

אי הוה גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי דכיתנא אסרינהו לנכסיה עליה אמרו ליה ואי הואי בר ברך צורבא מרבנן מאי אמר להון (ח) ליקני הדין ואי הואי בר ברי צורבא מרבנן לקנייה מאי אמרי פומבדיתאי קני על מנת להקנות הוא וכל קני על מנת להקנות לא קני א ורב נחמן אמר קני דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא אמר רב אשי ומאן לימא לן דסודרא אי תפים ליה לא מיתפים ב ועוד סודרא קני על מנת להקנות וקני מן השתא הלין ניכסין דהדין לאימתי קני לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן לכי הוה הדר סודרא למריה אמר ליה רבא לרב נחמן והא מתנת בית חורון דקני על מנת להקנות הוא ולא קא קני ג זימנין אמר ליה משום דסעודתו מוכחת עליו וזימנין אמר ליה ר' אליעזר היא דאמר ד) אפילו ויתור אסור במודר הנאה תנן אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה כל לאיתויי מאי לאו לאתויי הא מילתא ה) דשדיא (ו) בכיפי לא לאתויי לישנא בתראה דשמעתיה דרבא:

הדרן עלך השותפין

מזז א מיי' פ"ה מהל' נדרים הל' ז וסה"מ ל"ל מהל' מכירה הל' י) סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רכג סעיף ג:

יז ב טוש"ע ח"מ סימן קלה סעיף ה:

מוסף רש"י

צורבא מרבנן. תלמיד חכם (עי' שבת קיט.) לו: בחור מרוץ כמו ביעי לגיגין במס' ביצה (ז.). תלמיד חכם זקן לא קרי לורבא מרבנן אלא הוא מרבנן קרי ליה (תענית ד.). **אפילו ויתור אסור במודר הנאה.** דבר שהיה מוותר לבל אדם ואינו מקפיד עליו (מגילה ח.) ויתור זהו כגון שלקח מדה של תפוחים בפרוטה ונאמר שמדד לו המדה מוסיף לו שתים או שלשה, וזהו דרך של חנוונין להוסיף על המדות משלהן, הואיל ובלא מנאי נותן לו לא מיחזי כמקח אלא כמתנה, ואליבא דרבי אליעזר אסור המודר בגאותו הויתור של מדידת פירות (לעיל לב:) ומיהו לרבנן שרו דמ"מ בשביל המקח הוא מוסיף לזה על המשקולן הקלוש לפרוטה, אשלו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו מנוני לנעה"ב כלום (רשב"ם ב"ב נז:).

הדרן עלך השותפין

תוספות

דהוה שמיט כיפי דכיתנא. אגילי פשתן היה שמיט ומקלקל אותם: אסרינהו לנכסיה. הלילו שלא יהנה מנכסיו בחייו ובמותו: אמרו לו. לאביו למה אסרת בנך אחר מותך: אמר ליה ליקני הדין דאי הוה ברי' צורבא מרבנן ליקני. כלומר יקנה נכסי' הללו שאם יהיה בנו תורבא מרבנן יקנה אותם לו: קנה על מנת להקנות הוא. שהבן קונה לעצמו כדי להקנות לבנו ולא הוי כשאר זוכים בשביל חבריהם ומועיל דבל עיקר הזכייה אינה בשביל עצמו כי אם בשביל חבירו המקבל המתנה אבל הכא אמר שיקנה כדי שתקנה לבנך כשהיה תורבא מרבנן וגם לעצמו לא נגמרה המתנה ולא הויא לה כמתנה על מנת להחזיר דמסיק בקידושין (דף ו:) דמקנה בה קרקע לנותן דהתם נגמר המכירה כשאמר ליה הריני נותן לך דבר זה על מנת להחזיר ובכסף זה תקנה לי שדי אבל הכא מפרש בהדיא שאינו מקנה לו אלא ע"מ להקנות: ורב נחמן אמר קני. (והכא קני) ומא"ג דהשתא אין הבן בעולם ולא מחלק בין בא לעולם ובין לא בא לעולם ובין שתקנה לבן עצמו כדי להקנות לבנו: דהא סודרא. שקונין בו מליפין: קנה על מנת להקנות הוא. כלומר ורגילות הוא שהוא מחזיר לו הסודר אמר לו שיקנה לו בחליפין מיד ה"נ שמעינן מינה אם אמר להקנות מיד בשעת הקנאה קני: הלין נכסים לאימת קני לכי הוי צורבא מרבנן בבר הדרא סודרא למריה. ולאו דווקא סודרא ונראה דכל אשי סגירא ליה כפומבדיתאי דקני ע"מ להקנות לשון גדול הוא ולא גמר להקנות דמתנה בלבד ולא דמי לסודר שותפו בידו להיות קונה בו מיד אבל הכא ה) כשיש תרתי לריעותא שאין המתנה נגמרה לו וגם אחר זמן לאו אינה קנייה הוא ומטעם זה נראה לפרי' אם נתן לו שטר ואמר לו קנה בשטר זה ע"מ שתקנה בו לבנו והשטר קיים בימי הבן לאו אינה קנייה הוא כשברא דפומבדיתאי והאי דקאמר הדרא סודרא למריה לאו דוקא אלא כלומר קנין שאינו גמור אינו מועיל להקנות בו לאחר זמן ולא דמי לסודר שקנה בו מיד. ובלא שתעמוד אור"י שאין אדם יכול להקנות חפץ לחבירו מעכשיו לאחר שלשים יום דהיינו שעתא דאל הקנין הדרא סודרא למריה כי הויא דנתקרע או שאבד לומר דאמר לכשתתן וכן משון פרה זו ולא תהא קנייה לך אלא לאחר שלשים יום דאם איכה עומדת בחנם לא קנה דנתבטלה המשיכה ומיהו אם הקנה לו מעכשיו ע"מ שתלכה לאחר י' ודאי נגמרה המתנה מיד הקנה לאחר שלשים יום דאם איכה עומדת בחנם לא קנה דנתבטלה המשיכה ומיהו המקבל ובהיתר מקנה לה לאביו וא"כ אמאי אסרו. ומשני משום דסעודתו מוכח עליו שלא היה רוצה שיקנה כלל כ"ש בשביל שיסעוד אביו וא"כ אין דעתו להקנות כלל למקבל כ"ש לאביו וכי נמי קנה ע"מ להקנות קני בעצמא משום דמקנה שפיר למקבל אך המקבל יקנה אותה לאחר אבל הכא אין דעתו להקנות כלל למקבל כ"ש לאביו: וזימנין א"ל ר"א היא. דמתמיר במודר הנאה הלכך כי נמי קני ע"מ להקנות קני הכא לא קני לחתמיר: לאיתויי מאי לאו לאיתויי הא מילתא דשמיט כיפי. כלומר ע"מ להקנות ואור"ת גרסת פירוש לשון המושלן בכפילות בכפל דבריו וחזר ואמר אי הוה בר בריה צורבא מרבנן ליקני ע"מ להקנות: לאיתויי לישנא בתרא דרבא. אי אמר והכא לאפוקי בל אבא

גליון הש"ם

גמ' זימנין א"ל רבו'. כעין זה שבת דף ז' ע"ב:

פירוש הרא"ש

דהוה שמיט כיפי דכיתנא. גוזל מכשיטי נשים ששמן כיפי והם של פשתן כלומרינן בשבת (דף מז:) כיפה של אמר: אסרינהו לנכסיה עלויה. בחייו ובמותו והעביר מחלנו ממנו ומתנה לאחיו: ואי הוי בר ברך צורבא מרבנן מאי. לא ירש חלק הראוי לאביו: אמר להון ליקני הדין בו'. ע"מ שיקנה לבנו אי הוי צורבא מרבנן: כל קני על מנת להקנות לא קני. דכיון דהוא אינו קונה לעצמו לא חשיב להקנות לאחר זמן כיון דאינו זוכה לו עתה בקנין זה: דהא סודרא קני על מנת להקנות הוא. שהקונה מקנה סודרו למקנה שיתן לו חפץ אחר מליפי הסודר והוא אינו קונה הסודר אלא מחזירהו לקונה ומקנה לו החפץ

מסורת הש"ם

א) [געיל לב: וש"נ], **ב)** [לפרש"י והכל"ש ל"ל דשדיא בכפילה לא לאתויי וכו'], **ג)** [ש"ל], **ד)** [דף מז. ד"ה והוין], **ה)** [נ"ק קט:], **ו)** ל"ל משיכה, **ז)** ל"ל והייט, **ח)** ל"ל הכא יש,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר להון לא ליקני הדין. נ"ב כך הוא הגירסא למאי דגרס בפיפה דשדיא בכפילה ויש נוסחים כאן מ"ל ליקני הדין דאי הוא' וכו' ובכיפה גרסינן דשמיט בכיפי עיין בפירוש: **(ב)** שם הא מילתא (דשמיט בכיפי) תמ"מ וי"ב ס"א דשדיא בכפילא: **(ג)** רש"י ד"ה קני על מנת וכו' לבר בריה היא וכל קני על מנת כל"ל והד"מ: **(ד)** ד"ה הא סודרא וכו' הא לא אקני נותן למקנה כליו של קונה אלא דמקני ליה לדידיה כי היכא דליהוי קא מקני ליה לההוא חפץ: **(ה)** ד"ה אי תפיס וכו' בכנפא דסודרא למיקציה ולמישקליה לדידיה: **(ו)** ד"ה ועוד סודרא וכו' דהכי אמר ליה קני השתא הסודר בשעת קנין על מנת להקנות השתא החפץ ומקני ליה בשעת קנין הסודר את החפץ אבל קני נכסי וכו' אורבא מרבנן לכי הוי הדרא סודרא למריה הלכך השתא נמי: **(ז)** ד"ה והא וכו' ואסור הס"ד ואח"כ מ"ה אפילו ויתור אסור הואיל ומיחזי וכו' לא קנה אידך משום דמיחזי דקא מתהני: **(ח)** ד"ה ולו לאתויי וכו' דאמר לא ליקני: **(ט)** ד"ה לא לאתויי לישנא וכו' דאי הואי בר בריה:

(א) [ל"ל לב: וש"נ], **(ב)** [לפרש"י והכל"ש ל"ל דשדיא בכפילה לא לאתויי וכו'], **(ג)** [ש"ל], **(ד)** [דף מז. ד"ה והוין], **(ה)** [נ"ק קט:], **(ו)** ל"ל משיכה, **(ז)** ל"ל והייט, **(ח)** ל"ל הכא יש,

הנודר מן המבושל מוחר בצלי ובשלוק. מבושל כרלחי (ה): **שלוק.** מבושל יותר מדאי: **קונם תבשיל שאיני טועם.** כל תבשיל במשמע: **מעשה קדרה רך.** שיש בה רוטב: **אכל לא בעבה.** כגון דייסא: טורמוטא הרמולה מפרש בגמ'(ו): **רפיפא.** דבר הרותח כגון רוטב וכל דדמי ליה: **היורד לקדרה.** דמשמע בין לוגן בין רותח: **אסור בכל המבשלין.** בין רך בין עבה: **גמ' ר' יאשיה אוסר.** בצלי ובשלוק דמתקרי נמי מבושל: **הלך אחר לשון בני אדם.** דאין דרכם לקרות לצלי מבושל: **והא מבשיל נדר.** דמשמע בין רך בין עבה: **האי תנא.** דמתניתין דלא קרי לעבה תבשיל: **בכל מידי דמתאכלא ביה ריפתא.** דמלפתין בו את הפת קרי תבשיל: **והא תניא.** בגיחותא: **בהיטריות רכות.** בדילועין רכות שהחולין אוכלין בהן פיתן: **אינו.** מי אוכלין החולין מהן: **חזא קרא דמחיפא.** דלעת מונחת שם שהיה אוכל ממנה: **לוגינא דקרא בסלקא.** תוכו של דלעת יפה לאכול עם התרדין: **לוגינא דביתנא.** תוכן של זרעוני פשתן יפיס לאכלן בכותח: **ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.** משום דדבר מעולה הוא לרפואה ואסור לומר להם שוש דבר שיהנו ממנו. ואית דאמרי דלא ליכלו טובא וליפסדו כיתנא: **חולין רבנן.** שעוסקין בתורה ואינם נהנים מן העולם ובאים לידי חולי: מצלינן

הנודר [א]מן המבושל מותר בצלי ובשלוק אמר קונם תבשיל שאיני טועם אסור במעשה קדרה רך ומותר בעבה [ב]ומותר בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה [ג]הנודר ממעשה קדרה אין אסור אלא ממעשה רתחתה אמר קונם היורד לקדרה שאיני טועם אסור בכל המתבשלין בקדרה: **גמ'** תניא ר' יאשיה אוסר ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שנא' [ד]ויבשלו (את) הפסח באש כמשפט לימא בהא קמיפלגי דרבי יאשיה סבר הלך אחר לשון תורה [ה]ותנא דילן לגמרי משום טעמא דסודרא קני ע"מ להקנות מן השתא הוא אבל הכא הדר סודרא למריה. אבל הרמב"ם ז"ל פסק בשתיהן כרב נחמן משמע דס"ל ז"ל דכיון דפרכא קמייתא דרב אשי דרך דחויא היא כדכתיבנא כל מאי דקאמר ליה נמי לדחויי מכוון ולאו לאיפלוגי עליה. [ו] והרמב"ם ז"ל בהלכותיו מסתם לה סתומי:

הדרן עלך השותפין שנדרו

הנודר מן המבושל מוחר בצלי ובשלוק. שאינם בכלל לשון מבושל. שלוק בשיל ולא בשיל דנהי דשלוק נמי משמע מבושל יותר מדאי כדאמרינן בפ' כל הבשר (חולין דף קי:) הכבד אוסרת ואינה נאסרת שלוקה אוסרת ונאסרת שלוק דהכא בשיל ולא בשיל הוא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ותבשיל שנתבשל יותר מדאי בכלל מבושל הוא: **אמר קונם תבשיל שאיני טועם אסור במעשה קדרה רך ומוחר בעבה.** מעשה קדרה כגון חלקא טרגים וטיסני. וקאמר דאם הוא רך אסור אבל עבה מוחר דהאי תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה כדאי' בגמ' ומעשה קדרה עבה באפי נפשיה אכלי ליה בלא פת ואמרי' בגמ' דאסור בצלי ובשלוק דהא מתאכלא ביה ריפתא. וכי קתני שאני טועם לאו דוקא דאמר הכי אלא לרבותא נקטה לומר דאפילו אמר שאני טועם מותר בעבה. ומפורש בירושלמי [פ"ו ה"א] דכי היכי דבקונם תבשיל מותר בעבה הכי נמי נודר מן המבושל מותר בעבה: **ומוחר בביצה טרמיטה.** מפרש בגמרא [נ:] דשלקי לה במיא חמימי אלפא זימני ואלפא זימני במיא קריר עד דמתזוטרא כדבלע לה ולא מתאכלא בה ריפתא. ומשמע דדוקא בה הוא דשרי אבל כל שלא נתבשלה כל כך אסורה דהא מתאכלא ריפתא בהדה והכי איתא בירושלמי [שם] בשם רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכך דרך החולה לאכול בה פתו דאלמא כל שלא נצטמקה כל כך שהפת נאכלת עמה בכולל תבשיל הוא: **גמ' תניא ר' יאשיה אוסר בצלי: ואע"פ שאין ראיה לדבר.** שהצלי יהא בכלל מבושל זכר לדבר דכתיב ויבשלו (את) הפסח ופסח אינו נאכל אלא צלי וכתיב ויבשלו ומיהו לאו ראיה גמורה היא כדאמר במסקנא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: ירושלמי [שם] אמר רבי יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם אמר ר' יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה מה נפיק ביניהון אמר קונם יין שאיני טועם בחג על דעתיה דרבי יוחנן אסור ביום טוב האחרון של חג על דעתיה דר' יאשיה מותר אף ר' יאשיה מודה שהוא אסור לא אמרה ר' יאשיה אלא לאומרין ע"כ. ולפוס גמרא דילן דאפי' ר' יאשיה מודה דאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון בני אדם שמעינן מינה דבין להקל בין להחמיר האומר בחג יו"ט האחרון של חג בכלל: **והא מתבשיל נדר.** ואמאי מותר בעבה דהא תבשיל הוא: **האי תנא כל מידי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה.** אבל מעשה קדרה עבה דלא מתאכלא ריפתא בהדיה לא מיקרי תבשיל. ואית דמפרשי דאסור במעשה קדרה רך קא קשיא ליה דלאו תבשיל הוא ושני דכיון דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה: **והתניא.** בגיחותא: **ואסור בהיטריות רכות.** דלועין קטנים: **שהחולין אוכלין בהן פתן.** מדקא יהיב טעמא לאיסורא מפני שהחולין אוכלין בהן פתן ש"מ דכל מידי דמתאכיל ביה ריפתא תבשיל מיקרי: **אינו.** דדלועין יפין לחולה: **ברכיבי.** מעלו: **אשוני.** קשה: **בקרא גופיה.** קשה: **גוויה דקרא.** מה שבתוכו מעלי: **לוגינא דקרא.** מה שבתוכו: **בסילקא.** יבשלנו עם תרדין: **לוגינא דביתנא בכותחא.** מה שבתוכו טוב לאכלו עם כותח: **ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ.** כדי שלא יעקרו הפשתן לכך: **מאן חולין רבנן.** אין הכי נמי דקרי בין רכיכי בין אשוני קשין לחולי וכי קתני שחולין אוכלין בהן פתן לאו חולין ממש אלא מאן חולין רבנן דאפילו בבריאותן הן תשושי כח מפני שהתורה מתשת כחם [סנהדרין כו:]:

א א מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה ג' סמג לאוין רמב טור שו"ע יו"ד סי' רין סעיף ג':
[ב מיי' שם הל' ז' טור שם:]
ב ג מיי' שם הלכה ז טור ש"ע שם סעיף ב:
ג ד מיי' שם הלכה ג' [יג] טוש"ע שם סעיף ג':

תוספות

הנודר מן המבושל מוחר בצלי ובשלוק. שלוק שאין מבושל יותר: קונם תבשיל שאני טועם אסור במעשה קדירה רך. מפרש בגמרא כל מידי שטוענין בו פת לסרות קרוי תבשיל ומותר בעבה שאינו נאכל עם פת וע"ש אמאי שני למיתני עניין אחר מרישא לפלוג בנודר מן התבשיל בלא שאומר שאני טועם ובשאל בני כבוש ושלוק ומליח נקט דווקא שאני טועם לוסיף בו איסור וי"ל דבותא נקטי' דאפ"ה מוחר בעבה ובריסא מלי למיתני מבושל שאני טועם מוחר בצלי ובשלוק אלא לא היה תופס חידוש [בהאי] דמבושל לא משמע בשום איסור צלי ושלוק: [בטרמוטא והרמוצה]. מפרש בגמ': רבי יאשיה אוסר בצלי ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר. ולכך לא הוי לאיה דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: והא מן תבשיל נדר. וכך לא הוי תבשיל כיון שהוא רק כמיס בעלמא: בהיטריות. פירוש קריימאני: [אינו] וכי קרי טובים לחולים וכו': ברכיבי. מועילים לחולים: באשוני. פירוש קשות הם רעות לחולה שאינן מבושלות כלורך: בקרא גופה. פירוש מילון שבקלא קשה הוא ורע לחולה: בגויה. רך שבתוכו יפה לחולה: לוליבא דקרא. כל דבר שהוא [רך] קרי לוליבא: בכותחה. טוב ליתן בכותח: ודבר זה אסור לאומרו בפניהם. שמלעיגים עליו ואומרין שאנו קובעים מילי לחולה ומילטולא בהש"ס ובקונגו פירש שאסור לגמוד להם שום תקנה ולא גרלה: מאן חולין. לקתני לעיל שהחולין אוכלין כו': רבנן. שמתוך שעמלים בתורה הם חלשים אבל לחולין ממש לא מעלי: רבא לטעמיה. דרבנן מיקרו חולים:

עין משפט נר מצוה

תוספות

מסורת הש"ס

(ה) [לעיל ל: וש"נ], (ו) [פסחים ג. וש"נ], (ז) [תוספתא פ"ג], (ד) [מנחות קט:], (ה) ר"ה מז. ע"ש, (ו) [נ: נא.], (ז) ל"ל והרמב"ן,

תורה אור השלם

1. וַיְבַשְּׁלוּ הַפֶּסַח בָּאֵשׁ כַּמִּשְׁפָּט וְהַקֳּדָשִׁים בִּשְּׁלוּ בַּסִּירוֹת וּבַדְּוָדִים וּבַצְּלָחוֹת וַיָּרִיצוּ לְכָל בְּנֵי הָעָם:
דברי הימים ב לה יג

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה הנודר וד"ה שלוק הד"ה:

גליון הש"ם

גמ' שנאמר ויבשלו (את) הפסח. קשה לי אמאי לא מייתי מקרא בתורה בפ' ראה בני פסח ובשלת ואכלת וי"ל: שם ותנא דילן סבר בנדרים. לעיל דף ל ע"ב. ולקמן דף נא עב: בהר"ן ד"ה ולענין הלכה וכו' דאי תפיס. עיין בתוס' קידושין שם ובדף כו ע"ב ד"ה אלא מאי לדמי:

מוסף רש"י

הנודר מן המבושל. מבושל שאינו חי ולא מבושל, כמאכל בן דרוסאי, צלי. בשם, שלוק. שנתבשל הרבה כדאמרינן (חולין קי.) גבי כבד מבושלת אוסרת ואינה נאסרת, כלומר שיש בה דם הרבה ופולטת דם עדיין ואינה בולעת, דטרודה לפלוט, שלוקה אוסרת ונאסרת, כלומר כשנתבשלה יותר מדאי פלטה כל דמה וחוזרת ובולעת מהדם, אלמא שלוק הוא מבושל הרבה (ראמ"ה בשמו). ממעשה רתחתה. כל דבר שנימוח לתוך הקדרה ולמעט בשר וכיוצא בו שיצא ממנה שלם (מאירי בשמו). בהיטריות רכות. שהתבשיל רך (ראמ"ה בשמו). אסיא. רופא (פסחים קיג. דף פה.). הא ברכיבי הא באשוני. רכיכי קשות לחולה, אשוני יפות שעושין מהם תבשיל רך (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

[שייך לעמוד שלפניו] הלין נכסין לאימת קנה. אימת יקנה בר בריה לבי הוי לוכבא מרבנן בתוקה שעה כבר הדר סודר למריה. כלומר בקנין סודר לא היה מועיל אם היה אומר קנה מפך זה בחליפי סודר לאחר ל' יום אם לא מ"ל מעכשיו ולאחר ל' יום הילכך ה"נ לא קני: והא מתנת בית חורון דקני על מנת להקנות הוא. שמקנה לו האחר והסעודה ולא שיהו שני אלא שיוכל אביו לאכול בהיתר ולא קני זה על מנת לעשות מה שאמר זה לאילו קני ויצאו האחר והסעודה מרשות הבן ויוכל האב לאכול בהיתר אלא ולדאי קני על מנת להקנות אינו קונה הלכך ה"נ לא יצאו האחר והסעודה מרשות הבן: משום דסעודתו מוכחת עליו. אלא היה קנין כי אם להעניים ולא כוון לשם מתנה כלל: הא מני רבי אליעזר היא דאמר אפילו ויתור בו'. הלכך ה"נ אע"ג דמדינא שרי דקנין על מנת להקנות קנה מממיר הוא דמודר הנאה: לאתויי הך דשמיט ביפי. דלא הוא מתנה ואית דגרסי דשדיא בכפילה לשון המושלך בכפל שכפל דבריו ואמר קני על מנת להקנות: לישנא בתרא דרבא. ואפילו אמר והן לפניך אסור:

כמאן

הנודר מן המבושל. שאמר קונם מבושל עלי: מותר בצלי ובשלוק. שלוק זה שנתבשל יותר מקצתם בשול כדאיתא בכל הבשר (חולין קי:) הכבד אוסרת ואינה נאסרת שלוקה אוסרת ונאסרת: אסור במעשה קדרה רך. מפרש בגמרא כל מידי דמיתאכל בפת מיקרי תבשיל: מותר בעבה. שנאכלת בלא פת: בביצה טורמוטא ובדלעת הרמוצה. מפרש בגמרא: מעשה רתחתה. דבר הנרתח והנעשה בקדרה: בכל המתבשל בקדרה. אפי' אינו נגמר כה: גמ' ויבשלו (את) הפסח. בדברי הימים כתיב: והא מתבשיל נדר. וכיון דלך הוא כמו מיס בעלמא לא מיקרי תבשיל: דמתאכיל ביה ריפתא. שטורין בו הפת ואוכלין אותו: והתניא. בגיחותא ומייתי ראיה מהיטריות דקות שהחולין אוכלין בהן פתן: הא ברכיבי. טובים: באשוני. קשים: בגוויה דקרא. הרך שבתוכו הוא טוב: לוליבא דקרא בסילקא. דבר רך קרי לוליבא שמלבלב ומצמיח טוב לתת אותו בסילקא: לוליבא דביתנא. נותנין אותו במיס עד שמלבלב ועשה רך ואחר כך נותנין אותו בכותח: אסור לאמרו בפני ע"ה. שילעיגו על דברינו שדברים אלו אפילו הנעשים יודעות אותן:

כמאן מצלינן אקצירי ואמריעי. בכל ימות השנה: **כמאן כר' יוסי.** דאמר בפ"ק דר"ה (ד' טז.) אדם נדון בכל יום דאילו לרבנן דאית להו דנדון בר"ה כיון שנגמר דינן אין תפלה מועלת להן: **קצירי קצירי ממש.** חולין ומיקרו קצירי לפי שנפשם קצרה מחמת חליים: **מפני דלא כבבלאי.** מתני' דשרי עבה משום דלא מתאכלא בי' ריפתא: **דלא כבבלאי.** דאילו לבבלאי כיון דאכלי בהדי ריפתא תבשיל מיקרי ואסור: **נקרני.** שאוכלי בנקיות. לשון אחר נקדני שמדקדקים באכילתן וכדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (ברכות דף כ.) הנקדנים תופסין אותו בכך: **דייסא.** מאכל של חטים מבושלים: **דחיטי בלחמא דחיטי.** דרב חסדא מבני בבל היה שהיו אוכלים פת בדייסא: **בחסיסי.** קמח של קליות: **עד פרסה.** לך פרסה כדי לאכול דייסא: **נפחילה של אבר.** שאינו מתעכל: **בהולא.** בקליפת עץ: **מאכילני רוקך.** שאין דרך לקנח ההולא לאחר שנתנה לתוך פיו כשמחזירה בקערה: **מאכילני לואחך.** לואה שמתת הלפרנים: **בלוספיין.** מין תאנים שקשין להתעכל: **כ"ש שנסמוך עליהן למחר.** שמתוך שאין מתעכלין מתעכבין במעים וכל זמן שעומדין שם זנין את הגוף: **מורה ורוי.** בעל הורלה ומשתכר. שמתוך שראתה פניו להודין היתה סבורה שנשתכר: **כמגדלי חזירים.** שמתוך שמרויחין הרבה פייסם להודין: **גולפא.** קנקן. והיה מביאו לבית המדרש כדי שישב עליו: **שמכבדה אם בעניה.** שלא היה יושב ע"ג קרקע: **דטוטבי.** גלימא חשוב': **שעטני מעיל.** שהיה חשוב בעיניו כמעיל:

כמאן מצלינן על קצירי ועל מריעי [כמאן כר' יוסי] מדאמר קצירי ומריעי שמע מינה קצירי קצירי ממש מריעי רבנן: ומותר בעבה: מתני' דלא כבבלאי [6]דאמר ר' זירא בבלאי טפשאי דאכלי לחמא בלחמא א"ר חסדא [7] דמשאיל להון להלין נקדני דהוצל הדין דייסא היכין מעלי למיכלה דחיטי בלחמא דחיטי ודשערי בלחמא דשערי או דלמא דחיטי בדשערי ודשערי בדחיטי רבא אכליה בחסיסי רבה בר רב הונא אשכחי' לרב הונא דקאכיל דייסא באצבעתיה אמ' ליה אמאי קאכיל מר בידיה א"ל הכי אמר רב דייסא באצבעתא בסים וכל דכן בתרתין וכל דכן בתלת אמר ליה רב לחייא בריה וכן אמר ליה רב הונא לרבה בריה מזמנים לך למיכל דייסא עד פרסה למיכל בישרא דתורא עד תלתא פרסין אמר ליה רב לחייא בריה וכן א"ל רב הונא לרבה בריה [8]כל מידעם לא תפלוט קמיה רבך לבר מן קרא ודייסא שהן דומין לפתילתא של אבר ואפילו קמי שבור מלכא פלוט רבי יוסי ורבי יהודה חד אכיל דייסא באצבעתיה וחד אכיל בהוצא א"ל דאכיל בהוצא לדאכיל באצבעתיה עד מתי אתה מאכילני צואתך אמר ליה דאכיל באצבעתיה לדאכיל בהוצא עד מתי אתה מאכילני רוקך רבי יהודה ורבי שמעון אייתו לקמייהו [9]בלוספיין רבי יהודה אכל ר' שמעון לא אכל א"ל רבי יהודה מאי טעמא לא אכיל מר אמר ליה ר' שמעון אלו אין יוצאין מבני מעים כל עיקר אמר ליה רבי יהודה כ"ש שנסמוך עליהן למחר רבי יהודה הוה יתיב קמיה דר' טרפון אמר ליה רבי טרפון היום פניך צהובין אמר ליה אמש יצאו עבדיך לשדה והביאו לנו תרדין ואכלנום בלא מלח ואם אכלנום במלח כל שכן שהיו פנינו צהובין אמרה ההיא מטרוניתא לרבי יהודה מורה ורוי אמר לה הימנותא בידא דההיא איתתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת אלא [1]חכמת אדם תאיר פניו [2]אמר לי' ההוא צדוקי לרבי יהודה פניך דומין אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין א"ל ביהודאי תרוייהו אסירן אלא עשרים וארבעה בית הכסא אית לי מן ביתא עד בי מדרשא וכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד ר' יהודה כד אזיל לבי מדרשא שקיל גולפא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה רבי שמעון שקיל צנא על כתפיה אמר גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה דביתהו דרבי יהודה נפקת נקטת עמרא עבדה גלימא דהוטבי כד נפקת לשוקא מיכסיא ביה וכד נפיק רבי יהודה לצלויי הוה מיכסי ומצלי וכד מיכסי ביה הוה מברך ברוך שעטני מעיל זימנא חדא גזר רבן שמעון בן גמליאל תעניתא ר' יהודה לא אתא לבי תעניתא אמרין ליה לא אית ליה כסויא שדר ליה גלימא ולא קביל

ליאת לשוק וקנתה לגמר [3] ועבדה גלימא: **דטוטבי.** ועשתה ממנו סרבל טוב: **וכד נפקא.** ליהי לשוקא הות מיכסי ביה: [4] **ורבי יהודה כד הוה מלי הוה נמי מכסי ביה: שעטני מעיל.** שהיה להן חביב כל כך שלא היה להן אחר:

דלי

מצלינן אקצירי ומריעי. רופא חולי עמו ישראל: **מריעי.** על פליטת סופריהן: **מפניהן.** דקתני דעבה לא מיתאכלא בריפתא: **דלא כבבלאי.** דמלבתי פיתן בדייסא דהויא עבה: **נקדני.** דייקנים במאכל: **הימין מעלין.** באיזה דבר מעולה אכילת הדייסא: **דחיטי.** יכול לאכלה בלחם של חטים ודייסא דשערי יכול לאכלה בלחם של שעורים: **או דלמא.** דייסא של חטים יפה לאכול בשל שעורים ושל שעורים בשל חטים. ואית דגרסי נקרני מלשון כי קרן עור פניו (שמות לד) מלאים חכמה ומאירה פניהם שנא' (קהלת ח א) חכמת אדם תאיר פניו: **אכלה בחסיסי.** היה מלבת פיתו בחסיסי. ומפרש לה במסכת פסחים (דף לט:) קימחא דאכישונא קמח של קליות שעורים שלא הביאו שלש ומיבשין אותן בתנור וקלופין הן: **מזמני לך לאכול דייסא עד פרסה.** דע שאותו מאכל אינו סועד לגך אלא עד הילוך פרסה. ובשר השור עד שלש פרסאות: ע"א אי מזמני לך לאכול דייסא עד פרסה לך אחר דייסא לאכול וטפי לא ולאכול בשר שור לך עד שלש פרסאות: **כל מידעם לא תפלוט קמי רבך.** לא תרוק רוק בפני רבך כדאמר במס' עירובין (דף לט.) הרק לפני רבו חייב מיתה שנאמר[1] וכל משנאי אהבו מות אבל אם אכלת דלעת ודייסא וזמדמן לך הרוק בפיך פלוט בפני רבך וזרוק אותו לאחן שיש בו סכנת נפשות שהן קשין לגופו של אדם כפתילה של אבר: **ואפילו לפני שבור מלכא פלוט.** ואל תתביש: **עד מתי אתה מאכילני רוקך.** שהיה נותן ההולא בפיו ומדביק בו הרוק שבפיו ומחזירו בקערה: **לואחך.** עפרורית שבלפרניו: **בלוספיין.** תאנים שנתבשלו יותר מדאי: **כיון שאין יוצאין מבני מעים[2]: כ"ש.** דמעלו שנסמוך עליהן שאין אנו צריכים לאכול מאכל אחר למחר: **מורה ורוי.** אתה תלמיד בעל הורלה ואתה שיכור. מפני שהיו פניו להודין כל שעה: **הימנותא בידא דההיא איתתא.** אמונתי בידך שאיני שותה כל השנה יין אלא קידושא ואבדלתא: **וחוגר אני לדעי.** ולשון אני לדעי פדאתי משוש מיחוש לאשי מפני ד' כוסות ששתיתי שאני חושש מהן מפסח עד עצרת: **אי כמלוי ברבים כו'.** שהן מרויחין ביותר ופייסן להודין ויפין: **פרוייהו.** לגדל חזירין ולהלוות ברבית אסירי ליהודאי ודאי לאו מינייהו פני להודין: **שקיל גולפא.** היה נוטל הקנקן לבית המדרש לישב עליה: **מלאכה שמכבדה כו'.** דעכשיו ישב עליה בבית המדרש: **נפקא נקטא עמרא.** לקחה לגמר: **שעטני מעיל.** שהיה חשוב עליו כמעיל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רב חסדא ליבא דמשאיל: (ב) רש"י ד"ה כיון שאין וד"ה כ"ש דמעלו הד"ש: (ג) ד"ה נפקת וכו' לגמר הס"ד ואח"כ מ"ה ועבדה גלימא דטוטבי הד"ש: (ד) ד"ה וכד נפקת וד"ה ר' יהודא הד"ש:

תוספות

כמאן מצלינן האידנא על החולים כר' יוסי. דאמר אדם נדון בכל יום דאילו למאן דאמר דנדון בראש השנה הוי תפלת שוא:

מתני' דלא כבבלאי דאכלי דייסא בנהמא. וא"כ גם תבשיל עבה אסור לדילהו: **איבא דמשאיל להני נקרני.** פירוש מי ימצא שישאל להני נקיי הדעת כמו נקיי שמיה (פסחים קיח:) וכן לנקר אלינו (ביצה ח:) ויש מפרשין נקדני כמו (בכורות ג.) הנקדנין תופסים אותו ע"כ וכל המדקד בדברי' נקרא נקדן: **בחסיסי.** קמח של קליות וכן פר"י (פרק כל שעה ד' לט) ור"ח פירש קמח של עדשים ופירושו נראה יותר דלפרש"י היה לו לקרותו קימחא דאכישונא ועוד אמר פ' כל שעה ממנו ליה קדרה בחסיסי ואי קימחא דאכישונא הא אמר לעיל מייתי בההוא פירקא דאסור: **לפלוט.** כלומר אם יצטרך לרוק ירוק ואל יגיע בשביל כבוד רבו: **בלוספיין.** מין תאנים רעים: כל שכן דנסמוך עליהם למחר. שלא יתעכלו מהר וכל זמן שהמאכל בתוך הבני מעיים הלב נסעד: **וחוגרני צדעי.** פירוש חוגר וקושר היה לדעיו לפי שהיה חש בראשו על היין שתה בפסח: **שקיל גולפא.** ליטב בבית המדרש: **שמכבדת בעליה.** שלא אצטרך ליטב על גבי קרקע: **שעטני מעיל.** חשוב היה לו כמעיל:

מסורת הש"ס

א) [ביצה טז. ע"ש], ב) [ממיד מז:], ג) [ל"ל בלוספיין ועי' לקמן נ: היה עושה וכו'], ד) בכרכות עה. ע"ש, ה) [קהלת ח], ו) [משלי ח].

תורה אור השלם

1. מִי בְּהַחְכָּם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשֻׁנֶּא: קהלת ח א

מוסף רש"י

על קצירי ועל מריעי. קצירי, חולים, מריעי, רבנן (ברכות כב.) ת"ש שהן תשובי כמ (ר"ה מז.). **כמאן כר' יוסי.** אדם נידון בכל יום, ויפלל שיחזור אותו לזכות ולא יקנסוהו מיתה, דאי כרבנן דאמרי אין נידון אלא בראש השנה, הרי כבר נקנסה עליו (שם). **מידעם.** שום דבר (לקמן נ.). **אי כמלוי רבית אי כמגדלי חזירין.** שכבר מרוחה בלא טורח ומתמיד בחלקם, לכך פייסם להודיס (ברכות נה.).

פירוש הרא"ש

כמאן מצלינן אמריעי ואקצירי כר' יוסי. דאמר אין אדם נדון בר"ה: **מריעי רבנן.** מרוב גרסתם חלבי: **מתני' דלא כבבלאי.** דלדילהו אפי' עבה מיקרי תבשיל: נקרני דהוצל. נקיי הדעת כמו המנקר תלרו בחסיסי. קמח של קליות: **באצבעתא בסים.** האוכל באצבע אחד הוא טוב וכל שכן בשתי אצבעות או בשלש: **למיכל דייסא עד פרסה.** לך שמה: כל מדעם **לא תפלוט.** כל מאכל שאכלת אם אתה יושב לפני רבך ויש לך רוק בתוך פיך תבלענו ולא תפלוט אותו לפני רבך: **לבר מקרא ודייסא** שדומין לפתילה של אבר. הבולע רוקו אחר שאכלם: **מאכילני רוקך.** הנדבק בהולא אבל אצבעו היה מקנח מן הרוק: **מאכילני צואתך.** שבין לפורן לבשר: **בלוספיין.** מין תאנים: **מורה ורוי.** בעל הורלה כמותך ישתכר: **וחוגרני צדעי.** מכאב הראש: **שקיל גולפא אכתפיה.** תבית ליטב עליה בבית המדרש: **נקטת עמרא.** לקחה לגמר: **שעטני מעיל.** שהיה חשוב עליו כמעיל.

דלי ציפתא. הגביה המחצלת שהיה יושב עליה: **ואמר ליה לשלוחא.** דאזל לביתיה: **חזי מאי איכא.** ראה כמה עושר יש לי. שנעשה לו גם ונתמלא כל אותו מקום זהובים: **ואיתנסיבא ליה בסיפתא.** בימות החורף: **הוה גנו בי תיבנא.** היו ישנים בין התבן שלא היו להם כריס וכסתות: **קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה.** היה מלקט התבן משערו: **אי הוי לי רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי סיפוק שאתעשר אעשה לך ירושלים של זהב בתי נפש שמצויירת בכל ענייני ירושלים והיינו דאמרינן במסכת שבת (דף נט.) עיר ירושלים של זהב כדעבד ליה רבי עקיבא לבתיתהו: **אתא אליהו קרא אכבא וכו'.** עבד הכי משום קורת רוח להן לבלדיה לא היה לו אפילו תבן כמו להם: **שפיר עביד ליך אכבו.** דאדליך מנכסיה: **חדא דלא דמי לך.** שהוא גרוע ממך ועוד שמניחך באלמנות חיות שהרי הניחך כמה שנים (ז): **יודע לדיק נפש בהמתו.** אית דאמרי דאיהי הות ידעה דר' עקיבא הוה ואמרה ליה דלא מיתגניא בעיניה. ואית דאמרי דלא הות ידעה אלא הכי קא אמרה דצדיק לא מצזה לאינשי: **שלי ושלכם שלה היא.** על ידה הוא כל מה שלמדתי: **מן שיש מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע.** דפליג ליה בנכסיה: **ומן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה מן עינא.** עושין להן (ח) מן אותו עניין של איל. ואית דגרסי מין עיינא היו עושין כמין לאן של עץ והיו נותנים בו כספים: **אגשיוה על כיף ימא.** ששכחו לאותו איל על שפת הים ומצאו רבי עקיבא: **ומן גווזא.** תיבה: **ארבעה זוזי לספונאי.** ליורדי הים לריוח: **אייתו לי מדעם.** הביאו לי שום דבר: (ט) **מרנא עליה.** ימתין אדוננו עליו עד שנביא לך יתר: **דזימנא חדא טבעה ספינתא.** וכל ממונא דהוה בספינתא הוה מונח בההוא גווזא: **ומן מטרוניתא.** שפעם אחת הוצרכו חכמים ממון הרבה לבית המדרש ושיגרו את ר' עקיבא אצל מטרוניתא אחת ולוה ממנה ממון גדול וכשנתנה לו אמרה לו מי יהיה לי ערב שתפרע לי לזמן קבוע אמר לה מי שתרצה אמרה לו הקב"ה והיס שהיה ביתה על שפת היס אמר לה ר"ע כן יהיה כשהגיע הזמן הלה ר"ע ולא היה יכול להביא הממון יצאת אותה מטרוניתא על שפת היס ואמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך כי לך ולים הזה האמנתי מעותי הכניס הקב"ה רוח שטות בלבה של [בת] קיסר וכנסה לבית גנזיו ונטלה קרטלית וזרקה ליס והשליכה היס לפתח ביתה של אותה מטרוניתא ונטלתה ולאחר זמן הביא לה ר' עקיבא הממון ואמר לה אל יחר ליך שלא הבאתי לך הממון בזמן שקבענו שחליתי אמרה לו יהא הכל שלך שממוני בא לידי בזמנו וספרה לו כל המעשה ונתנה לו מתנות גדולות ופטרתו לשלום: ומן

דלי ציפתא ואמר ליה לשלוחא חזי מאי איכא מיהו לא ניחא לי דאיתהני בהדין עלמא (ח) ר' עקיבא איתקדשת ליה ברתיה (דבר) דכלבא שבוע שמע (בר) כלבא שבוע אדרה הנאה מכל נכסיה אזלא ואיתנסיבה ליה בסיתוא הוה גנו בי תיבנא הוה קא מנקיט ליה תיבנא מן מזייה אמר לה אי הואי לי רמינא ליך ירושלים דדהבא אתא אליהו אידמי להון כאנשא וקא קרי אבבא אמר להו הבו לי פורתא דתיבנא דילדת אתתי ולית לי מידעם לאגונה אמר לה ר' עקיבא לאנתתיה חזי גברא דאפילו תיבנא לא אית ליה אמרה ליה זיל הוי בי רב אזל (ח) תרתי סרי שנין קמי דר' אליעזר ור' יהושע למישלם תרתי סרי שנין קא אתא לביתיה שמע מן אחורי ביתיה דקאמר לה חד רשע לדביתהו שפיר עביד ליך אבוך חדא דלא דמי ליך ועוד (ט) [שבקך] ארמלות חיות כולהון שנין אמרה ליה אי צאית לדילי ליהוי תרתי סרי שנין אחרנייתא אמר הואיל ויהבת לי רשותא איהדר לאחורי הדר אזל הוה תרתי סרי שני אחרנייתא אתא בעשרין וארבעה אלפין (ז) זוגי תלמידי נפוק כולי עלמא לאפיה ואף היא קמת למיפק לאפיה אמר לה ההוא רשיעא ואת להיכא אמרה ליה [1] יודע צדיק נפש בהמתו אתת לאיתחזויי ליה קא מדהן לה רבנן אמר להון הניחו לה שלי ושלכם שלה הוא שמע (בר) כלבא שבוע אתא ואיתשיל על נידריה (ג) ואשתריי ואשתרי (ג) מן שית מילי איעתר רבי עקיבא מן כלבא שבוע מן אילא דספינתא דכל ספינתא עבדין ליה (ד) מין עינא חדא אנשיוה על כיף ימא אתא הוא אשכחיה ומן גווזא דזימנא חדא יהיב ארבעה זוזי לספונאי אמר להו אייתי לי מדעם ולא אשכחו אלא גווזא על כיף ימא אתיוה ליה אמרו ליה (ה) עביד מרנא עליה אישתכח דהוה מלי דינרי דזימנא חדא טבעת ספינתא (ו) וכולי עיסקא הוה מחית בההוא גווזא ואישתכח בההוא זימנא דמן [7] דסרוקיתא ומן מטרוניתא ומן

דלי ציפתא. מחצלת: **חזי מאי איכא.** מעשה נסים הוה נקיט: **מן מזייה.** היה מלקט התבן משערותיה: **רמינא לך ירושלים דדהבא.** שלא היו לה בגדים ראויים הסמ"ד: (ח) ד"ה ומן אילא וכו' עושין להן אות מן ענין של איל ואית דגרסי מין ענא היו עושין: (ט) ד"ה אייתו וכו' דבר הסמ"ד ואח"כ מ"ה יעביד מרנא:

יודע לדיק נפש בהמתו. יודע הוא זה שנטעטרתי בשבילו: **שלי ושלכם שלה הוא.** תורתי ותורתכם בשבילה היא שנתנה לי עצה למיזל לבי רב: **אילא דספינתא.** בכל ספינה היו עושין דמות איל מעץ לנחש ונסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל והיו ממלאין אותו דינרי זהב: **ומן גווזא.** תיבה העשויה להניע בתוכה ממון הספינה כדאמרינן (ב"ב ו.) בי גזא דרחמנא לשון אולר: **ומן מטרוניתא.** פעם אחת הוצרכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו אצל מטרוניתא אמרה לו לר"ע הריני מלוה אותך ותהיה אתה לוה והקב"ה יוס ערבים בדבר קבע לה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת היס אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שר"ע חולה ולא היה בידו לפרוע חובו ראה שאתה ערב בדבר מיד נשתטית בתו של קיסר ונטלה ארגז מלא אבנים טובות ודינרי זהב וזרקה לתוך היס והיס הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת היס מיד נטלה אותו ארגז והלכה לה לימים נתרפא ר"ע ובא לו אצל ההיא מטרוניתא ומעותיו בידו לפרעון חובו אמרה לו חזרתי אצל הערב והוא פרע כל החוב והא לך מה שנתן לי יותר ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר ר"ע: ומן

לנחש אותם ולהרגות להם שיש עניים יותר מהם: **דלא דמי לך.** שאינו דומה לך ממשפחה חשובה כמותך: **ואת להיכא.** שלא היו לה בגדים ראויים: **יודע לדיק נפש בהמתו.** יודע הוא זה שנטעטרתי בשבילו: **שלי ושלכם שלה הוא.** תורתי ותורתכם בשבילה היא שנתנה לי עצה למיזל לבי רב: **אילא דספינתא.** בכל ספינה היו עושין דמות איל מעץ לנחש ונסימן שתהא הספינה קלה בהליכתה כאיל והיו ממלאין אותו דינרי זהב: **ומן גווזא.** תיבה העשויה להניע בתוכה ממון הספינה כדאמרינן (ב"ב ו.) בי גזא דרחמנא לשון אולר: **ומן מטרוניתא.** פעם אחת הוצרכו ר"ע ותלמידיו מעות והלכו אצל מטרוניתא אמרה לו לר"ע הריני מלוה אותך ותהיה אתה לוה והקב"ה יוס ערבים בדבר קבע לה זמן לפרעון וכשהגיע זמנה הלכה אותה מטרוניתא על שפת היס אמרה רבש"ע גלוי וידוע לפניך שר"ע חולה ולא היה בידו לפרוע חובו ראה שאתה ערב בדבר מיד נשתטית בתו של קיסר ונטלה ארגז מלא אבנים טובות ודינרי זהב וזרקה לתוך היס והיס הביאתו במקום שהיתה אותה מטרוניתא יושבת על שפת היס מיד נטלה אותו ארגז והלכה לה לימים נתרפא ר"ע ובא לו אצל ההיא מטרוניתא ומעותיו בידו לפרעון חובו אמרה לו חזרתי אצל הערב והוא פרע כל החוב והא לך מה שנתן לי יותר ומאותו ממון שהחזירה לו נתעשר ר"ע: ומן

(ח) גמ' אצל הוה תרתי סרי: (ג) שם ועוד שביק ליך למלאת חיות: (ג) שם ואתמרי מן נכסיה מן שית מילי: (ד) שם שם עבדין ליה חד מן עינא: (ה) שם אמרו ליה יעביד מרנא: (ו) שם שנעשת ספינתא דמן דסרוקיתא וכוליה עיסקא וכו' בההוא זימנא ומן מטרוניתא כל"ל: (ז) רש"י ד"ה חדא דלא וכו' שיש הס"ד ואח"כ מ"ה יעביד מרנא.

(ח) גמ' אצל הוה תרתי סרי: (ז) שם ועוד שביק ליך למלאת חיות: (ג) שם ואתמרי מן נכסיה מן שית מילי: (ד) שם שם עבדין ליה חד מן עינא: (ה) שם אמרו ליה יעביד מרנא: (ו) שם שנעשת ספינתא דמן דסרוקיתא וכוליה עיסקא וכו' בההוא זימנא ומן מטרוניתא כל"ל: (ז) רש"י ד"ה חדא דלא וכו' שיש הס"ד ואח"כ מ"ה יעביד מרנא.

תורה אור השלם

1. יוֹדֵע צַדִּיק נֶפֶשׁ בְּהֶמְתּוֹ וְרַחֲמֵי רְשָׁעִים אַכְזָרִי: משלי יב י

מוסף רש"י

דכלבא שבוע. שם אחד מעשירי ירושלים שכל הנכנס לביתו רעב ככלב היה יושב שבע (כתובות סב:). **יודע צדיק נפש בהמתו.** מה בהמתו וכני ביתו לריכים (משלי יב י). **שלי ושלכם שלה הוא.** מורה שלמדתי אני ושלמדתם אתם על ידה הוא (כתובות סג.).

תוספות

דלי ציפתא. פירוש הגביה המחצלת וסמך שיחלא שם מעות הרבה בגם: **גני בתיבנא.** מחמת עוני: **מנקיט ליה תיבנא.** ממה שנאחז לו בשערו: **רמינא לך ירושלים דדהבא.** ומן עשה כדאיתא בשבת (דף נט.): **דלא דמי לך.** אינו ראוי והגון לך: **אילא דספינתא.** כל הספינות עושין להם איל של זהב: ומן מטרוניתא. פעם אחת הוצרכו תלמידי רבי עקיבא למעות הלכו אצל מטרוניתא לוות ממנה אמרה להם איני מאמינת אמר לה רבי עקיבא מי את חפלה שאתן ליך ערב אמרה לו מי שאמר והיה העולם היס הגדול וכשהגיע הזמן הלה רבי עקיבא ולא בא הלכה על שפת היס אמרה רבש"ע היום הלה רבי עקיבא עבדך והוא העמידך ערב לי מה עשה הקב"ה בלותו היום נטעה בת קיסר ונטלה קופסא מליאה כסף וזהב והטילה ליס ופפה ובאת לאותו מקום ונטלה אותו ונלאה בה ממון גדול וכשנתרפא רבי עקיבא בא אצלה ואמר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שחליתי בתוחו הזמן עכשיו הרי כל ממונך בידי וסיפרה לו כל המעשה והכניסתו בבית גנזיה ונתנה לו מתנות גדולות:

פירוש הרא"ש

דלי ציפתא. הגביה המחצלת וסמך על הגם שיראה שם מעות: **דכלבא שבוע.** עשיר גדול היה כדאיתא בפרק הניזקין (גיטין דף נו.): **רמינא לך ירושלים דדהבא.** אם יהיה לי סיפוק אעשה ליך ירושלים של זהב עטרה הנקראת עיר של זהב וכן עשה לה כדאיתא בפרק במה אשה (ד' נט.): **אתא אליהו כו'.** כדי לנחמה מלעגר חסרונם: **מן ענא.** עושין איל של זהב או עז אחד ממין הצאן: **גווא.** תחיבת עץ גדול: **מן מטרוניתא.** פעם אחת הוצרכו ישראל לות מעות ולוה אותם ר' עקיבא ממטרוניתא אחת אמרה לו מי שאמר והיה העולם היס הגדול יהיו ערבים שלי כשהגיע זמן הפרעון הלה ר"ע הלכה ועמדה על שפת היס ואמרה ידעתי שאצלמלא שעכבו אותם את ר"ע היה פורע בזמנו מי שאמר והיה העולם והיס ישלימו ערבותם מה עשה הקב"ה שלח רוח שטות בבתו של קיסר ונטלה קופסא הלאה זהב ומרגליות ונלחה על פני המיס והרוח הביאתה לפני אותה מטרוניתא ונטלתה וכשעמד ר"ע מחליו נטל בידו הממון והביאו לה אמרה לו כבר פרעו לי ערבין לקחה כדי חובה והמותר נתנה לו:

ומן אשתו של טורנוסרופוס. שהיה ר"ע מקפחו בקרקי בפני קיסר ומקנתרו בדברים. פעם אחת בא לביתו סר וזעף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים אמר לה מפני ר"ע שמקנטר אותי בכל יום בדברים אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זמה הוא תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה נתן לה רשות ונתקשטה והלכה לה אצל ר"ע כשראה ר"ע אותה רק שחק ובכה אמרה לו מה איון הך תלת מילין אמר לה שיש אפרש שלשי לא אפרש רקקתי על שבאת מטיפה סרוחה בביתי על האי שופרא דבלי באורעא והוא שחק שלפה ברוח הקדש שעתידה להתגייר ולהנשא לו ולא רצה להודיעה אמרה לו כלום יש תשובה אמר לה הן הלכה ונתגיירה ונשאת לו לר"ע והכניסה לו ממון הרבה. האי דקטיעא בר שלוש מפורש בע"ז (דף י:): [1] ולאמרן הכא דשמע אבוה ואתשיל על נדרה מפרש בכתובות בפ' אע"פ (דף סג.) דפתח ליה אילו הוית ידיע דההוא חתנך צורבא מרבנן מי אדרתיה אמר לו אפי' פרק אחד אפילו הלכה אחת. איכא לאקשויי היכי פתח ליה בהא פתחא והא גולד הוא ותנן לקמן בפ' פותחין (דף סד.) דאין פותחין בגולד כילד אמר קונס שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר ואמר אילו הייתי יודע שיעשה סופר לא הייתי נודר יש לומר דשאני הכא דר"ע על דעת שיעשה סופר נשאה כדאיתא התם בפ' אע"פ בהדיא וכיון שכן לאו גולד הוא דשכיח טובא שלומד פרק אחד והלכה אחת: **רב גמדא וכו' קופא.** קוף: **אשמעינו.** ברח ונכנס בתוך חור אחד: **אייתינון ליה בולהון.** ממדת חסידות ולא מן הדין: **וסרי.** נתקלקל היין: **אי הוו סנו.** טפי הוו גמירין שלא יהו נאים: **כי הילי דבלע יפה.** כשיעור שאדם יכול לבלוע כאחת בלא לעיסה: **סריך עלה.** הכאב היה נאחז ונסרך בגילה: **וכד נפקא ואפיא.** כשהיתה יוצאה מן הגוף: **ידע אפיא מאי סמא מסבעי ליה.** לפי מראה שבה היה מכיר הרופא באיזה סם יתרפא החולי: **בקולחא.** לא ידעתי מה הוא. ולפי שלא היה בקי שמואל בגילה טורמיטא היה בודק עצמו בקולחא: **עד דמסתרין אינשי ביתיה עליה שעריהון.** שכל כך היה אותו קולחא בודק אותו עד שהיה שמואל מתעלף ואינשי ביתיה מתוך צערן היו סותרות קליעת שער שלהן: **היה עושה בכלופסין.** מין תאנים: **לא יאכל בבנות שבע.** מין אחר של תאנים. ומש"ה לא יאכל שאין לו לפועל לאכול אלא מאותו מין ממש שעושה בו: **לפדי.** שם תבשיל של תאנים: **אבופינו אמרו נשינו טובה.** כדכתיב (איכה ג) נשיתי טובה. היה תמה על שהיו כל כך [בקיאין] במיני תענוג: **נפקו על ביתא גננא דין.** להוצאת הנשואין: דיקולא

ומן אשתו של טורנוסרופוס ומן קטיעא בר שלום: רב גמדא יהיב ד' זוזי לספונאי לאתויי בהון מידעם לא אשכחו אתיוה ליה בהון קופא אישתמיט על (א) לחרתא חפרו בתריה אשכחוה דרביע על מרגלייתא אייתינון ליה כולהון (ב) אמרה ליה בת קיסר לרבי יהושע בן חנניה (ג) תורה מפוארה בכלי מכוער א"ל למדי מבית אבוך במה מניחין יין אמרה ליה במאני דפחרא אמר לה כולי עלמא בפחרא ואתון במאני דפחרא אתון אחיתון במאני דכספא ודהבא אזלת ורמת חמרא במאני דכספא ודהבא וסרי אמר לה אף אורייתא כן (ד) והאיכא שפירין וגמירין אמר לה אי הוו סנו הוו גמירין טפי ההיא דאתיא לקמיה דרב יהודה מנהרדעא לדינא ואיתחייבת מן דינא אמרה ליה שמואל רבך הכי דנן אמר לה ידעת ליה אמרה ליה אין גוצא ורבה כריסיה אוכם ורבה שיניה אמר לה לבזוייה קאתית תיהוי ההיא אתתא בשמתא פקעה ומתה: ומותר בביצה טורמיטא: מאי ביצה טורמיטא אמר שמואל עבדא דעביד לה שוי אלפא דינרי (ה) ומעייל לה אלפא זימני במיא חמימי ואלפא זימני במיא קרירי עד דמתזוטרא כי היכי דבלעיתה ואם אית (ו) כיבא סריך עלה וכד נפקא ואתיא ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מתסי שמואל הוה בדיק נפשיה (ז) בקולחא עד דמסתרין אינשי ביתיה עליה שעריהון תנן התם (ח) היה עושה בכלופסין לא יאכל בבנות שבע בבנות שבע לא יאכל בכלופסין מאי כלופסין מינא דתאיני דעבדין מנהון לפדי ההוא גברא דיהב עבדא לחבריה לאגמוריה אלפא מיני לפדי אגמריה תמני מאה אזמניה לדינא לקמיה דרבי אמר רבי אבותינו אמרו נשינו טובה אנו אפילו בעינינו לא ראינו רבי עבד ליה הלולא לר"ש (ט) ברבי כתב על בית גננא עשרין וארבעה אלפין ריבואין דינרין נפקו על בית גננא דין ולא אזמניה לבר קפרא (י) אמר ליה (יא) אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה אזמניה אמר לעושי רצונו בעולם הזה כך לעוה"ב עאכ"ו: יומא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא לעלמא א"ל לבר קפרא לא תבדיחן ויהיבנא לך ארבעין גריוי חיטי א"ל ליחזי מר דכל

ומן אשתו של טורנוסרופוס. אדון אחד ששמו רופוס והיה מפטפט בדברי תורה כנגד ר"ע והיה ר"ע מנצחו בכל פעם והיה אותו אדון מתביש ובא וסיפר לאשתו אמרה לו אי אפתחו ואכשילהו לפי שהיתה יפת תואר ביותר באתה אצלו וגילתה שוקה כנגדו ורק ר"ע ושחק ובכה אמרה לו מדוע עשית כן אמר לה השנים אומר לך מה שרקקתי בשביל שמטיפה סרוחה באת ובכיתי בשביל שיופיך עתיד לבלות באדמה ומה ששחק לא רצה לומר לה אעפ"כ הפצירה בו עד שאמר לה שעתידה להתגייר ותנשא לו אמרה לו וכי יש תשובה אמר לה הן ונתגיירה לאחר שמת בעלה ונשאת לו והכניסה לו ממון גדול: **מן קטיעא בר שלוש.** מפורש במסכת ע"ז בפ"ק (דף י:): **קופא.** קוף: **על לחרתא.** נכנס הקוף בחור אחד בקרקע: **רביע.** רובץ: **הי דנן.** כמו שדנתני אתה בתמיה: **ידעת ליה.** מכרת אותו: **ורבה כריסיה.** בטן גדול יש לו: **טורמיטא עבדא דעביד ליה.** להיא בילה טורמיטא שווי אלפא זוזי: **עד דמתזוטרא.** שמתמעטת כדי שיכול לבולעה שלימה: **ואי אית ביה כיבא.** במעיו סריך עליה על ההיא בילה ויכר בה: **וכדנפקא ממעיו.** שלימה ידע אסיא כו': **הוה בדיק נפשיה בקולחא.** היינו דומיא דבילה טורמיטא והיה מפשפש כל מעיו אם יש בהן כאב והיה מתחלש ומתעלף כל כך עד שאשתו בוכה עליו ותולשת שערה מחמת לגאה: **היה עושה.** הפועל שמלקט לו בכלופסין: **לא יאכל בבנות שבע.** שלא הרשתו התורה לאכול אלא מאותו המין שהוא מלקט דכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו' (דברים כג): **לפדי.** מיני מאכל: **לאגמורי אלפא מיני לפדי.** שילמדו לעשות אלף מיני מאכל: **אזמניה לדינא.** על מאתים מין שלא לימדו: **אבופינו אמרו נשינו טובה.** דכתיב נשיתי טובה (איכה ג) שראוה כבר אלא שעכשיו שכחוה אבל אנו לא ראינו טובה מעולם שאין אנו יודעים כמה מיני טעם יש בפירות כלומר דבר מופלא הוא שכל כך לימדו: **לא אזמני' לבר קפרא.** לפי שהיה איש בדמן ומתיירא שמא יעשה שום דבר שישחוק: **אמר.** בר קפרא לרבי אם לעובדי רצונו משפיע לו טובה כ"כ לעושי רצונו כו' שהיה מגנהו על שלא זימנו: **לעושי רצונו.** משפיע לו בעוה"ז טובה כ"כ שהתחיל לספר בשבחו בשביל שזימנו: דבכל

ומש"ה לא יאכל שאין לו לפועל לאכול אלא מאותו מין ממש שעושה בו: **לפדי.** שם תבשיל של תאנים: **אבופינו אמרו נשינו טובה.** כדכתיב (איכה ג) נשיתי טובה. היה תמה על שהיו כל כך [בקיאין] במיני תענוג: **נפקו על ביתא גננא דין.** להוצאת הנשואין: דיקולא

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ב מהל' שכירות הל"י [וס"ה מהל' מעשר הל' יב] סמג עשין לא טוש"ע חו"מ סי' שלו סעי' ט:

גליון הש"ס

גמ' א"ל **אם** לעוברי רצונו כך. עיין בזה דבר נחמד בתשובת שבות יעקב ח"ג סי' קפב:

תוספות

אשתו של טורנוסרופוס. שהיה ר"ע מקפח טורנוסרופו' לפני קיסר בקרקי פעם אחת הלך לביתו זועף אמרה לו אשתו מפני מה פניך זועפים היום אמר לה מפני פלוני שמעבר אותי אמרה לו אלהיהם של אלו שונא זימה תן לי רשות ואכשיל אותו בדבר עבירה והלכה וקישטה עצמה ובאת לפני רבי עקיבא כשראה אותה רקק ושחק ובכה אמרה ליה פרש לי שלשה דברים הללו אמר לה שיש אפרש והשלישית לא אפרש מה שרקקתי אצל בוצית ובאת מטיפה סרוחה ופסולה מה שבכיתי על האי שופרא דבלי באורעא ומה ששחק לה לא פירש לה והוא שחק לפי שראה ברוח הקודש שעתידה להתגייר ולהנשא לו אמרה לו יש לי תשובה אמר לה הן הלכה ונתגיירה והכנסים לו ממון הרבה ונשאה: **קטיעא בר שלום.** פ"ק דע"ז (דף י:) מפ': **קופא.** קוף: **לחרתא.** לחור: **דרביע.** לרוץ: **אייתינהו** בחליה. מדת חסידות עשו לו ולא מן הדין אלא אמרו אחרי אשר על ידי נגנולו בא נתנו לו: **אי הוי סנו.** פי' מכוערין: **טורמיטא.** אין בו משמעות: דזוטרא. ויכול לבולעה: **סריך עלה.** כלומר הכאב נדבק עליה: בקולחא. היינו בילת טורמיטא והיתה בודקת כל גופו עד שהיה מפיג לבו: עד דמסתרין אנשי ביתי' עליה. מסירין שערן מרוב צער: עשה בכלופסין **לא יאכל** בבנות שוה. פי' כפועל קאמר שאמרה תורה שאוכל ואמר התם שאינו אוכל אלא בחומו המין וכלופסין אינו ממין בנות שוה ואע"ג שנמיסה תאנים שני מינים הם: לפדי. תבשיל:

מסורת הש"ס

(א) תענית ז., (ב) [ע' פרש"י ע"ז טו: ד"ה פתי' אוכמא], (ג) בערוך ערך קלח. משיס קלח אל כרוב כפיו ובגאון, (ד) [מעשרות פ"ב מ"ח], (ה) [ל"ל בביה ולא אזמניה לבר קפרא כתב וכ"ל בע"ז], (ו) [מכות כד:], (ז) שייך לע"א,

הגהות הב"ח

(א) גמ' על לחורתא חפרו: (ב) שם אף אוריתא כן א"ל והאיכא: (ג) שם אלפא דינרי דמעייל לה: (ד) שם ומס אית ביה כיבא:

מוסף רש"י

במאני דפחרא. דרך שחוק אמר ומרמז מה את אומרת לי והלא אניך עוקן יין בכלים מכוערין של חרס (תענית ז.) פחרא. חרס של יוצר (דניאל ב מא). **וסרי.** הנאים (סוכה יג.). **יומא דמחייך ביה רבי אתיא פורענותא לעלמא.** שהיה דולג תמיד בגרת ישראל ובחולין (סוכה נג.).

פירוש הרא"ש

ומן **אשתו** של טורנוסרופוס. שנתגיירה ונשאה ר' עקיבא: ומן קטיעא בר שלום. בפ"ק דע"ז (דף י:) שנתן כל ממונו לר"ע ותלמידיו. **על לחרתא.** נכנס הקוף לחור אחד מצאו רבוע על מרגליות ונתנו לו המרגליות לפנים משורת הדין: בכלי מכוער. שהיה שחור: (פיבקא) עד דמתזוטרא. עד שתקטין שיוכל לבלעה: בקולחא. היינו בילת טורמיטא והיה נחלש עד שבני בימו מודעין שער ראשם עליו: בכלופסין **לא יאכל** בבנות שוה. פועל העושה מלאכה אצל בעל הבית אוכל במה שהוא עושה דכתיב כי תבא בכרם רעך וגו' ומוקמינן ליה בפועל ואמרינן בב"מ (ד' לא.): דאינו אוכל אלא מאותו המין שהוא עושה מלאכה וקמ"ל הכא דאע"ג דכלופסין וענות שוה שניהם מין תאנים אפי' הכי תבשיל כשני מינין: דעבדין מנהון לפדי. מיני מאכלים: **אנו אפילו בעינינו לא ראינו.** שאין אנו יודעין לתקן כל כך מיני מאכלים:

דכל גריוא דבעינא. בחיה מדה שחרלה לקח: **חפייה כופרא.** זיפתו מבחוץ כדי שיחזיק החטים: **ליכיל לי.** יכול לי: **דרשינא בך.** כלומר שאתה חייב לי: **שחינא חמרא ברקודא דאכוך.** שאכיך ירקך: **וכקירקני דאמך.** במזיגתה שאמך תמזוג לי הכוס: **מאי תועבה.** עשו שניהם: **תרמי לי נטלא.** תמזוג לי הכוס כמו אנטל: **תועבה אסה בה.** כלומר שמניח את אשתו של היתר ותפס זו של זנות: [1] **כי עניינא קמא.** תיתי דביתכי תירמי לי ולדידיה א"ל קוס רקוד לי: **[מאי תבל.** דכתיב] ואשה לא תעמוד לפני בהמה לרבעה תבל הוא (ויקרא יח): **וכי תבלין יש בה.** כלומר יש בביאה זו טעם מבאחרות שמנחת בעלה ונרבעת לבהמה: **זו מאי היא.** ומפרש ביבמות (דף נ:) בחיים הבא על נשים הרבה וכן אשה שנבעלה לאנשים הרבה ואינה יודעת מאיזה מהם נתעברה והולידה בת ממלא אב נושא את בתו ואת נושא את אחותו על זה נאמר ומלאה הארץ זימה[2] כלומר זו מה היא שאין אדם יודע אותה אשה שהוא נושא אם מותרת לו אם לאו: **לא יכיל בן אלעשה למיסבל.** אותו זילותא של רבי לפי שהיה עשיר גדול ולא היה יכול לראות דבר של זילותא מחמיו: **מאי בן אלעשה.** כלומר מנין דהוה עשיר: **תספורת יחידתא.** שאין כמותה: [3] **פיזר מעותיו.** שהיה נותן ממון גדול לספר שהיה מספר לו כתגלחת של כ"ג: **הרמולה קרא קרקוזאי.** לטועין של אותו מקום שאינן מתבשלין לעולם יפה: **הטמונה ברמץ.** [4] עפר של גחלים דלאו תבשיל הוא: **כלאים עם דלעת הרמולה.** אלמא דהרמולה לאו טמונה ברמץ אלא אם מקום הוא ומין זרעים הוא: **מתני' ממעשה רתחתא.** היינו דבר שנגמר בישולו בקדירה ואינו אלא מחמשת המינין לאפוקי דבר שאין גמר בישולו בקדירה עד שמבשלין אותו באילפס: **כל הנעשה בקדירה.** אפילו מבושל באילפס אסור: **גמ' ביורד באילפס שכבר בו.** הואיל וקודם שמניחו באילפס מבשלו בקדירה והדר מניחו באילפס כן היה מנהגן והוי יורד לקדירה ולפיכך אסור: **מן היורד באילפס מותר ביורד לקדירה.** קודם שירד לאילפס: **מן הנעשה בקדירה.** לגמרי כל בישולו שאינו יורד לאילפס כלל: **מותר בנעשה באילפס.** אע"פ שהיה קודם לכן בקדירה: **מותר בנעשה בקדירה.** בגמר בקדירה:

מתני'

דיקולא רבה. סל גדול: **חפייה כופרא.** טח אותו בזפת כדי שלא יאכלו החטים מתוך נקבי הסל: **וסחפיה על רישיה.** הפכו על ראשו: **ליכיל לי מר.** ימדוד: **חטים דרשינא.** שהלויתיך. ולבדיחותא קאמר: **ברקודא דאכוך.** שירקד אכיך לפני כשאשתה: **וכקירקני דאמך.** שתהא אמך מקרקרת ומזמרת: **מאי תועבה.** דכתיב גבי משכב זכור: **נטלא.** כלי קטן: **תועבה אסה בה.** שמניח משכבי אשה והולך אצל זכר: **מאי תבל.** דכתיב גבי אשה הנרבעת לבהמה: **תבלין יש בה.** בתמיה: **מאי שניא הדא ביאה מכולהו ביאות.** כלומר היאך מנחת בן מינה ליכ אצל הבהמה: **זו מה היא.** לשון ספק שאין ידוע ממי היא מתעברת: **תספורתא יחידתא.** תספורת נאה: **בצד עקרו של זה.** מצמצם היה שלא יעלה אחד מן השערות על חבירו: **קרקווזאי.** על שם מקומן: **דלעת ארמית היא דלעת המצרית.** כלומר זו היא דלעת המצרית: **והיא כלאים עם הרמולה.** אלמא לאו טמונה ברמץ קאמר אלא מין דלעת היא שנקראת רמולה: **מתני' הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא במעשה רתחתא.** מפרש בירושלמי[5] איזהו מעשה רתחתא כגון חילקא טרגין וטסני סלת ואורז זריד וערסן והיינו דקאמר אינו אסור אלא ממעשה רתחתא ונקראת רתחתא על שם שצריך להרתיח ולבשל הרבה: **גמ' שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס.** כך היה דרכן במעשה אילפס שהיו מרתיחין אותו בקדרה רתיחה קלה: **מן היורד לאילפס מותר ביורד לקדרה.** קמ"ל דלא תימא כל שהרתיחו אותו רתיחה קלה כמו שירד לאילפס יורד לאילפס מיקרי מפני שהוא מוכן לכך אע"פ שעדיין לא ירד קמ"ל דלא. כך נראה בעיני: **מן הנעשה בקדרה מותר בנעשה באילפס.** משום דנעשה גמר עשיה משמע ומשום הכי מותר בנעשה באילפס אף על פי שכבר ירד לקדרה משום דמ"מ גמר עשייתו לא היה בקדרה: **מן הנעשה באילפס מותר בנעשה בקדרה.** כלומר אף על פי שאחר מכן הורידו באילפס שרי כיון דגמר עשייתו בקדרה היה. כך נראה בעיני: **הנודר מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת.** דסתם יורד לתנור משמע פת. ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור:

מתני'

דכל גריוא דבעינא שקילנא שקל דיקולא רבה חפייה כופרא וסחפיה על רישיה ואזל ואמר ליה ליכיל לי מר ארבעין גריוי חיטי דרשינא בך אחוך רבי א"ל לאו אזהרתך דלא תבדחן א"ל חיטי דרשינא קא נסיבנא א"ל בר קפרא לברתיה דרבי למחר שתינא חמרא בריקודא דאבוך ובקירקני דאמך בן אלעשה חתניה דרבי הוה ועשיר גדול הוה אזמניה לבי הילולא דרבי שמעון ברבי א"ל בר קפרא לרבי מאי [1]תועבה כל דא"ל רבי דהכין הוא תועבה פרכה בר קפרא א"ל פרשיה את א"ל תיתי דביתכי תירמי לי נטלא אתת רמיא ליה א"ל לר' קום רקוד לי דאימר לך הכי אמר רחמנא תועבה תועה אתה בה לכסא אחרינא [6]א"ל מאי [2]תבל א"ל כי עניינא קדמאה א"ל עיביד לי דאומר לך עבד אמר ליה תבל הוא תבלין יש בה מי שניא הדא ביאה מן כולהון ביאות אמר ליה ומאי [3]זימה אמר ליה עיביד כי עניינא קדמאה עבד ואמר ליה [7]זו מה היא לא יכיל בן אלעשה למיסבל קם ונפק הוא ואינתתיה מתמן מאי בן אלעשה דתניא [8]לא לחנם פיזר בן אלעשה את מעותיו אלא להראות בהן תספורת של כ"ג דכתיב [4]כסום יכסמו את ראשיהם תנא כעין לולינת מאי לולינת א"ר יהודה תספרתא יחידתא היכי דמי אמר רבא [9]ראשו של זה בצד עיקרו של זה והיינו תספורת של כהן גדול: ובדלעת הרמוצה: מאי דלעת הרמוצה אמר שמואל קרא קרקוזאי רב אשי אמר דלעת הטמונה ברמץ איתיביה רבינא לרב אשי [7]רבי נחמיה אומר דלעת ארמית היא דלעת המצרית כלאים עם היונית כלאים עם הרמוצה תיובתא:

מתני' [10] [2]הנודר ממעשה קדרה אין אסור אלא ממעשה רתחתא אמר קונם היורד לקדרה [11] שאני טועם אסור בכל הנעשה בקדרה: **גמ'** תניא [10]הנודר מן היורד לקדרה אסור ביורד לאלפס שכבר ירד לקדרה קודם שיורד לאלפס מן היורד לאלפס מותר ביורד לקדרה מן הנעשה בקדרה מותר בנעשה באלפס מן הנעשה באלפס מותר בנעשה בקדרה [3]הנודר מן היורד לתנור אין אסור אלא בפת ואם אמר כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשים בתנור:

מתני'

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פ"ה מהל' כלי המקדש הל"ו:
ו ב ג מיי' פ"ט מהל' מדיס הל"ז טוש"ע יו"ד סי' ריז סעי' ב:

הגהות הב"ח

(א) משנה שאיני טועם:

פירוש הרא"ש

דיקולא רבה וחפייה כופרא. לקח סל גדול וזפתו בזפת: ליכיל לי מר. ימדוד: בריקודא דאמך ובקרקני דאבוך. שתהא אמך מרקדת לפני ומזמרת: תירמי מכרכר: תירמי לי נטלא. ממזוג לי הכוס: תועה אתה בה. שמניחין נשותיהן והולכין אחר משכב זכור: תבלין יש בה. נעמה עליו ביאה מגונה של בהמה: כסום יכסמו את ראשיהם. כבומת הזה שראשו של זה בצד עיקרו של זה וכב"ג מיירי מדכתיב בקרח ויין לא יאמר כל כהן מבלו דהך לאו בכל כהן מיירי ועוד דכריש כתיב וראשם לא יגלחו והיינו בשאר הנמים: קרא קרקוזאי. לטועין של אותו מקום: ובדלעת הרמוצה. דלעת הטמונה ברמץ כל דלעת הטמונה ברמץ נקרא דלעת הרמולה: כלאים. אלמא מין בפני עצמו הנקרא כן על שם שמאותן המינין רגילין לטמון ברמץ אבל שאר מיני לטועין אינם נקראים כך אפי' אם טומנין אותן ברמץ: (מתני') שכבר ירד לקדרה קודם שירד לאילפס. שמבשלין אותו קצת תחילה קודם שמטגנין אותו באילפס: מן היורד באילפס מותר ביורד לקדרה. כי היורד לקדרה אין דרך לתתו באילפס ועם תפרס אפי' אם אחר כך נתנוהו באילפס כיון שירד תחלה לקדרה כי היורד לאילפס משמע שתחלת ירידתו לאילפס: מן הנעשה בקדרה מותר בנעשה באילפס. אע"פ שירד לקדרה תחלה כי הנעשה בקדרה משמע שנגמר בקדרה: מותר בנעשה בקדרה. אפילו ירד לאילפס תחלה:

תוספות

טחייה כופרא. טחו בכופרא: דיקולא. סל גדול: דרשינא בך. שהלויתיך ומילי דבדיחותא היה אומר: בריקודא **דאבוך ובקורקני דאימך.** כמו מרקדים טרפיי"ל: תועה אתה בה. שמניחין נשותיהן והולכין אצל משכב זכור: **תבלין יש.** בביאה זו משניא הדא ביאה מכל ביאות: קרי קרקוזאי. לילועין של אותו מקום שאינו בכלל מתבשל: דלעת הטמונה ברמץ. אינו בכלל מתבשל: כלאים. מכלל דהרמולה לא הוי טמונה ברמץ אלא על שם מקום הוא: הנודר ממעשה קדירה אינו אסור אלא במעשה רתחתא. דבר שנגמרה בקדירה ואין אסור [אלא] בדבר שנגמר בו: באילפס אסור בכל המתבשל בקדירה ואפילו גמרו באילפס: **תנא** הנודר מן היורד בקדירה אסור ביורד לאילפס. אמר שירד לקדירה ביורד לקדירה משמע שירד תחלה לקדירה: מן היורד [לאילפס] מותר ביורד לקדירה. תחילה אע"פ שנגמר באילפס ביורד לעולם משמע על שם תחלת ירידתו ולא על שם סופו: מן הנעשה בקדירה. משמע הנגמר הלכך מותר היורד לקדירה תחלה ונגמר באילפס: מן היורד לתנור אינו אסור אלא בפת. דלא איקרי יורד בתנור אלא פת בלבד: כל מעשה תנור עלי אסור בכל הנעשה בתנור. ל"ע דמשמע דהאילוק בין יורד למעשה ואמאי תנא כל מעשה א"כ בישא ליתא כל יורד:

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:
ויקרא כ יג
2. וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה בָהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הוּא:
ויקרא יח כג
3. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בְּנָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָהּ הֵנָּה זִמָּה הִוא:
ויקרא יח יז
4. וְרֹאשָׁם לֹא יְגַלֵּחוּ וּפֶרַע לֹא יְשַׁלֵּחוּ כָּסוֹם יְכַסֻּמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם:
יחזקאל מד כ

מוסף רש"י

זו מה היא. לשון ספק (יבמות לז:). **בן אלעשה.** תמנו של רבי היה ומן ממון ולמדו לו אותה תספורת (סנהדרין כב:). **כסום יכסמו את ראשיהם.** כבומת הזו שסדורין בשבולת, ראשו של זה לצד עיקרו של זה, כך שמעתי משמו של ר' מנחם ז"ל ויתכן לפרשו לשון מלת דבר השוה, לא גזזת ראש ולא גידול שער אלא במדה שוה אמולי"ר בלע"ז (יחזקאל מד כ). **לאלפס.** קערה (ביצה לב:).

מתני' מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק. משום דכיון דאמר הכבוש משמע הידוע וסתמא דירק הוא: **כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושין.** דכיון שהזכירו בלא ה"א הידיעה כל כבוש במשמע. ודקתני שאני טועם לאו משום דאי לא אמר שאני טועם לא מיתסר בכל הכבושים דודאי כיון דאמר כבוש מיתסר בכולהו אלא לרבותא נקטיה דאפי' אמר שאני טועם אי אמר כבוש אין ואי לא לא. וכולה מתני' בכי האי גונא מפרשא בריש מן הלוי דמשמע הידוע ובסיפא גלוי דמשמע כל גלוי בריש המליח דמשמע הידוע ובסיפא מלוח דמשמע כל המלוחים. ואית דמפרשי דלא הוי הפרשה דמתני' בין הכבוש לכבוש אלא סיפא דקתני בכל הכבושין משום דקאמר שאני טועם הוא ובכי האי גוונא נמי באינך כולהו: ירושלמי[1] הוון בעי מימר מלוח לעולם הא לשעה לא אמר ר' יודן מן מה דתנינן[2] הרי עלי כבשר מליח וכיין נסך הדא אמרן מלוח לשעה מלוח הוא: **גמ' דכבוש מאי דשלוק מאי וכו'.** לפי פירוש הראשון שפירשתי במשנתינו שעיקר החילוק הוא אם הזכירו בשם הידיעה אם לאו הכא הכי מיבעיא ליה כי אמר דכבוש דשלוק בדל"ת אי משמע הידוע או לא. ולפי פירוש אחרון שפירשנו דאיסורא דמתני' משום שאני טועם הוא הכא מספקא ליה אי אמר כבוש בלא שאני טועם היכי משמע. ופלוגא בעיין בתיקו ולאומרא: **מתני' דג דגיס שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים.** משום דאמר תרי לישני דג דגיס דדג משמע גדול משום דנמכר בפני עצמו ודגיס משמע קטנים לפי שאין נמכרים אלא ביחד: **ומוסר בטרית טרופה ובציר ובמוריים.** טרית טרופה דג גדול טרוף דק דק ומשום הכי שרי משום דדג דגיס שלמים משמע ולא טרופים וכל שכן שמותר בציר של דגיס שהוא שומן היולא מהן וקרבי דגיס מעורבים בו וכל שכן שמותר במוריים שהוא שמנו של דג בלבד וזו ולא"ל לומר זו קתני: **הנודר מן הלחנה אסור בטרית טרופה.** לחנה דגיס קטנים הרבה מלוחים ויש מהם טרופין אלא שרובן שלמים וקתני דכיון שיש מהן טרופין אסור בטרית טרופה. ומיהו בציר ומוריים מותר לפי שאין בהן חתיכות של דג אלא שמנו וקרביו: **הנודר מן טרית טרופה מותר בציר ובמוריים.** נ"ל דלא שייך למיתני הכא לא אסור בלחנה ולא מותר בה משום דבמקלתה מותר ובמקלתה אסור דכיון דבלחנה איכא שלמים וטרופים בשלמים שרי בטרופים אסור ומשום הכי לא תני הכא לחנה כלל. ומותר בציר ובמוריים אינטריכא ליה למיתני דס"ד אמינא כיון דנדר מטרית שהיא טרופה דק דק יאסר אף בציר ומוריים קמ"ל: **גמ' דג שאני טועם אסור בגדולים.** משום דדג גדול משמע שנמכר בפני עצמו. ובירושלמי [פ"ו ה"ג] מפרש דכל דג שהוא פחות מליטרא קטן מיקרי. ומיהו בכגון זה הכל לפי המקומות: **דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים.** דלא תימא מהדר הוא דקא הדר ביה דמעיקרא דבעי מיסר נפשיה בגדולים אמר דג ובסוף הדר ביה ואמר דגה קמ"ל דלא אמר הכי אלא מכולהו אסר נפשיה: **דילמא פליטיה דג גדול ובלעיה דג קטן.** ואע"ג דההוא נמי דבלעיה בסוף גדול מליטרא היה נקרא קטן בערך הראשון: **אלא והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו.** בתמיה. והא כיון שהיאור נהפך לדם ודאי מתו [להו] בין גדולים בין קטנים: **אמר הרי עלי ליחין מאי.** מי מיתסר בציר ובמוריים או לא דמשום הכי מיקרו דגים קטנים כבושין לחנה מפני שהציר היוצא מהן ריחו נודף מלשון ותעל לחנתו [יואל ב] ומיבעיא ליה אי אמר ליחין דמשמע רבויא אי משמעא ביה נמי ציר ומוריים או לא: **מתני' הנודר מן החלב מותר בקוח.** קוח היינו מיס היוצאין מן החלב וקורין לו סיר"ו: **ר' יוסי אוסר.** בגמרא [נב:] מפרש טעמא: **מן הקוח מותר בחלב.** לפוס ליישנא דמתני' משמע דר' יוסי נמי מודה בהא ומיהו [1] בברייתא בגמרא פליג: **הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין טפילה.** דלא תימא מפני שרוב הגבינות מלוחות הן סתמא מלוחה משמע קא משמע לן: מותר

מתני' אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. [a]מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק כבוש [b] שאני טועם אסור בכל הכבושים מן השלוק אינו אסור אלא מן השלוק של בשר שלוק שאני טועם אסור בכל השלוקים: **גמ'** א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי אמר דכביש מאי דשליק מאי דצלי מאי דמליח מאי היכין משמע תיבעי: **מתני'** מן הצלי אין אסור אלא מן הצלי של בשר דברי ר' יהודה צלי שאני טועם אסור בכל הצלויים [2]מן המליח אין אסור אלא מן המליח של דג מליח שאני טועם אסור בכל המלוחים [3]דג [4]דגים שאני טועם אסור בהן בין גדולים בין קטנים בין מלוחים בין תפלים בין חיים בין מבושלים ומותר בטרית טרופה ובציר [5] הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמוריים הנודר מטרית טרופה [6]אסור בציר ובמוריים: **גמ'** תניא[7] רבי שמעון בן אלעזר אומר דג שאני טועם אסור בגדולים ומותר בקטנים דגה שאני טועם אסור בקטנים ומותר בגדולים דג דגה שאני טועם אסור בין בגדולים בין בקטנים אמר ליה רב פפא לאביי ממאי דדג שאני טועם גדול הוא דכתיב [1]ויומן י"י דג גדול לבלוע את יונה והכתיב [2]ויתפלל יונה אל י"י אלהיו ממעי הדגה הא לא קשיא דלמא פלטיה דג גדול ובלעיה דג קטן אלא [3]והדגה אשר ביאור מתה קטנים מתו גדולים לא מתו אלא דגה משמע גדולים ומשמע קטנים [7]ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם: הנודר מן הצחנה כו': אמר ליה רבינא לרב אשי אמר הרי עלי ציחין מאי תיבעי: **מתני'** [4]הנודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר [5]מן הקום מותר בחלב אבא שאול אומר [6]הנודר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה [7]וטפלה הנודר מן הבשר מותר

מתני' אינו אסור אלא בכבוש של ירק. דסתם כבוש ירק הוא אבל אמר כבוש שאני טועם הואיל ואמר כי האי ליישנא אסור בכל הכבושין. וה"ה בכל הנך אם אמר בשלוק סתם אינו אסור כו' דסתם שלוק שלהן אינו אלא בשר ודעתיה לא הוי אלא בשר דדרכו להתבשל ולהשלק: **גמ' אמר קונם דכביש עלי לו דשליק עלי מאי.** מי אמרינן דכביש דמי כמ"ד הכבוש לו דילמא דמי כמאן דאמר כבוש שאני טועם ואסור בכל הכבושין: **תיבעי.** כלומר תיקו: **מתני' דג דגיס שאני טועם.** דג משמע גדול דגיס משמע קטנים וכיון דאמר שניהם אסור בהן בין גדולים בין קטנים: **ומוסר בטרית טרופה.** דג ששמו טרית ומוכרין אותו בחתיכות שלא נדר אלא מדג הנמכר שלם: **ובציר.** שעושין מקרבי דגיס וכל שכן במוריים שאין עושין אותו אלא משומן של דגיס: **אסור בציר ובמוריים.** דהני בכלל טרופין נינהו: **גמ' הלך אחר לשון בני אדם.** שקורין דג לגדול ודגה לקטנים להכי כי אמר דג מותר בקטנים וכי אמר דגה אסור בקטנים וכי אמר דג דגה אסור בשניהם: **אמר הרי עלי ליחין.** מי אמר דמדגיס ממש קאמר ולא מדבר אחר או דילמא דמי כמאן דאמר מן הלחנה: **מתני'** [1]**מן הקוח.** משג"א היינו נסיובי החלבא דקוח אינו בכלל חלב: **אוסר.** [2] דקא סבר יש בו לאחוז חלב והוי בכלל חלב: **מן הקוח מותר בחלב.** דבדי הכל דחלב אינו בכלל קוח: מותר

ז א מיי' פ"ט מהל' מלכים הל"ג טוש"ע יו"ד סי' ריז סעי' ג:
ב מיי' שם הל' ג טוש"ע שם:]
ח ג מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעי' יב:
ט ד ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעי' יא:

תוספות

קונם מן הכבוש. שאמר קונם כבוש עלי אינו אסור אלא בכבוש של ירק דסתם כבוש משמע כבוש של ירק אבל לא כבוש שאני טועם כיון שאמר שאני טועם אסור בכל הכבושים: מן השלוק. סתמא הוי של ירק: דכבוש מאי. פירוש אם אמר קונם כבוש עלי מאי כסתם כבוש דמי ואינו אסור אלא בכבוש ירק או דילמא כשאני טועם דמי ואסור בכל הכבושי': מן הצלי. סתמא הוי דבשר: מן המליח. סתם מליח הוי דג מליח: דג דגים שאני טועם. פירוש דג או דגיס ורבי שמעון דאמר דגה משמע פליג דג גדולים משמע פליג אהא דא"ל דג ודגיס דאמר לתרוייהו: בטרית טרופה. מין דג גדול שחותכין וטורפין אותו ולא מיקרי לא דג ולא דגיס אלא יש להם שם בפני עצמם: בטרית. טוניי"א בלע"ז וי"מ שלכך מותר בטרית שלא נתכוון אלא בדגים שלמים: ומותר בציר. מע"פ שדגיס מעורבין בו וא"ל לומר מוריים שאין בו אלא שומן דגיס: הנודר מן הצחנה. דגיס טרופים כדאמר בע"ז (דף מ.) וכסנהדרין (דף מט.) מוניני ולאחנתא טעים ופריש להו וי"מ דגיס קטנים ולפי שהטרית חמוצה בחתיכות קטנות הוי בכלל לחנה: ומותר בציר ובמוריים. דאין ניכר בהם ממשות הדגיס ולא נתכוון אלא לממשות הדגיס: הנודר בטרית טרופה אסור בציר ובמוריים. טרופה ואין טרופה גדולה מזה שאין בהם רק לחלוחית הדג ושומנו: תניא ר' שמעון אומר דג שאני טועם אסור בדג גדול. דדג משמע דג גדול כדכתיב ויומן ה' דג גדול: דג דגה. פירוש שאסור שיהן בין גדולין בין קטנים משמע מייתור הלשון: במעי הדגה וכו' בנדרי שהלך אחר לשון בני אדם. וקורין לקטנים דגה: הרי עלי צחיחין. כיון דאמר לשון זה משמע לחנתא זו דוקא ומותר בטרית טרופה או דלמא כנודר מן הלחנה ואסור בטרית: ומותר בקום. מי חלב דהואיל ופסולת חלב הוא אינו בכלל חלב וכדי יוסי אוסר דפסולת חלב הוי בכלל חלב: קום. מי חלב שקורין משג"א ורבי יוסי סבר דקום בכלל חלב וכן חלב בכלל קום וי"מ הנודר בקום מותר בחלב לדברי הכל: הנודר מן הגבינה אסור בין מלוחה בין תפילה. ואע"ג דלא אכלי אינשי אלא מלוחה: הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה. אע"ג שיש בו טעם בשר ואע"ג דקיפה הוי בשר שנקפה בשולי הקדירה דלא קרי אינשי בשר אלא תחיכות בשר שהן בעין: בבשר מותר ברוטב. לכאורה משמע דמותר בשר להחליף ולמכור וכן בנודר מן הענבים ומן התאנים שאינו אסור לאסור עצמו בהנאת מין כהוא מזכיר אבל כשאמר קונם בשר זה עלי אסור אפילו בהנאה וכי ההיא דקונם פירות הללו עלי דאסור בחילופיהן:

תורה אור השלם

1. וַיְמַן יְיָ דָּג גָּדוֹל לִבְלַע אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בִּמְעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת:
יונה ב א
2. וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל יְיָ אֱלֹהָיו מִמְּעֵי הַדָּגָה:
יונה ב ב
3. וְהַדָּגָה אֲשֶׁר בִּיאֹר מָתָה וַיִּבְאַשׁ הַיְאֹר וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לִשְׁתּוֹת מַיִם מִן הַיְאֹר וַיְהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרָיִם:
שמות ז כא

הגהות הב"ח

(א) במשנה שאיני טועם כל"ל וכן בכל העמוד: (ב) שם בטרית טרופה ובציר ובמוריים הנודר: (ג) רש"י ד"ה אוסר דקסבר יש בו:

לעזי רש"י

משג"א [מישג"א] מי-גבינה, נסיוב החלב.

מוסף רש"י

אסור בציר ובמוריים. דהוי כדגים טרופין הוו (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

מתני' אינו אסור אלא מן הכבוש של ירק. דסתם כבוש הוא של ירק. כבוש שאני טועם כו'. דכיון דאמר שאני טועם וכן שלוק אלי מלוח: גמ' דכביש מאי דשליק מאי. כבוש דמי או כאילו נמי שאני טועם ולאיתך פירוש מי הוי כבוש או הכבוש: מתני' דג דגים שאני טועם. או דג או דגיס ופליגא אדר' שמעון דאמר בגמרא דדג דוקא גדול משמע וי"מ כשאמר שניהם דג משמע גדול ודגיס קטנים וע"ג דבדגים לחודיה פני דמשמע כל מיני דגים: ומותר בטרית טרופה. דג גדול ומוכרים אותו לחתיכות ויש לו שם בפני עצמו ואינו בכלל דג ולא בכלל דגיס אי נמי לא היה דעתו כי אם על דגיס הנמכרים שלמים: ובציר. אע"ג דקרבי דגיס מעורבים בו: והצחנה. תערובת מיני דגים טרופים נקראים לחנה כדאיתא בע"ז (ד' מ.) ההיא דרבא דלחנתא ובסנהדרין (ד' מט.) אפ' לחנתא טעים ופריש להו. וטרית הוי בכלל לחנה: ומותר בציר ובמוריים. כיון דאין עיקר ממשות הדג מעורב בהם: הנודר מטרית טרופה אסור בציר ומוריים. כיון שהזכיר מכל דבר שמעורב בו ממין הדג משמע: גמ' ובלעו דג קטן. כגון הראשון היה קטן: ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ורגילין לקרות לקטנים דגה ולגדולים דג: ציחין מאי. מי הוי כלחנה ומותר בציר ומוריים או הוי בטרית טרופה ואסור בציר ומוריים: מתני' מן החלב מותר בקום. היינו נסיובי דחלבא ונקרא קוס לפי שעל ידי שמעמידין החלב הוא נפרד לגד אחר: רבי יוסי אוסר. קא סלקא דעתיה דפסולת כל דבר הוי בכלל שמו הראשון: בין מלוחה בין טפילה [צ"ל תפלה]. דלא תימא הגבינה המיוחדת שבגבינה משמע ואין דרך לאכלה בלא מלח:

מסורת הש"ס

(א) [לקמן נב:], (ב) [במשנה שבמשניות איתא נ"א מוחר וכן גירסת הר"ן בפירושו אבל גירסת רש"י והרא"ש אסור], (ג) [תוספתא פ"ג ע"ש], (ד) [לעיל ל: וש"נ], (ה) [ל"ל בין תפלה והוא מלשון היאכל תפל מבלי מלח מיוב ו פסוק ו' וכן בשבת קכח. בשר תפל דג תפל ובגמרא קא: ובאחרי דומני איתא תפל בחיין], (ו) [ל"ל מוחר בקוסן], (ז) [פ"ו ה"ג], (ח) [לעיל יח:], (ט) [בברייתא שלפניו לא נמצא ומיין בב"י סי' רי"ז ובתוס' י"ט], (י) ל"ל כאילו אמר כבוש דמי או כאילו אמר שאני טועם. יעב"ץ,

מותר ברוטב ובקיפה. קיפה היינו דק דק של בשר שיורד לשולי קדרה: אמר רבי יהודה מעשה ואסר עלינו כו'. לסייע לר' יוסי מייתי הך עובדא: **אמרו לו.** בעלי מחלקותו של רבי יוסי: **כן הדבר.** כמו שאתה מעיד. אבל אין זו ראיה שלא אסר רבי טרפון אלא בזמן שאמר בשר זה עלי דכיון דאמר זה שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא ואסור ביולא ממנו: **שהנודר מן הדבר.** כלומר דבר זה: **ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם.** אם יש במין [האוסר] כדי ליתן טעם בשל היתר וכגון דליכא ששים בשל היתר ה"ז אסור: וקשיא להו לרבוותא ז"ל היכי אמרינן הכא דאם יש בו בנותן טעם אינו אסור דמשמע הא אין בו בנותן טעם מותר והא נדרים דבר שיש לו מתירין הוא כדאמרינן לקמן בפרק הנודר מן הירק (דף נט.) משום דמצוה לאיתשולי עלייהו מדרבי נתן וקיימא לן בכל שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ויש לומר דכי אמרינן אפילו באלף לא בטיל הני מילי מין במינו אבל הכא כי קתני ונתערב באחר שאינו מינו דומיא דציליס שנתבשלו עמו וכל שאינו מינו אפילו בדבר שיש לו מתירין (פ"ג מ"א) הנותן שאור מעיסת חטים לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם וטבל דבר שיש לו מתירים הוא ואפ"ה קתני דשלא במינו בנותן טעם. וה"ג איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין ה"ד] דגרסי' תמן זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו בנותן טעם הלין נדרי מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין [מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין] דתניין תמן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו' והא מתניתא עבדא לון כדבר [שיש] לו מתירין דתניין שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור תפתר במין בשאינו מינו [פ] בדבר [ו] שיש לו מתירין] והרי זה מפורש כמו שכתבנו. ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל שכתב בהלכותיו בפ' גיד הנשה בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור דמאי דאמרינן דאסור לאכלה בכותח אף על גב דקי"ל דריחא לאו מילתא היא היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מצי למיכלה בהדי ביסרא ומשום הכי אפילו באלף לא בטיל אלו דברי ז"ל אלמא דסבירא ליה ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל ואי אפשר כמו שכתבנו בראיות ברורות. ואמרו שאפשר שסמך הרב ז"ל על אותה שאמרו בפ' משילין (ביצה לט.) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ופרכינן ואמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא ואפי' הכי יהיב טעמא משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אלמא אפי' שלא במינו לא בטיל ואי מהא לא אריא דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמין במינו דמי תדע דאמרינן ברים שמעתא דהתם כי מקשינן וליבטל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטים שלו בעשרת קבין של חבירו יאכל הלה וחדי ואחיכו עליה ואמר רבי אושעיא דשפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל לרבנן בטל מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא שמע מינה לחטים בחטים איכא למימר לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח אלו דברי הראשונים ז"ל. ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן כנדרים משום דקא מיבעיא לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב.) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב [ויקרא טז] ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיונן בעצם [פ] אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לרבי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות ניתר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישליש אותו שווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשווי נותן שלא יהו בטלין הלכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שעתיד להיות ניתר לאחר זמן אותו חסרון של איסור כיון שהוא מועט ראוי הוא שישלימנו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו אבל כשיש לו עכשיו היתר כי ההיא דפ' משילין שאף מים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתיהן שוין בה הרי נתקרב הרבה היתר של עיסה למים ומלח שאף עכשיו שניהן מותרין וכיון שהיתרן קרוב אי אפשר לחילוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלימנו דהא [ו] הש"ס לרבנן חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו דבהא הוא דפליגי עליה דר' יהודה הלכך דבר שהוא ניתר עכשיו כמים ומלח ראוי יותר שלא יתבטל לגבי עיסה אע"ג דהוי מין בשאינו מינו ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן לגבי מין במינו ומש"ה נהי דמסקינן דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל מפני שהוא אסור עכשיו אסיק רב אשי התם דמים ומלח שהן ניתרין עכשיו אינן בטלין לגבי עיסה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו [והא] דאמרינן התם ברים שמעתא (לח:) [מ"ש] מחטים בחטים וחטים בשעורים הוייה בעלמא ניחוה ולא סלקן דהא אחיכו עליה כדאיתא התם ולמסקנא לא סמיך עלייהו רב אשי כלל אלא אסקה [ז] דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין שאף עכשיו יש לו שעת היתר אפי' בשאינו מינו לא בטיל ופת שאפאה עם הצלי בתנור להא דמיא שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכותח הלכך בדין הוא דאפי' בשאינו מינו לא בטיל. ועוד דאפי' לא בעית למידק כולי האי זיל בתר טעמא הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בבטולו שמפני שעתיד להיות ניתר אמרו שלא יתבטל במינו וכיון שכן כל שהוא מוסיף עוד היתר שאף עכשיו יש לו שעת הכושר ראוי להחמיר בבטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו ומש"ה לא קשיא מסקנא דהכא דמסקינן דבר [שיש] לו מתירין בטל בשאינו מינו אמסקנא דפרק משילין דאסיק רב אשי דאפי' בשאינו מינו לא בטיל ולא לריכינן לתרוצי ולדחוקי כלל והאיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור לההיא דפרק משילין דמיא ולא עוד אלא דעדיפא מינה משום דאיכא למימר דכי מצינן לאחמורי אדבר שיש לו מתירין במינו לא מחמרינן עליה בשאינו מינו אבל בהאיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור דליכא לאחמורי עליה במינו דלא שייך כלל אי לא מחמרינן עליה בשאינו מינו נמצא שלא החמיר בו כלל ועלו דברי הרב אלפסי ז"ל נכונים בטעמם. כן נראה לי. עוד ראיתי שהקשו עליו מדאמרינן בסוף פרק הערל (יבמות פא:) גבי חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא תעלה וקא יהיב רב אשי טעמא התם משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ואסיקנא התם דהא דרב אשי בדותא היא ומאן אי לכהן מישרא שרי אי לישראל לעולם אסור אלא דהא דרב אשי בדותא היא אלמא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין אלא מאי דאסיר האידנא ולבתר זימנא שרי אבל האי פיתא בהדי בשרא לעולם שרי ואי בכותחא לעולם אסור ולא מיקרי דבר שיש לו מתירין כמסקנא דהתם. ומיתחזי לי דהא דפרכינן עליה מיהא ולאי בדותא היא דהתם הכי קאמרינן דכיון לישראל לעולם אסור למה נחמיר אבל ישראל מפני היתרו של כהן אינו בדין אבל פת שאפאה עם הצלי בתנור כיון שיש לו ולכל אדם היתר בה עכשיו ראוי להחמיר בבטולה ודבר פשוט הוא:

גמ'

מותר ברוטב ובקיפה ור' יהודה אוסר אמר רבי יהודה מעשה ואסר [פ] עלינו רבי טרפון [ו] בביצים שנתבשלו עמו אמרו לו כן הדבר [א] אימתי בזמן [ב] שיאמר בשר זה עלי שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור [ג] הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין אמר קונם יין זה [ד] שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור:

גמ'

מותר ברוטב ובקיפה. מרק: **ובקיפה.** מקפה עבה מתבלין פונדליר"ש בלע"ז: **שנתבשלו.** בתוכו בשביל רוטב שנכנס בצילה ובשביל טעם בשר שהיה בצליים: **כן הדבר.** שאסור (ג) כשאמר בשר זה עלי שיש בקדרה שיש בו טעם בשר אסור: **שהנודר מן הדבר.** כגון שאמר בשר זה עלי ונתערב כו' אבל כי לא אמר בשר זה עלי אלא קונם בשר עלי דמשמע בשר ממש מותר ברוטב ובקיפה: אפילו בדבר שיש לו מתירין בנותן טעם והיינו דתנן במסכת חלה (פ"ג מ"ד) הנותן שאור מעיסת חטים לתוך עיסת האורז אם יש בה טעם דגן חייבת ואם לאו פטורה א"כ למה אמרו הטבל אוסר בכל שהוא במינו ושלא במינו בנותן טעם וטבל דבר שיש לו מתירים הוא ואפ"ה קתני דשלא במינו בנותן טעם. וה"ג איתא בהדיא בירושלמי [דפירקין ה"ד] דגרסי' תמן זה הכלל היה ר' שמעון אומר משום ר' יהושע כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בו חכמים שיעור אלא מין במינו במשהו ושלא במינו בנותן טעם וכל שאין לו מתירין כגון תרומה וכו' מין במינו ושלא במינו בנותן טעם הלין נדרי מה את עביד לון כדבר שיש לו מתירין או כדבר שאין לו מתירין [מסתברא מעבדינן כדבר שיש לו מתירין] דתניין תמן שהזקן עוקר הנדר מעיקרו וכו' והא מתניתא עבדא לון כדבר [ד] [שיש] לו מתירין דתניין שהנודר מן הדבר ונתערב באחר אם יש בו בנותן טעם אסור תפתר במין בשאינו מינו [פ] בדבר [ו] שיש לו מתירין] והרי זה מפורש כמו שכתבנו. ולפיכך הקשו על הרב אלפס ז"ל שכתב בהלכותיו בפ' גיד הנשה בענין פת שאפאה עם הצלי בתנור דמאי דאמרינן דאסור לאכלה בכותח אף על גב דקי"ל דריחא לאו מילתא היא היינו טעמא משום דהוי דבר שיש לו מתירין דהא מצי למיכלה בהדי ביסרא ומשום הכי אפילו באלף לא בטיל אלו דברי ז"ל דאפילו שלא במינו לא בטיל ואי אפשר כמו שכתבנו בראיות ברורות. ואמרו שאפשר שסמך הרב ז"ל על אותה שאמרו בפ' משילין (ביצה לט.) גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה הרי היא כרגלי שתיהן ופרכינן ואמאי ליבטל מים ומלח לגבי עיסה ופרקה רב אשי משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין ואפי' באלף לא בטיל והא מים ומלח לגבי עיסה מין בשאינו מינו הוא ואפי' הכי יהיב טעמא משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין אלמא אפי' שלא במינו לא בטיל ואי מהא לא אריא דשאני מים ומלח כיון דעיסה לא מתעבדא אלא בהו כמין במינו דמי תדע דאמרינן ברים שמעתא דהתם כי מקשינן וליבטל מים ומלח לגבי עיסה אמר להו ר' אבא הרי שנתערב קב חטים שלו בעשרת קבין של חבירו יאכל הלה וחדי ואחיכו עליה ואמר רבי אושעיא דשפיר עבוד דאחיכו עליה מאי שנא חטים בשעורים דלא קאמר להו דהוה ליה מין בשאינו מינו ובטל חטים בחטים נמי לר' יהודה הוא דלא בטיל לרבנן בטל מדקאמר ר' אושעיא הכי ולא קאמר הא מים ומלח לגבי עיסה חטים ושעורים הוא שמע מינה לחטים בחטים איכא למימר לפי שאי אפשר לעיסה בלא מים ומלח אלו דברי הראשונים ז"ל. ולי נראין דברי הרב אלפסי ז"ל דכי תנן הכא דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטיל הני מילי כל שאסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן כנדרים משום דקא מיבעיא לי כיון דלרבנן בכולהו איסורי מין במינו בטיל כמו בשאינו מינו מה ראו חכמים לחלק בדבר שיש לו מתירין בין מינו לשאינו מינו ומאיזה טעם וכך נראה לי בטעמו של דבר דחזינא לרבנן ולר' יהודה דאיפלגו במין במינו אי בטיל או לא ואמרינן בפ' הקומץ רבה (מנחות כב.) דשניהם מקרא א' דרשו דכתיב [ויקרא טז] ולקח מדם הפר ומדם השעיר שאע"פ שדמו של פר מרובה קרי ליה דם השעיר אלמא לא בטיל וקסבר ר' יהודה דהיינו טעמא משום דמין במינו לא בטיל לפי שכל דבר שהוא דומה לחבירו אינו מחלישו ומבטלו אלא מעמידו ומחזקו ומשום הכי סבירא ליה לר' יהודה בכולהו איסורי דמין במינו לא בטיל ורבנן לא משמע להו הכי דמכל מקום מין במינו דאיסור והיתר אין דומין זה לזה כיון דחד אסור וחד שרי שאין ראוי לילך אחר דמיונן בעצם [פ] אלא אחר חילוקן באיסור והיתר אלא היינו טעמא דדם הפר אינו מבטל דם השעיר משום דכיון דשניהן עולין כלומר שכשרים לזריקה אין מבטלין זה את זה דכי היכי דר' יהודה אזיל אחר דמיון העצם אזלו רבנן אחר דמיון ההיתר ולפיכך כל שחלוקין באיסור והיתר אפי' מין במינו בטיל דהוה ליה כמין בשאינו מינו ומשום הכי אמרינן דבדבר שיש לו מתירין נטו רבנן משום חומרא לרבי יהודה דכיון שאין דבר זה חלוק מן ההיתר לגמרי באיסור והיתר שהרי אף הוא סופו להיות ניתר כמוהו אמרינן שאינו בטל במינו דאי הכי הוה דמו טובא חדא שהן שוין במין ועוד שאינן חלוקים לגמרי באיסור והיתר ומשום הכי לא בטיל אלא בשאינו מינו כדי שאותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו ישליש אותו שווי שניתוסף כאן משום דבר שיש לו מתירין לפי שהחילוק שבין המינין סיבת הביטול והשווי נותן שלא יהו בטלין הלכך כל שהוא אסור עכשיו ואינו חסר מן איסורו אלא שעתיד להיות ניתר לאחר זמן אותו חסרון של איסור כיון שהוא מועט ראוי הוא שישלימנו אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו אבל כשיש לו עכשיו היתר כי ההיא דפ' משילין שאף מים ומלח מותרין עכשיו במקום שרגלי שתיהן שוין בה הרי נתקרב הרבה היתר של עיסה למים ומלח שאף עכשיו שניהן מותרין וכיון שהיתרן קרוב אי אפשר לחילוק שיש בין מינו לשאינו מינו שישלימנו דהא [ו] הש"ס לרבנן חילוק דהיתר ואיסור עדיף להו מחילוק דמינו ושאינו מינו דבהא הוא דפליגי עליה דר' יהודה הלכך דבר שהוא ניתר עכשיו כמים ומלח ראוי יותר שלא יתבטל לגבי עיסה אע"ג דהוי מין בשאינו מינו ממה שראוי שלא יתבטל דבר שהוא אסור עכשיו ועתיד להיות ניתר אחר זמן לגבי מין במינו ומש"ה נהי דמסקינן דדבר שיש לו מתירין בשאינו מינו בטל מפני שהוא אסור עכשיו אסיק רב אשי התם דמים ומלח שהן ניתרין עכשיו אינן בטלין לגבי עיסה אע"פ שהוא מין בשאינו מינו [והא] דאמרינן התם ברים שמעתא (לח:) [מ"ש] מחטים בחטים וחטים בשעורים הוייה בעלמא ניחוה ולא סלקן דהא אחיכו עליה כדאיתא התם ולמסקנא לא סמיך עלייהו רב אשי כלל אלא אסקה [ז] דכיון דהוי דבר שיש לו מתירין שאף עכשיו יש לו שעת היתר אפי' בשאינו מינו לא בטיל ופת שאפאה עם הצלי בתנור להא דמיא שאף עכשיו יש לה היתר לאכלה שלא בכותח הלכך בדין הוא דאפי' בשאינו מינו לא בטיל. ועוד דאפי' לא בעית למידק כולי האי זיל בתר טעמא הרי אתה רואה שכל שהוא מוסיף היתר החמירו בבטולו שמפני שעתיד להיות ניתר אמרו שלא יתבטל במינו וכיון שכן כל שהוא מוסיף עוד היתר שאף עכשיו יש לו שעת הכושר ראוי להחמיר בבטולו שלא יתבטל אפי' בשאינו מינו ומש"ה לא קשיא מסקנא דהכא דמסקינן דבר [שיש] לו מתירין בטל בשאינו מינו אמסקנא דפרק משילין דאסיק רב אשי דאפי' בשאינו מינו לא בטיל ולא לריכינן לתרוצי ולדחוקי כלל והאיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור להאיא דפרק משילין דמיא ולא עוד אלא דעדיפא מינה משום דאיכא למימר דכי מצינן לאחמורי אדבר שיש לו מתירין במינו לא מחמרינן עליה בשאינו מינו אבל בהאיא דפת שאפאה עם הצלי בתנור דליכא לאחמורי עליה במינו דלא שייך כלל אי לא מחמרינן עליה בשאינו מינו נמצא שלא החמיר בו כלל ועלו דברי הרב אלפסי ז"ל נכונים בטעמם. כן נראה לי. עוד ראיתי שהקשו עליו מדאמרינן בסוף פרק הערל (יבמות פא:) גבי חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין לא תעלה וקא יהיב רב אשי טעמא התם משום דהוה ליה דבר שיש לו מתירין וכל דבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל ואסיקנא התם דהא דרב אשי בדותא היא ומאן אי לכהן מישרא שרי אי לישראל לעולם אסור אלא דהא דרב אשי בדותא היא אלמא לא מיקרי דבר שיש לו מתירין אלא מאי דאסיר האידנא ולבתר זימנא שרי אבל האי פיתא בהדי בשרא לעולם שרי ואי בכותחא לעולם אסור ולא מיקרי דבר שיש לו מתירין כמסקנא דהתם. ומיתחזי לי דהא דפרכינן עליה מיהא ולאי בדותא היא דהתם הכי קאמרינן דכיון לישראל לעולם אסור למה נחמיר אבל ישראל מפני היתרו של כהן אינו בדין אבל פת שאפאה עם הצלי בתנור כיון שיש לו ולכל אדם היתר בה עכשיו ראוי להחמיר בבטולה ודבר פשוט הוא:

גמ'

מסורת הש"ס

א) בסדר המשנה הגר' עלי, הר"ן על סוף המשנה תמצא בע"ב], ד) ס"א שאין, ה) ביעב"ץ הגירסא כדבר. ו) [ל"ל שאין], ז) מיבא הש"ס נמחק. רש"ס. ח) [דף לט.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבי טרפון ביצים כל"ל ואות ב' נמחק: (ב) שם שאיני טועם: (ג) רש"י ד"ה כן הדבר שאסור הס"ד ואח"כ מ"ס שאמר בשר זה עלי לכשאמר כן כל"ל ותיבות שיש בקדירה נמחק:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה וקשיא להו כו' אלא אחר חילוקן באו"ח. עי' בהר"ן לקמן דף נט ע"ב ד"ה שאני גבי מעשר:

לעזי רש"י

פונדליר"ש [פונדרילי"ש]. שמרים, משקעים.

תוספות

ר' יהודה אוסר. לסבר היא וטעמה: אמר ר"י מעשה ואסר וכו'. פירוש דכי היכי דבשר שאני טועם אסור ברוטב ה"נ אם אמר שאני אוכל ובגמרא נמי הכי הוא כי קא מיבעי ליה בשאיני אוכל בשאיני טועם דוקא או לאו דוקא וכן לענין שלוק שאני טועם: אמרו לו כן הדבר. שאסורין אפילו ביצים שנתבשלו עם הבשר ואימתי בזמן שאמר בשר זה עלי דמשמע היא וטעמה שהנודר מן הדבר שאמר דבר זה עלי וכו': הנודר בין מותר בתבשיל. כרבנן דלר"י אסור: קונם יין זה וכו' אסור אם יש בו בנ"ט. וא"ת כי נמי אין בו בנ"ט דקונמות הוי דבר שיש לו מתירין כדאמרינן בשילהי פירקין דלקמן וי"ל דמומר דבר שיש לו מתירין אינו נוהג אלא במין במינו אבל במין בשאין מינו אפילו יש לו מתירין בטל בששים וכן משמע בשמעתין דבלל (לקמן דף נח.):

עין משפט נר מצוה

י א מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רטז סעיף ט:

פירוש הרא"ש

מותר ברוטב ובקיפה. היינו דק דק בשר וטוב הנקפה בשולי הקדרה דמשמע בשר דוקא מה שנקרא בשר: ר' יהודה אוסר. דכיון שיש בו טעם בשר אסור: אימתי בזמן שאמר בשר זה עלי. דכיון דאמר בשר זה שויה עליה חתיכה דאיסורא ואסור בטעמו ובהנאתו אבל כשאמר קונם בשר עלי לא אסר עצמו אלא בדבר הנקרא בשר: מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. כרבנן דרבי יהודה:

גמ' ורמינהו מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר. אשישין אמרי בירושלמי דאינון טלפחי דמגבלן ומטוגנן בדבש. ומדרבי יוסי קפדין דאילו לרבנן לא קשיא דאע"ג דגבי חלב שרו בקום היינו משום דקום לאו חלב הוא אבל אשישים אע"ג דמטוגנן בדבש עדשים נינהו אבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא דאי הכא שרי משום דכיון דאית בהו דובשא אשישין מיקריין כ"ש דלא ה"ל למיסר בקום שהוא ד"א לגמרי. ומפרקינן דטעמא דרבי יוסי משום דבאתריה הוו קרו לקומא קומא דחלבא וכל שאר אביו עליו אסור אבל אשישים כיון שנשתנו ואין שם עדשים עליהן שרו ורבנן נמי משום הכי שרו בקום משום דבאתרייהו לחלבא קרו ליה חלבא ולקומא קומא. ואי"ת לר' יוסי תינח דנודר מן החלב אסור בקום לפי שעדיין שם חלב עליו דקומא דחלבא קרו ליה אלא נודר מן הקום אמאי אסור בחלב הא לא קרו ליה חלבא דקומא יש לומר כיון דקרו לקומא קומא דחלבא הוו להו חלב וקום דבר אחד: [1] **מתני'** הנודר מן היין מותר בשבשיל שיש בו טעם יין. שאין במשמעות של נודר מן היין אלא כשהוא בעינו: **קונם יין שאיני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו טעם יין הרי זה אסור.** דכיון דאמר שאני טועם אסור אפי' ע"י תערובות דכיון שיש בו טעם יין הרי הוא טועמו בו[1]: **אמר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן.** בגמ' מפרש איסורא אי הוה משום אלו או משום שאני טועם: **גמ'** בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאיני טועם דוקא. ולאי פשיטא ליה לרמי בר חמא דבאחד מיניהו סגי אלא דמספקא ליה אי אלו דוקא ולא שאני טועם דלא מהניא מידי או שאני טועם דוקא ואלו לא מהני כלל. ואהדר ליה אי ס"ד אלו דוקא שאני טועם למה לי. ודאין הוא דהוה מצי למימר ליה נמי אי שאני טועם דוקא אלו למה לי אלא דקמיימת נקט והי"ה לאידך: **ומפרלינן הא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו מיפסר ואי לא לא.** ומינה נמי דאי שאני טועם דוקא הא קמ"ל דאע"ג דאמר אלו אי אמר שאני טועם מיפסר ואי לא לא: **ואיכא למידק היכי מספקא ליה לרמי בר חמא דליהוי שאני טועם** עדיף טפי מאלו דהא אלו תנן מיפסלא [לקמן מ.] קונם פירות אלו עלי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן אלמא טפי עדיף אלו משאני טועם יש לומר כי עדיף ס"מ לגבי חילופיהן וגדוליהן דאיתנהו בכלל אלו כיון דיחדינהו שויהו כהקדש וכמו שנפרש לפנינו [שם] בסיעתא דשמיא ומש"ה נדין הוא דליתסרו חלופיהן וגדוליהן כי היכי דאסירי בהקדש אבל כי אמר שאני אוכל שאני טועם לא משמע דליתסרו חלופיהן וגדוליהן דאדרבה הא אפקינהו שהרי כשאוכל חלופיהן וגידוליהן אינו טועם מהם כלל: **אמר רבא פ"ש קונם פירות האלו עלי וכו' הא ביוצא מהן מותר.** דס"ד דאי יוצא מהן אסור טפי הוי רבותא דלישמעינן דיוצא מהן אסור אע"פ שנשתנית צורת הפירות אפשר עליו מחילופיהן וגדוליהן שעדיין היא קיימת. ומפיק ליה דאדרבה הא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן אע"פ שלא יצאו מגוף האיסור כגידוליהן דמו וכל שכן יוצא מהן שיצא מגוף האיסור ממש. ודנין הוא דהוה מצי למיפשט בעיין ממתניתא דתניא לעיל בסמוך ואם אמר בשר זה עלי אסור בו ובדרוטבו ובקיפו אלא דממתניתין בעי למיפשטה: **פ"ש שאיני אוכל וכו' הא ביוצא מהן אסור.** דאי יוצא מהן מותר ודאי לגבי שאני אוכל שאני טועם הויא רבותא טפי שריותא דיוצא מהן מטריותא דחילופיהן וגידוליהן כדכתיבנא לעיל. ומהדר ליה דאין ה"נ אלא איידי דלא נסיב רישא יוצא מהן משום דאיסורא דחילופיהן הויא רבותא טפי לא נסיב סיפא יוצא מהן: **הא שמע אמר רבי יהודה וכו' אלא נאלו לא קמבעיא לן דדוקא הוא.** דמתניתין היא. כי קמבעיא לן שאני אוכל שאני טועם דוקא הוא ומתני' אי אלו קתני אלו לאו דוקא הוא והא קמ"ל דאע"ג דאמר שאני טועם אי אמר אלו אין ואי לא לא. ואתיון למיפשטה מדקתני ומותר בטרות טרופה ובציר אלמא שאני טועם לאו דוקא: **אמר רבא וכבר יצא מהן.** לעולם שאני טועם מן דווקא ואי יצא לאחר מכן אין ה"נ דאסיר וכי תנן דשריין בשכבר יצא מהן קודם נדרו: ולענין הלכה נאלו פשיטא לן דדוקא הוא ואסור ביוצא מהן. בשאני טועם מספקא לן ולא איפשיטא בעיין וכיון דלא איפשיטא משמע דנקטינן לחומרא. ואיכא מ"ד דהיינו טעמא דאסור ביוצא מהן משום דכיון דנחית כולי

גמ' מן העדשים אסור באשישים. בלחם שמעורב בו קמח של עדשים דקסבר אשישים בכלל עדשים הם: **ורבי יוסי מתיר.** דלא הוי בכלל עדשים. קשיא דרבי יוסי אדר' יוסי קשיא דרבנן דרבנן אסרי הכא ואמרי אשישים בכלל עדשים ובמתניתין שרו דקאמרי קומא לאו בכלל חלב הוא והכי נמי קשיא לרבי יוסי דהכא מתיר משום דסבירא ליה דאשישים לאו בכלל עדשים ובמתני' קאסר דסבירא ליה קומא בכלל חלב הוא קיימא: **קומא דחלבא.** והואיל והוי בכלל חלב להכי אסור. והכי נמי מתרינא לברייתא דבאתריה דתנא קמא קרו ליה אשישים לפת של עדשים ובאתריה דר' יוסי לא קרו אשישים הלכך שרי ר' יוסי: **מופר בבשיל שיש בו טעם יין.** שהרי לא נדר מטעמו של יין: **מתני' קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם.** הואיל ואמר [2] טועם אסור בהן: **וביוצא מהן.** בשמן וביין: **גמ' אלו דוקא.** דמשום אלו אסור בהן וביוצא מהן. או דילמא שאיני טועם דוקא דמשום דאמר שאיני טועם אסור בהן וביוצא מהן: **אי ס"ד אלו דוקא.** ושאיני טועם לאו להכי תנא שאיני טועם למה לי: **הא קא משמע לן דאע"ג דאמר שאיני טועם אי אמר אלו מיפסר.** ביוצא מהן אי לא דלא מהני ואכי נמי [אי הוי] אמרי' ואי אמרת שאיני טועם דוקא ואלו לאו דוקא למאי תנא אלו [והוה מתרלינן] הא קמשמע לן אע"ג דאמר אלו אי אמר שאיני טועם מיפסר ביוצא מהן אי לא לא מאי: **פירות האלו.** כיון דאמר אלו אסור בחילופיהן ובגידוליהן ודייקינן מייניה הא ביוצא מהן כגון סתם משקה מותר ושמע מינה דאלו לאו דוקא: תריץ לא תימא הא ביוצא מהן מותר אלא הוא הדין לאפי' יוצא מהן אסור הא אלו קאמר ואלו דוקא. והא דלא נקט בהדיא אסור ביוצא מהן: **הא עדיפא לאשמועינן דחילופיהן.** אע"ג דלא הוו גופייהו כגידולין דמו: **שאיני אוכל ושאיני טועם.** כגון דלא אמר [3] אלו טועם משמע דמדילהו גופייהו קאמר לפיכך מותר בגידוליהן ובחילופיהן ודייקינן הא ביוצא מהן אסור דהא טועם מגופייהו קאמר אלמא דשאיני טועם דוקא: **הוא הדין דאפי' ביוצא מהן מותר**[4] **איידי דלא נסיב ריש יוצא מהן.** דעדיפא ליה נקט לא קתני בסיפא יוצא מהן: **כזמן שאמר בשר זה עלי.** דהוי כמ"ד אלו עלי וש"מ אלו דוקא: **ומותר בציר.** דהיינו ציר היוצא מהן אלמא דשאיני טועם לאו דוקא: **אמר רבא.** תריץ הא דקתני מותר בציר שבכר יצא מהן קודם שנדר ולהכי מותר אבל אם לאחר שנדר יצא מהן לעולם אימא לך דאסור ושאיני טועם דוקא:

מתני'

מסורת הש"ס

א) [מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' מ] טוש"ע י"ד סי' רי"ז סעיף י:
יב ב ג) מיי' פ"ה מהל' נדרים הלכה יג ופ"ט הל' יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רטו סעיף יב:

תוספות

ורמינהו אסור באשישין. דספולת עדשים (אינם) בכלל עדשים ורבי יוסי מתיר קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי ודרבנן אדרבנן: **לא קשיא.** דבגדיים הלך אחר לשון בני אדם [ובאתריי' דר"י דקומא] קרו ליה נמי קומא דחלבא: מן הרוטב מותר בקיפה. דקדוקי בשר אף כי אינה נתינת טעם מן הרוטב דלא אסור אלא הקרוי רוטב בלבד וכרבן דפליגי אדרבי יהודה דאמרי': בשר מותר ברוטב בשר זה אסור ברוטבו ובמקפה אי איכא נתינת טעם: **אלו דוקא או שאני טועם דוקא.** לאמתני' בעי דקתני קונם זיתים אלו שאני טועם אסור בהם וביוצא מהם ומיבעי ליה מה שאנו אוסרין יוצא מהם אייר דאמר שאני טועם דוקא אלא דאמר אם לא אמר אלו אלא שאני טועם דוקא אבל אם אמר אלו אין אלא כהוה ר"ל דאמר שאני טועם אסור אלו אין אלא כהוה אבל אם אמר שאני טועם דוקא אלו אסור אלו אין אלא כהוה אבל אם אמר שאני טועם

מתני' מן הספוגיות. היינו ענבים קטנים שמניחן בכרם כל ימי הסתיו ועושין מהן חומץ: **כל שאם תולדתו קרויה עליו.** כגון חומץ זה שיצא ממנו קרוי גמי על שם שמו חומץ סתוניות ולא חומץ סתם: **נדר ממנו לאסור ביוצא וכו'.** והכי נמי כי נדר בסתוניות לאסור גמי בחומץ היוצא ממנו: **והכמים מתירין.** וקא פריך בגמרא היינו תנא קמא דקתני מותר בחומץ סתוניות: **גמ' נדר בו.** בתמרים: **לאסור ביוצא ממנו.** בדבש תמרים: **כל שאין דרכו לאכול.** כגון סתוניות בדרך היוצא ממנו לאכול והן עצמן אין דרכן לאכול. תנא קמא דמתניתין דאמר מותר בחומץ סתוניות לית ליה דרבי שמעון בן אלעזר אלא קסבר נדר בו אין אסור אלא בו אע"ג שאין דרכו לאכול והכמים תנא בתרא לית להו דרבי שמעון בן אלעזר ודקתני והכמים מתירים בו בגופו אבל ביוצא ממנו לא דאין אסור אלא ביוצא ממנו והיינו כר' שמעון בן אלעזר דאמר לא נתכוון זה כו' ורבי יהודה בן בתירא היה אוסר בו וביוצא הימנו: **מתני' מן השמן.** משמע שמן זית להכי מותר בשמן שומשמין: **כרישין.**(ב) קטנית: **מותר בירקות השדה.** דהיינו שם לוויי ירק השדה ולא ירק סתם: **גמ' מותר בשמן שומשמין.** לפי שאין מצוי בא"י שמן שומשמין אלא שמן זית ובאותו שמן נדר: **מזה ומזה.** משמן זית ומשמן שומשמין: **אפילו אסורא לחומרא.** ומשמן שמתפקין בו נדר בין רב בין מעט: **אסור בירקות הגינה.** גרי"ס המור"ה במסכת"א ז"ו. ומותר בירקות השדה[ג] שעליהן סומכין בשביעית שהפקירו הגנות לעניים ואין מסתפקין אלא בירקות השדה: גמ' בירקות הגינה אמר רבי אלא זה אבל הכא כי אמרו דבש תמרים וחומץ סתוניות לא שיהא עדיין תורת תמרים וסתוניות עליהן אלא להפרישן בין דבש תמרים לדבש אחר ובין חומץ סתוניות לחומץ אחר: **גמ' חכמים היינו ת"ק אינא ביניייהו הא דתניא כלל אר"ש [נ"א] כל שדרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו לאסור ביוצא ממנו** [ד] **[ביוצא ממנו] לאסור בו ולא שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול נדר בו לאסור ביוצא ממנו.** כך גרסינן בהלכות הרמב"ן ז"ל. וה"פ דבהא פליגי ת"ק פליג אדרשב"א בתרווייהו דסבירא ליה לתנא קמא דבין דרכו לאכול בין אין דרכו לאכול אסור בו ולא ביוצא ממנו ורשב"א סבירא ליה דבשדרכו [לאכול] ודרך היוצא ממנו לאכול אסור בשניהם ובשאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול אסור ביוצא ממנו ולא בו ובהא מפיק ליה לת"ק לגמרי. ור' יהודה בן בתירא סבר לה כר"ש בדרכו [לאכול] ודרך היוצא ממנו לאכול דאסור בשניהם ופליג עליה בשאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול דרבי יהודה בן בתירא לא שני ליה ומיתסר נמי בתרוייהו ולרשב"א שני ליה ולא מיתסר אלא ביוצא ממנו. ורבנן בתראי דמתני' היינו ר' שמעון בן אלעזר ושריותא דידהו קמי אאין דרכו לאכול דשרי הוא גופיה. ומשמע לי דמשום הכי משמע ממלתייהו דאהאי גוונא [קמי] מדקתני סתמא וחכמים מתירים דמשמע דאתרווייהו פליגי ובמאי [דשוו] ת"ק ור' יהודה לאיסורא שרו אינהו ומש"ה פשיטא דאסתוניות קמי דאיכא טעמא להיתרא דמשום שאין דרכו לאכול איכא למימר דלא נתכוון אלא ליוצא מהן דאתמרים דשוו נמי תרווייהו לאיסורא ליכא למימר דשרו רבנן בתראי מן התמרים לגישרי בתמרים גופייהו ליכא טעמא להיתרא: ולענין הלכה קיימא לן כתנא קמא דבין בתמרים בין בסתוניות אינו אסור אלא בהן אבל לא בדבש וחומץ שלהן: **מתני' הנודר מן היין מותר ביין הפוחים.** דכיון שיש לו שם לווי לא מיקרי יין סתם: **מותר בקפלוטות.** דלא הוי בכלל כרישין: **מותר בירקות השדה.** לסתם ירק לא משמע אלא ירק גינה: [ו] **אספרגוס.** מין כרוב הוא: **אסור מן המקפה.** תבשיל עב של גרסין ואסור משום דקרו ליה מקפה דגרסין: **ר' יוסי מתיר.** דבאתריה קרו למקפה מקפה ולגרסין גרסין: **אסור בשום.** משום דמקפה כולל כל דבר קפוי ועבה ושום נמי קרוי מקפה על שם שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך: **מותר לבוס חיים.** שהבוסק אינו כוסק אחת אחת בפני עצמה אבל פת כיון שהוא גוף אחד חיטה מיקרי. והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם [סופ"ו] חטה ואת מר כן בתמיה אמר רבי יוסי אראה דבר נשא מחמי פיתא נקטה[ז] ומימר בריך דברא הדא חיטתא: **גמ' מותר בשמן שומשמין.** דבא"י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית: **אפילו אסורא לחומרא.** וכיון דאיכא מיעוטא דמסתפקי מההוא מינא איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכוון: **אסור בירקות הגינה.** דסתם ירק של גינה משמע ולא ירק שדה שיש לו שם לווי מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא. וכן כתב הרמב"ן ז"ל ולא דמי לירקות השדה דהני מינא אחרינא נינהו אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא נינהו ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו: **בשביעית אסור בירקות השדה.** אם נדר בשביעית א"א לומר שנתכוון לירק גינה דהא אין זורעין ולא נוטעין בשביעית אלא ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתכוון: אבל

מתני' [א]הנודר מן התמרים מותר בדבש תמרים מסתוניות מותר בחומץ סתוניות רבי יהודה בן בתירא אומר כל ששם תולדתו קרויה עליו ונודר הימנו אסור ביוצא הימנו וחכמים מתירים: **גמ'** [חכמים] היינו ת"ק [ב]איכא ביניייהו הדא דתניא כלל זה אר"ש בן אלעזר כל שדרכו [ג] לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול כגון תמרים ודבש תמרים נדר בו [א] אסור ביוצא ממנו נודר מיוצא ממנו [ב] אסור בו כל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול נודר בו אין אסור אלא ביוצא ממנו שלא נתכוון זה אלא ליוצא ממנו: **מתני'** [ג]הנודר מן היין מותר ביין תפוחים [ד]מן השמן מותר בשמן שומשמין [ה]מן הדבש מותר בדבש תמרים מן החומץ מותר בחומץ סתוניות [ו]מן הכרישין מותר בקפלוטות מן הירק מותר בירקות השדה שהוא שם לוויי: **גמ'** [ז]תניא [ח] [ט]הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית [י]מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא איזיל בתר רובא קא משמע לן [כ] [ל]ספק איסורא לחומרא הנודר מן הירק בשאר שני שבוע אסור בירקות הגינה ומותר בירקות השדה ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ג ע"ס], ב) [כתובות עג: וש"נ], ג) [נ"א ובשביעית אסור בירקות השדה שעליהן כו'], ד) [פ"ט מהל' נדרים הלכה יד], ה) ס"ר, ו) מכאן עד סוף המתני' שיך לע"ב, ז) בירושלמי: נקייה,

הגהות הב"ח

(א) גמ' שדרכו ליאכל. וכן בכל העמוד: (ב) רש"י ד"ה כרישין קטנים קפלוטות גדולים הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' נדר בו אסור. נ"ב גירסת הירושלמי מותר וכן עיקר: [ב] שם מיוצא ממנו אסור. נ"ב מותר כנ"ע (וע"ר בהגר"א יו"ד סי' י"ז ס"ק י"מ) וכפירוש ר"מ בתוס' וכ"ד הרמב"ם ופסק כחכמים:

פירוש הרא"ש

מתני' סתוניות. ענבים רעים ונשתיירים בגפנים עד ימות הסתיו ואינן רמויין ליין ועושין מהם חומץ ואית דגרסי ספוניות כמו סופי ענבים: כל ששם תולדתו קרויה עליו. אף כי נשתנה מתכנה על שם עיקרו כמו דבש תמרים חומץ סתוניות: והכמים מתירין. בגמרא פריך היינו ת"ק: גמ' כל שאין דרכו לאכול ודרך היוצא ממנו לאכול. כגון סתוניות ת"ק פליג אדר"ש בין בדבש תמרים בין בחומץ סתוניות דרבנן שרו תרוייהו ואסרי סתוניות גופייהו ור"ש אוסר בדבש תמרים ובחומץ סתוניות ומתיר הסתוניות ורבנן בתראי קיימי אהא דקאמר ת"ק מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות הא בסתוניות גופייהו אסור והכמים מתירים סתוניות גופייהו: מתני' מפני שהוא שם לווי. אטולה קמי: גמ' ירקות שדה. אין קרוין ירק סתם והטולה לומר ירקות שדה צריך לחבר שם לירק ולומר ירקות שדה וכן כולם: אבל בשביעית מתפקר הענין לפי שאין ירקות גינה מצויין שאין גלגים בלא עבודה ומוכלין ירקות שדה לפיכך בלשון השולם ירקות סתם הוא ירקות שדה:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן ריז סעיף יג:
יד ב מיי' שם טוש"ע שם בהג"ה:
טו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:
טז ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:
יז ה מיי' טוש"ע שם סעיף יד:
יח ו מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעיף י:
יט ז ח ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף יז:

מוסף רש"י

בקפלוטות. כרתי (ביצה יז: ע"ז לח:).

תוספות

מהם ועוד נשמעינן שאם אדם אוסר שלא יאכל בשר עד זמן פלוני שאסור ברוטב והא בהא תליא דאי יוצא מהם אסור דמדמה לה להדדי: הנודר מן התמרים מותר בדבש. פירוש דאמר קונם תמרים עלי מותר בדבש היוצא מהם דדבש איקרי תמרים [לא איקרי] וקשה אמאי לא תנא הכא כדקתני בשאר בני תמרים אלו שאני טועם אסור ביוצא מהם: בסתוניות. ענבים קטים ורעים לאכול מותר בחומץ היוצא מהן: כל ששם תולדתו עליו. פירוש שאינו מפסיד שמו הרשאון כמו דבש תמרים ששם תמרים עליו נדר בתמרים אסור בדבש: והכמים מתירין. בגמ' פריך היינו תנא קמא: מותר ביין תפוחים. דסתם יין דענבים קאמר: מותר בשמן שומשמין. דסתם שמן הוא שמן זית: מותר בדבש תמרים. דסתם דבש זהו דבש דבורים: מותר בחומץ סתוניות. דסתם חומץ מיין עוב שהחמיץ: מן הכרישין מותר בקפלוטות. אע"פ שממין כרשין הן בלו שיש להן שם לוי: מן הירק סתם מותר בירק שדה. דסתם ירק של גינה: הכמים היינו ת"ק. דשני בדבש תמרים איכא בינייהו דתניא כו' כל שדרכו לאכול כו' ומיירי ששם תולדתו עליו דאל"כ ליה [הנודר] בענבים מותר ביין וכל שאין דרכו לאכול כגון סתוניות שאין דרכן לאכול וחומץ שלהם דרכו לאכול: נדר בו אינו אסור אלא ביוצא ממנו. ת"ק ליה דרבי שמעון [ולאו לגמרי כר"ש סבירא לה] דוקא בדבש תמרים לא סבר כווותיה אלא בדיגה בסתוניות וה"ק והכמים מתירין בתמרים לאכול בדבש אבל בסתוניות לא קיימא לן כתנא קמא דבין בתמרים בין בסתוניות אינו אסור אלא בהן ולא בדבש וחומץ שלהן: מותר בקפלוטות. דכיון שיש לו שם לוי לא מיקרי יין סתם: מותר בירקות השדה. דסתם ירק לא משמע אלא ירק גינה: [ו] אספרגוס. מין כרוב הוא: אסור מן המקפה. תבשיל עב של גרסין ואסור משום דקרו ליה מקפה דגרסין: ר' יוסי מתיר. דבאתריה קרו למקפה מקפה ולגרסין גרסין: אסור בשום. משום דמקפה כולל כל דבר קפוי ועבה ושום נמי קרוי מקפה על שם שממחין אותו במעט מים ונאכל בכך: מותר לבוס חיים. שהבוסק אינו כוסק אחת אחת בפני עצמה אבל פת כיון שהוא גוף אחד חיטה מיקרי. והכי איתא בירושלמי דגרסינן התם [סופ"ו] חטה ואת מר כן בתמיה אמר רבי יוסי אראה דבר נשא מחמי פיתא נקטה[ז] ומימר בריך דברא הדא חיטתא: גמ' מותר בשמן שומשמין. דבא"י אינן מסתפקין כלל אלא בשמן זית: אפילו אסורא לחומרא. וכיון דאיכא מיעוטא דמסתפקי מההוא מינא איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכוון: אסור בירקות הגינה. דסתם ירק של גינה משמע ולא ירק שדה שיש לו שם לוי מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא. וכן כתב הרמב"ן ז"ל ולא דמי לירקות השדה דהני מינא אחרינא נינהו אבל חמרא וחמרא מבשלא חד מינא נינהו ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו: בשביעית אסור בירקות השדה. אם נדר בשביעית א"א לומר שנתכוון לירק גינה דהא אין זורעין ולא נוטעין בשביעית אלא ודאי לירק השדה שעולה מאליו נתכוון:

לגהו למיתני והכמים אוסרין בסתוניות והר"ס פי' לפי מה שפירש דסתוניות אין דרכן ליאכל אלא היוצא מהם יש לפרש ת"ק ורבי יהודה בן בתירא לית להו דר"ש בן אלעזר דאסרו בסתוניות גופייהו ולא אסרו אלא ביוצא מהם וי"מ איכא בינייהו דת"ק נקט מן התמרים מותר בדבש משמע דדוקא בתמרים וסתוניות שהם רמויין אסור בהם ומותר ביוצא מהם הא נדר מדברים שאינם רמויים לאכול אסור בין בהם בין ביוצא מהם: בשאר שני שבוע אסור בירקות גינה ומותר בירקות שדה. דסתמא מירקות גינה נדר דירקות שדה יש להם שם של לוי בכל שאר שני שבוע ומרישא שמעינן לה דקתני מותר בירקות שדה אלמא אסור בירקות גינה אבל קיפא אינטרין ליה: בשביעית. פירוש שנדר בשביעית דירקות שדה מצויין בשביעית שבאות מאליהן אבל ירקות גינה אינם באין אלא על ידי זריעה הלכך סתם ירקות בשביעית ירקות שדה היא: בארץ ישראל. דסתם שמן שלהן של זית: מהו דתימא זיל בתר רובא. ולא נתכוון לאסור עצמו אלא כאותו מין שמסתפקין הרוב קמ"ל דגם מאותו שמסתפקים המיעוט אסר עצמו:

(גמ') לא שנו. דשביעית מותר בירקות הגינה אלא במקום שאין מביאין ירק מח"ל דכיון שאין מביאין ולאי לא נדר אלא מאותה שמסתפקים שם היינו מירקות השדה ולהכי מותר בשל גינה: **אבל במקום שמביאין כו' אסור.** אף בירקות הגינה הואיל ורגילין לאכול שם בין ירקות השדה בין ירקות הגינה דולאי אדעתא דהכי נדר: **כפנאי כו'.** לדעתא דמ"ד אין מביאין ירקות כו' לדידיה מותר בירקות גינה ואסור בירקות שדה דכיון דאין מביאין לאו עליה נדר ולמ"ד מביאין אסור אף בירקות גינה: **משום גוש.** שמא יש מעפר חולה לארץ בעיקרייהו וטומא משום ספק מת:

מתני' אסור באיספרגוס. דהוי בכלל כרוב דמין כרוב הוא: **מותר בכרוב.** דאין כרוב בכלל איספרגוס (א): (ב) **אסור בשום.** שנותנים ממנו בקדרה דהיינו בכלל מקפה: **מותר במקפה.** דאין מקפה בכלל שום: **אסור במקפה.** של גריסין: **מותר בגריסין.** ד"ה דאין גריסין בכלל מקפה: **מן המקפה.** של גריסין: (ג) **ר' יוסי מתיר.** דקסבר אין מקפה בכלל גריסין: **אסור בשום.** של מקפה: **אסור באשישים.** בפת שמעורב בו קמח עדשים דיש בכלל עדשים אשישים: **ומן אשישים כו'.** דברי הכל היא: **ר' יהודה אומר קונס גרים או חטה שאני טועם מותר לכום.** חטה וגרים (ג) סתם דלא אמר חטה חטין גרים גריסין דקסבר [ר"י גרים או חטה] מבושלים משמע חיין לא משמע ור' יהודה לא פליג עליה דתנא קמא: **גמ' אסור לאפות.** דאדעתא דהכי אמר חטה כדי לאפות דחטה גרגיר א' משמע ומגרגיר לא קאמר: **חטין.** משמע חיין: **גרים.** משמע מבושל (ג): **גריסין.** משמע נמי חיין:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

לא שנו אלא במקום שאין מביאין ירק מחוצה לארץ לארץ אבל במקום שמביאין ירק מחוצה לארץ לארץ אסור (ד)כתנאי אין מביאין ירק מן חוצה לארץ לארץ רבי חנניה בן גמליאל אומר מביאין ירק מחוצה לארץ לארץ מ"ט דמאן דאמר אין מביאין (ה)אמר רבי ירמיה משום גוש: **מתני'** (ו)(א)מן הכרוב אסור [א] באיספרגוס מן האיספרגוס מותר בכרוב (ב)מן הגריסין אסור במקפה ורבי יוסי מתיר (ג)מן המקפה מותר בגריסין (ד)מן המקפה אסור בשום ור' יוסי מתיר מן השום מותר במקפה (ה)מן העדשים אסור [ב] באשישים ר' יוסי מתיר מן האשישים מותר בעדשים (ו)חטה חטין שאני טועם אסור בהן בין קמח בין הפת (ז)גרים גריסין שאני טועם אסור בהן בין חיין בין מבושלין רבי יהודה אומר קונם גרים או חטה שאני טועם מותר לכום חיים: **גמ' תניא** ר' שמעון בן גמליאל אומר (ח)חטה שאני טועם אסור לאפות ומותר לכום חטים שאני טועם אסור לכום ומותר לאפות חטה חטין שאני טועם אסור בין לכום בין לאפות (ט)גרים שאני טועם אסור לבשל ומותר לכום גריסין שאני טועם אסור לכום ומותר לבשל גרים גריסין שאני טועם אסור בין לבשל בין לכום:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

אבל במקום שמביאין ירק מח"ל נאדר אסור. כלומר אסור בשביסס דהוי ליה מקום שמסתפקין (ו) זה מזה: **משום גוש.** חוששין להביאו משום חששא דגוש הנדבק בו וגושא דארץ העמיס טמא כדאיתא בפ"ק דשבת (דף טו:): **חטה שאני טועם אסור לאפות.** דפת חטה מיקרי דחד גופא נמי הוא אבל חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים חלוקין ביחד:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

כ א ב ג ד מיי' פ"ט מהלכות נדרים הל' י טוש"ע י"ד סימן ריז סעיף י:

כא ה מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף כ:

כב ו מיי' שם הלכה י טוש"ע שם סעיף כא:

כג ז מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף כ:

כד ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף כא:

הגהות הגר"א

[א] משנה באיספרגוס. ר"ב פירש רב האי גאון מין כרוב ששורין אותו בין ובלשון יווני יין של בקר נקרא אספרגוס (ועי' רש"י ברכות ל"ו ע"ו ד"ה אספרגוס): [ב] שם באשישים. ר"ב בירושלמי מפרש טלופחין מקליין וטחינן ומגבלן בדבש ומטוגנין:

תוספות

לא שנו. דבשביעית מותר בירקות גינה משום דלא שכיחי שיאכלו ירקות גינה אלא במקום שאין מביאין כו' אבל במקום שמביאין שכיח הוא ירקי גינה ונתכוין לאסור ירקי גינה בשביעית: **משום גוש.** דדרך הירק להיות גוש תלוי בו וגזרו על גוש ארץ העמיס: **איספרגוס.** מין כרוב הוא וכולל כרוב הוא: מן האיספרגוס מותר בכרוב. דשאר כרוב אינם קרויין איספרגוס: מן הגריסין אסור במקפה של גריסין. שנקראת גריסין אף כשהן בתבשיל אבל מן המקפה מותר בגריסין יבשין דלא תימא דכי נדר במקפה מן הראוי לבשל לא אמר אלא לאסרו שוס כשנדר במקפה הכא מודו: מן השום מותר במקפה. דלא נתכוון אלא לשוס יבש: מן המקפה מותר בשום. פי"ג דלא נתכוון אלא לראוי למקפה ושום ראוי למקפה: מן האשישים. פי' פסולת עדשים מותר בעדשים שאין העדשים נקראין אשישים מן העדשים אסור באשישים שהם נקראים על שם העדשים ור"י אמתיר דסבר דאינם בכלל עדשים: חטה חטין שאני טועם אסור בין בחטין בין בפת. דחטה משמע לאפות ומיהו בברייתא בגמ' גרסינן איפכא ושמא טוב לפרש הכא חטה או חטים גרים או גריסין אסור בין חיין בין מבושלין וכי שמעון ורבי יהודה ממלקין בין חטה לחטין גרים גריסין כדמפרש בגי חטה חטין רבי יהודה אמר קונס גרים או חטה שאני טועם מותרין לכום חיין דחטה וגרים משמעי מבושלין: רבי יהודה אומר גרים או חטה שאני טועם מותר לכום חיים. מדקאמר חטה וגרים סתם ולא אמר (חטה) חטין גריסין קסבר [חטה גרים] מבושלין משמע חיין לא משמע: חטה שאני טועם מותר לאפות. דחטה לא משמע אלא חיין חטין משמע לאפות וכי שמעון ורבי יהודה לא פליגי דלתרוייהו גרים חטה מבושלין משמע ולא חיין גריסין חטין משמע חיין אבל לא מבושלים:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

פירוש הרא"ש

גמ' אבל במקום שמביאין ירק מחוצה לארץ אסור. אף בירקות גינה דכיון דמצוין שם דעתם גם עליהו: משום גוש. עפר הנדבק בירק וחכמים גזרו טומאה על גוש עפר הבא מארץ העמיס בפ"ק דשבת (דף טו:): מתני' אסור באיספרגוס. הוא מין כרוב אבל אין כרוב נקרא על שמו: מן הגריסין אסור במקפה. ופי' כי נתנו במקפה עדיין שם גריסין עליהן: ור' יוסי מתיר. דקסבר לא מיקרו גריסין אלא מקפה של גריסין הוא מן גריסין נדר: מן המקפה מותר בגריסין. דלא תימא כי היכי דנודר מן המקפה אסור בשום משום שדרך ליתן שום במקפה הוא הדין נמי כי נדר מן המקפה יהא אסור בגריסין משום שדרך לעשות הגריסין מקפה קא משמע לן דלא דמי משום דשום רגילין ליתן בכל מיני מקפה כי נותן טעם והשום הוא המקפה אבל אין עושין מגריסין לבדן מקפה אלא מכמה מיינים עושין מקפה: אסור באשישים. פסולת עדשים: חטה שאני טועם כו'. מייתור לשונו שהזכיר שהיכם נאסר בכל אי נמי כדמפרש רשב"ג בברייתא דחטה משמע לאפות וחטים משמע לכוס: גרים חטה שאני טועם מותר לכום חיין. לא פליג אתנא קמא:

הדרן עלך הנודר מן המבושל

מוספ רש"י

משום גוש. שמא יביא עמה מגוש ארץ העמיס שמעמיד בהכל ויטמא טהרות של ארץ ישראל (סנהדרין יב.). **באיספרגוס.** מין של כרוב הוא, ואספרגוס בכלל כרוב הוא ואין כרוב בכלל אספרגוס (ראמ"ה בשמו). או: משקין לשתותו קודם אכילתו בבקר (פסחים קי: וכעי"ז ברכות נא. וקדושין ע.) בלשון פרסי קורין לכרוב איספרגוס, והוו שניהו הטלר מן הכרוב אסור באיספרגוס, ומשקין הוא שעושין מכרוב ומיין וגרגילין היו לשתותו בכל בקר לרפואה קודם אכילה (רשב"ם פסחים שם. ועי' הגהות הגר"א כאן). **מן האשישים מותר בעדשים.** שאין אשישים בכלל עדשים (ראמ"ה בשמו).

הדרן עלך הנודר מן המבושל

מסורת הש"ס

(א) סנהדרין יב. ע"ש, [שם], (ב) [פ' הר"ן על משנה זו נמצא בע"א], (ג) [לעיל נב: ע"ש בר"ן פירושו על מלת אשישים], (ד) [ל"ל לפני ד"ה אסור בשום], (ה) [ל"ל לפני ד"ה מותר בגריסין], (ו) ל"ל מזה ומזה,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מותר בכרוב וכו' איספרגוס הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה אסור במקפה של גריסין הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה ר' יוסי מתיר דקסבר אין מקפה בכלל גריסין הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה מן המקפה של גריסין הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה מותר בגריסין דברי הכל דאין גריסין בכלל מקפה הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה אסור בשום של מקפה הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה אסור בשום שותנין וכו' בכלל מקפה הס"ד ואמ"כ מ"ה מותר במקפה וכו' בכלל שום הס"ד ואמ"כ ד"ה אסור באשישים: (ב) ד"ה ר' יהודה וכו' לכום חטה וגרים חיים כיון דלא אמר חטה חטין גרים גריסין קסבר חטה וגרים סתם מבושלים משמע חיין לא משמע כל"ל: (ג) ד"ה גרים משמע מבושל גריסין משמע חיין גריס גריסין משמע נמי חיין והל"ל:

הנודר מן הירק וכו' ורבי עקיבא אוסר. דקסבר דילועין בכלל ירק: **אלא דילועין.** מכלל דלאו מיניה הוא: **לא מצאתי אלא קיטנית.** בתמיה. כלומר להכי לא קאמר ליה אלא דילועין מכלל דדילועין מיניה הוא ולא מין קיטנית: **פול המצרי לח.** הוי מין ירק: **ומוסר ביבש.** שהוא מין דגן: **גמ' אמאי אוסר ר"ע הא מן ירק נדר.** ודילועין לא איקרי ירק: **ירקי קדרה עלי.** ודילועין בכלל ירקי קדרה הן שהרי מתבשלין בקדרה: **ודילמא.** הא דקאמר ירקי קדרה עלי ירק הנאכל בקדרה עלי קאמר כגון שומים ובצלים שהן נאכלים בקדרה שנותנין אותן בקדרה כדי ליתן טעם בתבשיל: **באומר ירק המתבשל בקדרה.** דדילועין נמי הן מתבשלין בקדרה ונותנין אותן בשביל תבשיל אבל שומין אין נותנין אותן אלא בשביל טעם ולהכי ר"ע אוסר: **דצריך שלוחא לאימלוכי עליה.** כגון דילועין כי אמר לשלוחו קח לי ירק אינו מביא לו דילועין אלא אומר לו לא מצאתי אלא דילועין וימילך עליה וקאמר ליה דרוצה אתה שאביא לך דילועין וכהאי גוונא לאו מיניה לפיכך כי נדר בירק מותר בדילועין: **ורבי עקיבא סבר כו'.** מדקאמר ליה לא מצאתי אלא דילועין ולא אמר לא מצאתי אלא קיטנית אלמא דילועין אין ירק הוא: **מודה רבי עקיבא.** אע"ג דאוסר בדילועין אם אכל דילועין אינו לוקה דקסבר ליכא מלקות דלא יחל דברו הואיל וצריך לאימלוכי ביה עלה: **מסייעין.** דמעיילה דשליח מעל דלא כר"ע דקתני סיפא לא עשה שליחותו שליח מעל: **אמר לשלוחו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד שליח מעל.** דלא עשה שליחותו דאין כבד בכלל בשר: **ואי ר"ע.** הא אמר כבד בכלל בשר הוי דמילתא דמימלך עליה שליח מיניה הוא והא"ג אע"ג דלא אימלך השתא אורחים הוא לאימלוכי דכי אמר לו תן בשר לאורחין ולא היה לו בשר אלא כבד דרכו לומר אין לי אלא כבד וכמאן דמימלך דמי: **למעול בעל הבית.** דהא עשה שליחותו: אסור בפרי האדמה אמר ירק קדרה עלי אסור בפירות האדמה הבאים להכשיר המאכל כשומים ובצלים ומותר בדילועין אמר ירק המתבשל בקדרה עלי אסור בכל פירות האדמה דמימלך שליחא עלייהו כי אמר ליה משלח ירק. ואית דמפרשי והא מן ירק נדר דסתם ירק נאכל כמות שהוא אי ואמר עולא באומר ירקי קדרה עלי דכיון דאמר הכי אפילו ירק המתבשל בכלל ודילמא ירק הנאכל בקדרה קאמר דכיון דסתם ירק נאכל כמות שהוא אי ואמר ירקי קדרה לרבוי אתא ירק הנאכל אי ובקדרה כגון שומים וחזרת אבל דילועין שאין נאכלין חיים כלל לא ופרקינן [ירק] המתבשל בקדרה עלי דכיון דאמר המתבשל משמע הגך דבעו בשול טובא ואין דרכן לאכלן חיים כדילועין. וגמלא עכשיו לפי דרך זה דנודר מן הירק אסור בירק הנאכל כמות שהוא אי בלבד ומותר בכל מה שמתבשל אע"פ שלפעמים נאכל אי אמר ירקי קדרה עלי אסור אף באותן שנאכלין חיים ומבושלין אבל לא באותן שאין נאכלין אלא מבושלין אמר ירק המתבשל בקדרה אסור אף באותן שאין נאכלין בלא בשול: **אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה.** דכיון דדילועין לא משתמעי בהדיא אלא מרבויא דלישניה אע"ג דממלך שליחא עליה לא מתסרי בודאי אלא מספיקא הילכך לא לקי: **תנן התם.** מתני' היא במסכת מעילה (ד' כ.): **השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל.** דתנא' דקיי"ל אין שליח לדבר עבירה שאני מעילה דלימין חטא חטא מתרומה כדאיתא בפ"ב דקדושין (דף מב:): **לא עשה שליחותו שליח מעל.** דאלעתא דנפשיה קעביד: **מאן תנא אמר רב חסדא מתניתין.** כולה דלא כר' עקיבא כלומר מאן תנא האי דמפרש ואזיל דאמר לו תן בשר לאורחים ונתן להם כבד מיקרי לא עשה שליחותו דלא כרבי עקיבא דהא דתנן תן בשר לאורחים וכו' סיפא דהאיה דהשליח שעשה שליחותו היא ומסיפא קאמר דאתיא דלא כר"ע דאילו ריישא ודאי דברי הכל היא אבל סיפא דהויא פירושא דריישא דלא כרבי עקיבא דאי רבי עקיבא הא אמר דכל מילתא דמימלך שליח מיניה הוא והא עביד דמימלך מבשר לכבד הלכך עשה שליחותו מיקרי ולמעול בעל הבית דנהי דאמרינן לעיל דמודה רבי עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה הא פריישנא דדוקא במידי דלא משתמע אלא מריבויא כדלועין אבל כבד מכלל בשר [משתמע] בלא ריבויא הילכך כי אמר ליה בעל הבית תן להם בשר ונתן להם כבד למעול בעל הבית ולא למעול שליח:

מי

הנודר מן הירק מותר בדלועין ורבי עקיבא אוסר. דקסבר מין אחד הן (מעילה כ:). **לא מצאתי אלא דלועין.** ואינו לוקחן מיד כשמוצאן, אלמא לא קרו ליה מינאי ירק, דהא אי ירק סתם קאמר ליה, ואי בכלל ירק הוא לא היה צריך לימלך (חולין קד.) אלמא כיון דמימלך מינא אחריא הוא לאכי מותר בדלועין (מעילה כ:). **כן הדבר.** ומשם אני מביא ראיה שהוא מין ירק, שאילו לא מצא אלא קטנית לא היה מביאו לא מצאתי אלא קטנית, אלא לא מצאתי ירק, ובדלועין היה אומר לא מצאתי ירק אחר אלא דלועין, ולמה היה אומר כן אלא שיש לך לגמוד שבדלועים נקראים ירק ואין הקטנית בכלל ירק (חולין קד.) כלומר משם אני למד דאע"ג דמימלך חדא מילתא היא, כלום הוא מחזר ואומר ירק לא מצאתי אלא קטנית, אלא כיון דאמר לא מצאתי אלא דלועין ואינו אומר לא מצאתי אלא קטנית, אלמא דדלועין בכלל ירק הן ואע"ג דמימלך עלייהו שליחא, שבירא ליה לר"ע דחדא מילתא מינהו (מעילה כ:). **השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל.** בעל הבית שהיו בידיו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתנן בשוגג לגלים ואמר לו קח לי מהם חלוק או עלים, אם עשה שליחותו בעל הבית מעל (חגיגה י.) ומביא קרבן מעילה (קדושין מב:). **לא עשה שליחותו.** אלא שינה ממה שאמר לו בעל הבית (מעילה כ.) שהיו אלו מעות הקדש וטעה כשבור שהן של חולין ומסרו לגלים ליקח בהן חלוק וקנה בהן עלים, שליח מעל. ולא השולחו, שבדבר זה לא יוצא שלוחו (קדושין מב:). **תן בשר.** של הקדש (מעילה כ.).

מסורת הש"ס

ה) חולין קד. [מעילה כ:], ו) מעילה כ. כתובות לח: קדושין מב: חגיגה י:, ז) [מעילה כ.],

הגהות הב"ח

(א) במשנה שמא אומר הוא לו לא:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה אמר אביי מודה וכו' דדלועין לא משתמעי. ע' חולין דף קד ע"א תד"ה הא עוף:

פירוש הרא"ש

הנודר מן הירק. והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין. ואם אין ירק הוא למה לא לקחו: **אמר** להם כן הדבר. ומשם אני מביא ראיה שמא אומר לא מצאתי אלא קטנית אלא הוא אומר לא מצאתי ירק אבל על הדלועין הוא צריך לימלך אלמא מין ירק הוא: **ואסור בפול המצרי לח.** לכולי עלמא מין ירק הוא: **גמ' והא** מן ירק נדר. וסתם ירק בלשון בני אדם הוא ירק הנאכל אי: באומר ירקי קדרה עלי: **ודילמא** דרק הנאכל בקדרה. ע"י כביסת קדרה כדתנן האשה שהיתה כובסת ירק בקדרה ובלשון בני אדם יומר נקרא ירק מירק המתבשל בקדרה: ומשני שאמר בפירוש ירק המתבשל בקדרה: מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה. דלמאומרא אסר ליה כיון שהשליח נמלך עליו מ"מ כיון שאינו לוקחו בלא המלכה לא בריר לן שהוא מינו: **תנן התם.** במעילה: השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל. אע"ג דבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה ולפיכך לה במעילה חטא חטא מתרומה דמתחייב ע"י שליח: **מאן תנא.** דסבר דבשינוי כל דהו שייכה השליח נמבטל השליחות: ונתן להם כבד כו' השליח מעל. והאומר לשלוחו קנה לי בשר ולא מצא אלא כבד נמלך אם יקנהו:

עין משפט נר מצוה

א א ב ג מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' י [עי' כ"מ] טוש"ע יו"ד סי' רי"ז סעי' ד ה:
ב ד מיי' שם הל"ו טוש"ע שם סעי' ד:
ג ה ו מיי' פ"ז מהל' מעילה הל"ח סמג עשין רי:

מוסף רש"י

הנודר מן הירק מותר בדלועין ורבי עקיבא אוסר. דקסבר מין אחד הן (מעילה כ:). **לא מצאתי אלא דלועין.** ואינו לוקחן מיד כשמוצאן, אלמא לא קרו ליה מינאי ירק, דהא אי ירק סתם קאמר ליה, ואי בכלל ירק הוא לא היה צריך לימלך (חולין קד.) אלמא כיון דמימלך מינא אחריא הוא להכי מותר בדלועין (מעילה כ:). **כן הדבר.** ומשם אני מביא ראיה שהוא מין ירק, שאילו לא מצא אלא קטנית לא היה מביאו לא מצאתי אלא קטנית, אלא לא מצאתי ירק, ובדלועין היה אומר לא מצאתי ירק אחר אלא דלועין, ולמה היה אומר כן אלא שיש לך לגמוד שבדלועים נקראים ירק ואין הקטנית בכלל ירק (חולין קד.) כלומר משם אני למד דאע"ג דמימלך חדא מילתא היא, כלום הוא מחזר ואומר ירק לא מצאתי אלא קטנית, אלא כיון דאמר לא מצאתי אלא דלועין ואינו אומר לא מצאתי אלא קטנית, אלמא דדלועין בכלל ירק הן ואע"ג דמימלך עלייהו שליחא, שבירא ליה לר"ע דחדא מילתא מינהו (מעילה כ:). **השליח שעשה שליחותו בעל הבית מעל.** בעל הבית שהיו בידיו מעות הקדש ונתחלפו במעותיו ונתנן בשוגג לגלים ואמר לו קח לי מהם חלוק או עלים, אם עשה שליחותו בעל הבית מעל (חגיגה י.) ומביא קרבן מעילה (קדושין מב:). **לא עשה שליחותו.** אלא שינה ממה שאמר לו בעל הבית (מעילה כ.) שהיו אלו מעות הקדש וטעה כשבור שהן של חולין ומסרו לגלים ליקח בהן חלוק וקנה בהן עלים, שליח מעל. ולא השולחו, שבדבר זה לא יוצא שלוחו (קדושין מב:). **תן בשר.** של הקדש (מעילה כ.).

תוספות

הנודר מן הירק אסור בדילועין. והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין. ואין לוקחם מיד אלמא לא קרי להו מינאי ירק:

אמר להם כך הדבר. כלומר משם אני מביא ראיה: **אסור בפול המצרי.** דלכולי עלמא מין ירק הוא: **גמ' והא** מן ירק נדר. ולמה אסור בדלועין שהם פירי: **באומר** ירקי קדירה עלי. כשדרכם לבשלם והני דרכם לבשלם: **ודילמא** דרק הנאכל בקדירה קאמר. כגון שומין ובצלים שהוא נאכל בקדירה כגון ליתן טעם בתבשיל: **באומר** ירק המתבשל בקדירה. מפני שהוא קשה וקסבר ר"ע דלועין בכלל ירק המתבשלים בקדירה: וצריך לאימלוכי. דאין לוקה אותן כשהם (כיון) [עד] דאימלך עליה: מודה הוא לענין מלקות. כל יחל שאינו לוקה דמספקא ליה אי דלועין בכלל ירק ומספיקא [לא] אמר למילקיה: תנן התם. פרק בתרא דמעילה (דף כ.): בעה"ב מעל. דגמרינן חטא חטא מתרומה מה התם ע"י שליח אף הכא ע"י שליח אע"ג דבעלמא אין שליח לדבר עבירה: ונתן להם כבד. דלכבד לאו מין בשר וכי אמר לשלוחו קח לי בשר ולא מצא אלא כבד לא מימלך עליה וכששלחו לבקש בשר אינו חוזר ואומר לא מצאתי אלא כבד אלא אומר לא מצאתי בשר כלל: מיניה הוא. ועשה שליחותו ולמעול בעה"ב וקשה דרבי עקיבא מודה דאין לוקה דמספקא ליה אי מידי דמימלך עליה מיניה הוא ונראה לא קשה כלל לדוקא בדלועין דלאו ירק הוא אלא פירי מספקא ליה אבל במידי אחריא פשיטא ליה דמימלך עליה ומיניה הוא וי"מ דהיינו הא דמשני מי לא מודה ר"ע דצריך לאימלוכי ביה ומן הדין הוא דאינו מינו ולהאמר אר"ש [דמינו הוא] אבל לא למעול דהאמר בעל שאינו לוקה ול"ל דא"ל שליח אמאי מעל כיון דמספקא ליה אם מינו [הוי אז] מינו מ"כ עשה שליחותו ולכ"ל דולאי הפירוש כך הוא מי לא מודה ר"ע דצריך לימלוכי ביה דבסתם אין השליח לוקה אם אין שואל למשלח אם יתפוך הילכך במעילה כיון דשליח לא נמלך לא הוי עשה שליחותו ולכך מעל השליח כי אמר הוי מינו לגמרי וקושית למעול בעה"ב נתרץ בע"ב כמו שפירשתי והר"ש היה אומר למעול בעל הבית אלו דוקא אלא כלומר לא ימעול שליח וכדפרישית דשמא עשה שליחותו ומשני לא מודה דצריך לאימלוכי כדפרישית:

מי

מי לא מודה רבי עקיבא דצריך אימלוכי. הלכך לענין מעילת שליח ולאי כיון דצריך אימלוכי ולא ממלך אדעתא דנפשיה קעביד ובעל הבית נמי סמיך דכל כמה דלא מימלך לא יתן להם כסף הלכך לא עשה שליחותו אבל לענין נדרים כיון דבכלל ליסניה הוא דהא מימלך עליהם שליחא נודר אמאי סמיך אלא ולאי בכולהו אסר נפשיה: **איתמר שמעתא קמיה דרבא.** מאי דמתרץ אביי מתניתין דמעילה אליבא דר"ע ואמר להון שפיר אמר נחמני היינו אביי וקרי ליה הכי לפי שנתגדל בבית רבה בר נחמני: **מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא וכו' ומותר בראש וברגלים וכו'.** דכיון דצריך שליח לאימלוכי עלייהו ליתנהו בכלל בשר סתמא: **לגון שהקיז דם.** קודם נדרו וכיון שכן לא נתכוון לאסור בשר דגים דהא בלאו הכי לא אכיל מינייהו דהא קשו להקזה: **אי הכי אפילו עופות נמי לא אכיל.** ולישתרי בהו נמי ואמאי קתני אסור בעופות: **דסבר.** הקזה של כתפים: **דאפשר על ידי שליקה.** כשהן שלוקים הרבה לא מזקיק ליה: **גו"ן סמ"ך עי"ן.** סימן היה עושה מאותיות של אלפא ביתא: **בסוף אוכלא.** סוף החולי: ולענין הלכה קיי"ל כרבי עקיבא דכל מידי דממלך עליה שליחא מייה הוא דהא סתם לן תנא בפרק כל הבשר (חולין דף קד.) כרבי עקיבא דע"ג דלא ידעינן אי מחלוקת ואח"כ סתם או סתם ואח"כ מחלוקת אפ"ה נקטינן כוותיה חדא דמחמיר ועוד דהא מפרש בגמ' דמאן דפליג עליה דר"ע יחידאה הוא דהיינו רשב"ג וקיי"ל[ה] הלכה כר"ע מחבירו. הלכך הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ובעופות ובדגים כל שלא הקיז דם ולא כאיבין ליה עייניה מיהו דוקא באתרא דממלך שליחא עלייהו אבל באתרא דלא ממלך עליה אסור: **לגון דכייבין ליה עייניה.** בשעת הנדר: **דדגים קשין לעייניה.** וכל מילי דלא הוה מצי למיכל לא נדר אלא אדעתא דמידי דמצי למיכל ולהכי (ד) אדגים שרי ומן העופות אסור: **גו"ן סמ"ך עי"ן כו' בסוף אוכלא.** בסוף החולי שכבר עבר זמן מרובה שחשש בעייניו דהתם סס טוב לכאב העיינים והאי דקא תני דגים קשים לעיניים בתחלת אוכלא כשהתחיל לחשוש בעייניו ובשעת הנדר הוה תחלת אוכלא:

מתני'

מי לא מודה רבי עקיבא דצריך אימלוכי איתמר שמעתא קמיה דרבא אמר להון [ו] שפיר אמר נחמני מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא רבן שמעון בן גמליאל היא דתניא [א]הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואסור בראש וברגלים ובקנה ובכבד ובלב ובעופות ומותר בבשר דגים וחגבים רשב"ג אומר הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ומותר בראש וברגלים ובקנה ובכבד ובלב ובעופות ואין צריך לומר בשר דגים וחגבים וכן היה רשב"ג אומר קרביים לאו בשר ואוכליהן לאו בר אינש [ח] אוכליהן כבשר לענין זביני לאו בר אינש מ"ש בשר עוף לתנא קמא דאסיר דעביד שליחא דמימלך עליה בשר דגים נמי עביד שליחא דאי לא משכח בישרא מימלך עליה דאמר [ב]אי לא משכחנא בישרא אייתי דגים וליתסרו אמר [ג]אביי [ב]כגון שהקיז דם דלא אכיל דגים אי הכי אפילו עופות נמי לא אכיל דאמר שמואל [ד]דמסוכר ואכיל בישרא דצפרא פרח לביה כצפרא ותניא אין מקזיזין [ה]לא על דגים ולא על עופות ולא על בשר מליח [ו]ותניא הקיז דם לא יאכל לא חלב ולא גבינה ולא ביצים ולא שחליים ולא עופות ולא בשר מליח שאני עופות דאפשר על ידי שליקה [ז] [ח]אביי אמר כגון דכייבין ליה עייניה דדגים קשין לעיינים אי הכי אכיל דגים דהא אמר שמואל גו"ן סמ"ך עי"ן נונא סמא לעיינים ההוא סוף אוכלא:

מתני'

תריך **מי לא מודה ר"ע דצריך אימלוכי.** שליח בבעל הבית ואע"ג דס"ל דמייניה הוא במילתא דצריך לאימלוכי הכי איבעיא ליה למימר שליח לבעל הבית רוצה אתה שאתן להם כסף וכיון דלא מימלך לא עשה שליחותו ופסע ושליח מעל אע"ג דסבר דמין בשר הוי: **לשמעתא.** האי תירוצא דקא מתרץ אביי: **כלל מיני בשר.** בין בהמה ובין חיה: **אסור בראש וכו'.** דכל הני מיני בשר נינהו ואפילו כבד: **רבן שמעון אומר מותר בראש וכו'.** דקסבר לאו מינא דבשר הם אבל בקרביים הכל מודו דמין בשר הוו הואיל ואית בהו שומן טפי מכל הנך מראש והכבד והלב והיינו דפליג עליה דר"ע דקא סבר כבד לאו מין בשר ור"ע סבר מייניה הוא: **וכן היה רבי שמעון אומר.** שמעתא אחריתי קרביים לאו בשר ואוכליהן לאו בר נש הוא. ואמרינן למאי הלכתא קרביים לאו בשר הוו הא אמרינן לעיל גבי נדרים אסור בכל מיני בשר ולא הוצרך קרביים וקא מתרץ דהאי אוכליהן לאו בר נש לענין זביני שהקונה קרביים בדמי בשר שיכול לקנות הבשר וקונה קרביים לאו בר נש הוא דבטלה דעתו אצל בני אדם: **דעביד שליח דמימלך עליה.** דכי לא משכח בישרא מימלך עליה דבעל הבית ואמר לא משכחנא בישרא אלא בשר עוף ולהכי אסור דמייניה הוא: **דגים נמי כו' וליתסרי.** ואמאי מותר בבשר דגים: **לגון שהקיז דם.** בשעת הנדר דכיון דלא אכיל דגים בההיא שעתא לא נדר אדעתא דדגים ולא ממלך עליה כלל: **אפי'** (ג) **דעופות נמי כו'.** דלאו אדעתא דעופות נדר ולא מימלך עליה הוא וכיון דלא אכיל עופות השתא ליתסרי: **שאני עופות.** שאפשר להו בתקנתא להקזה דאפשר לאכלן ע"י שליקה אע"פ שהקיז דם ומידי דמצי למיכל בשום ענין נדר וממלך עליה ואסור: **לגון דכייבין ליה עייניה.** בשעת הנדר: **דדגים קשין לעיינים.** וכל מילי דלא הוה מצי למיכל לא נדר אלא אדעתא דמידי דמצי למיכל ולהכי (ד) אדגים שרי ומן העופות אסור: **גו"ן סמ"ך עי"ן כו' בסוף אוכלא.** בסוף החולי שכבר עבר זמן מרובה שחשש בעייניו דהתם סס טוב לכאב העיינים והאי דקא תני דגים קשים לעיינים בתחלת אוכלא כשהתחיל לחשוש בעייניו ובשעת הנדר הוה תחלת אוכלא:

מתני'

ד א ב מי"ר פ"ט מהל' נדרים הל"י סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רז סעי' ח [ובכ"מ אלפס מוצין פ"ח ד' רנז.]:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואוכליהן לאו בר אינש למאי הילכתא אוכליהן כבשר: (ב) שם רבא אמר כגון דכייבין: (ג) רש"י ד"ה אפילו עופות נמי וכו' דכיון דלא: (ד) ד"ה דדגים וכו' ולהכי בדגים סרי:

תוספות

אסור בראש וברגלים. דסבר רבי עקיבא דכל מאי דממלך הוי מייניה: מותר בראש. דסבר כתנא קמא דרבי עקיבא דממלך לא הוי מינו: לענין זביני [לאו מינים הוא] דשבק בשר וזבין קרביים. שהקיז דם. דקשיא לו הילכך מותר בדגים וחגבים: עופות נמי אין דרכם למיכל. ואמאי אסור בעופות: שאני עופות דאפשר ע"י שליקה. והא דאמר שמואל פרח לבו היינו ע"י גלי אבל דגים בין שלוק בין גלי קשה להקזה: סוף אוכלא. סוף החולי:

פירוש הרא"ש

מי לא מודה ר"ע דצריך אמלוכי. ומעטם זה משיב ליה מינו שהרי על דבר שאינו מינו כלל אינו ממלך ומכל מקום לענין שליחותו לא משיב עשה שליחותו שהרי אינה שהרי דרך השליח לימלך עליו ואין לו לעשות כלא דעת המשלחו: מאן תנא דפליג עליה דרבי עקיבא. מה שם התנא דפליג על ר"ע בתמני' אבל בגמעולה כולהו מודו: אסור בכל מיני בשר. בקר וצאן וחיה: לאו בר אינש הוא. אלא הליוט: אוכליהון כבשר לענין זביני. מי שמניח בשר וקונה אלו: כגון שהקיז דם דלא אכיל דגים. ומסתמא לא נדר אלא מדבר שדרכו לאכול ביום נדרו: ע"י שליקה. דלא פרח לבו אלא כשאוכלהו גלי: ההוא בסוף אוכלא. כשפסק כאב החולי:

מסורת הש"ס

(א) [שבת עד.], (ב) עי' שו"ת מהרי"ק שורש צט' שמקשה כל כפל הלשון, (ג) [במעילה כ: איתא רב פפא], (ד) [נ"ר הערוך בערך סבר ד' דמסוכר וע' ע"ז כט. תוס' לסיכוני], (ה) [ע' תוספות ע"ז כט. ד"ה שני לזג], (ו) ע"ז כט. ע"ש היטב, (ז) [במעילה שם איתא כ"פ וע"ש גם שאר שיעויס], (ח) [עירובין מו:].

מוסף רש"י

מי לא מודה רבי עקיבא דצריך אימלוכי. היינו טעמא דכי נתן להן כבד מעל מפני שנתן להן מדעתו, דמי לא בעי אימלוכי בבעמ"ב אם יתן להם כבד או לא וכיון דלא אימלך משום הכי מעל הבעלים, דכמי שנתן להן מדעתו דמי, ולא משום דאמרינן דתרי מילי ניעהו אלא חדא מילתא ניעהו (מעילה כ:). שפיר קאמר נחמני. היינו אביי דתריך הכי אפילו כר"ע דמי לא בעי לאימלוכי (שם). מאן תנא דפליג עליה דר' עקיבא. דסבירא ליה דכל מילי דממלך עליה שליחא מרי מילי ניעהו (שם). בכל מיני בשר. בין בהמה וחיה, וקרביים שלהם הוו מין בשר לדברי הכל, דאית בהו שומן טפי מראש ורגלים והנך (ראמ"ה בשמו). ומותר בראש וברגלים כו'. אלמא דקסבר מרי מילי ניעהו (שם). קרבים לאו בשר. שמעתא אחריתי היא, אינן יפין לאכול כבשר, אע"ג דלענין נדרים הוו כבשר (ראמ"ה בשמו). ואוכליהן לאו בר אינש. כלומר האוכלן וקונה אותם בדמי שאר בשר, שאם יכול לקנות בשר בזוז ומניח הבשר ולוקח ליטרא קרביים בזוז, לאו בר אינש אלא כל אדם (מעילה כ:). דעביד שליחא דמימלך עליה. ומין בשר הוא ולהכי אוסר (מעילה כ:). בגון שהקיז דם. משום הכי אסור בבשר עופות (נ"א מותר בבשר דגים) משום דביום הקזה עפקינן דנדר, דכי נדר בכל בשר שראוי לו לאכול בו ביום נדר, אבל שאינו ראוי לו בו ביום הקזה ולאי לא נדר כגון דגים (שם). אי הכי אפילו עופות נמי לא אכיל. לא דגיל אינם למיכל ביום הקזה ולא נדר מייה (שם). דמסוכר. שהקיז דם בכתפיה ואכיל כו', אלמא דלא אכיל הכוא יומא ולא נדר מייה (שם). ולא על בשר מליח. שנשתהה במלח שני ימים ולילה אחת, דשוב אינו משיב את הנפש (שם). בגון דכייבין ליה עייניה. להכי אסור בבשר עופות (נ"א להכי אינו אסור בבשר דגים) דנדר מן הבשר ביומא דכייבין ליה עייניה שאינו אוכל דגים שקשין לעיינים, אבל כל מין בשר אפילו בשר עופות אכיל, הלכך נאסר בכל מין בשר שראוי לו לאכול ומותר בדגים (שם).

מתני' אינו מחמשת מינין. חטה ושעורה וכוסמין ושיפון ושבולת שועל: **רבי מאיר אומר כו'.** בהא ודאי מודינא לך שהנודר מן התבואה אינו אסור אלא מחמשת מינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל מין דמידגן (ב) משמע דבר שעושין ממנו כרי ופול המצרי יבש עושין ממנו כרי ולהכי אסור: **גמ' למימרא דדגן.** דכתיב בקרא כל מין דמידגן משמע וחייב במעשר מן התורה ואפי' משאר מינין מדקתני הנודר מן הדגן אסור בכל: **וכפרוץ הדבר.** כלומר קיבלו עליהם תקנתא של חזקיהו לעשר הכל דכתיב הרבו בני ישראל וגו' אי אמרת בשלמא דדגן לא משמע אלא מחמשת מינין היינו דאתא קרא למימר הרבו בני ישראל דאפי' דבר אלא נתחייב במעשר מן התורה כגון שאר מיני דמידגני היו מעשרים כדי להחזיק בתקנה אלא אי אמרת דגן כל מיני דמידגן משמע מאי וכפרוץ הדבר הרבו כלומר מה הוסיפו על מה שכתוב בתורה: **אמר אביי.** (ג) כל דמידגן משמע ומאי וכפרוץ הדבר הרבו לאתויי פירות האילן וירק דהרבו בו בני ישראל ליתן מהן מעשר דמדאורייתא לא מחייב במעשר אלא מידי דמידגן דלא משמע אלא מחמשת מינין: **ותבואה השדה גרוב.** אלמא דתבואה משמע כל מילי דהא דכתיב ותבואת השדה לאו מחמשת מינין (ד) דאיקרו תבואה: תבואה סתם לא משמע אלא מחמשת מינין תבואת השדה משמע כל מילי הגדל מן השדה: **פקיד.** לוה בצוואתו: **היכי מיקריא.** כלומר ממה אגבה אותו ממון: **אלא מחמשת מינין.** ואינו גובה אלא מחמשת מינין: **עללתא.** משמע כל מילי שעולה ומשבח ואפי' משאר פירות שמשבחין לוה לגבות מהן: **אהדרוה לקמיה דרבא.** לאותה תשובה: **שכר בתים ושכר ספינות.** גובה מהן או לא: **מי אמרינן כיון דפחתן.** שמתחסרין כל זמן שמתיישנין: **לאו עללתא.** מיקרו שאין עולה ומשבחים ולא גבי מינייהו: **או דילמא כיון דלא ידיע פחתייהו.** שעל יד על יד מתחסר ואינו ניכר פחיתותו להדיא והואיל ונוטל הימנו שכר עולה ומשבחים הוי ויהבו ליה מההוא אגרא: **אמרוה קמיה דרב יוסף.** הא דאמר רבא דהא לא מיבעיא ליה דעללתא כל מידי משמע: **דמי למזיגא דרבא.** שכשהיה רבא לומד לפניו היה מוזג לו בענין זה: **לא תיבעי אלרעך כו'.** לפי שהגיס לבו שאל לו מקרא זה כדי להשפיל דעתו: **למדבר שהוא מופקר לכל** מלמד תורה בחנם לכל: **נחליאל.** (ה) נעשית לו התורה כמו נחלה: **ששוקעין אותו בארץ.** כמו (ו) המשקוף: חילקא

מתני' הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש. דכיון דמידגן שעושין ממנו דגן סבירא ליה לר' מאיר דדגן מיקרי: **גמ' וכפרוץ הדבר.** מקרא הוא בד"ה. דבימי חזקיה לא היו זריזין להפריש תרומות ומעשרות עמד חזקיה ותקן שיביאו אותם בית ה' וכתיב וכפרוץ הדבר שנתחזקה וגברה תקנתו של חזקיה: **הרבו בני ישראל וגו' ואי אמרת דגן כל דמידגן משמע מאי ולכל תבואת השדה.** דהא כל דמידגן הוו בכלל דגן ואם כן כל תבואת השדה בכלל: **לאתויי פירות האילן וירק.** שאין עושין דגן מהן: **הכל מודים בנודר מן התבואה וכו'.** דלא"ג דתני לה במתניתין בלשון יחיד דברי הכל היא: **מהו דתימא תבואה כל מילי משמע.** מדמתרגמינן עללתא ועללתא משמע כל מילי כדאמרינן לקמן: **בר מר שמואל פקיד וכו' עללתא היכי מיקריא.** שלא היה לו לרבא ליטול אלא מעללתא שייחד לו [בר] מר שמואל: **אינו אסור אלא בחמשת המינין.** והוה סבירא ליה לרב יוסף דכיון דעללתא תרגום תבואה הוא חמשת המינין בלחוד משמע: **עללתא לא מילי משמע.** דעללתא לשון בילה והכנסה ושבח: **הדין מוגא דמי למוגא דבריה דרב יוסף בר חמא.** דמזיג על חד תלתא מיא דרבא הוא דאמר (ז) כל חמרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: **מאי דכתיב וממדבר מתנה.** נתכוון רב יוסף להזהיר רבא שיהא שפל רוח ביותר: כל

מתני' (ו) הנודר מן הדגן אסור בפול המצרי יבש דברי רבי מאיר וחכ"א [8]אינו אסור אלא בחמשת המינין רבי מאיר אומר הנודר מן התבואה [2]אינו אסור אלא מחמשת המינין אבל הנודר מן הדגן אסור בכל ומותר בפירות האילן ובירק: **גמ'** למימרא [3]דדגן כל דמידגן משמע מתיב רב יוסף [1]וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל [ראשית] דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה [4]לרוב וגו' ואי אמרת דגן כל דמידגן משמע מאי [7]כפרוץ הדבר הרבו אמר אביי לאתויי פירות האילן וירק: ר' מאיר אומר הנודר מן התבואה וכו': אמר ר' יוחנן הכל מודים בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין תניא נמי הכי (ח) שוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מה' המינין פשיטא מהו דתימא תבואה כל מילי משמע קמשמע לן דלא משמע כל מילי מתיב רב יוסף וכפרוץ הדבר הרבו בני ישראל כו' אמר רבא תבואה לחוד תבואת שדה לחוד בר מר שמואל פקיד דליתנון תליסר אלפי זוזי לרבא מן עללתא דנהר פניא שלחה רבא לקמיה דרב יוסף עללתא היכי מיקריא אמר רב יוסף (ט) [9]מתניתין היא ושוין בנודר מן התבואה שאין אסור אלא מחמשת המינין א"ל אביי מי דמי תבואה לא משמע אלא מחמשת המינין עללתא כל מילי משמע אהדרוהו לקמיה דרבא אמר הא לא קא מיבעיא לי דעללתא כל מילי משמע הדא הוא דאיבעיא לי שכר בתים ושכר ספינות מאי מי אמרינן כיון דפחתן לאו עללתא היא או דילמא כיון דלא ידיע פחתייהו עללתא היא אמרוה רבנן קמיה דרב יוסף אמר וכי מאחר דלא צריך לן אמאי שלח לן איקפד רב יוסף שמע רבא (י)[10]ואתא לקמיה במעלי יומא דכפורי אשכחיה לשמעיה דהוה קא מזיג קמיה כסא דחמרא אמר ליה הב לי דאמזיג ליה אנא יהב ליה וקא מזיג איהו כסא דחמרא כי קא שתי אמר הדין מיזגא דמי למיזגא דרבא בריה דרב יוסף בר חמא אמר ליה הוא ניהו אמר ליה (יא)[11]לא תיתיב אכרעך עד דאמרת לי פירושא דהדין מילתא מאי דכתיב [2]וממדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות א"ל כיון שעושה אדם את עצמו כמדבר שהוא מופקר לכל תורה ניתנה לו במתנה שנאמר וממדבר מתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחלו אל שנאמר וממתנה נחליאל וכיון שנחלו אל עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות ואם הגביה עצמו הקב"ה משפילו שנאמר [3]ומבמות הגיא ולא עוד אלא (יב) ששוקעין אותו בקרקע שנאמר [3]ונשקפה על פני הישימון ואם חוזר בו הקב"ה מגביהו שנאמר

משמע. בלשון בני אדם: מאי וכפרוץ הדבר. ריפיה לקרא נקט ומסיפיה קא פריך והאי לאשית דגן דכתיב בקרא היינו מה שנקרא דגן בלשון בני אדם ואי כל דמידגן משמע מאי אמי כל תבואת השדה דכתיב בסיפיה לקרא ומה בא להוסיף: לאתויי פירות האילן וירק. לליתנהו בכלל דגן ומיקרו תבואת השדה: (פיסקא) הכל מודים בנודר מן התבואה שאינו אסור אלא בחמשת המינין. דלא תימא לרבנן אע"ג דדגן לא משמע להו אלא חמשת המינין תבואה כל מילי משמע כדקאמר בתר הכי ותהיה סברת רבנן וכי מאיר הפוכה בתבואה ודגן: דעללתא כל מילי משמע. שם דעללתא משמע כל דבר מעולה ומשובח: שכר בתים ושכר בהמות. כיון דפחתי שלפעמים נשכריס בזול: כיון דלא ידיע פחתייהו. אין ניכר בהם פחיתות הסכר: דמי האי מזיגא כו'. שהיה רגיל ליתן הרבה מים ביין כדאיתא בתמלת פרק המוליא יין (דף עז.) אמר רבא כל ממרא דלא דרי על חד תלתא מיא לאו חמרא הוא: שהוא מופקר לכל. ללמוד תורתו לכל:

מסורת הש"ס

(א) [מ"ק יג.]; (ב) [ע' מופפות כ"ה יב. ד"ה תנא]; (ג) [ל"ל ומעשר הכל לרוב וגו']; (ד) [בשאלתות פ' נשא סי' קכא איתא וכל תבואת שדה אמר אביי וכו' וכזה תנין פי' הר"ן ד"ה הרבו]; (ה) [ל"ל מתניתא]; (ו) עירובין נד. [ע"ש כמה שיוויסן]; (ז) [קדושין לו: ושם נסמן וע' תוס' מיר כד: ד"ה אמר שמואל וכו' פירוש על זה]; (ח) [גירסת הערוך בערך שקף ב' שטוקפין וכ"ה בשאלתות פרשת נשא סימן קכא]; (ט) [שבת עז.].

תורה אור השלם

1. וְכִפְרֹץ הַדָּבָר הִרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֵאשִׁית דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר וּדְבַשׁ וְכָל תְּבוּאַת שָׂדֶה וּמַעֲשַׂר הַכֹּל לָרֹב הֵבִיאוּ:

דברי הימים ב לא ה

2. (יח) בָּאר חָפְרוּהָ שָׂרִים כָּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמִחֹקֵק בְּמִשְׁעֲנֹתָם וּמִמִּדְבָּר מַתָּנָה:

(יט) וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל בָּמוֹת:

במדבר כא יח-יט

3. וּמִבָּמוֹת הַגַּיְא אֲשֶׁר בִּשְׂדֵה מוֹאָב רֹאשׁ הַפִּסְגָּה וְנִשְׁקָפָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן:

במדבר כא כ

הגהות הב"ח

(א) גמ' תניא נמי הכי רשוין: (ב) רש"י ד"ה ר' מאיר וכו' בכל מין דמידגן דדגן משמע: (ג) ד"ה אמר אביי לעולם דגן כל דמידגן משמע הס"ד ואח"כ מ"ס מאי וכפרוץ וכו' מידי דמידגן הס"ד ואח"כ מ"ס דלא משמע כל מילי אלא: (ד) ד"ה ותבואת וכו' מחמשת מינין קאמר ואיקרו תבואה הס"ד: (ה) ד"ה נחליאל שנעשה לו: (ו) ד"ה ששוקעין כו' כמו השקוף. נ"ב ע"ל בפירושו סוף דף עז:

מוסף רש"י

הדין מיזגא דמי למיזגא דרבא כו'. רב יוסף סגי נהור הוה ולא היה רואה והכירו בטעם היין שהוא מזגו, לפי שהיה מכיר רב יוסף במזגו של רבא מתחלה שהיה נקי ליתן מים במדה (עירובין נד.).

עין משפט נר מצוה

ה א ב ג מיי' פ"ט מהל' נדרים הל"ט טוש"ע יו"ד סי' ריז סעי' יח:

תוספות

מתניתין אסור בפול המצרי. דכל מידי דלידגן שמעמידין אותו בכרי נקרא דגן: וכפרוץ הדבר. פסוק הוא בדברי הימים שחיקן חזקיהו שיביאו המעשרות לאוצר לבית המקדש וכפרוץ תקנתו הרבו בני ישראל מעשר דגן תירוש ויצהר וכל תבואת שדה ס"ד דכל תבואת שדה כלומר כגון פול המצרי אסיפא דקתא סמיך דכתיב כל תבואת שדה לרוב ואי דגן כל מילי לאיתנן משמע ל"ל לאיתכתב כל תבואת שדה ואהי דדגן דכתיב בקוריאתא מעשר דגיך לא משמע אלא ה' מינין מיהו הוא דדברי הימים משמע כל מילי דאי בלשון ב"ל משמע כל מידי דמדגן הוא גמי משמע כל מילי: הכל מודים. אפילו רבנן שאין אסור אלא מה' מינין: מתיב רב יוסף. הה"ג לרבי מאיר דמתני' מותיב ואמר אביי לאיתויי פירות האילן וירק: תבואת שדה לחוד. דוקא משמע כל מילי: עללתא. כל מין דמידגן משמע: הא לא מיבעיא ליה. דכל פירות איקרי עללתא כל דבר אוכלין מקרי עללתא וכן שאר נכסים דעללתא מידי דהוא בענין משמע כי קמיבעיא ליה שכר בתים שכר ספינות מי אמרינן כיון דבתים וספינות פוחתים בכל יום ומשכחים לאו בכלל עללתא דעללתא משמע מידי דמשבח ולא מידי דפוחתת: או דלמא כיון דלא ידיע פחתייהו. פי' שפוחתין מעט מעט ולזמן מרובה ה"ל [מילי] דמשבח ואיקרי שפיר עללתא: שיהא מופקר לכל. שיהיה מלמד תורה לכל: ששוקפין. לשון איסקופה הנדרסת:

פירוש הרא"ש

מתני' אסור בפול המצרי יבש. דדגן כל מיני דמידגן משמע שעושין ממנו כרי והנודר מן הדגן אסור בכל מיני קטניות שעושין מהם כרי: גמ' וכפרוץ הדבר. מקרא הוא בדברי הימים על חזקיהו שתקן לעשר מפירות ירק ובאמר נתחזקה התקנה הרבו בני ישראל להביא מעשר מכל: אי אמרת דגן כל דמידגן

כל גיא ינשא. אע"ג דלא כתיב גבי המי קרא דמנחליאל במות דהא איהו [כתיב] בתורה והאי בנביאים אפי' הכי כיון דכתיב דהקב"ה משפילו כגיא מייתי ראיה שהמשפיל עצמו סופו לעלות כדכתיב כל גיא ינשא: ולענין הלכה בעיין דרבא לא איפשיטא. הילכך לא גבי משכר בתים ושכר ספינות דיד בעל השטר על התחתונה אבל לגבי נדריס נקטינן לחומרא וכולן בכלל:

פניא הנודר מן הדגן אסור אף בפול המלרי יבש. כיון דמדגן ור' מאיר קתני לה: **חילקא.** חטה נחלקת לב': **טרגים.** אחד לג': **טיסני.** אחד לד'. הכי אמר בפ' מי שהפך (מו"ק דף יג.): **ואם אמר גדולי שנה עלי אסור בכולן.** מיהו דוקא בשלא אסרן עליו אלא הזמן שהוא יכול לעמוד בו אבל לעולם לא הוי נדרא כלל שאי אפשר לו לקיימו: **זמים.** שלמור"א בלע"ז:

ומותר בכמהין ופטריות. דלאו פירות הארץ נינהו. מיהו בכלל גידולי קרקע איתנהו כדמפרש ואזיל: **ועל כמהין ופטריות אומר שהכל נהיה בדברו.** אלמא לאו גידולי קרקע נינהו דהא תני בריש דבריתא על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו: **מירבא רבו מארעא.** ולפיכך כי אמר גידולי קרקע עלי אסור בכמהין ופטריות מיהו עיקר ייקתסם מאוירא ינקי ומש"ה מברך עליהן שהכל: **תוספתא** (פ"ד ה"ח) הנודר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה ומותר ביין. וגרסינן עלה בירושלמי(ט) כמאן דאמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם כלומר שדרכן לקרות תירוש לדברים המתוקים ולא ליין ברם כמאן דאמר לא הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם התורה קראה אותו תירוש תירוש זה יין. הילכך אנן דמשתעינן בלשון לעז אם נדר מן התירוש בלשון הקדש אסור ביין ומותר בכל מיני מתיקה דאנן לא קרינן תירוש אלא ליין כלשון תורה. ותנן בפ' בכל מערבין (עירובין דף ל.) הנודר מן המזון מותר במים ומלח והוינן בה מים הוא דלא איקרו מזון הא כל מידי איקרי מזון לימא תיובתיה דרב ושמואל דרב ושמואל אמרי תרוייהו אין מברכין בורא מיני מזונות אלא על ה' המינים בלבד אמר רב יוסף באומר כל הזן עלי דכה"ג אסור בכל דבר חוץ ממים ומלח אבל הנודר מן המזון אינו אסור אלא מה' מינין: **מתני' מותר בשק וביריעה ובחמילה.** דלא מיקרי כסות: **מותר להתכסות בגיזי צמר. הכל לפי הנודר.** לפי מה שהיה ענין הנודר בשעת הנדר ועל איזה ענין נדר: **גמ' פונדא.** כולם מיני מלבושים של עור וכדמפרש מאי סקרטיא כיתונא דלא חלוק של עור שלובשים העבדים על בגדיהם: **יוצאין בשק עבה.** בשבת ולא אמרינן משוי הוא. ולא שק ממש אלא כעין שק דהא תני בסיפא הרועים יוצאין בשקים: **וכו' והלר.** שהמלבוש היה לר וגלטער בו. ומסתברא לי דברייתא פליגא אמתני' בסברא דרבי יהודה דתנא דמתניתין סבירא ליה דרבי יהודה מודה לת"ק דכל היכא דליכא הוכחה לגישה משמע ולא טעינה ורבי יהודה דברייתא משמע דסבירא ליה דלמשרי טעינה נמי בעי הוכחה אבל כל היכא דליכא הוכחה אסור אפילו בטעינה ומסתברא דכמתניתין קיימא לן הילכך סתמא לגישה משמע ולא טעינה אבל היה טעון ומתוך כך נדר אסור בטעינה ומותר בלגישה זהו מה שנ"ל. ודברי הרמב"ם ז"ל אינם כן בפ"א מהלכות נדרים (הלכה ח):

מתני'

שנאמר [1]כל גיא ינשא תניא [6]הנודר מן הדגן אסור אף בפול המצרי יבש ומותר בלח ומותר באורז בחילקא בטרגים ובטיסני [3] [4]הנודר מן פירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים ובטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות ואם אמר גידולי שנה עלי אסור בכולן [5] [2]הנודר מן פירות הארץ אסור בכל פירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות ואם אמר גידולי קרקע עלי אסור בכולן ורמינהי [7] [1]על דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו [8]ותניא על המלח ועל הזמית ועל כמהין ופטריות אומר שהכל נהיה בדברו אמר אביי מירבא רבו מארעא מינק מאוירא ינקי ולא מארעא והא קתני על דבר שאין גידולו מן הארץ תני על דבר שאין יונק מן הארץ: **מתני'** [9]הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה אמר קונם צמר עולה עלי מותר להתכסות בגיזי צמר [6] הפשתן עולה עלי מותר להתכסות באניצי פשתן ר' יהודה אומר [10]הכל לפי הנודר טעון והזיע והיה ריחו קשה אמר קונם צמר ופשתים עולה עלי מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו: **גמ'** תניא הנודר מן הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה ואסור בפונדא ובפסקיא ובסקורטיא ובקטבליא ואנפליא ופליניא ומכנסים וכובע מאי איסקורטי אמר רבה בר בר חנה כיתונא דצלא תניא [11] [12]יוצאין בשק עבה ובסגום עבה וביריעה ובחמילה מפני הגשמים אבל לא בתיבה ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים [13]הרועים יוצאין בשקים ולא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם אלא שדברו חכמים בהווה: ר' יהודה אומר הכל לפי הנודר כו': תניא [14]כיצד א"ר יהודה הכל לפי הנודר [15]היה לבוש צמר והצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן והזיע ואמר קונם פשתן עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון:

מתני'

חילקא. חטה שנחלקת לשנים: **טרגים.** לשלשה: **טיסני.** לארבעה. ולהכי שרי שכבר נשתנה החטה: **אסור בכולן.** דכולן גידולי שנה ניהו: **מותר בכמהין ופטריות.** שגדלין נמי על העצים: **אסור בכולן.** דכמהין ופטריות גידולי קרקע ניהו: **זומים.** שלמור"א בלע"ז: **אומר שהכל נ"ב.** מדקא חשיב בכלל שאין גידולו מן הארץ כמהין ופטריות אלמא דלאו גידולי קרקע ניהו: **מאוירא ינקי.** שאין להם שרשים בארץ לפיכך אין מברכין עליהם כדבר שגדל מן הארץ: **והא קתני על דבר שאין גידולו מן הארץ.** והיינו כמהין ופטריות. אלמא אפי' מירבא נמי לא רבו מארעא: **שאין יונק.** דהיינו כמהין ופטריות דמאוירא ינקי: **מתני' המילה.** כעין יריעה היא: **קונם צמר עולה כו'.** משמע מלבוש של צמר: **כתיני פשתן.** דלייק ולא נפיץ: **טעון צמר ופשתן והזיע.** מחמת המשוי: **והיה ריחו קשה וכו': ואסור להפשילן לאחוריו.** לעשות משוי מאותן מיני דבעינן שנלטער נדר דהיינו לטעון ולא לכסות ולהכי מותר לכסות: **גמ' פונדא.** אזור חלול שחוגרין בו: **פסקיא.** פייסול"א: **אסקורטיא.** מפרש לקמן: **קטבליא.** מלבוש של עור קשה שלובש על האסקורטיא: **אנפליא.** הוש"ש בלע"ז של עור: **פליניא.** סינר: **ליפונא דלא.** מלבוש של עור: (ט) **סגום עבה.** מין שק הוא עבה טפי מיריעה: **יוצאין בשבת.** בכל אלו דברים: **אבל לא בחיבה.** שלא יכוף תיבה על ראשו ויצא דמשוי הוי: **ומותר לטעון.** שלא נדר אלא ממלבוש שהרי היה מלטער ממלבוש: **והזיע.** מכובד משוי: **ואסור לטעון.** שלא נדר אלא כפי שהאר לו המשוי הילכך מותר ללבוש:

מתני'

מסורת הש"ס

א) מיי' פ"ט מהל' נדריס הל' יב טוש"ע יו"ד סי' רין סעי' כב:
ז ב מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעי' כג.
ח ג מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה ג סמג עשין כז טוש"ע ס"ח סי' רד סעי' ג:
ט ד מיי' פ"ט מהל' נדריס הל' טו טוש"ע יו"ד סי' רין סעי' כז:
י ה מיי' פ"ח מהל' נדריס הל' ח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רין סעי' ג:
יא ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יז סמג לאוין סה [טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כא]:
יב ז מיי' פ"ח מהל' נדריס הלכה ח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רין סעי' ג:

תורה אור השלם

1. כָּל גַּיְא יִנָּשֵׂא וְכָל הַר וְגִבְעָה יִשְׁפָּלוּ וְהָיָה הָעָקֹב לְמִישׁוֹר וְהָרְכָסִים לִבְקָעָה: ישעיהו מ ד

תוספות

חילקא. חטין כתושין חלוקין לשנים: **טרגים.** חד לתלתא: **טיסני.** חד לארבעה: **אסור בכולן.** דכמיהן ופטריות בכלל גדולי קרקע הן: [מירבא רבו מארעא]. כמהין ופטריות ולאי מארעא רבו ושפיר מיקרו גידולי קרקע אבל המיקה קרקע אינה אלא מאויר קרקע ולא מברכין בורא פרי האדמה: שק יריעה וחמילה. אינן בגדים הם: מותתלתתבסותבגיזיצמר. אלא נתכוון זה אלא לנגד אדוב: הכל לפי הנודר. פירוש לפי ענין שהיה בשעת הנדר: היה טעון. פירוש מופשל לאחוריו כדרך עושי משאות: מותר להתכבות. אלא נתכוון לאסור אלא בענין שהיה מלטער: רוחו קצרה. שמלבושו גר לו אינו אסור לו אלא בלגישה: **פונדא.** אבנט חלול וכסות דמי: **פסקיא.** פייס"ל: **אנפליא.** קלנו"ן: **ביתונא דצלא.** פירוש מלבוש עור ויוצאין בשבת להגין מן הגשמים: **אבללאבתיבה.** קטנה שעל ראשו דמשוי הוא: **והזיע.** מחמת כובד משאו וכ"ה: **דברישא מני למתני פשתן** ובסיפא אמר:

הגהות הב"ח

(א) במשנה פשתן עולה: (ב) רש"י ד"ה קונם עבה. נ"ב והוא מזכר בפ"ק דנעשים מעה י"ל ומס משמע דהוא מין מרדעת:

לעזי רש"י

שלמור"א [שלמוריר"א]. מו-מלח (של שימורים). פיישול"א. רצועה. הושיש [הושי"ש]. גרבים, נעליים קלות.

מוסף רש"י

שנאמר כל גיא ינשא. אף על גב דלאו גבי הני קלאי כתיב, דלהני ליה דמי שבא לידי גיא, שהוספל, מחר ומתגבא (ערובין נד.). **הרועים יוצאין בשקים.** שמתכסין בהן מפני הגשמים. שקים, מלבוש שק (שבת סב.).

פירוש הרא"ש

שנאמר כל גיא ינשא וגו'. קרא אחרינא הוא ולרים ליה אהאי קרא זה שהוספל כגיא ינשא: ומותר באורז. לאין עושין ממנו כרי: בחילקא בטרגי' ובטיסני. חילקא חטה שנחלקת לשנים: טרגים לשלשה. טיסני לארבעה. ואע"פ שקודם שנחלקו היה אסור בחטים עתה שנחלקו ליתנהו בכלל דגן ולא אסר עצמו אלא במה שנקראת חטה מייירי אי נמי הא דקאמר מותר שנחלקו קודם נדרו ויצאו כבר מכלל דגן: בכל פירות הארץ. פרי עץ ופרי האדמה: ועל הזומית. שלמור"א בלע"ז: **מירבא מארעא** קא רבו. מלחלחות הארץ הם גדילים אע"פ שאינם טוענים בקרקע: מתני' שם וירעה וחמילה. מיני בגדים הם: מותר לבסות בגיזי צמר. אלא נתכוין אלא לנגדי אמר: הכל לפי הנודר. לפי שעת הנדר כיון שעיכר שמתמת כובד משאו נדר מותר לכסות: גמ' **פונדא ופסקיא.** וכן כל אלו מיני מלבושים הם יש שהם של עור ויש שהם

מסורת הש"ס

(ג) [תוספתא פ"ד מ"ק יג:], (ד) [תוספתא ריש פ"ד], (ה) [ברכות מ:], (ו) שם, (ז) שם ולו., (ח) [תוספתא שבת פ"ו], (ט) [שבת סב. תוספתא שם], (י) [תוספתא פ"ד ע"ס], (יא) [פ"ז סוה"מ],

עין משפט נר מצוה

(ט) [תוספתא פ"ד מ"ק יג:], (ל) [תוספתא ריש פ"ד], (מ) [ברכות מ:], (נ) שם, (ס) שם ולו., (ע) [תוספתא שבת פ"ו], (פ) [תוספתא פ"ד ע"ס], (צ) [פ"ז סוה"מ],

מתני' מוסר בעלייה. שאין עלייה בכלל בית: **הנודר מן עלייה כו'.** דברי הכל אין בית בכלל עלייה: **גמ' ר"מ היא.** דאמר עלייה לאו בכלל בית היא: **דאי וכו'** (א). בבית אדם משמע דמחובר בארעא הוי בית: עלייה דלא מיחבר בארעא לא הוי בכלל בית אדם אלא בכלל בית הוא: **מתני' מן הבית מוסר בעלייה.** דלרבי מאיר עלייה ליתא בכלל בית. ורבנן פליגי עליה דסבירא להו דעלייה בכלל בית מיהו מודו דהנודר מן העלייה מותר בבית: **דרגש.** מפרש בגמ': **מוסר ליבנה לחומה.** תוך אלפים אמה הסמוכים לעיר: **לעיבורה.** תוך שבעים אמה ושייריים סמוך לעיר: **מן האגף ולפנים.** מסתימת הדלת ולפנים אבל מה שעומד לחוץ כשהדלת נועלת מותר בו: **גמ' בבית.** דכתיב בנגעי בתים דהיינו בבית ארץ אחוזתכם. לרבות את היציע כך היא הגירסא בנסחאות. ואמרו בתוספות דלא גרסי' ליה דהא בת"כ (ב) תניא איפכא בקירות הבית ולא בקירות היציע. ולפיכך כתב הרב ר' משה בר שניאור ז"ל דלא גרסינן הכא יציע אלא בבוא כלומר בית בבוא במיני בבעונים ואלטריך לרבויי דסד"א גילף מנגעי בגדים שהבבועים אינן מטמאין בבגדים (ג) דכתיב למר ופשתים (ד) מה פשתים שלא נשתנו אף למר שלא נשתנה קמ"ל רבויא: **בבית ארץ כתיב.** כלומר בית המחובר לארץ: **מראהו עליה.** אם רצה מוכר אומר לו לנוקח עלייה מכרתי לך אע"ג דגריעא דיד לוקח על התחתונה: **לימא ר"מ היא ולא רבנן.** דלרבנן אע"ג דלא אמר בית בביתי אלא בית אני מוכר לך מראהו עלייה דהא לדידהו עלייה בכלל בית: **מאי עלייה מעולה שבבתים.** וה"ק מראהו עלייה ע"כ של מוכר דכיון דאמר ליה בית בביתי צריך לברור לו המעולה ודוקא דאמר בית בביתי הא אמר בית סתם לא אלא מראהו גרוע. והך מסקנא דהכא מחלפא אמסקנא דפ"ב דמנחות (דף קח:) דאמר התם שור בשורי הקדש הגדול הקדש תור בתורי קאמר ואקשינן עליה מהא דאמר רב הונא בר חייא משמי' דעולא בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה מאי לאו עלייה ממש ופרקי' לא מאי עלייה מעולה שבבכסיו מיתיבי בית בביתי אני מוכר לך נפל מראהו נפול עבד בעבדי אני מוכר לך מת מראהו מת ואם איתא ליחזי הי נפל והי מת אמר ליה לוקח קאמרת שאני לוקח דיד בעל השטר על התחתונה השתא דאתית להכי עליה נמי דגריעא יד בעל השטר על התחתונה ולפום הך מסקנא דאמרי' דעלייה ממש קאמר דגריעא משמע דליכא לאוקמה לדרב הונא כרבנן דאם כן למה לי בביתי דקאמר אפי' בית נמי עלייה בכלל בית הוא ואי הכי אפשר דקיימא לן כר' מאיר. מיהו כתב הרמב"ן ז"ל דאפי' למסקנא דהתם הא דרב הונא כרבנן אתיא דאיכא למימר דהאי דנקט בית בביתי ולא נקט בית סתם לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא בית סתם דמראהו עלייה דגריעא אלא אפי' כי אמר בית בביתי דבכי האי גוונא למעליותא משמע כדאמרי' התם הגדול הקדש אפי' הכי גבי לוקח מראהו עלייה דגריעא הילכך כיון דלפום מסקנא דהתם איכא למימר דמימריה דרב הונא כרבנן אתיא נקיטינן כוותייהו דעלייה בכלל בית. וכן פסק הרמב"ם ז"ל [פ"ט מהלכות נדרים הלכה ט"ו]: **ערסא דגדא.** נוהגין היו להציע מטה למזל הבית. גדא מזל ודומה לו בסוף פרק במה אשה יולאה (שבת דף סז.) **גד גדי וסנוק לא:** **כשהיו מכרין אותו.** [ל"ל למלך] שאירע לו אבל. ומתני' היא בפרק כהן גדול: **כולה שתא לא יתיב עלה.** עד עכשיו לא ישב על אותו מטה שהרי מותחת היא לשר הבית והשתא דאבל הוא יתיב עלה מהיכא תיפוק לן: **נוטל קרביטיו.** מתיר

מתני' הנודר מן הבית מותר בעלייה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [א]עלייה בכלל הבית [ב]הנודר מן עלייה מותר בבית: **גמ'** מאן תנא [ג]בבית [ג]לרבות את [א] היציע בבית לרבות את העלייה אמר רב חסדא רבי מאיר היא דאי רבנן האמרי רבנן עלייה בכלל הבית למה לי קרא בבית לריבויא אביי אמר אפי' תימא רבנן בעיא קרא דסלקא דעתך אמינא [ד]בבית ארץ אחזתכם כתיב דמחבר בארעא שמיה בית עלייה הא לא מחבר בארעא כמאן אזלא הא [ה]דאמר רב הונא בר חייא משמיה דעולא [ד]בית בביתי אני מוכר לך מראהו עלייה טעמא דא"ל בית שבביתי אני מוכר לך אבל בית סתם אינו מראהו עלייה לימא רבי מאיר היא אפילו תימא רבנן מאי עלייה [ו]מעולה [ו]שבבתים: **מתני'** הנודר מן המטה מותר בדרגש דברי רבי מאיר וחכ"א [ה]דרגש בכלל מטה הנודר מן הדרגש מותר במטה: **גמ'** מאי דרגש אמר עולא ערסא דגדא אמרו ליה רבנן לעולא הא [ז]דתנן [ז]כשהן מברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש כולה שתא לא יתיב עלה ההוא יומא יתיב עלה מתקיף לה רבינא מידי דהוה אבשר ויין דכולה שתא אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל ההוא יומא אנן יהבינן ליה אלא הא קשיא דתניא דרגש לא היה כופהו אלא זוקפו ואי אמרת ערסא דגדא הוא והתניא [ה] [ז]הכופה את מטתו לא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך הבית הוא כופה הא לא קשיא

מידי

המיוחדת

מסורת הש"ס

(א) מנחות קח:, (ב) [ברכות י:], (ג) [נ"ל שבנכסים], (ד) סנהדרין כ. מ"ק מז., (ה) שם ושם תענית ג:, (ו) [ל"ל למלך], (ז) [מגלי לא], (ח) [מצורע פרשה ו], (ט) [נגעים פי"ל מ"ג], (י) [ויקרא יג], (כ) הך מיבת בפסקים שייך אחר מיבת נקיר שמיה ע"ש קיף: וכאן ל"ל שבת סז.,

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם:

ויקרא יד לד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ר' מאיר וכו' דאי וכו' הס"ד ואח"כ מ"ה בבית אדם וכו' הוי בית עלייה דלא הד"ל: (ב) ד"ה אפילו מימה וכו' ממש אלא מאי עלייה דקתני מעולה הד"ל: (ג) ד"ה כשהן וכו' אבל כל העם וכו' הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] גמ' היציע. ל"ל הלבוע (ועי' ר"ן):

פירוש הרא"ש

מתני' הנודר מן הבית. שלא יכנס לבית: מותר ליכנס לעלייה. דלאו בכלל בית הוא: וחכמים אומרים עלייה בכלל בית. נראה דחכמים מודים כחדר ויציע דלא הוו בכלל בית הכמוכר את הבית לא מכר את החדר ואת היציע [כ"כ קא.] אלמא בלשון בני אדם לא הוו בכלל בית: גמ' לרבות את היציע. לגבי נגעים מיתניא: ר"מ היא. ולהכי אלטריך קרא לרבויי דבלשון בני אדם לא הוו בכלל בית: לימא ר"מ היא. דמשמע משום שאמר בית בביתי דמשמע בית כל דהו הא אמר בית סתם אינו יכול ליתן לו עלייה והייגו כ"מ דאמר דעלייה ליתא בכלל בית דאי רבנן אפילו אמר בי בית סתם אבל השתא דאמר ליה בית בביתי האי ליתא ומשמע לאפוקי עלייה דגריעא משום עלייה וירידה ואריך ליתן לו המעולה שבין שני בתים דהיינו בית העגול שים לו יכול ליתן לו והכי מסיק בשלהי מנחות דיד בעל השטר על התחתונה: **ערסא דגדא.** מטה העשויה למזל הבית כדאיתא ב) בפסקים גד גדי וסינוק לא כי שרא דעתיירותא נקיר שמיה ומנוי בבית הסומכים אותו בנקיות לכך מכיונים תמיד מטה מוצעת לנקיות: בשהיו מברין אותו. גבי כהן גדול [ל"ל מלך] מיתתיה כשהוא אבל ומתאיילים אותו שעורה לאשורה: **כל העם.** המברין אותו: **ההוא יומא.** שיש לו להתעצב בהכנעה ובמיפות יתיב עליה: **דרגש לא היה כופהו אלא זוקפו.** כלומר מניחו כמו שהוא זקוף ואין לפרש זוקפו על גבו דא"כ הוה ליה למימר זוקפו ודיו כדקתמרינן לקמן גבי מטה שבקליעה יוצאין ועוד לקמן איתא שמן הדין היתה צריכה כפיה אלא שאינו יכול מפני הקלטינן הקבוצין בה אבל הכא יכפה אם היא טעונה כפיה ואם אינה טעונה למה צריך לזוקפה:

עין משפט נר מצוה

יג א ב מיי' פ"ט מהל' נדרים הל' טו טוש"ע י"ד סימן ריד סעיף כח: [ג מיי' פי"ד מהל' טומאת צרעת הל' יג:]

יד ד מיי' פכ"א מהל' מכירה הל' יט טוש"ע מ"מ סימן ריח סעיף יב בהג"ה:

טו ה מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה טו:

טז ו מיי' פ"ז מהל' אבל הל' ח ופ"ב מהל' מלכים הלכה ד:

יז ז מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יח סמג עשין לרבנן ב טוש"ע י"ד סימן שפז סעי' ח:

מוסף רש"י

לימא ר' מאיר היא. דאי רבנן למה לי למימר, פשיטא, אלא לר' מאיר אלטרין דאע"ג דאמר שאין עליה בכלל בית, היכא דאמר בית בביתי אפילו עליה משמע ומראהו עליה, דיד בעל השטר על התחתונה, דימא דאליבא דר' מאיר נקט למלתיה (ראמ"ה בשמו). **אפילו תימא רבנן.** ואלטרין דמאי עליה הבית המעולה, בית בביתי משמע המיוחד והמשוב שבכולן, ומיירי שהקנהו לו בכסף או בשטר בזה הלשון (שם). **ערסא דגדא.** מוטגן היו לעבור מטה ושלתן בבית ולא היו משתמשין בהן כלל אלא למזל הבית מוצעת משום נימוס. גדא, מזל, ודומה לו (שבת סז:) גד גדי וסינוק לא (סנהדרין כ. א). **כולה שתא לא יתיב עלה.** עד הנה לא יסב על אותה מיטה שהרי מוצעת היא לנוי הבית, **ההוא יומא יתיב עלה.** והשתא דאבל הוא בעינן לאותביה עלה, מהיכא תיפוק לן (שם).

תוספות

הנודר מן הבית מותר בעלייה. דעלייה אינה בכלל בית: **בבית** לרבות היציע בבית לרבות העלייה. הק' ה"ל יאמר הא דרשינן בקירות הבית ולא בקיר היציע ואמר הר"ם דהכך בריית' אינה בת"כ ובגרסין לה הכי כנגע נראה לי ולא לאורי מבמלן אמרו בית אפל אין פותחין לו חלונות לראות נגעו בבית להניח חלר לבוע בבית להניח

מתורגם בדרגש. מפרש בגמרא ערסא דלא ואינו בכלל מיטה סתם: **ערסא דגדא.** מיטה העשויה לכבוד ולמזל ואין יושבין עליה: **אנן יהבינן.** מי שמכבדין אותו: **ואי אמרת ערסא דגדא אמאי לא היה כופהו.** דבשלמא אי ערסא דלא ניחא דלא בעי כפייה דדרגש הענוד תלוי בגלגלות והיו שיחקוף ויקטרנו למעלה מארכובותיו ולא יוכלו לשב עליו: **כל מטות שיש לו בבית.** מפני כבודו:

עין משפט נר מצוה

יח א ב מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יח:
יט ג מיי' פ"ה מהלכות כלים הלכה ח:
כ ד מיי' פ"ה מהל' אבל הלכה יח:
כא ה מיי' פ"ט מהל' נדרים הלכה טז טוש"ע י"ד סימן רי"ז סעיף כט:
כב ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ל:
כג ז מיי' פי"ד מהלכות טומאת צרעת הל' ה:

מוסף רש"י

מתיר קרביטיו. בימי אבלו. קרביטין, גולמות בנקבי אלכוהין ומכניסין לאשי לרועות התלויות בעור ועונדין ומין מרכיבין הרלועות ע"ג אלכוהות המטה. **והעריסה.** עריסת תינוקות: **משישופס בעור הדג.** כדי להחליק האלכוהות ליפותן: **למה לי שיפה עור דג.** והרי מכוסות הן תמיד בראשי החבלים המסורגין על גבי המטה: **אעולי ואפוקי בצועים.** בנקבים של אלכוהות מכניס ומוציא ראש החבל: **באבקתא.** גולמות תלוין בנקבי אלכוהותיו ובהן מכניסין ראשי לרועות התלויות בשפת העור: **שנקליטיה יוצאין.** נקליטין ד' עניים אלכוהין שמעמידין אותם במטה אחד במראשותיה ואחד במרגלותיה ומפולגין הן בראשיהן ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורסין הכילה ויש שמחברין אותן נקליטין למטה והיינו [יוצאים] שמחוברין ויוצאין מן המטה עצמה ואין יכול לכפותה מפני נקליטיה ומשום הכי זוקפה ודיו: **מגלן דעיבורא דמתא כמתא דמי וכו'.** אלא ש"מ בעיבורה יריחו היה יושב: **הא כתיב בתחומה ומדותם מחוץ לעיר.** אלמא תחום העיר מיקרי ואינו מן העיר: **יצא ליתיו ויסגיר.** על ידי חבל ארוך: **ת"ל אל פתח הבית.** דמשמע שצריך לעמוד על הפתח בשעת הסגר: **אי אל פתח הבית.** כלומר אי כתביה לחודיה ולא כתב מן הבית ס"א שיעמוד על האסקופה תחת המשקוף ויסגיר להכי אילטרי' מן הבית ללמד שצריך לצאת חוץ לאסקופה שתחת המשקוף. ומדאצריכה הכי אלמא כל שתחת המשקוף אע"פ שהוא מן האגף ולחוץ הוי בכלל בית: **שאני גבי בית דכתיב קרא מן הבית עד שיצא מן הבית כולו.** דכיון דכתב רחמנא מן הבית יתירא לרבויי יציאה אחרת אתא והיינו שיצא מכל מה שתחת המשקוף דהא אי לא כתיב מן הבית אלא ויצא הכהן אל פתח הבית הוה אמינא דעומד תחת המשקוף ומסגיר אע"ג דכתיב ויצא דמן האגף ולחוץ נלחוץ. ומכאן לאותן שנשבעין לעמוד [בחוצטגי"ם] בבית אחד דמן האגף ולפנים מותרים מן האגף ולחוץ אסורין:

מתני'

מתוך מן האגף ולחוץ: **שאני גבי בית וכו'.** אבל גבי נדרים מותר מן האגף ולחוץ. שקוף היינו אסקופה משקוף מה שעל הפתח:

מתני'

עניו כאילו אינו כפוי לכך אמר דאינו צריך לכפותו ואית דגרסי איתמר נמי דלרגש אינו בר כפייה: ל"ל **שיפת עור** הדג. ולא אין יופיו נראה שהרי הן מכוסות בחבלים המסורגין על גבה: בבזייני. בבקעים ובנקבים שבאלכוהות מקלת אלכוהות מגולות ולריכה שיפה: **באבקתא.** גולמות שיש גולמות תלוין בנקבי אלכוהותיו ובהם מכניסין ראשי הרלועות התלויות בשפת העור: **שנקליטיה יוצאין.** שנקליטיה קבועים בכרעי המטה כדרכה: זוקפה. פורס בגד באותן גולמות שבראשי הנקליטין והוי כאילו כפוי שאינו ראוי לגיסה: מותר לינבם לתחומה. דעד התחום אינו נקרא על שם העיר אבל עיבור נקרא על שם העיר: מן האגף. מקום הגפת הדלת: **אלא שמע מינה בעיבורה קא.** וקרי ליה יריחו ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה. אלמא תחום אינו מיקרי חוץ לעיר: יכול ילך לביתו ויסגיר. ע"י שליח אז על ידי חבל ארוך תלמוד לומר אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר לליכא לקיומיי בעניו אחר שהרי צריך הוא לצאת מן הבית:

מידי דהוה אמטה המיוחדת לכלים דתניא
א אם היתה מטה המיוחדת לכלים אין צריך לכפותה אלא אי קשיא הא קשיא דתניא רשב"ג אומר ב דרגש מתיר קרביטיו והוא נופל מאליו ואי דרגש ערסא דגדא הוא קרביטין מי אית ליה כי אתא רבין אמר שאילתיה לההוא מרבנן ורב תחליפא בר מערבא שמיה דהוה שכיח בשוקא דצלעי ואמר לי מאי דרגש ערסא דצלא איתמר איזהו מטה ואיזהו דרגש אמר רבי ירמיה מטה מסרגין אותה על גבה דרגש מסרגין אותו מגופו מיתיבי ג) כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה ד המטה והעריסה ה) משישופם בעור הדג ואי מטה מסתרגת על גבה למה לי שיפת עור הדג אלא הא והא מגופן מטה אעולי ואפוקי בבזיני דרגש אעולי ואפוקי באבקתא ו) א"ר יעקב בר אחא אמר רבי ז מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו א"ר יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג:

מתני' ח הנודר מן העיר ט) מותר ליכנס לתחומה של עיר ואסור ליכנס לעיבורה י אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים: **גמ'** מנלן דעיבורא דמתא כמתא דמי א"ר יוחנן דאמר קרא [1] ויהי בהיות יהושע ביריחו וגו' מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש והכתיב [2] ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא ש"מ בעיבורה אימא אפי' בתחומה הא כתיב בתחומה [3] ומדותם מחוץ לעיר: הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן האגף ולפנים: אבל מן האגף ולחוץ לא מתיב רב מרי [4] ויצא הכהן מן הבית כ) יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל [4] אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר תלמוד לומר מן הבית עד שיצא מן הבית כולו הא כיצד עומד בצד המשקוף ומנין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת השקוף והסגיר שהסגירו מוסגר ת"ל [4] והסגיר את הבית מכל מקום שאני גבי בית דכתיב מן הבית עד שיצא מן הבית כולו:

מתני'

המיוחדת. ליתן עליה כלים והואיל ואין ישנים עליה אין צריך לכפותה (ה): **קרביטין.** גולמות שבו: **קרביטין מי אית ליה.** הכי קיים להו דלא הוו להו קרביטין שאינה עשויה להתפרק אלא עומדת מוצעת לעולם: **רבן שמעון אומר אין צריך לזוקפה.** אלא הוא האבל נוטל קרביטין והיא נופלת: **דלגלי.** מוכרי עורות: **ערסא דצלא.** של עור שישן עליה אבל אינה חשובה כל כך ולהכי הואיל ואינה חשובה לא היה כופה אלא זוקפה וליו והלכך אמרי' במתני' דמותר בדרגש שאינה מטה חשובה וערסא דצלא אית לה קרביטין ופליג רשב"ג בגמרא ואמר דבעי כפיה כל כך שמתיר קרביטין והעור נופל מאליו לפי שיש לרועות סביב לעור ומותחין אותו בין ארוכות המטה וקושרין הרלועות בארוכות ושוכבין עליו וכשמתירין הרלועות והעור נופל אין לך כפיה גדולה מזו: **מטה מסרגין אותה על גבה.** שכורכין הבגד או העור שישנים עליו סביב אותם עצים שעומדים מראשותיו ומרגלותיו (ו) נקובים ומכניסין המשיחות שבבגד או שבעור לתוך אותן נקבים: **משישופס בעור הדג.** שמשפשף העצים של מטה הארוכות והקלרות בעור הדג כדי לעשותן להודין וחלקים: **למה לי שיפה עור הדג.** והלא העור מכוסה מן החבלים או מן הבגד או מן העור: **הא והא.** מסתרגין מגופן (ז): **לעיולי ולאפוקי בצוויני.** שמכניסין ראשי המשיחות שבבגד דרך הנקבים וקושרים זה בזה: **אעולי ואפוקי באבקתא.** שקושרין גולמות בעלי המטה מראשותיו וממרגלותיו ומכניסין ראשי משיחות בנקבים וקושרין בגולמות והיינו קרביטין: **שנקליטיה יוצאין.** כדאמרי' התם נקליטין שיש ואותה מטה אין אדם יכול לכפותה מפני נקליטיה אלא זוקפה על ג' מרגלותיה ומניחה ודיו: **הלכה כרבן שמעון** (ד). דאמר מתיר קרביטין: **מתני' לתחומה.** בתוך אלפים אמה: **לעיבורה.** היינו פגום נכנס פגום יוצא של אותה העיר: **גמ' אלא שמע מינה בעיבורה הוה קאי.** וקרי ליה ביריחו: **אימא ואפילו בתחומה.** הוי בתוך העיר והאי דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו בתחומה הוה קאי: תחומה אקרי חוץ לעיר דכתיב ומדותם מחוץ לעיר: **מן האגף ולפנים.** מן סגירת הפתח ולפנים. אגף כמו (יומא יח.) הגפת דלתות. אבל מן האגף ולחוץ על עודי המפתן אינו אסור: **יכול ילך לביתו ויסגיר.** ע"י שלוחו: **ת"ל אל פתח הבית.** של מנוגע צריך לעמוד: הכי גרסינן **על השקוף.** על עודי המפתן: **עד שיצא מן השקוף.** דעל השקוף איקרי בית: **כולו השקוף.** מבחוץ. מדקאמר עד שיצא מן הבית כולו אלמא השקוף נמי הוי בית ואמאי הנודר מן הבית מכל מקום שאני גבי בית דכתיב מן הבית עד שיצא מן הבית כולו: מתני'

מסורת הש"ס

ה) סנהדרין כ: כלים פט"ז מ"ט, ג) [עי' תוס' חולין כה. ד"ה להטיתן], ג) סנהדרין כ: [ע"ש] מ"ק כ:. [ע"ש], ד) [פי' הר"ן על משנה זו ממגלת בע"ק], ה) נגעים פי"ב מ"ו ת"ס פרשה מצורע חולין י:, ו) ל"ל רשב"ג,

תורה אור השלם

1. וַיְהִי בִּהְיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְנֶגְדּוֹ וְחַרְבוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אַתָּה אִם לְצָרֵינוּ:
יהושע ה יג
2. וִירִיחוֹ סֹגֶרֶת וּמְסֻגֶּרֶת מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא:
יהושע ו א
3. וּמִדַּתָּם מֵחוּץ לָעִיר אֶת פֵּאַת קֶדְמָה אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פֵּאַת נֶגֶב אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פֵּאַת יָם אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְאֶת פֵּאַת צָפוֹן אַלְפַּיִם בָּאַמָּה וְהָעִיר בְּתָוֶךְ זֶה יִהְיֶה לָהֶם מִגְרְשֵׁי הָעָרִים:
במדבר לה ה
4. וְיָצָא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שִׁבְעַת יָמִים:
ויקרא יד לח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה המיוחדת וכו' לכפותה הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה רבן שמעון ג"ג אומר דרגש אין צריך וכו' נוטל קרביטיו והיא נופלת הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה קרביטין גולמות שבו ואח"כ ד"ה קרביטין מי אית ליה וכו' לעולם הס"ד ואח"כ ד"ה מטה מסרגין וכו' ומרגלותיו הס"ד ואח"כ מ"ה מגופו שאותם עצים נקובים ומכניסים: (ב) ד"ה הא וכו' מגופן הס"ד ואח"כ מ"ה עיולי ואפוקי בבזיוני שמכניסין כל"ל: (ד) ד"ה הלכה כר' שמעון ב"ג דאמר:

תוספות

דרגש מתיר קרביטיו והעור נופל. קרביטיו גולמות שמחוברין במטה וקשורין בעור: **ערסא דצלא.** מטה של עור ומולין לרועות בשפת העור סביב וכשרוצין לנוטתו עונדים הרלועות בארוכות המטה וכשמתירין אותם נופל מאליו ואי דרגש ערסא דגדא הוא קרביטין מי אית ליה כי אתא רבין אמר שאילתיה לההוא מרבנן ורב תחליפא בר מערבא שמיה דהוה שכיח בשוקא דצלעי ואמר לי מאי דרגש ערסא דצלא איתמר איזהו מטה ואיזהו דרגש אמר רבי ירמיה מטה מסרגין אותה על גבה דרגש מסרגין אותו מגופו מיתיבי כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה המטה והעריסה משישופם בעור הדג ואי מטה מסתרגת על גבה למה לי שיפת עור הדג אלא הא והא מגופן מטה אעולי ואפוקי בבזיני דרגש אעולי ואפוקי באבקתא א"ר יעקב בר אחא אמר רבי מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו א"ר יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג: **מתני'** הנודר מן העיר מותר ליכנס לתחומה של עיר ואסור ליכנס לעיבורה אבל הנודר מן הבית אסור מן האגף ולפנים: **גמ'** מנלן דעיבורא דמתא כמתא דמי א"ר יוחנן דאמר קרא ויהי בהיות יהושע ביריחו וגו' מאי ביריחו אילימא ביריחו ממש והכתיב ויריחו סוגרת ומסוגרת אלא ש"מ בעיבורה אימא אפי' בתחומה הא כתיב בתחומה ומדותם מחוץ לעיר: הנודר מן הבית אינו אסור אלא מן האגף ולפנים: אבל מן האגף ולחוץ לא מתיב רב מרי ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר תלמוד לומר מן הבית עד שיצא מן הבית כולו הא כיצד עומד בצד המשקוף ומנין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת השקוף והסגיר שהסגירו מוסגר ת"ל והסגיר את הבית מכל מקום שאני גבי בית דכתיב מן הבית עד שיצא מן הבית כולו: מתני'

פירוש הרא"ש

מידי דהוה אמטה מיוחדת לבלים. והא דאמרינן בכופין דף המטות היינו מטות המיוחדות לבלים ולישבה: דרגש שהוא קשור בה: בשוקא [ס"א דגלדאי] דצלעי. לצעניס הבקיאים במלאכת עור: **ערסא דצלא.** מטה של עור ולפי שהעור ממקלקל בנגעו בארץ פערוהו מכפיה: מסרגין אותה על גבה. על גב הארוכות: מסרגין אותו מתוכו. מתכרו לארוכות המטה: משישופם בעור הדג. לחליקה ואז נגמרה מלאכתם לקבל טומאה: למה לי שיפת עור הדג. והלא הארוכות מכוסות בסריגי המטה: **אעולי ואפוקי בבזיוני.** בנקבי הארוכות: **באבקתא.** גולמות התלויות בארוכה: שנקליטיה יוצאין. עץ יוצא מאמצע המטה ס' במראשותיה ואחד במרגלותיה והן גבוהין ונותנין עץ ארוך על שניהן ופורסין עליו סדין לאהל על המטה ואינם קבועין במטה ואם יש מטה שנקליטיה יוצאין מגופה וקבועין בה ואין יכול לכפותה מפני אותן נקליטין זוקפה על לדה ודיו: **מתני' ואסור ליכנס לעיבורה.** שבעיר אמה ושריה שנותנים אותם עיבור לעיר ומסס והלאה מודדין תחום שבת: **מן האגף ולפנים.** ממקום הגפת הדלת: **גמ' הכתיב ומדותם מחוץ לעיר.** אלמא תחום העיר מיקרי חוץ לעיר: יכול ילך לביתו ויסגיר. על ידי שליח אז על ידי חבל ארוך תלמוד לומר אל פתח הבית אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר דליכא לקיומיי בעניו אחר שהרי צריך הוא לצאת מן הבית. להיות מן האגף ולחוץ אלמא קרינן ביה פתח הבית: **אל פתח אי אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר.**

מתני' קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן. משום דכיון שפרט הדברים הנאסרים עליו שוינהו עליה כהקדש ומש"ה מתסר בחילופיהן ובגידוליהן כי היכי דחלופי הקדש וגדולו אסירי דלא דמי לנודר סתם מן התאנים ומן הענבים שכיון שלא פרט ואסר עליו כל המין לא עשאם עליו הקדש שלא נתכוון אלא מאכילת אותו מין ומש"ה לא מתסר בחילופיהן ובגידוליהן אלא בפורט כי הכא דאמר פירות האלו. והוא הדין נמי דאם אמר פירות מקוס פלוני או פירותיו של פלוני דכיון שייחד הרי הוא כפורט ואסור בחילופיהן ובגידוליהן וכמו שנפרש במשנה שלפנינו בס"ד. וכי תימא היכי אמרינן דמאי דמתסר בחילופיהן ובגידוליהן משום פורט הוא והא בעי רמי בר חמא לעיל בפ' השותפין (דף מז.) קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן וספיקיה דרמי בר חמא הוא מי טעמא דמתניתין משום כוונת הנודר הואי הלכך דוקא נודר אסור אבל מודר לא או דלמא דלאו משום כוונת הנודר הוא אלא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו והוא הדין בכל איסורי הנאה שחילופיהם אסוריס למחליף עצמו וכמו שכתבתי למעלה. ודוקא מי טעמא דחילופיהן כגידוליהן דמו לאו דוקא באומר אלו דבכל איסורי הנאה נמי אסירי חילופיהן וכיון (להאי או דלמא) דאלו לאו דוקא כי נימא נמי דמשום כוונת הנודר הוא משמע דאלו לאו דוקא דהוא הדין באוסר בכלל דהא רמי בר חמא לא אסתפק באלו מי דוקא מי לאו דוקא יש לי לומר דלעולם אלו דוקא ואפילו נימא דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו משום דההוא טעמא לא סגי אלא לאסרן על המחליף עצמו אבל לאסרן לאחר לא ומתני' פסיק ותני אסור בחילופיהן ובגידוליהן אפילו החליפן אחר והאי איסורא על כרחיך משום אלו הוא דהא חלופי איסורי הנאה כשהחליפן אחר לא אסירי ורמי בר חמא לעיל הכי קאמר פשיטא לי דכשהחליפן אחר משום אלו מתסר הלכך דוקא נודר אסור אבל מודר לא מיהו הא מיבעיא לי החליפן הוא מי מתסרי חליפין דוקא משום אלו דנימא דדוקא גבי נודר אבל מודר לא כי היכי דאמר כשהחליפן אחר או דלמא נהי דכשהחליפן אחר אסירי דוקא משום אלו כשהחליפן הוא לא צריך אלו דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו לא שנא נודר ול"ש מודר ודקתני תנא אלו משום החליפן אחר נקט ליה דבלאו אלו לא מתסר בחילופיהן. כן נראה לי וכבר כתבתי מזה למעלה [נב:]: **שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן.** דנהי דשאני אוכל שאני טועם מפיש איסורא אפי' הכי לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן הא כי אכיל חליפין וגידולין לא טעים הנהו פירות דאסר עליה: **בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין.** אכולה מתני' קאי. וה"ק מאי דאמרי' בריש'א אסור בגידולין דמשמע דוקא בגידולין מתסר אבל בגידולי גדולין שרי הני מילי בדבר שזרעו כלה דבכי האי גוונא נהי דבגידולין ראשונים מיתסר דאע"ג דליכא מידי ממאי דאסר בגידולין דהא זרעו כלה אפי' הכי לא גריעי גידולין מחליפין דחליפין נמי אע"ג דלית בהו מידי ממאי דאסר עליה אפי' הכי אסירי מיהו בגידולי גידולין שרי דכיון דגידולין בדבר שזרעו כלה כחליפין דמו כי היכי דחליפי חליפין מותרין כדמוכח לעיל בהשותפין [מז:] גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ה"נ גידולי גידולין שרי ומש"ה קתני ובגידוליהן דמשמע אבל גידולי גידולין לא משום דמיירי בדבר שזרעו כלה. וכן נמי סיפא דשאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה בין בריש'א בין בסיפא אפילו גידולי גידולין אסורים משום דכיון דאין זרעו כלה הרי בגידולי גידולין הללו מעורב בהן מן האיסור הראשון ונדרים הוה להו דבר שיש לו מתירין כדאמרי' בגמרא [נט.] וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל [בילה ג:]: **האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי וכו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן.** אשמועינן רבותא דמייחד פירותיו של פלוני כי הכא דייחד מעשה ידי אשתו כאומר אלו דמי ומתסר בחילופיהן ובגידוליהן. ולא תקשי לך מעשה ידיה דבר שאין בו ממש הוא דאיכא לאוקמה באומר קונם ידיך למעשיהם אי נמי מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו כתב הרב רבי יונה ז"ל דלא מתסר אלא בכנגד מעשה ידיה שאם אשתו טחנה ואפתה ומכרה לחם להיות מעות שכנגד טחינה ואפיה שלה ודכנגד חטים שלו: **שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן.** בהך סיפא נמי אשמועינן רבותא טפי ממתניתין קמייתא דאע"ג דאמר אלו כיון דאסיק דבוריה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דהא מעשה ידי אשתו כאלו דמי וכדכתיבנא ואפילו הכי קתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דשאני אוכל שאני טועם לא מסתייה דלא מפיש איסורא לגבי חליפין וגידולין כי לא אמר אלו דאדרבה שרי בהו כי אמר אלו משום דבחליפין וגידולין ליכא טעמא דאיסורא הלכך כי אסיק דבוריה שאני אוכל שאני טועם למשריינהו אתא. והיינו רבותא דהאי שאני אוכל דהך מתני' טפי משאני אוכל דמתני' קמייתא דשאני אוכל דריש'א לא קאי אאלו ורא"י לדבר בפרק הנודר מן המבושל (לעיל דף נב:) בעי למפשט בעיין דשאני אוכל דוקא מדקתני מותר בחילופיהן ובגידוליהן דמשמע הא ביולא מהן אסור ואם איתא דשאני אוכל דריש'א קאי אאלו היכי פשטינן מינה שאני הכא דאמר אלו אלא ודאי כדאמרן: **שאם עושה איני אוכל עד הפסח וכו' מותר לאכול ולהתכסות לאחר הפסח.** דלא מספקינן דלמא עד הפסח קאי על שאם עושה ואיני אוכל לעולם קאמר דאי הכי הוה ליה למימר שאם עושה עד הפסח איני אוכל כדקתני סיפא ומדלא קאמר הכי משמע דעד הפסח אאכילה קאי (נמי)[ג]: **שאם נהנית לי עד הפסח וכו'.** הך מתני' פריש'נא לה לעיל בפרק ואלו מותרין (דף טו.) לרב יהודה כדאית ליה ולרב נחמן כדאית ליה:

גמ'

מתני' בדבר שזרעו כלה. בקרקע וגדל כגון חטה וכיוצא בה דהיינו גידולין גמורין: **אבל בדבר שאין זרעו כלה.** כגון השומיס והבצלים שאינו כלה בקרקע אלא שרבה וגדל בגופו: **אפילו גידולי גידולין אסורין.** דכגופייהו דמו: **מעשה ידיך עלי.** ונתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה הואיל ואמר עלי אסור בחילופיהן וכו' אבל כי אמר שאיני טועם משמע מהן גופן איני טועם הלכך מותר בחילופיהן ובגידוליהן אם זרעו ונמחו: **שאם עושה איני אוכל עד הפסח.** דאמר הכי קונם עלי מה שאם עושה שאיני אוכל ממעשה ידיך עד הפסח או שאמר קונם שאם עושה שאיני מתכסה מכל מלאכתך עד הפסח: **מותר לאחר הפסח.** שהרי לא נדר מכל מה שתעשה אלא עד הפסח [ג]: **אפי' לאחר הפסח אסור.** לאכול ולהתכסות מכל שעושה לעולם שהרי לא קבע בו זמן: היה עומד באדר ואמר קונם שאם נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח: הלכה לאחר

מתני' [ו] אקונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן [ו] בשאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין גהאומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין דשאת עושה איני אוכל עד הפסח שאת עושה איני מתכסה עד הפסח עשתה לפני הפסח מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח שאת עושה עד הפסח איני אוכל ושאת עושה עד הפסח איני מתכסה עשתה לפני הפסח אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח [ג] השאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח

מסורת הש"ס

ו) לעיל מז. נב: לקמן נט., ג) לעיל טו., ג) רש"א מ"ז,

הגהות הב"ח

(ו) במשנה שאיני אוכל כל"ל וכן בכל העמוד: (ג) רש"י ד"ה מותר וכו' עד הפסח הס"ד ואמ"כ מ"ה אסור לאכול ולהתכסות אחר הפסח אפילו אחר הפסח וכו' מכל מה שעושה:

פירוש הרא"ש

מתני' קונם פירות האלו עלי כו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן. אם החליפן לכתחלה אסור הממליף בדמיהן מדרבנן אסרו דמי כל אסורי הנאה וגדולי קונם אסורים כגדולי הקדש והוא הדין אפי' לא אמר אלו דיכול דאמר קונם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בחליפין וגדולין והא דקאמר אלו משום דבעי למימר ובגידוליהן דאי אסר עצמו בכל הפירות מאי נפקא מיניה בגידולין של אלו בלאו הכי אסר עצמו בכל הפירות שבעולם אי לאו דאמרי בגדולין קודם שהגיעו לכלל פירות: **שאני אוכל שאני טועם כו'.** דלא אסר עליו אלא אכילה וטעימה מהם: **אבל בדבר שאין זרעו כלה.** כגון בצלים וכיוצא בהם אפילו גדולי גדולין הוו כמו גוף האסור כיון שאין הזרע כלה: **קונם מעשה ידיך עלי.** אסר כל מה שהיא עושה ומכינה לו לאכול ואם נטעה אילן הגידולין אסורין: **שאת עושה איני אוכל עד הפסח כו' מותר לאכול ולהתכסות אחר הפסח.** שלא אסר על עצמו מעשה ידיה כי אם עד הפסח ולא אמרינן עד הפסח לא קאי כי אם על שאת עושה אבל איסור אכילה וכיסוי הוא לעולם: **שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכת את לבית אביך עד החג.** היה עומד אחר החג ואסר עליה הנאתו עד הפסח אם תלך לבית אביה עד החג:

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ה מהל' נדרים הל' יג טוש"ע י"ד סימן רטז סעיף ח:
כה ב מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעי' ב:
כו ג מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעי' ג:
כז ד (מיי' פ"ה מהל' נדרים הל' יב) טוש"ע י"ד סימן רכ סעיף כא:
כח ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף כב:

מוסף רש"י

קונם הן לפי. או קונם הן על פי, אסור בחילופיהן. אם נתחלפו בפירות אחרות ודבר שלא בא לעולם הוא, ובגידוליהן. שנטען והגדילו (לעיל מז.). שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג. כגון דקאי באדר ואמר קונם תהא הנאתי עליך מאכל ומשקה עד הפסח אם תלכי לבית אביך מכאן עד החג עד קוטות (לעיל טו.).

תוספות

קונם פירות האלו עלי. ולא גרסי' פירות אלו: אסור בחילופיהן ובגידוליהן. לכיון דהזכיר קונם סתם ולא הזכיר אכילה אסר עצמו בין בחילופיהן בין בגידוליהן: שאני אוכל שאני טועם. לא אסר עצמו אלא בגוף הפירות: בדבר שזרעו כלה. הגידולין הוו כגוף אחר: אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין. כגון בצלים שאין הבצל כלה אלא מוסיף אחרים עליו הלכך גידולין כגופן: האומר לאשתו קונם מעשה ידיך. פי' אם תעשה לי מאכל אסור בחליפיהן אם הכינה לו מאכל והחליפן בפירות: בגידולין. פי' בגידולי פירות שלקח מן החליפין: שאני טועם מותר בחליפין. שלא אסר עצמו אלא מהם אבל בדבר שאין זרעו כלה אסור בגידולין גידולין ומשכחת לה כגון שנטע אילן או זרע דבר שאין זרעו כלה ונמצא שהגידולין אסורין עליהן דהיינו כמו מעשה ידיה והלכך גידולי גידולין אסורין בדבר שאין זרעו כלה אבל בדבר שזרעו כלה הגידולין אסורין וגידולי גידולין מותרין: קונם שאת עושה איני אוכל עד הפסח. ממה שאת עושה ואשמועינן דלא תימא דה"ק איני אוכל מכל מה שתעשה עד הפסח לעולם וקן כולם אשמועינן

כגידוליהן דמו לאו דוקא באומר אלו דבכל איסורי הנאה נמי אסירי חילופיהן וכיון (להאי או דלמא) דאלו לאו דוקא כי נימא נמי דמשום כוונת הנודר הוא משמע דאלו לאו דוקא דהוא הדין באוסר בכלל דהא רמי בר חמא לא אסתפק באלו מי דוקא יש לי לומר דלעולם אלו דוקא ואפילו נימא דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו משום דההוא טעמא לא סגי אלא לאסרן על המחליף עצמו אבל לאסרן לאחר לא ומתני' פסיק ותני אסור בחילופיהן ובגידוליהן אפילו החליפן אחר והאי איסורא על כרחיך משום אלו הוא דהא חלופי איסורי הנאה כשהחליפן אחר לא אסירי ורמי בר חמא לעיל הכי קאמר פשיטא לי דכשהחליפן אחר משום אלו מתסר הלכך דוקא נודר אסור אבל מודר לא מיהו הא מיבעיא לי החליפן הוא מי מתסרי חליפין דוקא משום אלו דנימא דדוקא גבי נודר אבל מודר לא כי היכי דאמר כשהחליפן אחר או דלמא נהי דכשהחליפן אחר אסירי דוקא משום אלו כשהחליפן הוא לא צריך אלו דטעמא משום דחילופיהן כגידוליהן דמו לא שנא נודר ול"ש מודר ודקתני תנא אלו משום החליפן אחר נקט ליה דבלאו אלו לא מתסר בחילופיהן. כן נראה לי וכבר כתבתי מזה למעלה [נב:]: **שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן.** דנהי דשאני אוכל שאני טועם מפיש איסורא אפי' הכי לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן הא כי אכיל חליפין וגידולין לא טעים הנהו פירות דאסר עליה: **בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורין.** אכולה מתני' קאי. וה"ק מאי דאמרי' בריש'א אסור בגידולין דמשמע דוקא בגידולין מתסר אבל בגידולי גדולין שרי הני מילי בדבר שזרעו כלה דבכי האי גוונא נהי דבגידולין ראשונים מיתסר דאע"ג דליכא מידי ממאי דאסר בגידולין הא זרעו כלה אפי' הכי לא גריעי גידולין מחליפין דחליפין נמי אע"ג דלית בהו מידי ממאי דאסר עליה אפי' הכי אסירי מיהו בגידולי גידולין שרי דכיון דגידולין בדבר שזרעו כלה כחליפין דמו כי היכי דחליפי חליפין מותרין כדמוכח לעיל בהשותפין [מז:] גבי מכרן וקדש בדמיהן מקודשת ה"נ גידולי גידולין שרי ומש"ה קתני ובגידוליהן דמשמע אבל גידולי גידולין לא משום דמיירי בדבר שזרעו כלה. וכן נמי סיפא דשאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה בין בריש'א בין בסיפא אפילו גידולי גידולין אסורים משום דכיון דאין זרעו כלה הרי בגידולי גידולין הללו מעורב בהן מן האיסור הראשון ונדרים הוה להו דבר שיש לו מתירין כדאמרי' בגמרא [נט.] וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל [בילה ג:]: **האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי וכו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן.** אשמועינן רבותא דמייחד פירותיו של פלוני כי הכא דייחד מעשה ידי אשתו כאומר אלו דמי ומתסר בחילופיהן ובגידוליהן. ולא תקשי לך מעשה ידיה דבר שאין בו ממש הוא דאיכא לאוקמה באומר קונם ידיך למעשיהם אי נמי מעשה ידי אשתו לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו כתב הרב רבי יונה ז"ל דלא מתסר אלא בכנגד מעשה ידיה שאם אשתו טחנה ואפתה ומכרה לחם להיות מעות שכנגד טחינה ואפיה שלה ודכנגד חטים שלו: **שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן.** בהך סיפא נמי אשמועינן רבותא טפי ממתניתין קמייתא דאע"ג דאמר אלו כיון דאסיק דבוריה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דהא מעשה ידי אשתו כאלו דמי וכדכתיבנא ואפילו הכי קתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דשאני אוכל שאני טועם לא מסתייה דלא מפיש איסורא לגבי חליפין וגידולין כי לא אמר אלו דאדרבה שרי בהו כי אמר אלו משום דבחליפין וגידולין ליכא טעמא דאיסורא הלכך כי אסיק דבוריה שאני אוכל שאני טועם למשריינהו אתא. והיינו רבותא דהאי שאני אוכל דהך מתני' טפי משאני אוכל דמתני' קמייתא דשאני אוכל דריש'א לא קאי אאלו ורא"י לדבר בפרק הנודר מן המבושל (לעיל דף נב:) בעי למפשט בעיין דשאני אוכל דוקא מדקתני מותר בחילופיהן ובגידוליהן דמשמע הא ביולא מהן אסור ואם איתא דשאני אוכל דריש'א קאי אאלו היכי פשטינן מינה שאני הכא דאמר אלו אלא ודאי כדאמרן: **שאם עושה איני אוכל עד הפסח וכו' מותר לאכול ולהתכסות לאחר הפסח.** דלא מספקינן דלמא עד הפסח קאי על שאם עושה ואיני אוכל לעולם קאמר דאי הכי הוה ליה למימר שאם עושה עד הפסח איני אוכל כדקתני סיפא ומדלא קאמר הכי משמע דעד הפסח אאכילה קאי (נמי)[ג]: **שאם נהנית לי עד הפסח וכו'.** הך מתני' פריש'נא לה לעיל בפרק ואלו מותרין (דף טו.) לרב יהודה כדאית ליה ולרב נחמן כדאית ליה:

הכי: שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג. עומד בחודש אחד לפני הפסח ואמר קונם שלא תהא נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך מעכשיו ועד החג והלכה לפני הפסח אסורה עד הפסח כלומר אם הלכה לבית אביה:

גמ' איש כפר ימא. שהיה דר בכפר שהיה עומד על שפת הים: **העלה בידו.** העלה שאלה זו בפיו כדמתרגמינן ובידו דלפה ובפומיה ממלל (ישעיה ו): **ורבו גדוליו על עיקרו.** לאו דרייה בלחוד קאמר אלא דרייה שכיולא בה במידי דאתי מעלמא היה בה כדי לבטל את האיסור מיהו בגדולין מספקא ליה אי גדולי היתר מעלין את האיסור או לא. וע"ל דעיקר ספיקיה אי אמרינן דגדולין כיון שנמשכין ויולאין מן העיקר שאינו כלה אי הוו להו כעיקר ואסירי אי הוו להו כהיתר ומעלין את האיסור. ובדין הוא דהוה ליה למיבעי גידולין עצמן שרו או אסירי מיהו הא בהא תליא דאי גידולי היתר מעלין את האיסור פשיטא דשרו ואי אין מעלין פשיטא דאסירי דאי שרו היו מעלין. כך נראה בעיני ובסמוך תראה מה שהזקיקני לפרש כך: **בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר.** כלומר דלא הוי תרומה דאתו גידולין ומבטלין עיקר מיהו טבל הוי דהא בטלו גדוליו את העיקר. ודקאמרינן מותר לומר דפקע שם תרומה מיניה ושרי באכילת עראי: **שביק מר תרין.** רבי יוחנן ורבי יונתן דסבירא להו דלא אתו גידולין ומבטלין עיקר: **ילדה שסיבכה בזקנה.** ילדה שלא עברו עליה ג' שנים וקללה והרכיבה בנטיעה זקנה שעברו עליה ג' שנים ובה פירות שאילו לא היו בה פירות אמרינן בפרק משוח מלחמה (סוטה מג:) **דילדה שסבכה בזקנה בטלה: אע"פ שהוסיף מאתים אסור.** אע"פ שהוסיפו אותן פירות בגידולין מאתים על מה שהיו קודם שסבכה אסור. אע"ג דגידולין של היתר מזקנה קאתו וקיימא לן ילדה שסבכה בזקנה בטלה אפילו הכי כיון שפירות הללו כבר היו בה קודם שסבכה אין גידולין שבהם מבטלין עיקר: **אף על פי שנעקר הכרם.** וגדל אח"כ בהיתר אסור. אלמא גידולין כיון שמן העיקר הם יוצאין הרי הם כמוהו וגבי שביעית נמי לא שנא: **שהקנה.** שהפרים תרומתה ומעשרותיה: **וזרעה.** לפי שיש בתותה ליטרא כמה בצלים והוא נוטעה אילך ואילך שייך בה לשון זריעה: **מעשרה לפי כולה.** לפי הגידולין והעיקר. אלמא אתו גידולין המחויבין ומבטלין את העיקר הפטור. ואף על גב דלעיל בסמוך אמר רבי אבהו משמיה דרבי יוחנן דילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור דאלמא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר אמוראי נינהו ואלימא דר' יוחנן: **דלמא לחומרא שאני.** לעולם אימא לך דמדינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר דאדרבה הרי הם כמוהו אלא דהכא משום חומרא בעלמא אמרינן דמבטלין. ובמה שפירשתי לא קשיא לן הא דמקשו הכא הא חומרא דאתי לידי קולא הוא דאי מעשר מינה ובה דלמא מעשר מן העיקר על הגידולין והוי מן הפטור על החיוב ואי מעשר עליה ממקום אחר הוה ליה מרבה מעשרותיו דלא קשיא כלל דהואיל דאין גידולין מעלין את העיקר הוו להו גידולין כעיקר כיון דמייני רבו והך ליטרא עיקרה וגידולה פטירי מדינא וכי מעשר מינה ובה ליכא למיחש כלל: כל

(ה) לאחר הפסח בבל יחל אשאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח: **גמ'** האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי וכו': ישמעאל איש כפר ימא ואמרי לה איש כפר דימא העלה בידו בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו והכי קא מיבעיא ליה גידוליו היתר ועיקרו אסור (ג) כיון דרבו גידוליו מעיקרו אותן גידולי היתר מעלין את האיסור או לא אתא לקמיה דרבי אמי לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא פשט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר א"ל ר' ירמיה ואיתימא רבי זריקא שביק מר תרין ועביד כחד מאן נינהו תרין דא"ר אבהו א"ר יוחנן ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור וא"ר שמואל בר רבי נחמני א"ר יונתן בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור הדר אתא לקמיה דר' אמי ופשיט ליה מן הדא דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה אלמא אותן גידולין מבטלין עיקר דלמא לחומרא שאני אלא מן הדא דתניא רבי שמעון אומר כל **הלכה לאחר הפסח.** והרי היא נהנית ממנו קודם הפסח נמצא עובר בלא יחל דברו במה שנהנית ממנו קודם הפסח שהרי הוא הדירה עד הפסח: **ומותרת לילך לאחר הפסח.** שהרי לא הדירה אלא עד הפסח: **גמ' העלה בידו בצל.** ברייתא היא או בעיא היא דאיבעיא בני מדרשא: **שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית.** איכא דאמרי שעיקרו גדל בשביעית ונתגדל (ג) עד שרבו גידוליו על עיקרו: **וקא מיבעיא ליה הכי.** גידוליהן שיתיהנו היתר שגדלו בשמינית ועיקרו אסור בהנאה שהרי גדל בשביעית וחייבין בביעור (ד) וכיון דרבו גידוליו על עיקרו שהיו יותר מן העיקר אותן גידולי היתר מעלין את האיסור שמבטלין את האיסור כולו או לא: **מופר.** דגידולי היתר מבטלין את האיסור והכא נמי לא שנא: **ילדה.** של ערלה: **שסיבכה.** שהרכיבה בתוך אילן זקן של היתר והיו בה פירות הערלה: **ואע"פ שהוסיפה.** פירות לאחר שהרכיבה מאתים חלקים יותר ממה שהיתה בשעת הרכבה אע"ג דשאר ערלה בטלה במאתים (ה): **אסור.** אלמא דלא אתו גידולין דהיתר ומעלין את האיסור: **ופשט ליה מן הדא.** דמותר דהווין נמי תרין: **ליטרא.** ממש של בצלים: **שתיקנה.** שעישרה כהלכתה וזרעה וגדלה: **מתעשרת לפי כולה.** אע"פ שכבר עישר מן העיקר והעיקר קיים ואינו כלה צריך להפריש מן הגידולים ומן העיקר לפי שבטלו גידולים את העיקר (ו) הכא נמי ההוא בצל שהעלה ישמעאל גידולין מבטלין את העיקר: **דלמא לחומרא שאני.** כגון הכא גבי ליטרא בצלים דלחומרא קאמר דצריך לעשר משום דגדולין מבטלין את העיקר אבל לקולא כגון בעיא דישמעאל דהוי להתיר לא אמר: כגון

(ה) לאחר הפסח בבל יחל אשאת נהנית לי עד החג אם הולכת את לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח: **גמ'** האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי קונם הן על פי קונם הן לפי וכו': ישמעאל איש כפר ימא ואמרי לה איש כפר דימא העלה בידו בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו והכי קא מיבעיא ליה גידוליו היתר ועיקרו אסור (ג) כיון דרבו גידוליו מעיקרו אותן גידולי היתר מעלין את האיסור או לא אתא לקמיה דרבי אמי לא הוה בידיה אתא לקמיה דרבי יצחק נפחא פשט ליה מן הדא דאמר רבי חנינא תריתאה אמר רבי ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר א"ל ר' ירמיה ואיתימא רבי זריקא שביק מר תרין ועביד כחד מאן נינהו תרין דא"ר אבהו א"ר יוחנן ילדה שסיבכה בזקינה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור וא"ר שמואל בר רבי נחמני א"ר יונתן בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור הדר אתא לקמיה דר' אמי ופשיט ליה מן הדא דאמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה אלמא אותן גידולין מבטלין עיקר דלמא לחומרא שאני אלא מן הדא דתניא רבי שמעון אומר כל

(ה) [בכורות מב:], **ב)** סוטה מג: ע"ש ממנות סט:, **ג)** ממנות סט:, **ד)** שם ע.,

הגהות הב"ח

(א) במשנה אחר הפסח בלא יחל דברו שאת נהנית לי כלי: **(ב)** גמ' וכיון דרבו גידוליו על עיקרו: **(ג)** רש"י ד"ה שעיקרו וכו' ונתגדל בח' עד שרבו: **(ד)** ד"ה וקא מיבעי' וכו' וחייבין בביעור שם ד"ה ואמ"כ מ"ה וכיון וכו' האיסור כולו או לא הס"ד: **(ה)** ד"ה ואע"פ וד"ה אסור הד"ל: **(ו)** ד"ה מתעשרת וכו' את העיקר והכי נמי:

מוסף רש"י

ילדה שסיבכה בזקינה. נטיעה של ערלה ובה פירות והרכיבה בזקנה שעברו לה ימי ערלתה, אפילו הוסיפו הפירות בעוני לאחר שסיבכה במאתים של היתר מהניה שם מן האיסור, אסור. ואע"ג דערלה בטלה במאתים, כדאמר בפסחים (מח.) שם אחד מן המאתים, ממותר שתי מאות שנשתיירו בטור, מכאן לערלה שבטלה במאתים, אפילו הכי הכא אסור, דחד גופא הוא ובחר עיקר אזלינן (מנחות סט:). **ונעקר הכרם.** אפילו הוסיף לאחר עיקור הכרם הגדל בהיתר במאתים חלקים יותר מהניה בו באיסור, אסור. משום כלאים (שם). **שתיקנה.** שעישרה, וזרעה. כלומר שנשלה, מתעשרת לפי כולה. שצריך לעשר אף ליטרא לאשתה (שם ע.).

פירוש הרא"ש

לאחר הפסח בלא יחל דברו. אם הלכה לאחר הפסח עוברת בבל יחל למפרע על מה שנהנית ממנו קודם הפסח: **גמ' איש כפר ימא.** היה בכפר שעל שפת הים: **כפר דימא.** כך שם העיר: **העלה בידו בצל.** הלכה זו כדאמרי' בגיטין (דף סו:) זו הלכה העלה תנניא איש כפר אונו: גידוליו היתר ועיקרו אסור. פשיטא לי דגדוליו מותרין אפי' לא רבו כי העיקר אינו יכול לבטל הגידולין כדדרשינן בחולין כתיב המלאה וכתיב הזרע הא כילד זרוע מעיקרו בהדרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא אלמא אע"ג שגדל האיסור מעט מעט לא אמרינן קמא קמא בטיל וה"מ נמי גידולי היתר בעיקר האיסור לא בטלי כי קא מבעיא לי אם רבו גידולי היתר על העיקר אם מבטלין אותו ברוב ואע"ג דעיקר לא מבטל גדולין הייגו משום שגידולין חשיבי שאמיד גדלין והולכין אי דילמא כי היכי דלא מבטל עיקר לגידולין הכי נמי לא מבטלין גידולין לעיקר ולא דמי לשאר איסורין שמבטלין ברוב משום דהקל לא מתערבי לגמרי יחד אלא נתוספו גידולין על העיקר: בצל של תרומה. אף על פי שהוא דבר שאין זרעו כלה אם נטעו ורבו גידוליו על עיקרו שהבצל יכול לעלות [בחלד ומאכל] של הגידולין מותר אלמא גידולין מבטלי לעיקר: ילדה שסבכה בזקנה. ייחור של ערלה שהרכיבה בענף זקנה: ובה פירות. של ערלה אף על פי שהוסיף מאתים של היתר אסור. וגידולי היתר לא מבטלי לאיסור: בצל ששתלו בכרם. ונאסר בהנאתה: ונעקר הכרם. אע"פ שהוסיף מאתים של היתר אסורה: ליטרא בצלים שתקנה. שהפרים ממנה תרומה ומעשרות והלי דנקט ליטרא שהמשקל גורם לידע מה ליתוסף בהם: וזרעה מתעשרת לפי בולה. כי העיקר בטל בגידולין וחזר כולו להיות בטל: דלמא לחומרא. למייבו במעשר מדרבנן ויעשר עליו מעצין שאינו נקוב וכן התוספת הוי כטבל שנתערב בחולין ולריך לעשר עליו ממקום אחר מלקוח מן העובדי כוכבים לגמלן דאמר יש קנין לו קנין לו מעצין שאינו נקוב כדאיתא בהקומץ רבה [מנחות לח.] אבל לא מן הדמאי כי נתרמה ממנו תרומה גדולה ומיהו לא דמי לתן דבמה שאין זרעו כלה אם נטעו ורבו גידוליו על עיקרו שהבצל יכול לעלות [בחלד ומאכל] הוי רובא חולין ומדאורייתא בטלי הכא דאיכא רובא תוספת מחייב מדאורייתא ונראה דאפילו לגמלן דאמר אין בילה בדבר הניכר הכא מודה דיש בילה כי הייקה ולחלוחית הקרקע מבלבל ומערב יחד ותורם ומעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו:

תוספות

לאחר הפסח. אם נהנית לפני הפסח משלו הרי היא בבל יחל שהרי תלה שלא תלך: **שאת נהנית לי עד החג אם את הולכת עד הפסח.** והיא עומדת בחדש אחד לפני הפסח: **הלכה לפני הפסח אסורה להנות משלו עד החג ומותרת לילך לאחר הפסח.** דבשלא הלכה לפני הפסח לא חל הנדר כלל: **כפר ימא. דימא.** אם הכפר: **העלה בידו בצל.** שגדל בשביעית ועקרו בשביעית ויש לו דין פירות שביעית לענין ביעור ושאר דינין: **ונטעו בשמינית.** שכן דרך נוטעי בצלים שנוטע אחד והרבה בצלים ממנו והוא אינו כלה: **והכי קמיבעיא ליי'** גידולי היתר הם דלא גזרו על גידולי שביעית לאיות שביעית כמו שגזרו על גידולי תרומ' שבתרומה המחייבו משום גזל השבט ועיקר אסור בפירות שביעית מי [אתו] גידולי היתר ומעלים את האיסור או לא דהני דמדאורייתא בטל ברוב שמא תכמיהו המחייבו כיון דעיקר חשוב ולא בטל ומדרבנן הוא דמיבעיא ליה והקשה הרב ר' אליעזר ממרץ אמאי לא הוי זה וזה גורם ומותר שהקרקע שהיא היתר והעיקר שהוא איסור גורמין לגידולין ותיקן לסבר זה וזה גורם (מותר) [אסור] וקשיא לרב"ם דהכא חד בוגרם הוא דקרקע לא חשבינן לה לגורם דהיתר כדאמר פרק אלו טריפות (דף נח.) [ומודו] בביצה טריפה שהיא אסורה בדספנא מערבא דחד גורם הוא והטעם משום דגורם קרקע אינו מינו ואינו דומה לגורם דתרנגולת ולכך לא חשיב זה וזה גורם דדוקא גבי שאור של תרומה וכן גבי זבל של עבודת כוכבים דדמי אהדדי ולכן מפרש הר"ם דלא שייך זה וזה גורם [אלא] היכא דגורם לאיסור להיותו עיקר מתבטל הוא בגידולים ואינו בטיל אינו מיכר לא שייך זה וזה גורם וכן בשאור של תרומה מיירי שהוא בטיל בטיל: **בצל של תרומה שנטעו.** ולקמן מוקי לה בבצל דגידולי תרומה דגידולי גידולין מותרין: ורבו גידולים על עיקרו מותר. אלמא גידולי היתר מעלין עיקר לאיסור ואע"פ שאין זרעו כלה כמו בצל: ילדה שסיבכה בזקנה ובה פירות. שהם עולה אפי' הוסיף במאתים היתר אסורים הפירות דעיקר חשוב ואינו בטל בתוספת היתר דכל התוספת דמסיבוך ואילך מותרים דבטל בזקנה גם אילו לא היה בה פירות ומיבכה בזקנה מותרת מהניה שמתבטלה בזקנה (אחר) [אלמא] גידולי היתר אין מבטלין עיקר לא איסור: **בצל שנטעו בכרם.** ונאסר כדין בלאי הכרם ונעקר הכרם דהשתא מותרין כל הגידולין: **אסור.** אפילו הוסיפו מאתים על העיקר אלמא דעיקר האסור אינו בטל ל"ג בבל דשביעית אינו בטל אלמא (אי) איכא [תרין] דאמרי דגידולי היתר אין מבטלין לעיקר לאיסור: **ליטרא בצל שתיקנה.** פירוש שעישרה מתרומות ומעשרות וזרעה: **מתעשרת לפי כולה.** ולא אמרי' דליטרא ל' שעם הגדולין היה מן העיקר שהרי אין זרעו כלה וכבר אין מתוקנת משום דגידולי איסור מבטלין העיקר ה"נ נימא דגידולי שמיות מבטלין עיקר של שביעית: **דלמא התם לחומרא.** דגידולי איסור מבטלין היתר אבל של היתר שמא לא יבטלו איסור:

(ו) [בכורות מב:], **ב)** סוטה מג: ע"ש ממנות סט:, **ג)** ממנות סט:, **ד)** שם ע.,

כגון טבל. שיש לו מתירין שמתקנו ויתר ומעשר (ה) והקדש יש לו מתירין על ידי פדייה וחדש עומר מתירו להכי אפילו בחלף לא בטלי דהא אפשר להו בתקנתא: **נתנו בהם חכמים שיעור.** דתרומה בטלה במאה וערלה במאתים: **השביעית אוסרת כל שהוא במינה.** שאם נתערבה סאה של חטין של שביעית בחלף של היתר אינה בטלה: **אמר להם אף אני לא אמרתי.** שיהא שביעית אוסרת במינה כל שהוא: **אלא לביעור.** שאם נטל בגל של ששית ונטעו בשביעית והוסיפה כל שהוא אותו כל שהוא מבטל את העיקר ומחייב כולו בביעור (ב) **דמולאי שביעית: אבל לאכילה.** שאם נתערבו פירות שביעית בפירות שמיטית לאחר שנתחייבו בביעור ונעשו דהשתא קיימי באיסור אכילה אינה אוסרת אלא בנותן טעם ואם אין בה בנותן טעם מתבטל. ומדקתני לא אמרתי אלא לביעור דגידולין מבטלין את העיקר התם נמי בבעיא של שמעאל גידוליו מבטלין את העיקר: **הא נמי לחומרא.** דהא דאמר לענין ביעור דגידולין מבטלין את העיקר היינו נמי לחומרא שכולן חייבין בביעור העיקר והתוספת אבל בעיא דשמעאל להיתר היא: **בגלים.** של ששית שירדו עליהם גשמים בשביעית ונמחו מאיליהן בלא נטיעה: **אם היו עלין שלהן שחורין.** שנמחו (ג) יש להן כח עוד ליגדל אסורין דודאי גדלי ממי שביעית וגידוליו מבטלין את העיקר: **הוריקו.** שהן כמו כמושין ירוקין והכסיפו פניהם מותרין שלא גדלו כלום בשביעית: **אם יכולין ליגלגש.** מן הקרקע בעלין שלהן שכל כך יש להן כח בעלין שלהן שכשאוחז בעליהן שומט עיקרו עמו מן הקרקע אסורין דחשיבי גידולי שביעית: **כנגדן למולאי שביעית מותרין.** שאם (ד) של שביעית ונמחו בשמיטית ויש להן כח בעלין מותרין דגידולי היתר מבטלין העיקר של איסור והיינו להיתר כגון הך בעיא דשמעאל ומהא פשטה: **ודלמא.** לעולם אין גידולי היתר מבטלין את האיסור והכא היכי דמי במדוכנין כלומר הא דקתני וכנגדן למולאי שביעית מותרין כגון שהודכו שכשאן במדוכה לתיתנה לעיקרן בעייניהו אבל בבעיא דשמעאל דאיתיה לעיקר בעין איכא למימר דלא בטלי:

בחסיות

ודלמא הא נמי לחומרא שאני דתרי חומרי מחמרינן בה. ואיכא נוסחי דגרסי אף אני לא אמרתי אלא לביעור והיינו הך דהכי קאמר להו רבי שמעון לא תותביתו לי מהך מתניתין דשביעית דהרי היא כאילו אומרת בפירוש אף אני לא אמרתי אלא לביעור: **אלא מן הדא פשטה דמניא בגלים שירדו עליהם גשמים.** בשביעית ונמחו אם היו עלין שלהן שחורין אסורין. לשחרות שזה מוכיח שגדולן יפה ומקרקע שביעית נתגדלו ולפיכך אסורין: **הוריקו מותרין.** שכיון שהם ירוקים לאו מחמת שיקת הקרקע נתגדלו אלא מחמת הבגל עצמו: **אם יכולין ליגלגש בעלין שלהם אסורין. כנגדן למולאי שביעית מותרין.** משום דבעלין הללו גידולין על עיקר הבגל המעורב בהן. כך נראה בעיני. אלמא אין גידולין נמשכין אחר העיקר דאדרבה מעלין אותו: **ודלמא במדוכנין.** שדך ושחק הבגלים וכיון דמדוכנין ניהו גריעי ולא ממשכי גידולין בתרייהו:

המנכש

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין ויש לו מתירין שיכול להפרישם ממקום אחר. ומעשר שני והקדש יש להם היתר בפדייה: **וחדש.** שהעומר מתירו: **לא נתנו בהם חכמים שיעור.** שאוסרים בכל שהוא במינן. מיהו אלא במינן בנותן טעם כיון דהשתא אסירי כמו שכתבתי למעלה[ג]. ובפרק בתרא דמס' ע"ז[ד] יהיב טעמא אחרינא לטבל דלא בטיל משום דכתתירו כך איסורו: **ולא דבר שאין לו מתירין כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה.** דאע"ג דמלי לאתשולי עלייהו כיון דליכא מצוה למיעבד הכי לא מיקרו דבר שיש לו מתירים כדאמרינן לקמן[ה]: **נתנו בהם חכמים שיעור.** שאפי' נתערבו במינן בטלין תרומה ותרומת מעשר וחלה במאה ערלה וכלאי הכרם במאתים ובשאינן מינן כולן בששים: **השביעית אוסרת בכל שהוא במינה.** בין בתערובת פירות היתר בשל שביעית בין בגידולין כגון בגל ששית שנטעו בשביעית: **אמר להם אף אני לא אמרתי אלא לביעור.** אף הם לא אמרו שהשביעית אוסרת בכל שהוא במינה אלא לענין שצריך לאכול התערובת קודם הביעור דכיון שאפשר לאכלו ה"ל כדבר שיש לו מתירין: **אבל לאכילה.** כלומר אם נתערבו לאחר הביעור שאם יהו אוסרים תערובתן לא שרו באכילה בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם. אלמא גדולין אינן נמשכין אחר העיקר להיות כמוהו דא"ה היאך תאסור שביעית בגידוליה אלא ודאי אין גידולין כעיקר הלכך מעלין. והרי אתה רואה דסבירא לן דאי אין מעלין על כרחך גידולין כעיקר דאי לא היכי פשיט דמדגידולין אסורין מעלין אלא ודאי כדפרשינן לעיל. ודחי ליה דלמא הא נמי לחומרא אבל מדינא לעולם אימא לך שהגידולין הרי הן כעיקר הלכך אין מעלין אותו להתירו. ונראה בעיני דאף על גב דלעיל דחינן דלמא לחומרא בעינן למפשטה מהא דסליק אדעתין דליכא למידחי כי האי גוונא משום דבשלמא לעיל ליכא אלא חדא חומרא דמחמרינן דגידולין כמאן דאתו מעלמא דמי אבל הכא אי אמרינן לחומרא שאני מחמרינן תרי חומרי חדא דלביעור כיון דכיש לו מתירין דמי אוסרת בכל שהוא והא חומרא בעלמא הוא ועוד דגידולין שאין דינן לאסור אפילו בכמה יאסרו בכל שהוא ואפילו הכי דחייה אמרתי אלא לביעור. אלמא עומדין בקרקע גידול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש: אף אני לא אמרתי אלא לביעור. כלומר שעומדין בקרקע ולא הגיעו לבגל אכילה כגון פירות ששית שנכנסו בשביעית ונגדלו מעט חייבין בביעור כפירות שביעית דגידולי איסור משיכי ומבטלין אף העיקר: **אבל לאכילה.** שבשיהא בכית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות שמיטית בנותן טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא הכא נמי גידולי היתר מתירין את העיקר בכולו: **דלמא הכא נמי לחומרא.** לאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר אפילו בכולו: בגלים של ששית שנכנסו בשביעית ונמחו: **אם היו עליהן שחורין אסורין.** כשהבגלים גדולין עלין שלהן משחירין ונפשטין הלכך אם השחירו ביום שגדלו מעט וגידולי איסור אוסרין אף העיקר בתוספת כל שהוא: **הוריקו מותרין.** עמדו במקומם ולא השחירו: **אם יכולין ליתלש בעלין שלהן.** אע"פ שלא השחירו אם העלין שלהן חזקין שאוחזין בעלין ותולשין אותן מן הקרקע בידוע שגדלו בגלים מן הגשמים ונתחזקו שאלמלא כן היו העלין נפרכים: **וכנגדן למוצאי שביעית מותרין.** האי כנגדן לאו בשוה להם ממש דאילו גידולי איסור אוסרין בכל שהן וגדולי היתר אינן מתירין אלא בדוא אלא הכי קאמר וכנגדן למולאי שביעית היתר מבטל האיסור האי כדייניה והאי כדייניה ורבינו שמשון ז"ל פירש בפירוש המשנה דסיפא קאי אריש בגלים של ששית שנכנסו בשביעית והשחירו עלין שלהן ונאסרו ונקרן וחזר ונתלש בשמיטית והשחירו עלין שלהן חזרו להיתרן הראשון דעיקרו היתר ונאסר בתוספת כל שהוא הותר ונמי בתוספת כל שהוא להבטרף עם העיקר לעוקרו מאיסורו ולחזור להיתרו הראשון: ודלמא במדוכנין. הא דאמר כנגדן למולאי שביעית מותרין כגון שדרכן וטירכן יחד הגדולים והעיקר ובטלים בששים כשאר איסורין שבתורה אבל בגלא דיכה לא תשכיח להו מעורבין לפי שכל אחד עומד לבדו ואינן מתערבין יחד:

נג"ש: דתנן השביעית אוסרת בכל שהוא. והא דאיכעי' ליה לעיל אי גידולי דהיתר מבטלין לעיקר דשביעית י"ל דהכא מייירי בדבר לא אבל בינם לא ת"ש שמא גידולי תשיכי טפי ומבטלי עיקר: **אמר להם שביעית אינה אוסרת בכל שהוא אלא לביעור פירות.** פירש הרב רבי אליעזר בגון פירות ששית שנכנסו בשביעית ונגדלו משהו ולריכין ביעור כפירות שביעית דגידולי איסור משיכי ומבטלי לעיקר דהיתר אבל נאחר כגון נאחר ביעור בפירות שביעית שנתערבו בפירות דהיתר אינו אוסר במשהו אלא בנותן טעם כשאר איסורין אלמא דגידולי שביעית מבטלין לעיקר דהיתר ה"נ ומא בעיינן דבגל דגידולי היתר מבטלי לעיקר דאיסור ודחי הא נמי לחומרא אזלינן דגידולי שביעית מבטלין העיקר אבל לקבל לא מבטלי גידולי דהיתר לעיקר דאיסור ומה שפירש אלא לביעור לענין פירות ששית שנכנסו בשביעית ק' להר"מ דתניא כל הספיחין מותרין חוץ מספיחי כרוב ומפרשין דמייירי בספיחי ששית הנכנסים בשביעית אלמא דגידולי שביעית אינן אוסרין במשהו ונראה דשמא התם מייירי שגמרו בששית ולא גדלו כלל בשביעית וספיחי כרוב אסורין כדמפרש שמא יקח מן העלין ויאמר מן האמצעה לקחתי ועוד קשה להר"ש מהך דמעביר עליך נקוב בכרם אם הוסיף מתחיס אסור לא הוסיף מתחיס מותר אלמא דגידולי איסור אינם אוסרים במשהו וכן מלינו בהך דבגלים שירדו עליהם גשמים ונמחו הוריקו מותרין אלמא דגידולי שביעית אינם אוסרים במשהו לכך מפרש הר"ש דהכא מייירי בבגל שנעקר בששית ונטעה בשביעית ומכיון שהוסיף משהו נאסר כולו כמו בלאי הכרם דעיקרם נאסר דה"נ אמר התם זרעו מעיקרו בהשרשה כלומר בשתחלת זריעתו באיסור ובא הוסיף אין לא הוסיף לא והכי נמי תחלת זריעתו באיסור היתה מיהו [1] יש לישב לביעור קשה דהיה לו לומר גידולין [2] אין לו זריעה: **בצלים.** של ערב שביעית. יורדו עליהם גשמים. בשביעית ונמחו: **אם עליו שלהם שחורין.** דלרכם להשחיר כשיולדין עליהם גשמים: **אסורין.** דביולוש שגדלו רוכם בשביעית: **הוריקו.** לא גדלו רוכם ומותרין: **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר.** אף בשלא הושחרו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין בביולוש שגדלו רוכם בשביעית: וכנגדם למוצאי שביעית מותרין. כלומר בגלים שבאים משביעית לשמיטית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור: ודלמא במדוכנים. שדכו אותם במדוכה בשביעית ולא תשיכי ובטלים בגידולין אבל היכא דלא דכו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו:

מסורת הש"ס

(ה) שביעית פ"ז מ"ז, ב) [שם ס"ו מ"ג] לקמן נט., ג) [נב. ד"ה וקשין], ד) [דף עג: ע"ש בתוספות ד"ה טבל], ה) [דף נט.], ו) [ל"ל לשון דלביעור קשה. יעב"ן], ז) [ל"ל לגידולין אי לזריעה. תפארת למשה.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כגון וכו' ומעשר שני והקדש וכו' ולהכי אפילו: (ב) ד"ה אלא וכו' למוצאי שביעית: (ג) ד"ה אם היו עלין וכו' שנמחו מן הקרקע יש להן כח: (ד) ד"ה כנגדן למולאי וכו' שאם היו של שביעית:

גליון הש"ם

גמ' והלא שביעית אין לה מתירין. קשה לי עדיין יקשה הא יין נסך דאין לו מתירין ואסור במינו במשהו. ומשום תמן ליכא קושיא כל כך דיש לומר דמה דגס בתינו מינו במשהו לא תשיב אבל מיין נסך קשה וצ"ע:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (אף אני) תפ"מ:

פירוש הרא"ש

כל דבר שיש לו מתירין. דכיון שיכול להתיר את האיסור שבו אמרו חכמי' דלא בטיל ודוקא במינו שני להעלותו לירושלים או בפדייה: וכן החקדש. בפדייה: וחדש. שהאיר המזרח מתיר: שביעית אין לה מתירין. כל מה שגדל בשביעית צריך לבער: דתנן השביעית אוסרת. אין זה מלשון הברייתא אלא הש"ס קבעה הברייתא ומשנה היא בסוף כלל גדול בשביעית והוא סיום דברי ר"ש: אף אני לא אמרתי אלא לביעור. כלומר שעומדין בקרקע ולא הגיעו לבגל אכילה כגון פירות ששית שנכנסו בשביעית ונגדלו מעט חייבין בביעור כפירות שביעית דגידולי איסור משיכי ומבטלין אף העיקר: אבל לאכילה. שבשיהא בכית לאכול ונתערבו פירות שביעית עם פירות שמיטית בנותן טעם אלמא גידולי איסור אוסרים את העיקר בתוספת כל שהוא הכא נמי גידולי היתר מתירין את העיקר בכולו: ודלמא הכא נמי לחומרא. לאסור את העיקר בכל שהוא אבל גידולי היתר אינן מתירין את העיקר לפילו בכולו: בגלים של ששית שנכנסו בשביעית ונמחו: אם היו עליהן שחורין אסורין. כשהבגלים גדולין עלין שלהן משחירין ונפשטין הלכך אם השחירו ביום שגדלו מעט וגידולי איסור אוסרין אף העיקר בתוספת כל שהוא: הוריקו מותרין. עמדו במקומם ולא השחירו: אם יכולין ליתלש בעלין שלהן. אע"פ שלא השחירו אם העלין שלהן חזקין שאוחזין בעלין ותולשין אותן מן הקרקע בידוע שגדלו בגלים מן הגשמים ונתחזקו שאלמלא כן היו העלין נפרכים: וכנגדן למוצאי שביעית מותרין. האי כנגדן לאו בשוה להם ממש דאילו גידולי איסור אוסרין בכל שהן וגדולי היתר אינן מתירין אלא בדוא אלא הכי קאמר וכנגדן למולאי שביעית היתר מבטל האיסור האי כדייניה והאי כדייניה ורבינו שמשון ז"ל פירש בפירוש המשנה דסיפא קאי אריש בגלים של ששית שנכנסו בשביעית והשחירו עלין שלהן ונאסרו ונקרן וחזר ונתלש בשמיטית והשחירו עלין שלהן חזרו להיתרן הראשון דעיקרו היתר ונאסר בתוספת כל שהוא הותר ונמי בתוספת כל שהוא להבטרף עם העיקר לעוקרו מאיסורו ולחזור להיתרו הראשון: ודלמא במדוכנין. הא דאמר כנגדן למולאי שביעית מותרין כגון שדרכן וטירכן יחד הגדולים והעיקר ובטלים בששים כשאר איסורין שבתורה אבל בגלא דיכה לא תשכיח להו מעורבין לפי שכל אחד עומד לבדו ואינן מתערבין יחד:

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' ו ז] ט [ז] וס"פ מהל' יו"ט הל' כ סמג לאוין קמא טוש"ע מ"ח סי' תקיג סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' קב סע"ח:

לו ב מיי' פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה יג:

לז ג מיי' שם הלכה ח וס"ז מהלכות שמיטה הלכה כב:

לח ד מיי' פ"ד מהל' שמיטה ויובל הל' כ:

תוספות

כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל. שנתערב בחולין דמלי מעשר עליו מדמלי לו מעלין שלינו נקוב: ומעשר שני. לאפשר להעלותו ולאוכלו לו לפדותו: וחדש. להאיר המזרח מתיר: והקדש. דאי בעי פריק ליה: לא נתנו חכמים שיעור. ואסורין בכל שהוא ואין להקשות דבפ' בתרא דע"ז (דף עג.) אמר דבטבל שלא במינו בע"ט י"ל דהא נמי דאמר שלא נתנו בו שיעור משום דיש לו מתירין הייט דווקא במינו אבל שלא במינו בטל וכן משמע לעיל גבי יין שהוא בע"ט ואע"ג דהוי דבר שיש לו מתירין ות"ל פרק בתרא דמסכת ע"ז (שם) דקאמר חוץ מטבל ויין נסך דבמינו במשהו ופריך בשלמא עבודת כוכבים משום מורמא דע"ז אלא טבל מאי טעמא ומסיק כהיתרו כך איסורו פירוש דחיטה אמת פוטרת את הכרי ולימא טעמא משום דיש לו מתירין וי"ל דהתם בטבל שהלכו בעליו למדינת הים דאין לו מי יתירו אבל קשה למה לי טעם דיש לו מתירין מיפוק ליה משום דהכיתרו כך איסורו: ובל שאין לו מתירין בגון תרומה. ולקמן מפרש אמאי הוי אין מתירין: וערלה וכלאי הכרם נתנו בו חכמים שיעור. תרומה בק' עולה וכלאים במאתים ומיירי במין במינו דבשאינו מינו אמרי' פ' גיד הנשה (חולין דף נ.). דתרומה

חנינא בן אנטיגנוס אומר. אף בשלא הושחרו אם יכולין וכו' שגדלו כל כך אסורין בביולוש שגדלו רוכם בשביעית: וכנגדם למוצאי שביעית מותרין. כלומר בגלים שבאים משביעית לשמיטית אלמא דגידולי היתר מבטלין לאיסור: ודלמא במדוכנים. שדכו אותם במדוכה בשביעית ולא תשיכי ובטלים בגידולין אבל היכא דלא דכו מיבעיא לן אי בטלו אי לא בטלו:

עין משפט
נר מצוה

לט א מיי' פ"ו מהל' מעשר הלכה ד:

תוספות

אלא מן הדין המנכש **עם** הכותי. דנסתמא אם אינו עושה עמו במלאכה אינו חוכל דישראל מובדלים מהם: בחסיות. מפרש לקמן הלוף והשום והבצל. מנכש מולש אחד בימים כדי שיגדלו יותר: אוכל מהם עראי. [ולא חיישינן] דלמא אותו שזרע הכותי נתחייבו והוקבעו למעשר והוו טבל וגידוליו טבל דמסתמא יש לנו לומר שאותם שזרע לא ראו פני הבית והיה מותר לאכול מהם עראי: ומעשרן. אם לוקח מהן מן הכותי דכותים אינם מעשרים אפילו תרומה גדולה: **אם** ישראל חשוד על השביעית. ומנכש עמו במולאי שביעית: מותר. אם אותם חשוד אם עושה גדלו ונכנסו בשמיטה מותר לאכול מהן משום דלף כי הוא חשוד ושמא נטעם בשביעית אחו גידולי השמיטה ומבטלין לאיסור: בדבר שזרעו כלה. כגון שזרעו אבל בדבר שאין זרעו כלה מיבעית ליה: והתניא וכו' השום. ושום אין זרעו כלה: ודלמא במדוכנין. שלכן בשביעית: **הא** חשוד קתני. ולא טרח להתירו כולי האי ואין לנו לומר שלכן: ודלמא בתערובת. הא דקתני למולאי שביעית מותר לאכול עמו הייינו בכיתו פירות תלושין לאיכל לעיקר כולם בשביעית ולא איירי כלל מפירות שנכנסו משביעית לשמיטה: המנכש קתני. ואוכל מאותם המחובקות שגדלו בשביעית ואם כן על כרחך ההיתר משום [ב] שדותיו לגידולין: **לימא** תיהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן. דאמרי לעיל גבי ילדה שסיבבה בזקנה וגבי בצל שנטעו בכרס דגידולי היתר אינם מעלין האיסור: אמר רבי יצחק שאני שביעית הואיל ואיסור על ידי קרקע בטלה נמי על ידי קרקע. כלומר שביעית היתרו ואיסורו תלוי על ידי קרקע ואין הכרת גידולין תלוי במעשה האדם כי אתיא שמיטה הס היתר אבל לעיל בהך דילדה שסיבבה בזקנה ההיתר תלוי ונמן בבצל שנטעו בכרס ונעקר הכרס ההיתר בא על ידי שנעקר הכרס ולכך לא מבטלא היתר לאיסור: והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע ואין התירו על ידי קרקע דתניא ליטרא מעשר טבל שנטעה והרי היא כעשר במעשר ובשביעית ואותה ליטרא מעשר עליה לפי חשבון היתה עטולה לתרומת מעשר כלומר שהיא של מעשר ראשון והרי היא עטולה לתרומת מעשר וגידולין טבל גמור:

המנכש. מלקט עלין יתרים: **בחסיות.** מפרש לקמן דחסיות דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים: **אוכל מהם עראי.** ולא חיישינן שמא קודם שזרעם הוטבלו למעשר דיהו מדרבנן בעלמא הוא לא חיישינן להכי ועוד דכיון דקים לן בהאי כותי שלא עישר כדקתני ומעשרן ודאי מסתמא לא באו לידי גורן [ג] מחסיות אלא בשביל מעשר. כך נראה בעיני: **ומעשרן ודאי.** דקים לן דיה שלא עישר: **למולאי שביעית מותר.** לאכול אותן עלין שגדלו בשמיטה דודאי גידוליהן רצין על עיקר איסור המעורב בהן. ואמריס פרשו בדקים לן דהכי הוא ואין צורך: **ודלמא בתערובת.** כלומר שנתערבו מאיליהן אחר כך בחסיות אחרות: **המנכש קתני.** ובעוד שהוא מנכש משמע שתולש ואוכל אף על פי שאין כאן תערובת: **ודלמא במדוכנין.** שטומן חסיות הללו קודם שנטען: **חשוד קתני.** ולא טרח בהכי. הלכך אפשיטא לה בעיין דאמו גדולין של שמיטה ומבטלין עיקר של שביעית: **לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ורבי יונתן.** דרבי יוחנן דאמר לעיל [מז:] ילדה שסבבה בזקנה וכו' אסור ורבי יונתן דאמר לעיל [שם] בצל שנטעו בכרס אע"פ שנעקר הכרס אסור אלמא סבירא להו דאין גדולין מעלין את העיקר: **שאני שביעית הואיל ואיסורה על ידי קרקע.** דלכתיב ושבתה הארץ [ד] בטילתה על ידי קרקע מה שאין כן ערלה דחסרון זמן גרם לה איסורא וכלאים נמי תערובת הוא דקא גריס לה: **חייבת במעשר.** היינו מעשר מן המעשר שהיתה חייבת בו קודם שזרעה ולא בטלה דפטירי בשביעית משום דהפקרא נינהו: **ובשביעית.** שצריך לבער את הכל קודם זמן הביעור: **ואוסר ליטרא מעשר עליה ממקום אחר.** מעשר מן המעשר אבל מיניה וביה לא דכיון דליטרין דתוספת פטירי הוה ליה מן הפטור על החיוב: מעשר

בחסיות. מפרש לקמן: **אוכל מהן ערלי.** כמו שאר טבל גמור: **ומעשרן ודאי.** ולא דמאי דודאי כותי לא הפרים מעשר מהן כלל: **רשב"א אומר כו'.** טעמיה דנפשיה קאמר: **אם ישראל חשוד על השביעית.** שהשוד שנוטע חסיות שביעית בשמיטת [ה] ישראל המנכש עמו בשמיטת מותר לו לאכול מהן משום דגידולי היתר שגדלו בשמיטת מעלין את האיסור: **ודלמא.** הא דרבי שמעון בן אלעזר דגידולי היתר מעלין את האיסור בדבר שזרעו כלה. וקא פריך ומי מצית אמרת דבדבר שזרעו כלה מיירי והתניא ואלו הן חסיות הלוף לופינ"א מכלל דבדבר שאין זרעו כלה מיירי ואפ"ה מותר ושמע מינה גידולי היתר מעלין את האיסור ועוולס מהא פשטה: וקא פריך עלה דלמא מהא לא תפשוט דבמדוכנין קא מיירי ושמא כלו כשהן נידוכין דליתא לעיקר בעין שהוא מתכוין לכותשן כדי שיהו בטלין: תריץ הא לא מצית אמרת **דחשוד על השביעית קתני.** וכיון דחשוד הוא לא משגח ליה להאכילן נידוכים ושלימים מאכילן ועוולס תפשוט מינה דגידולי היתר מעלין את האיסור:

ודלמא בתערובת. שמעורבין אותן חסיות בין שאר ירקות של היתר ואוכלן על ידי תערובת משום הכי שרי הואיל דליתיה לעיקר בעין אבל אי איתיה [ג] כגון בעיא דישמעאל אמרי' דאין גידולי היתר מעלין את האיסור: **לא סלקא דעתך המנכש קתני.** באותו מין שמנכש עמו אוכל ועוולס פשטינא מהא דגידולי היתר מעלין את האיסור והואיל דאוקימנא דגדולי היתר מעלין את האיסור לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן ורבי יונתן דאמרו אין מעלין: **הואיל ואיסורו על ידי קרקע.** דכתיב ושבתה הארץ (ויקרא כה): **בטילתו נמי על ידי קרקע.** כי רבו גידוליו על עיקרו אבל ערלה דמיירי בה רבי יוחנן שאין איסורו אלא בשנים וכלאי הכרם אינה אוסרת מחמת קרקע אלא מיני תערובת זרעונין אוסרין מש"ה אין בטילתן ע"י קרקע: **הרי מעשר וכו' ליטרא מעשר טבל.** ליטרא של טבל שהורם ממנו תרומה ומעשר ראשון אבל גבי לוי הוי טבל דאכתי לא תרם ממנו מעשר מן המעשר דהיינו תרומת מעשר וחרשה בקרקע כשאינה מעושרת: **והרי היא כעשרה ליטרין.** עם המוספת והעיקר שרבו גידוליו כ"כ: **חייבת במעשר.** כל [ג] עשר ליטרין: **ובשביעית.** נמי ששביעית נוהגת בהן שהרי הוא כדגן מעושר בעלמא שזרעו חייב בכל: **ואוסר ליטרא.** שזרע בן לוי כשאינה מעושרת אע"פ שעישרה עכשיו צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשר שהניח הלוי אשתקד שלא הפרים ממנה שבדין הוא קתני. דמשמע שאוכל בשפת ניכוס והכי ממי הוה מצי לשויי אקושיא דמדוכנין: **לימא** תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן. דאמרי לעיל גבי ערלה וכלאי הכרם דאין גידולי היתר מעלין את האיסור: **שניא שביעית הואיל ואיסורה** על ידי קרקע בטילתה נמי על ידי קרקע. כלומר בעודו מחובר לקרקע יוצא מהיתר לאיסור שיולא משביעית לשביעית וכן מאיסור לאיתר משביעית לשמיטת והואיל ואיסור והיתר מתערבין מעצמן חשבינן להו מעורבין וגדולי היתר מעלין את האיסור אבל ערלה וכלאי הכרם שאי אפשר להתערב יחד איסור מעצמו במחובר בלא מעשה ידי אדם כגון בצלה על ידי סכבה בזקנה ובכלאים על ידי עקירת הכרם לא חשבינן להו מעורבין ודמי למבטל איסור בידים הלכך אין גידולין מעלין את העיקר: והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע הוא. דהזורע קלה בתוהה מתוקנת חזרה להיות טבל: ואין בטילתה על ידי קרקע. כשמתערבין ממילא גדילין מן העיקר: **ליטרא** מעשר טבל. מעשר ראשון שלא הופרש ממנה תרומת מעשר: חייבת. אותה ליטרא במעשר בשני המעשר ובשביעית אם זרעה בשביעית אבל הזורע בשביעית פטור ומן המעשר ואף על פי שאותה ליטרא הופרש ממנה תרומה גדולה ומעשר הדרה לנטבלה אינה מתבטלה לפי שבגדולין: **ואותה ליטרא מעשר עליה לפי חשבון.** כלומר מפרש עליה עשירי מליטרא ממעשר הטבול לתרומת מעשר ואף על פי שחייבנוה כדין טבל להפרים עליה תרומה ומעשר היינו מדרבנן בעלמא לחומרא דגדולין לא מבטלין לעיקר מדאורייתא הלכך עומד בטבלו וצריך להפרים עליו תרומת מעשר אלמא לא מבטלו גדולין לעיקר אף על גב דמתערבין ממילא:

ה) המנכש עם הכותי בחסיות אוכל מהן אכילת עראי ומעשרן ודאי רבי שמעון בן אלעזר אומר אם ישראל חשוד על השביעית למוצאי שביעית מותר למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור ודלמא בדבר שזרעו כלה הא תניא אלו הן חסיות כגון הלוף השום והבצלים ודלמא במדוכנין חשוד על השביעית קתני ודלמא בתערובת המנכש קתני לימא תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן אמר רבי יצחק שניא שביעית הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטילתה נמי ע"י קרקע הרי מעשר דאיסורו ע"י קרקע ואין בטילתו על ידי קרקע דתניא ליטרא מעשר טבל שזרעה בקרקע והשביחה והרי היא כעשר ליטרין חייבת במעשר ובשביעית ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון אמרי

מסורת הש"ס

ה) תוספתא תרומות פ"ח ע"ש, ג) [מלא אחריו נדפס בטעות], ג) בכ"י נוסף: שאין דרך לעשות גורן, ד) [ויקרא כה], ה) [ל"ל טעמא דגידולין. יעב"ן],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אם ישראל וכו' וישראל מנכש עמו בשמיטת: (ב) ד"ה ודלמא וכו' מי איתיה בעין כגון בעיא: (ג) ד"ה חייבת במעשר כל העשרה ליטרין וכו' וחייב בכל:

לעזי רש"י

לופינ"א. תורמוס.

פירוש הרא"ש

המנכש עם הכותי בחסיות. בגייתא היא בתרומות בפ' [הזורע תרומה]. הזורע פשתן עוקר ותולש מהם לכרמיב לגותרים כדי שיגדלו היטב: אוכל מהן אבילת עראי. כדין פועל שאוכל במלאכתו שהוא עושה ומותר לאכול עראי מדבר שלא גגמרה מלאכתו למעשר ולא חיישינן שמא כותי זרע טבל גמור וקיימא לן דגידולי טבל טבל ואסור אף באכילת עראי: ומעשרן ודאי. אם בא לאכול מהם קצב או אם נקח מן הכותי לאיכו מעשר מה שהוא מוכר: אם היה ישראל חשוד על השביעית. ויש לומר שמא פירות אלו גדלו בשביעית: למוצאי שביעית מותרין. כי נתבטלו ברוב גדולי היתר ולאו דוקא חשוד והוא הדין נמי אם היו פירות שביעית ודאי אלא אורחא דמילתא נקט שביד חשודים נמלאים פירות שביעית לפי הוה אסרינן בודאי לא הוה מקילינן

בחסיות: כי קאמר ר"ש בדבר שזרעו כלה. כגון תבואה אבל בצל דישמעאל דאין זרעו כלה לא מבטלין גדולין את העיקר: הלוף. מין קטנית הוא ואין זרעו כלה: ודלמא במדוכנין. שדרכן וערכן עם פירותיו ובטלין בטומן טעם: חשוד קתני. ואין דרכו לטרוח לנבטל האיסור על ידי דיסה: ודלמא בתערובת. הא דקתני במולאי שביעית מותרין היינו לאכול עמו בכיתו פירותיו תלושין ולאכול עמו בכיתו פירותיו תלושין ועירב כל פירותיו יחד להיינו דבר שאין בו טורח ורוב פירותיו של היתר הס: המנכש קתני. דמשמע שאוכל בשפת ניכוס והכי ממי הוה מצי לשויי אקושיא דמדוכנין: **לימא** תיהוי תיובתיה דרבי יוחנן ודרבי יונתן. דאמרי לעיל גבי ערלה וכלאי הכרם דאין גידולי היתר מעלין את האיסור: **שניא** שביעית הואיל ואיסורה על ידי קרקע בטילתה נמי על ידי קרקע. כלומר בעודו מחובר לקרקע יוצא מהיתר לאיסור שיולא משביעית לשביעית וכן מאיסור לאיתר משביעית לשמיטת והואיל ואיסור והיתר מתערבין מעצמן חשבינן להו מעורבין וגדולי היתר מעלין את האיסור אבל ערלה וכלאי הכרם שאי אפשר להתערב יחד איסור מעצמו במחובר בלא מעשה ידי אדם כגון בצלה על ידי סכבה בזקנה ובכלאים על ידי עקירת הכרם לא חשבינן להו מעורבין ודמי למבטל איסור בידים הלכך אין גידולין מעלין את העיקר: והרי מעשר דאיסורו על ידי קרקע הוא. דהזורע קלה בתוהה מתוקנת חזרה להיות טבל: ואין בטילתה על ידי קרקע. כשמתערבין ממילא גדילין מן העיקר: **ליטרא** מעשר טבל. מעשר ראשון שלא הופרש ממנה תרומת מעשר: חייבת. אותה ליטרא במעשר בשני המעשר ובשביעית אם זרעה בשביעית אבל הזורע בשביעית פטור ומן המעשר ואף על פי שאותה ליטרא הופרש ממנה תרומה גדולה ומעשר הדרה לנטבלה אינה מתבטלה לפי שבגדולין: **ואותה ליטרא מעשר עליה** לפי חשבון. כלומר מפרש עליה עשירי מליטרא ממעשר הטבול לתרומת מעשר ואף על פי שחייבנוה כדין טבל להפרים עליה תרומה ומעשר היינו מדרבנן בעלמא לחומרא דגדולין לא מבטלין לעיקר מדאורייתא הלכך עומד בטבלו וצריך להפרים עליו תרומת מעשר אלמא לא מבטלו גדולין לעיקר אף על גב דמתערבין ממילא:

אמרי מעשר דיגון הוא דקא גרים ליה מתיב רמי בר חמא [6]קונם פירות האלו עלי קונם הן על פי קונם הן לפי אסור בחילופיהן ובגידוליהן [ה] שאני אוכל ושאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין אמר רבי אבא שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עליהו [1]הוו להו כדבר שיש לו מתירין ואין בטיל ברוב והרי תרומה [2]דאי בעי מיתשיל עלה ובטלי [א] ברוב [3]דתנן [4]סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין תרקב הא למאה תעלה אמרי בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי מיתשיל עלה אי הכי אימא סיפא אם היתה טהורה תמכר לכהן אלא בישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן עסקינן [והא] קתני סיפא תימכר לכהן חוץ מדמי אותה סאה אלא אימא בשלמא [7]קונמות מצוה לאיתשולי עליהן משום דרבי נתן [8]דאמר רבי נתן כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה [ב] [9]תרומה מאי מצוה לאיתשולי עלה גופא אמר רבי יוחנן ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה יתיב [10]רבה וקאמר להא שמעתא אמר ליה רב חסדא [11]מאן צאית לך ולר' יוחנן רבך [12]היתר שבהן להיכן הלך אמר ליה מי לא תנן דכוותה [13]בצלים שירדו עליהם גשמים וצימחו אם

תריץ **מעשר.** תרומת מעשר דיגון הוא [דקא גרים] ליה דלא מחייב בתרומת מעשר עד דמידגן והאי מאשתקד נידגנה הלכך מעשר עליה משל אשתקד ולא הוי איסורו על ידי קרקע הלכך לא הוי בטילתו ע"י קרקע: **אפילו גידולי גידולין אסורין.** אלמא דאין גידולי גידולי אסורין אמר רבי אבא שאני קונמות הואיל ואי בעי מתשיל עליהו הוו להו כדבר שיש לו מתירין ואין בטיל ברוב. כלומר ברוב מדתו בגדולין רבים: **הרי תרומה דאי בעי מיתשיל עלה.** שאם היה בדעתו להפריש תרומה ומעשר על פירותיו מפירות קופה זו וטעה ונתן מקופה אחרת יכול לשאל עליה לפני חכם ולומר לו לא היה בדעתי ליתן מקופה זו אלא מזו ולא הויא תרומה ואפילו הכי בטלה ברובא דתנן וכו': **פירקב.** הכל שאין לה תקנה לא לכהן ולא לישראל: **הא אם נפל למאה תעלה.** סאה אחת ושאר מותר אלמא דבטלה ברוב דידיה כמו האי דהיינו במאה ואכתי קשיא לרבי אמי מתני' דנדרים: (ג) [ומשני] **הא תרומה בתרומה ביד כהן עסקינן.** דמאחר שזכה בה כהן לא מצי מיתשיל עלה אינש ולא דמי לקונמות: **תימכר לכהן.** הרי ביד כהן היא ואין צריך לו למוכרה: **אלא ביד ישראל עסקינן שנפלו וכו'.** דלא מצי איהו מיתשיל עלה שכבר זכה בה כהן (ד): **והא קתני סיפא אם היתה טהורה תימכר לכהן.** שהרי ביד ישראל היא חוץ מדמי אותה סאה אם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אמאי אינו מוכר אפילו אותה סאה: **אלא קונמות מצוה לאתשולי עלייהו.** וכיון שכן כאילו אתשיל עלייהו דמי: **כל הנודר כאילו בנה במה.** פירשתיו בפ' ד' נדרים (לעיל דף כב.): **תרומה מאי מצוה לאתשולי עלה איכא.** הלכך כיון שאין היתר בא מעצמו ולוקח מצוה למעבד הכי לא מיקרי דבר שיש לו מתירין. והקדש דקא מני לעיל [נח.] בדבר שיש לו מתירין בהקדש בדק הבית עסקינן דעל כרחין לפדייה קאי: **גופא ליטרא בצלים שתקנה וזרעה.** כלומר שהפרים כל מעשרותיה מתעשרת לפי כולה ולא לפי גידולין בלבד דאתו גידולין ומבטלי עיקר לגמרי: **וכי היתר שבהן להיכן הלך.** נראה בעיני דהכי מקשה אפילו תימא דגידולין של היתר מבטלים עיקר של איסור התם היינו טעמא משום דכיון שרבו גידולין על עיקרו נמצא שכשאוכל אינו טועם טעם האיסור כלל הלכך אף על פי שאיסור שבו מעורב בתוכו ולא אזל ליה מיכא לאוקמינהו בתרומה ביד כהן אבל הכא אפילו קמסיק דעל כרחך לן ביד כהן הוא: **בתרומה ביד כהן דלא מצי** לתיתשיל עלה. כיון דיצאה מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה הו לן מצי לאפקועי שם תרומה מינה על ידי שאלה והרב רבי אליעזר ממץ פירש דלא מצי למיתשיל עלה שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה משמע דאכהן קאי אבל ישראל שהפרישה מצי מיתשיל עלה ואגריך לומר לפירושו דאף על גב דיכול הישראל להחזירה לחולין הוי ליה דבר שאין לו מתירין דלא שכיח מצוה ומתקן לה ואכיל לה: **אימא סיפא אם** היתה טהורה תמכר לכהן. אלמא אכתי לאו ביד כהן הוא: תמכר לכהן. חוץ מדמי אותה סאה ואם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אפילו דמי אותה סאה יכול ליקח דשלו היא: **אלא אימא בשלמא** קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו. הלכך נקרא דבר שיש לו מתירין דקממייהו עומדים ליטאל: היתר שבהן להיכן הלך. ולית ליה דגידולין מבטלין את העיקר:

מעשר דיגון הוא דקא גרים ליה. שעל ידי דיגון מתחייב במעשר ולא ע"י קרקע: **מתיב רמי בר חמא קונם פירות האלו עלי וכו'.** לר' יצחק פריך דאמר לעיל [מ:] בגל של תרומה שרבו גידוליו על עיקרו מותר דאלמא סבירא ליה דכולהו גידולין אע"פ שאין איסורן ע"י קרקע מעלין את העיקר ומשום הכי פריך ליה מקומות דאין מעלין. והא דלא פריך לי' מברייתא דליטרא מעשר טבל דתניא לעיל בסמוך[1] משום דממתני' אלימא ליה לאקשויי ועוד דמעשר פשיטא ליה דדבר שיש לו מתירין הוא: **והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה.** על ידי פתח או חרטה כשאר נדרים. והא דלא פריך ליה אי הכי בבגל של תרומה נמי אמאי א"ר יצחק דגידולין מעלין אותו [הא] אי בעי מתשיל עליה והוי דבר שיש לו מתירין משום דמצי למדחייה דבישראל שנפלה לו מבית אבי אמו כהן עסקינן ומשום הכי פריך לי' מהך מתניתין דליכא למדחייה בהכי. כך נראה בעיני: **סאה תרומה טמאה.** נקט תרומה טמאה לאשמועינן רבותא דדיוקא דהא למאה אע"ג דטמאה היא תעלה: **פירקב.** דכיון דטמאה היא לא חזיא לכהן לאכילה ובהיסק נמי לא שריא דחיישינן לתקלה כדאיתא פרק קמא דפסחים (דף כ:): **בתרומה ביד כהן.** דכיון דזכה בה כהן שוב אינו יכול לישאל עליה: **והא קתני סיפא תמכר לכהן חוץ מדמי אותה סאה.** ואי דנפלו לו מבית אבי אמו כהן אמאי אינו מוכר אפילו אותה סאה: **אלא קונמות מצוה לאתשולי עלייהו.** וכיון שכן כאילו אתשיל עלייהו דמי: **כל הנודר כאילו בנה במה.** פירשתיו בפ' ד' נדרים (לעיל דף כב.): **תרומה מאי מצוה לאתשולי עלה איכא.** הלכך כיון שאין היתר בא מעצמו ולוקח מצוה למעבד הכי לא מיקרי דבר שיש לו מתירין. והקדש דקא מני לעיל [נח.] בדבר שיש לו מתירין בהקדש בדק הבית עסקינן דעל כרחין לפדייה קאי: **גופא ליטרא בצלים שתקנה וזרעה.** כלומר שהפרים כל מעשרותיה מתעשרת לפי כולה ולא לפי גידולין בלבד דאתו גידולין ומבטלי עיקר לגמרי: **וכי היתר שבהן להיכן הלך.** נראה בעיני דהכי מקשה אפילו תימא דגידולין של היתר מבטלים עיקר של איסור התם היינו טעמא משום דכיון שרבו גידוליו על עיקרו נמצא שכשאוכל אינו טועם טעם האיסור כלל הלכך אף על פי שאיסור שבו מעורב בתוכו ולא אזל ליה מיכא לאוקמינהו בתרומה ביד כהן אבל הכא אפילו קמסיק דעל כרחך לן ביד כהן הוא: **בתרומה ביד כהן דלא מצי** לתיתשיל עלה. כיון דיצאה מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה הו לן מצי לאפקועי שם תרומה מינה על ידי שאלה והרב רבי אליעזר ממץ פירש דלא מצי למיתשיל עלה שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה משמע דאכהן קאי אבל ישראל שהפרישה מצי מיתשיל עלה ואגריך לומר לפירושו דאף על גב דיכול הישראל להחזירה לחולין הוי ליה דבר שאין לו מתירין דלא שכיח מצוה ומתקן לה ואכיל לה: **אימא סיפא אם** היתה טהורה תמכר לכהן. אלמא אכתי לאו ביד כהן הוא: תמכר לכהן. חוץ מדמי אותה סאה ואם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אפילו דמי אותה סאה יכול ליקח דשלו היא: **אלא אימא בשלמא** קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו. הלכך נקרא דבר שיש לו מתירין דקממייהו עומדים ליטאל: היתר שבהן להיכן הלך. ולית ליה דגידולין מבטלין את העיקר:

אמרי מעשר דיגון הוא דקא גרים ליה מתיב רמי בר חמא. כלומר ברוב מדתו בגדולין רבים: **הרי תרומה דאי בעי מיתשיל עלה.** שאם היה בדעתו להפריש תרומה ומעשר על פירותיו מפירות קופה זו וטעה ונתן מקופה אחרת יכול לשאל עליה לפני חכם ולומר לו לא היה בדעתי ליתן מקופה זו אלא מזו ולא הויא תרומה ואפילו הכי בטלה ברובא דתנן וכו': **פירקב.** הכל שאין לה תקנה לא לכהן ולא לישראל: **הא אם נפל למאה תעלה.** סאה אחת ושאר מותר אלמא דבטלה ברוב דידיה כמו האי דהיינו במאה ואכתי קשיא לרבי אמי מתני' דנדרים: (ג) [ומשני] **הא תרומה בתרומה ביד כהן עסקינן.** דמאחר שזכה בה כהן לא מצי מיתשיל עלה אינש ולא דמי לקונמות: **תימכר לכהן.** הרי ביד כהן היא ואין צריך לו למוכרה: **אלא ביד ישראל עסקינן שנפלו וכו'.** דלא מצי איהו מיתשיל עלה שכבר זכה בה כהן (ד): **והא קתני סיפא אם היתה טהורה תימכר לכהן.** שהרי ביד ישראל היא חוץ מדמי אותה סאה אם נפלה לו מבית אבי אמו כהן אמאי אינו מוכר אפילו אותה סאה נמי תימכר הואיל ובאתה לו בירושה: **אלא.** לעולם בתרומה ביד ישראל עסקינן ומצי מתשיל [עליה] ואפילו הכי בטלה ברובא (ה) והדרא קושיא לדוכתיה. תריץ הכי גרסינן אלא גבי קונמות מצוה לאיתשולי עלייהו וכמאן דאיתשיל עלייהו דמי והוה ליה דבר שיש לו מתירין ואין בטל ברוב: **אבל תרומה מאי מצוה איכא לאיתשולי עלה.** וכיון דלאו מצוה היא לא אתי לאיתשולי עלה וכדבר שאין לו מתירין דמי להכי בטיל ברובא: **וזרעה מתעשרת לפי כולה.** אפילו מן הליטרא של עיקר: **היתר שבהן.** אותה ליטרא של עיקר שהיתה מתוקנת: **היכן הלך.** הואיל ואיתיה בעין אין צריך (ו) לעשרה: **בצלים.** של ששית וכו'. לימא היתר שבהן העיקר שגדלו בששית להיכן הלך ותשתרי העיקר:

אמתוספת

לעולמא שרי אבל גבי מעשר כיון דלפי חשבון הטבל חייביה רחמנא לעשורי הכא אמאי מתעשרת לפי כולה וכי היתר שבהן להיכן הלך: אם

ודכך הש"ס לקלר לשון המשנה ומביא מה שהוא צריך ממנה והא דלא אמרינן תשרף בירושלמי פריך לה אלינא דרבי יוחנן דאמר בפרק כל שעה דמדליקין בחטין של תרומה טמאה דלא חיישינן לתקלה ומשני דדמוע קיל להו לאינשי והכא חיים לתקלה לגמרא אתי למיכל מיניה: **הא למאה תעלה.** דאפילו תרומה טהורה עולה באחד ומאה כדילף לה בספרי מקל ומומר הא דמהדר לאקשויי ולא מקשי ממנה [משניות] שאנו בהם בפירוש שתרומה עולה באחד ומאה משום דבולהו אינו טועם טעם האיסור כלל אבל הכא אפילו אם תמצא אומר שבו מעורב בתוכו ולא אזל ליה מיכא לאוקמינהו בתרומה ביד כהן דלא מצי לתיתשיל עלה. כלומר היתר שהיא בליטרא שנעשה היכן הלך דסבירא להו דלא קאמר מינו דאי דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הייטו מין במינו והא דמסיק רב אשי פרק בתרא דבילה (דף לט.) דמיס ומלח לא בטילי בעיסה משום דהוי דבר שיש לו מתירין ואע"ג דלא הוי מין במינו יש לומר דהתם משום דאיכא נתינת טעם ולא בטלי: והרי תרומה בו' דתנן. ה"ה דהוי מצי למיפרך דלמאן דאמר תרומה אין לה מתירין: **באה** שאל תרומה שנפלה לפחות ממאה תרקב. דאינה בטלה בפחות מק' ואפמכוה רבנן [אקרא דכתיב] תרימו ממנו מה שאתה מרים ממנו שנפל לתוכו מקדשו: א"ה. דמוקי להו ביד כהן אם כן איירי שהתימוע אירע בבית הכהן [אימא סיפא אם היתה טהורה] תמכר לכהן והא דיליה הוא אלא מיירי שהיא ביד ישראל וא"ה בישראל שנפלו לו תרומה מבית אבי אמו בהן דהשתא הוי דיליה: תמכר לכהן חוץ מדמי **סאה.** והא דיליה הוא אי מיירי שהיא ביד ישראל אי הישראל ושפיר מצי מזבן לה אלא שמעא מינה דמיירי בתרומה שהפרים ישראל ליתן לכהן: הכי גרסינן **אלא בשלמא** קונמות **מצוה** לאיתשולי עלייהו והוי **דבר** שיש לו מתירין: **גופא** כו' היתר שבהם להיכן הלכה. כלומר היתר שהיא בליטרא שנעשה היכן הלך דסבירא להו דלא קאמר גידולי היתר מעלין את האיסור ומצי לאוקומי דגידולי היתר מעלין את האיסור מההיא דמנכא דלעיל:

תוספות

מתיב רמי בר חמא קונם פירות הללו עלי קונם כו'. דכיון דאמר קונם סתמא אסרם עליו בהאמה בין בחליפין בין בגידולין: קונם **שאני אוכל.** לא אסר עצמו אלא בגופם והלכך בדבר שזרעו כלה הגידולין מותרין אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולין אסורין אלמא גידולי היתר אינם מעלים את האיסור דאי מעלים גידולין אמאי אסורין הרי לא אסר עצמו אלא בגוף הפירות ולא אסר בגידולין ואיתא גידולי היתר ולישנא לעיקר אלא שמע מינה דגידולין לא מבטלי לעיקר הלכך העיקר מתפשט בגידולין ואסורין מטעם עיקר ועיקר חשוב ואינו בטל ונהי דודאי אינו מתיר ע"י קרקע כמו שנישנו מכל מקום לחם לעל ידי קרקע התירו ולא שייך לשנויי דיגון הוא דקא גרים ליה: **א"ר [אבא] שאני קונמות הואיל ואי בעי מיתשיל עלייהו הוי כדבר שיש לו מתירין ולא בטיל.** ולכך לא מבטלי גידולי לעיקר והא דתנן לעיל (דף נב.) קונס יין ונפל לתבשיל אם יש בו טעם יין אסור ואם אין בו טעם יין מותר דבטל הייטו משום דהוי מין בשאינו מינו דהתי דדבר שיש לו מתירין לא בטיל הייטו מין במינו והא דמסיק רב אשי פרק בתרא דבילה (דף לט.) דמיס ומלח לא מיי' פ"ה מהל' נדרים הל' יב טוש"ע יו"ד סי' קב סעי' ד בהגה וסי' רטז סעי' י:)

מ ב מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה יז טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף מח:

מא ג מיי' פי"ד מהל' תרומות הלכה יא:

ד מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כה טוש"ע י"ד סי' רג סעי' ג:)

פירוש הרא"ש

אמרי מעשר דיגון **קא** גרים לה. הא דאמרת דמעשר מיקורו על ידי קרקע הא ליתא דתפוקה הזדועה אינה מחזרת לגידולה עד שתמרח בכרי הלכך אין איסורו על ידי קרקע ואינו בטל ממי על ידי קרקע דהעיקר והגידולין שלו חיובן בשעת המירות והייטו על ידי אדם: **קונם** פירות האלו. מפורש למעלה: **אבל** בדבר שאין זרעו כלה **אפילו** גידולי גידולין **אסורין.** אלמא אין גידולי היתר מעלין את האיסור דאי מעלין אמאי אסור בגדולין הרי לא אסר עצמו אלא בגוף הפרי ולא בגדולים ואיתו גידוליו [וייבטלו] העיקר אלא שמע מינה דלא מבטלי גידולין לעיקר הלכך טעם העיקר מתפשט בגדולין והכל אסור ונהי דלא דמי לשביעית לגמרי דאיסוריהו תלוי בקרקע ממילא מכל מקום תעבודתו היא ממילא דעל ידי גידוליו מתעכבין יפה שעמדו ולא דמי למעשר דאין איסורו כלל כשמחובר לקרקע אלא עד שעת דיגון: הוה ליה בדבר שיש לו מתירין ואינו בטל ברוב. דאפילו נאלף לא בטיל: והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה. אף על גב דאי מתשיל עלה הדרא לטבלה מכל מקום מכלל תרומה יצאה ע"י שאלה: ובטלה ברובא דתנן **סאה** תרומה. מכריחת דלעיל הוה מצי לאתויי דקרי בהדיא לתרומה אין לה מתירין אלא דיחס לאיתוי ממתני': שנפלה **לפחות ממאה** חולין תרקב. אין זה לשון המשנה

גליון הש"ם

גמ' תרומה מאי מצוה. עי' ב"מ נג ע"ז תוס' ד"ה הו"ל ופע"ק: **שם** היתר שבהן להיכן הלך. עי' כר"ג ע"ז דף שס"ו ע"ז:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ברוב ממתק (דהא בעינן ק' ומ"מ בשיטה מקובצת לחזק דהא הכל מדברנן קמיירי דמצלוייתא אף דבר שיש לו מתירין בטל כמ"ש בב"מ נג.):

מוסף רש"י

מתיב רמי בר חמא. לר' אמי מוקיב דקא פשיטא ליה דגידולי היתר מעלין האיסור משביעית, ולית ליה הך סברא דר' יוחנן ור' יונתן דשאלי שביעית וכו', ומוקיב ליה דבדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולי אסורין, אלמא לא אתו גידולי היתר ומעלין האיסור (ראמ"ה בשמו). **בחילופיהן.** אם נתחלפו בפירות אחרת ודבר שלא בא לעולם הוא, **ובגידוליהן.** שנעשן והגדילו (לעיל מז.). **כאילו בנה במה.** בשעת איסור הבמות (יבמות קט: גיטין מו:) אי: לענות כוכבים (לעיל כב.) ומוטל הוא לבמה עד שתחל לגדול, וגו' הא לא תחלל יהיה בך חטא (יבמות קט:). **והמקיימו.** ולא נשאל עליו לחכם להתירו, **כאילו מקטיר עליה.** על הבמה וגמר עונו שלם, לפי שעל ידי כך הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו:) שעבר עליו שתי עבירות, אלא יגך אזל חכם ותיתיר כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:).

הגהות הב"ח

(א) גמ' שאיני אוכל ושאיני: **(ב)** שם מקטיר עליה **אבל** תרומה מאי: **(ג)** רש"י ד"ה הא אם וכו' דנדרים הס"ד ואח"כ מ"ה אמרי הא: **(ד)** ד"ה אלא ביד ישראל וכו' בה כהן והיינו דקתני סיפא וכו' ישראל היא הס"ד ואח"כ מ"ה חוץ וכו' **ואם** נפלה: **(ה)** ד"ה אלא לעולם וכו' בטלה ברובא ולא הדרא קושיא: **(ו)** ד"ה היכן וכו' לעשרה הס"ד:

הגהות הגר"א

[ב] גמ' ברוב ממתק (דהא בעינן ק' ומ"מ בשיטה מקובצת לחזק דהא הכל מדברנן קמיירי דמצלוייתא אף דבר שיש לו מתירין בטל כמ"ש בב"מ נג.):

אם היו עלין שלהן שחורין וכו'. ומדקתני סתמא אסורין משמע שאסורין לפי כולן כפירות שביעית עצמן ואם איתא דאמרי' וכי היתר שבהן להיכן הלך לא הוי ליה למפסק ולמתני אסורין דהא אין תופסין דמיהן כשביעית עצמה שהרי אם החליף כנגד היתר שבהן אינו תופס דמיו אלא ודאי גידולין מבטלי ליה לעיקר לגמרי כאילו לא היה לפי שאף העיקר עצמו משתנה דרך גדילתו: **ועד כאן לא שמעת ברבן שמעון בן גמליאל אלא היכא דלא טרח.** כלומר אע"ג דלא מצינא למימתי סייעתא מהך מכל מקום לא קשיא לי דנהי דהכא אמרינן דגידולין לא מבטלי עיקר לגמרי הני מילי היכא דלא טרח לבטולי אבל היכא דקא טרח כי הכא דליטרא בגלים שזרעה בקרקע אתו גידולין ומבטלין עיקר לגמרי. ולא תקשי לי אמאי דכתיבנא לעיל ברישא שמעתין[ו] דסבירא לן דאי אין גידולין כעיקר פשיטא דמבטלין אותו והכא אמרינן דגדל בחיוב חייב אלמא אין גידולין כעיקר ואפילו הכי קתני גדל בפטור פטור אלמא אף על פי שאין גידולין כעיקר אין מבטלין אותו דהכא היינו טעמא משום דהיתרא לא בטיל שהאיסור דרכו להתבטל ולא ההיתר ועוד דלא טרח לבטולי עיקר אלא גידולין מאליהן כאן. ובדין הוא דלעיל [מז:] נמי כי בעי למפשט בעיין בדגל שעקרו בשביעית מבגל שנטעו בכרם ונעקר הכרם דמאי לדחויי שאני בגל שנטעו בכרם דלא טרח אלא דכיון דהך דיחויא לא סגי לגבי ילדה שסבכה בזקנה גבי בגל שנטעו בכרם נמי לא דחי ליה. כן נ"ל: **הרי ליטרא מעשר דקטרח.** דהא טרח לבטולי עיקר בזריעה ואפילו הכי קתני אותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון אלמא אע"ג דקא טרח היתר שבה לא בטיל דאי בטיל אמאי קתני מעשר עליה תבטל הבית ליטרא לגבי גידולי שביעית: **שאני גבי מעשר דאמר קרא עשר תעשר את כל תבואת זרעך דיתרא זרעי אינשי דאיסורא לא זרעי אינשי.** כלו' רחמנא אמר דאף זרעך שזרעת שהוא מתוקן כבר תחזור ותעשר דבטיל ליה עיקר לגבי גידולין ומדכתיב זרעך משמע דוקא דהיתירא דהכי ארחייהו דאנשי ובהיתרא קאמר דגידולין מבטלין עיקר אבל איסורא לאו זרעך מיקרי דלא זרעי ליה אינשי הלכך מזרעך משמע דבאיסורא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר. וקשה בעיני דהא כל הך שקלא וטריא בדבר שאין זרעו כלה היא ומדאורייתא ליכא מידי שאין זרעו כלה דליחייב במעשר וכיון שכן היכי דייק מזרעך דגידולין שאין זרעו כלה אין מעלין את העיקר דבדאורייתא לענין מעשר לא משכחת לה ונראה בעיני דקרא אסמכתא בעלמא הוא וטעמא הוא דקיהיב למילתיה דבדין הוא לבטיל היתר דזרעי אינשי לגבי גידולין דאיסורא משום דהוה ליה תערובת היתר באיסור ודברים שאינם שוין מבטלין הן זה את זה אבל איסורא באיסורא כליטרא מעשר טבל בגידולים דהוו איסורא אי בשביעית משום איסור שביעית אי בשאר שני שבוע משום טבל אינו בדין שתהא לה בטלה אע"פ שאין האיסורין שוין מ"מ איסור באיסור הוא ודברים שהן שוין זה לזה לגמרי אין אחד מהם מבטל את חבירו וכמו שכתבתי בפ' הנודר מן המבושל (לעיל דף נב. ד"ה וקשיא). כן נ"ל ועדיין אין דעתי נוחה ולריך אני לעשות לי רב בזה: **גופא אמר רבי חנינא בריבאה אמר רבי יוחי בגל של תרומה וכו' והא אין תגן גידולי תרומה תרומה.** אלמא גידולין נמשכין אחר העיקר והרי הן כמותו והיאך מעלין: [ב] **בגידולי גידולין קאמרינן.** כי א"ר יוחי בגל של תרומה לא סבירה הוא עצמו אלא מגידולי בגל של תרומה ומשום הכי גידוליו דהוו גידולי גידולין שרו ומעלין. כלומר דלא הוו תרומה מיהו מבטל הוו: **טבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה.** מבגל שהוקבע למעשר כגון שנתמרח בכרי ואסור לאכול ממנו ערלאי אם זרעו גידוליו מותרין לאכול ממנו ערלאי כל זמן שלא הוקבעו למעשר: **אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין.** לאכול מהן ערלאי אפילו קודם אותו מירוח מפני אותו מבגל שנתמרח כבר המעורב בהן וכל שכן גידולי גידולין של תרומה בדבר שאין זרעו כלה שאסורין: **ה"ג הכא דלא רבו גידולין על עיקרו הכא דרבו גידולין על עיקרו.** כלומר כי אמרינן גבי טבל דגידולי גידולין אסורין מיירי בשלא רבו גידולי גידולין על העיקר דהיינו גידולין אבל הכא גבי בגל של תרומה מיירי כגון שרבו גידולי גידולין על הגידולין. והקשה הרשב"ץ ז"ל מעיקרא כי אקשי ליה תניא גדולי גידולי חולין הוה ליה לאקשויי אדרבה היכי שרי דהא בגל אין זרעו כלה ותנן בדבר שאין זרעו כלה גידולי גדולין אסורין ותירץ דהכי קאמר אי אמרת בבגל דנקט רבי יוחי לאו דוקא ולדמיון בעלמא נקטיה וכי קאמר מותר בדבר שזרעו כלה תניא ומשום הכי כי אמר ליה בדבר דוקא נקטיה לאשמועינן אפילו דבר שאין זרעו כלה פריך ליה דלאו קושטא הוא דהא בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין ושני ליה דברבו גידולי גידולין על הגידולין קאמר דמותר:

הדרן עלך הנודר מן הירק

הגהות הב"ח

(א) גמ' מעצר עליה: (ב) שם היתירא זרעי: (ג) רש"י ד"ה וקא מהדר גמרא וקאמר לעולם אפילו לר"ש כו' פטור ואמרינן היתר כו' בטיל היתר אלא היכא דלא כו' מאליהן הס"ד:

תוספות

אם היו עלין [שלהן] שחורין אסורין. אף מה שגדלו בשאים אלמא היתר ליהו פקע: אמר ליה רב חסדא מי סברת על עיקר קתני אסורין על תוספת קתני. אבל על עיקר מותר אם איכר מן הגידולין: א"ה. דלמ"ק אין איסור אלא בגידולין לבד מאי אתא למימר דתני ר"ג הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור רבן גמליאל [קאמר] אפי' עליהן שרי ואינם אסורין אלא הגדל בחיוב כלומר באיסור שביעית אבל הגדל בפטור כלומר בהיתר קודם שביעית ומכי דאין העיקר איכר וכולו אסור מכל מקום נקטא מינה במה שהעיקר מותר שאינו צריך שאים רק מן הגידולין: ת"ק נמי הכי קאמר. בתמיה לגירסא דאמרת דלת"ק אינו אוסר אלא הגידולין: ה"ג כולה מתניתין ר"ג [קתני לה] (דלת"ק אינו אסור אלא גידולין) ועד כאן לא שמיע ליה לר"ג דלא טרח אבל טרח בטל ברוב כך הסיב לו רבה דסבירא ליה דהתר פקע וקאמר דר"ג נמי דאמר גדלו בפטור פטור מודה הכא בליטרא בגל שאיקנה חזרעה שהיתר שבו פקע דהתם במילתי' דר"ג לא טרח בגידולין ומאליהם הם באים הלכך לא אשיבי לבטל העיקר אבל בבגל דטרח בגידולין והחשיבם מבטלין את העיקר ואמר הר"ם דהאי טעמא דטרח ולא טרח היינו כדאמר בנמנות פרק רבי ישמעאל (דף ג.) גבי הך דבגל שאיקנה דהכא דטרח בנטיעתו אבל התם בגידולין דשביעית לאו היינו נטיעתו כלו' אין הנטיעה באיסור שבערב שביעית נטועי' ובאים משביעית אבל הכא תחלת נטיעתה [בתר בשביעית] לכך מבטלין גידולין בעיקר ודבר זה מגומגם לדיתא דהך מילתא דר"ג גבי הך בריתא ואם היו שחורים עליהן: והרי ליטרא מעשר מבל. פי' לעיל אלמא אף על גב דלא קא טרח לא קמבטלי: שאני התם. כהך דקאמר דמתעצר לפי כולה דאמר קרא עשר תעצר את תבואת זרעך אלמא תבואה זרועה בעי לעשורי כל המעשרות והך נמי שאיקנה הוי סתם זריעה דהיתירא זרעי אבל איסור לא זרעי שאין דרך לזרוע מעצר עצמו כשאינו מתוקן לתרומת מעצר ומינה לא מיירי קרא הלכך לא בטל ולא בעי לעשורי כשתחלה כיון דטרח בטלה אבל כהך ליטרא שאיקנה דהיינו כדרך שבני אדם מוליאין לזריעה יש לו להעמיד בזה קרא דעצר תעצר שצריך לחזור ולעצר כשתחלה: גופא אמר רבי חנינא טרבאה בצל של תרומה כו' מותר. דהוי חולין ומותר לזרוע:

מסורת הש"ס

(ו) [דף מז: ד"ה וכבון], (ז) מכאן שייך לדף ס.,

תורה אור השלם

1. עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
דברים יד כב

פירוש הרא"ש

מי סברת על עיקר קתני על תוספת קתני. ואם היה איכר העיקר בין התוספת היה מותר ואם נתערבו באחרים אין צריך לבטל אלא התוספת והוה מצי לאקשויי מההיא דהמנכם דחזיון דגידולי היתר מעלין את האיסור והכל מותר: אי הכי מאי אתא רשב"ג למימר. דתניא רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור לא מצינו רשב"ג מוקן על מעשה דבגלים וגם לשון חיוב ופטור לא שייך למימר בשביעית אלא איסור והיתר וצריך לפרשו בדוחק דהכי פריך מי הכי דמפרשת דאיסור אתוספת קאי וסבר האי תנא דבנטע אחד יש איסור והיתר הא דקאמר רשב"ג גבי אילן שמקצתו עומד בתרן ומקצתו עומד חוצה לתרן דהגדל בחיוב חייב ובפטור פטור ואשמועינן דבאילן אחד יש איסור והיתר הא האי תנא נמי הכי אית ליה ומדקאמר התם רשב"ג אומר משמע דאיהו לחודיה ס"ל הכי: ת"ק נמי הא"ק. הא דקאמר ת"ק לאו דוקא אלא דהוזכר תחלה בהך שמעתין קרי ליה קמא: כולה מתניתא רשב"ג קתני לה. ודאי רשב"ג לחודיה הוא דאית ליה הך סברא וכל משנה שתמצא שנוי בה שאיסור והיתר גדילין במקום אחד רשב"ג קתני לה: ועד כאן לא שמעת ליה לרשב"ג כו'. שנוא אמרינא קא משני דה"פ הא דקאית לך דהאי תנא דבגלים ורשב"ג אית להו חדא סברא ומדקתני רשב"ג אומר משמע דאיהו לחודיה אית ליה הך סברא ודאי רשב"ג לא סבר דהך תנא דבגלים דעד כאן לא שמעת ליה לרשב"ג דישנו לאיסור והיתר במקום אחד ולא מבטלי להדדי אלא היכא דלא טרח כגון באילן דאחייבי ביה אבל בגלים דטרח לזרען חשו חכמים על טרחו וסבירא ליה הך סברא: ופריך מליטרא מעשר מבל. דאע"ג דטרח לזרעה לא בטילא מדאורייתא: עשר תעשר את כל תבואת זרעך ואי. שלריך לעשר אם כל מה שגדל בשדה ולא יצאה מן חשבון התבואה שזרע שהיתה כבר מתוקנת דהדרא לעצלה ודוקא מתוקנת שדרך אדם לזרוע אבל איסורא דלא זרעי אינשי לא הדרא לעצלה:

תרומה. דאין גידולי היתר מעלין את האיסור: **בגידולי גידולין קאמר.** דהכי קאמר גידולי בצל של תרומה שנטעה וכבו גידוליו על עיקרו דהוו להו גידולי גידולין: **תניא וכו'.** דגידולי גידולין של תרומה חולין: **אפי' בדבר שאין זרעו נלה.** כגון בצל גידולי גידולין מותר: **בדבר שזרעו נלה.** כגון חיטים גידולי גידולין דזהו השני: **תריץ רבויא של גידולי גידולין דרבו גידוליו על עיקרו מותר קא משמע לן.** כלומר הא אתא לאשמועינן גידולי גידולין של בצל של תרומה וכבו אותן גידולין על עיקרו מותר דזהו השלישי:

הדרן עלך הנודר מן הירק

קונם יין שאני טועם היום. דמשמע כל זמן שהוא יום ותו לא: **שבת זו.** והיה עומד בשבת אסור בכל השבת בשאת ימי השבוע: **והשבת שעברה.** כלומר (ב) בשבת שהוא עומד בה. ולהכי קרי ליה שעברה לפי שהשבת זה אינו מתחשב אחר ימים הבאים אלא אחר ששת ימים שעברו: **תדש זה.** אמר קונם יין שאיני שותה בזה החדש והיה עומד באותו יום של ר"ח: **אסור בכל החדש.** בכל שלשים יום הבאים: **וראש חדש להבא.** כלומר (ג) ר"ח זה שהוא עומד לתוכו הוא נמנה עם ימים הבאים שהוא ראשון שלהם: **וכן אם היה עומד בראש השנה ואמר קונם יין שאיני טועם שנה זו.** אסור בכל השנה ואותו היום של ראש השנה שהוא עומד בו. ולהכי קרי לעתיד לבא לפי שהוא נמנה לימים ולחדשים הנכנסים שהוא אחר זמן ולהכי קאמר לעתיד ולא קאמר להבא: **ואם היה עומד בשבת השמיטה ואמר קונם יין שאיני טועם בשבוע זו אסור בכל השבוע הבא.** (ד) ואותה שנה שביעית שהוא עומד בה נמנית לשבוע שעברה להכי קרי ליה שעברה: **ואם אמר.** שאיני טועם יום אחד (ה) מעת לעת שאם היה עומד בשעת הנדר בחצי היום אסור למחר עד חצי היום וכן אם אמר שבת אחד בחיזה יום שעומד בשבוע אסור עד יום שמיני לאותו יום שנדר וכן בשנה אחת וכן בשבוע אחת אסור שנה שלימה ושבוע שלם מיום ליום: **גמ' לכשתחשך.** אע"פ שעבר היום: **צריך שאלה לחכם.** להתיר לו נדרו משום היכרא: **גזירה היום אתו יום אחד.** דאי אמרת לכשתחשך (ו) אע"פ שעבר היום הוי מותר אתו למימר נמי כי נדר יום אחד ועומד בחצי היום מותר לכשתחשך ואיהו לא הוי מותר עד מעת לעת הילכך צריך שאלה לחכם וכיון דבעי שאלה לחכם חכם חוקר כילד נדר ולא יבא לידי חילול נדר:

קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. דלאמר היום לא משמע אלא עד שיגמור אותו יום דהיינו עד שתחשך: **שבת זו.** אם נדר באחד מימי השבוע אסור בכל ימי השבוע ויום שבת עצמו בכלל איסור של שבוע שעבר דכי אמרי אינשי שבת זו דעתייהו על ימי החול הבאים ועל יום השבת: **תדש זה.** אם נדר באחד מימי החדש אסור בכל החדש ולא תדש להבא שאין ראשו אחר ימי החדש מכלל האיסור אלא להבא הוא נמנה ומותר: **שנה זו אסור בכל השנה.** דהיינו עד ראש חדש תשרי אבל ראש חדש תשרי לעתיד לבא ואינו מכלל האיסור: **שבוע זה.** שני שמיטה זו אסור עד שישלמו ששה שנים של שמיטה ואסור גם כן בשנה השביעית שהיא כלשעבר. זהו פירוש משנתינו. ואחריש פירשו שבת זו אסור בכל השבת כגון שעומד ביום השבת ונדר ואמר שבת זו וקתני דאסור בכל השבת הבאה ויום שבת זה שעומד בה עכשיו אע"פ שהוא מכלל שבוע שעברה והיינו דקתני והשבת לשעבר. תדש זה אסור בכל החדש ואלא תדש להבא כגון דקאי בראש חדש וקתני דאסור בכל החדש הבא וביום ראש החדש עצמו שנדר והא פרכינן בגמרא[ו] פשיטא. שנה זו כגון שנדר בראש השנה אסור בשנה הבאה וביום ראש השנה עצמו שהיו שעדיין לא הבא. שבוע זה אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר כלומר דקאי בשבוע השביעית ואמר שבוע זה וקתני דאסור כל שני שמיטה הבאים ובשנה השביעית עצמה שעומד בה אע"פ שנימנית מכלל שבוע שעברה. ולפי האי פירושא נראה לי דאמאי דקתני גבי שבת ושביעית לשעבר וגבי תדש ושנה להבא ולא קתני כולהו בלהבא לאשמועינן דינא דנודר באמצע הבאים זמניס הללו דבאמצע שבת ואמצע שביעית אסור בשבת ושביעית הבאים מה שאין כן בנודר באמצע החודש ואמצע שנה שמותר בראש תדש וראש השנה הבאים. מיהו האי פירושא ליתיה דכיון דשבת זו או שבוע זה קאמר למה יאסר בשבת ושבוע הבאים הוה לן למימר שלא יאסר אלא ביום שבת ושנה שביעית שעומד בהן וכדאמרינן בפ"ק דראש השנה [יב:] דהמודר הנאה מחבירו לשנה אפילו לא עמד אלא בכ"ט באלול כיון שהגיע אחד בתשרי עלתה לו שנה אלא פירושא קמא עיקר: **ואם אמר יום אחד שבת אחת וכו' אסור מיום ליום.** כלומר היקף אחד ויום אחד אסור מעת לעת: **גמ' לכשתחשך צריך שאלה לחכם.** אע"ג דמדינא כי אמר היום מותר לכשתחשך כדאמרינן במתניתין אפילו הכי מדרבנן צריך שאלה: **אמר רב יוסף גזירה היום משום יום אמר לאסור עד מעת לעת כמו בפיפא דאמר יום אחד: שבת זו.** ועומד באמצע ביום ג' או ביום ד' אסור בכל השבת. לכלומר כל ימי אותה השבוע עד סופה ושבת שעברה כלומר ושבת הבא עליו סוף השבוע אסור כמו כן בלא השבת משבוע שעבר ובגמ' פריך פשיטא: תדש זה. ועומד בט"ו ימים בטבת אסור בכל החדש עד סופו: ור"ח להבא. פי' ר"ש שבת של אתריהו הייינו לשלהבא ומותר בו שהוא [מתחדש] הבא: שבוע זה אסור בכל השבוע. ועומד באמצע השמיטה בשנה רביעית או חמישית לשמיטה אסור עד סוף השבוע: והשביעית שעברה. כלומר שנה השביעית הבאה היא כלשעבר שנמנית עם שמיטה שעברה ואסור בה פי' זה רשוט. וי"מ שבת זו ועומד ביום שבת ונודר בשבת זו אסור בכל השבת כלומר בכל השבוע הבאה ושבת שעברה כלומר ויום השבת שהוא עודר בו גם הוא אסור ואע"פ שאמת הוא שהוא משבוע שעבר הואיל ונדר בו אסור וגמגמרא פריך פשיטא. תדש זה ועומד בראש תדש אסור בכל החדש וכ"מ שהוא בו לשלהבא כלומר אותו ר"ח שנודר בו אסור ולכך קרי ליה להבא שהוא עם ראש חדש הבא וכן גבי ראש השנה נמנה משנה הבאה לכך קרי ליה להבא לפי שהוא נמנה משנה הבאה. שנה זו ועומד בראש השנה. שבוע זו ועומד בשנה שביעית אסור בכל השבוע ובשביעית שעברה כלומר אע"פ שהיא מלשעבר אסור בה כיון שנודר בה: מיום ליום. כלומר עד שנה אחרת באותו יום וכן בשבוע אחרת לאותו יום שנדר: הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל לכך אינו אסור אלא עד שיגיע: עד פני הפסח ר' מאיר אומר עד שיגיע. דה"ק עד לפני שלא פסח: ר' יוסי אומר עד שיצא. דאמרינן ה"ק עד פני שנה אחרונה של יום אחרון של פסח דסכר דממית אינם נפשיה לנפקא ואמרי תקנון לומר פני שנה אחרונה: אמר ר' ירמיה לבשתחשך צריך שאלה לחכם. ואינו מותר בלא שאלה ואע"ג דמן הדין היה מותר שהרי הגיע זמנו גזירה אטו היכא דאמר יום אחד כלומר אי שרי ליה כשאמר היום לכשתחשך אתי למישרי כשאמר יום אחד ואז הוא אסור עד מעת לעת:

מב א מיי' פי"ח מהל' תרומות הל' כח:
מג ב מיי' שם הל' כז:
מד ג מיי' פי"ו מהל' מעשרות הל' ו סמג עשין קלה:
מה ד מיי' פי"ח מהל' תרומות הל' כב:
א ה מיי' פי"ח מהל' נדרים הל"א סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' א:
ב ו מיי' שם הל' ב טוש"ע שם סעי' ג:
ג ז מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ד:
ד ח מיי' שם הל"ד טוש"ע שם סעי' ו:
ה ט מיי' שם הל"ד טוש"ע שם סעי' ט:
ו י מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעי' א:
ז כ מיי' הל"ב טוש"ע שם סעי' ג:
ח ל מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ה:
ט מ מיי' שם הל"ד טוש"ע שם סעי' ז:
י נ מיי' שם הל"ה טוש"ע שם סעי' י:
יא ס ע מיי' שם הל"ז טוש"ע שם סעי' יא:
יב פ צ מיי' שם הל"א טוש"ע שם סעי' א:

הגהות הב"ח

(**א**) במשנה ושבת (שעברה) תז"מ וי"ב ס"א לשעבר וכן בממון: (**ב**) רש"י ד"ה והשבת שעברה כלומר ובשבת: (**ג**) ד"ה וראש חדש להבא כלומר ובראש חדש זה שהוא עומד בתוכו שהוא נמנה: (**ד**) ד"ה ואם היה וכו' **ובאותה** שנה וכו' שנמנית לשבוע: (**ה**) ד"ה ואם אמר וכו' יום אחד אסור מעת לעת: (**ו**) ד"ה גזירה היום וכו' לכשתחשך הוי מותר כל"ל ומיבעי אע"פ שעבר היום נמתק:

גליון הש"ם

גמ' השבל גידוליו מותרין. קשה לי הא בטבל ל"ש דגדוליו יבטלו דהא טבל בכ"ש והוי כמו נדרים דגדולי גידולין אסורין דאין לו ביטול דהוי דטל"מ וה"נ טבל ול"ע: **ברש"י** ד"ה ור"ח להבא. כלומר. עיין ר"ה דף טז ע"א רש"י ד"ה להבא:

פירוש הרא"ש

והתנן גידולי תרומה [תרומה]. משנה היא בפ"ט דתרומות (מ"ד) ומפלא טעמא בפ"ק דשבת (דף יז:) דילמא משכי ליה ואתי לידי תקלה: **הא** נמי תנינא. אי אייתי נמי בגידולי גידולין אכתי איכא לאקשויי מאי קמ"ל משנה שלימה שניהו גידולי גדולין מותרין סיפא דהך מתני' דגידולי תרומה תרומה

תוספות

בגידולי גידולין. כהן דבבל גופיה הוי גידולין של תרומה: קמשמע לן. רבי חנינא דאפילו דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין חולין: והתנן הטבל גידוליו מותרין לאכול אבילת ארעי בלא מעשר בדבר שזרעו כלה. כגון חיטין אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין תרומה כמו שכל: ה"ג **התם דלא** רבו הבא דדבו. פירוש הא דאמר גידולי גידולין אסורין גבי טבל הייינו כל כמה דלא רבו גידולי גידולין על העיקר אבל הכא בדבו הלכך מבטלי גידולין לעיקר ובספרים כתוב ריבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קמ"ל וש"מ לפרש כדפריש דמלתא דרבי חנינא מיירי דרבו גידולין על עיקרו: הדרן עלך הנודר מן הירק

קונם יין בו' שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. ולא

(**ו**) תרומות פ"ט מ"ד [פסחים לד. שבת יז:], (**ז**) פסחים לד. [תרומות פ"ט מ"ו], (**ג**) [קידושין סד:] פרש"י ר"ן והרא"ש עד סוף המשנה תמצא לקמן סא ע"א, (**ד**) [ל"ל פי' וכן גירסת רש"י והרי"ן והרא"ש לקמן סא. וכן העתיקו הטוש"ע יו"ד סימן רכ סעי' יא וכן הוכח משנה זו בקידושין סד:], (**ה**) [בהרא"ש בפסקיו אימא מ"ר ירמיה בר אבא לכשתחשך וכו' וכל"ל וכדאיתא בסוגיין בע"ב ופי' הרי"ן והרא"ש שם וכ"א בדשב"א], (**ו**) [ע"ב],

---

היתר מעלין את האיסור [ו]והתנן [א]גידולי תרומה תרומה בגידולי גידולין קאמרינן הא נמי תנינא [ב]גידולי גידולין חולין הא קמ"ל אפילו בדבר שאין זרעו כלה והתנן [ג]*[ג]הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורין [ד]רבויא דרבו גידולין על עיקרו מותר קא משמע לן:

הדרן עלך הנודר מן הירק

קונם [ה]יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך [ו]שבת זו אסור בכל השבת ושבת [ז] שעברה [ח]חדש זה אסור בכל החדש ור"ח להבא [ח]שנה זו אסור בכל השנה וראש השנה לעתיד לבא [ט]שבוע זה אסור בכל השבוע ושביעית שעברה ואם אמר [י]יום אחד [כ]שבת אחת [ל]חדש אחד [מ]שנה אחת [נ]שבוע אחד אסור מיום ליום [ג] [ס]עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא עד [ד]לפני הפסח רבי מאיר אומר [ע]אסור עד שיגיע רבי יוסי אומר אסור עד שיצא: **גמ'** קונם יין שאני טועם כו' אמר רבי [פ]ירמיה [פ]לכשתחשך צריך שאלה לחכם מאי טעמא אמר רב יוסף [צ]גזירה היום משום יום אחד א"ל

קונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. דלאמר היום לא משמע אלא עד שיגמור אותו יום דהיינו עד שתחשך: **שבת זו.** אם נדר באחד מימי השבוע אסור בכל ימי השבוע ויום שבת עצמו בכלל איסור של שבוע שעבר דכי אמרי אינשי שבת זו דעתייהו על ימי החול הבאים ועל יום השבת: **תדש זה.** אם נדר באחד מימי החדש אסור בכל החדש ולא תדש להבא שאין ראש אחר ימי החדש מכלל האיסור אלא להבא הוא נמנה ומותר: **שנה זו אסור בכל השנה.** דהיינו עד ראש חדש תשרי אבל ראש חדש תשרי לעתיד לבא ואינו מכלל האיסור: **שבוע זה.** שני שמיטה זו אסור עד שישלמו ששה שנים של שמיטה ואסור גם כן בשנה השביעית שהיא כלשעבר. זהו פירוש משנתינו. ואחריש פירשו שבת זו אסור בכל השבת כגון שעומד ביום השבת ונדר ואמר שבת זו וקתני דאסור בכל השבת הבאה ויום שבת זה שעומד בה עכשיו אע"פ שהוא מכלל שבוע שעברה והיינו דקתני והשבת לשעבר. תדש זה אסור בכל החדש ולא תדש להבא כגון דקאי בראש חדש וקתני דאסור בכל החדש הבא וביום ראש החדש עצמו שנדר והא פרכינן בגמרא[ו] פשיטא. שנה זו כגון שנדר בראש השנה אסור בשנה הבאה וביום ראש השנה עצמו שהיו שעדיין לא הבא. שבוע זה אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר כלומר דקאי בשבוע השביעית ואמר שבוע זה וקתני דאסור כל שני שמיטה הבאים ובשנה השביעית עצמה שעומד בה אע"פ שנימנית מכלל שבוע שעברה. ולפי האי פירושא נראה לי דאמאי דקתני גבי שבת ושביעית לשעבר וגבי תדש ושנה להבא ולא קתני כולהו בלהבא לאשמועינן דינא דנודר באמצע הבאים זמניס הללו דבאמצע שבת ואמצע שביעית אסור בשבת ושביעית הבאים מה שאין כן בנודר באמצע החודש ואמצע שנה שמותר בראש תדש וראש השנה הבאים. מיהו האי פירושא ליתיה דכיון דשבת זו או שבוע זה קאמר למה יאסר בשבת ושבוע הבאים הוה לן למימר שלא יאסר אלא ביום שבת ושנה שביעית שעומד בהן וכדאמרינן בפ"ק דראש השנה [יב:] דהמודר הנאה מחבירו לשנה אפילו לא עמד אלא בכ"ט באלול כיון שהגיע אחד בתשרי עלתה לו שנה אלא פירושא קמא עיקר: **ואם אמר יום אחד שבת אחת וכו' אסור מיום ליום.** כלומר היקף אחד ויום אחד אסור מעת לעת: **גמ' לכשתחשך צריך שאלה לחכם.** אע"ג דמדינא כי אמר היום מותר לכשתחשך כדאמרינן במתניתין אפילו הכי מדרבנן צריך שאלה: **אמר רב יוסף גזירה היום משום יום אמר לאסור עד מעת לעת כמו בפיפא דאמר יום אחד: שבת זו.** ועומד באמצע ביום ג' או ביום ד' אסור בכל השבת. לכלומר כל ימי אותה השבוע עד סופה ושבת שעברה כלומר ושבת הבא עליו סוף השבוע אסור כמו כן בלא השבת משבוע שעבר ובגמ' פריך פשיטא: תדש זה. ועומד בט"ו ימים בטבת אסור בכל החדש עד סופו: ור"ח להבא. פי' ר"ש שבת של אתריהו הייינו לשלהבא ומותר בו שהוא [מתחדש] הבא: שבוע זה אסור בכל השבוע. ועומד באמצע השמיטה בשנה רביעית או חמישית לשמיטה אסור עד סוף השבוע: והשביעית שעברה. כלומר שנה השביעית הבאה היא כלשעבר שנמנית עם שמיטה שעברה ואסור בה פי' זה רשוט. וי"מ שבת זו ועומד ביום שבת ונודר בשבת זו אסור בכל השבת כלומר בכל השבוע הבאה ושבת שעברה כלומר ויום השבת שהוא עודר בו גם הוא אסור ואע"פ שאמת הוא שהוא משבוע שעבר הואיל ונדר בו אסור וגמגמרא פריך פשיטא. תדש זה ועומד בראש תדש אסור בכל החדש וכ"מ שהוא בו לשלהבא כלומר אותו ר"ח שנודר בו אסור ולכך קרי ליה להבא שהוא עם ראש חדש הבא וכן גבי ראש השנה נמנה משנה הבאה לכך קרי ליה להבא לפי שהוא נמנה משנה הבאה. שנה זו ועומד בראש השנה. שבוע זו ועומד בשנה שביעית אסור בכל השבוע ובשביעית שעברה כלומר אע"פ שהיא מלשעבר אסור בה כיון שנודר בה: מיום ליום. כלומר עד שנה אחרת באותו יום וכן בשבוע אחרת לאותו יום שנדר: הנודר עד הפסח אסור עד שיגיע. דבלשון בני אדם עד ולא עד בכלל לכך אינו אסור אלא עד שיגיע: עד פני הפסח ר' מאיר אומר עד שיגיע. דה"ק עד לפני שלא פסח: ר' יוסי אומר עד שיצא. דאמרינן ה"ק עד פני שנה אחרונה של יום אחרון של פסח דסכר דממית אינם נפשיה לנפקא ואמרי תקנון לומר פני שנה אחרונה: אמר ר' ירמיה לבשתחשך צריך שאלה לחכם. ואינו מותר בלא שאלה ואע"ג דמן הדין היה מותר שהרי הגיע זמנו גזירה אטו היכא דאמר יום אחד כלומר אי שרי ליה כשאמר היום לכשתחשך אתי למישרי כשאמר יום אחד ואז הוא אסור עד מעת לעת:

מוסף רש"י

גידולי תרומה. אם זרעה, ואפילו דבר שזרעו כלה, כגון תבואה וקטניות (שבת יז:). **הטבל גידוליו מותרין.** אע"פ שנתמרח בכרי והוקבע למעשר ואל עליו אם טובל, חכיו ולא הפרים מעשרותיו תחלה ואמת ונגמרו וקלרו, מותר לאכילה תרעי על שימרתו בכרי, ואף על גב דגידולי תרומה תרומה, מדרבנן הוא ולחומרא, שלא להפקיר את הבהמים, אבל גידולי טבל חולין הן והרי הן כשקולין כשאר תבואה ואוכל מהן תרעי עד שימרתם (פסחים לד:). **רבויא דרבו.** אם היה מחילתו כזית ושב גם בכביצה (ראש"ה בשמו).

ור"ח להבא. הוא ר"ח שעבר עתה בקרוב, ומשום דקרי להוא מאתקד שעבר, קרי להאי דלקמיה להבא (ר"ה טז.). **עד הפסח.** לענין נדרים, קונם שאיני נהנה לך עד הפסח, **אסור עד שיגיע.** ומשכנתא ליל ראשון מותר, ואם אמר **עד שיהא** פסח, אסור עד שיגיע (לקמן סא.) ומשיגיע אין כאן פני פסח, ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לאחרינו, לא מתוך אינם נפשיה לנפקיקא איסא לריך לאשאל אחיה הוא, וכי קאמר פני, קמא דטולה קאמר שלא פני שבכולן (קדושין סד:). **ור' יוסי אומר עד שיצא.** דסכר מעייל אינם נפשיה לנפקיקא, דאיכא לנפקיקי שמא עד שיגיע קאמר (לקמן סא:) דכל חד וחד הוי פני לאחרינו ולא ידעי הי מינהו, אפילו אחרון הוי מחלתו פני לנפוקי (קדושין סד:).

עד שיגיע פסח, דכיון דאמר ליגנא ימירא, בעוד שיהא פסח קאמר (קדושין סד:) דמשמע דאמר עד שיגיע כל הפסח (לקמן סא.). **עד פני הפסח.** משמע עד שיגיע ומשמע עד שיגיע, **ר' מאיר אומר אסור עד שיגיע.** דקסבר כל מעייל אינם נפשיה לנפקיקא, דכיון דאיכא לנפוקי אי משמע עד שיגיע אז עד בלילה פקיקא הרהר בדעתו בשעת הנדר, דהייינו עד שיגיע (לקמן סא.) ומשיגיע אין כאן פני פסח, ואע"פ שכל יום ויום של פסח פני הוא לאחרינו, לא מתוך אינם נפשיה לנפקיקא איסא לריך לאשאל אחיה הוא, וכי קאמר פני, קמא דטולה קאמר שלא פני שבכולן (קדושין סד:). **ור' יוסי אומר עד שיצא.** דסכר מעייל אינם נפשיה לנפקיקא, דאיכא לנפוקי שמא עד שיגיע קאמר (לקמן סא:) דכל חד וחד הוי פני לאחרינו ולא ידעי הי מינהו, אפילו אחרון הוי מחלתו פני לנפוקי (קדושין סד:).

יום אחד. דאי שרית ליה לכשתחשך בלא שאלה אתי למיטעי ונמי ביום אחד שיהא מותר לכשתחשך דלא משמע ליה דאיכא מידי בין יום אחד להיום: **היום ביום אחד מיחלף.** דאי שרית ליה כי אמר היום לכשתחשך בלא שאלה אתי למשרי נמי אפילו באומר יום אחד. אבל יום אחד בהיום לא מיחלף דהא כי אמר יום אחד עמד באיסורו מעת לעת הילכך לא מיחלף ליה למשרי כי אמר היום קודם שתחשך: ומה שנהגו עכשיו בתענית יחיד דלא הוי אלא מנפרא ועד פניא ואפי' הכי לכשתחשך שריא ליה בלא שאלה ולא גזרינן משום יום אחד היינו משום שהדבר ידוע שדינו של תענית כך הוא ואין איסורו כשאר נדרים שכבר קבעו לו חכמים זמן הילכך אפילו שרית ליה לכשתחשך לא אתי לאחלופי בנודר יום אחד שדיני תענית ונדרים חלוקין הן ולא אתי לאחלופי זה ב"ל: **וראיתי לרשב"א** ז"ל כתב דהיינו טעמא דגזרינן בהיום משום שמקלת אותו יום הותר לו מתחלתו כאומר יום אחד וכיון דדמיין להדדי אתי לאחלופי אבל תענית דמתסר מתחלת היום לא דמי ליום אחד דמימר אמר להכי שריא הכא לכשתחשך לפי שנאסרתי בתחלת היום אבל ביום אחד שלא חל איסורו מתחלתו אינו בדין שהא מותר לכשתחשך. והאי פירושא לא סגי לי דהא באומר היום שהגדיר לכשתחשך שאלה מי לא עסקינן דקאי בשעת הנדר קודם שעלה עמוד השחר שנאסר מתחלתו כתענית יחיד אלא ודאי כדאמרן. ומהאי טעמא נמי המקבל עליו להתענות יום אחד בשבת אין מחייבין אותו שיתענה כ"ד שעות דודאי לתענית שאמרו חכמים נתכוון דהיינו מקודם שיעלה עמוד השחר עד שתחשך: **כמאן אזלא שמעתיה דרב ירמיה בר אבא כרבי נתן.** כלומר דמאי דמגרגינן ליה שאלה לחכם באומר היום לאו משום גזירה בלחוד דסבירא לן דלא שכיח כולי האי לאחלופי דמשום גזירה בלחוד נחמיר ביה ומיהו כיון דכי נדר נדר לאו שפיר עבד כדר' נתן נהי דאי לא הוה שייך למגזר כלל לא מחמרינן עליה לאגרוכי שאלה דאי הכי בכלהו נדרים נמי כי מטי זמנייהו נימא הכי מיהו כל היכא דשייך למגזר כלל מחמרינן עליה וקנסינן ליה הילכך אם היה נדר מצוה כגון ללמוד ולקיים מצוה אינו צריך שאלה. ומאי דמדמה רבי נתן נודר לבונה במה פירשתיו בפרק ארבעה נדרים (לעיל כב.) בסייעתא דשמיא: **שבת זו אסור בכל השבת והשבת לשעבר פשיטא.** דשבת דינו כלשעבר מהו דתימא יומי דשבתא קאמר משום דכיון בשימי החול קרויים יומי שבת נימא שלהם לבדם נתכוין ולא לאסור על עצמו יין בשבת קמשמע לן. ואית דגרסי מהו דתימא יומי דמקמי שבתא קאמר קמשמע לן והיינו הך. מיהו הך נסחא ליכא לפרושה כלל לפירוש שני שפירשנו במשנתינו בעומד ביום השבת עסקינן: **כי איצטריך בחדש חסר.** שהחדש שבא אחר חדש של נדרו הוי חסר ואם כן חדש שנדר בו הוה ליה מלא ועושין בחדש חסר שבא שני ימים ראש חדש ויום ראשון הוי למלאות חדש שעבר: **מהו דתימא ראש חדש לשעבר.** שהרי יום ראשון של ראש חדש למלאות חדש שעבר עושין אותו וסל"ל דאיתסר ביה קמ"ל הא קרו ליה אינשי ריש ירחא ומש"ה אע"פ שהוא מכלל חדש ראשון כיון דריש ירחא קרו ליה מותר בו דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם: ומהא שמעינן דבשטרות נמי כשהוא כותב ביום החדש הראשון כותב ביום החדש פלוני ואין כותבו על שם חדש שעבר ואם עשה כן השטר מוקדם ופסול שהשטר נעשה בחדש השני ואימרו שקודם לכן נעשה שאין יום ראשון של חדש שני ירקא על שם החדש שעבר בלשון בני אדם שני לחדש פלוני ומחרתו יום שלישי ואם יכתוב יום שני יפסל משום מוקדם דכיון דלענין נדרים אמרי' דיום ראשון דחדש חסר ריש ירחא קרו ליה הכי נמי דייענן בשטרות דהא לקמן בסוף פרקין [סג.] מדמינן שטרות לנדרים וכן בדין דשטרות ומיוחדין בלשון בני אדם הן בכל מקום. מיהו כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דבגיטין צריך לכתוב ביום שלשים לחדש תשרי שהוא ראש חדש מרחשון כדי להחמיר: **איבעיא להו בו' דיעה דהיום.** לשתרי לכשתחשך או כיום אחד לדיתסר מעת לעת: **אסור בה ובעיבורה.** נראה לי דרבותא דמתסר בעיבורה לנודר מתחלת השנה איצטריך דסלקא דעתך אמינא דלא ליתסר אלא בשנים עשר חדש כרוב שנים קא משמע לן דמתסר בשלש עשרה דאי נודר בר"ח שבט

אי הכי ליגזור יום אחד. דליהוי אסור עד שתחשך למחר משום היום דאי אמרת עד מעת לעת אסור ותו לא אתו למישרי נמי כי עמד בשחרית ואמר היום אתי למישתי בחצי היום והוא אסור עד שתחשך: **אמר ליה רב יוסף היום ביום אחד מיחלף.** דאי שרית היום לכשתחשך בלא שאלה מיחלף ואתי למישרי יום אחד משתחשך דסבר יצא אותו היום שנדר בו כמו כן והוא אינו מותר אלא מעת לעת: **יום אחד בהיום לא מיחלף.** (ד) דלא אסור לשתות למחר עד הלילה דלא אתי למישרי בהיום מחצי יום ואילך דליכא למיחש להכי דהכא לא גמר היום עדיין ומידע ידיע דאסור כל היום משום האי טעמא נמי לא מצרכינן שאלה לסוף מעת לעת דלא אתו למישרי מהיום מחצי יום ואילך דליכא למיחש בהכי כדאמרינן הכא לא גמר עדיין היום ומידע ידיע דאסור בכל היום: **כמאן אזלא.** הא שמעתתא דאמר רב ירמיה דצריך שאלה לחכם שאין ניתר ע"פ עצמו כלל דמחמרינן עליה כמאן דלא עבד שפיר: **כרבי נתן וכו'.** הילכך צריך שאלה לחכם (ה) הואיל ועבד איסורא דמחמרינן עליה ואין מרפין לו שקיים נדרו מעצמו אלא כשיתירו לו את נדרו ולא משום גזירה דרבינא לא סבירא ליה דרב יוסף וכל היכא דאיכא לאוקומי ביה שאלה מצריכינן ליה שאלה כגון הכא דאמר היום דאיכא למימר מעת לעת קאמר הילכך צריך שאלה לחכם אבל כי אמר שבת וכולה מתניתין דליכא לאוקומי בהו שאלה דודאי לא משמע טפי אין צריך שאלה: **יומי דשבתא קאמר.** ימים דשבוע ולא דשבת עצמו: **פשיטא.** דיום ראש חדש נמי אסור שהרי יום ראש חדש נמנה לחדש זה הנכנס: **כי איצטריך.** למיתני במתניתין לחדש חסר בחדש שהוא שני ימים ראש חדש ויום ראשון של ראש חדש משלים לחדש מלא (ו) זה שעבר וזה הנכנס חסר הוא והוא נדר ביום ראשון של ר"ח: **לחדש שעבר הוי.** ולא ליתסר ביה: **קמ"ל.** (ז) אפילו הכי כיון דקרו ליה ריש ירחא אסור ביה נמי: **דיניה להיום.** כאילו אמר היום לחוד ומותר לכשתחשך: **או כיום אחד.** ואסור מעת לעת: אילימא

א"ל (ח) **אי הכי ליגזור ביום א' משום היום א"ל היום ביום אחד מיחלף יום אחד בהיום לא מיחלף אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבוך משמיה דרב [יוסף] כמאן אזלא** (ט) **שמעתיה דרב ירמיה בר אבא כרבי נתן דתניא** (י) **רבי נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו מקטיר עליה: שבת זו אסור בכל השבת כולה: פשיטא מהו דתימא יומי דשבתא קאמר קמ"ל: חדש זה אסור בכל החדש ור"ח להבא: פשיטא כי איצטריכא** [א]**לחדש חסר מהו דתימא ראש חדש לשעבר הוי ולא ליתסר** (יא) **קמ"ל קרו אנשי ריש ירחא: שנה זו אסור בכל השנה כולה: איבעיא להו אמר קונם יין שאני טועם יום מאי דיניה כהיום או** [ב]**כיום אחד ת"ש ממתניתין קונם יין** (ג) **שאני טועם היום אין אסור אלא עד שתחשך הא יום כיום אחד דמי אימא סיפא אמר יום אחד אסור מיום ליום הא יום כהיום דמי** [ג]**אלא** [ד]**מהא ליכא למשמע מינה אמר רב אשי ת"ש קונם יין שאני טועם השנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה היכי דמי**

אילימא

לעת קאמר הילכך לכשתחשך צריך שאלה לחכם אבל כי אמר שבת

תוספות

אי הכי. דמיום לאיחלופי ליגזר ביום אחד דליתסר אף כשהגיע מעת לעת עד הלילה שאמר עד מעת לעת משום היום דהיום הוא אסור עד הערב ומשני היום ביום אחד מיחלף ואתי למשרי כשנודר בבוקר ואומר קונם יום אחד עלי לכשתחשך שסורר קייים נדרו לפי שעבר יום אחד אבל יום אחד בהיום לא מיחלף אם נתיר לו כשאמר יום אחד בחמצע היום כשיבא מעג"ע לא יבא להתיר כשאמר היום בחמצע היום שעדיין לא אמר לו מע"ל ולא יום שלם: **אמר רבינא** כו' בר' נתן. וקנסא קנסינן ליה אף כי קיים נדרו עד שיאבל לחכם ונראה דהכיגן מוסיף על טעם דרב יוסף משום גזירה דשאר נדרים לא קנסינן לשאול לחכם לאחר שנתקיימו אלא אית ליה טעמא דנדרינן לעיל וקאמר דבהך טעמא דגזרי' לא סגי אם לא מטעם דקנסינן ליה כו' נתן שעבר על מה שקיימו: **פשיטא.** דאסור לשבת הבאה דבשבוע שעבר היא מהו דתימא יומא דשבת לא אסר עצמו אלא בימי המעשה שבשבוע ולא נתכוין לאסור בשבת קמ"ל ולפירוש שני דמתני' פריך פשיטא כיון דקאי בשבת דאסור בו ומשני מהו דתימא דיומי שבוע הנתידין לבא קאמר ולא יום השבת עצמו קמ"ל דכיון דקאי בשבת אמרינן דאף בשבת נדר וכ"ל דהטעם לפי שלשון בני אדם לקרות השבוע שבת וא"כ לשבוע הבא הוא מתכוין ולא לשבת לבד ומכל מקום כיון שעומד בשבת אמר שדעתו גם לשבת כדי שלא יהיה אפקר בנדרו ושיחול משעה שנדר: **חדש זה פשיטא.** דראש חדש נידון בחדש הבא ומותר בו כי איצטריך לחדש חסר כלומר נדר באמצע חדש מלא וחדש חסר אחריו שר"ח שני ימים ויום ראשון הוא להשלים יום של חדש שעבר דקשה"ד דאסור בו קמ"ל דהא קרו אינשי ריש ירחא ליום ראשון של ר"ח ומחדש הבא דייענן ליה שאינו מנוי בלשון בני אדם בחדש שעבר ולפירוש אחר פשיטא כיון דעומד בר"ח דאסור בו לא לריכא אלא לחדש חסר שראש חדש שלו שני ימים ונדר ביום ראשון ר"ח שעבר ולא נתכוון אלא בימי של חדש שעבר קמ"ל דקרו אינשי ריש ירחא ואינו נמנה בחדש שעבר והילכך כי אמר חדש זה מיתסר ביה ויבא טפי ליצא לחדש חסר לפירוש אחרון וכיון דקאמר דקרו ליה אינשי ריש ירחא מ"ב כשכותבין כתובה או שטרות ביום ראשון של ר"ח כותבין יום פלוני שהוא ראש חדש ואין צריך לכתוב יום שלשים דהכי משמע לקמן (סג.) דתנן עד ר"ח אחר [עד ר"ח אחר] הראשון ומדמה בגמ' הך בריינא דשטרות [לנדרים] אלמא דין שטרות כדין נדרים לשון בני אדם: **פסק.** ומיהו גיטין טוב לכתוב שהוא יום שלשים לחדש עצמו וכן כתב רבינו תם בכתובת בתו: דיניה בהיום. ומותר משתחשך או ביום אחר ואסור בחמצע מעת לעת: **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דלא ידעינן הי דוקא או ריש או סיפא: ת"ש קונם יין **שאני טועם השנה אסור בה** עד סופה. ולא מיום ליום הילכך עד ראש השנה ואף כי נתעברה כל השנה עד סופה נקראת משנה זו: למה ליה [למימר]. פשיטא דאסור בה:

מסורת הש"ס

(א) יבמות קט: ע"ש גיטין מו: ע"ש לעיל כב. עט., (ב) הר"ן גורס לשעבר הוי ונתסר. ר"ש מדסויק, (ג) [ברכות כה. וש"נ ועיין לקמן עב.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל אביי אי הכי לגזור: (ב) שם משמיה דרב יוסף כמאן אזלא הא שמעתתא דר' ירמיה: (ג) שם שאיני טועם ר"ב דף סג: (ד) רש"י ד"ה יום אחד בהיום לא מיחלף דאע"ג דביום אחד לא אסור לשתות וכו' ומשום האי טעמא וכו' לסוף מעת לעת כי היכא דלא ליתי למישרי בהיום מחצי יום ואילך דליכא למיחש להכי כדאמרינן דהכא לא גמר: (ה) ד"ה כר' נתן וכו' דהואיל ועבד איסורא מחמרינן עליה וכו' משום גזירה דרבינא לא סבירא ליה דרב יוסף אלא כל היכא: (ו) ד"ה כי איצטריך וכו' מלא שעבר כל"ל ותיבת זה נמחק: (ז) ד"ה קמ"ל דאפילו:

גליון הש"ם

גמ' אלא מהכא ליכא למשמע מינה. עיין ב"מ דף לד ע"ל תד"ה אלא מהתיא ול"ע:

מוסף רש"י

באילו בנה במה. בשעת איסור הבמות (יבמות קט: גיטין מו: ע"ז לעיל כב. עט.) לעבודת כוכבים (לעיל כב.) ומותרת הוא לכתיב (דברים כג) וכי תחדל לנדור וגו', הא לא תחדל יהיה בך חטא (יבמות קט:). והמקיימו. ולא נשאל עליו לחכם להתירו, כאילו מקטיר עליה. על הבמה ונמר עונו שלם, לפי שעל ידי כן הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו:) שעבר עליה שתי עבירות, אלא יגלו אלא חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך (יבמות קט:). אלא מהא ליכא למשמע מינה. דודאי מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדש מנייהו דוקא, או ריש או סיפא, ותנא אידך אמר הכוא, דלא ידעינן הי מנייהו דוקא דנגמר מינה (שבת קכא.).

אילימא כדקתני. דאמר השנה למה לי למימר פשיטא כיון דאמר השנה משמע (א) השנה זו קאמר ועיבורה נמי בכלל הוי: **ולא איפה בהו עיבור.** ולא ליתסר בעיבורה קא משמע לן: היה עומד בשנה של יובל והיה אומר קונם יין שאיני טועם יובל מהו: **שנה חמשים כלפני חמשים.** ומותר (ב) נמי בשנת חמשים דאיהו לא קאסר עילויה אלא לאחר חמשים או בשנת חמשים נמי אסור דבשנת חמשים מתחיל יובל הבא: **ואי אפה מונה שנת חמשים ואחת** (ג). שלא תתחיל למנות ז' שנים של שמיטה הבאה בשנת היובל עצמה שלא תהא מונה אחת לשנת נ' ולשנה הבאה אחריה שנת נ"א שניה אלא לשנת חמשים ואחת תהא מונה אחת ושנת נ' עצמה נמנית ליובל שעבר שאין עולה למנין שבוע הבא כדאמרינן: **יובל עולה למנין שבוע.** לשנת חמשים עולה לכאן ולכאן: **אמרו לו וכו'.** אם כן בשנת יובל עולה למנין שבוע אינו אלא חמשה בשבוע ראשון של יובל שהשנה שהיא ראשונה שהיא יובל אסור לזרוע בה והשביעית נמי אסורה שהיא שמיטה ואינה אלא חמשה לזריעה: **אמר להם לדבריכם הרי הוא אומר ועשת את התבואה לשלש השנים.** שנה שלש ושנה שביעית ושמינית עד קצירתה ואי [נמי] אמרת (ד) אין יובל עולה למנין שבוע הרי כאן ארבעה שנים שצריכה לעשות לארבע שנים כיצד שנת מ"ח היא ששית ותבואה שלה צריכה לששית עצמה ולשנת ארבעים ותשע שהיא שמיטה ולשנת חמשים שהוא יובל ולשנת חמשים ואחת עד הקציר הרי ארבע שנים. והאי פירכא לדברי הכל היא לרבי יהודה נמי איכא למיפרך דאע"ג דאמר יובל עולה למנין מכל מקום אסור הוא בזריעה והוו נמי ארבע שנים: **אלא.** לדברי הכל ליכא לאוקמי להאי קרא אלא בשאר שני שבוע בשש השמיטות ולא בשמיטה שביעית של יובל ולא קשיא כלל לא לדידי ולא לרבנן לדידי נמי דפרכת לי שש שנים מוקמינן ליה לקרא בשאר שני שבוע בשאר שמיטין ולא בשמיטה ראשונה הסמוכה ליובל: **מתני'** (ג) **אמר קונם יין שאיני טועם עד הפסח אסור עד שיגיע.** לדברי הכל: **עד שיהא אסור עד שילא.** דמשמע דאמר עד שילא כל הפסח: **עד פני פסח.** משמע עד שיגיע ומשמע עד שילא: **עד שיגיע.** דקסבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא דמשמע לעולם קודם איסור שביעית מותר לזרוע שש שנים ולדבריך בשמיטה שלאחר היובל אינו מותר אלא חמש שנים שהרי היובל אסור בזריעה וכשיגיעו שש שנים תהא שנה ששית שנת השמיטה: **לדבריהם.** דסבירא להו דקרא בכולהו שנים משמע הרי הוא אומר ועשת התבואה לשלש השנים ועל כרחין ליכא לאוקמיה בשמיטה של שנת מ"ט שהרי זרע של מ"ח צריך שיסקיף מ"ח ומ"ט וג' וג"א עד הקציר של נ"א אלא איכא לאוקמיה בשאר שני שבוע שאינו סמוך ליובל מלפניו ובכי האי גונא סגי בשלש שנים שהזרע של ששית יספיק לששית ולשביעית ולשמינית עד הקציר: **דילי נמי.** האי קרא דשש שנים תזרע דקא מקשינא לי מיניה ליכא לאוקמה בשאר שני שבוע שאינו סמוך ליובל מאחריו: **מתני'** (ד) **עד הפסח אסור עד שיגיע.** דלשון בני אדם משמע עד ולא עד בכלל: **עד שיהא אסור עד שילא.** דמשמע עד שיהא כולו: **עד פני הפסח** (ה) **ר' מאיר אומר אסור עד שיגיע.** דסבירא ליה לרבי מאיר דנהי דאיכא למימר דעד פני עד רגע אחד שלפני סוף יום האחרון של פסח קאמר לא אמרינן דלא מחית איניש נפשיה לספיקא דיום שני ושלישי ושאר ימי הפסח וכי קאמר עד פני הפסח לפני יום ראשון קאמר: **רבי יוסי אומר עד שילא.** דסבירא ליה דמחית איניש נפשיה לספיקא: (ו) **עד הקליר עד הכליר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע.** כלומר אפילו אמר עד שיהא וכדקתני טעמא: **זה הכלל כל שזמנו קבוע.** כלומר שיש להמשכתו זמן קבוע פסח שקבעה בו תורה שבעה ימים כי אמר עד שיהא אסור עד שילא דכיון דידע זמן המשך איסורו אוסר עצמו בו וכל שאין זמנו קבוע כגון קליר ובציר שאין להם זמן קבוע שיהו נמשכין אותו זמן ולא יותר אפי' אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע שאין אדם אוסר עצמו בזמן שאין לו קצבה: **גמ' למימרא (מאי) דר' מאיר סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא וכו'.** כדפרשינן במתניתין: (ז) **שפי כפי גנות.** משתי נשים גדולה וקטנה לכל כת וכת: **כולן אסורות.** דאיכא לספוקי דילמא גדולה שבכת שניה קאמר. אלמא מחית איניש נפשיה לספיקא: **כולן מותרות.** דלא מחית איניש נפשיה לספיקא וכי קאמר גדולה אמרינן דודאי גדולה שבגדולות קאמר: **מוחלפת השיטה.** כאן החליפו שיטתן: **והתניא.** בניחותא: ולענין הלכה כיון דמפכינן להו וקיימא לן [סנהדרין מז:] דר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי נקטינן באומר עד פני הפסח שאינו אסור אלא עד שיגיע ואע"ג דכפ' האומר דקדושין רמינן נמי הני מתני' אהדדי ומסקי' התם (דף סה.) לעולם לא תיפוך דבמתני' לאו במעייל איניש נפשיה לספיקא פליגי אלא בלישנא בעלמא פליגי דר"מ סבר עד פני הפסח עד

אילימא כדקתני למה לי למימרא אלא לאו (א)**דאמר שנה אלמא שנה כהשנה דמי ויום נמי כהיום דיניה לא לעולם דאמר השנה ומהו דתימא הלך אחר רוב השנים ולא אית בהו עיבור קא משמע לן איבעיא להו אמר יין שאני טועם יובל מאי שנת חמשים כלפני חמשים או כלאחר חמשים** [2]**ת"ש** (ב)**דתניא פלוגתא דרבי יהודה ורבנן** [1]**וקדשתם את שנת החמשים שנה שנת החמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת מכאן אמרו** [2]**יובל אינו עולה למנין שבוע רבי יהודה אומר יובל עולה למנין שבוע אמרו לו לרבי יהודה הרי הוא אומר** [2]**שש שנים תזרע שדך ואין כאן אלא חמש אמר להם לדבריכם הרי הוא אומר** [3]**ועשת את התבואה לשלש השנים הרי כאן ארבע אלא איכא לאוקמה בשאר שני שבוע דילי נמי איכא לאוקמה בשאר שני שבוע: עד הפסח אסור כו': למימרא** (ג)**דרבי מאיר סבר** [3]**לא מעייל איניש נפשיה**

לספיקא

שבע (ד)**שנה** כשנה דמי ויום כיום אחד דמי ואסור מעת לעת: **איבעיא להו אמר קונם יין שאני טועם יובל מאי.** נלמ דקאמר כהדין ליצנא דהא כיון דלא אפשיטא בעיין דלעיל כי אמר יובל כיובל אחד דיניה ולא שייך למבעיא לי שנת חמשים כלפני חמשים או כלאחר חמשים אלא הכא באומר יובל זה עסקינן ולא דק בלישניה משום דעיקר בעיין ליתא אלא אי שנת חמשים כלפני חמשים שאינה כלל לחשבון יובל הבא שאין עושין שמיטה עד חמשים ושבע הילכך נודר דקאי באמצע יובל ואמר יובל זה מיתסר בה או כלאחר חמשים שאותה שנה עולה לחשבון שמיטה שלאחר חמשים ונודר מותר בה שאין שנת חמשים מכלל יובל שעבר: **ולא שנת חמשים ואחת.** שאין שנת חמשים נמנית לענין שמיטה עד שתהא נמנית בשנת חמשים של יובל שעבר ולשנה אחת של שמיטה שאחר אותו יובל: **הרי הוא אומר שש שנים תזרע וכו'.**

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"י מהל' נדרים הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' ו:

יז ב מיי' שם הל"ה:

יח ג מיי' פ"י מהל' שמיטה ויובל הל"ז:

פירוש הרא"ש

למה לי למימר. פשיטא לחדש העיבור הוא בכלל השנה דכן פשוטה וכן מעובדת קרויה שנה: **אלא** לאו דאמר שנה. ואגב דתימא קא משמע לן דשנה כהשנה ואינו אסור אלא עד תשלום השנה דאי הוי כמו שנה אחת כיון דנאסר עד תוך שנה אחרת בזמן הזה מאי נפקא מינה בעבורה: **מהו דתימא** הלך אחר רוב השנים. ולא היה בדעתו אלא עד שלשום (ו) אלול. יובל **מאי.** אם אמר יובל זה מותר בשנת היובל או לא: **תא שמע.** דפלוגתא דר' יהודה ורבנן היא: **שנת** חמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים **ואחד.** כלומר שנת חמשים אתה מונה לחשלום יובל שעבר ואי אתה מונה אותה להיות אחד ליובל הבא שתהא נקראת תחילת שנת השמיטה הבא: **ורבי יהודה** סבר דיובל היא תחלת שביעית הבאה. הלכך לרבנן אסור בשנת היובל ולר' יהודה מותר: **ואין כאן אלא חמש.** בשמיטה ראשונה של יובל: **אמר** להם לדבריכם. דבעיתו לפרושי דשבע שנים בכל השמיטות אייתי ואמטו להכי אקשיתו לי מקשי נמי לדידכו ועשת את התבואה לשלש השנים דלא מציתו לאוקומי בכל השנים דשנה שלפני היובל צריכה לעשות לארבע השנים לעצמה ולשנה שביעית ולשנת היובל ולשנה שלאחר היובל עד הקציר: מתני' עד הפסח **אסור** עד שיגיע. משום דכסיפא שייך למתני' אסור נקט בריש מתני' אסור: **עד שיהא אסור עד שיצא.** דמשמע כל זמן שהוא הווה: **עד פני הפסח.** ויש במשמעות זה שלשה עניינים איכא למימר עד פני ימים הראשונים דהייגו עד שיגיע ואיכא למימר עד פני ימים האחרונים ויהיה מותר בימים האחרונים ואיכא למימר עד פני פסח ויהייגו עד שילא וקאמר רבי מאיר עד שיגיע ולא מעייל איניש נפשיה:

תורה אור השלם

1. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וְקָרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הוּא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשׁוּבוּ: ויקרא כה י

2. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כַּרְמֶךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ: ויקרא כה ג

3. וְצִוִּיתִי אֶת בִּרְכָתִי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית וְעָשָׂת אֶת הַתְּבוּאָה לִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: ויקרא כה כא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלימא וכו' משמע דהשנה זו:

(ב) ד"ה שנת חמשים וכו' ומותר בשנת כל"ל ומיהת נמי נמחק: (ג) ד"ה ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת. נ"ב עיין מה שפי' רש"י בראש השנה דף ט:

(ד) ד"ה אמר להם וכו' ואי נמי אמרת יובל אינו עולה למנין שבוע כל"ל:

גליון הש"ס

גמ' דר"מ סבר לא מעייל. עיין לעיל דף יח ע"ב: בהר"ן ד"ה אסור בה. פשיטא דהשנה. ע' רל"ק ירמיה כח יז:

תוספות

הלך אחר רוב שנים. ולא אית בהו עיבור וכשמדר בשבע ונאסר בחדש העיבור יהיה מותר בחדש אחד לפני ראש השנה קמ"ל דכולה עד סופה נקראת שנה: **יין שאני טועם** יובל. ה"ה דמלי למיבעי כי אמר היובל ומיירי [שעומד] באמצע היובל ומיתסר עד סוף היובל ומיבעיא דשהגיע שנת היובל כלפני חמשים ומיתסר או כלאחר ומרי אי נמי לפי' שי דפרישית במתני' עומד בשנת יובל עצמו מיבעי ליה אם נאסר בה דלא כלפני חמשים ולא נתכוון לאסור אלא בתנויי הבא עליו: ת"ש. מפלוגתא דר' יהודה ורבנן דתניא שנת חמשים ואי אתה מונה שנת חמשים ואחת מכאן שאין שנת חמשים נמנית במנין שמיטה שאם היה נמנה א"כ היא אחת למנין שמיטה א"כ לא"ק שנת חמשים כלפני שהרי אינו נמנה לאחריו בשמיטה ולר' יהודה כלאחר חמשים: [ואין כאן] **אלא** חמש. כגון בשבוע ראשון שסמוך ליובל אחריו כשיגיע ה' שנים עם שנת היובל יהיה שמיטה ויובל אסור בזריעה ומשמע להו דקרא מיירי כל השמיטות אף בשמיטה הסמוכה ליובל: לדבריכם. שאתם סבורים להעמיד המקרא אף בשמיטה הסמוכה ליובל הרי אמר ועשת את התבואה לשלש השנים ומיירי בכל שמיטה ושמיטה שנה ששית מספקת לעצמה לשביעית ולשמינית עד אחר קציר והרי כאן ארבעה בשמיטה הסמוכה ליובל לפניה בשביעית ויובל אסורין בזריעה ועוד שנה שאחר היובל ושנה ששית הרי כאן ארבע: **אלא** בו'. ולא בכל שמיטות מיירי כלומר מה שמקשין לי מקרא דשש שנים איכא לאוקומי בשאר שני שבוע שבאמצע היובל: למימרא [דרבי מאיר הו'] כדפרישית במתניתין:

עד קמי פסחא משמע ורבי יוסי סבר עד דמתפני פסחא משמע ולפום הכי סוגיא מתניתין כדקיימא קיימא ורבי יוסי סבר עד שיגלא אפילו הכי כיון דהך סוגיא איתמרא בסוגיא דנדרים משמע דאיכא למסמך עילויה טפי מהכי סוגיא דהתם דלמו בדוכתא איתמר ועוד דהא תניא כי הך סוגיא והוא דעת הרב רבינו משה בר מיימון זכרונו לברכה. אבל הרב רבינו משה בר נחמן זכרונו לברכה פסק כסוגיא דהתם דלא תיפוך דרבי יוסי אמר בעד פני אסור עד שיגלא ונקטינן כותיה: ירושלמי [ח] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאני טועם עד שיהא משתה בני כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו כמי שאין זמנו קבוע ולא אפשיטא [ט] ולחומרא: **מתני' עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות.** קיץ זמן לקיטת פירות תאנים וקרי ליה קיץ לפי שקוצין אותן ביד וקתני דכיון דאמר עד הקיץ או עד שיהא עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות ולא יותר לפי שאין זמנן קבוע: **עד שיקפלו המקצועות.** הסכיניס שהם מיוחדים לחתוך התאנים כשעושים מהן עיגולין נקרלין מקצועות והכי אשכחן דקרי קרא לסכיני מקצועות דכתיב (ישעיה מד) יעשהו במקצועות ואף העיגולין עצמן נקראים כן על שמן: **גמ' כלכלה של תאנים.** שלפי שהן נקצות ביד לקיטתן קרויה קיץ. ולא כלכלה של ענבים משום דלא מקצצן בידא אלא על ידי סכין והיא חתיכה מקרית: **ענבים כי מירדדן מקצצן בידא.** כשיבשו עוקלי הענבים אף הם נקצצין ביד מקרו:

מותרות

לספיקא ורבי יוסי סבר [ט] מעייל אינש נפשיה לספיקא ורמינהי [ג] מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות ואם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות [ח] דברי ר"מ חוץ מן הקטנה שבקטנות רבי יוסי אומר [א] כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה והתניא [ג] זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד [ד] לפני ר"מ אומר עד שיצא ורבי יוסי אומר עד שיגיע: **מתני'** [ה] [ב] עד הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד שיגיע אסור עד שיגיע אמר עד שיהא אסור עד שיצא [ג] וכל שאין זמנו קבוע בין אמר עד שיהא בין אמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע [ד] עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות [ה] עד שיעבור הקיץ עד שיקפילו המקצועות: **גמ'** [ו] תנא כלכלה שאמרו כלכלה של תאנים ולא כלכלה של ענבים תניא [ז] הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא בתאנים רשב"ג אומר ענבים בכלל תאנים מאי טעמא דתנא קמא קסבר תאנים מיקצצן בידא וענבים לא מיקצצן בידא רשב"ג סבר ענבים נמי כי מירדדן מיקצצן בידא: עד שיעבור הקיץ עד שיכפילו המקצועות תנא עד שיכפילו רוב המקצועות

תנא

לספיקא דכיון דאיכא לספוקי אי משמע עד שיגלא או עד שיגיע ודאי בדליכא ספיקא הרהר בדעתו בשעת הנדר דהיינו עד שיגיע: **ורבי יוסי אומר עד שיגלא.** דסבר מעייל אינש נפשיה לספיקא דאיכא לספוקי שמא עד שיגלא קאמר: **גמ'** [ו] **למימרא דרבי מאיר וכו'.** כדפריש: **שפי ליפי בנות.** משתי נשים שנשא זו אחר זו וכל אחת ילדה שתי בנות: **כולן אסורות חוץ וכו' דברי רבי מאיר.** דקסבר רבי מאיר מעייל אינש לספיקא דלא איזדהר האדום בשעת קידושין דלא ליתי לידי קלקול והואיל דלא ידעינן הי מייניהו קידש כולן אסורות: **חוץ מן הקטנה שבקטנות.** דלדברי הכל ליתי לה שם גדולה: **רבי יוסי אומר כולן מותרות וכו'.** דקסבר לא מעייל אינש נפשיה לספיקא: **מוחלפת השיטה.** כלומר אפיך מתניתין דנדרים ואימא לרבי מאיר מעייל אינש כו' (ג): **והתניא.** בניחותא דמוחלפת: **זה הכלל כל שזמנו קבוע.** כגון רגלים: **עד שיגלא.** דקסבר מעייל אינש נפשיה לספיקא: **מתני' אמר קונם שאיני טועם יין עד** (ג) **הצליר.** של ענבים: **עד המסיק.** לקיטה של זיתים: **וכל שאין זמנו קבוע.** כגון קליר וצליר דזמנין הוו בחריפי וזמנין הוו באפלי: **עד הקיץ.** על שעת לקיטת תאנים או שאמר עד שיהא הקיץ שנאסר משמע דאינו אסור אלא עד שיתחיל העם להכנים תאנים בכלכלות וזהו בתחילת הקיץ: **אמר עד שיעבור הקיץ אסור עד שיוכפלו המקצועות.** עד שמכפילין הסכיניס שקצלו בהן התאנים ומצניעין אותן כמו מקפלין את הכלים (שבת דף קיג.). ענין אחר שיקפלו (ד) עד שאורך אותן בקופיץ ועושין אותן שירטו"ש כמו ליטרא קציעות. ולשון יכפילו על שם שמניחין זו על זו ותרוייהו שיעבור ויקפילו משמע בסוף הקיץ: **גמ'** [ו] **ולא כלכלה של ענבים.** משמע אף על פי שהצליר הוי סמוך לאלתר לקיץ לא אמרינן שזה נתכוון לכלכלה של ענבים אלא ודאי אינו אסור אלא עד תאנים: **ענבים בכלל תאנים.** ואסור עד כלכלה של ענבים: ענבים לא מקצצו ביד אלא בסכין ולא דמו כלל לתאנים הלכך לא הוו בכלל תאנים: **ענבים נמי כי מירדדן.** כשמתבשלין יפה יפה שנושרין ענבים מן האשכול מקצצו נמי בידא כתאנים הלכך הוו בכלל תאנים: [ו] **תנא הוקפלו רוב המקצועות.** אותן תאנים שנשתיירו בשדות ובאילנות:

מותרות

אינו אסור אלא עד שיגיע דכל הני אין זמנן קבוע כמה נמשכין ומפרש בתר הכי כל שידוע זמן משיכתו ואמר עד שיהא עד שיגלא קאמר כי (אין) זמן הויינו קטופה אבל דבר שאין זמן הויינו קטופה אפי' אמר עד שיהא אין בדעתו להכניס עצמו באיסור זמן שאין ידוע לו כמה ימצך ועד שיגיע קאמר: **עד הקיץ עד שיהא** קיץ. גם קיץ אין זמנו

מסורת הש"ס

(ח) [נעיל יט:], (ט) קידושין נג: סד:, (א) [תוספתא פ"ד ע"ש היטב קידושין סד:], (ב) [בקידושין סד: איתא פי וכן איתא בתוספתא דמכילתין פ"ד], (ה) [פי' הר"ן על רש מתני' תמלא בע"ח], (ו) [שייך לעמוד הקודם], (ז) [שייך לעמוד הבא], (ח) [פ"מ ה"ב],

הגהות הב"ח

(ח) גמ' כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר כל"ל: (ב) רש"י ד"ה מוחלפת וכו' לר' מאיר מעייל אינש וכו' ולר' יוסי לא מעייל אינישׁ כו' הס"ד: (ג) ד"ה אמר קונם שאיני טועם יין עד הקציר של חטים ושעורים עד הצליר של ענבים: (ד) ד"ה אמר עד וכו' ענין אחר שיקפילו עד שחוזרין התאנים בקציעות ושונין אותן שירטו"ש כמו ליטרא קציעות ולשון יקפילו על שם שמניחן אותן זו על זו ותרוייהו יכפילו ויקפילו שיעבור הקיץ כמאמר בסוף הקיץ כל"ל:

גליון הש"ם

בהר"ן ירושלמי קבע וכו' ולחומרא. עיין בהר"ן לקמן דף סב ע"ב ד"ה מחלוקת:

לעזי רש"י

שירטי"ש. מחרוזות.

פירוש הרא"ש

לספיקא. ודבר המבולבל לקרות פני הפסח קאמר והיינו עד שיגיע: ור' יוסי סבר מעייל אינש נפשיה. ליאסר בכל מה שיוכל להסתפק: עד הקציר כו'. אינו אסור אלא עד שיגיע: בין שאמר עד שיהא [כו']

מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים. שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה (קדושין סד:). גדולה שבגדולות. בנות הראשונה (שם נא: סד:). שבקטנות. בנות השניה (שם ושם). ואם קטנה שבגדולות. וכל שכן שאינה שבגדולות בספק זה, ולגבי בנות שניה מקרי טולהו בנות גדולות (שם נא:). כולן אסורות. עד שיתן גט ואפילו אמצעית שבקטנות, דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא (שם). כולן מותרות. דלא מחזי אינש למימר מילתא דליתי ביה לידי שאילה לחבמים, וכי אמר גדולה, גדולה שבגדולות קאמר (שם). מוחלפת השיטה. הך דנדרים (שם) התנא שפילרן טעה בחתם מהן והחליף שיטתו (פסחים נה:). והתניא. בניחותא, זה הכלל כל שזמנו קבוע. מספר ימי משך זמנו קבועים, כגון פסח ויו"ט למעוטי קיץ וקליר וצליר, דאם אמר עד עד פי אפילו עד שיהא, אינו אסור אלא עד שיגיע, דכיון דאין משך זמנו קבוע, שזה ממהר לבשל קייצו וקצירו וזה מאחר, לא נתכוין זה אלא לתחילתו, משתחילו העם לקטוף (קדושין סד:). אינו אסור אלא עד שיגיע. אפילו בעד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע, והוא שנתן לה זה הכלל כל שזמנו קבוע. ר"ל כמה הוא נמשך כל שאמר עד שיהא אסור עד שיגא וכל שאין זמנו קבוע, ר"ל כגון קיץ וקליר וצליר ומסיק שאין זמנם שוה ואיכא חרפי ואפלי, וכן פעמים רוב תבואות נמשך הרבה, אפילו אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע (מאירי בשמו).

מוסף רש"י

מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים. שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה (קדושין סד:). גדולה שבגדולות. בנות הראשונה (שם נא: סד:). שבקטנות. בנות השניה (שם ושם). ואם קטנה שבגדולות. וכל שכן שאינה שבגדולות בספק זה, ולגבי בנות שניה מקרי טולהו בנות גדולות (שם נא:). כולן אסורות. עד שיתן גט ואפילו אמצעית שבקטנות, דלגבי קטנות אותה הבת גדולה היא (שם). כולן מותרות. דלא מחזי אינש למימר מילתא דליתי ביה לידי שאילה לחבמים, וכי אמר גדולה, גדולה שבגדולות קאמר (שם). מוחלפת השיטה. הך דנדרים (שם) התנא שפילרן טעה בחתם מהן והחליף שיטתו (פסחים נה:). והתניא. בניחותא, זה הכלל כל שזמנו קבוע.

מוחרות משוס גזל. שנתיאשו מהן הבעלים: **ופטורות מן המעשר.** משום דהפקירא ניהו: **מרייהו.** בעלים של תאנים: **והולפלו לו'.** דשרו למיכל כל אדם: **משום סניות מילתא.** כלומר מרוע לב היה אומר כן ולא משום עין יפה דעדיין לא הפקירן: **אשכחיה.** לרבי

תנא הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה איקלעו לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות רבי הוה קא אכיל רבי יוסי בר ר' יהודה לא אכיל אתא מרהון אמר להו אמאי לא אכלי רבנן הוקפלו רוב המקצועות הוא ואף על פי כן לא אכיל ר' יוסי בר ר' יהודה קסבר משום סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא רבי חמא בר רבי חנינא איקלע לההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות הוה קאכיל יהיב לשמעיה לא אכיל אמר ליה אכול כך אמר לי רבי ישמעאל בר רבי יוסי משום אביו הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר ר' טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקפלו המקצועות דקאכיל אחתיה בשקא ושקליה ואמטייה למשדיה בנהרא אמר (ח) לו אוי לו לטרפון שזה הורגו שמע ההוא גברא שבקיה וערק אמר רבי אבהו משום ר' חנניה בן גמליאל כל

ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר [8]אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן (ט) [9]כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם קל וחומר ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו (י) כלי חול שנאמר [1]ובאו בה פריצים וחילללוה [2]כיון שפרצום נעשו חול נעקר מן העולם דכתיב [2]בה בליליא קטיל בלשצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא (יא) חי וקיים לעולם על אחת כמה וכמה ורבי טרפון כיון דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות הוה אמאי צעריה ההוא גברא משום דההוא הוו גנבי ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לר' טרפון סבר היינו דגנבן אי הכי אמאי ציער נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול הוה והוה ליה לפייסו בדמים תניא [3]לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו [3]שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי (יב) אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא (יג) למד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר [4]קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר [5]דרכיה דרכי נועם ואומר [6]עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר (יד) [3]עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם (טו) [3]אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קורדום להיות

עודר בו וקל וחומר ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה אמר רבא [7]שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה דכתיב [7]ועבדך ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דר' טרפון (יו) דעשיר גדול היה והוה ליה לפייסיה בדמים רבא רמי כתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתיב [8]יהללך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה אמר רבא [7]שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא [9]שרו לי תיגראי ברישא דכתיב [9]ובני דוד כהנים היו (יח) מה כהן נוטל בראש אף תלמיד חכם נוטל בראש וכהן מנא לן דכתיב [10]וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב (יט) [7]ותנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה

לפתוח

מוחרות משוס גזל. שמתיאשו הן ממה שנשאר בשדה אחר שקפלו והכניסו רוב המקצועות: **ופטורות מן המעשר.** דכתיב (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך יצא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך: **משום סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא.** מפני רוע לב לומר כבר התרתם אותם לעצמכם: **שמע ההוא גברא.** הכיר שר' טרפון היה: **שנשמטשי בכתרה של תורה.** שהניחו כשהודיעו שהוא ר' טרפון ולא הניחו אלא לכבוד תורתו: **אי הכי ר' טרפון אמאי ציער נפשיה.** אי אמרת בשלמא דלא הוה קפיד ההוא גברא אלא ההיא שעתא משה הוה מצטער היאך לא הודיעו בזמן שהוקפלו רוב המקצועות הפקרא ניהו ואי נמי לא ליית ליה דלישלם ליה ההוא פורתא אלא אי אמרת דכולה שתא הוו גנבי ליה עינבי מאי הוה ליה למעבד לר' טרפון וכי הוה ליה לשלומי דמי טובא דלא מחייב בהו. ומסקינן דאין הכי נמי כיון דעשיר גדול היה. מיהו דוקא בכי האי גוונא הוא דאסור משוס דההוא גברא עדיין היה חושדו ולכבוד תורתו הוא שהניחו אבל ודאי לפטור עצמו בכבוד תורה במה שאינו חייב בו שרי כדאמרינן לקמן שרי ליה לצורבא מדרבנן למימר לא יהיבנא כרגא (יא) ושרי ליה נמי למימר שרו לי תיגראי בריש שכיולא בדברים הללו זכתה תורה לתלמידי חכמים כשם שזכתה להכהנים וללויים תרומות ומעשרות: **קשרם על אצבעותיך.** כלומר לא תכוין להנאתך אלא כדי שיהיו שגורין בפיך והוסיף על זה ואמר ענדם על גרגרותיך ואמר כך הביא ראיה שסוף הכבוד לבא שנאמר דרכיה דרכי נועם ואומר ותומכיה מאושר: **לפעלם.** לשם הקב"ה שפעלם ועוה עליהם: **שנאמר ועבדך ירא את ה'.** דאפשר דאליהו לא הוה ידע ליה: **שרו לי תיגראי בריש.** התירו תגר שלי כלומר פסקו לי דיני תחלה: **ובני דוד כהנים היו.** שהיו חכמים והי' דינם ככהנים:

לפתוח

מסורת הש"ס

(א) [עיין תוספות סוטה ד: ד"ה נעקר], (ב) [מס' ד"ח זוטא פ"ב], (ג) [מנחות פ"ד מ"ה], (ד) גיטין נט: מ"ק כח: חוליות יב:, (ה) [ע"ב],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר אוי לו לטרפון כל"ל ותיבת לו נמחק: (ב) שם קודש שנעשו חול כל"ל ותיבת כלי נמחק וכן לקמן: (ג) שם בכתבה של תורה אמר אוי לו לטרפון קיים לעולם ועד על אחת כל"ל ותיבת מי ואות ו' נמחק: (ד) שם אשנה שאהיה זקן: (ה) שם אלא למוד מלהכה: (ו) שם דר' טרפון משום דעשיר גדול: (ז) שם וכמי דוד כהנים היו וכי כהנים היו אלא מה כהן נוטל: (ח) רש"י ד"ה אלא וכו' דאם שרי ליה:

מוסף רש"י

אל תעשם עטרה. לדברי תורה, להתגדל בהם. אלא תלמוד על מנת לעיטול עטרה שיקבלו אותך רב ותתגדל בה. ואל תעשם קרדום לחפור בה. שאדם עושה בו מלאכה, וכן לא תלמוד אותה על מנת שאם תצטרך לבריות שתלמד אותה בשכר, אלא על מנת ללמד בחנם (אבות פ"ד מ"ה).

תוספות

הוקפלו כו' מותרות משום גזל. שהבעלים מפקירין אותם: ופטורות מן המעשר. לספקר: שנשתמשתי בכתרה של תורה. שהניחו אותו האיש בשביל כבוד תורתו: [אמאי ציער]. מאי הוה ליה למיעבד כיון שלא היה רוצה להניחו בענין אחר בשלמא אי הוה שביק ליה כי אמר הוקפלו רוב המקצועות ניחא שהיה מצטער על מה שלא אמר לו: לאהבה את ה' אלהיך. משמע מאהבת הבורא ולא לכבוד עצמך: שרו לי תיגראי. כלומר פסוק דין שלי תחילה:

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ו מהל' מ"ת הל' י ופ"י מהל' תפוה הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' כא בהג"ה:

כה ד סמג עשין ג [טוש"ע שם]:

כו ה מיי' פ"ו מהל' מ"ת הל"י [ופכ"א מהל' סנהדרין הל' ו] סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' ה [וטוש"ע חו"מ סי' טו סעי' ח]:

תורה אור השלם

1. וְהָסִבּוֹתִי פְנֵי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ: יחזקאל ז כב
2. בַּה בְּלֵילְיָא קְטִיל בֵּלְאשַׁצַּר מַלְכָּא כַּשְׂדָּאָה: דניאל ה ל
3. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: דברים ל כ
4. קָשְׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבָּךְ: משלי ז ג
5. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם: משלי ג יז
6. עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: משלי ג יח
7. וְהָיָה יְיָ אֲנִי אֵלֶךְ מֵאִתָּךְ וְרוּחִי יְיָ יִשָּׂאֶךָ עַל אֲשֶׁר לֹא אֵדָע וּבָאתִי לְהַגִּיד לְאַחֲאָב וְלֹא יִמְצָאֶךָ וְהָרְגָנִי וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת יְיָ מִנְּעֻרָי: מלכים א יח יב
8. יְהַלְלֶךָ זָר וְלֹא פִיךָ נָכְרִי וְאַל שְׂפָתֶיךָ: משלי כז ב
9. וּבְנֵיהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע וְהַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ: שמואל ב ח יח
10. וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה לְךָ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כא ח

גליון הש"ס

גמ' אוי לו שנשתמשתי. עיין ב"ק דף נט ע"ב ובמסרס"ל מ"ל שם: שם כיון שפרצום נעשו חול. עיין במס' ע"ז דף נב ע"ב: שם שרו לי תיגראי ברישא. עיין שבועות דף ל ע"ל:

פירוש הרא"ש

מותרות מן הגזל. דמסתמא הפקירום הבעלים והפקר פטור מן המעשר: משום סניות מילתא. דבר שני וגנאי היה לו אם לא יאמר להם שיאכלו ולא מגדיות לא אמר כן: אוי לי שנשתמשתי בכבוד תורתי. על שנפטר מאותו האיש בשביל כבוד תורתו: בה בליליא. באותו הלילה שאמו בכלי בית המקדש הוא ושריו: אמאי צעריה ההוא גברא. דמסתמא כל בעלי נכסים בקיאין בדין זה: א"ה אמאי ציער נפשיה. לכיון דשמע שלא להרגו על שגנב תתנו היה לו לירא שבודאי יעשה כן וא"ה אמאי מצטער והלא יפה עשה שהציל את עצמו מן המיתה ואף בלא מיתה נמי אמרינן לקמן שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעין ליה: ומשני כיון דעשיר גדול הוה היה לו לפייסו בדמים ולשלם לו כל התאנים שגנבו לו: עשה דברים לשם פעלם. לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו: ודבר בהן לשמן. כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיו לשם התורה כגון לידע ולהסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות: ולא תעשם עטרה להתגדל בהם. שתלמוד כדי להתעטר ולהתגדל: ולא קרדום לחתוך בהם. שתלמוד כדי שתהיה כלי מלאכתך להתפרנס בה: באתרא דלא ידעי ליה. כדי שלא יזלזלו בכבוד תורתו ויענשו: שרו לי תגראי ברישא. פסקו לי דיני כדי שלא אתבטל מלמודי: לכל דבר שבקדושה. שיעלה גדול ומקודש:

לפתוח ראשון. בקריאת התורה שקורא לראשון: **ולברך ראשון.** ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם: **וליטול מנה יפה ראשון.** אם בא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו שני חלקים שויש וכהן בורר לי זו מהן שירצה: **והלך זו אחרונה.** סעודת המלך כשהולך ממקום למקום. אחרונה בלשון יון סעודה. לשון אחר שותפות שיש לו למלך בבהמות דאחרונה לשון שותפות מדכתיב (במדבר כא) כי אחרון גבול מואב בין מואב ובין האמורי: **עבדא דנורא אנא.** עבד לאיש שהוא כהן לעובדי האש שעבדיו פטורים מכרגא. ולא הוי כמוהה בעבודת כוכבים דמוכחא מילתא דלא אמר הכי אלא לאפטורי מכרגא. וכי קאמר צורבא מרבנן רבותא קאמר דאפילו צורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי דהן סבורים לעבודת כוכבים והוא לבו לשמים כדכתיב[ה] ה' אלהיך אש אוכלה הוא: **אנא.** יער: **וכניה לבי נורא.** מכרו לעובדי האש שמליתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן: **רוב עצים להסקה ניתנו.** ואינו כמוכרו לעבוד עבודת כוכבים דהא איכא למימלי בהתירא וכל היכא דאיכא למימלי תלינן: **מתני' עד הקליר עד שיחתילו העם לקצור קליר חטים.** דהא הוא דחשיב להו לאינשי וקרו ליה קליר סתם: **הכל לפי מקום גדול.** כלומר מסתמא בכל מקום מיקרי קליר קליר חטים אבל אם במקום גדול הורגלו לקרות לקליר שעורים קליר סתם הכל לפי מקום גדול. וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום גדול שאם היה בהר הולכין אחר זמן קליר של הר שאע"פ שאחר כן ירד לבקעה והגיע קליר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קליר של הר אסור עד שיגיע קליר של הר וכדאיתא בגמרא: **עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה.** ג' זמניה הן של גשמים וכל זמן קרי רביעה על שם שהגשמים רובצים על הארץ. וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה משום דסתמא שניה משמע שאינה מקדמת כל כך כרביעה ראשונה ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו לא בעי עד שתעבור אפילו כי אמר עד שיהו הגשמים משום שאין זמנן קבוע: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה עדיין דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע שהרי לפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה חל גדרו ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני: **עד שילא ניסן כולו.** דעד ניסן רגילין גשמים לירד: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** כלומר כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד ואי בעי כשהגיע דווקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה: ומקשו הכא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק עד הגשם ירידה ממש כי היכי דמשמע ליה עד הגשמים. ונראה בעיני דהיינו טעמא דמדינא עד שיגיע משמע דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא מחית נפשיה לספיקא למיתסר ביה ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע הכא נמי כל שאין להתחלתו זמן קבוע שלפעמים מאחר הרבה כגשמים לא מחית נפשיה לספיקא ועד שיגיע זמן קאמר. ורמייה לדבר מדאמרינן לן בירושלמי [פ"א ה"ג] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין עד שיהא משתה בני אי הוי כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ובודאי דהכי איבעיא לן מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכן אסור עד שיהא או דילמא דכיון שיודע היה שיכול לדחותו לא מחית נפשיה לספיקא הילכך אע"ג דאמר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר הילכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ודאה אפילו רננו מודו. מיהו בעד הגשמים הוא דפליגי דכיון דסגי ליה למימר עד הגשם ואמר עד הגשמים

[א] **לפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון** [ב] **אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר** [ב] **לא יהיבנא אכרגא דכתיב** [1] **מנדה בלו והלך לא שליט למימרא עליהון וא"ר יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא ואמר רבא** [ג] **שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהיבנא אכרגא מ"ט לאברוחי אריא מיניה קאמר רב אשי הוה ליה ההוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא לרב אשי האיכא** [2] **לפני עור לא תתן מכשול א"ל** [ד] **רוב עצים להסקה ניתנו: מתני'** [ה] **עד הקציר עד שיתחיל העם לקצור קציר חטין אבל לא קציר שעורין הכל לפי מקום גדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה** [ו] **עד הגשמים עד שיהו הגשמים** [ז] **עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה עד שיפסקו גשמים עד שיצא ניסן כולו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר** [ח] **עד שיעבור הפסח: גמ' תניא** [ז] [ח] **הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"פ שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל: עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר וכו': אמר ר' זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים** [ט] **אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר**

מיתיבי

הגשמים עד שיהיו גשמים. כאיזה לשון שאמר מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד ברביעה שניה לפי שאין זמן קבוע למשך ירידתן ורשב"ג מיקל טפי ואמר עד זמן רביעה אע"פ שלא ירדו גשמים ובגמרא מפרש זמנן: גמ' אסור עד שיגיע הקיץ בגליל. דנחר מקום גדרו אזלינן ומסתברא דה"ה לקולא: מחלוקת עד הגשמים. דת"ק בעי ירידה של רביעה שניה ורשב"ג סבר זמן רביעה שניה דגשמים משמע לת"ק ירידת גשמים וגם משמע לשון רביס שניס: אבל עד הגשם. לשון זמן גשם וגם משמע לשון זמן רביעה ראשונה:

תוספות

הנודר עד הקציר. ומנקומו יש קליר חטים וקליר שעורים עד שיתחיל קליר חטין דקליר המיוחד קאמר: הכל לפי מקום גדרו. כלומר מה שאמרנו קליר חטין היינו במקום שיש קליר חטין אבל אם אין במקומו אלא קליר שעורין [שעורין] קאמר ולא תלינן בקליר חטין דעלמא וגם לענין זה אזלינן אחר מקום גדול שאם היה בהר קליר הר קאמר וכי נמי מטא קליר דבקעה אינו אסור עד קליר דהר: עד הגשמים שיהיו גשמים כיצד עד שירד רביעה שניה. דבא"י לא היו יורדין גשמים כי"א ג' פעמים וקורין להם רביעות: רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה שנייה. כי נמי לא ירדה וגגמ' מפרש אימתי זמנה: עד שיצא ניסן כו'. דעד ניסן זמן ירידת גשמים: **עבדא דנורא אנא.** כלומר שהוא משועבד להכנים של אותה עבודת כוכבים שעבדיהם פטורין מן המכס ואינו נראה כמודה להם שהדבר ידוע [דליפטור] ממס [אמר הכין]: **האיכא לפני עור.** שיעשו גלמים או בנין לפני עבודת כוכבים: **רוב עצים להסקה.** וכל היכא דאיכא למימלי בהתירא תלינן מכאן יש לגמוד שאסור לבנות מעות לגורך בנין עבודת כוכבים או לגורך תכשיטיה כ"ש לגמרו להם משמשין ודברי מיפלות כגון גביעים מחתות וספרים[ט] והמוגע יגליה: אינו אסור עד שיגיע בגליל. במקום שנדר: מחלוקת דאמר עד הגשמים. [כהא דאמרינן עד] רביעה שנייה נדר לגמר כדאיתא ליה ולגמר כדאיתא ליה או עד שתרד או עד הזמן אבל אמר עד הגשם עד זמן קאמר פירוש רביעה ראשונה:

מסורת הש"ס

[א] [עיין מוספות חולין פז. סד"ה ומיינו], [ב] ב"מ ב., [ג] תענית ו:, [ד] [מוספתא פ"ד], [ה] [עי' חסק שלמה], [ו] [דף ה.], [ז] רש"ש מ"ז, [ח] [דברים ד], [ט] בס"מ וטסף: פסוליס,

תורה אור השלם

1. ולכם מהודעין די כל בהנייא ולוייא זמרייא תרעייא נתינייא ופלחי בית אלהא דנה מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם:
עזרא ז כד
2. לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יי׳:
ויקרא יט יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולוטול וכו' הפנים הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה לא יהיבנא וכו' מכס הס"ד ואח"כ מ"ס מנדה בלו וכו' עזלא הס"ד ואח"כ מ"ס עבדא: (ב) ד"ה אבל אם אמר וכו' ולמר כדאית ליה דגשם חדא רביעה משמע ועד שיגיע זמנה כו' הס"ד:

פירוש הרא"ש

לפתוח ראשון. להיות ראש המדברים בכל קנון עם לדבר ולברוש תחלה: ולברך ראשון. בתורה ובברכת המזון וכשיוסב בסעודה יניחו לו מנה יפה תחלה: מנדה בלו והלך. כורס מלך פרס זוה שלא ישאלו מס לאנשי הדין הגדולה וכיון שמן הדין פטור שרי ליה למימר כדי שלא יגזלו ממונו: מנת המלך. קלוב על הקרקעות: זו ארנונא. עשור בהמות: עבדא דנורא אנא. עבודת כוכבים שעובדים לאש: לצורבא דרבנן. דלא מייעיגן שמא יתפקר ונזלזל יותר תתירו לו לומר שהוא עבד של המלכים: העובדים עבודת כוכבים: הוה ליה אבא. יער: לפני עור לא תתן מכשול. לעובדי כוכבים מלוויס על עבודת כוכבים ושמא יעשו ממנה גלמים ונויי עבודת כוכבים: רוב עצים להסקה ניתנו. וכיון דאיכא למתלי שקנו לדבר היתר תלינן והכי אמרינן במסקת ע"ז: מתני' עד

מיתיבי

לפתוח ראשון. לקרות בספר תורה: ולברך ראשון. בברכת המוציא ובברכת המזון: וליטול מנה יפה ראשון. כשחולק עם אחיו הכהניס[ה] בלחם הפנים [ו]: מנדה בלו והלך וגו'. מקרא הוא בספר עזרא: לא יהיבנא אכרגא. איני רואה ליתן מס בשביל שאני חכם: עבדא דנורא. עבד של עבודת כוכבים פלונית אני ואיני רואה ליתן מס. אורא שם עבודת כוכבים: אנא. יער: לפני עור. דאיניהו קא עבדי מינה לזרך עבודת כוכבים: להסקה ניתנו. וכמוכר להסקה דמי ולא לעבודת כוכבים: מתני' אמר קונם שאיני טועם עד הקליר. עד שיתחילו לקצור חטין קאמר ולא קליר שעורים וקליר שעורים הוי מוקדם: אם היה בהר. בשעת הנדר אע"פ שירד בבקעה אסור עד שיתחילו לקצור בהר: אמר קונם שאיני טועם עד הגשמים. או שאמר שאיני טועם עד שיהו גשמים אסור עד שתרד רביעה שניה דגשמים משמע שניס: רביעה שניה. מפרש בגמרא: עד שיגיע זמנה של רביעה. אע"פ שלא ירדה כיון שהגיע זמנה מותר: אמר קונם שאיני טועם עד שיפסקו גשמים אסור עד שילא ניסן כולו דברי ר' מאיר. רבי מאיר לטעמיה דאמר במסכת תענית בפ"ק[ו] עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שילא ניסן רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח ותו לא: גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים. דמר סבר עד זמנה ומר סבר עד שתרד: אבל אם אמר עד הגשם. דברי הכל עד זמן גשמים של רביעה ראשונה קאמר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה [ב] [ז] (עד שיגיע זמנה כו') דגשם חדא רביעה משמע:

הבכירה

[ה] [עיין מוספות חולין פז. סד"ה ומיינו], [ב] ב"מ ב., [ג] תענית ו:, [ד] [מוספתא פ"ד], [ה] [עי' חסק שלמה], [ו] [דף ה.], [ז] רש"ש מ"ז, [ח] [דברים ד], [ט] בס"מ וטסף: פסוליס,

הבכירה בג'. במרחשון: **בראש חדש בסליו.** הוי רביעה אחרונה: **נשאול.** להתפלל על הגשמים: **להתענות.** לגזור תענית אם לא ירדו: **ואמר ר' זירא לנודר.** דהנודר (ח) בין עד הגשם בין עד הגשמים אסור עד זמן רביעה שניה ומשמע בין שאמר עד הגשם בין דאמר עד הגשמים: **ואמרינן עלה כמאן אזלא וכו' כמאן כרבי יוסי.** דמיום י"ז עד יום כ"ג הוו שבעה ימים דאי ר' מאיר לא הוו אלא ה' ימים. אלמא דאפי' רבן (ט) גמליאל דמקיל הכא גבי נדרים דאמר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה סבירא ליה אתה מונה ראשונה ושניה ולא ראשונה בלבד לא שנא דאמר עד הגשם לא שנא דאמר עד הגשמים וקשיא לר' זירא: **אמר לך ר' זירא האי דאמר שניה לנודר היינו דאמר עד הגשמים.** וגשמים תרתי משמע אבל אמר עד הגשם לעולם אימא לך עד זמן גשמים שהיא רביעה ראשונה קאמר ולא שניה: **מתני' אמר שאיני טועם עד ראש חדש אדר.** סתם אין אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון אלמא דכל היכא דקאמר עד אדר סתמא אדר הראשון משמע ולא שני: **דתניא.** הרואה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רואה לכתוב אדר השני כותב סתם דברי ר"מ דסתם אדר השני משמע ולא הראשון: **אדר השני כותב.** בהדיא אדר השני דבסתם אדר הראשון הוא: **אפילו תימא.** מתניתין ר"מ ומתני' כגון דלא ידע דמיעברא שתא הילכך כי אמר סתם אדר הראשון משמע ולא השני שלא נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט ובריתא דקתני אדר השני כותב סתם כגון דידע דמיעברא שתא וכי אמר אדר סתם משמע אדר השני:

והתניא

דאמר דבעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא אפי' לא ירדו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שליש נדריה. ומתרצינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בשמועה זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' זירא ה"ק מחלוקת כלומר כי אפליגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה ראשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקסי"ל דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם נשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום אלו דבריו ז"ל. ואינו נראין לי דודאי עיקר חדושיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דייניה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין שלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה ההיא דערכין לאו ראיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר ללוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן ג' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והרי אתה רואה ברים פרקין דדמי לאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני חוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו':

הבכירה בג' מיתיבי (ו) איזוהי זמנה של רביעה הבכירה בג' בינונית בשבעה אפילה בעשרים ושלשה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה רבי יוסי אומר (ז) בשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובחודש בסליו וכן היה ר' יוסי אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח בסליו ואמרינן עלה רבעה ראשונה לישאל שלישית להתענות אלא שניה למאי ואמר רבי זירא לנודר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא (ח) רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה כמאן כרבי יוסי (ט) ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני'** (י) קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה (יא) עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר (יב) הראשון: **גמ'** אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מתני' רבי יהודה היא דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר (יג) אדר הראשון כותב סתם אדר שני כותב תיניין אמר אביי אפילו תימא ר"מ (יד) הא דידע דמעברא שתא הא דלא ידע

והתניא

גשמים סבירא להו לרבנן דלטפויי קאתי ורשב"ג סבירא לי' דאפי' בכי הא מוקמינן ליה אדייה דלא דייקי אינשי בין גשם לגשמים. וכי תימא אי בשאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר וכדכתיבנא כי אמר עד הקיר אמאי מיתסר עד שיתחילו העם לקצור הוה לן למימר עד שיגיע זמן הקיר אע"פ שאין קוצרין עדיין דהא כי היכי דאין להמשכתו זמן קבוע ה"ג אין קבע להתחלתו והוה ליה כעד הגשם לאו קושיא היא דבגשם משום דידעינן זמנה של רביעה וכדתניא בסמוך אזלינן בתריה אבל קיר לא ידעינן זמניה שהכל הוא לפי המרלות שיש מבכרות ויש מאחרות הילכך כיון דלא ידעינן זמנה על כרחין אית לן למיזל אחר קיר ממש. כנ"ל: **מיתיבי וכו' בכירה ראשונה בשלשה בו.** במרחשון: **אפילה.** אחרונה: **אין היחידים מתענין.** תלמידי חכמים המתענין ומתפללין על הגשמים כדתנן בפ"ק דתענית (ד' י.) התחילו היחידים מתענין: **נשאול.** ומן טו"מ בברכת השנים: **להתענות.** אם לא ירדו: **לנודר.** שאם נדר עד הגשמים אסור עד רביעה שניה דסתם גשמים רביעה שניה משמע שאין מקדמת ולא מאחרת: **כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה להם רביעה ראשונה ושניה כמאן כר' יוסי.** דאמר בי"ז ובכ"ג דאילו לר"מ ליכא ז' ימים בין ראשונה לשניה ואילו לר' יהודה איכא טפי. ורשב"ג לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי לא קפידנא בנודר בירידת גשמים כלל אלא בזמנן אלא לדידכו נהי דקפדיתו בירידה ממש אודו לי מיהת דאע"פ שהתחלת ירידתן היתה מתחלת רביעה ראשונה ולא פסקו אפי' הכי אודו לי דכיון שנמשכו עד רביעה שניה תורת רביעה שניה עליהן ושלים ליה זמן נדריה. וקס"ד דנודר עד הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא

עין משפט
נר מצוה

לו א ב מיי' פ"א מהל' נדרים הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יח:
לז ג מיי' שם הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעי' ז:
לח ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ח וע"ש:
לט ה טוש"ע אה"ע סי' קטו סעי' ז בהג"ה וטוש"ע חו"מ סימן מג סעי' כח:
מ ו מיי' פ"א מהל' נדרים הל' יז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' ח [עוד לו"ח סי' תכח]:

פירוש הרא"ש

הבכירה בג' כו'. וכולם במרחשון: היחידים. מ"ח שמיוחדים במעשיהם: רביעה ראשונה לשאול. שאז מתפללין ומן טל ומטר מזן מן הגולה: שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים: אמר ר' זירא לנודר. כלומר? במתני': ואמרינן עלה כו'. מייתי ראיה לאף לרשב"ג בעי זמן רביעה שניה בכל ענין דסלקא דעתך דחייבי לף בשאמר עד הגשם: במאן כר' יוסי דאמר ראשונה ב"ז ושניה בב"ג. והא דמלריך רשב"ג ירידת רביעה שניה לאו לנודר אלא שמא אסור להלך בשבילי הרשות. ומשני ההוא דאמר עד הגשמים: מתני' עד ר"ח אדר אדר הראשון. עד סוף אדר אדר הראשון. ובאיזה לשון שאמר לעולם נקרא הראשון אדר סתם: גמ' אדר הראשון כותב. בשטרות ובגיטין אדר הראשון: הא דידע דמעברא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה:

תוספות

מיתיבי איזהו זמנה של רביעה. כלומר ראשונה בשלשה במרחשון בינונית כו' אפילה פירוש אחרונה [בכ"ג] רבי יהודה אומר כו': אין היחידים מתענין. בפ"ק דתענית (דף י.) מפרש מאן יחידים רבנן מתענין ומתפללין שירדו גשמי': רביעה ראשונה לשאול. לומר ומן טל ומטר שלא בגולה ובגולה כמו אנן אין שואלין עד שיש בתקופה: להתענות. אם לא ירדו: אלא שניה. למה החזרה ואמר רבי זירא לומר שאם נדר עד הגשמים שניה קאמר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא כו' וקשה לרבי זירא דאמר דבדי הכל בין ר"ק בין רשב"ג דעד הגשם רביעה ראשונה קאמר והכא קאמר עד הגשם. ומשני דאמר עד הגשמים ור"ש ורשב"ג אמאי נקט גשמים שירדו והא אף במתני' תנן עד שיגיע זמן של רביעה שניה וי"ל דנקט ירדו בשביעי רביעה ראשונה כדמפרש בפ"ק דתענית (דף ו:) לענין להלך בשבילי הרשות שהותרו כשירדו דוקא דבלא ירידה ולאי לא הותרו: אסור בה ובעיבורה. על סופה דעיבורה הוי בכלל שנה ושנה: ר' יהודה אומר אדר ראשון כותב סתם אדר שני כותב תניין. וכו' יהודה: הא דידע דמעברא שתא. לאו קרי לאדר שני סתם ומתני' בשאינו יודע בעיבורה על אדר ואדר ראשון מיקרי אדר:

עד ראש חדש אדר עד ראש חדש אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר ראשון כך היא עיקר הגירסא. וטעמא משום דאדר סתמא ראשון משמע. ואיכא דגרסי עד סוף אדר עד סוף אדר שני דמשמע ליה דשני אדרים כחדא אחד הן הילכך כי אמר עד ראש מתסר עד ראש חדש אדר ראשון וכי אמר עד סוף מיתסר עד סוף אדר שני: **גמ' אלמא סתמא דאדר ראשון הוא.** לגירסא קמא דכתיבנא במתניתין אתי שפיר דהא תנן דבין באומר עד ראש בין באומר עד סוף ראשון משמע. ולאידך נוסחא נמי נראה לי דהכי קאמר כיון דכחדא אחד חשיב להו תנא אלמא כל מנייניהו דאדרים לאדר ראשון הוו. ומני ר' יהודה היא דאמר אדר ראשון כותב סתם ואין הכי נמי אליביה דכשעומד בעשרה באדר שני אם רצה מונה לאדר ראשון אלא שכשהוא רוצה למנות לאדר שני כותב שני אבל כר"מ לא מתוקמא מתניתין דכיון דקאמר דסתם אדר שני משמע ולא ראשון אלמא [חדש] באפי נפשיה חשיב ליה[1]: **והתניא.** בניחותא: **מכלל דגרשא לא במעוברת עסקינן.** בתמיה. והא תנא עד ר"ח אדר ראשון דמשמע דאיכא שני אלא ודאי כולה במעוברת עסקינן מיהו ריש מיירי דלא ידע בעבורה הלכך כי אמר עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון משמע דהא לא ידע דאיכא אדר שני וסיפא דקתני ואם היתה השנה מעוברת ר"ק שאם היה יודע בשעת נדרו שהיתה שנה מעוברת כי אמר עד אדר אדר שני משמע. ולאידך נסחא דגרסינן במתני' עד סוף אדר עד סוף אדר שני קשה בעיני כיון דמוקמי' למתני' בדלא ידע דמעוברת שתא אמאי מתסר עד סוף אדר שני: **ולענין הלכה כיון דקי"ל** (עירובין מו:) דר' מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה נקטינן דסתמא דאדר ראשון משמע

והתניא[1] עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר הראשון אם היתה שנה מעוברת עד ר"ח אדר השני מכלל דרישא לאו במעוברת עסקינן שמע מינה הא דפשיטא ליה דמעברא שתא הא דלא ידע: **מתני'** [2]ר' יהודה אומר קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח[3] לא נתכוון זה אלא עד ליל פסח עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין אמר קונם בשר שאיני טועם עד שיהא הצום אינו אסור אלא עד לילי צום שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר ר' יוסי בנו אומר קונם שום שאני טועם עד שתהא שבת אינו אסור אלא עד לילי שבת שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך בני אדם לאכול[4] בשום[5] [6]האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אין את בא ונוטל לבניך כור אחד של חטין ושתי חביות של יין הרי זה יכול להפר את נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו כלום אמרת אלא מפני כבודי זהו כבודי[7] וכן האומר לחבירו קונם[8] שאת נהנית לי אם אין את בא ונותן לבני כור של חטין ושתי חביות של יין ר"מ אומר אסור עד שיתן וחכ"א [9]אף זה יכול להפר את נדרו שלא ע"פ חכם ויאמר לו הרי אני כאילו נתקבלתי[10] [11]היה מסרב בו לשאת בת אחותו ואמר קונם שהיא נהנית לי לעולם וכן המגרש את אשתו[12] אומר קונם אשתי נהנית לי לעולם הרי אלו מותרות להנות לו שלא נתכוון זה אלא לשום אישות [13]היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו[14] אמר קונם לביתך שאני נכנס טיפת צונן שאני טועם לך מותר ליכנס לביתו ולשתות ממנו צונן שלא נתכוון זה אלא לשום אכילה ושתיה:

הדרן עלך קונם יין

והתניא. קיומ: **הכותב עד ר"ח אדר.** סתם עד ר"ח אדר הראשון קאמר. מדקתני אם היתה שנה מעוברת וכו' מכלל דרישא דקתני עד ר"ח כו' לאו במעוברת עסקינן בתמיה הא מדקתני עד אדר הראשון מכלל דבמעוברת עסקינן ומאי שנא ריש ומאי שנא סיפא: **אלא שמע מינה ריש דלא ידע דמיעברא שתא.** וכי נדר לשם אדר הסמוך לשבט קאמר הילכך[15] עד אדר הראשון וסיפא מיירי בדידע דשתא מעוברת היא דהכי משמע אם היה יודע שהשנה מעוברת אסור עד ר"ח אדר השני: **מתני' אלא נתכוון זה שלא לשתות אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין.** דודאי רולה הוא לשתות ד' כוסות של יין בלילי פסח שכל אדם שותין: **אלא עד לילי צום.** עד אותה לילה שיצום למחר ואותה הלילה מותר לאכול בשר: **עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר.** ורולה לאכול עמהן: **עד לילי שבת.** ובלילי שבת מותר: **שדרך בני אדם לאכול שום.** והיינו לילי שבת: **זהו כבודי.** שלא אטול ממך: **ויאמר לו.** המדיר הריני כאילו נתקבלתי מה שבקשתי ממך: **הרי אלו מותרות ליהנות ממנו.** שאר הנאה: **אלא לשם אישות.** שנדר שלא תהנה ממנו דרך אישות: **שלא נתכוון זה.** המסרב בו אלא לאכילה ושתיה המרובה וכי אמר זה קונם לביתך כו' לא נתכוון לידור הנאה ממנו אלא לאכילה ושתיה מרובה נתכוון:

הדרן עלך קונם יין

מסורת הש"ס

1) **עד ראש חדש אדר עד ראש חדש אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר ראשון** כך היא עיקר הגירסא. וטעמא משום דאדר סתמא ראשון משמע. ואיכא דגרסי עד סוף אדר עד סוף אדר שני דמשמע ליה דשני אדרים כחדא אחד הן הילכך כי אמר עד ראש מתסר עד ראש חדש אדר ראשון וכי אמר עד סוף מיתסר עד סוף אדר שני: **גמ' אלמא סתמא דאדר ראשון הוא.** לגירסא קמא דכתיבנא במתניתין אתי שפיר דהא תנן דבין באומר עד ראש בין באומר עד סוף ראשון משמע. ולאידך נוסחא נמי נראה לי דהכי קאמר כיון דכחדא אחד חשיב להו תנא אלמא כל מנייניהו דאדרים לאדר ראשון הוו. ומני ר' יהודה היא דאמר אדר ראשון כותב סתם ואין הכי נמי אליביה דכשעומד בעשרה באדר שני אם רצה מונה לאדר ראשון אלא שכשהוא רוצה למנות לאדר שני כותב שני אבל כר"מ לא מתוקמא מתניתין דכיון דקאמר דסתם אדר שני משמע ולא ראשון אלמא [חדש] באפי נפשיה חשיב ליה

2) **ר' יהודה אומר קונם יין שאיני טועם עד שיהא הפסח** כ"כ הרא"ש ורש"י ד"ה אלא עד ליל פסח. אבל הרי"ף ורמב"ם גרסו ר' יהודה אומר קונם יין דכחדא אחד חשיב להו תנא אלמא כל מנייניהו דאדרים לאדר ראשון הוו. ומני ר' יהודה היא דאמר אדר ראשון כותב סתם ואין הכי נמי אליביה דכשעומד בעשרה באדר שני אם רצה מונה לאדר ראשון אלא שכשהוא רוצה למנות לאדר שני כותב שני אבל כר"מ לא מתוקמא מתניתין דכיון דקאמר דסתם אדר שני משמע ולא ראשון אלמא [חדש] באפי נפשיה חשיב ליה

3) **לא נתכוון זה שלא לשתות אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין.** דודאי רולה הוא לשתות ד' כוסות של יין בלילי פסח שכל אדם שותין: **אלא עד לילי צום.** עד אותה לילה שיצום למחר ואותה הלילה מותר לאכול בשר: **עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר.** ורולה לאכול עמהן: **עד לילי שבת.** ובלילי שבת מותר: **שדרך בני אדם לאכול שום.** והיינו לילי שבת: **זהו כבודי.** שלא אטול ממך: **ויאמר לו.** המדיר הריני כאילו נתקבלתי מה שבקשתי ממך: **הרי אלו מותרות ליהנות ממנו.** שאר הנאה: **אלא לשם אישות.** שנדר שלא תהנה ממנו דרך אישות: **שלא נתכוון זה.** המסרב בו אלא לאכילה ושתיה המרובה וכי אמר זה קונם לביתך כו' לא נתכוון לידור הנאה ממנו אלא לאכילה ושתיה מרובה נתכוון

4) **לאכול בשר.** דהיינו ערב יום הכפורים כדתנן בפרק אומר ואם בנו (חולין פג.) ר' יוסי הגלילי אומר אף ערב יום"כ בגליל. והא עדיפא מקמייתא שהרי אינו מגיע איסורו עד הנוס וכי קתני עד לילי הנוס לאו דוקא שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה של לילי הנוס קאמר: **שדרך בני אדם לאכול שום בערב.** מתקנת עזרא: ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל דלית הלכתא לא כאבא ולא כברא דרבנן פליגי עלייהו דעד כאן לא סתם לן תנא לא נתכוון זה אלא במילתא דמוכח כדקתני סיפא בהיו מסרבין אי נמי כי הא דתנן לעיל (נה:) טען והזיע דמודו בה רבנן משום דאומדנא דמוכח הוא וכדפריש"י בדוכתיה ומכי אודו ליה רבנן לר' יהודה בהני אתא איהו השתא ואוסיף אפילו בנודר עד שיהא פסח אעפ"י שמשמע עד שיצא תולין בדבר להקל ואומרים שלא קבע לו זמן זה אלא כדי לקיים מצוה שעל היין בליל זה ואתא בריה ואוסיף נמי דאפי' בשום דליתיה אלא תקנת עזרא אומדין אותו בכך ואפשר נמי דאבא פליג על ברא מיהו רבנן ודאי ליתא להו לא כמר ולא כמר ולא משתמיט תנא וסתיים כחמירתא אלא בקילתא והבו דלא להוסיף עלה ותנן נמי לעיל [ס.] עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא ומדלא הדר ותני קונם שאני אוכל ושאני הולך עד הפסח וקתני סתם ש"מ סיפא בתר ריש גרירא דקתני קונם יין אלמא קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח לרבנן עד שיצא הוא הילכך הלכתא כוותייהו עכ"ל ז"ל. אבל הרא"ה ז"ל כתב דהני נמי כיון דקתני להו גבי הלכתא פסיקתא דהיינו כולהו דיני דאומדנא דמייתי בתר הכי נמי הלכתא נינהו ואע"ג דתנן לעיל עד שיהא הפסח אסור עד שיצא אפשר דלא אקונם יין קאי ואי נמי אמרת דעלה קאי אגב גררא דהני אחריני תנא עד הפסח דהתם לא אתא לאשמועינן [אלא] כוותא הלשון היאך הוא: **האומר לחבירו וכו' זהו כבודי.** וכיון דאומד מוכיח הוא שרי: **ר"מ אומר אסור עד שיתן.** וה"ה נמי דפליג אקמייתא דאסור עד שיטול והכי איתא בירושלמי [פ"א ה"ז]. כבר פרשתי משנה זו בפרק ארבעה נדרים (לעיל דף כד.) באריכה בס"ד: **נשאת את בת אחותו.** משום דמצוה הוא כדאמרינן פרק הבא על יבמתו (יבמות סב:) הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא ויי' יענה [ישעיה נח] **שלא נתכוון זה אלא לאכילה ושתיה.** ולא שיהא אסור בכניסת הבית וטעימת טיפת צונן: **תוספתא** (סוף פ"ד) היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר:

הדרן עלך קונם יין

5) [תוספתא פ"ד], 6) [לעיל כד.], 7) [סס וגיטין עד:], 8) [ל"ל ואמרן], 9) [לעיל כא.], 10) [שייך עוד לע"ל], 11) ע"כ שייך לע"ל,

הגהות הב"ח

(א) במשנה עד שיהא הפסח אינו אסור אלא עד ליל פסח שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך כ"ל: (ב) שם לאכול שום כ"ל וחות ב' נמחק: (ג) שם האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי (עד): (ד) שם היו מסרבין בו לשאת: (ה) רש"י ד"ה אלא שמע וכו' הילכך אסור עד אדר הראשון:

מוסף רש"י

הרי זה יכול. המודר, להפר את נדרו. בעצמו, שלא על פי חכם. שיכול לומר לו המודר **כלום** אמרת. ליתן לנגך כך וכך אלא בשביל כבודי זהו כבודי. יותר שלא לקבל שליני ליריך, וכבר הומר המדר (לעיל כד.). **קונם שאת נהנית לי.** קונם תהא עליך כל הנאה שתהנה ממני (גיטין עד:). אף זה. אם רלה הנודר, יכול להפר את נדרו. יכול להחיות מחליו בלא שאלת התרת חכם (שם). **ויאמר לו הרי אני כאילו התקבלתי.** הריני מחזיק לך טובה כאילו התקבלתי ממך, לפיכך אינו נדר (לעיל כד.). **היה מסרב.** מפליר (סוטה יג: וגורס: היו מסרבין) שהיה מפליגו לאכול אצלו מעט (לעיל כא.). **קונם לביתך שאני נכנס.** שנדר שלא יכנס לביתו, **טיפת צונן שאני טועם לך.** שלא לאכול אצלו כלום (לעיל כא.). **מותר כו' ולשתות ממנו צונן.** אבל לא לאכילה מרובה, **שלא נתכוין זה.** המסרב, **אלא לשום אכילה ושתיה.** מרובה שיקעוד אצלו הרבה, ולשון טיפת צונן לא נתכוין זה אלא לשתיה מרובה אבל לא שתהיה שתיה מועטת (שם).

הדרן עלך קונם יין

פירוש הרא"ש

מכלל דרישא לאו במעוברת עסקינן. אם כן מאי אדר ראשון דקאמר אלא ודאי ה"ק אם היה יודע שהיא מעוברת וריש בדלא ידע: **מתני' אינו אסור אלא עד ליל פסח.** שלא נתכוין לאסור עצמו בד' כוסות כיון שכל העולם שותין יין והא דאמרי' לעיל עד שיהא אסור עד שיצא היינו בשאר דברים חוץ מיין: וכן בשר בערב יום כפור רגילין לאכול כדאמרינן (ברכות ח:) כל האוכל ושותה בע' בו מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשעה ועשירי ותנן במסכת חולין (דף פג.) וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל וכן שם בע"ש כתקנת עזרא (ב"ק פב.): זהו כבודי. שאפרנס בני משלי: ר"מ אומר. לעיל פירשתי דר"מ מודה בריש את בת אחותו. שהיא בת גילו: שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה. ומיהו גם באכילה ושתיה מותר כיון שלא הוליאם מפיו ובגדר בעינן שיוציא בשפתיו בדבריה כל היוצא מפיו יעשה ולא דמי לרישא דאישות בכלל הנאות אימיה: הדרן עלך קונם יין

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. (ד) שאומר לו אילו היית יודע שאומרים על אביך אוי לו לאב שגדל בן רשע כזה שהוא פרוץ בנדרים שכן רשעים דרכן לנדור כדאמרינן לעיל בפירקין קמא (דף ט.) ואם אמר לאו דאילו הייתי יודע לא הייתי נודר מתירין לו: **וחכמים אוסרין.** שאפילו אין דעתו להתחרט נותנים לו דעת (ה) להתחרט: **רבי לדוק אומר עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו כו'.** כלומר אם כן יכולים לפתוח לו בכבוד אביו ואמו פותחין לו נמי בכבוד המקום שיכולים לומר לו נמי שכנגד הקב"ה עושה שנודר ורשע הוא לשמים: **אלא אם אתה אומר כן.** שפותחין לו בכך: **אין נדרים.** בגמרא מפרש לה: **בדבר שבינו לבין אביו ואמו.** במה שהדיר והם צריכים לו להנאתו שפותחין לו בכבודם: **פותחין בגולד.** בדבר שלא היה בעולם בשעת נדרו (ו) ועדיין עתידין לבוא לעולם לאחר שנדר. ומפרש כילד: **ונעשה סופר.** אית דאמרי תלמיד שהוא צריך לו ואית דאמרי לבלר שצריך לו נמי: **או שהיה משיא.** המודר את בנו ואמר אילו הייתי יודע כו' בקרוב זמן לא הייתי נודר: **ונעשה.** אותו בית: **בית הכנסת.** האי גולד ממש הוא: **ר"א מתיר וחכמים אוסרין.** דקסברי אין פותחין בגולד. ובמס' נזיר בפ' ב"ש (דף נב:) מפרש דזכיהו חכמים לר' אליעזר והודה להם: **גמ' מאי אין נדרים.** דקאמר (ז) לן רבי לדוק לר' אליעזר אין נדרים: **ניחרין יפה.** כדפרשינן לעיל אפילו שאין דעתו להתחרט מתוך שמאיימין עליו כל כך משום כבוד אביו ואמו אומר שמתחרט אבל אין מתחרט לגמרי: אין

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. שאומרים לו אילו היית יודע שמזנין אביך ואמך על שאתה קל בנדרים וכדאמרינן (סנהדרין נב.) דקרו לרשיעא בר לדיקא רשיעא בר רשיעא כלום היית נודר. לשון אחר שיאמרו שאתה למדת מהם שאף הם מזלזלין בנדרים: **וחכמים אוסרים.** בגמרא מפרש טעמייהו: **אמר ר' לדוק עד שפותחין בכבוד אביו ואמו פותחין לו בכבוד המקום.** כלומר רבי אליעזר כי היכי דשרי לפתוח בכבוד אביו ואמו שרי נמי לפתוח בכבוד המקום שאומרין לו אילו היית יודע כשנדרת שהיית מיקל בכבוד המקום דהא אמרינן בספרי (ג) שהוא כנודר במלך עצמו כלום היית נודר: **אמרו לו אם כן אין נדרים.** כלומר אפי' ר' אליעזר מודה לרבנן דבכבוד המקום אין פותחין דאם איתא דפותחין אין נדרים. ובגמרא מפרש (ד) מאי דבר שבינו לבין אביו ואמו כגון שאסרם בהנאתו. ומיהו נהי דמסקינן הכא דאין פותחין בכבוד המקום דוקא בכבוד המקום הוא דאין פותחין משום דאם איתא דפותחין אין נדרים נתרים יפה כדאיתא בגמ' שאין שום אדם שיעיז פניו לומר שאפי' היה יודע שהוא מיקל בכבוד המקום היה נודר ואפי' לא היה נמנע לכך מתחלה יאקר לומר כן אבל בכבוד מצוה אחת פותחין וכדתנן לקמן (דף סה:) פותחין לו מן הכתוב בתורה אילו היית יודע שאתה עובר על לא תשנא את אחיך בלבבך (ה) כלום היית נודר משום דמצוה אחת כי הני דמני תנא לא חמירא להו לאינשי כולי האי ואי אפילו אדעתא דהכי היה נודר לא יאקר לומר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר והיינו נמי דתנן [לקמן סו.] פותחין בשבועות: ירושלמי (ו) הכל מודים בכבוד רבו שאינו מעמיד דתנינן [אבות פ"ד מי"ב] ומורא רבך כמורא שמים הלכך אין פותחין בו: **גמ' מאי אין נדרים אמר אביי אם כן אין נדרים ניחרין יפה.** שאפילו אם מתחילה לא היה נמנע מפני כבוד המקום לא יעיז פניו בכך לפני חכם ויאקר וימר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר נמצא שאין נדרים מותרין יפה ומשום הכי מודה רבי אליעזר לרבנן שאין פותחין לו בכבוד המקום. ומיהו בכבוד אביו ואמו פליג דרבנן אסרי דסבירא להו לא שנא בכבוד המקום ולא שנא בכבוד אביו ואמו אין אדם מעיז הלכך אין פותחין ורבי אליעזר סבר בכבוד המקום הוא דאין אדם מעיז אבל בכבוד אביו ואמו מעיז הלכך פותחין: ורבא

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו וחכמים [א]אוסרין אמר רבי צדוק [ב]עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו יפתחו לו בכבוד המקום אם כן אין נדרים (ה) [ג]מודים חכמים לר' אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחין לו בכבוד אביו ואמו [ד] ועוד אמר רבי אליעזר [ה]פותחין בגולד וחכמים [ו]אוסרין כיצד אמר קונם (ט) שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר או שהיה משיא את בנו (ג) ואמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר או שהיה משיא את בנו בקרוב לא הייתי נודר קונם לבית זה שאני נכנס ונעשה בית הכנסת אמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה בית הכנסת לא הייתי נודר רבי אליעזר מתיר וחכמים [ז]אוסרין: **גמ'** מאי אין נדרים אמר אביי [ח]אם כן אין נדרים ניתרין יפה

ורבא

א א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' י' וס"ל מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף יא:

ב ב מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ה טוש"ע י"ד סס סעיף י:

ג ג (מיי' שם) טוש"ע י"ד סס סעיף יא:

ד ד ה מיי' שם הל' יב [וס"ח מהל' נדרים הל' ה] טוש"ע שם סעיף יב:

ה ו (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף י:

מוסף רש"י

אם כן אין נדרים. רבנן קאמרי לרבי אליעזר, אם כן פותחין בכבוד אביו ואמו (ראמ"ה בשמו). **פותחין בגולד וחכמים אוסרין.** דקסברי דבר שבא לעולם בשעת הנדר יכול לומר לדעת כן לא הייתי נודר, דהוה ליה למיסק אדעתיה, דבר שלא בא לעולם בשעת הנדר אין יכול לומר לדעת כן דהוי עתיד לא הייתי נודר (שם).

תוספות

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו. כלומר אילו היית יודע שאומרים עליך לאביך ולאמך רשיעים בנכם קל בנדרים ויתביישו וי"מ שיאמרו העולם אוי לאב שגדילו בן שקל בנדרים כזה: וחכמים אוסרין. דמייסין שמא יתביש ויאמר מדעת כן לא נדרתי ויאקר: **אמר ר"א בר צדוק.** רמיה לדברי חכמים: **עד שפותחין בכבוד אביו ואמו פותחו בכבוד המקום.** פירוש אילו היית יודע שקולין אותך רע לפני המקום כלום היית נודר: **אמרו לו אם כן אין נדרים.** וגמרא מפרש ליה: קונם שאני נהנה לפלוני ונעשה סופר. ולריך לו לפי שהוא כותב שטרות העיר או שמשיא בנו ולריך לינכם לביתו לחופת בנו: **ואין חכמים מודים.** בגמרא מפרש במאי פליגי: **ועוד אמר ר'** [אליעזר]. קולא אחרת: **מאי אין נדרים.** **אמר אביי אין נדרים נתרים יפה.** כלומר שבלב מקיים הנדר ומתמת בושת אומר שלדעת כן לא נדר:

הגהות הב"ח

(א) במשנה ומודים חכמים: (ב) שם שאיני נהנה כל"ל וכן לקמן: (ג) שם את בנו בקרוב ואמר אילו הייתי: (ד) רש"י ד"ה ר' אליעזר וכו' שאומרים לו אילו היית יודע שיאמרו על אביך: (ה) ד"ה וחכמים וכו' לו דעת לומר שיתחרט הס"ד ואמ"כ מ"ה אמר ר' לדוק עד וכו' מ"כ שיכולים לפתוח וכו' בגמרא מפרש לה הס"ד: (ו) ד"ה פותחין וכו' בשעת נדרו ועתידין לבוא: (ז) ד"ה מאי וכו' דקאמר ליה ר' לדוק לר' אליעזר הס"ד:

פירוש הרא"ש

רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. ואומרים לו אילו היית יודע שיאמרו העולם לאביך ולאמך רשו גילולין שגידלתם כמה בנכם קל בנדרים ונמצאת מזלזל בכבודם כלום היית נודר: **וחכמים אוסרים.** דחייסין שמא משקר כי הוא בוש לומר שלא היה מניח בשביל כבודם ונמצא שחכם מתיר נדר זה בלא מרטה ומיילי שאינו מתחרט מעיקרא דקי"ל פותחין במרטה ואין צריך למלות לו פתח כשהוא מתחרט מעיקרא: **יפתחו** לו בכבוד המקום. גם הקשות על דברי ר"א כי היכי דפותחין בכבוד אביו ואמו ולא חייסינן שמא ישקר יפתחו לו נמי בכבוד המקום ואומרו לו אילו היית יודע שתקרא רע לפני המקום כלום היית נודר: **אמרו לו.** האיבו חכמים דרבי אליעזר ד"ה כ' מודה הא דודאי ישקר ולא קנף אינש כולי האי שיאמר שלא היה מניח בשביל זה ולא דמי לרשב"ג (ז) דפתח לההוא גברא יש בוטה כמדקדות הרב ולהא דאמרי' ברש מרבבה נדרים (לעיל כב.) דפתחינן בסיפיה דר' נתן המקיימו כאילו מקריב עליו קרבן דהייני כבוד המקום דאמר לו מן הספוקים כהך דתנן במתני' (לקמן סה:) שעובר על לא תשנא ולא תקום ולא תטור אבל היכא שמזכיר לו כבוד המקום אז ודאי משקר: בדבר שבינו לבין אביו ואמו. כגון שהדיר אביו: **ועוד אמר ר"א.** קולא אחרת בנדרים פותחין בנדרים בגולד כגון דבר שאינו מצוי וגולד ונתחדש אחר שנדר ואילו ידע מעיקרא שיתחדש דבר זה לא היה נודר: **וחכמים אוסרים.** דטעמא דחרטה משום שע"י חרטה נעקר הנדר מעיקרו ובדבר שאינו מצוי אינו נעשה נדר טעות מעיקרו כי בשביל זה לא היה מניח מלידור כי היה סבור שלא יבא לעולם: **ונעשה סופר.** תלמיד חכם והכל צריכין לו: **והיה משיא את בנו.** כגון שהדירו לזמן ולא היה סבור שישיא את בנו בתוך אותו זמן ואלמלא לילך לחופת בנו: **גמ' א"כ אין נדרים נשאלין לחכם.** דפתיחה דבכבוד המקום שייכא בכל יבא לעולם: **ונעשה סופר.** תלמיד חכם והכל צריכין לו: **והיה משיא את בנו.** כגון שהדירו לזמן ולא היה סבור שישיא את בנו בתוך אותו זמן ואלמלא לילך לחופת בנו: **גמ' א"כ אין נדרים נשאלין לחכם.** דפתיחה דבכבוד המקום שייכא בכל הנדרים ואם יפתחו לו בכבוד המקום כשידור פעם אחת לא יבא לאחר שיפתח זה הפתח לעצמו והוא אינו יודע דהוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו:

עין משפט נר מצוה

ורבא אמר א"כ אין נדרים נשאלין לחכם תנן ומודין חכמים לרבי אליעזר בדבר שבינו לבין אביו ואמו שפותחים לו בכבוד אביו ואמו בשלמא לאביי דאמר אם כן אין נדרים ניתרין (ח) הכא כיון דאיחצף ליה הא איחצף ליה אלא לרבא דאמר אם כן אין נדרים נשאלין לחכם הכא אמאי פותחין אמרי כיון דכל נדרי לא סגיא להון דלאו חכם הכא נמי פותחין: ועוד אמר רבי אליעזר פותחין בנולד כו': מ"ט דרבי אליעזר אמר רב חסדא דאמר קרא [1]כי מתו כל האנשים והא מיתה דנולד הוא מכאן שפותחין בנולד ורבנן מאי טעמייהו קסברי הנהו מי מייתי והא אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינן אלא דתן ואבירם אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהן אריב"ל כל אדם שאין לו בנים חשוב כמת שנאמר [2]הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי ותניא (ט) ארבעה חשובין כמת עני ומצורע וסומא ומי שאין לו בנים עני דכתיב כי מתו כל האנשים מצורע דכתיב [3]אל נא תהי כמת וסומא דכתיב [4]במחשכים הושיבני כמתי עולם ומי שאין לו בנים דכתיב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי

תניא

אין נדרים נשאלין לחכם. שאומר בלבו מה לי ליל אלל חכם לא לריכנא דודאי מותר הוא דכל כך הנאהו ומתירו הוא בעצמו והתורה אמרה לא יחל דברו (ג) הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלים לו: כשלמא לאביי דאמר. היינו טעמא דרבנן משום דאין ניתרים יפה הכא מודו ליה לרבי אליעזר: דאיחצף ליה. כולי האי מעיקרא דאדריה לאביו ולאמו מנכסיו הא איחצף ליה ועומד בחוצפו כדמעיקרא ומי (ג) מתחרט ודאי חרטה ופיו ולבו שוין ואהכי מתירין לו בכך: אלא לרבא דאמר היינו טעמא משום דאין נדרים נשאלין לחכם. הכא נמי בנדרים שבינו לבין אביו ואמו אמאי מודו רבנן הא נמי לא אתו לשיולי לחכם ומתיר הוא בעצמו בכבוד אביו ואמו: אמרי כיון דשאר נדרים לא סגי. בלא שאלה לחכם משום דאין פותחין בכבוד אביו ואמו אלא (ג) עצמו הכא בנדר שבינו לבין אביו ואמו מודו רבנן דפותחין דבשביל האי נדר גרידא דפתחו בכבוד אביו ואמו לא אתי למימר אין נדרים נשאלין לחכם כיון דכולהו נדרים בעצמא נשאלין לחכם: כי מהו כל האנשים. לפי שנדר משה ליתרו שלא לשוב מלרימה בשביל אותן האנשים המבקשים את נפשו כדמפרש לקמן (ג) ויואל משה ופתח לו המקום בכך לך שוב מלרים ומותר לך כדין שבשביל אותן שנדרת כבר מתים הן: ורבנן. דלא סברי ליה דפותחין בנולד אמרי לך ההוא לאו נולד הוא (ד) דהאי קמ"ל רחמנא כי מתו מי מתו אלא ירדו מנכסיהם והיינו כי מתו דהכי קאמר רחמנא הנהו כבר מתו באותה שעה קודם שנדרת ולא הוי נולד אהכי אשתרי בהאיהו חרטה אבל בנולד לאו היינו חרטה להתיר בה את הנדר: והאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מקום כו'. כולא תירולא דרבנן היא: (ה) ואינו אלא דתן ואבירם. ולא מתו עד מעשה קרח אלא האי כי מתו שירדו מנכסיהן כבר בשעת הנדר דלאו נולד הוא והיו כמתים: כמחשכים הושיבני כמתי עולם. כשאדם נתון במחשך ואינו רואה חשוב כמת: אין

(ח) גמ' נתרין יפה הכא כיון: (ג) רש"י ד"ה דכיון לאיחלף וכו' ולאי אמר דמתחרט ולאי נתחרט בלבו ופיו ולבו שוין: (ג) ד"ה אמרי וכו' שלא יתיר בעצמו: (ד) ד"ה ורבנן וכו' דהא קמ"ל וכו' אלא שירדו מנכסיהון וכו' והכי קאמר וכו' ואהכי אשתרי: (ה) ד"ה אינן אלא דתן וכו' בשעת הנדר והיו כמתים דלאו נולד הוא הס"ד:

תוספות

אין נדרים נשאלין לחכם. אם פותחין בכבוד המקום בלא חרטה אחרת כל אחד ואחד יתיר נדרו בפ"ע ואתי לזלזולי: כיון דאיחצף חצף. וליכא למיחש פן יהיה בלבו לקיים הנדר בכל ענין דכיון דחליף כולי האי לא יתבייש לומר שנדר בכל ענין כו': אלא לרבא דאמר אין נדרים נשאלין לחכם. לפי שאין החכם מוצא חרטה אלא מגוף הנדר הכא אמאי פותחין שהרי חרטה זאת אינה מגוף הנדר ויש לחוש דבכל נדרים לא ישאל לחכם: כיון דבכל נדרים לא יבטל לא סני בלא חכם. דלא אסרו רבנן לפתוח בכבוד אביו ואמו כ"א בזה לא יעשה ויל"ל אלל חכם: ועוד אמר רבי אליעזר. קולא אחרת בנדרים והכא לא פרכינן כיון דאפקקו רבנן אמאי תנא ועוד כדפריך פרק שני דעירובין (דף כג.) דכיון קולא היא אית ליה שפיר למתני' ועוד דלא פריך הכי אלא גבי מומרא (אלא) לפי שאין מיזום לחמיר: פותחין בנולד וחכמים אוסרין. פי' דבשביל הנולד אין נעשה הנדר נדר טעות וטעמא דכל חרטה דע"י חרטה נעשה הנדר טעות ובטל מעיקרו: מאי טעם דרבי אליעזר. דמסברא יש לנו לומר דאין פותחין בנולד: כי מתו כל האנשים. משה נדר שיהא אלל חמיו במדין לפי שהיה ירא לשוב למלרים מפני דתן ואבירם ופתח לו הקב"ה פתח ממה שאמר ומיתה הוי נולד: ורבנן. פי' היכי סברי מתו בתמיה כל מקום שנאמר נלים כדכתיב שני אנשים נלים נלבים דכתיב ויפגעו את משה ואת אהרן נלבים וה"פ אותם שהיו נלבים פגעו במשה ואהרן וכל מקום לאו דוקא דאינו משום דכתיב במקום אחר דאי משום דכתיב ודתן ואבירם יצאו נלבים הרי הוא מפרש בהדיא ולא אילטריך ליה: אלא שירדו מנכסיהם. ונטולד כי האי דעוני מודו רבנן: ארבעה חשובים כמתים. ונפקא מיניה למבעי עלייהו רחמי:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֻׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְּשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
2. וַתֹּרֶא רָחֵל כִּי לֹא יָלְדָה לְיַעֲקֹב וַתְּקַנֵּא רָחֵל בַּאֲחֹתָהּ וַתֹּאמֶר אֶל יַעֲקֹב הָבָה לִּי בָנִים וְאִם אַיִן מֵתָה אָנֹכִי:
בראשית ל א
3. אַל נָא תְהִי כְּמֵת בַּמֵּת אֲשֶׁר בְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם אִמּוֹ וַיֵּאָכֵל חֲצִי בְשָׂרוֹ:
במדבר יב יב
4. בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם: איכה ג ו

מוסף רש"י

שירדו מנכסיהן. כמנדר, לרבנן, והוי נדר בטעות, ולר' אליעזר ילדו אחר שנדר ופותחין בנולד (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

בשלמא לאביי דאמר אם כן אין נדרים נתרין יפה. והיינו נמי טעמא דתכמיים בכבוד אביו ואמו: הכי נמי כיון דאחצפיה אחצפיה. לכיון שהתליף פניו להדיר אביו ואמו ג"כ בשעת התיר נמי אם אין לו חרטה גמורה יתליף פניו ויאמר שלא היה מניח בשביל כבודם: הכא אמאי פותחין. הכי נמי איכא למיחש שיפתח לעצמו ומשני כיון דשאר נדרים אין פותחין בכבוד אביו ואמו לא אתי למתני' כי אין חלוק בנדרים וכמו שנדר אחר צריך לבא לפני חכם גם בזה יל"ך לפני חכם: מ"ט דר' אליעזר. דמתחר טעמייהו דרבנן דפתיחה נולד לא הוי חרטה מעיקרא: כי מתו כל האנשים. משה נדר בשבת במדין ושלא לשוב למלרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שמתו שוחלי לא היה נודר ואע"פ שנדר ליתרו חמיו מכל מקום עיקר הנדר היה משום דבלאו הכי לא היה רשאי לשוב למלרים מפני שוחלי: קסברי. הנהו מי מתו: כל מקום שנאמר נצים נצבים אינם אלא דתן ואבירם. שכן מלינו בהם (במדבר כו) אשר הלו הכתיב (שם עז) יצאו נלבים הלכך שני אנשים עברים נלים היו דתן ואבירם וכן (שמות ה) ויפגעו את משה ואהרן נלבים כלומר הנלבים פגעו במשה ואהרן והם היו דתן ואבירם אלמא לא מתו: אלא כדאמר ריש לקיש שירדו מנכסיהם. וכיון דעניים הם לא היו יכולין להזיקן שאין בהריסה נשמעין ועניות לאו נולד הוא דשמיה: עני ומצורע ומי שאין לו בנים. והנהו לא הוו מצורעים אלא עשירים היו יכולין להזיק למשה אע"ג דמצורעים היו ועוד אלא כן היו משולחין מן המחנה וטומין לא היו דכתיב (במדבר טו) הטיני האנשים ההם תנקר וגנים היו להם דכתיב הם ובניהם [ל"ל ונשיהם ובניהם] היינו קרא פרשת קרח ט"ז פסוק כ"ז] אלא על כרחך עניים היו:

מסורת הש"ס

ח) ע"ז ה. ע"ש [לעיל ז:], ב) [במדבר ל], ג) [לף סה.], ד) [פי' המשנה שיך לע"ז],

אין מתירין לו. לנודר אלא בפניו של מדיר: **במדין לך.** מהו במדין לך אלא הכי קא"ל במדין נדרת לפני יתרו לך והתר בפני יתרו שאין מתירין לו לאדם אלא בפניו ויתרו הדירו למשה שלא לשוב מלריס מפני אותן אנשים המבקשים להורגו ואמר (י) רבי תלמיד חכם מיפר לעצמו: **ארגנא היא.** שאינה מבושלת. ואית דאמרי היא ממש שאכל אותה כשהיא חיה: **הוה מצטער לדקיהו בגופיה.** שהיה רואה לגלות הדבר (כ) שיהו מבזין אותו בני העולם: **איתשיל אשבועתיה.** נשאל על שבועתו: **מאי עבדיהו.** דשריתון ליה מ"ט לא אמריתון ליה לצדקיהו דלא מציתו למשריה אלא בפניו: **מתני' שהן נגולד.** דדמו לנולד אבל הן ממש אינן נולד ופותחין בהן: **שאביה רע.** תולה נדרו (ל) בדעות אביה מכלל דאי לא הוה רשע היה נושא אותה: **או שעשה תשובה.** דהיינו נולד פותחין בה ואומר לו בשעת חרטה אילו היית יודע שאביה עושה תשובה כלום היית נודר והוא אומר לאו. וה"נ מכלב ונחש: **גמ' מה נולד הוא.** דהוי נולד גמור ומאי קאמר אינו כנולד: **אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר.** בדעת אביה דמשמע כל זמן שאביה בחיים דודאי אם אמר שאיני נושא את פלונית סתם ודאי כדקאמרת השתא דאמר שאביה רע לפי שהוא רשע אינו נושא את בתו ואהכי פותחין לו לומר אילו היית יודע שמת: **ורבי יוחנן אמר.** לא הוי נולד כלל דבשעה שנדר כבר מת (מ) אהכי פותחין לו דכבר מת בשעה שנדר והוה ליה בטעות. והא דאמר במתני' שהן כנולד דדמו לנולד פורתא:

מתיב

תניא (פ) [א]המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא [ב]בפניו מנה"מ אמר רב נחמן דכתיב [1]ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב [ג]מצרים כי מתו כל האנשים אמר לו במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב [2]ויואל משה אין אלה אלא שבועה דכתיב [3]ויבא אתו באלה (פ) [4]וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים (חיים) מאי מרדותיה אשכחיה צדקיה לנבוכד נצר דהוה קאכיל ארנבא חיה א"ל אישתבע לי דלא מגלית עילוי ולא תיפוק מילתא אישתבע (ג) לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה איתשיל אשבועתיה ואמר שמע נבוכד נצר דקא מבזין ליה שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו אמר להון חזיתון מאי קא עביד צדקיהו לאו הכי (ג) אישתבע בשמא דשמיא דלא מגלינא א"ל איתשלי אשבועתא [א"ל מתשלין אשבועתא] אמרי ליה אין אמר להו בפניו או אפילו שלא בפניו אמרי ליה בפניו אמר להון ואתון מאי עבדיתון מאי טעמא לא אמריתון (ד) לצדקיהו מיד [5]ישבו לארץ ידמו זקני בת ציון אמר רבי יצחק (פ) ששמטו כרים מתחתיהם: **מתני'** רבי מאיר אומר יש דברים שהן כנולד [ב]ואינן כנולד [ד]ואין חכמים מודים לו כיצד אמר קונם (ו) שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה קונם לבית זה שאני נכנס שהכלב רע בתוכו או שהנחש בתוכו אמרו לו מת הכלב או שנהרג הנחש הרי הן כנולד (ו) ואינו כנולד (ה) ואין חכמים מודים לו: **גמ'** קונם שאני (נכנס לבית זה שהכלב) וכו' מת נולד הוא א"ר הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר (מ) [ו]כבר מת וכבר עשה תשובה (ט) קאמרי ליה

מתיב

פניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו. איכא מ"ד דדוקא כשהנדר לצורך חבירו כגון שנדר משה ליתרו ליטב עמו להנאתו וכשבועת לדקיהו לנבוכד נצר דמייתי בסמוך שהיתה לתועלתו כדי שלא יבזוהו אבל נדר שנדר שלא לצורך חבירו מתירין לו שלא בפניו. ומסתברא דהא מילתא תליא במאי דפליגי בירושלמי[ו] בטעמא דאין מתירין לו אלא בפניו דאיכא מ"ד התם דטעמא דמילתא מפני הבושה כלומר שיתביישו מחבירו שהנדר היה להנאתו ועכשיו רוצה שיתירו לו והאי טעמא לא שייך אלא כשהנדר היה להנאתו הא לאו הכי משמע דמתירין אותו אפילו שלא בפניו מיהו איכא [ח]דייקא טעמא התם מפני החשד כלומר שחבירו שהוא מודר ממנו לא ידע בהתירו וכשהוא נהנה ממנו יחשדנו שהוא עובר על נדרו ולהאי טעמא אפי' נדר שהוא שלא להנאת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו דאיכא חשדא. ותו איכא בין הני תרי ליפני דלמ"ד מפני החשד כל שהודיעוהו מתירין לו אפילו שלא בפניו דהו ליכא חשדא ולמ"ד מפני הבושה אפי' הודיעוהו דוקא בפניו דכל שלא בפניו ליכא בושה: **והיכא דהוי** בפניו ובעל כרחו של חבירו פשיטא דמתירין בנדר שאינו להנאתו של חבירו אבל בנדר שהוא להנאתו ודאי אין מתירין לו אלא מדעתו וכן כתב ר"ת ז"ל. מיהו היכא שהתירוהו שלא מדעתו אי שרי נדרו או לא צריכא עיונא דבפרק השולח משמע דדיעבד הותר הנדר דאמרי' התם (גיטין לה:) גבי התקין ר"ג שתהא נודרת ליתומים וכו' ל"ש אלא שלא נשאת ופרכינן ולימוש דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ואי דיעבד נמי לא מהני כי אזלא גבי חכם מאי הוי דהא נדר אלמנה להנאת יתומים הוא אלא ש"מ דאפי' להנאת חבירו כל שהתירוהו בדיעבד מותר וה"נ מדשרו ליה סנהדרין לצדקיהו ואי אפילו בדיעבד אינו מותר היכי הוי שרי ליה לצדקיהו לגלויי מילתא משמע דיעבד שרי. וכ"ת אכתי קשיא דנהי דדיעבד שרי לכתחלה מיהו אסור והיכי שרו ליה סנהדרין לצדקיהו איכא למימר דלדבר מצוה מתירין ולצדקיהו הוה מצטער ביותר כשלא היה יכול לגלות ומתבטל ע"י כך ממלאכת שמים וגם מצות המלך שמצוה עליהם להתירו מצוה היא עליהם לקיים וכך תרצו בתוספות ומ"מ משמע דדיעבד מותר דאי לא מאי אהני ליה לצדקיהו מאי דשרו ליה וכדמוכח נמי ההוא דגיטין. ואחרים אמרו שאין ראיות לדעולם אפילו דיעבד אינו מותר שהרי הכתוב לווח בצדקיהו ומעניש בדבר כדכתיב וגם במלך נבוכד נצר מרד אשר השביעו באלהים וכן כתב הראב"ד ז"ל ולא ראה מה עלתה בו ובסנהדרין וההיא דגיטין נמי לאו ראיה היא דנדר אלמנה מכיון שנדרה ליתומים מה תועלת יש לתינוקות באיסור פירותיה ועוד דהכי קאמרינן דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ותחשוב להיות מותרת ויתבאר הדבר במסכת גיטין בס"ד: **מתני' יש דבריס שהן כנולד ואינן כנולד.** לפי שהוא כתולה נדרו בדבר דכיון דאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה שרי: **גמ' נעשה כתולה נדרו בדבר.** כדפרישית ומש"ה שרי אפי' בלא שאלת חכם. והכי איתא בירושלמי [פ"ט ה"ג] דאמרינן התם מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לאיש פלוני כל זמן שהוא שוכב עם לבנים מותר בו ר' זעירא בשם ר' יוסי אף הוא אינו צריך היתר חכם. לבש לבנים מותר רבי זעירא בשם רבי יוחנן אף הוא אינו צריך שאלה לחכם: **ר' יוחנן אמר כבר מת וכבר עשה תשובה קאמרינן.** כלומר שמת קודם נדרו והוה ליה נדר טעות. ול"ע לרבי יוחנן היכי קתני יש דבריס שהן כנולד דכיון דכבר מת לא דמי לנולד כלל:

תנא

מת כבר אמו לא מת הלך נדר טעות הוא מעיקרא ואפי' התרה לא בעי:

תוספות

דתנן המודר הנאה מחבירו. שנדר בפניו שלא יהנה ממנו אין מתירין אלא בפניו לכאורה משמע דלפניו היינו דבעי מדעתו וקשה דהכא לא שייך נדר מעצמו שלא יהנה מתכילו ואין שום סברא שיעכבו דעתו להתיר נדרו לכ"ל דבפניו אינו אלא מפני החשד ואפילו בע"כ כיון שיהיה בפניו וכן משמע במדין לך והתיר נדרך אפילו בע"כ דיתרו ואתי קונין דהכא בטעמא דמפני החשד ובירושל' מפרש שני טעמים אחד מפני החשד שלא יחשדנו שעובר על נדרו ולא נשאל לחכם ולאותו טעם מ"ל דעתו דאינו מפרש טעם אחר מפני בושה שאנו רוצים שיתביישו בפניו ח) ומשמעי בטעמא דמפני החשד ולא כפר"ת דגנין שמפרש בדבר שעשה לו טובה על ידי הנדר דהכא במודר הנאה מיירי ולא

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ו מהלכות שבועות הל' ז וס"ל מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמז טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף כ:
ז ב מיי' פ"ח מהלכות נדרים הלכה ב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף יט:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְיָן לֵךְ שֹׁב מִצְרָיִם כִּי מֵתוּ כָּל הָאֲנָשִׁים הַמְבַקְשִׁים אֶת נַפְשֶׁךָ:
שמות ד יט
2. וַיּוֹאֶל מֹשֶׁה לָשֶׁבֶת אֶת הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת צִפֹּרָה בִּתּוֹ לְמֹשֶׁה:
שמות ב כא
3. וַיַּקְשֵׁר מַזְרֵעַ הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבָא אֹתוֹ בְּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח:
יחזקאל יז יג
4. וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים וַיָּקֹשׁ אֶת עָרְפּוֹ וַיְאַמֵּץ אֶת לִבּוֹ מִשּׁוּב אֶל יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
דברי הימים ב לו יג
5. יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ יִדְּמוּ זִקְנֵי בַת צִיּוֹן הֶעֱלוּ עָפָר עַל רֹאשָׁם חָגְרוּ שַׂקִּים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוּלֹת יְרוּשָׁלִָם:
איכה ב י

מוסף רש"י

ויואל משה. מדרשו לשון אלה. נשבע לו שלא יחזיר אשתו ממדין כי אם ברשותו (שמות ב כא). **ואינן כנולד.** שעושין מסה פתח, שאין להם תורת נולד (ראמ"ה בשמו). **נעשה כתולה נדרו בדבר.** כאילו אמר שאיני נושא פלונית כל ימי אביה, דמסיק אדעתיה, הילכך פותחין במיתתו, אבל לעולם הא לא אמר קונם שאיני נהנה לפלוני שאינו סופר, הילכך נולד ממש ואין פותחין בו, דהא לא אסיק אדעתיה אדעתיה (שם). **וכבר מת.** ולא הוי נולד הילכך פותחין בו, והאי דקאמר שהן כנולד שדומין לנולד (שם).

הגהות הב"ח

(מ) גמ' אתו באלה וכתיב וגם במלך: (נ) שם לאשבועה ליה לשוף: (ג) שם לאו הכי הוה דאישתבע בשמא דשמיא דלא מגלית א"ל איתשלית אשבועתאי אמר להון מתשלין על שבועתא אמרי ליה: (ד) שם אמריתון ליה לצדקיהו: (ה) שם אמר ר' יצחק מלמד ששמטו: (ו) שם אמר קונם שאיני כל"ל וכן לקמן: (ז) שם ואינן כנולד: (ח) שם ור' יוחנן אמר וכבר מת: (ט) שם קאמרינן ליה: (י) רש"י ד"ה במדין לך וכו' ואמר רבן גמליאל תלמיד חכם אינו מתיר לעצמו. נ"ב עי' לקמן בדף פא ע"ב: (כ) ד"ה הוה מצטער וכו' הדבר כדי שיהיו מבזין: (ל) ד"ה שאביה רע תולה נדרו ברשעות אביה: (מ) ד"ה ור' יוחנן וכו' ואהכי פותחין לו דכיון דכבר מת בשעה שנדר הוה ליה בטעות:

גליון הש"ס

בר"ן ד"ה תניא וכו' דיהיה בטעמא. עי' לעיל דף ז ע"ב בר"ן ד"ה נדונו בפניו:

פירוש הרא"ש

המודר הנאה מחבירו. פי' ה"ר אליעזר ממי"ץ שנדר לדעת חבירו אין מתירין לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין חכין לאדם אלא בפניו דהיינו מדעתו דכיון לדעתו נדר אין להתיר אלא מדעתו מיהו אם התירו שלא בפניו הוא התרה כדחזיק בלדקיהו שהיה לדיק גמור והתיר נדרו שלא בפני נבוכדנצר ואסור לחכם להתירו והם הוצרכו לעשות מפני אימת המלך ולשון המודר הנאה לא משמע כפירושו אלא משמע שנדר הנאה ממנו בפניו ואינו צריך שיתירו לו לכתחלה בפניו ומפרש טעמא בירושלמי מפני החשד ומפני הבושה דכיון דחבירו יודע שנדר הימנו אם לא ידע כמו כן בהתרה יחשדנו שמזלזל בנדרו וגם צריך שיתביישו בפניו בהתרה וכשהוא בפניו מתירו בעל כרחו וא"ל דעתו: **מתני'** יש דברים שהם כנולד. נראים כנולד ואינן כנולד ופותחין בהן ואין חכמים מודין לו: **אמרו** לו מת. בגמרא פריך והא מיתה נולד הוא. והיקף א"ר מאיר דפותחין במיתת אביה: **נעשה כתולה נדרו בדבר א.** כלומר פירש כל זמן שאביה קיים הילכך לא הוי נולד אבל תנאי גמור לא הוי נולד מכלל דפותחין לו ומתירים לו אבל בירושלמי גרס שמואל אמר משום נדר טעות כבר מת אב כבר מת כלב ר' אילעי בשם ר"א מפני שהוא כתולה נדרו בדבר כאומר קונם שאני נהנה לפלוני כל זמן שהוא שוכב עם לבנים מותר בו ר' זעירא בשם ר' יוסי אף הוא אינו צריך היתר חכם: **וכבר מת.** אמרו לו כבר מת אביה וכבר עשה תשובה הלכך הוי נדר טעות מעיקרא והכי [פירוש] דמתני' יש דבריס שהם כנולד כלומר שאם כנולד אע"פ שאינן כנולד דגזר ר"מ מת כבר אמו לא מת ואין חכמים מודים לו דלא גזרינן

תוספות

קאמר המדיר חבירו: **אמרו** לו **בפניו.** וא"ת מה בדעתו של לדקיהו מה היתה מועלת לו ההתרה שלא בפניו דבעי למה התירו לו וי"ל דלדקיהו היה מצטער ביותר על שלא היה מגלה השבועה והיה מתבטל ממלאכת שמים והוי כמו לדבר מצוה ועי"ל דמלוה על החכמים לעשות רצון המלך ולדבר מצוה מתירין כדפרישית: **אמרו** לו מת. ובגמרא פריך מת נולד ואתי קונין דהכא בטעמא דמפני החשד ובירושל' מפרש שני טעמים אחד מפני החשד שלא יחשדנו שעובר על נדרו ולא נשאל לחכם ולאותו טעם מ"ל דעתו דאינו מפרש טעם אחר מפני בושה שאנו רוצים שיתביישו בפניו ח) ומשמעי בטעמא דמפני החשד ולא כפר"ת דגנין שמפרש בדבר שעשה לו טובה על ידי הנדר דהכא במודר הנאה מיירי ולא

מתיב רבי אבא (ח) אקונם שאיני נושא לפלונית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שכעורה ונעשת נאה שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה אלא שהנדר טעות בשלמא לרב הונא דאמר נעשה כתולה נדרו בדבר תנא תולה נדרו בדבר ותנא נדר טעות אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת וכבר עשה תשובה למה לי למתני תרי זימני נדר טעות קשיא: **מתני'** [2]ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה ואומרין לו אילו היית יודע שאתה עובר על [1]לא תקום ועל לא תטור ועל [2]לא תשנא את אחיך בלבבך [1]ואהבת לרעך כמוך [3]וחי אחיך עמך [3] שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: **גמ'** א"ל רב [3]הונא בר רב קטינא [7]לרבנן נימא כל דמעני לאו עלי נפיל מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה א"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל לידי גבאי תחלה: **מתני'** [3]פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ת' דינרים ובא לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי ח' מאות דינרין הניח אבא נטל אחי ד' מאות ואני ד' מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים א"ל ר"ע אפי' אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה אמר לו אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירה רבי עקיבא: **גמ'** מטלטלי מי משתעבדי לכתובה אמר אביי קרקע שוה ח' מאות דינר והקתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי הוא ה"ק אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל שמעת מינה (ט) (י) אין מסדרין לבעל חוב אמר רב נחמן ברבי יצחק לומר

מתניתא רבי אבא וכו' והרי היא נאה: אלא שהנדר בטעות. מעיקרא ולא הוי נדר: **בשלמא לרב הונא.** תנא רישא תולה (ג) נדר בדבר וסיפא תנא תולה נדר בטעות דאינו נדר: **אלא לרבי יוחנן כו': מתני' על לא תקום ולא תטור.** שאם נקשה ממנו כלי ולא השאילך והדרתו הנאתך או שעשה לך דבר אלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו והתורה אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך (ג) התורה הזקיקתו לפרנסו ולאוהבו ולהחיותו: **שמא יעני ואי אפשר יכול לפרנסו.** מחמת נדרך: **ואם אמר אילו הייתי יודע.** בשעת הנדר בכל אזהרות הללו לא הייתי נודר: **גמ' וימא כל דמיעני.** אמאי פותח לו שמא יעני ליעא ליה מדיר לאו כל דמיעני נפיל עלי לפרנסו ימנו לו גבאי לפרנסתו ומאי דמטי לידי למיהב לפרנסתו (ד) : **בהדי כ"ע מפרנסנא ליה.** ואמאי מוחקק אני לפרנסו טפי משאר עלמא: **הא לא מלי טעון דכל הנופל.** בעניות אינו נופל לידי גבאי תחילה אלא קרובים מתגלגלין עמו: **מתני' אפה מוכר שער ראשך.** מפרש בגמרא: **ואמר.** הבעל אילו הייתי יודע כו': **גמ' ש"מ.** מדקאמר ח' מאות זוז הניח לנו אבא רצונה ליטול מאתים ש"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה והא קי"ל (כתובות פא.): **דלא משתעבדי: אמר אביי.** ה"ק קרקע שוה ח' מאות זוז כו': **והא קאני אפי' אפה מוכר שער ראשך.** ומשמע דקאמר אפי' אין לך להשלים כתובה אלא משער ראשך זקוק אתה למוכרו ולהשלים לה: **ושער ראשו מטלטלי הוא.** דכל העומד ליגזז כגזוז דמי: **ה"ק.** ר"ע אפי' אין לך מה לאכול אלא ש"כ תמכור שער ראשך זקוק אתה ליתן לה כל הקרקע שיש לך: **ש"מ אין** (ה) **מסדרין לבעל חוב.** כלומר דהכל גובין ממנו ונותנין לבעל חובו מדקאמר ליה ר"ע אתה מוכר שער ראשך ותאכל והא קי"ל בפמ' ערכין (דף כג.) ובב"מ (דף קיד.) דמניחין לו כלי תשמישו ומטה ומפך ושולחן ומזון ל' יום: (ו) הכי קאמר ליה אפי' אתה נותן לה כל אשר לך שאין לך לאכול אלא שער ראשך אין קורעין לה כתובתה עד שתפרע לה הכל משלם. ואית דאמרי אין מסדרין לבעל חוב אין עושין לו סדר של חיות שאין מניחין לו מה שסדרו חכמים כדאמרינן התם שמניחין לו כלי תשמישו ומטה וכו':

מתניתא רבי אבא וכו' והרי היא נאה: אלא שהנדר בטעות. מעיקרא ולא הוי נדר: **בשלמא לרב הונא.** תנא רישא תולה (ג) נדר בדבר וסיפא תנא תולה נדר בטעות דאינו נדר: **אלא לרבי יוחנן כו': מתני' על לא תקום ולא תטור.** שאם נקשה ממנו כלי ולא השאילך והדרתו הנאתך או שעשה לך דבר אלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו והתורה אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך (ג) התורה הזקיקתו לפרנסו ולאוהבו ולהחיותו: **שמא יעני ואי אפשר יכול לפרנסו.** מחמת נדרך: **ואם אמר אילו הייתי יודע.** בשעת הנדר בכל אזהרות הללו לא הייתי נודר: **גמ' וימא כל דמיעני.** אמאי פותח לו שמא יעני ליעא ליה מדיר לאו כל דמיעני נפיל עלי לפרנסו ימנו לו גבאי לפרנסתו ומאי דמטי לידי למיהב לפרנסתו (ד) : **בהדי כ"ע מפרנסנא ליה.** ואמאי מוחקק אני לפרנסו טפי משאר עלמא: **הא לא מלי טעון דכל הנופל.** בעניות אינו נופל לידי גבאי תחילה אלא קרובים מתגלגלין עמו: **מתני' אפה מוכר שער ראשך.** מפרש בגמרא: **ואמר.** הבעל אילו הייתי יודע כו': **גמ' ש"מ.** מדקאמר ח' מאות זוז הניח לנו אבא רצונה ליטול מאתים ש"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה והא קי"ל (כתובות פא.): **דלא משתעבדי: אמר אביי.** ה"ק קרקע שוה ח' מאות זוז כו': **והא קאני אפי' אפה מוכר שער ראשך.** ומשמע דקאמר אפי' אין לך להשלים כתובה אלא משער ראשך זקוק אתה למוכרו ולהשלים לה: **ושער ראשו מטלטלי הוא.** דכל העומד ליגזז כגזוז דמי: **ה"ק.** ר"ע אפי' אין לך מה לאכול אלא ש"כ תמכור שער ראשך זקוק אתה ליתן לה כל הקרקע שיש לך: **ש"מ אין** (ה) **מסדרין לבעל חוב.** כלומר דהכל גובין ממנו ונותנין לבעל חובו מדקאמר ליה ר"ע אתה מוכר שער ראשך ותאכל והא קי"ל בפמ' ערכין (דף כג.) ובב"מ (דף קיד.) דמניחין לו כלי תשמישו ומטה ומפך ושולחן ומזון ל' יום: (ו) הכי קאמר ליה אפי' אתה נותן לה כל אשר לך שאין לך לאכול אלא שער ראשך אין קורעין לה כתובתה עד שתפרע לה הכל משלם. ואית דאמרי אין מסדרין לבעל חוב אין עושין לו סדר של חיות שאין מניחין לו מה שסדרו חכמים כדאמרינן התם שמניחין לו כלי תשמישו ומטה וכו':

מתני'

מתני' [3]פותחין לאדם בכתובת אשתו. שאומרין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו: **גמ' שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה.** פלוגתא היא דר"מ ורבנן (כתובות פא.): **והא קאני שער ראשך ושער הראש מטלטלי הוו.** ואמר לו ר"ע דמחייב לזבוני לפרוע כתובתה: **הכי קאמר ליה אפי' אפה מוכר שער ראשך ואוכל.** היא טורפת כל הקרקעות אפי' לא ישאר לך דבר אלא שתטרך למכור שער ראשך לאכול: **שמעת מינה אין מסדרים לב"ח.** פלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ קיד.) איכא מ"ד דמניחין לו מטה ומפך וכלי אומנותו ומזון י"ב חדש דגמר מיכה מיכה מערכין ואיכא מ"ד אין מסדרין ומדתנן הכא אפי' אתה מוכר שער ראשך ש"מ מטלטלי משתעבדי לבתובה. ופליגי ביה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא.): דרבנן סברי דכתובה גרעינה מבע"ח ולא משתעבדי לה מטלטלי דאפי' מיניה [אינה גובה]: **אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** כלומר לריך אתה ליתן לה כל אשר לך ואפי' תצטרך למכור שער ראשך למזונותיך אבל ולאי לפרוע הכתובה לא היה מוכר: ש"מ אין מסדרין לב"ח. ופלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ דף קיד.) דאיכא מ"ד מסדרין מניחין לו כלי תשמישו וכ"ש שער ראשו:

מתניתא דרבי אבא (ח) אקונם שאיני נושא לפלונית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שכעורה ונעשת נאה שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה אלא שהנדר טעות בשלמא לרב הונא דאמר נעשה כתולה נדרו בדבר תנא תולה נדרו בדבר ותנא נדר טעות אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת וכבר עשה תשובה למה לי למתני תרי זימני נדר טעות קשיא: **מתני'** [2]ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה ואומרין לו אילו היית יודע שאתה עובר על [1]לא תקום ועל לא תטור ועל [2]לא תשנא את אחיך בלבבך [1]ואהבת לרעך כמוך [3]וחי אחיך עמך [3] שהוא עני ואין אתה יכול לפרנסו אמר אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר הרי זה מותר: **גמ'** א"ל רב [3]הונא בר רב קטינא [7]לרבנן נימא כל דמעני לאו עלי נפיל מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה א"ל אני אומר כל הנופל אינו נופל לידי גבאי תחלה: **מתני'** [3]פותחין לאדם בכתובת אשתו ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ת' דינרים ובא לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו רבי ח' מאות דינרין הניח אבא נטל אחי ד' מאות ואני ד' מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים א"ל ר"ע אפי' אתה מוכר שער ראשך אתה נותן לה כתובתה אמר לו אילו הייתי יודע שהוא כן לא הייתי נודר והתירה רבי עקיבא: **גמ'** מטלטלי מי משתעבדי לכתובה אמר אביי קרקע שוה ח' מאות דינר והקתני שער ראשו ושער ראשו מטלטלי הוא ה"ק אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל שמעת מינה (ט) (י) אין מסדרין לבעל חוב אמר רב נחמן ברבי יצחק לומר

מתניתא רבי אבא וכו' והרי היא נאה: אלא שהנדר בטעות. מעיקרא ולא הוי נדר: **בשלמא לרב הונא.** תנא רישא תולה (ג) נדר בדבר וסיפא תנא תולה נדר בטעות דאינו נדר: **אלא לרבי יוחנן כו': מתני' על לא תקום ולא תטור.** שאם נקשה ממנו כלי ולא השאילך והדרתו הנאתך או שעשה לך דבר אלא כהוגן ומתוך שנאה הדרתו והתורה אמרה לא תשנא את אחיך בלבבך (ג) התורה הזקיקתו לפרנסו ולאוהבו ולהחיותו: **שמא יעני ואי אפשר יכול לפרנסו.** מחמת נדרך: **ואם אמר אילו הייתי יודע.** בשעת הנדר בכל אזהרות הללו לא הייתי נודר: **גמ' וימא כל דמיעני.** אמאי פותח לו שמא יעני ליעא ליה מדיר לאו כל דמיעני נפיל עלי לפרנסו ימנו לו גבאי לפרנסתו ומאי דמטי לידי למיהב לפרנסתו (ד) : **בהדי כ"ע מפרנסנא ליה.** ואמאי מוחקק אני לפרנסו טפי משאר עלמא: **הא לא מלי טעון דכל הנופל.** בעניות אינו נופל לידי גבאי תחילה אלא קרובים מתגלגלין עמו: **מתני' אפה מוכר שער ראשך.** מפרש בגמרא: **ואמר.** הבעל אילו הייתי יודע כו': **גמ' ש"מ.** מדקאמר ח' מאות זוז הניח לנו אבא רצונה ליטול מאתים ש"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה והא קי"ל (כתובות פא.): **דלא משתעבדי: אמר אביי.** ה"ק קרקע שוה ח' מאות זוז כו': **והא קאני אפי' אפה מוכר שער ראשך.** ומשמע דקאמר אפי' אין לך להשלים כתובה אלא משער ראשך זקוק אתה למוכרו ולהשלים לה: **ושער ראשו מטלטלי הוא.** דכל העומד ליגזז כגזוז דמי: **ה"ק.** ר"ע אפי' אין לך מה לאכול אלא ש"כ תמכור שער ראשך זקוק אתה ליתן לה כל הקרקע שיש לך: **ש"מ אין** (ה) **מסדרין לבעל חוב.** כלומר דהכל גובין ממנו ונותנין לבעל חובו מדקאמר ליה ר"ע אתה מוכר שער ראשך ותאכל והא קי"ל בפמ' ערכין (דף כג.) ובב"מ (דף קיד.) דמניחין לו כלי תשמישו ומטה ומפך ושולחן ומזון ל' יום: (ו) הכי קאמר ליה אפי' אתה נותן לה כל אשר לך שאין לך לאכול אלא שער ראשך אין קורעין לה כתובתה עד שתפרע לה הכל משלם. ואית דאמרי אין מסדרין לבעל חוב אין עושין לו סדר של חיות שאין מניחין לו מה שסדרו חכמים כדאמרינן התם שמניחין לו כלי תשמישו ומטה וכו':

מתני'

מתני' [3]פותחין לאדם בכתובת אשתו. שאומרין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו: **גמ' שמעת מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה.** פלוגתא היא דר"מ ורבנן (כתובות פא.): **והא קאני שער ראשך ושער הראש מטלטלי הוו.** ואמר לו ר"ע דמחייב לזבוני לפרוע כתובתה: **הכי קאמר ליה אפי' אפה מוכר שער ראשך ואוכל.** היא טורפת כל הקרקעות אפי' לא ישאר לך דבר אלא שתטרך למכור שער ראשך לאכול: **שמעת מינה אין מסדרים לב"ח.** פלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ קיד.) איכא מ"ד דמניחין לו מטה ומפך וכלי אומנותו ומזון י"ב חדש דגמר מיכה מיכה מערכין ואיכא מ"ד אין מסדרין ומדתנן הכא אפי' אתה מוכר שער ראשך ש"מ מטלטלי משתעבדי לבתובה. ופליגי ביה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא.): דרבנן סברי דכתובה גרעינה מבע"ח ולא משתעבדי לה מטלטלי דאפי' מיניה [אינה גובה]: **אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** כלומר לריך אתה ליתן לה כל אשר לך ואפי' תצטרך למכור שער ראשך למזונותיך אבל ולאי לפרוע הכתובה לא היה מוכר: ש"מ אין מסדרין לב"ח. ופלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ דף קיד.) דאיכא מ"ד מסדרין מניחין לו כלי תשמישו וכ"ש שער ראשו:

מתני'

טעות: תרי זימני נדר טעות ל"ל. אי למסתם כרבנן בלא"ה יחיד וכיחיד הלכה כרבים ועוד דאפי' ר"מ מודה בהך דלקמן דהכא גזר ר"מ מת כבר אטו מת אח"כ אבל לקמן לא שייך למגזר דאיתה לבנה אטו עשית לבנה אח"כ דמילתא דלא שכיחא היא: מתני' שהיית עובר על לא תקום ולא תטור. כגון שנדר שלא להשאיל כלי לשכניו על שלא השאילו לו והני קראי דרשינן להו ביומא (דף כג.) על שאלת כלים: ועל לא תשנא את אחיך. שנדר שלא לשאול בשלומו: גמ' כל דמיעני לאו עלי נפל. מה פתיחה היא זו שמא יעני וכי כל מי שהוא עני עלי מוטל לפרנסו: **מאי דמטי לי לפרנסו בהדי כ"ע מפרנסנא ליה.** כלומר בשביל זה לא הייתי נמנע מלנדרו כי הייתי נותן לכים לצדקה ליד גבאין אחרים ואם שאני נותן לכים לאדם אחר ופרנסוהו ממה שאחרים נותנים: אינו נופל לידי גבאי תחילה. אלא כשהעני אדם מוטל על הקרובים תחלה לפרנסו עד שיעשיר הגבאין אם אין סיפק ביד הקרובים אז יפרנסוהו: מתני' פותחין לו בכתובת אשתו. כפרשון כתובה אם נדר לגרשה: גמ' ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה. ופליגי בה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא.): דרבנן אמרי כתובה גרעינא מבע"ח ואפי' מיניה לא גבינא ממטלטלי והכא קאני דגובה מד' מאות דינרין: ושער ראשו מטלטלי הוא. בעומד ליגזז ומתני' קתמא קאני אפי' בעומד ליגזז: **אפי' אתה מוכר שער ראשך.** למזונותיך: **שמע מינה אין מסדרים לב"ח.** אין מעריכין אותו להיות לו מזונו של שלשים יום וכלי תשמישו כדתנן בפ' שוס היתומים בערכין ופלוגתא היא בפרק המקבל:

ח א מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלב סעי' ז:

ט ב מיי' פ"ו מהלכות שכנים הל' יא טוש"ע י"ד סי' רכח סעי' י:

י ג טוש"ע שם סעי' ט:

מוסף רש"י

אין מסדרין לבעל חוב. מסדרין, שמין להניח לו לרכי חייו, לשון והערך אומו, ליטנא אחריגא שמסדרין, לשון שריר, ומתיהן שמעתי (ב"מ קיג:).

תוספות

בשלמא לרב הונא כו'. תרי מילי דלא דמו אהדדי לכך תנא לתרוייהו: **אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת והוי נדר טעות למה לי למיתני.** לכומר הייט הך דלקמן ומוקא קשה דהא הכא פליגי דרבנן ובהך דלקמן לא פליגי ואם כן צריכי מוקא ואומר הר"ם דה"פ למה לי למתני תרתי ליתני הך בבא גבי הך דלקמן דמיירי בנדר טעות והכי נמי בפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עד.) דקאמר אלא מ"ל לדברי המכשיר הא מכשיר בבתה אבא שאול מאי אמא לאמעוטינן ופירוש אמאי לא תנא אאי גבי ר"ג ורבי יהושע וכן התם דקאמר מאי קמ"ל יש ממור מתייבי כריתות תניא אדא זמנא כלומר ליתני התם מילתא דר"ע וטעמא דלא פליגי דרבנן בהך דכעורה ומצאת שהיא נאה דלא שייך למיגזר אטו היכא שאינה נאה בשעת הנדר ושוב נעשית נאה אבל הכא איכא למיגזר אטו מת אי עשה תשובה דהוי עולה: שמא יעני. ומימא כל מתן דמתעני עלי נפיל. בתמיה ומאי פתיחה היא בשביל כך לא יתחרט ואף כי יעני אין מוטל עליו לפרנסו לימנו ליה גבאי ויתפרנס עם שאר עניי העיר: אינו נופל ליד גבאי תחלה. כלומר מיד שהעני אין הגבאי מפרנסו מיד ומוטל על היתומים לפרנסו: בכתובת אשתו. ולא אמרי' [דאין פותחין] בפרעון הכתובה דהוי עולה: מוכר שער ראשך. מפרש בגמרא ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה. ופליגי ביה ר"מ ורבנן בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא.): דרבנן סברי דכתובה גרעינא מבע"ח ולא משתעבדי לה מטלטלי דאפי' מיניה [אינה גובה]: **אפי' אתה מוכר שער ראשך ואוכל.** כלומר לריך אתה ליתן לה כל אשר לך ואפי' תצטרך למכור שער ראשך למזונותיך אבל ולאי לפרוע הכתובה לא היה מוכר: ש"מ אין מסדרין לב"ח. ופלוגתא היא בפרק המקבל (ב"מ דף קיד.) דאיכא מ"ד מסדרין מניחין לו כלי תשמישו וכ"ש שער ראשו:

תורה אור השלם

1. לא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר אֶת בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְיָ׃
ויקרא יט יח
2. לא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתֶךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא׃
ויקרא יט יז
3. אֵל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ׃
ויקרא כה לו

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמעת מינה (אין מסדרין) תפ"מ וי"ב ס"פ אין משיירין: (ב) רש"י ד"ה בשמת וכו' תולה נדרו בדבר וסיפא תנא נדר בטעות כל"ל ומיהת תולה נמקח והד"ח עם ד"ה אלא: (ג) ד"ה על לא וכו' בלבבך הס"ד ואמ"כ מ"ה שהוא עני התורה הזקיקתך לפרנסו ולאהבו ולהחיותו ושמא יעני כל"ל והד"ח: (ד) ד"ה וימא וד"ה בהדי כ"ע הד"ח: (ה) ד"ה ש"מ אין משיירין לבע"מ:

גליון הש"ס

ר"נ ד"ה שמעת מינה כו' ומזון שנים עשר חדש. ומזון שלשים יום וכסות שיש עשר חדש כל"ל:

פירוש הרא"ש

בשלמא רב הונא. דאמר תולה נדרו בד"ח תנא תולה נדרו בד"ח ותנא נדרו בטעות דתרי עניני הינהו ריש אמעוטינן דלא הוי כולל משום דתולה נדרו בד"ח ופותחין בו ומתירו חכם וסיפא נדר בטעות ואפילו התרה לא בעי: אלא לר' יוחנן. דאמר וכבר מת ור"מ אוסר וכרבן שרו משום דהוי נדר

(ג) [לקמן סו.], (ד) [נ"ל שמא יעני כך הגי' במשנה שבמשניות ובכר"ן ובהרא"ש], (ה) [בהרא"ש בפסקיו איתא רב תנא], (ו) [נ"ל לרבה כ"ל בהרא"ש], (ז) [ב"מ קיד.], (ח) [שיך לעמוד הבא], (ט) בס"א נוסף: דליהוי תולה נדרו בדבר כל זמן שהיא כעורה ולכשתהיה נאה יהא מותר כה כדאמרי' בגומר דבכה"ג דאסור כדקתני אמרי' דבכה"ג דאסור כדקתני לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה, (י) [מעלי יב], (יא) [ויקרא רבה], (יב) שייך לקמן דף סו ע"א, (יג) [דף ז: נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום], (יד) [עי' תוס' כתובות פא: ד"ה כ"מ וכתוס' יבמות לט. ד"ה כתבן],

מתני' אותן הימים. ימים טובים ושבתות שבהן מותר ושאר ימות השנה אסור: **הותר הראשון הותר לכולן.** כדלקימנא בפ' ד' נדרים[1] שתלאן כולן בראשון: **אמר שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן לריקין פתח לכל אחד ואחד.** אע"פ שאמר כל טענותיו בתוך כדי דיבור: **גמ' אמר רבא.** מתני' דמשוי חילוק בין היכא דאמר כולכם להיכא דאמר לזה קרבן ולזה קרבן: **ר"ש היא דאמר[2] עד שיאמר [שבועה] לכל אחד ואחד.** דתנן במסכת שבועות[3] היו חמשה תובעין אותו וכו' ר"ש אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר לכל אחד ואחד שבועה לא לך ומצאת בכולן לשקר אבל אמר שבועה לא לך ולא לך אינו חייב אלא אחת לחכי נמי מתני' היכא דאמר קונם שאיני נהנה לכולכם והותר באחד הותר בכולן: **ותיפוק לי דאין רע.** אמאי קא מהדר תנא דהיכא דאמרו לו והלא המיושן יפה למעייס דלא הוי נדר דמשמע דוקא יפה דאי לא הוי לא רע ולא יפה לא הותר ותיפוק ליה דלא הוי נדר דאינו רע וה"ל נדר בטעות: **ועוד יפה קתני.** והכי נמי גבי אשה[4] זו לא מפני שהיא כעורה ונעשת יפה אח"כ או שחורה ונעשת לבנה אלא נאה ונאה מעיקרא: **מתני' וייפוה.** שקישטוה והלבישוה ונראית יפה: **גמ' מעשה לספור.** דריש קתני אם היא נאה מעיקרא[5] הוי נדר בטעות אבל אם נעשת נאה ע"י קישוט כגון הך דר' ישמעאל ה"ל גולד ואין פותחין בגולד והדר קא מפיק מעשה (הוא) אפי' היכא דנעשת נאה ע"י קישוט פותחין לו: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** רבי ישמעאל אומר אפי' כעורה ונעשת נאה ע"י קישוט אינו נדר ופותחין לו ומעשה נמי וכו':

תנא

מתני' פותחין בימים טובים. שאומרים לו אילו היית יודע שאסור להתעטר בשבת היית נודר אי אתה מתירין אותו: **שכל נדר שהותר מכללו הותר כולו.** יליפינן לה בירושלמי[6] מדכתיב ככל היוצא מפיו יעשה [במדבר ל:] דמשמע דוקא בשכולו קיים: **כילד אמר קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן.** למר במשנה ולמר במעמיד כדאי' בפ' ד' נדרי' (לעיל כו.): **שאיני נהנה לזה ולזה.** אוקי לה התם כגון שתלאן זה בזה ומש"ה הותר הראשון הותרו כולן שכולן היו תלויין בראשון: **הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין.** שהראשונים אינם תלויין בו: **שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן לריקין פתח לכל אחד.** דכל חד וחד הוי נדר באפי נפשיה: **גמ' מאן תנא.** דמדקתני לזה קרבן ולזה קרבן לריקין פתח לכל אחד ואחד דלעולם לא הוי פרטא אלא כי מדכר קרבן אכל חד וחד הא לאו הכי לא שנא אמר לזה ולזה בוי"ו או לזה לזה בלא וי"ו כללא הוי ומאן תנא אמר רבא ר"ש היא דאמר בפרק הפקדון (שבועות לו:) גבי היו ה' תובעים אותו ואמר לא לך לא לך דלעולם אינו חייב על כל אחד ואחד עד שיאמר שבועה על כל אחד ואחד הא לאו הכי בין בוי"ו בין בלא וי"ו כללא הוי: **ולענין הלכה** קיימא לן כרבי שמעון דסתם לן תנא הכא כוותיה ובפרק האיש מקדש (קדושין מו.) נמי סתם לן כוותיה במתני' בהתקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו ואף על גב דבפרק הפקדון גבי שבועה לא לך איכא סתמא דלא כותיה[7] ומה לי חד סתמא ומה לי תרי סתמי אפ"ה כיון דשקלי וטרו אמוראי אליבא דר"ש בסוגיא דקדושין נקטינן כוותיה וכן פסקו ר"מ והרמב"ן ז"ל: **מתני' קונם יין שאני טועם שהיין רע למעייס הותר במיושן.** בלא פתח כלל וכן נמי הותר בכופרי בלא פתח כיון דלא נתכוון מעולם למיושן ולכופרי וכבר כתבתי זה בפרק ד' נדרים (לעיל כו:) בס"ד: **גמ' ותיפוק לי דאין רע.** ל"ל למימר שהמיושן יפה למעייס אפי' לא יהא יפה כיון דלא הוי רע הותר במיושן שהרי הוא תלה נדרו שהיין רע למעייס: **ועוד יפה קתני.** חדא דאין רע ובהכי שרי ואין לריך לומר כשהוא יפה: **מתני' פותחין לאדם בבכור עצמו.** המדיר את אשתו עד שיגרשנה פותחין לו בבכור עצמו ובבכור בניו ולא חיישי' שישקר מתוך הכעסה: **לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה.** דבכי האי גוונא לא שרי לפי שאינו כתולה נדרו בדבר כדפרישית לעיל [סה: ד"ה תנא] ואפילו בפתחא נמי לא שרי דגולד הוא אלא שהנדר טעות ואינו לריך היתר חכם: **גמ' מעשה לספור.** דאיכא מעשה לסתור דבריו דמעיקרא קתני דכעורה ונעשת נאה אסור ובתר הכי קתני מעשה שהתירו ר' ישמעאל: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** אפי' כעורה ונעשית נאה דס"ל דפותחין בגולד ועבד נמי עובדא ואפ"ה לא קיי"ל כוותיה אלא כרבנן דלא שרו אלא בנמלאת נאה:

ן

לומר שאין מקדרין שטר כתובה: **מתני'** [6] א**פותחין בימים טובים ובשבתות בראשונה** היו אומרים אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר"ע ולימד [2]שהנדר שהותר [3]מכללו הותר כולו [3]כיצד [4]אמר קונם שאיני נהנה לכולכם הותר אחד מהן הותרו כולן שאיני נהנה לזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין [7](הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור) שאני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד [8] [4]קונם יין שאני טועם שהיין רע למעיים אמרו לו והלא המיושן יפה למעיים הותר במיושן ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין [9]קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב אמרו לו הלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים מעשה היה והתירו ר"מ בכל הבצלים: **גמ'** הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין מאן תנא אמר רבא [5]ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד: קונם יין שאני טועם וכו': ותיפוק ליה דאין רע אמר ר' אבא ועוד יפה קתני: קונם בצל שאני טועם שהבצל וכו': ותיפוק ליה דאין רע אמר ר' אבא ועוד יפה קתני: **מתני'** [10]פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו אומרים לו אילו היית יודע שלמחר אומרין עליך כך היא ווסתו של פלוני מגרש את נשיו ועל בנותיך יהו אומרין בנות גרושות הן מה [11]ראתה אמן של אלו להתגרש ואמר אילו הייתי יודע שכן לא הייתי נודר ה"ז מותר: [12]קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאה שחורה והרי היא לבנה קצרה והרי היא ארוכה מותר בה לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה [1]אלא שהנדר טעות ומעשה באחד שנדר מבת אחותו הנייה והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה אמר לו ר' ישמעאל בני מזו נדרת אמר לו לאו והתירה ר' ישמעאל באותה שעה בכה ר' ישמעאל ואמר בנות ישראל נאות הן אלא שהעניות מנוולתן וכשמת ר' ישמעאל היו בנות ישראל נושאות קינה ואומרות בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה וכן הוא אומר בשאול [1]בנות ישראל [13] על שאול בכינה: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ר' ישמעאל אומר אפילו כעורה ונעשת נאה שחורה ונעשת לבנה קצרה ונעשת ארוכה מעשה באחד שנדר מבת אחותו והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה וכו'

תנא

ולא חיישי' שישקר מתוך הכעסה: **לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה.** דבכי האי גוונא לא שרי לפי שאינו כתולה נדרו בדבר כדפרישית לעיל [סה: ד"ה תנא] ואפילו בפתחא נמי לא שרי דגולד הוא אלא שהנדר טעות ואינו לריך היתר חכם: **גמ' מעשה לספור.** דאיכא מעשה לסתור דבריו דמעיקרא קתני דכעורה ונעשת נאה אסור ובתר הכי קתני מעשה שהתירו ר' ישמעאל: **חסורי מיחסרא והכי קתני.** אפי' כעורה ונעשית נאה דס"ל דפותחין בגולד ועבד נמי עובדא ואפ"ה לא קיי"ל כוותיה אלא כרבנן דלא שרו אלא בנמלאת נאה:

ן

מפני שסם רעים: ומשני חדא ועוד קאמר. חדא מפני שאינם רעים ומהאי טעמא לחודיה מותר בסם ועוד מפני שהן יפין: מתני' פותחין לאדם בכבוד עצמו ובכבוד בניו. כגון אם נדר לגרש את אשתו: מה ראתה אמן שהתגרש. שם לא שמצא בה ערות דבר ומצאה שפוגם את בניו ולא חיישינן שמא ישקר כי יהיה בוש לומר שאינו חושש בכבוד בניו: אלא שהנדר טעות מעיקרו. שבשעת הנדר היתה לבנה: ומעשה בר' ישמעאל. בגמרא פריך מעשה לסתור: ובן הוא אומר בנות ישראל על [ל"ל אל] שאול בכינה: גמ' מעשה לסתור. וכי דרך התנא להביא מעשה לסתור מה שאמר מעיקרא וקאמר דוקא שהיתה כעורה ויפה: והתירה ר' ישמעאל. דקסבר כיון שיכולין ליפותה לא היתה כעורה מעיקרא:

תוספות

לומר שאין מקדרין בתובה. ומיפטר דלעולם יתחייב בה אף אם אין לו בלתי שער ראשו ונפקא מיניה דאם יעשיר יפרענה כולה דלעולם מסקדרין דנכי דטעמא דמסקדרין דגמר מיכה [מיכה] מערכין ובערכין תנן נתן סלע והעשיר אינו נותן לו כלום ל"ל דלענין הבא יד לא גמרינן מערכין אלא לענין סידור דכתיב בקרא ואם מך הוא מערכך החייהו מערכך והלכך מדינא דב"ח ל"ל דמסקדרין אבל מדינא דהבא לא [עמוס] לענין עלכין: פותחין לאדם בימים טובים. נמי שנדר שלא לשמות יין עד שלשים יום אומרים לו אילו היית יודע שם בימים שבתות וימים טובים מי היית נודר: נדר שהותר מקצתו הותר כולו: שאני נהנה לזה ולזה. לעיל פרק אלו נדרים (דף כו:) אוקימנא דתלאן זה בזה דאמר קונם שאני נהנה לפלוני לכך הותר הראשון הותרו כולן דתלויין בו הותר האחרון שאין מתירים אלא נהנה לזה קרבן ולזה קרבן. דכיון דאמר קרבן לכל אחד וא' כל אחד נדר בפני עצמו ולא נתבטל נדר של אחרינו

מסורת הש"ס

א) [לעיל כה: ושם איתא פותחין בשבתות וימים טובים וכן לאוי לכיות וכ"ל בפירוש הרא"ש דהכא], ב) [במשנה שבמשניות איתא מקצתו הותר כולו וכן איתא לעיל כה:], ג) לעיל כו., ד) [עמ"ש לעיל כו: על הגליון דלא גרסינן כל בה במשנה דהכא וכן בהרא"ש איתא וע' תוי"ט], ה) [ברכות נא. ע"ש] (לעיל כו), ו) לעיל כו., ז) [לקמן פז:] שבועות לא. קידושין מד. [מו.], ח) [ר"א לאה בתמן], ט) לעיל סה:, י) [לעיל כו.], כ) [דף לו:], ל) [פ"א ה"א],

תורה אור השלם

1. בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל שָׁאוּל בְּכִינָה הַמַּלְבִּשְׁכֶם שָׁנִי עִם עֲדָנִים הַמַּעֲלֶה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן:
שמואל ב א כד

הגהות הב"ח

(א) במשנה בעמ' ישראל אל שאול: (ב) רש"י ד"ה ר' שמעון היא דאמר אינו חייב עד שיאמר: (ג) ד"ה ועוד יפה קתני וכו' ומי גבי אשה הס"ד ותיבת זו נמחק וכ"כ פי' הא דתנן והרי היא נאה כי קאמר הא שאינה כעורה ועוד שהיא נאה ואח"כ מ"ה לא מפני כו' ושייך למתניתין: (ד) ד"ה מעשה וכו' מעיקרא דהוי וכו' והדר קא מייתי מעשה דאפילו היכא כל"ל ותיבת מפיק ותיבת הוא נמחק:

גליון הש"ם

בר"ן ד"ה ולענין הלכה כו' ומה לי וכו'. כדאיתא בקידושין דף מד ע"ב:

פירוש הרא"ש

לומר שאין מקדרין שטר כתובה. כלומר לעולם מסקדרין לב"ח וכ"ק ליה כתובתה מכל נכסיה שיבאו לידך ואפי' אתה מוכר שער לאשך למזונותיך בשביל זה לא תפטור מכתובתה וקמ"ל אע"ג דלענין סדור יגלפין בעל חוב מיכה מיכה מערכין והתם כתיב ואם מך הוא מערכך והרש' החייהו מערכך שמיימין לו כדי חייו ליפטר מכל חובו כמה שידו משגת עתה ליתן כמו בערכין דתנן (ערכין ז:) נתן סלע והעשיר אין נותן לו להא מילתא לא אפי' מערכין אלא חייב לפרוע כשהגיע זמן ליתן: מתני' פותחין בשבתות וימים טובים. אם נדר להתענות או שלא לאכול בשר לזמן אחד ואומרים לו אילו שמת אל לבך שבתות וימים טובים שבתוך הזמן כלום היית נודר ואין זה פותח בכבוד המקום: אותם הימים. שמצא לחם פתח להתחרט החכם מתירין ושאר הימים שאין עליהם חרטה נשאלין באיסורן: שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אע"פ שלא מצא פתח על כולו דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שנתקיים כולו ומצא התרת מקצתו פתח לכולו: קונם שאיני נהנה לבולכם הותר אחד מהם. ע"י חרטה בהתרת חכם או מעצמו כגון שהיה אחיו אחד מהם: לזה ולזה. לעיל בפרק ד' נדרים (דף כו:) מוקי כגון שאסר על הראשון בקונם ואמר על השני ה"ז כראשון והשלישי כשני וכן כולם הותר הראשון הותר כולם כי כולם תלויין בו: לזה קרבן ולזה קרבן. בגמרא מוקי לה כר"ש דאמר גבי שבועה הפקדון אם היו ה' תובעין אותו וכפר ונשבע והוהה לאינו

מפי שהנדר טעות ומעשה באחד שנדר מבת אחותו והכניסוה לבית ר' ישמעאל וייפוה וכו' ולא חיישי' שישקר מתוך הכעסה: לא מפני שהיא כעורה ונעשת נאה. דבכי האי גוונא לא שרי לפי שאינו כתולה נדרו בדבר כדפרישית לעיל [סה: ד"ה תנא] ואפילו בפתחא נמי לא שרי דגולד הוא אלא שהנדר טעות ואינו לריך היתר חכם: גמ' מעשה לספור. דאיכא מעשה לסתור דבריו דמעיקרא קתני דכעורה ונעשת נאה אסור ובתר הכי קתני מעשה שהתירו ר' ישמעאל: חסורי מיחסרא והכי קתני. אפי' כעורה ונעשית נאה דס"ל דפותחין בגולד ועבד נמי עובדא ואפ"ה לא קיי"ל כוותיה אלא כרבנן דלא שרו אלא בנמלאת נאה:

ן

ובגמרא מוקי לה כר"ש דאמר לריך שבועה לכל אחד ואחד דלרבנן דפליגי עליה כי נמי אמר קרבן שאני נהנה לזה ולזה הוי כל אחד קרבן: ר"ש הוא דאמר. אינו מייב קרבן בשבועה לכל חד וחד עד דאמר שבועה לכל אחד ואחד ורבנן פליגי דכי אמר שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד והכי נמי בקרבן לקמן הוי כל חד נדר באפיה נפשיה: ותיפוק ליה דאין רע. אין יפן ואפילו פריך למה לי למימר שהוא טוב: ועוד יפה. כלומר חדא ועוד לקמר. דתקו בספקא ל"ע ואית ספרים דלא גרסינן ליה: בכבוד עצמו ובכבוד אשתו. ולא אמרי' שיתביים ואמר לאו אדעתא דהכי נדרי: כעורה והיא נאה מותרין. כלא שאלה דהוי נדר טעות: לא מפני שנעשית לבנה. כלומר אז לא הייתי מתיר דהוי נולד: ומעשה. בגמרא פריך מעשה לסתור: וייפוה. מפרש בגמרא שעשה לה שן זהב והוי נולד: בבה ר' ישמעאל. מתוך רחמנות:

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהל' שבועות הלי' יא סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רטו סעיף ב וסי' רכט סעיף א:
יב ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכט סעיף א:
יג ג מיי' שם פ"ד הלכה יא סמג שם טוש"ע שם וע"ש:
יד ד מיי' שם פ"א הל"ז סמג שם טוש"ע י"ד סימן לב סעיף ט:
טו ה מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ט:
טז ו מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ו:

מוסף רש"י

פותחין בימים טובים ובשבתות. שאם נדר שלא יאכל כל ימות השנה, פותחין לו אתכה כך, כלומר נדרת על דעת להתענות בשבתות וימים טובים, אם אמר לאו אותר (לעיל כה:). בראשונה היו אומרים. ב"ד של רשמוים אומרים, אותן הימים, שבתות וי"ט (שם). הותר כולו. וכולן מותרין (שם). קונם יין שאני טועם. כהקדש יהא עלי יין שאני טועם (ברכות נא.). והלא הכופרי. בגד של אומו מקום (לעיל כו:). הותר בכופרי. אלא נדר אלא מאומו שהוא רע ללב ולא בכופרי (שם). והתירו ר"מ בכל הבצלים. דקסבר נדר שהותר מקצתו הותר כולו (שם). עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. גבי ממשה מוכנעין אומו תן לנו פקדון שם בידך, ואמר שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך, אינו חייב אלא אחת, עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד (קדושין מד.) דאמר לא לך, שבועה לא לך, חייב על כל אחד ואחד קרבן (לקמן פז:).

פי' הרא"ש (המשך)

חייב על כל אחד קרבן עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אבל דבנן קאמרי אם אמר שבועה לא לך ולא לך הוי פרטא וחייב על כל אחד ואחד והוא הדין הכא אם אמר לא לזה ולא לזה כל אחד הוי נדר בפני עצמו: גמ' האי מני ר"ש היא. כדפרישית במתני': ותיפוק ליה דאינו רע. אין יפן ובגלל כופרי קא פריך אמאי תולך לומר שהיין יפן טוב למעייס ובגלל כופרי טוב לב ואפי' לא יהו לא טובים ולא רעים אם אינו מותר בסם כי לא נדר אלא

עין משפט נר מצוה

יא א מיי' פ"ו מהל' שבועות הלי' יא סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רטו סעיף ב וסי' רכט סעיף א:
יב ב מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכט סעיף א:
יג ג מיי' שם פ"ד הלכה יא סמג שם טוש"ע שם וע"ש:
יד ד מיי' שם פ"א הל"ז סמג שם טוש"ע י"ד סימן לב סעיף ט:
טו ה מיי' פ"ו מהלכות שבועות הלכה יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ט:
טז ו מיי' פ"ח מהל' נדרים הלכה ג סמג שם טוש"ע י"ד סי' רלב סעיף ו:

מוסף רש"י

פותחין בימים טובים ובשבתות. שאם נדר שלא יאכל כל ימות השנה, פותחין לו אתכה כך, כלומר נדרת על דעת להתענות בשבתות וימים טובים, אם אמר לאו אותר (לעיל כה:). בראשונה היו אומרים. ב"ד של רשמוים אומרים, אותן הימים, שבתות וי"ט (שם). הותר כולו. וכולן מותרין (שם). קונם יין שאני טועם. כהקדש יהא עלי יין שאני טועם (ברכות נא.). והלא הכופרי. בגד של אומו מקום (לעיל כו:). הותר בכופרי. אלא נדר אלא מאומו שהוא רע ללב ולא בכופרי (שם). והתירו ר"מ בכל הבצלים. דקסבר נדר שהותר מקצתו הותר כולו (שם). עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד. גבי ממשה מוכנעין אומו תן לנו פקדון שם בידך, ואמר שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך, אינו חייב אלא אחת, עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד (קדושין מד.) דאמר לא לך, שבועה לא לך, חייב על כל אחד ואחד קרבן (לקמן פז:).

פי' הרא"ש (המשך)

חייב על כל אחד קרבן עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד אבל דבנן קאמרי אם אמר שבועה לא לך ולא לך הוי פרטא וחייב על כל אחד ואחד והוא הדין הכא אם אמר לא לזה ולא לזה כל אחד הוי נדר בפני עצמו: גמ' האי מני ר"ש היא. כדפרישית במתני': ותיפוק ליה דאינו רע. אין יפן ובגלל כופרי קא פריך אמאי תולך לומר שהיין יפן טוב למעייס ובגלל כופרי טוב לב ואפי' לא יהו לא טובים ולא רעים אם אינו מותר בסם כי לא נדר אלא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פי"ח מהלכות נדרים הלכה ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ה:

מוסף רש"י

ומה לעשות שלום בין איש לאשתו. לבדוק את הסוטה ואם טהורה היא יהא שלום ביניהם, אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה. שכתב במגילה יתן ה' אותך וגו', כלכתיב (במדבר ה) וכתב את האלות האלה (סוכה נג:). ימחה על המים. דכתיב בסוטה ומחה אל מי המרים, והרבה הזכרות בפרשה והאילו הכי כתיב ומחה כו' (מכות יא. וכעי"ז חולין קמא.).

הדרן עלך רבי אליעזר

נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. ואינו מופר עד שיפרו שניהם (כתובות לט.).

פירוש הרא"ש

שן תותבת היתה לה. שנשבר אחד משניה והושיבה לה שן של זהב במקומה: **ימותו כל בני אלמנה.** קלל הבעל שימות ותהא אשתו אלמנה ועוד קלל בניו שיקראו בני אלמנה לאחר מיתתו שימותו גם הם: **והא האי זילותא הוא דאלמון.** וכיון שכן לרוח בגופו של רבן שמעון בן גמליאל נתכוון: **על מנת שתראי מוס יפה שביך.** אסרה בהנאתו אם תוכל להראות שום דבר נאה בה לר' ישמעאל בדבי יוסי. מוס כמו מאוס דכתיב (איוב לא) ובכפי דבק מאוס והוא כמו מאומה. ושרייה שלא שום דבר נאה. ואית דגרסי עד שתראי מוס יפה כלומר שתהא אסורה עד שתראה היא דבר נאה בגופה לר' ישמעאל וכשראה ר' ישמעאל ששמה נאה לה התירה: **סגלגל.** עגול: **טרוטות.** עגולות: **בלוס.** סתוס כמו אולר בלוס (בבא בתרא דף נח.): **כפולות.** גדולות: **שקוט.** קלר כדתנן בבכורות (דף מג:) לאו שקוט: **לבה.** נפוח: **בוליני.** תרגום של אבטיחים [עי' במדבר יא]: **שרגי.** גרות דמתרגמינן בוליניא[ד]: **תברינהו אבבא.** מתוך שהיה כעוס על מעשיה אמר לה לתתברינהו אדשא והיא אשבה שתשברם בראש בבא בן בוטא: **שני בנים בבבא.** כנגד תרין שרגי. ואייתי הכא האי עובדא לאשמועינן חסידותיה דבבא בן בוטא כי היכי דאייתי הכא עובדא דרבן שמעון בן גמליאל ודרבי ישמעאל:

הדרן עלך רבי אליעזר

נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. אפילו נדרים שנדרה בעודה פנויה דאדרוש מיפר בקודמין בשותפותיה דאב כדאיתא בגמ'[ה]. ונערה דנקט לאפוקי בוגרת שאין לאביה רשות בה ואינו מיפר נדריה ואדרוש נמי בלא שותפותיה דאב לא מצי מיפר אבל ה"ה נמי דבא י"א שנה שנדריה נבדקים[ו] דאב ואדרוש מפירין נדריה:

הפר

שן תותבת היתה לה ועשה לה רבי ישמעאל שן של זהב משלו כי שכיב רבי ישמעאל פתח עליה ההוא ספדנא הכי בנות ישראל על ר' ישמעאל בכינה המלבישכן וכו' ההוא דאמר לה לדביתהו קונם שאי את נהנית לי עד שתטעימי תבשילך לרבי יהודה ולר"ש ר' יהודה טעים אמר ק"ו בני אלמנה ואל יזוז שמעון ממקומו כי היכי דלא לתרגלי למינדר ההוא דאמר לדביתהו קונם שאי את נהנית לי עד שתרוקי בו ברשב"ג אתת (ב) ורקק אלבושיה א"ל רב אחא מדפתי לרבינא והא האי לזילותא קא מיכוין א"ל מירק על (ג) מני דרשב"ג זילותא רבתא היא ההוא דאמר לה לדביתהו קונם שאי את נהנית לי עד שתראי (ד) מום יפה שביך לר' ישמעאל בר' יוסי אמר להם שמא ראשה נאה אמרו לו סגלגל (ה) שמא שערה נאה דומה לאניצי פשתן שמא עיניה נאות טרוטות הן שמא אזניה נאות כפולות הן שמא חוטמה נאה בלום הוא שמא שפתותיה נאות עבות הן שמא צוארה נאה שקוט הוא שמא כריסה נאה צבה הוא שמא רגליה נאות רחבות כשל אווזא שמא שמה נאה לכלוכית שמה אמר להן יפה קורין אותה לכלוכית שהיא מלוכלכת במומין ושרייה ההוא בר בבל דסליק לארעא דישראל נסיב איתתא אמר לה בשילי לי תרי טלפי בשילה ליה תרי (ו) טלפי רתח עלה למחר אמר לה בשילי לי גריוא בשילה ליה גריוא אמר לה זילי אייתי לי תרי בוציני אזלת ואייתי ליה תרי שרגי אמר לה זילי תברי יתהון על רישא דבבא הוה יתיב בבא בן בוטא אבבא וקא דאין דינא אזלת ותברת יתהון על רישיה אמר לה מה הדין דעבדת אמרה ליה כך ציוני בעלי אמר את עשית רצון בעליך המקום יוציא ממך שני בנים כבבא בן בוטא:**

הדרן עלך רבי אליעזר

ג) **נערה** א המאורס' אביה ובעלה מפירין נדריה

הפר

מסורת הש"ס

ב) [שבת קנו. סוכה נג: מכות יא. חולין קמא.], **ג)** לקמן עד: יבמות כט: כתובות לט. מו: קדושין ד., **ד)** [לף מו:], **ה)** [במדבר מז], **ו)** [לקמן סז:], **ז)** [נדה מה:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמעון ממקומו כי היכי כל"ל ותיבת ועוד נמחק: **(ב)** שם ורקקה אלבושיה ושרייה ת"ל רב אחא: **(ג)** שם על מאניה דרשב"ג: **(ד)** שם שתראי מאום יפה שביך: **(ה)** שם סגלגל (שמא שערה נאה) תא"מ וכ"ב בפי' הר"י ב"ג ליה: **(ו)** שם תרי טלפחי רתח עלה: **(ז)** רש"י ד"ה ועשה לה וכו' של זהב משלו והייתו: **(ח)** ד"ה ימותו וכו' בגיה הס"ד ואח"כ מ"ה ואל יזוז: **(ט)** ד"ה ת"ל מירק לרשב"ג על מאניה זילותא רבתה היא דאמר: **(י)** ד"ה מאום יפה: **(כ)** ד"ה אמר להן וכו' והייתו ולאי מאום יפה שבה: **(ל)** ד"ה בשילי לי וכו' ואית דגרסי בשילי תרי עלופחי כלומר: **(מ)** ד"ה רתח וכו' כאתמול ואמר וכו' ולא תבשל אלא: **(נ)** ד"ה תרי בוציני לשון אבטיחים מתרגמינן בוציניא ואייתית ליה תרי שרגי שני מנורות כל"ל: **(ס)** רש"י ד"ה נערה וכו' כרשות אביה דכתיב בנעורה בית אביה וכדאמרינן נמי במסכת:

תוספות

האי לזילותא מבוון. והכי אין [כאן] זילזול ומשני דשפיל הוי זילזול: **עד שתראי מום יפה.** כלומר יפה מאום שום דבר יפה כמו ובכפי דבק מאום (איוב לא): **סגלגל.** עגול: **טרוטות.** פירושו עגולות: **כפולות.** פירושו גדולות: **בלום.** סתום: **שקוט.** קלר כדתנן בבכורות (דף מג:) לאו שקוט: **עבה.** וגלאה שהוא נפוח: **ושרייה.** שהיה כה דבר יפה שאמה הגון ויפה לה: **בוציני.** אבטיחים: **שרגי.** גרות דמתרגמינן בוליני: **תברינהו אבבא.** בכעס אמר לה לשבור אותם על הדלת והיא היתה סבורה שאמר לה לשבור אותם על ראש בבא בן בוטא: **שני בנים.** כנגד שני שרגי:

הדרן עלך רבי אליעזר

נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה. בשותפות ונערה נערה דדוקא נערה שהיא ברשות אביה (ס) כדאמרי' נמי במס' כתובות[ג] האב זכאי בקדושי בתו ובמעשה ידיה ובמציאתה ובהפרת נדריה בזמן שהיא נערה ומפיק לה מהאי קרא:

הפר

בבא. לוה לשברם על הדלת והיא שברתם על ראש בבא בן בוטא שהיה גדול הדור: **שני בנים בבבא.** כנגד שני גרות: הוי מבת י"ג שנים ושנה חדשים ומשם ואילך היא בוגרת ולכך נקט נערה למעוטי בוגרת דבוגרת אינה עוד ברשות האב: **אביה ובעלה מפירין נדריה.** וגגמרא מפרש טעמא:

הדרן עלך רבי אליעזר

נערה המאורסה. בת י"ג והביאה ב' שערות קרויה נערה עד שיעברו עליה שנה חדשים משהביאה ב' שערות ואז קרויה בוגרת ואתה מרשות אביה וימי משך נערותה אביה ובעלה מפירין נדריה וכן בימי קטנותה בשנה הסמוכה לגדלות אם ידעה בשם מי נדרה דנדרה נדר מן התורה כדאיתא בפרק יוצא דופן דמופלא סמוך לאיש דאורייתא:

הפר האב ולא הפר הבעל. בגמרא פריך היינו רישא: **ואין צריך לומר קיים אחד מהן.** שאין האחד יכול להפר. ובגמרא פריך למה ליה למיתנא: **גמ' היינו רישא אביה ובעלה מפירין נדריה.** דמשמע דוקא כששניהם מפירין: **מהו דתימא אביה או בעלה.** ולא סגי ליה דליתני עד שיפרו שניהם דאי תנא הכי הוה אמינא דלא סגי בהפרת בעל עד דליפר אב אבל בהפרת אב לחודיה סגי מ"מ איפכא וכדשקלינן וטרינן בהא לקמן בשמעתין להכי תנא הפר האב ולא הפר הבעל הפר הבעל ולא הפר האב אינו מופר: **קיים אחד מהן לריכא למיתני.** בתמיה. דלא"ג דאורחיה דתנא למתני זו ואין ל"ל דו היינו דוקא במילי דלא דמו להדדי דאע"ג דאתיא בתריתא מק"ו מקמייתא תני לה אבל הכא חדא מלתא היא דהפר אחד וקיים אחד היינו ממש הפר זה בלא זה ועדיפא מינה: **וחזר המקיים ונשאל על הקמתו.** כדאמרינן לקמן[ד] דנשאלין על ההיקס. מהו דתימא מאי דאוקי הא עקריה ובהפרה דמקיים לחודיה סגי לאידך כבר הפר קמ"ל דעד דמפירין שניהם בבת אחת כלומר שלא יפסיק בין אחד לחבירו דבר שהוא מעכב הפרה כגון הקמה דהאי דכיון דההיא שעתא נאו בר הפרה הוא אפי' הך הפרה קמייתא לאידך בטלה לה וצריך שיהו מפירין עכשיו שניהם בבת אחת ומיהו בכהאי סגי שלא תאמר אין הפרה אחר הפרה וכיון דהפרה קמא איבטילא תו לא מצי מיפר דליתא וכן דעת הרמב"ן ז"ל. אבל מדברי הר"ם במז"ל נראה דכל שחלה הקמה בין הפרה לחד להפרה לאידך שוב אינו יכולין להפר. ומיהו בבת אחת נאו דוקא דאפי' מיפר זה שחרית וחבירו ערבית סגי כל שלא הפסיק בינתייס דבר שהוא מעכב הפרה. וכ"מ כיון דהאי דינא אתא תנא לאשמועי' מאי אין צריך לומר דקתני דמרישא משמע הכי אדרבה צריכא דיש לי לומר דתנא הכי קתני כיון דהפרה לחד בלא חבריה נאו כלום הוא א"ל לומר דבשקיים אחד הפרה קמייתא נאו מידי הוא וסמיך תנא דלשתמע ממלתיה דתו לא חזיא לגרופי דאי חזיא למה ליה למיתני א"ל לומר היינו [רישא] כפירכא דגמרא. והקשה הרשב"א ז"ל אמאי אמרינן דהפרה קמייתא בטלה לה דהא נבתר דאתשיל על הקמתו כיון דחכם עוקר את הנדר מעיקרו הרי הוא כאילו לא הקיס כלל [ה] וכדתנן בפרק האיש מקדש (דף נ) המקדש את האשה ע"מ שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת הלכה לפני חכם והתירה הרי זו מקודשת דמשמע דאפילו לא היה עליה נדרים כלל בשעת קדושין ה"נ נבתר דאתשיל נחזייה להאי גברא כאילו לא הקיס מעולם. ולדידי נאו קושיא היא כלל דקידושין מתוך שהוא מעשה גמור אע"ג דכל זמן שלא התירה לא חיילי כי התירה אמרינן דאיגלי מילתא דמעיקרא חיילי אבל הפרה דחד מהני קלשה בגרופא לאידך לא מהני כל זמן שאינן רואים להנטרף ביחד וכדתניא [לקמן סח:] הפר א' מהן ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקיס חבריה קלשא טובא כל היכא דהקיס כיון דההיא שעתא לא חזיא לאנטרופי בטלה לה לגמרי וכיון דלא חזיא שעתא לא חזיא נמי בתר זימנא: **ונערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה מנלן אמר רבה אמר קרא ואם היו אביה לאיש וכו' מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה.** נראה לי דה"ק דכיון דלנשואה כתיב קרא אחרינא דהיינו אם בית איש נדרה כדמפרש לקמן על כרחין האי באלמנה מתוקמא דתרי קראי בנשואה למה לי וכיון דבאלמנה מתוקם על כרחין אית לן למימר דוי"ו מוסיף על ענין ראשון דלעיל מיניה כתיב וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה ובתריה כתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה לומר שאביה ובעלה מפירין נדריה ואתי שפיר באלמנה דכיון דבאלמנה לא יתכה מרשות אב דין הוא דלא ליפר אלא לחודיה. ועל כרחין נמי הכי אית לן למימר דאי לא אמרי' וי"ו מוסיף על ענין ראשון ואלא לחודיה מיפר קרא בנשואה ל"ל השתא באלמנה מיבעיא וכי בשביל שנשואה הוא כמו. והדר מקשי לפרושי מילתיה ומקשי אימא הדין קרא בנשואה כתיב לומר דבעל לחודיה מיפר דוי"ו מוסיף על ענין ראשון לא אמרינן דאי לא אלא כי מוכחי קראי הכי ואי מיתוקם באלמנה מוכחי דכתיבנא אבל בנשואה לא מוכחי כלל אדרבה דינא הוא דבעל לחודיה מיפר דכתיב ונדריה עליה (פ"ג) [פ"כ] על כרחך לאו בנשואה מיירי דהא אין הבעל מיפר בקודמין כדאמר בסמוך

(ה) **הפר האב.** ביום שמעו: **ולא הפר הבעל.** אלא שתק מעת לעת: **או הפר הבעל ולא הפר האב.** דשתיקתו של זה מבטלת הפרתו של זה. ואין צריך לומר היכא דקיים אחד מהן הנדר דהפרתו של זה אינה מועלת כלום: **גמ' היינו רישא.** דכיון דקתני אביה ובעלה מפירין נדריה ל"ל למיתנא תו (ו) הפר הבעל ולא הפר האב היינו רישא דזה מעכב על זה: **מהו דתימא.** דאי לאו דקתני הפר האב כו' הוה אמינא הא דקתני אביה ובעלה מפירין נדריה משמע או אביה או בעלה זה בלא זה להכי קתני סיפא דתרוייהו מפירין ביחד: **ואין צריך לומר שקיים אחד מהם ל"ל למיתני כלל.** ממילא ידענא דלאו כלום הוא דהשתא הפר זה בלא זה כו': **כי איצטריכא ליה.** למיתנא ואין צריך לומר שקיים אחד מהן: **כגון שהפר האחד מהן.** הנדר ובא האחר וקיימו וחזר המקיים ונתחרט ממה שקיימו ונשאל לחכם על הקמתו בו ביום ששמע וקיים דאי הויא הקמה דלא מצי מתיר ליה חכם (ז) אינו יכול להפר תו ואי לא הויא הקמה דמתיר ליה חכם מצי להפר ולהכי איצטריך למיתני שקיים אחד מהן: **דמהו דתימא מאי דאוקים לאו קיום הוא.** דהא עקריה בחרטתו והואיל דלאו קיום הוא הא דאתשיל עליה כי הפר לה דמי ואינו צריך להפר יותר קמ"ל דלא הויא הפרה עד שיפרו שניהם בבת אחת שזה נמי יפר. ע"א מאי דאוקי הא עקריה ולאו קיום הוא דהא עקריה בחרטתו ומצי מיפר קמ"ל דלא הויא הפרה עד דמפירין שניהם בבת אחת ולא שיצטרכו להפר זה עם זה ממש בבת אחת אלא הכי בעי למימר כל שאילו רוצין יכולין להפר בבת אחת אף בזה אחר זה מפירין לאפוקי היכא דהפר א' וקיים אחד שאין המקיים יכול להפר בשעה שהפר זה עד שישאל על הקמתו דהא ליכא למימר דבבת אחת ממש בעינן דהא כתיב ביום שמעו דכל היום מותר להפר כדמפקינן לקמן(ג): **אמר קרא** (ח) **אם היו תהיה לאיש.** לעיל מהאי קרא כתיב כי הניא אביה אותה וכתיב ואם היו תהיה לאיש וי"ו מוסיף על ענין ראשון וכי היכי דאב מבטל כל זמן שהיא ארוסה דעדיין היא ברשותו: **מכאן לנערה כו': ואימא.** הדין קרא (ט) אם היו תהיה בנשואה כתיב שהבעל מיפר לה ולא האב ולא מיירי באלמנה: **בנשואה לא מצית למימר דהא קרא אחרינא כתיב.** לנשואה ואם בית איש נדרה: **ואימא תרוייהו.** הני קראי מיירי בנשואה דבעל מיפר ואי אמרת תרי קראי בנשואה למה לי חד לומר לך שאין הבעל מיפר בקודמין ואם היו תהיה לאיש אתי למילף שהבעל מיפר נדריה של נשואה ואם בית איש נדרה משמע דאותן נדרים שנדרה בבית איש מיפר בעלה אבל אם היו עליה נדרים קודם שנשאה כשהיתה ארוסה וכנסה לא מצי מיפר: ולאו בגרופא לאידך לא מהני כל זמן שאינן רואים להנטרף ביחד וכדתניא [לקמן סח:] הפר א' מהן ומת בטלה לה הפרתו הלכך כיון דהפרה דחד אפי' כי לא הקיס חבריה קלשא טובא כל היכא דהקיס כיון דההיא שעתא לא חזיא לאנטרופי בטלה לה לגמרי וכיון דלא חזיא שעתא לא חזיא נמי בתר זימנא: **ונערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה מנלן אמר רבה אמר קרא ואם היו אביה לאיש וכו' מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה.** נראה לי דה"ק דכיון דלנשואה כתיב קרא אחרינא דהיינו אם בית איש נדרה כדמפרש לקמן על כרחין האי באלמנה מתוקמא דתרי קראי בנשואה למה לי וכיון דבאלמנה מתוקם על כרחין אית לן למימר דוי"ו מוסיף על ענין ראשון דלעיל מיניה כתיב וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה ובתריה כתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה לומר שאביה ובעלה מפירין נדריה ואתי שפיר באלמנה דכיון דבאלמנה לא יתכה מרשות אב דין הוא דלא ליפר אלא לחודיה. ועל כרחין נמי הכי אית לן למימר דאי לא אמרי' וי"ו מוסיף על ענין ראשון ואלא לחודיה מיפר קרא בנשואה ל"ל השתא באלמנה מיבעיא וכי בשביל שנשואה הוא כמו. והדר מקשי לפרושי מילתיה ומקשי אימא הדין קרא בנשואה כתיב לומר דבעל לחודיה מיפר דוי"ו מוסיף על ענין ראשון לא אמרינן דאי לא אלא כי מוכחי קראי הכי ואי מיתוקם באלמנה מוכחי דכתיבנא אבל בנשואה לא מוכחי כלל אדרבה דינא הוא דבעל לחודיה מיפר דכתיב ונדריה עליה (פ"ג) [פ"כ] על כרחך לאו בנשואה מיירי דהא אין הבעל מיפר בקודמין כדאמר בסמוך

(ו) [גי' הילקוט רבא], (ז) [גיטין לה: וש"נ], (ח) [דף עו:], (ד) [דף סט.], (ט) [ל"ל וכדתניא בפרק המדיר דף עד:], (י) ל"ל מעלייתא,

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואין ל"ל שקיים אחד מהן (למה לי למיתנא) תא"מ וג"כ ס"א צריכא ליה למיתנא: (ב) שם קיים אחד מהן למה לי כי איצטריך ליה למיתני כגון כ"ל ומיגות צריכא למיתני ממקן: (ג) שם ואימא הא קרא: (ד) שם ואימא תרוייהו: (ה) רש"י ד"ה הפר האב וד"ה ולא הפר וד"ה אם היו: (ו) ד"ה היינו רישא וכו' ל"ל למיתנא תו הפר האב הבעל הפר הבעל ולא: (ז) ד"ה כגון שהפר וכו' חכם תו אינו יכול להפר ואי לא הויא הקמה דמתיר ליה חכם וכו' דמהו דתימא וכו' בבת אחת כלומר עד שזה נמי יפר כל"ל והרי"ם: (ח) ד"ה אמר קרא ואם היו וכו' דכי היכי כל"ל והד"ל עם ד"ה מכאן: (ט) ד"ה ואימא וכו' ואם היו:

גליון הש"ס

גמ' מהו דתימא או אביה. עיין יומא דף יא ע"ב תד"ה לאו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' השתא וכו' קיים אחד מהן למה לי לריכא למיתני. ר"ב עי' בירושלמי תירוצא אחרינא:

פירוש הרא"ש

ואצ"ל שקיים אחד מהם. שאם קיים אחד מהם אין הני יכול להפר: גמ' מהו דתימא אביה או בעלה. והא דלא תני אביה ובעלה המקנה: ונשאל על הקמתו. כדאמרינן לקמן דנשאלין על ההקס: קמ"ל דעד דמפירין שניהם באחת. כלומר שלא יהא הפסק שעה בין ג' ההפרות שלא היה האחרון רואי להפר כגון הכא שקודם שנשאל לא היה רואי להפר הלכך נתבטלה הפרתו ואפי' אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מועיל וכן משמע לשנא דמתני' דמדמי הך קיים להפר ג' ולא הפר הני ביום שמעתו דשוב אין תקנה אם יש מפרשים יש תקנה אם יפר הראשון פעם שנית וראשון עיקר: ואם היו תהיה לאיש. ולעיל מיניה כתיב ואם בבית אביה וגו' והנא ונתר הכי כתיב ואם היו תהיה ואתא ורבינהו להפרת אב ובעל יחד לומר ששניהם מפירין יחד לאשה זו שהיתה לאיש: **ואימא** הדין קרא בנשואה כתיב. וקאמר דאמנא דאב ובעל מפירין כאחד אבל בערה המאורסה לא יצתה מרשות האב: **קרא אחרינא** כתיב. ואם בית איש נדרה הלכך על כרחך קרא קמא באלמנה: **שאין הבעל מיפר** בקודמין. נדרים שנדרה קודם שבאת לנשואה דכתיב ואם בית איש נדרה דוקא נדרים שנדרה בביתו:

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פי"ג מהלכות נדרים הל' כא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ו:
ג ב מיי' [שם הל' טו] ופי"א הלכה כב טוש"ע שם סעיף לה:

תורה אור השלם

1. וְאִם הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ הִנְדָּרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ: במדבר ל ז
2. וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָה אוֹ אָסְרָה אִסָּר עַל נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: במדבר ל יא

מוסף רש"י

מאי דאוקי הא עקריה. הא עקר מה שקיים, שהרי נשאל על הקמתו ולא תצטרך הפרה אחרת, קמ"ל. שצריך שיפר לה בפירוש אע"פ שנשאל על הקמתו, ומהפר לה זה שקיים מותרת, שהרי הפר לה הראשון תחלה, ובבת אחת נאו דוקא אלא זה בחיי זה ואפילו בזה אחר זה הוי הפרה (ראב"ה בשמו). **שאין הבעל מיפר בקודמין.** בנדרים שקדמו לנשואין (גיטין לה:).

תוספות

הפר האב ולא הפר הבעל. ובגמרא פריך היינו רישא אביה ובעלה: גמ' למה לי למיתני השתא י"ל וכו'. וא"ת מ"ש דבכל דוכתא דתנא הא ליתנא ואל"ל בפרק הזהב (נ"מ ס.) תנן ואין ל"ל תדשתא בנדרא ול"ע אם יפא בנדרייתא ולא במשנה וי"ל דמשום הכי פריך הכא השתא משום דכיון דקיים אחד מהן הוי כמו לא הפר וכבר אמר לעיל כך אבל בדוכתא אחרימי כמו בהזהב לא אמר לעיל כל כך הא ליתנא משום הכי לא פריך: וחזר המקיים ונשאל וכו'. ואמר לקמן נשאלין על ההקס: דמה ההקיס הא עקריא (הס) וסגי לא כשיפר לה עתה והפרת תבירו שבשעת הקס הפרה מלתא) היא קמ"ל דעד שמפירין שניהם בבת אחת והפרה קמייתא שהיתה כשהקיס תבירו אינו כלום דבעינן כשיפר האחד שחבירו לא יקיים אבל ודאי לא בעינן שיפרו שניהם ביחד דה"ה אם לא הפרו זה אחר זה אם לא הקיס: מגלן. דאב גרידא לא מצי מיפר: **אבר קרא אם** היו תהיה לאיש ונדריה עליה. הפרת נדריה כתובה למעלה דכתיב ואשרה אסר בבית אביה בנעוריה וכתיב ואם היא אותה וכתיב בסמוך ואם היו תהיה לאיש אתה לך אלי קרא דכתיב ונדריה עליה (פ"ג) [פ"כ] על כרחך לאו בנשואה מיירי דהא אין הבעל מיפר בקודמין כדאמר בסמוך

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פי"ח מהל' נדרים הלכה יד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ה:

תוספות

איבעית אימא. לא מצית אמרת דהיו תהיה בנשואה מיירי דהויה קידושין משמע מלגא כתיב ואם תלקח לאיש: **אימא.** דלכך עירוב פרשיות לומר דאב לחודיה מיפר באלמנה: **אם כן ואסרה איסר דכתיב גבי פנויה למה לי השתא י"ל** במקום ארוס מיפר כו'. ואם תאמר מי הוה שתיק מייתי דהיו תהיה לא ידענא דבמקום ארוס אב מיפר וי"ל לא ליכתוב אב אלא גבי ארוס אם היו תהיה לא ידענא: **ואימא אב** ליבעי ארוס **וארוס** לחודיה מיפר. וכי תימא אב דכתב רחמנא למה לי. כלומר לענין מה סמכיה לקרא דספרת האב גבי היו תהיה דמשמע דאב מיפר ומאי נפקא לן מינה בהפרתו כיון דבלא ארוס אינו מיפר וארוס בלא אב מיפר: **מיבעי ליה דאם** הקם הקים. האב והארוס מיפר דמוקם הנדר: אם כן בית אישה נדרה דמיירי בנשואה למה לי במקום אב ארוס מיפר לבדו אלא במקום אב מיבעי מיפר לבדו אלא וקשה לימא דאימא דבית אישה אינעטרך לומר דבנשואה אין האב מקיים כמו בארוס ויש לומר דלהא לא אינעטרך דפשיטא דבנשואה אין אב מקיים לי ממי משמעותיה דקרא דגבי נשואה לא בהקיים מייתי: **אימא אם בית** אישה נדרה לומר שאין הבעל מיפר בקודמין. ולעולם ארוס לחודיה מיפר: ומינה. כלומר מתשובתך אתה למד שאין ארוס לחודיה מיפר דלגבי נשואה אין בעל מיפר בקודמין וגבי ארוסה כתיב קודמין שמע מינה המשום שותפות דאב הוא דבהכי יפה כחו דאב דמיפר בקודמין ובעל אלא אב אינו מיפר בקודמין:

סז: ר"ן

דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה הלכך נימא דבנשואה בעלה לחודיה ליפר ובארוסה אב לחודיה ליפר דהא בארוסין לא נפקא מרשות אב. ומהדר ליה דליכא לאוקמה בנשואה דבנשואה כתיב קרא אחרינא אם בית אישה נדרה ותרי קראי למה לי וכדסליק אדעתיה מעיקרא אלא דהש"ס מפרש מילתיה קימעא קימעא: (ג) **ואימא ארווייהו בנשואה.** אבל בארוסה לא צריך בעל בלל. וכ"ת תרי קראי למה לי לומר שאין הבעל מיפר בקודמין ולהכי הדר וכתב ואם בית אישה נדרה לאשמועינן שאין הבעל מיפר נדרים שקדמו לה קודם שנשאה: **הא ממילא שמעת מינה.** דבאם בית אישה לחודיה סגי דמשמע מייה דבעל מיפר ושאינו מיפר בקודמין: **ואיבעית אימא הויה קדושין משמע.** הלכך על כרחך לא מצית אמרת דבארוסה אב לחודיה מיפר דהויה קדושין משמע אלמא בנערה המאורסה צריך בעל ולא סגי באב לחודיה. וכ"ת נהי דהויה קדושין משמע נשואין נמי משמע דהא ביבמות (דף ס.) אמרינן דכהן מיטמא לאחותו ארוסה ומוקמי קרא דולאחותו הבתולה הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש (ד) בשנשאת אלמא הויה נמי נשואין משמע וכיון שכן נימא דבין בקדושין בין בנשואין אביה ובעלה מפירין נדריה ליתא דפשיטא לן דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה ועוד דהא כתיב ואם בית אישה נדרה דאלמא בעל מיפר לחודיה: **אימא אב לחודיה ליפר.** נ"ל דאב לחודיה ליפר הוא דקשיא ליה דכיון דלא יצתה מרשות האב כדכתיבנא לעיל בדין הוא דמאי מיפר אבל ארוס לא ארוס ומסיכותא דוחק היו תהיה היינו לומר דארוס בעי אב וארוס דכתב רחמנא לומר שאם הקים הוקם כדאמרי' בסמוך עליה דאב. ואע"ג דכתיב עליה דאם היו תהיה לאיש וכו' ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה וכו' לא למימרא דהפרתו תועיל כלל אלא שאם לא הפר ביום שמעו נמצא שהקים דלהכי בלחוד הוא דאוקמה ברשותא דארוס ולא למידי אחרינא דכיון דלא יצתה מרשות אב אין לך לזכות בארוס אלא בפחות שבשיעורין: **ומהדר ליה ת"ל ואסרה אסר בביה אביה למה לי.** כלומר אמאי טרח קרא לאשמועי' דבעודה פנויה מיפר אב לאשמועי' הכי בתר קרא דוחק היו תהיה ואלא אמינא במקום ארוס אב מיפר לחודיה שלא במקום מיבעיא: **אימא אב בעי ארוס אבל ארוס לחודיה ליפר.** מכי חזא דמאי דסליק אדעתיה מעיקרא דנערה המאורסה לא יצתה כלל מרשות אב ליתיה דעל כרחין כשנתארסה אב לחודיה לא מצי מיפר מפיך ליה לפרכיה דכיון שכן אדרבה משמעותא דקראי דארוס עיקר ואב טפל לו דכיון דטרח רחמנא לאשמועינן דאב מיפר קודם שנתארסה מכלל דלאחר שנתארסה נפקא לה מרשותיה וכיון דכתב קרא בהדיא דארוס מיפר משמע דלחודיה מיפר ושותפותיה דאב דליתיה אלא משום וי"ו מוסיף על ענין ראשון מסתייך אי מוקמת ליה לומר שאם הקים הוקם דודאי פשטיה דקרא משמע דארוס לחודיה ליפר אלא דלא מצינן למימר דלא שייך אב בנדרי ארוסה אלא ארוס דאי הכי הפרת אב דכתב רחמנא למה לי וכיון שכן כל היכא דמוקמת ליה לאב במידי סגי לן ומוקמיה הכי לאם הקים הוקם. ומהדרי' ת"ל אם בית אישה נדרה למה לי ק"ו. ולא מצי אמר דלהכי כתביה לומר שאם הקים אב לאחר שנשאת לא הוקם דלהא ל"ל קרא דפשיטא לן שכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה ולא מצית נמי למימר דלהכי כתביה דאי לא הוה אמינא דבארוס אפי' הקים אב לא הוקם דלא מצי למימר דכיון דלא יצתה עדיין מרשות אב ומדינה הוה לן למימר דאב לחודיה מצי מיפר אי לאו פירכא דת"ל ואסרה בבית אביה למה לי ליתי לן לגרועי הניאה דאב אלא אמאי דמוכחא לן האי פירכא אבל לענין אם הקים הוקם דלא מוכחא לן לא: **אימא אם בית אישה נדרה לומר שאין הבעל מיפר בקודמין.** ולמיעוטא הוא דאינעטרך: **ומינה.** כלומר ממאי דאמרת דבעל אינו מיפר בקודמין שמעינן שאין ארוס מיפר אלא בשותפותיה דאב דהא ארוס מיפר בקודמין כדמשמע מונדריה עליה נדריה שהיו עליה כבר והיכי אפשר דארוס מיפר ולא בעל לאו משום שותפותיה דאב דמפר בכולהו דגבי אב ליכא קודמין. כנ"ל פירושא דשמעתא: דבי

ולאו ממילא. דלעולם אם היו תהיה אתי לנערה המאורסה דאי כדקאמרת דתרוייהו בנשואה למה לי לא לכתוב אלא (ה) בית אישה לחודיה וממילא שמעת מינה דאינו מיפר בקודמין דמשמע אם בית אישה נדרה ולא מה שנדרה קודם לכן ואם היו תהיה למה לי שדייה לארוסה שהבעל והאב מפירין נדריה: **ואיבעיא אימא.** להכי לא מצית לאוקומה להאי קרא ואם היו תהיה אלא בארוסה דכתיב לשון הויה דמשמע קידושין כדאמרינן במסכת קידושין (דף ה.) וילאה והיתה מקיים הויה ליליאה: **ואימא.** להכי (ה) סמוך הכתוב כי הנא אביה אותה ואם היו תהיה לאיש לומר דאב מיפר לחודיה ולא יהא רשות בה אב ליבעי ארוס וארוס לחודיה מיפר וכי תימא אב דכתב רחמנא למה לי מיבעי ליה דאי הקים הקים א"כ (ו) בית אישה נדרה למאי כתב ק"ו ומה במקום אב ארוס מיפר לחודיה שלא במקום אב מיבעיא (ז) אימא [2]אם בית אישה נדרה לומר (ח) שאין הבעל מיפר בקודמין ומינה [3]ארוס מיפר בקודמין אלא לאו משום שותפותיה דאב דבי

ולאו ממילא שמעת מינה (ה) **איבעית אימא דהויה קדושין משמע אימא אב לחודיה מיפר א"כ** [1]**ואסרה איסר בית אביה יניא אותה למה לי השתא י"ל במקום ארוס מיפר אב לחודיה שלא במקום ארוס מיבעיא אימא אב ליבעי ארוס וארוס לחודיה מיפר וכי תימא אב דכתב רחמנא למה לי מיבעי ליה דאי הקים הקים א"כ** (ו) **בית אישה נדרה למאי כתב ק"ו ומה במקום אב ארוס מיפר לחודיה שלא במקום אב מיבעיא** (ז) **אימא** [2]**אם בית אישה נדרה לומר** (ח) **שאין הבעל מיפר בקודמין ומינה** [3]**ארוס מיפר בקודמין אלא לאו משום שותפותיה דאב**

מסורת הש"ס

(ה) [גיטין לה: וש"נ], (ו) [שייך לע"ל], (ז) [ויקרא כא],

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ וְאָסְרָה אֹתוֹ בְּבֵית אָבִיהָ בִּנְעֻרֶיהָ: במדבר ל ד
2. וְאִם בֵּית אִישָׁהּ נָדָרָהּ אוֹ אָסְרָה אֹתוֹ עַל נַפְשָׁהּ בִּשְׁבֻעָה: במדבר ל יא

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ואיבעית אימא הויה קידושין משמע ואימא אב לחודיה מיפר או ארוס לחודיה מיפר ת"כ ואסרה איסר בבית אביה הניא אביה אותה למה לי השתא כל"ל: (ב) שם ת"כ ואם בית אשה: (ג) שם ואימא ואם בית אשה: (ד) רש"י ד"ה ולאו ממילא וכו' אלא ואם בית אשה נדרה לחודיה וממילא שמעת: (ה) ד"ה ואימא להכי סמך וכו' אותה לואם היו: (ו) ד"ה ת"כ ואסרה וכו' כשהיא נערה: (ז) ד"ה וכי תימא אב דסמיך רחמנא לואם היו תהיה לאיש למה לי: (ח) ד"ה מיבעי ליה דאם הקים הקים: (ט) ד"ה ואימא לעולם וכו' ת"כ ואם בית אשה: (י) ד"ה ומיניה כלומר מהא וכו' בקודמין דבמה שנדרה כל"ל והל"ל עם ד"ה אלמא:

פירוש הרא"ש

ממילא שמעת מינה. דנדרים שנדרה בביתו הוא מיפר ואם היו תהי' למה לי ס"מ לארוסה וא"ת אינעטרך ואם היו תהיה נשואה לערב הפרת בעל בהדיה דאב לומר שבמיכה מפירין יחד וי"ל ת"כ לכתוב ואם בית אישה נדרה בתר קראי דהפרת אב וליתמוך מואם היו תהיה ומיהו אכתי קשה דומא דואם היו תהיה מיירי בין בארוסה בין בנשואה ואם בית אישה נדרה אינעטרך לאין הבעל מיפר בקודמין. וי"ל לאו ממילא שמעת מינה כלומר כי מוקמת האי קרא לומר לאין הבעל מיפר בקודמין ממילא שמעת מינה כלומר דקרא דואם היו תהיה מיירי בארוסה דהתם כתיב ונדריה עליה דמפר בקודמין הלכך ע"כ האי קרא מיירי בארוסה וקרא דבית אישה בנשואה: הויה בקדושין משמע. מדלא כתיב תלקח או תנשא הלכך לא מצית לאוקמא בנשואה: **אימא אב** לחודיה **מיפר.** כדהוה עביד מעיקרא ואיתרבי ארוס שגם הוא יפר לחודיה: א"ב **ואסרה איסר בבית אביה** למה לי. ליכתוב לקרא דואם היו תהיה שהאב מפר עם הארוס כל ת' לבדו ומק"ו דיעבא שמפר שלא במקום ארוס: **אימא אב** ליבעי ארוס. כמו שהוכחנו דע"כ לא מצי מפר לחודיה אבל ארוס לחודיה ליפר: וב"ת **אב** דכתב רחמנא למה לי. צריך לערב הפרת אב בהדי ארוס כי מה תועלת יש בהפרתו הוא לבדו אינו יכול להפר והפרת הארוס מועיל בלא הפרת האב: ומשני **נפקא** מיניה בתערובתן. שאם קיים האב אין הבעל יכול להפר: **ואם** בית אישה נדרה **למאי** כתביה. הוי מצי למימר דאינעטרך לפלג הקמת האב דאי לא כתיב הן קרא ה"א דארוסה ונשואה שוין אלא דבלאו הכי פריך ליה פריר: **ואימא לעולם ארוס** לחודיה מיפר. וכ"ת ואם בית אישה למה לי מק"ו דארוס שמעינן ליה אינעטרך למימר דאין הבעל מפר בקודמין: ומשני ומינה. כלומר מהא דדרשינן מינה דאין הבעל מפר בקודמין ממילא שמעת דארוס לחודיה אינו מפר לחודיה תקשי לך בעל אינו מפר בקודמין ארוס מיפר בקודמין בתמיה כלומר ע"כ ארוס מפר בקודמין כדכתיב ונדריה עליה וכי בשביל שנכנסה לגמרי לרשותו ונסתלק ממנו רשות האב הוא הורע כמו שלא לספר מה שהיה מפר בתחלה לבדו אלא ע"כ מה שיפה כחו לספר כשהוא ארוס בקודמין היינו משום שותפותיה דאב שאין הארוס יכול לספר לבדו וכשנשאה שמפר לבדו אינו מיפר בקודמין:

בין איש לאשתו בין אב לבתו. (ג) ואיש דכתיבי בהאי קרא לא צריכי דאי משום איש לאשתו הרי כבר נאמר למעלה אלא מכאן לנערה המאורסה כו' דבין אב ובין איש מפירין נדריה דאיש מיפר חלקו באשתו ואב מיפר חלקו בבתו: (ד) **כדאידך דרבה.** דאמר לקמן (דף ע.) מקיש קודש הויה שניה כו': **דבריס שבינו לבינה.** כגון שלא אשמש מטתו ושלא אכחול ושלא אתקשט: **מיגז גייז.** מה שהוא מיפר קולץ החלי של נדר ועוקרו לגמרי וחלק אחר כדקאי קאי עד דאתי אב ומיפר לאותו חלק: **או מקליש קליס.** דהפרתו פשטה בכולי נדר וקלש ליה במעט והנדר קל ממה שהיה עד עכשיו: **כגון שנדרה בשני זיתים.** שלא תאכלם ושמע ארוס והיפר לה חלקו ואכלתן לזיתים: **אי אמרת מיגז גייז.** דכי שמע ארוס ומיפר חלקו הוי נדר מופר דהויא כאילו חלקו באמצע לשנים: **לקיא.** הא איתתא דאכלתן לזיתים משום לאו דלא יחל דכי אכלה להנך תרי זיתים חד הוה מותר בהפרת הארוס דמיגז גייז לנדרה ואידך אסור משום חלק האב דנמצא דאכלה זית שלם באיסור: **ואי אמרת מיקלש קליס.** דאינו חותך לשנים אלא למעט מיקל לה דלא הוי הנדר חמור כדהוה עד השתא הא (ה) כי אכלה הנהו תרי זיתי כיון שהנדר נקלש ומיקל ליה איסורא בעלמא הוא דעבדא ולא לקיא דהנדר אינו גמור: **אימתי אמרו רו'.** בנערה קא נקט לה מתניתין: **מה הבעל.** כשהוא ארוס: **נתרוקנה רשות לאב.** כאדם שמריק יין מכלי אל כלי כלומר שילא כל הרשות מן הבעל ובא לרשות האב: **בזמן שלא שמע בעל.** את נדרה קודם שימות דביום שמעו בעינן וליכא: **או ששמע והפר חלקו בו ביום.** ששמע ואפילו שמע ושתק שלא הפר ולא קיים ולא הספיק להראות דעתו עד שמת בו ביום דהואיל ואכתי איכא שהות ביום דאי הוה בעל (ו) מלי מיפר איכא למימר דמיתה גרמה לו דדלמא אי הוה קיים אכתי הוה מיפר לה מיקמי דליעבר יומא ומת בו ביום קאי אשמע ושתק: **זו היא ששנינו.** על כל הני קאי: **מה הבעל נתרוקנה רשות לאב.** והאב עצמו מיפר כולו בזמן שלא היפר הבעל וכן בזמן שהיפר הבעל חוזר האב ומיפר את חלקו כדתנן עלה במתניתין [ע.] בזה יפה כח האב מכח הבעל שהאב מיפר בלא שותפות אבל הבעל אינו מיפר אלא בחיי האב: אבל

דבי רבי ישמעאל תנא בין איש לאשתו בין אב לבתו מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה ולתנא דבי ר' ישמעאל (ו) **אם היו תהיה לאיש מאי עביד ליה מוקים לאידך** (ז) **דרבא ורבא האי דתני דבי רבי ישמעאל מאי עביד ליה מיבעי ליה לומר שהבעל מיפר נדרים שבינו לבינה איבעיא להו בעל** (ח) **מיגז גייז או מקליש קליש היכא קא מיבעיא לן כגון דנדרה מתרין זיתין ושמע ארוס והיפר לה ואכלתנון אי אמרי' מיגז גייז לקייא אי אמרינן מקליש קליש איסורא בעלמא הוא מאי תא שמע** (ט) **א"אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל קודם שימות או ששמע** (י) **ושתק או ששמע והפר ומת בו ביום זו היא ששנינו** (יא) **מת הבעל נתרוקנה רשות לאב אבל דברים מיניה תנא דבי רבי ישמעאל דרשא דיליה מאי עביד ליה: לומר שהבעל מיפר דבריס שבינו לבינה.** דנדרי עינוי נפש בהדיא כתיבי [במדבר ל] כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש ובין איש לאשתו איצטריכא לדברים שבינו לבינה ולקמן באידך פירקין (דף פא.) מפרש מאי ניהו וקשיא ליה לתנא דבי ר' ישמעאל דברים שבינו לבינה מנא ליה ואפשר דתרתי צליף מייניה. וכי היכי דבעל אינו מיפר בנדרי אשתו אלא נדרים שיש בהם עינוי ודברים שבינו לבינה הכי נמי אב אינו מיפר בנדרי בתו אלא אלו בלבד. והכי איתא בספרי [מטות] אין לי אלא בעל שאין מיפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן עינוי נפש האב מנין הרי אתה דן וכו' לא זכיתי לדון תלמוד לומר אלה החוקים וגו' בין איש לאשתו בין אב לבתו על כרחין אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל אין מיפר אלא דברים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם עינוי נפש וכו'. וגרסינן נמי בירושלמי [פי"ח ה"ו] כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפירנו אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש דברים שבינו לבינה מנין בין איש לאשתו עד כדון בבעל באב מנין מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה. וזה שלא כדברי הר"ס במ"ל שכתב שהאב מיפר כל נדרי בתו: **איבעיא להו בעל מיגז גייז או מקליש קליס.** כלומר ארוס אינו מיפר אלא בשותפותיה דאב כשמיפר חלקו מיגז גייז כלומר מפרנס ומבטלו וחליו האחר נשאר חזק בבתחלה ולא אקליש ליה כלל או מקליש קליש דלא נימא נחתך חלי הנדר לבטול ההוא פלגא ואידך פלגא כדקאי קאי אלא בהפרת הארוס מקלש הוא דקליש ליה כוליה נדר. ודקא מיבעיא ליה בארוס ה"ה באב ואב מייניהו נקט: **היכי קמבעיא לן.** כלומר למאי נפקא מינה: **דנדרה מתרין זיתים.** ידועין ואכלתנון לתרוויהו: **אי אמרת מיגז גייז לקיא.** דהכי דבהפרת ארוס פקע איסור דאב זיתא אידך דכדקאי קאי ולקיא עליה מיהו כיון דלא ידעינן הי מייניהו קאי באיסוריה לא לקיא עד דאכלה תרויהון: **ואי אמרת מקליש קליס.** ליכא מלקות דהא קליש ליה כוליה נדרא וליכא אלא איסורא בעלמא. ומקשו הכא למה לי תרין זיתין דנקט דהא בפ' שבועות שתים בתרא (שבועות דף כב.) מ"ר פפא דבכל שהוא בקונמות לוקה י"ל משום דאיכא התם מאן דס"ל דאפי' בקונמות לא לקי עד דאיכא כזית נקט לה הכא הכי לרווחא דמילתא מ"נ משום שבועה נקט לה ©דבכלל נדר שבועה כדאמרינן לעיל [מ.] נדר גדול נדר נאלהי ישראל ובשבועה בפחות מכשיעור ליכא מלקות מ"נ דלוקה דקאמר הכא לוקה בקרבן קאמר לענין מעילה דלכ"ע ©ליכא קרבן בפחות מכשיעור ואשכחן דכוותיה כדאמרי' (ב"מ מג.) ילקה ביתר ובחסר. הרשב"ץ ז"ל: **הא שמע אימתי אמרו מה הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל אודם שמע והפר או ששמע ושתק ומת בו ביום.** הא דקתני ומת בו ביום אשמע ושתק קאי דדוקא בו ביום דאכתי לא קיימיה בעל יכול האב להפר אבל מת ביום שלאחריו לא הוא קיימיה בעל דכיון שלא הפר גלי אדעתיה דמינח ניחא ליה הלכך אין האב הבא מכחו יכול להפר אבל שמע והפר אפילו מת ביום שלאחריו יכול להפר דאע"ג דמכי מיית ליה בעל בטלה הפרתו והאב צריך להפר חלק הבעל עם חלקו אפילו הכי כיון שכבר הפר אי אפשר דלהוי גדי בעל כהקמה אע"פ שנתבטלה הפרתו דהא מ"מ גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בההוא נדרא ומאי הוה ליה למעבד. וה"נ מוכחא סיפא דקתני אבל

דבי רבי ישמעאל תנא בין איש לאשתו בין אב לבתו מכאן לנערה המאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה. דמשמע ליה דבנערה המאורסה איירי מדכתיב בההוא קרא בנעוריה בית אביה ומדסמך אב לבתו בהדי איש משמע דאב ובעל מפירין נדריה: **ולתנא דבי ר' ישמעאל אם היו תהיה מאי עביד ליה מוקים ליה לאידך דרבה.** דאמר לקמן (דף ע.) מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה דאשון'. ורבנן סבירא להו דתרתי שמעת מינה עיקר קרא לנערה המאורסה דאביה ובעלה מפירין נדריה ותרין הויות לאקושי שניה לראשונה. וכ"ת כיון דתנא דבי רבי ישמעאל כוליה קרא דאם היו תהיה לאקושי הויות מוקי ליה ארוס מיפר בקודמין מנא ליה י"ל דמשמע ליה דלא בעי קרא דנהי דמיעט קודמין גבי בעל היינו משום דליתיה לאב ואין לך בו אלא מעוטו בלבד דוקא בשנשאה דלא שייך אב אין בעל מיפר בקודמין אבל ארוס דמיפר בשותפותיה דאב אפילו בקודמין מלי מיפר דלגבי אב ליכא קודמין. התכס הותיק ה"ר שמואל ז"ל: **ורבה הא דתנא דבי רבי ישמעאל מאי עביד ליה.** כלומר קרא דדרים מיניה תנא דבי רבי ישמעאל דרשא דיליה מאי עביד ליה: **לומר שהבעל מיפר דבריס שבינו לבינה.** דנדרי עינוי נפש בהדיא כתיבי [במדבר ל] כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש ובין איש לאשתו איצטריכא לדברים שבינו לבינה ולקמן באידך פירקין (דף פא.) מפרש מאי ניהו וקשיא ליה לתנא דבי ר' ישמעאל דברים שבינו לבינה מנא ליה ואפשר דתרתי צליף מייניה. וכי היכי דבעל אינו מיפר בנדרי אשתו אלא נדרים שיש בהם עינוי ודברים שבינו לבינה הכי נמי אב אינו מיפר בנדרי בתו אלא אלו בלבד. והכי איתא בספרי [מטות] אין לי אלא בעל שאין מיפר אלא נדרים שבינו לבינה ונדרים שיש בהן עינוי נפש האב מנין הרי אתה דן וכו' לא זכיתי לדון תלמוד לומר אלה החוקים וגו' בין איש לאשתו בין אב לבתו על כרחין אתה מקיש את האב לבעל מה הבעל אין מיפר אלא דברים שבינו לבינה ונדרים שיש בהם עינוי נפש וכו'. וגרסינן נמי בירושלמי [פי"ח ה"ו] כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפירנו אין לי אלא נדרים שיש בהן עינוי נפש דברים שבינו לבינה מנין בין איש לאשתו עד כדון בבעל באב מנין מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה. וזה שלא כדברי הר"ס במ"ל שכתב שהאב מיפר כל נדרי בתו: **איבעיא להו בעל מיגז גייז או מקליש קליס.** כלומר ארוס אינו מיפר אלא בשותפותיה דאב כשמיפר חלקו מיגז גייז כלומר מפרנס ומבטלו וחליו האחר נשאר חזק בבתחלה ולא אקליש ליה כלל או מקליש קליש דלא נימא נחתך חלי הנדר לבטול ההוא פלגא ואידך פלגא כדקאי קאי אלא בהפרת הארוס מקלש הוא דקליש ליה כוליה נדר. ודקא מיבעיא ליה בארוס ה"ה באב ואב מייניהו נקט: **היכי קמבעיא לן.** כלומר למאי נפקא מינה: **דנדרה מתרין זיתים.** ידועין ואכלתנון לתרוויהו: **אי אמרת מיגז גייז לקיא.** דהכי דבהפרת ארוס פקע איסור דאב זיתא אידך דכדקאי קאי ולקיא עליה מיהו כיון דלא ידעינן הי מייניהו קאי באיסוריה לא לקיא עד דאכלה תרויהון: **ואי אמרת מקליש קליס.** ליכא מלקות דהא קליש ליה כוליה נדרא וליכא אלא איסורא בעלמא. ומקשו הכא למה לי תרין זיתין דנקט דהא בפ' שבועות שתים בתרא (שבועות דף כב.) מ"ר פפא דבכל שהוא בקונמות לוקה י"ל משום דאיכא התם מאן דס"ל דאפי' בקונמות לא לקי עד דאיכא כזית נקט לה הכא הכי לרווחא דמילתא מ"נ משום שבועה נקט לה ©דבכלל נדר שבועה כדאמרינן לעיל [מ.] נדר גדול נדר נאלהי ישראל ובשבועה בפחות מכשיעור ליכא מלקות מ"נ דלוקה דקאמר הכא לוקה בקרבן קאמר לענין מעילה דלכ"ע ©ליכא קרבן בפחות מכשיעור ואשכחן דכוותיה כדאמרי' (ב"מ מג.) ילקה ביתר ובחסר. הרשב"ץ ז"ל: **הא שמע אימתי אמרו מה הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל אודם שמע והפר או ששמע ושתק ומת בו ביום.** הא דקתני ומת בו ביום אשמע ושתק קאי דדוקא בו ביום דאכתי לא קיימיה בעל יכול האב להפר אבל מת ביום שלאחריו לא הוא קיימיה בעל דכיון שלא הפר גלי אדעתיה דמינח ניחא ליה הלכך אין האב הבא מכחו יכול להפר אבל שמע והפר אפילו מת ביום שלאחריו יכול להפר דאע"ג דמכי מיית ליה בעל בטלה הפרתו והאב צריך להפר חלק הבעל עם חלקו אפילו הכי כיון שכבר הפר אי אפשר דלהוי גדי בעל כהקמה אע"פ שנתבטלה הפרתו דהא מ"מ גלי אדעתיה דלא ניחא ליה בההוא נדרא ומאי הוה ליה למעבד. וה"נ מוכחא סיפא דקתני אבל

ואם היו תהיה לאיש מאי עביד ליה. מצין אים לאשתו שמעי' דבעל ואב מפירין אף בקודמין מדלא מיעט הכא קודמין כמו שמיעט בנשואה: מוקי ליה לאידך (דרבא) [צ"ל דרבה]. דדרים מיניה לקמן דנתרוקנה רשות לאב (ורבנן) [צ"ל ורבה] סבר דמרתי ש"מ מוי"ו דואם שמעינן דערביהו מהא קא' ומדכתיב שתי הויות שמעינן דנתרוקנה רשות לאב: שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה. דבקרא אחרינא כתיב לענות נפש אישה יקימנו ולא שמעינן שהבעל מיפר אלא נדרי עינוי נפש כגון לא אוכל לא אחרג ושמעינן מהאי קרא אף דברים שבינו לבינה אפילו אין בהם עינוי נפש כגון שנדרה שלא לעבדו ולשמשו ולפי' אב מבעל לנדרי עינוי נפש: **בעל מינז גייז או מקליש קליש.** אלום שמפר עם האב מינז גייז ומסקנא תלי הנדר בהפרתו ואלי הנדר נשאר באיסורו: **או מקליש קליש.** ומסיר תלי האיסור מכל הנדר והוא הדין נמי דמתבטלת ליה בהפרת האב אלא חדא מנייהו נקט: בגון דנדרה מתרין זיתין **ואכלתינון לתרוויהו.** א"ל מינז גייז ומסקנא תלי הנדר בהפרתו ואלי הנדר נשאר באיסורו: **א"א** מקליש קליש. כיון שנקלש והוסר נתבלק המלקות ואלי לדיקן זית הייינו בתתם אבל במפרש אמרינן בפ"ג דשבועות דאוסר עצמו בכל שהוא: בזמן **שלא שמע הבעל.** קודם שימות כו': נתרוקנה רשות **לאב.** כמו אדם המריק שקו ונותן לחבירו כל מה שהיה בשק כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב בו הה:

מסורת הש"ס

א) [לקמן ע. אימתא דרבה ורבה וגירסת הילקוט רבא], **ב)** [מזיר יט. כא: לקמן עא.], **ג)** [תוספ' פ"ו לקמן ע. עב. עח.], **ד)** [לקמן ע.], **ה)** ל"ל אי דבריס,

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם היו: **(ב)** שם קודש שימות או ששמע והפר או ששמע ושתק ומת בו ביום כל"ל וע"כ כך הוא לקמן תחלת דף ע"ב וכן הוא בפירוש: **(ג)** רש"י ד"ה בין איש וכו' לבתו איש ואב דכתיבי בהאי קרא וכו' איש לאשתו ואב לבתו הרי כבר נאמר: **(ד)** ד"ה לאידך דרבה וכו' קודמי הויה שניה: **(ה)** ד"ה ואי אמרת וכו' הא איתתא כי אכלה וכו' דהנדר אינו חמור הס"ד: **(ו)** ד"ה אי ששמע וכו' הוה בעל קיים מלי מיפר:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה ואי אמרת וכו' דבכלל נדר שבועה. עיין לקמן דף פ ע"ב: **בא"ד ליבא** קרבן בפחות מכשיעור. ק"ל הא לענין קרבן שיעורו בפרוטה כדין מעילה כדאיתא בשבועות דף כב ע"א ולא תליא כלל בכזית וצ"ע:

מוסף רש"י

בעל מיגז גייז כו'. בעי בבעל והוא הדין לאב, והאי דבעי בבעל חד מנייהו נקט (ראמ"ה בשמו). אימתי אמרו. נתרוקנה רשות והאב יכול להפר אמר שמת הבעל, חלקו וחלק הבעל גם כן, אם לא הפר לה הבעל, אבל אם הפר לה הבעל ומת, בהפרת האב חלקו סגי (שם).

פירוש הרא"ש

בין איש לאשתו בין אב לבתו. משמע דנשאה אחת מיירי ערשות האב והבעל שולטין עליה וכן שמיהם מפירין אבל כל חד לחודיה לא דמשמע שהיא בין שניהם וכסף שותפין בה ומיהו מלי לאקשויי אימא בנשואה ומיכא דשמיע דמדכתיב בית אישה דאין בית אישה אלא בעלה ומיכא דשמיע לעיל דמדכתיב בית אביה דאב מכלל דבעל מיפר לחודיה ולכך אינו מיפר בקודמין: **ולתנא דבי רבי ישמעאל** ע"כ משום שותפותיה דאב מכלל דבעל מיפר לחודיה ולכך אינו מיפר בקודמין: **ואם היו תהיה לאיש מאי עביד ליה.** מצין אים לאשתו שמעי' דבעל ואב מפירין אף בקודמין מדלא מיעט הכא קודמין כמו שמיעט בנשואה: מוקי ליה לאידך (דרבא) [צ"ל דרבה]. דדרים מיניה לקמן דנתרוקנה רשות לאב (ורבה) [צ"ל ורבה] סבר דמרתי ש"מ מוי"ו דואם שמעינן דערביהו מהא קא' ומדכתיב שתי הויות שמעינן דנתרוקנה רשות לאב: שהבעל מיפר דברים שבינו לבינה. דבקרא אחרינא כתיב לענות נפש אישה יקימנו ולא שמעינן שהבעל מיפר אלא נדרי עינוי נפש כגון לא אוכל לא אחרג ושמעינן מהאי קרא אף דברים שבינו לבינה אפילו אין בהם עינוי נפש: **בעל מינז גייז או מקליש קליש.** אלום שמפר עם האב מינז גייז ומסקנא תלי הנדר בהפרתו ואלי הנדר נשאר באיסורו: **או מקליש קליש.** ומסיר תלי האיסור מכל הנדר והוא הדין נמי דמתבטלת ליה בהפרת האב אלא חדא מנייהו נקט: בגון דנדרה מתרין זיתין **ואכלתינון לתרוויהו.** א"ל מינז גייז ומסקנא תלי הנדר בהפרתו ואלי הנדר נשאר באיסורו: **א"א** מקליש קליש. כיון שנקלש והוסר נתבלק המלקות ואלי לדיקן זית הייינו בתתם אבל במפרש אמרינן בפ"ג דשבועות דאוסר עצמו בכל שהוא: **בזמן שלא שמע הבעל.** קודם שימות כו': נתרוקנה רשות **לאב.** כמו אדם המריק שקו ונותן לחבירו כל מה שהיה בשק כן הבעל נשאר ריקן והוריש לאב בו הה:

תוספות

בין איש לאשתו בין אב לבתו מכאן וכו'. דמשמע ליה דבאשה אחת מיירי דקאמר דשתי רשויות עליה ואישה ואכתי איכא למימרך ואימא בנשואה נמי מפירין אביה ובעלה ולתרץ דלפנינן לעיל מדהכא כתיב בית אישה ולהכא דקאמר שאינו מיפר בקודמין והכא לא כתיב ומיפר בקודמין שמע מינה דמשום שותפות דאב דאב הוא דמיפר בקודמין: **ותנא דבי ר' ישמעאל** היו תהיה למה לי. נרא' לפרש דלא מגופא דקרא קא בעי דהא אינטריך למימר דמיפר בקודמין אלא פריך מסמיכות דקרא למה לי כי נמי לא סמכה הכתוב ידענו שפיר דאב ובעל לריכין לחפר אם יהם מקרא דבין איש לאשתו: **מיבעיא** ליה **לבאידך דרבא.** דדרים לקמן מת הבעל נתרוקנה לרשות האב ומן הסמוכין דרים ליה ואם תאמר והא אינטריך הא דהיו תהיה להא דרשא דלעיל שהבעל מיפר מן האירוסין ויש לומר כיון דהוה מלי למכתב היו וכתב תהיה שמע מינה דאתי לומר נתרוקנה רשות לאב: **ורבא.** דדרים ביה מילתיה דלעיל אל דר' ישמעאל למה לי לומר שהבעל מיפר בדברים שבינו לבינה וכן בין אב לבתו לומר שיפר האב דברים שבינו לבין בתו דס"ד דאפילו מכל דבר כיון שאינו מפרש שום דבר שאינו מיפר קמ"ל דברים שבינו לבין בתו דוקא ©) דדברים מעינוי נפש: **איבעיא** להו. ארוס דמיפר בלא אב מיגז גייז מה מיפר מבטל ואלי הנדר נשאר על עומדו כאשר בתחלה או מיקלש קליס בהפרתו מקליס כל הנדר נתברע כולו וה"ה דמלי למיעבי מאב אי מיגז גייז או מיקלש קליס בהפרתו דשמיפר בלא בעל: **היכא מיבעיא** ליה. כלומר ונפקא מייניה כגון דנדרה מזיתים שאמרה שלא תאכל מכל זיתים אי אמרת מיגז גייז לקייא אחלי הנדר במקומו עומד ונשאר האיסור על הנאתיד ועובר בבל יחל ואי מיקלש קליש איסור בעלמא דנתברע כל הנדר ואין כאן אלא איסור בעלמא: **אימתי אמרו** מת הבעל נתרוקנה לרשות **האב** כגון **שלא שמע** בעל **או** שמע **והפר.** דכיון דבעל לא קיים לה יפר דבעל לא קיים לה יפר

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פי"ח מהל' נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף יא:

אבל אם שמע וקיים או ששמע ושתק ומת ביום שלאחריו אין יכול להפר שמע אביה והפר לה ולא הספיק בעל לשמוע עד שמת האב [א]זו היא ששנינו [ב]מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל [ג]זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל [ד]אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מיפר אלא בשותפות שמע

אבל אם שמע וקיים מו ששמע ושתק ומת ביום שלאחריו אין יכול להפר ואם איתא דשמע והפר נמי כי מת ביום של אחריו אינו יכול להפר לאשמועינן הכי דשמע והפר כי מת ביום של אחריו אין יכול להפר והויא רבותא טפי משמע ושתק אלא ודאי מדלא קתני הכי שמעת מינה דשמע והפר אפילו מת ביום שלאחריו נתרוקנה רשות לאב ומאי מיפר: **שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל.** מחינא להו לקמאי ז"ל דאמרי דמאי דקתני לא הספיק הבעל לאו דוקא ובכדי נסביה ובאיך בדי אחריני נמי הכי אמרי' ולא סליק להו פירושא לפוס עניות דעתין ומשום הכי חזינא לפרושיהו להני בדי. והכי מתחזי לי דהאי דנקט ולא הספיק הבעל לרבותא נקטיה דאע"ג דלא נראו נדרים הללו לאדום ולא זכה בהן וכדאמרינן לקמן[ג] אימא ר"מ בנדרים שלא נראו לאדום דאלמא כל שלא נראו לו הורע כחו בהן וסד"א דכיון דאב הפר ובעל לא זכה כלל כי מיית ליה אקלים ליה האי נדרא טובא ולא משתייר ביה אלא פורתא וסד"א דלההוא פורתא תסגי ליה בהפרת בעל קמ"ל דאע"ג דהאי נדרא אקלש ליה טובא לההוא פורתא נמי דמשתייר ביה לא מצי בעל מיפר וכי היכי דאשמעינן בריש דלף על גב דלא אקלים נדר כלל דהיינו שמע הבעל ושתק דאפילו הכי אב מצי מיפר הכא נמי אשמעינן דאף על גב דאקלים ליה טובא בעל לא מצי מיפר: **שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב.** הכא נמי בהך בבא אשמעינן רבותא בהפר הבעל ולא הספיק [האב לשמוע] דאפילו הכי מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ולא הספיק הוא דחדית הכא דאי לא היינו קמייתא. וכי תימא אדרבה דהא אשמעינן ריש רבותא דבזמן ששמע הבעל ושתק אע"ג דלא אקלים ליה נדרא כלל נתרוקנה רשות לאב וק"ו השתא היכא דנדרא אכתי כדקאי קאי אב מצי מיפר היכא דאקלש ליה כי הכא דבעל הפר ולא נראו לאב עדיין דעדיפא ליה הפרת בעל מיבעיא דמצי אב מיפר דהא אמרת בבבא דשמע אביה דרבותא אשמעינן דאע"ג דהפר אב ולא הספיק הבעל לשמוע דאקלים ליה נדרא טובא לא מצי בעל מיפר ואי התם הויא רבותא ההוא גוונא דלא מצי בעל מיפר היכי להוי הכא רבותא ההוא גוונא גופיה דאב מצי מיפר איבדא ודאי דהכי הוא ולא תקשי לך דאיכא למימר הכי ואיכא למימר דכיון דהפרה דקמא מעליא הוא דהא לא נראו לשני אקלים ליה נדרא טובא ולא משתייר ביה אלא פורתא ולההוא פורתא סלקא דעתך אמינא דתסגי ליה בהפרה דאידך דאי להכי אשמעינן ריש דאפילו בההוא פורתא לא נתרוקנה רשות לבעל ואיכא למימר נמי דכיון דהפרה דקמא מעליא היא כיון דהפר ולא נראו לשני אקלים ליה נדרא טובא ולא משתייר ביה אלא פורתא דימא דההוא פורתא כיון דקלים ליה טובא אינו כדאי להורישו לאב וכדקאמרי בית הלל לקמן [סט.] בבבא בתרייתא דהך בריתא דאין יכול להפר מפוס דכיון דקלים ליה נדרא טובא לא מצי אב למזכי ביה וה"נ אימא הכי קמ"ל דאפ"ה נתרוקנה רשות לאב מפוס דנהי דבעידנא דהפר לה בעלה הויא הפרתו הפרה מעליא לאקלושי נדרא טובא דהא אכתי לא הספיק האב לשמוע אפ"ה כשמת בטלה לה לגמרי ומש"ה חזי אב למזכי ביה מש"כ בבבא בתרייתא דכיון דאכתי איתיה לאב לא בטלה הפרתו וכיון דנדרא מקלש קלים לב"ה לא מצי זכי בחלקו של בעל. וכי תימא א"כ מצינא אמינא איכא דהיינו טעמא בשמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב דלא נתרוקנה רשות לבעל דהיינו טעמא מפוס דאקלים נדרא טובא ולא מצי בעל למזכי ביה הכא אבל היכא דלא הפר אב דאלים ליה נדרא זכי ביה בעל לא מצית אמרת הכי דאי היכא שלא הפר אב מצי זכי בעל כי הפר נמי בדין הוא דליזכי ביה דהא חזינא באידך בבא דאע"ג דהפר בעל ולא הספיק האב לשמוע מצי מיפר אב אלמא לא גרע דייה דמאן דמצי מיפר מפוס האי אקלושי נדרא. וכ"ת ה"מ אב דעדיף אבל בעל דגרע מצינא אמינא דמפוס האי אקלושי הוא דלא מצי מיפר ואי לא קלים כלל מצי מיפר לא מצית אמרת הכי דאי האי אקלושי דקאמרת מלתא היא אפילו אב נמי לא מצי (אב) מיפר דהא חזינן בסיפא דב"ה אמרי דמפוס דקלים נדרא לב"ה אב לא מצי מיפר הלכך אי בשהפר א' מהם ומת ולא הספיק השני לשמוע קלים נדרא כי שמע בעל והפר ולא הספיק האב לשמוע היכי מצי אב מיפר אלא מאי אית לן למימר דכיון דמיית ליה ההוא קמא דהפר בטלה לה הפרה דיליה ומפוס ההיא קלישותא לא גרע זכותיה דאידך וממילא שמעי' דכי תנא שמע אביה והפר לה ולא הספיק [ג]האב לשמוע עד שמת האב דלא נתרוקנה רשות לבעל דכי נקט הפר ולא הספיק לרבותא נקטיה והה"נ דבשלא הפר אב לא נתרוקנה רשות לבעל. וכן נמי בבבא דשמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל לא מצית אמרת דמש"ה נתרוקנה רשות לאב מפוס דאקלים ליה נדרא ולא אשתייר ביה אלא פורתא דהא אשמעוינן ריש דשמע הבעל ושתק ומת דלא אקלים ליה נדרא כלל דאפילו הכי כי מיית ליה בעל [ד]נתרוקנה רשות לאב: **שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר אלא בשותפות.** בהך בבא אשמעוי' רבותא טפי ממאי דאשמעוינן בבבא דשמע אביה והפר לה דמסיק בה נמי מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל דבשלמא התם איכא למימר דנהי דבעידנא דהפר לה אב הויא הפרתו הפרה מעליא ואקלים ליה נדרא טובא ולא אשתייר ביה אלא פורתא כיון דלא הספיק הבעל לשמוע אפ"ה מכי מיית ליה אב קם ליה נדרא כדמעיקרא דהא מכי מיית אב בטלה לה הפרתו ולית בה מששא הכי כיון דאקלים ליה נדרא בדין הוא דבעל דלא נפיש חיליה לא מצי מיפר אבל הכא דאיקלים ליה האי נדרא דהא הפר בעל ולא הספיק האב לשמוע ואכתי נדרא בקלישותיה קאי דלא בטלה לה הפרת בעל דהא איתיה וס"ד אמינא כיון דקלים ליה ולא אשתייר ביה לאחר מיתת האב אלא פורתא לההוא פורתא תסגי ליה הפרת בעל קמ"ל דאפ"ה אין הבעל יכול להפר שאע"פ שלא זכה אב מעולם בנדרים הללו דהא לא נראו לו וקלישי להו נמי טובא דהא הפר להו בעל ואכתי איתיה אפילו הכי אין הבעל יכול להפר דמילתא פסיקתא היא שאין הבעל מיפר אלא בשותפות והיינו דנקט האי לישנא ולא נקט לא נתרוקנה רשות לבעל כדקתני לעיל משום דבההוא דזכה בהן אב ואיבטילא לה הפרה דיליה שייך למימתי לא נתרוקנה דמשמע דזכה בהו אב ולא נתרוקנה רשותו אבל הכא אב לא זכה כלל והפרה דבעל איכא למימר דלא איבטיל כיון דלא מת ואפ"ה מילתא פסיקתא היא שאין הבעל מפר אלא בשותפות. ואיכא בהך בריתא עד השתא ארבע בדי תרי בנתרוקנה רשות לאב ותרי בלא נתרוקנה רשות לבעל ובכל חדא אשמועי' רבותא כדפרישית וכסדרייהו קתני להו נתרוקנה ולא נתרוקנה ולא נתרוקנה. כן נראה לי פירושא דהנך בדי: שמע

האב יפר הכל קמ"ל דאין הבעל מיפר אלא בשותפות אע"ג דהיה ראוי לומר בכאן נתרוקנה רשות לבעל ולהכי נקט לעיל לא נתרוקנה רשות לבעל והכא קאמר אין הבעל מיפר אלא בשותפות:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פי"ח מהלכות נדרים הלכה יח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף טו:
ז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
ח ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף טו:

תוספות

כיון דקיים בעל: ה"ג שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב אינו יכול להפר. ע"י הבעל דלא נתרוקנה לרשות הבעל ולא סגי בהפרת אב והבעל אינו מיפר דבעינן אב קיים בשעת הפרת הבעל הלכך הפרה דאחר מיתת האב לא כלום היא ובהפרה שהפר האב לפני מותו לא סגי כיון דהבעל לא הפר: ה"ג שמע בעלה והפר לה ולא הספיק [האב] לשמוע עד שמת הבעל והו ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. והיינו כמו ריש אלא ענין אחר הוא דהכא מת הבעל קודם שמע [האב] שנדרה ומיחל ליה למיתני בכל הענינים: שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת האב אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מיפר אלא בשותפות. ולאי מריש שמעינן לה אלא מפוס דבעי למיתני איפכא גבי האב תניא נמי הכי גבי בעל שמע אביה והפר לה ולא הספיק בעלה לשמוע עד שמת מחר אב ומיפר חלקו של בעל וזה לא שמעינן מריש דהכא הפר אב בחיי בעל ולא הועילה כלום אותה הפרה שוב לא תועיל הפרתו דלא מצינו ב' הפרות בחדש אחד לכך אשמעינן דאחר אב ומיפר:

מסורת הש"ס

א) [לקמן ע.], ב) [דף ע.:], ג) [ל"ל הבעל], ד) ס"א לא נתרוקנה,

מוסף רש"י

או ששמע ושתק. ומת ביום שלאחריו, דהוי קיום אין יכול להפר. כלומר אעפ"י שלא שמע עד למחר, דהוי מחר יום שמעו לאב (ראב"ה בשמו). מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. לאין הבעל מיפר אלא בשותפות (לקמן ע.).

פירוש הרא"ש

אין יכול להפר. כיון שקיימן מאליו: שמע אביה והפר ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. ואינו יכול להפר מלקו תימה כיון שהאב הפר מלקו למה לא יפר הבעל מלקו אחר מות האב דהא דאמרינן מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל היינו היכא דלא הפר האב והיה צריך האליוס להפר כל הנדר והוא אינו יורש זכות האב אבל היכא שכבר הפר האב מלקו למה יגרע כח הבעל במיתת האב שלא להפר מלקו וי"ל כיון דלא נגמרה ההפרה בחיי האב נתבטלה גם הפרת האב והוא צריך להפר הכל וכן מוכח מהא דקאמר שמע הבעל והפר נתרוקנה רשות לאב דמשמע דיורש רשות הבעל וצריך להפר כל הנדר מדלא קאמר מפר האב מלקו אלמא נתבטלה הפרת האליוס כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו ה"נ נתבטלה הפרת האב: שמע הבעל והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. דאי מרישא אימא ה"מ היכא דשמע בחיי הבעל והוה ראוי להפר נדר זה בחיי הבעל הלכך כשמת יורש את זכותו קמ"ל דאפילו לא שמע האב בחיי הבעל נתרוקנה לרשותו: שמע הבעל והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מיפר אלא בשותפות. וקמ"ל הך בבא דלא תימא דהא דאמרינן לא נתרוקנה רשות לבעל ה"מ היכא דלא שמע בחיי האב אבל היכא דשמע בחיי האב והיה ראוי להפר אם מת

שמע אביה והפר לה. בו ביום ולא הספיק הבעל לשמוע שיפר לה עד שמת חוזר (א) ומיפר חלקו של בעל ואין צריך להפר חלקו הואיל וכבר הפר: **ב"ה אומרים אין יכול להפר.** חלקו של בעל בלבד אע"כ חוזר ומיפר חלקו עמו משום דסבירא להו מקלים (ב) היכא דהפר חד בלא חבריה ואכתי הוי הנדר שלם אלא שאין איסורא חמור כבתחלה וכיון דאכתי הנדר שלם הוא מיבעי ליה לבטל חלקו וחלק הבעל דנתרוקנה רשותו לו: **וביה שמאי סברי מיגו קא גייז.** כי קדם האב והפר חלקו אתכו לשניס ונתבטל חציו ועדיין חציו קייס וכשמיפר עכשיו חלקו של בעל הוי שלו מופר: **ש"מ.** דתנאי היא ומקלש קלים כבית הלל: **יש שאלה בהקס.** שאם קיימו לה נדרה האב והארוס ונשאלו על הקמתן מהו מי יש שאלה ויכולין להפר לה או לא: **יש שאלה בהפר.** היכא דקיים האחד והיפר האחד יכול האחר לשאול על הקמתו במקום שהפר כבר השני והוי מופר (ג) : עניין אחר **יש שאלה בהפר.** כלו' אע"ל יש שאלה בהקס מי הוי מופר הנדר בשותה שאלה דהקמה דאין צריך לומר לה (ד) בהפרתו או אין שאלה בהפר דלא הוי מופר אע"כ מפר לה בעל או האב לאחר שנשאל דבאותה שאלה דהקמה לא הוי מופר לה: **פ"ש נשאלין על ההקס.** לגישנא קמא נשאלין על ההקס ומותרין להפר לה: **ואין נשאלין על ההפר.** דהיכא דקיים אחד והפר אחד אין נשאל (ה) אלא או כולו בשאלה או כולו בהפרה בעינן. ולגישנא בתרא נשאלין על ההקס ומותרין להפר לה אח"כ ואין נשאלין על ההפר דאין הנדר מופר במה שמתיר החכס לבטל ההקמה אע"כ מיפר לה בעל או אב לאח"כ: ע"א **יש שאלה בהקס.** שקיים לה הבעל או האב הנדר ואח"כ הלך ונשאל עליו לחכס והתירו החכס (ו) מי אמרינן דכיון שקיים את הנדר שוב אין נשאלין עליו ולא הוי שאלה מעליא או דלמא כיון שהתירו חכס בטלה הקמתו ובטל הנדר: **אפ"ל יש שאלה בהקס יש (לה) שאלה בהפר.** כלומר במקום הפר שאם שמע את נדרה ולא רצה להפר אלא הלך ונשאל בו ביום על אותו נדר לחכס מאי מי אמרינן הואיל אם היא הולכת לחכס ונשאלת לו שיהא מתירה דהא לדברי הכל אם נשאלת לחכס יכול להתיר לה הכא נמי אם נשאל האב לחכס על נדר בתו יהא מותר הואיל ואי בעי מצי מיפר: **פ"ש דאמר רבי יוחנן נשאלין על ההקס.** באותו עניין שפירשתי ואין נשאלין על ההפר כמו כן: **קיים ליכי קיים ליכי.** תרי זימני ונשאל על הקמה ראשונה ובטלה: **מהו.** כלומר הקמה שניה דלא נשאל עליה בטלה באותה שאלה או לא: **פ"ש דאמר רבא.** בפ' וחלו מותרין (לעיל יח.) (ז) שבועה שלא אוכל שבועה כו' דאמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו ה"נ אם נשאל על הקמה ראשונה שניה חלה עליו: **אמר קיים ליכי והדר אמר מופר ליכי.** בתוך כדי דבור ובלשון הזה אמר בתוך כדי דבור ראשון ולא תיחול הקמה אע"כ חלה הפרה מהו מי ביטל ההקמה וקיים ההפרה או לא:

ת"ש

שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל. האי דקתני חוזר לא שיחזור להפר מה שהפר כבר דהיינו חלקו של אב אלא להכי תני חוזר משום שכבר הפר חלקו ועכשיו חוזר ומיפר חלקו של בעל ובהכי סגי ואין צריך שיחזור ויפר חלק עצמו משום דכיון דאיהו לא מת אע"ג דמית ליה בעל לא בטלה הפרה דאב: **אמר רבי נתן הן הן דברי ב"ש.** דקסברי דיכול האב להפר בכי האי גוונא ובהפרת חלקו של בעל בלחוד סגי משום דהפרה דאב כיון דלא מת לא אבטילא לה: **אבל בה"א אין יכול להפר כלל.** ואפי' חוזר ומפר חלקו וחלק הבעל. וקא יהבינן טעמא משום דלב"ש מיגז גייז כשהפר האב תחלה הפר חלקו בלבד וחלק הבעל לא נגרע כלל אלא עדיין הוא קיים לגמרי וחשוב הוא להוריש לאב ולב"ה מקלש קלים כשהפר האב חלקו נגרע חלקו של בעל ואינו חשוב להוריש לאב דכיון דאב אכתי איתיה הפרה דיליה לא בטלה לה ואכתי נדרא בקלישותיה קאי וכיון דקלים ליה חלקו של בעל לא מצי מפר אב. מיהו הני מילי בשלא נתארסה לאחר אבל נתארסה לאחר בו ביום אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה כדתניא לקמן (דף עח.) וכמו שנפרש עלה דההיא בס"ד. הדין הוא פירושא דהאי שמעתא דסמכא דעתין עילויה וחזינא לרבנן טובא מילי דלא נהירי ולא ברירי לן ולא חייסינא למכתביהו: **בעי רבה יש שאלה בהקס.** אם קיים הנדר ונשאל בו ביום על ההקס מי מצי מפר בו ביום או לא אבל למחר פשיטא דלא מצי מפר דלא גרע משתיקה: **ואפ"ל יש שאלה בהקס יש שאלה בהפר או אין שאלה.** נראה בעיני דלף על גב דבהפר לא שייך שאלה דבשלמא הקס כעין נדרא הוא אבל הפרה לא אפילו הכי מצבעינ לן אי יש שאלה בהפר משום דהפרה והקמה איתקוש להדדי וכדאמרי' לקמן (עו:) שאני הכא דאמר קראי' אישה יקימנו ואישה יפרנו את שבא לכלל הקס בא לכלל הפר לא בא לכלל הקס לא בא לכלל הפר ומשום הכי בעי אע"ל דיש שאלה בהקס בהפר מהו מי אמרינן נהי דלא שייכא ביה שאלה אפילו הכי אמרינן דיש שאלה *דאיתקושי איתקוש או דלמא למילתא דהפרה דלא חזיא ליה לא איתקוש. ומסקינן מדרבי יוחנן דלעניין שאלה לא איתקוש: **בעי רבה קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו.** מי אמרינן כיון דבעידנא דאפיק הקמה שניה מפומיה לא חיילא תו לא חיילא או דלמא נהי דבההיא שעתא לא חיילא היינו משום דבההיא שעתא איתא להקמה קמייתא דלא שבקה ליה לבתרייתא למיחל אבל כי איתשיל אקמייתא משכחא בתרייתא רווחא וחיילא: **פ"ש דאמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו.** לעיל בפרק וחלו מותרין (דף יח.) אמר רבא אמתניתין דשבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל. והכא נמי כי מתשיל אהקמה קמייתא שניה חלה עליו: **בעי רבה קיים ליכי ומופר ליכי ולא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה מהו.** חזינא בהך בעיא ובמאי דפשטינן בה מאי דאיתחזי לי. לרבה פשיטא ליה דהקמה לא חיילא דממ"נ אי הפרה חיילא הקמה לא חיילא דהני דלקמן (דף ע.) מספקא לן קיים ליכי שעה ומופר ליכי שעה אי חיילי תרוייהו או לא שאני התם שנתן קנצה להקמה והפרה אבל

שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל (א) א"ר נתן הן הן דברי ב"ש ב"ה אומרים (ב) אין יכול להפר ש"מ לב"ש מיגז גייז לב"ה מקלש קליש (ג) ש"מ בעי רבא יש שאלה בהקם או אין שאלה בהקם (ד) את"ל יש שאלה בהקם יש שאלה בהפר או אין שאלה בהפר ת"ש (ה) דא"ר יוחנן (ו) נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר בעי רבה קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו ת"ש (ז) דאמר רבא (ח) אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו בעי רבה קיים ליכי ומופר ליכי ולא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה מהו

תא

מסורת הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שמע אביה וכו' חוזר האב ומיפר חלקו: (ב) ד"ה ב"ה אומרים וכו' מקלים קליש היכא דהפר וכו' שאין איסור חמור כל"ל והד"א עם ד"ה וב"ש וד"ה ב"ש: (ג) ד"ה יש שאלה וכו' והוי מופר או לא הס"ד וב"ג ע"ל סוף הפרק פי' בע"א ע"ש דף עט: (ד) ד"ה ע"א יש וכו' ומר לה תו בהפר לו אין שאלה: (ה) ד"ה ואין נשאלין וכו' אין נשאל על הקמתו אלא או כולו בקיום או כולו (בהפרה) תז"מ וב"ג ס"א בשאלה: (ו) ד"ה ע"א יש שאלה בהקס וכו' עליו לחכס והתירו החכס מאי מי אמרינן דכיון וכו' מצי מיפר או לא הס"ד: (ז) ד"ה ת"ש דאמר וכו' מותרין אהא דתנן שבועה שלא וכו' ואמר רבא:

גליון הש"ס

בר"ן ד"ה בעי רבה וכו' דאיתקושי איתקוש. עיין בר"ן לקמן דף פו ע"ב ד"ה למימרא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' יש שאלה בהקס. אם אין שאלה בהקס. נ"ב עמ"ש על הגליון לעיל דף סז ע"א ודו"ק:

פירוש הרא"ש

שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל. כך גם שמעינן מרישא דכיון דהפר האב בחיי הבעל ולא הותרה באותה הפרה שוב לא תועיל הפרתו דלא מצינו שני הפרות בשם אחד קמ"ל: הן הן דברי ב"ש. דסבירא להו מיגז גייז וכשהפר האב נשאר חלק הבעל שלם באיסורו וחזר לו האב ומפר חלקו בלא בעל: **אבל ב"ה** סברי מקליש קליש. וכיון דלא אפשר דנשאר חלק הבעל שלם אין בו כדי להוריש לאב ולא תפסה בה זכיה ואין האב יכול להפר חלק הבעל ואע"ג דנתבטלה הפרת האב כיון שלא הפר הבעל מ"מ מיד כשהפר האב מקלים קלים מלק הבעל אבל בריאת היכא דהפר הבעל ומת דנתרוקנה רשות לאב ומפר לכל ולא אמרינן מיד שהפר הבעל מקלים קלים חלק האב ושוב אין לו הפרה (כסמנת) הבעל דדוקא היכא דמקלים קלים חלק הבעל על ידי הפרת האב אין האב יכול נזכות בו אבל בריאת שהאב קיים יכול הוא להפר חלקו אף על גב דמקלים קלים ואגב זה נמי מפר חלק הבעל: יש שאלה בהקם. אם אמר לה קיים ליכי ונשאל לחכם על הקמתו מהניא ליה הפרה או לא אמרינן הא דכתיב ביה לא יחל דברו ודרשינן אבל אחרים מותלין לו אבל קיום נדר של אשתו לא או דלמא קיום נדר כנדר דמיא: יש שאלה בהפר או לא. מי אמרינן כיון דיש שאלה בהקם הוא הדין נמי בהפר ואם הפר לה אין לה שאלה: קיים ליכי קיים ליכי שני פעמים. ונשאל על הראשונה מהו מי אמרינן השני כמאן דליתיה דמי כי כבר נתקיים הנדר על ידי הראשון או דלמא השתא דנשאל על הראשון חל השני וכיון דנשאל גם עליו: ת"ש דאמר רבא אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו. רבא אמרה למילתיה אהא דתנן בפ"ג דשבועות (דף כז:) (ט) שבועה שלא אוכל שבועה שניה אוכל דאי אינו חייב אלא אחת משום דאין שבועה על שבועה ואמר רבא אם נשאל על הראשונה חייב על השניה משום שניה מתלת אלא וקיימא ולכי משכחת רווחא חיילא והוא הדין קיים ליכי קיים ליכי דשני חל כי מתשיל אי לכי מתשיל אקמייתא ליכי ולא אמר לא תחול הקמה אלא אם כן תחול הפרה פשיטא דאלה הקמה שאמר בתחלה ושוב לא תחול הפרה ואפילו לרבי יוסי דאמר אף בנגמר דבריו אדם נתפס ואפילו תרוייהו הני מילי גבי עולה ושלמים דיכולין לחול שניהם אף זה אחר זה דהכא בדמיו עולה ושלמים אבל הכא דאי אפשר לחול זה אחר זה מודה רבי יוסי דאמרינן תפוס לשון ראשון:

מסורת הגהות הש"ס

ט א מיי' פי"ח מהלכות נדרים הלכה יט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף טו:

י ב [מיי' שם הל' ט] טוש"ע שם סעיף ה:

יא ג מיי' שם פי"ג הל' כ טוש"ע שם סעיף טו:

יב ד מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ג:

מוסף רש"י

ב"ה אומרים אין יכול להפר. אין הפרת חלק הבעל כלום אלא אם כן מחזר ומפר חלקו (מאירי בשבמ). יש שאלה בהקם. נערה המאורסה שנתני רשויות עליה וקיים האחד את נדרה והשני נשאל על נדרה שנעשה אליה לחרטה שבטל הנדר ואין הקמת מכבו כלום, אבל אם הפר האחד והשני נשאל על נדרה אין זה כלום, שאין הנדר ניתר אלא בהפרה ואלו בשאלה (שם, ע"ש). נשאלין על ההקם. שאם קיים לה לנערה המאורסה אביה או בעלה והלך השני ונשאל לה על נדרה של זו ואח"כ הלך זה שקיים ונשאל על הקמתו (לקמן עט.). ואין נשאלין על ההפר. אם הפר לה אחד מהן והלך חברו ונשאל לחכם על חלקו, אין זה שאלה, כי שאין נשאלין על נדר שאינו נדר כגון זה שמופר במקצת הוי נדר ואינו נדר (שם).

תוספות

אמר רבי נתן הן הן דברי ב"ש. אהכ סיפא קאי ובה"א אינו יכול להפר האב ש"מ לב"ש מיגז גייז אב שמיפר חלקו וחלק הבעל כדקאי הלכך הוריש לאב וב"ה סברי מיקלש קלים בהפרה לאב ונדר גרוע הוא הלכך אין יכול הבעל להוריש לאב דהכי נמי מיגז גייז לא יפלו לבעל וי"מ דב"ה פליגי נמי אריש דהפר הבעל ומת דאמר דמפר וב"ה אומרים אינו יכול להפר כיון דהפר בעל מיקלא קלים (ונתגרע) הנדר ולא יועיל להתבטל ע"י הפרה דאב גרידא ולב"ש מיגז גייז ונשאר נדר אחוב ומועיל לבטלו הפרה דאב ויכול להיות דלא פליגי בריש מעשה דהפרת הבעל נתבטל לפי שאינו קיים בשעת הפרת האב אי נמי שבתחלה לא הפר האב מתוך שחלקו קיים יפר לו חלק הבעל: יש שאלה בהקם. אם הקים הבעל ונשאל לחכם מהו שיוכל הבעל להפר וכו' ביום מייירי דאי ביום של אחריו לא מועיל השאלה דמוקם [הנדר] לעולם [וכ"ש] כיון דקיים: יש שאלה בהפר. אם נשאל על הפרתו מי אמרינן שהנדר חזר לאיתנו או לא: פ"ש [דאמר ר"י] נשאלים על ההקם ואין נשאלים על ההפר: בעי רבה קיים ליכי קיים ליכי ונשאל על הקמה ראשונה מהו. מי אמר דיכול להפר לפי דהקמה שניה אינה כלום שהרי לא חלתה על הראשון דאלה מי משכחת רווחא חיילא: פ"ש [דאמר רבא אם] נשאל על הראשונה כשנשבע ב' שבועות שלא יאכל ככר זה דשבועה שניה לא חלתה מיד ומושבע ועומד מהראשונה שניה חלה עליו דכי משכח רווחא חיילא וה"נ כי משכח רווחא חיילא: קיים ליכי מופר ליכי ולא תיחול הקמה עד דחיילא הפרה מהו. מי חיילא בתרא לו קמא אבל לא מבעיא ליה [אם אמר] קיים ליכי ומופר ליכי ולא אמר לא תיחול הקמה עד למחר וכו' דהא ודאי הקמה שאמר תחלה חלה והפרה ולא מיבעיי למ"ד תפוס לשון ראשון אלא אפילו לרבי יוסי דאמר אף בנגמר דבריו אדם נתפס ואפילו תרוייהו גבי תמורת עולה ותמורת שלמים (תמורה דף כה:) היינו דוקא התם דיכולין לקיים שניהם אף זה אחר זה להבית בדמי חציה עולה וחציה שלמים אבל הכא דאי אפשר לחול זה אחר זה כיון דחל הראשון לא תחול אחריו שני:

עין משפט נר מצוה

אבל הכא שלא נתן קנבה פשיטא דאי הפרה חיילא הקמה לא חיילא וכדכתיבנא ואי אמרת דהפרה לא חיילא מינה דהקמה נמי לא חיילא דהא אתני ואמר דלא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. הלכך פשיטא ליה לרבה דהקמה לא חיילא אבל בהפרה הוא דמספקא ליה מי אמרינן כיון דאקדים ואמר קיים ליכי ובתר הכי אמר מופר ליכי משמע דאתני דתיחול הפרה בתר הקמה ולא תיחול הפרה אא"כ קדמה לה הקמה אלא (ג) דממ"נ אתני לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה ולא אתני נמי איפכא לא תחול הפרה אלא אם כן חלה הקמה משום דכיון דאקדים קיים ליכי למופר ליכי סמיך אלישניה דהקמה חיילא דבריש אדכר לה וליכא דליעבד עלה ואדרבה משום דחייש דחייא הקמה כולי האי עד דלא שבקה רווחא להפרה אתני ואמר דלא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה והרי הוא כאילו התנה על שתיהן שיחולו הקמה בתחלה ואח"כ הפרה או דלמא נהי דאמר ומופר ליכי בתר קיים ליכי לאו דתחול הפרה בתר הקמה איכוין אלא משום דא"א לקרות שני שמות כאחד ומיהו האי גברא בהפרה קפיד דתחול דהא אמר דלא בעי דתחול הקמה אא"כ חלה הפרה ודעתו היה שיחולו כאחת מיהו משום דקפיד טפי דתיחול הפרה מהקמה אתני שאם חלות ההקמה מעכב חלות דעתיה דלא תיחול הקמה אבל אע"ג דחלות הפרה מעכב חלות הקמה לא אתני דלא תיחול הפרה הלכך הפרה חיילא הקמה לא חיילא: **ופשטינן לה מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי.** דאפליגו דומיא דהך גוונא בתמורה בפרק כילד מערימין (דף כה:) דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר וכו' ואמרינן עלה בגמרא התם דהכל מודים באומר תחול זו ואחר כך תחול זו דברי הכל תפוס לשון ראשון דאפילו רבי יוסי מודה משום דאי אפשר לנתמר דחיילא תמורת עולה תחול תמורת שלמים לא תחול זו אלא אם כן חלתה זו תרוייהו קדשן משום דהתם אפשר לתמורת עולה ותמורת שלמים לחול כאחת דתרעה בהמה זו עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים לא נחלקו אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים רבי מאיר סבר מדהוה ליה למימר תמורת תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואחר כך תחול זו ור"י סבר דאפשר דמאי דקאמר תמורת תמורת עולה תמורת שלמים טעי דסבר אי לא אמינא תמורה אכל חד וחד לא חיילא תמורה אתרוייהו הלכך בודקין אותו אם אמר לעולה ושלמים נתכוונתי תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו חצי דמיו לעולה וחצי דמיו לשלמים. אלמא פלוגתייהו דרבי מאיר ורבי יוסי תליא במוליא שני שמות מפיו אי אמרינן שיחול השני אחר הראשון או שיחולו שניהם בבת אחת הוא"ל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת. ומש"ה אמרינן לרבי יוסי ודאי אפשיט בעיין דכי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר אלא בבת אחת הלכך הפרה חיילא. וכי תימא אפ"ה היכי חיילא דהא אסיקנא לקמן דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מילתא היא דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה דהא אתני ואמר לא תיחול הקמה הלכך לרבי יוסי פשיטא דהפרה חיילא. ואפי' לר"מ נמי פשטינן הכי דאע"ג דאמר התם דכי אמר תמורת שלמים בתר תמורת עולה קאמר ולא חיילא הכא שאני דכיון דאמר לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה גלי אדעתיה דאהפרה הוא דקפיד אהקמה לא הלכך כי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר דהיכי תחול בתרה כיון שאי אפשר להקמה שתחול. וכ"ת אמאי לא אמרינן ואפי' ר' מאיר לא קאמר אלא התם מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו וכסוגיא דהתם אבל הכא דליכא לישנא יתירא בבת אחת קאמר לאו מילתא היא דבשלמא התם כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת כל היכא דליכא לישנא יתירא דלבת אחת נתכוון אבל הכא שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת אפילו בלאו לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה אי לאו משום דאתני ואמר ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. כנ"ל פירושא דשמעתא ופירושא תרילא ומעליא הוא: **בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו.** כלומר דקיים לחודיה לאו כלום הוא וליכי הוא שכולן שתיהן כאחת. ואיכא נסחי דגרסי קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת מהו ולהכי נסחי בעי דלימא הכי בהדיא בבת אחת דמגלי דעתיה שהוא רוצה שיחולו בבת אחת. ונראה בעיני דבהכי מספקא ודאי אי אפשר לשניהם לחול כאחת מיהו נהי דאי חד מינייהו קדים אידך לא חייל כלל הכא דבבת אחת לגבי כל חד מינייהו אמרינן דקדים דחייל ואיכא למימר נמי דמאחר ולא קדים וכיון שאי אפשר לשניהם לחול כאחת מספקין דלמא הקמה חיילא ותו לא מצי מפר: ופשטינן לה מדרבה דאמר בפרק האיש מקדש [קידושין נ:] גבי המקדש שתי אחיות כאחת דכיון דלא מצי לקדשיהנו בזה אחר זה אפי' בבת אחת ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל הכא נמי ליכא לספוקי בהקמה והפרה כלל ומצי בתר הכי לספר ולקיומי כדבעי. ולא נתחוורו לי דברי הר"מ במז"ל בזה בפרק אחרון מהלכות נדרים: **בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר.** דהכי קאמר קיים ליכי היום בלבד או דלמא הא לא אמר לה מופר ליכי למחר: ואם ר"מ דכיון דאי אמר בתנאת חלו שניהם בבת אחת: בעי רבה קיים ליכי היום מי אמר ב'. דהכי משמע מקיים ליכי היום אבל למחר יהא מופר או דלמא לא אמרינן דבעבור כיון שאינו מפר בפירוש. אבל ודאי אי אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר מועלת הפרתו אלא [אמר] מופר ליכי למחר ולא אמר קיים ליכי היום מי אמרינן כיון דאמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר לה וקיימה לגדרה או דלמא הא לא אמר לה קיים ליכי היום הלכך כי אמר מופר ליכי למחר מהיום קאמר לה דדעתו להפר מהיום אבל ודאי אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר לא אמרינן מהיום קאמר ואע"ג דמתחלה לא מבעיא ליה אלא משום דלא אמר מופר ליכי אבל אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר מועלת ההפרה והשתא פשיטא ליה דלא מועיל הפרה ודוחק דבעיא שניה אמ"ל הא לא קאמר לה משמע שגם בעיא דרבה לפי סברא וי"ל דודאי מעיקרא קים ליה שפיר דאי אמר קיים ליכי היום מופר ליכי למחר לא מהני וה"פ בעי רבה קיים ליכי היום מהו כיון דאמר היום משמע אבל למחר יהא מופר וכמאן דאמר [מופר] ליכי למחר דדעתיה שתחול מהיום: לא מצאנו יותר תוספות מזה הפרק: **הדרן עלך נערה המאורסה**

ת"ש. דכי האי גוונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה בפ' כילד מערימין על הבכור: **הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים זו דבריו קיימין.** ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: **ואפילו רבי מאיר.** לא אמר תפוס לשון ראשון אלא דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה שניה. ועל מה נחלקו באומר (ג) תמורת עולה ותמורת שלמים רבי מאיר סבר דלמא מיהדר הוא דהדר ביה מתמורת עולה ואמר תמורת שלמים והואיל וכן תפוס תחלת דבריו והרי היא עולה: ור' יוסי סבר אי אמר תמורת תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה קמ"ל: **אבל הכא דקאמר לא תחול זו.** ודאי הויא הפרה כי ההוא טעמא דתמורה: **קיים ומופר ליכי.** ולא אמר ליכי בין קיים למופר מי אמרינן כיון דלא אמר קיים ליכי ומופר ליכי הויא כמ"ד לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה דכיון דלא אמר קיים ליכי גלי אדעתיה דבהפרה ניחא ליה אז דלמא לא שנא וכמ"ד קיים ליכי ומופר ליכי דמי ולא תהוי הפרה: **פ"ש דאמר רבה.** [בקדושין] ואמעשר בהמה קאי: **כל שאינו בזה אחר זה.** כגון שאם קרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לי"א עשירי אינו קדוש וקאמר (ד) אף בבת אחת שאם קרא לשניהן עשירי סתם אין האחד עשר קדוש. ה"ג כיון דאינו בזה אחר זה שאם אמר לה עכשיו קיים ליכי ולאחר שעה אמר ומופר ליכי אין בהפרתו כלום בבת אחת נמי כי אמר קיים ומופר ליכי אין באותה הפרה כלום אע"ג דבבת אחת קאמר קיים ומופר ליכי: **היום מהו.** מי אמרינן כיון דאמר היום כמאן דאמר היום יהא מקויים אבל למחר יהא מופר לה והוי מופר: **או דלמא הא לא אמר לה.** בפירוש מופר ליכי למחר: אמר זו ואחר כך תחול זו דברי הכל תפוס לשון ראשון דאפילו רבי יוסי מודה משום דאי אפשר לנתמר דחיילא תמורת עולה תחול תמורת שלמים לא תחול זו אלא אם כן חלתה זו תרוייהו קדשן לחול כאחת בתרעה בהמה זו עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים לא נחלקו אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים רבי מאיר סבר מדהוה ליה למימר תמורת תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואחר כך תחול זו ור"י סבר דאפשר דמאי דקאמר תמורת עולה תמורת שלמים טעי דסבר אי לא אמינא תמורה אכל חד וחד לא חיילא תמורה אתרוייהו הלכך בודקין אותו אם אמר לעולה ושלמים נתכוונתי תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו חצי דמיו לעולה וחצי דמיו לשלמים. אלמא פלוגתייהו דרבי מאיר ורבי יוסי תליא במוליא שני שמות מפיו אי אמרינן שיחול השני אחר הראשון או שיחולו שניהם בבת אחת הוא"ל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת. ומש"ה אמרינן לרבי יוסי ודאי אפשיט בעיין דכי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר אלא בבת אחת הלכך הפרה חיילא. וכי תימא אפ"ה היכי חיילא דהא אסיקנא לקמן דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מילתא היא דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה דהא אתני ואמר לא תיחול הקמה הלכך לרבי יוסי פשיטא דהפרה חיילא. ואפי' לר"מ נמי פשטינן הכי דאע"ג דאמר התם דכי אמר תמורת שלמים בתר תמורת עולה קאמר ולא חיילא הכא שאני דכיון דאמר לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה גלי אדעתיה דאהפרה הוא דקפיד אהקמה לא הלכך כי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר דהיכי תחול בתרה כיון שאי אפשר להקמה שתחול. וכ"ת אמאי לא אמרינן ואפי' ר' מאיר לא קאמר אלא התם מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו וכסוגיא דהתם אבל הכא דליכא לישנא יתירא בבת אחת קאמר לאו מילתא היא דבשלמא התם כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת כל היכא דליכא לישנא יתירא דלבת אחת נתכוון אבל הכא שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת אפילו בלאו לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה אי לאו משום דאתני ואמר ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. כנ"ל פירושא דשמעתא ופירושא תרילא ומעליא הוא: **בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו.** כלומר דקיים לחודיה לאו כלום הוא וליכי הוא שכולן שתיהן כאחת. ואיכא נסחי דגרסי קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת מהו ולהכי נסחי בעי דלימא הכי בהדיא בבת אחת דמגלי דעתיה שהוא רוצה שיחולו בבת אחת. ונראה בעיני דבהכי מספקא ודאי אי אפשר לשניהם לחול כאחת מיהו נהי דאי חד מינייהו קדים אידך לא חייל כלל הכא דבבת אחת לגבי כל חד מינייהו אמרינן דקדים דחייל ואיכא למימר נמי דמאחר ולא קדים וכיון שאי אפשר לשניהם לחול כאחת מספקין דלמא הקמה חיילא ותו לא מצי מפר: ופשטינן לה מדרבה דאמר בפרק האיש מקדש [קידושין נ:] גבי המקדש שתי אחיות כאחת דכיון דלא מצי לקדשיהנו בזה אחר זה אפי' בבת אחת ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל הכא נמי ליכא לספוקי בהקמה והפרה כלל ומצי בתר הכי לספר ולקיומי כדבעי. ולא נתחוורו לי דברי הר"מ במז"ל בזה בפרק אחרון מהלכות נדרים: **בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר.** דהכי קאמר קיים ליכי היום בלבד או דלמא הא לא אמר לה מופר ליכי למחר: ואם אמר מקדש אליה לדמי עולה ואליה לדמי שלמים: בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר דמי. דאל"כ אמאי אמר היום אלא לאו מיתורא דהיום יש לדקדק היום יהיה קיים אבל למחר יהיה מופר והתחיל הפרה מהיום: **או דלמא הא לא אמר מופר ליכי.** ונעולם לא נאמרה הפרה מבלי לאו אם לא שיוציא הפרה בפיו אבל אם אמר שיהיו קיים ליכי היום כדי לדקדק הא למחר יהיה מופר שהרי אמר בפירוש מופר ליכי למחר הלכך קיים כל היום קאמר:

ת"ש מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי. ממחלוקת של ר"מ ורבי יוסי תפשטנו בעיין דלמפרש: דתנן הרי זו תמורת עולה כו'. משנה היא בפרק כילד מערימין (דף כה:): הרי זו תמורת עולה. דתפוס לשון ראשון מדלא קאמר תמורת עולה ושלמים: לכך נתכוון מתחלה. לאפוקי אם נמלך: דבריו קיימין. ותרעה עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים: ר"מ נמי מודה דהפרה חלה. פי' ה"ל אליעזר והקמה לאו כלום היא וי"מ כיון דחלו שניהם לא ידענן אי מוקם אי מופר: קיים ומופר ליכי בבת אחת. פי' כיון שלא אמר אלא פעם אחת ליכי היינו בבת אחת מי אמרינן תפוס לשון ראשון או דלמא כיון דלאמרן בבת אחת חלה הפרה ומבטלת ההקמה ולאידך פי' חלו שניהן ולא ידענן אי מוקם אי מופר: כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו. גבי מקדש ב' אחיות או אשה ובתה דאמרינן אין אחת מהן מקודשת ה"ג כיון דהפרה ליתא בתר הקמה גם בב"א ליתא והא דאמר בתמורה דאם אמר תמורת עולה ושלמים דתרוייהו תפסי אע"ג שאינן בזה אחר זה התם היינו טעמא דואיתיה לחלאין דאם הוא גוונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה בפ' כילד מערימין על הבכור: **הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים זו דבריו קיימין.** ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: **ואפילו רבי מאיר.** לא אמר תפוס לשון ראשון אלא דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה שניה. ועל מה נחלקו באומר (ג) תמורת עולה ותמורת שלמים רבי מאיר סבר דלמא מיהדר הוא דהדר ביה מתמורת עולה ואמר תמורת שלמים והואיל וכן תפוס תחלת דבריו והרי היא עולה: ור' יוסי סבר אי אמר תמורת תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה קמ"ל: **אבל הכא דקאמר לא תחול זו.** ודאי הויא הפרה כי ההוא טעמא דתמורה: **קיים ומופר ליכי.** ולא אמר ליכי בין קיים למופר מי אמרינן כיון דלא אמר קיים ליכי ומופר ליכי הויא כמ"ד לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה דכיון דלא אמר קיים ליכי גלי אדעתיה דבהפרה ניחא ליה אז דלמא לא שנא וכמ"ד קיים ליכי ומופר ליכי דמי ולא תהוי הפרה: **פ"ש דאמר רבה.** [בקדושין] ואמעשר בהמה קאי: **כל שאינו בזה אחר זה.** כגון שאם קרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לי"א עשירי אינו קדוש וקאמר (ד) אף בבת אחת שאם קרא לשניהן עשירי סתם אין האחד עשר קדוש. ה"ג כיון דאינו בזה אחר זה שאם אמר לה עכשיו קיים ליכי ולאחר שעה אמר ומופר ליכי אין בהפרתו כלום בבת אחת נמי כי אמר קיים ומופר ליכי אין באותה הפרה כלום אע"ג דבבת אחת קאמר קיים ומופר ליכי: **היום מהו.** מי אמרינן כיון דאמר היום כמאן דאמר היום יהא מקויים אבל למחר יהא מופר לה והוי מופר: **או דלמא הא לא אמר לה.** בפירוש מופר ליכי למחר: אמר זו ואחר כך תחול זו דברי הכל תפוס לשון ראשון דאפילו רבי יוסי מודה משום דאי אפשר לנתמר דחיילא תמורת עולה תחול תמורת שלמים לא תחול זו אלא אם כן חלתה זו תרוייהו קדשן לחול כאחת בתרעה בהמה זו עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים לא נחלקו אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים רבי מאיר סבר מדהוה ליה למימר תמורת תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואחר כך תחול זו ור"י סבר דאפשר דמאי דקאמר תמורת עולה תמורת שלמים טעי דסבר אי לא אמינא תמורה אכל חד וחד לא חיילא תמורה אתרוייהו הלכך בודקין אותו אם אמר לעולה ושלמים נתכוונתי תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו חצי דמיו לעולה וחצי דמיו לשלמים. אלמא פלוגתייהו דרבי מאיר ורבי יוסי תליא במוליא שני שמות מפיו אי אמרינן שיחול השני אחר הראשון או שיחולו שניהם בבת אחת הוא"ל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת. ומש"ה אמרינן לרבי יוסי ודאי אפשיט בעיין דכי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר אלא בבת אחת הלכך הפרה חיילא. וכי תימא אפ"ה היכי חיילא דהא אסיקנא לקמן דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מילתא היא דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה דהא אתני ואמר לא תיחול הקמה הלכך לרבי יוסי פשיטא דהפרה חיילא. ואפי' לר"מ נמי פשטינן הכי דאע"ג דאמר התם דכי אמר תמורת שלמים בתר תמורת עולה קאמר ולא חיילא הכא שאני דכיון דאמר לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה גלי אדעתיה דאהפרה הוא דקפיד אהקמה לא הלכך כי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר דהיכי תחול בתרה כיון שאי אפשר להקמה שתחול. וכ"ת אמאי לא אמרינן ואפי' ר' מאיר לא קאמר אלא התם מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו וכסוגיא דהתם אבל הכא דליכא לישנא יתירא בבת אחת קאמר לאו מילתא היא דבשלמא התם כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת כל היכא דליכא לישנא יתירא דלבת אחת נתכוון אבל הכא שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת אפילו בלאו לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה אי לאו משום דאתני ואמר ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. כנ"ל פירושא דשמעתא ופירושא תרילא ומעליא הוא: **בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו.** כלומר דקיים לחודיה לאו כלום הוא וליכי הוא שכולן שתיהן כאחת. ואיכא נסחי דגרסי קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת מהו ולהכי נסחי בעי דלימא הכי בהדיא בבת אחת דמגלי דעתיה שהוא רוצה שיחולו בבת אחת. ונראה בעיני דבהכי מספקא ודאי אי אפשר לשניהם לחול כאחת מיהו נהי דאי חד מינייהו קדים אידך לא חייל כלל הכא דבבת אחת לגבי כל חד מינייהו אמרינן דקדים דחייל ואיכא למימר נמי דמאחר ולא קדים וכיון שאי אפשר לשניהם לחול כאחת מספקין דלמא הקמה חיילא ותו לא מצי מפר: ופשטינן לה מדרבה דאמר בפרק האיש מקדש [קידושין נ:] גבי המקדש שתי אחיות כאחת דכיון דלא מצי לקדשיהנו בזה אחר זה אפי' בבת אחת ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל הכא נמי ליכא לספוקי בהקמה והפרה כלל ומצי בתר הכי לספר ולקיומי כדבעי. ולא נתחוורו לי דברי הר"מ במז"ל בזה בפרק אחרון מהלכות נדרים: **בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר.** דהכי קאמר קיים ליכי היום בלבד או דלמא הא לא אמר לה מופר ליכי למחר: ואם אמר מקדש אליה לדמי עולה ואליה לדמי שלמים: בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר דמי. דאל"כ אמאי אמר היום אלא לאו מיתורא דהיום יש לדקדק היום יהיה קיים אבל למחר יהיה מופר והתחיל הפרה מהיום: **או דלמא הא לא אמר מופר ליכי.** ונעולם לא נאמרה הפרה מבלי לאו אם לא שיוציא הפרה בפיו אבל אם אמר שיהיו קיים ליכי היום כדי לדקדק הא למחר יהיה מופר שהרי אמר בפירוש מופר ליכי למחר הלכך קיים כל היום קאמר:

ת"ש. דכי האי גוונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה בפ' כילד מערימין על הבכור: **הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים זו דבריו קיימין.** ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: **ואפילו רבי מאיר.** לא אמר תפוס לשון ראשון אלא דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה שניה. ועל מה נחלקו באומר (ג) תמורת עולה ותמורת שלמים רבי מאיר סבר דלמא מיהדר הוא דהדר ביה מתמורת עולה ואמר תמורת שלמים והואיל וכן תפוס תחלת דבריו והרי היא עולה: ור' יוסי סבר אי אמר תמורת תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה קמ"ל: **אבל הכא דקאמר לא תחול זו.** ודאי הויא הפרה כי ההוא טעמא דתמורה: **קיים ומופר ליכי.** ולא אמר ליכי בין קיים למופר מי אמרינן כיון דלא אמר קיים ליכי ומופר ליכי הויא כמ"ד לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה דכיון דלא אמר קיים ליכי גלי אדעתיה דבהפרה ניחא ליה אז דלמא לא שנא וכמ"ד קיים ליכי ומופר ליכי דמי ולא תהוי הפרה: **פ"ש דאמר רבה.** [בקדושין] ואמעשר בהמה קאי: **כל שאינו בזה אחר זה.** כגון שאם קרא לעשירי עשירי וחזר וקרא לי"א עשירי אינו קדוש וקאמר (ד) אף בבת אחת שאם קרא לשניהן עשירי סתם אין האחד עשר קדוש. ה"ג כיון דאינו בזה אחר זה שאם אמר לה עכשיו קיים ליכי ולאחר שעה אמר ומופר ליכי אין בהפרתו כלום בבת אחת נמי כי אמר קיים ומופר ליכי אין באותה הפרה כלום אע"ג דבבת אחת קאמר קיים ומופר ליכי: **היום מהו.** מי אמרינן כיון דאמר היום כמאן דאמר היום יהא מקויים אבל למחר יהא מופר לה והוי מופר: **או דלמא הא לא אמר לה.** בפירוש מופר ליכי למחר: אמר זו ואחר כך תחול זו דברי הכל תפוס לשון ראשון דאפילו רבי יוסי מודה משום דאי אפשר לנתמר דחיילא תמורת עולה תחול תמורת שלמים לא תחול זו אלא אם כן חלתה זו תרוייהו קדשן לחול כאחת בתרעה בהמה זו עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים לא נחלקו אלא באומר תמורת עולה תמורת שלמים רבי מאיר סבר מדהוה ליה למימר תמורת תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו ור"י סבר דאפשר דמאי דקאמר תמורת עולה תמורת שלמים טעי דסבר אי לא אמינא תמורה אכל חד וחד לא חיילא תמורה אתרוייהו הלכך בודקין אותו אם אמר לעולה ושלמים נתכוונתי תרעה עד שתסתאב ותמכר ויפלו חצי דמיו לעולה וחצי דמיו לשלמים. אלמא פלוגתייהו דרבי מאיר ורבי יוסי תליא במוליא שני שמות מפיו אי אמרינן שיחול השני אחר הראשון או שיחולו שניהם בבת אחת הוא"ל ואי אפשר לקרות ב' שמות כאחת. ומש"ה אמרינן לרבי יוסי ודאי אפשיט בעיין דכי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר אלא בבת אחת הלכך הפרה חיילא. וכי תימא אפ"ה היכי חיילא דהא אסיקנא לקמן דכל שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מילתא היא דהא הכא לא מעכבא הקמה אהפרה דהא אתני ואמר לא תיחול הקמה הלכך לרבי יוסי פשיטא דהפרה חיילא. ואפי' לר"מ נמי פשטינן הכי דאע"ג דאמר התם דכי אמר תמורת שלמים בתר תמורת עולה קאמר ולא חיילא הכא שאני דכיון דאמר לא תיחול הקמה אא"כ חלה הפרה גלי אדעתיה דאהפרה הוא דקפיד אהקמה לא הלכך כי אמר ומופר ליכי לאו בתר הקמה קאמר דהיכי תחול בתרה כיון שאי אפשר להקמה שתחול. וכ"ת אמאי לא אמרינן ואפי' ר' מאיר לא קאמר אלא התם מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים הוה ליה כאומר תחול זו ואח"כ תחול זו וכסוגיא דהתם אבל הכא דליכא לישנא יתירא בבת אחת קאמר לאו מילתא היא דבשלמא התם כיון דאפשר לתמורת עולה ושלמים לחול כאחת כל היכא דליכא לישנא יתירא דלבת אחת נתכוון אבל הכא שאי אפשר להקמה והפרה לחול כאחת אפילו בלאו לישנא יתירא אמרינן דלזה אחר זה אי לאו משום דאתני ואמר ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה. כנ"ל פירושא דשמעתא ופירושא תרילא ומעליא הוא: **בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו.** כלומר דקיים לחודיה לאו כלום הוא וליכי הוא שכולן שתיהן כאחת. ואיכא נסחי דגרסי קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת מהו ולהכי נסחי בעי דלימא הכי בהדיא בבת אחת דמגלי דעתיה שהוא רוצה שיחולו בבת אחת. ונראה בעיני דבהכי מספקא ודאי אי אפשר לשניהם לחול כאחת מיהו נהי דאי חד מינייהו קדים אידך לא חייל כלל הכא דבבת אחת לגבי כל חד מינייהו אמרינן דקדים דחייל ואיכא למימר נמי דמאחר ולא קדים וכיון שאי אפשר לשניהם לחול כאחת מספקין דלמא הקמה חיילא ותו לא מצי מפר: ופשטינן לה מדרבה דאמר בפרק האיש מקדש [קידושין נ:] גבי המקדש שתי אחיות כאחת דכיון דלא מצי לקדשיהנו בזה אחר זה אפי' בבת אחת ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל הכא נמי ליכא לספוקי בהקמה והפרה כלל ומצי בתר הכי לספר ולקיומי כדבעי. ולא נתחוורו לי דברי הר"מ במז"ל בזה בפרק אחרון מהלכות נדרים: **בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר.** דהכי קאמר קיים ליכי היום בלבד או דלמא הא לא אמר לה מופר ליכי למחר: ואם אמר מקדש אליה לדמי עולה ואליה לדמי שלמים: בעי רבה קיים ליכי היום מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי למחר דמי. דאל"כ אמאי אמר היום אלא לאו מיתורא דהיום יש לדקדק היום יהיה קיים אבל למחר יהיה מופר והתחיל הפרה מהיום: **או דלמא הא לא אמר מופר ליכי.** ונעולם לא נאמרה הפרה מבלי לאו אם לא שיוציא הפרה בפיו אבל אם אמר שיהיו קיים ליכי היום כדי לדקדק הא למחר יהיה מופר שהרי אמר בפירוש מופר ליכי למחר הלכך קיים כל היום קאמר:

תא שמע מפלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי (ו)**דתנן הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי רבי מאיר ורבי יוסי אומר** "**אם לכך נתכוין מתחלה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואפילו רבי מאיר לא קאמר** (ח) **דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה זו אבל הכא דאמר לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה ר"מ נמי מודה** [2]**דהפרה חלה בעי רבה קיים ומופר ליכי בבת אחת מהו ת"ש דאמר** (ז)**רבה** [3]**כל** (ט) **דבר שאינו בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו לאו מהו. מי אמרינן כיון דאמר היום כמאן דאמר היום יהא מקויים אבל למחר יהא מופר לה והוי מופר: לא דלמא הא לא אמר לה.** בפירוש מופר ליכי למחר: אמר

מסורת הש"ס

ח) תמורה כה: זמיים ב. [ג"ק עג:]. 2) עיתוסין כ. קדושין נ:. ג) [ל"ל דמש"ה].

מוסף רש"י

הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים. שהעמיד בהמת חולין אצל שמים, אחת עולה ואחת שלמים ואמר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, הרי זו תמורת עולה. תפוס לשון ראשון ואין קדושה חלה על קדושה (זבחים ל.). **דברי** ר' מאיר. לאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון (ב"ק עג: תמורה כה:). **הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד.** והולרך להקדיש זה אחר זה (זבחים ל.). **דבריו קיימין.** וחציה תמורת עולה וחציה תמורת שלמים, ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חציה תמורת עולה ובדמי חציה תמורת שלמים, ובהכי עסקינן שהיו לפניו עולה ושלמים כשהמיר את זו בהן (תמורה כה: וכעי"ז ב"ק שם וזבחים שם).

פירוש הרא"ש

ת"ש מפלוגתא דר"מ ורבי יוסי. ממחלוקת של ר"מ ורבי יוסי תפשטנו בעיין דלמפרש: דתנן הרי זו תמורת עולה כו'. משנה היא בפרק כילד מערימין (דף כה:): הרי זו תמורת עולה. דתפוס לשון ראשון מדלא קאמר תמורת עולה ושלמים: לכך נתכוון מתחלה. לאפוקי אם נמלך: דבריו קיימין. ותרעה עד שתסתאב ויביא בדמי חציה עולה וחציה שלמים: ר"מ נמי מודה דהפרה חלה. פי' ה"ל אליעזר והקמה לאו כלום היא וי"מ כיון דחלו שניהם לא ידענן אי מוקם אי מופר: קיים ומופר ליכי בבת אחת. פי' כיון שלא אמר אלא פעם אחת ליכי היינו בבת אחת מי אמרינן תפוס לשון ראשון או דלמא כיון דלאמרן בבת אחת חלה הפרה ומבטלת ההקמה ולאידך פי' חלו שניהן ולא ידענן אי מוקם אי מופר: כל שאין בזה אחר זה אפי' בבת אחת אינו. גבי מקדש ב' אחיות או אשה ובתה דאמרינן אין אחת מהן מקודשת ה"ג כיון דהפרה ליתא בתר הקמה גם בב"א ליתא והא דאמר בתמורה דאם אמר תמורת עולה ושלמים דתרוייהו תפסי אע"ג שאינן בזה אחר זה התם היינו טעמא דואיתיה לחלאין דאם הוא גוונא פלוגתא דר"מ ורבנן במסכת תמורה בפ' כילד מערימין על הבכור: **הרי זה תמורת עולה תמורת שלמים זו דבריו קיימין.** ויביא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים: **ואפילו רבי מאיר.** לא אמר תפוס לשון ראשון אלא דלא אמר לא תיחול זו אלא אם כן חלה שניה. ועל מה נחלקו באומר (ג) תמורת עולה ותמורת שלמים רבי מאיר סבר דלמא מיהדר הוא דהדר ביה מתמורת עולה ואמר תמורת שלמים והואיל וכן תפוס תחלת דבריו והרי היא עולה: ור' יוסי סבר אי אמר תמורת תמורת עולה ושלמים הוה אמינא קדושה ואינה קריבה קמ"ל: **אבל הכא דקאמר לא תחול זו.** ודאי הויא הפרה כי ההוא טעמא דתמורה: **קיים ומופר ליכי.** ולא אמר ליכי בין קיים למופר מי אמרינן כיון דלא אמר קיים ליכי ומופר ליכי הויא כמ"ד לא תיחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה דכיון דלא אמר קיים ליכי גלי אדעתיה דבהפרה

מסורת הש"ס

א) מיר כ:, ב) נעיל סח: לקמן עב:, ג) [מזכ לעיל סח. ושם מיתא רבא], ד) [במדבר ל:],

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז

2. וְאִם הָיוֹ תִהְיֶה לְאִישׁ וְנָדְרֶיהָ עָלֶיהָ אוֹ מִבְטָא שְׂפָתֶיהָ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ: במדבר ל ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' הריני נזירה לילה שעה כל"ל ואח"כ נ"מקק: (ב) רש"י ד"ה אמר לה וכו' וקיימוה וכיון דקיימוה תו לא מצי: (ג) ד"ה אי דלמא כיון דלא אמר קיים ליכי היום בהדי מופר ליכי למחר מהיום דשמע: (ד) ד"ה ואם תמצא לומר כיון דקיימו לילה מיהא: (ה) ד"ה לא מכחא וכו' דטעמא דאינו:

פירוש הרא"ש

את"ל הא לא אמר. ולעולם לא אמינא דפרה מתוך הכלל: אמר מופר ליכי [למחר] מהו מי אמרי'. מדקאמר מופר ליכי למחר כמאן דאמר קיים היום דמי דאם לא כן אמאי אמר למחר: **או דלמא.** כיון דלא אמר בפירוש קיים ליכי היום לא דייקי' ליה מכלל דכי אמר מופר ליכי למחר כאילו אמר קיים ליכי היום: קיים ליכי שעה (אחת) מהו מי אמרינן דהוי כאילו אמר שעה יהיה קיים ואח"כ יהיה מופר: **או דלמא.** אף בהא נמי לא אמרי' הפרה מתוך הכלל: היכא דקאמר קיים ליכי שעה ומופר ליכי אחר שעה מי אמרינן כיון דקיימו שעה מקויים הוא לעולם: **או דלמא.** כיון דכוליה יומא בר הקמה וכר הפרה הוא כל היום כרשותו לגבי הפר ולקיים הלכך לא הוי קיום אם לא שקיימו יום שלם ודאי אם אמר לה קיים ליכי אתם פשיטא דשוב אינו יכול לגבי דהא כתיב איש יקימנו דמיד שקיימו הוא מקויים לעולם ודוקא לשתיקה הוא דבעינן [יום שלם] אבל אם אמר בפירוש קיים ליכי שעה אחר שעברה השעה יכול להפר שכל היום הוא כרשותו לקיים ולהפר: ת"ש. דאם קיימו שעה אחת שוב אינו יכול להפר: הריני נזירה ושמע בעלה **ואמר ואני.** כלומר וגם אני מיר: **אינו יכול להפר.** דכיון דאמר ואני גלי דעתיה דניחא ליה במאי דנדרה והוי קיום כאילו אמר לה יפה עשית תקנ במתניתין דהוי קיום: **ואמאי נימא ואני דאמר הוא דאמר על נפשיה דהוי נזיר אבל הריני נזירה דילה שעה אחת קיימת אחר שעה אי בעי למיפריה.** כלומר נהי דאמרי' דכיון דאמר ואני הוי קיום מ"מ לא הוי קיום אלא לשעה אחת עד שיתפיס נזירותו והוי כאילו אמר קיים ליכי שעה אחת ומדלא מצי להפר מכאן ואילך אמר בפי' שעה אחת כאילו אמר קיים ליכי סתם דהיינו לעולם: **מתני' מת הבעל לא נתרוקנה רשות לבעל.** ואין לה הפרה עד שתנשא: מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. ומפר כל ימי נערותה: **שהבעל מיפר בבגר.** גמגרת מפרש: **והאב אינו מיפר בבגר.** כדכתיב בבית אביה בנעוריה: **גמ' מ"ט.** לא נתרוקנה רשות לבעל דהוה לן למגמר בעל מאב: **דאמר קרא בנעוריה בית אביה.** דמשמע בית אביה ולא בית בעלה: **ומנא לן דנתרוקנה רשות לאב.** דהוה מסתבר למימר כיון שיצאה מרשותו שעה אחת שלא היה יכול להפר לגבו שוב לא מתחזי לרשותו:

אמר לה מופר ליכי למחר מהו. דהא קיימיה לנדריה היום דכיון דאמר מופר ליכי למחר אלמא דבהאי יומא דשמע ביה הוי נדר (ב) וקיומי קיימיה ותו לא מצי מיפר לה: **או דלמא כיון [דלא] אמר** (ג). ומופר ליכי בהדי קיים ליכי מהיום דשמע לה קאמר דתיהוי מופר:

(ד) **אם תמצא לומר כיון דקיימו היום.** ולא חיילא הפרה עד למחר אלמא דבהאי יומא דשמע ניחא ליה דלקייס וכמאן דאיתיה לקיום דמי דקיימו בידיס ולא הוי הפרה כלל: **אמר לה קיים ליכי שעה.** אחת מהו: **או דלמא הא לא אמר לה.** מופר ליכי לאחר שעה אחת: **אם תמצא לומר.** דתיהוי קיום הואיל ולא אמר לה: **מיהו אמר לה.** מופר ליכי לאחר שעה מהו: **מי אמרינן כיון.** דאמר לה קיים ליכי שעה אחת דקיימו לעולם ושוב אינו מיפר או דלמא כיון דכוליה יומא דשמע ביה נדרה בר הקמה והפרה הוא אם אינו כמאן דאמר לה מופר ליכי אחר שעה אחת דקיימו היום ומופר ליכי לאחר שעה מהני ת"ש (ג) הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני (ד) אין יכול להפר ואמאי נימא ואני דאמר הוא על נפשיה דהוי נזיר אבל הריני נזירה דילה (ה) דשעה אחת קיימא לאחר שעה אי בעי ליפר אמאי אין יכול להפר לאו משום דכיון דקיימו קיימו לא קסבר (ו) כל ואני כמאן דאמר קיים ליכי לעולם דמי: **מתני'** (ז) מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל (ח) מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מכח הבעל בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב (ט) שהבעל מפר בבגר (י) והאב אינו מפר בבגר: **גמ' מאי טעמא דאמר קרא** [1] **בנעוריה בית אביה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב מנלן אמר** (יא) **רבה דאמר קרא** [2] **ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה**

מקיש

[1]את"ל הא לא אמר לה מופר ליכי למחר מהו מי אמרינן למחר לא מצי מיפר דהא קיימיה לנדריה היום או דלמא כיון דלא אמר לה קיים ליכי היום כי קאמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר [2]ואם תמצא לומר אפילו הכי כיון דקיימו היום למחר כמאן דאיתיה דמי (א"ל) קיים ליכי שעה מהו מי אמרינן כמאן דאמר לה מופר ליכי לאחר שעה דמי או דלמא הא לא אמר לה [3]אם תמצא לומר הא לא אמר לה מיהו אמר לה [4]מאי מי אמרינן כיון דקיימו קיימו או דלמא כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא כי אמר מופר ליכי לאחר שעה מהני ת"ש [5]הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני [6]אין יכול להפר ואמאי נימא ואני דאמר הוא על נפשיה דהוי נזיר אבל הריני נזירה דילה [7]דשעה אחת קיימא לאחר שעה אי בעי ליפר אמאי אין יכול להפר לאו משום דכיון דקיימו קיימו לא קסבר [8]כל ואני כמאן דאמר קיים ליכי לעולם דמי: **מתני'** [9]מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל [10]מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מכח הבעל בדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב [11]שהבעל מפר בבגר [12]והאב אינו מפר בבגר: **גמ'** מאי טעמא דאמר קרא [1] **בנעוריה בית אביה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב מנלן אמר** [13]**רבה דאמר קרא** [2] **ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה**

מקיש

ואם תמצא לומר הא לא אמר לה. מהאי לישנא משמע דאילו אמר קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר פשיטא ליה דמהני ובתר הכי משמע דלא מהני דהדר בעי מופר ליכי למחר מהו וכו' או דלמא כיון דלא אמר קיים ליכי היום כי אמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר אלמא פשיטא ליה לרבה דאילו אמר לה קיים ליכי היום ומופר ליכי למחר לא מהני וקשיין אהדדי אלא דרבה בכולהו גווני מספקא ליה וכי קאמר את"ל הא לא קאמר לה לישנא [קטיע] נקט ואין הכי נמי דבעי למימר את"ל הא לא אמר לה ולא עוד אלא דאפי' אמר לא מהני: **אם תמצא לומר כיון דקיימיה היום למחר כמאן דאיתיה דמי.** משום דכיון דאמר מופר ליכי למחר מכלל דאוקמיה היום וכיון דאוקמיה היום למחר כמאן דאיתיה דמי דמחר אינו זמן הפרה: **קיים ליכי שעה מהו.** דלא דמי שעה ואחר שעה ליום ומחר משום דהכא כוליה יומא בר הפרה הוא: **ואמר ואני אין יכול להפר.** דכיון דאמר ואני שהתפיס בנזירותה גלי אדעתיה דניחא ליה וה"ל כאילו אוקמיה לנזירותה ומש"ה אינו יכול להפר. ואמאי נימא ואני דאמר הוא על נפשיה דהוי נזיר כלומר דעתיה שיהא הוא נזיר ומשום הכי אתפיס בנזירותה אבל נזירות דילה נהי דעל כרחיך שעה אחת קיימיה דאי לא היכי מתפיס ביה לאחר שעה אי בעי ליפר אם איתא דכי אמר קיים ליכי שעה ומופר ליכי לאחר שעה מהני דודאי אי מהני לא שנא כי אמר הכי בצמ אחת א"נ דאמר קיים ליכי שעה ולאחר מיכן אמר מופר ליכי אלא ודאי מש"ה אמרי' דאינו יכול להפר משום דכיון דקיימו קיימו: ודחינן מהא לא תפשוט דאה"נ דלאחר שעה

מאי מיפר אלא דקסבר דכיון דאמר ואני סתמא כמאן דאמר דאמר קיים ליכי לעולם דמי ולא אפשיטא ולאומרא הלכך לא הויא הפרה: **מתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל.** שאין הבעל יכול להפר: **שהבעל מיפר בבגר.** בגמ' מפרש: **גמ' מאי טעמא דאמר קרא בנעוריה בית אביה.** מאי טעמא לא נתרוקנה רשות לבעל כמו לאב. והיינו דאמר הכא מאי טעמא ולקמן בסמוך גבי מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בעי מנלן: **בנעוריה בית אביה.** משמע אע"ג דליתיה לאב אכתי איתיה בית אביה: **ואם היו תהיה לאיש.** לעיל מיניה כתיב הפרה לאב וסמיך ליה ואם היו תהיה לאיש שתי הויות במשמע:

מקיש

נתרוקנה רשות לבעל אמאי לא גמרי' בעל מאב דדרשי' בסמוך דנתרוקנה רשות לאב מואם היו תהיה לאיש ועני' מיני' כתי' הפרת אב וסמיך ליה ואם היו תהיה לאיש:

גמ' בנעוריה בית אביה. דאם אם אמר בפירוש קיים ליכי שעה אחר שעברה השעה יכול להפר שכל היום הוא כרשותו לקיים ולהפר: ת"ש. דאם קיימו שעה אחת שוב אינו יכול להפר: הריני נזירה ושמע בעלה **ואמר ואני.** כלומר וגם אני מיר: **אינו יכול להפר.** דכיון דאמר ואני גלי דעתיה דניחא ליה במאי דנדרה והוי קיום כאילו אמר לה יפה עשית תקנ במתניתין דהוי קיום: **ואמאי נימא ואני דאמר הוא דאמר על נפשיה דהוי נזיר אבל הריני נזירה דילה שעה אחת קיימת לאחר שעה אי בעי למיפריה.** כלומר נהי דאמרי' דכיון דאמר ואני הוי קיום מ"מ לא הוי קיום אלא לשעה אחת עד שיתפיס נזירותו והוי כאילו אמר קיים ליכי שעה אחת ומדלא מצי להפר מכאן ואילך אמר בפי' שעה אחת כאילו אמר קיים ליכי סתם דהיינו לעולם: **מתני' מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל.** ואין לה הפרה עד שתנשא: מת הבעל נתרוקנה רשות לאב. ומפר כל ימי נערותה: **שהבעל מיפר בבגר.** גמגרת מפרש: **והאב אינו מיפר בבגר.** כדכתיב בבית אביה בנעוריה: **גמ' מ"ט.** לא נתרוקנה רשות לבעל דהוה לן למגמר בעל מאב: **דאמר קרא בנעוריה בית אביה.** דמשמע בית אביה ולא בית בעלה: **ומנא לן דנתרוקנה רשות לאב.** דהוה מסתבר למימר כיון שיצאה מרשותו שעה אחת שלא היה יכול להפר לגבו שוב לא מתחזי לרשותו:

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף מה:
יז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף מו:
יח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף מז:
יט ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' מח:
כ ה ו מיי' שם הל' יא [יב] טוש"ע שם סעיף נב:
כא ז מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף נו:
כב ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:
כג ט מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ב:
כד י מיי' שם הל' ז טוש"ע שם סעיף א:

תוספות

מכאן השלמת התוספות מכתב יד שנמצא לדפים ע ע"א עד עט ע"א

א' לה קיים ליכי שעה אחת מי אמרי' כמאן דא' מופר לאחר שעה דמי. דהכי משמע לשונו שעה אחת יהא מקויים אבל אחר שעה מופר: ואת"ל. דלא הוי הפרה מדייק לשונו: א' לה מאי. פי' ג' קיים ליכי שעה אחת מופר ליכי אחר שעה [מי אמרינן] כיון דקיימו קיימו: כי א' לה מופר ליכי אחר שעה [מהני]. ולא דמי [להא דלעיל] דלא מהני כשא' קיים היום, משום דלמחר לא הוי בר הפרה: ת"ש האשה שנדרה בנויר כו' אינו יכול להפר. ומסיק תלמודא פ' מי שא' הריני נזיר ושמע חברו (מזיר כא:) דבעל מיגו גייז ובדין הוא דליפר לה והוא ליתסר וטעמא דלא מצי מפר כיון דא' ואני כמ"ש קיים ליכי דמי, ולכך הכא נהי (דמאני) [דמואני] דא' קיימי' דילמא דשעה אחת קאמר, כלומר היה לו לומר דה"ק קיים ליכי שעה אחת, וא"כ לאחר שעשה מצי מפר: לא קסבר. כל ואני כמאן דא' קיים ליכי לעולם דמי: מתני' מת האב כו' בזה יפה כח האב. דנתרוקנה לאב ולא לבעל: שהבעל מפר בבגר. קס"ד בגמ' דתרוסה שבגרה הבעל לאודיה יפר ולא לאב: מ"ט. לא נתרוקנה רשות לבעל אמאי לא גמרי' בעל מאב דדרשי' בסמוך דנתרוקנה רשות לאב מואם היו תהיה לאיש ועני' מיני' כתי' הפרת אב וסמיך ליה ואם היו תהיה לאיש:

מקיש קודמי הויה ראשונה לשניה. כלומר שדין שניה כדין ראשונה מה קודמי ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי שניה נמי לאחר מיתת הבעל אב מיפר לחודיה: **אימא ה"מ בנדרים שלא נראו לארום.** דומיא דקודמי הויה ראשונה שלא נראו לארום כלל אבל בנדרים שנראו לארום כלומר ששמע אותם קודם שמת לעולם אימא לך דלא מצי מיפר: **ומהדרינן ליה בנדרים שלא נראו לארום מבנעוריה בית אביה נפקא.** כיון דלא זכה בהן ארום לארום איקשא לנדרים שנראו לארום איצטריך דאב לחודיה מיפר מיהו דוקא בשלא נתארסה אבל נתארסה הא תניא לקמן (דף עח.) בהדיא דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה משום דלא דמי לקודמי הויה ראשונה: **היכי דמי.** שהבעל מיפר בבגר: **מכדי מיפה מוליאה מרשות אב.** דכיון שמת פקע זכותיה ולא מצי להוריש לבניו. ונפקא לן מדכתיב והתנחלתם אותם לבניכם[ג] ולא זכות בנותיכם לבניכם בפ' נערה שנתפתתה (כתובות מג.): **ובגרות מוליאה מרשות אב.** דכתיב[ד] בנעוריה בית אביה ולא בוגרת: **אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל.** כיון דחל עליה [רשות האב] מקמי בגרות דהא כשקדשה נערה הוא: **אלא שקדשה כשהיא בוגרת.** ובעית למימר דכיון שאין עליה רשות אב כל שהגיע זמן שנתנו לו חכמים לארוס וארוסה לפרנס את עצמן כיון דמכאן ואילך בעל חייב במזונותיה כדאי' בפ' אע"פ (סט ז.) יפר: **הא תניא חדא זמנא.** בהאי פירקא ותרתי למה לי. ומקמי דאסיק ליה לקושיא דייק בהך מתני' בתריתא ומפרש לה למה לי שנים עשר חדש בשלשים שני לה דרב הונא הכי ס"ל בפרק אע"פ (סט) שלא פסקו חכמים לבוגרת אלא שלשים יום ומכאן ואילך הבעל חייב במזונותיה ונהי דרב הונא איתותב התם מיהו נמי מסקינן דכל שעברו עליה י"ב חדש משבגרה אם נתקדשה לאחר מיכן אין לה אלא ל' יום ולא משכחת לה שיהו לה י"ב חדש אלא בנתקדשה ביום שהתחילה ליבגר ומש"ה מקשה היכי פסיק ותני בוגרת ששהתה שנים עשר חדש דבוגרת אין לה זמן קבוע שאי אפשר לפחות ממנו אלא שלשים יום אבל לא משכחת לה כל שקדשה כשהיא בוגרת שתהא צריכה י"ב חדש אלא כשנתקדשה ביום ראשון לבגרותה ומשום האי אנפא דחיקא לא הוה ליה למתני בבוגרת י"ב חדש. ומפרקינן תני בוגרת ושהתה י"ב חדש כלומר בוגרת כדינה שזמנה בחסר ויתר כדכתיבנא והנערה ששהתה זמן הקבוע לה דהיינו שנים עשר חדש הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר: **מכל מקום קשיא.** תרתי בוגרת למה לי: **איצטריך אימא.** בוגרת דהכא דוקא והאי דקתני לה התם משום דבעי אפלוגי ר"א ורבנן ומש"ה הדר ותנא לה לאשמועינן דאלו דברי הכל היא. וקשה בעיני לישנא דגמרא דקאמר בוגרת דהכא דוקא דאדרבה משנה בתרייתא דוקא ולגופה איצטריך לאשמועינן דלא נסמוך אסתמא קמא דהויא ליה סתם ואח"כ מחלוקת וג"ל דכי קאמר בוגרת דהכא דוקא לאו דוקא אלא לומר מתני' בתרייתא בתר קמייתא גרירא דלא אתחיל בה תנא לאשמועינן דינא דבוגרת אלא בהאי מתני' קמייתא ובתר הכי באידך מתני' קמ"ל דלא נסמוך אסתמא קמא דאלו דברי הכל היא: **ואיצטריך אימא בוגרת דהתם דוקא.** דהתם הוא שהתחיל התנא להשמיענו דין בוגרת דמתניתין קמייתא אין תורת סתם עליה אלא איידי דנסיב רישא בזו יפה כח האב מכח הבעל נקט נמי אגיבא דחד תנא דבדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב: מתני'

אילימא דקדשה בשהיא נערה ובגרה. וכיון דפקע כח האב מיפר אתרום לגבדו: מיתה מוציאה מרשות האב. דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו: **אלא שקדשה בשהיא בוגרת ואח"כ** הגיע זמן. אע"פ אלא נכנסה לרשותו: **הא נמי תנינא.** דפלוגתא דר"א ורבנן היא ומאי איצטריך למתניה בריש כיון דתני בתר הכי פלוגתייהו: **הא גופא קשיא.** מהדר לתרוצי מתניתין והדר מוחיב מינה אמרת הבוגרת ושהתה י"ב חדש משמע ליה פי' דמתניתין הכי הבוגרת וקטנה ששהתה וכל אחת מהן שהתה י"ב חדש דע"כ י"ב חדש קאי נמי אבוגרת דאם לא כן לא פי' שיעור שהיתה ונאלתר לא מצית למימר דלא גריעא מאלמנה דבעיא ל' יום ופרכינן בוגרת שנתקדשה למה לה י"ב חדש משנתקדשה אלא בעי לתרוצי דתני לה רב הונא בפרק אף על פי הבוגרת ששהתה ל' יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מבעי ליה לפרש י"ב חדש אבוגרת קאי: ומשני תני בוגרת ששהתה י"ב חדש. ומתני' חדא קתני אלא ושהתה בוי"ו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בנבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחת מהן נותנין שלשים יום ומכל מקום קשה דבוגרת תניא ומשני דריש לן דוקא ולא קתני פיפא אלא לאשמועינן פלוגתא דרבנן ר"ג פיפא דוקא וריש לא גרע נפקא:

מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה מה קודמי הויה ראשונה אב מיפר לחודיה אף קודמי הויה שניה אב מיפר לחודיה (ו) אימא ה"מ בנדרי' שלא נראו לארום אבל בנדרים שנראו לארום לא מצי מיפר אב אי בנדרים שלא נראו לארום מבנעוריה בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מכח הבעל כו': ה"ד אילימא שקידשה כשהיא נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה (ז) ובגרות מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל (ח)אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקידשה כשהיא בוגרת תנינא חדא זימנא (ט)הבוגר' ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבוגרת למה לי שנים עשר חדש בוגרת בל' יום סגי לה תני (י)בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובוגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א ורבנן קתני אימא בוגרת דוקא ואיידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני'

מרשות האב. שיכולה לקדש את עצמה (אע"פ שהיא נערה): **ובגרות מוליאה מרשות האב.** דכיון שבגרה אין לאביה רשות בה לא לקדשה ולא למוכרה: **מה במיתה האב לא נתרוקנה כו': אלא כשקדשה כשהיא בוגרת.** וקתני האב מיפר אלא הבעל: **הא תניא חדא זימנא.** בהך פירקין גופיה: **בוגרת ששהתה י"ב חדש.** משנתארסה ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר דכמאן שנכנסה ברשותו דמי. ואמרינן עלה הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש והלא דין שלה ל' יום דהכי תנן במסכת כתובות (דף מז.) נותנין לבתולה שנים עשר חדש לפרנס עצמה לקנות מלבושים ותכשיטין לצורך נישואין משתבעה הבעל להינשא ולאלמנה ולבוגרת ל' יום דבוגרת אית לה מלבושין ותכשיטין והכי נמי לאלמנה ואית להו רווחא טובא בשלשים יום וכולן אם הגיע זמנן כו' אלמא דבוגרת לא בעינן י"ב חדש: **תני בוגרת וכו'.** האי כי דייניה והאי כי דייניה יפר ומתני' דקתני שהבעל מיפר בבגר לאחר שלשים יום שתבעה לפרנס את עצמה הוא דקאמר: **מ"מ קשיא.** דתרי זימני למה לי למיתני דהבעל מיפר בבגר: **איבעיא אימא בוז דוקא.** דהך רישא דמתני' (ו) קתני דהבעל מיפר דוקא קתני לה ובוגרת וששהתה גרירא נסבא משום איפלוגי ר"א ורבנן: **ואיבעיא אימא בוגרת.** דקתני בסיפא בפלוגתא דר"א ורבנן הוי דוקא והא דקתני שהבעל מיפר לאו דוקא: **אלא איידי דנסיב רישא בזה יפה כח האב.** (ו) איצטריך לה למיתני נסיב סיפא בזה יפה כח הבעל: מתני'

קמייתא גרירא דלא אתחיל בה תנא לאשמועינן דינא דבוגרת אלא בהאי מתני' קמייתא ובתר הכי באידך מתני' קמ"ל דלא נסמוך אסתמא קמא דלאו דברי הכל היא: **אין תורת סתם עליה אלא איידי דנסיב רישא בזו יפה כח הבעל נקט נמי אגיבא דחד תנא דבדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב:** מתני'

אילימא דקדשה בשהיא נערה ובגרה. וכיון דפקע כח האב מיפר אתרום לגבדו: מיתה מוציאה מרשות האב. דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו: **אלא שקדשה בשהיא בוגרת ואח"כ** הגיע זמן. אע"פ אלא נכנסה לרשותו: **הא נמי תנינא.** דפלוגתא דר"א ורבנן היא ומאי איצטריך למתניה בריש כיון דתני בתר הכי פלוגתייהו: **הא גופא קשיא.** מהדר לתרוצי מתניתין והדר מוחיב מינה אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש משמע ליה פי' דמתניתין הכי הבוגרת וקטנה ששהתה וכל אחת מהן שהתה י"ב חדש דע"כ י"ב חדש קאי נמי אבוגרת דאם לא כן לא פי' שיעור שהיתה ונאלתר לא מצית למימר דלא גריעא מאלמנה דבעיא ל' יום ופרכינן בוגרת שנתקדשה למה לה י"ב חדש משנתקדשה אלא בעי לתרוצי דתני לה רב הונא בפרק אף על פי הבוגרת ששהתה ל' יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מבעי ליה לפרש י"ב חדש אבוגרת קאי: ומשני תני בוגרת ששהתה י"ב חדש. ומתני' חדא קתני אלא ושהתה בוי"ו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בנבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחת מהן נותנין שלשים יום ומכל מקום קשה דבוגרת תניא ומשני דריש לן דוקא ולא קתני פיפא אלא לאשמועינן פלוגתא דרבנן ר"ג פיפא דוקא וריש לא גרע נפקא:

מקיש קודמי הויה שניה. כלומר (ג) שמת אדום ראשון ולאויה להתקדש לאחר: **לקודמי הויה ראשונה.** אלא נתארסה לעולם והיא יושבת נערה בבית אביה מה קודמי כו': **הני מילי.** דאב מיפר בקודמי הויה שניה בנדרים שלא נראו לארום ראשון (ד) אי לא שמע להו הבעל קודם שימות דהיינו דומיא דקודם הויה ראשונה: **אבל בנדרים שנראו לארום.** ששמע בהן קודם שימות ולא הספיק להפר אין האב מיפר עד שתחזור ותתארס שיפירו הוא ואחרון: **ול"א בנדרים שנראו לארום.** לא מצי מיפר לחודיה למה לי למיכתב ואם היו תהיה לאקושי הוויות להדדי: **מבנעוריה נפקא.** דמשמע כל כמה דיתבא בבית אביה מצי מיפר לה אלא מדקא מקיש הוויות להדדי ס"מ דומיא דקודם הויה ראשונה קאמר דמצי מיפר לחודיה (ה) בנדרים שלא נראו לארום דומיא דהויה ראשונה. פי' אחר אבל בנדרים שנראו לארום לא מצי מיפר אי ליכא ארום אחרון הא לא מצית אמרת דלהכי אתי איקשא לרבות נדרים שלא נראו לארום דהא מקרא אחרינא שמעינן ליה מבנעוריה נפקא דאמרי' כל שבא נעוריה לאביה שהאב זכאי בהפרת נדריה והלכך כי אתא ואם היו תהיה לאיש לנדרים שנראו לארום הוא דאתא: **היכי דמי.** דבעל מיפר בבגר: **אי נימא שקדשה כשהיא נערה ובגרה.** לאחר שנתארסה: **מכדי מיפה מוליאה מרשות האב.** דכיון שמת אדום אע"פ שהיא נערה: **ובגרות מוליאה מרשות האב.** דכיון שבגרה אין לאביה רשות בה לא לקדשה ולא למוכרה: **מה במיתה האב לא נתרוקנה כו': אלא כשקדשה כשהיא בוגרת.** וקתני האב מיפר אלא הבעל: **הא תניא חדא זימנא.** בהך פירקין גופיה: **בוגרת ששהתה י"ב חדש.** משנתארסה ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר דכמאן שנכנסה ברשותו דמי. ואמרינן עלה הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש והלא דין שלה ל' יום דהכי תנן במסכת כתובות (דף מז.) נותנין לבתולה שנים עשר חדש לפרנס עצמה לקנות מלבושים ותכשיטין לצורך נישואין משתבעה הבעל להינשא ולאלמנה ולבוגרת ל' יום דבוגרת אית לה מלבושין ותכשיטין והכי נמי לאלמנה ואית להו רווחא טובא בשלשים יום וכולן אם הגיע זמנן כו' אלמא דבוגרת לא בעינן י"ב חדש: **תני בוגרת וכו'.** האי כי דייניה והאי כי דייניה יפר ומתני' דקתני שהבעל מיפר בבגר לאחר שלשים יום שתבעה לפרנס את עצמה הוא דקאמר: **מ"מ קשיא.** דתרי זימני למה לי למיתני דהבעל מיפר בבגר: **איבעיא אימא בוז דוקא.** דהך רישא דמתני' (ו) קתני דהבעל מיפר דוקא קתני לה ובוגרת וששהתה גרירא נסבא משום איפלוגי ר"א ורבנן: **ואיבעיא אימא בוגרת.** דקתני בסיפא בפלוגתא דר"א ורבנן הוי דוקא והא דקתני שהבעל מיפר לאו דוקא: **אלא איידי דנסיב רישא בזה יפה כח האב.** (ו) איצטריך לה למיתני נסיב סיפא בזה יפה כח הבעל: מתני'

אילימא דקדשה בשהיא נערה ובגרה. וכיון דפקע כח האב מיפר אתרום לגבדו: מיתה מוציאה מרשות האב. דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו: **אלא שקדשה בשהיא בוגרת ואח"כ** הגיע זמן. אע"פ אלא נכנסה לרשותו: **הא נמי תנינא.** דפלוגתא דר"א ורבנן היא ומאי איצטריך למתניה בריש כיון דתני בתר הכי פלוגתייהו: **הא גופא קשיא.** מהדר לתרוצי מתניתין והדר מוחיב מינה אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש משמע ליה פי' דמתניתין הכי הבוגרת וקטנה ששהתה וכל אחת מהן שהתה י"ב חדש דע"כ י"ב חדש קאי נמי אבוגרת דאם לא כן לא פי' שיעור שהיתה ונאלתר לא מצית למימר דלא גריעא מאלמנה דבעיא ל' יום ופרכינן בוגרת שנתקדשה למה לה י"ב חדש משנתקדשה אלא בעי לתרוצי דתני לה רב הונא בפרק אף על פי הבוגרת ששהתה ל' יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מבעי ליה לפרש י"ב חדש אבוגרת קאי: ומשני תני בוגרת ששהתה י"ב חדש. ומתני' חדא קתני אלא ושהתה בוי"ו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בנבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחת מהן נותנין שלשים יום ומכל מקום קשה דבוגרת תניא ומשני דריש לן דוקא ולא קתני פיפא אלא לאשמועינן פלוגתא דרבנן ר"ג פיפא דוקא וריש לא גרע נפקא:

כה א מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' כו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ט:

תוספות

אף קודם הויה שנייה. אחר מיתת הבעל דאשו' מפר האב לחודיה: נדרי' שלא נראו לארום ראשו'. שלא שמע אותם, אבל בנדרי' ששמע ומת לא: מבנעוריה בית אביה נפקא. כלו' הך דרשא דהיו הויה לא אצטרי' לנדרי' דלא נראו, דמבנעוריה שמעי' שפיר דאב לחודיה מפר וכי אצטרי' לנדרי' שנראו לארום ראשו': היכי דמי. שהבעל מפר בבגר: מיתה. משמת האב: ובגרות מוציאה מרשות אב. דכתי' בנעוריה: אלא בשקדשה כשהיא בוגרת. פי' והגיע זמן כדאי' רב הונא בפ' אע"פ (כתובות מז:) בבגר יום אחד ונתקדשה ונתני' לה שלשי' יום כלומנה וחייב לארום במזונותיה [לכן] מפר לה נדריה, אבל לא מצי למימר כשהיא נערה דא"כ תיבעי' י"ב חדשי' כשאר הגעת זמן דאי' בפ' אע"פ (סט), וה"ה (לא) [נמי] בכל הגעת זמן דשאר [נשים שייך] למימני יפה כח הבעל מכח האב אלא משום דלא פסיק ליה כולי האי [בשאר נשים] דבעי תביעה ואחר התביעה י"ב חדשי' לכך נקט בבר דלאחר שלשי' יום [בלא תביעה] הוי הגעת זמן ומפר לה: ופריך הא תנינא הדא זמנא. פי' דין דהגעת [זמן לקמן בסמוך] (עג:) הבוגרת ששהתה [וכו'] ר' אליעזר [אומר] יפר, ולמ' לי למיתני דין [דבוגרת] בהגיע זמן, הכא ולקמן: היא גופא קשי'. אלמודא מהדר לתרוצי הך מתני' דלקמן, וה"ג אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש, תרתי, בוגרת למה לי י"ב חודש, בוגרת בשלשי' יום סגי, [וה"פ], תרתי בתמיה, בוגרת למ' לי לתנן י"ב חדש, הא אפי' נערה, ועו' פרי' קונ' אחרי' י"ב חדש ל"ל דנקט בבוגרת, בשלשי' יום סגי, דא' רב הונא פ' אע"פ (כתובות מז:) בבגרה יום אחד ונתקדשה ונתני' [לה] שלשי' יום, ומשני תני בוגרת ושהתה י"ב חדש, ואפי' נער': מ"מ קשי'. למ' לי מתני' דהגיע זמן דבוגרת הא תניא לקמן (עג:). וא"ת הא איתותב רב הונא דהתם (כתובות שם), ובוגרת נמי צריכי' י"ב חדש ומאי פריך, וי"ל דתני' התם בוגרת ששהתה י"ב חדש בבגרותה ונתקדשה ונתני' לה שלשי' יום כלומנה (אין נותני' לה י"ב חדש' אחר שנתקדשה כשהיא בוגרת), אחר ששהתה י"ב חדש' משבגרה ונתקדשה קאמר מתני' אחר שלשי' הבעל מפר, ומ"מ עדיפא ליה לאוקומי למתני' כשנתקדשה כשהיא בוגרת דאינה צריכה תביעה, דאלו נערה לו נתקדשה כשהיא נערה בעי תביעה, ואחר התביעה נותני' לה י"ב חדש: ומשני בוגרת קתני. כלו' ולאי מתני' דבוגרת דהכא עיקר דיפה כח בעל מכח אב, ובוגרת דלקמן משו' דבעי איפלוגי [וכו']: **ואי בעי' אימא בוגרת דווקא.** הך דלקמן דווקא, והך דהכא מיידי דנסיב רישא בשיפה כח אב נסיב [סיפא] יפה כח בעל בהגיע זמן דבוגרת:

מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה ראשונה. דאי מיפר לחודיה אף קודמי הויה שניה אב מיפר לחודיה: **אימא ה"מ בנדרי' שלא נראו לארום.** אבל בנדרים שנראו לארום לא מצי מיפר אב אי בנדרים שלא נראו לארום מבנעוריה בית אביה נפקא: בזה יפה כח האב מכח הבעל כו': ה"ד אילימא שקידשה כשהיא נערה ובגרה מכדי מיתה מוציאה (ז) ובגרות מוציאה מרשות אב מה מיתה לא נתרוקנה רשות לבעל (ח)אף בגרות לא נתרוקנה רשות לבעל אלא שקידשה כשהיא בוגרת תנינא חדא זימנא (ט)הבוגר' ששהתה י"ב חדש הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה שנים עשר חדש בבוגרת למה לי שנים עשר חדש בוגרת בל' יום סגי לה תני (י)בוגרת וששהתה י"ב חדש מ"מ קשיא איבעית אימא הכא דוקא ובוגרת קתני התם משום דבעי איפלוגי ר"א ורבנן קתני אימא בוגרת דוקא ואיידי דנסיב רישא בזה נסיב סיפא נמי בזה: מתני'

מרשות האב. שיכולה לקדש את עצמה אע"פ שהיא נערה: **ובגרות מוליאה מרשות האב.** דכיון שבגרה אין לאביה רשות בה לא לקדשה ולא למוכרה: **מה במיתה האב לא נתרוקנה כו': אלא כשקדשה כשהיא בוגרת.** וקתני האב מיפר אלא הבעל: **הא תניא חדא זימנא.** בהך פירקין גופיה: **בוגרת ששהתה י"ב חדש.** משנתארסה ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר דכמאן שנכנסה ברשותו דמי. ואמרינן עלה הא גופא קשיא אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש והלא דין שלה ל' יום דהכי תנן במסכת כתובות (דף מז.) נותנין לבתולה שנים עשר חדש לפרנס עצמה לקנות מלבושים ותכשיטין לצורך נישואין משתבעה הבעל להינשא ולאלמנה ולבוגרת ל' יום דבוגרת אית לה מלבושין ותכשיטין והכי נמי לאלמנה ואית להו רווחא טובא בשלשים יום וכולן אם הגיע זמנן כו' אלמא דבוגרת לא בעינן י"ב חדש: **תני בוגרת וכו'.** האי כי דייניה והאי כי דייניה יפר ומתני' דקתני שהבעל מיפר בבגר לאחר שלשים יום שתבעה לפרנס את עצמה הוא דקאמר: **מ"מ קשיא.** דתרי זימני למה לי למיתני דהבעל מיפר בבגר: **איבעיא אימא בוז דוקא.** דהך רישא דמתני' (ו) קתני דהבעל מיפר דוקא קתני לה ובוגרת וששהתה גרירא נסבא משום איפלוגי ר"א ורבנן: **ואיבעיא אימא בוגרת.** דקתני בסיפא בפלוגתא דר"א ורבנן הוי דוקא והא דקתני שהבעל מיפר לאו דוקא: **אלא איידי דנסיב רישא בזה יפה כח האב.** (ו) איצטריך לה למיתני נסיב סיפא בזה יפה כח הבעל: מתני'

קמייתא גרירא דלא אתחיל בה תנא לאשמועינן דינא דבוגרת אלא בהאי מתני' קמייתא ובתר הכי באידך מתני' קמ"ל דלא נסמוך אסתמא קמא דלאו דברי הכל היא: **אין תורת סתם עליה אלא איידי דנסיב רישא בזו יפה כח הבעל נקט נמי אגיבא דחד תנא דבדבר אחר יפה כח הבעל מכח האב:** מתני'

אילימא דקדשה בשהיא נערה ובגרה. וכיון דפקע כח האב מיפר אתרום לגבדו: מיתה מוציאה מרשות האב. דאין אדם מוריש זכות בתו לבנו: **אלא שקדשה בשהיא בוגרת ואח"כ** הגיע זמן. אע"פ אלא נכנסה לרשותו: **הא נמי תנינא.** דפלוגתא דר"א ורבנן היא ומאי איצטריך למתניה בריש כיון דתני בתר הכי פלוגתייהו: **הא גופא קשיא.** מהדר לתרוצי מתניתין והדר מוחיב מינה אמרת הבוגרת ששהתה י"ב חדש משמע ליה פי' דמתניתין הכי הבוגרת וקטנה ששהתה וכל אחת מהן שהתה י"ב חדש דע"כ י"ב חדש קאי נמי אבוגרת דאם לא כן לא פי' שיעור שהיתה ונאלתר לא מצית למימר דלא גריעא מאלמנה דבעיא ל' יום ופרכינן בוגרת שנתקדשה למה לה י"ב חדש משנתקדשה אלא בעי לתרוצי דתני לה רב הונא בפרק אף על פי הבוגרת ששהתה ל' יום וקטנה ששהתה י"ב חדש משום דרב הונא איתותב התם הלכך מבעי ליה לפרש י"ב חדש אבוגרת קאי: ומשני תני בוגרת ששהתה י"ב חדש. ומתני' חדא קתני אלא ושהתה בוי"ו וה"פ בוגרת ששהתה י"ב חדש בנבגרותה ואלמנה שנתקדשה לכל אחת מהן נותנין שלשים יום ומכל מקום קשה דבוגרת תניא ומשני דריש לן דוקא ולא קתני פיפא אלא לאשמועינן פלוגתא דרבנן ר"ג פיפא דוקא וריש לא גרע נפקא:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ואימא ה"מ: (ב) שם מיתה מוליאה מרשות אב וכגרות מוליאה: (ג) רש"י ד"ה מקיש וכו' כלומר כשמת אדום הראשון: (ד) ד"ה הני מילי וכו' דאשון שלא שמע כל"ל ותיבת לי ממק: (ה) ד"ה מבנעוריה וכו' מיפר לחודיה אפילו בנדרים שנראו לארום לשון אחר בנדרים שלא נראו וכו' דהויה ראשונה אבל בנדרים כל"ל ותיבות פי' אחר ממק: (ו) ד"ה איבעיא אימא בוז וכו' דקתני דהבעל וכו' ושהתה אגב גרלא: (ז) ד"ה אלא וכו' דאיצטריך:

מוסף רש"י

שלא נראו לארוס. שנדרה תחת האדום ולא שמע ומת שמיפר האב לחודיה, **אבל נדרים שנראו.** שנדרה תחת האדום והפר ומת ואחר כך שמע האב, הו לא מצי מיפר אב לחודיה עד שתתארס ואביה ובעלה מפירין נדריה (ראב"ה בשמו). **מבנעוריה בית אביה נפקא.** דכל זמן שהיא בנעוריה שייכא בתר אביה, ולמה לי לתקושי ההוויות להדדי, אלא ס"מ לאפילו נראו לארוס אב מיפר לחודיה (שם).

פירוש הרא"ש

מקיש קודמי הויה שניה לקודמי הויה **ראשונה.** אב מיפר לחודיה דכתיב ואתה אחר בבית אביה והיא אביה אותה: **אף** קודם הויה שניה. אחר מיתת האדום: בנדרים **שלא נראו לארוס.** שלא שמעם האדום ולא נראו להפר: **מבנעוריה בית אביה נפקא.** דמשמע כל ימי נעוריה היא בבית אביה כל זמן שאין רשות אחר שולט עליה ולכל הפחות בנדרים שלא נראו לארוס וכי איצטריך ואם היו תהיה אף לנדרים שנראו לארוס: **היכי דמי.** שהבעל מיפר בבגר דמשמע ליה לאיירי בקודם שתכנס לרשותו: **מכדי** ואימא ה"מ: **אלא נראו לארוס.** שנדרה תחת האדום ולא שמע ומת שמיפר האב לחודיה, **אבל נדרים שנראו.** שנדרה תחת האדום והפר ומת ואחר כך שמע האב, הו לא מצי מיפר אב לחודיה עד שתתארס ואביה ובעלה מפירין נדריה (ראב"ה בשמו). **מבנעוריה בית אביה נפקא.** דכל זמן שהיא בנעוריה שייכא בתר אביה, ולמה לי לתקושי ההוויות להדדי, אלא ס"מ לאפילו נראו לארוס אב מיפר לחודיה (שם).

מסורת הש"ס

(ו) לקמן עג: כתובות מז:, (ב) [עי' תוספות כתובות מז: ד"ה תיובתא], (ג) [ויקרא כה], (ד) [במדבר לו],

מתני' אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. אפי' מה שנדרה בארוסי ראשון: **לרשות עצמה.** שלא יוסיף לאחד מהן או שלא בגרה בתוך הזמן אביה ובעלה כו': **גמ' [ונדריה עליה].** קרא יתירא הוא דלא איצטריך למיכתב דליכתוב רחמנא ואם היו אלמנה שפתיה אלא עליה מופנה משום נדרים שנראו לארוס הראשון דיכול להפר ארוס אחרון: **תניא כוותיה דשמואל.** דאפילו בנדרים שנראו לארוס ראשון מיפר בעל אחרון: **ולא הספיק הבעל לשמוע כו'.** דהיינו לא נראו לארוס ראשון: **שמע בעלה והיפר לה.** דהשתא נראו לארוס ראשון: **חוזר האב ומיפר חלקו של בעל.** לפי שאין הבעל מיפר אלא בשותפות שבשעה שהפר עדיין לא שמע האב ובשביל הכי חוזר ומיפר חלקו של בעל עם חלקו: **הן הן דברי ב"ש.** דאפילו נדרים שנראו לארוס מיפר האב לחודיה: **אבל ב"ה אומרים.** אין אב יכול להפר לא חלקו ולא חלק חבירו עד שיהא ארוס אחד עמו הואיל ונראו לארוס: **במאי פליגי.** ב"ש וב"ה התם אמרי ב"ש גבי שמע אביה והיפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומיפר חלקו של בעל ומפרשינן התם אליבא דב"ש אינו צריך להפר חלקו אלא חלק הבעל בלבד וב"ה אומרים אין יכול להפר חלק הבעל בלבד אלא א"כ מיפר חלקו עמו והכא מוחלפת השיטה דב"ש סברי (ג) דשמע בעלה והיפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל וחזר האב ומיפר חלקו של בעל לאינו הפרה עד שיכלול חלק הפרתו והפרת בעל בבת אחת והכא קאמרי ב"ה אינו יכול להפר כלל בלא ארוס אחרון אלא הכא בהא קמיפלגי דהוו נדרים שנראו לארוס דקתני שמע בעלה והפר לה הכא קאמרי ב"ש דשמע בעלה והיפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת חוזר האב ומיפר חלקו של בעל ומפרשינן התם אליבא דב"ש אינו צריך להפר חלקו אלא חלק הבעל בלבד וב"ה אומרים אין יכול להפר חלק הבעל בלבד אלא א"כ מיפר חלקו עמו והכא קאמרי ב"ש גבי שמע אביה והיפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומיפר חלקו של בעל ומפרשינן התם אליבא דב"ש אינו צריך להפר חלקו אלא חלק הבעל בלבד וב"ה אומרים אין יכול להפר חלק הבעל בלבד אלא בבית

מתני' [א]נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה (ב) [ג]זה הכלל כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: **גמ' מנלן דארוס אחרון מיפר נדרים שנראו לארוס ראשון אמר שמואל אמר קרא** [1]ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה נדרים שהיו עליה כבר דלמא הני מילי שלא נראו לארוס ראשון אבל נדרים שנראו לארוס ראשון לא מצי מיפר ארוס אחרון עליה קרא יתירא הוא: תניא כוותיה דשמואל [2]נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה כיצד [3]שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום ואפי' מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה [4]שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומפר חלקו של בעל [7]א"ר נתן הן הן דברי בית שמאי אבל בית הלל אומרים [5]אין יכול להפר במאי פליגי בית

בעי לה. ושמעתא גמי מוכחא דדינא גופיה שמואל הוא דקאמר ליה ולאו דאיה דקרא בלחוד דאם איתא דדינא במתני' הוא ושמואל לא אמר מידי אלא דמוכח ליה מקרא היכי מייתי תניא כוותיה דשמואל מברייתא דנערה המאורסה וכו' דהא בברייתא לא מוכח ליה להאי דינא מהאי קרא דשמואל ואי האי דינא לא חזיא ליה שמואל אלא מתני' היא מאי אולמא דברייתא ממתני' אלא ודאי משום דדינא גופיה שמואל קאמר ליה דנהי דתני ליה אמתני' מיהו מתני' איכא לדחויה דבשמע אב עסקינן ומש"ה מסייעי ליה מברייתא דליכא לדחויי: **ודלמא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס לארוס ראשון.** שלא שמע אותם. אבל בנדרים שנראו לארוס ראשון לא מצי מפר ארוס אחרון דכיון דנראו לראשון לא נתרוקנה רשות לארוס אחרון אלא לאב כדמוכח לעיל (דף ע:) מהקישא דהויות הילכך נימא דלנדרים שנראו לארוס ראשון ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי ומפר אב ל"ג נימא דכיון דאיכא ארוס ולא מצי מפר אב נמי לא מצי מפר דבמקום ארוס אב לא מפר לחודיה: **עליה קרא יתירא הוא.** לומר כל נדרים שעליה ואפי' נראו לארוס ראשון: **תניא כוותיה דשמואל.** דאפילו נדרים שנראו לארוס ראשון מצי מפר ארוס אחרון: **שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום.** מש"ה קתני בו ביום דאי נתארסה ביום שלאחריו כיון דכשמת בעל נתרוקנה רשות לאב ולא הפר בו ביום קיימיה לנדריה: **אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה.** פירשו קלת הראשונים ז"ל דהך בבא קמייתא דברי הכל היא דפלוגתא דב"ש וב"ה בלילך בבא בלחוד היא. ותמיהני לב"ה דסבירא להו מקלא קלים כיון דשמע אביה והפר לה ואיקלים ליה האי נדרא דאכתי איתיה לאב ולא בטלה לה הפרה דיליה היכי מצו אב וארוס אחרון להפר דהא אמרי ב"ה בההיא דלעיל [סט.] דשמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת דאין יכול להפר ובכי האי גוונא לא אמרי מת הבעל נתרוקנה רשות לאב משום דכיון דאיקלים ליה נדרא לא חשיבא להורישו לאב וה"נ כי איכא אב וארוס אחרון מאי שנא. ונראה בעיני לפי דבריהם ז"ל דהיינו טעמא משום דלעיל דאיכא שינוי רשות דמנתיק ליה האי נדרא מארוס לאב כל היכא דקלים ליה לא מצי מנתיק אבל הכא דאיכא ארוס אחרון חזיק ליה להאי ארוס אחרון כברעיה דראשון וכיון דמארוס לארוס קאתי אע"ג דאקלים ליה נדרא מצי אב ובעל להפר דכי ה"ג לאו אינתוקי הוא: **שמע בעלה והפר לה.** הך בבא נמי בנתארסה מיירי דבגוונא דרישא קיימא ולא מפלגא בהדי רישא אלא דברישא הפר אב והכא הפר בעל: **חוזר האב ומפר חלקו של בעל.** דאב לחודיה מצי מפר אע"פ שנתארסה לאחר וכדמפ' טעמא לקמן. וכי קתני ומפר חלקו של בעל אין ה"ג דאלקי האב לא אצטריכא לתנא לאשמועינן דמילתא פשיטא היא שאחלקו של אב [ב] אלא הפרה לא פקע וחלקו של בעל הוא דאיצטריך ליה לאשמועינן דאע"ג דבעל כבר הפר חלקו אפ"ה חוזר האב ומפר אף אותו חלק עצמו של בעל משום דכי מיית ליה בעל בטלה הפרה דיליה: **אבל ב"ה אומרים אין יכול להפר.** אב אלא ארוס אחרון. ואמרינן במאי קמיפלגי ב"ש סברי בנדרים שנמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב ומש"ה כיון לגבי האי נדר ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי וכדמפרש בסמוך אב מצי מפר דלא תימא הני דארוס אחרון כמאן דליתי דמי מיהו כי נתרוקנה רשות דארוס ראשון לאב דוקא בנדרי שלא נראו לארוס אבל נראו לא דליתא אלא אפי' נראו לו נמי נתרוקנה

מתני' נדרה והיא ארוסה נתגרשה בו ביום נתארסה בו ביום. שנדרה: אביה ובעלה האחרון מפירי' נדריה. דבעל דאיירי לרוס מפר בקודמין בשותפות דאב כדברים ברים פרקי' (לעיל סז.) ווווקא נקט נתגרשה בו ביום שנדרה, דמיירי ששמע בעלה נדרה, ואם נתגרשה למחר הרי קיים הבעל ושוב לא יוכל אב להפר: כל שלא יצאה לרשות עצמה. דהיינו אם ניסואי' או בגר: אב ובעל מפירי'. בשותפות: גמ' מנא ה"מ דארוס אחרון מפר נדרי' שנראו לארוס ראשון. דהיינו נדרי' ששמע ארוס ראשון, דמקדמני ומתקדשה בו ביום ונתגרשה בו ביום אלמא שמע הבעל, דאי לאו דנתגרשה בו ביום ה"ל קיים הבעל, דאי לא שמע הבעל אפי' נתגרשה ביום שלאחריו נמי: א' שמואל א' קרא ואם היו תהיה ונדריה עליה כבר ודילמא. בגדרי' שלא שמע ארוס ראשון: עליה קרא יתירא. למדרש מיני' נראו לארוס ראשון: תניא כוותי' דשמואל. דסבר דארוס שני מפר נדרי' שנראו לארוס ראשון, ואי [קשיא] ליסייעי' ממתני' דקתני ונתגרשה בו ביום, דלפי' (לעיל ד"ה גמ' מנא ה"מ). משו' דאיכ' לדחויי כדדמי קמן (עב.) בלא שמע ארוס ראשון, וכי נקט בו ביום לענין אב, ושמע אב, ואם נתגרשה [ביום] שלאחריו הרי קיים האב ושוב לא יוכל להפר. והא דא' מלמודא אמתני' [נמא ה"מ] דארוס אחרון מפר נדרי' שנראו לארוס ראשון, ודאי לאו ממתניו' [דמתני' דהא איכא] לדחויי כדפי', אלא שמואל נקט בו ביום דאפילו נראו לארוס ראשון מפר, [וקיש ליה] דנקט בו ביום משום דשמע ארוס ראשון, ומנא ה"מ דקא' מלמוד' שמואל דגופיה היה שואל ומשיב כך, כמו שפי' פ' אלו מציאות (ב"מ כא.), וכמה

כו א מיי' פי"ל מהל' נדרים הל' יא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף יג וסעי' יז יח יט וע"ש:

כו ב מיי' שם הל' יד וסמג שם טוש"ע שם סעיף טז:

כח ג מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף יא וע"ש:

תוספות

מתני' [נדרה] והיא ארוסה ונתגרשה בו ביום ונתארסה בו ביום. שנדרה: אביה ובעלה האחרון מפירי' נדריה. דבעל דאייר ארוס מפר בקודמין בשותפות דאב כדברים ברים פרקי' (לעיל סז.) וווקא נקט נתגרשה בו ביום שנדרה, דמיירי ששמע בעלה נדרה, ואם נתגרשה למחר הרי קיים הבעל ושוב לא יוכל אב להפר: כל שלא יצאה לרשות עצמה. דהיינו אם ניסואי' או בגר: אב ובעל מפירי'. בשותפות: גמ' מנא ה"מ דארוס אחרון מפר נדרי' שנראו לארוס ראשון. דהיינו נדרי' ששמע ארוס ראשון, דמקדמני ומתקדשה בו ביום ונתגרשה בו ביום אלמא שמע הבעל, דאי לאו דנתגרשה בו ביום ה"ל קיים הבעל, דאי לא שמע הבעל אפי' נתגרשה ביום שלאחריו נמי: א' שמואל א' קרא ואם היו תהיה ונדריה עליה כבר ודילמא. בגדרי' שלא שמע ארוס ראשון: עליה קרא יתירא. למדרש מיני' נראו לארוס ראשון: תניא כוותי' דשמואל. דסבר דארוס שני מפר נדרי' שנראו לארוס ראשון, ואי [קשיא] ליסייעי' ממתני' דקתני ונתגרשה בו ביום, דלפי' (לעיל ד"ה גמ' מנא ה"מ). משו' דאיכ' לדחויי כדדמי קמן (עב.) בלא שמע ארוס ראשון, וכי נקט בו ביום לענין אב, ושמע אב, ואם נתגרשה [ביום] שלאחריו הרי קיים האב ושוב לא יוכל להפר. והא דא' מלמודא אמתני' [נמא ה"מ] דארוס אחרון מפר נדרי' שנראו לארוס ראשון, ודאי לאו ממתניו' [דמתני' דהא איכא] לדחויי כדפי', אלא שמואל נקט בו ביום דאפילו נראו לארוס ראשון מפר, [וקיש ליה] דנקט בו ביום משום דשמע ארוס ראשון, ומנא ה"מ דקא' מלמוד' שמואל דגופיה היה שואל ומשיב כך, כמו שפי' פ' אלו מציאות (ב"מ כא.), וכמה

ממילתא דשמואל היא כדאיתא בריש פרק אלו מציאות [ב"מ כא.] וכמה ח"ר יאחק קב בד' אמות כדמוכח התם דר' יאחק גופיה בעי וכמה: **תניא** כוותיה דשמואל עד שמת ונתארסה אביה ובעלה מפירין נדריה כיצד **שמע** האב והפר לה ולא הספיק בעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום אביה ובעלה האחרון מפירי' נדריה. פי' מדקתני בו ביום ע"כ הך נתארסה (קתני) מיירי ששמע הבעל ולא קאי על לא הספיק לשמוע דרישא, וקתני דכי שמע בעל ראשון ומת, דאביה ובעלה אחרון מפירי' נדרי' אלמא מגיא כוותי' דשמואל דנדרים שנראו לראשון דאחרון מפר: וג"ב הנהה. וא"ע אמאי קתני ונתארסה בו ביום, דודאי כיון דמפרשינן דקאי אהיכא דשמע בעל ולא הפר ל"ל שמת בעל בו ביום דאל"כ כבר נתקיים הנדר. ומיהו קשה למה נקט התנא לומר שנתארס' בו ביום, ונראה משום דכיון דמיד שמת הבעל נתרוקנה רשות לאב, אע"פ שכבר הפר האב אלקו מיהו גם אלקו הבעל שנתוקן לא שייך שיפירנו האב [אלא] בו ביום שמת בעלה דאל"כ לא יוכל האב להפר, ושמא יש לחלק בשלא היתה שמיעה לבעל מעולם והאב כבר הפר אלקו עצמו קודם שמת הבעל (אין) האב מפר אלקו של בעל [אפי'] לאחר כמה ימים, אבל כששמע הבעל ומת אז אם יבא האב אמתניו ולריך להפר ביום שמועת הבעל, וא"ע, א"ל בו ביום דבריהם משמע דקאי איום נדר ושמועה, ולא נימא לגימור [דקאי]

ממילתא הבעל, רבינו יונה ז"ל. ואין להקשו' דילמ' הא דנקט בו ביום דבריהם משמע דשמע, דלא בשמע בעל מיירי, דא"כ ל"ל בהך פיפא, כיון דאשמועי' בריש דאפי' היכא דהיפר אב אחי אדום ראשו' דאב ואחרון מפירי', ואפ"פ שכבר היפר אב הפרה גרועה הויה לנו לומ' דשוב לא יוכל לחזור ולהפר, כ"ש היכא דלא שמע אב אחי ראשון דהוא ואחרון מפירי', ואמאי תנא כלל הך דינא דבו ביום להיכא דלא שמע אב, אלא ע"כ תנא בו ביום לומר דאפי' שמע אדום ראשו', אב ואחרון מפירי': ה"ג שמע אביה והפר לה ולא הספיק בעל לשמוע עד שמת בעל חוזר אב ומפר חלקו של בעל. והיינו נמי עניינא דרישא, אבל דרישא מיירי בדינא דאב ואדום אחרון והך פיפא מיירי באב גרידא: אמר רבי נתן הן הן דברי ב"ש. קאי בין אדרישא דשמע אב והפר והאך פיפא דחוזר האב: אבל ב"ה סברי אינו יכול להפר. לא בדרישא אביה ובעלה אחרון ולא בהך פיפא האב גרידא, דסברי מקבלם קלים הנדר ע"י הפרה גרועה של אב, הלכך אינו מורים אדום הראשון לבעל אחרון, (אלא) [ואין] אביה חוזר ומיפר (נדרי בתו) [חלקו של בעל]:

כט א מיי' פי"ח מהל' נדרים הל' י' טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כ:

תוספות

במאי פליגי ב"ש סברי בנדרים שנראו לארוס ראשון נמי. דסיינו נמי היכא דשמע ארוס ראשון כמו מיפא דבו ביום כדפי' (לעיל ע"א ד"ה ס"ג עבה): דנתרוקנה רשות לאב. מי ליכא ארוס אחרון, ואי איכ' ארוס אחרון יפרו שייכס בשותפות: וב"ה סברי. לא אמרי' אביה ובעלה מפירי' נדריה בריש כיון (דמפר) [דהפר] אב בחיי ראשון ומקבל קלים לבוליה נדר, הלכך אין כח ביד ארוס ראשון לבוריס חלק מנדרה שנשאר לו לבוריסו לשני ולאב. ואית דגרסי בהך סיומא דבריית' שמע בעלה והפר לה ולא הספיק אב לשמוע עד שמת [הבעל] מחוך אב ומפר חלקו של בעל, ולא נהירא דמתי' מחוך אב הא עדיין לא הפר עד השתא, ותו חלקו שלו הל"ל, חלק עצמו הוא, לכך נראה דגרס' שמע אביה, כדפי', וכן פי' ה"ר אליעזר דס"ג בתוספתא: הגהה. בפירושי' קדמוני גרים הכי סיפא דבריית', שמע בעלה והיפר ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל מחוך האב ומפר חלקו של בעל. ונראה לפ' שכשהבעל והאב קיים אם כל אחד אי אני מפר את חלקי די בכך, אבל כאן נתבטלה הפרת הבעל, כיון שאינו קיים בשעת גמר הפרה, וכן משמע בבריית' דלעני' (סח:), ולכך צריך האב שיאמר סתם מופר לך כל הנדר: אר"ג הן הן דברי ב"ש אבל ב"ה אי' אינו יכול להפר. ולפי מאי דמסיק ואזיל ליה תלמודא דהך סיפא איירי בנתארסה לאחר כמו בריש, ולא פירסו הגנה, דתריש סמיך, ובהא פליגי, ב"ש סברי כיון דנדרו לארוס ראשון ארוס אחרון לא מצי מפר אלא נתרוקנה לאב בלבד, וב"ה סברי אין האב יכול להפר אלא עם ארוס שני, והיינו תני' כוותי' דשמואל ממלתייהו דב"ה: במאי פליגי ב"ש סברי נדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב. פי' לאב לבדו בלא ארוס שני: ומינו גייז. מלתא אחריתא היא, שבשני דברי' נחלקו ב"ש וב"ה, כלו' וסברי ב"ש מינו גייז, ולענין ריש"ל דהך מתניתא, וכדקתני בבריית' דלעיל (סט.), דלב"ש משום דמינו גייז האב שפר והלק שלם של בעל נשאר והאב יורשו ממנו: וב"ה סברי אביה ובעל מפירין. פי' נדרים שנראו לארוס ראשון אין האב מפר אלא עם שותפות ארוס אחרון: ולאו מינו גייז. כלומ' ולענין שמע אביה והפר סברי ב"ש בבריית' דלעני' הוא ואין האב יורשו, אבל בסיפא שהפר הבעל לא שייך לומר דמקבל קלים שהרי נתבטלה הפרתו בשמת, ס"נ ממון שהאב מפר חלקו שלא הפר עדיין גם חלק הבעל יפר. מקדמוני', רבנו יונה, ע"כ הגהה: ושמע בעלה וגירשה. בארוסה דווקא מייר, כדמוכח סוגיא: אי אמרת גירושי' כשתיקה מצי מפר. פי' הבעל עם האב: גירושי' בהקמה לא מצי מפר. דלאחר קשיים לא מצי מפר:

בית שמאי סברי נדרים נמי (ח) שראוי לארוס נתרוקנה רשות לאב (ט) ומינו גייז בית הלל סברי אביה ובעלה אחרון מפירין נדריה ולא מיגז גייז: (י) איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיא או כהקמה דמיא למאי נפקא מינה כגון שנדרה ושמע בעלה וגרשה ואהדרה ביומיה אי אמר מר כשתיקה דמי מצי מיפר לה ואי אמר מר כהקמה דמי לא מצי מיפר לה

ת"ש

אפ"ה אב גייז דיליה ובעל גייז דיליה אלא מאי אית לך למימר דנהי דמיגז גייז אפ"ה כי מיית ליה אשתקלא ליה גזיזא דידיה והו"ג מאי שנא. וג"ל דהיינו טעמא משום דלב"ש דסבירא להו מיגז גייז כיון דכי הפר בעל אבטיל ליה פלגיה דנדרא לגמרי הרי מעשה שלו נגמר ואסתלק ליה ארוס לגמרי ונהי דכי מת ארוס בטלה לה הפרה דיליה מיהו מכיון דאסתלק ליה ארוס מהכא ותו לא חזי האי נדרא לארוס כלל קס ליה אב בלא ארוס והא פשטינן לעיל [ע.] דכל היכא דליכא ארוס אב מיפר דמקיים קודמי הויה ראשונה אבל בהיא דלעיל דשמע אביה והפר לה אפי' אמרת דלמ"ד דמיגז גייז אסתלק ליה אב אפ"ה כי מת בטלה ליה הפרה דיליה וקס ליה ארוס לחודיה בלא אב ולא מצי מיפר היינו טעמייהו דב"ש דאמרי דאב מצי מיפר הכא בלא ארוס אחרון. וב"ה סברי אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה דאין האב יכול להפר לבדו משום דלאו מיגז גייז דכשהפר בעל לא אסתקל פלגא דנדרא אלא כוליה נדרא הוא דאיקלים וקלישתא לאו מעשה גמור הוא ומש"ה לא חייל כלל עד דמצטרף ליה קלישות דאידך הלכך כל זמן שלא הפר האב לא אסתליק ליה ארוס מהאי נדרא ומש"ה זכי ביה ארוס אחרון. זהו מה שנראה בעיני בזה. אלא שעדיין קשה לי למה לן למימר בטעמייהו דב"ש בנדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב דכיון דלב"ש ארוס אחרון כמאן דליתיה דמי כ"ע מודו דאפי' נדרים שנראו לארוס כל היכא דליתיה לארוס נתרוקנה רשות לאב דלעיל [ע.]: נמי אליבא דכ"ע אמרינן ואימא ה"מ בנדרים שלא נראו לארוס אבל בנדרים שנראו לארוס לא מצי מיפר אב ומסקי' דליתא אלמא כ"ע מודו דנתרוקנה רשות לאב אפי' בנדרים שנראו לארוס ואמאי איצטריכינן למימר הכא הכי אליבא דב"ש. ואפשר דהכי קאמרינן נהי דהכא איכא תרתי חדא דנראו לארוס ראשון ועוד דאיכא נמי ארוס אחרון וס"ד כיון דזכה בהן ארוס ראשון לא נתרוקנה בהם רשות לאב כל היכא דאיכא ארוס אחרון משום דאחרון כרעיה דראשון הוה בנדרים שזכה בהן ראשון דנהי דארוס אסתלק ליה מיהו כיון דאיתיה מעכב עליה דאב דאיהו נמי לא ליפר קמ"ל דליתיה. מיהו כי קאמר ליפוק דנמי לאו למימרא דהיכא דלא נראו אמרי' טפי דאב מיפר דאדרבה כי לא נראו לארוס ראשון לא נתרוקנה רשות לאב אלא משום דלענין זכיה דארוס עדיף נראו מלא נראו וכיון דעדיפא זכיה דארוס איכא למימר דאב לא מיפר וכדאמרי' לעיל ואימא ה"מ בנדרים שלא נראו אבל נראו לא מצי מיפר אב קאמר נמי דהכא משום הפרה דבעל הוא דגרע דייניה דארוס ולא משום נראו דלעולם זכיה דארוס עדיפא טפי בנראו מלא נראו. ואם תרצה תפרש דמשום לתא דהיכא דליכא ארוס אחרון נקט נמי כיון [ז] דבאיכא ארוס אחרון נראו רצותא הוא כדכתיבנא כנ"ל. ומייתי מהך ברייתא תניא נמי הכי לשמואל משום דב"ה הא אמרי דאב וארוס אחרון מפירין נדרים שנראו לארוס ראשון ואפי' ב"ש נמי לא פליגי אלא בששמע בעלה והפר לה אבל שמע ולא הפר כולי עלמא מודו דאב וארוס אחרון מפירין נדריה. זהו מה שנ"ל בשמועה זו על דרך קצת הראשונים ז"ל. אבל בתוספות פירשו דכי אמרי' א"ר נתן הן הן דברי ב"ש אתרי בני דבריית' קאי דהן הן דברי ב"ש בריש"ל דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה משום דכיון דאב וכיון דאיקלים לא חשיב ליה להוריסו לארוס אחרון בהדי אב ובסיפא נמי אמרי' דחוזר האב ומיפר חלקו של בעל משום דס"ל דנדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב ולא לארוס אחרון משום דסבירא להו דארוס אחרון כראשון כי היכי דארוס ראשון אינו מיפר אלא נדרים שלא נראו לשום ארוס ה"נ ארוס אחרון דכיון שנראו לארוס ראשון כי מורית להו ארוס לאב מזכה להון ולא לארוס אחרון וכי אמרי' ב"ש סברי בנדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב יהיב טעמא למאי דאמרי ב"ש בסיפא דחוזר האב ומיפר חלקו של בעל כלומר דאב לחודיה סגי בלא ארוס מהאי טעמא וכי אמרי' תו ומיגז גייז יהיב טעמא למאי דאמרי' בריש"ל דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה דמשום דמיגז גייז הוא דאמר דמלו תרווייהו לאפר דאי מקלים קלים כיון דאיקלים ליה נדר לא חשיב למזכי ביה ארוס אחרון בהדי אב והן הן דברי ב"ש וטעמן. אבל ב"ה אומרים אין יכול להפר אתרתי בני פליגי ואין יכול להפר כסברייהו דב"ש הוא דאמרי ב"ה בין בריש"ל בין בסיפא מיהו הא כדאיתא והא כדאיתא דבריש"ל נב"ה אפילו אב בהדי בעל אין יכולין להפר כלל משום דכי הפר אב לאו מיגז גייז אלא מקלס קלים וכיון דאיקלים לא חשיב למזכי ביה ארוס בהדי אב והיינו טעמייהו במאי דפליגי בריש"ל ובסיפא נמי פליגי אדב"ש דאין אב לבדו יכול להפר כדקאמרת דאפי' בנדרים שנראו לארוס ראשון דכיון שנראו לארוס ראשון זכי בהו ארוס אחרון וכי אמרי' וב"ה סברי אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה יהבינן טעמא למאי דפליגי אסיפא וכי אמרי' ולאו מיגז גייז יהבינן טעמא למאי דפליגי בריש"ל ומסיפא מייתי תניא נמי הכי מדב"ה לשמואל בלחוד זהו פירושם ז"ל. ולהאי פירושא לא אתי לי שפיר לישנא דבנדרים נמי וכו' ואפשר דה"ק בנדרים שנעשו ברשות ארוס ראשון ונראו לו נמי שכל כך זכה בהן ארוס ראשון עד שנראו לו בכי האי גוונא לאב הוא מוריס אותן ולא לארוס והיינו לישנא דבנדרים נמי ועדיין צ"ע: **איבעיא להו גירושין כשתיקה דמיין או כהקמה דמיין.** משום דכיון דידע ארוס דלבתר גירושין לא מצי מיפר ולא הפר קודם גירושין כמאן דאוקמיה לנדרא דמי כי היכי דאמרי' דמכי לא הפר ביום שמועה כמאן דאוקמיה דמי: **כגון דנדרה ושמע בעלה וגרשה.** האי בעלה דקאמרי ארוס דוקא הוא דאי בנשואה אפילו תמצא לומר דגירושין כשתיקה דמיין היכי מצי מיפר אי בשחזרה ונשאת אין הבעל מיפר בקודמין ואי דאהדרה באורסין בלחוד כיון דארוס אינו מיפר אלא בשותפות והכא ליכא אב דכיון שנשאת שוב אין לאביה רשות בה אפי' תמצא לומר כשתיקה דמיא לא מצי מיפר אלא ודאי באורסה עסקינן: **ואהדרה ביומיה.** דהכי נקט ביומיה דאי אהדרה למחר פשיטא דלא מצי מיפר כיון שעבר יומו של שמיעה ואע"ג דבסוף יומא ליתיה ברשותיה דבעל. והא דאמרינן ואהדרה לאו דוקא הוא דהוא הדין אחר אלא מילתא דשכיחא נקט:

ת"ש

דוקא נשתתק וחזר לדבורו על דעתיה דרבי יוסי בר"י נותנין לו כ"ד שעות ולרבנן לעולם הוא מיפר והולך עד שיחזור לדבורו לפני שקיעת החמה חזר לדבורו לפני שקיעת החמה שעה אחת שוב אינו יכול להפר אלמא שעות שאינן רואי להפר אינן מן המנין:

(ח) גמ' נדרים נמי שנראו לארוס: (ט) בא"ד בנת אחת שלו ושל בעל והתם הכי: לשמוע קאמרי כ"ש כל"ל ומיהא והתם נמחק: (י) בא"ד וב"ה סברי הכא דהוו נדרים שנראו לארוס ראשון אביה ובעלה כל"ל ומיהא הכא נמחק:

הגהות הב"ח

(א) גמ' נדרים נמי שנראו לארוס: (ב) בא"ד בנת אחת שלו ושל בעל והתם הכי: לשמוע קאמרי כ"ש כל"ל ומיהא והתם נמחק: (ג) בא"ד וב"ה סברי הכא דהוו נדרים שנראו לארוס ראשון אביה ובעלה כל"ל ומיהא הכא נמחק:

פירוש הרא"ש

ובסיפא לאב גרידא אף בנדרים שנראו לארוס דהכא דאיכי בריש"ל דבריית' דכ"ש סברי אע"ג דאביה ובעלה מפירין נדריה הכא לא מיפר לא בריש"ל ולא בסיפא אב לחודיה משום דאב מקלס קלים חלק הבעל ש"נ הך תרי בני גירסא דהכי אמרי בנא שמעי' פלוגתיה דב"ש וב"ה מה לי אב לחודיה וע"ק הא דקתמר וב"ש סברי בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב כיון דבהכי לא פליגי ב"ש וב"ה וע"ק שלריך לחלוק בבא אחת לשתים ואין הלשון משמע כן ונראה דה"ג וכן נמצאת הגירסא בכל הספרים שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל מחוך האב ומיפר חלקו של בעל דכיון שלא הפר האב בחיי הבעל נתבטלה הפרת הבעל כיון שלא נגמרה ההפרה בחייו כדפי' לעיל הלכך צריך האב לחזור ולהפר חלקו של בעל: א"ר נתן הן הן דברי ב"ש ובה"א אינו יכול להפר. ולפי מאי דאסיק ואזיל מ"ל דהש"ס דסיפא נמי בשנתארסה לאחר כמו בריש ומה שלא פירשו הגנה משום דאריש הוא סמיך ובהא פליגי ב"ש סברי כיון שנראו לארוס ראשון לא מצי מיפר אלא נתרוקנה לאב בלבד וב"ה סברי אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ואין האב יכול להפר לבדו והיינו הגיא דתניא דשמואל ממילתיה דב"ה ומיגז גייז מילתא אחריתי היא ומפרש לה שבשני דברים נחלקו ב"ש וב"ה כלומר וסברי מיגז גייז ולענין ריש"ל דהך בריית' הוא דקתני אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה הן הן דברי ב"ש סברי מיגז גייז אבל ב"ה סברי מיקלס קלים ואין האב וארוס האחרון יורשין חלק ארוס הראשון אבל בסיפא קיים כיון שהאב קיים בריש"ל לעיל ואי תקשי לך אמאי נקט ונתארסה בו ביום כיון שלא הספיק הבעל לשמוע ולריך לפרש דבו ביום שמיעת הבעל קאי ולא חיוס הנדר ולריך האב לחפר ביום מיתת הבעל דנתרוקנה רשות לאב ולגבי חלק הבעל הוה ליה ביום שמיעה דעתה נתרוקנה לשאותו לחפר לה: ושמע בעל ונירשה ואהדרה ביומיה. ובתוספה איירי דאין הבעל מיפר בקודמין בדמסיקנא ובלא אהדרה נמי הוה מצי למימר דאי כשתיקה דמי נתרוקנה רשות לאב ומיפר והאי דנקט ואהדרה לאשמועינן דוקא דאהדרה ביומיה אבל אם עבר היום לא מצי מיפר אפי' הוי גרושין כשתיקה אע"ג דלא היתה תחתיו בסוף היום ומיהו בירושלמי דפריקין לא משמע הכי דגרים בירושלמי גבי פלוגתא דרבי יוסי בר"י ורבנן אי הפרת נדרים הויא מעת לעת או עד שתחלך

אי רישא דוקא נסיב סיפא משום רישא. כלומר לא תקשה סיפא לרישא אע"ג דמרישא שמעינן דגירושין כהקמה דמו ובסיפא שמעינן דכשתיקה דמו לא קשיין אהדדי לאימא רישא דוקא דגירושין כי הקמה דמו והאי דלא תני סיפא (ב) שמע וגירשה משום דלא נסיב לה אלא משום רישא ותנא לא בעי לאוסופי מידי בסיפא טפי מרישא: **א"נ סיפא** (ג) **נמי דוקא.** דגירושין כשתיקה דמו: **הכא במאי עסקינן בשלא שמע ארוס ראשון.** קודם שגירשה ואהכי מצי מיפר ארוס אחרון הא לאו הכי לא דגירושין כי הקמה דמו: **מאי איריא.** אי נתארסה לאחר בו ביום דמצי למיפר לה: **אפילו לאחר מאה ימים נמי.** אם נתארסה לאחר ליהוי ארוס אחרון מיפר הואיל ולא נראו לארוס ראשון: **אין הכי נמי אלא הכ"ע בשלא שמע ארוס ראשון אבל שמע האב.** והואיל דבו ביום שמע צריך להפר בו ביום כדכתיב ביום שמעו: **הכא בנשואה עסקינן.** הא דקתני גירשה והחזירה כגון שנשאת ונדרה וגירשה ביום ששמע והחזירה בו ביום דעכשיו יצאה שעה אחת לרשות עצמה ואע"פ שהחזירה נעשית כנשואה לאחר דלא מצי מיפר דעכשיו הן קודמין כדתנן (לעיל דף עא.) זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה מפירין נדריה הא יצאה לרשות עצמה אין מפירין משום דאין הבעל מיפר בקודמין:

מתני'

ת"ש [ז] [א]אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל או שמע והפר או שמע ושתק ומת בו ביום ואי אמרת גירושין כשתיקה דמו ליתני נמי או שמע וגירש מדלא תני הכי ש"מ גירושין כהקמה דמו אימא סיפא [ב]אבל אם שמע וקיים או שמע ושתק ומת ביום של אחריו אין יכול להפר ואי אמרת גירושין כהקמה דמו ליתני (ד) ואם שמע וגירש אלא מדלא קתני הכי ש"מ גירושין כשתיקה דמו אלא [ג]מהא ליכא למשמע מיניה אי רישא דוקא נסיב סיפא משום רישא אי סיפא דוקא נסיב [ד]רישא משום סיפא ת"ש נדרה והיא ארוסה ונתגרשה ונתארסה בו ביום אפילו למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ש"מ גירושין כשתיקה דמו דאי כהקמה דמו מי מצי מיפר ארוס אחרון נידרי דאוקים ארוס ראשון הב"ע [ה]בשלא שמע ארוס ראשון אי הכי מאי איריא בו ביום אפילו לאחר מאה ימים נמי כשלא שמע ארוס ושמע האב [ו]דבו ביום הוא דמצי מיפר אבל מכאן ואילך לא מצי מיפר תא שמע [ז] נדרה בו ביום גירשה והחזירה בו ביום אין יכול להפר שמע מינה גירושין כהקמה דמו אמרי הכא בנשואה עסקינן והיינו טעמא דאין יכול להפר משום [ח]דאין הבעל מיפר בקודמין:

מתני'

ארוסה בתחלה ונשואה בסוף היא לא מצי מיפר דאין הבעל מיפר בקודמין ואי נשואה בתחלה וארוסה בסוף היא נמי לא מצי מיפר דכיון שנשאת פקע ליה אב וארוס אינו יכול להפר אלא בשותפות. ונקט ליה לטעמא דאין הבעל מיפר בקודמין משום דהיינו טעמא מחמת שנסתלק לו אב דאי לאו הכי בעל גרע מארוס בתמיה: ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל כיון דבעיין לא אפשיטא נקטינן לחומרא דגרושין כהקמה דמו והיכא דנדרה ושמע בעלה וגרשה ואהדרה ביומיה לא מצי מיפר לה. אבל הרשב"א ז"ל כתב דנהי דבעיין לא אפשיטא מהנך מתניתא דמייתי עלה אפשיטא לה מממיריה דשמואל דאמר לעיל (דף עא.) מנא ה"מ דארוס אחרון מיפר נדריס שנראו לראשון דאלמא קבלה מרביה דכי תנן במתני' בו ביום משום שמיעת ארוס נקט ליה ולא משום שמיעת אב וכיון דשמואל אמר הכי לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לשמואל משום מאי דאסתפקא להו בגמרא. וכי תימא א"כ מ"ט לא [פשטינן] בעיין מממיריה דשמואל איכא למימר דממתני' או ממתניתא בעו למפשטה ולא ממימרא דאמוראה ודכוותה הא דבעיא לן לעיל בפ' אין המודר (דף לה:) הני כהני שלוחי דידן נינהו או שלוחי דשמיא ולא איפשיטא התם אע"ג דהוה ליה למפשטה ממימריה דרב [ו] המנונא דאמר בפ"ק דקדושין (דף כג:) דשלוחי דשמיא הוו משום דממתני' או ממתניתא הוה בעי למפשטה ולא ממימרא דאמוראה והא נמי דכוותה:

מתני'

מסורת הש"ס

(א) לעיל סח: ע. לקמן עח:, (ב) [בכרכות כה. וש"נ], (ג) [לעיל כח: וש"נ], (ד) לקמן פט., (ה) [גיטין לה: וש"נ], (ו) [ל"ל הוצא],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ליתני נמי או שמע: (ב) רש"י ד"ה אי רישא וכו'. סיפא או שמע: (ג) ד"ה א"נ סיפא דוקא וכו' כשתיקה דמו וכו' כל"ל ותיבת נמי נמחק:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה אי רישא כו' דמצי לאפוכי להו כו'. תמוה לי הא א"נ מתני' ברישא שמע ושתק וגרשה בו ביום הו"מ לאפוכי בסיפא שמע ושתק וגרשה למחר וכמו דקתני במיתה. וה' יאיר עיני:

מוסף רש"י

בנשואה עסקינן. שנדרה כשהיא ארוסה וגירשה והחזירה שהכניסה לחופה ואין הבעל יכול להפר אע"פ שלא נתגרשה (ראמ"ה בשמו). **דאין הבעל מיפר בקודמין.** בנדרים שקדמו לנשואין (גיטין לה:) דאותן נדרים שנדרה בבית אישה מיפר בעלה, אבל אם היו עליה נדרים קודם שנשאה כשהיתה ארוסה וכנסה לא מצי מיפר (לעיל סז.).

תוספות

ליתני שמע וגירש. ומת בו ביום, מדלא תני הכי כו': **ליתני שמע וגירש.** ומת ביום שלאחריו דאין אב מיפר, מדלא תני הכי כו': **אלא מהא ליכ' למשמע.** דשמע רישא דווקא ושמע סיפא דווקא ולא קשי' רישא אסיפא, דאי רישא דווקא דגירושי' כהקמ' ובדין הוא דליתני בסיפא שמע וגירשה נסיב סיפא משו' רישא דברישא לא מצי למתני ליה, ואי סיפא דווקא דגירושי' כשתיקה, ובדין הוא דברישא מצי למיתני שמע וגירש, משום סיפא לא נסיב לה תני לה ברישא: ת"ש נדרה **והיא** ארוסה ונתקדשה בו ביום. וס"ד מדנקט בו ביום מיירי ששמע בעל, וכשגירשה הכי קיים אי גירושי' כהקמה.

עין משפט נר מצוה

ל א ב מיי' פי"ח מהל' נדרים הלכה טו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף יח: **לא** ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף יח: **לב** ד מיי' שם פי"ב הלכה ח טוש"ע שם וסעיף כח:

פירוש הרא"ש

ואי אמרת גירושין כשתיקה דמו. כיון דקא משמע שנתרוקנה רשות לאב ליתני נמי או שמע וגירש: **אי רישא דוקא.** ומדלא תנא ושמע וגירש אלמא גירושין כהקמה והיה לרוי לשנותו בסיפא: **אלא הנסיב סיפא משום רישא.** פירוש אינו שונה אלא דבר וחלופו שמע וקיים כנגד שמע והפר ומת ביום שלאחריו כנגד שמע ושתק ומת בו ביום אבל לא לשנות דבר מדש דלא שייך כלל ברישא: **אי סיפא דוקא.** וגירושין כשתיקה ומדלא תנייה היה לרוי לשנותו ברישא אלא דנסיב רישא משום סיפא: **אלמא** גרושין כשתיקה דמו. דס"ד מדנקט בו ביום דאיירי בשמע הארוס ומתני בלא שמע ארוס והאי דנקט בו ביום משום אב נקטיה דאי עבר יום שמיעה של אב לא מצי למתני אביה ובעלה מפירין נדריה: **הכא** בנשואה עסקינן. שהחזירה ונשאה:

מתני' דרך תלמידי חכמים וכו'. לפי שנערה המאורסה לאחר שנשאת אי אפשר שתהא הפרה לנדריה דרכן של אב ובעל כשהן תלמידי חכמים להפר נדריה קודם שתנשא. ובגמרא מפרש הך הפרה אי קודם שמיעה היא אי לאחר שמיעה: **שאם תכנס לרשותו אינו יכול להפר.** לפי שאין הבעל מיפר בקודמין: **גמ' בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה.** כגון שלא שמע ולא ידע כלל אם נדרה אם לאו מהו שיפר לה על הספק: **כל נדרים שנדרה יהו מופרין.** והאי בעל דקבעי רמי בר חמא ל"ש ארוס ולא שנא בעל ולא שנא אב בכולהו מספקא ליה: **ושמע אישה דוקא הוא או לאו דוקא.** אלא אורחא דמילתא נקט: **אמר רבא ת"ש דרך תלמידי חכמים וכו' והא לא שמע.** דמדקתני כל נדרים משמע דלא שמע דאי שמעיהנו הוה ליה למימר נדר פלוני ופלוני: **כי שמע הוא דמיפר.** כשישמע אח"כ נדרים שנדרה חוזר ומיפר אותן: **א"כ כי לא שמע למה ליה למימר.** מה לו להפר על הספק הפרה שאינה מועלת כיון שסופו לחזור ולהפר כשישמע נדריה: **אורחיה דאורחא מרבנן לאהדורי.** דרכו של ת"ח לחזור עליה ולומר לה כל נדרים שנדרת הרי הן מופרים כדי להכניסה בדברים שמתוך כך היא נותנת אל לבה ואומרת נדר פלוני נדרתי והוא מפר. וכי תימא למה לן לדחוקי נפשין בהכי לימא הכי דאמר לה לכי שמענא כלומר דקודם שמיעה אומר לה מופר ליכי לכי שמענא ומהני דהכי מתרצא לקמן י"ל לא דמי דלקמן כי מתרצינן הכי ס"מ באומר לאשתו דלכי שמע נמי ברשותיה קיימא ומש"ה מהני אבל הכא דלכי שמע כבר יצאת מרשות אב שהרי נשאת כי אמר לה לכי שמענא מאי הוי הרי בשעת שמיעה אינה ברשותו: **פ"ש וכן הבעל וכו' הא נמי לכי שמע והא קמ"ל דאורחא דורבא מרבנן להדורי** כך היא הגירסא במקצת ספרים. ולהאי גירסא הוה ליה פירוקא כי ההיא דלעיל. ואיכא נסחי דגרסי הכי לכי שמענא דסבירא להו דנהי דכי היכי דאב לאחר שמיעה לא מצי מיפר הכי נמי בעל לאחר שמיעה לא מצי מיפר בקודמין אפי' הכי נהי דגבי אב לא מצינן לתרוצי דאמר לכי שמענא גבי בעל מתרצינן הכי דאמר לה קודם שמיעה לכי שמענא תחול הך הפרה דבשלמא אב לא מצי עביד הכי משום דבנשואין נפקא ליה מרשותיה לגמרי אבל בעל אדרבה בנשואין עיילא ליה לרשותיה ומאי טעמא אמרינן דאין הבעל מיפר בקודמין משום דאסתלק ליה אב אבל הכא כיון דאב הפר חלקו קודם שנשאת ובעל נמי גרפה להפרה דידיה בהדי הפרה [1] דבעל קודם שנשאת נהי דכי חיילא לה הפרה דבעל אסתלק ליה אב אפילו הכי מיפר ואפשר נמי דלכי שמע משעה שהפר לה הוא לחיילא הפרה דיליה ואיכא גרופא מעליא דאב בהדי בעל. זה נראה לי לפרש לפי גרסא זו: **פ"ש האומר לאשתו וכו' הרי הן קיימין לו אמר לנו.** כדמפרש טעמא לקמן [עה.] במתני' הרי הן מופרין ר' אליעזר אומר מופר וחכ"א אינו מופר: **והא לא שמע.** ולא מדר"א בלחוד פשטיה אלא אפילו מדרבנן דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דאכתי לא חיילי וכדקא מהדרי ליה אינהו דכיון דלא באו לכלל הקם אבל הכא לכ"ע מהניא אע"ג דלא שמע אלמא ושמע אישה ולא בדוקא: **הכא נמי לכי שמע.** ולאידך נסחי דגרסי לעיל הכא דאמר לכי שמענא גרסי הכא נמי דאמר לכי שמענא. (ולאינך) ופרשו בתוספות דלאו למימרא דהוא אומר סתם מופר ליכי והנדר בטל מאליו כשישמענו אלא דאמר לה בהדיא בטל ליכי לכי שמענא: **פ"ש האומר לאפוטרופוס וכו' מכאן ועד שאנשא.** משאנשא ולדך עד שאשוב והיינו לישנא דמכאן ולא אמר מיום זה: **פ"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו.** דכיון דכתב רחמנא אישה תרי זמני משמע דוקא אישה ולא השליח: **מלינו בכל הפורה שנותן של אדם כמותו.** וכדלעיל בפ' האיש מקדש (קדושין מב.): **והא לא שמע ליה.** כלומר בעל. אלמא לא בעיא שמיעה. וכי תימא לעולם אימא לך דבעי שמיעה דאיכא דאיכא שמיעה דאפוטרופוס וכיון דשלוחו של אדם כמותו הוה ליה כאילו שמע בעל תרלו בתוספות בשם הרב רבי יוסף ז"ל דליתא דאם איתא דבעי שמיעה מי איכא מידי דבעל לא מצי מפר ושליח מצי מקיים דהא מהאי טעמא גופיה אוקים לה להך ברייתא במסכת מזיר (דף יב:) כר"א דס"ל דאדם מיפר נדרי אשתו קודם שתדור דאי לרבנן היכי לימא רבי יוחנן מלינו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו מי איכא מידי דאיהו לא מצי מיפר כיון דאכתי לא נדרה אשתו ושליח מצי מקיים דהא מצי מקיים מוכח דלא בעיא שמיעה דכי שמעו[1] אפוטרופוס מאי הוי כיון דבעל לא מצי מיפר דהא לא שמע שליח נמי לא מצי מפר: הכא לא מועיל הפרה לר"א הלכך הויא נמי הפרה למפרע כיון שאמר בפירוש לכשאשמע אבל הכא אומר לה לכשאשמע שהרי היא עומדת מיד ללאת מרשותו והפרה זו לא מועיל לנדרים שישמע אחר שתצא מרשותו ואף על גב שנדרה כשהיתה ברשותו כיון דבשותה שעה לאו כר הפרה הוא הלכך אין הפרה שלמפרע מועלת ואינו להפר לכשישמע: הרי הן קיימין **לא אמר בלום.** דקים לן שלא היה בלבו לקיימו שמא תגזר בנדרים שהוא מצטער וכוס עליסם ואינו חפץ בקיומן והוי כמו נדר בטעות: **ר"א אומר מופר.** דוקאי בכל נדרים ניחא ליה שיהו מופרים: **והא לא שמע.** ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא משום שלא נתן הנדרים לכלל הקם אבל בנדרים שעברו מודו דמיפר בלא שמיעה: **ולמה לי מן השתא.** אאחר דאיכא לאפוטרופוס. בין הקם לה לא אמר כלום שאפי' אם הוא בעצמו הקם לה נדרים העתידה לינדר אינן קיימין: **ואישה יפרנו.** ולא השליח: שלוחו של אדם כמותו. כפ' האיש מקדש (קידושין מא:) יליף לה מקרא: **והא לא שמע ליה.** ושמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל ואע"פ שנשמו שליח לאפר דבמדי דממילא לא שייך מנוי שליחות ובמזיר מוקים לה כר"א דאמר בעל מיפר עד שלא נדרה וכיון דאיהו מצי מיפר מצי ממי משוי שליח לאפר נדרים של עתיד וכבר שנינו לעיל דלרבי אליעזר אין ההפרה מועלת עד שאמר שליח לאפר דבמדי דממילא לא שייך מנוי שליחות ובמזיר מוקים לה כר"א דאמר בעל מיפר עד שלא נדרה וכיון דאיהו מצי מיפר מצי ממי משוי שליח לאפר נדרים של עתיד וכבר שנינו לעיל דלרבי אליעזר אין ההפרה מועלת עד שאמר הלכך פריך מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד דמכח הך פירכא מוקי לה הש"ס במזיר כר"א:

מתני' [א]דרך תלמידי חכמים עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת עד שלא תכנסי לרשותי הרי הן מופרין שמשתכנס לרשותו אינו יכול להפר: **גמ'** בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה [1]ושמע אישה דוקא הוא או [2]לאו דוקא הוא אמר רבא ת"ש דרך תלמידי חכמים עד שלא יצאת בתו מאצלו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין והא לא שמע לכי שמע הוא דמיפר א"כ כי לא שמע למה ליה למימר הא קמשמע לן אורחיה דצורבא מרבנן להדורי ת"ש מסיפא וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה הכא נמי דאמר לה לכי שמענא ת"ש [ב]האומר לאשתו כל נדרים שתדורי עד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום הרי הן מופרין רבי אליעזר אומר [3]מופר והא לא שמע הכא נמי דאמר לכי שמענא ולמה לי מן השתא לכי שמע ליפר לה קסבר דלמא מטרידנא ההיא שעתא תא שמע [ג] [3]האומר לאפוטרופוס כל נדרים שנודרת אשתי מכאן ועד שאבא ממקום פלוני הפר והפר לה יכול יהו מופרין תלמוד לומר [2]אישה יקימנו ואישה יפרנו דברי רבי יאשיה אמר לו רבי יונתן מצינו בכל התורה כולה [7]שלוחו של אדם כמותו ואפילו רבי יאשיה לא קאמר אלא [ד]משום דגזירת הכתוב הוא אישה יקימנו ואישה יפרנו אבל דכולי עלמא [ד]שלוחו של אדם כמותו והא לא שמיע ליה הכא

מתני' דרך תלמידי חכמים וכו'. מפרש בגמרא: **אם משתכנס לרשותו אינו יכול להפר.** דאין הבעל מיפר בקודמין: **גמ' מהו שיפר בלא שמיעה.** שיאמר כל נדרים שנדרה אשתי יהו מופרים אע"ג שלא שמע בהן. והא"ה נמי בחד אי מצי למיפר בלא שמיעה: **ושמע אישה דוקא הוא.** דאינו מיפר אלא אם כן שמע: **והא לא שמע.** והיכי מצי מיפר להו: **לכי שמע הוא דמיפר.** דהא דמיפר להו לא משום דהשתא מיפר בלא שמיעה אלא לכי שמע ליה לנדר לאחר כ"ש ליהוי מופר בהא הפרה שהיפר כל זמן שהיא ברשותו: **א"כ.** דאכתי לא שמע ולא הוו מופרים בהפרה זו למה ליה למימר השתא הא לא מהני ולא מידי: **להדורי.** לחזור ולבדוק אחר בתו אם יש עליה שום נדר דליפר לה שלא תבא לידי מכשול: **פ"ש האומר לאשתו וכו' הרי הן קיימין לא אמר כלום.** דעדיין לא בא הנדר לעולם והילך יכול לקיימו: **כגון דאמר לה לכי שמענא.** יהו מופרים. ומאחר דהפרה תליא בשמיעה למה ליה למימר השתא לכי שמע מפר לה: **קסבר דלמא מטרידנא ההיא שעתא.** בשעה שישמע הנדר שמא יהא טרוד ולא יפרנו: **אישה יפרנו וגו'.** ולא שליח: **ואפי' ר' יאשיה.** אית ליה דשלוחו של אדם כמותו אי לאו משום דכתיב אישה יפרנו והיכי מצי משוי שליח כל זמן שלא נדרה הא לא שמע לנדרה אלא לאו ושמע לאו דוקא ואהכי מצי משוי שליח: דאמר

[1] נקמן עה. מזר יב:, [2] [ועי' תוספות כתובות עב. ד"ה יחזור], [3] מזר יב: [ב"מ לו.], [4] [נדרכות לד: וש"נ], [5] [עי' תוס' ב"מ לו. ד"ה שליחן], [6] [ל"ל לאמן], [7] בכ"י: דאם איתא דבעינן כי שמע,

תורה אור השלם

1. וְשָׁמַע אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ וְהֶחֱרִישׁ לָהּ וְקָמוּ נְדָרֶיהָ וֶאֱסָרָהּ אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם:
במדבר ל ח
2. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:
במדבר ל יד

מוסף רש"י

הרי הן קיימין לא אמר כלום. דנדרים שלא נתן לעולם אינו יכול לקיים (לקמן עה.). לאפוטרופוס. היה הולך למדינת הים ומינה אפוטרופוס על נכסיו לזון אשתו וכניו (ב"מ צו.).

פירוש הרא"ש

עד שלא היתה בתו יוצאה מאצלו. קודם כניסת החופה וכן אחרום אומר לה בתותה שעה שמשכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מיפר בקודמין: מהו שיפר בלא שמיעה. כגון שיצא שמע נדרה אשתו ואמר אם נדרה יהו מופרין והוא הדין דבחד נמי מצי למבעי: והא לא שמע. אלמא דמהני הפרה בלא שמיעה: לכי שמע הוא דמיפר. פי' ה"ר אליעזר לכי שמע יפר לה והפרה דקתני בלא שמע לא מהניא מיד: א"כ לא שמע למה לומה לי למימר. וכי מאחר דהפרתו לא מהניא מדקתמר לא מעלה אינה שעתא ולא אוכל להפר ותועיל הפרה דאשונה ועוד דאי צריך להפר כשישמע לא הוי רבנן עליני עליה הלכך נראה לי לכי שמע הוא דמיפר לה לומר לכשישמע תועיל הפרה שהפר כבר ומיהו בכל הספרים כתוב לקמן דאמר לכי שמענא והכא כתוב לכי שמע הוא דמיפר ומשמע אצריך לומר הרי הם מופרין לכשאשמע ובע"א עליה אלא משום שלא נתן הנדרים לכלל הקם אבל בנדרים שעברו מודו דמיפר בלא שמיעה: ולמה לי מן השתא. אאחר דאיכא לאפוטרופוס. בין הקם לה לא אמר כלום שאפי' אם הוא בעצמו הקם לה נדרים העתידה לינדר אינן קיימין: ואישה יפרנו. ולא השליח: שלוחו של אדם כמותו. כפ' האיש מקדש (קידושין מא:) יליף לה מקרא: והא לא שמע ליה. ושמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל ואע"פ שנשמו שליח לאפר דבמדי דממילא לא שייך מנוי שליחות ובמזיר מוקים לה כר"א דאמר בעל מיפר עד שלא נדרה וכיון דאיהו מצי מיפר מצי ממי משוי שליח לאפר נדרים של עתיד וכבר שנינו לעיל דלרבי אליעזר אין ההפרה מועלת עד שאמר הלכך פריך מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד דמכח הך פירכא מוקי לה הש"ס במזיר כר"א:

תוספות

מתני' דרך ת"ח כו' יוצאה מרשותו. קודם שנשא: וכן הבעל. שהוא ת"ח: שמשתכנס לרשותו. אחר הנישואין אין יכול [להפר], דאינו מפר בקודמין: גמ' בעל מהו שיפר בלא שמיעה. כגון שלא שמע ולא ידע כלל אם נדרה אם לאו מהו שיפר לה על הספק: כל נדרים שנדרת יהו מופרין. והאי בעל דקבעי רמי בר חמא ל"ש ארוס ולא שנא בעל ולא שנא אב בכולהו מספקא ליה: ושמע אישה דוקא הוא או לאו דוקא. אלא אורחא דמילתא נקט: אמר רבא ת"ש דרך תלמידי חכמים וכו' והא לא שמע. דמדקתני כל נדרים משמע דלא שמע דאי שמעיהנו הוה ליה למימר נדר פלוני ופלוני: לכי שמע הוא דמיפר. כשישמע אח"כ נדרים שנדרה חוזר ומיפר אותן: א"כ כי לא שמע למה ליה למימר. מה לו להפר על הספק הפרה שאינה מועלת כיון שסופו לחזור ולהפר כשישמע נדריה: אורחיה דאורחא מרבנן להדורי. דרכו של ת"ח לחזור עליה ולומר לה כל נדרים שנדרת הרי הן מופרים כדי להכניסה בדברים שמתוך כך היא נותנת אל לבה ואומרת נדר פלוני נדרתי והוא מפר. וכי תימא למה לן לדחוקי נפשין בהכי לימא הכי דאמר לה לכי שמענא כלומר דקודם שמיעה אומר לה מופר ליכי לכי שמענא ומהני דהכי מתרצא לקמן י"ל לא דמי דלקמן כי מתרצינן הכי ס"מ באומר לאשתו דלכי שמע נמי ברשותיה קיימא ומש"ה מהני אבל הכא דלכי שמע כבר יצאת מרשות אב שהרי נשאת כי אמר לה לכי שמענא מאי הוי הרי בשעת שמיעה אינה ברשותו: פ"ש וכן הבעל וכו' הא נמי לכי שמע והא קמ"ל דאורחא דורבא מרבנן להדורי כך היא הגירסא במקצת ספרים. ולהאי גירסא הוה ליה פירוקא כי ההיא דלעיל. ואיכא נסחי דגרסי הכי לכי שמענא דסבירא להו דנהי דכי היכי דאב לאחר שמיעה לא מצי מיפר הכי נמי בעל לאחר שמיעה לא מצי מיפר בקודמין אפי' הכי נהי דגבי אב לא מצינן לתרוצי דאמר לכי שמענא גבי בעל מתרצינן הכי דאמר לה קודם שמיעה לכי שמענא תחול הך הפרה דבשלמא אב לא מצי עביד הכי משום דבנשואין נפקא ליה מרשותיה לגמרי אבל בעל אדרבה בנשואין עיילא ליה לרשותיה ומאי טעמא אמרינן דאין הבעל מיפר בקודמין משום דאסתלק ליה אב אבל הכא כיון דאב הפר חלקו קודם שנשאת ובעל נמי גרפה להפרה דידיה בהדי הפרה [1] דבעל קודם שנשאת נהי דכי חיילא לה הפרה דבעל אסתלק ליה אב אפילו הכי מיפר ואפשר נמי דלכי שמע משעה שהפר לה הוא לחיילא הפרה דיליה ואיכא גרופא מעליא דאב בהדי בעל. זה נראה לי לפרש לפי גרסא זו: פ"ש האומר לאשתו וכו' הרי הן קיימין לו אמר לנו. כדמפרש טעמא לקמן [עה.] במתני' הרי הן מופרין ר' אליעזר אומר מופר וחכ"א אינו מופר: והא לא שמע. ולא מדר"א בלחוד פשטיה אלא אפילו מדרבנן דעד כאן לא פליגי רבנן עליה דר"א אלא משום דאכתי לא חיילי וכדקא מהדרי ליה אינהו דכיון דלא באו לכלל הקם אבל הכא לכ"ע מהניא אע"ג דלא שמע אלמא ושמע אישה ולא בדוקא: הכא נמי לכי שמע. ולאידך נסחי דגרסי לעיל הכא דאמר לכי שמענא גרסי הכא נמי דאמר לכי שמענא. (ולאינך) ופרשו בתוספות דלאו למימרא דהוא אומר סתם מופר ליכי והנדר בטל מאליו כשישמענו אלא דאמר לה בהדיא בטל ליכי לכי שמענא: פ"ש האומר לאפוטרופוס וכו' מכאן ועד שאנשא. משאנשא ולדך עד שאשוב והיינו לישנא דמכאן ולא אמר מיום זה: פ"ל אישה יקימנו ואישה יפרנו. דכיון דכתב רחמנא אישה תרי זמני משמע דוקא אישה ולא השליח: מלינו בכל התורה שלוחו של אדם כמותו. וכדלעיל בפ' האיש מקדש (קדושין מב.): והא לא שמע ליה. כלומר בעל. אלמא לא בעיא שמיעה. וכי תימא לעולם אימא לך דבעי שמיעה דאיכא דאיכא שמיעה דאפוטרופוס וכיון דשלוחו של אדם כמותו הוה ליה כאילו שמע בעל תרלו בתוספות בשם הרב רבי יוסף ז"ל דליתא דאם איתא דבעי שמיעה מי איכא מידי דבעל לא מצי מפר ושליח מצי מקיים דהא מהאי טעמא גופיה אוקים לה להך ברייתא במסכת מזיר (דף יב:) כר"א דס"ל דאדם מיפר נדרי אשתו קודם שתדור דאי לרבנן היכי לימא רבי יוחנן מלינו בכל התורה כולה ששלוחו של אדם כמותו מי איכא מידי דאיהו לא מצי מיפר כיון דאכתי לא נדרה אשתו ושליח מצי מקיים דהא מצי מקיים מוכח דלא בעיא שמיעה דכי שמעו[1] אפוטרופוס מאי הוי כיון דבעל לא מצי מיפר דהא לא שמע שליח נמי לא מצי מפר: הכא לא מועיל הפרה לר"א הלכך הויא נמי הפרה למפרע כיון שאמר בפירוש לכשאשמע אבל הכא אומר לה לכשאשמע שהרי היא עומדת מיד ללאת מרשותו והפרה זו לא מועיל לנדרים שישמע אחר שתצא מרשותו ואף על גב שנדרה כשהיתה ברשותו כיון דבשותה שעה לאו כר הפרה הוא הלכך אין הפרה שלמפרע מועלת ואינו להפר לכשישמע: הרי הן קיימין לא אמר בלום. דקים לן שלא היה בלבו לקיימו שמא תגזר בנדרים שהוא מצטער וכוס עליסם ואינו חפץ בקיומן והוי כמו נדר בטעות: ר"א אומר מופר. דוקאי בכל נדרים ניחא ליה שיהו מופרים: והא לא שמע. ואפי' רבנן לא פליגי עליה אלא משום שלא נתן הנדרים לכלל הקם אבל בנדרים שעברו מודו דמיפר בלא שמיעה: ולמה לי מן השתא. אאחר דאיכא לאפוטרופוס. בין הקם לה לא אמר כלום שאפי' אם הוא בעצמו הקם לה נדרים העתידה לינדר אינן קיימין: ואישה יפרנו. ולא השליח: שלוחו של אדם כמותו. כפ' האיש מקדש (קידושין מא:) יליף לה מקרא: והא לא שמע ליה. ושמיעת האפוטרופוס אינה כשמיעת הבעל ואע"פ שנשמו שליח לאפר דבמדי דממילא לא שייך מנוי שליחות ובמזיר מוקים לה כר"א דאמר בעל מיפר עד שלא נדרה וכיון דאיהו מצי מיפר מצי ממי משוי שליח לאפר נדרים של עתיד וכבר שנינו לעיל דלרבי אליעזר אין ההפרה מועלת עד שאמר הלכך פריך מי איכא מידי דאיהו לא מצי עביד ושליח מצי עביד דמכח הך פירכא מוקי לה הש"ס במזיר כר"א:

דאמר ליה. לשלוח לכי שמענא לנדרה הפר לה: וקפריך **לכי שמע ליפר לה**(ה): **הוא.** הבעל סבר דלמא מיטרידנא: **משום דבר מישמע הוא.** וקרינן ביה ושמע אישה ואלהכי מלי מיפר: **היינו דר' זירא.** דאמר במסכת מנחות בפ' המנחות והנסכים והכי הוא שאלה שאלה לעילא מדר' יהודה בר אילעאי מנין לאומר הרי עלי ששים וחמד עשרון שמביא ששים בכלי אחד וחמד בכלי אחד והכי תנינן במתני' מתנדב אדם מנחה של ששים עשרון ומביא בכלי אחד וחס אמר הרי עלי ששים וחמד מביא ס' בכלי אחד וח' בכלי ג' פתח ר' יהודה בר אילעאי והתם מפרש כו' א"ל הרי הוא אומר כל מנחת בלולה בשמן וחריבה אמרה תורה הבא מנחה שיכולה להבלל וקיס להו לרבנן דס' נבלין בכלי אחד ויותר אין נבלין כו' ופריך התם מאי טעמא משום דאין נבלין אלמא דבלילה מעכבת והתנן אם לא בלל כשר ומתרץ רבי זירא כי אמרינן דבלילה [אין] מעכבת בראוי לבילה כגון ששים עשרונים הראוי לבילה אם לא בלל כשר וכל שאין ראוי לבילה כגון ששים וחמד בילה מעכבת ומאחר דאין נבלין אין מביאין. ה"נ גבי חרש כל הראוי לשמוע כגון שאינו חרש בדידיה אין שמיעה מעכבת ובעל מיפר בלא שמיעה ושאינו ראוי לשמיעה כגון חרש שמיעה מעכבת בו ולא מלי מיפר: **או דלמא ושמע אישה לא מעכב.** כלל: **בבת אחת.** בדיבור אחד: **דוקא.** יניא אותה ולא שתיס בבת אחת: **שתי סוטות לאחת.** בשתי כוסות: **שלבה גם בחבירתה.** הואיל ויש (ג) לי חברתה ד) אחרת מה בכך אם אשתה אני: **והשקה לבדה.** דוהשקה דוקא משמע אחת ולא ב': מתני'

הבא נמי דאמר ליה לכי שמענא מיפר לה לכי שמע ליפר לה הוא סבר דלמא מטרידנא בעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשתו אם תמצא לומר בעל מיפר בלא שמיעה משום דבר מישמע הוא אבל חרש דלאו בר מישמע הוא היינו דר' זירא (ו)**דאמר רבי זירא** א**כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו או דלמא ושמע אישה לא מעכב אמר רבא ת"ש ושמע אישה** ב**פרט לאשת חרש שמע מינה איבעיא להו בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת אותה דוקא או** ג**לאו דוקא אמר רבינא ת"ש** ד**אין משקין שתי סוטות כאחת מפני שלבה גם בחבירתה ר' יהודה אומר** ה**לא מן השם הוא זה אלא משום** ו**שנאמר** ז**והשקה אותה לבדה:**

מתני'

הכא נמי דאמר ליה לכי שמענא. דאמר ליה לאפוטרופוס כל נדרים שתדור אשתי הפר ותחול הפרתה לכי שמענא ואפוטרופוס נמי בהאי ליפנא אמר לה לאשה מופר לך לכי שמע בעליך אבל אמר לה סתמא לא דלא עדיף אפוטרופוס מבעל גופיה ובבעל גופיה בעי' דלימא בהדיא מופר לכי שמענא כדפרישית לעיל: ופרכינן **לכי שמע ליפר לה.** דכיון דסוף סוף לא חיילא הפרה עד ששמע בעל ההיא שעתא ליפר לה איהו גופיה: **סבר דלמא מטרידנא.** ולא אהא זכור להפר נדריה. והתם במסכת נזיר (ד' יב:) פרכינן למאי דמוקמינן התם הא מתניתא כר"א דאמר שהבעל יכול להפר נדרי אשתו אף על פי שלא חלו למה לי למנויי אפוטרופוס ליפר לה איהו כשילך ומשנינן סבר דלמא אשתלינא או רתחנא או מטרידנא ההיא שעתא. וא"ת וליפר לה איהו השתא וי"ל דלא ניחא ליה להפר נדריה שתדור בעודה אצלו דדלמא נדרה מידי דניחא ליה דתתסר ביה. מיהו אכתי קשיא ליפר איהו מהשתא כל נדרים שתדור משעה שילך ועד שיחזור והעלוה בגרך עיון. ולי אפשר בבעל חייש דלמא בעינא למיהדר בהפרה זו ולי מיפר הוא מן השתא וכר"א דלא מלי הדר ביה וכי ממני אפוטרופוס כל שעתא ושעתא בדיה הוא דאי בעי למיהדר בשליחותיה דשליח מלי הדר. והך בעיא אע"ג דלא מפשטא הכא מפשטא מבעיין בסמוך דבעל מיפר בלא שמיעה וכדאפרש עלה בס"ד: **בעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשתו.** חרש המדבר ואינו שומע: **משום דבר מישמע הוא.** וכיון דראוי הוא לשמוע לא מעכב ביה שמיעה. ומסקינן דבחרש מעכבת בי' שמיעה מדתניא ושמע אישה פרט לאשת חרש. וכתב הרמב"ן ז"ל דדוקא חרש משום דלאו בר שמיעה הוא אבל אינש דעלמא דבר שמיעה הוא לא מעכבא ביה שמיעה דהי דליכא למיפשט בעיין דלעיל מדתניא ושמע אישה פרט לאשת חרש דיימא מדנקט חרש משמע דהיכא דהוי בר שמיעה לא מעכבא ביה שמיעה דליתא משום דאיכא לדחויי דלמא משום אורחא דמילתא נקט כדדחיקין. מיהו אפילו הכי כיון דקאמר רמי בר חמא אע"ל בעל מיפר בלא שמיעה ומסמיך ליה נמי אדרבי זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו משמע דהכי קיי"ל ועוד דפשטייהו דמתני' והנך מתניתא דלעיל בהכי רהטי ואע"ג דשניהו אשנוי לא סמכינן. וכן דעת הרמב"ם ז"ל: **איבעיא להו בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת. אותה דוקא.** אם נדרו שתיהן ואמר להן מופר לכון: דוקא דוקא. ביום שמוע אישה יניא אותה [במדבר ל]. והא דבעיא בבעל ה"ה באב דגבי אב נמי כתיב אותה. שפעמים שחברתה טהורה והיא טמאה וכשתרלה חברתה אומרת טהורה אני תגים דעתה ולא תרלה להודות וימחק שם שנכתב בקדושה: **לא מן השם הוא זה.** לא מפני טעם זה אמרו דאין משקין שתי סוטות כאחת אלא משום שנאמר והשקה במפיק ה"א דהוה ליה כאילו כתב והשקה אותה ודרשינן אותה לבדה: ולענין הלכה איכא מ"ד דרבינא מדרבנן מוכח לה לבעיין דלא משמע להו אותה דוקא דהא יהבי טעמא מפני שלבה גם בחבירתה הלכך נקטינן דבעל מיפר לשתי נשיו כאחת והכי איתא בתוספתא דמכלתין (רפ"ו) בפי' רבי יוסי בר' יהודה ורבי אלעזר בר' שמעון אומרים הפרת נדרים מעת לעת כיצד היו על אשתו חמשה נדרים או שהיו לו חמש נשים ונדרו כולן ואמר מופר לכן מופרין מופר לך אינו מופר אלא לה. ואין כן דעת הרמב"ן ז"ל משום דבפ"ק דסוטה (דף ח.) אמרינן דמאן תנא קמא ר' שמעון היא דדרשי טעמיה דקרא ומה טעם קאמר מה טעם אותה לבדה מפני שלבה גם בחבירתה אלמא לכולי עלמא דרשינן אותה לבדה ובפ' טרף בקלפי (יומא מג.) נמי אמרינן דאותה דוקא דאמרינן התם אין שוחטין שתי פרות כאחת משום שנא' אותה [במדבר יט] ולא אותה ואת חברתה וכיון דבגמרין נקטינן דאותה דוקא לא איכפת לן במאי דתניא בתוספתא דדלמא משבשתא היא ולא מיתניא בי רבי חייא ורבי אושעיא. וכן נראה לי דולאי פשטיה דאותה דוקא דסוגיין הכי מדאמרינן בפרק בתרא דמכילתין (דף פו:) עלה דמתני' נדרה אשתו וסבר שנדרה בתו וכו' למימרא דיניא אותה דוקא היא וכו' וקמה לן סוגיין הכי אם לא שתאמר דגבי דאותה דוקא לענין שידע מי נדרה לענין אותה לבדה ולאו דוקא. וע"ל דהלכה דכי היכי דאינו מיפר לשתי נשיו בבת אחת הכי נמי אינו מקיים לשתיהן כאחת דהא בהאיה סוגיא דלקמן משמע דכי היכי דאותיה דכתיב בהפרה דוקא הכי נמי לה דכתיב בהקמה דוקא וכמו שאכתוב באותה סוגיא בסייעתא דשמיא:

מתני'

אמר רבא ת"ש ושמע בעלה פרט לאשת חרש. והא דלא מייתי רבא הך ברייתא למיפשט בעיא קמייתא דרמי בר חמא דדוקא אשת חרש מעכב דלאו בר שמיעה הוא משום דדלמא תנא גופיה מספקא ליה באינש דעלמא אי בעי שמיעה וחרש דפשיטא ליה נקט: **בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת.** וה"ה דמספקא ליה בחד בשתי בנותיו וחדא מיניייהו נקט: **אותה דוקא.** הא דכתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה מי דרשינן דוקא אותה ולא חברתה או לא דרשינן הכי: **אין משקין ב' סוטות כאחת.** אין מביאין לעזרה ב' נשים סוטות להשקותן ביחד: **מפני שלבה גם בחברתה.** ומפני לוות חברתה לא מודה: **אלא משום שנאמר והשקה לבדה.** והשקה מפיק ה"א וכאילו כתיב והשקה אותה ולדרשינן ולא אותה וחברתה ולימא פלוגתא דתנאי היא:

לו א מיי' פי"ז מהל' מעשה קרבנות הל' ו:
לח ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה יג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כה:
לט ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף כט:
מ ד ה מיי' פי"ד מהלכות סוטה הלכה ב:

תוספות

ומשני לכי שמענא הפר לה. כלו' הפר ותחול [הפרתן] כשאנו ממקום פלוני ואשמעם, דהפרתו מועלת בזה הענין, הלכך משוי ממי שליח: לכי שמע ליפר לה. אחר שיאנו יפר, ולמה לו לעשו' שליח: מטרידנא. בשאשוב ולא אשמעם. ובגזיר (יב:) פריך ליפר לה איהו, פי' כשיסע יאמר כל נדרי שתדורי מופרים דהא אוקימנא כר"ש, ומסיק תלמודא דילמא משתלינא או רתחנא, פי' בנסיעתו יהיה עצב ויאסם מלהפר. והא לא קשי' ליה ליפר מיד [ויאמר] כל נדרי שתדורי מופרי', דאיכ' למאן שאינו רוצה לבטל נדרי' כי אם משעה שיסע ואילך, אבל מי קשי' הא קשי' יאמר לה כל נדרי' שתדורי [משאסע] עד שתבוא הרי הן מופרי', ומ' לי אפטרופוס: **את** ל"ל בעל מפר בלא שמיעה. דבר שמיעה אין שמיעה מעכבת [בו], אבל חרש שמיעה מעכבת בו, כדר' זירא [דאמר] כל הראוי לבילה כו': [ושמע] אישה פרט לאשת חרש. פי' הקונט' ומדלא ממעטע אלא חרש [שמעינן דאינש דעלמא מיפר] אע"ג דלא שמע, וקש' ל"כ אמאי לא אייתי רבא גופיה למפשט בעיין דמפר בלא שמיעה (לעיל עב:), לכך נראה דאיכ' לדחויי דשמא חרש פשיטא ליה לתנא אבל אחר איבעיא ליה, דהכי אמרי' בס"ק דקידושי'. ר' אליעזר שיחיה: בעל מהו שיפר לשתי נשיו. ה"ה דנאמר מלי למיבעי: אותה דוקא. ואם ביום שמוע אישה יניא אותה (במדבר ל): מפני שלבה גם בחברתה. ולא תלאנ עוגם מתק המגילה בראותה שכן עשו לאבותיה: לא מפני השם. לא מפני [טעם זה]: שנ' והשקה. מפיק ה"א, דמשמע דהשקה אותה ולא חברתה עמה:

גליון הש"ם

גמ' שנאמר והשקה אותה. ע' סוטה דף מ. וברש"י שם ד"ה אותה:

פירוש הרא"ש

דאמר ליה לכי שמענא הפר לה. כלומר הפר לה וכשאשוב ואשמע אדליה תחול הפרתך למפרע: לכי שמע ליפר לה. מאחר שאין הפרה מועלת עד שישמע נדריה למה ל"ל לאפוטרופוס שיפר לה תחילה לכשישמע הבעל יפר לה: סבר דלמא מטרידנא. אשמע כשאשמע אדלה אהיה טרוד ועצבו היום ולא אפר לה: חרש מהו שיפר לאשתו. בחרש דקרא קאי שמדבר ואינו שומע דכתיב ואני בחרש לא יפתח פיו אבל חרש דרבנן בגמרא לא אני מפקע נדר לאורייתא ועוד שדינו כשוטה: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו בו'. הנמנאות והנסכים (דף קנ:) תנן דהעודר מנחתה של ס"ל עשרונים מביאים בשני כלים לפי שאין נבללים בכלי אחד יפה ופריך והתנן אם לא בלל כשר ומשני ר' זירא דראוי לבילה בעי ובכלי אחד שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו: אמר רבא ת"ש ושמע בעלה פרט לאשת חרש. והא דלא מייתי רבא הך ברייתא למיפשט בעיא קמייתא דרמי בר חמא דדוקא אשת חרש מעכב דלאו בר שמיעה הוא משום דדלמא תנא גופיה מספקא ליה באינש דעלמא אי בעי שמיעה וחרש דפשיטא ליה נקט: בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת. וה"ה דמספקא ליה בחד בשתי בנותיו וחדא מיניייהו נקט: אותה דוקא. הא דכתיב ואם ביום שמוע אישה יניא אותה מי דרשינן דוקא אותה ולא חברתה או לא דרשינן הכי: אין משקין ב' סוטות כאחת. אין מביאין לעזרה ב' נשים סוטות להשקותן ביחד: מפני שלבה גם בחברתה. ומפני לוות חברתה לא מודה: אלא משום שנאמר והשקה לבדה. והשקה מפיק ה"א וכאילו כתיב והשקה אותה ולדרשינן ולא אותה וחברתה ולימא פלוגתא דתנאי היא:

מוסף רש"י

כל הראוי לבילה. דקתני האומר הרי עלי ס"א עשרונים, מביא ס' בכלי אחד וחמד בכלי אחד, ומפרש טעמא משום דקיס להו לרבנן דששים נבללות בכלי אחד אבל ס"א אינן נבללות יפה, ומותבינן וכי אין נבללות מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר, ומשני ר' זירא הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, ואפילו לא בלל כשר ושאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו, דראוי לבילה בעינן, דאפשר לתתקיים בה מלות מנחה (יבמות קה. וכעי"ז קדושין כה. מכות יח: חולין פג: מנחות יח: קג:) ופסולה הוא ולא בעי לבלול לא מלי למבלל (נדה סו:) כלומר מה שאי אפשר לבלול מעכבת בו, דכיון לכתיב ויצק עליה שמן ולוה לבלול, דכתיב בלולה, ש"מ שלוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בה מלות בלילה, וכשהוא מביא ששים ואחד, מנחה כזו לא לוה להביא, והרי הוא כמביא מנחה מן הקטנים דאינה כלום, שכל דבר שלוה הקב"ה להביא, יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא בשוחטו ענין שלוה הכתוב ולא בענין אחר, אבל מלות האמורות באותה מלוה, כגון תנופה בקרבן, בלילה במנחה, יש שמעכבין אם בלוה הכתוב לשנות עליו לעכב, ויש שאין מעכבין (רשב"ם ב"ב פא:). **מפני שלבה גם בחבירתה.** שמא האחת שומדת על בוריה ואינה מודה לומר טמאה אני, וחברתה שהיא טמאה רואה את זו שאינה מודה ובושה ולבה מתגבר עליה לעשות כמו זו ואינה מודה (סוטה ח.). **לא מן השם הוא זה.** לא זהו הטעם שאמרת, הטעם העיקר האמור בדבר (שם).

מתני' הבוגרת ששהתה י"ב חדש. הא תרילנא לה לעיל בגמ' (דף ע:) בוגרת ושהתה י"ב חדש: **הואיל ובעלה חייב במזונותיה.** כדתנן בפ' אע"פ (כתובות נז.) דנותנין לבתולה י"ב חדש ולאחר מכאן חייב במזונותיה כדתנן (שם) הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו: **יפר.** לבדו בלא שותפותיה דאב: **והכמים אומרים.** היינו רבי יהושע דהוא בר פלוגתיה דר"א בכל דוכתא: **עד שתכנס לרשותו.** עד שתכנס לחופה: **גמ' ר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד.** דכשהגיע זמנה ליכנס ולא נכנסה כיון שחייב בעלה במזונותיה חשבינן לה כנשואה לקנות בדברים ואע"פ שאינה בבית בעלה. ר"א הא דאמרן דאמר במתני' בעלה מיפר נדריה בלא שותפותיה דאב: **היכם אינו מאכיל בתרומה.** כדילפי' התם בפרק אע"פ (דף נח.) דקנין כספו אמר רחמנא[1] והאי קנין דאחיו: **עשאה ו' חדשים בפני הבעל.** שעברו עליה ו' חדשים בחיי הבעל מאותן י"ב חדש שנתנו לה חכמים משעה שתבעה הבעל לינשא: **ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום אחד בפני היכם** כך היא עיקר הגירסא. ופרש"י ז"ל שם בפרק אע"פ דלאו דוקא חסר יום אחד דאפי' כולן בפני הבעל אינה אוכלת בתרומת היכם כל שלא נכנסה לבית בעלה. ואין כן דעת ר"ת ז"ל אלא דוקא חסר יום א' אבל אם אכלתן כולן בפני הבעל אוכלת משל יכם דהני דיכם אינו מאכיל מיהו לא מפסדא מידי מחמתיה והכי איתא בהדיא בירושלמי[2] הגיע זמן ולא נשאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה: **זו משנה ראשונה.** דס"ל דאשה אוכלת בתרומה קודם שתכנס לחופה: **בית דין שאחריהם אמרו אין אשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה.** ומפרשי התם טעמייהו [3]מי משום סימפון כלומר שמא ימלא בה מוס ונמצא מקחו מקח טעות מי משום שמא תשקה כוס של תרומה לאחיה ולאחותה. והא דאייתי הך סיפא ולא אייתי רישא דמתני' דקתני בהדיא נותנין לבתולה י"ב חדש ולאלמנה ל' הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה משום דהך סיפא מפרשה טפי הי משנה ראשונה והי משנה אחרונה. ואיכא נסחי דכתיבא בהו כולה מתני'. אלמא משנה ראשונה ס"ל כר"א דמכיון שבעלה חייב במזונותיה הרי היא קנת ברשות בעלה דמש"ה אוכלת בתרומה. דקסד"ל השתא דאי לאו דמשנה ראשונה ס"ל כר"א אף על גב דאיסור תרומה באכילה ליתיה אלא מדרבנן דגזור אי משום שמא תשקה כוס של תרומה לאחיה ולאחותה אפ"ה אי לאו דבמידי דאורייתא קיימא ברשות בעלה כר"א לתרומה נמי אע"ג דמדרבנן היא לא אוקמוה ברשותיה דאכמים עשו חזוק לדבריהם כשל תורה: **אמר ליה אביי ודלמא לא היא עד כאן לא אשמעינן משנה ראשונה אלא למיכל בתרומה דרבנן.** משום דכיון דמדינא אכילה אוכלת בתרומה ורבנן הוא דגזור אי משום שמא תשקה כל שחייב במזונותיה ליכא למיחש להכי ושרי דמשום סימפון ליכא דמקמי דיהיב לה מזונות בדיק לה ע"י קרובות כי היכי דלא ליפלו זוזיה בכדי ובדיקת חוץ שמה בדיקה ומשום שמא תשקה נמי ליכא דכיון דאיהו מפרנס לה דוכתא מייחד לה אבל נדרים דמדאורייתא אין אכילה מיפר אפי' לאחר שנתחייב במזונותיה אימא לך דלא מצי מיפר בלא שותפותיה דאב: **ועד כאן לא שמעת ליה לר"א אלא גבי נדרים.** ולא משום דחשיב לה כנשואה אלא כדרב פנחס דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת הלכך ס"ל לר"א דכיון דאיהו מפרנס לה ודאי נדרה על דעתיה אבל בתרומה אפי' דרבנן לא אכלה דאיכא למימר דהני נמי דהוא מפרנס לה איכא למיחש משום סמפון דקסברי בדיקת חוץ לא שמה בדיקה ולשמא תשקה נמי איכא למיחש דלאו דוכתא מייחד לה: והא דאמר דטעמא דר"א כדרב פנחס דרבנן לית להו דרב פנחס דהא מסקי' בנדה בפרק יולא דופן (דף מו.) בקטנה שהשיאוה אמה ואחיה דבעלה מיפר נדריה דאע"ג דנדריה חיילי מדאורייתא דהא קיימא לן דמופלא סמוך לאיש מדאורייתא כדאיתא התם ושאני קטנה ליתנהו אלא מדרבנן אפ"ה אתו נשואי דרבנן ומבטלי נדרים דאורייתא מדרב פנחס אלמא רבנן נמי מודו בה אלא דבהא פליגי ר"א סבר כיון דאיהו מפרנס לה אינה [נודרת] אלא על דעתו ורבנן סברי מי לא מודית לן דאילו מפרנס לה אחר לא נדרה לה על דעתיה כי מפרנס לה אדוס נמי לא על דעתיה היא נודרת עד שתכנס לחופה ומיהו מכיון שנכנסה לחופה אפי' בחופה דרבנן כקטנה שהשיאוה אמה ואחיה מודו רבנן שעל דעתו היא נודרת ומש"ה אתו נשואין דרבנן ומבטלין נדרא דאורייתא וכדכתיבנא: **ואיבא דילפי מהכא** דמי שנדר על דעת חבירו ה"ז יכול להתיר נדרו אלא ע"פ חכם דכי היכי דאמרינן הכא דמש"ה מצי בעל לחודיה להפר משום דנדרה על דעתיה במפרש נמי על דעת חבירו מצי מפר דלא גרע מפרש דחבירו מסתם דבעל דהיינו טעמא הכא והתם משום דכנדר על תנאי דמי. וזו אלגי שגגת הוראה דהא אף ע"ג דאמר דעל דעת בעלה היא נודרת אפ"ה צריך בעל שיפר לה בפותח לשון שקבלה לה תורה וגזירת הכתוב הוא ומש"ה אין כל הלשונות שוין בו וכדאמר לקמן (דף עז:) ודאי אמרת דבנודר על דעת חבירו נמי אידך מצי מיפר משום דכנדר על תנאי דמי הרי התרתו של בעל ואחר דאוי שתהא נאמרת בכל לשון אלא ודאי רב פנחס ה"ק נהי דהפרה דבעל גזרת הכתוב היא מיהו מש"ה זכתה תורה לבעל בהפרת נדריה משום דעל דעת בעלה היא נודרת הלכך כל שהיא נודרת על דעתו חיילא הך גזירת הכתוב דאמר רחמנא אבל נודר על דעת חבירו דלא חדית ביה רחמנא ולאחותה ובהגעת זמן לא מצי מיפר מיהו היכא דאתני בהדיא ואמר הריני נודר אם חבריה רוצה מצי חבריה למשרי ליה ואינו צריך לשון מיוחד אלא כל היכא

מתני' [4](ה) בוגרת ששהתה י"ב חדש ואלמנה ל' יום ר' אליעזר אומר הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר וחכ"א [5]אין הבעל מיפר עד שתכנס לרשותו: **גמ'** אמר רבה ר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד דתנן [6]בנותנין לבתולה י"ב חדש לפרנס עצמה [7]הגיע י"ב חדש אוכלת משלו ואוכלת בתרומה [8]אבל היכם אינו מאכיל בתרומה עשתה ששה חדשים בפני הבעל וששה חדשים בפני היכם ואפילו כולן בפני הבעל חסר יום א' או כולן בפני היכם חסר יום א' אינה אוכלת בתרומה זו משנה ראשונה ב"ד של אחריהם אמרו [9]אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה א"ל אביי דלמא לא היא עד כאן לא קא אשמעינן משנה ראשונה אלא למיכל בתרומה דרבנן אבל נדרים דאורייתא אימא לא ועד כאן לא שמעת ליה לר' אליעזר אלא גבי נדרים [10]כדרב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת אבל תרומה אפילו מדרבנן נמי לא אכלה:

מתני'

מתני' הבוגרת. והנערה ששהתה י"ב חדש ואלמנה ששהתה ל' יום: **הואיל ובעלה חייב במזונותיה.** כדאמרינן בגמר' כתובות בפ' אע"פ (כ) נותנין לבתולה י"ב חדש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה וכשם שנותנים לאשה כך נותנים לאיש לפרנס את עצמו הגיע זמן ולא נישאו אוכלת משלו וכו' (ג) ובוגרת נותנין ל' יום כאלמנה: **ר"א אומר יפר.** כדאמר לקמן כל הנודרת על דעת בעלה נודרת: **אין הבעל מיפר.** יחידי עד שתכנס לרשותו: **גמ' משנה ראשונה.** בפרק אע"פ: **היכם אינו מאכיל.** לשומרת יבם מן הארוסין: **עשאה ששה חדשים.** שהיתה ארוסה לראשון ו' חדשים ולפני היבם ששה דהיינו י"ב חדש שנותנין לבתולה לפרנס את עצמה: **ואפילו.** עשתה כולן י"ב חודש לפני הבעל וחסר יום אחד אחרון לפני היבם אינו מאכילה בתרומה הא עשתה כולן י"ב חודש לפני הראשון ונפלה לפני היבם הואיל וכבר חייב הבעל במזונותיה מאכילה יבם בתרומה אף ע"פ שלא הכניסה בכנוסה דמיה. וה"ג אמר ר"א הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר: **ב"ד של אחריהן אמרו אין האשה אוכלת בתרומה זו.** והתם[11] מפ' טעמא שמא ימצאו לה כוס בבית אביה ותשקה את אחותה: **אלא בתרומה דרבנן.** בזמן הזה דלא הוי אלא מדרבנן. אי נמי בתרומה דרבנן כגון עליין שאינו נקוב ופירות שנכנסו מת"ל: **אבל נדרים דאורייתא.** התם קא אמרי רבנן דאינו מיפר: **וע"כ לא שמעת ליה לר"א אלא גבי נדרים.** דהיינו טעמא דמשנתחייב (ג) יפר משום דרב פנחס וכו' והיינו לאחר שנתחייב במזונותיה אבל לגבי תרומה היכם לא מצטיע בתרומה דאורייתא דלא אכלה אפי' עשתה י"ב בפני הבעל אלא אפילו בעליין שאינו נקוב דתרומה דרבנן לא אכלה:

מתני'

הגהות הב"ח

(א) משנה הבוגרת ששהתה: (ב) רש"י ד"ה הואיל וכו' ולבוגרת נותנין: (ג) ד"ה וע"כ לא וכו' דמשנתחייב במזונותיה דיפר משום וכו' י"ב חדש בפני:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה ב"ד שאחריהם. אי משום סימפון בו'. תמוה לי הא מבואר בסוגיא דכתובות דלכ"ע טעמא דמשנה אתרונה משום סימפון ופליגי רק בטעמא דמשנה ראשונה אי משום שמא תשקה: או משום סימפון

מוסף רש"י

הואיל ובעלה חייב במזונותיה יפר. נדריה בלא שותפות דאב (כתובות נז:) דכמאן שנכנסה בראשונו דמי (לעיל ע:). **נותנין לבתולה י"ב חדש.** זמן לכניסתה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקידשה, להזהירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה, לפרנס עצמה. בתכשיטין (כתובות נז.). **אוכלת משלו.** שהבעל חייב במזונות אשתו מתקנת ב"ד (שם ב.). **ואוכלת בתרומה.** אם כהן הוא והיא בת ישראל, שהכהן מאכיל את אשתו תרומה כדליף מוכחן כי יקנה נפש (שם ומח:) שמשעה שקידשה אוכלת בתרומה מן התורה ורבנן גזור עד השתא (שם נז.).

פירוש הרא"ש

ר"א ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד. דמשיב ליה כנכוסה משעה שחייב במזונותיה לר"א לענין הפרת נדריה ולמשנה ראשונה לענין אכילת תרומה והוי מצי לאתויי מהא דתנן הגיע זמן ולא נשאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה: **אין היבם מאכיל בתרומה.** אפי' הגיע זמן בחיי הבעל ומת אין היבם מאכילה בתרומה כדאמרינן בכתובות (דף נח.) קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא: **חסר יום א' בפני היבם.** וה"ה כולם בפני הבעל אלא שאז היתה אוכלת בחיי הבעל ומיתה ליה למיתר ביאתה דלא אכלה כלל: **אלא למיכל בתרומה דרבנן.** הא דאמר במשנה ראשונה דהבעת זמן לא אכלה בתרומה משום דליכא אלא איסורא דרבנן דדבר תורה אכולה בתרומה דקנין כספו היא אלא דגזרו רבנן משום סמפון או משום שמא ימצאו לה כוס ותשקה לאחיה ולאחותה והבעת זמן לא גזור אבל נדרים דאורייתא לא דליכא איסורא דאורייתא אם הבעל מיפר לבדו בלא אחיה אם אינה תשובה כנוסה לא אמרינן דחשובה כנוסה: דאמרינן כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. מה שאמרה תורה דבעל מיפר נדרי אשתו משום דכיון שהאשה נזונית משל בעלה אינה נודרת אלא לפי דעתו וכאילו פירשה אם לא ירצה לא יהא נדר הלכך בקל חשבינן לה כנוסה לענין הפרת נדריה כיון דניזונית משלו אבל בתרומה אע"ג דליכא אלא איסורא דרבנן לא חשיב לה כנוסה:

מתני' בין ליבם אחד. בין שזקוקה ליבם אחד בין לשני יבמין אמר ר' אליעזר יפר. ומוקמינן ליה בגמרא בשעשה בה מאמר אחד מהן: **ומה אשה שקנה הוא לעצמו.** כגון הנושא אשה בעלמא: **שהקנו לו מן השמים.** יבמה שחייבו לו מן התורה: **שאין לאחר רשות בה.** המקדש אשה מן השוק לאחר שקידשה לא תפסי בה קידושי מאדם אחר ואהכי מצי מיפר: **שיש לאחר רשות בה.** שאם עשה בה מאמר יבם זה ובא אחיו אח"כ ועשה בה מאמר תפיס בה כדאמר (יבמות נ.) יש מאמר אחר מאמר: **דבריך בשני יבמין.** דבשני יבמין מצית למימר כי האי גוונא: **מה אתה משיב על יבם אחד.** בהא לא מצית למימר שיש לאחריס רשות בה הואיל וליכא יבם אחר ואת לא משוית חילוק בין יבם אחד לשני יבמין: **א"ל אין היבמה גמורה לאישה.** שאם בא עליה זר אין נסקל שאין בה לא דין ארוסה ולא דין אשת איש ואין חייבין עליה אלא לאו דלא תהיה אשת המת וגו' (דברים כה.): **כשם שארוסה.** בעלמא גמורה לאישה שנסקלין על ידה: **גמ' קסבר אין זיקה.** ואפילו ליבם אחד אינה זקוקה דתיהוי כאשתו עד שתכנס לחופה: **ור' יהושע סבר יש זיקה.** ולהכי לאחד יפר אבל לשנים אינו מיפר דאין בריירה לאיזה מהן זקוקה ולאיזה מהן תתיבם אע"ג דאמרי (יבמות כד.) מצוה בגדול ליבם מ"מ אם בא עליה קטן קנאה: **נעולס קסבר ר"א יש זיקה.** והיינו טעמא דאפילו לשנים יפר בשעשה בה האחד מאמר דהשתא יש בריירה ואליבא דב"ש דאמרי דמאמר קונה קנין גמור והיא כאשתו לכל דבר הלכך מיפר לה: **ה"מ ביבם אחד.** דיש זיקה: **אבל בשני יבמין לא.** קני מאמר דלאחר דעשה בה מאמר אילו אתי אחוה מצי לאוסרה עליו בביאה או בגיטא ודיש ביאה וגט אחר מאמר: **מי איכא מילתא וכו'.** משום האי טעמא דאילו אית ליה אחא להאי יבם (ד) מצי מפיק לה מייבה בתר הכי שמקדשה או על ידי גט וביאה וקרו להנהו קדושי מאמר ולית בהו משום כולי האי: **ונר' אלעזר כן פדת דאמר מאמר כו' אלא נדחה בלבד.** שאם היו ב' נשים לזה שמת ושתיהן זקוקות ליבם ואי אפשר ליבם לשתיהן בבית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים (ה) ובהא מילתא קסברי בית שמאי דמאמר קונה דכשעושה בזו מאמר דוחה לגרה ומתירה לשוק אבל עדיין זו זקוקה לאחיו דמצי אסר לה עליה: **מאי איכא למימר.** אכתי תיבעי לך מאי טעמא דאמר ר"א אפילו לשנים יפר: **כגון שעמד בדין.** משעשה בה מאמר שזו תבעתו בדין מפני שלא היה מייבמה וחיידהו בית דין לינשא לה וברח [דאיתייב] לה במזונותיה והכפרת נדריה וכדרב פנחס כו': ואי

מתני' שומרת יבם בין ליבם אחד כו' ר"א אומר יפר. מסקינן בגמרא דיפר בשותפות אב קאמר ובשעשה בה מאמר: **רבי יהושע אומר נאחד ונא לשנים.** משום דס"ל אין בריירה וכדנפרש בגמרא בס"ד: **רבי עקיבא אומר נא לאחד ונא לשנים.** דגריע ליה יבם מאדון ואפי' בשותפות לא מצי מיפר: **ומה אשה שקנה הוא עצמו.** שאינה שומרת יבם אלא הוא קדשה לעצמו הרי הוא מיפר נדריה אמר לו ר"ע לא אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו שאין לאחרים בה רשות תאמר באשה שהקנו לו מן השמים שיש לאחרים בה רשות א"ל ר' יהושע עקיבא דבריך בשני יבמין מה אתה משיב על יבם אחד אמר לו אין היבמה גמורה (ו) ליבם כשם שהארוסה גמורה לאישה: **גמ' בשלמא** (ז) **ר"ע** סבר אין זיקה ור"י סבר (ח) יש זיקה אלא ר"א מאי טעמיה אי יש זיקה אין בריירה אמר ר' (ט) אמי כגון שעשה בה מאמר ורבי אליעזר סבר לה כב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור ורבי יהושע (י) אומר לך ה"מ בחד יבם אבל בשני יבמין לא מי איכא מידי דכי אתי (יא) אחוהי אסר עליה בביאה או בגיטא ומפר ור"ע סבר אין זיקה ולר' (יב) אליעזר דאמר מאמר לב"ש אין קונה אלא לדחות בצרה מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן כגון שעמד בדין ואיתחייב לה מזונות (יג) וכדרב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת

מתני' (ו) שומרת יבם בין ליבם אחד בין לשני יבמין ר"א אומר יפר ר' יהושע אומר לאחד אבל לא לשנים ר"ע אומר (א) לא לאחד ולא לשנים אמר ר"א מה אם אשה שקנה הוא לעצמו הרי הוא מיפר נדריה אשה שהקנו לו מן השמים אינו דין שיפר נדריה אמר לו ר"ע לא אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו שאין לאחרים בה רשות תאמר באשה שהקנו לו מן השמים שיש לאחרים בה רשות א"ל ר' יהושע עקיבא דבריך בשני יבמין מה אתה משיב על יבם אחד אמר לו אין היבמה גמורה (ו) ליבם כשם שהארוסה גמורה לאישה: **גמ'** בשלמא (ג) ר"ע סבר אין זיקה אלא ר"א מאי טעמיה אי יש זיקה אין בריירה אמר ר' (ג) אמי כגון שעשה בה מאמר ורבי אליעזר סבר לה כב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור ורבי יהושע (ג) אומר לך ה"מ בחד יבם אבל בשני יבמין לא מי איכא מידי דכי אתי (ג) אחוהי אסר עליה בביאה או בגיטא ומפר ור"ע סבר אין זיקה ולר' (ז) אליעזר דאמר מאמר לב"ש אין קונה אלא לדחות בצרה מאי איכא למימר הכא במאי עסקינן כגון שעמד בדין ואיתחייב לה מזונות (ח) וכדרב פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת

תנן

היכא דאמר אי אפשי סגי אע"ג דבהפרה לא מהני כדאיתא לקמן (עח.) זה נ"ל. ועוד דנהי דאמרינן הכא על דעת בעלה לא קפדינן אלישנא אלא הכי קאמרינן דאין בלבה שיתקיים הנדר אי קפיד ביה בעלה אבל מאן לימא לן דעל דעת הכי משמע דנימא דנודר על דעת חברו מצי אידך למישרי ליה אלא ודאי כדכתיבנא: **מתני' שומרת יבם וכו' ר"א אומר יפר.** מסקינן בגמרא דיפר בשותפות אב קאמר ובשעשה בה מאמר: **רבי יהושע אומר נאחד ונא לשנים.** משום דס"ל אין בריירה וכדנפרש בגמרא בס"ד: **רבי עקיבא אומר נא לאחד ונא לשנים.** דגריע ליה יבם מאדון ואפי' בשותפות לא מצי מיפר: **ומה אשה שקנה הוא עצמו.** שאינה שומרת יבם אלא הוא קדשה לעצמו הרי הוא מיפר נדריה בשותפות דאב: **אשה שהקנו לו מן השמים.** היינו שומרת יבם שהיא קנויה לו בלא קדושין שאסורה לכל אדם עד שיחלוץ לה אינו דין שיפר נדריה בשותפותיה דאב: **עקיבא דבריך בשני יבמין.** דכל אחד יש לו רשות בה: **כשם שארוסה גמורה לאישה.** מפרש בגמ' (ו) **גמ' בשלמא ר"ע סבר אין זיקה.** שהיבמה זקוקה ליבם לא אלימא כארוסין ומשום הכי לא מצי מיפר: **ורבי יהושע סבר יש זיקה.** דאדרבה אלימא טפי מארוסין דהויא ככנוסה ומש"ה יפר יבם לחודיה דהשתא הכי קס"ד מיהו אין בריירה דהיכא דשני יבמין אין בריירה למי היא זקוקה ולמי תהיה לאשה ומש"ה אפילו שניהם אינן יכולין להפר דכיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה אין הפרתן כלום דרחמנא אמר אישה יקימנו ואישה יפירנו דבעינן שיהא ידוע בשעת הפרה וכן כתב רש"י ז"ל בפרק ד' אחים (יבמות נ.) וסוגיא דשמעתא דהתם מסייע ליה. וכ"ת היכי אמר דרבי יהושע סבר דזיקה ככנוסה דמיא דהא לא אשכחן דאמר הכי אלא רבי אושעיא אליבא דר"ש ואתותב התם בריש פרק כילד ביבמות (דף יט.) איכא למימר דלאו מגופיה דמילתא אתותב אלא למאי דמפרש לה אליבא דר"ש מיהו אנן מצינן למימר דס"ל לרבי יהושע ההוא טעמא מי נמי כי אמרינן רבי יהושע סבר יש זיקה לאו למימרא דליהוי ככנוסה אלא דהויא כארוסה ומיפר בשותפות ואף על גב דבריש הך סוגיא סבירא לן דיפר לחודיה קאמר כדמוכח לקמן הכי

מאי איכא למימר. אכתי תיבעי לך מאי טעמא דאמר ר"א אפילו לשנים יפר: **כגון שעמד בדין.** משעשה בה מאמר שזו תבעתו בדין מפני שלא היה מייבמה וחיידהו בית דין לינשא לה וברח [דאיתייב] לה במזונותיה והכפרת נדריה וכדרב פנחס כו': ואי

מתני' שומרת יבם בין ליבם אחד כו' ר"א או' יפר. בגמ' מפ' טעמא: ומה אשה מן השוק שקנה הוא לעצמו מפר נדרה. כשהיא ארוסה בשותפות עם אחיה: אשה שהקנו לו מן השמי'. היינו יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. עם אב: שאין לאחרי'. אחי הבעל: שיש לאחרי'. לשאר יבמין: דבריך קימי' בב' יבמין. ובזה יש להשיב על ק"ו דר"ע: מה אתה משיב על יבם אחד. דבזה ניחא ק"ו: אין היבמה גמורה לאישה. לענין שיתחייב מיתה הבא עליה, כמו בארוסה שחייבי' עליה סקילה הבאים עליה: גמ' אין זיקה. דלא אתרי' זיקה ככנוסה, ופלוגתא היא בימנו' פ' כילד (יח:) דפליגי בשומרת [יבם] שמתה אם אסור (בתמותה) [בתמתה], ור"ע סבר אין זיקה, הלכך אסו' להפר: ור"י סבר יש זיקה. אחד יבם הלכך מפר: מיהו אין בריירה. כלו' ובתרי אין זיקה דאין בריירה למי היא זקוקה הילכך לא ג' בתרי יש זיקה: אלא לר' אליעזר מ"מ. ג' בתרי המפר, דליכ' מ"ד בתרי דיש זיקה. וק' דכי נמי יש זיקה אמאי מפר, דהא זיקה דרבנן הוא ואין נקל אחמת כן לומר שיפר, ועו' מי עדיפ' זיקה מארוסה דאין מפר ארוס בלא אב: בגון שעש' בה מאמר. וסבר כב"ש דא' מאמר קונה קנין גמור, ומן התורה קונה מאמר ביבמתו דדרש' ולקחה לו לאשה (דברים כה.) לכולה מלאת לאשה (עי' קידושין יד.): ור' יהושע ה"מ בחד יבם הוא אשה מן השוק שקנה לעצמו מפר נדרה. כשהיא ארוסה בשותפות עם אחיה: אשה שהקנו לו מן השמים. היינו יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. עם אב: שאין לאחרי'. אחי הבעל: שיש לאחרי'. לשאר יבמין: דבריך קימי' בב' יבמין. ובזה יש להשיב על ק"ו דר"ע: מה אתה משיב על יבם אחד. דבזה ניחא ק"ו: אין היבמה גמורה לאישה. לענין שיתחייב מיתה הבא עליה, כמו בארוסה שחייבי' עליה סקילה הבאים עליה: גמ' אין זיקה. דלא אתרי' זיקה ככנוסה, ופלוגתא היא בימנו' פ' כילד (יח:) דפליגי בשומרת [יבם] שמתה אם אסור (בתמותה) [בתמתה], ור"ע סבר אין זיקה, הלכך אסו' להפר: ור"י סבר יש זיקה. אחד יבם הלכך מפר: מיהו אין בריירה. כלו' ובתרי אין זיקה דאין בריירה למי היא זקוקה הילכך לא ג' בתרי יש זיקה: אלא לר' אליעזר מ"מ. ג' בתרי המפר, דליכ' מ"ד בתרי דיש זיקה. וק' דכי נמי יש זיקה אמאי מפר, דהא זיקה דרבנן הוא ואין נקל אחמת כן לומר שיפר, ועו' מי עדיפ' זיקה מארוסה דאין מפר ארוס בלא אב: בגון שעש' בה מאמר. וסבר כב"ש דא' מאמר קונה קנין גמור, ומן התורה קונה מאמר ביבמתו דדרש' ולקחה לו לאשה (דברים כה.) לכולה מלאת לאשה (עי' קידושין יד.): ור' יהושע ה"מ בחד יבם. פי' ר' יהושע סבר כב"ש דמאמר קונה קנין גמור, וה"מ דמפר בחד יבם אבל בב' יבמין מי איכ' מידי דאי אחוה אסרה ליה בביאה אם בא על יבמתה אסרה, או בגיטא, דלב"ש נמי פסיל לה בגיטא מדרבנן מי... ... דפסיל מדרבנן, אלמא מדרבנן מיהא קנו' לו לגמרי, יש לנו [להשוות] ונומר מדרבנן אינו יכול לחפר: ולר' אליעזר דא'. פ' ד' אחין (יבמות נט.): מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה. כלומר בתם אבל אחי' שנים נשואי' שני אחיות ואחד מופיה ואחד מופיה ומת אחד מבעלי אחיות ועשה בה [מופיה] מאמר כו' עד והלזו תלא משום אחות אשה (מיד דהוי אחות אשה) דמאמר קונה קנין גמור כדדרש' (עי' קידושין יד.) ולקחה לו לאשה (דברים כה) [וקאמר ר"א דהיינו דווקא לדחות בצרה בלבד], אבל אי בעי לאפוקי בגיטא לא אלי מפיק לה, דאית להו מישוטא דבפ"ק דקידושי' (שם) וניחא ביאה גומרת בה מאמר כיון דאחוה אלי לאיפסולה עליה בגיטא לא מצי מיפר: ולה"א דאמר מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה. גבי הא דתנן בפ' ד' אחין שלשה אחין שנים מהם נשואים שני אחיות ואחד מופיה מת מ' מבעלי אחיות ועשה בה מופיה מאמר ואח"כ מת אחיו השני ב"ש אומרים אשתו עמו והלזו תלא משום אחות אשה וקאמר ר"א הא דקאמרי ב"ש דמאמר קונה מן התורה היינו דווקא לדחות הצרה אשת אחיו שנפלה עליה ועשית לה צרה בנפילה זו אבל אי בעי לאפוקה בגיטא לא אלי מפיק לה דרשא דר' יהושע דבפ"ק דקידושין (דף יד.) וניחא ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה לענין זה דלא אלי לאפוקה בגיטא: **מאי איכא למימר.** אמאי מיפר כיון דאיתא אשמו גמורה: **הכא במאי עסקינן שעמד בדין וברח בו'.** ר"א דסבר דמאמר לב"ש אינו קונה לחיות אשתו גמורה מוקי לה אפילו בלא מאמר דמאמר אינו מועיל לענין הפרת נדריס ומיירי בשעמד בדין וברח ופסקו לה מזונות משלו כדתניא ביבמות (ד' מא.): עמד בדין וברח ניזונית משל יבם:

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פי"ח מהל' נדרים הלכה טג טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ז:

מז ב מיי' פי"ח מהלכות יבום הלכה יד סמג עשין נח טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ה:

מח ג מיי' פי"ח מהל' נדרים הלכה כד סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ז:

תוספות

מתני' שומרת יבם בין ליבם אחד כו' ר"א או' יפר. בגמ' מפ' טעמא: ומה אשה מן השוק שקנה הוא לעצמו מפר נדרה. כשהיא ארוסה בשותפות עם אחיה: אשה שהקנו לו מן השמי'. היינו יבמתו: אינו דין שיפר נדריה. עם אב: שאין לאחרי'. אחי הבעל: שיש לאחרי'. לשאר יבמין: דבריך קימי' בב' יבמין. ובזה יש להשיב על ק"ו דר"ע: מה אתה משיב על יבם אחד. דבזה ניחא ק"ו: אין היבמה גמורה לאישה. לענין שיתחייב מיתה הבא עליה, כמו בארוסה שחייבי' עליה סקילה הבאים עליה: גמ' אין זיקה. דלא אתרי' זיקה ככנוסה, ופלוגתא היא בימנו' פ' כילד (יח:) דפליגי בשומרת [יבם] שמתה אם אסור (בתמותה) [בתמתה], ור"ע סבר אין זיקה, הלכך אסו' להפר: ור"י סבר יש זיקה. אחד יבם הלכך מפר: מיהו אין בריירה. כלו' ובתרי אין זיקה דאין בריירה למי היא זקוקה הילכך לא ג' בתרי יש זיקה: אלא לר' אליעזר מ"מ. ג' בתרי המפר, דליכ' מ"ד בתרי דיש זיקה. וק' דכי נמי יש זיקה אמאי מפר, דהא זיקה דרבנן הוא ואין נקל אחמת כן לומר שיפר, ועו' מי עדיפ' זיקה מארוסה דאין מפר ארוס בלא אב: בגון שעש' בה מאמר. וסבר כב"ש דא' מאמר קונה קנין גמור, ומן התורה קונה מאמר ביבמתו דדרש' ולקחה לו לאשה (דברים כה.) לכולה מלאת לאשה (עי' קידושין יד.): ור' יהושע ה"מ בחד יבם הוא אשה מן השוק שקנה

(א) רש"י ד"ה לו נשואין וכו' דאי אירוסין עושה ולא: (ב) ד"ה מאי יפר דקאמר ר"א יפר בשותפות וכו' ולעולם:

תוספות

קנה לעצמו הוא. שהרי עשה בה מאמר. ומתרץ קנה לעצמו ומ"מ ע"י שמים: תפשוט. מדא' ר"א יפר מטעם מאמר. דנישואין עושה. דאי אירוסין' עושה היכי מפר בגלא מב. וק' לר"א שיחיה, מאי קאמר, כי נמי אירוסי' עושה מפר יפה לחודיה, דהא אוקימנא שפסקו לה ב"ד [מזונות] משלו והוי כמו אירוסי' והגיע זמן דאר"א דמפר, ותירץ [דפרין] לר' יהושע דלית ליה דמפר בהגיע זמן, מ"מ הא לאוקימנא בשעמד בדין היינו דלא מיקמי לר"א דמ' דמאמר אינו קונה אלא נלמה לדחות בגרה וקאמר הכא דתפשוט לדילן דלא ס"ל כר' אלעזר, דאין אנו זקוקים לאוקומי בשעמד בדין ומיירי דלא עמד בדין ואינו חייב לזונם, ולא הוי כמו הגיע זמן: מאי יפר יפר בשותפות. עם אב, ולעולם אירוסי' עושה. ובפ' ד' אחי' (יבמות כט:) פריך מי קתני יפרו יפר קתני. וי"ל אלכך לא פריך הכא [כמו התם], התם פרך ממילתא הך דרב נחמן מי קתני [יפרו וכו'] לר"א דמ' מאמר אינו קונה אלא לדחות בגרה, עד דמוקי לה התם בשעמד בדין, והכא כבר מוקמי' בשעמד בדין והלכך פנחס, והך אתקפתא דתפשוט כו' אי לא מוקמינן לה בשעמד בדין הילכך מוקי לה בשותפות, ולא רצה להקשו מי קתני יפרו שוטל לשטיי בשעמד בדין והלכך פנחס דהלכתא לר"א: תניא כוותי' דר' אמי. דטעמ' דר"א משום דעבד אמאר, וכי אסיקנא לעי' שעמדה בדין והלכך פנחס, לא סגי בהעמדה בדין גרידא אי לאו אמאר: ומה אשה. בעלמ' שאין לו חלק בה עד שיאמרה: משבאת לרשותו. שנאמר: נגמרה לו. שמפר לנדו: אשה שיש לו חלק, זקוקה לו: עד שלא תבא לרשותו. קודם שעשה בה מאמר: [משבאת לרשותו אינו] דין שתגמור. שמפר לנדו, אי מאמר נשואי' עושה דהוי כמו נשואה, ואי אירוסי' עושה יפר לנדו בשעמד בדין, והלכך פנחס: שאין לאחרי' חלק בה. קודם שעשה שפגיעה היא: יש לאחרי' חלק בה. לשאר יבמין: דבריך. תשובתך שלא יפר: כלום חלקנו בין יבם אחד לשני יבמין. בין באחד בין בשניים ובין עשה בה מאמר ובין לא עשה יש לי טעם ולמיה שלא יפר: שהרי כשאר דברי' בן נדרים. פי' יש לנו ללמד ההפרה משאר דברי', דכמו (דלפני) [דלענין] שאר דברי' לא עמדה לו במאמר, כן לענין הפרה לא תגמר. לקמן מפ' מאי דשאר דברי': חבל על בן עזאי. על עצמו היה נאנח:

הכי פריך בשלמא רבי יהושע איכא לקיומי מילתיה דנימא דמפר בשותפות קאמר דיש זיקה וכארוסה חשיבא אלא רבי אליעזר מאי טעמיה אי נמי סבירא ליה יש זיקה והויא כארוסה או כנשואה אפילו הכי לשני יבמין לא סגי דאין ברירה ואי אין זיקה אפילו אד נמי לא יפר: ד) **אמר רבי אמי כגון שעשה בה מאמר.** שנתן לה קדושין דקדושי יבם הכי מקרו: **מאמר קונה קנין גמור.** דהויא לה ככנוסה ומלי פטר לה בגיטא ולא בעיא חליצה ומש"ה מפר לחודיה: **ורבי יהושע ה"מ בחד יבם.** איכא למימר דמפר אי משום זיקה אי משום מאמר: **אבל בשני יבמין לא.** דאפי' סבירא לך כב"ש דמאמר קונה קנין גמור אפילו הכי מלי אחות למיסרה עליה בגיטא או בביאה דהכי אשכחן ביבמות ה) לר"ג דסבירא ליה דמאמר קונה קנין גמור כב"ש ואפי' הכי אית ליה דאחות אסר לה [על היבם] בגיטא או בביאה וכיון שכן היכי משוית לה כנשואה או כארוסה הא מגרע גרעה דארוסה לא מלי אינש למיסרה על הארוס ואחות מלי למיסרה על היבם: **ור"ע סבר אין זיקה.** דלא חשיבא ליה זיקה למיהוי אפילו כאירוסין: **ולרבי אלעזר.** דאמר בפ' ד' אחין מאמר לבית שמאי אינו קונה אלא לדחות בגרה כדתנן התם ו) שלשה אחין ב' נשואין שתי אחיות ואחד מופנה ומת אחד מבעלי האחיות ועשה בה מופנה מאמר ומת אחיו השני ב"ש אומרים אשתו עמו והלזו תצא משוס אחות אשה והיינו דקאמר ר"א לדחות בגרה כלומר לדחות את אחותה שלא תאסרנה משוס אחות זקוקה דמאמר עדיף לה ככנוסה לענין זה אבל אינו קונה קנין גמור דאי בעי לאפוקה לא סגי לה בגיטא: **מאי איכא למימר.** היכי מצי מיפר כיון דלא קני לה קנין גמור: **הכא במאי עסקינן כגון שעמד בדין וברח.** ופסקו לה מזונות משלו כדתניא בהחולץ [יבמות מא:] עמד בדין וברח ניזונת משל יבם דר"א ס"ל דכל שחייב במזונותיה יפר כדתנן לעיל ז). וכי תימא תיגמ לר"א לר' יהושע מאי איכא למימר דהא רבנן פליגי עליה דר"א במתני' דהבוגדת לעיל דסבירא להו אע"ג דמפרנס לה אינו זכאי בהפרת נדריה וסתם רבנן דפליגי עליה דר"א היינו ר' יהושע דהוא בכל דוכתי בר פלוגתיה א"כ מ"ט דר' יהושע דאמר ביבם מ' יפר איכא למימר משוס דס"ל דיש זיקה וככנוסה דמיא א"נ רבנן דפליגי עליה דר"א במתני' דבוגדת לאו היינו ר' יהושע ור"א ור' יהושע כולהו סבירא להו דבארוס כל שחייב במזונותיה יפר ובחד יבם (נמי) כשעמד בדין וברח ה"נ מיהו בשני יבמין ועמד חד מינייהו בדין וברח פליגי דר"א ס"ל האי יבם נמי כיון דעמד בדין וברח כארוס דמי ועל דעתו היא נודרת ור' יהושע סבר אין היבמה גמורה לזה כשם שהארוסה גמורה לארוס דלא מלי אינש למיסרה עליה דארוס הלכך כל היכא דאיהו מפרנס לה על דעתו היא נודרת אבל יבמה ליבם במקום שני יבמין כיון דאידך מלי אסר לה אינה רואה עצמה קנויה ליבם זה שעמדה עמו בדין כדי שתהא נודרת על דעתו. כן נ"ל ח): **תנן א"ר אליעזר וכו'.** לר' אמי פרכינן דאוקמה [ע"א] בשעשה בה מאמר: **קנה לעצמו הוא.** במאמר שעשה בה: **שקנה לעצמו ע"י שמים.** דמקמי הכי הוי אגידא גביה משוס זיקה: **תפשוט דבעי רבה.** לר' אמי דאוקמה בשעשה בה מאמר תפשוט דבעי רבה אירוסין עושה ובעיא מסירה לחופה ובלאו הכי לא קני לא ליורשה ולא ליטמא לה: **או נשואין עושה.** דאם בא עליה בלא חופה קני לה ליורשה וליטמא לה תפשוט מר"א דנישואין עושה דהא אמר ר"א יפר וקס"ד דמפר לחודיה בלא שותפות. ומסקינן לעולם אימא לך דאירוסין עושה ומאי יפר בשותפות קאמר. ואיכא למידק היכי הוה סליק אדעתיה מעיקרא דיפר לחודיה קאמר והא ממתני' משמע דבשותפות דוקא קאמר דא"ר אליעזר ומה אם אשה שקנה הוא לעצמו הרי הוא מפר נדריה אשה שהקנו לו מן השמים אינו דין שיפר נדריה והאי ק"ו לא סגי אלא להפר בשותפות דאפי' תימא דס"ל לר"א דמאמר נישואין עושה היכי מוכח לה מהאי ק"ו לר"ע דליפר לחודיה לימא ליה ר"ע אנא לא סבירא לי דנישואין עושה כדקאמרת אלא ודאי להפר בשותפות דייק ליה ר"א האי ק"ו דס"ל דלא גרע יבם מארוס והיינו נמי דקמהדר ליה ר"ע אין היבמה גמורה לאישה כשם שהארוסה גמורה לאישה דה"ג במתני' במקצת נסחי אלמא ר"א לא דייק ק"ו דידיה ט) לשוויה יבם כארוס והיכי קס"ד דלר"א מיפר יבם לחודיה איכא למימר דהוה סבירא לן דר"א לדבריו דר"ע הוא דקאמר והכי קאמר ליה נהי דלא סבירא לך דמאמר נישואין עושה אודי לי מיהת דיפר בשותפות דלא גרע יבם מארוס ואהדר ליה ר"ע אין מיגרע גרע שאין היבמה גמורה לאישה שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה וכדמפ' לקמן [עב.]. ומקשו הכא תו למאי דמסקינן מאי יפר יפר בשותפות אמאי לא פרכינן מי קתני יפרו יפר קתני כדפרכינן ביבמות [כט:] י"ל דהתם הוא דפרכינן הכי משום דאכתי לא קיס לן דאיכא לתרוצה בשעמד בדין וברח דבתר דאקשינן מי קתני יפרו יפר קתני מוקמינן לה התם בהכי אבל הכא דאמר האי פרוקא לעיל אי הוה פריך ליה מי קתני יפרו ידע דהוה מוקי ליה בשעמד בדין וברח ומש"ה לא איכפת ליה לאקשויי: תניא

ואי. אמרת טעמא דרבי אליעזר דאמר לשנים מיפר כגון שעשה בה מאמר הא דאמר שהקנו לו מן השמים קנה לעצמו הוא במה שעשה בה מאמר: **או נשואין עושה.** יורשה ומיטמא לה והכא עליה נידון בחנק דאי אירוסין ו) דלא פקעה זיקת אחיו לגמרי מינה היכי מצי יפיס מיפר לחודיה: **והא תנן נערה המאורסה וכו'.** דכל זמן שהיא ארוסה אכתי שייך בה אביה: **מאי יפר דקאמר ר"א** ז) **בשותפות.** עם אביה דלעולם אירוסין עושה: **תניא כוותיה דר' אמי.** דבעשה בה מאמר פליגי: **משבאת לרשותו נגמרה לו.** מיפר נדריה הוא ואביה: **אשה שיש לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו.** שהיא זקוקה לו עד שלא עשה בה מאמר: **משבאת לרשותו.** דעשה בה מאמר: **אינו דין שתיגמר לו.** דמפר נדריה: **כך אין לאחרים חלק בה.** קודם שתתארס לו: **כך יש לאחרים חלק בה.** לשאר יבמין: **מה אתה משיב על יבם אחד.** שאין אתה מודה לי עליו הואיל ואין לאחרים חלק בה כארוסה דמיא ומיפר לה: **כלום חלקנו לו'.** דולאי בין עשה בה מאמר בין לא עשה בה מאמר אינו חייב בנערה המאורסה הלכך אינו מיפר לא שנת יבם יבם אחד ולא שנת שני יבמין דהכל דינו שוה דאין חיוב יותר הבא על שומרת יבם אחד מהבא על שומרת שני יבמין: **וכשאר דברים כן נדרים.** דכשם דלענין סקילה אין לה דין כנערה מאורסה כך בנדרים אינה גמורה לאישה להפר כנערה מאורסה והכי מפ' לקמן: **אלא שימשה אם ר"ע.** שיודע לנלא כל כך ולהשיב תשובות מעולות:

תנן אמר רבי אליעזר ומה אם אשה שקנה לעצמו הרי הוא מיפר נדריה אשה שהקנו לו מן השמים אינו דין שמיפר נדריה ואי בשעשה בה מאמר קנה לעצמו הוא שקנה לעצמו ע"י שמים תפשוט דבעי רבה ו) מאמר לבית שמאי אירוסין עושה או נשואין עושה תפשוט דנשואין עושה דאי אירוסין עושה הא תנן ז) נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה אמר רב נחמן בר יצחק מאי יפר יפר בשותפות תניא נמי הכי כרבי אמי ז) שומרת יבם בין יבם אחד בין שני יבמין ר"א אומר יפר ורבי יהושע אומר לאחד ולא לשנים ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים א"ר אליעזר ומה אם אשה שאין לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו משבאת לרשותו נגמרה לו אשה שיש לו חלק עד שלא תבא לרשותו משבאת לרשותו אינו דין שתגמור לו אמר לו ר"ע לא אם אמרת באשה שקנה הוא לעצמו שכשם שאין לו חלק בה כך אין לאחרים חלק בה תאמר באשה שהקנו לו מן השמים שכשם שיש לו עמה חלק כך יש לאחרים חלק בה אמר לו ר"י עקיבא דבריך בשני יבמין מה אתה משיב על יבם אחד א"ל כלום חלקנו על יבם אחד ועל שני יבמין בין שעשה בה מאמר בין שלא עשה בה מאמר וכשאר דברים כן נדרים בלשון הזה אמר בן עזאי חבל עליך בן עזאי שלא שימשת את ר"ע מאי תניא

מסורת הש"ס

א) יבמות כט:, ב) לעיל סו:, ג) [תוספתא פ"ו], ד) [שיך עוד לע"ל], ה) [דף נא:], ו) [יבמות כט.], ז) [דף עג:], ח) [ע"כ שיך לע"ל], ט) [ל"ל אלא לשוויה],

מוסף רש"י

אביה ובעלה מפירין נדריה. ואינו מופר עד שיפרו שניהם (כתובות לט:). חבל עליך. כל מבל שבש"ס תבלה והספד הוא (חולין ע: וכבו"ז יבמות קכב. וסנהדרין נט:).

פירוש הרא"ש

תנן א"ר אליעזר כו'. אדרבי אמי דאוקמה בשעשה בה מאמר מהדר לפרוכי: שקנה לעצמו ע"י שמים. שהיתה כבר זקוקה לו: אירוסין עושה. והגיע מקילה לחופה: נישואין עושה. ואם בא עליה בלא חופה קנאה ומוציאה בגט: תניא כוותיה דר' אמי. דמפרש טעמא דבית שמאי משום שעשה בה מאמר: שאין לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו. והייט מקדש אשה: משבאת לרשותו. נגמרה לו להפר נדריה עם אביה: יבמתו. שהיתה זקוקה לו קודם שעשה בה מאמר אינו דין שיפר לה: כך יש לאחרים חלק בה. שהיא זקוקה גם לאחיו: שאר דברים לנדרים דמו. דלשאר דברים לא נגמרה להפרת נדרים נמי לא נגמרה לקמן מפרש מאי שאר דברים: חבל על בן עזאי. הרבה תבלה והספד יש בדבר שתלמיד ותיק כגון עזאי לא שימש אדם גדול כר"ע:

ומאי תניא כוותיה(ג). ממאי משכחינן הכא דתניא כוותיה דר' אמי דכשעשה בה מאמר פליגי: **מדקתני ר"ע אומר כלום חלקנו בין יבם כו' בין שעשה בה מאמר כו'**. מכלל דשמעיה ליה לר"א דאמר דכשעשה בה מאמר יפר ואהכי מהדר ליה ר"ע הכי: **א"נ.** מדקאמר ר' אליעזר בריש משנכנסה לרשותו נגמרה לו אשה שיש לו חלק בה וכו' אינו דין שתגמר לו ואי דלא קדיש מאי נגמרה לו מיכא: **אי אשה מודה.** שאפילו עשה בה מאמר שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה הלכך לגבי נדרים נמי לא הוי כארוסה ואהכי אינו יכול להפר לה: **מפניתין נמי דיקא.** כרבי אמי (ג) טעמא דר"ע דאמר בברייתא וכשאר דברים כן נדרים משום סקילה הוא דקאמר: **דקתני אין היבמה גמורה לאישה.** מדקא קרי לה ליבמה אשה אלמא כשעשה בה מאמר עסקינן ומדאמר הכי דאיכא נמי להקיש לארוסה שמע מינה דמשום סקילה הוא דקאמר ר"ע דאינו מפר כשם שמפר לארוסה: **מתני' הרי הן קיימין לא אמר כלום.** דנדרים שלא באו לעולם אינו יכול לקיים: **שבאו לכלל איסור.** שכבר נדרה וקא חייל עלה אפילו הכי מפר כ"ש דמפר אותן שלא באו לכלל איסור כשיבאו דעדיין לית בהו משמת. אבל לענין קיום אי אפשר שידון כך דנדרים שכבר באו לכלל איסור דין הוא שיקיים הלכך לא אמר כלום לדברי הכל: **אם שלא בא לכלל הקם.** שעדיין לא באו לעולם ואי אפשר לקיימו כדקתני הכי אמר הרי הן קיימין לא אמר כלום: **אינו בא לכלל הפר.** דאינו יכול להפר: **גמ' מיחל חיילי.** עלה ובטלי לאלתר משום (ד) דהפרה קודם לכן: **או דילמא לא חיילי כלל.** דהפרה דעבד קא מהניא דלא חיילא עלה שום נדר: דאי

תניא כוותיה דר' אמי (ג) דקתני בין שעשה בה מאמר ובין שלא עשה בה מאמר א"נ מרישא דקתני משנכנסה לרשותו נגמרה לו ואי דלא קדיש מאי נגמרה לו תפשוט מיניה כשעשה בה מאמר מאי וכשאר דברים כן נדרים דקתני אמר רבא הכי קתני אי אתה מודה שאין חייבין סקילה כנערה המאורסה אמר רב אשי מתני' נמי דיקא אין יבמה גמורה לאישה כשם שארוסה גמורה לאישה: **מתני'** (ה) [א]**האומר לאשתו כל הנדרים שתדורי מכאן עד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום הרי הן מופרין ר' אליעזר אמר מופר וחכ"א** [2]**אינו מופר אמר ר"א אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור אמרו לו הרי הוא אומר** [1]**אישה יקימנו ואישה יפרנו** [3]**את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: גמ' איבעיא להו לר"א מיחל חלין ובטלין או דלמא לא חלין כלל למאי נפקא מינה**

כגון

מ"ש דכשבא לרשותו אינו דין שתגמר לו אלא ריש מילתא נקט: **מאי דשאר דברים כן נדרים דקתני.** מאי נינהו אותן דברים דקא יליף נדרים מינייהו: **שאין חייבין עליה סקילה.** שאין חייבין על היבמה סקילה ואפילו עשה בה מאמר. אלמא לא עדיף מאמר דיבמה כקדושין דארוסה: **מפניתין נמי דיקא.** דמחיוב סקילה קא מייתי ראיה: **כשם שארוסה גמורה לאישה.** דארוסה בסקילה אם זינתה: **ולענין הלכה** קי"ל כר"ע דאינו מפר לא לאחד ולא לשנים דאע"ג דקי"ל

ים זיקה ולעיל פריש"ג טעמא דר"ע משום דסבירא ליה אין זיקה איכא למימר דאייתי לה הך ברייתא אבל בתר דאייתי לה חזינן דאפילו סבירא ליה לר"ע דיש זיקה מצי אמר דלא יפר לפי שאין היבמה גמורה לאישה שאין חייבין עליה סקילה כנערה המאורסה וכיון דקלסיה בן עזאי לר"ע וחכינהו לר"א ור' יהושע בדינא דלא אהדרו ליה מידי נקטינן כוותיה וכן פסק הרמב"ן ז"ל. ומסתפקא לי כיון דיבם לא מצי מפר אב במקום יבם מן הארוסין אי מצי מפר או לא ולא ידענא אכרעותא בהא מילתא. מיהו מסתברא לי דנדרים שנדרה בבית אביה או בעודה ארוסה מצי מפר לה דהא כל היכא דליכא אדום מת הבעל נתרוקנה רשות לאב והכא כיון דלא זכי יבם בנדרי יבמה כמאן דליתיה דמי. וממה שפרשתי למעלה (דף עא.): בשם רבותי בעלי התוס' ז"ל בהאיש דב"ש סברי בנדרים נמי שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב נ"ל כן דהא לפי פירושם ז"ל טעמייהו דב"ש משום דכיון דנראו לארוס לארוס ראשון לא זכי בהו ארוס אחרון ואע"ג דאיתיה לארוס אחרון כמאן דליתיה דמי וכיון דכמאן דליתיה דמי קם ליה אב כאילו איתיה באפי נפשי' וליכא אדום נמי ביבם כיון דלא זכי בנדרי ארוס ראשון אב מצי מפר. מיהו בנדרים שנדרה ברשות יבם אכתי מספקא לי. זהו מה שנראה לי בזה ולענין מעשה צריך עיון ובדיקה בדברי הראשונים ז"ל: **מתני' האומר לאשתו וכו' מכאן ועד שאבא ממקום פלוני.** מאותה שעה שאבא מכאן ועד שאבא ממקום פלוני. והיינו דקתני מכאן ולא קתני מיום זה לפי שאין דעתו אלא מיום שיצא מכאן ומש"ה לא מפר לה מהשתא דחיים דלמא בעודו אצלה תדור נדרים שיראה בקיומן וכדפרישית לעיל (דף עג.) בהיא דהאומר לאפוטרופוס: **הרי הן קיימין לא אמר כלום.** דדוקא לענין הפרה אמר ר"א מופר משום ק"ו דידיה כדמפרש ואזיל (ו) (ולענין הקמה אדרבה היא הנותנת) אם הפר נדרים שבאו לכלל איסור שהם חזקים ביותר שכבר חלו לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור ולא חמירי כולי האי אבל לענין הקמה אדרבה דנהי דאשכחן בנדרים שחלו דחמירי מצי לקיומי מאן לימא לן הכי בנדרים שעדיין לא חלו דלא אלימי: **אם שבא לכלל הקם.** נדרים שחלו: **לא בא לכלל הקם.** נדרים שלא חלו: **לא בא לכלל הפר.** דאיכא ק"ו בעל כרחך הקישן הכתוב: **גמ' לר"א מיחל חיילין ובטלין.** לר"א דאמר דמצי מפר נדרים קודם שתדור מי אמרינן דאותן נדרים שנדרה לאחר הפרה חיילי דהפרה לא מעכבא בהו ומיהו בטלי להו מיד או דלמא לא חיילי כלל כיון שהפר לה קודם שנדרה: (ו) **דאתפיס אחרינא בהדין נדרא.** כגון שנדרה היא בנזיר ובא אחר ואמר ואני כמוה אי אמרת חיילין ובטלין הויא תפיסותא דהני דבטילי להו מיד אפי' הכי כיון דחיילי מצי מתפיס בהו דכי אמר ואני כמוה אהרייני נזירה דקאמרה קאמר ואי לא חיילי ליכא תשמישא הלכך לא הויא התפסה. ומקשו הכא ואפי' תימא חיילין ובטלין היכי מצי מתפיס מאי שנא ממאי דבעיא לן בריש מכילתין (דף יא.): היכא דמנח בשר שלמים לאחר זריקת דמים קמיה והתפיס ביה בשר אחר ואמר זה כזה דאיבעיא לן אי בדמעיקרא קמתפיס ואסור או בדהיתרא דהשתא קמתפיס ומשקנא דבהיתרא קמתפיס איכא למימר דלא דמי דשאני התם דאמר זה כזה ומש"ה אמר דכמו שהוא זה עכשיו קאמר אבל הכא שזו אומרת הריני נזירה והאי מתפיס בה ואמר ואני משמע דאי דבנזירות דקאמרה קמתפיס והכי מוכחא סוגיין דנזירות שנכתוב בסמוך בס"ד. ומקשו תו הכא ונהי דחיילא התפסה מאי הוי נימא דכיון דאתפיס בה כי אבטיל נדרא קמא אבטיל נמי האי דדינא דמתפיס הכי הוא כדתנן בפ' מי שאמר (נזיר כ:): הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ואני כולן נזירין הותר אחד מהן הותרו כולן ולעיל נמי בפ' ד' נדרים (דף כו. וסו. במשנה) אמר דבשתלאן זה בזה הותר הראשון הותרו כולן ולאו קושיא היא כלל דלא איתמר הותר א' מהן הותרו כולן אלא בהיתר חכם שעוקר הנדר מעיקרו הלכך כל שהותר א' מהן אגבי מילתא שלא היה כאן נדר מעולם ובטלה לה התפסה דבתרא אבל בעל שאינו עוקר למפרע אלא מכאן ולהבא אע"פ שהותר הראשון אינך באיסוריהו קיימי שאין התפסה שלהם בטלה בכך וגמרא היא בהליא

(ה) לעיל עב: מיר יב:, (ג) [לקמן עו:], (ג) [שיין עוד לדף עו:], (ד) [ע"ב שיין לדף הקודם], (ה) [כל זה טעות הדפוס], (1) [שיין לע"ב],

תורה אור השלם

1. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: במדבר ל יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מדקתני בין שעשה: (ב) רש"י ד"ה ומאי תניא כוותיה דרבי אמי ממאי: (ג) ד"ה מתניתין וכו' דטעמא וכו' מדקא קרי ליבמה אשה אלמא כשעשה בה מאמר הכא לאיכא כל"ל והל"ל: (ד) ד"ה מיחל וכו' משום דהפר:

מוסף רש"י

כל הנדרים כו' הרי הן קיימין לא אמר כלום. דעדיין לא בא הנדר לעולם והיאך יכול לקיימו (לעיל עב:). **לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר.** הלכך לא מצי מפר אלא לאחר שנדרה שבא לכלל הקם (לקמן עו:).

פירוש הרא"ש

דקתני בין שעשה בה מאמר. מכלל דשמעיה ליה לר' אליעזר דאייתי בשעשה בה מאמר: דקתני משנכנסה לרשותו. דמשבא' לרשותו אחר שכבר יש לו חלק בה היינו מאמר: **מתני' הרי הן קיימין לא אמר כלום.** כדפרישית לעיל דהוה ליה קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יתפוץ וה"ל אליעזר ממי"ל פירש כאן עוד טעם אחר שיקיים נדרים שבא לכלל איסור מאותם שלא באו לכלל איסור מיהו צריכים אנו לטעם הראשון דהא רבנן קאמרי דנדרים לעתיד דשלא באו לכלל הקם ומנא להו דרבנן דנדרים שלעתיד שלא באו לכלל הקם דהא לא אמרו ק"ו אלא ע"כ משום דאיכא כמו קיום בטעות: **את שבאו לכלל הקם.** היינו נדרים שכבר חלו: **גמ' מחל חיילי ובטלי.** אותם נדרים שכבר כבר נאשתו כשנדרה אותם חלו ונתבטלו לאלתר או לא חיילי כלל:

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה ט סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כח:

תוספות

מאי תניא כוותי' דר' אמי. מאיזה דבר מן הברייתא (מייתי לאיה) דר"א בשעשה מאמר קאמר: דקתני ר"ע בין שעשה בה מאמר כו'. אלמא שמעי' לר"א דכשעשה מאמר קני: **א"נ מרישא.** למדנו כר' אמי, מדקתני משנכנסה לרשותו כו' עד משבאת לרשותו אינו דין שתגמר לו, משבאת לרשותו דיבמה, והתלמוד אינו מביא כ"א תחלת הדבר דנגמר, ואית דגרים [ת"ל מסיפא] דיבמה קמסיק, אלא פשוט בשעשה מאמר אייתי: **מאי וכשאר דברי'.** לענין (עד.): שאין חייב' עליה סקילה. גם אחר שעשה בה מאמר, (וכו ביום ויבם) [בין בשני יבמין ובין ביבם] אחד, אלמא לא נגמרה ליבם כשאר אשה ע"י המאמר, כמו כן לא יפר לה: **מתני' נמי דיקא.** שבאמת ר"ע מטעם [שאינה] נגמרה לחיוב סקילה, דקתני אין יבמה גמורה לאישה, מהיחיר איסה (ולא) [וגם] חזיר ארוסה שמעמו שמסקילה למד, אפי' עם אחד לא יפר לאפי' כארוסה לא חשיב ליה ר"ע. ותימ' כיון דלר"א מאמר קונה קנין גמור כב"ש ור' יהושע לכאורה כב"ש ולב"ש קונה מן התורה דלדש' (ע' קידושין יד.) ולקמה (דברים כה), ואיכ אמאי אין חייבי' עליה סקילה, ומאי קאמר ר"ע לר"י אי אתה מודה שאין חייבי' עליה סקילה: **מתני' האו' לאשתו כל נדרי' שתדורי מכאן עד שאבא.** פי' מאותה שעה (שאסקרם) [שאגלה] עד שאבא: הרי הן קיימי' **לא א' כלום.** לפי שאינו גומר בלבו לקיים, שיש נדרי' שלא יתפוץ בקיומם, הלכך ה"ל כקיום בטעות, לשון הקונט'. מיהו היה יכול לפ' הלכך לא מ' כלום דטעמ' דר"א דמופרים משום ק"ו ולא שייך גבי קיום, דדין הוא דמקיים נדרי' (כמו) [כיון] שבאו לכלל איסור אבל אותם שלא באו לא יקיים דגרועי' הם (ואם) [ואפי'] אחר שקיים יפר. דאבל צריך בפירושו בגמר דמלגלא דתנן שאמרו את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר, ונדרי' לעתיד אינם באים לכלל הקם, ולא אית להו ק"ו, אלא ע"כ טעמא משום דהוי קיום בטעות: **אם מפר נדרי' שבאו** [לכלל] **איסו'.** נדרי' שחלו כבר: **לא יפר שלא באו לכלל איסו'.** שלא באו עדיין: **את שבא לכלל הקם.** דהייט נדרי' שחלו: **ואת שאינם באים לכלל הקם.** אותם שלא נדרה עדיין אינו יכול להקיים לד"ה, דהוי קיום בטעות: נדרים הלכה מן סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כח:

תניא כוותיה דר' אמי. דאוקמה [עד.] להא דר' אליעזר כשעשה בה מאמר: **מה אשה שאין לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו.** דהיינו יבמה שהיה לו חלק בה משום זיקה קודם שעשה בה מאמר: **משבאת לרשותו.** דהיינו כשעשה בה מאמר אינו דין שתגמר לו ויהא זכאי יבם להפר נדריה בשותפות: **כשאר דברים כן נדרים.** משאר דברים אתה למד שאין היבם מפר נדריה שהרי לשאר דברים אינה כארוסה ואפילו עשה בה מאמר וכדמפרש לקמן אף להפרת נדרים כן שאינה כארוסתו ואינו מפר נדריה אפילו בשותפות: **הכל עליך כן עזאי.** על עצמו היה דואג מפני שלא שימש את ר"ע (ד): **מאי תניא כוותיה דר' אמי.** דאוקמה בשעשה בה מאמר היכא תניא כוותיה: **דקתני בין שעשה בה מאמר.** אלמא שמעיה ר"ע לר"א בשעשה בה מאמר מייתי: **אי נמי מריש'.** דקתני משנכנסה לרשותו נגמרה לו. האי ליטנא לאו דוקא דהוה ליה לאתויי אשה שיש לו חלק בה עד שלא תבא לרשותו

גמ' **איבעיא** להו [לר"א] מיחל חיילי נדרי אשתו ובטלי. פי' כשהפר לה נדרי' שעתידה לידור [מיחל חיילי] ובטלי, מי אמרינן דחיילי ובטלי אחר שאלו שהרי הפר:

בהדיא ברים פ' מי שאמר הריני נזיר (נזיר כח:) דגרס התם איבעיא להו בעל מיעקר עקר או מיגז גיז למאי נפקא מינה לאסה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה והפר לה אי אמרת מיעקר עקר ההיא נמי אשתריא ואי אמרת מיגז גיז ההיא אשתריא וחברתה אסורה: **פ"ש אמר נסס ר' אליעזר אם הפר נדרים שבאו נכלל איסור וכו' ש"מ לא חיילין.** נראה בעיני דמש"ה משמע ליה דלא חיילין נהי דליגא דמתני' לא דייק הכי משום דבשלמא אי אמרת לא חיילין איתיה לק"ו דאי הפרה מבטלת נדרים שחלו כבר כ"ש דמעכבת שלא יחולו אבל אי אמרת דחיילין ובטלין מאי ק"ו כיון דחיילין הרי באו בכלל איסור. ומהדר ליה אם איתא כדקאמרת הוה ליה לתנא למיתנא שאין באין דהאי ליגא משמע דהפרה מעכבת בהו שלא יבואו והא לא קתני הכי דשלא באו קתני דמשמע דעדיין לא באו אלא שסופן לבא הלכך על כרחך תנא דמתני' סבר דחיילין ובטלין ואפילו הכי איכא ק"ו דאם הפרה מבטלת נדרים שבאו לכלל איסור ולא היתה הפרה עמהם כל שכן שיפר נדרים שנולדו במומן עמהן דהיינו הפרת הבעל: **הא שמע ומה במקום שאין מפר נדרי עצמו משידור.** כדכתיב לא יחל דברו[ד] אבל אחרים מוחלין לו מפר נדרי עצמו עד שלא ידור כדאמרינן בפ' ארבעה נדרים (לעיל כג:) הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בר"ה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור שיהו בטלין: **מאי נאו דאשתו דומיא דילה.** דבההוא גווגא גופיה דמתיר נדרי עצמו דהיינו שלא יחולו כלל דאין ר' אליעזר ק"ו לנדרי אשתו מה הוא דלא חיילין דאי הוו חיילין הוה צריך היתר חכם אף אשתו נמי דלא חיילי כלל: **הא דאיתא והא דאיתא.** אע"ג דר"א יליף ק"ו מנדרי עצמו לנדרי אשתו דמדמי להו לגמרי דדידיה לא חיילי כלל ודאשתו חיילי ואפילו הכי אפיר יליף ק"ו. וקשה בעיני וליגמר נמי מק"ו דידיה שלא יחולו נדרי אשתו כלל כשם שאין חלין נדרי עצמו ונראה לי דלא מצי למידן הכי משום דנדרי עצמו היינו טעמא דהיכא דאתני מעיקרא לא חיילי כלל משום דכיון דשכח תנאו בשעת נדרו ה"ל נדר בטעות ולא חייל כלל משא"כ בנדרי אשתו דליכא למימר הכי אלא מיהו לענין שיהו מופרין נדרי אשתו לאחר שיחולו אפיר איכא למידן ק"ו דכיון דבנדרי עצמו אשכחן דטעותא דקמי נדרו מבטל נדריו קודם שידור ואפילו הכי הוא גווגא גופיה לא מבטל להו לאחר שידור דהא כל נדר שהוא[ה] נדר בפתח נדר טעות הוא דמה לי אי מצינן למימר דאילו ידע מאי דאתני מעיקרא לא היה נודר ומה לי אי מצינן למימר דאילו הוה ידע האי פתחא דידע השתא לא היה נודר דא ודא אחת היא אלא מאי אית לך למימר דנהי דבהאי גווגא אינו מתיר לעצמו לאחר הנדר כל שקדם ההוא גווגא גופיה לנדר הרי הוא מתיר לעצמו וכ"ש בעל דבדין הוא דנימא דבההוא גווגא דמפר לאחר שנדרה אשתו דהיינו שמפר נדריה מהפרה ואילך ולא עקר ליה מעיקרא מפר נמי עד שלא תדור שיהו חלין ובטלין. כן נראה לי: **הא שמע אמרו לו לר' אליעזר מקום יוציא שמעלה אם הטמאין מטומאתן ואין מגיל על הטהורים מליטמא** כך הגירסא במקצת הספרים ובפירוש הרב ר' ברוך ז"ל. והכי אמרי ליה לרבי אליעזר היכי דנת קל וחומר שיותר הוא ראוי להתבטל מה שלא חל אלא שלא תדור אלא משום דחזיון המפר נדרי אשתו משתדור וחלים יותר מנדרי עצמו וא"כ יש לנו לומר דחיילי ובטלי כמו בנדרי אשתו דמשתדור לחלין (שהרי טעמא אחרינא היא אסורה) עד הפרת הבעל: ה"ג וכן מצא הר"ר אליעזר בספר רש"ם, **אמרו לו לר"א** מקום יוציא שמעלה הטמאים מטומאתם, פי' בטבילה, ואינו (מועיל) [מגיל] על הטהורים מליטמא, שהטהור הטובל במקוה להגיל מלהטמא אם יטמא שוב אינה מועלת לו אותה [טבילה] ושוב מטמא בשרץ, אף אני אומר כן נדרי אשתו דמשתדור אינו מפר עד לא תדור ש"מ לא חיילי. מדאמרי ליה רבנן הכי לדבריך הי"ל לומר במקום כיון דמעלה טמא מטומאתו שיגיל על הטהו' מליטמא, אלמא הכי אר"א גבי הפרה כיון דמהני לנדרי שבאו אינה בעל אתע"פ שמפר נדרי אשתו משתדור אינו מפר עד לא תדור ש"מ לא חיילי. מדאמרי ליה רבנן הכי לדבריך הי"ל לומר דחיילי ובטלי כמו בנדרי אשתו דמשתדור לחלין (שהרי טעמא אחרינא היא אסורה) עד הפרת הבעל: ה"ג וכן מצא הר"ר אליעזר בספר לנכל איסור שמועיל לנדרים שלא באו לכלל איסו' ולא יחולו, דומיא דמקוה דאמרי שהי"ל לומר דחיילי ובטלי כמו שלא תחול עליו:

(ה) רש"י ד"ה שאין וכו' משנדר שאין אחס:
(ב) ד"ה ע"א מ"ר ומה אחס שאין מעלה אח:
(ג) ד"ה מיגל וכו' נגעו בטומאה: (ד) ד"ה ע"א ומה מקוה שמעלה וכו' על שם שהחכם מתיר את הנדר כמקוה המטהר את הטמא והכי פירושו ומה חכם שמעלה הקמה וכו' קודם שתדור שלא יחל הנדר חל הס"ד:

תוספות

כגון דאתפים אחרינא בהדין. דאמרה הריני נזירה ושמע אחר וא' ואני: **אי אמרת חיילי הוי תפיסותא.** והוי [נזיר]. ונהי דמיד שחלה נזירו היפר הנדר מיד שהרי היפר ככר, שמא אינו מופר תכף לנדרי [שלא] עד תוך כדי דיבור [בכדי] שיאמר מופר ליכי, ואומו שנדר א' מיד [אחר] שנדרה ואמר, א"נ אומו שנדר א' ואני כמו עיקרה, כיון דחל כלל הוי נזיר, דע"כ לא איבעיא לרמי כר חמי בפ"ק (לעיל יא:) בנשר אחר זריקה אי בעיקרה מתפיס או דלהשתא שלא משום דא' אתם הרי זו כאותה תמיכה שנוכר עליה הדס, אבל א' הרי זו כעיקר דאותה תמיכה הוי זה התפסה מעליא, ואי לא חייבי כלל לא הוי התפסה וליכא ממשא, מאי: ש"מ לא חיילי. ודחינן מי קתני שאינן באים דהוי משמע שלעולם לא יבואו, שלא באו אבל קתני, עדיין לא באו אבל איכ' למימר עדיין שיבואו: מה במקום שאינו מפר נדרי עצמו משידור. שהוא אינו יכול להתיר נדרי עצמו, דכתיב (במדבר ל) לא יחל דברו: **מפר נדרי עצמו עד שלא ידור.** כדא' לעי' פ' ד' נדרים (כג:) ר"א אי' עומד אדם בר"ה ואו' כל נדרי שאני עתיד לידור יהו בטלי': שיבול להפר נדרי אשתו משתדור. דכתי' (במדבר ל) ואם הפר יפר: **דאשתו דומי' דילה כו'.** התר אשתו דומיא דהתר נדרי עצמו עד שלא ידור: **מה הוא [דלא] חיילי.** שאלתאלי [חיילי] לא היה יכול להתיר, שהרי אינו מיחל לעצמו דכתי' (שם) לא יחל: **לא הא כדאיתא והא כדאיתא.** דאע"ג דנדרי עצמו לא חיילי איכ' למימר דשמא נדרי אשתו חיילי. וא"ת כיון דיליף מנדרי עצמו דלא חיילי, כמו כן נדרי אשתו דלא חיילי, י"ל דאדרבה [כיון דלא] אשמועי' שיש לו להפר נדרי (אח) אשתו עד שלא תדור אלא משום דחזיון המפר נדרי אשתו משתדור וחלים יותר מנדרי עצמו וא"כ יש לנו לומר דחיילי ובטלי כמו בנדרי אשתו דמשתדור לחלין (שהרי טעמא אחרינא היא אסורה) עד הפרת הבעל: ה"ג וכן מצא הר"ר אליעזר בספר רש"ם, **אמרו לו לר"א** מקום יוציא שמעלה הטמאים מטומאתם, פי' בטבילה, ואינו (מועיל) [מגיל] על הטהורים מליטמא, שהטהור הטובל במקוה להגיל מלהטמא אם יטמא שוב אינה מועלת לו אותה [טבילה] ושוב מטמא בשרץ, אף אני אומר כן נ

אימא סיפא אם מטבילין כלי טמא ליטהר יטבילו כלי טהור לכשיטמא. שיטהר ע"י טבילה זו. דכוותיה גבי נדרים אם מפר אדם בנדרי אשתו לאחר שחלו עליה תאמר שיפר קודם שחלו לכשיחולו שיהיו מופרין אלמא מיחל חיילי והשתא קשיא רישא לסיפא: **אמרי רבנן לא קיש לה בטעמא דר"א וכו' והכי קאמרי ליה היכי כלי היובמיך.** מסיפא דברייתא דמכלי טמא יש תשובה להשיב דדייקינן מיניה דחיילי ולא בטלי ואי לא סבירא לך דחיילי אלא מעיקרא נמי לית בהו משום הוי ריש דמקוה תיובתיך דדייקינן מיניה דחיילי: **כיון שזרען בקרקע טהורים.** שעלו מטומאתן והזרעים טהורים: **זרועים ועומדים.** במחובר: **לא כ"ש.** שלא יקבלו טומאה שכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. אף בנדרים מופרים ועומדים לא כ"ש דלא חיילי: **ורבנן לא דרשי ק"ו.** בתמיה כי האי גוונא דדרש ר"א בנדרים: **יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה.** אין בין נערות לבגרות אלא שאם חדשים: **מכורה כבר יוצאה.** עכשיו כיון שהגיע ימי נערות כדאמרי' (קדושין ד.) ואיכא חנם אלו ימי נערות: **אינו דין שלא תימכר.** לאחר כשהיא נערה משום האי טעמא שאם מכורה כבר יוצאה עכשיו. אף כאן נמי יהא יכול להפר לה קודם שנדרה הואיל ויפה כחו שאפי' לאחר שנדרה והגיע לכלל איסור יכול להפר לה ביום שמעו אין

אימא סיפא אמרו לו לר"א אם מטבילין כלי טמא ליטהר יטבילו כלי (ה) לכשיטמא ליטהר שמע מינה חיילין אמרי רבנן לא קיימי להון בטעמיה דר"א והכי קאמרי ליה מאי סבירא לך אי סבירא לך דחיילין ובטלין תהוי כלי תיובתך אי לא סבירא לך דחיילין תהוי מקוה תיובתך ת"ש אמר להם ר"א ומה זרעים טמאים [א]כיון שזרען בקרקע טהורין [ב]זרועין ועומדים לא כל שכן ש"מ לא חיילין ורבנן לא דרשי ק"ו והא תניא (ו)יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה אמרת ק"ו [ג]מכורה כבר יוצאה אינה מכורה אינו דין [ד]שלא תימכר אין

מיסורו עדיין ממה שכבר חל מקוה יוכיח שמטהר את הטמאים אחר שילכה להם טומאה ואינו מגיע על הטהורים שאם טבל בעודו טהור לא מהניא ליה טבילה שלא יבא לידי טומאה אם יגע אחר כן בשרץ דאלדרבה דרשינא בספרא(ה) מוהנוגע בנבלתם יטמא הלל אומר אפילו הם בתוך המים: (ו) **ש"מ לא חיילין.** דהא אמרו לו מקוה יוכיח שאינו מגיע אלמא לפוס ק"ו דר"א היה ראוי למקוה שיגיע ולא יבא טובל לכלל טומאה כי היכי דבעל מעבד נדרי אשתו שלא יחולו. ומקשה נסתר גרסי הכי ומה מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן אינו מגיע על הטהורים מגיעתן אם שאין מעלה את הטמאים מטומאתן אינו דין שלא יגיע על הטהורים מגיעתן והכי פירושו ומה מקוה אע"פ שמעלה את הטמאים מטומאתן אין מגיע על הטהורים מגיעתן כדדרשינן מוהנוגע בנבלתם יטמא הלל אומר אפי' הם בתוך המים אדם שאין מעלה את הטמאים מטומאתן שאם בלע אדם טהור טבעת

טמאה והקיאה עדיין טומאתה עליה אינו דין שלא יגיע על הטהורים מגיעתן שאם בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת שלא יגיע על הטבעת מלקבל טומאה ואפי' הכי מגיע לטהרה בלועה לא מטמאה כדאיתא בפרק בהמה המקשה (חולין עא:) אלמא ליכא למידן ק"ו כי האי גוונא ממה שאל כבר למה שלא חל עדיין דהאי כדייניה והאי כדייניה ולאו בקולא וחומרא תלי הכא נמי אע"ג שבעל מפר נדרים שבאו לכלל איסור לא דיינינן ק"ו שיפר אותן שלא באו לכלל איסור. ואיכא תו הכא גירסא אחרינא דגרסי הכי ומה אדם שאין מעלה את הטמאים מטומאתן מגיע על הטהורים מגיעתן מקוה שמעלה את הטמאים מטומאתן אינו דין שיגיע על הטהורים מגיעתן ופשוטה היא עם מה שכתבתי דה"ק ליה אי ק"ו דידך איתיה גדון נמי קל וחומר במקוה שיגיע על הטהורים מגיעתן ואפי' הכי את גופך מודית דלא דייניגן ליה דודאי מקוה אינו מגיע אע"פ שמעלה בעל נמי לא מעכב חלות נדריה אע"פ שמפר אותן. ונראה לי להך גירסא דנהי דהוה סגי להו לרבנן למידן כי האי גוונא מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן אינו דין שיגיע על הטהורים מגיעתן דק"ו דדאין ר"א במתני' בכי האי גוונא בלאוד איתיה ובכי הא בלאוד שפיר מוכחי רבנן לר"א דמדהא ליתיה דידיה נמי ליתיה אפי' הכי אלומי הוא דמאלמי לפרכייהו ומרכבי ליה להאי ק"ו אתרי רכסי מחומרא וקולא דמאי דחייל ומאי דלא חייל דומיא דק"ו דדאין ר"א ומחומרא וקולא דאדם ומקוה ומוכח ליה דאע"ג דהאי ק"ו עדיף טפי מדידיה אפ"ה לא דייניגן ליה דאלמא ליכא למידן דקולא וחומרא ממאי דחייל אמאי דלא חייל דהאי כדייניה והאי כדייניה וכל שכן דליכא למידן קל וחומר דר' אליעזר דקליש טפי אי נמי האי קל וחומר אתי למיפרך ק"ו דר"א דבריתא דמה במקום שאין מפר נדרי עצמו משידור והוי האי ק"ו דומיא דההוא ממש: **אימא סיפא אם מטבילין כלי ליטהר יטבילו כלי וכו'.** רבנן נמי הוא דפרכי לר"א פירכא אחרינא דלפוס קל וחומר דידיה הוה מגינן למידק דכיון שמטבילין כלי טמא ליטהר כ"ש שמטבילין אותו שלאחר שיטמא יעלה מטומאתו ואת גופך מודית דלא דייניגן כי האי גוונא אלמא ק"ו דידך ליתיה: **שמע מינה חיילין.** מדאמרו ליה לכשיטמא ליטהר דאי לא הוה להו למימר יטבילו כלי שיגיע עליו מלטומאה כדאמרינן לעיל: **אמרי.** בני הישיבה דמהא ליכא למשמע מיניה: **ת"ש אמר להן ר"א ומה זרעים טמאים כיון שזרען בקרקע טהורין.** נפקא לן מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא [ויקרא יא]: **זרועין ועומדין.** ונגעה בהם טומאה אחר מכן לא כ"ש שיהיו טהורין ואתון מודיתו לי בהאי ק"ו דחיילא נהי דאית לכו בזרעים טמאים שנטהרו מטומאתן בזריעה זרועין ועומדין מנא לכו אלא ודאי ק"ו כי ה"ג מיניה וביה דייניתו ואמאי לא מודיתו לי בקל וחומר דמתני': **ש"מ לא חיילין.** דודאי בזרעים טמאים הכי דייניגן שלא תחול בהם טומאה דאי חיילא במאי פקעה ור"א זרעים הוא דמדמה לנדרים אלמא ס"ל לר"א בנדרים דלא חיילי: **ורבנן לא דרשי ק"ו.** אמאי פליגי עליה דר"א וכי לא מודו אינהו נמי דדרשינן ק"ו ממה שחל על מה שלא חל והתניא דדייניגן ק"ו כי האי גוונא. ונראה בעיני דמש"ה פריך הש"ס מהך ברייתא טפי מק"ו דזרעים דאמר להם ר"א משום דלא קיש להו להש"ס דעתייהו דרבנן בזרועין ועומדין ומשום הכי פריך מהך ברייתא דליכא מאן דפליג עלה אי נמי אפשר דסבירא להו לרבנן דלזרועין ועומדין לא צריך קל וחומר דמקרא דעל כל זרע זרוע גופיה נפקי. כך נראה בעיני: **שאינה מכורה.** בסימנין: **מכורה כבר יוצאה.** בעודה קטנה: **אינו דין שלא תמכר.** אחר שהגיעה סימנין. והכא נמי אית לן למדרש קל וחומר אם מפר נדרים שחלו אינו דין שיפר נדרים שלא חלו: ומהדרינן

הטמאים מטומאתם, טמא דטובל, אינו דין שיגיע על הטהורי' מגיעתן, כגון אם הכניס אדם כל גופו במקוה ונוגע בשרץ ובנבלה, ודרסי' בפ"ב (שמיני פרשה ט) ונוגע בנבלתם יטמא הלל או' אפי' הם בתוך המים אע"פ שטובל כל שעה כל גופו גזרת הכתוב שלא יגע בטומאה בשעת טבילה, אלמא לא אמרי' דמקוה מגיע מגיעתן לטהור, ה"נ לא היה לך לדון הך ק"ו אם מפר נדרי' שלא באו כו' שהרי ק"ו דאדם דמקוה [ומקוה דומה לו ולא] דייקי' לה, ל"ש שאני התם דגלי קרא. ש"מ דלא חיילי, מדא' ליה רבנן דלפי דבריו הכ"ל הך ק"ו דמקוה יגיע על הטהורי' מגיעתן אלמא הכי אית ליה בהפרה. אי ס"ל דלא חיילי מהאי מקוה תיובתך, פי' ק"ו דאדם דהכא"ל לו' כמו כן מק"ו דאדם דמקוה מגיע מגיעתן, ואי ס"ל דחיילי מק"ו מיהו כלי תיובתך. והשתא ניחא דמקוה לא מצו רבנן למפרך לר"א דחיילי מק"ו דאדם, דהא משמע מק"ו דלא חייל ואינו דומה לו לכך לא מצי לאוקומי לר"א דחיילי, אלא מכלי: **ת"ש א"ל ר"א ומה זרעי' וכו'.** פי' השתא להם ר"א שדנין בק"ו דלעני' אם מפר נדרי' כו', דקי"ל בעלמא דזרעי' זרועי' בקרקע אינם מקבלי' טומאה ולא אתי אלא בהך ק"ו ומה זרעי' טמאי' שיזרעם בקרקע טהורים, כדתניא בת"כ (שמיני פרק יא) מגין לזרעי' שזרעם בקרקע טהורי' שני' (ויקרא יא) על כל זרע אשר יזרע טהור יכול אפי' לא הטישו מ"ל [הוא] בהוייתו יהו: זרועי' ועומדים לב"ש. שלא יקבלו טומאה. וכשם שאתם מודים בהך ק"ו אודי לי שאם מפר נדרי' שבאו כו': ש"מ **לא** חיילי. מדמי ר"א הך ק"ו דזרעים זרועים לב"ש ולא יטמאו כלל כמו כן א' בנדרי' דלא חיילי כלל. ותימ' אמאי לא אמרי' בהך ק"ו דזרעי' מקוה דטהרה בלועה לא מטמא מטומאתו ואינו מגיע לטהור מגיעתן, וא"ל דמקוה אינו דומה לזרעי' דשמא אינ' לכך לא מגיע לטהור מגיעתן לא שזה לזרעי' דפוסל בחסקון: ורבנן **לא** דרשי ק"ו והתניי' יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה כו'. כו' תדשי' אל נערו' לגברו': מכורה **כבר יוצאה.** כדדרש' התם (קידושין ד.) ואיכא חנם אין כסף (שמות כא). וכי היכי דדרש' הך ק"ו ה"ג אמאי לא דרשי ק"ו דהפרת נדרי':

מסורת הש"ס

(ה) ערכין כט:, ב) [שמיני פרשה טז], ג) [שיך לעמ' הקודם], ד) שבסוף עמ' הקודם ד"ה ה"ג,

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כלי טהור לכשיטמא:

מוסף רש"י

מכורה כבר יוצאה. אמה העבריה יוצאה בסימני נערות, כלומ' ואיכא חנם אלו ימי נערות (ערכין כט:).

פירוש הרא"ש

אימא סיפא אם מטבילין כלי טמא ליטהר יטבלו כלי לכשיטמא ליטהר. פי' אחר שיטמא יטהר בטבילה זו: ש"מ חיילי. מדקאמרי ליה רבנן לר"א לדבריך יטבילו כלי שאחר שיקבל טומאה יטהר בטבילה זו כמו בנדרי אשתו שאתה אומר שאפר לה נדרים של עתיד דבתר דפקעי חיילי: **אמרי רבנן.** דבי מתיבתא מתלגין דמהכא אין להוכיח דרבנן לא קיש להו בטעמא דר"א אי סבר דחיילי ובטלי אי לא חיילי כלל ומייתי לה תיובתא ממקוה אי סבר דלא חיילי ומטבילא כלי אי סבר דחיילי וגירסא זו לא נראה לה דקי פירכא גופה דפרכי רבנן מכלי אי סבר' דחיילי מאו למיפרך ממקוה אי סבר' לא חיילי מקוה יוכיח שאינו מגיע על הטהור שלאחר מלקבל טומאה ואי סבר' דחיילי ופקעי אכתי מקוה יוכיח שאינו מגיע מטומאתו ואינו מטהר את הטהור אם טבל במקוה לכשיטמא שיטהר ואמאי שבקי מקוה לחיילי ביה ונקטי כלי הלכך נראה בגרסת רביו יצחק בר יהודה. ת"ש אמרו לו לר"א ומה אדם שאינו מעלה את הטמאין מטומאתן פי' אם בלע טבעת טמאה מת והזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמו שהיתה ולא נטהרה בטבילה והזאת האדם שבלעה כדאיתא בפ' בהמה המקשה (חולין עא:): **מצאל את הטהורים בלישמא.** אם בלע טבעת

טהורה ונכנס לאהל המת והקיאה לא נטמאת דטהרה בלועה לא מטמאה מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן הטובלים בו אינו דין שיגיע על הטהורים מגיעתן כגון אם עמד כל גופו במקוה ונגע בידו אחת בשרץ ובידו אחרת נגע בכלי שמקלתו חוץ למקוה יגיע עליו שלא יקבל טומאה בעודו במקוה לטמא הכלי בעודו במקוה ובת"ר דרש' והנוגע בנבלתם יטמא אפילו הוא בתוך המים וא"כ א"ל לית לן למידן ק"ו אם מפר נדרים משמדור דבשביל זה יפר עד שלא תדור במקוה יוכיח אלמא דר"א קאמר דלא חיילי דומיא דמקוה ומו מייתי ליה מכלי אי סבר דחיילי: **ת"ש אמר להו ר"א ומה זרעים כו'.** השיב להם כ"א שאינו שדנין ק"ו כי הכוח דבנדרים הם דקי"ל דזרעים זרועים אינן מקבלין טומאה לא אתיא אלא מהאי ק"ו מה זרעים טמאין כיון שזרען בקרקע טהורין כדתניא בתורת כהנים מגין לזרעים טמאים שזרען בקרקע שהן טהורים שנאמר על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא יכול אפי' לא הטישו מ"ל הוא בהוייתו יהא: זרועין ועומדין **לא** ב"ש. שלא יקבלו טומאה וכי היכי לחודיתו בהאי ק"ו אודו נמי בהא דאם מפר נדרים כו': ש"מ **לא** חיילי. דומיא דזרעים לאינן מקבלין טומאה כלל: **אמרת** ק"ו **מכורה כבר יוצאה.** כדדרשינן בפ"ק דקדושין (דף ד.) ואיכא חנם אלו ימי נערות:

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ב מהלכות טומאת אוכלין הל' יט: **נא ב** מיי' שם הל' ח: **נב** ג מיי' פ"ד מהל' עבדים הל' ה סמג עשין פה: **נג** ד מיי' שם הל' ח:

תוספות

אימא סיפא אם מטבילי' כלי טמא לטהר אינו דין שיטבלו כלי טהור לכשיטמא לטהר. לפי סברת דידן, וכי היכי דהא ליתיה בא נמי ליתיה לק"ו דידך, ואע"פ שמפר נדרי' שחלו כבר לא יפר נדרי' שלא חלו: ש"מ חיילי. מדא' ליה רבנן לר"א לדפי דבריו ה"ל לו' שיטבילו, לכשיטמאו ותמול הטומאה לטהר, מכלל דשמעי ליה דהכי ס' בהפרתה שמועלת הפרה לכשחל הנדר להפקיעו, אלמא מיילי: **אמרי.** כלו' לא, אמרי בני הישיבה דמהכא אין להוכיח מידי, דרבנן לא קיש להו בטעמי' דר"א אי סבר חיילי או לא חיילי: **והכי אמרי ליה אי ס"ל דלא חיילי.** מקוה תיובתך. שאינו מגיע על הטומאה מלחול. ואי ס"ל דחיילי ובטלי תהוי כלי תיובתך, שאינו מטבילו בעוד שהוא טהור, לכשיטמא לטהר. כך פי' הר"ר אליעזר: **ותימא** לפי גרסא (זר"ד) דפרכי' דמקוה יוכיח היינו ממש דכלי יוכיח, ומיהא גופא מאי להוכיח אר"א דחיילי כמו מכלי, דמאי למימר מקוה יוכיח שמעלה טמא מטומאתו ואינו מטהר טהור לכשיטמא אם טבל בו בעודו טהור, כדא' בכלי ואין מטבילי' כלי לכשיטמא לטהר, ואמאי שינו לשונם ממ"ש במקוה. ונראה כגרס' ה"ר יצחק בר יהודי. ת"ש אמרו לו לר"א ומה אדם שאינו מעלה את הטמא' מטומאתם, פי' בלע טבעת טמאה ומת מת דאמרי' פ' בהמה המקשה (חולין עא:) שאינה מטהרת בהזאת ג' ובביני לאדם, מגיע על הטהורים מגיעתן, פי' כגון בלע טבעת טהורה ונכנס לאהל המת דאמרי' בפ' בהמה המקשה (שם) דהוי טהרה בלועה ולא מטמאה, מקוה שמעלה את

מגיע לטהור מגיעתן לא מטמאה מקוה שמעלה את הטמאים מטומאתן אינו דין שיגיע על הטהורים מגיעתן ופשוטה היא עם מה שכתבתי דה"ק ליה אי ק"ו דידך איתיה גדון נמי קל וחומר במקוה שיגיע על הטהורים מגיעתן ואפי' הכי את גופך מודית דלא דייניגן ליה דודאי מקוה אינו מגיע אע"פ שמעלה בעל נמי לא מעכב חלות נדריה אע"פ שמפר אותן. ונראה לי להך גירסא דנהי דהוה סגי להו לרבנן למידן כי האי גוונא מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן אינו דין שיגיע על הטהורים מגיעתן דק"ו דדאין ר"א במתני' בכי האי גוונא בלאוד איתיה ובכי הא בלאוד שפיר מוכחי רבנן לר"א דמדהא ליתיה דידיה נמי ליתיה אפי' הכי אלומי הוא דמאלמי לפרכייהו ומרכבי ליה להאי ק"ו אתרי רכסי מחומרא וקולא דמאי דחייל ומאי דלא חייל דומיא דק"ו דדאין ר"א ומחומרא וקולא דאדם ומקוה ומוכח ליה דאע"ג דהאי ק"ו עדיף טפי מדידיה אפ"ה לא דייניגן ליה דאלמא ליכא למידן דקולא וחומרא ממאי דחייל אמאי דלא חייל דהאי כדייניה והאי כדייניה וכל שכן דליכא למידן קל וחומר דר' אליעזר דקליש טפי אי נמי האי קל וחומר אתי למיפרך ק"ו דר"א דבריתא דמה במקום שאין מפר נדרי עצמו משידור והוי האי ק"ו דומיא דההוא ממש: **אימא סיפא אם מטבילין כלי ליטהר יטבילו כלי וכו'.** רבנן נמי הוא דפרכי לר"א פירכא אחרינא דלפוס קל וחומר דידיה הוה מגינן למידק דכיון שמטבילין כלי טמא ליטהר כ"ש שמטבילין אותו שלאחר שיטמא יעלה מטומאתו ואת גופך מודית דלא דייניגן כי האי גוונא אלמא ק"ו דידך ליתיה: **שמע מינה חיילין.** מדאמרו ליה לכשיטמא ליטהר דאי לא הוה להו למימר יטבילו כלי שיגיע עליו מלטומאה כדאמרינן לעיל: **אמרי.** בני הישיבה דמהא ליכא למשמע מיניה: **ת"ש אמר להן ר"א ומה זרעים טמאים כיון שזרען בקרקע טהורין.** נפקא לן מדכתיב על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא [ויקרא יא]: **זרועין ועומדין.** ונגעה בהם טומאה אחר מכן לא כ"ש שיהיו טהורין ואתון מודיתו לי בהאי ק"ו דחיילא נהי דאית לכו בזרעים טמאים שנטהרו מטומאתן בזריעה זרועין ועומדין מנא לכו אלא ודאי ק"ו כי ה"ג מיניה וביה דייניתו ואמאי לא מודיתו לי בקל וחומר דמתני': **ש"מ לא חיילין.** דודאי בזרעים טמאים הכי דייניגן שלא תחול בהם טומאה דאי חיילא במאי פקעה ור"א זרעים הוא דמדמה לנדרים אלמא ס"ל לר"א בנדרים דלא חיילי: **ורבנן לא דרשי ק"ו.** אמאי פליגי עליה דר"א וכי לא מודו אינהו נמי דדרשינן ק"ו ממה שחל על מה שלא חל והתניא דדייניגן ק"ו כי האי גוונא. ונראה בעיני דמש"ה פריך הש"ס מהך ברייתא טפי מק"ו דזרעים דאמר להם ר"א משום דלא קיש להו להש"ס דעתייהו דרבנן בזרועין ועומדין ומשום הכי פריך מהך ברייתא דליכא מאן דפליג עלה אי נמי אפשר דסבירא להו לרבנן דלזרועין ועומדין לא צריך קל וחומר דמקרא דעל כל זרע זרוע גופיה נפקי. כך נראה בעיני: **שאינה מכורה.** בעודה קטנה: **אינו דין שלא תמכר.** אחר שהגיעה סימנין. והכא נמי אית לן למדרש קל וחומר אם מפר נדרים שחלו אינו דין שיפר נדרים שלא חלו: ומהדרינן

דזרעים זרועים לב"ש ולא יטמאו כלל כמו כן א' בנדרי' דלא חיילי כלל. ותימ' אמאי לא אמרי' בהך ק"ו דזרעי' מקוה דטהרה בלועה לא מטמא מטומאתו ואינו מגיע לטהור מגיעתן, וא"ל דמקוה אינו דומה לזרעי' דשמא אינ' לכך לא מגיע לטהור מגיעתן לא שזה לזרעי' דפוסל בחסקון: ורבנן **לא** דרשי ק"ו והתניי' יכול ימכור אדם את בתו כשהיא נערה כו'. כו' תדשי' אל נערו' לגברו': מכורה **כבר יוצאה.** כדדרש' התם (קידושין ד.) ואיכא חנם אין כסף (שמות כא). וכי היכי דדרש' הך ק"ו ה"ג אמאי לא דרשי ק"ו דהפרת נדרי':

ומהדרינן אין בעלמא דרשין ק"ו אלא דשאני הכא. דאתא קרא ואפקיה. ומקשו הכא מ"כ דאי לאו קרא מודו רבנן לר"מ בק"ו דידיה מאי מהדרי ליה מקום יוכיח דהא אינהו גופייהו מודו ליה אלא דקרא קדרשי ואיכא למימר דהכי אמרי ליה לא תדחוק נפשך למדחי דרשא דילן משום קל וחומר דידך דמקום יוכיח דאיכא למידן קל וחומר ואתא קרא ואפקיה דמקום שאינו מגיל מדרשא נפקא לן[1] מדכתיב ונוגע בנבלתם יטמא הלא אומר אפילו הן בתוך המים ואדם שמגיע על טהרה בלועה מקרא נמי נפיק אלמא אתי קרא לאפוקי ק"ו וכי האי גוונא בהפרת נדרים נמי לא תפלוג אדרשא דילן לקיומי ק"ו (דילן) [דילך] דכי היכי דהתם אתא גופך מודית דאתא קרא ואפקיה הכא נמי אתא קרא ואפקיה. ונהי דעד השתא הוה סברינן למימר דרבנן פרכי ליה דליכא למידן בכי האי גוונא קולא וחומרא כלל במסקנא דסוגיין מסקי דהכי קאמרי ליה מקום יוכיח דאתי קרא ומפיק ק"ו כי האי גוונא: **מתני' הפרת נדרים כל היום.** יום השמיעה: **להקל ולהחמיר.** לאו דוקא להקל ולהחמיר דהא לא שייכא קולא וחומרא הכא אלא ה"ק פעמים שזמנו מרובה פעמים שזמנו מועט לאפוקי מעת לעת דלעולם זמנו שוה: **נדרה בלילי שבת.** ה"ה בחול והאי דנקט שבת מילתא אגב אורחיה קמ"ל דמפירין נדרים בשבת ואע"פ שאינן לצורך השבת וכדלייקינן בגמרא: **נדרה בלילי שבת.** בכניסתו מפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך והיינו להקל: **נדרה עם חשכה.** שנדרה בשבת סמוך לחשכה מפר עד שלא תחשך והיינו להחמיר. ודבין הוא דליתני אינו מפר אלא [2] לכשתחשך כיון דלהחמיר קתני אלא להכי תנא האי לישנא משום דשייך ביה טפי מאי דמסיים מלתיה שאם קודם חשכה לא הפר אינו יכול להפר דאשמועינן בהאי לישנא דמפירין נדרים בשבת אפילו שלא לצורך השבת לפי שזמנה עובר שאם קודם חשכה לא הפר שוב אינו יכול להפר: **גמ' אמר קרא ביום שמעו.** דמשמע יום השמיעה בלבד: **דכתיב מיום אל יום.** דמשמע מעת לעת שיעור שיש בין תחילת יום אחד לתחילת יום אחר דהיינו עשרים וארבעה שעות: **הוה אמינא ביממא אין בלילה לא.** דלילמא יום הכי משמע: **כתיב מיום אל יום.** דמשמע מסוף יום שלפני שמיעה עד סוף יום של שמיעה דהיינו נדרה בתחילת הלילה שמפר הלילה והיום עד סופו: **מן חד בשבא לחד בשבא.** דהכי משמע קרא מיום שמיעה עד יום כיולא בו: **כתיב ביום שמעו.** דאינו מפר אלא יום שמיעה וכיון שכן על כרחיך כי כתיב מיום אל יום אינו אלא ליתן שיעור ארבעה ועשרים שעות: **תניבי.** ר' חייא שהיה דודו של רב. וקי"ל הכי דהפרת נדרים כל היום ותו לא וכסתם מתני': **חייא בר רב שדי גירא ובדיק.** אגב גררא דרב מייתי הכא הא דחייא בר רב שדי גירא ובדיק בעוד שהיה מתעסק לירות חצים היה בודק אדם הבא לפניו להתיר נדרו שואלו אם מתחרטו ומתירו דקסבר פותחין בחרטה ומשום הכי לא היה צריך עיון למצוה פתח: **יפיב וקאים.** שלא היה מדקדק בדבר אלא עומד ויושב כמו שהיה מזדמן לו: תנן

אין בעלמא דרשי ק"ו ושאני הכא דאמר קרא [1] אישה יקימנו ואישה יפרנו [6] את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר את שלא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר: **מתני'** [3] [4] הפרת נדרים כל היום יש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה בלילי שבת יפר בלילי שבת וביום השבת עד שתחשך [5] נדרה עם חשכה מפר עד שלא תחשך שאם חשכה ולא הפר אינו יכול להפר: **גמ' תניא** [7] הפרת נדרים כל היום [8] רבי יוסי בר' יהודה ור"א בר' שמעון אמרו מעת לעת מאי טעמא דתנא קמא אמר קרא [2] ביום שמעו ורבנן מאי טעמייהו דכתיב [2] מיום אל יום ולת"ק הא כתיב מיום אל יום איצטריך דאי ביום שמעו הוה אמינא ביממא אין בלילא לא [2] כתיב מיום אל יום ולמ"ד מיום אל יום הא כתיב ביום שמעו איצטריך דאי כתיב מיום אל יום הוה אמינא מחד בשבא לחד בשבא ליפר לה כתיב ביום שמעו א"ר שמעון בן פזי אריב"ל אין הלכה כאותו הזוג לוי סבר למיעבד כהני תנאי א"ל רב הכי אמר חביבי אין הלכה כאותו הזוג חייא בר רב שדי גירא ובדיק רבה ב"ר הונא יתיב וקאים תנן

יפיב וקאים. שלא היה יושב במקום אחד אלא עומד ויושב ובדיק ליה: תנן

לענין הקמה דאפי' שמיקה מועלת אם שתק כל היום קיום נמי מועיל בכל לשון אי נמי להכי בעינן דוקא מופר ליכי כדי ליתן חילוק בין הפרת הבעל להתרת חכם דהפרת בעל מכאן ולהבא בלא טעם כמו אם בריתי הפר והכי גרסינן בירושלמי דפרקין ר' אבהו אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה לא אמר כלום וזקן שאמר מופר לך בטל לך לא אמר כלום אלא זה בהלכתו וזה בהלכתו הבעל אומר מופר לך בטל לך וזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה: **לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי מופר ליכי כדרך שאומר לה בחול.** שלריך לשנות מפני כבוד השבת אלא אומר לה עלי ואכלי עלי ושתי ובגמרא מפרש: גמ' דכתיב מיום אל יום. פי' מיום זה ליום אחר דהיינו מעת לעת: דאי כתיב מיום אל יום. דהוה לילה בכלל הוה אמינא מתר בשבא לחד בשבא דמשמע מיום זה ליום אחר שאמו כזה: אין הלכה כאותו הזוג. משום דרבים מינהו אלעזריך למיפסק דלא כוותייהו או משום דקרא כוותייהו דיקא דכתיב מיום אל יום. ויש ספרים גורסין הלכה כאותו הזוג. משום דבשאלתי שבת גרסינן והלכתא הפרת נדרים מעת לעת ומפרש סבר למיעבד כי הני תנאי אלעזריך דמתני' ומעת קמא דבריתא דאמרי כל היום א"ל רב הכי אמר חביבי הלכה כאותו הזוג ואפי' אי גרסי' אין הלכה כאותו הזוג אפילו למימר דקמתא דהש"ס פליג אדרבינ"ל ובכל הספרים גרסי' הכא חייא בר רב [ויש לפרש] כשהיתה אשתו נודרת לא היה מתיר מיד אלא היה שותק לקנטרה כאילו היה רוצה לקיים נדרה והיה זורק חץ בכותל לכוין בגיל שיתיר לה למחרתו קודם שיגיע לאותו מקום: רבה בר רב הונא הוה קאי. לידע מדת אלו לכוין בו למחרת אבל לספרים דגרסי' אין הלכה כאותו הזוג אין מקומו כאן אלא לקמן בשמעתין:

נד א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' טו סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעי' כא:
נה ב מיי' שם הל' טז טוש"ע שם:

תוספות

ומתרץ בעלמא דרשי ק"ו ושאני הכא דלית לה לרבנן דא' קרא ואפקיה יקימנו וכו', כדתנן (התם בנדרי) במתני' (לעיל עה.) טעמא דרבנן דהכא, והאי דקאמרי מקום יוכיח פלפולא בעלמא. ויש לתמוה בהך ק"ו מכוכה כבר, ניחא הפרת נדרי' יוכיחו דהא דמו שפיר אהדדי דקא מדמי לה מלגמורא (ע"כ): [מתני'] הפרת נדרי'. שאמרה תורה (במדבר ל) ביום שמוע איש יניא אותה: להקל. שמפר זמן ארוך: ולהחמיר. שמפר זמן קלר: מפר לילי שבת ויום שבת עד שתחשך. שכל זה מיום שמעו דנדר: עם חשכה. סמוך למוצאי שבת: מפר עד שלא תחשך. יתמה להפר עד שלא תחשך: שאם לא הפר וחשכה. והגיע מ"ש אינו מפר: גמ' א' קרא מיום אל יום. פי' מיום זה ליום אחר דהיינו מעת אל עת: שדי גירי ובדיק. כלומר משלח חיצים ובודק אם מתחרטו ומתירו, דסבר פותחי' בחרטה ולא בעי' יושב כמו גבי דין:

תורה אור השלם

1. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:
במדבר ל יד
2. וְאִם הֶחֱרֵשׁ יָחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל יוֹם וְהֵקִים אֶת כָּל נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת כָּל אֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי הֶחֱרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:
במדבר ל טו

מוסף רש"י

לא בא לכלל הפר. לאינו יכול להפר (לעיל עה.). **הפרת נדרים כל היום.** עד שתחשך ותו לא, ואפילו שמע סמוך לחשיכה (שבת קנז.).

פירוש הרא"ש

מתני' הפרת נדרים. שאמרה תורה ואם ביום שמוע איש יניא אותה: כל היום. עד שתחשך: ויש בדבר להקל ולהחמיר. לגומר פעמים מפר זמן קלר ופעמים זמן מרובה ולא שיש בדבר להקל טפי ממ"ד מעת לעת: נדרה בלילי שבת כו'. האי דנקט בלילי שבת ביומו דכתיב ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד: הכי גרסי' (לקמן ע"ז:) במתניתא האומר לאשה כל נדרים שתדורי אי אפשי בהם אין כאן נדר לא אמר כלום יפה עשית אין כמותך אם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימין. דלענין הפרה אין מועיל אלא לישנא דקרא עד שיאמר מופר ליכי אבל

ה) [לעיל עה.], **ו)** לקמן עט., קמ., **ז)** לקמן עט., **ד)** [לקמן עז. שבת קמ.], **ח)** [תוספתא פ"ו ובשאלתות סימן קלו איתא הפרת נדרים כל היום דברי רבי ר"י בר יהודה ור"ל בר"ש וכו'], **ו)** [בראשית ט], **ז)** [ספרא שמיני פ"ט], **ח)** [ל"ל עד שתתשך],

תנן התם. במסכת שבת בפרק בתרא: **מפירין נדרים בשבת.** בעל לאשתו ואב לבתו: **ונשאלין.** לחכם: **שהן לצורך השבת.** כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין: **נדרה עם חשיכה.** משמע אפי' נדרים שלא לצורך השבת דמסתברא מילתא הואיל ונדרה בשבת עם חשיכה דלאו לצורך השבת נדרה דאי משום עונג אכילה ושתייה כבר אכלה מבעוד יום ואי משום תכשיטי שבת נדרה ההיא שעתא לאו זמן תכשיט הוא דהא משחשיכה רגילים להפשיט תכשיטי שבת שלא ואדאי בנדרה שלא לצורך שבת קמיירי וקתני מפר לה עד שתחשך ואי אמרת שלא לצורך השבת אין מפירין בשבת מאי איריא דקתני דמשהחשיך אין יכול להפר אפי' כי נדרה בתוך השבת נמי אין יכול להפר שזה אינו לצורך השבת שלא (ב) דמדקתני דמפר לה עד שתחשך שמע מינה דמפירין אפי' שלא לצורך השבת וקשיא לרב דימי דאמר אין מפירין אלא לצורך השבת: **למ"ד כל היום אין טפי לא.** הלכך אפי' שלא לצורך השבת מפר שאם אינו מפר עכשיו בשבת שוב אין יכול להפר: **למ"ד מעת לעת קסבר שלא לצורך השבת אין מפירין.** כשנדרה בשבת מפני שיכול להפר אחר השבת: **כשלא היה להן פנאי.** לישאל עליהן מבעוד יום הוא דקאמר דנשאלין עליהן בשבת: **או דלמא אפשר לישאל עליהן מבעוד יום.** נמי נשאלין עליהן בשבת: **דאיזדקיקו ליה רבנן.** שנטפלו חכמים כולן להתיר לו בשבת ואפילו בנדרים שהיה לו אפשר לישאל עליהן מבעוד יום: **ביחיד מומחה.** לרבים הוא דנשאלין לו: **אבל גב' לא.** בין הדיוטות בין מומחין דכל בי תלתא מיתחזי כי דינא וקיימא לן[ו] דאין דנין בשבת: **אפי' מעומד.** כדאמר לעיל דרבה בר רב הונא הוה יתיב וקאמיס[ז]: **ואפילו בקרובין ואפילו בלילה לא מתחזי כי דינא: והא מסני' היא.** דקתני בהדיא מפירין בלילי שבת ומאי קמ"ל רבי אבא: **אלא אימא נשאלין.** נדרים לחכם בלילה: **אמר רב הכי.** דנשאלים נדרים בלילה: **אמר ליה אישתיק קאמרת.** רב בשעה ששמע הדבר שתק: **אמר ליה אישתיק קאמרת.** כלומר מי קאמרת הוה אינם דאמרה קמיה דרב דנשאלין נדרים בשבת ושמע רב ושתק ומדאישתיק רב קאמרת דהכי סבירא ליה או דלמא הכי קאמרת דרב הוה שתי בהאיא שעתא דאיתמר קמיה שמעתא ואת נפקת לברא מקמי דליפסוק למישתי ולא ידעת מאי מהדר:

והתניא

דאיכא הכירא טובא: **והא מסניפין היא.** ומאי קא משמע לן רב: **אלא אימא הלכה נשאלין נדרים בלילה.** ואילטריך לאשמועינן דאע"ג דבעינן חכם או שלשה הדיוטות דדמי לדינא אפילו הכי נשאלין בלילה: **אשקיין קאמרת.** רב הונא שאל את רבי אבא מה שאתה שואלני אמר רב הכי משום דס"ל הא שמעתא ולהשקות לי כוס קאמרת או אשתיקן קאמרת שאתה תמה היכי אמר רב הכי ונתכוונת לשתק אותי. ולפי פירוש זה לא גרס ת"ש אלא הא דרב איקא מימרא באפי נפשה היא. ואית דגרסי אמר רב הכי אמר ליה אישתיק א"ל אשקיין קאמרת או אשתקן קאמרת אמר ליה ת"ש דאמר רב איקא וכו'. וה"פ אמר רב הכי רבי אבא שאל לרב הונא אם שמעה מרב בפירוש והשיב לו רב הונא דאיהו אמר קמיה דרב ורב שתק ושאל לו ר' אבא לרב הונא הא דשתק לך רב משום דהודה לדבריך כאדם האומר לחבירו אשקיין או דלמא האי דשתק לך משום שרצה לשתקך ולא חש להשיבך. ומייתי ת"ש דרב גופיה עבד עובדא להתיר נדרים בלילה:

בקיטונא

לא יומתו על פי אבות: **ואפי' לילה.** ודין פסו' בלילה, דכתיב (דברים כא) ביום הנחילו, איכא היכרא טובא: **והא מתני' היא.** מיפר [לילי] שבת, ומאי קמ"ל: **א' רב הכי.** אמרת דבר זה משמו של רב: **א"ל אשתיקן או אשקיין קאמרת.** הא דמתמהת ואמרת ת' רב הכי, משו' דלא ס"ל ונאשתיקן קאמרת, או לאשקיין קאמרת משו' דאתיא עלך ואי אמר רב משקה לי אמרת דשפיר אמר, כך פירש"י ז"ל פ' הנושא (כתובות קד: ד"ה אישתיקן). והר"ר אליעזר לא פי' כן, וגרסי' ת"ל אשתיק, כלומ' כשזכרתי דבר זה שתק רב ולא אמרה בפי', אשתיקא אמרת, כלו' רב לא קבלה, או אשקיין, שתק משו' דקבל, ת"ש דרב אזדקיק והתיר ואמרי בלילה, אלמא דרב קבלה:

תנן התם [א]מפירין נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת [ב]איבעיא להו מפירין נדרים בשבת לצורך השבת או דלמא [ג]אפי' שלא לצורך ת"ש דתני רב זוטי דבי רב פפי אין מפירין נדרים אלא לצורך השבת אמר רב אשי הא לא תנן הכי נדרה עם חשיכה מפר לה עד שלא תחשך ואי אמרת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא מאי איריא חשכה אפי' בתוך היום אינו יכול להפר דשלא לצורך [ד] תנאי היא [ה]הפרת נדרים כל היום רבי יוסי ברבי יהודה ור"א בר' שמעון אמרו מעת לעת למ"ד כל היום אין טפי לא אפילו שלא לצורך השבת מפר למאן דאמר מעת לעת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא [ו]ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת [ז]איבעיא להו כשלא היה להם פנאי או דלמא כשהיה להם פנאי [ח]ת"ש דאיזדקיקו ליה רבנן לבריה דרב זוטרא בריה דרב זעירא אפילו בנדרים שהיה להם פנאי מבעוד יום סבר רב יוסף למימר נשאלין נדרי' בשבת ביחיד מומחה אין בשלשה הדיוטות לא משום דמתחזי כדינא א"ל אביי [ט]כיון דסבירא לן אפי' מעומד אפי' בקרובים ואפי' בלילה לא מיתחזי כדינא אמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב הלכה מפירין נדרים בלילה והא מתניתין היא נדרה בלילי שבת אלא אימא הלכה נשאלין בלילה א"ל ר' אבא לרב הונא אמר רב הכי א"ל אישתיק קא אמרת או שתי קאמרת אמר רב איקא בר אבין איזדקיק ליה רב לרבה

בקיטונא

תנן התם. בפרק מי שהחשיך (שבת קנז.): **מפירין נדרים.** בעל לאשתו: **ונשאלים.** נדרים לחכם: **מפירין נדרים בשבת לצורך השבת.** הא דקתני לצורך השבת אכולה מתניתין קאי דאפי' הפרה דוקא לצורך השבת או דלמא אפי' שלא לצורך השבת דלא קאי אלא אשאלה משום דכיון דנדרה אכס או שלשה הדיוטות מיחזי כדינא ג"כ שאין שעה עוברת לשאלה: **אפי' בשוב היום נמי לא יפר דשלא לצורך הוא.** דכיון דעם חשיכה נדרה מאי לצורך שבת יש בהפרתה אלא ואדאי אפי' שלא לצורך מפר לפי שהזמן עובר וכדקתני שאם חשכה ולא הפר שוב אינו יכול להפר וכדמסקינן דבפלוגתא דהנך תנאי תליא: **תנאי היא.** ולא קשו מתניתין ובריית' דתני רב זוטי אהדדי דפלוגתא דתנאי היא למ"ד כל היום כולו טפי לא מפר אפי' שלא לצורך השבת דכיון שהזמן עובר הקילו להפר שלא לצורך משא"כ בשאלה דאפשר בחול למ"ד מעת לעת לצורך השבת אין שלא לצורך השבת לא כיון דאפשר בחול. הלכך לענין הלכה לדידן דקיי"ל דהפרת נדרים כל היום ותו לא מפירין נדרים בשבת אפי' שלא לצורך השבת: **אחבני' להון בשלא היה אפשר להן מבעוד יום.** כגון שנדרה ערב שבת עם חשכה א"ל דלא אזקיק לה חכם מבעוד יום. ואסיקנא דאפי' בנדרים שהיה להן אפשר מבעוד יום נשאלין לצורך השבת: **ביחיד מומחה אין בשלשה לא משום דמתחזי דינא.** וקיימא לן[ח] דאין דנין בשבת אבל ביחיד מומחה אפי' למאן דסבירא לי' דמאי מומחה סמוך וכמו שנכתוב לפניו בס"ד לא מנכרא מילתא ולא מחזי כדינא: **כיון דסבירא לן אפי' מעומד.** ואילו לדינא אמר בריש פרק שבועת העדות (שבועות ל:) דיסיבה בעיא: **ואפי' בקרובין.** שפסולין לדין: **ואפי' בלילה.** שאינה כשרה לדין: **לא מחזי דינא.** דאיכא הכירא טובא: **והא מסניפין היא.** ומאי קא משמע לן רב: **אלא אימא הלכה נשאלין נדרים בלילה.** ואילטריך לאשמועינן דאע"ג דבעינן חכם או שלשה הדיוטות דדמי לדינא אפילו הכי נשאלין בלילה: **אשקיין קאמרת.** רב הונא שאל את רבי אבא מה שאתה שואלני אמר רב הכי משום דס"ל הא שמעתא ולהשקות לי כוס קאמרת או אשתיקן קאמרת שאתה תמה היכי אמר רב הכי ונתכוונת לשתק אותי. ולפי פירוש זה לא גרס ת"ש אלא הא דרב איקא מימרא באפי נפשה היא. ואית דגרסי אמר רב הכי אמר ליה ת"ש דאמר רב איקא וכו'. וה"פ אמר רב הכי רבי אבא שאל לרב הונא אם שמעה מרב בפירוש והשיב לו רב הונא דאיהו אמר קמיה דרב ורב שתק ושאל לו ר' אבא לרב הונא הא דשתק לך רב משום דהודה לדבריך כאדם האומר לחבירו אשקיין או דלמא האי דשתק לך משום שרצה לשתקך ולא חש להשיבך. ומייתי ת"ש דרב גופיה עבד עובדא להתיר נדרים בלילה:

בקיטונא

[א] (שבת קנז.), [ב] (שם ע"ש), [ג] (שם ולעיל עז:), [ד] שבת קנז., [ה] (כתובות קד: ע"ש), [ו] (גיטין לו:), [ז] (דף עז:), [ח] (גיטין לו:), [ט] ל"ל בר רב הונא,

הגהות הב"ח

(א) גמ' דשלא לצורך שבת הוא תנאי היא: **(ב)** רש"י ד"ה נדרה וכו' אלא ודאי מדקתני דמפר:

מוסף רש"י

מפירין. בעל לאשתו, ונשאלין. לחכם, לנדרים שהן לצורך השבת. כגון שנדר שלא לאכול היום (שבת קנז.). **או דלמא** אפילו שלא לצורך. לגבי הפרה ביום שמעו כתיב, ואם לא מיפר המילתא שוב אינו מיפר (שם). **הפרת נדרים כל היום.** עד שתחשך ומו לא, ואפילו שמע סמוך לחשיכה (שם). **איבעיא להו.** הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך, כשלא היה **להם פנאי.** לשאל מערב שבת קאמר, או אפילו כשהיה להם פנאי (שם). **אישתיק קאמרת.** הא דמתמהת ומתרת אמר רב הכי, משום דלא סבירא לך הוא ולאשתיקן קאמרת, או משום דחביבה עלך ולאשקיין קאמרת, דאי מקרבא לי מתרת, דשפיר אמר (כתובות קד:).

פירוש הרא"ש

תנן התם מפירין נדרים בשבת כו'. משנה היא בגיטין שבת: **ונשאלין** לחכם נדרים שהם לצורך השבת. כגון נדרי אכילה ושתיה: **איבעיא** להו מפירין נדרים בשבת לצורך השבת דוקא. ולצורך השבת דקתני בסיפא אתרוייהו קאי והאי דקתני בשבת בשבת תרי זימני מפרש טעמא בגיטין שבת משום דשלא צריכה ג"ד: **או דלמא אפי' שלא** לצורך השבת. ומשום שזמנה עובר לכשתחשך ת"ל משום דבעל מפר בלא פתח ובלא חרטה בדבור בעלמא מפר אפי' שלא לצורך השבת: **מאי איריא חשכה אפי' בתוך היום אינו יכול להפר.** כגון סמוך לחשכה שאין לה שהות עוד לאכול ולשתות אבל מרישא דקתני מפר לה עד שלא תחשך דמשמע סמוך לחשכה לא בעי למידק דאיכא לדחויי מפר מבעוד יום קאמר דאיכא שהות ביום לאכול אבל מסיפא מדקדק שפיר דמשמע דוקא חשכה אז ביום אפי' סמוך לחשכה מאי מפר: מ"ד כל היום אין **טפי לא.** שלא לצורך השבת כיון דאי אפשר לספר משתחשך הקילו חכמים להפר בשבת אף שלא לצורך: ולמ"ד מעת לעת לצורך השבת אין שלא לצורך לא. אם נדרה בשבת אינו מפר אלא לצורך השבת אבל אם נדרה בע"ש ושמע בעלה ולא הפר לה מפר בשבת אפילו שלא לצורך השבת ואע"פ שהיה יכול להפר מאתמול הא אמרינן לקמן דנשאלין על נדרים בשבת לצורך השבת אפי' בנדרים שהיה להם לישאל מבעוד יום שלכך היו אומרים עובר אפי' שלא לצורך מפירין והך בריית' דקתני אין מפירין אלא לצורך השבת אמרינן כו' יוסי בר' יהודה ונגדיה בשבת: **בשלא היה להם פנאי** מבעוד יום. כגון שנדר בשבת או לא נזדמן לו חכם מע"ש: משום דמחזי כדינא. כיון שנרשם שלשה ואין דנין בשבת: כיון דס"ל **אפי' מעומד** בו'. ודין דוקא מיושב וכיוס דכתיב ביום הגמילו את בניו וקרובים פסולים דכתיב לא יומתו אבות על בנים וכל הכשר לדון כשר להעיד: כאן לאוי לגרום הא דכתוב לעיל חייב בר רב שדי גיכא ובדיק הוה מורה תליס ובודק אם הנודר אם נתחרט על נדרו. ס"ל אפי' מעומד דפומחין בחרטה כל דהו ואין צריך למצוא פתח לנדרו הלכך היה מתעסק בדברים אחרים בשעה שהיה מתיר נדר כי אין צריך שום הדעת אלא דרך ערעלי היה מתיר נדר ובודק פירוש היה מתיר נדר ובודק סכין: **רבה** ע) **ורב הונא** הוה יתיב וקאמיס. פירוש היה יושב ועומד שלא היה מושש ושב בשום הדעת אלא דרך ערעלי היה מתיר נדרים בלילה. וקמ"ל דלא תשיב כמו דין: אמר ר' אבא אמר רב הונא גרס וא"ג אמר רב: **א"ל ר' אבא** לרב הונא אמר רב הכי א"ל אשקיין קאמרת או אשתקין. א"ל רב הונא מקובל לן מה שאמרתני ואתה אומר להשקותי אם רב אמרה או אינו מקובל לן ואתה תמה אם רב אמרה ולהשתיקני אתה אומר:

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ו ופי"ג מהל' נדרים הל' ח ופכ"ד מהל' שבת הל' ו סמג לאוין סה ומצ טוש"ע ח"מ סימן שמג סעיף ג וטוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כד:

נז ג ד מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ו ופכ"ד מהל' שבת הל' ו סמג שם וסימן רסח טוש"ע ח"מ שם וטוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג:

נח ה מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ו סמג לאוין רמא רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ג [ובכ"מ אלפס שבת פכ"ד דף עה:]:

תוספות

תנן התם. בפ' בתרא דשבת (קנז.): **מפירי' נדרי'.** בעל לאשתו: **ונשאלי'.** לחכם: **איבעיא להו מפירי' לצורך שבת.** אי לצורך שבת אתרוייהו קאי: **או דילמא אפי' שלא לצורך השבת.** לא ס' לצורך השבת אלא לגשאלי' דהוי כמו דין, אבל הפרת בעל לא דמפר הוא בלא חרטה: **מאי איריא חשבה.** דאינו יכול להפר הא אפי' בתוך היום אינו יכול להפר, כגון סמוך לחשכה שאין לה שהות לאכול בשבת מו לא הוי לצורך שבת, אבל מרישא דקתני מפר עד שתחשך [ומשמע] סמוך לחשכה לא דלה למידק, דאיכ' לתווי דמיירי דווקא מבעוד יום שהוא לצורך היום, אבל מסיפא מדקתני דשלא לצורך שבת קאמר [דקתני] דלא יפר חשכה, הא בו ביום יפר אפי' סמוך לחשכה שעה אחת: למ"ד כל היום אין טפי לא **אפי' שלא לצורך.** דהקלו כיון שלא יוכל שוב להפר: למ"ד מעת לעת אין שלא לצורך השבת לא. דלמאי אריגן בשבת להפר, אחר השבת יוכל שוב להפר דזמנו מעת לעת. וה"ל אינ' לך פוגיל בפ' בתרא דשבת (קנז.) דקאמר תנאי היא כי הכא: **איבעיא** להו. הא דאיגן נדרי' לישאל לצורך השבת, בא"ל בהשאל בע"ש שנדר סמוך לחשכה: דמתחזי **בדינא.** והתנן (גיטין לו:) אין דנין בשבת: כיון דס"ל **אפי'** מעומד. ודין קי"ל מיושב: ובקרובים. וקי"ל

תנן התם. בפ' בתרא דשבת (קנז.): **מפירי' נדרי'.** בעל לאשתו: **ונשאלי'.** לחכם: **איבעיא להו מפירי נדרים בשבת לצורך השבת דוקא.** כגון שנדר שלא לאכול היום (שבת קנז.). **או דלמא** אפילו שלא לצורך. לגבי הפרה ביום שמעו כתיב, ואם לא מיפר המילתא שוב אינו מיפר (שם). **הפרת נדרים כל היום.** עד שתחשך ומו לא, ואפילו שמע סמוך לחשיכה (שם). **איבעיא להו.** הא דקתני נשאלין לנדרים שהן לצורך, כשלא היה **להם פנאי.** לשאל מערב שבת קאמר, או אפילו כשהיה להם פנאי (שם). **אישתיק קאמרת.** הא דמתמהת ומתרת אמר רב הכי, משום דלא סבירא לך הוא ולאשתיקן קאמרת, או משום דחביבה עלך ולאשקיין קאמרת, דאי מקרבא לי מתרת, דשפיר אמר (כתובות קד:).

בקיטונא דבי רב. בחדר של בית המדרש: ה"ג [1] **ר"ג סבר אין פותחין בחרטה.** אלא צריך למצוא פתח מתוך הנדר. ולפי שצריך לעיוני בפתחא ירד מן החמור וישב: **ורב נחמן סבר פותחין בחרטה.** הלכך אפילו מעומד. ולא פירש כן רש"י ז"ל בפרק הדר (ערובין סד:). וכתב הרשב"א ז"ל דלדידן דקיימא לן פותחין בחרטה כיון דמעיקרא דמילתא פותחין בחרטה ולא בעינן יושב אפילו לא נתחרט ואנו צריכין לחזר אחר פתחים להתירו לא בעינא יושב דכיון דעיקר דינא מעומד סוף דינא מעומד. ולפי שלא ידרשו לטעמו איני אומר כן: **חזי מר ההוא לורבא מרבנן.** דקאמר דבמערבא אמרי שהנודר חוטא הוא: **תניא האומר לאשתו.** אחר שנדרה כל נדריה שתדורי אי אפשי שתדורי אין רצוני שתהא נודרת מכאן ואילך אף על גב דמשמע ממילתיה דמאי דנדרה עד השתא ניחא ליה ומקיים להו לנדריה שנדרה עד עכשיו אפילו הכי לא אמר כלום שאין זו הקמה ואילו רצה אח"כ להפר ביום שמיעה רשאי אבל אם אמר לה יפה עשית (אין כמותיך) כשנדרת נדריה הללו אי נמי דאמר לה אין כמותיך אי נמי דאמר לה אם לא נדרת אני מדירך דבריו קיימין דכל הני לישני הקמה משמע. ולפי פי' זה כולה בריתא בהקמה אלא לישנא דרישא לא מהני בה והני לישני לסיפא מהני בה. ולהאי פירושא לא גרסינן בהך בריתא אין זה נדר לא אמר כלום לישנא דאין זה נדר לא משמע אלא נדריה שנדרה כבר. ומאן דגרים ליה מפרש לברייתא הכי האומר לאשתו נדריה שעברו אי אפשי שתדורי

בקיטונא דבי רב עומד יחידי ובלילה אמר [6] **רבה אמר רב נחמן** [3] **הלכה נשאלין נדרים עומד יחידי ובלילה** [6] **ובשבת ובקרובים ואפי' היה להן פנאי מבעוד יום עומד** [3] **והתניא ירד ר"ג מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו נדרו רבן גמליאל סבר** (6) [7] [8] **פותחין בחרטה מיעקר נדר' בעינן ובעי עיוני** [2] **אהכי ישב ורב נחמן סבר** [9] **אין פותחין בחרטה ואפילו מעומד** א"ל רבא לרב נחמן חזי מר האי מרבנן דאתא ממערבא ואמר איזדקיקו ליה רבנן לבריה דרב הונא בר אבין ושרו ליה נדריה ואמרו ליה זיל ובעי רחמי על נפשך דחטאת דתני רב דימי אחוה דרב ספרא [3] כל הנודר [10] אע"פ שהוא מקיימו נקרא חוטא אמר רב זביד מאי קרא [1] וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא הא לא חדלת איכא חטא תניא [11] [12] האומר לאשתו כל נדרים שתדורי אי אפשי שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום [13] יפה עשית ואין כמותך ואם לא נדרת מדירך אני דבריו קיימין:

[14] **לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטיל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי והנדר בטל מאליו** א"ר יוחנן [1] **וצריך שיבטל בלבו תניא** בש"א בשבת מבטל בלבו בחול מוציא בשפתיו ובה"א [2] **אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו** א"ר יוחנן [3] **חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתני'** [4] **זה הדבר החכם מתיר ואין בעל מתיר שיכול ומה חכם שאין מפר מתיר בעל שמפר אינו דין שמתיר ת"ל** זה

והתניא. במסכת עירובין (דף סד:): **ירד ר"ג וישב לו.** אלמא דבעי ישיבה: **ר"ג סבר פותחין בחרטה.** דלריך החכם לפתוח לו בתחלת הנדר ולהעמיד תחילת הנדר בטעות שיהא מתחרט על כך כדאמרינן [2] אילו היו עשרה בני אדם שיפייסון באותה שעה דהשתא עקר ליה לנדריה לגמרי דכמאן דלא הוי נדר דמי הלכך הואיל ולא אפשר בהיתר אי לאו דמיעקר נדרא בעי עיוני ופטי למיעקריה ואהכי ישב: **ורב נחמן סבר אין פותחין בחרטה.** ואי לא אמר בפירוש מיחריטנא [3] [לא] שרינן ליה ולא בעי לעיוני ויכול להפר אפילו מעומד: **ואמרו ליה זיל ובעי רחמי אנפשך.** כך פתחו לו בחרטה: **הא לא חדלת.** אלא נדרת אית בך חטא: **אי אפשי שתדורי לא אמר כלום.** דאין הפרה בלשון הזה: ואם בא לקיימו ואמר לה יפה עשית שנדרת ואין כמותך אשה חשובה לפי שנדרת ואם לא נדרת אני הייתי מדירך שכל כך ישר בעיני: **דבריו קיימין.** דאין לך קיום גדול מזה: **טלי ואכלי טלי ושתי.** להכי נקט הכי משום דהוו דברים שיש בהם עינוי נפש ולרכי שבת עינוה: **ולריך שיבטל בלבו.** שיאמר בלבו מופר ליכי: **חכם שאמר בלשון בעל.** מופר לך: **ובעל שאמר בלשון חכם.** מותר לך: זה

בשבת אדם לאשתו אמר לה טלי ואכלי טלי ושתי ואם בא לבטל בלבו אינו בטל. אלא אם כן אמר לה אין זה נדר לא אמר כלום דבהפרה לשון מפורש בעיא וכי קתני כל נדרים שתדורי עתיד במקום עבר הוא ושנדרת קאמר ואשכחן טובא דכוותיה אי נמי שתדורי דוקא ואליבא דר"א דאמר בעל מפר נדרים שלא חלו [לעיל עה.] וסיפא קתני דנהי דבהפרה בעיא לשון מפורש בהקמה בחד מהנך לישני דתני בתר הכי סגי. ונראה בעיני דטעמא דמילתא דכיון דתניא לקמן [2] קיים בלבו קיים לא גרעי הני לישני מקיים בלבו אבל בהפרה כיון דקי"ל [לקמן עט.] הפר בלבו אינו מופר אף כשהוא מוציא בשפתיו צריך שיהא לשונו ברור: **תניא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול.** הא דאסרינן למימר הכי לאו משום גזירה דהיתר נדרים החכם הוא דהא כיון דאמר לה טלי אכלי לצורך השבת הוא ואפילו בשאלה שרי אלא טעמא דמילתא דכיון דאפשר לשנויי משנינן: **ולריך שיבטלנו בלבו.** דאע"ג דאמר לה טלי ואכלי צריך שיאמר בלבו שיהא הנדר בטל: **ובחול מוציא בשפתיו.** אם נדרה בחול צריך להוציא ההפרה בשפתיו: **אחד זה ואחד זה.** אחד שבת ואחד חול מבטל בלבו ואין צריך להוציא בשפתיו כיון שאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי דהך בריתא נמי אחידך קיימא. ואית דגרסי ולערב בחול מוציא בשפתיו וכולה אנדרה בשבת קאי דנהי דבשבת משתריא בביטול שבלב לערב בחול צריך שיוציא בשפתיו. ולא נהירא דאי הכי מאי אחד זה ואחד זה דקתאמרי ב"ה אלא ודאי לא גרס לערב. ומקשו הכא היכי אמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"ל להוציא בשפתיו נהי דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מי עדיף [המי] לישנא מאין כאן נדר ואי אפשי שתדורי דאמרינן לעיל לפוס פירוש בתרא דכתבינן בההיא דלא מהני בהפרה וכ"ת שאני התם שלא בטלו בלבו הא תניא לקמן [2] דהפרה בלב לא מהניא והא לאו קושיא היא דכי אמר לקמן הפר בלבו אינו מופר ה"מ היכא דלא אמר לה טלי ואכלי טלי ושתי אבל היכא דאמר לה הכי בבטול שבלב מהני דנהי דאי אפשי שתדורי ואין זה נדר לא מהני טפי עדיף בטול בלב כל היכא דאמר לה טלי ואכלי טלי ושתי מהיכא שלא בטל בלבו ומוציא בשפתיו לשון גרוע דהיינו אי אפשי שתדורי ואין זה נדר כך העלו בתוספות. ויש לרמב"ם ז"ל בזה דרך אחרת שאינה מחוורת וכבר השיגו בה הראב"ד ז"ל. וכי קתני בברייתא דלעיל לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול לאו למימרא דבחול צריך למימר הכי דהא אמרי ב"ה דבין בשבת בין בחול כל שאמר לה טלי ואכלי ובטל בלבו סגי אלא כדרך שהוא רגיל לומר לה בחול קאמר: **אמר ר' יוחנן חכם שאמר בלשון בעל.** דהיינו מופר לך ובעל שאמר בלשון חכם שאמר מותר לך. לשון בעל מפורש הוא בכתוב דהיינו לשון הפרה [במדבר ל] ולשון חכם דהוי מותר לך משמע ליה מדכתיב לא יחל דברו [שם] כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשינן [מגיגה י.] אבל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שייך למימר בהו

[1] [ל"ל רבא], [2] [עירובין סד: ע"ש], [3] [ל"ל ובקרובים ובשבת וכ"ל ברב אלפס סוף שבת דף עה:], [4] [ועי' תוספות עירובין סד: ד"ה פותחין], [5] [לעיל כא:], [6] [לעיל כב. ע"ש היטב], [7] [תוספתא פ"ו], [8] [מסר כאן תניא עי' ר"ן מו אפשר דבברייתא דלעיל בסמוך מיתניא ואותן שתי נקודות שנדפסו אחר דבריו קיימין הם בטעות], [9] [לעיל כא:], [10] [וכן גרסת תוס' בעירובין סד: דלא כגרסת רש"י וע"ש], [11] [דף עט.], [12] [ל"ל ובלא,

תורה אור השלם

1. וְכִי תֶחְדַּל לִנְדֹּר לֹא יִהְיֶה בְךָ חֵטְא:
דברים כג כג

2. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ: במדבר ל ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר"ג סבר פותחין וכו' ורב נחמן סבר אין פותחין. נ"ב ס"א ר"ג סבר אין פותחין ור"נ סבר פותחין: (ב) רש"י ד"ה ורב נחמן וכו' מיחריטנא שרינן כל"ל ותיבת לא נמחק:

מוסף רש"י

בקיטונא. קיטון, חדר קטן של בית המדרש (שבת טו.). **פותחין בחרטה.** כלומר החכם פותח לו בחרטה תחלה, לפיכך צריך ליישב דעתו יפה לעקור נדרו. (ראה"ה בשמו). **ורב נחמן סבר אין פותחין.** כלומר אין החכם פותח אלא הוא עצמו מתחיל בחרטתו, ואם אינו מתחיל מעצמו אין מתירין לו, הילכך אין צריך החכם לייחד דעתו כל כך (שם). **שתדורי.** שנדרת (שם).

פירוש הרא"ש

בקיטונא דבי רב. חדר ויבא בחדרה מתרגמין ובאל לקיטונא (בראשית מג): **ר"נ סבר אין פותחין בחרטה.** אלא צריך למצוא פתח לעקור הנדר מעיקרו הלכך ירד ונתעטף וישב כאימה כמו דיין: חזי מר האי מרבנן בו'. כמה הם מקפידין על נודרי נדרים: **וא"ר יוחנן** וצריך שיבטל בלבו בו'. ומתניתא דקתני כדרך שאומר לה בחול דמשמע דבחול בעי אמירה ה"ק אם בא לומר בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לומר בחול והוא הדין דבחול נמי אין צריך אמירה אלא תורחא דמילתא נקט לפי שדרך אדם להפר באמירה דאם לא כן לא תבע האשה להפר לה וא"ת ולר' יוחנן דאמר וצריך שיבטל בלבו א"כ למה ליה למימר טלי ואכלי ויש"ל כדי להודיע לה שהפר בלבו אי נמי פלוגתא דב"ש וב"ה קאי אהיכא דא"ל טלי ואכלי ומילתא דר' יוחנן אתיא כב"ש אבל היכא דלא אמר טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלב אלא עם טלי ואכלי מהניא הפרה בלב ב"ש בשבת ובב"ה אפי' בחול והר"א ממי"ץ פי' דטלי ואכלי לאו הפרה היא אלא לודיע שהפר בלבו דאי הוא הפרה אמאי קא"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו דיוקא דאי אמר לה טלי ואכלי ודאי תשב בלבו שיהא מופר שאינו רוצה להאכילה דבר האסור לה אלא ודאי כי א"ג לא הוא הפרה ולכך א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך אבל בשפתיו לא יוציא בקול רם כי ההיא דפרק היה קורא (ברכות טו:) לא יברך ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא דהיינו שבירך ולא השמיע לאזנו: **חכם שאמר בלשון בעל.** לשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא [1] ובא עשה כמו ואת בריתי הפר וכן בעל שאמר בלשון התרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם: שיבול ומה חכם שאין מפיר מתיר. ק"ו לדוחה דמילתא בעלמא הוא ודאי לא לא כתיב מיעוטא ממילא היו למדין זה מזה ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר:

נט א טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ז:
ס ב שם סעיף ד:
סא ג טוש"ע י"ד סי' רג סעי' ח:
סב ד ה מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה [ב] ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ט:
סג ו ז מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' ח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כד ולח:
סד ח מיי' שם הלכה [ד] ז טוש"ע שם סעיף מ:
סה ט מיי' שם הל' ב ופ"ו מהלכות שבועות הל' ה סמג לאוין רמא טוש"ע י"ד סימן רלד סעי' לז וסימן רכח סעיף ג:

תוספות

אר"נ הלכה נשאלין נדרי' עומד יחידי ובלילה בו' אפי' היה אפשר להן מבעוד יום. ובלבד שיהא לצורך השבת: ר"נ סבר אין פותחי' בחרטה. לכלו הגהת טעות: ומעקר נדרא בעי' ובעי עיונא. ולהכי יסב ר"נ: ור"נ סבר פותחי' בחרטה. ולא בעי עיונא, הלכך אפי' מעומד: חזי מר בו'. כמה הם מקפידים על נודרי נדרי': א"ר יוחנן צריך שיבטל בלבו. הא דתני בשבת ג' לה טלי אכלי לריך שיאמוד בלבו הפרה מעלמא: וב"ה או' אחד זה ואחד זה **מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו.** ומתניתא דקתני כדרך שא' לה בחול משמע דבחול בעי אמירה. ה"פ אם בא לומ' בשבת לא יאמר כדרך שהוא רגיל לו' בחול, ה"ה דאי בעי מפר בלא אמירה. וא"ת לר' יוחנן דא' לריך שיבטל בלבו א"כ למה לי למימר טלי אכלי, וי"ל דמ"מ בעי לודיע לה שהפר לה בלבו וקאמר לה טלי אכלי, א"נ הך בריתא אפלוגתא דב"ש וב"ה קיימי, כי א' לה טלי ואכלי לריך עו' בטול בלב: **חכם שא' בלשון.** הפרה לכתי' (במדבר ל) גבי בעל: **ובעל שא' בלשון חכם.** דכתי' (שם) לא יחל דברו, ודרש' מינה (מגיגה י.) הוא אינו מוחל אבל אחרי' מוחלי' דהיינו חכם, והיינו [התרה] דהא לא כתי' ביה הפרה: זה הדבר. מיעוט, החכם מתיר בו': שיבול ומה חכם בו' ת"ל בו'. ולא היה לריך תו לק"ו דאי לאו קרא אמרי' דשיש הם מפברא דמנין לנו לחלק, ולא שקיל וטרי תלמודא למפרך מידי אהך ק"ו: לא יאמר כדרך שהוא רגיל לומר בחול והוא הדין דבחול נמי אין לריך אמירה אלא תורחא דמילתא נקט לפי שדרך אדם להפר באמירה דאם לא כן לא תבע האשה להפר לה וא"ת ולר' יוחנן דאמר וצריך שיבטל בלבו א"כ למה ליה למימר טלי ואכלי ויש"ל כדי להודיע לה שהפר בלבו אי נמי פלוגתא דב"ש וב"ה קאי אהיכא דא"ל טלי ואכלי ומילתא דר' יוחנן אתיא כב"ש אבל היכא דלא אמר טלי ואכלי לא מהניא הפרה בלב אלא עם טלי ואכלי מהניא הפרה בלב ב"ש בשבת ובב"ה אפי' בחול והר"א ממי"ץ פי' דטלי ואכלי לאו הפרה היא אלא לודיע שהפר בלבו דאי הוא הפרה אמאי קא"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו דיוקא דאי אמר לה טלי ואכלי ודאי תשב בלבו שיהא מופר שאינו רוצה להאכילה דבר האסור לה אלא ודאי כי א"ג לא הוא הפרה ולכך א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו כלומר שיאמר בלבו מופר ליך אבל בשפתיו לא יוציא בקול רם כי ההיא דפרק היה קורא (ברכות טו:) לא יברך ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא דהיינו שבירך ולא השמיע לאזנו: **חכם שאמר בלשון בעל.** לשון הפרה לא אמר כלום דהפרה משמע מכאן ולהבא [1] ובא עשה כמו ואת בריתי הפר וכן בעל שאמר בלשון התרה לא אמר כלום כדי ליתן חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם: שיבול ומה חכם שאין מפיר מתיר. ק"ו לדוחה דמילתא בעלמא הוא ודאי לא לא כתיב מיעוטא ממילא היו למדין זה מזה ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה ועוד אי לאו מיעוטא דזה הדבר מנא לן דחכם אינו מפר:

ה) זה הדבר אשר צוה ה'. דבריס ככתבן דאין בעל מתיר דכתיב אם הפר יפר אותם איש: **פ"ל זה הדבר.** ואי אפשר לשנות בדבר ואכם מתיר כדכתיב אלה ראשי המטות וכתיב לא יחל דברו אבל ראשי המטות מוחלין לו ומסייס הברייתא נאמר כאן כו' ונאמר בשחוטי חוץ מה להלן דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל דכולהו מיחייבי משום שחוטי חוץ: **אף בפרשת נדריס כו'.** ולקמן מפרש למאי הלכתא: **להכשיר ג' הדיוטות.** בהפרת נדריס דאהרן חד ובניו חד וכל ישראל הרי תלתא ומדכתיב בהו כל ישראל שמע מינה להכשיר שלשה הדיוטות: **והא ראשי המטות כתיב.** בהפרת נדריס דמשמע מומחין: **[ביחיד מומחה].** להכשיר בהן יחיד מומחה לרבים: **ראשי המטות בשחוטי חוץ למאי הלכתא.** דהא אקשינן להו להפרת נדריס: **לומר שיש שאלה בהקדש.** דפרשת שחוטי חוץ שייכא לגבי הקדש וקמ"ל דראשי המטות דנשאלין עליו להקדש טעות אינו הקדש: **אין שאלה בהקדש.** דהקדש טעות הוי הקדש: **ב"ש ליס להו ג"ש.** ולא הוה כתיב ראשי המטות בשחוטי חוץ דלא גמרינן ג"ש: וקא מקשינן לב"ש למאי הלכתא כתיב זה הדבר בשחוטי חוץ: **ואינו חייב על המליקה.** שאם מלק עוף בחוץ אינו חייב: **והכתיב שבע עמהן.** בסמוך לאותו פסוק וידבר משה את מועדי ה' בפרשת אמור אל הכהנים וכתיב לעיל מינה מלבד שבתות ה' וגו': **והא.** פרשת נדריס: **מסיטרא כתיבא.** בלד אותה הפרשה דפנחס כתיב פרשת נדריס:

לריכין

ו) זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר תניא אידך זה הדבר בעל מפר ואין חכם מפר שיכול ומה בעל שאין מתיר מפר חכם שמתיר אינו דין שמפר ת"ל זה הדבר בעל מפר ואין חכם מפר ז) נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן [1]זה הדבר בשחוטי חוץ מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל אף פרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות בפרשת נדרים למאי הלכתא אמר רב אחא בר יעקב [א]להכשיר שלשה הדיוטות והא [2]ראשי המטות כתיב ח) אמר רב חסדא ואיתימא ר' יוחנן [ב]ביחיד מומחה ראשי המטות בשחוטי חוץ למאי הלכתא אמר רב ששת לומר [ג]שיש שאלה בהקדש לב"ש ג) דאמר אין שאלה בהקדש ראשי המטות דכתיב בשחוטי חוץ למאי הלכתא ב"ש לית להו גזירה שוה זה הדבר בפרשת נדרים למאי כתיב לומר חכם מתיר ואין בעל מתיר בעל מפר ואין חכם מפר זה הדבר בשחוטי חוץ למאי כתיב לומר [ד]על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה אלא לב"ש להכשיר ג' הדיוטות מנלן נפקא להו מדרב אסי בר נתן דכתיב [3]וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל והתניא רבי יוסי הגלילי אומר מועדי נאמרו ולא נאמרה שבת בראשית עמהן בן עזאי אומר מועדי נאמרו ולא נאמר פרשת נדרים עמהן ט) רב אסי בר נתן קשיא ליה הא מתניתא אתא לנהרדעא לקמיה דרב ששת ולא אשכחיה אתא אבתריה למחוזא א"ל מועדי ה' נאמרו ולא נאמרה שבת בראשית עמהן והא כתיב שבת עמהן ותו מועדי ה' נאמרו ולא נאמרה פרשת נדרים עמהן והא מסיטרא כתיבא א"ל הכי קתני

מועדי

ובירושלמי משמע דחכם נמי מלי קאמר אין כאן נדר אין כאן שבועה דגרס התם ו) בעל שאמר בלשון חכם והחכם שאמר בלשון בעל לא אמר כלום אלא זה אומר כהלכתו וזה אומר כהלכתו הבעל אומר מופר לך והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה ולפי זה משמע לי דלישנא דמופר שייך מכאן ואילך ולישנא דמותר בדבר שהיה מותר מעיקרו: **נאמר כאן זה הדבר.** בפרשת נדריס: **מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל.** דהא כתיב בריס ההיא פרשה דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל שכולן שוין בה אף בפרשת נדריס אהרן ובניו וכל ישראל דכולן כשרין להפיר את הנדר: **ומה כאן ראשי המטות.** בנדריס דראשי המטות כתיב בהו אף להלן בשחוטי חוץ ראשי המטות. ומפרש לקמן למאי הלכתא: **אמר רב אחא בר יעקב להכשיר שלשה הדיוטות.** הלי הדיוטות דאמרי' לא כולהו הדיוטות כשרין אלא הנהו דכי מסברי להו מיהא סברי וכדכתיבנא בפרק ארבעה נדריס (לעיל כג. ד"ה והתם). והיינו דגרסינן בירושלמי ז) שלשה שהן יודעין לפתוח מתירין כזקן. ונראה בעיני דנהי דלא שוו נדריס לשחוטי חוץ דהא בשחוטי חוץ כולהו שוו ולא מוקמא גזרה שוה לא קשיא מידי דממילא משמע הלי כדייניה והלי כדייניה דהדיוטות דגריעי כולי הלי דאפילו כי מסברי להו לא סברי סברי דבהתם ט) ניחה ופשיטא דלא חזו להתיר נדריס דכיון דלא סברי כלל אפי' כשהן מתירין אינן יודעין מה מתירין: **והא ראשי המטות כתיב.** ומשמע אבל הדיוטות לא: **ביחיד מומחה.** דכיון דגז"ש מרבי הדיוטות וראשי המטות ממעטו להו על כרחך אית להו לקיומי תרוייהו דראשי המטות ביחיד והדיוטות בשלשה. וכי תימא תלתא מנא לך כיון דמפקת ליה מחד מוקמייה אתלתא כעין ב"ד: **לומר שיש שאלה בהקדש.** שאם הקדיש בהמה ושחטה בחוץ ואח"כ נשאל עליה פטור דכיון שיש שאלה בהקדש כאילו לא הקדישה מעולם דמי דחכם עוקר הנדר מעיקרו: **נניח שמאי דאמרי אין שאלה בהקדש.** ברישא פרק ב"ש (מזיר דף ג:) דהקדש טעות הקדש וכיון שכן ודאי לב"ש אין שאלה בהקדש דשאלה לא מהני אלא משום דהוה ליה כנדר טעות: **ראשי המטות דכתיב בשחוטי חוץ למאי הלכתא.** דכיון דילפינן גזירה שוה מנדריס הוו להו שחוטי חוץ כאילו כתיב בהו נמי ראשי המטות: **זה הדבר.** לב"ש דלא מוקמי לה לג"ש: **לומר חכם מפיר ואין בעל מפיר וכו'.** וכי תימא ולב"ה דמוקמי לה לג"ש מנא להו הא איכא למימר דמיניה נמי ילפי לה דנהי דזה הדבר דנדריס לאו מופנה הוא כיון דזה הדבר דשחוטי חוץ מופנה הוה ליה מופנה מלא אחד ולמדין: **זה הדבר דשחוטי חוץ למה לי.** לב"ש דליתא להו גזירה שוה: **לומר על השחיטה הוא חייב.** וב"ה נפקא להו מדכתיב אשר יאמרו ט) וכדאיתא בתורת כהנים ט) **להכשיר ג' הדיוטות מנא להו.** דהא לב"ה ילפינן להו מגזירה שוה דשחוטי חוץ: **ולא נאמרה שבת בראשית עמהן.** דבסדר אמור אל הכהנים כתיבא שבת ומועדות בתר הכי בחדא פרשתא: **והא מסיטרא כתיבא.** פרשת נדריס כתיבא בקלא פרשת המועדות דבסדר פנחס כתיבי כולהו מועדות ובתר הכי בראשי המטות פרשת נדריס. סטרא תרגום של קלא ט) : ט) **מועדי ה' לריכין קידוש ב"ד.** כדכתיב אשר תקראו אותם ט) קרי ביה אתם שלריכין ב"ד לקדש ראשי חדשים כדי לעשות המועדות בזמנן: **שבת בראשית אינה לריכה קידוש ב"ד.** שאין ב"ד לריכין לקדש אחד בשבת כדי לעשות שביעי לו שבת והיינו דקתני מועדי ה' נאמרו לענין קדושת ב"ד וכדפרישנא שבת בראשית לא נאמרה עמהן לאותו ענין של קידוש והיינו דקאמר בן עזאי מועדי ה' נאמרו לענין שלריך מומחין לקדש את החדש מפני המועדות אבל פרשת נדריס לא נאמרה עמהן לאותו ענין דמדכתיב אשר תקראו אותם ולמשה ואהרן קאמר משמע דבעי תרי מומחין כוותייהו ואין ב"ד שקול ומוסיפין עוד אחד הרי ג' וכיון דשבת ונדריס סמיכי למועדות וכתיב במועדות אלה למעוטא משמע דממעט להו כל חד וחד למילתיה שבת לקידוש ב"ד דאיהי קבועה אנפשה ונדריס לומר דלא בעי' בהו מומחין דאפילו בהדיוטות סגי: **והא בפרשת נדריס ראשי המטות כתיב.** אלמא הדיוטות אין כשרין להפרת נדריס: **ביחיד מומחה.** להכי כתיב ראשי המטות לאשמועינן דהיכא דהוי מומחה ביחיד סגי וממעטא דאלה ילפינן דהיכא דהוו הדיוטות מתכשרי בשלשה.

ומשמע

סו א ב מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' ו ופ"ד מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכח סעיף ו:

סז ג מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' כה ופ"ד מהל' תרומות הלכה יז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רג סעי' ג:

סח ד מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הלכה יח:

תוספות

מה בשחוטי חוץ כו'. לקמי' מפ' לה: להכשיר ג' הדיוטות'. דחד ליכא למימר, מדלאמריך קרא דאשי מטות לימיל מומחה מכלל דהדיוטי' לא סגי בחד, ומדלאפיק לחד אוקמי' אחלתא, כמו דין דבעי' אלשה: לומ' שיש שאלה בהקדש. שאם שחט קדשי' בחוץ ונשאל להקדש מפטר מקרבן וכתב: ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש. דאמרי בגזיר (ל:) דהקדש טעות הקדש. [וממילא] דאין שאלה, דשאלה דנדר משום דמשוי לנדר נדר טעות: זה הדבר דנדרי'. כיון דלא גמרי ג"ש, למאי הלכתא: חכם מתיר וכו'. ולר"י דלעיל (עז:) דכי גמי דרש' ביה הך, דרי' מיניה ג"ש, דהוי מופנה מלא אחד גבי שחוטי חוץ: **הא** כתי' שבת. תחלת מועדות פ' פנחס (במדבר כח): **והא מסיטרא כתי'.** בתר פרש' [המועדות בראשי] המטות:

פירוש הרא"ש

ת"ל זה הדבר. חכם מתיר דלכתיב לא יחל דברו ודרשינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו דמשמע שעושה דבריו מולין ומתירין מעיקרן: להכשיר שלשה הדיוטות. דכל ישראל כשרין להפר נדריס (וכזו) [וכ'] ליכא למימר מדלאינריך לאשי המטות ותרי הוו ב"ד שקול הלכך צריך שלשה ואפילו לשמואל דאמר שנים שדנו דינם דין ה"מ לממונא אבל לאיסורא מודה דבעי שלשה: ביחיד מומחה. והא דכתיב ראשי בלשון רבים מומחין דעלמא קאמר: לומר שיש שאלה בהקדש. שאם שחט קדשים בחוץ ונשאל על הקדשו נפטר מקרבן וכתב וה"ה לכל דבר הקדוש במועלם שפתיו כגון תרומה ומעשר דלאמר לעיל בפרק הנודר מן הירק (דף עט.): ולב"ש דאמרי אין שאלה בהקדש. דסבירא להו להקדש בטעות הקדש כדאיתא במסקנת גזיר (דף

לא.) אמר שור שמור שיצא מביתי לראשון יהא קדוש ויצא לבן ב"ש אומר הקדש הילכך לא מהניא שאלה דאפילו טעות ודאי הוי הקדש וב"ש בטעות שבע ידי מרבה יצא לאולין: ב"ש לית להו גזירה שוה. ולקמן בני הדיוטות מנא להו דאי הוו דרשי ג"ש למילף נדריס משחוטי חוץ להכשיר הדיוטות הוו ילפי נמי שחוטי חוץ מנדריס דאין ג"ש למתקה: לומר לך חכם מתיר ואין בעל מתיר. וברייתא דלעיל דאית ליה ג"ש וגם חכם מתיר ואין בעל מתיר ס"ל דמופנה מלא אחד הך דשחוטי חוץ: על השחיטה הוא חייב. אם שחט עוף קדשים בחוץ חייב אע"פ שאין זה דרך הכשרו בפנים ואם מלקו בחוץ פטור. ומאן דדרים גזרה שוה נפקא ליה כדדרים בתורת הכהנים אשר יאמרו אמר יאמרו הוא חייב ואינו חייב על המליקה:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו וְאֶל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר:
ויקרא יז ב
2. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ:
במדבר ל ב
3. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶת מֹעֲדֵי יְיָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
ויקרא כג מד

מוסף רש"י

מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו כו'. כתיב בהו דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל, אף פרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל, כאילו כתיב בהם וכל ישראל, כדמפרש לקמן למאי הלכתא (רשב"ם ב"ב קכ:). **אף להלן.** בשחוטי חוץ ראשי המטות (שם). **בפרשת נדרים למאי הלכתא.** בענין בני הדיוטות אהרן ובניו וכל ישראל (שם). **להכשיר שלשה הדיוטות.** דכתיב לא יחל דברו, הוא אינו מיחל אבל אחרים מתירין לו, כגון שלשה דהוו בית דין כלאמרינן בסנהדרין (ג.) ואפילו לשמואל דאמר הסס שנים שדנו דיינהן דין אלא שנקראו ב"ד חלוף, הני מילי דיינ ממונות, אבל למיסרי איסור נדר לא סגי בפחות מג', ולהכי אהני גזירה שוה כאילו נכתב בנדרים אהרן ובניו וכל ישראל, לומר לך ששקולין כל ישראל לתיר נדרים, ואפילו הדיוטות, כאהרן ובניו (ב"ב שם). **והא ראשי המטות כתיב.** דמשמע מומחין (שם). **ביחיד מומחה.** בקי בגמרא, כלומר רב מובהק, והאי דכתב דאשי לשון רבים, מומחין דעלמא קאמר (שם). **שיש שאלה בהקדש.** כמו שיש שאלה בנדרים, דבנדרים כתיב לא יחל דברו, והוא הדין לכל הקדשות, שאם שחט קדשים בחוץ ונתמייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ועבדיה כהקדש טעות, איגלאי מילתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת, והוא הדין לכל דבר הקדוש במועלת שפתיו, כגון תרומות ומעשרות, דאי בעי מיתשיל עלייהו ואחזרן לגיזבלן כדאמרינן בשילהי פרק הנודר מן הירק (שם). **לב"ש דאמר אין שאלה בהקדש.** אין שאלה בשום הקדש בעולם, דאפילו כשיצא לו החכם פתח של חרטה אינו יכול להתירו, דאע"ג דעקר את הנדר מעיקרו ועשאו נדר של טעות, אפילו הכי גבי הקדש לא אמרי ב"ש הכי, דאפילו כשנעשה ההקדש בטעות הידוע למקדיש שאני ליה הקדש גמור, ב"ש היכי דהוקדש בלא טעות שלא יועיל פתח החרטה שיעקור לו החכם להתירו (שם). **חכם מתיר.** בלשון מותר לך מותר לך, כדכתיב לא יחל דברו, הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו, ולשון היתר משמע להו לרבנן האי לא יחל, וטעמא יש לדבר, לפי שהחכם אינו מתיר ביום שמעו כמו בעל בלא טעמא, אלא ע"י שמוצא לו חרטה ועקר את הנדר מעיקרו, הלכך לא שייך ביה לשון הפרה אלא לשון התרה, שהתיר לו איסור ע"י הוראה וטעמא גמורה, אבל בעל מיפר לאשתו ביום שמעו בלא חרטה מגזירת הכתוב כמו הסר את בריתי, כל דבר קיום הנעקר ומתבטל בלא טעם קרוי הפרה (שם). **ואין חכם מיפר.** שאם אמר מופר לך לא אמר כלום, דהכי משמע זה הדבר זה הדבור, כמו שכתוב בפרשה מעכבר, לזה לשון הפרה, ובע"ה נפקי להו מסברא כדפרישית לעיל, דבתכם שייך לומר לשון היתר ובבעל לשון הפרה (שם). **על השחיטה.** בחוץ חייב כרת, דאפילו הבשמטו עוף קדשים בחוץ, כדנפקא לן בתורת כהנים וזבחים (קז.) מאו אשר יאמרו, **ואין חייב על המליקה.** של עוף בחוץ, דזה משמע כענין שמפורש בפרשה חייב, כדכתיב כי יאמרו ולא כי יאמלוק, ובע"ה דדרשי ליה לג"ש נפקא להו מהיכא דנפקא לן בת"כ מ"ל אשר יאמרו, על השחיטה חייב ואין חייב על המליקה (ב"ב שם). **מועדי ה' נאמרו כו'.** כולה מפרש לקמיה (שם).

ומשמע מהכא דיחיד מומחה דשרי נדרים דוקא סמוך כמומחה של מועדי ה' דהיינו משה ואהרן דאין הפרש בין זה לזה אלא שמועדי ה' צריכין שלשה מומחין ונדרים סגי ביחיד. אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' שבועות (הלכה ה) דכל שהוא רב מובהק מתיר יחידי ולפ"ז אמרו דהא דפרכינן הכא והא בפרשת נדרים דאשי המטות כתיב לא פריך אמאי דאמר דפרשת נדרים אינה צריכה מומחה דראשי המטות לאו סמוכין משמע דבכל דוכתי דבעי מומחין אלהים קרי להו והכא כיון דלא כתיב בהו אלא ראשי המטות פשיטא דלאו מומחה סמוך קאמר אלא למאי דאמרי דאפילו ג' הדיוטות פריך דהא ראשי המטות דלא משמע מומחין אפ"ה לאו הדיוטות נינהו ואמר רב חסדא ביחיד מומחה כלומר דגמיר וסביר. ולדידי קשיא לי אי הכי ג' הדיוטות מנלן ממעוטא דאלה נימא מומחין הוא דלא בעי כמועדי ה' אבל תלתא דגמירי וסבירי בעינן וכדכתיב ראשי המטות וכי תימא אי הכי מעוטא דאלה למה לי דהא מראשי המטות נמי משמע דלא בעינן מומחין וכדכתיבנא ליתא דאי מיעוטא דאלה דכתיב במועדי ה' לא מצית מוקמת ליה למילתא אחריתי שפיר קאמר אבל כיון דמצית מוקמת ליה למעוטי שבת שאין צריך קידוש ב"ד תו לא מייתר לך מעוטא דאלה ומעוטא נמי שפיר מקייס לשבת בראשית ולפרשת נדרים דכתיב גבי מועדי ה' שאין אחד מהן שוה

מועדי ה' [א]צריכין קידוש ב"ד שבת בראשית [ב]אין צריכה קידוש ב"ד מועדי ה' [ג]צריכין מומחה ואין פרשת נדרים צריכין מומחה אפי' בית דין הדיוטות והא בפרשת נדרים ראשי המטות כתיב [ד]אמר רב חסדא ואיתימא רבי יוחנן ביחיד מומחה א"ר חנינא השותק על מנת למיקט מפר אפילו מכאן ועד י' ימים מתיב רבא [ה] אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל או ששמע ושתק או ששמע והפר ומת בו ביום אבל שמע וקיים או ששמע ושתק ומת ביום של אחריו אין יכול להפר מאי לאו בשותק על מנת למיקט לא בשותק על מנת לקיים אי הכי היינו או שמע וקיים אלא בשותק סתם מתיב רב חסדא חומר בהקם מבהפר ובהפר מבהקם חומר בהקם שהשתיקה

צריכין קידוש. דכתיב (ויקרא כג) אשר תקראו אותם במועדם: **שבת בראשית אין צריכה קידוש.** דתיילא וקדשה מאליה: **השותק על מנת למיקט.** שאינו שותק כדי לקייס הנדר אלא שעושה כדי להקניטה ולהוכיחה כדי שלא תרגיל עוד בנדרים שהיא סבורה שהוא שותק על מנת לקיימו: **אפי' מכאן עד י' ימים.** יכול להפר הואיל ולא היה דעתו לקייס: **מאי לאו בשותק על מנת למיקט.** וכגון דאמר לחד דלמיקט עביד דכי מת ביום שלאחריו אין יכול להפר ותיובתא דרבי חנינא: **לא בשותק על מנת לקיים.** ולכך אינו יכול להפר: **היינו או שמע וקיים.** ותרי זימני למה לי: **בשותק סתם.** ולאומרא אזלינן: קייס

למועדות לקידוש ב"ד ולמומחין ואכתי נצבי בנדרים תלתא דגמירי וסבירי ואיתא לי דאי הכי סמיכותא דנדרים למועדי ה' למה לי אלא ודאי כיון דאסמכינהו רחמנא גלי לן דמעוטא דאלה אנדרים נמי קאי ולמאי אי דלא בעי' מומחין מראשי המטות נפקא אלא ודאי דמשום סמיכותא משמע דלמעוטא דנדרים נמי אתא והכי מדרשי אלה דהיינו מועדות אפי' כשהן ג' צריכין מומחין דידהו דהיינו סמוכין אבל נדרים כל שהן ג' אינן צריכין מומחין דידהו דהיינו דראשי המטות דגמירי וסבירי אלא בחד מינייהו סגי כן נ"ל. ומייתו ראיה להך סברא דלא בעיא סמוך מדאזדקיק ליה רב לרב חננאל יחידי והא רב לאו סמוך היה ואי מהא לא איריא דבירושלמי משמע שנטל רשות מן הנשיא דגרס' התם [סופ"ק] מהו למנות הזקנים לדברים יחידים נשמעינה מן הדא רב (מתני)ג להתיר נדרים ולראות כתמים ולהתיר נדרים ולראות מומין בכורות אמר איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא א"ר יוסי בר בון כולא יהב ליה לדון יחידי ולראות כתמים ולהתיר נדרים ולראות מומין שבגלוי מן דדמך בעו גבי בריה מומין שבסתר א"ל איני מוסיף לך על מה שנתן לך אבא ע"כ אלמא רב רשותא שקל ומש"ה איכא למימר דהוה מזדקיק יחידי ומיהו לא תימא דאדרבה האי ירושלמי דאייתי איפכא מוכח דסמוך בעינן דאי לא למה ליה לרב למנקט רשותא דלא קשי' דמש"ה נקטיה כי היכי דליהוי שרי נדרי בדוכתא דאיכא חשיבי מיניה ואי לאו רשותא לא יאי לתלמידא למשרא נדרא באתרא דרביה. ומיהו עובדא אחרינא איכא בירושלמי דמשמע מיינייהו דלא בעיא סמוך דגרס התם אמר קמיה דרבי יוסי רב הונא שרי נדרין ר' זירא בעא קמיה דר' יוסי רב הונא ראשי המטות בתמיה א"ל ואין לית רב הונא מאן אינון ראשי המטות ורב הונא ראש לראשי המטות אלמא רב הונא אע"פ שלא היה סמוך הוה שרי נדרין ביחיד וכי תימא רשותא נקט מרים גלותא אי הכי מאי קמתמה ר' זעירא רב הונא ראשי המטות בתמיה ור' יוסי נמי למה ליה לאהדוריה רב הונא ראש לראשי המטות תיפוק ליה דנקטינ רשותא אלמא משמע דהכי דלא נקטיה משום דרב מובהק הוה שרי ביחיד. ורבינו שמואל ז"ל כתב בפרק י"ל [ב"ב קכ:] כלשון הזה הכא נמי ביחיד מומחה בקי בגמ' כלומר רב מובהק וכבר כתבתי מזה בפ"ק דמכילתין[ד] ובפרק ד' נדרים[ה] בס"ד. וקשה לי אי לא בעי מומחה אלא גמיר וסביר היכי הוה סבירא לר' זעירא דרב הונא לא מצי שרא נדרא ביחיד וא"ל דכיון דראשי המטות כתיב משמע דהפרת נדרים נמסרה ליותר מובהקין שבדור והוה ס"ל לר' זעירא דרב הונא בדריה לאו בר הכי הוה ולפיכך אני אומר דלמאן דס"ל דלא בעינן סמוך כל שהוא רב מובהק בדורו מתיר יחידי. והולרכתי לכתוב זה מפני שראיתי מי שכתב דאפילו למאן דס"ל דלא בעי סמוך בזמן הזה ליכא מומחה דחזי להכי והבינא דאיה מן הירושלמי דהוה מתמה מעיקרא אפי' דרב הונא ולא נ"ל כן אלא אי לא בעי סמוך כל היכא דגמיר וסביר והוי מראשי המטות לפוס דריה סגי: **א"ר יוחנן השותק על מנת למיקט.** כדי להקניט אשתו שתהא סבורה שדעתו לקייס נדריה והוא אינו מתכוין לכך אלא שיפר לה לאחר מיכן: **אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב.** דכיון דפסק ותני שמע ושתק ומת ביום שלאחריו אין יכול להפר כל שתיקה במשמע אפילו ע"מ למיקט אלמא הך שתיקה נמי מקיימת: **לא בשותק ע"מ לקיים.** שיהא הנדר מקוייס בכך כלומר שקיימו בלבו והיינו דפרכינן אי הכי היינו שמע וקיים. ולא דמי האי שותק ע"מ לקיים לאמר הכא לשותק ע"מ לקייס לאמרינן לקמן (דף עט.) כדנפרש עלה דהתיא ודכוותה אשכחן בהש"ס טובא תרי גווני בחד לישנא: **אלא בשותק סתם.** שלא גמר בלבו שיהא מקוייס מעתה ולא שתק גם כן על מנת למיקט אלא שתק סתם: שהשתיקה

מוספות

מועדי יי' צריכי' קידוש ב"ד. שנריכי' לקדש ניסן לעשות בו פסח בחמשה עשר בו: שבת בראשית. לפי שגם המועדים קרויין שבת להכי קרי ליה שבת בראשית: אין צריכה קדוש ב"ד. שיקדשו ב"ד יום ראשון לעשות שבת ביום השביעי וכתיב מועדי ה' יתירא למעוטי שבת מקידוש ב"ד: מועדים צריכין מומחה. דכתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם קרי ביה אתם ומשה ואהרן מומחין היו: השותק ע"מ למיקט. להקניט ולגער אשתו אבל דעתו להפר: מאי לאו. הא דקתני שמע ושתק

פירוש הרא"ש

מועדי ה' צריכים קידוש ב"ד. שמקדשין ב"ד ר"ח ניסן לעשות פסח בחמשה עשר בו: שבת בראשית. לפי שגם המועדים קרויין שבת להכי קרי ליה שבת בראשית: אין צריכה קדוש ב"ד. שיקדשו ב"ד יום ראשון לעשות שבת ביום השביעי וכתיב מועדי ה' יתירא למעוטי שבת מקידוש ב"ד: מועדים צריכין מומחה. דכתיב מועדי ה' אשר תקראו אותם קרי ביה אתם ומשה ואהרן מומחין היו: השותק ע"מ למיקט. להקניט ולגער אשתו אבל דעתו להפר: מאי לאו. הא דקתני שמע ושתק

סט א ב מיי' פ"ח מהל' קדוש החדש הלכה ה והלכה ז:

ג מיי' פ"ה מהל' קדוש החדש הלכה ח ופ"ה מהל' סנהדרין הלכה ו ז:]

מוסף רש"י

מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד. שהיו מקדשין את החדש על פי הראיה ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו, שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעברין, אבל המועדים עצמן לא היו מקדשין כי אם החדשים, כדתנן בר"ה (כד.) לגבי קידוש החדש, שאם ב"ד אומר מקודש וכל העם עוינין אחריו מקודש מקודש, שנאמר אשר תקראו אותם, קרי ביה אתם, ותרי זמני מקודש מקודש נפקא לן מדכתיב מקראי קדש שהיו מקדשין את החדש על פי הראיה וחזו תיקון המועדות וקדושתן (רשב"ם ב"ב קכא.). שבת בראשית אין צריכה קידוש ב"ד. כעין שמקדשין המועדות על ידי קידוש ראשי חדשים, אין מקדשין אחד בשבת להיות שביעי שלו שבת, אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש ב"ד, ופקא ליה מדכתיב מועדי ה' יתירא, דמצי למיכתב אלה אשר תקראו אותם מקראי קדש, שבת בראשית קרי לשבת, משום דכל מועדות נמי כתיב בהו שבת שבתון, הלכך קרי ליה שבת בראשית, שמקודשת ובאה משבת ימי בראשית, דשבת ראשונה כתיב ביהולו ויקדש אותו (שם).

מועדי ה' צריכין מומחה. ולא מקדשי בג' הדיוטות כהפרת נדרים, ולא ביחיד מומחה כהפרת נדרים, אלא בשלשה מומחין, כדילפינן בר"ה (כה:) אין לך מומחה בישראל יותר ממשה רבינו וקאמר ליה רחמנא עד דאיכא אהרן בהדך דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החדש הזה לכם, ככם מומחין, ואין ב"ד שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד (ב"ב שם). אימתי אמרו. בגערה קא נקיט לה מתניתין, מת הבעל. כשהוא אנוס, נתרוקנה רשות לאב. כאדם שמריח יין מכלי אל כלי, כלומר שיצא כל הרשות מן הבעל וגם לרשות האב, בזמן שלא שמע הבעל. את בכל מיני קיומין בין שאמר קייס ליכי בין שאמר ע"מ לקיים: אלא בשותק סתם. ולא גמר בלבו אם לקיים אם להפר אבל אם גמר בלבו ושתק כדי למיקט לא הוי קיום:

משמע בכל ענין אפי' שתק ע"מ למיקט: ומשני לא. דוקא בשותק ע"מ לקיים: אי הכי היינו שמע וקיים. דמשמע

(לעיל סח:). **אבל שמע הבעל וקיים.** אע"פ שמת בו ביום, או ששמע ושתק. כל אותו היום, ומת הבעל ביום של אחריו אין האב יכול להפר. הואיל ועבר יום שמעו (לעיל סח:).

תוספות

מועדי יי' צריכי' קידוש ב"ד. שנריכי' לקדש ניסן לעשות בו פסח בחמשה עשר בו: ואין שבת בראשית צריכה קידוש. שאין צריך לקדש יום ראשון לקדש בשביעי בו לשבת: מועדי יי' צריכים מומחי'. כדכתי' (ויקרא כג) אלה מקראי קדש אשר תקראו אותם, קרי ביה אתם, משה ואהרן דמומחי' הינהו: ואין נדרי' צריכי' מומחין. ולהכי סמך פ' נדרי' למועדי' לדרוש כן, וע"כ תלתא הדיוטו' בעי', כדפי' (ע"ל ד"ה להכשיר) מדאלעזר' ראשי המטו' ליחיד מומחה: השותק ע"מ למקט. שתגעור אשתו ובדעתו לבטל לה אחרי כן: אימתי [אמרו] מת הבעל כו'. היינו בריתא דאייתינן ריש פירקין (לעיל סח.): מאי לאו. הא דתנן שמע ושתק ע"מ למיקט, ומקמי דהוי שתיקה מעלית, ומהשתא הוא דסמיך אדכסמוך דאי בע"מ לקיים היינו שמע וקיים: שותק לקיים. כמו לקיים בהדיא ואין יכול להפר:

מסורת הש"ס

ה) ב"ב קכ: ע"ש בכורות לא. יבמות כה: ע"ש בכורות לא. ע"ש, **ו)** לעיל סח. ע. עב. **ז)** [נ"ל: מעתיה רבי. רש"ס], **ד)** [דף ח: ד"ה ומתמה], **ה)** [לעיל דף כג. ד"ה והתם],

קיים בלבו קיים הפר בלבו אינו מופר. והיינו חומר בהקם מבהפר: **קיים אינו יכול להפר.** אע"כ נשאל לחכם על הקמתו: **הפר אינו יכול לקיים.** קתני מיהת שהשתיקה מקיימת וכו': **נשאלין על ההקם.** שאם קיים לה לנערה המאורסה אביה או בעלה והלך השני ונשאל לו על נדרה של זו ואח"כ הלך זה שקיים ונשאל על הקמתו: **ואין נשאלין על ההפר.** אם הפר לה אחד מהן והלך חבירו ונשאל לחכם על חלקו אין זה שאלה לפי שאין נשאלין על נדר שאינו נדר וכגון זה שמופר במקצת הוי נדר ואין נדר: **כשהוא אומר.** למעלה היינו כי החרים לה (ג) הוי בשותק וכו': **בשותק ע"מ למיקט.** וכתיב בההוא קרא והקיים את כל נדריה דשוב אינו יכול להפר: **קראי יתירי כתיבי.** מדכתיב החרש יחרים כמה פעמים ש"מ (ג) בשותק ע"מ למיקט אינו מפר. ע"א קראי כתיבי החרש יחרים וכי החרים הרי ג' חד בשותק ע"מ לקיים ולא חד ע"מ למיקט וחד בסתם: **יודע אני שיש נדר.** הרי שמע באשתו שנדרה ולא הפר לה ואמר לאחר מכן יודע אני שיש נדר שאשה נודרת אסורה במה שנדרה: **אבל איני יודע שיש מפירין.** דאפשר בתקנה לכך לא הפרתי לה: **יפר.** דכיון דלא הוה ידע שיש מפירין מאי ה"ל למיעבד נעשה כמי שלא שמע: **אבל איני יודע שזה נדר.** חשוב וצריך לבטלו: **ר"מ אומר לא יפר.** דכיון דידע בנדרה ויש מפירין כשמיעה בעלמא דמי ואיבעי ליה למפר מעיקרא: **וחכ"א יפר.** עכשיו דכיון דלא ידע מתחלה דהאי נדר צריך הפרה כמי ששמע עכשיו דמי ולא לכתחלה:

הדרן עלך נערה המאורסה

ואלו נדרים שהוא מפר דברים שיש בהן ענוי נפש. דכתיב לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו (במדבר ל):

אמר

שהשתיקה מקיימת. כל ששתק כל יום שמיעה: **קיים בלבו קיים.** שאין צריך להודיע בשפתיו: **הפר בלבו אינו מופר עד שיודיע בשפתיו.** ונראה בעיני דילפינן לה משתיקה דיום שמעו שהיא מקיימת דטעמא מאי משום דכיון שעבר יום שמיעה ולא הפר גלי אדעתיה שהוא רוצה בקיומו של נדר אלמא כל שבלבו לקיימו סגי אלא דיהיב ליה רחמנא כל ההוא יומא להפרה משום דעד דערבא שמשא לא מוכח מידי שיהא רוצה לקייס דדלמא בתר הכי מפר לה כיון דבתר דעתיה בלחוד אזלינן. ומינה דכל שקיים בלבו קיים לאלתר דהוה ליה כאילו עבר יום שמיעה. וכי אמרינן הכא הפר בלבו אין הפר דווקא דלא אמר לה טלי אכלי אבל היכא דאמר לה הכי סגי וכדכתיבנא לעיל (דף עד:): **קיים אין יכול להפר הפר אין יכול לקיים.** להא מילתא לא חמירא הקמה מהפרה ולא הפרה מהקמה ולאו משום חומר נקטינהו אלא כיון דאשמעינן דיני הקמה והפרה מני הא נמי בהדייהו: **מאי נאו בשותק על מנת למיקט.** ואפ"ה קתני שהשתיקה מקיימת כל שעבר יום שמיעה: **לא בשותק על מנת לקיים.** שיהא הנדר מקויים מעתה: **חומר בהפר מנן.** לאו דוקא מנלן דהא לא בעי אלא מאי ניהו אותו חומר של הפרה: **נשאלין על ההקם.** שאם הקים יכול לישאל עליו בשותק יום שמיעה ויכול להפר בו ביום: **ואין נשאלין על ההפר.** שאם הפר שוב אינו יכול לישאל לבטל אותה ההפרה: **כשהוא אומר כי החרים לה הרי בשותק ע"מ לקיים.** ע"מ לקיים לאח"ז שדעתו שיתקיים כשיעבור יום שמיעה אבל אין דעתו שיהא מקויים בשתיקה זו דאי הכי היכי מצי מפר בכל יום שמיעה ולא דמי האי שותק ע"מ לקיים דהכא להנהו שותק על מנת לקיים דלעיל: **קראי יתירי כתיבי.** תלתא קראי כתיבי החרש יחרים תרי כי החרים לה הא תלתא: **מסיב רבא נדרה עם חשכה וכו'.** אע"ג דאתותב חדא זמנא מותבינן עליה תו וג"מ דאי משכחינן פירוקא בההיא דלעיל אכתי הויא הך תיובתיה: **אמר לא הפר וחשכה אין יכול להפר.** טעמא יהיב למאי דמפירין בשבת אפילו אלא לצורך השבת לפי שהשעה עוברת כדפרישית לעיל (דף עו:): **ואמאי ליהוי כשותק ע"מ למיקט.** דאי אמר בשותק ע"מ למיקט מצי מפר לפי שאותה הקמה לא היתה על דעת שיתקיים הנדר כ"ש דאי הוו אמרי רבנן דאינו אבל עד השתא לא דלא מיקרי יום שמיעה אלא כשיודע דיני ההפרה: **אבל איני יודע שזה נדר.** שזה מן הנדרים שהבעל מפר: **ר"מ אומר לא יפר.** אחר יום שמיעה דכיון שיודע הוא שהבעל מפר נדרי אשתו הבעל יכול להפר ולהיות כשותק ע"מ למיקט ועכ"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ אלא משום דסבירא להו דלא הויא שמיעה אבל אי הויא שמיעה מודו ליה דלא יפר אלא ודאי משמע דשותק ע"מ למיקט לא מצי מפר. הלכך נקטינן דשותק ע"מ למיקט כסתם ולא מצי מפר אלא ביום שמיעה בלבד ושותק על מנת לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר ואפילו בו ביום:

הדרן עלך נערה המאורסה

ואלו נדרים שהוא מפר. שהבעל מפר וכן האב מפר לבתו: **שיש בהן ענוי נפש.** מפרש בגמ' [ע"ב] דה"ה דמפר נמי דברים שבינו לבינה אלא דנקט הני לפי שהוא (סובר) מפר אותן לגמרי בין לעצמו בין לאחרים מה שאין כן בדברים שבינו לבינה שאין מפר לאחרים אלא לעצמו: **אם אחרן אם לא אחרן.** בגמ' [ע"ב] מפרש היכי קאמרה: **אם אתקשט אם לא אתקשט.** קשוט הפנים כגון כחול ופוקס דבהא הוא דסבירא להו לרבנן דמפר משום נדרי ענוי נפש אבל קשוט של מטה אפי' רבנן מודו לרבי יוסי דאין אלו נדרי ענוי נפש אלא דברים שבינו לבינה. והכי נמי מוכח בגמ' דבקשוט הפנים אמרי' דקאמר [פ:] דכוותיה דקתני אלא אתקשט בנפט לכלוך הוא ואמר נמי מאן שמעת ליה דכחול ופוקס דברים שבינו לבינה הוי רבי יוסי כלומר דאילו לרבנן נדרי ענוי נפש הוו והיינו מתני' אבל קשוט שלמטה מדברים שבינו לבינה הוי והכי איתא בהדיא בפ' המדיר (כתובות עא.) גבי בעניות אלא נתן קנבה:

אמר

[משני בשותק סתם הוה מצי לשנויי בשותק ע"מ לקיים לאחר זמן ועדיין לא קיים בלבו, אלא תלמודא מרחיק הדבר מענין קיום אלא קיימו תחלה: ולוקים בשותק ע"מ לקיים. אבריתא מקשה דמגליה לרבות שותק ע"מ למיקט: **קראי יתירי כתיבי.** טובא, הקמה ממש מאיסה יקימנו, והחרם יחרים, כי החרם לה, חד בשותק לקיים, וחד בסתם, חד למיקט: **מתיב רבא.** אע"ג דאיתותב כבר, ניחא לאתויי כל הני: **אמאי.** אינו יכול להפר המשחיקה, תיהוי שתיקה שבת כשותק ע"מ למיקט, דהא דלא אריגן הפרה בשבת משום שאינו רוצה לגזול בשבת כשותק ע"מ למיקט: **יודע אני שיש בנדרי.** הנדר שנדרה שהוא זה כמה ימים ולא הפר, כיון אלא היה סבור שבידו להפר, ולא הוי שתיקה, ויום שמעו קריגן ביה השתא: **יודע אני שיש מפירין.** שבידי לחפר נדר עיעוי נפש: **אבל איני יודע שזה נדר.** פי' שזה נדר שנדרה על עיעוי נפש: **ר"מ או' לא יפר.** אחר ימים כשיודע לו שהנדר על עיעוי נפש, דלא קריגן ביה ביום שמעו המולין והוא יודע שיש מפירין: **וחכמ' או' יפר.** דשפיר הוי ביום שמעו כיון דלא ידע שהיה נדר [על עיעוי נפש]: **ואמאי** תהוי בשותק ע"מ למיקט. ואמתי מ' ר"מ לא יפר, אלא ש"מ דשותק ע"מ למיקט הוי שתיקה, ורבנן לא פליגי אלא מטו' דלא הוי שמיעה כלל. וה"ר אליעזר לא פירש כן, ופירושו מגומגם בין הכא ולקמן פ' בתרא (פז:): **הדרן עלך נערה המאורשה**

ואלו נדרים שהוא מיפר. בין אב בין בעל: שיש בהן ענוי נפש. (כדקתני) כדכתיב וכל שבועת איסר לענות נפש: **אם ארחין אם לא ארחין.** מפרש בגמ' מאי קאמר:

ואלו נדרים שהוא מפר. אב או בעל: שיש בהן ענוי נפש. דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו והוא הדין לאב כדברים בספרי בין איש לאשתו בין אב לבתו מקיש אב לבעל מה בעל אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש אף אב אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש **אם ארחין אם לא ארחין.** בגמ' מפרש היכי קאמרה:

ע א מיי' פי"ג מהלכות נדרים הל' יח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כא:

עא ב ג מיי' שם פי"ג הל' יט סמג שם טוש"ע שם סעי' לח וסעיף מא:

[ד] מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף מט:

עב ה מיי' שם פי"ב הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעיף כא:

א ו מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ה:

ב ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף נט:

תורה אור השלם

1. וְאִם הֵחָרֵשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל יוֹם וְהֵקִים אֶת כָּל נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת כָּל אֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הֵקִים אֹתָם כִּי הֶחֱרִשׁ לָהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ:

במדבר ל טו

גליון הש"ס

גמ' קיים בלבו קיים. עיין לקמן דף פו ע"ב בהר"ן ד"ה למימרא: **בהר"ן** ד"ה **הפר** כו' ומינה דכל שקיים בלבו. ק"ל הא קיי"ל דלף דדברים שבלב לא הוו דברים מ"מ היכא דמוכח וגלוי לכל הוי דברים כההיא דמבריתא וכדומה ל"כ מה ראיה דבשתק כל יום השמיעה דאנו דנין דמוכח שהוא רוצה בקיומו של נדר וגלוי לנו בוודאי מש"ה הוי קיום אבל בקיים בלבו שאינו גלוי לכל הוי דברים שבלב ולא מהני ופע"ג: **בהר"ן** ד"ה נשאלין. באותו יום שמיעה. וכ"כ תוס' כתובות דף עא ע"ב ד"ה אבל הכא:

תוספות

הפר בלבו אינו מופר. שהאילו חכמים שיוצא הפרה בפה. וקשה לדעת (עז:) תני דב"ה לו' מבטל בלבו, ולמאי דפרי"ר לעיל (שם ד"ה וב"ה) דמייתי בתוספ' לה טלי ואכלי ויתא: **קיים אינו יכול להפר.** מצו' דכתי' (במדבר ל) איש יקימנו כיון שקיימו מקויים: **הפר אינו יכול לקיים.** שכבר בטל. והך סיפא שוב אין בהקמה כיון בהפרה, ואגב גרר דלעיל נקטיה: והחריש לה ביום שמעו בשותק ע"מ לקיים הכתוב מדבר. תימה לתוי רבנו שמשון ר"ע, דהכא משמע דשותק ע"מ לקיים הוא שתיקה גרידא ולא קיים בלבו, ולעיל פריך הייינו קיים בלבו, ויש [לומר] דעיל דשמי בשותק ע"מ לקיים ס"ל שתיקן שקיים בלבו, ולכך פריך הייינו [קיים בלבו], אבל שותק ע"מ לקיים דהכא היינו שותק ממש, ועיל כי

עין משפט נר מצוה

גמרא הל' יח סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף כא:

עא ב ג מיי' פי"ג הל' יט סמג שם טוש"ע שם סעי' לח וסעיף מא:

[ד] מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף מט:

עב ה מיי' שם פי"ב הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעיף כא:

א ו מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ה:

ב ז מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף נט:

ג שהשתיקה מקיימת ואין שתיקה מבטלת

ד קיים בלבו קיים הפר בלבו אינו מופר אין יכול להפר הפר אין יכול לקיים קתני שהשתיקה מקיימת מאי לאו בשותק על מנת למיקט לא בשותק על מנת לקיים היינו קיים בלבו קיים אלא בשותק סתם אשכחן חומר בהקם מבהפר בהפר מבהקם מנא לן (א) ה"ר אר"י נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר מתיב רב כהנא [1]ואם החרש יחריש לה אישה וגו' בשותק על מנת למיקט הכתוב מדבר אתה אומר בשותק על מנת למיקט או אינו אלא בשותק על מנת לקיים כשהוא אומר כי החריש לה הרי בשותק על מנת לקיים הכתוב מדבר הא מה אני מקיים אם החרש יחריש לה אישה [ה]בשותק על מנת למיקט הכתוב מדבר תיובתא ולוקים הא בשותק על מנת לקיים הא בשותק סתם קראי יתירי כתיבי מתיב רבא [ג]נדרה עם חשכה מפר לה עד שלא חשכה שאם לא הפר וחשכה אינו יכול להפר אמאי להוי כשותק על מנת למיקט תיובתא מתיב רב אשי [ג]יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין יפר יודע אני שיש מפירין אבל איני יודע שזה נדר ר"מ אומר לא יפר וחכמים אומרים יפר ואמאי ליהוי כשותק על מנת למיקט תיובתא:

הדרן עלך נערה המאורסה

ו **ואלו** נדרים שהוא מפר [ו]דברים שיש בהן ענוי נפש [ז]אם ארחץ ואם לא ארחץ אם אתקשט ואם לא אתקשט אמר

אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש. מפרש בגמ' [פפ.] דלר' יוסי נדרי ענוי נפש הוא דלא הויין אבל דברים שבינו לבינה הויין: **ואלו הן נדרי ענוי נפש.** מסקנא דמילתיה דרבי יוסי היא: **יביא לה ממדינה אחרת.** דכיון דמותרת לאכול מפירות מדינה אחרת אין זה ענוי נפש: **ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו.** שחנווני זה מקיפו ולא ימלא אחר שיהא מקיפו ופעמים שאין לו מעות ומצלאת היא מתענה הלכך יפר. ומסתברא דלר' יוסי נמי בנדרה מפירות מדינה שהיא דרה בה יפר דלא גרעה מדינתה מחנווני המקיפו וכי קתני יביא לה ממדינה אחרת בשלא נדרה מפירות מדינתה: **דברי רבי יוסי.** בגמרא [פפ.] מפרש למה לי כיון דברים מילתיה תנא אמר ר' יוסי: **גמ' כי מגרש לה חייל.** ומתסרא בהו אע"פ שחזר ונשאה: **והתנן רבי יוחנן בן נורי אומר יפר.** מתניתין היא בהאי פרקא[ה] וקתני רישא קונס שאני עושה על פיך אינו צריך להפר דהא משעבדא ליה ואלמוה רבנן לשיעבודיה דבעל שלא יפקיענו קונס ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שאם לא יפר יחול הנדר כשיגרשנו ותהא אסורה לחזור לו שמא יהנה ממנה ומש"ה יפר. אלמא כי מפר לה מעיקרא אפי' בתר גירושין לא חייל נדרה ואע"ג דמעשה ידיה מדברים שבינו לבינה הוא: **בין לעצמו.** מהניא הפרה דיליה בין שהיא רחוקה לעצמו של מפר: **בין לאחרים.** אפילו גרשה ונשאת לאחר: **אבל אין בכם ענוי נפש אלא דברי שבינו לבינה לעצמו מפר לאחרי' אינו מפר.** דכיון שנשאת לאחר בטלה לה הפרה דיליה וחייל נדרה והכי קתני ואלו נדרים שהוא מפר בין לעצמו בין לאחרים כיון דתני מפר שתמא הפרה עולמית משמע: **היכי קאמרה.** דלשון קונס לא שייך אם: **אילימא דאמרה קונס פירות עולם עלי אם אחרץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה.** דמדלא תני כגון שנדרה ברחיצה עצמה אלמא ברחיצה ליכא ענוי וכיון דליכא ענוי למה לה הפרה. ומדאמרינן האי ליתנה למה לה הפרה ואמרי' נמי לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה משמע דכל אימת דלא רחצה לא מתסרי עלה פירות ולא חיישינן שמא תרחץ ואיכא למידק דהא אמר רב יהודה לעיל פרק ואלו מותרין (דף יד:) קונס עיני בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום חיישינן שמא יישן למחר דבתנאיה לא מזדהר וה"נ אית לן למיחש דלמא רחצה ותתסר מהשתא בפירי לאו קושיא היא דאי אמרה בהדיא קונס פירות עולם עלי מהיום אם ארחץ ה"נ אבל כיון שתלתה נדרה באם אין במשמע שתחול נדרה אלא לאחר שתעבור על תנאה: **ועוד בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ואתסרו פירות עולם עלה.** לאו דינא דר' יוסי קא קשיא ליה דהיכי נקשי לרבי יוסי אמאי לא יפר דלמא רחצה דהא איכא אקשינן לתנא קמא לא תרחץ ולא לתסרון פירות עולם עלה אלא לישנא קשיא ליה דקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש דמשמע דלא פליג אמאי דחייס ת"ק דלמא רחצה אלא דקאמר דאפי' הכי אין אלו נדרי ענוי נפש והא ודאי קשיא דכיון דקמודה דלמא רחצה אעיקר נדרה הא אית בה עינוי נפש ואם איתא דלא מודה ליה דלמא רחצה הוה לן למימר אין יכול להפר משום נדרי ענוי נפש: ואלא

אמר רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש ואלו הן נדרי ענוי נפש [א]אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה יכול להפר פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת פירות חנווני זה עלי אינו יכול להפר ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו הרי זה יפר דברי רבי יוסי: **גמ'** נדרי ענוי נפש הוא דמפר שאין בהן ענוי נפש אינו מפר והא תניא [1]בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבינה [2]אמרי הלין והלין מפר מיהו ענוי נפש מפר לעולם אבל אין בהן ענוי נפש כדאיתה תחותיה הויא הפרה מכי מגרש לה חייל עלה נדרה בדברים שבינו לבינה שאין בהן ענוי נפש אבל יש בהן ענוי נפש לא חייל עליה נדרה ודברים שאין בהן ענוי נפש כי מגרש לה חיילא עלה והא תנן [ו]ר' יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לו אלמא כי מגרש לה ומפר לה מעיקרא הויא הפרה אמרי הלין והלין הויא הפרה [3]אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו ובין לאחרים אין בהן ענוי נפש לעצמו מפר לאחרים אינו מפר והכי קתני אלו נדרים שהוא מפר בין לעצמו ובין לאחרים נדרים שיש בהן ענוי נפש: אם ארחץ: היכי קאמר אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרן פירות עולם [ו] אלו עלה ועוד בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ואיתסרו פירות עולם עלה ואלא

אמר רבי יוסי וכו'. ובגמרא[ב] מפרש דאין ענוי נפש אלא כגון קונס שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין וכדגרסינן במסכת כתובות בפרק המדיר[ג] לרבי יוסי ולרבנן דברים שאין בהן ענוי נפש כגון שנדרה שלא לאכול עמו בקערה דהיינו דברים שבינו לבינה בגמרא מפרש היאך מפירן בעל: **פירות מדינה זו עלי.** בקונס. מפורש בברייתא דרבי חייא[ד] אם יש לו חלק בהן זהו ענוי נפש אין לו חלק בהן אין אלו ענוי נפש ויביא לה ממדינה אחרת: **ואם לא היתה פרנסתו.** שלבעל אלא הימנו שהחנווני הזה מעלה לו מזונות הרי זה יפר דברי ר' יוסי דהיינו ענוי נפש: **גמ'** מדקתני ואלו נדרים שמפר וקמפרש בהו ענוי נפש מכלל דשאין ענוי נפש כגון דברים שבינו לבינה אינו מיפר: **והתניא.** בספרי בין איש לאשתו בין אב לבתו בנעוריה מה ת"ל אם לנדרים שיש בהן ענוי נפש הרי כבר נאמר לענות נפש אלא מלמד שהבעל מפר בנדרים שבינו לבינה: **אמרי.** הני והני בין נדרי ענוי נפש בין שבינו לבינה מפר: **מיהו נדרי ענוי נפש מפר לעולם.** אפילו לאחר שאלא מתחתיו שתתגרש או תתאלמן וה"ק מתני' אלו נדרים שהוא מפר לעולם: [ג] **כי מגרש לה או שתאלמן.** דנפקא מרשותיה: **חייל עלה.** בנדרים שבינו לבינה אבל יש בהן כו'. הש"ס הוא דקא פשיט למילתא: **ומי מליה אמרה דברים שאין בהן ענוי נפש כי מגרש לה דחייל עלה והתנן.** במתני' קונס שאני עושה לפיך כל מה שאני עושה להנאת פיך יהא עלי כקרבן: **ר' יוחנן בן נורי אומר יפר דשמא יגרשנה ותהא אסורה לו.** דבמה שנדרה השתא אין בדבריה כלום דאינה יכולה לאסור עליו מה שתקנו לו חכמים ממנה אבל אם יגרשנה מיד חל הנדר ותהא אסורה לחזור לו שהיא מודרת הנאה ממנו והיינו דברים שבינו לבינה וקא"ר יוחנן בן נורי יפר אלמא דכי מפר והדר מגרש לה תו לא חייל עלה נדר: **אמרי הלין והלין.** בין יש בהן ענוי נפש ובין אין בהן ענוי נפש הויא להו הפרה לעולם אפי' לאחר שתגרש אלא דנדרי ענוי נפש מופרין לעולם בין לעצמו בין לאחרים בין יגרשנה ויחזירנה בין תנשא לאחרים: **לעצמו מפר.** כשיגרשנה ויחזירנה אבל ניסת לאחרים חיילי עלה: וקא מהדר אלידא דרבנן היכי קתני דאמרה אם ארחץ: **אילימא דאמרה קונס פירות וכו' למה לי הפרה.** דכיון דלא אמרה קונס פירות עלי סתם אלא תליא נדרה (ג) בהנאה אמאי מצי מפר והא אפשר דלא הוי ענוי נפש דלא תרחץ ולא תתסר בפירות. והשתא לא ס"ל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש: **ועוד.** מי דקאמרה כה"ג בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש כלל והא ודאי נדרי ענוי נפש הן: אלא

מגרש לה תו לא חייל עלה נדר: אמרי הלין והלין. בין יש בהן ענוי נפש ובין אין בהן ענוי נפש הויא להו הפרה לעולם אפי' לאחר שתגרש אלא דנדרי ענוי נפש מופרין לעולם בין לעצמו בין לאחרים בין יגרשנה ויחזירנה בין תנשא לאחרים: **לעצמו מפר.** כשיגרשנה ויחזירנה אבל ניסת לאחרים חיילי עלה: וקא מהדר אלידא דרבנן היכי קתני דאמרה אם ארחץ: **אילימא דאמרה קונס פירות וכו' למה לי הפרה.** דכיון דלא אמרה קונס פירות עלי סתם אלא תליא נדרה (ג) בהנאה אמאי מצי מפר והא אפשר דלא הוי ענוי נפש דלא תרחץ ולא תתסר בפירות. והשתא לא ס"ל דרחיצה עצמה הוי ענוי נפש: **ועוד.** מי דקאמרה כה"ג בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש כלל והא ודאי נדרי ענוי נפש הן: אלא

לא תרחץ ולא ליתסרון. מדקאמרת שאמרה קונס פירות עלי ולא אמרה קונס רחיצה עלי אם ארחץ אלמא לא תשבה דרחיצה ענוי נפש ס"כ למה יפר לא תענבור על תנאה ולא יאסרו פירות עולם עלה: ועוד [בהא] לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה ומתסרא פירות עולם עלה. אע"ג דפריך לרבנן דלא מצי בעל מפר כיון דהשתא לא הוי ענוי נפש מ"מ פריך שפיר השתא אלישנא דקאמר ר' יוסי כיון דאסרה פירות עולם עלה אם ארחץ לא הכ"ל אין אלו נדרי ענוי נפש כיון שיטולין לצא לידי ענוי נפש אע"ג דהשתא לא מצי מפר משום הך דשמא והוה ליה למימר ר' יוסי אומר לא יפר:

אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהוא מתמיעו עד שירוויח ויפרע לו: גמ' מלמד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה. וה"א נמי אב והאי דנקטי בעל משום דגבי בעל כתיב לענות נפש ומהכא קא מרבה אף דברים שבינו לבינה כגון שנדרה שלא לשמשו או שאר דברים שגורמים שיהא בינו לבינה: כי מגרש לה חייל עלה נדרא. דהכי משמע ליה שהתא לישנא דקא בין אים לאשתו דוקא כל זמן שהיא אשתו: רבי יוחנן אמר יפר. אע"ג דהשתא לא מצי אסרה עליה דבעל מעשה ידיה משום דמשעבדא ליה: **שמא יגרשנה.** ופקע שעבודיה ויחול הנדר ולא יוכל להחזירה הלכך מפר לה ומיקרי שפיר דברים שבינו לבינה כיון דאשתו היא השתא וכשיחזירנה יהיו דברים שבינו לבינה אלמא כי מפר לה השתא הוי הפרה לעולם: **אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים.** בין לעצמו כל זמן שהיא אתתיה בין לאחרים אם תתגרש ותנשא לאחר: אין בהן ענוי נפש לעצמו מפר. כלומר כל מה דשייך לעצמו הוי הפרתו הפרה כל זמן שהיא אתתיה ובין אם גרשה והחזירה הלכך אם גירשה כל זמן שהיא ראויה לשוב אליו לא חל הנדר אבל אם נשאת לאחר חל הנדר דלא מסתבר למימר שיחול הנדר מיד אחר שגרשה ואם יחזירנה פקע הנדר דלא מצינו נדר ו) (שלא) פקע ממילא: **למה לה הפרה** דאם אינו מגרשה אלא מחזיר אם לא יחזירנה יהיה בינו לבינה שמותר הוא להחזירה הלכך אינו חל כלל אחר שגירשה ואע"ג שמן הדין היה לנו לומר שיחול אחר הגירושין ויתבטל כשיחזירנה זה לא מצינו שאחר שחל שיחזור ויתבטל אבל אחר שנשא לאחר מו לא הוי בינו לבינה שאסור הוא להחזירה: **היכי קאמרה.** דה"ל למימר קונס רחיצה עלי: **אילימא דאמרה קונס פירות עלי אם ארחץ למה לי הפרה לא תרחץ.** דמלקתני תנא שנדרה כך מפירות אם תרחץ ולא קתני שנדרה מרחיצה ס"מ דאי לאו דתליהו בפירות נדר דרחיצה גופה לאו ענוי נפש הוא וא"כ לא תרחץ ועוד בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה [ומיתסרו] פירות עלה וקשה דמעיקרא פריך לת"ק לא תרחץ [ולא ליתסרו] פירות עלה] והשתא פריך איפכא וי"ל דמשמע ליה מדלא קתני רבי יוסי אומר לא יפר וקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש לאוריי לך דבהאי נדר דאיירינן אפי' אם תעבור התנאי אין בנדר ענוי נפש והר"מ פי' הש"ס סמיך אאם אתתקשט דמתרלינן לה בהא דאמרה קונס פירות [אם אתתקשט דאסר לא מתנולתא דה"נ אמר פרק המדיר (דף עא:) דהיכא דתלתה לקישוט בשמים המעבה דהיכי תעביד לא תתקשט ולא תיאסר קרו לה מנולתא הלכך נדר דקישוט הוי נדר דעינוי נפש:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ז סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ס:
ד ב ג מיי' שם הל' ב ג טוש"ע שם סעי' נה:

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַחֻקִּים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ בֵּין אָב לְבִתּוֹ בִּנְעֻרֶיהָ בֵּית אָבִיהָ:
במדבר ל יז

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ולא ליתסרן פירות עולם עלה כל"ל ומיתת אלו נמתק: (ב) רש"י ד"ה מכי מגרש לה וכו' חייל עלה בדדא בנדרי כל"ל והד"ת: (ג) ד"ה אילימא וכו' תליא נדרה **בהנאת** רחיצה אמאי מצי:

תוספות

[אמר] ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש. גמרא מפרש: קונם פירות העולם עלי יפר. דהוי עינוי: פירות מדינה זה. לא הוי עינוי שיכול להביא ממדינה אחרת: פירות חנווני זה אינו יכול להפר. שיכולה להסתפק ממנוי אחר: **ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו.** לומר שאותו חנווי מקיף עולם עלה כל"ל ומיתת אלו נמתק: (ג) רש"י ד"ה מכי מגרש לה וכו' חייל עלה בדדא בנדרי כל"ל והד"ת: (ד) ד"ה אילימא וכו' תליא נדרה **בהנאת** רחיצה אמאי מצי:

מסורת הש"ס

ה) לקמן פה., ב) [עי' לקמן פפ:], ג) [דף עא.], ד) [תוספתא פ"ז ה"ג], ה) לקמן פה., ו) ל"ל שהכ,

מוסף רש"י

אין אלו נדרי ענוי נפש. ואין הבעל מיפר, דלענות נפש כתיב (כתובות עא.). יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לו. לחזור לו, דאותה מלאכה שעושה אחר הגירושין כשתצא בגרושתו אסור באותה מלאכה מלאכה ובכל מעשה ידיה מגירושין ואילך, וקסבר אדם אוסר דבר שלא בא לעולם, כגון מעשה ידיה שעתידה לעשות דלכשתצא לעולם אחר גירושין אע"פ שלא בא לרשותו בעת שבא לעולם הרי מגורשת היא לכשבאה ברשותו שתנשא לו שיהא אסור (לקמן פה.).

פירוש הרא"ש

אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. שהוא מתמיעו עד שירויח ויפרע לו: גמ' מלמד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה. וה"א נמי אב והאי דנקטי בעל משום דגבי בעל כתיב לענות נפש ומהכא קא מרבה אף דברים שבינו לבינה כגון שנדרה שלא לשמשו או שאר דברים שגורמים שיהא בינו לבינה: כי מגרש לה חייל עלה נדרא. דהכי משמע ליה שהתא לישנא דקא בין אים לאשתו דוקא כל זמן שהיא אשתו: רבי יוחנן אמר יפר. אע"ג דהשתא לא מצי אסרה עליה דבעל מעשה ידיה משום דמשעבדא ליה: **שמא יגרשנה.** ופקע שעבודיה ויחול הנדר ולא יוכל להחזירה הלכך מפר לה ומיקרי שפיר דברים שבינו לבינה כיון דאשתו היא השתא וכשיחזירנה יהיו דברים שבינו לבינה אלמא כי מפר לה השתא הוי הפרה לעולם: **אלא נדרי ענוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים.** בין לעצמו כל זמן שהיא אתתיה בין לאחרים אם תתגרש ותנשא לאחר: אין בהן ענוי נפש לעצמו מפר. כלומר כל מה דשייך לעצמו הוי הפרתו הפרה כל זמן שהיא אתתיה ובין אם גרשה והחזירה הלכך אם גירשה כל זמן שהיא ראויה לשוב אליו לא חל הנדר אבל אם נשאת לאחר חל הנדר דלא מסתבר למימר שיחול הנדר מיד אחר שגרשה ואם יחזירנה פקע הנדר דלא מצינו נדר ו) (שלא) פקע ממילא: **למה לה הפרה** דאם אינו מגרשה אלא מחזיר אם לא יחזירנה יהיה בינו לבינה שמותר הוא להחזירה הלכך אינו חל כלל אחר שגירשה ואע"ג שמן הדין היה לנו לומר שיחול אחר הגירושין ויתבטל כשיחזירנה זה לא מצינו שאחר שחל שיחזור ויתבטל אבל אחר שנשא לאחר מו לא הוי בינו לבינה שאסור הוא להחזירה: **היכי קאמרה.** דה"ל למימר קונס רחיצה עלי: **אילימא דאמרה קונס פירות עלי אם ארחץ למה לי הפרה לא תרחץ.** דמלקתני תנא שנדרה כך מפירות אם תרחץ ולא קתני שנדרה מרחיצה ס"מ דאי לאו דתליהו בפירות נדר דרחיצה גופה לאו ענוי נפש הוא וא"כ לא תרחץ ועוד בהא לימא רבי יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דלמא רחצה [ומיתסרו] פירות עלה וקשה דמעיקרא פריך לת"ק לא תרחץ [ולא ליתסרו] פירות עלה] והשתא פריך איפכא וי"ל דמשמע ליה מדלא קתני רבי יוסי אומר לא יפר וקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש לאוריי לך דבהאי נדר דאיירינן אפי' אם תעבור התנאי אין בנדר ענוי נפש והר"מ פי' הש"ס סמיך אאם אתתקשט דמתרלינן לה בהא דאמרה קונס פירות [אם אתתקשט דאסר לא מתנולתא דה"נ אמר פרק המדיר (דף עא:) דהיכא דתלתה לקישוט בשמים המעבה דהיכי תעביד לא תתקשט ולא תיאסר קרו לה מנולתא הלכך נדר דקישוט הוי נדר דעינוי נפש:

(ה) **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי אם ארחץ.** פעם אחת שיאסרו לה לעולם כל הנאת רחיצה כגון כיחול ופירכוס וסיכה שהן לרכי רחיצה ואף רחיצה עצמה: **ואהכי מיפר דהיכי תעביד כו'.** דקסבר רבנן דרחיצה היינו ענוי נפש: **ור"י סבר.** אפשר בלא רחיצה ולגיוול דרחיצה לא חיישינן ואהכי קאמר דאין אלו נדרי ענוי נפש: **אי הכי.** הואיל דאוקמת (ב) נדרה ברחיצה לרבי יוסי דלא חיישינן לגיוול דרחיצה דליכא ענוי נפש: **ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש.** דהא כל הנדר הזה אינו אלא על תנאי (ג) בתנאי שעובדת עובדת על הנדר דאי אפשר בשום ענין להיות בו ענוי נפש (הואיל) דגיוול הוא לה ולא הוי ענוי נפש לר' יוסי ואמאי קנסיב לה בלשון ענוי נפש דקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש מכלל דר' יוסי סבר איכא ענוי נפש בהאי נדרא במקצת: **אלא.** לעולם לרבי יוסי רחיצה נמי הויא ענוי נפש ומתניתין דהכא (ד) בהאי עסקינן כגון דאמרה אם ארחץ היום דהיינו טעמא דרבי יוסי דאמרה אם דאפשר דלא אתיא לידי ענוי נפש דלא רחצה היום ולא מיתסרא הנאת רחיצה עלה ואיכא אלא גיוול דיומיה דמכאן ואילך רחצה כל אימת דבעיא. והשתא ליכא למיפרך לר' יוסי ליתני תנאי זה דקאמר לר' יוסי גיוול רחיצה לזמן מרובה הוי נדרי ענוי נפש ולהכי קתני בלשון הנדר והיינו טעמא דלא פריך הכא כדפרכינן לעיל לר' יוסי דלמא רחצה היום ומיתסרא הנאת רחיצה עלה דר' יוסי חיישינן לגיוול מרובה משום דהתם לא אמרה אלא אם ארחץ סתם ואיכא למיחש דלמא רחצה אבל הכא דאמרה היום ותו לא ליכא למיחש דלמא רחצה באותו היום. והוא הדין דאפשר לאוקמה נמי דאמרה הכי בתירוץ זה קונס פירות עולם עלי אם ארחץ היום אלא משום דשבקה לההיא ואיירי בהנאת רחיצה מוקים זה נמי בהנאת רחיצה:

שנית

ואלא [א]דאמרה קונם הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ משום הכי מיפר לה דהיכי תעביד תרחץ מתסרא הנאת רחיצה עלה לא תרחץ אית לה גיוולא ורבי יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולגיוול לא חיישינן אי הכי ליתני הכי רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש אלא [ב]דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום ורבי יוסי סבר [ג]גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול דתרי יומי דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. וכיון דקאמרה הכי רחיצה דאשונה שריא לה אבל מההיא רחיצה ואילך מתסרא ברחיצה לעולם: **לא פריחן אים לה גיוול.** דס"ל דשתא דברחיצה איכא ענוי נפש. וכי תימא אי הכי אמאי נקט תנא דתליא נדרה בהאי ליתני קונס רחיצה עלי איכא למימר דרבותא אשמעינן לתנא קמא דאע"ג דרחיצה קמייתא שריא לה אפילו הכי יפר מהשתא: **ורבי יוסי סבר אפשר דלא רחצה ולגיוול לא חיישינן.** דס"ל לרבי יוסי דברחיצה לעולם ליכא עינוי נפש. והקשה הרב ר' יונה דמשמע ודאי דסוגיין אתיא דלא כרבי נתן דס"ל דאין הבעל מפר אלא ג"כ חל הנדר אלא כרבנן דפליגי בשילהי פירקין[ד] בנטולה אני מן היהודים אם משמשתו דרבי נתן אמר לא יפר וחכ"א יפר דאי כר' נתן התם נמי נימא היכי תעביד תשמש מתסרא הנאת תשמיש עלה לא תשמש הוו להו דברים שבינו לבינה כדאמרינן הכא אלא ודאי סוגיין דהכא דלא כר' נתן וכיון מאי קמקשה ברישא סוגיין למה לה הפרה לא תרחוץ ולא ליתסרו פירות עולם עלה דהא לרבנן מפר אע"פ שלא חל הנדר וי"ל דאין הכי נמי דתנא דמתניתין כרבנן ס"ל אלא מיהו כי אמרי רבנן דמפר אע"פ שלא חל הנדר ה"מ היכא שאי אפשר לה להנאל אפי' כי מזדהרא בתנאה מענוי נפש או מדברים שבינו לבינה כגון נטולה אני מן היהודים אם משמשתו שאינה יכולה לינאל מדברים שבינו לבינה אי נמי כגון שתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו כגון שאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא או ע"פ אביך [לקמן פט.] דטריחא לה מילתא להזהר שלא לעשות על פיהם אבל היכא שתלתה נדרה בדבר שאינו לא מענוי נפש ולא מדברים שבינו לבינה והוא דבר שאפשר לה לעמוד בו כרחיצה דקס"ד ברים סוגיין דלית בה ענוי בכי האי גוונא אפי' לרבנן לא יפר. ואי קשיא דהא תניא לקמן (פט.) אשת איש שאמרה הריני מזירה לכשאתגרש ר"ע אומר יפר משום דס"ל דבעל מיפר אע"פ שלא חל הנדר ואמאי הא התם אכתי לית לה לא ענר ענוי נפש ולית בה נמי משום דברים שבינו לבינה נאו קושיא היא דהתם נאו בדידה קאי להנאל מענוי נפש דדלמא מגרש לה בעלה אבל היכא דתליא נדרה ברחיצה לפום מאי דקס"ד ברים סוגיין דרחיצה לית בה ענוי נפש בדידה קאי: **אי הכי ליתני הכי ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו משום ענוי נפש.** פי' הרב ר' יונה דהשתא דתנא אין אלו נדרי ענוי נפש משמע דמשום שאין הנדר ענוי נפש לא יפר אבל אי נדרה מידי דאית ביה ענוי נפש יפר. וליתא דכיון דבתנאה ליכא ענוי נפש אפי' נדרה בפירות עולם לא יפר וכדאמרינן ברים סוגיין למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרו פירות עולם עלה: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום.** דלתנא קמא גיוול דחד יומא שמיה גיוול ומש"ה יפר דהיכי תעביד וכדכתיבנא לעיל: **ור' יוסי סבר גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול.** הלכך לא יפר דמאי מוקמא נפשה חד יומא ברחיצה ותו לא מתסרא בה. וליכא לאקשויי הכא כדמקשינן לעיל אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש משום דאי הוה תני הכי הוה משמע ענוי נפש הוא דלא הוי אבל דברים שבינו לבינה הוי דהאי לישנא הכי משמע כדמוכח לקמן [פט.] בהדיא וגיוול דחד יומא לר' יוסי אפילו מדברים שבינו לבינה לא הוי כך פי' הרב ר' יונה ז"ל. וכ"ת אכתי קשיא דכיון דר' יוסי לא פליג אלא אגיוול דחד יומא אבל גיוול דלעולם מודי ביה דהוי ענוי נפש היכי א"ר יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש דהא בעיקר הנדר ענוי נפש יש בו וכדמקשינן ברים שמעתין. תירץ הרב ר' אליעזר דליתא דר' יוסי ארחיקה לעולם נמי פליג והכי קאמרינן ר' יוסי סבר גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול ולא חש תנא לאשמועי בהדיא מידי אלא גדולה מזו קאמר שאין אלו נדרי ענוי נפש כלומר דרחיצה גופה לית בה ענוי נפש כלל. ולפירוש של הרב ר' יונה ז"ל אתי ליה שפיר טפי דבגיוול דחד יומא פליג דאפילו משום דברים שבינו לבינה לית ביה ובדרחיצה דלעולם פליג דאין אלו נדרי ענוי נפש מיהו דברים שבינו לבינה הוויין. ומכללא משמע דכיון דאפילו ברחיצה דלעולם ליכא ענוי נפש ממילא דחד יומא אפילו דברים שבינו לבינה נמי לא הוי זה נ"ל. וסוגיין לקמן נמי מוכחא דלר' יוסי אפילו ברחיצה דלעולם נמי ליכא ענוי דמקשינן דר' יוסי אדר' יוסי מדקאמר [ע"ב] דכביסתם קודמת אלמא דס"ל דרבי יוסי במתניתין אכולה רחיצה פליג דליכא ענוי דאי לא מאי קושיא:

שנית

(ה) [עי' תוספות כתובות עא. ד"ה ר' יוסי], ג) [פט:], ג) נ"מ ואמן מקקינן לעיל היכא דליכא עינוי נפש בתנאי אין מיפר לה,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואלא דאמרה וד"ה ואהכי הד"מ: (ב) ד"ה אי הכי וכו' דנדרה ברחיצה ולר' יוסי וכו' לגיוול אדרחיצה ליכא ענוי נפש: (ג) ד"ה ליתני וכו' ובתנאי שעובדת עובדת על הנדר ובין דאי אפשר וכו' ענוי נפש הואיל ובגיוול לא הוי ענוי נפש לר' יוסי אמאי קנסיב לה בלשון נדרי ענוי נפש כל"ל ותיבות הוא לה נמחק: (ד) ד"ה אלא לעולם וכו' ומתניתין דהכא בהכי עסקינן וכו' דחיצה עלה דליכא אלא גיוול וכו' ליתני תנאי זה אין בו ענוי נפש כיון דקאמר לר' יוסי דגיוול דחיצה וכו' בלשון נדר והיינו וכו' לאוקמה נמי בתירוץ זה דאמרה הכי קונס פירות וכו' דשבקה לההיא אוקמתא ואיירי בהנאת כל"ל:

פירוש הרא"ש

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. וס"ל דאפילו הכי הוי ענוי ופעם אחת יכולה לרחוץ בהיתר ומאז והלאה תאסר ברחיצה לעולם הלכך מפר לה לאלתר לרבנן דלתרי לקמן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ור' נתן דאמר אינו מפר עד שיחול הנדר תרחץ ותאסר ואח"כ יתיר לה ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה וגיוול לא חיש דמעיקרא רחיצה לא הוי ענוי נפש: אי הכי ליתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש. דהוה משמע הא לרבנן איכא ענוי נפש ומתנאה ומש"ה מפר ומלא תני הכי משמע דלרבנן אפי' ליכא ענוי נפש בתנאי כיון דבנדר איכא ענוי נפש מני מפר וקאמר ליה ר' יוסי בנדר נמי ליכא ענוי נפש דרחיצה לא חשיב ענוי נפש (ומאי דמקקינן לעיל דמפר לא איכא ענוי נפש בתנאה אין מקיימינן ליה) והוה ליה למיתני תנאי זה אין בו ענוי נפש דמשמע דלרבנן דאיכא ענוי נפש כיון דבנדר איכא ענוי נפש מני מפר והא לא שמעינהו דאמרי הכי הלכך הוי ליה למיתני תנאי זה כו' דמשמע מינה דלא מני מפר אגיבא דרבנן אלא היכא דאיכא בתנאה ענוי נפש: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי** [לעולם] **אם ארחץ היום.** דהשתא בתנאי דהיינו רחיצה דאיכא ענוי נפש אלא גיוול דקרו לה מגוולתא דאמרינן בפרק המדיר (כתובות עא:) כגון דתליגהו לקישוטיה בתשמיש המטה דאמרה הנאת תשמישך עלי אם אתקשט ופריך לא אתקשט ולא תאסר ומשני מ"ש קרו לה מגוולתא אלמא לר' יוסי אע"ג דקישוט לא הוי דברים שבינו לבינה אגיבא דרב היכא דתליגהו בתשמיש המטה בקישוט כיון דמגיעא קישוט הוי גיוול מני מפר ה"נ לרבנן כיון דתליגהו לרחיצת עולם דהוי גיוול מני מפר ור' יוסי סבר גיוול דחד יומא לא מני מיפר. ואי אפשר לומר כן דהא בפרק המדיר מוכח מהכא דלר' יוסי לא חשיב רחיצת עולם ענוי ועוד דאתמר ליקמי ליה דאפקי מעיקרא בהא לימא ר' יוסי אין אלו נדרי ענוי נפש הא יכול לצא לידי ענוי נפש אם תרחץ ועוד דלקמן קאמר שבועה שלא ארחץ לעולם כי הוי ענוי נפש לרבי יוסי דלקמן קאמר שבועה שלא ארחץ היום דש"כ לרבנן הוי רחיצת היום ענוי נפש והדרא קושיא לדוכתה דאיתני ר' יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש כי היכי דלא תנטוי במילתיה דרבנן ועוד מדפריך לקמן דר' יוסי אדר' יוסי אלמא דר' יוסי סבר דאפילו ברחיצת עולם ליכא ענוי הלכך גרס ור' יוסי סבר לא שמיה גיוול ולרחיצת עולם קאי והרב ר' אליעזר מייאב גירסת הספרים ור' יוסי לא מיבעיא גיוול דחד יומא דלא הוי גיוול אלא אפי' אמרה אם ארחץ היום דאסר לעולם נדר זה אין בו ענוי נפש ולהכי לא קאמר תנאי זה אין בו ענוי נפש:

עין משפט נר מצוה

ה א ב מיי' פי"ב מהלכו' נדרים הל' [ד] ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף נט:

תוספות

אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ. פעם אחת דפעם ראשונה יכולה לרחוץ בהיתר: **מיתסרא רחיצה עלה.** ומנו' נפש הוא דמהשתא סבר דרחיצה הוי ענוי נפש דמתחילה נמי דקאמר לא תרחץ מפרש' למתניתין דתלה רחיצה בפירות דאי לאו הכי לא הוי ענוי: **לא תרחוץ את לה גיוול.** כלומר ענוי נפש הוא ור' יוסי סבר אפשר דלא רחצה כלל גם אם רחצה פעם אחת ומיתסרא (בכלל) [בכלל] רחיצה לגיוול דהאי לא חיישינן דרחיצה לא הוי ענוי: **ולתני הכי רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש.** כיון שיש ענוי נפש בקיום התנאי שגם קודם שעברה התנאי היא נמנעת מרחיצה כדי שלא יחול עליה איסור רחיצה הלכך היה לו להזכיר התנאי [ולא הנדר] לא היה לו לומר רק ר' יוסי אומר לא יפר: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ היום.** דלרבנן גם מניעה מלרחוץ היום ענוי הוא ומיפר: **ור' יוסי גיוול דחד יומא לא שמיה גיוול.** משמע דמגיעות יום א' הוא דלא הוי עינוי אבל במגיעת [עולם] הוי עינוי ולא יתכן דבפרק המדיר מוכח מייניה דלר' יוסי אמרי' רחיצה אין בה עינוי ותו דלקמן פריך ממילתא דהכא דר' יוסי אמילתא דלקמן [גוף טולו] לכ"ש דאיכא דעבר ומאי פריך האמרת רבי יוסי לא אמר אלא בריחיצת יום אחד ואית דגרסי ורבי יוסי לגיוול לא חיש [כלל אפילו היכא] דמיתסרא לעולם ברחיצה לא הוי גיוול דקים ליה להש"ס דברחיצה ליכא ענוי לרבי יוסי כלל מדקאמר אין אלו נדרי ענוי נפש משמע שאפי' תעבור בתנאי אין ענוי נפש בנדר זה כלל והרב ר"פ ממיץ גרס ורבי יוסי גיוול דיומיה לא שמיה גיוול. כלומר לא חש התנא להזכיר גיוול דיומיה לכך לא אמר אין בתנאי ענוי נפש שאין זה חידוש דדבר פשוט הוא אלא גדולה מזאת השמיענו אין נדר יכול להיות של ענוי נפש:

שניה אם ארחץ. (ב) זה דהוי ענוי נפש לרבי יוסי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו: **אם לא ארחץ דקתני היכי דמי (אילימא) דאמרה תיתסר הנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארחץ במי מערה.** תרחץ איכא ניוול ואע"ג דרחצה מיהו משום דאין המים יפים ויש להן ריח רע הויא ניוול ור' יוסי סבר תרחץ ואין בכך כלום דבהיא יומא לא שמיה ניוול: **דכוותיה גבי קישוט.** דקתני סיפא אם לא אתקשט דאמרה תיתסר עלי הנאת קישוט כגון כיחוט ופירכוס אם לא אתקשט בנפט לכלוך הוא שהנפט מסריח: **לעולם.** כדאמר מעיקרא דאסרה הנאת רחיצה עלה לעולם ומתני' חדא קתני דהכי אמרה אם ארחץ (ג) [ושבועה שלא] ארחץ דאיתסר עלה רחיצה לגמרי אפי' בזימנא חדא ואי נמי דאמרה הנאת קישוט עלי לעולם כגון קישוט דבגדי לבעוניין וקישוט בשמים אם אתקשט אפילו פעם אחת ושבועה שלא אתקשט כלל ורבי יוסי לטעמיה דלניוול לא חיישינן כלל וליכא ענוי נפש. וליכא למיפרך נמי כדפרכינן לעיל דליתני תנאי זה אין בו ענוי נפש דהכא ליכא תנאי כלל מדאתיא שבועה אבתריה ועקרה לה: **אע"פ שאסור בכולן.** בכל הני דאית בהו לד ענוי ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה: **אינו חייב עליהן כרת אלא על האוכל ועל השותה והעושה בו מלאכה.** דלא חייבה תורה אלא בהני דכתיבי בהדיא (ד) גבי יום הכיפורים דכתיב תענו את נפשותיכם משמע שהנפש יודעת הענוי וזהו ענוי אכילה ושתיה דרגיל בהו וכיון דלא אכיל דהוא יומא ידיעה עינויא: **רחיצה לא ידיעה עינויא.** דלאו כל יומא רגיל למירחץ והשתא נמי כי לא רחיץ לא הוי ליכר הענוי: **אבל גבי נדר דכתיב לענות נפש.** משמע שעתיד לענות והיינו נמי רחיצה דאתיא לידי ענוי נפש ואהכי מיפר לה: **מעיין של בני העיר.** שמושך והולך לעיר אחרת ואין בו אלא כדי סיפוק שתיית בידן של בני אותה העיר הרשות בידן לסותמו שלא ילך לאותה עיר אחרת שלמטה הימנה לפי שהמים שלהן הם והמים ברשותן חייהן קודמין לחיי אחרים: ואם יש בה כדי חייהן של אלו ושל אלו ואין בה להספיק ממה שנשאר מאותו מעיין אלא כדי בהמתן של בני אותה העיר: **כביסתן וכביסת אחרים.** אם יש בו כדי חיותן וכדי בהמתן של בני אותה העיר ואין במה שנשאר במעיין אלא כדי כביסת בגדיהן של בני העיר: **חיי אחרים וכביסתן.** שיש לבני העיר ולבהמתן להשקות ממעין אחד ואין כביסה להם אלא זה ואף חיי אחרים תלויין בו ואין בו אלא כדי שיעור של אחד מהן: **חיי אחרים קודמין לכביסתן.** וייחוס לבני אותה עיר אחרת לחייהן ואל יכבסו בו בגדיהן: **השתא כביסה.** דבגדיס קאמר ר' יוסי דאית ביה צערא ולהכי כביסתן קודמת: (ד) **גוף כולו מיבעיא.** דאית ביה ענוי כשאינו רוחץ: כביסת

בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת. אם אינו מספיק לבהמת כולן: **כביסתן וכביסת אחרים.** כביסת בגדיהן: **חיי אחרים וכביסתן.** בני עיר אחרת צריכין אותו לשתייתן ובני אותה העיר לכביסתן בלבד חיי אחרים קודמין בני עיר אחרת קודמין לשתייתן מפני שיש בהן חיי נפש מה שאין כן בכביסה: **רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת.** דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דבמניעת כביסה איכא צערא טובא חיי נפש הוא: **השתא כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער.** כי ממנע ליה ולא כיבס: גוף

שניה אם ארחץ היכי דמי אילימא דאמרה תיתסר הנאת רחיצה לעולם עלי אם לא ארחץ היום למה לה הפרה תתסחי אמר רב יהודה דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם לא ארחץ במי משרה דכוותיה דקתני אם לא אתקשט אם לא אתקשט בנפט לכלוך הוא אמר [רב יהודה] א"דאמרה הנאת רחיצה לעולם עלי אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ הנאת קישוט עלי לעולם אם אתקשט היום ושבועה שלא אתקשט א"ל רבינא לרב אשי האי אלו נדרים ושבועות מיבעי ליה למיתני א"ל תני אלו נדרים ושבועות ואיבעית אימא שבועות נמי היינו נדרים דתנן (ו) כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ואמרו רבנן רחיצה אית בה ענוי נפש כי לא רחצה ורמינהי (ז) [ב]אע"פ שאסור בכולן אין ענוש כרת אלא באוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד ואי אמרת כי לא רחצה איכא ענוי ביום הכיפורים כי רחץ ליחייב כרת אמר רבא (ח) מעינא דקרא גבי יום הכיפורים דכתיב [1]תענו את נפשותיכם מילתא דידע עינויא השתא רחיצה לא ידע עינויא השתא גבי נדרים דכתיב [2]כל נדר וכל שבועת אסר לענות נפש מילתא דאתיא ליה לידי ענוי וכי לא רחצה אתיא לידי ענוי ורמי דרבי יוסי אדר' יוסי (ט) מעיין של בני העיר חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין לחיי אחרים בהמתם [ובהמת אחרים בהמתם] קודמת לבהמת אחרים כביסתן וכביסת אחרים כביסתן קודמת לכביסת אחרים חיי אחרים וכביסתן חיי אחרים קודמין לכביסתן רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים השתא כביסה אמר רבי יוסי יש בה צער

דכוותיה דקתני אם לא אתקשט בנפט לכלוך הוא. שהוא מטונף ומסריח. ולישנא בעלמא קשיא ליה היכי קרא ליה קישוט דאדרבה לכלוך הוא: **אלא דאמרה הנאת רחיצה עלי לעולם אם ארחץ ושבועה שלא ארחץ.** והשתא לא צריכי לאוקמה באומרת אם ארחץ היום אלא באומרת אם ארחץ סתמא דלעולם משמע דת"ק סבר דיש בה ענוי נפש ורבי יוסי סבר דלית בה ענוי נפש. וליכא למיפרך השתא כדפרכינן ליתני רבי יוסי אומר תנאי זה אין בו ענוי נפש דלא אפשר למיתני הכי דהא קתני ושבועה שלא ארחץ דלית ביה [תנאי] ולא שייך למימר תנאי זה. ורבא בעיני דלהכי נקטינהו תנא להני תרי גווני לאשמועינן רבותא דרבנן ודרבי יוסי דרבנן דאף על פי שלא חל הנדר לגמרי מפר ומשום רבותא דרבנן נקט מילתיה בתנאי ומשום רבותא דרבי יוסי נקט שבועה שלא ארחץ בלא תנאי ואע"ג דחיילא מהשתא לא מצי מפר דבדחיילה לרבי יוסי ליכא ענוי כלל: **אין ענוש כרת אלא על האוכל והשותה.** דכתיב כל הנפש אשר לא תעונה והאבדתי (י) איזה ענוי שיש בו אבוד נפש הוי אומר זו אכילה ושתיה ועל העושה בו מלאכה דכתיב בה כרת: **כי רחץ ליחייב כרת.** דהא לא מעני נפשיה. ובדין הוא דמצי לשנויי ליה דנהי דרחילה מיקריא ענוי אין חייבין עליה כרת דהא בעינן ענוי נפש שיש בו אבוד נפש ובענוי רחילה ליתא אלא דרגא פרקא אפי' אליבא דהנהו תנאי דלית להו הך דרשא כדאיתא פ' יום הכפורים (ו): **מילתא דידעה עינויא השתא.** דהיינו אכילה דבאותו יום מינכר עינויא ורחמנא לא קפיד ביום הכפורים אלא בענוי דמינכר בההוא יומא: **גבי נדרים דכתיב כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש מילתא דאתיא ליה לידי ענוי.** דקרא הכי משמע דכיון שנדרה מביאתה לענות נפש מיפר: **ורמי דרבי יוסי אדר' יוסי.** אבל דרבנן אדרבנן לא קשיא דנהי דמניעת רחילת הגוף הוי ענוי בבגדיים ליכא צערא כולי האי ועוד דאפילו תמצא לומר דאיכא צערא בכביסה כברחילה אפילו הכי מצו אמרי רבנן דחיי אחרים קודמין אבל דרבי יוסי אדרבי יוסי קשיא דאי כביסה לדידיה אית בה צערא כולי האי עד [שכביסתן] קודמין לחיי אחרים כל שכן דסבירא ליה דברחיצת הגוף ליכא ענוי נפש. זה נ"ל: **מעיין של בני העיר.** היוצא בעיר חייהן וחיי אחרים חייהן קודמין לחיי אחרים שאם אינו מספיק לשתיית כולן שתייתן קודמת דחייהן קודמין כדדרשינן ברישא פרק איזהו נשך (ב"מ סב.) מדכתיב [ויקרא כה] וחי אחיך עמך: **בהמתן ובהמת אחרים בהמתן קודמת.** אם אינו מספיק לבהמת כולן: **כביסתן וכביסת אחרים.** כביסת בגדיהן: **חיי אחרים וכביסתן.** בני עיר אחרת קודמין לשתייתן מפני שיש בהן חיי נפש דהא לא אפשר לבהמת בלא שתיה: **רבי יוסי אומר כביסתן של אותה העיר קודמת לשתייתן של בני עיר אחרת.** דסבירא ליה לרבי יוסי דכיון דבמניעת כביסה איכא צערא טובא חיי נפש הוא: **השתא כביסה אמר ר' יוסי יש בה צער.** כי ממנע ליה ולא כיבס: גוף

השתא. שכיבס הענוי בו ביום דהיינו מניעת אכילה ושתיה אבל מניעת רחילה אין הענוי ניכר בו ביום: **אבל גבי נדר כתיב לענות נפש.** משמע נדר שיבא לנפוף לידי ענוי נפש והיינו רחילה: **מעיין של בני העיר.** כגון שתי עיירות המסתפקות ממעיין אחד דשאין העליונים לעכב את המים עד שישתו דכתיב וחי אחיך עמך חייך קודמין לחייו ואחר שישתו גם התחתונים יעכבו העליונים עד שישתו בהמתן וכל שכן עד שיכבסו בגדיהן: **רבי יוסי אומר כביסתן קודמת לחיי אחרים.** אלמא תשיב אפי' לכביסה צער ומשני דאין ודאי תשיב לכביסה טפי צער מרחילה:

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף נט:

ז ב מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הל' ה [טוש"ע או"ח סי' תריא סעי' ח]:

תוספות

שנית אם ארחץ אם לא ארחץ היכי דמי. שיהול עליה איסור [רחילה] נמלר: **אם לא ארחץ במי משרה.** ולכך [יפה] שאם תרחץ איכא ניוול: דכוותי' שלא אתקשט בנפט לכלוך הוא. ואינו קרוי קישוט: **אלא** אמר רבא תרתי קתני ולעולם כדאמרן ושבועה שלא ארחץ ולא רצה לתרץ דאמר קונס שלא אחרץ דל"ל היינו כמו ריש"ל כי לא רחצה אפילו ביום אחד דהא בארחץ היום מוקמינן לה: **אע"פ שאסר** בבולן. בתשמיש המטה בנעילת הסנדל ברחיצה וסיכה בתכילה ושתיה אין ענוש כרת אלא על האכילה דהוי ענוי והוי בכלל כל הנפש אשר לא תענה [ונכרתה] ולי אמרת דמיעטא רחיצה הוי עינוי אלמלא נמי לחייב ביה"כ ותימה דבפרק בתרא דיומא (דף עד:) פריך וכ"מ בענוי תשמיש הרי אומר תענו את נפשותיכם איזהו ענוי שיש בו [אכילה נפש] הוי אומר זה אכילה ושתיה וא"כ רחיצה נמי נהי דמיקריא ענוי אין חייבין עליה ועוד קשה לר"ל שמואל מאיזורא מאי דעתיה דהתם מקשה אלא לא מקרי רחיצה ענוי א"כ אמאי מיתסרא דהתם נפקא לן איסורא מהאי קרא דענוי וי"ל דודאי לא הוי ענוי מן התורה וקרא דענוי הוה אסמכתא בעלמא דאיקרי ענוי וכך הוא למסקנא דהכא: **מילתא דידע עינויא השתא רחיצה לא ידע השתא.** כלו' בו ביום דמניעת רחיצה אינה נכרת אלא לימים רבים: [דכתיב לענות נפש]. דמשמע לענות יהיה נדרי עינוי: ורמי דר' יוסי אדר' יוסי. דאמר רחיצה אין בה ענוי: מעיין של בני העיר חייהן וחיי אחרים. כגון בעיירות ששותין מתוהה מעיין חייהן קודמין דדרשינן וחי אחיך עמך חייך קודמין: בביסתן. מקוה כיבוסי בגדים כביסתן קודמת ומותרין לעכב המים עד שיכבסו רבי יוסי אומר כביסתן קודמת [לחיי אחרים] משום דאית בה צערא: **השתא** כביסה. שלא בגדים אמר ר' יוסי [יש בו צער גוף כולו לא כ"ש. כיבוס] דבגדים אלימא ליה יותר מרחיצת גוף:

מסורת הש"ס

א) [לעיל ט.], ב) יומא עד., ג) [תוספתא ב"מ פי"א], ד) [שיין לדף פא.], ה) [ויקרא כג], ו) [יומא עד.]:

תורה אור השלם

1. וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם:

ויקרא טז כט

2. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁה יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ:

במדבר ל יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבא הכא מעניינא דקרא והכא מעניינא דקרא גבי: (ב) רש"י ד"ה שניה אם אמרתך דזה הוי עינוי וכו' כדאית להו אם לא וכו' אלמא וכו' הס"ד ואמ"כ מ"ס דאמרה תיתסר וכו' מיהו כיון דאין המים יפיס: (ג) ד"ה לעולם וכו' אם ארחץ אם לא ארחץ דאתסר: (ד) ד"ה מיהו חייב וכו' בהדיא הס"ד:

מוסף רש"י

בנדרי רשעים. כגון שהיה ככר מונח לפניו ואמר כנדרי רשעים, ממשע דאותו ככר יהא עליו כנדרי רשעים וכיון דאמר הכי נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה. ואם אכלו מחייב מזיות וקרבן ושבועה, דחייב נמי קרבן שבועה, דדרכן של רשעים הוא שנדליים בנזיות ובקרבן ובשבועה, והאי כי אמר כנדרי רשעים הוי כמאן דאמר הריני מזיר אם אוכל הימנו והרי עלי בקרבן ושבועה שאיני אוכל (לעיל ט.). **כביסתן וכביסת אחרים.** וש להם מקום שיקנו בהמתם (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

אם לא ארחץ היכי דמי. בתיזה לשון אומרה שאל עלה איסור דאיכא: במי משרה. שטורין בהן פשתן והם קרוזיון והיא לא תרחץ בהן ותאסר בהתיכה ולכך מפר לה: **לבלוך הוא.** ולא מיקרי קישוט: **אלא אמר רבא.** תרתי קתני הנאת רחיצת עולם עלי אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ לעולם: **אע"פ שאסור בכולם.** בתשמיש המטה ובנעילת הסנדל ברחיצה וסיכה בתכילה ושתיה: **כתיב תענו את נפשותיכם מילתא דידע עינויא**

כביסה בגדים אלימא ליה לר' יוסי. דאית ביה יותר מרחילה: **דאמר שמואל האי ערבוביתא דרישא.** עפרורית שמתכנס לאדם בראשו שאינו רוחץ: **מתיא ליה לידי עוירא.** מסמא את עיניו: **ערבוביתא דמאני.** שנושא בגדים שאינו רוחצן על ששחורין הרבה: **לידי שעמומיתא.** שגעון וזו שעמומיתא קשה מכולן: **ערבוביתא דגופא.** זוהמת הבאה על בשרו של אדם מחמת זיעה שאינו רוחץ: **הזהרו בערבוביתא.** בהנהו דפרש"י: **ושלא תלמדו תורה אלא בחבורה.** שאין אדם מתפלפל אלא מתוך לימוד חבירו: **והזהרו בבני עניים.** שלא יהו קלים בעייניכם ללמדם תורה: **ומפני מה תלמידי חכמים אין מצויין כו'.** שאין הדבר מצוי: **שלא יהו אומרים.** בני אדם תורה ירושה היא להם ואין אנו מזקקין ללמוד תורה: **שלא יתגדלו.** שלא יתגדלו שלא יהנהגו שררה בשירותו שהן ואבותם ובניהם תלמידי חכמים. יתגדלו כמו הניחו לו אבותיו להתגדל בו (חולין דף ז.): **מפני שהן מתגברין.** דולמי כל מי שהוא ת"ח ובנו ת"ח ודאי מתגבר: **דקרו לאינשי חמרי.** שאין נוהגין להן כבוד ומבזין אותן מפני תורה שבהם: **נלפה למדבר מבני יושב** (ג). יושבה של ת"ח: **נשאל לחכמים.** דכתיב מי האיש החכם ונבינהו ומלאכי השרת דכתיב ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה: **שאין מברכין.** כשמסכימין לתלמוד תורה ותלמידי חכמים (ד) בני תלמידי חכמים מתוך שהן זהירין לעסוק בתורה ורגילין בה אינן זהירין לברך כשפותחין לא מקיימא ברכתא [כדאמרינן בברכת התורה] (ה) נהיה אנחנו ואלאלינו מלומדי תורה: **ורדימום בר' יוסי.** היינו ר' מנחם בר' יוסי דמיתקרי בגן של קדושים (פסחים קד.): **טעמא לא ידענא.** דאמר למילתיה שאיני יכול לעמוד על סוף דעתו: **אמר ליה דכתיב.** גבי לוים ולכל חייתם: **אילימא חיה ממש.** שמתפרנסת משם: **והלא חיה בכלל בהמה.** דכתיב זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה (ויקרא יא) והואיל דכתיב לבהמתם למה לי חייתם: [**אלא נאו כביסה.** הוי] חיותם ממש דכביסת בגדיהן היינו חיותם דאי לא מכבסי בגדיהן איכא צערא דחיותם היינו נמי ערבוביתא דאמר לעיל: **איבעיא להו לרבי יוסי.** דאמר שלא אראך שלא אתקשט אינם נדרי עינוי נפש ומשום נדרי עינוי נפש אינו מיפר: **מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה.** שיהו מופרין לעצמו כדאמרן לעיל (ו) אבל אין בהן עינוי נפש מפר לעצמו משום דדברים שבינו לבינה היינו קישוט כל הגוף בין קישוט תכשיטין בין קישוט הבעברת שער באותו מקום דקישוט כל הגוף משמע: **לדידהו דאמריתו.** דרחילה הוי עינוי נפש (ז) כו' אלא דברים שבינו לבינה דהא לא נדרה אלא מאותו מקום: **מאי.** כלומר אכתי מיבעיא לן אי מפר אי לא: שלא

גוף כולו לא כל שכן אמרי אין כביסה אלימא לר' יוסי דאמר שמואל האי ערבוביתא דרישא מתיא לידי עוירא ערבוביתא דמאני מתיא לידי שעמומיתא ערבוביתא דגופא מתיא לידי שיחני וכיבי שלחו מתם הזהרו בערבוביתא הזהרו בבני עניים שמהן תצא תורה שנאמר [1] יזל מים (ח) מדליו שמהן תצא תורה ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם רב (ג) ששת בריה דרב אידי אומר כדי שלא יתגדרו על הצבור מר זוטרא אומר מפני שהן (ג) מתגברין על הצבור רב אשי אומר משום דקרו לאינשי חמרי רבינא אומר שאין מברכין בתורה תחלה (ד) דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [2] מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים (ט) ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעצמו דכתיב [3] ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה אמר רב יהודה אמר רב (ג) שאין מברכין בתורה תחלה איסי בר יהודה לא אתא למתיבתא דר' יוסי תלתא יומי אשכחיה ורדימום בר' יוסי א"ל מאי טעמא לא אתי מר לבי מדרשא דאבא הא תלתא יומין א"ל כי טעמיה דאבוך לא ידענא היכא איתאי א"ל לימא מר מאי קא"ל דלמא ידענא טעמיה א"ל הא דתניא ר' יוסי אומר כביסתן קודמין לחיי אחרים קרא מנלן א"ל דכתיב [4] ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' מאי חייתם אילימא חיה והלא (ה) חיה בכלל בהמה היא אלא מאי חייתם חיותא ממש פשיטא אלא לאו כביסה דהא איכא צערא דערבוביתא: א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש: איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה ת"ש א"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש אבל דברים שבינו לבינה הויין דלמא לדידהו קאמר להו לדידי אפי' דברים שבינו לבינה לא הויין לדידכו דאמריתו הויין נדרי עינוי נפש אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש מאי (ו) רב אדא בר אהבה אומר מפר רב הונא אומר אין מפר שלא

גוף כולו ליה כה לער. רחילה דהויא בכולה גופא ליה כה לער אלא לאו ולאי רחילה לר' יוסי הויא ניוול: **כביסה אלימא לר' יוסי.** מרחילה: **ערבוביתא דרישא.** (ט) כשאינו מסרק ראשו תמיד ומתוך כך איכא ערבוביתא בריש: **מתיא לידי עוירא.** מביאו לידי סמוי עיניים שזוהמת הראש מכהה מאור עיניו: **דמאני מתיא לידי שעמומיתא.** כשיש בבגדיו ערבוביתא של זוהמא שאינו מכבסן תמיד ולובשן כשהן מזוהמין מביאו לידי שעמום ותמהון לב: **ערבוביתא דגופא.** כשגופו מזוהם שאינו רוחץ תמיד מביאו לידי שיחנא וכיבי אבעבועות המכאיבות ולאלו יש רפואות אבל שעמום קשה מהן. אלמא כביסה אלימא מרחילה: **הזהרו בערבוביתא.** כלומר הזהרו בתכבוסת ורחילה: **הזהרו בחבורה.** ללמד תורה בחבורה שהתלמידים מחדדים זה את זה ואת הרב: **הזהרו בבני עניים.** להשתדל ללמדם תורה שמהן תצא תורה שאין להם עסק אחר ועוד שדעתם שפלה עליהם: **נלאה מבניהם ת"ח.** שעל הרוב אינם בני תורה: **ירושה היא להם.** לא ילמדו תורה מאחר שהם קומכים שירושה היא להם: **כדי שלא יתגדרו על הצבור.** שאם לא היתה תורה פוסקת מהם יגיע לעשר: **שאין מברכים בתורה תחלה.** תחילת עסקם בכל יום דהיינו לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר: **דבר זה נשאל לחכמים וכו' ולא פרשוהו.** מדכתי' ויאמר ה' על עזבם את תורתי מכלל דליכא דידע להדורי טעמא אלא קודשא בריך הוא בלחוד. ומצאתי במגילת סתרים של ה"ר יונה ז"ל דקרא הכי דייק דעל שלא ברכו בתורה תחילה אבדה הארץ דאם איתא על עזבם את תורתי כפשטא משמע שעזבו את התורה ולא היו עוסקין בה כשנשאל לחכמים ולנביאים למה לא פרשוהו והלא דבר גלוי היה וקל לפרש אלא ודאי עוסקין היו בתורה תמיד ולפיכך היו חכמים ונביאים תמהים על מה אבדה הארץ עד שפרשו הקב"ה בעצמו שהוא יודע מעמקי הלב שלא היו מברכין בתורה תחלה כלומר שלא היתה התורה חשובה בעייניהם כ"כ שיהא ראוי לברך עליה שלא היו עוסקים בה לשמה ומתוך כך היו מזלזלין בברכתה והיינו לא הלכו בה כלומר בכוונתה ולשמה. אלו דברי הרב החסיד ז"ל והם נאים ראויין למי שאמרם: **טעמא דאבוך לא ידענא.** דאמר כביסתן קודמת לחיי אחרים והא מסברא ליתא ולהכי בעי קרא מנלן: **אלא נאו כביסה.** וקרי ליה חייתם: ולענין הלכה קי"ל כרבנן דרחילה וקישוט נדרי עינוי נפש הם ומפר בין לעצמו בין לאחרים דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דמילתא דשמואל משמיה דלוי דלקמן כוותיהו שייכא כדנפרש עלה (ט) בס"ד. ואע"ג דאמר רב הונא (ו) כוליה פירקין ר' יוסי היא לא קי"ל כוותיה. אבל הרמב"ם ז"ל פסק מדרב הונא כרבי יוסי דאין מפר אלא משום נדרים שבינו לבינה: **איבעיא להו לרבי יוסי מהו שיפר משום דברים שבינו לבינה.** ברחילה וקישוט דפליג עלייהו דרבנן מי אמר דדוקא משום עינוי נפש הוא דפליג עלייהו דלא מפר אבל משום דברים שבינו לבינה מודה ר' יוסי דמפר. וא"מ דלרבנן דאמרי עינוי נפש הוי מפר בין לעצמו בין לאחרים ולר' יוסי דוקא לעצמו מפר לאחרים אינו מפר דהא הוא דאיכא בין עינוי נפש ודברים שבינו לבינה כדאמר בריש פרקין: **ת"ש דא"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש.** ואם איתא דלר' יוסי אפי' משום דברים שבינו לבינה אינו מפר ה"ל למימר לא יפר מדקאמר אין אלו נדרי עינוי נפש משמע אבל דברים שבינו לבינה הויין: **רב אדא בר אהבה אמר מפר.** דאיכא קפידא לבעל בהכי: שמת

(א) [גרסת הע"י מדליו מדליס שמהן תוצא תורה], ב) [ל"ל שיסן], ג) [גר' העיון ערך גדל ג' מתגדלין], ד) ב"מ פה. ע"ש, ה) [מיר לה: זבחים קטו: חולין נט. עא. פד.], ו) [מכות עא: ע"ש בתוס' ומנחות מח: ד"ה בתוס' ואיכא דאמרי כו' כתבו דזו מן הסוגיות הסוכות], ז) [ברכות יא:], ח) [דף עט.], ט) [פב.], י) [לקמן פב:],

תורה אור השלם

1. יזל מים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאגג מלכו ותנשא מלכותו:
במדבר כד ז

2. מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי יי אליו ויגדה על מה אבדה הארץ נצתה כמדבר מבלי עבר:
ירמיהו ט יא

3. ויאמר יי על עזבם את תורתי אשר נתתי לפניהם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה:
ירמיהו ט יב

4. והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם:
במדבר לה ג

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה ערבוביתא. כשאינו מסרק. עיין רבינו יונה פ"ג דברכות דף יא ע"ב ד"ה מתניתין רמך ועש"ק:

מוסף רש"י

דבר זה. על מה אבדה הארץ, **נשאל לחכמים.** מי האיש החכם, **ולנביאים.** אשר דבר פי ה' אליו (ב"מ פה:). שאין מברכין בתורה תחלה. כשהיו עוסקין בתורה לא היו מברכין לפניה, קרא יתירא דאשר נתתי לפניהם קא דרש, ברכת אשר נתן לנו תורת אמת ע"ל אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו. ב"מ). שהיא לפניה של דברי תורה וכיון דלא מברכי גלוי דעתייהו שאינה מתנה חשובה להם (שם). **חיה בכלל בהמה.** דכתיב זאת הבהמה אשר תאכלו (דברים יד) ומפרש בתרייה אילו ולאי ויתמוד (ב"ק יז: זבחים קטו:).

פירוש הרא"ש

דאמר שמואל ערבוביתא דרישא. מי שאינו מסרק ראשו ומנקהו מכנים ולכלוך מביא לידי עורון שמאור העיניים יונק משער הראש כדאמרינן בפ"ק דבבא בתרא (ד' טו.) שאלמלא שהיה מניקות מגומא אחת מחשיכות מאור עיניו של אדם: **דמאני.** מי שאינו מכבס בגדיו תמיד מייתי לידי שעמומית מתוך חכון תדיר נעשה משועמם: **דגופא מתיא לידי שיחני וכיבי.** ושעמום יותר רע משיחני וכיבי: **הזהרו בערבוביתא.** כלומר הזהרו בכבוס בגדים ובחפיפת הראש וברחילה למנוע ערבוביתא: **הזהרו בחבורה.** ללמוד תורה ברבים כי מתפקחין זה מזה אבל הלומד יחיד חרב על הבדיס וטועלו: **שלא יאמרו ירושה היא להם.** שלא יאמרו אחרים ירושה היא להם לבני אלו ולא מקליטים אנו אם נתנו ללמוד אי נמי שלא יאמרו בניהם אין אנו צריכין לעסוק בתורה ירושה היא לנו: **שלא יתגדרו על הצבור.** מתוך שהם ואבותיהם לומדי תורה יהיו להשתרר על הצבור: **לפי שאין מברכים בתורה תחלה.** לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר בנו כשבאים ללמוד: **נשאל לחכמים.** דכתיב מי האיש החכם: **לנביאים.** דכתיב ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה גו' את תורתי אשר נתתי לפניהם כלומר ברכה שאיתי לברך לפניהם: **קרא מנא ליה.** דמילתא דתמיהה להם ואי לאו דאית ליה קרא לא שמעינן: **דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם.** כלומר מיס שבאותן להשקות בהמתן וגם לכביסתן בליכא למימר לכל חייתם דאי לא מדמשיב להו אבל בהמתן דמיס הראוין לשתיית בהמה אלא ודאי לכביסה קאמר וקרי ליה חייתם משום דערבוביתא והוי בכלל דזוחי אחיך עמך וי"מ דנפקא ליה מייתורא דכל חייתם: **איבעיא להו לר' יוסי מהו שיפר.** רחילה וקישוט משום דברים שבינו לבינה ויפר לעצמו ולא לאחרים: ת"ש דא"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש. ודייק מדה"ל למימר ר' יוסי אומר לא יפר אלא ודאי ה"ק עינוי נפש לא הוי אלא דברים שבינו לבינה הוי:

תוספות

ערבוביתא דרישא. שאינו מסרק ראשו תמיד מייתי לידי עוירא פירוש לידי סימוי עיניים: **דמאני.** שאינו מכבס בגדיו תמיד מביאו לידי שעמום: **דגופא.** שאינו רוחץ תדיר: **מתיא לידי שיחנא וכיבי.** כלומר כיבי ושעמום קשה מכאב שאין דשאין יש לו רפואה ושעמום אין לו רפואה ומשום הכי אמר רבי יוסי דכביסה קודמת לחייהם אבל רחילה אין בה לער כולי האי: **הזהרו בערבוביתא.** פירוש הזהרו בכביסה: **הזהרו בחבורה.** שתלמדו תורה בחבורה: **ירושה היא להם.** לתלמידי חכמים ואין אנו זקוקין ללומדה: **כדי שלא יתגדרו על הצבור:** שאין מברכין בתורה תחלה. כשהם משכימים ללמוד תורה שאין מברכין לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר: **טעמא דאבוך לא ידענן.** כלומר מה טעם הוא דכביסה היא קודמת לחיי אחרים: **אלא מאי.** לכל חייתם חיותם ממש. והאיכא לער דחפיפותא שמי שאינו רוחץ חופף ומגטער: **לרבי יוסי מהו שיפר.** ברחילה וקישוט משום דברים שבינו לבינה ונפקא מיניה בהא דלא הוי עינוי נפש כדאמר לעיל דדברים שבינו לבינה לעצמו מיפר לאחרים אינו מיפר: **אין אלו נדרי עינוי נפש.** ומדלא קאמר סתם רבי יוסי אומר לא יפר שמע מינה משום עינוי נפש הוא דלא יפר אבל מיפר משום בינו לבינה:

(א) גמ' לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו עד: (ב) שם אמר רב לומר שאין מברכין: (ג) רש"י ד"ה נאמר כמדבר מבלי יושב ר"ג לכאורה יראה שהיה גורם כך מלת יושב במקרא זה וכן תרגם יונתן ב"ע לדליתא כמדבריא מבלי יתיב אבל בספרים שלנו כתוב מבלי עובר ובלשון המפרש אפשר לומר שגם הוא היה גורס מבלי עובר אלא שעל נאמר כמדבר אמר שפי' כמדבר שאין שם יושב כך כל ת"י מתרגם שאין שם יושב ור"ל יושב של ת"ח שאילו ביושב של ע"ה לא היה לו לנביא להזכירו דמאי נפקא ליה מינה אם יש יושב מהם אם לאו ואמ"כ אמר הכתוב עוד דלא מצינא שאין שם יושב אלא אף מבלי עובר כמ"ש קודם זה כי נאמו מבלי איש עובר ולא שמעו קול מקנה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו כל"ל ויושב המפרש אבל התרגום לא יודעתי לייאבו: (ד) ד"ה שאין מברכין וכו' ותלמידי חכמים מתון שהן כל"ל ותיבות בני תלמידי חכמים נמחק: (ה) ד"ה לדידהו וכו' נפש אודו לי דאין אלו נדרי עינוי נפש אלא דבריס:

(ו) גמ' אלא מאי לכל חייתם חיותם ממש. כלומר הזהרו בכבוס בגדים ובחפיפת הראש וברחילה למנוע ערבוביתא: הזהרו בחבורה. ללמוד תורה ברבים כי מתפקחין זה מזה אבל הלומד יחיד חרב על הבדיס וטועלו: **שלא יאמרו ירושה היא להם.** שלא יאמרו אחרים ירושה היא להם לבני אלו ולא מקליטים אנו אם נתנו ללמוד אי נמי שלא יאמרו בניהם אין אנו צריכין לעסוק בתורה ירושה היא לנו: **שלא יתגדרו** על הצבור. מתוך שהם ואבותיהם לומדי תורה יהיו להשתרר על הצבור: **לפי שאין מברכים בתורה תחלה.** לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר בנו כשבאים ללמוד: **נשאל לחכמים.** דכתיב מי האיש החכם: **לנביאים.** דכתיב ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה גו' את תורתי אשר נתתי לפניהם כלומר ברכה שאיתי לברך לפניהם: **קרא מנא ליה.** דמילתא דתמיהה להם ואי לאו דאית ליה קרא לא שמעינן: **דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם** ולרכושם ולכל חייתם. כלומר מיס שבאותן להשקות בהמתן וגם לכביסתן בליכא למימר לכל חייתם דאי לא מדמשיב להו בהדי בהמתן דמיס הראוין לשתיית בהמה אלא ודאי לכביסה קאמר וקרי ליה חייתם משום דערבוביתא והוי בכלל דזוחי אחיך עמך וי"מ דנפקא ליה מייתורא דכל חייתם: **איבעיא** להו לר' יוסי מהו שיפר. רחילה וקישוט משום דברים שבינו לבינה ויפר לעצמו ולא לאחרים: ת"ש דא"ר יוסי אין אלו נדרי עינוי נפש. ודייק מדה"ל למימר ר' יוסי אומר לא יפר אלא ודאי ה"ק עינוי נפש לא הוי אלא דברים שבינו לבינה הוי:

שמא בעפר פיר. בעפר חפירתו שהוא דר בו תמיד שמתוך שהוא רגיל שם אינו נתקל בעפר של אותה גומא. כך זה מתוך שהוא רגיל אינו חושש שמא תקשר לו ניתא אם לא תרתך: **תניא כוותיה דרב אדא בר אהבה כו' שאין בהן עינוי נפש מפר בין אינו לבינה כו'.** מפר בין בינו לבינה כגון דאמרה קונם פירות בעלה עליה ובין בינה לבין אחרים עליה: **קונם שאני עושה לפי אבא וכו'.** מפרש ומזיל דברים שאין בהם עינוי נפש ובינה לבין אחרים [ט] ומפרש לה מקמי בינו לבינה משום דבבינו לבינה איכא פלוגתא דזימנין מפר וזמנין אין צריך להפר: **שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אין יכול להפר.** משום דלא משעבדא ליה. ואע"ג דבפרק אע"פ [י] אסיקנא דכופה ליתן תבן לפני בהמתו התם מיירי בשלא הכניסה לו ארבע שפחות דקיימא לן התם דיושבת בקתדרא ואינה חייבת לו בדברים הללו אפ"ה נדרה שלא אציע לך מטתך וכו' אין צריך להפר משום דקיימא לן התם אפילו הכניסה לו כמה שפחות מחוייבת בהכי לפי שהדברים הללו מצויין לידי קירוב הדעת: **ר"ג אומר יפר.** אע"ג דלא חייל נדרה אפ"ה צריך להפר מדרבנן שלא תקל בנדרים ותעבור על בל יחל והא אסמכתא בעלמא הוא: **דבר אחר לא יחל דברו מלאן להכם שאין מפיר נדרי עלמו.** וכדדרשינן [כ] הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו. וקשה בעיני מאי ד"א דהא ר"ג דאמר יפר משום לתא דבל יחל קאמר ולא מדרשא דקרא ומאי דבר אחר ונראה בעיני דר"ג דאמר יפר דברו קדרים דאפי' מידי דלא מיקרי נדר אלא דבר בעלמא אמר קרא דלא יחל דינהי דלא לקי עליה אפ"ה כיון דאפשר בהפרה בלא הפרה לא יחל והיינו דקאמר דבר אחר ההוא דברו גופיה דדרים ר"ג להכי למידי אחרינא מדרים דחכם אינו מתיר נדרי עצמו ומדברו הוא דמשמע לן הכי: **מאן שמעת ליה דאמר שלא אלכול ושלא אפקום דברים שבינו לבינה הוי ר' יוסי.** דאילו לרבנן משום נדרי עינוי נפש הוא דאמר: **משום שנאמר לא יחל דברו מני ר"ג היא.** דדרים דברו לומר דאפי' מידי שאינו נדר גמור אלא דבר בעלמא אפ"ה לא יחל כדי שלא ינהוג קלות ראש בנדרים גמורים הכא נמי כיון שנהגו איסור בדברים המותרין הוה ליה לגבייהו כדברים האסורים. ומכאן היה אומר ה"ר יהודה הכהן ז"ל שאם נהג אדם שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בזמן מיוחד ושוב רוצה לשתות יין או לאכול בשר באותו הזמן צריך היתר: מתני' בנגעים (פ"ב מ"ה) כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו [ל] ר' יהודה אומר אף לא נגעי קרובין כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ר' יהודה אומר אף לא נדרי אשתו שבינה לבין אחרים: **וגרסי' בירושלמי** (פ"י ה"ח) נדרה אשה ושמע בעלה ולא הפר לה פשיטא שאינו מפר לה לענין הבעל מהו שיפר לה לענין הזקן מה אנן קיימין אי בנדרים שבינו לבינה נדרי עצמו הן אלא כיון קיימין בנדרים שבינה לבין אחרים ולאו ר' יהודה היא תניון בשם ר"י ר' חייא תנא לה בשם חכמים. ופסק הרמב"ן ז"ל כר' יהודה מדתני לה ר' חייא בשם חכמים וכתבתי מזה בפ"ק [פ"ה ה"ד] בש"ד: **ירושלמי** [פ"ה ה"ד] קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם הנאת בני עירי עלי נשאל לזקן שיש שם: **בעא מיניה רבא מרב נחמן תשמיש המטה לרבנן ענוי נפש הוא.** ונפקא מינה דמפר בין לעצמו בין לאחרים או דברים שבינו לבינה הוא ולעצמו מפר לאחרים אינו מפר: **נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישה עליה: **[מ]אמאי הכא נטולה מן היהודים.** דאם איתא דתשמיש ענוי נפש הוי מהניא הפרתו בין לעצמו בין לאחרים: **לרבנן תבעי לך.** משום דנטולה אני מן היהודים ר' יוסי קתני לה ולדידיה ודאי לא הוי ענוי נפש וכדתניא בברייתא דלעיל: **כוליה פירקין ר' יוסי היא.** כולהו

שלא מצינו שועל שמת בעפר פיר תניא כוותיה דרב אדא בר אהבה [מ] דברים שיש בהן עינוי נפש מפר בין בינו לבינה בין בינה לבין אחרים שאין בהן עינוי נפש בינו לבינה מפר בינה לבין אחרים אינו מפר כיצד [נ] אמרה קונם פירות עלי ה"ז יפר [ס] קונם שאיני עושה לפי אבא לפי אחיך לפי אביך לפי אחי ושלא אתן תבן לפני בהמתך ומים לפני בקרך [ע] אין יכול להפר שלא אכחול שלא אפקום ושלא אשמש מטתי [פ] יפר משום דברים שבינו לבינה שלא אציע לך מטתך ושלא אמזוג לך את הכוס ושלא ארחץ לך פניך ידיך ורגליך [צ] אין צריך להפר ר"ג אומר יפר שנא' [ק] לא יחל דברו דבר אחר לא יחל דברו מכאן לחכם [ר] שאין מתיר נדרי עצמו מאן שמעינן דאמר שלא אכחול ושלא אפקום דברים שבינו לבינה הויין ר' יוסי וקתני דמפר משום דברים שבינו לבינה אמר מר ושלא אשמש מטתי יפר משום דברים שבינו לבינה היכי דמי אילימא דאמרה הנאת תשמישי עליך למה לי הפרה [ש] הא משועבדת ליה אלא באומרת הנאת תשמישך עלי וכרב כהנא [ת] דאמר רב כהנא הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו מאן תנא הא [א] דתניא דברים המותרים ואחרים נהגו בהן איסור אי אתה רשאי לנהוג בהם היתר כדי לבטלן [ב] משום שנאמר לא יחל דברו דבר אחר לא יחל דברו מכאן לתלמיד חכם שאין מפר נדרי עצמו מני ר"ג היא בעא מיניה רבא מרב נחמן תשמיש המטה לרבנן עינוי נפש הוא או דברים שבינו לבינה אמר ליה תניתוה [ג] ונטולה אני מן היהודים

ומעבור על לא יחל: **מכאן לחכם שלא יתיר נדרי עצמו.** דדרשינן לא יחל הוא דברו אבל אחרים מוחלין לו: **דברים שהם מותרין.** שיודעים שהם מותרין ולהמיר נהגו בהם איסור צריכין התרה מדרבנן שלא יבאו לזלזל בדברים האסורים ור"ג הוא דממיר לעיל בנדרים המותרין להצריכם הפרה: **תשמיש המטה לרבנן.** כגון שאמרה הנאת תשמישך עלי עינוי נפש הוי ומפר אף לאחרים או דברים שבינו לבינה ומפר דווקא לעצמו אע"ג דגבי יום הכיפורים מקרי עינוי נפש ומייתי ליה מקרא אם תענה את בנותי קרא אסמכתא בעלמא הוא ומדרבנן הוא דאסור ומידי דהוה תענית הסגלה: **נטולה אני מן היהודים.** מופרשת אני מכל היהודים שאסרה הנאת תשמישה עליה:

ופקא מיניה לדינא דלעיל דדברים שבינו לבינה אינו מיפר אלא לעצמו: **נטולה אני מן היהודים.** שאוסרת על עצמה אפילו תשמיש בעלה יפר ותהא נטולה מתשמיש היהודים אחרים אחר שיגרשנה.

ח א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ס:

ט ב מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף ע וסעיף עב:

י ג מיי' שם הל' [ה] ט טוש"ע שם סעיף נט וסעיף סו:

יא ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף עג:

יב ה מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ג:

תורה אור השלם

1. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה: במדבר ל ג

מוסף רש"י

בעפר פיר. בעפר חור שהוא גדל שם, כלומר בדבר שהוא רגיל בו בקי הוא להשמר שאינו מזיקו. פיר כמו פירא לבורות, גומא (כתובות נא:). **קונם שאיני עושה לפי אבא** כו' אין יכול להפר. דלא הוי לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה (לקמן פה:). **שלא אפקום.** פוקקם, מענבת סרק על פניה (כתובות ד: וכעי"ז שבת סד:) יש מרבותי אומרים מתקנת שערה במסרק או בידיה, ויש שמפרשים טחה כמין בצק על פניה וכשמיטלו מאליה הבשר (שבת צד:). **הנאת תשמישי עליך.** אשה האומרת קונם תשמישי עליך, כופה ומשמשתו. דלאו כל כמינה לאסור נפשה עליו דהיא משועבדת לו להנאתו (לעיל טו: וכעי"ז כתובות נא:). **הנאת תשמישך עלי.** אמרה קונם הנאת תשמישך עלי, שאוסרת הנאה שיש לה מתשמישו על עצמה, אסור. לשמשה וצריך להפר לה, לפי שאין מאכילין כו'. והנאת תשמישו אסורה עליה (לעיל טו:).

תוספות

בעפר פיר. ווטריקון עפר פיל כגון פירא דטווי (כתובות דף עט.) והכי קאמר לא יפר שכבר לא תתנהג עליו: **שלא אתן** תבן לפני בהמתך ולפני בקרך אינו יכול להפר. דלא הוי דברים שבינו לבינה דלא משעבדא ליה ותימה דבפרק אע"פ אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו ותירץ ריצב"א דהתם מיירי שלא הכניסה לו שפחות והכא מיירי דהכניסה לו תמש שפחות דקאמר התם דיושבת בקתדרי דיקא נמי דקתני שלא אמזוג כוסך דלהכי כופה אותה אפילו אם הכניסה לו מאה שפחות ולא תנא שלא אניח דהא לא משעבדא ליה כיון דהכניסה לו מאה שפחות: **רבן גמליאל** אומר יפר **שנאמר לא** יחל דברו. כלומר אף על גב דמשעבדא ליה צריך הפרה מדרבנן שלא תקל בנדרים ותעבור על לא יחל: **למה לי הפרה.** הא משעבדא לבעל: **מאן תנא דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה רשאי לנהוג בהם היתר לבטלם רבן גמליאל.** דאמר לעיל צריך להפר מדרבנן ואף על גב דמשעבדא ליה ולא חייל נדרה אפ"ה צריך הפרה שלא תבא לעבור בכאיסור דלא יחל: **תשמיש לרבנן עינוי נפש הוי.** כמו דיחול ופירכוס אי דברים שבינו לבינה הוי

מ) [תוספתא פ"ז], **נ)** לקמן פה., **ג)** לעיל טו:, **ד)** ג"ז שם וכתובות עח:, **ה)** לעיל טו. פסחים נ: [מגילה ה:], **ו)** לקמן [פד.] נ:, **ז)** [לף עט.], **ח)** נ"מ אע"ג, **ט)** נ"ל מפרש, **י)** [כתובות סח.], **כ)** [ברכות לב. תוגיגה י.], **ל)** [נ"ל רבי מאיר], **מ)** [לעיל דף מ: ד"ה שמען], **נ)** [מכאן שייך לדף שלח"ז],

הגהות הב"ח

(א) גמ' היתר כדי לבטלן מני רבן גמליאל היא דתניא ר"ג אומר יפר משום שנאמר לא יחל וכו' נדרי עצמו בעל מיירי כל"ל: **(ב)** רש"י ד"ה שלא מינו וכו' הואיל שהוא: **(ג)** ד"ה שלא אשמש מטתך דאמרה הנאת תשמישך עלי כדמפרש לקמן הס"ד ואפ"כ מ"ה שלא אציע וכו' בהני מלאכות דאורייתא ולאו כל כמינה לאפקועי שיעבודא דבעל מינה הס"ד ואפ"כ מ"ה רבן גמליאל אומר יפר וכו' לא יחל דברו והיינו כרב אדא כל"ל: **(ד)** ד"ה דברים וכו' מני רבן גמליאל היא דאמר:

פירוש הרא"ש

לא מצינו שועל שמת בעפר פיר שלו. עפר הגומא שהוא גדל בו אינו מזיק לו כיון שהורגל. פיל כמו (כתובות עט.) פירא לבורי וכן זה הפיס נמי אם אין אשתו רוחצת ומתקשטת ומעבדת שער של אותו מקום כיון שהורגל בו אינו מזיק לו: **שלא אתן תבן לפני בקרך ולפני בהמתך כו'.** והא דאמרי' בפרק אף על פי (שם קא.): שאינו כופה ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן לפני בקרו הכא מיירי כשהכניסה לו ד' שפחות דיושבת בקתדרא וכן מוכיח סיפא דקתני שלא אציע לך המטה כו' אין צריך להפר ולא קתני שלא אניח את בגד משום דאייר כשהכניסה לו ד' שפחות דאינה מחוייבת להניח אבל אלו מלאכות היא מחוייבת כדקתני התם אע"פ שאמרו יושבת בקתדרא אבל מצעת לו המטה ומחוגת לו את הכוס ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו: **ר"ג אומר יפר משום לא יחל דברו.** כלומר אע"ג דמשועבדת לו ולא חל הנדר יפר שלא תבא לזלזל בנדר גמור

ס) לקמן פא., **ע)** לעיל לב., **פ)** [ב"מ לא.], **צ)** [ב"מ לא.], **ק)** [מגילה ד:], **ר)** [לקמן פד.], **ש)** [לקמן פה.], **ת)** [לקמן לא.], **א)** [לקמן לא.], **ב)** [לקמן לא.], **ג)** [לקמן לא.], **ד)** [לקמן לא.], **ה)** [לקמן לא.], **ו)** [לקמן לא.], **ז)** [לקמן לא.], **ח)** [לקמן לא.], **ט)** [לקמן לא.], **י)** [לקמן לא.], **כ)** [לקמן לא.], **ל)** [לקמן לא.], **מ)** [לקמן לא.], **נ)** [לקמן לא.], **ס)** [לקמן לא.], **ע)** [לקמן לא.], **פ)** [לקמן לא.], **צ)** [לקמן לא.], **ק)** [לקמן לא.], **ר)** [לקמן לא.], **ש)** [לקמן לא

יפר חלקו. שתהא מותרת לו: והתא נטולה מן היהודים. לכשתתגרש שתהא אסורה לעלמא: **ואמאי תהא נטולה מן היהודים.** כשמגרשה והאמר לעיל(ו) דברים שיש בהן עינוי נפש מפר בין לעצמו בין לאחרים אלא מדקתני ותהא נטולה מן היהודים דאינו יכול להפר ש"מ משום דדברים שבינו לבינה הויין: **לרבנן תבעי לך.** מי עינוי נפש הוא מי דברים שבינו לבינה דמהכא ליכא למשמע מינה מידי אלייביהו: **משום דנטולה אני מן היהודים רבי יוסי קתני לה דאמר רב הונא כוליה פירקין.** כולהו סתמי דמתניתין ר' יוסי תני להו: **ממאי מדקתני ר' יוסי אומר אין אנו וכו' למה לי תו למיתני הרי זה יפר דברי ר' יוסי.** דלא צריך דהא אכתי ליכא מאן דפליג ש"מ דמכאן ואילך הויין כולהו סתמי כרבי יוסי: **כל נדרים.** של עינוי נפש: **חוץ מן הנאתי על פלוני שאינו מפר.** דלא הוי לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה: **אבל אמרה הנאת פלוני עלי.** שלא אהנה ממנו יפר דהוי ליה נדרי עינוי נפש: **פירות מדינה זו עלי.** היינו דומיא דהנאת פלוני עלי וקתני יביא לה ממדינה אחרת דאין יכול להפר: **אמר רב יוסף.** כי קתני יביא לה ממדינה אחרת דאמרה פירות מדינה זו שתביא מן השוק עלי אבל מה שמביאין לה אחרים או היא עצמה יכולה ליהנות מהן הלכך לא יפר דלא הוי עינוי כלל דלא אסרה לגמרי פירות המדינה עליה אלא אותן שיביא לה הוא אבל הנאת(ח) פירות עלי דקאסרה על נפשה לגמרי בין ע"י עצמו בין ע"י אחרים התם הוי עינוי הלכך יפר: **פירות חנווני.** היינו דומיא דהנאת פלוני עלי וקתני לא יפר: **הכא נמי כו'(ט) והא מדקתני סיפא אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו.** שהבעל אינו רגיל ליקח אלא מאותו חנווני ולא מאחר לפי שאינו מאמינו וזה אינו מאמין אלא לבעל ולא לשלוחו: **הרי זה יפר.** (י) ויביא לה. ומדהכי רישא דקא אתיא איהי תו לא אפשר לאוקומה שתביא אתה דאם איתא דקא מייתי הוא מיתוקמא כשתביא והדר קושיין לדוכתה: **אלא.** לעולם ודאי כדקאמרת רישא דקא מייתא היא ואפי' הכי לא קשיא ליה לשמואל דמתני' ר' יוסי היא: (כ) **ומאי אינו יכול להפר דקתני.** (ד) ואע"ג דקאמר פירות מדינה זו ופירות חנווני זה סתם לאו למשמע דאינו יכול להפר לגמרי אלא לעינוי נפש קאמר אבל מפר משום דברים שבינו לבינה שאפשר לעצמו ולא לאחרים. והא דאמר שמואל משמיה דלוי דהנאת פלוני עלי מפר בין לעצמו בין לאחרים רבנן היא דעינוי נפש הוי: ר"ל אלא (ס) הא דקתני סיפא אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו שהחנווני מהנהו לבעל בחנם הוי רישא דקתני פירות חנווני זה עלי כגון דקא מייתא היא כלומר דאורחיה דחנווני למיתב ליה בחנם ומאי איכא בין בבא דרישא לבבא דסיפא אלא בבא דסיפא הוי מן חנווני כדקתני אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו ובבא דרישא לא רמיא פרנסתו עליוה אלא זימנא הוי דקא יהיב ליה מפירותיו וקאמר דאינו יכול להפר ואע"ג דהוי כמאן דאמר הנאת פלוני עלי והוי תיובתא דשמואל דאמר הנאת פלוני עלי מפר. והא דקא מייתא איהי לאו דוקא דהוא הדין דקמייתי בעל אלא איידי דסיפא נקט בשל בעל נקט ברישא בדידה וקאמר כגון דאתיא איהי: **אלא רישא.** דקתני פירות חנווני זה עלי רבי יוסי היא כדקאמר לעיל: כולה מדסיפא ע"כ בשאי אפשר לה ליהנות מאותן פירות אלא ע"י בעל כגון שאין החנווני רוצה להקיפה ע"י אחר אלא לו ובכה"ג אי אפשר לה ליהנות מן הפירות אלא אם תעבור על נדרה וע"כ לדידך דמוקמת ליה בדאמרה ליה שתביא אתה בכי ה"ג עסקינן דאי לא אמאי יפר רישא נמי דקא מייתא איהי דרישא נמי ע"כ דומיא דסיפא היא בשאי אפשר לה ליהנות אלא באיסור כגון שנדרה הנאת פירותיו ואפי' תקנם היא בעצמה. וכל הנסתאות עולות לטעם אחד אלא דנסתא קמייתא מיתורא טפי: **אלא רישא אין יכול להפר ודקמייתא היא.** כלומר אין ודאי קושטא קאמרת דרישא מיתוקמא בשאסרה עליה פירותיו של אותו חנווני אפי' כשתביאם היא ומיהו לא קשיא לשמואל דמתני' כולה ר' יוסי היא ולר' יוסי אין הכי נמי דאינו יכול להפר משום נדרי עינוי נפש ושמואל דאמר מפר סתמא ואפילו משום עינוי נפש משמע כרבנן ס"ל. והאי דהיתר [נפלוג] ועיתני בפירות דאי אפשר בהן הנאה דהיתר כגון שאמרה כל פירות שיוצאו מאותה מדינה יפר והכי משמעות הלשון מדסיפא דמייתי בעל באיסור רישא דמייתי איהי באיסור ולתנא החליף הלשון וה"ה דאסיפא גרידא בלא רישא מצי לאותויי כיון דבסיפא אי אפשר על ידי הנאת אחרים מאי איריא אין פרנסתו אלא ממנו כי נמי מתפרנס מאחרים יפר לשמואל אלא רישא דמייתי איהי באיסור כלומר שנדרה פירות מדינה לגמרי בין יביאם בעל בין יביאם אחר:

מסורת הש"ס

ו) [דף עט:], ז) [שיך לע"ב],

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה אמר רב יוסף וכו' אבל הנאת פלוני עלי דקאסרה על נפשה: (ט) ד"ה פירות וכו' הכא נמי כו' הס"ד: (י) ד"ה הרי זה יפר ויביא לה ואי אמרת שתביא אתה כו' ומדהכי סיפא דקא מתיא איהי תו לא אפשר לאוקומה רישא שתביא אתה והדדא קושיין לדוכתיה כל"ל ותיבות דאם איתא דקא מייתי הוא מתוקמא כשתביא נמחק: (ד) ד"ה אלא לעולם וכו' דאע"ג דקאמר פירות וכו' סתם לאו למימרא דאינו יכול להפר לגמרי אלא לעינוי נפש קאמר דאינו מפר משום עינוי נפש אבל מפר משום דברים שבינו לבינה שמפר לעצמו ולא כל"ל והד"ל: (כ) בא"ד נ"מ אלא כיון דהא דקתני וכו' בחנם הוי ריש נמי דקתני וכו' למיתב ליה בחנם ולא איכא בין בבא דרישא לבבא דסיפא אלא דבבא דסיפא הוי פרנסתו מן חנווני תדיר כדקתני אם לא וכו' אלא לדימנין הוי דקא יהיב ליה וכו' והא דקאמר מייתא איהי:

פירוש הרא"ש

ר' יוסי קתני לה. כדמפרש דכוליה פירקין ר' יוסי היא ולדידיה הוי דברים שבינו לבינה כמו קישוט ומחילה ולרבנן קא מיבעי ליה דסברי דקישוט ומחילה הוי עינוי נפש מאי סברי להו בשמעתא: כל נדרים בעל מפר לאשתו. פירוש כל נדרים של עינוי נפש מפר הפרה גמורה: אבל הנאת פלוני עלי מפר. דהוי עינוי נפש אמת תלטרך ממנו: תנן פירות מדינה זו עלי יביא ממדינה אחרת. אלמא אפי' הנאת מדינה לא תסיב עינוי נפש דיכולה להביא ממדינה אחרת כ"ש הנאת פלוני יחיד: דקאמרה שתביא. דלא אסרה עליה אלא שהבעל מביא לה אבל היא או אחר יכולין להביא אבל פירות העולם אע"ג דאמרה שתביא הוי עינוי נפש כיון דאי אפשר לה ליהנות משום פירי שיביא הבעל וה"ה דמאי דמתני יביא לה אחר מאותה מדינה אלא לרבותא קאמר אפי' אין לה אחר להביא אפשר שהבעל יביא לה ממדינה אחרת: ומדסיפא דקמייתי בעל הוי רישא דקא מייתא איהי. כלומר לפי מאי דמוקמת רישא דאינו מפר משום דאפשר בהנאת אחרים וע"כ סיפא דמפר משום דאי אפשר בהנאת אחרים דכיון דהתנווני עומן לה בהקפה לא יתנם אלא ליד הבעל

יפר חלקו ומשמשתו ותהא נטולה מן היהודים ואי אמרת נדר ענוי נפש הוי אמאי תהא נטולה מן היהודים ש"מ דברים שבינו לבינה הויין לרבנן תבעי לך משום דנטולה אני מן היהודים ר' יוסי קתני לה דאמר רב הונא כוליה פירקין רבי יוסי היא ממאי כיון דקתני ר' יוסי אומר אין אלו נדרי עינוי נפש למה ליה תו למיתנא הרי זה יפר דברי רבי יוסי שמע מינה מכאן ואילך רבי יוסי היא אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מפר לאשתו. והוא דהוו נדרי עינוי נפש: חוץ מהנאתי על פלוני. דהא לא הוי לה עינוי נפש: אבל הנאת פלוני עלי מפר. דכיון דאית בה עינוי נפש אע"פ שלא נדרה אלא מאחר יפר: יביא ממדינה אחרת. אבל פירות אותה מדינה מיתסרי עלה ואינו יכול להפר וכ"ש באומרת הנאת פלוני עלי שאינו יכול להפר: דקאמרה שתביא אתה. כגון דקאמרה פירות מדינה זו עלי אם תביאם אתה אבל כשיביאם אחר לא אסרתם עליה וכיון דיש לה תקנה באותן פירות של אותה מדינה ע"י אחר לא דמי להנאת פלוני עלי דלית לה תקנה ליהנות מאותו פלוני. וכ"ת א"כ הוה ליה למיתני יביא לה אחר מפירות אותה מדינה איכא למימר דמש"ה קתני יביא לה ממדינ' אחר' משום שאם לא היתה לה תקנה ע"י בעל אע"ג דלית לה תקנתא ע"י אחר מפר דהא רישא דאמרה קונם פירות עולם עלי דקתני הרי זה יפר באמרה שתביא אתה מתוקמא דומיא דסיפא ואפ"ה אע"ג דלית לה תקנתא ע"י אחר כיון דלית לה תקנתא ע"י בעל דקתני הרי זה יפר משום דה"ל כאומרת הנאת פלוני עלי ומש"ה קתני סיפא יביא לה ממדינה אחרת לומר דטעמא דמלי מפר ברישא ליתיה בסיפא דאילו רישא משום דלית לה תקנה ע"י בעל מלי מפר אבל בסיפא כיון דלית לה תקנה ע"י בעל לא יפר: **אא שמע מסיפא וכו' ה"נ דאמרה ליה שתביא אתה.** ומש"ה כיון דאפשר לה לאתהנויי מפירות ההוא חנווני גופיה ע"י אחר ואיהו נמי מלי מייתי לה מדוכתא אחרינא אין יכול להפר: **ואי אמרת דאמרה ליה שתביא אתה אמאי יפר הא מלי לאתהנויי מההוא חנווני ע"י אחר אלא מדסיפא דקא מייתא היא הוי רישא נמי דקא מייתא היא** כך היא עיקר הגירסא. וה"פ מדסיפא דקתני הרי זה יפר מתוקמא ע"כ שאסרה עליה פירותיו אפי' היכא דקמייתא היא דאי לא אסרינהו עילוה אלא היכא דקמייתי להו בעל אמאי יפר אלא ודאי בכל ענין אסרה על עצמה רישא נמי דקתני פירות חנווני זה עלי אין יכול להפר בההוא גוונא נמי מתוקמא ואפ"ה קתני אין יכול להפר דהא איכא מידי בין רישא לסיפא אלא דברישא מיירי שלא היתה פרנסתו ממנו בלבד וסיפא קתני אם לא היתה פרנסתו אלא ממנו. ואיכא נסחי דגרסי אלא מדסיפא דלא מייתי בעל הוי רישא דקא מייתא היא והכל הולך לטעם אחד דה"ק מדסיפא ע"כ מיירי דמתסרא אע"ג דלא מייתי להו להנהו פירות בעל רישא נמי מיירי בההוא גוונא גופיה דאע"ג דמייתי להו היא גופה מתסרו עלה. ואיכא תו נסחי אחרינא דגרסי מדסיפא דקא מייתי בעל הוי רישא דקא מייתי איהי וה"פ מדסיפא ע"כ בשאי אפשר לה ליהנות מאותן פירות אלא ע"י בעל כגון שאין החנווני רוצה להקיפה ע"י אחר אלא לו ובכה"ג אי אפשר לה ליהנות מן הפירות אלא אם תעבור על נדרה וע"כ לדידך דמוקמת ליה בדאמרה ליה שתביא אתה בכי ה"ג עסקינן דאי לא אמאי יפר רישא נמי דקא מייתא איהי דרישא נמי ע"כ דומיא דסיפא היא בשאי אפשר לה ליהנות אלא באיסור כגון שנדרה הנאת פירותיו ואפי' תקנם היא בעצמה. וכל הנסתאות עולות לטעם אחד אלא דנסחא קמייתא מיתורא טפי: **אלא רישא אין יכול להפר ודקמייתא היא.** כלומר אין ודאי קושטא קאמרת דרישא מיתוקמא בשאסרה עליה פירותיו של אותו חנווני אפי' כשתביאם היא ומיהו לא קשיא לשמואל דמתני' כולה ר' יוסי היא ולר' יוסי אין הכי נמי דאינו יכול להפר משום נדרי עינוי נפש ושמואל דאמר מפר סתמא ואפילו משום עינוי נפש משמע כרבנן ס"ל. והאי

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ו [נב ג] סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף סו:
יד ב מיי' שם טוש"ע שם סעי' נה ועיין בכ"מ:

תוספות

שמע מינה דברים שבינו לבינה הוי. דאי עינוי נפש הוה מיפר אף לאחרים: (ואבתי) לרבנן תבעי לך. ומתניתין דנטולה אני מן היהודים רבי יוסי קתני לה דלדידיה פסיקא דדברים שבינו לבינה הוו כדאמר לעיל: כוליה פרקין רבי יוסי. כל סתמות השנויות בפירקין ממילא דרבי יוסי קתני להו: למה לי תו למתני הרי זה יפר דברי רבי יוסי ש"מ מכאן ואילך רבי יוסי היא: כל נדרים של עינוי נפש חוץ מהנאתי על פלוני דלא הוי עינוי נפש אבל הנאת פלוני עלי מיפר דהוי עינוי נפש: תנן פירות מדינה עלי יביא כו'. ואינו יכול להפר ואמאי והא לא גרע מהנאת פלוני עלי: דאמרה ליה שתביא אתה. כלומר מתניתין מיירי דלא נדרה אלא מאותם שיביא הבעל דכיון דאיכא תקנה בהנאת אחרים ליכא עינוי דאפשר שאחרים יקנו ויתנו לה אבל שמואל מיירי שנדרה מפלוני לגמרי דהוא הדין דבמתניתין מצי למימר תקנה לאחרים שיטולו לקוח לה אף מאותה העיר אלא שמעינן רבותא דאף על ידי בעלה יכולה ליהנות על ידי פירות מדינה אחרת ולא הוי כנולדת הנאה מבעלה ורישא דאמרה קונם פירות העולם אע"ג דאמרה שתביא אתה בפירות מדינה כיון דאינה יכולה ליהנות מבעלה משום מקום הוי עינוי נפש: ת"ש מסיפא פירות חנווני זה אינו יכול להפר. ואמאי ליהוי כהנאת פלוני עלי: ה"נ שתביא אתה דהוי כהנאת אחרים: אם היתה פרנסתו כו'. ומדסיפא דמייתי בעל [דקתני] אם לא היה פרנסתו אלא ממנו פי' ולפי מאי דמוקמת פירות חנווני דאינו מיפר משום דאפשר בהנאת אחרים הך סיפא דקתני יפר ע"כ [בדאי] אפשר [אלא] על ידי הנאת הבעל שאין החנווני מקיף כ"א לבעל וגופיה ולא ימכרם לאחר ומדסיפא דמייתי בעל רישא דמייתי איהי פי' מדסיפא דאי אפשר להביא הפירות אלא באיסור על ידי בעל רישא נמי פירות מדינה עלי מייתי בהנאת בין יביאם בעל בין יביאם אחר ואיכא בהו אלא הנאה דאיסור וקתני אינו מיפר וקשיא לשמואל דמוקי לה כשתביא אתה ועל כרחך לא מייתי הכי דאם כן אמאי מפליג בזה הענין דאם אין פרנסתו אלא ממנו דמייתי דאיכא הנאה

יג) [נדרים הל' ו] [נ"ב ג] סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף סו:
יד) מיי' פי"ב שם טוש"ע שם סעי' נה ועיין בכ"מ:

מז א מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ו' וסמ"ע י"ד סימן רלד סעיף סג:
מז ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' יט סמג לאוין רמב:

והאי דאלטריך למימר הכא דאמר רב הונא כוליה פירקא רבי יוסי היא לאו משום הא מתניתין גופא דבהא הא מסיים בה דברי ר' יוסי אלא משום דחש הש"ס דילמא הוה פריך ליה מאידך מתניתין דקתני [פג.:] קונם שאני נהנית לבריות אינו יכול להפר וסתמא קתני ולא מפרש בה דברי ר' יוסי להכי הקדים ואמר ליה דכוליה פרקין ר' יוסי היא וליכא למיפרך מינה כלל דשמואל דאמר כרבנן. והאי דאלטרכינן נמי לאורוכי ולמימר ומאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש אבל מפר משום דברי' שבינו לבינה אע"ג דלפרוקה לשמואל לא הוה מצטריך לן אלא למימר דהא מני ר' יוסי היא ושמואל דאמר כרבנן היינו טעמא משום דאם איתא דלר' יוסי לא מצי מפר אפי' משום דברים שבינו לבינה ליכא למימר דליהוי לרבנן נדר שיש בו עינוי נפש דהא ארחץ ולא ארחץ דלרבנן הוי עינוי נפש לרבי יוסי הוי דברים שבינו לבינה משום הכי אמרי' דלר' יוסי נמי דברים שבינו לבינה הויין הלכך שפיר מצינן למימר דלרבנן מפר משום עינוי נפש: וכיון דאסיקנא דשמואל דאמר כרבנן נקטינן כותייהו ואע"ג דכוליה פרקין רבי יוסי היא לאו סתמי ניהו דכיון דקתני תנא דברי ר' יוסי יתירא הוה ליה כאילו תנן בהדיא בכולהו מתניתין אמר ר' יוסי וכן דעת הרמב"ן ז"ל וכבר כתבתי זה למעלה (דף פפ.). אבל אחרים אומרים דלמסקנא שמואל כר' יוסי מתוקמא והכי קאמר מתני' רבי יוסי היא ומאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש אבל משום דברים שבינו לבינה מפר ושמואל נמי משום דברים שבינו לבינה אומר דמפר וכרבי יוסי. ולא נהירא דאם כן לא הוי לן למימר מתני' ר' יוסי היא דאמר רב הונא כוליה פירקין ר' יוסי דכיון דאמרי' דמתניתין דקתני לא יפר משום נדרי עינוי נפש קאמר ושמואל דאמר מיפר משום דברים שבינו לבינה בהכי סגי לן לפרוקה לדשמואל ומאי איכפת לן תו מתניתין מני אלא ודאי כדאמרן: **אמר רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי כברות.** כגון דאמרה אלו עלי באחת מתענה שהיא פת נקיה ובאחת אין מתענה שהיא פת קיבר מתוך שהוא מפר למתענה מפני שיש בה עינוי נפש מפר לשאין מתענה אע"פ שאין בה עינוי נפש דכיון דשתיהן דבר אכילה מפר לשאין מתענה בגררא דמתענה ואפי' הפר סתם כל הנדר מופר: **ורב אסי אמר רבי יוחנן מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה.** משום דלית ליה הך גררא הלכך אפי' הפר בפירוש למתענה ואין מתענה אינו מופר לשאין מתענה כך פירשו רבותי ולא ראיתי לאחד מהם בגררא דשמואל טעם למה. ונראה בעיני דשמואל ורבי יוחנן בהכי פליגי משום דקרא כתיב [במדבר ל] ואישה יפרנו ומפקינן מהאי קרא לקמן (דף פז.). דלריך הבעל שיפר כל הנדר דיפרנו כוליה משמע ואם הפר מקצתו אפי' מה שהפר אינו מופר שכך היא עיקר הגירסא בההיא שמעתא דלקמן וכמו שנכתוב עליה בסייעתא דשמיא משום הכי קאמר דכיון שנדרה משתי ככרות [ד] הרי נדר אחד וא"א לו להפר לחצאין דיפרנו כתיב משום הכי מתוך שהוא ריך להפר ויכול להפר למתענה משום עינוי נפש מפר ג"כ לשאין מתענה דאי אמרת לא מצי מיפר נמצא שאף הפרתו למתענה אינו כלום וכיון דרחמנא יהיב ליה רשותא להפר נדרים שיש בהן עינוי נפש על כרחיך מפר אף בשאין מתענה דמתענה בשאין מתענה תליא ואי אמרת לא מצי מפר איכא עינוי נפש ורב אסי אמר ר' יוחנן מפר למתענה ואין מפר למה שאין מתענה דסבירא ליה דנהי דיפרנו אמר רחמנא דמשמע כוליה ולא פליגה היינו לומר שצריך להפר כל הנדר שהוא יכול להפר דיפרנו דקרא אענוי נפש קאי הילכך כל שהפר כל מה שיש בו עינוי נפש בהכי סגי ויפרנו קרינן ביה ומשום הכי מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה. וכי תימא א"כ דסבירא ליה לשמואל דיפרנו אכוליה נדר קאי ואפי' לההוא פלגא דליתיה מהנהו גווני דמלי בעל מפר וכדכתיבנא תקשי ליה מתניתין דתנן (לקמן 5:) נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים ואמאי ניחא כיון דיפרנו אמר רחמנא מתוך שמפר חלקו מפר נמי חלק היהודים דבלאו הכי לא אפשר איכא למימר דאפשר דסבירא ליה לשמואל דיפרנו דמשמע כוליה ולא פליגה בעינוי נפש בלחוד הוא דכתיב ולא אשכחן ליה בדברים שבינו לבינה ובמתניתין דלקמן ובברייתא דמייתי עלה בגמרא בנדרי עינוי נפש נקיט לה ולא בדברים שבינו לבינה ומילתא דשייכא בטעמא היא בנדרי עינוי נפש משום קפידא דילה הוא דמצי מפר דעינויא גבה היא ומשום הכי אינו בדין שיפר לאחאין דהא מעני לה טפי אבל דברים שבינו לבינה משום קפידא דבעל הוא הלכך במאי דלא קפיד לא קפיד ובמאי דקפיד שרי וזיל אדנפשיה. כן נראה בעיני: **איסיביה האשה שנדרה בנזיר וכו'** הרי

ומתני' רבי יוסי היא דאמר רב הונא כוליה פרקין ר' יוסי היא ומאי אין יכול להפר משום עינוי נפש אבל מפר נדרים שבינו לבינה: אמר רב יהודה אמר שמואל נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה ובאחת משתי ככרות שהוא מפר למתענה מפר לשאינו מתענה ורב אסי אמר ר' יוחנן [א]מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה ואיכא דאמרי בעא מיניה רב אסי מרבי יוחנן נדרה משתי ככרות באחת מתענה ובאחת אין מתענה מהו א"ל מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה איתיביה [ב]האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין ומטמאה למתים הרי

כוליה פירקא ר' יוסי קתני לה. ואנא נמי הכי קא אמינא דכי אמרה הנאת פלוני עלי (ג) מפר לעצמו אבל לא לאחרים כשאר דברים שבינו לבינה אבל לרבנן (אינו) יכול: **באחת מתענה ובאחת אין מתענה.** שאם לא תאכל האחת תהא רעיבה ואיכא עינוי ואם תאכל האחת תהא שבעה ושוב אין צריכה לשניה ולית בה בשניה משום עינוי: **מאוך שמפר לאותה שמתענה.** לפי שהוא עינוי נפש: **מפר נמי לשאין מתענה.** דבאותה הפרה שהפר למתענה עלתה הפרה נמי לאותה שאינה מתענה ומותרת בשניהן הואיל ונדרה ביחד. ולית דמפרשי באחת מתענה שהאחת פת נקיה וטובה ואם אינה אוכלת ממנה איכא עינוי ובאחת אינה מתענה שהיא פת סובין ואינה חושש ממנה ואיכא עינוי אם לא תאכלנה אפי' הכי מותרת כשמפר למתענה: **ואין מפר לשאינה מתענה.** דאינו מופר בהפרת האחרת. ויחזור ויפר לה אי אפשר לפי שאינן לא נדרי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה אי נמי למ"ד כל כי האי גוונא הוי דברים שבינו לבינה. ואי קשיא הא קי"ל (ג) נדר שהותר מקצתו הותר כולו הני מילי (ד) בהפרת חכם דעדיפא אבל בהפרת בעל לא אמרינן הכי: הפר

מוקף רש"י

באחת מתענה. כלומר יש לה לער ועינוי נפש שהיא פת יפה, ובאחת אין מתענה. אין לה לער ועינוי נפש, שהיא פת קיבר (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

ומדסיפא דאי אפשר להביא הפירות אלא בהבאת איסור דהיינו על ידי הבעל דישא נמי מייירי שא"א אלא בהבאת איסור כגון דאסרה עליה אפילו דמתניא אינה דאי לא תימא הכי נפלוג בדדייה אפי' אין פרנסתו ממנו בין אמרה שתביא בין אמרה כל הבאות אלא ודאי ריש"א נמי אייירי דאסרה עליה כל מי שיביאם ואפי' הכי קתני אין יכול להפר וקשיא לשמואל ומשני דמתניתין ר' יוסי היא דמתניתי בהפרה אבל לרבנן מפר ושמואל דאמר כרבנן: **דאמר רב הונא** [פירקין] **רבי יוסי היא.** הא לא הוי צריך דבהדיא קתני אהך דברי ר' יוסי אלא משום דקשיא נמי לשמואל מהך דקתני קונם שאני נהנה לבריות לא יפר וצריך לשנויי ר' יוסי היא דכוליה פרקין רבי יוסי קתני לה: **מאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש.** שויא אחריא הוא ואפי' כרבי יוסי נמי אמרת אינה ומפר הוא משום דברים שבינו לבינה ושמואל נמי מפר משום דברים שבינו לבינה קאמר. וכיונא בזה פירש"י בפרק שמואל (ב"מ דף קא. ד"ה יש קנין) ומקבל לאו כחוכר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כולה פירקא וכו' פלוני עלי לר' יוסי מפר לעצמו וכו' אבל לרבנן יכול להפר אפילו לאחרים כשאר עינוי נפש כל"ל ותיבת אינו נמחק והד"מ:

מוסף רש"י

באחת מתענה. כלומר יש לה לער ועינוי נפש שהיא פת יפה, ובאחת אין מתענה. אין לה לער ועינוי נפש, שהיא פת קיבר (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

ומדסיפא דאי אפשר להביא הפירות אלא בהבאת איסור דהיינו על ידי הבעל דישא נמי מייירי שא"א אלא בהבאת איסור כגון דאסרה עליה אפילו דמתניא אינה דאי לא תימא הכי נפלוג בדדייה אפי' אין פרנסתו ממנו בין אמרה שתביא בין אמרה כל הבאות אלא ודאי ריש"א נמי אייירי דאסרה עליה כל מי שיביאם ואפי' הכי קתני אין יכול להפר וקשיא לשמואל ומשני דמתניתין ר' יוסי היא דמתניתי בהפרה אבל לרבנן מפר ושמואל דאמר כרבנן: **דאמר רב הונא** [פירקין] **רבי יוסי היא.** הא לא הוי צריך דבהדיא קתני אהך דברי ר' יוסי אלא משום דקשיא נמי לשמואל מהך דקתני קונם שאני נהנה לבריות לא יפר וצריך לשנויי ר' יוסי היא דכוליה פרקין רבי יוסי קתני לה: **מאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש.** שויא אחריא הוא ואפי' כרבי יוסי נמי אמרת אינה ומפר הוא משום דברים שבינו לבינה ושמואל נמי מפר משום דברים שבינו לבינה קאמר. וכיונא בזה פירש"י בפרק שמואל (ב"מ דף קא. ד"ה יש קנין) ומקבל לאו כחוכר

(ב) מיר כח: כג., ג) [לעיל סו.], ג) [ל"ל בהתכת], ד) ל"ל הרי הן. יעב"ץ,

הגהות הב"ח

(ג) רש"י ד"ה כולה פירקא וכו' פלוני עלי לר' יוסי מפר לעצמו וכו' אבל לרבנן יכול להפר אפילו לאחרים כשאר עינוי נפש כל"ל ותיבת אינו נמחק והד"מ:

מוסף רש"י

באחת מתענה. כלומר יש לה לער ועינוי נפש שהיא פת יפה, ובאחת אין מתענה. אין לה לער ועינוי נפש, שהיא פת קיבר (ראמ"ה בשמו).

פירוש הרא"ש

ומדסיפא דאי אפשר להביא הפירות אלא בהבאת איסור דהיינו על ידי הבעל דישא נמי מייירי שא"א אלא בהבאת איסור כגון דאסרה עליה אפילו דמתניא אינה דאי לא תימא הכי נפלוג בדדייה אפי' אין פרנסתו ממנו בין אמרה שתביא בין אמרה כל הבאות אלא ודאי ריש"א נמי אייירי דאסרה עליה כל מי שיביאם ואפי' הכי קתני אין יכול להפר וקשיא לשמואל ומשני דמתניתין ר' יוסי היא דמתניתי בהפרה אבל לרבנן מפר ושמואל דאמר כרבנן: **דאמר רב הונא** [פירקין] **רבי יוסי היא.** הא לא הוי צריך דבהדיא קתני אהך דברי ר' יוסי אלא משום דקשיא נמי לשמואל מהך דקתני קונם שאני נהנה לבריות לא יפר וצריך לשנויי ר' יוסי היא דכוליה פרקין רבי יוסי קתני לה: **מאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש.** שויא אחריא הוא ואפי' כרבי יוסי נמי אמרת אינה ומפר הוא משום דברים שבינו לבינה ושמואל נמי מפר משום דברים שבינו לבינה קאמר. וכיונא בזה פירש"י בפרק שמואל (ב"מ דף קא. ד"ה יש קנין) ומקבל לאו כחוכר

(ד) מיר כח: כג., ג) [לעיל סו.], ג) [ל"ל בהתכת], ד) ל"ל הרי הן. יעב"ץ,

הפר לה בעלה והיא לא ידעה כו'. (ו) ואמאי אינה סופגת אע"ג דהפר לה תספוג דהא אמרינן במס' נזיר בריני נזיר(ז) איסה הפרס וה' יקלא לה באשה שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר שהיא צריכה קליחה וכפרה דקסבר בעל מיעקר עקר: **ואי אמרת מפר למתענה ואין מפר לשאינה מתענה.** (ח) הא הוי נמי יין זג וחרלן דומיא דשתי ככרות דמתענה ליין ואין מתענה לזג וחרלן ואמאי קתני אינה סופגת את הארבעים דמשמע דמפר לה מכל וכל: **דלמא מיין דאיס לה לצערא.** דאית ביה משום עינוי הוא דהפר לה ולא מזג וחרלן אלא מדקתני אינה סופגת ש"מ דמיפר לה נמי מזג וחרלן באותה הפרה דיין וקשיא לר' יוחנן: **אין נזירות לחצאין.** דבאמרינן בפ' בריני נזיר מן הגרוגרות (נזיר יא.) והכי (ג) הוא אומר בריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן ומפרש בברייתא מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה הכא נמי כי מפר לה בעלה מפר הכל: **אמר ליה אביי הא קרבן לחצי נזירות איכא.** דתמיה. דאי אמר בריני חצי נזיר מביא חצי קרבן והא קיימא לן דלא אשכחן נזירות לפלגא אלא אי לרבנן הוי נזיר גמור ואסור מכל אי לר"ש דפליג עלייהו לא הוי נזיר כלל דאמר אינו נזיר עד שיזיר מכולן ואי בעית למימר דיש קרבן לחצי נזירות אמינא נמי דיש נזירות לחצאין אפילו לענין מלקות ואיכא לפרוכיה נמי דמעיקרא: **מביאה חטאת העוף.** היוס ואינה צריכה להביא עולת העוף. והתם מפרש בגמ' למאי הלכתא מביאה חטאת העוף טפי מחטאת בהמה: **מביאה חטאת העוף.** משוס נזירות שעשתה קודם שהפר לה בעלה דכיון דמפר (ד) בעלה הוה כחצי נזירות דאילו כי מפר בעל אינו מפר אלא מה שעתיד לבא אבל מעיקרא אינו מפר דקודם הפרה כדקאי קאי. והתם במסכת נזיר(ד) קא דייק דבעל מיגז גייז והיכא דהפר לה ומגלחו דברים שעשתה קודם הפרה שנטמאת למתים קופגת את הארבעים: **וחטאת העוף.** אהכי מתיא (ה) דמשוס הכי אינה צריכה להביא ולא כלום דהא הפר לה אלא משוס דר' אלעזר הקפר דאמר הנזיר מביא חטאת על שציער עצמו מן היין ומביאה זו חטאת העוף נמי: **על הספק.** דאמור ליערה עצמה מן היין מתחלת הנדר עד שעת הפרה דאשכחן דחטאת העוף אתיא נמי על הספק דיולדת שהפילה ואין ידוע מה הפילה אם חתיכה אם ולד מביאה חטאת העוף והואיל דאשכחן בעלמא דחטאת העוף באה על הספק הכא נמי מתיא היא חטאת העוף: **האשה שנדרה בנזיר כו'.** אהכי קאמר דלמא מיין דאית לה לצערא הוי כו'. אהכי קאמר דלמא מיין דאית לה לצערא וכו' דלא אפשר למידק כדדייקינן לעיל: דלמא

הרי זו סופגת את הארבעים א הפר לה בעלה והיא לא ידעה שהפר לה והיתה שותה יין ומיטמאה למתים אינה סופגת את הארבעים ואי אמרת מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה דלמא מן יין דאית לה צערא הפר לה מן חרצן ומן זג לא הפר לה דהא לא אית לה צערא ותספוג את הארבעים אמר רב יוסף ב אין נזירות לחצאין א"ל אביי הא קרבן לחצי נזירות איכא אלא אמר אביי אין נזירות לחצאין ג ואין קרבן לחצאין מיתיבי ד האשה שנדרה בנזיר והפרישה בהמתה ואח"כ הפר לה בעלה מביאה חטאת העוף ואינה מביאה עולת העוף ואי אמרת אין קרבן לחצי נזירות אמאי מביאה חטאת העוף ואלא מאי יש קרבן לחצי נזירות שלש בהמות בעי לאתויי חטאת עולה ושלמים אלא לעולם אין קרבן לחצי נזירות וחטאת העוף דמתיא משום דחטאת על הספק איתיביה ה האשה שנדרה בנזיר ונטמאת ואחר כך הפר לה בעלה מביאה חטאת העוף ואי אמרת מפר למתענה ואין מפר לשאין מתענה דלמא

הרי זו סופגת את הארבעים. מפרשינן במסכת נזיר (כא.) דמשוס גרלא דסיפא נקטה: **דלמא מיין דאיס לה לצערא הפר לה וכו'.** והאי דאמרי' דלמא ° לאו דווקא דאפילו הפר לה בהדיא מזג וחרלן לר' יוחנן דאמר [פב:] אין מפר לשאין מתענה לא מהני משוס טעמא דכתיבנא: **וספוג את הארבעים.** ואם איתא דהכי הוא ה"ל לתנא לאשמועינן הך רבותא דאפי' הפר לה בעלה קופגת ואפילו בזג וחרלן: **אמר רב יוסף אין נזירות לחצאין.** דכיון דלא משכחת נזירות שלא יחול אף על זג וחרלן כי אמר רחמנא יפרנו(ו) דמשמע כוליה על כרחין אפילו על זג וחרלן קאמר: **אמר ליה אביי הא קרבן לחצי נזירות איכא.** בתמיה. דמדקאמר' אין נזירות לחצאין ולא קאמר' אין חצאין בנזירות משמע דבנזירות עצמו הוא דליכא חצאין הא יש קרבן לחצי נזירות כגון שנדרה ומנתה ט"ו יום והפר לה בעלה ומגלח מבטל ט"ו יום הבאים אבל ט"ו יום שמנתה כבר לא נעקרו דקיימא לן בפרק מי שאמר בריני נזיר (נזיר כב.) דבעל מיגז גייז ומתמה אביי היאך תביא קרבן על מקצת מנין: **אלא אמר אביי אין נזירות לחצאין ואין קרבן לחצאין.** כי היכי דאין נזירות לחצאין שאי אפשר להפר מקצתו דהיינו יין ותאסר עדיין בזג וחרלן הכי נמי אין קרבן לחצאין דכל שהפר לה הבעל בתוך מנין נזירותה ונתבטל מנין אותן ימים הבאים שוב אינה מביאה קרבן בשביל מקצת מנין נזירות שמנתה כבר אלא אמרה תורה להביא קרבן לחצאין אלא על מנין נזירות שלם: **מיתיבי האשה שנדרה בנזיר והפרישה בהמתה.** כלומר שנטמאת כבר קודם הפרשתה של בהמה דכיון דקתני מביאה חטאת העוף ממילא משמע דנטמאה שאין נזיר מביא חטאת העוף אלא על עסקי טומאה והא דקתני והפרישה בהמתה היינו לאשה שכן נזיר טמא מביא בהמה לאשם ולרבותא נקטה לומר שאע"פ שהפרישה בהמתה קודם הפרה אפי' הכי אין מביאה עולת העוף משהפר לה ואי אמרת אין קרבן לחצי נזירות שמנתה כבר שכיון שלא השלימה מנין שלם אף מה שמנתה לא חשיב ולא מקרי נזירות אם כן אמאי מביאה חטאת העוף על טומאה שאירעה לה והא לא מקריא נזירות כלל: **אלא מאי יש קרבן לחצי נזירות שלש בהמות בעיא לאתויי.** אם לא נטמאת דהיינו חטאת עולה ושלמים והשתא שנטמאת יש לה להביא אשם ועולת העוף וחטאת העוף אי נמי אפי' נטמאת בעיא לאתויי שלש בהמות דכיון דבעל לאו מיעקר עקר אלא מיגז גייז מהפרה ואילך נמלא דחצי מנין נזירות שמנתה במקומו עומד ואי סלקא דעתך יש קרבן לחצי נזירות היה לה להביא קרבנות של נזירות דטהרה אחר שתטהר כדאמרינן בנטמא אחר מלאת: **משום דחטאת העוף אתיא על הספק.** וכיון דקיל כולי האי דעל הספק נמי באה ואינה נאכלת אתיא נמי לחצי נזירות: **איתיביה.** לר' יוחנן פריך דאמר אין מפר לשאין מתענה: **האשה שנדרה בנזיר ונטמאת ואח"כ הפר לה בעלה אין מביאה עולת העוף.** דאין קרבן לחצי מנין של נזירות דכיון דהפר לה בטלו כל דיני נזירות מכאן ואילך: מטומאת

אמר פ"ד דנזיר (דף כא.): האשה שנדרה בנזיר והפר לה בעלה אם שלו היתה בהמה תלא ותרעה בעדר ואם משלה היתה תטלת תמות עולה תקרב עולה שלמים יקרבו שלמים אלמא חטאת תמות דאין קרבן לחצי נזירות וליכא למימר דהתם בנזיר טהור והכא בנזיר טמא דבסמוך תדמיען לקרבנות טהור: **אלא מאי** יש קרבנות לחצי נזירות איבעי ליה לאיתויי חטאת עולה ושלמים. אם לא נטמאת והכא שנטמאה איבעי לאתויי אשם עולת העוף וחטאת העוף: **אלא** אין קרבן לחצי נזירות **וחטאת העוף דמייתי משום דחטאת העוף באה על הספק.** אין קשיא אם מביאתו הלכך הזקיקו שתביא חטאת העוף כדאמר בגמרא פ"ד דנזיר (דף כב.) כדרבי אלעזר הקפר דנזיר חוטא ומביא כפרה: מיתיבי האשה בו' **ואין מביאה עולת העוף.** דאין קרבנות לחצי נזירות דחטאת העוף דאתי על הספק מייתי כדמפרלינן ומשמע ליה דנזירות מופר מכאן ואילך לגמרי ומותרת לטמא למתים מדתקנו ונטמאת ואחר כך הפר לה משום שאם נטמאת אחר שהפר אפילו חטאת העוף לא מייתי: **ואי** תמרת כו' מטומאת מת [דלית לה לערלה] לא הפר לה ותהא אסורה גם אחר שהפרה לטומאה ואי קשיא אמאי אין משני אין נזירות לחצאין כדמשנינן לעיל ומאן דאמר לעיל היינו גבי תחלן דאי אפשר לנזירות בלא איסור תחלן אבל אפשר לנזירות בלא איסור טומאה הלכך טומאה יש לו דין בפ"ע והוי נזיר מטומאה לחודה אבל מ"מ קשה מבריתא דלעיל דאיירי בטומאה מלי למיפך:

הפר לה בעלה אין מביאה עולת העוף. כשאמרה הריני נזירה חל עליה כל דין נזירות וכשאמר מופר ליכי מופר הכל ולא דמי לנדרה משתי ככרות נדרים דמו: **הא** קרבן לחצי נזירות **איכא.** אם נדרה נזירות והפר לה לאוף אחר כמה עשר יום הכי נמי שתביא קרבן טהרה על חצי נזירות שעבר או אם נטמאת קודם הפרה שתביא קרבן טומאה דהכי משמע ליצאת דרב יוסף מדקאמר אין נזירות ולא קאמר אין קרבן לחצאין: **האשה שנדרה בנזיר ונטמאת.** והפרישה בהמתה לאשם דנזיר טמא מביא אשם וחטאת העוף ועולת העוף קודם שיתחיל למנות נזירות טהרה: **מביאה חטאת העוף.** כדין נזיר טמא דתיה אמאי נקט והפרישה בהמתה ואמאי לא פי' נמי מה יעשה בה: **ואי אמרת אחצי נזירות אמאי מביאה חטאת העוף ונטמאה.** כיון שהפר לה: **אלא מאי** יש קרבן **אחצי נזירות ג' בהמות בעיא לאתויי.** אם לא נטמאת כדין נזיר טהור שמביא חטאת עולה ושלמים והכא שנטמאת תביא כל קרבנות טומאה: **וחטאת העוף דמתיא משום דחטאת העוף באה** על הספק. ביולדת שהפילה ואינה יודעת מה הפילה אם כפל הפילה וחיינא בקרבן או רוח הפילה ופטורה מביאה חטאת העוף מספק להכשירה בקדשים ואינה נאכלת ובנזיר מייתי לה מקראי הלכך הכי נמי כקל מייתי להביא חטאת העוף וגם בעיא כפרה כדרבי אלעזר הקפר דאמר נזיר חוטא הוא הכי מפרש ליה בנזיר: **מביאה חטאת העוף** על הספק. כדפרישת ומשמע דהנזירות מופר ומותרת לטמא למתים מדתקנו ונטמאת ואחר כך הפר לה: **ואי אמרת מפר**

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי' פי"ב מה' נדרים הל' יח סמג לאוין רמב:
יח ב מיי' פ"ל מהל' מזירות הל' ט סמג עשין קכו:
יט ג מיי' שם פ"ח הל' יח:
כ ד מיי' פ"ט מהלכות מזירות הל' ט:
כא ה מיי' שם הל' יא [עי' מל"מ]:

תוספות

האשה שנדרה בו' סופגת כו'. בנזיר (דף כא.) מפרש למאי אינטריך ובעי למיפשט מיניה דאפילו הפר לה שוב סופגת משום דבעל מיגז מהפרה ואילך ושעת הפרה היתה נזירה ולוקה נמי לאחר שהיפר: **דילמא** מיין וכו'. דלמא לאו דווקא אלא כלומר ודאי לא הפר לה מחרלן וזג דאינו מיפר לשאינו מתענה ותספוג ארבעים: **אין נזירות לחצאין.** שהרי כשאמרה הריני נזירה קבלה עליה כל דיני נזירות ובאומרו מופר ליך הפר הכל דודאי לעיל כשאמר מופר ליך הואיל ופירשה שתי ככרות כשני נדרים דמו: **הא** קרבן לחצי נזירות **איכא.** בתמיה [קבון] שנדרה בנזירות ל' יום והפר לה בט"ו ימים ה"נ שתביא אחר ההפרה קרבנות נזיר טהור ואם נטמאת בתוך הנזירות קודם ההפרה שתביא קרבן טומאה דהכי משמע ליה לישנא דרב יוסף אין נזירות ולא אמר אין קרבן: **אלא אמר אביי אין נזירות** [ואין קרבן] **לחצאין.** כיון שהפר אלי נזירות בתוך לחצי נזירות [כולה ואין] מביאה קרבן לחצי נזירות שנטמאה הואיל שנתבטל מכאן ואילך אע"ג דודאי לוקה בשתיית יין דקודם הפרה דאז היתה נזירה: **האשה** שנדרה בנזיר ונטמאת והפרישה בהמה לאשם והפר לה בעלה מביאה חטאת העוף כדין נזיר טמא שתביא אשם ועולת העוף וחטאת העוף ואינה מביאה עולה כדמפרש טעמא וקשה לענין מה נקט והפרישה בהמתה ומה לא פירש אחר שהפרישה מה יעשה בה: **ואי** אמרת אין קרבן לחצי נזירות אמאי מביאה חטאת עוף אלא ש"מ דיש קרבן לחצי נזירות וקשה להר"מ הא על כרחך אין קרבן לחצי נזירות הא

מטומאה מת דליה לה צערא לא הפר לה. ומנלא שאפילו לאחר ההפרה היא מוהרת על הטומאה וכיון שכן לא מיקרי לגבי טומאה חלי מנין של זירות שהרי חייבת היא להטלים כל מנין זירותיה בטהרה אלא ודאי משמע דמתוך שמפר ליין שמתענה בו מפר לטומאה שאינה מתענה: **אמרי טומאה מת נמי איה לה צערא.** הא דפריק ליה הכי ולא פריק אין זירות לחלאין כדפריק לעיל משום שטומאה אינה תלויה בזירות דאשכחן זירות בלא טומאה שהרי זיר שמשון אסור ביין ומטמא למתים כדאיתא פרק קמא דמס' זיר (ד.) וכיון דלא תליא טומאה בזירות אפשר נמי דאיתא לאיסור טומאה בלא איסור שאר דיני זירות אי נמי דקושטא דמילתא בעי לתרוצי דלא כדקסלקא דעתא דאין בטומאת מת צער דליתא אלא צערא אית לה וג"מ שאם נדרה שלא תלן לבית האבל בעולה מפר לה משום עינוי נפש: **מתני' קונם שאני נהנה לבריות.** מה שאני נהנית מן הבריות יהא עלי כקונם: **אינו יכול להפר.** דלע"ג דאמר שמואל[ג] הנאת פלוני עלי יפר הא אסקינן עליה דשמואל כרבנן סבירא ליה דמיקל בעינוי נפש וכוליה פרקין רבי יוסי: **ויכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.** דכיון דכתיב בהו תעזוב יתירה ולא כתיבא בהו נתינה לית בהו טובת הנאה לבעלים הלכך כי שקלה לקט שכחה ופאה אינה נהנית משל בריות. **וגמרא מפרש למתני': גמ' אלמא אפשר דמתזנה מדיליה.** קא סלקא דעתך דסיפא דקתני יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה לאו סיומא דרישא וטעמא דידה היא דמשום הכי אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה דאם אינה יכולה ליהנות ועוד דאם אינה דבעל בכלל בריות הוא היכי קתני דמפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אין יכול להפר וכי בעל וכולהו בריות גריעי מחנווי אלא היתה פרנסתו אלא ממנו דאמרינן לעיל [עט:] יפר אלא ודאי כי קתני אין יכול להפר היינו טעמא משום דאפשר דמתזנה מבעלה דבעל לא הוי בכלל בריות הלכך לא מקרי עינוי נפש ולא יפר. וכי תימא אכתי היכי אתיא שפיר דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות והוו להו בריות כחנווי שאין פרנסתו אלא ממנו דאמר יפר לאו קושיא היא דהתם אסרה לה לפירות חנווי אפילו בזמן שיביאם לה בעל וכדאסיקנא לעיל [פב.] הלכך יפר אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות אלא הנאת הבריות הלכך כל היכא שהבעל לוקח אותם מותרת בהן שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל: **אימא סיפא יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.** אבל מן הבעל לא אכלה דאי אכלה מבעל היכי מותרת בלקט שכחה ופאה דהא לאו עניה היא: **אמר עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ועוד אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.** פירוש לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ומשום הכי אין יכול להפר דהא מתזנה מיניה דבעל ועוד דאפי' בעל עני הוא אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ומבעל נמי לא מתסרא דאי מתסרא ביה משום שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה בלחוד לא אמרינן דלא יפר דלא גרעי בריות ובעל מחנווי שלא היתה פרנסתו אלא ממנו דקיימא לן יפר: **רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר מה טעם אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה.** סבירא ליה לרבא דאף על גב דלא קתני מפני שיכולה ליהנות ממילא משמע דמה טעם קאמר. וקשיא טובא ולרבא מי גרעי בריות ובעל מפירות חנווי שאין פרנסתו אלא ממנו דקתני יפר משום עינוי נפש ואפילו לר' יוסי ותירץ הר"מ בר שניאור זכרונו לברכה דהכא בשלקטה לקט שכחה ופאה ויכולה היא ליהנות ממנו וכדקתני יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה והלכך לא יפר ולעיל בשנדרה בימות הגשמים שאי אפשר לה ללקט ומשום הכי יפר: **רב נחמן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא.** ומשום הכי לא יפר שאם לא היתה יכולה ליהנות ממנו אע"פ שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה עינוי נפש הוי ומפר והכי קתני נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה לית בהו טובת הנאה דעשיה כתיבא בהו וקא משמע לן דלכשנתגרשה יחזור הבעל להיות בכלל איסור הבריות ואין לה ליהנות אלא בלקט שכחה ופאה כך פירשו הראשונים זכרונם לברכה וכן הוא בחדושי הרשב"א זכרונו לברכה בשם התוספתא[ה] : **ואני אומר דאם איתא דהכי פירושא הא דגרסינן בירושלמי** [פ"ג ה"ו] **דלמא מיין דאית לה צערא לא הפר לה מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה אמרי טומאת מת נמי אית לה צערא דכתיב** [1]**והחי יתן אל לבו** [ו]**ותניא היה ר' מאיר אומר מאי דכתיב והחי יתן אל לבו** [א]**דיספוד יספדון ליה דיבכון יבכון ליה דיקבר יקברוניה: מתני'** [2]**קונם שאני נהנה לבריות אינו יכול להפר** [ג]**ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ובפאה** [ד]**קונם כהנים לוים נהנים לי יטלו על כרחו כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי יטלו אחרים: גמ' אלמא אפשר דמתזנה מדיליה מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא** [ו] **יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה** [ז] **יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל בעל לא מצי אכלה.** אלמא דבעל בכלל בריות הוא: ה"ג **אמר עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא חדא ועוד קתני כו'.** ואין יכול להפר דמתניתין אע"ע קמהדר דאין יכול להפר אליבא דר"ע משום דלאו נדרי עינוי נפש הויין ולאו דבריס שבינו לבינה: **רב נחמן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות.** והאי דקאמר אין יכול להפר א"ל להפר קאמר: [ח] **ויכולה ליהנות בלקט כו'.** משנתגרשה קאמר דהתם לא מציא לאתהנויי מבעל: איתיביה

דלמא מיין דאית לה צערא לא הפר לה מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה אמרי טומאת מת נמי אית לה צערא דכתיב [1]והחי יתן אל לבו [ו]ותניא היה ר' מאיר אומר מאי דכתיב והחי יתן אל לבו [א]דיספוד יספדון ליה דיבכון יבכון ליה דיקבר יקברוניה: **מתני'** [2]קונם שאני נהנה לבריות אינו יכול להפר [ג]ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ובפאה [ד]קונם כהנים לוים נהנים לי יטלו על כרחו כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי יטלו אחרים: **גמ'** אלמא אפשר דמתזנה מדיליה מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא [ו] יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל מדבעל לא אכלה אלמא בעל בכלל בריות הוא אמר עולא לעולם [ז] לאו בכלל בריות הוא ועוד אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר מה טעם אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ר"נ אמר [ח]לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא והכי קתני נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה

איתיביה

דלמא מיין דאית לה צערא לא הפר לה. מזג וחרלן לא הפר לה דהא אמרת אין זירות לחלאין אהכי קאמר דמפר כולו ולא שייר אלא טומאת מת משום דלא אפשר ליה להפר לה ותייתי נמי עולת העוף דהא חייל עלה אכתי זירות לענין טומאה: **אמרי טומאת מת.** ודאי הוי נמי בכלל הפרה משום דאית לה צערא כדכתיב קרא והחי יתן אל לבו והוא עינוי נפש: **דיספוד יספדון ליה כו'.** כלומר יספוד לאינשי כי היכי דיספדון ליה נמי והיינו והחי יתן אל לבו שישתדל לעשות עם אחריס כדי שיזכה ויעשה לו כמו כן ולעיל מיניה כתיב טוב ללכת אל בית אבל וגו': **מתני' קונם שאני נהנה לבריות.** קונם יהא עלי כל מה שאהנה מן הבריות: **אינו יכול להפר** [ג] **ויכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה.** דלא של בריות הן אלא של הפקר: **גמ'** מדקאמר דאין יכול להפר משמע דאין בנדר הזה עינוי נפש משום דיכולה להתפרנס משלו: **אימא סיפא** [ד] **יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל בעל לא מצי אכלה.** אלמא דבעל בכלל בריות הוא: ה"ג **אמר עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא חדא ועוד קתני כו'.** ואין יכול להפר דמתניתין אע"ע קמהדר דאין יכול להפר אליבא דר"ע משום דלאו נדרי עינוי נפש הויין ולאו דבריס שבינו לבינה: **רב נחמן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות.** והאי דקאמר אין יכול להפר א"ל להפר קאמר: [ה] **ויכולה ליהנות בלקט כו'.** משנתגרשה קאמר דהתם לא מציא לאתהנויי מבעל:

איתיביה

ואני אומר דאם איתא דהכי פירושא הא דגרסינן בירושלמי [פ"ג ה"ו] **דלמא מיין דאית לה צערא לא הפר לה מטומאת מת דלית לה צערא לא הפר לה אמרי טומאת מת נמי אית לה צערא דכתיב** [1]**והחי יתן אל לבו** [ו]**ותניא היה ר' מאיר אומר מאי דכתיב והחי יתן אל לבו** [א]**דיספוד יספדון ליה דיבכון יבכון ליה דיקבר יקברוניה: מתני'** [2]**קונם שאני נהנה לבריות אינו יכול להפר** [ג]**ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ובפאה** [ד]**קונם כהנים לוים נהנים לי יטלו על כרחו כהנים אלו ולוים אלו נהנים לי יטלו אחרים: גמ'** אלמא אפשר דמתזנה מדיליה מכלל דבעל לאו בכלל בריות הוא אימא סיפא [ו] יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אבל מדבעל לא אכלה אלמא בעל בכלל בריות הוא אמר עולא לעולם [ז] לאו בכלל בריות הוא ועוד אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר מה טעם אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ר"נ אמר [ח]לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא והכי קתני נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה

איתיביה

דלמא מיין דאית לה צערא לא הפר לה. מזג וחרלן לא הפר לה דהא אמרת אין זירות לחלאין אהכי קאמר דמפר כולו ולא שייר אלא טומאת מת משום דלא אפשר ליה להפר לה ותייתי נמי עולת העוף דהא חייל עלה אכתי זירות לענין טומאה: **אמרי טומאת מת נמי איה לה צערא.** הא דפריק ליה הכי ולא פריק אין זירות לחלאין כדפריק לעיל משום שטומאה אינה תלויה בזירות דאשכחן זירות בלא טומאה שהרי זיר שמשון אסור ביין ומטמא למתים כדאיתא פרק קמא דמס' זיר (ד.) וכיון דלא תליא טומאה בזירות אפשר נמי דאיתא לאיסור טומאה בלא איסור שאר דיני זירות אי נמי דקושטא דמילתא בעי לתרוצי דלא כדקסלקא דעתא דאין בטומאת מת צער דליתא אלא צערא אית לה וג"מ שאם נדרה שלא תלן לבית האבל בעולה מפר לה משום עינוי נפש: **מתני' קונם שאני נהנה לבריות.** מה שאני נהנית מן הבריות יהא עלי כקונם: **אינו יכול להפר.** דלע"ג דאמר שמואל[ג] הנאת פלוני עלי יפר הא אסקינן עליה דשמואל כרבנן סבירא ליה דמיקל בעינוי נפש וכוליה פרקין רבי יוסי: **ויכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.** דכיון דכתיב בהו תעזוב יתירה ולא כתיבא בהו נתינה לית בהו טובת הנאה לבעלים הלכך כי שקלה לקט שכחה ופאה אינה נהנית משל בריות. **וגמרא מפרש למתני': גמ' אלמא אפשר דמתזנה מדיליה.** קא סלקא דעתך דסיפא דקתני יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה לאו סיומא דרישא וטעמא דידה היא דמשום הכי אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה דאם אינה יכולה ליהנות ועוד דאם אינה דבעל בכלל בריות הוא היכי קתני דמפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה אין יכול להפר וכי בעל וכולהו בריות גריעי מחנווי אלא היתה פרנסתו אלא ממנו דאמרינן לעיל [עט:] יפר אלא ודאי כי קתני אין יכול להפר היינו טעמא משום דאפשר דמתזנה מבעלה דבעל לא הוי בכלל בריות הלכך לא מקרי עינוי נפש ולא יפר. וכי תימא אכתי היכי אתיא שפיר דהא ודאי בעל אין פרנסתו אלא מן הבריות והוו להו בריות כחנווי שאין פרנסתו אלא ממנו דאמר יפר לאו קושיא היא דהתם אסרה לה לפירות חנווי אפילו בזמן שיביאם לה בעל וכדאסיקנא לעיל [פב.] הלכך יפר אבל הכא לא אסרה אנפשה פירות הבריות אלא הנאת הבריות הלכך כל היכא שהבעל לוקח אותם מותרת בהן שאינה נהנית מן הבריות אלא מן הבעל: **אימא סיפא יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.** אבל מן הבעל לא אכלה דאי אכלה מבעל היכי מותרת בלקט שכחה ופאה דהא לאו עניה היא: **אמר עולא לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ועוד אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה.** פירוש לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא ומשום הכי אין יכול להפר דהא מתזנה מיניה דבעל ועוד דאפי' בעל עני הוא אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ומבעל נמי לא מתסרא דאי מתסרא ביה משום שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה בלחוד לא אמרינן דלא יפר דלא גרעי בריות ובעל מחנווי שלא היתה פרנסתו אלא ממנו דקיימא לן יפר: **רבא אמר לעולם בעל בכלל בריות הוא ומה טעם קאמר מה טעם אין יכול להפר מפני שיכולה ליהנות מלקט שכחה ופאה.** סבירא ליה לרבא דאף על גב דלא קתני מפני שיכולה ליהנות ממילא משמע דמה טעם קאמר. וקשיא טובא ולרבא מי גרעי בריות ובעל מפירות חנווי שאין פרנסתו אלא ממנו דקתני יפר משום עינוי נפש ואפילו לר' יוסי ותירץ הר"מ בר שניאור זכרונו לברכה דהכא בשלקטה לקט שכחה ופאה ויכולה היא ליהנות ממנו וכדקתני יכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה והלכך לא יפר ולעיל בשנדרה בימות הגשמים שאי אפשר לה ללקט ומשום הכי יפר: **רב נחמן אמר לעולם בעל לאו בכלל בריות הוא.** ומשום הכי לא יפר שאם לא היתה יכולה ליהנות ממנו אע"פ שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה עינוי נפש הוי ומפר והכי קתני נתגרשה יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה לית בהו טובת הנאה דעשיה כתיבא בהו וקא משמע לן דלכשנתגרשה יחזור הבעל להיות בכלל איסור הבריות ואין לה ליהנות אלא בלקט שכחה ופאה כך פירשו הראשונים זכרונם לברכה וכן הוא בחדושי הרשב"א זכרונו לברכה בשם התוספתא[ה] : **ואני אומר דאם איתא דהכי פירושא הא דגרסינן בירושלמי** [פ"ג ה"ו]

**

איתיביה רבא לרב נחמן. דאמר בעל לאו בכלל בריות הוא: **והתנן נטולה מן היהודים.** לכשתתגרש אסורה לינשא דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא אהנה (ב) מתשמישו דהיינו דומיא דהנאת תשמישך עלי וכדרב דאמר כל כי האי גוונא חייל נדרא. והשתא דנודר מיורדי היס לאחר שלשים ויש כאן אדם שבשעת נדרו הוא מיורדי היס ולאחר מכן קודם שלשים יום נעשה מיושבי יבשה דתלי ליה האי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא ולדידן דקי"ל כר' עקיבא אסור בו כיון שהיה מיורדי היס בשעת נדרו וכדכתיבנא הא ירושלמי בהלכות הרמב"ן ז"ל בפרק ארבעה נדרים וכדכתיבנא לה נמי לעיל (דף ג.) וכיון דתלי ליה להאי דינא בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא מיניה דכי היכי דבאותן שהיו בשעת נדרו יורדי היס ואח"כ נעשו יושבי יבשה אסור לר' עקיבא ומותר לרבי ישמעאל הכי נמי כי הוי איפכא דהיינו באותן בני אדם שהיו בשעת נדרו יושבי יבשה ולאחר מכן נעשו יורדי היס אסור לר' ישמעאל ומותר לר"ע ולפוס האי פירושא דפרש' לא אתי האי ירושלמי כגמרא דילן דהא הכא מסקינן דהכי דבעל לאו בכלל בריות בשעה שנדרה אפי' אי תתאלמן לא אסורה בו מפני שחזר להיות בכלל בריות אלמא לאו בתר אמירה בלחוד אזלינן. וכי תימא רב נחמן מוקי לה למתני' כר' ישמעאל דאזיל בתר שעה שהנדר חל בה ומש"ה קתני דנתגרשה אסורה ליהנות מבעלה ליתא דהא סתם לן תנא בהאי פירקא כר"ע דתנן לקמן [פס:] אמרה הריני מזירה לאחר ל' יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אין יכול להפר אלא ודאי כי קתני דנתגרשה אסורה לבעלה אפילו רבי עקיבא מודה בה הלכך להאי פירושא גמרא דילן לא אתי כירושלמי. ונראה לי דליכא למיסמך בהא אגמרא דבני מערבא כיון דגמרא דילן פליגא עלה דלפוס גמרין אסור בין בבני אדם שהיו בכלל לשון בשעת הנדר בין בבני אדם שהיו בכלל לשון לאחר מכן וסבריה דר' עקיבא לא קשיא להא מלתא כלל משום דהא מילתא תליא בלשון בני אדם ובגמרא דילן סברינן דבכלל לשון בני אדם כולהו בכלל ור"ע במילתיה בתר דרשא דקראי דייק ליה הכי דלא שייך התם לשון בני אדם כלל ובירושלמי לא סברי הכי אלא סברי דהנודר מיורדי היס ודאי להנהו דהוו יורדי היס בשעת עיקר נדרו קא מכוין ומש"ה ליתא ליה למידק אלא לידע איזו שעה הוא עיקר נדרו אם בשעת האמירה או שעת החלות ומש"ה אמרינן התם דתלי בפלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא. האי הוא פירושא דירושלמי ומאן דלא מפרש ליה הכי לא סבר ליה מידי. ובגמרא דילן סברינן דלא תליא בהא מלתא כלל אלא בלשון בני אדם שכולן בכלל ובריתא דמייתינן בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי דתניא התם (דף ח.) המודר הנאה מאנשי העיר ובא אדם אחד ונשתהא עמם כל ששהא אם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (הלכה י) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא לגלות ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינן בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא דגמרא דילן אבל לא לסמוך על הירושלמי בהלכתיה ובטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר אסור מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דנזיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איתיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישם עליה ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא אינו לא הוי בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמישם ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסתי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעולה לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעולה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עט:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמישם אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש אינון ויפר לה לעולם דהא אסיקנא ברים קראי [שם] דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אבל אי זבין להו בעל מותרת בהן דא"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולאו הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם צריך (לקרות שם על מעשר עני) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה מעכבו דלעולם בעל לאו בכלל בריות הוא והאי דצריך להפר חלקו כדר"ג דלעיל גבי הביא שלא אגיע מעתך וה"ל לפוס דייטנא דבעל בכלל בריות הוא ולכך נדחקו לעשות גירסא אחרת: אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי. הלוקח תבואה מע"ה צריך להפרים מעשר ראשון ומעשר שני מספק אבל מעשר עני אין צריך:

איתיביה רבא לרב נחמן. דאמר בעל לאו בכלל בריות הוא: **והתנן נטולה מן היהודים.** לכשתתגרש אסורה לינשא דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא אהנה (ב) מתשמישו דהיינו דומיא דהנאת תשמישך עלי וכדרב דאמר כל כי האי גוונא חייל נדרא. והשתא מיהדר לאיתויי תיובתא דרב נחמן אי אמרת בשלמא בעל בכלל בריות הוא אהכי יפר חלקו דכי אמרה נטולה אני מן היהודים הוי בעל בכלל בריות ואיתסר ליה מתשמיש והוו להו דברים שבינו לבינה ואהכי יפר כל זמן שהיא ברשותו ולכי נפקא מיניה חיילא נדרא כשאר דברים שבינו לבינה היינו דקתני והתם נטולה מן היהודים לכשתצא מרשותו של זה שאינה יכולה לינשא לאחרים: **אלא אי אמרת דבעל לא הוי בכלל בריות.** ותפשוט דכי אמרה נטולה אני מן היהודים הלא הוי בעל בכלל (ג) משום דאמרינן נדרי עינוי נפש הוא הואיל ולכשתתגרש או תתאלמן לא תוכל להנשא לכל אדם אהכי קרי ליה מהשתא עינוי נפש אע"ג דהשתא כל זמן שהיא תחתיו אינו עינוי נפש דידה והואיל ועינוי נפש אינון אמאי יפר חלקו כשתצא מתחתיו חל הנדר ויפר לה לעולם כשאר נדרי עינוי נפש אלא ש"מ דבעל בכלל בריות הוא ובנדרים שבינו לבינה הוא. מאן דפריך הכי ס"ל דאי לאו משום דבעל בכלל בריות הוא הוה אמינא דתשמיש עינוי נפש הוא ולא כרב נחמן דאמר לעיל דתשמיש דברים שבינו לבינה הוא אליבא דר' יוסי: **שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה נפשה.** כלומר אבעל קאסרה נפשה משום דלדידיה היא דמשתריא אבל לשאר עלמא לא אצטריכא למידר דלא קא משתריא (ד) בהכי דאשתא אים היא: **והתניא בברייתא.** בהך פירקין דבמעשר עני מצי לאתהנויי: **ר' אליעזר אומר.** הלוקח פירות מעם הארץ בשנה השלישית ובא לו להפרישם מעשר עני אינו צריך לקרות עליו שם מעשר עני דלמעשר ראשון ליכא למיחש דליתי לוי ראיה דלא יהביה עם הארץ וליתיב ליה ולתרומה ליכא למיחש דלא נחשדו עמי הארץ על התרומה לתת בה עון מיתה ומעשר שני ליכא בשנה השלישית אבל בתרומת מעשר מיחייב דלא למדנו בה עון מיתה אלא (ה) מהיקשא דתרומה גדולה והואיל ולא כתיב בה בפירוש מיתה מש"ה לא ליית ע"ה [להיקשא] ולא מפרשי ממנה תרומת מעשר ועל (אותו) מעשר עני אין צריך לקרות עליו אפילו שם מעשר: וחכ"א בכלל ובריתא דמייתינן בפ"ק דב"ב דייקא נמי הכי דתניא התם (דף ח.) המודר הנאה מאנשי העיר ובא אדם אחד ונשתהא עמם כל ששהא אם שנים עשר חדש אסור ליהנות ממנו ומדקתני לה סתמא משמע ודאי אפילו בא לעיר אחר שנדר אסור בו וכ"כ הרמב"ם ז"ל סתם בפ"ט מהלכות נדרים (הלכה י) כן נ"ל. ואפשר שהרמב"ן ז"ל לא חלק ולא הביאו בהלכותיו אלא לגלות ממנו שאסור בבני אדם שהם בכלל לשונו בשעת אמירה אע"פ שאינן בכלל לשונו בשעת חלות הנדר דהאי דינא דגמרא דילן אבל לא לסמוך על הירושלמי בהלכתיה ובטעמיה אי נמי דירושלמי גופיה לאותם בני אדם שהם בכלל בשעת חלות הנדר אסור מלשון בני אדם בגמרא דילן אבל דנזיל אף בתר אמירה מפיק מדר"ע: **איתיביה רבא לרב נחמן וכו' נטולה אני מן היהודים.** שאסרה הנאת תשמישם עליה ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לה הפרה דהא אינו לא הוי בכלל איסור: **שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קא אסרה נפשה.** לעולם בעלמא לאו בכלל בריות הוא אבל הכא כשאוסרת עליה הנאת תשמישם ואומרת נטולה אני מן היהודים ע"כ דעתה הוא שיהא בעל בכלל איסורא דאהיתרא קאסרה נפשה דבאיסורא למה לה למיסר כבר אסורה ועומדת וכיון דלית לה היתרא אלא בתשמיש בעלה ע"כ עיקר נדרה הוא לאסור הנאת תשמישו הלכך הכא ודאי ע"כ בעל בכלל בריות הוא. ואיכא נסתי דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש הוא ליפר לה לעולם וה"פ אי אמרת בשלמא דבעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים בעולה לפרושי דכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה שבאה לאסור תשמיש בעולה המותר לה עם תשמיש כל היהודים ומש"ה יפר חלקו בלבד ואם תתגרש תהא נטולה מן היהודים משום דהוו דברים שבינו לבינה שאינו מפר לאחרים וכדאסיקנא לעיל [עט:] אלא אי אמרת דבעל לאו בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים אין הבעל בכלל א"כ אי אפשר לומר דמתשמיש קאמרה דהא בלא נדרה נמי מיתסרא בהנאת תשמישם אלא ע"כ נטולה אני מהנאת פירותיהם קאמרה וא"כ נדרי עינוי נפש אינון ויפר לה לעולם דהא אסיקנא ברים קראי [שם] דמפר בין לעצמו בין לאחרים דליכא למימר נטולה אני מהנאת פירותיהם של יהודים בעודן שלהן קאמרה אבל אי זבין להו בעל מותרת בהן דא"כ אמאי יפר חלקו ומפרקינן שאני הכא דמוכחא מילתא דאהיתרא קאסרה נפשה דנטולה אני מן היהודים תשמיש משמע ולאו הנאת פירות ונהי דבעלמא בעל לא הוי בכלל בריות הכא הוי משום דמוכחא מילתא דאהיתרא דהיינו תשמיש דבעל קאסרה נפשה: **אין אדם צריך (לקרות שם על מעשר עני) [לקרות שם על מעשר עני] של דמאי.** הלוקח מעם הארץ צריך לעשר ולתרום תרומת מעשר ונותנה לכהן ומעשר ראשון גופיה מעכבו

הגהות הב"ח

(א) גמ' לעולם שאני הכא כל"ל ותיבות אימא לך נמחק: (ב) רש"י ד"ה והתם וכו' מתשמישין דהייט וכו' והוה לה דברים שבינו וכו' והיינו דקתני: (ג) ד"ה אלא אי אמרת וכו' אלא הוי בעל בכלל וא"כ בע"כ יפר חלקו דקתני היינו לאחר שתתגרש משום דאמרינן וכו' הואיל דלכשתתגרש וכו' וכשתצא ממתתיו וכו' ומאן דפריך הכי סבירא ליה וכו' דאמר לעיל. ר"ג תחלת דף פב: (ד) ד"ה שאני וכו' קא משתריא להו דאשתא אים: (ה) ד"ה רבי אליעזר וכו' אלא מהיקשא. ר"ב ובריש מסכת דמאי פירש הרב בדעורה משום דתנה ר' פוטרת כל הכרי ע"כ מפרש ע"ה תרומה גדולה ולא תרומת מעשר:

תוספות

ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא. כי נדרה נטולה אני מן היהודים פירוש מתשמיש היהודים דאמר יהודים קאמרה ואמאי צריך להפר חלקו והא לא אסרה נפשה אלא משאר יהודים: **שאני הכא דמוכחא מילתא.** מתחבוונת לאסור עצמה מתשמיש המותר לה דהייט תשמיש הבעל ולכך צריך להפר חלקו ואית ספרים דגרסי ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נטולה אני מן היהודים לאו תשמיש קאמרה שהרי אסורה בתשמישם אלא נדרה אלא ה"ק עבולה הנאת פירות היהודים אלא אהנה מהם אף כי לא יהא אלמם וא"כ הוי עינוי נפש דהא אמרינן (לעיל דף פב:) כשאין פרנסתו אלא ממנו יפר דהא ליכא למימר דאמרה קונם נהנה מן הבריות דוקא בעודו אלמם אבל ממה שיקח הבעל מהם תהנה א"כ אמאי יפר בעודה תחתיו אפי' בינו לבינה לא הוי כיון שיכול הבעל להבית המקום שילקה הר"ר יונה ז"ע ויפר לה לעולם אף אחר שיגרשנה ואמאי תהא נטולה מן היהודים אלא לאו בעל בכלל בריות הוא וכי אמרה נטולה אני מן היהודים מתשמיש קאמרה והוי בינו לבינה ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא דהתורה אסרה וכי נמי בעל לאו בכלל בריות בעלמא הכא הוי בכלל בריות והכי משמע לשון נטולה מבעל ומהסאר יהודים וקשה לפי סברת המקשה מקשה כמו כן מאי תהא משמעתו דקתני כיון דלאו בתשמיש נדרה ומפ"ק ה"ק יפר ותעמוד תחתיו דלא תצא לעשות תרומת מעשר ראשון ומעשר שני לכהן ומעשר עני אין צריך לקרות שם לפרסה כלל למעשר עני של דמאי:

פירוש הרא"ש

והתנן נטולה אני מן היהודים בו'. ה"ג ואי אמרת בעל בכלל בריות הוא אלמא אמאי צריך להפר דמי שאינו בכלל בריות גם אינו בכלל יהודים וא"כ אלמא אמאי צריך להפר והכי לא אסרה עצמה עליו: **שאני הכא דמוכחא מילתא בו'.** דבעלמא לא הוי בעל בכלל בריות הכא מוכחא מילתא דהוי בכלל יהודים שאינה צריכה לאסור עצמה אלא ממי שהיא מותרת לו וק"ג ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא נדרי עינוי נפש אינון ויפר לעולם ואמאי קאמר והתם נטולה מן היהודים ואע"ג דאמרינן כיון דבעל לאו בכלל בריות הוא אינו יכול להפר אלא משום קונם שאני נהנה לבריות ומותרת בפירותיהן כדפי' לעיל אבל נטולה אני מן היהודים משמע מפירותיהן הלכך אסורה להם אף אם ימכרום לאחרים ומשמשמו לא קשיא ליה דה"ק יפר אלא שהתם מותרת ליהנות מן היהודים בעודה תחתיו ותעמוד אצלו ותשמשנו: **ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא.** כלומר לינשא דנטולה אני מן היהודים משמע דמתשמיש קאמרה ובעל הוה בכלל דאהיתרא קאסרה נפשה ולישנא קמא מרווח ופשוט יותר אלא דאפשר דקשה להו משום דאיכא למימר נטולה אני מן היהודים. מולדת אני מהם מתשמיש אלא יהנה שום יהודי ממנה (לעיל פא:). **אין אדם צריך לקרות שם על מעשר עני של דמאי.** דאמרינן (סוטה מח.) דיזתן כהן גדול שלא בכל גבול ישראל ולקח את עמי הארץ חשודין על המעשרות מוץ מתרומה גדולה, אמר להן לישראל בני כשם שהתרומה במיתה כך הטבל במיתה, עמד ותיקן הלוקח מעם הארץ יפרש כל המעשרות ומעכבן לעצמו ואוכל, מעשר ראשון שהרי מותר לזרים, ומעשר שני אוכלו בירושלים, ואם שנת מעשר עני הוא נחלקו ר' אליעזר וחכמים, וקאמר ר"ש דלא מיבעי אפרושי אפילו נקרות עליו את השם ולומר מעשר עני של כרי זה יהא בלפוטו או בדרומו נמי לא צריך (מכות מז:).

מעכבו לעצמו אחר שהפרישו שהרי מותר לזרים והמוליא מחבירו עליו הראיה שלא הפרישו עם האדן אבל מעשר עני אין צריך להפרים דסבירא ליה לרבי אליעזר דאפילו ולאי שלא הפרישו מן הכרי אינו טובל שיהא אוכלו במיתה הלכך אינו מפרישו מספק:

וחכ"א קורא שם. [דאם] ודאי לא הפרישו הוי טבל ויהא האוכל מן הכרי במיתה אע"פ שמתוקן לגמרי ואין צריך לתקן אלא להפרים מעשר עני הלכך מפרישו מספק דספקו טובל: **קסבר ספקו אינו טובל.** הוא הדין לודאי אלא משום דבספקיה נקטינן נקט ספקו. וכיון דספקו אינו טובל קסבר לית בה טובת הנאה דטובת הנאה בטובל ואינו טובל תליא דכתיב[ה] ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו ודרשינן[ו] דבעתידים לתרום הכתוב מדבר ומדכתיב לא יחללו משמע דטובל [והני] דטבלי תלה הרמתן בבעלים לומר שטובת הנאה שלהם דכתיב את אשר ירימו וכמאן דכתיבא בהו נתינה דמי הלכך דוקא בדטבלי איכא טובת הנאה לבעלים אבל בדלא טבלי לא. ומעשר עני למאן דאית ליה ספקו אינו טובל לית ביה טובת הנאה הלכך יכולה ליהנות ממעשר עני דהפקרא בעלמא הוא ומאן דאמר קורא שם קסבר ספקו טובל דמשום הכי צריך לקרות שם וכל שספקו טובל אית בה טובת הנאה ולא אלא דמתיתי בכלל ולא יחללו את קדשי בני ישראל וגו' הלכך כיון דאית ביה הנאה אסור לאתהנויי דמדהיה מתהני ולא מהפקרא כך פירשו רבותי ולא פירשו פלוגתא דטובל ואינו טובל במאי תליא וראיתי מי שנדחק בפירוש זה הרבה. ובעיני נראה דמאן דסבירא ליה אינו טובל היינו טעמא משום דסבירא ליה אי אפשר שיהא הכרי עצמו חמור מפני מעשר עני המעורב בו יותר ממעשר עני עצמו דבשלמא תרומה בדין הוא שתהא טובלת דכיון שהיא עצמה אסורה לאוי הוא שתאסור תערובתה דכיון דעל כרחו צריך להרימה מן הכרי אינה מתבטלת שם ומש"ה אוסרת אבל מעשר עני שהוא עצמו מותר לזרים היאך יהא תערובתו חמור ממנו היינו טעמא דמאן דסבירא ליה אינו טובל ומאן דסבירא ליה טובל מפיק ליה (טובל) מדרשא וכדתניא בפרק יש מותרות (יבמות פו.) יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפילו מעשר עני מנין תלמוד לומר לא תוכל לאכול בשעריך[י] והלכן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו[יא] מה שעריך האמור להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל: **אמר ליה [אביי] דר"ע ספקו טובל.** [אביי] אתא למדחי פירוקיה דרב יוסף למימר דאכתי קשו מתני' ובריתא אהדדי דכולי עלמא ספקו טובל אבל לא מצינו למימר דכולי עלמא ספקו אינו טובל דאם כן מאי טעמייהו דרבנן דמצרכי לקרות שם: **לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני.** דודאי מפרשי ליה כיון דלא מפסקי מידי דהא אי בעי לעבודי מפקרי נכסייהו וחזאי להו: **רבא אמר.** רבא אתא לפרוקי מתניתין ובריתא דלא קשיין משום דמתני' מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכיון שבעל הבית מחלקו ונותנו טובת הנאה שלו ומשום הכי לא קתני במתני' ומעשר עני דהא מיתסרא ביה ובריתא מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות שמניחו בגורן וכל הרואה ליטול יטול. והתם בספרי[ט] רמי כתיב ונתת לוי ליתום ולגלמנה וכתיב והנחת בשעריך כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים [יא] וה"פ בימות החמה מניחו בגורן וכשמגיעין ימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו ואית דמפרשי איכא בימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו והעותר ממנו בימות החמה שאחר ימות הגשמים מניחו בגורן: **אלמא טובת הנאה אינה ממון.** מדקתני דכהנים שנאסרו בהנאתו נוטלין תרומתן: **הא רבי והא ר' יוסי בר' יהודה.** ריש"א ר' יוסי בר' יהודה דס"ל דטובת הנאה אינה ממון וסיפא רבי דסבירא ליה דטובת הנאה ממון: **משלם לו דמי טבלו.** דמי חולין שבו ודמי תרומות ומעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בהן דסבירא

וחכ"א קורא שם ואין צריך להפריש. אלא נותן עיניו בלב זה ואומר מכאן אני נוטל ואוכלו הוא בעצמו דהמוליא מחבירו עליו הראיה דאמר ישראל לעני אייתי ראיה דלא הפרישו עם האדן ויהיבנא לך. והכי אמרי' בפ' בתרא דסוטה (דף מח.) מעשר ראשון ומעשר עני המע"ה: **מאי נאו מ"ד ספקו אינו טובל.** דהיינו ר"א (ב) אומר אינו צריך לקרות שם קסבר אפי' במעשר עני ודאי לית ליה טובת הנאה אלא כל עני שיבא תחילה יטלנו בעל כרחו והואיל דקיל כולי האי דאין ספקו טובל איכא נמי האי קילותא דאין בה טובת הנאה מה שאין כן בתרומה דספקה טבלה ויש בה טובת הנאה כדאמרינן[ו] אומר אדם לחבירו טול סלע זה ותן תרומתך לבן בתי כהן. ולמאן דאמר קורא שם כולה מתניתין מתוקמא אליבא דחכמים: **אמר ליה אביי דכולי עלמא ספקו טובל כו'.** והלכך מתני' דלא קתני מעשר עני דברי הכל היא דכיון דספקו טובל בודאי אית ביה טובת הנאה ואהכי אינה יכולה ליהנות ממנו אבל בריתא דקתני דאכלה נמי במעשר עני לא ר' אליעזר (ג) היא ולא רבנן: **רבי אליעזר סבר לא נחשדו עמי הארץ על הפרשת מעשר עני.** דודאי מפרשי ליה דלא איכפת להו דהדר קא אכלי ליה דכיון דאי בעי מפקר להו לנכסיה כו': **רבנן סברי.** ודאי נחשדו ולא מפרשי (ד) והא דאמר דמפקר להו לנכסיה הא לא עבדי דסבר אי מפקרנא לנכסאי דלמא אתי איניש אחרינא וזבי בהו הלכך נחשדו: **במעשר עני המתחלק בתוך הבית.** לאחר שהכניס תבואתו לאוצר ולא הפרים ממנה מעשר עני בגורן לפי שנאנס או שלא מצא עניים ליתן להם הלכך כי משכח עניים מיבעי ליה למיתב להו (ה) ובההוא מעשר כיון דכתיב ביה נתינה אית ביה טובת הנאה נמי כתרומה דכתיב בה נמי נתינה תתנו תרומה לכהן: והא דקתני בבריתא דיכולה ליהנות ממעשר עני באותו המתחלק בעוד שהוא בגורן דההוא כתיב ביה והנחת בשעריך דהיינו בשעת הגורן וההוא לית ביה טובת הנאה דהא איהו מנח ליה התם ושקיל ליה כל מאן דבעי ואהכי שריא לאיתהנויי ביה: **יטלו בעל כרחו.** מתנת כהונתם דלאו דידיה קא שקיל אלא דלהון. אלמא מדקתני יטלו בעל כרחו דטובת הנאה דאית ליה אפשר למיתן לכהן ולוי אחר שמחזיק לו טובה לא הוי ממון ולא מיתחזי כמאן דמיתהני מיניה: **אימא סיפא כו' יטלו אחריס.** אבל להני מלי לעכב דלא שקלי אלמא טובת הנאה ממון: (ו) **דרבי** (ו) **אומר.** משלם לו דמי טבלו סבר דטובת הנאה שהיה שלו באותם מתנות בהאי טבל שהיה נותן לכהן שירלה הוי ממון ולהכי משלם לו דמי טולו: ורבי

ספקו אינו טובל דאם כן מאי טעמייהו דרבנן דמצרכי לקרות שם: **לא נחשדו עמי הארץ על מעשר עני.** דודאי מפרשי ליה כיון דלא מפסקי מידי דהא אי בעי לעבודי מפקרי נכסייהו וחזאי להו: **רבא אמר.** רבא אתא לפרוקי מתניתין ובריתא דלא קשיין משום דמתני' מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכיון שבעל הבית מחלקו ונותנו טובת הנאה שלו ומשום הכי לא קתני במתני' ומעשר עני דהא מיתסרא ביה ובריתא מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות שמניחו בגורן וכל הרואה ליטול יטול. והתם בספרי[ט] רמי כתיב ונתת לוי ליתום ולגלמנה וכתיב והנחת בשעריך כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים [יא] וה"פ בימות החמה מניחו בגורן וכשמגיעין ימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו ואית דמפרשי איכא בימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו והעותר ממנו בימות החמה שאחר ימות הגשמים מניחו בגורן: **אלמא טובת הנאה אינה ממון.** מדקתני דכהנים שנאסרו בהנאתו נוטלין תרומתן: **הא רבי והא ר' יוסי בר' יהודה.** ריש"א ר' יוסי בר' יהודה דס"ל דטובת הנאה אינה ממון וסיפא רבי דסבירא ליה דטובת הנאה ממון: **משלם לו דמי טבלו.** דמי חולין שבו ודמי תרומות ומעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בהן דסבירא

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי נאו למאן דאמר ספקו אינו טובל קסבר לית ליה טובת הנאה וכיון דלית ליה טובת הנאה שרי ליה לאתהנויי ולמאן דאמר קורא שם קסבר ספקו טובל וכל שספקו טובל אית ליה טובת הנאה ולא שרי ליה לאתהנויי כש"ל: (ב) רש"י ד"ה מאי נאו וכו' אליעזר דאומר וכו' דקיל כולי האי דאין בה טובת הנאה איכא נמי האי קילותא דאין ספקו טובל מה שאין כן בתרומה: (ג) ד"ה אמר ליה אביי וכו' לא רבי אליעזר. נ"ב לומר ואהכי קאו מתמיהין ובריתא אהדדי: (ד) ד"ה רבנן וכו' דהא דאמרת דמיפקר: (ה) ד"ה במעשר עני וכו' להו דבההוא מעשר וכו' שהוא בגורן דההוא לא כתיב ביה נתינה אלא והנחת בשעריך כש"ל והד"ם: (ו) ד"ה דרבי דאומר משלם וכו' שהיה לו בתוסס מתעת:

פירוש הרא"ש

וחכמים אומרים קורא שם. בפסוקו לו בדלומו וקביעות מקום הוי להפרשה: ואין צריך להפריש. כי אין צריך ליתנו לעניים מספק: קסבר ספקו אינו טובל. אינו אוסר משום טבל והוא הדין נמי ודאי אינו טובל דאי הוה ודאי הוא הדין ספקו נמי דהא גזרו על הדמאי והאי דנקט ספקו משום דבדמאי איירי וכל שספקו אינו טובל אין בו טובת הנאה לבעלי דכיון דיכול לאכול הטבל בלא הפרשת מעשר עני הוי כאילו לא כתיב בהו ונתת דאי בעי לא מפרש ולא יהיב הלכך לא חשיב טובת הנאה כי יהיב ליה: **כאן** במעשר עני המתחלק בתוך הבית. בספרי רמי להני קראי אהדדי דכתיב ונתת וכתיב והנחת בשעריך הא כילד בימות החמה שמונח בגורן קרינן ביה והנחת בשעריך ואין בו [טובת הנאה] בימות הגשמים צריך להביאו לבית שלא יפסד בשדה קרינן ביה ונתת ויש בו טובת הנאה:

[א] [מכות יז. ע"ש], [ב] [ברכות מז. וש"נ], [ג] פסחים מו: ב"מ יא: קידושין נח: (מוהרי קלא:), [ד] [בשאלתות פ' קרח איתא רב יוסף], [ה] קידושין נח: מוסקפתא דמעשר שני פ"ג, [ו] [בכורות כז.], [ז] שיך לדף שאח"ז, [ח] [ויקרא כב], [ט] [מהדרין פג. זבחים יא:], [י] [דברים יב], [יא] [דברים כו], [יב] [ענ' מוס' מוהרי קלא. ד"ה מעשר],

תורה אור השלם

1. כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שַׁנַּת הַמַּעְשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:
דברים כו יב

2. מִקְצַה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַהִוא וְהִנַּחְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ:
דברים יד כח

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה רבא אמר וכו' וה"פ. עיין יבמות דף ק ע"א תד"ה מ"ע:

תוספות

קורא שם. ומפרישו לעצמו דהמוליא מחבירו עליו הראיה דשמא עם האדן הפרישו ואין צריך להפרישו כלומר אין צריך לתתו לעני: **ספקו אינו טובל.** כלומר ספקו אינו אוסרו משום טבל דכי נמי לא הופרש מותר לאכול אימנו ולאו דוקא ספיקו דה"ה ודאי דהוי כדאמרינן לקט וספה [נאמס] לא המיסם אין מוכלין התבואה וכיון דספקו אינו טובל ודאי לית ביה טובת הנאה ומרי לאיתהנוי ומימה מה ענין טובל אצל טובת הנאה דאילו דינא דטובת הנאה נפקא לן בפרק הזרוע (חולין קלא.) דהכי דכתיב בהו ונתת אית בהו טובת הנאה והכא לא כתיב ונתת ואומר הר"ש דודאי טובל דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו ודרשינן (מהדרין פג.) בעתידים לתרום הכתוב מדבר וכיון דכתיב בהו ירימו ממאן דכתיב ונתת דמי: **וא"ם** צריך לקרות שם ובו'. מתניתין כרבנן ובריתא כר"ש: דלמא דר"ע בספיקו טובל. אבל אינו טובל לא מני דאמר לעיל דא"ל ר"ש אם: **לא** נחשדו ובו'. דאין לו הפסד: **במעשר עני המתחלק בתוך הבית.** דאמר בפרק הזרוע (חולין קלא.) מעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טובת הנאה דכתיב בה נתינה ונתת ולוי ליתום ולגלמנה ובבית הגרנות דכתיב והנחת בשעריך דאמר ר' יוסי בר' יהודה דס"ל דטובת הנאה אינה ממון אלא אם כן בבית הגרנות אבל אם מתחלק בבית אינו טובל אלא דמי תרומות ומעשרות לפי טובת הנאה שיש לו בה

ורבי יוסי סבר אינו ממון. ואינו משלם לו אלא דמי חולין שבו: **במתנות שלא הורמו קמיפלגי.** דרבי סבר כמי שלא הורמו דמיין ולהכי משלם לו דמי כולו ורבי יוסי סבר כמי שהורמו דמיין ואינו משלם אלא דמי חולין: **ואי טובת הנאה אינה ממון.** אפילו הוויין כמי שלא הורמו אינו משלם לו דמי טובת הנאה לא מפסיד ליה ולא מידי: **אלא.** לעולם אימא לך דאינו ממון והיינו טעמא דרבי אע"ג דטובת הנאה אינה ממון אפי' הכי משלם לו דמי כולו משום דקנסו רבנן לגנב כי היכי דלא לגנוב: **ור' יוסי סבר.** אינו משלם אלא דמי חולין דחדא ועוד קאמר חדא דטובת הנאה אינה ממון ועוד לדבריך דאמרת טעמא משום קנס אדרבה לקנסיה לבעל הבית זה: **כי היכי דלא נשתי לעיבליה.** ולעולם אכתי ריש וסיפא דמתני' דקשיא אהדדי לא מיתרץ: **רבא אמר.** לעולם לא קשיא מתניתין וסיפא דדקתני דטובת הנאה ממון וריש הייינו טעמא דיטלו בעל כרחו: **שאני תרומה משום דלא חזיא אלא להכנים.** וכיון דאתי למיסרה עלייהו שויא לההוא תרומה כעפרא בעלמא והואיל וכעפרא הויא לא מיתחלי בטובת הנאה ולהכי שקלי לה בעל כרחו: **מתני' קונס שאיני עושה על פי אבא כו' אין יכול להפר.** דלא הוי לא נדרי עינוי נפש ולא דבריס שבינו לביניה: **שאיני עושה לפיך אין צריך להפר.** דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לבעל מה דזכי ליה רחמנא: **ר' עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.** כדאמרי' במס' כתובות בפ' אע"פ (דף סד:) ומה היא עושה לו משקל חמש סלעים שתי ביהודה שהן עשר בגליל כו' והמותר שלה ואותה העדפה שמעדפת הואיל ושלה היא אוסרת עליו אם לא יפר: **ר' יוחנן בן נורי אומר.** להכי יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו דאותה מלאכה שעושה אחר הגירושין כשתבא ברשותו אסור באותה מלאכה ובכל מעשה ידיה מגירושין ואילך וקסבר אדם אוסר דבר שלא בא לעולם כגון מעשה ידיה שעתידה לעשות לכשתבא לעולם אחר גירושין אע"פ שלא בא לרשותו בעת שבא לעולם דהא מגורשת היא לכשבאה ברשותו שתשא לו שיהא אסור. ורבי עקיבא סבר בהא מודינא לך דאדם אוסר דשלב"ל היכא דהוי ברשותו לאלתר כשבא לעולם כגון העבדה אבל אין אדם אוסר דשלב"ל אע"פ שבא לעולם (א) אינן ברשותו אלא לאחר זמן לכשיבא לרשותו חל עליהן איסור כדפירשתי:

גמ'

דרבי סבר טובת הנאה ממון ורבי יוסי בר רבי יהודה סבר טובת הנאה אינה ממון לא דכולי עלמא טובת הנאה [א]**אינה ממון אלא הכא** [ב]**במתנות שלא הורמו קא מיפלגי ואי טובת הנאה אינה ממון מה לי הורמו מה לי לא הורמו אלא היינו טעמא דרבי קנסוה רבנן לגנב כי היכי דלא ליגנוב ורבי יוסי בר ר' יהודה סבר קנסוה רבנן לבעל הבית כי היכי דלא לישתי לטיבליה רבא אמר שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דקא אתי למיסרא עלייהו שויא עפרא בעלמא: מתני'** [ג]**קונם שאיני עושה על פי אבא ועל פי אביך ועל פי אחי ועל פי אחיך אינו יכול להפר** [ד]**שאיני עושה על פיך אינו צריך להפר רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו** [ה]**ר' יוחנן בן נורי אומר** [ו]**יפר שמא יגרשנה ותהי אסורה עליו: גמ' אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי למימרא דקסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ורמינהי** [ז]**המקדיש מעשה ידי אשתו הרי דסבירא ליה דטובת הנאה ממון:** [ח]**אינו משלם אלא דמי חולין שבו.** אבל לא דמי תרומות ומעשרות ואפילו לפי טובת הנאה שיש לו בהן דסבירא ליה דטובת הנאה אינה ממון: **במתנות שלא הורמו קמיפלגי.** דרבי סבר [ט] כיון שלא הורמו תרומות ומעשרות הוו להו כחולין שבו דלאו כמי שהורמו דמיין ורבי יוסי סבר כמי שהורמו דמיין ואין לו בהם כלום ומשום הכי אינו משלם אלא דמי חולין שבו: **מה לי הורמו מה לי לא הורמו.** דכיון דטובת הנאה אינה ממון כי לא הורמו מאי הוי להא פתיכי ביה תרומה ומעשרות שאין לו בהן כלום: **אלא היינו טעמא דרבי.** השתא לא מיבעיא לן אי אית להו לתרוייהו טובת הנאה ממון או אינה ממון. ואי אית להו טובת הנאה אינה ממון לרבי יוסי ברבי יהודה ניחא ורבי היינו טעמיה דקנסוהו רבנן לגנב לשלם טובת הנאה של תרומות ומעשרות לבעל הבית ואי סבירא להו טובת הנאה ממון לרבי ניחא ורבי יוסי ברבי יהודה היינו טעמיה דאינו משלם אלא דמי חולין שבו משום דקנסוהו רבנן שלא ישלם לו טובת הנאה שבתרומה ומעשרות: **רבא אמר שאני תרומה.** כלומר מתני' אית לה לרבי יוסי בר יהודה דטובת הנאה ממון וסיפא ניחא דכהנים אלו יטלו אחרים וריש הייינו טעמא דיטלו בעל כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים שאי אפשר ליתנה לישראל הלכך כיון [י] דמיסרה עלייהו שויא עפרא (דאתו) בעלמא דאפקריה לההיא טובת הנאה שיש לו בה: ומיהא שמעינן שהאוסר בנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אומן בעל כרחו ואינו יכול לעכב אע"פ שיכול לישאל על נדרו כיון דהשתא מיהא הא לא איתשיל מיהו היכא דאיתשיל חייבין לשלם דכיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו כיון דאיתשיל הויין להו הנך פירי כאילו לא אתסרו עליה מעולם. וא"ת אם כן היאך יטלו כהנים על כרחו למה לא נחוש דלמא מיתשיל ומתהני מדידיה ולאו קושיא היא דהתנן [יא] המקדש האשה על תנאי שאין עליה או עליו נדרים ונמצאו עליה או עליו נדרים אינה מקודשת ומדקתני אינה מקודשת משמע שאינה מקודשת כלל ויכולה להנשא לאחר אע"ג דתניא התם [יב] הלכה אבל חכם והתירה וכן הוא שהלך אבל חכם והתירו מקודשת אלמא אע"ג דמצי מיתשיל וחיילי קדושי למפרע כל אימת דלא מיתשיל לא חיישינן דלמא מיתשיל הכא נמי דאם איתשיל עבדו כהנים איסורא למפרע כל אימת דלא איתשיל לא חיישינן להכי. הרשב"א ז"ל: **ואני מסתפק בזה לפי שמשעה שאסרו על עצמו הפקירו וכל שזכה בו אחר קנה כזוכה מן ההפקר ואע"פ שאיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממונו של זה אינו בטל שאיני מוצא שאלה בהפקר ומשום הכי יטלו על כרחו דאי לא ודאי כיון דנדרים לאתשולי עלייהו קיימין דמשום הכי מיקרו דבר שיש לו מתירין בפרק הנודר מן הירק** (לעיל דף נט.) **חיישינן דלמא מיתשיל וכי תנן אינה מקודשת לינשא אלא דינא קתני ואפי' תימא נמי דמילתא פסיקתא קתני היינו טעמא משום דבדידה ליכא למיחש דלא מקלקלה נפשה ובדידיה לא אשכחינן בגמרא אינה מקודשת אבל** [יג] **הוא שהלך אבל חכם והתירו מקודשת לומר שהיא מקודשת גמורה אבל לא הלך איכא למימר דחיישינן כי:** [יד]**מתני' קונס שאני עושה ע"פ אבא.** מה שאני עושה **יהא לפי אבא בקונס: אינו יכול להפר.** דאין אלו נדרי עינוי נפש ולא דבריס שבינו לביניה: **שאני עושה על פיך אינו צריך להפר.**

מעשה

כט א מיי' פ"ה מהל' אישות הלכה ו:

ל ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכ' יא סמג לאוין רמג טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף ע:

לא ג מיי' שם הלכה י סמג שם טוש"ע שם סעיף עא וטוש"ע אה"ע סימן פא סעיף ב:

מוסף רש"י

במתנות שלא הורמו קא מיפלגי. וכגון שנפל לו טבל זה מבית אבי אמו כהן, רבי סבר כמי שהורמו דמיין וחכה אבי אמו בתרומה ומעשרות שבו, שלף מעשר ולשון לכהנים, מדקנסיהו עזרא לגנוס (קדושין נח:). **שאיני** עושה על פיך. אמה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונס (יבמות צא.) יהי עליך כהקדש מליהנות לו (כתובות נט.) מעשי ידי יהיו לפיך כהקדש (קדושין סג.). **אינו** צריך להפר. נדר זה, שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (כתובות נט.) אין בעלה צריך להפר שאין נדרה מל שהרי משועבדת לו (קדושין סג.) דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מצית נדרה (יבמות צא.) ואפילו בשמא תעדיף ממי לא חייסינן, דאי מעדפא ממי לבעל הוא (כתובות סו.). **שמא תעדיף עליו.** על מעשה ידיה, יותר מן הראוי לו, ויותר ממה שהיא חייבת לעשות לו, וכתובות (סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל מ' סלעים שתי ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, ולכי תימא העדפה קדשה אע"ג דלא בתה לעולם בשעת הנדר (קדושין סג.) וטפי לא משעבדא ליה ואתעדפה חייל נדר ואע"ג דעדיין לא נעשית המלאכה (יבמות צא.) ומותר זה אינו שלו ויכולה להקדישו (כתובות נט. וכעי"ז שם סו.). **ר' יוחנן בן נורי אומר יפר.** אף עיקר מעשה ידיה צריך הפרה (שם נט.). **שמא יגרשנה.** ויהא הנדר חל, שמגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה, ותהא אסורה עליו. לחזור לו, לפי שנאסר מעשה ידיה עליו ולו אפשר לו ליהנות שלא מטחון ולא תאפה וכל שאר מלאכות הצניעות במשכנתו שהאשה עושה לבעלה (שם וכעי"ז לעיל עט:). **המקדיש מעשה ידי אשתו.** במתני' (כתובות סד:) מפרש מה היא עושה לו משקל חמש סלעים כו' (שם נח:).

עין משפט נר מצוה

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה ר' יוחנן וכו' ואינן ברשותו אלא לאחר זמן דלכשיבואו לרשותו יחול עליהן:

פירוש הרא"ש

דרבי סבר טובת הנאה ממון. אלכך צריך לשלם לו כל דמי הטבל: ור' יוסי בר' יהודה סבר **לא** הוי ממון. אלכך אינו חייב לשלם לו אלא דמי החולין: ואי אמרת טובת הנאה אינה ממון מה לי הורמו ומה לי לא הורמו. ומיהו בפ"ק [נ"ל בפרק שני דף נח:] דקידושין מוקי פלוגתייהו בהכי וכישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן למאן דאמר כמי שהורמו דמיין זכה בהן ואין צריך ליתנם לכהן ולמאן דאמר לאו כמי שהורמו דמיין לא זכה בהן וצריך לקיים מצות נתינה וקונים להכא תמוה מאוד דעל כרחין המתרץ דמוקי פלוגתייהו במתנות שלא הורמו לא אפשר לפרסו אלא כדמפרש לה בקידושין וא"כ מאי מקשי ליה תו מה לי הורמו ומה לי לא הורמו וכדקתני בתוספתא דקידושין וכתב רבינו שהמקשה לא הבין דברי המתרץ ולא חש לפרש (אלא) [נ"ל אלין] דבריו ואמר לו תירוץ אחר: ורבי יוסי בר' יהודה סבר קנסו רבנן לבעל הבית. תימה מה אנו צריכין לקנס זה כיון דטובת הנאה אינה ממון מן הדין מיפטר גנב וגרמה דשיניה [אחרינא] הוא לינצית אימא דכולי עלמא טובת הנאה ממון וטעמא דרבי יוסי בר' יהודה דפטר לגנב משום דקנסוהו לבעל הבית והכי אימא בקידושין בהדיא ולשנא דנדרים משונה הוא: **רבא אמר שאני תרומה כו'.** פירוש לעולם טובת הנאה ממון ואפי' דקתני מתני' דיטלו בעל כרחו ולא מיישינן לטובת הנאה משום דכיון בהנאה אי אפשר ליטלו לשום כהן ואין לו בהם טובת הנאה ואי אפשר לעכבו לעולמו הלכך הוי כאילו אינם שלו אבל קיפא כיון שיטול ליתנו לכהנים אחרים יש לו בהן טובת הנאה: מתני' **קונם שאיני עושה על פי אבא** כו' **אינו יכול להפר.** דלא הוו דברים שבינו לביניה אם אסר המעשה ידיה על אחרים: **על פיך אינו צריך להפר.** משום דמשעבדא ליה ולאלמוה רבנן לשעבודא דבעל: **שמא תעדיף יותר מן הראוי לו.** בכתובות מפרש לה כמה היא עושה לו והמותר יכולה להקדיש ומפרש לה התם בהעדפה שעל ידי הדחק וסבר רבי עקיבא דדידה הוי וחל עליו הקדש והוי דברים שבינו לביניה דאי אפשר להיות שלא יתערב בשלו: ר' יוחנן בן נורי סבר עיקר מעשה ידיה צריך הפרה שמא יגרשנה ואז יחול הנדר ולא יכול להחזירה: גמ' **אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.** דהכי עדיין לא גרשה וגם לא נעשה מעשה בידיה:

תוספות

לא דכ"ע אינה ממון **והכא** במתנות שלא הורמו קמיפלגי. ומפרש בירושלמי בטבלין שנפלו לו מבית אבי אמו כהן מייירי ורבי סבר כמו שהורמו דמיין ורבי יוסי ברבי יהודה סבר לאו כמו שהורמו דמיין: **ואי טובת הנאה אינה** ממון מה לי הורמו ומה לי **לא** הורמו. [ובקידושין (דף נח:) משני למיירי בישראל] שנפלו לו [טבלים] מבית אבי אמו הכן וכ"ע אמאי לא משני הכא כי התם וצריך לומר שהיה מופס אותו מירוח לדומק: **אלא** היינו **טעמא** דרבי דקסבר קנסו רבנן לגנב. [ב] דמש"ה מיפטר לטובת הנאה אינה ממון ורבי יוסי ברבי יהודה סבר קנסו רבנן לבעל הבית ואי קשיא לימא דאינו ממון ומיפטר גנב מש"ה לא קנס לגנב ויש לומר דהוי כמו מירוח אחר [נ"ל] דלכ"ע טובת הנאה [הוי] ממון ואפ"ה מיפטר דקנסו לבעל הבית והא דקאמר רבי סבר דקנסו רבנן לגנב דסבירא ליה דלכ"ע טובת הנאה אינה ממון וכך היא הסוגיא סוף פרק שני דקידושין מיבעיא אימא אינה ממון וטעמא דרבי דקנסו לגנב ומיבעיא אימא

מסורת הש"ס

(**א**) [קידושין נח: ב"ב קכג: מכות כ. חולין קל: בכורות יח.], **ב**) יבמות צא. כתובות נט. סו. ע. קדושין סג., **ג**) [לעיל עט:], **ד**) כתובות נח:, **ה**) [שייך לעמ' הקודם], **ו**) [ועי' היטב קדושין נח: ותוספות ב"ב קכג: ד"ה וקסבר], **ז**) נ"ל לאחר למיקרי, **ח**) [כתובות עב: ע"ש], **ט**) [שם עד: ע"ש], **י**) בס"ג: אלא אבל, **כ**) נ"ל דאל"ה,

יא) [ב"ב קכ: ד"ה אלא אי אמרת דאינו ממון אלא לאחר זמן דלכשיבואו לרשותו יחול עליהן:]

יב) [לעיל עט:], **יג**) [שייך לעמ' הקודם], **יד**) [ועי' היטב קדושין נח: ותוספות ב"ב קכג: ד"ה וקסבר], **טו**) נ"ל לאחר למיקרי, **טז**) [כתובות עב: ע"ש], **יז**) [שם עד: ע"ש], **יח**) בס"ג: אלא אבל, **כ**) נ"ל דאל"ה,

יט) [ב"ב קכג: ד"ה אלא אי אמרת דאינו ממון אלא לאחר זמן דלכשיבואו לרשותו יחול עליהן:]

כ) נ"ל דאל"ה,

לב א ב מיי' פ"ו מהלכ' ערכין הלכה כח סמג עשין קלב טוש"ע אה"ע סימן פח סעיף ח:

לג ג מיי' שם הלכה כז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן ריב סעיף ט:

לד ד מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעי' עח וטוש"ע אה"ע סימן פח סעיף ב:

מוסף רש"י

הרי זו עושה ואוכלת. אין מעשה ידיה קדוש על פיו (כתובות נח:). והמותר. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה לו יותר על הרבוי שפקפו חכמים ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן, והמותר קנוי לו בטעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שנת מעה כסף לנזוריה, נגד המזונות (שם). כי על העדפה הוא דקאמר. כלומר הלכה דיפר ולאו מטעמיה, דאילו לר' יוחנן עיקר מעשה ידיה צריך הפרה ולשמואל משום העדפה שמא תעדיף על הרווי הוא דאמר יפר, והשתא נמי הוה מלי לאקשויי סוף סוף לא בא לעולם, דהא לא נעשה, אלא אקשי ליה קושיא אחרינא (שם נט:). אי נמי אין הלכה כת"ק. דאמר אין צריך להפר, אלא אמר רב יוסף (שם). לעולם הלכה ומטעמייה קאמר ומשום שמא יגרשנה, ושאני הקדש דלא אלא שאינו הקדש לכל אלא על אדם אחד בלשון קונס (שם). הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו. מתוך שהוא תופס במקום שאין שאר הקדש תופס, שאדם אוסר פירות חבירו עליו ואומר קונס פירות פלוני עלי ובשאר הקדש אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, הלכך אדם אוסר עליו נמי דבר שלא בא לעולם, אבל מתני' במקדיש הקדש גמור אחירי ואינו מתכר לתפוס בקונס (שם). אמר ליה אביי. ומה ראיה פירות חבירו עליו לכאן, שהן פירות חבירו על חבירו, דעכשיו היא משועבדת לו למעשה ידיה ואינה רשאה להתפיסו בקונס ולכשיגרשנה קאמר דחייל, ועוד שעדיין לא נעשית המלאכה עד לאחר גירושין וחזרה (שם). בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו. בקונס, שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו, כיון בלשון קונס לחבירו נדבו כיון שהקדישו שאם הקדש גמור, אלא יאסור דבר שלא בא לעולם. בתמיה, לא המלאכה באה ולא הרשות באה לידה להתפיס עד שתגרש, שהרי אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו. שממקום שבאת אין אתה יכול ללמוד איסור, שהרי אף בקונס אין אדם אוסר פירות חבירו לומר קונס פירותיך עליך (שם). באומרת יקדשו ידי לעושיהם. נמי שבראש (קדושין סא.) שהמלאכה נמי שבאת לעולם, ועל הגירושין שלא באו אף אם מסיק ואחיל, ותמני' באומר מעשה ידיך יקדש (כתובות נט.). השתא מיהת לא מגרשה. כלומר תירלת לא בא לעולם המלאכה, לא בא לעולם דגירושין לא תירלת, דאילו השתא לית לה רשותא לאקדושיה והיכי קדים לקמייה (שם).

משום דשעבודי משעבדת ליה ולאו כל כמינה דמפקעת ליה לשעבודי': [ה] **רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הרווי לו.** דקסבר ר"ע דהעדפה דידה היא וחייל עלה נדרה דהא לא משעבדא ליה ומשום הכי צריך להפר ומיהו מלי מיפר משום דבריס שבינו לבינה ות"ק לא חיישי להכי משום דסבירא ליה דהעדפה נמי דידיה הוי. והאי העדפה היינו שתעדיף על מה שפסקו לה חכמים לעשות לבעלה דהיינו משקל חמש סלעים כדאיתא בפרק אע"פ (כתובות סד:): **רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו.** דסבירא ליה לר' יוחנן בן נורי כת"ק דהעדפה נמי דבעל הוא הלכך משום העדפה אין צריך להפר אלא שמא יגרשנה ויהא הגדר חל שמשגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה ותהא אסורה לחזור לו לפי שנאסר במעשה ידיה ואי אפשר לו ליהנות שלא תתטן ושלא תאפה וכל שאר מלאכות השנויות במשנתנו שאשה עושה לבעלה ות"ק פליג עליה דר' יוחנן בן נורי מי משום דלא סבירא ליה דמהניא הפרה לכי מגרש לה מי משום דגדר גופא כיון דהשתא לא חייל לקמיה נמי לא חייל. ופלוגתייהו בהעדפה מי דבעל הוא מי לא מוקימנא לה בכתובות (דף סו.) בהעדפה שעל ידי הדחק כדאיתא התם: **גמ' אמר שמואל הלכה כר' יוחנן.** דאמר יפר: **למימרא דקסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.** דאי לא כיון דהשתא לא חייל נדרה לקמיה נמי לא חייל: **ורמינהו המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת.** אילא דמוקמי לה בפרק אע"פ (שם נח:) אפי' במעלה לה מזונות ואפי' הכי הרשות בידה לבטל הקדשו והרי זו עושה ואוכלת מדרב הונא דאמר התם יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואינני עושה ומאן דפליג עליה דרב הונא התם מוקי לה לתתני' בשאין מעלה לה מזונות ומשום הכי היא עושה ואוכלת[ו]: **והמוסר.** אם הקדיש מותר מעשה ידיה דהיינו יתר על חמש סלעים ביהודה כדאיתא התם: **ר"מ אומר הקדש.** מוקי לה שמואל התם [במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה] מעה כסף שתקנו לה חכמים תחת מותר ור' מאיר דאמר הקדש לאו מחייב קאמר דהא לית ליה בה מידי אלא הקדש לאחר מיתה קאמר שהבעל זכה בהנאת מותר מדין ירושה וסבירא ליה לרבי מאיר דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין.** דסבירא ליה דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **וכי תימא כי קאמר הלכה כרבי יוחנן בן נורי על העדפה דקאמר.** דמאי דפליג עליה דר"ע דאמר ר"ע יפר משום העדפה דסבירא ליה לר"ע העדפה דידה הויא ואיהו פליג עליה דמשום העדפה אין צריך להפר דהעדפה נמי דבעל היא בהא בלחוד הוא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי אבל במאי דאמר יפר לא סבירא ליה כותיה דודאי לא צריך הפרה דלא חייל נדרא כלל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **לימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה.** הכי הוה ליה למימר דהלכה כרבי יוחנן בן נורי סתמא ולאו בהעדפה בלחוד משמע אלא בעיקר מילתא דאמר יפר: **אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא.** והא אתי שפיר דמשמע דלית הלכתא כרבי עקיבא במידי לא במאי דאמר יפר דהא אין צריך הפרה משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ולא במאי דקאמר דהעדפה דידה הויא דליתא אלא דבעל הויא: **אי נמי הלכה כתנא קמא.** דאמר אין צריך להפר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. זהו הפירוש הנכון אף על פי שלא פירש כן רש"י ז"ל בפרק אע"פ: **שאני קונמות דהוא"ל ואדם אוסר פירות חבירו עליו.** מאי קא פרכת מהקדש לקונמות אף על גב דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אדם אוסר דבר שלא בא לעולם דאשכחן מילתא דאיתא בקונמות וליתא בהקדש שהרי אע"פ שאין אדם מקדיש פירות חבירו אדם אוסר פירות חבירו עליו וכיון שכן אדם אוסר נמי דבר שלא בא לעולם דהא פירות חבירו לדידיה כדבר שלא בא לעולם דמי דלית ליה בהו מידי: **אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו.** אין ודאי קושטא קאמרת דפירות חבירו כדבר שלא בא לעולם דמי מיהו ממקום שבאת דאת לא משכחת בקונמות דאדם אוסר אלא היכא דהוי חד מייניהו ברשותיה או הפירות או האדם הנאסר בהם ומשום הכי אדם אוסר פירות חבירו עליו דגבי שהפירות אינן ברשותו גופיה מיהא ברשותו הוא דכי היכי דאדם אוסר פירותיו על חבירו אע"פ שחבירו אינו ברשותו כיון שהפירות ברשותו דאלמא בחד מייניהו סגי ומיהא שפיר איכא למילף דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם דדבר שלא בא לעולם כפירות חבירו דמי: **אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו.** דומיא דמתניתין שאוסרת מעשה ידיה שלא בא לעולם על בעלה הא לא מצית למיפשט לאיסורא אדרבה ממקום שבאת איכא למילף היתרא שהרי אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו ודבר שלא בא לעולם על חבירו כפירות חבירו על חבירו דמי: **אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהן וכו'.** מתניתין היא דמוקמא בהכי כיון דידיס אינהו בעולם צריך להפר: **וכי אמרה כרי קדשי.** בתמיה והא משתעבדין ידיה לבעלה. אפילו למאן דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דכריה שיחול נדרה בזמן שרלוי לו לחול: **השתא מיהת לא מיגרשה וממאי דרי אמרה כרי מהניא.** כלומר תירלת למ"ד אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דבהאי לישנא דקאמרה לדידיה ודאי מהני אבל למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אפי' אמרה הכי היכי מהני: אמר

[ה] הרי זו עושה ואוכלת והמותר [ו] רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין [ז] ואמר שמואל [ח] הלכה כר' יוחנן הסנדלר אלמא [ט] אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכי תימא כי קאמר הלכה כר' יוחנן בן נורי על העדפה הוא דקאמר לימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה אי נמי [י] הלכה כת"ק א"נ (אין) הלכה כרבי עקיבא אלא אמר רב יוסף שאני קונמות הואיל ואדם אוסר פירות חבירו עליו אוסר נמי דבר שלא בא לעולם עליו אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שהרי אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אלא [יא] אמר רב הונא בריה דרב יהושע [יב] באומרת יקדשו ידי לעושיהן דידים הא איתנהו בעולם וכי אמרה הכי קדשה והא משעבדן ידיה לבעל דאמרה לכי מגרשה השתא מיהת לא מגרשה וממאי דכי אמרה הכי מהניא אמר

[ז] **גמ' הרי זו עושה ואוכלת.** לדברי הכל. ואמרינן התם במסכת כתובות בפרק אע"פ[יד] דבאמין מעלה לה מזונות קא מיירי ואמרי' עושה ואוכלת פשיטא דכיון דאין מעלה לה מזונות ודאי עושה ואוכלת דממאי מתפרנסת ואמרי' סיפא אינטריכא ליה למיתני: **והמוסר ר"מ אומר הקדש.** דקא סבר אע"ג דמעשה ידיה אינו יכול להקדיש הואיל ואינה ניזונית משלו מ"מ מותר על מזונותיה יכול להקדיש שיהא קדוש לאחר מיתתה: **ור' יוחנן הסנדלר אומר חולין.** דקסבר אין אדם יכול להקדיש דבר שלא בא לעולם לכשיבא לעולם לא יהא שלו אלא לאחר זמן: **ואמר שמואל.** התם הלכה כר' יוחנן הסנדלר [ג] דתקנו לה חכמים מעה כסף תחת מותר מעשה ידיה דלי בעמלה לה אפילו בחייה שלו היא וקשיא דשמואל דאשמואל: **וכי תימא כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה.** כלומר הלכה כר' יוחנן ב"ש דאמר יפר והיינו טעמא דיפר משום העדפה ולא משום גירושין: **לימא[ד] הלכה כרבי עקיבא.** דמוקי לטעמיה משום העדפה אלא מדקאמר הכי ש"מ כדאשמעינן מעיקרא ולעולם קשיא דשמואל דאשמואל: **אלא אמר רב יוסף.** לעולם קסבר שמואל אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **ושאני קונמות וכו'[ה]** ה"ג **אמר לי' בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו.** די"ל יאסרו פירות חבירו עליו אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שהרי אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שהרי אין אדם אוסר פירותיו על חבירו אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו אלא דאמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהן דידים הא איתנהו בעולם וכי אמרה הכי קדשה והא משעבדן ידיה לבעל דאמרה לכי מגרשה השתא מיהת לא מגרשה וממאי דכי אמרה הכי מהניא אמר

ד) **רבי עקיבא אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הרווי לו.** דקסבר ר"ע דהעדפה דידה היא וחייל עלה נדרה דהא לא משעבדא ליה ומשום הכי צריך להפר ומיהו מלי מיפר משום דבריס שבינו לבינה ות"ק לא חיישי להכי משום דסבירא ליה דהעדפה נמי דידיה הוי. והאי העדפה היינו שתעדיף על מה שפסקו לה חכמים לעשות לבעלה דהיינו משקל חמש סלעים כדאיתא בפרק אע"פ (כתובות סד:): **רבי יוחנן בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו.** דסבירא ליה לר' יוחנן בן נורי כת"ק דהעדפה נמי דבעל הוא הלכך משום העדפה אין צריך להפר אלא שמא יגרשנה ויהא הגדר חל שמשגרשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה ותהא אסורה לחזור לו לפי שנאסר במעשה ידיה ואי אפשר לו ליהנות שלא תתטן ושלא תאפה וכל שאר מלאכות השנויות במשנתנו שאשה עושה לבעלה ות"ק פליג עליה דר' יוחנן בן נורי אי משום דלא סבירא ליה דמהניא הפרה לכי מגרש לה אי משום דגדר גופא כיון דהשתא לא חייל לקמיה נמי לא חייל. ופלוגתייהו בהעדפה אי דבעל הוא אי לא אוקימנא לה בכתובות (דף סו.) בהעדפה שעל ידי הדחק כדאיתא התם: **גמ' אמר שמואל הלכה כר' יוחנן.** דאמר יפר: **למימרא דקסבר שמואל אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם.** דאי לא כיון דהשתא לא חייל נדרה לקמיה נמי לא חייל: **ורמינהו המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת.** אילא דמוקמי לה בפרק אע"פ (שם נח:) אפי' במעלה לה מזונות ואפי' הכי הרשות בידה לבטל הקדשו והרי זו עושה ואוכלת מדרב הונא דאמר התם יכולה אשה לומר לבעלה אינני ניזונת ואינני עושה ומאן דפליג עליה דרב הונא התם מוקי לה לתתני' בשאין מעלה לה מזונות ומשום הכי היא עושה ואוכלת[ו]: **והמוסר.** אם הקדיש מותר מעשה ידיה דהיינו יתר על חמש סלעים ביהודה כדאיתא התם: **ר"מ אומר הקדש.** מוקי לה שמואל התם [במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה] מעה כסף שתקנו לה חכמים תחת מותר ור' מאיר דאמר הקדש לאו מחייב קאמר דהא לית ליה בה מידי אלא הקדש לאחר מיתה קאמר שהבעל זכה בהנאת מותר מדין ירושה וסבירא ליה לרבי מאיר דאדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין.** דסבירא ליה דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **וכי תימא כי קאמר הלכה כרבי יוחנן בן נורי על העדפה דקאמר.** דמאי דפליג עליה דר"ע דאמר ר"ע יפר משום העדפה דסבירא ליה לר"ע העדפה דידה הויא ואיהו פליג עליה דמשום העדפה אין צריך להפר דהעדפה נמי דבעל היא בהא בלחוד הוא דאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן בן נורי אבל במאי דאמר יפר לא סבירא ליה כותיה דודאי לא צריך הפרה דלא חייל נדרא כלל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **לימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי בהעדפה.** הכי הוה ליה למימר דהלכה כרבי יוחנן בן נורי סתמא ולאו בהעדפה בלחוד משמע אלא בעיקר מילתא דאמר יפר: **אי נמי אין הלכה כרבי עקיבא.** והא אתי שפיר דמשמע דלית הלכתא כרבי עקיבא במידי לא במאי דאמר יפר דהא אין צריך הפרה משום דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ולא במאי דקאמר דהעדפה דידה הויא דליתא אלא דבעל הויא: **אי נמי הלכה כתנא קמא.** דאמר אין צריך להפר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. זהו הפירוש הנכון אף על פי שלא פירש כן רש"י ז"ל בפרק אע"פ: **שאני קונמות דהוא"ל ואדם אוסר פירות חבירו עליו.** מאי קא פרכת מהקדש לקונמות אף על גב דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אדם אוסר דבר שלא בא לעולם דאשכחן מילתא דאיתא בקונמות וליתא בהקדש שהרי אע"פ שאין אדם מקדיש פירות חבירו אדם אוסר פירות חבירו עליו וכיון שכן אדם אוסר נמי דבר שלא בא לעולם דהא פירות חבירו לדידיה כדבר שלא בא לעולם דמי דלית ליה בהו מידי: **אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו.** אין ודאי קושטא קאמרת דפירות חבירו כדבר שלא בא לעולם דמי מיהו ממקום שבאת דאת לא משכחת בקונמות דאדם אוסר אלא היכא דהוי חד מייניהו ברשותיה או הפירות או האדם הנאסר בהם ומשום הכי אדם אוסר פירות חבירו עליו דגבי שהפירות אינן ברשותו גופיה מיהא ברשותו הוא דכי היכי דאדם אוסר פירותיו על חבירו אע"פ שחבירו אינו ברשותו כיון שהפירות ברשותו דאלמא בחד מייניהו סגי ומיהא שפיר איכא למילף דאדם אוסר דבר שלא בא לעולם דדבר שלא בא לעולם כפירות חבירו דמי: **אלא יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו.** דומיא דמתניתין שאוסרת מעשה ידיה שלא בא לעולם על בעלה הא לא מצית למיפשט לאיסורא אדרבה ממקום שבאת איכא למילף היתרא שהרי אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו ודבר שלא בא לעולם על חבירו כפירות חבירו על חבירו דמי: **אלא אמר רב הונא בריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהן וכו'.** מתניתין היא דמוקמא בהכי כיון דידיס אינהו בעולם צריך להפר: **וכי אמרה כרי קדשי.** בתמיה והא משתעבדין ידיה לבעלה. אפילו למאן דאמר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דכריה שיחול נדרה בזמן שרלוי לו לחול: **השתא מיהת לא מיגרשה וממאי דרי אמרה כרי מהניא.** כלומר תירלת למ"ד אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דבהאי לישנא דקאמרה לדידיה ודאי מהני אבל למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אפי' אמרה הכי היכי מהני: אמר

ומי איכא מידי דמעיקרא לא קדוש והשתא קדוש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והמותר (ר' מאיר) תמ"מ. וע"כ ס"א רבי טרפון: (ב) שם אי נמי הלכה כ"ב גירסת רש"י בפ' אע"פ אי נמי אין הלכה כת"ק אי נמי הלכה כר"ע וכך נראה מפירוש שלפנינו דכך הוא גורס אבל ר"ת ור"ם גורסים איפכא וע"ש: (ג) רש"י ד"ה ומאמר שמואל וכו' כר"י הסנדלר ומוקי לה התם בשאין מעלה לה מעה כסף דתקנו לה חכמים: (ד) ד"ה לימא אין הלכה כת"ק אי נמי הלכה כר' עקיבא דמוקי לטעמי': (ה) ד"ה אלא אמר וכו' ומאי קושמות וכו' הכי גרסינן אמר ליה אביי בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו שבאותו ענין יש בו כח לכך ד"ל יאסרו פירותיו על חבירו אלא יאסור דבר שבא לעולם כ"ל על חבירו שהרי אין בו כח לאסור וכו' ולהכי נמי וכו' דהויין של בעל היאך יכולה:

תוספות

עושה ואוכלת. שאין מעשה ידיה קדוש על פיו ובפרק אע"פ (דף נח:) מפרש שמעלה לה מזונות ולא מעלה לה מעה כסף ומעה כסף תחת מעשה ידיה ומזונות תחת מותר: והמותר ר"מ אומר הקדש. [איכא] דאמר התם שאינו מעלה לה מעה כסף ולא מזונות ומותר אינו קדוש אלא לאחר מיתה ואיקדוש הכל ומותר ר"ל מה שישאייר לאחר מיתה אלא אתלה: חולין. שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: וכי תימא כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן ב"ג להעדפה. כלומר כדאין דפליג רבי יוחנן ב"ג במתניתין אדרבי עקיבא דאמר שמא תעדיף דסבר דהעדפה הויא לעצמה ורבי יוחנן בן נורי סבר דהויא לעצמו ובהך דינא פסק שמואל כר' יוחנן אבל ודאי לא סבר דקדשה מעשה ידיה כלל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: חבי גרים רבינו חננאל ולימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה וא"נ אין הלכה כר' עקיבא א"נ הלכה כת"ק: שאני קונמות. דאמר רבי יוחנן דמיילי על דבר שלא בא לעולם מתוך שהוא תופס בדבר שאין שאר הקדש תופס דאדם אוסר בקונס פירות חבירו עליו ובלשון הקדש אינו אוסר דבר שלא בא לעולם משא"כ בהקדש דמתאסר אשה על בעלה בקונס כי היכי דאמרה על יד נפשה ואני מתיר:

פירוש הרא"ש

הרי זו עושה ואוכלת. בפרק אע"פ (נח:) איכא דמוקי לה במעלה לה מזונות ואין מעלה לה מעה כסף וקסברי דמעה כסף תחת מעשה ידיה ומזונות תחת מותר וכיון דאין מעלה לה מעה כסף עושה ואוכלת דאין יכול להקדיש מעשה ידיה: ומותר קאמר ר"מ דקדיס כיון דמעלה לה מזונות וכי יוחנן הסנדלר קאמר חולין דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: וכ"ת בי קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן להעדפה. כלומר בהא פליג אר"ע בהעדפה דסבר דהעדפה דבעל ומשום העדפה אין צריך להפר אבל בהא דקאמר במעשה ידיה לא סבר כותיה דר"ע דאמר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: וכ"ת בי כר"ע אי נמי הלכה כת"ק: שאני קונמות. דתמיהי טפי דכיון דאוסר פירות חבירו עליו דאינן ברשותו משא"כ בהקדש אוסר דמעה כסף ומזונות תחת מותר אינו מתאסר אלא אם כן מעה כסף ומזונות תחת מותר אינו מתאסר אלא אם כן מעה כסף ומזונות תחת מותר: ר"מ אומר הקדש. [איכא] דאמר התם שאינו מעלה לה מעה כסף ולא מזונות ומותר אינו קדוש אלא לאחר מיתה ואיקדוש הכל ומותר ר"ל מה שישאייר לאחר מיתה אלא אתלה: חולין. שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: וכי תימא כי אמר שמואל הלכה כרבי יוחנן ב"ג להעדפה. כלומר כדאין דפליג רבי יוחנן ב"ג במתניתין אדרבי עקיבא דאמר שמא תעדיף דסבר דהעדפה הויא לעצמה ורבי יוחנן בן נורי סבר דהויא לעצמו ובהך דינא פסק שמואל כר' יוחנן אבל ודאי לא סבר דקדשה מעשה ידיה כלל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: חבי גרים רבינו חננאל ולימא הלכה כרבי יוחנן בן נורי להעדפה וא"נ אין הלכה כר' עקיבא א"נ הלכה כת"ק: שאני קונמות. דאמר רבי יוחנן דמיילי על דבר שלא בא לעולם מתוך שהוא תופס בדבר שאין שאר הקדש תופס דאדם אוסר בקונס פירות חבירו עליו ובלשון הקדש אינו אוסר דבר שלא בא לעולם משא"כ בהקדש דמתאסר אשה על בעלה בקונס כי היכי דאמרה על יד נפשה ואני מתיר:

בשלמא אדם אוסר פירות חבירו. אע"פ שאינו שלו שכן אדם אוסר פירותיו על חבירו וחבירו אינו ברשותו אע"פ דדבר אסור שאינו ברשותו יאסור דבר שלא בא לעולם על חבירו שכן אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו [וקונמות מעשה ידיה] דמתניתין אינה בעולם והיכי מצי אמרה לבעל: באומרת יקדשו ידי לעושיהם. דידיס אינהו בעולם הכי הוא כמי שהמלאכה נמי היה בעולם: והא משתעבדא ידיה לבעלה. ולא חל הקדש: דאמרה לכי מגרשה. יהיו קדושים. ומנא תימרא דכי אמרה הכי מהני. כיון דאילו השתא לית ליה רשות לאקדושי היכי קדוש לקמייה ובפרק אע"פ גרסינן ומי איכא מידי דמעיקרא לא קדוש והשתא קדוש: דעתה אינה יכולה להקדישן ובפרק אע"פ גרסינן ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדוש ולקמייה קדוש:

גמי דבר שלא בא לעולם: בשלמא אדם אוסר פירות חבירו עליו. אע"פ שהפירות אינן ברשותו: שהרי אדם אוסר פירותיו על חבירו. אע"פ שאין מוחר וכיון דאין מעלה לה מעה כסף עושה ואוכלת דאין יכול להקדיש מעשה ידיה: ומותר קאמר ר"מ דקדיס כיון דמעלה לה מזונות וכי יוחנן הסנדלר קאמר חולין דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: וכ"ת בי קאמר שמואל הלכה כרבי יוחנן להעדפה. כלומר בהא פליג אר"ע בהעדפה דסבר דהעדפה דבעל ומשום העדפה אין צריך להפר אבל בהא דקאמר במעשה ידיה לא סבר כותיה דר"ע דאמר דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: וכ"ת בי כר"ע אי נמי הלכה כת"ק: שאני קונמות. דתמיהי טפי דכיון דאוסר פירות חבירו עליו דאינן ברשותו משא"כ בהקדש אוסר

אמר ר' אילא ומה אילו אומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך. כלומר שעדיין היא בידו להקדישה שלא החלטתיה לך מכל וכל: **לכשאקחנה ממך.** לכשאחזור ואקחנה ממך תקדיש: **מי לא קדשה.** מי לא חייל שם קדושה עליה לכשיקחנה מזה. הכא נמי גבי האי איתתא כי אמרה יקדשו ידי לעושיהן לאחר שתתגרש דולאי חיילא עלייהו שם קדושה: **מי דמי.** כלומר מי דמיא מילתא דאשה למילתיה דהאי גברא הכא האי גברא דמזכן שדה זו אכתי בידיה היא שעדיין לא מכרה ודיקא נמי דקתני שאני מוכר לך ולא קתני שמכרתי להכי יכול להקדישה לכשתחזור ותבא לרשותו: **אבל.** הא איתתא כי מקדשא מעשה ידיה כלום יש בידה שום כח והלכך אף על גב דאמר גבי מוכר שדה שיכול להקדישה לכשתבא לרשותו גבי אשה לא אמר: **אלא.** הא דאשה לא דמיא אלא לאומר כו' וכי היכי דהתם לא קדשה משום דלא קיימא שדה ברשותיה שהרי כבר מכרה הכא נמי לגבי הך איתתא לא קדשי מעשה ידיה: **גבי זבינא פסיקא למילתייהו.** דגופה (ה) לפירות בידא דלוקח: **גבי אשה מי פסיקא מילתא.** מי הויא גופה לבעל והתם גבי אשה דינא היא דתיקדום: **הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדיש.** דהתם אע"ג דלא קדשה השתא קדשה לקמיה הכי נמי גבי אשה: **שדה בידו לפדותה.** כל איתת דבעי אהכי מלי לאקדושה מהשתא: **אשה בידה להתגרש.** בתמיה. והואיל ואין בידה להתגרש לא חייל הקדש אמעשה ידיה לכשתתגרש: **לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים וכו' מי לא קדשה.** דהשתא אין בידו לפדותה עד עשר שנים ולכשיפדנה קדשה דחייל עלה קדושה מהשתא (ג): הכא נמי גבי אשה אף על גב דאין בידה לגרש עצמה כי מיגרשא חיילא קדושה על מעשה ידיה: **הפס קיץ.** גבי שדה איכא זמן קצוב לעשר שנים וכיון דאיכא זמן קצוב דמי כאילו יש בידו לפדותה לאלתר: **אשה מי יש לה קיצותא.** לידע אימתי תתגרש: אלא

אמר ר' אילא ומה אילו אומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך. הא דפשיטא ליה לרבי אילא דכה"ג קדשה לאו ממתני' וממתניתא שמיע ליה הכי אלא סברא דנפשיה קאמר דולאי קדשה ומדמי ליה הכי דנהי דולאי סבירא ליה דטעמא דקדשה מפני שברשותו היא עכשיו דהא כשמכרתי לך איהו גופיה מודה דלא קדשה אפ"ה סבירא ליה דקונם שאני עושה לפיך להא דמיא דלא דמי לאומר לחבירו שדה שמכרתי לך דלא קדשה משום דבזביני פסיקא מילתא כדאמרינן לקמן דגופא ופירא ביד לוקח מה שאין כן אשה דכיון דגופא בידה הוא ומעשה ידיה היא שמזכה בכל יום לבעל כשדה זו שאני מוכר לך עדיף מיניה שבידו להקדיש עכשיו קונם דאשה נמי אית ביה חד צד למעליותא טפי משדה משום דבשדה בין שעת הקדשו לשעה שיחול דהיינו לכשיקחנה יש זמן שהשדה יוצא מרשות מקדיש לגמרי גופא ופירא מה שאין כן גבי אשה שגופה לעולם ברשותה הוא ומשום הכי סבירא ליה דכי היכי דבשדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנו ממך תקדיש קדשה אשה נמי כי אסרה מעשה ידיה על בעלה לכי מגרשה חייל כך נראה בעיני. ואפי' הכי אתקיף ליה רבי ירמיה דלא דמי דדלמא האי צד דאיכא בשדה למעליותא דמצי מקדיש לה מהשתא עדיף טפי מההוא צד דאיכא באשה דגופה בידה הוא דמאי נפקא מינה כיון דלא מצי לאסור שיחול איסורה עכשיו עד שתתגרש הא לא דמיא אלא לאומר לחבירו שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך תקדיש דלא קדשה משום שאין בידו להקדישה עכשיו ואשה נמי דכוותה היא: **מתקיף לה רב פפא מי דמי גבי זביני פסיקא מילתא.** נהי דולאי שפיר קא בחית דליכא למיגמר אשה משדה זו שאני מוכר לך דלא דמיין דדקאמרת אפ"ה מאי דבעית למפסט לאידך גיסא דלא חייל קונם דידה משדה זו שמכרתי לך ליתא דגבי זביני פסיקא מילתא דגופה דשדה ופירא ביד לוקח ומשום הכי לא קדשה אבל גבי אשה כיון דגופה בידה הוא איכא למימר דקדשה ואדרבה איכא למיפסט הכא דקדשה מהאומר לחבירו שדה שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תקדיש דקדשה משום דגופא דשדה ברשות מקדיש הוא אשה נמי דכוותה. והאי דנקט לכשאפדנה ממך משום דהקדש דמיס הוא זה ואינו מפקיע מידי שעבוד הלכך אין ההקדש חל עד שיפדנה. וההיא דאמרינן בפרק האומר משקלי עלי (ערכין כא.) גבי המשכיר בית לחבירו והקדישו משכיר הדר בו מעלה שכר להקדש ופרכינן עלה היכי דר ביה במעילה קאי כבר כתבתי בפרק השותפין (לעיל דף מו: ד"ה היכי) דלא קשיא דההיא במשכיר בית סתם היא ולא בית מיוחד ומשום הכי מצי משכיר להקדיש ונותן לו לשוכר בית אחר: **מתקיף ליה רב שישא בריה דרב אידי מי דמי שדה זו בידו לפדותה.** ומש"ה כי אמר לכשאפדנה ממך תקדיש קדשה דכל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי אשה בידה להתגרש בתמיה וכיון שאין בידה שיחול נדרה כשתרצה כי אמרה נמי לכי מגרשה לא חייל. ומקשו הכא אשה נמי בידה היא שיחול נדרה כל שעה ושעה שתרצה דהא קיי"ל כרב הונא דאמר [כתובות נח:] יכולה אשה שתאמר לבעלה איני מזונית ואיני עושה יש לומר דרבי יוחנן בן נורי דאמר יפר לאו משום מה שהאשה חייבת לעשות לבעלה בכל שבוע תחת מזונות קאמר דהיינו משקל חמש סלעים ביהודה שהם עשרה סלעים בגליל דאי משום הני בלאוד ליכא למימר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור שהרי אפשר לבעל ליזהר ממנה בכך אלא הכא באוסרת כל הנאה שלה על בעלה עסקינן אפילו אותן שבע מלאכות שחייבת לעשות לו דהיינו טוחנת ואופה ומכבסת וכולהו אינך והיינו דקאמר ותהא אסורה לחזור לו שאינה יכולה לשמשו במלאכות הללו ומהני מלאכות אלו כל הימנה להפקיע עצמה שאינן תחת מזונות שתאמר איני ניזונית ואיני עושה הלכך אין בידה להפקיע עצמה מהן שלא תעשה אותן לבעלה אלא לאחר שתתגרש ומשום הכי אמרינן אשה בידה להתגרש בתמיה: **הא לא דמיא.** פירוש אלא אי מדמית לה להא דלאי דמיא לאומר לחבירו שדה זו שמשכנתי לך לעשר שנים תקדוש דקדשה אף על גב דאין בידו לפדותה קודם לעשר שנים אשה נמי אף על גב דאין בידה להתגרש קודם אסור: **מי דמי הפס קיץ.** גבי שדה איכא קיצותא לפדותה דהיינו לאחר א]שנים עשר חדש ומשום הכי מצי מקדיש לה מעכשיו הכא לא קיץ גבי אשה לית ליה קיצותא דשמא לא תתגרש הלכך דין הוא דלא ליהוי הקדש כי מגרשה כיון שהקדישה בעודה תחתיו: אלא

(ה) כתובות נט.,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גבי זבינא וכו' ופירות בידא: (ב) ד"ה לאומר וד"ה הכא נמי הד"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בהר"ן ד"ה מי דמי כו' דהיינו לאחר י"ב חודש. נמתק מלות י"ב חודש וי"ב עשר שנים:

מוסף רש"י

מי לא קדשה. אם מכרה ומזר ולקחה (כתובות נט.). **השתא בידיה היא.** שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו לקדשה השתא קדשה, כי אמר נמי מיקדוש לקמיה קדשה (שם). **הא לא דמי.** מסקנא דקושיא היא (שם). מתקיף לה **רב פפא מי דמי כו'.** התם גבי מכרתי לך אין לו עכשיו כח לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, הכא גופה בידה הוא והרי יקדשו ידי אמרה (שם, עי"ש הגירסא בגמ'). **הא לא דמי.** מסקנא דאתקפתיה היא (שם). **הא לא דמיא אלא כו' לעשר שנים.** לא דמי לשדה זו שמשכנתי לך התם, אלא לאומר שדה זו שמשכנתי לעשר שנים, דאין בידו לפדותה ולהקדישה עכשיו, דקדשה. דהא שלו היא (שם נט:).

עין משפט נר מצוה

לה א מיי' פ"ו מהל' ערכין וחרמין הלכ' כט:

לו ב מיי' פ"ו מהל' ערכין וחרמין הלכה כז סמג עשין קלב טוש"ע ח"מ סימן ריב סעיף ט:

לז ג ד מיי' שם הלכה כט:

תוספות

אמר רבי אילא. שיטוא הוא ומה אילו האומר לחבירו וכו' מי לא קדשה. אם מכרה וחזר ולקחה ניחוש הקדש שהרי עכשיו שלו וכי היכי דאילו אקדיש השתא קדשה כי נמי אמר דקדוש לקמיה לקדוש: **הא לא דמיא.** מסקנא דקושיא היא [ולרב הונא בריה דר"י]: לבשאקחנה תקדיש דלא קדשה. למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: ומשני מי דמי גבי זבינא פסיקה למילתייהו. שאין לו לא גוף ולא פירות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ולא דמי דהתם גופא ופירא בידא דלוקח הכא גופא בידה הוא: **הא לא דמי.** מסקנא דאתקפתא הוא: לאומר שדה שמשכנתי לך. סתם:

פירוש הרא"ש

א"ר [אילא]. אין הכי נמי דקדשה: מי לא קדשה. אם מכרה וחזרה ולקחה: **הא לא דמיא.** מסקנא דפירכא היא: לבשאקחנה ממך דלא קדשה. למ"ד אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם: **גבי זבינא פסיקא מילתייהו.** שאין לו כח לא גוף ולא פירות: **גבי אשה מי פסיקא מילתא.** הגוף הוא שלה אלא שמשועבד לבעל מעשה ידיה הלכך יכולה להקדישה: **הא לא דמיא.** מסקנא דאתקפתא היא: אשה אין בידה להתגרש. הלכך אי מדמית לה להא לא מצי לאקדושי: **הא לא דמיא.** אלא להיכא שקבעו זמן למשכנתא שאין בידו לפדותו כתוך הזמן ואפילו הכי יכול להקדיש וה"ה באשה נמי: אשה מי אית לה קיצותא. לעולם אין בידה להתגרש:

אלא אמר רב אשי שאני קונמות דכקדושת הגוף דמיין. שהרי הן כקדושת המזבח דכי היכי דקדשי מזבח אין להם פדיון כך אין פדיון לקונם שיהא מותר למי שנאסר עליו וכיון דקונם קדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעל וחייל ומשום הכי פסק שמואל כרבי יוחנן בן נורי אע"ג דסבירא ליה לשמואל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם משום דידי אשה איתנהו בעולם ומציא מקדשא להו בקונם שהוא מפקיע מידי שעבוד. ולקמיה פריך אם כן מאי איריא שמא יגרשנה הא מהשתא חייל הקדש: **דאמר רבא הקדש.** כגון עשה שורו אפותיקי לבעל חובו והקדישו אחר כך למזבח מפקיע אותו הקדש שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר והוא כשר לקרבן ולא הוי גזל כיון דלא הוה קני ליה אלא לגובייניה בעלמא. ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לבדק הבית לא מפקעא שעבוד כדתנן בערכין בפרק שור היתומים (דף כג:) מוסיף עוד דיר ופודה את הנכסים הללו וכו' שאם הקדיש הלוה נכסיו שמוסיף המלוה דיר על הלוותו ופודה את הנכסים מפני מראית העין שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וגובה חובו כך כתב רש"י זכרונו לברכה בפרק אף על פי [כתובות נט:]. אבל רבינו תם זכרונו לברכה חולק עליו שאפילו הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד ואין כאן מקום להאריך: **תמן.** ישראל שעשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים ועבר עליו בפסח איסור חמץ מפקיע שעבוד העובד כוכבים ואסור בהנאה. והא דתנן בפרק כל שעה (פסחים ל:) עובד כוכבים שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה מוקמינן לה התם כשהרהינו אלוו שמסרו אצלו במשכון: **ושחרור.** עשה עבדו אפותיקי ושחררו לוה משוחרר ומלוה גובה חובו ממקום אחר: **אי הכי.** דפקע שעבודא דבעל למה לי שמא יגרשנה מהשתא קדיש: **ועוד שמא יגרשנה קאמר.** מהשתא נמי קדיש דקונם מפקיע שעבודיה דבעל ולכשתמצא לומר דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל בעודה תחתיו דשויהו כלוקח גמור ולא כמלוה אפ"ה יפר שמא יגרשנה והיינו דהתם פרק אע"פ[3] פריק אלמוה רבנן לשעבודיה והכא לא אדכר ליה אלא ועוד שמא יגרשנה קאמר ודא ודא אחת היא. וא"ת ואי אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל דלא ליחול השתא הדרא קושיין לדוכתה כיון דהשתא לא חייל לקמיה היכי חייל דהשתא מיהת לא מיגרשא וי"ל דכיון דמדינא חייל אי לאו דאלמוה רבנן לשעבודיה כי אלמוה הני מילי דכל היכא דקיימא קמיה לא ליחול אבל נתגרשה כאילו חייל מעיקרא דמי כיון דמדינא ראוי לחול: **מתני' נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו.** שאמרו לו שבתו נדרה וממון כך הפר או קיים: **וסבור שנדרה בקרבן. הרי זה יחזור ויפר.** דהקמה או הפרה קמייתא כיון דבטעות הוי לא מהני ולא מידי והכי איתא בתוספתא (פ"ז ה"ו) בהדיא שאם הקיים בטעות יכול להפר דתניא התם נדרה אשתו וקיים לה וסבור בתו שבתו נדרה הרי זה יפר וכו': **גמ' למימרא דיציא אופה דוקא הוא.** דכיון דכתיב [במדבר ל] אותה משמע שיפר לשם אותה שנדרה ולא שיטעה באשה אחרת. וקשה לי כיון דמאותה מפיק לה תינח בהפרה דכתיב אותה אבל בהקמה מנלן האי דכתיבנא במתני' ואיתיה בתוספתא וכ"ת כיון דהקמה והפרה איתקיש וכדאמרי ליה רבנן לר' אליעזר בפירקין דלעיל (דף עה.) אמרו לו אישה יקימנו ואישה יפרנו ויכיון שכן תינח בהפרה דכתיב אותה הקמה מנלן ואפשר דלה דכתיב בהקמה כדכתיב [במדבר ל] כי החרים לה כאותה דמי ומשמע דוקא. ומכאן נראה לי להלכה דכי היכי דפשיטנא לעיל דבעל אינו מפר בשתי נשיו כאחת דאותה דוקא ה"נ אינו מקיים לשתי נשיו כאחת [דלה] דוקא וכמו שכתבתי למעלה (עג.): והא הפקיע שעבוד העובד כוכבים וכן אם עשה עבדו אפותיקי ושחררו יצא לחירות ואינו חוזר ומשתעבד אם יטרפנו בעל חוב: ליקדש מהשתא. שעל ידי קונם פקע שעבוד הבעל: **אלמוה רבנן לשעבודא דבעל.** בעודה תחתיו דשויהו כלוקח ולא כמ"ש ומתמלא תלי וקאי הקונם עד אחר שנגרשה ואפילו היה עתה לחול לו לאו דאלמוה לשעבודיה דבעל הלכך לא שייך לאקשויי מי איכא מידי דהשתא לא קדוש ולבתר כי קדוש: **מתני' הרי זה יפר.** דהפרה בטעות לא הויא הפרה עד שיכוין להפר באשה שנדרה וגם ידע מה נדרה וגבמלא יליף לה מקרא: **גמ' למימרא דאותה דוקא.** דכתיב יציא אותה דמשמע (שביר) [ס"א שמכיר] האשה הנודרת ומשמע נמי הא דכתיב והפר את נדרה שיכיר הנדר:

אלא אמר רב אשי שאני קונמות דכקדושת הגוף דמיין. שהרי הן כקדושת המזבח דכי היכי דקדשי מזבח אין להם פדיון כך אין פדיון לקונם שיהא מותר למי שנאסר עליו וכיון דקונם קדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעל וחייל ומשום הכי פסק שמואל כרבי יוחנן בן נורי אע"ג דסבירא ליה לשמואל דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם משום דידי אשה איתנהו בעולם ומציא מקדשא להו בקונם שהוא מפקיע מידי שעבוד. ולקמיה פריך אם כן מאי איריא שמא יגרשנה הא מהשתא חייל הקדש: דאמר רבא הקדש. כגון עשה שורו אפותיקי לבעל חובו והקדישו אחר כך למזבח מפקיע אותו הקדש שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר והוא כשר לקרבן ולא הוי גזל כיון דלא הוה קני ליה אלא לגובייניה בעלמא. ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לבדק הבית לא מפקעא שעבוד כדתנן בערכין בפרק שור היתומים (דף כג:) מוסיף עוד דיר ופודה את הנכסים הללו וכו' שאם הקדיש הלוה נכסיו שמוסיף המלוה דיר על הלוותו ופודה את הנכסים מפני מראית העין שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון וגובה חובו כך כתב רש"י זכרונו לברכה בפרק אף על פי [כתובות נט:]. אבל רבינו תם זכרונו לברכה חולק עליו שאפילו הקדש דמים מפקיע מידי שעבוד ואין כאן מקום להאריך: **תמן. ישראל שעשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים ועבר עליו בפסח איסור חמץ מפקיע שעבוד העובד כוכבים ואסור בהנאה. והא דתנן בפרק כל שעה (פסחים ל:) עובד כוכבים שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה מוקמינן לה התם כשהרהינו אלוו שמסרו אצלו במשכון: **ושחרור.** עשה עבדו אפותיקי ושחררו לוה משוחרר ומלוה גובה חובו ממקום אחר: **אי הכי.** דפקע שעבודא דבעל למה לי שמא יגרשנה מהשתא קדיש: **ועוד שמא יגרשנה קאמר.** מהשתא נמי קדיש דקונם מפקיע שעבודיה דבעל ולכשתמצא לומר דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל בעודה תחתיו דשויהו כלוקח גמור ולא כמלוה אפ"ה יפר שמא יגרשנה והיינו דהתם פרק אע"פ[3] פריק אלמוה רבנן לשעבודיה והכא לא אדכר ליה אלא ועוד שמא יגרשנה קאמר ודא ודא אחת היא. וא"ת ואי אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל דלא ליחול השתא הדרא קושיין לדוכתה כיון דהשתא לא חייל לקמיה היכי חייל דהשתא מיהת לא מיגרשא וי"ל דכיון דמדינא חייל אי לאו דאלמוה רבנן לשעבודיה כי אלמוה הני מילי דכל היכא דקיימא קמיה לא ליחול אבל נתגרשה כאילו חייל מעיקרא דמי כיון דמדינא ראוי לחול: **מתני' נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו.** שאמרו לו שבתו נדרה והפר לשם בתו: **נדרה בקרבן. לשם נדר: בנזיר.** כגון דאמרה הריני נזירה: **הרי זה יחזור ויפר.** אפי' לאחר זמן: **גמ' למימרא.** דהאי דכתיב [במדבר ל] כי הניא אביה אותה דוקא אותה הוא דבעינא שיהא מפר לשם אותה הנודרת דוקא: והא דקיימא קמיה לא ליחול אבל נתגרשה כאילו חייל מעיקרא דמי כיון דמדינא ראוי לחול: **מתני' נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו. הרי זה יחזור ויפר.** דהקמה או הפרה קמייתא כיון דבטעות הוי לא מהני ולא מידי והכי איתא בתוספתא (פ"ז ה"ו) בהדיא שאם הקיים בטעות יכול להפר דתניא התם נדרה אשתו וקיים לה וסבור בתו שבתו נדרה הרי זה יפר וכו': **גמ' למימרא דיציא אופה דוקא הוא.** דכיון דכתיב [במדבר ל] אותה משמע שיפר לשם אותה שנדרה ולא שיטעה באשה אחרת. וקשה לי כיון דמאותה מפיק לה תינח בהפרה דכתיב אותה אבל בהקמה מנלן האי דכתיבנא במתני' ואיתיה בתוספתא וכ"ת כיון דהקמה והפרה איתקיש וכדאמרי ליה רבנן לר' אליעזר בפירקין דלעיל (דף עה.) אמרו לו אישה יקימנו ואישה יפרנו ויכיון שכן תינח בהפרה דכתיב אותה הקמה מנלן ואפשר דלה דכתיב בהקמה כדכתיב [במדבר ל] כי החרים לה כאותה דמי ומשמע דוקא. ומכאן נראה לי להלכה דכי היכי דפשיטנא לעיל דבעל אינו מפר בשתי נשיו כאחת דאותה דוקא ה"נ אינו מקיים לשתי נשיו כאחת [דלה] דוקא וכמו שכתבתי למעלה (עג.): והא

אלא אמר רב אשי שאני קונמות דכי קדושת הגוף דמי וכדרבא [6]דאמר רבא [8]הקדש חמץ [9]ושחרור מפקיעין מידי שעבוד אי הכי למה לי שמא יגרשנה [6] תני ועוד שמא יגרשנה: **מתני'** [1]נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן נדרה בקרבן וסבור שנדרה בנזיר נדרה מתאנים וסבור שנדרה מן הענבים נדרה מן הענבים וסבור שנדרה מן התאנים הרי זה יחזור ויפר: **גמ'** למימרא דיניא אותה דוקא הוא והא

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"ז מהל' ערכין הלכה יד ופי"ח מהל' מלוה ולוה הלכה ו ז ופי"ב מהל' נדרים הלכה י סמג עשין לד וקלב טוש"ע ח"מ סי' קיז סעיף ז:

לט ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה טז ופי"ב מהל' נדרים הלכה י סמג עשין פז טוש"ע שם סעיף ו וטוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סח:

מ ג מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה כא סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף לא:

תוספות

דקדושת הגוף נינהו. כקדושת מזבח לפי שאין להם פדיון: מפקיעין מידי שעבוד. דבעל: הקדש. עשה שורו אפותיקי והקדישו אין ב"ח גובה הימנו ורבא אזיל לטעמייה דאמר בעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה ועד זימניה כרשות הלוה הוא ומלי מקדיש ליה ופרש"י דהייט דוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים אמרינן בערכין דמוסיף עליו דיר ופודה כל הנכסים הללו ומפרש בערכין דמה"ת איכה לריכה פדיון אלא שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: חמץ. עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים ועבר עליו בפסח אסור דחמצו של ישראל הוא וכן עשה עבדו אפותיקי ושחררו: למה לי שמא יגרשנה. הא מתא נמי קדיש לשעבודיה דבעל ולכשתמצא לומר דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל בעודה תחתיו דשויהו כלוקח גמור ולא כמלוה אפ"ה יפר שמא יגרשנה והיינו דהתם פרק אע"פ[3] פריק אלמוה רבנן לשעבודיה והכא לא אדכר ליה אלא ועוד שמא יגרשנה קאמר ודא ודא אחת היא. וא"ת ואי אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל דלא ליחול השתא הדרא קושיין לדוכתה כיון דהשתא לא חייל לקמיה היכי חייל דהשתא מיהת לא מיגרשא וי"ל דכיון דמדינא חייל אי לאו דאלמוה רבנן לשעבודיה כי אלמוה הני מילי דכל היכא דקיימא קמיה לא ליחול אבל נתגרשה כאילו חייל מעיקרא דמי כיון דמדינא ראוי לחול: מתני' נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו. הכפר דבר אחד ואמרה שיהא כקרבן: הרי זה יחזור ויפר. דהקמה או הפרה קמייתא כיון דבטעות הוי לא מהני ולא מידי והכי איתא בתוספתא (פ"ז ה"ו) בהדיא שאם הקיים בטעות יכול להפר דתניא התם נדרה אשתו וקיים לה וסבור בתו שבתו נדרה הרי זה יפר וכו': גמ' למימרא דיציא אופה דוקא הוא. דכיון דכתיב [במדבר ל] אותה משמע שיפר לשם אותה שנדרה ולא שיטעה באשה אחרת. וקשה לי כיון דמאותה מפיק לה תינח בהפרה דכתיב אותה אבל בהקמה מנלן האי דכתיבנא במתני' ואיתיה בתוספתא וכ"ת כיון דהקמה והפרה איתקיש וכדאמרי ליה רבנן לר' אליעזר בפירקין דלעיל (דף עה.) אמרו לו אישה יקימנו ואישה יפרנו ויכיון שכן תינח בהפרה דכתיב אותה הקמה מנלן ואפשר דלה דכתיב בהקמה כדכתיב [במדבר ל] כי החרים לה כאותה דמי ומשמע דוקא. ומכאן נראה לי להלכה דכי היכי דפשיטנא לעיל דבעל אינו מפר בשתי נשיו כאחת דאותה דוקא ה"נ אינו מקיים לשתי נשיו כאחת [דלה] דוקא וכמו שכתבתי למעלה (עג.): והא

מסורת הש"ס

6) יבמות מו. סו: כתובות נט: גיטין מ: ב"ק פט:, 3) [כתובות נט:],

הגהות הב"ח

(6) גמ' יגרשנה (תני ועוד שמא יגרשנה) תא"מ. וע"ב בפ' אע"פ גרסינן אלמוה רבנן לשעבודא דבעל כי היכי דלא תקדש מהשתא ומלשון הפי' נראה דהכי הוה גרים הכא:

גליון הש"ם

בר"ן ד"ה למימרא אמרינן לעיל חומר וכו'. דף עט ע"א: בא"ד דכי היכי דפשיטא לעיל. דף עג ע"א:

פירוש הרא"ש

שאני קונמות דכקדושת הגוף דמי. דכי היכי דקדושת הגוף אין לה פדיון כך קונמות אין להן פדיון להתירן למי שנאסרו עליו דלא אליס איקוולייהו לתפוס פדיונם כיון שלא נאסר כי אם על אדם אחד: הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. אם עשה שורו אפותיקי והקדישו קדושת הגוף מפקיעו מידי שעבוד ובעל חוב יגבה חובו מנכסים אחרים ליה לטעמייה דאית ליה בפרק שני דפסחים (דף ל:) בעל חוב גובה מכאן ולהבא וכרשות הלוה הוא עד שיטרפנו בעל חוב הלכך אל ההקדש ולא פקע על ידי עריפת בעל חוב כי היכי דלא פקע על ידי פדייה ודוקא הקדישו קדושת הגוף אבל קדושת דמים פקע על ידי עריפה כי היכי דפקע על ידי פדייה ואף על פי שהיה כרשות הלוה עד שעת עריפה לא היה יכול להקדישו הקדושת דמים אלא עד זמן שתגלה מרשותו מידי דהוה אשדה מקנה שמקדישה עד היובל ואז חוזרת לבעלים אלא מוסיף דיר על הלוותו ופודה שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: חמץ. ישראל שעשה חמצו לעובד כוכבים אפותיקי שאם לא יפדה אותו יגזול אחר הפסח שיהא לו לגובייניה ולא כמ"ש בפ' אע"פ שיטרפנו בעל חוב הלכך אל ההקדש ולא פקע על ידי עריפת בעל חוב כי היכי דלא פקע על ידי פדייה ודוקא הקדישו קדושת הגוף אבל קדושת דמים פקע על ידי עריפה כי היכי דפקע על ידי פדייה ואף על פי שהיה כרשות הלוה עד שעת עריפה לא היה יכול להקדישו הקדושת דמים אלא עד זמן שתגלה מרשותו מידי דהוה אשדה מקנה שמקדישה עד היובל ואז חוזרת לבעלים אלא מוסיף דיר על הלוותו ופודה שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון: חמץ. ישראל שעשה חמצו לעובד כוכבים אפותיקי שאם לא יפדה אותו יגזול אחר הפסח שיהא לו לגובייניה ולא כמ"ש בפ' אע"פ שיטרפנו בעל חוב הלכך אל ההקדש ולא פקע על ידי עריפת בעל חוב כי היכי דלא פקע על ידי פדייה ואיסור חמץ זמן הפדייה ואיסור חמץ

שאני קונמות. לעולם מתניתין דהכא מיירי דלא הקדיש דבר שבא לעולם, דאי אמרה יקדשו ידיש לעושיהם הואיל ומשתעבדא לבעל לאו כל כמיתה (ראש"ה בשמו). דכי קדושת מזבח שאין לה פדיון, כך אין פדיון לקונם לחיות מתר למי שנאסר עליו, שהרי אינו הקדש גמור לתפוס פדיונו, אלא אסור על אדם אחד, וכיון דקדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעלה ואחיל, ולקמן פריך ס"מ מאי איריא שמא יגרשנה מהשתא חייל. הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מיד שעבוד. הקדש, כגון שעשה שורו לבעל חוב וחזר והקדישו מפקיע שעבוד המלוה וגובה חובו ממקום אחר וזה כשר לקרבן ואינו גזל, דלא הוה קני ליה אלא לגובייניה בעלמא, ודוקא קדושת הגוף אבל קדושת דמים לבדק הבית לא מפקיע שעבוד, כדתנן בערכין (כג:) מוסיף עוד דיר ופודה את הנכסים הללו כו' (כתובות נט: וכעי"ז יבמות מו.

יבמות מו. סו: כתובות נט: גיטין מ: ב"ק פט:, 3) [כתובות נט:],

והא גבי קרעים דכתיב על על. דמשמע שאם מתו לו שנים קרובים או שלשה שחייב לקרוע על כל אחד בפני עצמו: **על שאול ועל יהונתן בנו ועל עם ה'.** דהיינו פרטא: **ותניא מת אביו וקרע ואח"כ נמלא שהוא בנו.** שמת ולא אביו יצא ידי קריעה דעל על לאו דוקא. הכא נמי אותה לאו דוקא: **לאן בספס לאן במפרש.** גבי קריעה שקרע סתם שלא על אביו ולא על בנו אבל במתניתין קגון שהפר בפירוש לשם בתו והלכך כיון דנמצא שאינו כך צריך להפר לשם אשתו שנדרה: **והתניא לא יצא ידי קריעה.** וקשיין בריישא אהדדי: **והתניא.** דמסייע לרב אשי: **והלכתא תוך כדי דבור.** דהחוזר תוך כדי דבור כדבור דמי לכולהו מילי: **חוץ ממגדף.** מבכר את השם: **ועובד עבודת כוכבים.** האומר לעבודת כוכבים אני אתה דאדבור לחודיה חייב: **ומקדש.** אשה והמגרשה אע"פ שחוזר בתוך כדי דבור אינה חוזרת: **מתני' אמרה קונם תאנים וענבים שאיני טועמת קיים לתאנים כל הנדר קיים.** אף הענבים שאין יכול להפר שוב אפילו בענבים. קסבר נדר שהוקש מקצתו הוקש כולו וגבגמרא[ג] מפרש יקימנו יקיים ממנו: הפר

והא גבי קרעים דכתיב על על שאול וגו'. והוה לן למימר דעל דוקא שיקרע לשם המת ולא שיטעה בחבר ואפי' הכי תנא אמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה אלמא על לאו דווקא ה"נ לימא אותה לאו דוקא: **לא קשיא הא בספס הא במפרש.** הא דתניא אמרו לו מת אביו וקרע יצא לאו דוקא בשאמרו לו בפירוש מת אביו אלא בשאמרו לו (בפי') מת וסבור אביו ונמצא בנו ובהא יצא ידי קריעה אבל במפרש שאמרו לו מת אביו וקרע על דעת כן לא יצא דעל דוקא וכי קתני אמרו לו מת אביו לאו דוקא: **והתניא.** בניחותא דדוקא בסתם יצא אבל במפרש לא יצא ומתני' דקתני ה"ז יחזור ויפר במפרש שאמרו לו בפירוש נדרה אשתו ונמצאת שהיא בתו דבכי האי ודאי לא מהניא הפרה: **רב אשי אמר לאן בתוך כדי דבור לאן לאחר כדי דבור.** רב אשי לא אתא לאפלוגי אהאי דינא דבסתם דודאי מודה ביה דיצא ידי קריעה דהא בריישא מוכחא הכי בהדיא דבסתם יצא ובכה"ג נמי בנדרים מהניא הפרה והקמה אלא דכי היכי דלא נדחוק נפשין דבריישא דקתני אמרו לו מת אביו לאו דוקא פריק שינויא אחרינא דבמפרש נמי משכחת לה דיצא כל שהודיעוהו שהוא בנו תוך כדי דבור לקריעתו ובכה"ג נמי בהפרה והקמה דמתניתין דקתני יחזור ויפר כשאמרו לו אחר כדי דבור דהפרה ראשונה שהיתה בתו: **והתניא.** בניחותא: **אבל בתוך כדי דבור אין חוזר וקורע.** שאע"פ שבשעה שקרע עדיין לא מת ולא הויא קריעה כלל כיון שמת תוך כדי דבור כמאן דקרע השתא דמי כי קרע נמי בטעות שהיה סבור שמת לו מת אחר א"נ הקיס לו הפר בטעות כיון שידע תוך כדי דבור מהני: **והלכתא פל"ד לדבור דמי בר ממגדף ועובד עבודת כוכבים ומקדש ומגרש.** ובפרק יש נוחלין[ג] לא חשיב אלא תרי בר מעבודת כוכבים וקדושין ולא פליגי דמגדף בכלל עובד עבודת כוכבים ומגרש בכלל מקדש דאיתקש ליאלה להויה. מגדף היינו שאם גדף וחוזר בו תכ"ד לא הויא חזרה ועובד עבודת כוכבים שאם אמר לעבודת כוכבים אני אתה וחזר בו לא הויא חזרה ומקדש ומגרש שאם קדש או גירש וחזר בו תוך כדי דבור לא מצי הדר ביה. ולא ידענא מ"ש הני ומנא להו לרבנן הכי. ונראה בעיני דבשאר מילי דלא חמירי כולי האי כשאדם עושה אותם לא בגמר דעתו הוא עושה אלא דעתו שיכול לחזור בו תוך כדי דבור אבל הני כיון דחמירי כולי האי אין אדם עושה אותם אלא בהסכמה גמורה ומשום הכי חזרה אפי' תוך כדי דבור לא מהני. ורא"ל לרבינו משה בר נחמן ז"ל בפרק יש נוחלין[ג] לא חשיב ז"ל[ד] דתוך כדי דבור כדבור דמי תקנתא הוא דתקון רבנן משום תלמיד הלוקח מקח ופגע בו רבו שיוכל ליתן לו אלוס והשוו מדותיהן בכל מילי בר מהני. ולא ניחא לי וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה לעולם בקוס עשה בנדרים אלא ודאי כדאמרן: **מתני' אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאיני טועמת קיים לתאנים כולו קיים.** אפי' לענבים ואינו יכול לחזור ולהפר: **אינו מופר עד שיפר אף לענבים.** אינו מופר לענבים עד שיפר להם בפירוש אבל לתאנים שהפר מופר. לשון אחר אינו מופר כלל אפילו לתאנים שלא כל הימנו להפר מקצתו: **אמרה קונם תאנה שאני טועמת וענבה שאני טועמת הרי אלו שני נדרים.** לאו למימרא שיהא צריך הפרה לכל אחד ואחד בפני עצמו דהא שני נדרים הפרה אחת להן וכדתניא בתוספתא (פ"ו ה"א) היו עליה חמשה נדרים הפרה אחת לכולן אלא לומר שאם הפר או קיים אחד מהם יכול לקיים או להפר את השני:

גמ'

תוך כדי דבור בדבור דמי. פירש ה"ר אליעזר לא ידענא מנין לו ופירש דמדרבנן הוא כדי שיעיב אדם ויאבל בספסק ממכרו ולא יפסיד וקשה דהא גבי דינין דאורייתא הוא כגון גבי מנמה מיטון מן השטורין וגבי שבועת העדות אמריגן לה לאחר שמיעה והא דתניא לא יצא ידי קריעה אבל בדבור: **והתניא.** בניחותא: **אמר רבי שמעון בן פזי.** מהא עיקר דאיתיה וק"ק לישנא דוהא תניא דהא לא מייתי מידי אלא ממילתא דרבי שמעון בן פזי: **והלכתא** מהבל' אבל הלכה ח סמג עשין מדברי סופרים ב טור ש"ע י"ד סי' שמ סעיף כד [וברב אלפס מועד קטן פ"ג דף רלה וברא"ש סי' סט]:

מב ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף כה:

מג ז מיי' שם הלכ' ח ופ"ב מהל' שבועות הלכה יח-יט ופ"כ מהל' עדות הלכ' ג ופ"ו מהל' נחלות הלכה ו ופ"ב מהל' ממורה הלכה ד סמג עשין לו קז ולאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לא לב לג, וסי' שמ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' כט סעיף ז:

ח וסימן רפז סעיף ז:

מד ח מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הלכה ט [וברב אלפס ב"ב פ"ח דף ריג ע"ב וברא"ש שם סי' כז]:

מה ט מיי' שם פ"ג הלכה ד:

מו י מיי' פ"ו מהל' מאיסות הלכה כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מט סעיף ב:

מז כ מיי' פ"ו מהל' גרושין הלכה עז סמג עשין ג טור ש"ע אה"ע סי' קמא סעיף גט:

מא א ב ג ד מיי' פ"ח מהל' אבל הלכה ח סמג עשין מדברי סופרים ב טור ש"ע י"ד סי' שמ סעיף כד [וברב אלפס מועד קטן פ"ג דף רלה וברא"ש סי' סט]:

מב ה ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף כה:

מג ז מיי' שם הלכ' ח ופ"ב מהל' שבועות הלכה יח-יט ופ"כ מהל' עדות הלכ' ג ופ"ו מהל' נחלות הלכה ו ופ"ב מהל' ממורה הלכה ד סמג עשין לו קז ולאוין רמח טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף לא לב לג, וסי' שמ סעיף כד כה וטוש"ע ח"מ סי' כט סעיף ז:

ח וסימן רפז סעיף ז:

מד ח מיי' פ"ב מהל' עבודת כוכבים הלכה ט [וברב אלפס ב"ב פ"ח דף ריג ע"ב וברא"ש שם סי' כז]:

מה ט מיי' שם פ"ג הלכה ד:

מו י מיי' פ"ו מהל' מאיסות הלכה כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' מט סעיף ב:

מז כ מיי' פ"ו מהל' גרושין הלכה עז סמג עשין ג טור ש"ע אה"ע סי' קמא סעיף גט:

תורה אור השלם

1. וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכּוּ וַיָּצֻמוּ עַד הָעָרֶב עַל שָׁאוּל וְעַל יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל עַם יְיָ וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ בַּחֶרֶב: שמואל ב א יב
2. כָּל נֶדֶר וְכָל שְׁבֻעַת אִסָּר לְעַנֹּת נָפֶשׁ אִישָׁהּ יְקִימֶנּוּ וְאִישָׁהּ יְפֵרֶנּוּ: במדבר ל יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא יצא ידי קריעה (אמרו לו מת לו וכו' יצא ידי קריעה) תא"מ. וז"ב מלשון הפירוש שאמר והתניא לא יצא ידי קריעה וקשיין בריישא אהדדי נראה דלא היה גורס הך פיפא כלל וכ"כ הרא"ש בפירושו דיש פפרים דלא גרסי הך פיפא אלא גרסי בפיפא לא יצא ידי קריעה וכך גורס האלפסי כמו בספרים שבידינו סוף פ' אלו מגלחין וכך גרסה מדברי הרמב"ם פ"ח דהל' אבל דבא"ל מת לו מת סתם לא יצא ידי קריעה וכך הסגר ב"ד בסי' ש"מ גבי דין קריעה אבל גבי הפרה לא פסק כך בסי' רל"ד ול"ע לישב דבריו וכבר בארתיו בס"ד: (ב) שם אבל בתוך כדי דיבור א"צ לקרוע והלכתא תוך:

פירוש הרא"ש

והא גבי קרעים דכתיב על על. דאמעיגן מינה דעל כל מת צריך לקרוע מדכתיב על שאול ועל יהונתן ופפ"ה [אם] בשעת קריעה כוון לאביו ונמצא בנו יצא ידי קריעה אלמא אע"ג דכתיב על לא בעינן שיהא [יודע] בשעת קריעה על איזה מת קרע וה"ה נמי אותה לאו דוקא: **כאן בסתם כאן במפרש.** הא דקאמר יצא ידי קריעה בסתם איירי שלא פירש על אביו והא דקאמר אמרו לו מת אביו וקרע לאו דוקא אלא אמרו לו מת אחר וכסבור שהוא אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ידי קריעה אמרו לו מת סתם וכסבור שהוא אביו וקרע ואחר כך נמצא שהוא בנו יצא ידי קריעה. ובכה"ג איירי בבריישא קמייתא: **רב אשי אמר כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור.** הא דאמרת יצא ידי קריעה שנמצא בנו בתוך כדי דיבור ולא דאמרת יצא ידי קריעה שנמצא בנו לאחר כדי דבור. הא דאמרת יצא ידי קריעה בתוך כדי דבור לא אמרת אלא בשאמרו לו מת אביו וקרע ואחר כך נמצא בנו לא יצא ידי קריעה דאמרת יצא ידי קריעה בתוך כדי דבור דאמרת אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא בנו לא יצא ידי קריעה ולא קרעי הך פיפא אמרו לו מת וכסבור שהוא אביו וקרע מיהו אמר רב אשי אמר כאן בתוך כדי דבור כאן לאחר כדי דבור וכן מגרס הגמ' ולא גרסי הך פיפא אמרו לו מת אביו וקרע אלא אמרו לו מת אחר וכסבור שהוא

הפר לתאנים אינו מופר. קסבר הפרה במקצת לאו שמה הפרה עד שיפר אף לענבים: **קונם תאנה זו שאיני טועמת וענבה זו שאיני טועמת הרי אלו שני נדרים.** הואיל וחילקה טעימה בינתים שאם קיים לענבים לא קיים לתאנים וחייב עליהן שני לאוין[ד]: **גמ' אף יפרנו ממנו.** ואם הפר למקצתו הפר כולו: ולר"ע רבי ישמעאל קמהדר גבי יפרנו מי כתיב יפר ממנו גבי הקמה איכא למדרש הכי דהא כתיב יקימנו לשון יקיים ממנו [ה] (דלא שויוה רבנן למימר דהקמה עיקר): **זו דברי ר' ישמעאל ור"ע.** דתרוייהו מודו בהקמה אבל חכמים אומרים מקיש הקמה להפרה מה הפרה במקצת מה שהפר לא הופר דהא לא כתיב יפר ממנו אף הקמה מה שקיים לא קיים אע"ג דאיכא למידרש יקיים ממנו [דלא שויוה רבנן למימר דהקמה עיקר]: **אמר רבא.** מתני' דקא משוי חילוק בין קונם תאנים וענבים שאני טועמת להיכא דאמרה קונם תאנה שאני טועמת וענבה שאני טועמת לחייבה שני לאוין משום הלשון ר"ש היא דאמר (שבועות דף לו:) היכא דתבעוהו ה' בני אדם ואמר שבועה שאיני חייב לא לך ולא לך שאם נשבע לשקר אינו חייב בהא שבועה אלא קרבן אחד: **עד שיאמר שבועה** (ג) **שלי כל אחד ואחד.** דאמר שבועה לא לך שבועה לא לך לחייב על כל אחד ואחד קרבן: **מתני' יודע אני שיש נדרים.** שאדם יכול לנדור: **אבל איני יודע שיש מפירין.** ששוס אדם בעולם יכול להפר נדר ואחר כן נודע לו שהפרה מועלת: **יפר לה.** לאחר זמן כשנודע שיכול להפר דכיון דלא היה יודע שיכול להפר מעיקרא לא קיימן ביה ביום שמעו אלא השתא באותו יום שנודע לו שיכול להפר לה: **יודע אני שיש מפירין.** שהפרה מועלת לנדר אבל איני יודע אם נדר זה נדר גמור הוא ונמנע ולא הפר בו ביום: **ר"מ אומר לא יפר.** לאחר זמן כשנודע לו שנדר הוא ולריך הפרה דהואיל והוא ידע בטיב הפרה ולא הפר פושע הוא [ו] מ"מ אי נדר הוא שפיר עביד דמפר אי לאו נדר הוא מאי איכפת ליה מאי דהפר ואיכא מקצת שמיעה כלל שמיעה: **וחכמים אומרים יפר.** הואיל ולא הובר הדבר ואע"ג דאיכא מקצת שמיעה אינה ללל שמיעה. חכמים דמתניתין היינו רבי יהודה: **גמ' ורמינהו בלא ראות פרט לסומא.** שהרג בשוגג שאינו גולה (ג) דאמר בלא ראות זה שהרגו לא ראהו דאילו ראהו לא היה הורגו מכלל דיש ספק בידו לראות ואינו רואה דאינו גולה (דאמר) [דסד"א] מקצת ידיעה לסומא באונסתא דליבא תליא דרוב סומין מביאים לקול הברה מהיכן היא יוצאה ואותה קצת ידיעה בכלל ידיעה היא דקרא לא מיירי אלא היכא דידע לחבריה דהוה התם אלא דלא מיכוין למיקטליה כדכתיב

הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים. אינו מופר כל הנדר כדאמרינן בהקמה דאם קיים מקצתו אי נמי אינו מופר כלל אפילו לתאנים וכמו שכתבתי במשנתנו: **מה יקימנו ממנו.** דמשמע דבמקצתו דהיינו ממנו הוקם כולו דיקימנו הכי משמע אף יפרנו נמי אע"ג דלא משמע הכי אפ"ה הא איתקוש: **אבל חכמים אומרים מקיש הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר** זו היא גירסת הספרים. ולפי זה הא דתנן הפר לתאנים אינו מופר כל הנדר קאמר אבל מה שהפר הופר דאי אינו מופר כלל מאי קאמרי רבנן מה הפרה מה שהפר הופר דמשמע דכ"ע מודו בהפרה ולא איצטריך להו לרבנן אלא לאקשויי הקמה להפרה דהא בהפרה גופה פליג תנא דמתניתין אלא ודאי לפי גרסא זו משמע דכולהו מודו מה שהפר הופר. אבל בתוספתא (פ"ז ה"ז) לא משמע הכי דתניא התם נדרה מן התאנים ומן הענבים הפר לתאנים ולא הפר לענבים וחשבה אסורה בין בתאנים בין בענבים [ז] אלמא אינו מופר כלל קאמר. לפיכך נראה גרסת קצת ספרים עיקר דגרסי הכי אבל חכמים אומרים מה הפרה מה שהפר לא הופר אף הקמה מה שקיים לא קיים וכן גרסת הרב רבינו משה בר נחמן ז"ל בהלכותיו: **אמר רבא ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד.** בפרק שבועת הפקדון היא דתנן התם (שבועות לו:) היו חמשה תובעין אותו ואמר שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחד ואחד ר"ש אומר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד הכא נמי לא תשיבי ליה שני נדרים עד שתאמר שאני טועמת לכל אחד ואחד אבל אם אמרה קונם שאני טועמת לא תאנה ולא ענבה לר"ש נדר אחד הוי ולרבנן הוו להו שני נדרים וכבר כתבתי למעלה בפ' פותחין (דף פו. ד"ה ולענין) דקיי"ל כר"ש: **מתני' יודע אני שיש נדרים.** שמה שנדרה אשתי הוי נדר גמור אבל איני יודע שיש מפירין שהבעל מפר שוס נדר לא של עינוי נפש ולא שבינו לבינה: **יפר.** לאחר מכן כשנודע לו שהבעל יכול להפר יפר תוך אותו יום שיודע לו דעד ההוא יומא לא קיימא ביה יום שמעו [במדבר ל]: **יודע אני שיש מפירין.** שיש מקצת נדרים שהבעלים מפירין אותן: **אבל איני יודע שזה נדר.** שזה מאותן נדרים שהבעל מפר: **ר"מ אומר לא יפר.** איכא מ"ד דלא יפר כלל קאמר לא היום ולא אחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר היום דלא מקרי יום שמעו שיהא מפר אלא כשהוא יודע שהוא יכול להפר ולאחר שהודיעוהו שהוא יכול להפר נמי לא יפר משום דידיעה קמייתא לגבי שלא יוכל להפר אחר מכאן יום שמעו מקרי וכבר עבר וחכ"א יפר ביום זה דסבירא להו דמקצת ידיעה ככל ידיעה אבל כל שעבר יומו אוב אינו מפר ביומא קמא יום שמעו מקרי לענין שיכול להפר בו ולענין שאינו יכול להפר מכאן ולהבא. ואיכא מ"ד דכי אמר ר"מ לא יפר דוקא ביום שלאחריו קאמר אבל בו ביום מפר בידיעה זו דס"ל דכיון שהוא יודע שיש נדרים ויש מפירין ידיעה גמורה מקריא אע"פ שאינו יודע שזה נדר וחכמים אומרים יפר ביום שלאחריו דסבירא להו דכיון דביומא קמא לא הוה ידע שזה נדר לא מקריא ידיעה: **גמ' ורמינהו בלא ראות פרט לסומא.** (מי) שהרג את הנפש בשוגג אינו גולה דמדכתיב בלא ראות משמע דכאן הוא בלא ראות אבל במקום אחר יכול לראות: **רבי מאיר אומר נרבות את הסומא.** דכיון דאית ליה מקצת ידיעה שמרגיש הוא כשבא זה אצלו אע"פ שאין לו ידיעה גמורה שאין יכול לכוין מקומו ממש כיון שאינו רואהו אפ"ה הוי ככל ידיעה. ולפירושא קמא דפרישנא בתמניתין הכי פריך מדר"מ אדר"מ ומדרבי יהודה אדרבי יהודה דהכא אמר ר"מ בלא ראות לרבות את הסומא אע"ג דלית ליה ידיעה שלימה דקסבר מקצת ידיעה ככל ידיעה ובמתני' תני דאינו יכול להפר בידיעה זו בו ביום אלמא מקצת ידיעה לאו ככל ידיעה והכא אמר ר' יהודה בלא ראות פרט לסומא אלמא מקצת ידיעה ובמתניתין אמרי רבנן דהיינו ר' יהודה דהוא בר פלוגתיה דר"מ יפר בו ביום באותה ידיעה אלמא ס"ל דמקצת ידיעה ככל ידיעה וריש"א דקתני דיפר ביום שלאחריו לא קשיא דסבירא לן דכל שאינו יודע שיש מפירין אפילו מקצת ידיעה לא הוי. ולפירושא בתרא דפרישנא בתמניתין ר"מ דאמר לא יפר ביום שלאחריו קאמר ורבנן דפליגי עליה נמי ביום שלאחריו קאמרי משום דמקצת ידיעה לאו ככל ידיעה דרבי יהודה אדרבי יהודה לא קשיא אדרבה

הפרה אלמא ר"מ בתר סברא אזיל ולא בתר ריבוטא דקרא דמשמעותא דקרא לא משמע קומא דפשטיה דקרא משמע שהכה חבירו בשביל שלא ראהו אבל ראה אבל לא לגד אחר ואפ"ה מרבה קומא דסומא דסוף סוף אין רואהו וא"כ ריש"א דמתני' נמי נהי שאינו יודע שיש מפירין ופשטיה דקרא משמע שהמרים לקיים אבל ידע שהיה יכול להפר מ"מ ניזיל בתר סברא דסוף סוף שמע ולא הפר:

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ו:

מט ב ג מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה כ סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף כא:

נ ד מיי' פ"ו מהל' רוצח ושמירת נפש הלכה יד:

תוספות

אבל חכ"א מקיש הקמה [להפרה]. דחכמים לא משמע להו למידרש יקימנו יקיים ממנו הלכך הקמה והפרה שוים: **רבי שמעון היא.** דאמר בפרק שבועת הפקדון (שבועות לו:) דלא הוי שבועה פרט להתמיה חמש מטעות עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד והכא נמי לא הוי שני נדרים אלא משום דאמר קונם לכל אחד ואחד: **יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין.** כלומר שיוכל בעל להפר ולאחר מיכן [נודע לו שיוכל להפר] יפר ולא אמרינן הכי שמע זה כמה ימים הכא לא הוי שמיעה כיון שלא היה יודע שיכול להפר: **יודע אני שיש מפירין אבל איני יודע שזה נדר גמור** ר"מ **אומר לא יפר.** דלא קרינא ביה ביום שמעו הואיל והיה יודע שיש הפרה וחכמים אומרים יפר הואיל וטעה בנדר לא הוי שמיעה: **בלא ראות נרבות סומא.** אלמא ר"מ בתר סברא אזיל ולא בתר ריבוטא דקרא דמשמעותיה בבר ראיה ולא בסומא שאי אפשר לראות ואפילו הכי מרבה ליה לסוף סוף אין רואהו וגולה ואם כן בריש"א דמתניתין נמי אמאי מפר נהי דאינו יודע שיש מפירין סוף סוף הרי שמע ולא הפר והרי שמע והתרים קרינא ביה ומשני התם מעניינא דקרא גבי רוצח כו'. השתא מפרש טעמא דרבי יהודה וטעמא דרבי מאיר:

פירוש הרא"ש

ר"ע מקיש הפרה להקמה. והפרה במקצת נמי הוא הפרה: ורבנן מקשו הקמה להפרה. כלומר יפרנו מנלה על יקימנו כי היכא דמיפרנו ליכא למידרש מיניה הפרה במקצת מיקימנו נמי לא דרשינן הקמה במקצת דאורחיה דקרא למכתב הכי: מתני' יודע אני שיש נדרים כו'. הן משנה פרישות לעיל בשלהי פ' (אלו נדרים) [נערה המאורסת]: גמ' ורמינהו **בלא ראות פרט לסומא** דברי ר' יהודה ר"מ **אומר לרבות את הסומא.** אלמא ר"מ בתר סברא אזיל ולא בתר ריבוטא דקרא דמשמע קומא דפשטיה דקרא דמשמע שהכה חבירו בשביל שלא ראהו אבל ראה אבל לא לגד אחר ואפ"ה מרבה קומא דסומא דסוף סוף אין רואהו בשום מקום (מכות ט:).

מסורת הש"ס

א) [נעיל סו. וש"נ], ב) נעיל עט., ג) מכות ט: [נ"ק פו:], ד) [ע"כ שייך לעמוד הקודם], ה) נ"ל מ"ע,

תורה אור השלם

1. אוֹ בְּכָל אֲבֵן אֲשֶׁר יִמּוֹת בָּהּ בִּלְא רֹאוֹת וְנִפַּל עָלָיו וָיָמֹת וְהוּא לֹא אוֹיֵב לוֹ וְלֹא מְבַקֵּשׁ רָעָתוֹ:

במדבר לה כג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולר' עקיבא וכו' יקיים ממנו הס"ד ואמ"כ מה"ד זו דברי וכו' לא הופר כולו דהא לא כתיב יפר ממנו אף הקמה מה שקיים במקצת לא קיים כולו אע"ג דאיכא למידרש יקיים ממנו דלא שוויה רבנן למימר דהקמה עיקר כנ"ל: (ב) ד"ה עד שיאמר שבועה לכל אחד כנ"ל ותיבת של נמחק: (ג) ד"ה ורמינהו וכו' שאינו גולה והכי קאמר בלא ראות וכו' ספק בידו לראות פרט לסומא דאינו רואה דאינו גולה אלמא דאמרי' דאיכא מקצת ידיעה לסומא וכו' קלת ידיעה ככל ידיעה:

גליון הש"ם

בהר"ן ד"ה אבל חכמים אומרים. **אלמא** וכו'. עיין בר"ן נעיל דף פב ע"ב ד"ה וי"ל אלי':

מוסף רש"י

יודע אני שיש נדרים. הרי שמעע בשתו שנדרה ולא הפר לה ואמר לאחר מכאן יודע אני שיש נדר, שאשה נודרת אסורה במה שנדרה, **אבל איני יודע שיש מפירין.** דאפשר בתקנה לכך לא הפרתי לה, יפר. דכיון דלא הוה ידע שיש מפירין, מאי הוה ליה למעבד, נעשה כמי שלא שמע (לעיל עט.). יפר. ביום שמעע יפר, דמקצת ידיעה ככל ידיעה (ראמ"ה בשמו). **אבל איני יודע שזה נדר.** משוב ולריך בנעלו, ר' מאיר אומר לא יפר. דכיון דידע בנדרה ויש מפירין, כשמיעה בעלמא דמי ואינני ליה למפר מעיקרא, **וחכמים אומרים יפר.** עכשיו, דכיון דלא ידע מתחלה דהאי נדר גריך הפרה, כמי שמעע עכשיו דמי ולא לכתחילה (לעיל מט.). **בלא ראות.** משמע שהוא רואה במקום אחר וכאן היה בלא ראות (ב"ק פו:) דמשמע כאן לא ראה אבל רואה במקום אחר, **פרט לסומא.** שאינו רואה בשום מקום (מכות ט:).

כדכתיב ואשר יבא את רעהו ביער דהוה ידע ליה (אבל) סומא אע"פ שלא ראהו ששם הוא על ידי שמיעה ידע שהוא לשם וימיתנו דחייב גלות להכי איצטריך קרא בלא ראות פרט לסומא דאינו חייב גלות: ג) **רבי מאיר אומר בלא ראות לרבות את הסומא.** שגולה דהא אינו רואה והיינו דאיצטריך קרא לרבויי מי שהוא בלא ראות (ח) בלא ראיית העין דלא אמר מקצת ידיעה בכלל ידיעה וימא דהואיל ומקצת ידיעה לאו בכלל ידיעה לא יהא גולה להכי איצטריך לן ריבוא דקרא לחייבו גלות וקשיא דר"מ אדר"מ דבמתני' קאמר רבי מאיר מקצת ידיעה בכלל ידיעה ולא יפר והכא קאמר לה לא אמרינן מקצת ידיעה בכלל ידיעה: **אמר רבא לא קשיא הכא מעייניה דקרא.** גבי רוצח לאו במקצת ידיעה (ב) בכלל ידיעה פליגי אלא מדיוקא דקרא דדייק הכי: **רבי יהודה סבר כל דבר מיעל ליער הוא.** כל מי שיכול ליכנס ליער גולה ואפי' סומא במשמע ואתא בלא ראות דלא איצטריך דכי היכי דמתרבי מבלא ראות מתרבי נמי מיער והוי רבוי אחר רבוי ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט ובלא ראות ממעט לסומא: **כל דבר מידע הוא.** כלומר כל שיש לו ידיעה כשצורק אבן להיכן טופלת וסומא לאו בר מידע הוא: **ואי אמרת בלא ראות פרט לסומא.** דאינו גולה הוי מיעוט אחר מיעוט מבלי דעת ובלא ראות ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואתא בלא ראות ומרבה סומא: **גמ' לא שנו.** דיכול ליתן לה אע"ג (ג) דהוא מודר הנאה ממנו אלא דאמר לה בענין זה אין לך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך דכיון דאמר לה הכי לא קנה בעל ויכול ליהנות מהן דמשל אשתו הוא אוכל: **אבל אמר לה מה שתרצי עשי בהן.** אע"ג דאמר לה שאין לבעלך רשות בהן דמי כמי שקנה הבעל מיד האב דיד אשה כיד בעלה וכמי שנתן לאחרנו דמי שהרי הרשה לה בהן לעשות מהם כל דבר ואסור הבעל בהן: **ושמואל [אומר אפילו] אמר לה מה שתרצי עשי.** קסבר לא אמרינן יד אשה כיד בעלה: כמאן

אמר רבא הכא מעייניה דקרא והכא מעייניה דקרא ר' יהודה סבר גבי רוצח כתיב [1]ואשר יבא את רעהו ביער כל דבר מיעל ליער וסומא נמי בר מיעל ליער הוא ואי אמרת בלא ראות לרבות את הסומא מיער נפקא ליה אלא שמע מינה בלא ראות פרט לסומא רבי מאיר סבר כתיב בבלי דעת כל דבר מידע וסומא לאו בר מידע הוא ואי אמרת בלא ראות פרט לסומא מבלי דעת נפקא ליה אלא שמע מינה בלא ראות לרבות את הסומא: **מתני'** [א]המדיר הנאה [ב]מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות האלו נתונין לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך: **גמ'** אמר רב לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת בפיך אבל אמר מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אומר [ג]אפילו אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל מתקיף לה רבי זירא כמאן

מדרבה אתי שפיר דהכא והתם סבירא ליה דמקצת ידיעה לאו ככל ידיעה אבל דרבי מאיר מדרבי מאיר קשיא דהא ברישא מודה ר"מ דיפר ביום שלאחריו אע"ג דאיכא מקצת ידיעה דהיינו שיודע שיש נדרים אלמא מקצת ידיעה לאו ככל ידיעה דמאי דאמר בסיפא לא יפר היינו משום דכיון שיודע שיש מפירין ידיעה גמורה חשיבא ליה אבל היכא דליכא אלא מקצת ידיעה כרישא לאו כידיעה חשיבא ליה והכא אמר לרבות את הסומא אלמא חשיבא ליה מקצת ידיעה ככל ידיעה. וקשה לי מאי קושיא שאני הכא דקראי דייקי הכי וכי תימא הכי פריך נגמר מינה א"כ מאי קא משני רבא הכא מעייניה דקרא וא"ל דסבירא לן דלאו מקרא דייקי הכי ר' יהודה ור"מ דקרא משמע הכי ומשמע הכי אלא מר אמר סבריה ומר אמר סבריה וכל חד מסמיך ליה אקרא באסמכתא בעלמא ומש"ה פריך מינה ומשני רבא דלאו כדקס"ד דבסברא בעלמא תלו אלא הכא מעייניה דקרא וליכא למימר נגמר מיניה דנדרים ורוצח לא שייכי כלל. וא"ג הכא מעייניה דקרא והכא מעייניה דקרא דליתיה בעיקר נסחי ולמאן דגרים ליה מעיקרא פרכינן נגמר מינה ומשני דהתם דייקי קראי הכי והכא דייקי איפכא: **הכא מעייניה דקרא.** לעולם ליתיה לרבי מאיר מקצת ידיעה ככל ידיעה ושאני הכא גבי סומא שהרג בשוגג דרבייה קרא בלא ראות פרט לסומא דמשמע שאינו רואה כאן אבל רואה במקום אחר: **וסומא נמי בר מידע הוא.** שאינו יכול לידע ולכוין מקום חבירו ממש ואי אמרת בלא ראות פרט לסומא מבלי דעת נפקא ליה הילכך הוה ליה מיעוט אחר מיעוט ואינו אלא לרבות. והך סוגיא מיתחלפא התם בפרק ואלו הן הגולין[א]: **מתני' המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות נתנו.** הא דתני מעות משום דאי יהיב לה מזונות אין לריך לומר לה כלום לפי שאין לבעל זכייה בהן והיינו דתנן בפרק אין בין המודר (לעיל דף לח.) וזן את אשתו ולא הלריכוהו לומר ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן משום דכיון דאיהו זנה במקום הבעל ליתי ליה לבעל שום זכות באותן מזונות שהרי אפי' נתן לה הבעל מזונות הקלובין לה וגמלמה והותירה אין לו לבעל באותו מותר כלום וכדאמר בפרק מי שאמר הריני נזיר (נזיר דף כד.) [ד]בדקמלה מעיסתה כל שכן בשזנה אחר שאין לו לבעל שום זכות באותן המזונות הקלובין לה משום הכי תני והוא רוצה לתת לבתו מעות שיהו מצויין להוליא אותן בחפליה ובכי ה"ג יש לו לבעל זכות בהן וכדאיתא בפ' חזקת הבתים[ג] דאמרינן התם יצקה בהם קרקע והבעל אוכל פירות ונמצא זה נהנה מחמיו שהדירו הנאה לפיכך צריך שיאמר לה הרי המעות האלו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נותנת לפיך. ודוקא דאמר לה הני תרי ליסני אבל אמר אין לבעלך רשות בהן בלאחוד לא מהני דמתני' רבי מאיר היא דאמר יד אשה כיד בעלה כדמוקי לה בגמרא. וכי תימא אם כן כי אמר לה נמי אלא מה שאת נותנת לפיך אמאי מהני היינו טעמא משום דכיון שאין אשה זוכה בנכסים כלל עד שתתן אותם לתוך פיה הרי באותה שעה אין הבעל יכול לזכות בהן ולפי זה דוקא כי אמר לה מה שאת נותנת לפיך אבל אי אמר לה אלא מה שאת מתכסה וכיוצא בו לא מהני וקני יתהון בעל. ואיכא מ"ד דהוא הדין בשיחדן לה לאיזה דבר שיהיה דלא קנה יתהון בעל כיון שאף לה לא הקנה לגמרי אלא לאותו דבר בלבד: **גמ' לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נותנת לפיך.** כלומר כלישנא דמתני' דאמר לה תרתי על מנת שאין לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך כי האי גוונא בלאחוד הוא דלא קנה יתהון בעל משום שמה שתרצי עשי לא מהני

נא א מיי' פ"ז מהל' נדרים הלי"ז טוש"ע יו"ד סי' רכב סעיף ג:
נב ב מיי' שם ופ"ג מהל' זכיה ומתנה הלי"ד סמג לאוין רמב ועשין פב טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' פה סעי' יא:

תוספות

בבלי דעת. שאינו יודע שהאחר אלמלי וסומא לאו בר מידע הוא שאינו יכול לראות אם תכירו עמו אם לאו דאזיל רבי מאיר בתר משמעותיה דקרא כמו במתניתין דאמר לא קרינא כאן ביום שמעו והתכיס הואיל וסבור שאינו יכול להפר: **ואי אמרת כו'.** אלא שמע מינה בלא ראות לרבות את הסומא דיומא הוא לרבויי דודאי משמעותא לא משמעו [הכי] ולפיכוס זה לא גרסינן מה שיש במקצת ספרים והכא מעייניה דקרא ושמע מינה ש"מ דלא גרסינן: המדיר חתנו כו' נתונים לך במתנה. ואע"ג דנהנה הוא בדבר אין זה אלא גוזס הנאה כדתנן (לעיל ד' לח.) וזן אשתו וכניו: **לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לתוך פיך.** דלא הוי המתנה שלה לכל דבר אלא אם כן אמר לה ע"מ שאין לבעלך רשות בהם לא קנה הבעל אבל אמר מה שתרצי עשי קני יתהון בעל וכי הדר אמר לה על מנת שאין לבעלך רשות בהם לא אמר (לה) כלום דיד אשה כיד בעלה דמיא שנתנם לה לעשות כל מה שתרצה קנאתם בעל אבל כי אמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך דמתנה לא הוי גמורה לא אמרינן יד אשה כיד בעלה ופר"ת דהלכה כרב לגבי שמואל דהייט באיסורי והלכה כרבי מאיר דרב קאי כוותיה דתרכתי בפ"ק דקידושין (דף כג: ד"ה ורי"ל):

תורה אור השלם

1. וַאֲשֶׁר יָבֹא אֶת רֵעֵהוּ בַּיָּעַר לַחְטֹב עֵצִים וְנִדְּחָה יָדוֹ בַּגַּרְזֶן לִכְרֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבַּרְזֶל מִן הָעֵץ וּמָצָא אֶת רֵעֵהוּ וָמֵת הוּא יָנוּס אֶל אַחַת הֶעָרִים הָאֵלֶּה וָחָי:
דברים יט ה

הגהות הב"ח

(ח) רש"י ד"ה ר"מ וכו' לרבויי מי שהוא בלא ראות העין דלא אמר מקצת ידיעה לאו ככל ידיעה וימא וכו' לאו ככל ידיעה לא יהא גולה וכו' מקצת ידיעה ככל ידיעה ולא יפר וכו' ככל ידיעה כל"ל ותיבות בלא ראות ממחק והר"ש: (ב) ד"ה אמר רבא וכו' ככל ידיעה פליגי אלא בדוקיא דקרא: (ג) ד"ה לא שנו וכו' אע"ג דחתנו מודר הנאה:

גליון הש"ס

בהר"ן ד"ה הנודר וכו' בדקמצה מעיסתה. ועיין בתוס' שם:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) בהר"ן ד"ה וקומא כו' והך סוגיא מיתחלפא התם בפרק ואלו הן הגולין. ר"ג עי' ספר חמשה שיטות בחדושי ריטב"א למכות ט' ע"ב ותבין כוונת הר"ן דמ"ש דהך סוגיא מהמתחלפות היא:

פירוש הרא"ש

ומשני **הכא** מעייניה דקרא **כו'.** כלומר לעולם ר"מ אזיל בתר משמעותיה דקרא ומי לא כתיב אלא בלא ראות הוה ממעט קומא אלא משום דכתיבי תרי מיעוטי מרבה קומא הלכך גבי נדר נמי אזיל בתר משמעות דקרא וכיון שלא ידע שיש מפירין לא הוי קיום אבל קיפא כיון שידע שיש מפירין אע"פ שלא ידע שהוא נדר מכל מקום היה לו לספר ומה שכתוב בספרים והכא מעייניה דקרא רבי מאיר סבר ביום שמעו כו' גירסא שאינה נראיה היא: מתני' המודר הנאה מחתנו כו'. הרי מעות הללו נתונים לך במתנה ואע"פ שתתנו הנה מהן זון את אשתו התנן לעיל וזן את אשתו: וגבלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן. הא לאו הכי אסור אע"פ שנותן לאשתו ולעיל דתנן דנתן מתנה לאחר מותר המודר ליהנות ממנו שאני הכא שהבעל זוכה בפירות המתנה שנותנין לאשתו הוי כאילו נתן לבעל: גמ' **לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך.** הרי פירש מה שאמר בתחלה המעות הללו נתונין לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מה שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן: **אבל אמר** לה מה שתרצי עשי. כיון דהוא מתנה לכל דבר קנה יתהון בעל ואם לא אהני מה שאמר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן:

עין משפט נר מצוה

כמאן אזלא הא שמעתא דרב כר"מ. דאמר כר"מ דקידושין דף פרק קמא דקידושין דף עבד כיד רבו דמי ומשמע ליה לרבי [זירא] דהכי נמי אמר גבי אשה ומתני' ר"מ דקתם משנה ר"מ: ורמינהו ביצד משתתפין במבוי. פירוש שיש הרבה תלירות פתוחות למבוי ומסורות פתוחות למבוי להוציא ולהכניס בתוכו: מניח חבית של יין. ומזכה להם על ידי אשתו והוי כאילו הכא דייני ואין אומרין זה על זה: ואי אמרת יד אשה כיד בעלה כו'. אלא שמע מינה דר' מאיר לא אמר אלא בעבד אבל לא באשה וקשה לרב: כיון דלזכות אחרים מיד בעלה זכיא. כיון דבעל עצמו מזכה בהם ומתחלק עצמו מתחלקו [וזכיא כדאמרי' במתנת הבעל] שאין הבעל אוכל פירות אית ביה דרבינא לרב אשי. אמתני' דעירובין קאי ולא קאי אהך סוגיא כלל: ואלו שובין. כלומר שמזכין על ידן וכו' ואשתו: בשיש לה בית בחצר. ואוסר ביתה על המבוי וצריך הבעל לזכות גם לעצמה והיא קונה כדאמר כיון דבעל יהיב לה מגו דזכיא לגבאה קנא לגחריגא בהכי מיירי מתניתין דעירובין וכריתא דאבל לא על ידי אשתו כשאין לה בית בחצר ואין זוכה לאחרים אלא הוי כאילו הבעל נותן לעצמה: ונדר אלמנה וגו'. קיימא מתניתין אקרא כיצד אמרינן פנויה שאמרה: אינו יכול להפר. דאמרינן דאלונין בתר שעת נדרה ואז היתה אלמנה ובעל אינו מיפר בקודמין:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פ"ח מהל' עירובין הל"כ סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' שסו סעי' ט:

נד ב ג מיי' שם טוש"ע שם סעי' י:

נה ד מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' טז סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' לה:

תורה אור השלם

1. וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ:
במדבר ל י

תוספות

כמאן אזלא הך שמעתא דרב כר"מ. דאמר פרק קמא דקידושין דף עבד כיד רבו דמי ומשמע ליה לרבי [זירא] דהכי נמי אמר גבי אשה ומתני' ר"מ דקתם משנה ר"מ: ורמינהו ביצד משתתפין במבוי. פירוש שיש הרבה תלירות פתוחות למבוי ומסורות פתוחות למבוי להוציא ולהכניס בתוכו: מניח חבית של יין. ומזכה להם על ידי אשתו והוי כאילו הכא דייני ואין אומרין זה על זה: ואי אמרת יד אשה כיד בעלה כו'. אלא שמע מינה דר' מאיר לא אמר אלא בעבד אבל לא באשה וקשה לרב: כיון דלזכות אחרים מיד בעלה זכיא. כיון דבעל עצמו מזכה בהם ומתחלק עצמו מתחלקו [וזכיא כדאמרי' במתנת הבעל] שאין הבעל אוכל פירות אית ביה דרבינא לרב אשי. אמתני' דעירובין קאי ולא קאי אהך סוגיא כלל: ואלו שובין. כלומר שמזכין על ידן וכו' ואשתו: בשיש לה בית בחצר. ואוסר ביתה על המבוי וצריך הבעל לזכות גם לעצמה והיא קונה כדאמר כיון דבעל יהיב לה מגו דזכיא לגבאה קנא לגחריגא בהכי מיירי מתניתין דעירובין וכריתא דאבל לא על ידי אשתו כשאין לה בית בחצר ואין זוכה לאחרים אלא הוי כאילו הבעל נותן לעצמה: ונדר אלמנה וגו'. קיימא מתניתין אקרא כיצד אמרינן פנויה שאמרה: אינו יכול להפר. דאמרינן דאלונין בתר שעת נדרה ואז היתה אלמנה ובעל אינו מיפר בקודמין:

מסורת הש"ס

פ) [קדושין כג:], עירובין נג: עט: גיטין סד:, **ג)** [ב"מ ט:], **ד)** [שיין לע"ל], **ה)** פ"ז מהלכות נדרים הלכה י"ז, **ו)** [שיין לעמ' הבא].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ונדר וכו' יקום עליה דכיון דאין לה בעל מי יפר לה אלא דאמרה הריני מזיה כל"ל והד"ח:

מוסף רש"י

כיצד משתתפין במבוי. להיות כל החצרות מוציאין לתוכו ויטלטלו בכולן (גיטין סד:). **מניח.** משלו אם ירצה (ערובין עט:). **את החבית.** שהיין נתוכה לשיתוף, דקתם שיתוף ביין (גיטין סד:). **ומזכה להן** על ידי בו'. ואומר להן קבלו חבית זו וחכו בה לשם כל בני מבוי (ערובין עט:).

פירוש הרא"ש

כמאן אזלא שמעתתא דרב כר"מ. דאית ליה בפ"ק דקידושין (דף כג:) דאין קנין לעבד אלא רבו וסבר רב דבאשה נמי קאמר ר"מ דאין קנין לאשה אלא בעלה: **כיצד משתתפין במבוי.** תלירות הפתוחות למבוי אוסרות זו על זו לעלטל מתוכו למבוי משום דתלירות מיוחדות לבעליהן והמבוי לרבים וגזרו חכמים דילמא אתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים עד שיתפתפו יחד ונראה כאילו לרין כולם יחד במקום שמונח שיתופן: **מניח את החבית.** של יין או של גרוגרות: **ואי אמרת קנה יתהון בעל.** דר"מ סבר יד אשה כיד בעלה: דבין דלזכות לאחרים הוא מיד בעלה זכיא. דכיון דבעל גופיה מזכה להם ומסתלק ממה שזוכה כדאמרינן במתנה שהבעל נותן לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות: **איתיביה רבינא לרב אשי.** אמתני' דעירובין פריך ולא קאי אסוגיא דהכא: מתניתין בשיש לה חצר באותו מבוי. ואוסרת על בני המבוי ונריך הבעל לזכות גם לאשה אבל אמתני' דעירובין מייריי בשאין לה חצר הילכך אין לה יד לזכות לאחרים: **מתני' אינו יכול להפר.** אע"פ שהנדר חל כשהיא מתחיי דבתר שעת הנדר אזלינן וכן בסיפא:

כמאן אזלא הא שמעתא דרב [פ] **כרבי מאיר דאמר יד אשה כיד בעלה ורמינהו** [ג] **כיצד משתתפין במבוי** [א]**מניח את החבית ואומר הרי זה לכל בני מבוי** [ב]**ומזכה להן על ידי עבדו ושפחתו העברים ועל ידי בנו ובתו הגדולים ועל ידי אשתו ואי אמרת קנה יתהון בעלה עירוב לא נפיק מרשותיה דבעל אמר רבא אע"ג דאמר רבי מאיר יד אשה כיד בעלה מודה רבי מאיר לענין שיתוף דכיון דלזכות לאחרים הוא מיד בעלה זכיא איתיביה רבינא לרב אשי אלו שזכין להן [על ידי] בנו ובתו הגדולים ועבדו ושפחתו העברים** [ד]**ואלו שאין זכין להן על ידי בנו ובתו הקטנים ועבדו ושפחתו הכנענים ואשתו אלא אמר רב אשי מתניתין בשיש לה חצר באותו מבוי עסקינן** [ה]**דמגו דזכיא לנפשה זכיא לאחריני: מתני'** [ו]**ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד** [ז]**אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנשאת בתוך ל' יום אינו יכול להפר**

כמאן אזלא הא שמעתא דרב. דמתרץ למתני' דיד אשה כיד בעלה: **כרבי מאיר.** דאמר בעלמא דיד אשה כיד בעלה: **ורמינהו כיצד משתתפין כו'.** במסכת עירובין ותסתם מתני' ר' מאיר: **אמר רבא דאע"ג דאמר רבי מאיר.** בעלמא יד אשה כיד בעלה וכמי שנתן לאחתו דמי: **מודה רבי מאיר לענין שיתוף דכיון דלזכות לאחרים הוא מיד בעלה זכיא.** כלומר כיון דבעל דעתו הוי לזכות לאחרים על ידי אשתו נמי יצא מיד בעלה ואין לו רשות בהן כלום ואהכי מזכי להו על ידה אבל בעלמא כגון דיהיב מתנה לאשתו אימא לך דיד אשה כיד בעלה: **אלו שזכין.** גבי שיתוף מבוי קמיירי שמזכה משלו לכל בני מבוי: **על ידי בנו ובתו הגדולים.** שכבר יצאו מרשותו אבל לא על ידי בנו ובתו הקטנים שידן כידו וכן לא על ידי אשתו. אלמא לר"מ אפילו על ידי שיתוף יד אשה כיד בעלה דמיא: **אלא אמר רב אשי מתניתין.** דלעיל דקאמר דיכול לזכות לכל בני מבוי על ידי אשתו: **בשיש לה חצר באותו מבוי.** לאותה אשה שאין חצרה זקוקה לבעלה דמגו דזכיא לנפשה להוא חצר זכיא נמי לאחריני את השיתוף: **מתני' ונדר אלמנה וגרושה יקום.** בחיה ענין אמר קרא שנדר אלמנה וגרושה יקוס עליה (ח): **אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום.** ובשעה שנדרה היתה אלמנה או גרושה: **אע"פ שנישאת בתוך ל' יום.** קודם שיחול הנדר עליה ואיכא למימר הואיל ולא חל הנדר עליה יפר לה בעל אפי' הכי אין יכול להפר דבתר אמירה אזלינן והוי להו קודמין ואין הבעל מפר בקודמין:

נדרה

נדרה והיא ברשות הבעל וכו' הרי זה מופר. דבתר שעת אמירה אזלינן בין לקולא בין לחומרא:

נדרה

נדרה והיא ברשות הבעל. שהיתה נשואה והפר לה בעל. והשתא מפרש כיצד נדרה אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום והפר לה בעל: **אע"פ שנתאלמנה כו' הרי זה מופר.** ואע"ג דאיכא למימר הואיל ובשעת הנדר דינו שיחול וכבר יצאה לרשות עצמה ולא תועיל בו הפרה להכי אשמעינן דהרי זה מופר דאחר שעת אמירה קאזלינן ואשמעינן היכא דבאה ברשות עצמה בשעת הנדר והיכא דהיא ברשות אחרים נמי: **זה הכלל כל שיצאה לרשות עצמה.** מפרש בגמ' לאיתויי מאי: **גמ' רבי ישמעאל אומר יפר.** דהפרה מועלת בו הואיל ולא חל הנדר עד שנכנסה לרשות בעלה: **ר' עקיבא אומר לא יפר.** דבתר קבלת הנדר אזלינן: **ומימיך ילנ"י.** כלומר בבא דאשונה תני יפר והדר לא יפר בבא אחרונה תני לא יפר והדר יפר: **אשה איש שאמרה.** בזמן שהיא אשת איש כו': **ר' ישמעאל אומר לא יפר.** אין הפרה מועלת בו הואיל ובשעה שהנדר חל הויא ברשות עצמה: **ר' עקיבא אומר יפר.** דבשעת קבלת הנדר הויא ברשות הבעל: **עד שיהא נדר.** כלומר קיום הנדר: **ורבי עקיבא סבר הרי הוא אומר כל אשר אסרה על נפשה עד שיהא איסור הנדר.** קבלת הנדר (ג) והכי נמי דייקינן במתני' כל אשר אסרה ורבי עקיבא היא: **אפי' תימא ר' ישמעאל מתני'.** בדין הוא היכא דנדרה כשהיא אלמנה ותלתה נדרה בימים עד לאחר שלשים יום (ד) אהכי קאמר אינו יכול להפר דליכא למימר כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת דלא מסקא אדעתא דתיעשא בתוך הזמן אהכי אינו יכול להפר דאימור זימנין דשלמו כל ל' יום ולא ניסת וכי נדרה נמי ברשות בעלה ותלתה נדרה בימים דין הוא שיפר איכא למימר כל הנודרת כו' ולא מסקא אדעתא שתגרש דזימנין דשלמו יומי ולא מיגרשא ואם הפר הרי זה מופר ודילי נמי היכא דתלתה נדרה בנישואין איכא דעל דעת בעלה נדרה והיכא דתלתה נדרה בגירושין ליכא למימר דתלתה עצמה בבעלה ואהכי לא יפר: **זה הכלל דקתני.** בחידך פירקין (לעיל דף עח.) גבי נערה המאורסה זה הכלל כל שלא יצאה לרשות עצמה כו' לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל דהתם לא יצאה לרשות עצמה דאביה ובעלה מפירין נדריה: **זה הכלל דקתני הכא.** גבי ואלו נדרים דמשמע דיוצאת לרשות עצמה לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל ולא הלך הוא עמהם דאותם שעה יצאה מרשות האב עד שהגיעה לרשות הבעל ויצאה לרשות עצמה ואין הבעל מיפר נדריה שאין הבעל מיפר בקודמין: **מתני' ט' נערות נדריהן קיימין.** שאין יכול להפר להן: **בוגרת והיא יתומה.** נערה בוגרת והיא יתומה: נערה

נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה כיצד [א]אמרה הריני נזירה לאחר ל' אע"פ שנתאלמנה או נתגרשה בתוך ל' הרי זה מופר [ב] [ג]נדרה בו ביום ונתגרשה בו ביום החזירה בו ביום אינו יכול להפר זה הכלל כל שיצאה לרשות עצמה שעה אחת אינו יכול להפר: **גמ'** תניא [ג] אלמנה וגרושה שאמרה הריני נזירה לכשאנשא ונשאת ר' ישמעאל אומר יפר ור"ע אומר [ד]לא יפר וסימנא ילל"י אשת איש שאמרה הריני נזירה לכשאתגרש ונתגרשה [ד]ר' ישמעאל אומר לא יפר [ה]ורבי עקיבא אומר יפר אמר רבי ישמעאל הרי הוא אומר [1]ונדר אלמנה וגרושה וגו' עד שיהא נדר בשעת אלמנות וגרושין ר"ע סבר הרי הוא אומר [1]כל אשר אסרה על נפשה עד שיהא איסורי נדר בשעת אלמנות וגרושין אמר רב חסדא מתני' ר' עקיבא היא אביי אמר אפילו תימא רבי ישמעאל מתניתין תליא נפשה ביומי [ו] ברייתא תליא נפשה בנישואין שלמו יומי ולא נתגרשה שלמו יומי ולא מיתנסבא [ז]זה הכלל דקתני גבי נערה המאורסה לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל בנערה המאורסה [ה]דאביה ובעלה מפירין נדריה זה הכלל דקתני גבי ואלו נדרים לאיתויי [ו]מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל [ז]שאין הבעל מיפר בקודמין: **מתני'** תשע נערות נדריהן קיימין בוגרת והיא יתומה נערה [ח] ובגרה והיא יתומה נערה

נדרה בו ביום. ביום שנשאת וכלאוקים לה בפרק נערה המאורסה[ב] בשנשאת ונתגרשה בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין ואי הך חזרה דאירוסין בלחוד היא נמי אינו יכול להפר בשותפות האב דכיון שנשאת שוב אין לאביה זכות בה וכי קתני נדרה בו ביום לרבותא נקטיה דאע"ג דבו ביום היתה ברשות אביה קודם שנדרה אפי' הכי כיון שנשאת אין לה תקנה אפי' באותו יום עצמו: **גמ' ר' ישמעאל אומר יפר.** דסבירא ליה דבתר חלות הנדר אזלינן ולא בתר אמירה: **רבי עקיבא אומר לא יפר.** דאזלינן בתר אמירה: **עד שיהא נדר בשעת אלמנות וגירושין.** ונדר היינו חלות הנדר הילכך בין בריאשת בין בסיפא בתר חלות הנדר אית לן למיחל: **עד שיהא איסור הנדר.** כשהיא אוסרת עצמה בנדר שהכל הולך אחר שעה שהוא נודר: **מתניתין מני ר' עקיבא היא.** דאזיל בתר שעת אמירה: **אפי' תימא רבי ישמעאל.** דכי אזיל ר' ישמעאל בתר חלות הנדר ה"מ כי תליא נפשה בנשואין או בגירושין הלכך כיון שאי אפשר לאמירת הנדר וחלות הנדר שיהו ברשות אחד ס"ל לרבי ישמעאל דאזלינן בתר חלות הנדר אבל מתני' דלא תליא נפשה אלא ביומי ואפשר דשלמו יומי ולא מנסבא שלמו יומי ולא מיגרשא ומצא שתהא אמירת הנדר וחלותו ברשות אחד אפילו כשנשתנה הרשות שנשאת או נתגרשה מודה רבי ישמעאל דבתר אמירה אזלינן ולא בתר חלות כיון שבתחלתו היה ראוי הנדר לחול באותו רשות שהיה בשעת אמירה: ולענין הלכה קיימא לן כרבי עקיבא הילכך אפי' אומרת הריני נזירה לכשאנשא או לכשאתגרש בתר שעת אמירת הנדר אזלינן בין לקולא בין לחומרא: **זה הכלל דקתני גבי נערה המאורסה.** בפרקין דנערה המאורסה הוא דתנן

מתניתין תליא נפשה ביומי. ויכול להיות שיגלמו הימים בעודה אלמנה וכן בסיפא איכא לשנויי בכמ"ג: זה הכלל דקתני גבי אלו נדרים. היינו הך דמתני' לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל דקתני כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה אחרון מפירין נדריה ולא הפרה דמרשות האב יצאה ואין הבעל מפר בקודמין: מתני' תשע נערות נדריהם קיימין. נערות לאו דוקא. דאשונה בוגרת והיא יתומה ונדרה אחר שנתיתמה. שנית בוגרת ומת אביה ואחר הנדר מת אביה. שלישית בוגרת ומת אביה ונדרה כשהיא נערה ובגרה ואח"כ מת אביה.

יתומה [נערה בוגרת והיא יתומה] עד כאן הגי'. ה"פ ט' מיני נערות מיהו אין בהם חידוש בכולם אך המשמעו התנא בכל הנדרין שיוכל למצוא ובוגרת ומי בכולן נערות פי' בוגרת והיא יתומה ונדרה אחר שנתיתמה ג'. בוגרת ומת אביה כלומר בוגרת שנדרה ואחר הנדר מת אביה ב'. נערה שלא בגרה ומת אביה פירוש נדרה כשהיא נערה ומת אביה א'. נערה ובגרה ומת אביה ובגרה ואח"כ בגרה ובגרה ואח"כ שמת אביה דאביה מת אחר הבגר ד'. נערה שמת אביה פירוש נדרה כשהיא נערה ושוב אחר הנדר מת אביה ובגרה באת לפניו לשאול על נדרה ה'. בוגרת ונדרה ואביה קיים ו'. נערה בוגרת פירוש נדרה כשהיא נערה ובגרה אחר הנדר ואביה קיים ובאה לשאול בעוד אביה חי ז'. נערה והיא יתומה פירוש נערה שנתיתמה ונדרה אחר שנתיתמה ח'. נערה בוגרת והיא יתומה ובגרה ובאת לשאול על נדרה אחר שבגרה הרי לך תשע נערות חלוקות ולא רמי זו כרמי זו וכולן נדרן קיימין ואין אב יכול להפר:

מסורת הש"ס

א) לעיל עב., ב) [תוספתא פ"ז], ג) [לעיל עח.], ד) [גיטין לה: ס"כ], ה) [לעיל עב.],

תורה אור השלם

1. וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ: במדבר ל י

מוסף רש"י

מסר האב לשלוחי הבעל. כגון שמסרה לסם וגירשה בלרך והחזירה, הרי היא כנשואה ואין אחד משניהם מיפר (ראמ"ה בשמו). שאין הבעל מיפר בקודמין. בנדריס שקדמו לנשואין (גיטין לה:) לאותן נדרים שנדרה בבית אשה מיפר בעלה, אבל אם היו עליה נדרים קודם שנשאה כשהיתה ארוסה וכנסה, לא מלי מיפר (לעיל סז.).

פירוש הרא"ש

נדרה בו ביום בו' והחזירה בו ביום. ואמ"כ שמע את נדרה אינו יכול להפר כיון שיצאה לרשות עצמה בין נדרה להפרה לאין הבעל מפר בקודמים דיגא הכי כדפירש באשה היושבת תחת בעלה ונדרה וגרשה בעלה והחזירה ואח"כ שמע אע"ג דהנדר היה בבית אישה אינו מפר כיון דהפסיקו גירושין בין נדר לשמיעה ומיהו מדנקט נדרה בו ביום משמע דאיירי באותה ואין האב והאדוס מפירין אי גירושין בהקמה דמו ואי גירושין לאו בהקמה דמו מוקי לה לעיל בשנשאה: גמ' רבי ישמעאל אומר לא יפר. לאזיל בתר תלות ובאותה שעה גרושה היא: רבי עקיבא אומר יפר. לאזלי' בתר שעת הנדר: מתני' דתליא נפשה ביומי. דאמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום ואפשר לאחר שלשים יום תהיה תחת בעלה הילכך מפר לה ואע"פ שנתאלמנה או נתגרשה הוי הפרה אבל בסמרה הריני נזירה לכשאתגרש דאי אפשר לנדר לחול בעודה תחתיו לא מלי מפר והאי דעתמא נמי שייך בריבעא: זה הכלל דקתני גבי נערה המאורסה. לעיל בפרק נערה דקתני זה הכלל כל שלא יצאה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה מפירין נדריה: לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל דעדיין לא יצאה מרשות האב ואם נדרה בדרך ונתגרשה ונתארסה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: זה הכלל דקתני גבי אלו נדרים. היינו הך דמתני' לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל כיון דיצאה מרשות האב ואם נדרה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצאה ואין הבעל מפר בקודמין: מתני' תשע נערות נדריהם קיימין. נערות לאו דוקא. דאשונה בוגרת והיא יתומה ונדרה אחר שנתיתמה. שנית בוגרת ומת אביה ואחר הנדר מת אביה. כשהיא נערה ובגרה ואח"כ

עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' ז' ח' סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' לד:

נז ב מיי' שם פי"א הל' יב סמג שם טוש"ע שם סעי' יד:

נח ג מיי' שם פי"ג הל' יח סמג שם טוש"ע שם סעי' לה:

נט ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' לד:

ס ה ו מיי' פי"א מהל' נדרים הלכה כב סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' מ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתניתין תליא נפשה ביומי שלמו יומי וכו' ולא מיתנסבא ברייתא תליא נפשה בנישואין זה הכלל כל"ל: (ב) שם במשנה נערה (וגנרה) מז"מ וכ"כ ס"א בוגרת: (ג) רש"י ד"ה ור' עקיבא סבר וכו' קבלת הנדר ר' עקיבא היא הכי נמי וכו' אשר אסרה הס"ד: (ד) ד"ה אפילו וכו' ואהכי אינו וכו' דאיכא למימר כל וכו' הרי זה מופר וברייתא נמי היכי דמלתה:

גליון הש"ס

גמ' ורע"ק אומר יפר. עיין לעיל דף פ ע"א בהכ"ן ד"ה ור' יוסי:

תוספות

אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום. פירוש אם אשה שאמרה כן ונתגרשה קודם שיגיעו שלשים יום הרי זה מיפר קודם שיגרשנה: נדרה וגרשה בו ביום והחזירה בו ביום. בפירקין דלעיל (דף עב.) מוקמינן לה בנשואה ואינו יכול להפר לאין בעל מיפר בקודמין ובגמרא מפרש [זה הכלל] לאיתויי מאי: תניא בו' לכשאנשא רבי ישמעאל אומר יפר. דאזלינן בתר שעת אמירה דאיכא הנדר: רבי עקיבא אומר לא יפר. דאזלינן בתר שעת שנדרה: עד שיהא נדר. שיחול בעודה אלמנה וכיון דלא חל שניסת יפר: כל אשראהרהעלנפשה. בהאי קרא דנדר אלמנה כתיב שיהא איסור הנדר מזיות בשעת אלמנות דאזלינן בתר שעת הנדר: ברייתא תליא נפשה בנישואין. כלומר עד כאן לא קאמר ר"ש הריני מזיה לכשאנשא דיפר משום שאי אפשר לנדר לחול באלמנותה הילכך קריינא ביה נדר באלמנות:

בוגרת והיא יתומה. שנדרה כשהיא בוגרת והיא יתומה בחיי האב כגון שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה דכיון דנשאת שוב אין לאביה רשות בה: **נערה ובגרה והיא יתומה.** שנדרה כשהיא נערה ובגרה לאחר מכן והיא יתומה בחיי האב וכדכתיבנא: נערה

כל חד מהני תלת גווני לתלתא. ואמרינן בירושלמי [פי"ח ה"י] שאף רבי יהודה לא אמרה אלא לחדד בהן את התלמידים: **בוגרת והיא יתומה.** שנדרה כשהיא בוגרת והיא יתומה בחיי האב כגון שנשאת ונתאלמנה או נתגרשה דכיון דנשאת שוב אין לאביה רשות בה: **נערה ובגרה והיא יתומה.** שנדרה כשהיא נערה ובגרה לאחר מכן והיא יתומה בחיי האב וכדכתיבנא: נערה

כשהיא נערה ובגרה ואח"כ מת אביה.

נדרה בו ביום. שנדרה בבית אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה: זה הכלל דקתני גבי אלו נדרים. היינו הך דמתני' לאיתויי מסר האב לשלוחי הבעל כיון דיצאה מרשות האב ואם נדרה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצאה ואין הבעל מפר בקודמין: מתני' תשע נערות נדריהם קיימין. נערות לאו דוקא. דאשונה בוגרת והיא יתומה ונדרה אחר שנתיתמה. שנית בוגרת ומת אביה ואחר הנדר מת אביה. שלישית בוגרת ומת אביה ונדרה כשהיא נערה ובגרה ואח"כ מת אביה.

נערה בשעה שנדרה שלא בגרה עדיין והיא יתומה. בחיי האב. והנך תלתא יתומה בחיי האב כיילא להו: **בוגרת ומת אביה.** שבשעה שנדרה היתה בוגרת ומת אביה דהיינו יתומה ממש. והנך תלתא נמי מת אביה כייל להו: **נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה וכו'.**

הנך תלתא דקתני בוגרת כייל להו: **רבי יהודה אומר אף המשיא את בתו קטנה וכו' ועדיין היא נערה.** אשמעינן דאפילו היתה קטנה כשנשאת יצתה מרשות אביה בהנהו נשואין וכי קתני ועדיין היא נערה ר"ה נמי דאפי' היא קטנה כיון שנשאת אין לאביה רשות בה והאי דנקט נערה משום דגדלי קטנה אינם כלום: **גמ' אבל חכמים אומרים שלש נערות נדריהן נדר.** דהנך תלתא כייל להו תשע דמתניתין שאף ר' יהודה לא אמרה אלא לחדל את התלמידים וכדכתיבנא במתני': **מתני' קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך. אם אני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך ה"ז יכול להפר.** נראה בעיני דלא זו אף זו קתני דאי תנא ריש"א בלחוד סד"א דמש"ה יכול להפר משום דמהשתא מיתסרא אי בהנאת אביה משום נדרה אי במה שתעשה לפיו משום תנאה וכיון דליכא בחד מהנך גווני מידי דגריע טפי מדבריס שבינו לבינה מש"ה יפר דכיון שכן חל הנדר מקרי כיון שאי אפשר שלא תאסר לפחות בדבריס שבינו לבינה אבל בשאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך דבהא בתנאה דידה לית בה לא ענוי נפש ולא משום דבריס שבינו לבינה סלקא דעתך אמינא דלא מצי מפר קמ"ל כיון דתלתה תנאה בדבר שהיא עשויה לעבור עליו שאי אפשר לאשה שתעמיד עצמה שלא תעשה לאביו ולאביה הרי זה יכול להפר דקסבר תנא דמתניתין דכי האי גוונא בעל מפר [9]אע"פ שלא חל הנדר: **גמ' תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך וכו' אלא מן היהודים אם משמשתך רבי נתן אומר לא יפר והחכמים אומרים יפר.** נראה לי דתנא דברייתא נמי נקט הני תרי גווני לרבותא תנא קמא לרבותא דרבנן ובתרא לרבותא דרבי נתן דבגוונא קמא נדרה בעינוי נפש וכרבנן דסבירא להו בהנאת פלוני עלי עינוי נפש הוי וכדאמר שמואל אליבייהו לעיל בפירקין (ד' פב.) ותנאה בדבריס שבינו לבינה דהיינו אם עושה אני לפיך וסלקא דעתך אמינא כיון דתנאה בחד גוונא ונדרה בחד גוונא אפי' לרבנן לא יפר דאכתי נדרה לא חיל קמ"ל דאפי' בכי האי גוונא לרבנן יפר ואידך גוונא גרולה אני מן היהודים לרבותא דרבי נתן תנא ליה דאע"ג דמהשתא מיתסרא בדבריס שבינו לבינה ותנאה ונדרה בחד גוונא הוא דהיכי תעביד תשמש מיתסרא בתר הכי בתשמיש לא תשמש איכא משום דבריס שבינו לבינה וסלקא דעתך אמינא דאפי' רבי נתן מודה בכי האי גוונא דיפר דחל הנדר מיקרי קמשמע לן דאפי' הכי כיון שעדיין לא חל ממש לא יפר: **הוא גרולה דאמר אפסר הנאה דעלמא עלי.** שאסר על עצמו הנאת הבריות אי נסיבנא איתתא כי לא תנינא שהיה רולה ללמוד תורה קודם שישא אשה כדי שלא יתבטל ממתתה ללמוד: **ולא אמצי למפני.** לא עלה בידו: **ושבשיה.** הטעהו לומר שלא יהא נאסר לאחר מכן ואנסביה אתתא כדי שיחול הנדר:

נערה שלא בגרה והיא יתומה בוגרת ומת אביה נערה בוגרת ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה קיים ר' יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה: גמ' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר' יהודה אבל חכ"א [1]שלש נערות נדריהן קיימין בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב: מתני' [2]קונם שאיני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א [3]יפר נטולה אני מן היהודים אם משמשתך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א יפר ההוא גברא דאיתסר הנייתא דעלמא עליה אי נסיב איתתא כי לא תנינא הילכתא [4]רהיט בגפא ותובליא ולא אמצי למיתנא אתא רב אחא בר רב הונא [5]ושבשיה ואינסיב איתתא

ושרקיה

מאקח אשה עד שאשנה הלכות: **רהיט בגפא ותובליא.** גפא קרי סולם שעולין בו בחילון תובליא חבל שתולין בדקל ומושכין להם למטה הענפים שבהן התמרים ומשל של בני אדם הוא רץ למעלה ולמטה לעסוק ולשנות הלכות ולא איסתייעא מילתא. ואית דמפרש דהיינו בכפא רץ יחידי למעלה ולמטה כאדם שעולה בחבל בחילון: **תובליא.** חבל כדאמרי' בבבא בתרא (דף נג:) מאן דנקט מגליא ותובליא ואמר אזיל ואגזור דיקלא דפלניא: **ושבשיה ואינסיביה איתתא**

ושרקיה

אני מן היהודים אם משמשתך רבי נתן אומר לא יפר והחכמים אומרים יפר. נראה לי דתנא דברייתא נמי נקט הני תרי גווני לרבותא תנא קמא לרבותא דרבנן ובתרא לרבותא דרבי נתן דבגוונא קמא נדרה בעינוי נפש וכרבנן דסבירא להו בהנאת פלוני עלי עינוי נפש הוי וכדאמר שמואל אליבייהו לעיל בפירקין (ד' פב.) ותנאה בדבריס שבינו לבינה דהיינו אם עושה אני לפיך וסלקא דעתך אמינא כיון דתנאה בחד גוונא ונדרה בחד גוונא אפי' לרבנן לא יפר דאכתי נדרה לא חיל קמ"ל דאפי' בכי האי גוונא לרבנן יפר ואידך גוונא גרולה אני מן היהודים לרבותא דרבי נתן תנא ליה דאע"ג דמהשתא מיתסרא בדבריס שבינו לבינה ותנאה ונדרה בחד גוונא הוא דהיכי תעביד תשמש מיתסרא בתר הכי בתשמיש לא תשמש איכא משום דבריס שבינו לבינה וסלקא דעתך אמינא דאפי' רבי נתן מודה בכי האי גוונא דיפר דחל הנדר מיקרי קמשמע לן דאפי' הכי כיון שעדיין לא חל ממש לא יפר: **הוא גרולה דאמר אפסר הנאה דעלמא עלי.** שאסר על עצמו הנאת הבריות אי נסיבנא איתתא כי לא תנינא שהיה רולה ללמוד תורה קודם שישא אשה כדי שלא יתבטל ממתתה ללמוד: **ולא אמצי למפני.** לא עלה בידו: **ושבשיה.** הטעהו לומר שלא יהא נאסר לאחר מכן ואנסביה אתתא כדי שיחול הנדר:

ושרקיה

אמר יהודה אומר אף המשיא בתו קטנה. ובגמרא לחופה וגירסה ועדיין היא קטנה או נערה נדריה קיימין וזו היא יתומה בחיי האב שבכל הש"ס: **קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך.** אם אני מהנית לך אינו יכול להפר דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי שתעשה לפיו ולא ולאביה לשון הנה הרב רבי אליעזר וברוב הספרים כתיב יפר וכך נראה יותר דהכי נמי אמרי רבנן דפליגי אדבי נתן בגמרא: זו דברי רבי יהודה. דכיון שעשה מיני נעורות אבל חכמים אומרים שלשה מיני נעורות כלומר לא משיבי אלא שלש דלא פליגי במילי: **תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך רבי נתן אומר לא יפר.** פירש הרב רבי אליעזר מפתבריא טעמיה הוא שאין בעל מפר עד שיחול ולא חל עד שתשמש לבעל ועוד דלא משיב ליה נדר שבינו לבינה ולא נראה דא"כ מנלן לר' נתן דאין בעל מיפר עד שיחול ולמה כל טעמו יש דלא הוי נדר שבינו לבינה ונראה דשפיר הוי דברים שבינו לבינה כיון שעל ידי שתעשה לפי בעלה תאסור להנות אביה משיאה בעלה שם רע בשכיונותיה ולא דמי לשאיני עושה לפי אבא ולפי אביך דאמר לעיל דאינו יכול להפר כיון שאסרה עצמה מאיליה דלא תלתה הנדר בעשייתה לפי הבעל וטעמא דרבי נתן משום דסבירא ליה דאין בעל מיפר עד שיחול הנדר ורבנן סברי דבעל מיפר קודם שיחול: נטולה אני מן היהודים. אסרה בתשמיש אם אני משמשך פעם אחת רבי נתן אומר לא יפר עד שתשמשנו וחכ"א יפר מיד הנדר זה הוי שפיר בינו לבינה שאם תשמש לו פעם אחת תהא אסורה לו לעולם דבעל הוי בכלל היהודים הילכך מיפר קודם תשמיש דאין צריך שיחול: **ההוא גברא דאמר תיאסר הנאת עלמא.** כלומר כל הנאות שבעולם אי אפשרא איתתא עד שאלמוד הש"ס ולא אי אפשר עד שנשא אשה: **רהיט בגפא ותובליא.** [כלי] שמושלין בו פירות ולא היה יכול לינע וללמוד: שבשיה. כלומר הטעהו [ל"ל] ישא אשה ולא יאסר בהנאת העולם נשא אשה ונאסר:

נערה בשעה שנדרה שלא בגרה עדיין והיא יתומה בוגרת ומת אביה נערה בוגרת ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה קיים ר' יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה: גמ' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר' יהודה אבל חכ"א [1]שלש נערות נדריהן קיימין בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב: מתני' [2]קונם שאיני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א [3]יפר נטולה אני מן היהודים אם משמשתך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א יפר ההוא גברא דאיתסר הנייתא דעלמא עליה אי נסיב איתתא כי לא תנינא הילכתא [4]רהיט בגפא ותובליא ולא אמצי למיתנא אתא רב אחא בר רב הונא [5]ושבשיה ואינסיב איתתא

ושרקיה

אמר יהודה אומר אף המשיא בתו קטנה. ובגמרא לחופה וגירסה ועדיין היא קטנה או נערה נדריה קיימין וזו היא יתומה בחיי האב שבכל הש"ס: **קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך.** אם אני מהנית לך אינו יכול להפר דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי שתעשה לפיו ולא ולאביה לשון הנה הרב רבי אליעזר וברוב הספרים כתיב יפר וכך נראה יותר דהכי נמי אמרי רבנן דפליגי אדבי נתן בגמרא: זו דברי רבי יהודה. דכיון שעשה מיני נעורות אבל חכמים אומרים שלשה מיני נעורות כלומר לא משיבי אלא שלש דלא פליגי במילי: **תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך רבי נתן אומר לא יפר.** פירש הרב רבי אליעזר מפתבריא טעמיה הוא שאין בעל מפר עד שיחול ולא חל עד שתשמש לבעל ועוד דלא משיב ליה נדר שבינו לבינה ולא נראה דא"כ מנלן לר' נתן דאין בעל מיפר עד שיחול ולמה כל טעמו יש דלא הוי נדר שבינו לבינה ונראה דשפיר הוי דברים שבינו לבינה כיון שעל ידי שתעשה לפי בעלה תאסור להנות אביה משיאה בעלה שם רע בשכיונותיה ולא דמי לשאיני עושה לפי אבא ולפי אביך דאמר לעיל דאינו יכול להפר כיון שאסרה עצמה מאיליה דלא תלתה הנדר בעשייתה לפי הבעל וטעמא דרבי נתן משום דסבירא ליה דאין בעל מיפר עד שיחול הנדר ורבנן סברי דבעל מיפר קודם שיחול: נטולה אני מן היהודים. אסרה בתשמיש אם אני משמשך פעם אחת רבי נתן אומר לא יפר עד שתשמשנו וחכ"א יפר מיד הנדר זה הוי שפיר בינו לבינה שאם תשמש לו פעם אחת תהא אסורה לו לעולם דבעל הוי בכלל היהודים הילכך מיפר קודם תשמיש דאין צריך שיחול: **ההוא גברא דאמר תיאסר הנאת עלמא.** כלומר כל הנאות שבעולם אי אפשרא איתתא עד שאלמוד הש"ס ולא אי אפשר עד שנשא אשה: **רהיט בגפא ותובליא.** [כלי] שמושלין בו פירות ולא היה יכול לינע וללמוד: שבשיה. כלומר הטעהו [ל"ל] ישא אשה ולא יאסר בהנאת העולם נשא אשה ונאסר:

נערה שלא בגרה והיא יתומה בוגרת ומת אביה נערה בוגרת ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה קיים ר' יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה: גמ' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר' יהודה אבל חכ"א [1]שלש נערות נדריהן קיימין בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב: מתני' [2]קונם שאיני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א [3]יפר נטולה אני מן היהודים אם משמשתך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א יפר ההוא גברא דאיתסר הנייתא דעלמא עליה אי נסיב איתתא כי לא תנינא הילכתא [4]רהיט בגפא ותובליא ולא אמצי למיתנא אתא רב אחא בר רב הונא [5]ושבשיה ואינסיב איתתא

ושרקיה

אמר יהודה אומר אף המשיא בתו קטנה. ובגמרא לחופה וגירסה ועדיין היא קטנה או נערה נדריה קיימין וזו היא יתומה בחיי האב שבכל הש"ס: **קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך.** אם אני מהנית לך אינו יכול להפר דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי שתעשה לפיו ולא ולאביה לשון הנה הרב רבי אליעזר וברוב הספרים כתיב יפר וכך נראה יותר דהכי נמי אמרי רבנן דפליגי אדבי נתן בגמרא: זו דברי רבי יהודה. דכיון שעשה מיני נעורות אבל חכמים אומרים שלשה מיני נעורות כלומר לא משיבי אלא שלש דלא פליגי במילי: **תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך רבי נתן אומר לא יפר.** פירש הרב רבי אליעזר מפתבריא טעמיה הוא שאין בעל מפר עד שיחול ולא חל עד שתשמש לבעל ועוד דלא משיב ליה נדר שבינו לבינה ולא נראה דא"כ מנלן לר' נתן דאין בעל מיפר עד שיחול ולמה כל טעמו יש דלא הוי נדר שבינו לבינה ונראה דשפיר הוי דברים שבינו לבינה כיון שעל ידי שתעשה לפי בעלה תאסור להנות אביה משיאה בעלה שם רע בשכיונותיה ולא דמי לשאיני עושה לפי אבא ולפי אביך דאמר לעיל דאינו יכול להפר כיון שאסרה עצמה מאיליה דלא תלתה הנדר בעשייתה לפי הבעל וטעמא דרבי נתן משום דסבירא ליה דאין בעל מיפר עד שיחול הנדר ורבנן סברי דבעל מיפר קודם שיחול: נטולה אני מן היהודים. אסרה בתשמיש אם אני משמשך פעם אחת רבי נתן אומר לא יפר עד שתשמשנו וחכ"א יפר מיד הנדר זה הוי שפיר בינו לבינה שאם תשמש לו פעם אחת תהא אסורה לו לעולם דבעל הוי בכלל היהודים הילכך מיפר קודם תשמיש דאין צריך שיחול: **ההוא גברא דאמר תיאסר הנאת עלמא.** כלומר כל הנאות שבעולם אי אפשרא איתתא עד שאלמוד הש"ס ולא אי אפשר עד שנשא אשה: **רהיט בגפא ותובליא.** [כלי] שמושלין בו פירות ולא היה יכול לינע וללמוד: שבשיה. כלומר הטעהו [ל"ל] ישא אשה ולא יאסר בהנאת העולם נשא אשה ונאסר:

אמר יהודה אומר אף המשיא בתו קטנה. ובגמרא לחופה וגירסה ועדיין היא קטנה או נערה נדריה קיימין וזו היא יתומה בחיי האב שבכל הש"ס: **קונם שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך.** אם אני מהנית לך אינו יכול להפר דאפילו דברים שבינו לבינה לא הוי שתעשה לפיו ולא ולאביה לשון הנה הרב רבי אליעזר וברוב הספרים כתיב יפר וכך נראה יותר דהכי נמי אמרי רבנן דפליגי אדבי נתן בגמרא: זו דברי רבי יהודה. דכיון שעשה מיני נעורות אבל חכמים אומרים שלשה מיני נעורות כלומר לא משיבי אלא שלש דלא פליגי במילי: **תניא שאני נהנית לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך רבי נתן אומר לא יפר.** פירש הרב רבי אליעזר מפתבריא טעמיה הוא שאין בעל מפר עד שיחול ולא חל עד שתשמש לבעל ועוד דלא משיב ליה נדר שבינו לבינה ולא נראה דא"כ מנלן לר' נתן דאין בעל מיפר עד שיחול ולמה כל טעמו יש דלא הוי נדר שבינו לבינה ונראה דשפיר הוי דברים שבינו לבינה כיון שעל ידי שתעשה לפי בעלה תאסור להנות אביה משיאה בעלה שם רע בשכיונותיה ולא דמי לשאיני עושה לפי אבא ולפי אביך דאמר לעיל דאינו יכול להפר כיון שאסרה עצמה מאיליה דלא תלתה הנדר בעשייתה לפי הבעל וטעמא דרבי נתן משום דסבירא ליה דאין בעל מיפר עד שיחול הנדר ורבנן סברי דבעל מיפר קודם שיחול: נטולה אני מן היהודים. אסרה בתשמיש אם אני משמשך פעם אחת רבי נתן אומר לא יפר עד שתשמשנו וחכ"א יפר מיד הנדר זה הוי שפיר בינו לבינה שאם תשמש לו פעם אחת תהא אסורה לו לעולם דבעל הוי בכלל היהודים הילכך מיפר קודם תשמיש דאין צריך שיחול: **ההוא גברא דאמר תיאסר הנאת עלמא.** כלומר כל הנאות שבעולם אי אפשרא איתתא עד שאלמוד הש"ס ולא אי אפשר עד שנשא אשה: **רהיט בגפא ותובליא.** [כלי] שמושלין בו פירות ולא היה יכול לינע וללמוד: שבשיה. כלומר הטעהו [ל"ל] ישא אשה ולא יאסר בהנאת העולם נשא אשה ונאסר:

נערה שלא בגרה והיא יתומה בוגרת ומת אביה נערה בוגרת ומת אביה נערה שלא בגרה ומת אביה נערה שמת אביה ומשמת אביה בגרה בוגרת ואביה קיים נערה בוגרת ואביה קיים ר' יהודה אומר אף המשיא בתו הקטנה ונתאלמנה או נתגרשה וחזרה אצלו עדיין היא נערה: גמ' א"ר יהודה אמר רב זו דברי ר' יהודה אבל חכ"א [1]שלש נערות נדריהן קיימין בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב: מתני' [2]קונם שאיני נהנה לאבא ולאביך אם עושה אני על פיך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א [3]יפר נטולה אני מן היהודים אם משמשתך ר' נתן אומר לא יפר וחכ"א יפר ההוא גברא דאיתסר הנייתא דעלמא עליה אי נסיב איתתא כי לא תנינא הילכתא [4]רהיט בגפא ותובליא ולא אמצי למיתנא אתא רב אחא בר רב הונא [5]ושבשיה ואינסיב איתתא

ושרקיה

ושרקיה טינא. טח פניו בטיט כדי שלא יכירהו רב חסדא כאילו היה אדם אחד (ו) מהם שנדר שלא ישא אשה כדי שיתיר לו דאפשר אילו היה מכירו לא היה מתיר לו: **מאן חכים למיעבד כי האי מילתא.** שדקדק בכך שהשיאו אשה קודם שישאל על נדרו כדי שיחול הנדר עליו קודם שאלה דקסבר כרבי נתן דאמר לא יפר הואיל ולא חל הנדר דרבי נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא (ז): **הכי נמי פליגי בשאלה.** שאין נשאלין לחכם עד שיהא הנדר חל עליו: **דכתיב וחפרה הלבנה.** (ח) והא וחפרה דמשמע אימתי הוי הפרה בזמן שחל בנה (ט) בנה היינו נדר. רבי נתן לטעמיה דאמר (י) הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כו' והיינו חל בנה חל בנין הנדר. ע"א מסיפיה דקרא וחפרה הלבנה ובושה החמה כדכתיב (יא) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים וגו' דבהיא שעתא חפרה והורא דהלבנה דעד השתא כי מלך ה' לבאות על ישראל ולא קודם שימלך וה"ה גבי נדר מכי חל עליה הוא דמיפר ולא קודם שיחול: **דכתיב מפר מחשבות ערומים.** דמשמע מפר אפילו מחשבה בעלמא אף ע"פ שלא חל הנדר עדיין: **אבל.** בנדרים שצריך שאלה לחכם דברי הכל אינו מתיר אא"כ חל הנדר כדכתיב לא יחל דברו דמשמע כל זמן שאין שם מעשה בנוי אלא דיבור בעלמא שעדיין לא חל הנדר לא יחל החכם והאי דדרשינן מיניהו (יב) הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו בזמן שחל הנדר קאמר: **לימא מסייע ליה.** לרב פפי דאילו בשאלה דברי הכל אינו [מתיר] עד שיחול הנדר: **קונם שאיני נהנה לפלוני ולכל מי שאשאל עליו.** כלומר אם אשאל עליו לשום חכם להתיר לי יהא עלי קונם מה שאני נהנה לאותו חכם: **ואי אמרת.** דנשאלין לחכם עד שלא חל הנדר אי בעי למישאל על המודר בריש מיתשיל אי בעי מיתשיל על חכם בריש (יג): מאי נשאל דקאמר סתמא דמשמע או על החכם או על מודר: **לימא מסייע ליה.** מהכא קונם שאני נהנה לפלוני דחל עליה נדר לאלתר והריני נזיר לכשאשאל לחכם עליו: **נשאל על נדרו.** שחל עליו ואח"כ נשאל נמי על נזרו שלא חל עד שישאל עליו: **ואי אמרת נשאל.** לחכם נמי אע"פ שלא חל הנדר וכי היכי דפליגי בהפרה פליגי בשאלה ובדין הוא דלרבנן (יד) חל נזירותו: **שאיל בריש.** דליזיל לחכם לישאל על נזירותו תחילה ואחר כך על נדרו: למימרא

ושרקיה טינא ואתייה לקמיה דרב חסדא אמר רבא *מאן חכים למיעבד כי הא מילתא אי לאו דרב אחא בר רב הונא דגברא רבה הוא דקסבר דכי היכי דפליגי רבנן ור' נתן בהפרה הכי נמי פליגי בשאלה ורב פפי אמר מחלוקת בהפרה דר' נתן סבר אין הבעל מיפר אא"כ חל נדר דכתיב [1]וחפרה הלבנה ורבנן סברי [א]בעל מיפר אע"פ שלא חל נדר דכתיב [2]מפר מחשבות ערומים אבל בשאלה דברי הכל [3]אין חכם מתיר כלום אא"כ חל נדר דכתיב [3]לא יחל דברו לימא מסייע ליה קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו [3]נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני ואי אמרת נשאל אע"פ שלא חל נדר אי בעי על האי ניתשיל ברישא אי בעי על האי ניתשיל ברישא ומי ידע אי האי קמא אי האי בתרא אלא לימא מסייע ליה קונם שאיני נהנה לפלוני הריני נזיר לכשאשאל עליו [ד]נשאל על נדרו ואח"כ נשאל על נזרו ואי אמרת נשאל אע"פ שלא חל נדר אי בעי על נדרו איתשיל ברישא אי בעי על נזרו איתשיל ברישא ר' נתן היא אמר רבינא אמר לי מרימר הכי אמר אבוך משמיה דרב פפי מחלוקת בהפרה אבל בשאלה דברי הכל מפר ואע"פ שלא חל נדר דכתיב לא יחל דברו למימרא

בהפרה פליגי נמי בשאלה: **דכתיב לא יחל דברו.** למימרא דלא הוי בית מעשה לדברו דבור בעלמא משמע ולא חלות הנדר: ולענין הלכה קיי"ל כרבנן דפליגי עליה דרבי נתן ואמרי דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ודברים הלכה כרבים ועוד דר' עקיבא דאמר (לעיל פט.) דאשת איש שאמרה הריני נזירה לכשאתגרש ומתגרשה דיפר על כרחיך הכי קסברה ליה דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר ועוד דסוגיין בריש פרקין בענין אם ארחץ אם לא ארחץ כרבנן שייכא וכדכתיבנא עלה דהתם (פ. ד"ה ורבי). ואע"ג דאמר רבא מאן חכים למעבד כי הא אי לאו רב אחא אלמא קלסיה משום דעבד כרבי נתן וכיון דקלסיה שמע מינה הילכתא כותיה לאו ראיה היא דמשום דאפיק נפשיה מפלוגתא הוא דקלסיה וכדכתיבנא לעיל וליכא למדחי כל הני ראיות משום הא דקלסיה רבא דאיכא למדחייה וכדכתיבנא. הילכך נקטינן דבעל מפר אע"פ שלא חל הנדר וכן דעת הרמב"ן ז"ל: מיהו ה"מ בשתלתה נדרה בדבר שהיא עשויה לעבור על תנאה דומיא דאם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך דכיון שהיא מצטערת אם לא תעשה לפיהן כאילו עשתה דמי אבל תלתה תנאה בדבר שאינה עשויה לעבור עליו אינו מפר אלא אם כן חל הנדר והיינו דאמרינן בריש פרקין [עט:] למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרון פירות עולם עלה וכדכתיבנא

מני רבי נתן היא. אבל ו) רבא יכול להיות דכי היכי דבהפרה מיפר אע"ג שלא חל בהתרת חכם נמי מתיר אע"ג שלא חל: אבל בשאלה ד"ה מתיר מיד. אע"פ שלא חל דכתיב לא יחל דברו למימר דלא הוי כמעשה כלומר מתיר מיד אע"פ שאין שם עדיין אלא דבור אמר הוא דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו:

ולמי שאשאל עליו. החכם שיתיר לי נדרי אהיה מודר ממנו: נשאל על הראשונה. על הנאת פלוני ואז נאסר בהנאת החכם ושאל עליו ומשמע אבל קודם שנשאל לראשון לא מהניא שאלה על נדר החכם: מי ידע הי קמא והי בתרא. מי יוכל לידע מלשון הבריתא אם

מסורת הש"ס

א) [בד"ק נג.], ב) ל"ל במה יעב"ץ, ג) [לעיל כב.], ד) [שעיה לן], ה) [ברכות לב.], ו) ל"ל לרבנן,

תורה אור השלם

1. וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ יְיָ צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלִַם וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד:
ישעיהו כד כג
2. מֵפֵר מַחֲשְׁבוֹת עֲרוּמִּים וְלֹא תַעֲשֶׂינָה יָדֵיהֶם תּוּשִׁיָּה:
איוב ה יב
3. אִישׁ כִּי יִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אוֹ הִשָּׁבֵעַ שְׁבֻעָה לֶאְסֹר אִסָּר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחֵל דְּבָרוֹ כְּכָל הַיֹּצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה:
במדבר ל ג

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ושרקיה וכו' אדם אחד שנדר כל"ל ותיבת מהם נמחק: (ב) ד"ה דכתיב וכו' והאי וחפרה הכי משמע אימתי: (ג) ד"ה ואי אמרת וכו' כריפא הם"ד ואח"כ מ"ה ומי ידע וכו' כלומר מאי נשאל על הראשון דקאמר סתמא הכי משמע או על חכם: (ד) ד"ה ואי אמרת נשאל וכו' לדרבנן על מירותו מצי שאיל בריפא כל"ל והד"ל:

גליון הש"ם

גמ' מאן חכים. כעין זה חולין דף קיב ע"א:

פירוש הרא"ש

ושרקיה טינא. כי הפשיט בגדיו לפי שנאסר בהנאת העולם וטח אותו בטיט ואייתיה לקמיה דרב חסדא שיתיר לו נדרו: מאן חכים למעבד כי הא מילתא. שהטעהו לישא אשה כדי שיאסר ויתירו לו דקסבר דרבנן ורבי נתן פליגי נמי בשאלה וסבר רב אחא כרבי נתן: דכתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה. סימן בעלמא הוא ודרים וחפרה כמו וחפרה מתי יפר אחר שאל הנגין כלומרמיון הנודר כאילו בנה במה ויש"ג טעמא דרבי נתן משום דכתיב וחפר את דרה אשר עליה דמשמע איסור איחוד עליה: דכתיב מפר מחשבות ערומים. משעת מחשבה קודם שחל: שנאמר לא יחל דברו. וסמיך ליה ככל היוצא מפיו יעשה אחר שחל הנדר ומא לידי עשייה אז מרמין הוא אינו מוחל אבל אחרים כו':

סד א ב מיי' פ"ו מהל' שבועות הל' יד [קוק] ופי"ב מהל' נדרים הל"ב סמג לאוין רמד טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' יז וסי' רלד סעי' סט:
סה ג ד מיי' פ"ו מהל' שבועות שם סמג לאוין רמח טוש"ע יו"ד סי' רכט סעי' ט:

תוספות

ושרקיה טינא. פי' טחו בטיט שלא יהנה מן העולם. ל"נ יש לפרש שרקו כדי שלא יכירהו רב חסדא שהיה מתביש על מה שלא קיים נדרו: מאן חכים כו'. שלא היה רוצה להתיר עד שהשיאו ואל הנדר: ה"נ בשאלה. דקסבר הלכה כרבי נתן: דכתיב וחפרה הלבנה. פירש ר"ת אגיעזר לא ידעתי לפרש היכי משמע ליה מהכא ונראה לשמעון בעלמא נקטיה הש"ס וחפרה בגיינה בגין האיסור גרלה הוא המקיימו כאילו בנה במה ושמעון בעלמא וטעמא מסבא דמקום שאין איסורא נאון הר"ר אגיעזר ואית ספרים דגרסי וטעמייה דרבי נתן משום דכתיב והפר נדרה אשר עליה דמשמע לאחר שיחול עליה הנדר יפירנו וטעמא דרבנן משום דכתיב מפר מחשבות ערומים משעת מחשבה קודם שיחול האיסור יפר וגם זה אמר הר"ר אגיעזר דאינו אלא סימנא בעלמא משעת מחשבה קודם שיחול יפר והכי נמי מצינו פרק הדר [עירובין דף עג:] ודאיפל בתרע מלכא דלא מייתי אלא סימנא בעלמא לומר דרבי יהודה בן בבא מתיר בעבדים ואע"ג דאינו קתמא הלי טעמא דר' יהודה בן בבא: קונם שאני נהנה לפלוני ולמי שאשאל לחכם עליו. גם לחכם שאשאל עליו איאסר שלא אהנה מאלו: נשאל על הראשון. שאסר הנאתו עליו ואחר כך נשאל [על השני] ס"ל [דשני] רוצה לומר על החכם שני לאיסור: אי בעי אהא מיתשיל. כלומר שאל על איזה שירצה תחילה: מי ידעינן הי קמא והי בתרא. דילמא נשאל על הראשון תחילה דקאמר הייינו חכם וקרי ליה ראשון משום דהוי ראשון לשאלה ושני קרי לאחר משום דהוי שני לשאלה ראשון דנקט לאו דווקא וה"ה דאלי לגדחי הא מני רבי נתן כדדחי בסמוך: נשאל על נדרו. שבבר חל ואינו נשאל על מירותו שהרי עדיין לא חל עד שישאל על מירותו ויהנה מאותו פלוני: **הא**

עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' כג. סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יב וסי' קטו סעי' ו וסי' קנח סעי' ט בהג"ה:
סז ב מיי' [פי"ד שם הל' טז] ופע"ו שם הל' ט [טו] סמג שם טוש"ע אה"ע סי' עז סעי' ד [וסי' קנד סעי' ז]:
סח ג מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' שם:
סט ד מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה י"ז:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מי קא ידע הי דאמון: (**ב**) שם במשנה יפר חלקו: (**ג**) שם משום שלא תולין לעז: (**ד**) רש"י ד"ה לימתא וכו' בהרוא גברא: (**ה**) ד"ה מהו שתאכל וכו' נתנה הס"ד ותמ"כ ל"ל ד"ה שלא תולין ותמ"כ ד"ה דתפסר ותמ"כ ד"ה ומודה רב ששת:

גליון הש"ס

גמ' רב ששת אומר אוכלת. עיין קוטב דף ו תד"ה האומנת: **בהר"ן** ד"ה השמים ביני לבינך וכו' ואינו ראוי להולידו. עיין נדה דף מג ע"א תד"ה בלאויה לזהמיע:

מוסף רש"י

טמאה אני לך. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי, לאיתקרת עליה ותוכמה לא מיפקדה (יבמות קיב.). שמים ביני לבינך. גלוי וידוע לפניו שאינך מזקק לי כדרך בני אדם ואין אים להוכיח בין שנינו (שם). ונטולה אני מן היהודים. נדה היא שלא מינעל ליהודים, ומדאפקה נפקה אמוי עלמא ש"מ תשמיש קשה לה ואטוסה היא, לפיכך מוטלת כמותה (שם). שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. ומלך למקום שאין מכירין בה ובגדה ותנשא לו (שם). תביא ראיה לדבריה. ואם לא לא לא כל כמינה דאמרה נפקה עליה (שם). יעשו דרך בקשה. לבעול ולהתנהג בה מנהג יפה (שם). או: יעשו שלום ביניהם היא (ראמ"ה בשמו). יפר חלקו. שהרא מותרת לו (לעיל פב.). ותהא נטולה מן היהודים. לכשתמגרש שתהא אסורה לעלמא (שם) לכשתתגרש אסורה ליגשא, דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא תהנה

מתשמיש (לעיל פד.). בדיק לן רבא. מנסה אותנו (ערובין נא.). אם נדע להשיב (חולין קלג.).

הדרן עלך ואלו נדרים

סו א מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' כג. סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יב וסי' קטו סעי' ו וסי' קנח סעי' ט בהג"ה:
סז ב מיי' [פי"ד שם הל' טז] ופע"ו שם הל' ט [טו] סמג שם טוש"ע אה"ע סי' עז סעי' ד [וסי' קנד סעי' ז]:
סח ג מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' שם:
סט ד מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה י"ז:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מי קא ידע הי דאמון: (**ב**) שם במשנה יפר חלקו: (**ג**) שם משום שלא תולין לעז: (**ד**) רש"י ד"ה לימתא וכו' בהרוא גברא: (**ה**) ד"ה מהו שתאכל וכו' נתנה הס"ד ותמ"כ ל"ל ד"ה שלא תולין ותמ"כ ד"ה דתפסר ותמ"כ ד"ה ומודה רב ששת:

גליון הש"ס

גמ' רב ששת אומר אוכלת. עיין קוטב דף ו תד"ה האומנת: **בהר"ן** ד"ה השמים ביני לבינך וכו' ואינו ראוי להולידו. עיין נדה דף מג ע"א תד"ה בלאויה לזהמיע:

מוסף רש"י

טמאה אני לך. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי, לאיתקרת עליה ותוכמה לא מיפקדה (יבמות קיב.). שמים ביני לבינך. גלוי וידוע לפניו שאינך מזקק לי כדרך בני אדם ואין אים להוכיח בין שנינו (שם). ונטולה אני מן היהודים. נדה היא שלא מינעל ליהודים, ומדאפקה נפקה אמוי עלמא ש"מ תשמיש קשה לה ואטוסה היא, לפיכך מוטלת כמותה (שם). שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. ומלך למקום שאין מכירין בה ובגדה ותנשא לו (שם). תביא ראיה לדבריה. ואם לא לא לא כל כמינה דאמרה נפקה עליה (שם). יעשו דרך בקשה. לבעול ולהתנהג בה מנהג יפה (שם). או: יעשו שלום ביניהם היא (ראמ"ה בשמו). יפר חלקו. שהרא מותרת לו (לעיל פב.). ותהא נטולה מן היהודים. לכשתמגרש שתהא אסורה לעלמא (שם) לכשתתגרש אסורה ליגשא, דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא תהנה

מתשמיש (לעיל פד.). בדיק לן רבא. מנסה אותנו (ערובין נא.). אם נדע להשיב (חולין קלג.).

הדרן עלך ואלו נדרים

מיתיבי קונם כו' כל הני דאיתיי לעיל משום סיועא מייתי הכא לתיובתא ודחי להו כדדחי לעיל וסוף דבר איתותב רב פפי דלמסיק ומלה דהלכה כרב פפי דאמר דבגדר ד"ה אין מכס מתיר עד שיחול הנדר אבל בהפרה נמלה דאמר כרבנן דרבי נתן אע"פ שלא חל וכן משמע אם אריתן אם לא אריתן דמפר מיד קודם שיחול: **בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך.** ואע"פ שלא תולין לעז: (**ד**) רש"י ד"ה לימתא וכו' בהרוא גברא: (**ה**) ד"ה מהו שתאכל הל' כג. סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יב וסי' קטו סעי' ו וסי' קנח סעי' ט בהג"ה: **סז** ב מיי' [פי"ד שם הל' טז] ופע"ו שם הל' ט [טו] סמג שם טוש"ע אה"ע סי' עז סעי' ד [וסי' קנד סעי' ז]: **סח** ג מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' שם: **סט** ד מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה י"ז:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מי קא ידע הי דאמון: (**ב**) שם במשנה יפר חלקו: (**ג**) שם משום שלא תולין לעז: (**ד**) רש"י ד"ה לימתא וכו' בהרוא גברא: (**ה**) ד"ה מהו שתאכל וכו' נתנה הס"ד ותמ"כ ל"ל ד"ה שלא תולין ותמ"כ ד"ה דתפסר ותמ"כ ד"ה ומודה רב ששת:

גליון הש"ס

גמ' רב ששת אומר אוכלת. עיין קוטב דף ו תד"ה האומנת: **בהר"ן** ד"ה השמים ביני לבינך וכו' ואינו ראוי להולידו. עיין נדה דף מג ע"א תד"ה בלאויה לזהמיע:

מוסף רש"י

טמאה אני לך. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי, לאיתקרת עליה ותוכמה לא מיפקדה (יבמות קיב.). שמים ביני לבינך. גלוי וידוע לפניו שאינך מזקק לי כדרך בני אדם ואין אים להוכיח בין שנינו (שם). ונטולה אני מן היהודים. נדה היא שלא מינעל ליהודים, ומדאפקה נפקה אמוי עלמא ש"מ תשמיש קשה לה ואטוסה היא, לפיכך מוטלת כמותה (שם). שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. ומלך למקום שאין מכירין בה ובגדה ותנשא לו (שם). תביא ראיה לדבריה. ואם לא לא לא כל כמינה דאמרה נפקה עליה (שם). יעשו דרך בקשה. לבעול ולהתנהג בה מנהג יפה (שם). או: יעשו שלום ביניהם היא (ראמ"ה בשמו). יפר חלקו. שהרא מותרת לו (לעיל פב.). ותהא נטולה מן היהודים. לכשתמגרש שתהא אסורה לעלמא (שם) לכשתתגרש אסורה ליגשא, דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא תהנה

מתשמיש (לעיל פד.). בדיק לן רבא. מנסה אותנו (ערובין נא.). אם נדע להשיב (חולין קלג.).

הדרן עלך ואלו נדרים

מתני' יוצאות. בעל כרחו של בעל: **טמאה אני לך.** בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל איינה יוצאה דאונסה מותרת לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה דאי בראון קמיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה ובגמרא מפרש לה הכי: **השמים ביני לביני.** שאינו מוציא דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא בשמים: **יעשו דרך בקשה.** יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** כיון דלא מפקינא לה מייניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה (ה): **דאפשר דאכלה חולין.** דהואיל דאפשר בתקנתא לא ספינא לה תרומה: **שלא תוציא לעז על בניה.** דאי אמרת לא תאכל בתרומה אתו למימר בניה פסולין מן הכהונה דהרי בני אנוסה נינהו שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס: **ומודה רב ששת דאי נתארמלה או נתגרשה.** דהשתא ליכא לעז דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאיתניסא: **אשת כהן שנאנסה.** בעדים. ו) כו' מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה: גרסתי

למימרא דלא הוה ביה מעשה. כלומר דלא הוה צריך למיעבד האי דעבד רב אחא בר רב הונא[ו] (ד) מההוא גברא דאתייה לקמיה דרב חסדא: **מי קא ידעת הי הראשון.** דילמא האי דקאמר דנשאל על הראשון על הוהא דלא חל הנדר אף נשאל עליו קאמר: **[נשאל על נדרו וכו'].** ואי אמרת דנשאל לחכם לדברי הכל אע"ג דלא חל הנדר הא מני דלא כרבי נתן ודלא כחכמים: **מתני' יוצאות.** בעל כרחו של בעל: **טמאה אני לך.** בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל איינה יוצאה דאונסה מותרת לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה דאי בראון קמיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה ובגמרא מפרש לה הכי: **השמים ביני לביני.** שאינו מוציא דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא בשמים: **יעשו דרך בקשה.** יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** כיון דלא מפקינא לה מייניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה (ה): **דאפשר דאכלה חולין.** דהואיל דאפשר בתקנתא לא ספינא לה תרומה: **שלא תוציא לעז על בניה.** דאי אמרת לא תאכל בתרומה אתו למימר בניה פסולין מן הכהונה דהרי בני אנוסה נינהו שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס: **ומודה רב ששת דאי נתארמלה או נתגרשה.** דהשתא ליכא לעז דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאיתניסא: **אשת כהן שנאנסה.** בעדים. ו) כו' מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה: גרסתי

בנגמרא דלא הוה. כלומר דלא הוה צריך למיעבד האי דעבד רב אחא בר רב הונא[ו] (ד) מההוא גברא דאתייה לקמיה דרב חסדא: **מי קא ידעת הי הראשון.** דילמא האי דקאמר דנשאל על הראשון על הוהא דלא חל הנדר אף נשאל עליו קאמר: **[נשאל על נדרו וכו'].** ואי אמרת דנשאל לחכם לדברי הכל אע"ג דלא חל הנדר הא מני דלא כרבי נתן ודלא כחכמים: **מתני' יוצאות.** בעל כרחו של בעל: **טמאה אני לך.** בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל איינה יוצאה דאונסה מותרת לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה דאי בראון קמיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה ובגמרא מפרש לה הכי: **השמים ביני לביני.** שאינו מוציא דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא בשמים: **יעשו דרך בקשה.** יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** כיון דלא מפקינא לה מייניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה (ה): **דאפשר דאכלה חולין.** דהואיל דאפשר בתקנתא לא ספינא לה תרומה: **שלא תוציא לעז על בניה.** דאי אמרת לא תאכל בתרומה אתו למימר בניה פסולין מן הכהונה דהרי בני אנוסה נינהו שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס: **ומודה רב ששת דאי נתארמלה או נתגרשה.** דהשתא ליכא לעז דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאיתניסא: **אשת כהן שנאנסה.** בעדים. ו) כו' מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה: גרסתי

בנגמרא דלא הוה. כלומר דלא הוה צריך למיעבד האי דעבד רב אחא בר רב הונא[ו] (ד) מההוא גברא דאתייה לקמיה דרב חסדא: **מי קא ידעת הי הראשון.** דילמא האי דקאמר דנשאל על הראשון על הוהא דלא חל הנדר אף נשאל עליו קאמר: **[נשאל על נדרו וכו'].** ואי אמרת דנשאל לחכם לדברי הכל אע"ג דלא חל הנדר הא מני דלא כרבי נתן ודלא כחכמים: **מתני' יוצאות.** בעל כרחו של בעל: **טמאה אני לך.** בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל איינה יוצאה דאונסה מותרת לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה דאי בראון קמיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה ובגמרא מפרש לה הכי: **השמים ביני לביני.** שאינו מוציא דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא בשמים: **יעשו דרך בקשה.** יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** כיון דלא מפקינא לה מייניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה (ה): **דאפשר דאכלה חולין.** דהואיל דאפשר בתקנתא לא ספינא לה תרומה: **שלא תוציא לעז על בניה.** דאי אמרת לא תאכל בתרומה אתו למימר בניה פסולין מן הכהונה דהרי בני אנוסה נינהו שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס: **ומודה רב ששת דאי נתארמלה או נתגרשה.** דהשתא ליכא לעז דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאיתניסא: **אשת כהן שנאנסה.** בעדים. ו) כו' מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה: גרסתי

למימרא דלא הוה ביה מעשה מיתיבי קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שנשאל עליו נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני אמאי אי בעי על האי ניתשיל ברישא ואי בעי על האי ניתשיל ברישא מי (ו) יודע הי ראשון והי שני מיתיבי קונם שאיני נהנה והריני נזיר לכשאשאל עליו נשאל על נדרו ואח"כ נשאל על נזרו ואמאי אי בעי על נדרו ניתשיל ברישא ואי בעי על נזרו ניתשיל ברישא תיובתא: מתני' (ו) בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך מיתיבי קונם שאיני נהנה לבינך ונטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה (ז) האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה (ב) השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה (ג) ונטולה אני מן היהודים יפר (ד) לחלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים: גמ' איבעיא להו אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה (ח) רב ששת אמר (ט) אוכלת שלא תוציא לעז על בניה רבא אמר (י) אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין אמר רבא ומודה רב ששת שאם (יא) נתארמלה שאינה אוכלת מידי הוא טעמא אלא משום (יב) תוציא לעז על בניה נתארמלה ונתגרשה אמרי השתא דאיתניסא אמר רב פפא (יג) בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה כיון דאונס לגבי כהן ברצון לגבי ישראל דמי אין לה כתובה או דילמא מצי אמרה ליה אנא הא חזינא

למימרא דלא הוה ביה מעשה מיתיבי קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שנשאל עליו נשאל על הראשון ואח"כ נשאל על השני אמאי אי בעי על האי ניתשיל ברישא ואי בעי על האי ניתשיל ברישא מי (ו) יודע הי ראשון והי שני מיתיבי קונם שאיני נהנה והריני נזיר לכשאשאל עליו נשאל על נדרו ואח"כ נשאל על נזרו ואמאי אי בעי על נדרו ניתשיל ברישא ואי בעי על נזרו ניתשיל ברישא תיובתא: מתני' (ו) בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך מיתיבי קונם שאיני נהנה לבינך ונטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה (ז) האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה (ב) השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה (ג) ונטולה אני מן היהודים יפר (ד) לחלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים: גמ' איבעיא להו אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה (ח) רב ששת אמר (ט) אוכלת שלא תוציא לעז על בניה רבא אמר (י) אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין אמר רבא ומודה רב ששת שאם (יא) נתארמלה שאינה אוכלת מידי הוא טעמא אלא משום (יב) תוציא לעז על בניה נתארמלה ונתגרשה אמרי השתא דאיתניסא אמר רב פפא (יג) בדיק לן רבא אשת כהן שנאנסה יש לה כתובה או אין לה כתובה כיון דאונס לגבי כהן ברצון לגבי ישראל דמי אין לה כתובה או דילמא מצי אמרה ליה אנא הא חזינא

וכדכתיבנא עלה דהתם בס"ד. ולענין שאלה קיימא לן כרב פפי דאמר מחלוקת בהפרה אבל בשאלה דברי הכל אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר והכי פסקי רבוותא זכרונם לברכה כוותיה לחומרא. ואיכא מ"ד דאפי' הכי האומר קונם עלי דבר פלוני לאחר שלשים יום חל הנדר מיקרי ר' נתן ורבנן אלא בתולה נדרו בחס שאפשר שלא יחול הנדר לעולם אבל תולה נדרו בימים כיון שסוף איסורו לחול אע"פ שלא חל עדיין חכם מתיר ואיכא מ"ד דאפילו בכה"ג כיון שמכל מקום עדיין אינו נאסר אין חכם מתיר וסברא קמא תריצא לי טפי: מתני' בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה. מוקמינן לה בגמרא[ה] בחשת כהן דאי בחשת ישראל אי בראון מי אית לה כתובה ואי בחונס אמאי יוצאה דהא לא מתסרא על בעלה אלא לאו בחשת כהן בחונס דנהי דאסירא ליה אית לה כתובה דמגיא למימר ליה אנא הא קאימנא וגברא הוא דנסתתפה שדהו שקדושת כהונתו גרמה לו שתהא אסורה לו דהא אונס בישראל משרא שרי הילכך מזלו גרם ומשום הכי יש לה כתובה: **השמים ביני לביני. מוכח בגמ' [לא.] דהכי קאמרה ליה שאין שכבת זרעו יורה כחץ בשעת תשמיש[ו] ואינו רשוי להוליד ומתוקמא בבאה מחמת טענה דאמרה בעינא חוטרא לילד ומרא לקבורה הא לאו הכי אין בדבריה כלום דאמרי' לה זילי לא מפקדת דאמרי' בפ' אע"פ (כתובות סד. יבמות סה:). ואע"ג דאמרינן בהגדה ו) שאמרה לו שרה אמנו לאברהם השמים ביני וביניך[ז] דלמא היינו שהוא מרוחק ממנה לגמרי כגון שרה שהיתה טוענת על אברהם שריתקה מחמת הגר ובירושלמי [פי"ל פ"ב] נמי הכי משמע דאמרינן כמה דשמים רחיקתא מן מרעא כך ההיא אתתא רחיקתא מבעלה אפשר לשון השמים ביני לביניך כולל הכל אבל הכא מוכח בגמ' שפירושו שאינו יורה כחץ וכי קאמרה ליה השמים ביני לביניך הכי קאמרה אלהים עד ביני וביניך דקושטא קאמינא שדבר זה אין יודע בו אלא הסב: **נטולה אני מן היהודים.** שאסרה על עצמה הנאת תשמיש כל היהודים וכיון דמוכחא מילתא דתשמיש קשה לה וכאנוסה דמיא ומשום הכי כופין אותו להוציא וליתן כתובה: **חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה.** דשמא תלך למקום שאין מכירין בה ובגדה ותנשא: **תביא ראיה לדבריה.** שנאנסה ובעלו הכי לא מתסרא אבעלה: **יעשו דרך בקשה.** מפורש בירושלמי [שם] יעשה סעודה ויפייס ועלה שובה קמ"ל: ואיבא למידק אמתני' כיון דמדינא דאמרה טמאה אני לך מיתסרא אבעלה כמשנה ראשונה משום שלא תהא נותנת עיניה באחר איאך התירוה וכי איסור שבה להיכן הלך ו) יש מי שתירץ דאע"ג דמדינא אסירא שרו לה רבנן ומבטלי מילתא דאורייתא משום מגדר מילתא בקום עשה דגדר גדול גדרו בה שלא תתן עיניה באחר להפקיע עצמה מיד בעלה והרשות בידם לעשות כן דאמרי' ביבמות (דף ה:) מגדר מילתא שאני. והקשו על זה שאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה אלא בשב ואל תעשה אי נמי בקום עשה ולהוראת שעה בלבד כאליהו בהר הכרמל אבל לדורות לא. ולדידי לא קשיא לי דכי היכי דאמרי' בכמה דוכתי (גיטין לג. וש"נ) דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקדושי מייניה ה"נ הכא כל שאמרה לבעלה טמאה אני אפקעינהו רבנן לקדושי מעיקרא ומצא שבשעה שנאנסה פנויה היתה ומש"ה שריא לבעלה ואוכלת נמי בתרומה כדאמרי' בגמ' אלא שלפי זה מצטרך לומר דכי אמרי' הכי דוקא באומרת טמאה אני לך שנאנסתי ולכשר נבעלתי אבל באומרת טמאה אני לך שנאנסתי מנתין או מממזר אינה מותרת לבעלה ואינו במשמע. ואחרים תרצו דמשנה ראשונה לא דינא קתני דמדינא ודאי אין האשה נאמנת לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא משום דהא מילתא דטמאה אני לך כסיפא לה תקינו במשנה ראשונה להאמינה דאי לאו דקושטא קאמרה לא הות מזגזגה נפשה למימר הכי ומכי חזו רבנן בתרתי דאיכא למיחש לשמא תהא נותנת עין באחר אוקמוה אדינא: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** דדילמא לבעלה הוא דלא מהימנא כדי שלא תתן עיניה באחר אבל בתרומה מהימנא: **שלא תוציא לעז על בניה.** דכיון דאסרינן לה למיכל בתרומה סברי דכי אמרה טמאה אני קושטא קאמרה ומוציאין לעז על בניה: **אפשר דאכלה חולין.** דמימר אמרי תרומה הוא דלית לה: **השתא הוא דאתניסא.** אחר שנתארמלה אתניסא ונבעלה לפסול לה ופסולה מן התרומה:

גברא

למימרא דלא הוה ביה מעשה. כלומר דלא הוה צריך למיעבד האי דעבד רב אחא בר רב הונא[ו] (ד) מההוא גברא דאתייה לקמיה דרב חסדא: **מי קא ידעת הי הראשון.** דילמא האי דקאמר דנשאל על הראשון על הוהא דלא חל הנדר אף נשאל עליו קאמר: **[נשאל על נדרו וכו'].** ואי אמרת דנשאל לחכם לדברי הכל אע"ג דלא חל הנדר הא מני דלא כרבי נתן ודלא כחכמים: **מתני' יוצאות.** בעל כרחו של בעל: **טמאה אני לך.** בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל איינה יוצאה דאונסה מותרת לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה דאי בראון קמיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה ובגמרא מפרש לה הכי: **השמים ביני לביני.** שאינו מוציא דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא בשמים: **יעשו דרך בקשה.** יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** כיון דלא מפקינא לה מייניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה (ה): **דאפשר דאכלה חולין.** דהואיל דאפשר בתקנתא לא ספינא לה תרומה: **שלא תוציא לעז על בניה.** דאי אמרת לא תאכל בתרומה אתו למימר בניה פסולין מן הכהונה דהרי בני אנוסה נינהו שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס: **ומודה רב ששת דאי נתארמלה או נתגרשה.** דהשתא ליכא לעז דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאיתניסא: **אשת כהן שנאנסה.** בעדים. ו) כו' מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה: גרסתי

בנגמרא דלא הוה. כלומר דלא הוה צריך למיעבד האי דעבד רב אחא בר רב הונא[ו] (ד) מההוא גברא דאתייה לקמיה דרב חסדא: **מי קא ידעת הי הראשון.** דילמא האי דקאמר דנשאל על הראשון על הוהא דלא חל הנדר אף נשאל עליו קאמר: **[נשאל על נדרו וכו'].** ואי אמרת דנשאל לחכם לדברי הכל אע"ג דלא חל הנדר הא מני דלא כרבי נתן ודלא כחכמים: **מתני' יוצאות.** בעל כרחו של בעל: **טמאה אני לך.** בא עלי אדם אחד וטימאני לך ובאונס קאמר באשת כהן דבאונס נמי אסורה לו ולהכי נוטלת כתובתה דלא פשעה דאי באשת ישראל איינה יוצאה דאונסה מותרת לו כדנפקא לן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה דאי בראון קמיירי אפי' לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה ובגמרא מפרש לה הכי: **השמים ביני לביני.** שאינו מוציא דדבר זה אינו גלוי לבריות אלא בשמים: **יעשו דרך בקשה.** יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** כיון דלא מפקינא לה מייניה כל כמה דלא אתו סהדי דאמרי נאנסה (ה): **דאפשר דאכלה חולין.** דהואיל דאפשר בתקנתא לא ספינא לה תרומה: **שלא תוציא לעז על בניה.** דאי אמרת לא תאכל בתרומה אתו למימר בניה פסולין מן הכהונה דהרי בני אנוסה נינהו שהרי נפסלה מן התרומה מחמת אונס: **ומודה רב ששת דאי נתארמלה או נתגרשה.** דהשתא ליכא לעז דמימר אמרי השתא לאחר גירושין הוא דאיתניסא: **אשת כהן שנאנסה.** בעדים. ו) כו' מתני' לא מיתוקמא אלא באשת כהן שנאנסה ובין למשנה ראשונה ובין למשנה אחרונה יש לה כתובה: גרסתי

פירוש הרא"ש

פלוני לאשון אם החכם לאשון תנא אמא לאשמעינן דאפי' התרות צריך ויאבל על איזה מהן שירצה ויהיה לאשון ואחר כך יאכל על השני וה"ל כמלי לימלחי דרבי נתן היא כדאמרי בפמוך: נשאל על נדרו ואח"כ נשאל על נזרו. וע"כ דוקא קאמר על נדרו אבלה מאוס דאי אפשר לו לשאל על המזירות עד שיחול: מתני' האומרת טמאה אני לך. באשת כהן מיירי דנקטה לבעלה כמוכתה והאמינוה חכמים לאסור עצמה על בעלה וכיון דיוצאה בגט נוטלת כתובתה המפקר כתובתה לגמור לכשתגרש לאחר תנאי שכתוב ליה: נטולה אני מן היהודים. שאסרה הנאת תשמיש של כל ישראל עליה ואע"ג דאמרינן בפרק המדיר (ד' עא.). היכא דנדר אינה מליה דיוצאה בגט כתובה אינה נתנה אלא בין שיגיע רש"י פירש בגמרא דכיון שאסרה עליה לכל ישראל עליה ואלו אנוסה היא כי קשה תשמיש לה וסברה משום לאשונה אלא דאפילו דברים שבינו לביניה לא הוי לאפסר שיגרשנה: השמים ביני לבינך. מפרש בגמרא דאינו יורה כחץ שהדברים דקמי שמיא גלוי ואינו יכול לברר ומיירי בבאה מחמת טענה דאמרה בעינן חוטרא לילד ומרא לקבורה דאי לאו הכי אמרי' לה זילי לא מפקדת אפריה ורבינו: חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. מקלקלין הדורות ואם שהיא משקרת להפקיע עצמה מחמת בעלה: תביא ראיה לדבריה. דאי אמרת דאינה יכולה לבעלה ואינו במשמע. ואחרים תרצו דמשנה ראשונה לא דינא קתני דמדינא ודאי אין האשה נאמנת לומר טמאה אני לך להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא משום דהא מילתא דטמאה אני לך כסיפא לה תקינו במשנה ראשונה להאמינה דאי לאו דקושטא קאמרה לא הות מזגזגה נפשה למימר הכי ומכי חזו רבנן בתרתי דאיכא למיחש לשמא תהא נותנת עין באחר אוקמוה אדינא: **גמ' מהו שתאכל בתרומה.** דדילמא לבעלה הוא דלא מהימנא כדי שלא תתן עיניה באחר אבל בתרומה מהימנא: **שלא תוציא לעז על בניה.** דכיון דאסרינן לה למיכל בתרומה סברי דכי אמרה טמאה אני קושטא קאמרה ומוציאין לעז על בניה: **אפשר דאכלה חולין.** דמימר אמרי תרומה הוא דלית לה: **השתא הוא דאתניסא.** אחר שנתארמלה אתניסא ונבעלה לפסול לה ופסולה מן התרומה:

גברא

מיתיבי קונם כו' כל הני דאיתיי לעיל משום סיועא מייתי הכא לתיובתא ודחי להו כדדחי לעיל וסוף דבר איתותב רב פפי דלמסיק ומלה דהלכה כרב פפי דאמר דבגדר ד"ה אין חכם מתיר עד שיחול הנדר אבל בהפרה נמלה דאמר כרבנן דרבי נתן אע"פ שלא חל וכן משמע אם אריתן אם לא אריתן דמפר מיד קודם שיחול: **בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך.** ואע"פ שלא תולין לעז: (**ד**) רש"י ד"ה לימתא וכו' בהרוא גברא: (**ה**) ד"ה מהו שתאכל הל' כג. סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' יב וסי' קטו סעי' ו וסי' קנח סעי' ט בהג"ה: **סז** ב מיי' [פי"ד שם הל' טז] ופע"ו שם הל' ט [טו] סמג שם טוש"ע אה"ע סי' עז סעי' ד [וסי' קנד סעי' ז]: **סח** ג מיי' פי"ב מהל' מלכים הל"ג סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' שם: **סט** ד מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה י"ז:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מי קא ידע הי דאמון: (**ב**) שם במשנה יפר חלקו: (**ג**) שם משום שלא תולין לעז: (**ד**) רש"י ד"ה לימתא וכו' בהרוא גברא: (**ה**) ד"ה מהו שתאכל וכו' נתנה הס"ד ותמ"כ ל"ל ד"ה שלא תולין ותמ"כ ד"ה דתפסר ותמ"כ ד"ה ומודה רב ששת:

גליון הש"ס

גמ' רב ששת אומר אוכלת. עיין קוטב דף ו תד"ה האומנת: **בהר"ן** ד"ה השמים ביני לבינך וכו' ואינו ראוי להולידו. עיין נדה דף מג ע"א תד"ה בלאויה לזהמיע:

מוסף רש"י

טמאה אני לך. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי, לאיתקרת עליה ותוכמה לא מיפקדה (יבמות קיב.). שמים ביני לבינך. גלוי וידוע לפניו שאינך מזקק לי כדרך בני אדם ואין אים להוכיח בין שנינו (שם). ונטולה אני מן היהודים. נדה היא שלא מינעל ליהודים, ומדאפקה נפקה אמוי עלמא ש"מ תשמיש קשה לה ואטוסה היא, לפיכך מוטלת כמותה (שם). שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר. ומלך למקום שאין מכירין בה ובגדה ותנשא לו (שם). תביא ראיה לדבריה. ואם לא לא לא כל כמינה דאמרה נפקה עליה (שם). יעשו דרך בקשה. לבעול ולהתנהג בה מנהג יפה (שם). או: יעשו שלום ביניהם היא (ראמ"ה בשמו). יפר חלקו. שהרא מותרת לו (לעיל פב.). ותהא נטולה מן היהודים. לכשתמגרש שתהא אסורה לעלמא (שם) לכשתתגרש אסורה ליגשא, דהכי קאמרה ונטולה אני מן היהודים שלא תהנה

מתשמיש (לעיל פד.). בדיק לן רבא. מנסה אותנו (ערובין נא.). אם נדע להשיב (חולין קלג.).

הדרן עלך ואלו נדרים

תוספות

מייניה פירוש שאין הזרע יורה כחץ איהי מהימנא משום קיומא לאיהי קים לה ביורה כחץ

גרשתני (ה). מי מהימנא ואם אשת כהן אסור לו להחזירה: **הפס הוא.** דמעיקרא משום (ו) דידע לה דבעלה לא ידע בה אי נטמאת אי לא [אהכי] אי אמרה טמאה אני לך לא מהימנא אבל היכא דאמרה גרשתני דידעה דבעלה ידע אי משקרא אי לא (ז) לא הוא אמרה הכי דחזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה: **אדרבה.** לא (ח) מיבעיין למשנה אחרונה דלא מהימנא אלא אפי' למשנה ראשונה דקתני מהימנא לא הוי טעמא אלא משום דלא עבידא לבזויי נפשה דליתרה דנטמאה אי לאו דהכי הוא כדקאמרה: **דזימנין דתקיף לה מן גברא.** שגיער לה בעלה ומעיזה פניה בפניו. עיין אחר דתקיף לה מן גברא שתוקף ילדה מן אדם אחר שנתנה בו עייה ובשבילו מעיזה לומר לבעלה גרשתני: **והא הכא דלית לה כיסופא.** דבהא מילתא לא מבזיא נפשה ואפילו הכי קתני במשנה ראשונה דמהימנא והיכי אמר אפילו למשנה ראשונה כו': **הפס.** נמי אית לה כיסופא דכיון דלא סגי לה דלא קאמרה גבי די דינא אי יורה כחץ אי לאו דהכי הוא לא קאמרה ואהכי מהימנא: **דהא הכא דידעה היא.** דבעלה ידע דיורה כחץ וקתני לה לא מהימנא אלא אשה מעיזה: **דכל יומא.** לאחר תשמיש מקדמה ומשיא ידא לגברא כדי לטהר ידיו לאחר תשמיש ואתא יומא חד ועבדא הכי אמר לה הדא מילתא דתשמיש לא הוי האידנא אמרה ליה מיבעי לי

(ה) יבמות קטו. כתובות כב: גיטין סד: וסט:, ג) [עיין תוספ' יבמות קטו. ד"ה ולהימנה], ג) [יבמות דף קיז.], ד) [כתובות מח.], ה) [ל"ל אלוס דף קיז.], ו) [יבמות דף סה.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מתניתין היא. נ"ב וכן יכול לפשוט מברייתא דקדשה בבכר כו' הוכא בב"ב ס' מי שמת דף קמה דמוכח שם ג"כ דלא הפסד לגוקמי הברייתא רק בשאת כהן ע"ש: (ב) שם דמשנה ראשונה תהוי תיובתא דרבא והא הכא דלית לה: (ג) שם דלא אמרה אי יורה: (ד) שם דידעה היא דבעלה ידע: (ה) רש"י ד"ה גרשתני מהו מי וכו' כהן הוא אסור: (ו) ד"ה הפס וכו' משום דידעה דבעלה כל"ל ותיבת לה נמחק: (ז) בא"ד לא לא אי הוא אמרה הכי מהימנא דחזקה: (ח) ד"ה אדרבה לא מיבעי למשנה:

מוסף רש"י

דנסתחפה שדהו. נשון מטר סוחף, נשטפו שדו, כלומר מזלו גרם (עי' כתובות ב.).

פירוש הרא"ש

אמר רב המנונא ת"ש. דגמתא: **דלא עבידא לבזויי נפשה.** לומר דבר של גנאי על עצמה אם לא היה אמת: דלית לה כסופא. לא נעשה בה דבר של גנאי: כיון דלא אי לה דלא קאמרה אינו יורה בחץ. כי אינה רואה להיות בלא זרע ואריכה היא לאמרו כדי שיגרשנה בעלה ותנשא לאחר אולי תבנה ממנו ואם לא היה אמת לא היתה מתפתא פניה לומר דבר זה: **היא גופה אמרה נהי דבביאה ידע.** וטועה היא וקבורה היא שאין הבעל מרגיש ביורה כחץ: מקדמה ומשיא ידיה לגברא. כשהיה משמש עמה בגילה היתה משכמת בנקב ומותנת לו מיס לידיו:

עין משפט נר מצוה

ע א ב מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' יח כב סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קטו סעי' ו וסי' קצא סעי' ט:

עא ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה ד [וסי"ד מהלכות אישות הלכה יג] סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' ב:

תוספות

גרשתני מהו. מי אמרינן דמהימנא: או דלמא עייה נתנה באחר: אבל היכא דידע בה מהימנא דאין אשה מעיזה פניה לומר דבר שקר מבעלה בפניו ומהכא שמעינן בכל דוכתא לרב המנונא דקבר בתשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת: **תיובתא** [דרבא]. דאמר לא מהימנא דהא הכא לית לה כיסופא שאין כאן הולאת [עבירה] וקתני דמהימנא: **דלא עבידא לבזויי נפשה.** פירוש לומר שהיא טמאה וזונה: קסבר **התם** כיון דלא סגי דלא אמרה. כלומר אחרי שהיא רוצה לומר דבר זה וגנות גדול זה: קסבר רב המנונא נהי דבביאה ידע. כלומר נהי דידע שפוטט הזרע ביורה כחץ מי ידע ולכך מעיזה אבל לומר גרשתני דבעלה ידע לי משקרא מהימנא פסק ריצב"ל דהלכה כרב המנונא דבכמה מקומות בהש"ס מביא דבריו וכסוף גיטין (דף פט:) נמי אמר רב [הונא] אשה שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר מקודשת מדרב המנונא ואיכא כי אתמר דרב המנונא בפניו משמע שפשוט לכל דברי רב המנונא ומהימנא. ויש לגמוד על אשה שטוענת שבעלה אינו יכול להתקשות לו שאינו בקי בדרך ארץ דנאמנת דבדבר שיש לו לבעל לידע אינה מעיזה פניה ויוליא ויתן כתובה ולא מיבעיא לי בלה מחמת הטענה כגון דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה אלא אפילו בלא טענה נמי יכולה היא לומר אינו מקיים מצות עונה וגדולה מזאת אמרו הא אומר לי אפשי אלא הוא בבגדו והיא בבגדה יוליא ויתן כתובה וכ"ש בזה ודווקא בהוא מגברא ואינה מוצעת כתובתה אבל אם נועקת כשרוצה לגרשה שיתן לה כתובה אינה נאמנת דיש לחוש שמא נתנה עייה (בתחר) בכתובה דהכי נמי מפרש בהיא דרב המנונא דאי אמרה גרשתני ותנו לי כתובה אינה נאמנת אף לינשא כדאמר בהיא דהאשה שאמרה מת בעלי ותנו לי כתובה אינה נאמנת לינשא ולריכה להביא ראיה לדבריה ואם טוענת האשה שאין זרעו יורה כחץ אינה נאמנת כמו למשנה אחרונה. כללא דמילתא כל מילי דיכול בעל לידע ומכחישהו נאמנת אבל במילי שאין בעל יכול לידע אינה נאמנת והילכך כשטוענת שאינו יכול להתקשות ויתן כתובה ואומר ריצב"א דלא מטול רק מנה מתמים אבל תוספת אין לה כדאמר פרק אע"פ מן הנשואין גובה את הכל מן האירוסין אינו גובה אלא מנה מתמים שלא כתב אלא ע"מ לנוסקה ובגמרא פסק הלכה למעשה כר"ל ואיבעיא לן בנכסה לחופה ולא נבעלה מהו מיבת חופה קונה או

אהלויי. נכרים מוכרי אהל: **נפטויי.** מוכרי נפט: **מהרזיק.** שהיה נחבא עם אותה אשה וכדאמר פ' החובל (ב"ק דף פה:)[ג] דהרזקיה באנדרונא: **פרטיה נואף להוצא.** פרץ המחילה של הולא ודפנא: **איתכוסי הוה מירכם.** שהיה מחביא עצמו כדי שלא ירגיש קלונו: **בגלאי בגיא.** במסך שלפני הדלת. והא דאמטריכי להני טעמי לאו למימרא דבגלאו הכי איתתא אסירא דליתא שאין האשה נאסרת על בעלה אלא בקיומי וסתירה או בעדי דבר ברור אלא דאי לאו משום הני טעמי היה ראוי בקיומא בזה לכל בעל נפש לחוש לעצמו כדי לצאת ידי שמיים[ד]: אלהים משמים יאיר עינינו בתורתו כאור החמה שבעתים. ויזכנו לראות בבנין ירושלים אמן:

אהלויי. מוכרי אהלות בשמים: **נפטויי.** מוכרי נפט: **דהוה מהרזק בגיאא.** שהיה סגור עם אשה בבית: **פרטיה נואף להוצא.** פרץ הגדר: **הוה מירכם.** בגיאה היה מתחבא בבית אלא ירגיש בו הבעל: **בגלא דעבד דאיסורא.** שאילו היתה יודעת לא היתה מניחתו לאכול: **לי נאפו ודם נידיהן.** דנואפים הורגין הבעליה: **מהו דתימא איסורא עבד.** האי בהדה והאי דאמר ליה הכי משום דלא לימות דתיהוי איתתיה עלויה כי מיס גנובים ימתקו קמשמע לן דלא אמרינן הכי ושריא:

אהלויי דהוו הכא האידנא אי אנת לא דילמא מנהון אמר רב נחמן עיניה נתנה באחר ולית בה מששא במלה ההיא איתתא דלא הוה בדיחא דעתה בהדי גברא אמר לה האידנא מאי שנא אמרה ליה מעולם לא צערתן בדרך ארץ כי האידנא אמר לה לא הוה הדא מילתא האידנא אמרה ליה א"כ הלין נכרים נפטויי דהוו הכא האידנא אי אנת לא דילמא חד מנהון אמר [ו] להו רב נחמן לא תשגיחון בה נותנת עיניה באחר הואי [א]ההוא גברא דהוה מהרזיק בביתא הוא ואינתתא על אתא מריה דביתא פרטיה נואף להוצא וערק אמר רבא איתתא שריא [ז]אם איתא דעבד איסורא ארכוסי הוה מירכם ההוא נואף דעל לגבי דההיא אנתתא אתא גברא סליק נואף איתיב [ב][בכלאי] בבא הוה מחתן תחלי תמן וטעמינון חויא בעא מרי דביתא למיכל מן הנהו תחלי בלא דעתא דאינתתא אמר ליה ההוא נואף לא תיכול מנהון [ה]דטעמינון חויא אמר רבא [ג] אינתתיה שריא אם איתיה דעבד איסורא ניחא ליה דליכול ולימות דכתיב [1]כי [ג] נאפו ודם בידיהן פשיטא מהו דתימא איסורא עבד והאי דאמר ליה דניחא ליה דלא לימות בעל דתהוי אינתתיה עלויה [2]מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם קא משמע לן:

הדרן עלך ואלו נדרים וסליקא לה מסכת נדרים

הגהות הב"ח

(ו) גמ' אמר רב נחמן כל"ל ותיבת להו נמחק: (ז) שם אמר רבא איתתא: (ג) שם דכתיב כי נואפות הנה ודם כל"ל וכן ברש"י:

גליון הש"ם

גמ' דטעמינון חויא. ע' שבת ד' קי ע"א בתד"ה וליתי:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה פרטי' נואף כו' וכערוך פי' דהוי נואף הבעל וערק הבעל. עי' ספר מקוס שמואל בשער התירוצים:

הגהות מהר"י לנדא

[ו] תוס' ד"ה פרטיה נואף כו'. וכערוך פירש דהוי נואף נראה להבעל וערק בפני הבעל כל"ל. הכוונה בזה למרן מאי דאיתא הוא זה שלא אירכם מירכם למעא פרק הנואף וערק כדי שיהי' נעלם מעיני הבעל ולמה ליה להחביא הערוך שכבר היה הנואף נראה להבעל קודם שפרק וערק ושפיר קאמר דאי הוה עביד אסורא היה ארכוסי מירכם טרם שיהיה הבעל רואה אותו:

מסורת הש"ס

(ו) [עיין תוס' כתובות יג. ד"ה מעלה], (ז) [בגלאי בבא פי' על גבי כיפת הטער במתבא בגלאי כמו שפי' אגלוי. ערוך ערך בב], (ג) [שם לפניו איתא דהדקיה וע"ש רש"י שכתב דהדקיה סוגרו במסגר], (ד) [וע' תוספות יבמות כד: ד"ה אמר רבי ותוס' כתובות סג: ד"ה אבל אמרה],

תורה אור השלם

1. וְאַנְשֵׁים צַדִּיקִם הַמָּה יִשָּׁפְטוּ אוֹתָם מִשְׁפַּט נֹאֲפוֹת וּמִשְׁפַּט שֹׁפְכוֹת דָּם כִּי נֹאֲפַת הֵנָּה וְדָם בְּיָדֵיהֶן: יחזקאל כג מה
2. מַיִם גְּנוּבִים יִמְתָּקוּ וְלֶחֶם סְתָרִים יִנְעָם: משלי ט יז

פירוש הרא"ש

אהלויי. מוכרי אהל וכעלה היה כהן ונאסרת עליו בשונג: **נפטויי.** מוכרי נפט: **מהרזיק בביתא.** סגור בית כי היא דהמובל (ל' פה:) דהרזקיה באילדרונא: **פרטיה להוצא.** פרץ הסוכלו: איתכוסי הוה מירכם. היה נעלם בפני הבעל: **ניחא** ליה דליכול ולימות. כדי שתהא מצויה לו בכל עת:

הדרן עלך ואלו נדרים וסליקא לה מסכת נדרים

תוספות

אהלויי. מוכרין אהל: **שמא עיניה נתנה באחר.** ומיירי בנשא כהן דאי לא עיניה נתנה בחתר אף בגיאא לוגם במיוב שסטורה שהוא בעלה [אסורה]: **נפטויי.** מוכרי נפט והבעל היה כהן כדפרישית: **דהוה מהרזיק.** נהגו ביחוד ומכירו בהמובל (דף פה:) דהרזקיה לאילדרונא: **פרטיה נואף להוצא** ועדיק. כלומר פרק המחילה וילא כך כתוב בספרים. וכערוך פירש א] [ה] דהוי נואף הבעל וערק הבעל: **איתתא שריא דאם איתא דעבד איסורא ארכוסי הוי מירכם.** פירוש היה נעלם מפני הבעל פירשתי בינמות: **בבא דבפא.** בבינמת הפתח: **פשיטא.** (דהמס) שאף חשוב על שפיכת דמים: מים גנובים ימתקו. כלומר בסנהדרין ביטל טעם ביאה ומיתן לעוברי עבירה קמ"ל דנואף מיהו יודע זה ומיתא ליה דלימות בעל כדי שיעשתה בפרהסיא:

הדרן עלך ואלו נדרים וסליקא לה מסכת נדרים

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*)הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת נְדָרִים וְהַדְרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת נְדָרִים וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָךְ מַסֶּכֶת נְדָרִים וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **)חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחָאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשָּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי כְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת נְדָרִים כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ.

כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִּירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכָלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאַתְבָּא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיַקְרֵיהּ, [וְיַצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל כָּל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג, **) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.